

**T.C.
CELAL BAYAR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ**

**TÜRK BASININDA KUZEY KIBRIS TÜRK
CUMHURİYETİ'NİN KURULUŞU**

HAZIRLAYAN: FİLİZ KÖKSAL

DANIŞMAN: YRD. DOÇ. DR. ŞAYAN ULUSAN

MANİSA

2007

T.C.
CELAL BAYAR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

TÜRK BASININDA KUZEY KIBRIS TÜRK
CUMHURİYETİ'NİN KURULUŞU

HAZIRLAYAN: FİLİZ KÖKSAL

DANIŞMAN: YRD. DOÇ. DR. ŞAYAN ULUSAN

MANİSA

2007

ÖZET

Kıbrıs adası, jeopolitik ve stratejik açıdan taşıdığı önem dolayısıyla geçmişte olduğu gibi günümüzde de büyük devletlerin mücadelesine sahne olmaktadır. ABD ve AB gibi emperyalist güçler, dünyanın merkezi olarak adlandırılan Ortadoğu'da ve Doğu Akdeniz'de "batmayan uçak gemisi" vazifesi gören Kıbrıs'ı Rumlara vermek suretiyle Ortadoğu'da istedikleri yapılanmayı gerçekleştirmeye çalışmaktadırlar.

Yaklaşık üç yüz yıl Osmanlı egemenliğinde kaldıktan sonra 1878'de İngiliz idaresine giren Kıbrıs'ta, 1830 yılından itibaren Rumların enosis istekleri başlamış, bu istekler, İngilizlerin ayrımcı politikalarıyla daha da artmıştır. İngilizlerin Rum yanlısı politikalarına, Rumların Yunanistan'a bağlanma çalışmalarına karşı Kıbrıs Türk basını mücadele ederek, Kıbrıs Türk toplumunun haklı sesini hem Anadolu'ya hem de tüm dünyaya duyurmuş, enosisi engellemek için büyük çaba sarfetmiştir.

1959-1960 yıllarında ise Türk ve Rum toplumlari ortaklaşa Kıbrıs Cumhuriyeti'ni kurmuştur. Rumlar, Yunanistan'ın da desteğiyle enosisi gerçekleştirmek amacıyla Türkleri ortak Cumhuriyetten uzaklaştırmak için faaliyetlerini arttırmış, 1963 yılında da "Türk'ü imha" plânını uygulamaya koymuştur.

Rumların "ya tabut, ya bavul" politikasına maruz kalan Kıbrıs Türk halkının bir kısmı göç etmek mecburiyetinde kalmış, bir kısmı ise Rumlarca katledilmiştir. 1964'te de Rumlar tarafından Kıbrıs Cumhuriyeti yıkılmıştır.

1974 yılında ise Türkiye, Kıbrıs Türkünün can ve mal güvenliğini sağlamak, Ada'nın Yunanistan'a ilhâkını önlenmek maksadıyla Kıbrıs'a müdahalede bulunmuştur. Huzura ve hürriyete kavuşan Kıbrıs Türk halkı, Rumlarla federasyon oluşturmak için Kıbrıs Türk Federe Devleti'ni kurmuştur.

Rumların federasyona yanaşmaması üzerine, self determinasyon hakkına sahip olan Kıbrıs Türkleri, son çare olarak, 15 Kasım 1983'te Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'ni kurmuştur. Kıbrıs Türk basını ve Türkiye basını da Cumhuriyet'in kuruluş sürecinde Türk kamuoyunu hazırlamış ve bağımsızlık ilânına en büyük desteği vermiştir.

ABSTRACT

Cyprus Island has become the scene of the struggle of big countries as in the past because of its geopolitic and strategic importance. Imperialistic forces such as the USA and GB have been trying to make true their ambitions in Middle East by giving Cyprus having the duty of “the plane ship which has never sunk”, in Middle East and East Mediterranean, called the centre of the world, to Greece.

After staying under the Ottoman sovereignty during about three centuries, In 1830's Greek's enosis ambitions started in Cyprus which entered the management of British in 1878 and these desires have increased with British Discriminating Policy. But in spite of them Cyprus Turkish people announced the voice of Cyprus Turkish both in Anatolia and World and also struggled to prevent enosis.

In 1959-1960 together both Turkish and Greek founded the Cyprus Republic. But Greek, with the help of Greece, tried to remove Turkish people from their Republic. In 1963 they performed their “Annihilation of Turk” plan.

Some of Cyprus Turkish had to move, some were assassinated because of Greek's “either coffin or suitcase” policy. In 1964 Cyprus Republic was demolished by Greek.

In 1974 Turkey interfered Cyprus for the security of Cyprus Turkish's life and property. After they had the peace and freedom they founded Cyprus Turkish Federation state to form a federation with Greek.

Cyprus Turkish who had self-determination founded North Cyprus Turkish Republic on 15 November, 1983 as a last solution, because of Greek's refusal on federation. Both Cyprus Turkish press and Turkish Press supported the Republic.

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Türk Basınında Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin Kuruluşu” adlı çalışmanın, tarafımdan, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

18 / 01/ 2007

Filiz KÖKSAL

ÖNSÖZ

Ortadoğu’da, Doğu Akdeniz’de çıkarları olan büyük emperyalist güçlerin nazarında “batmayan uçak gemisi” vazifesi gören Kıbrıs Adası geçmişte olduğu gibi günümüzde de önemini korumaya devam etmektedir. Bugün gelinen aşamada da 1983 yılında kurulan Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti, gerek emperyalist güçler gerekse Rumlar tarafından ortadan kaldırılmak istenmektedir. “Kıbrıs Rum Yönetimi” tüm dünya tarafından “Meşru Kıbrıs” olarak kabul görmekte, Kıbrıs Türklerine yönelik ambargolar, kısıtlamalar hâlen devam ettirilmektedir.

“Türk Basınında Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti’nin Kuruluşu” konulu bu çalışmamızda geçmişten KKTC’nin kuruluşuna kadar olan süreçte, Kıbrıs sorununda yaşanan gelişmeler ve bağımsızlık ilânının tarihi, politik gerekliliği, Kıbrıs Türklerinin bağımsızlık istekleri tüm ayrıntılarıyla verilmeye çalışılmıştır. Çalışmamızın amacı, KKTC’nin kuruluşunu ve kuruluşu hazırlayan gelişmelerin gerek dünyada gerekse Türkiye’deki yankılarını ortaya çıkarmaktır.

KKTC’nin ilânı öncesi sürece çok fazla yer ayrılmış olmasının nedeni de KKTC’nin tarihi bir sürecin sonunda ortaya çıkmış olması ve Kıbrıs Türk liderliğinin, geçmişten 1983 yılına kadar sürekli olarak bağımsız bir Kuzey Kıbrıs Türk Devleti kurma arzusu içinde bulunmalarıdır.

KKTC’nin ilânı konusu dönemin Türkiye Dışişleri Bakanı ve yetkilileri tarafından hep Kıbrıs Türk liderliğinin ve Kıbrıs Türkleri’nin tek başına almış olduğu bir karar olarak kamuoyuna yansıtılırken, KKTC Cumhurbaşkanı Rauf Denktaş, KKTC’nin kuruluşu kararının Türkiye ile birlikte alınmış olduğunu, ancak o günkü şartlarda dış dünyanın baskısından dolayı açıklayamadıklarını görüşmemizde açıklamıştır.

Bu çalışmamızda, KKTC’nin kurucusu, KKTC Cumhurbaşkanı Rauf R. Denktaş ile görüşme yapılarak Cumhuriyetin ilânı ile ilgili olarak birincil ana kaynaktan yararlanılmıştır.

Bunun yanında KKTC Cumhurbaşkanlığı Arşivi, KKTC Milli Arşivi ve Araştırma Dairesi, KKTC Meclis Arşivi’nde araştırmalarda bulunularak bağımsızlık ilânı ile ilgili belgelere, kitaplara ve Kıbrıs Türk basınına ulaşılmıştır. Kıbrıs Türk basınının, bağımsızlık konusundaki yaklaşımı, KKTC Milli Arşiv ve Araştırma Dairesi’nde bulunan, 13 Mayıs - 30 Kasım 1983 arasındaki dönemlerine ait Türk

gazeteleri incelenerek verilmeye çalışılmıştır. KKTC’de, Türk Ajansı Kıbrıs’ın, arşivinden 16-17 Kasım 1983 tarihine ait Rum basın özetlerinden faydalanılmıştır. Yabancı basın ise Türk basınında yer alan bilgilere göre verilmiştir.

Araştırmamızda, İzmir Kent Arşivi’nde mevcut olan gazeteler esas alınarak Türkiye basını incelenmiş, bağımsızlık ilânı konusunda basınının takındığı tavır, Kıbrıs’ta meydana gelen gelişmeler ve Türkiye basınındaki yankıları verilmiştir. Ayrıca Kıbrıs sorunu ile ilgili kitaplardan, makalelerden, internet ortamından, İzmir Kıbrıs Türk Kültür Derneği kitaplığından faydalanılmıştır.

Bu çalışma, giriş dışında on bölümden oluşmaktadır. İncelenen döneme ait Kıbrıs Türk basınına ait bilgiler metin içinde verilmiştir. Türkiye basınının çizgisi genelde bilindiğinden dolayı gazetelerle ilgili ayrıntılı bilgi verilmemiştir.

Girişte Kıbrıs Adası’nın coğrafi, stratejik konumu ve önemi üzerinde durulmuştur. Birinci bölüm Kıbrıs Cumhuriyeti’nden 1974 Harekâtı’na kadar olan dönemde Kıbrıs sorununun gelişimini, Kıbrıs Türklerine yönelik katliamları, Kıbrıs Türk liderliğinin bağımsızlık isteğini, ikinci bölüm ise Kıbrıs Barış Harekâtı’ndan Federe Devletin ilanına kadar olan süreci konu almaktadır. Üçüncü bölümde KKTC’nin kuruluşu için hukukî, siyasî ve demokratik bir temel oluşturan KTFD’nin ilânı anlatılmaktadır. Dördüncü bölümde, 1980- 1983 dönemi dış politikası ile Kıbrıs sorununun uluslararası hale getirilerek Türklerin sabrını taşıyıcı bir hal alması ve Kıbrıs Rumlarının, Yunanlıların Türkiye’ye yönelik tehditvari politikaları yer almaktadır. Beşinci bölümde bağımsızlık ilânında çok önemli bir etkisi olan BM Genel Kurul’unun Kıbrıs kararı ve bağımsızlık ilânına etkisine ve basındaki yankılarına yer verilirken, altıncı bölümde ise Mayıs 1983 döneminde KTFD’deki bağımsız Kıbrıs Cumhuriyeti istekleri, bağımsızlığa karşı çıkan gruplar, siyasi partilerin yaklaşımları üzerinde durulmuştur.

Yedinci bölümde KKTC’nin kuruluşu öncesi, halkların kendi kaderlerini tayin hakkı olan self determinasyon kararının Kıbrıs Türk Federe Meclisi’nde alınışı, bunun Türk basınındaki yankıları, referandum yasa tasarısı çalışmaları ve bağımsızlık öncesi diğer gelişmeler anlatılmaktadır. Sekizinci bölümde ise Türk basınında Rauf Denktaş’ın bağımsızlık ilânı açıklamaları, KKTC’nin kuruluşu ve bunun için yapılan son hazırlıkları üzerinde durulmaktadır. Dokuzuncu bölümde KKTC’nin kuruluşunun

Türk basınındaki yankılarına yer verilirken, onuncu bölümde bağımsızlık ilânının dış dünyadaki tepkileri yer almaktadır.

Araştırmalarımla alakalı olarak çok yoğun işleri arasında bana kendileriyle görüşme olanağı sağlayan ve bu konuda yardımlarını esirgemeyen KKTC Cumhurbaşkanlarından Sayın Rauf R. Denktaş'a, KKTC'de bulunduğum süre içinde beni yönlendirerek her türlü konuda yardımcı olan, kaynaklara daha hızlı bir şekilde ulaşmamı sağlayan KKTC Cumhurbaşkanlığı eski Müşaviri ve Basın Danışmanı, Araştırmacı Yazar Sabahattin İsmail'e sonsuz şükranlarımı ifade ediyorum. KKTC Cumhurbaşkanlığı Özel Kalem Müdürü Emine Efe'ye, KKTC İzmir Konsolosu Ahmet Havutçu'ya, KKTC Cumhurbaşkanlığı Danışmanlarından Ahmet C. Gazioğlu'na ve Çiler Emine'ye, KKTC Girne Çamlıbel Köyü Öğretmeni Uzay Yalçın'a, Girne Maarif Koleji Öğretmeni Özer Yalçın'a, Osman Arifoğlu'na, KKTC Cumhurbaşkanlığı Arşivi ile KKTC Milli Arşiv ve Araştırma Dairesi çalışanlarına, İzmir Kıbrıs Türk Kültür Derneği yöneticilerine şükranlarımı sunarım. Çalışmalarım sırasında yardımlarını esirgemeyen Danışman Hocam Yrd. Doç Dr. Şayan Ulusan'a da şükran borçluyum.

Filiz KÖKSAL

Ocak 2007, Manisa.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	VIII
KISALTMALAR.....	XXII

GİRİŞ

A) KIBRIS'IN JEOPOLİTİK, STRATEJİK AÇIDAN YERİ VE ÖNEMİ.....	1
1) Kıbrıs'ın Jeopolitik, Stratejik Açıdan Yeri ve Önemi.....	1
2) Türkiye'nin Güvenliği Açısından Kıbrıs Adası.....	5
B) GEÇMİŞTEN KIBRIS CUMHURİYETİ'NİN KURULUŞUNA KADAR KIBRIS'TA SİYASAL GELİŞMELER.....	11
1) Eski Devirlerde Kıbrıs.....	11
2) Osmanlı İdaresinden Lozan Antlaşması'na Kadar Kıbrıs.....	13
a) Osmanlı İdaresinde Kıbrıs (1571-1878).....	13
b) İngiliz İdaresinde Kıbrıs (1878-1914).....	18
c) İngiliz İdaresinde Kıbrıs'ta Tatbik Edilen Politika.....	20
d) 1878-1914 Döneminde Kıbrıs Türk Basını.....	24
e) İngiltere'nin Kıbrıs'ı İlhakı.....	27
f) Birinci Ulusal Lefkoşa Kongresi'nin (Meclis-İ Milli'nin) Toplanması.....	28
3) Lozan Antlaşması'ndan Kıbrıs Cumhuriyeti'nin Kuruluşuna Kıbrıs.....	31
a) Lozan Konferansı'nda Kıbrıs.....	31
b) 1930-1960 Döneminde Kıbrıs Sorunu.....	32
b.1) İkinci Ulusal Lefkoşa Kongresi, 1931 İsyanı Ve Sonrasında Kıbrıs.....	32
b.2) Türk Mukavemet Teşkilatı'nın (TMT) Kuruluşu ve Faaliyetleri.....	42
b.3) 27-28 Ocak 1958 Direnişi.....	47

BİRİNCİ BÖLÜM

KIBRIS CUMHURİYETİ'NİN KURULUŞUNDAN BARIŞ HAREKÂTINA KADAR KIBRIS

A) 1958-1974 DÖNEMİNE GENEL BİR BAKIŞ.....	50
B) KIBRIS CUMHURİYETİ'NİN KURULUŞU VE YIKILIŞI.....	54
1) Zürih-Londra Antlaşmaları ve Kıbrıs Cumhuriyeti'nin Kuruluşu.....	54

a) Kıbrıs Cumhuriyeti'nin Kuruluşunun Basındaki Tepkileri.....	58
2) Kıbrıs Cumhuriyeti'nin Ortadan Kalkışı.....	61
a) Akritas Plânı ve 1963-1964 Olayları.....	67
a.1) Akritas Plânı.....	67
a.2) 1963-1964 Olayları.....	69
C) 1960-1965 DÖNEMİNDE KIBRIS VE TÜRKİYE'NİN TUTUMU.....	75
1) 1960-1962 Dönemi.....	75
2) 1963-1965 Dönemi.....	80
a) Türkiye'nin Müdahale Girişimleri.....	83
a.1) Haziran 1964 Krizi ve Johnson Mektubu.....	89
D) 1965-1974 DÖNEMİNDE KIBRIS.....	94
E) RAUF DENKTAŞ'IN “ BAĞIMSIZ KIBRIS TÜRK DEVLETİ” DÜŞÜNCESİ.....	102

İKİNCİ BÖLÜM

1974 KIBRIS BARIŞ HAREKÂTI'NDAN KTFD'NİN İLÂNI SÜRECİNE KADAR KIBRIS

A) YUNAN CUNTASININ DARBE GİRİŞİMİ VE MÜDAHALE GİRİŞİMİ.....	106
1) Yunanistan- Makarios İlişkileri ve Yunan Cuntasının Darbe Girişimi.....	106
a) Darbe Karşısında Türkiye'nin Tutumu ve Türkiye'deki Gelişmeler.....	110
b) Amerika'nın Kıbrıs'a Müdahaleyi Engelleme Çabaları...115	
2) Türkiye'nin Müdahalesi ve 1974 Kıbrıs Barış Harekâtı.....119	
a) I. Barış Harekâtı.....	119
b) I. ve II. Cenevre Görüşmeleri.....	125
c) II. Barış Harekâtı ve Sonrası.....	130
B) KIBRIS BARIŞ HAREKÂTI'NIN SONUÇLARI.....	136
1) İnsancıl Görüşmeler ve Nüfus Mübadelesi.....	139
C) 1974 YILINDA RUMLAR TARAFINDAN YAPILAN KATLIAMLAR VE İNSANLIK DIŞI MUAMELELER.....	145

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KIBRIS TÜRK FEDERE DEVLETİ'NİN KURULUŞU'NDAN

1980 DÖNEMİNE KADAR KIBRIS

- A) KTFD İLÂNI ÖNCESİNDE KIBRIS TÜRK LİDERLİĞİNİN BAĞIMSIZ DEVLET DÜŞÜNCESİ.....156
- 1) 1974 Kıbrıs Barış Harekâtı Sonrasında Kıbrıs Türk Liderliği'nin Bağımsızlık Düşüncesi ve Türkiye'nin Tutumu.....156
- B) KTFD'NİN KURULUŞU.....159
- 1) KTFD'nin İlânı.....159
- 2) KTFD'nin Kuruluşu'nun Yankıları.....162
- a) Türkiye'deki Yankıları.....162
- b) Dünyadaki Yankıları.....164
- 3) KTFD İlânı Sonrasında Bağımsızlık Düşüncesi ve Gelişmeler.....166
- C) KTFD'NİN İLÂNI SONRASI KIBRIS SORUNUNDAKİ GELİŞMELER VE TOPLUMLARARASI GÖRÜŞMELER.....169
- 1) 1975-1980 Döneminde İkili Görüşmeler.....169
- a) Rumların Kıbrıs Sorununa Milletlerarası Karakter Kazandırma Girişimleri.....175
- 2) Kıbrıs Türkleri ve Bağımsızlık İlânı İsteği.....182

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

1980-1983 DÖNEMİ DIŞ POLİTİKASI VE KIBRIS SORUNUNUN

ULUSLARARASI ALANLARA TAŞINMA GİRİŞİMLERİ

- A) 1980-1983 DÖNEMİ DIŞ POLİTİKASI VE KIBRIS.....187
- 1) Yunanistan'ın Kıbrıs Politikası ve Uluslararası Alandaki Faaliyetleri.....187
- 2) İkili Görüşmeler ve Cuellar'ın Girişimleri.....193
- B) YUNANİSTAN'IN VE KIBRIS RUM YÖNETİMİNİN KIBRIS SORUNUNUN ULUSLARARASI ALANA TAŞIMASI.....197
- 1) 1983 Yılı Türkiye- Yunanistan İlişkilerine Bakış.....197
- 2) Rum- Yunan Faaliyetleri ve Uluslararası Kuruluşlarda Kıbrıs Sorunu.....200

- a) Rumların Avrupa Konseyi Danışma Meclisine
(1982-1983) Katılma Girişimleri ve Tepkiler.....201
- b) AET ve Rumların Girişimleri.....207
- c) Bağlantısızlar, Rumların Girişimleri ve Tepkiler.....209

BEŞİNCİ BÖLÜM

TÜRK BASININDA BİRLEŞMİŞ MİLLETLER GENEL KURULU'NUN KIBRIS KARARI VE BAĞIMSIZLIK İLÂNINDAKİ ROLÜ

- A) BM GENEL KURUL KARARI ÖNCESİ BAĞIMSIZLIK
YÖNÜNDEKİ AÇIKLAMALAR.....217
 - 1) Rauf Denktaş'ın Bağlantısızlar Toplantısı Öncesi Bağımsızlık
İlân Edileceği Yönündeki Demeci Ve Türkiye Basınındaki
Yankıları.....217
- B) KIBRIS SORUNU VE BM GENEL KURUL KARARI.....220
 - 1) Rumların BM'ye Başvuru Girişimleri ve Yankıları.....220
 - 2) Türkiye ve KTFD Parlamento Heyeti'nin BM Newyork Temasları
ve Yankıları.....224
 - a) ABD'nin BM Genel Kurul Kararı Öncesi Tutumu.....227
 - 3) Genel Kurul Görüşmeleri ve Kıbrıslı İlgili Kararın Alınması.....229
 - a) BM Genel Kurul Kararı.....231
 - b) BM Kararının Rum Basınındaki Yankıları.....234
 - b.1) Karar Öncesi.....234
 - b.2) Karar Sonrası.....235
 - c) Kıbrıs Rum Yönetiminin ve Yunanistan'ın Tepkileri.....236
- C) GENEL KURUL KARARININ YARATTIĞI İLK TEPKİLER VE
KIBRIS TÜRKLERİNİN BAĞIMSIZ DEVLET İLÂNI SÜRECİ.....237
 - 1) BM Genel Kurul Kararının Bağımsızlığa Etkisi.....237
 - 2) KTFD Yönetiminin Tepkileri.....239
 - a) KTFD Hükümetinin Tepkileri.....239
 - b) KTFD Parlamento Heyetinin Tepkileri.....242
 - 3) KTFD Başkanı Rauf Denktaş'ın Tepkisi ve Bağımsızlık
Açıklamaları.....244
 - 4) Türkiye Hükümeti'nin Tepkileri.....247

a) İter Türkmen'in Açıklamalarının Türk Basınındaki Yankıları.....	250
D) KIBRIS TÜRK BASINININ TEPKİLERİ VE BAĞIMSIZLIK TEZİ.....	251
1) Kıbrıs Türk Basınında BM Kararının Yankıları ve Bağımsızlık.....	251
2) KTFD'deki Bağımsızlık Açıklamalarının Kıbrıs Rum Basınındaki Yankıları.....	259
3) Yunan Basınının Tepkileri.....	261

ALTINCI BÖLÜM

TÜRK BASININDA BM KARARI SONRASI KTFD'DE BAĞIMSIZLIK SÜRECİ VE SİYASAL PARTİLERİN BAĞIMSIZLIK İLÂNINA YAKLAŞIMI

A) RAUF DENKTAŞ'IN BM KARARI SONRASINDA KIBRIS'A GELİŞİ VE BAĞIMSIZLIK AÇISINDAN TAŞIDIĞI ÖNEM.....	263
1) Rauf Denktaş'ı Karşılama ve BM Kararını Protesto Etmek İçin KTFD'de Yapılan Hazırlıklar.....	263
2) Rauf Denktaş'ı Londra Dönüşü Karşılama Töreni ve BM Kararının Protesto Edilmesi.....	266
a) Denktaş'ın Ercan Havaalanında Verdiği Demeç.....	266
b) KTFD Başkanı Rauf Denktaş'ın Karşılığı ve Lefkoşa Atatürk Meydanı Mitingi (20 Mayıs 1983).....	268
b.1) Rauf Denktaş'a Bağımsızlık İçin Verilen İlk Muhtıra.....	268
b.2) Denktaş'ın Mitingdeki Konuşması ve Bağımsız Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti	270
3) Denktaş'ın Miting Alanındaki Konuşmasının Yankıları.....	273
a) Türk Basınındaki Yankıları.....	273
4) Mitinge ve Bağımsızlık İlânı Açıklamalarına Rum Tepkileri.....	274
a) Kıbrıs Rum Basınındaki Yankıları.....	274
b) Rum Liderliğinin Tepkileri.....	276
5) TC Liderliğinin Denktaş'ın Bağımsızlık Açıklamaları Karşısındaki Tutumu.....	280

a) TC Cumhurbaşkanı Kenan Evren'in Yaklaşımı ve Basındaki Yankıları.....	280
b) Türkmen'in Demeci ve Yankıları (20 Mayıs 1983).....	282
6) KTFD'de Türk Lirasının Resmi Para Olarak Kabul Edilmesi.....	283
B) KKTC'DE SİYASAL PARTİLERİN BM KARARINA TEPKİLERİ, BAĞIMSIZ KUZEY KIBRIS TÜRK DEVLETİ KONUSUNDAKİ TUTUMLARI.....	285
1) KTFD'de Siyasal Yapı.....	285
2) Bağımsızlık İlanını İsteyen Siyasal Partiler ve Politikaları.....	287
a) Ulusal Birlik Partisi.....	287
b) Demokratik Türk Partisi.....	288
c) Milliyetçi Türk Partisi İle Türk Birliği Partisi.....	289
d) Çalışan Halkın Partisi.....	290
e) Sosyal Demokrat Parti.....	291
3) Bağımsızlık İlanına Karşı Çıkan Partiler ve Politikaları.....	294
a) Cumhuriyetçi Türk Partisi.....	294
b) Toplumcu Kurtuluş Partisi.....	299
b.1) Fuat Veziroğlu'nun TKP'den İstifası ve Yankıları...303	
C) BM KARARI SONRASI KTFD BAŞKANI RAUF DENKTAŞ'IN BAĞIMSIZLIK İÇİN DESTEK ARAYIŞI VE KAMUOYUNDAKİ HAZIRLIKLAR (13-31 MAYIS 1983).....	307
1) KTFD Başkanının Toplumlararası Görüşmeleri Kestiğini Açıklaması	308
a) Toplumlararası Görüşmelerin Kesilmesi ve Bakanlar Kurulu'nun 23.05. 1983 Tarihli Olağanüstü Toplantısı...308	
b) Denktaş-Greindl Görüşmesi (23 Mayıs 1983).....	312
2) Rauf Denktaş'ın KTFD'deki Parti Liderleriyle Temasları ve Bağımsızlık İlanı İçin Destek Arayışı (24-25 Mayıs 1983).....	313
a) Denktaş'ın KTFD Siyasi Parti Liderleriyle Temasları.....	313
b) Rauf Denktaş'ın Siyasi Partilerle Yaptığı Görüşme Sonrası Değerlendirmesi ve Yankıları.....	317
3) KTFD Kurum ve Kuruluşların Bağımsızlık İstekleri ve Bildiriler...319	

a) K.T.Ö.S.'ün Görüşü ve Bağımsızlık İsteği.....	326
4) Rauf Denктаş'ın BM Kararı Sonrası Diğer Temasları.....	326
a) Rauf Denктаş'ın Kurum ve Kuruluş Temsilcileriyle Temasları.....	327
b) Dr. Fazıl Küçük- Denктаş Görüşmesi.....	331
c) Rauf Denктаş'ın Yerel Yönetimlerle Temasları.....	332
5) KTFD'de Bağımsızlık İlânına Karşı Çıkan Bildiriler.....	336

YEDİNCİ BÖLÜM

KKTC'NİN KURULUŞU İÇİN SELFDETERMİNASYON REFERANDUM ÇALIŞMALARI VE TÜRK BASININDAKİ YANKILARI, KIBRIS SORUNUNDA BAĞIMSIZLIK ÖNCESİ DİĞER GELİŞMELER

A) BAĞIMSIZLIK İÇİN SELF DETERMİNASYON KARARI VE TEPKİLERİ.....	340
1) KTFD'de Self Determinasyon Kararı İçin Yapılan Çalışmalar ve Siyasi Partilerin Görüşleri.....	341
a) 3 Haziran 1983 Tarihli Kıbrıs Türk Federe Meclisi Toplantısı.....	343
2) Self Determinasyon Karar Tasarısı Çalışmaları ve Türk Basınındaki Yankıları.....	344
a) Self Determinasyon Karar Tasarısının Hazırlanmasında Türkiye- KTFD İşbirliği ve Ankara'nın Görüşü.....	346
3) 17 Haziran 1983 Tarihli Meclis Görüşmeleri ve Self Determinasyon Kararı.....	347
a) Self Determinasyon Karar Metni.....	351
4) Kararın Türkiye Dışişleri Bakanlığı'ndaki Yankıları.....	355
5) Kararın Türk Basınındaki Yankıları.....	356
6) Self Determinasyon Kararına Rum Liderliğinin ve Basınının Tavrı.....	361
B) BAĞIMSIZLIK İÇİN REFERANDUM YASA TASARISI.....	364
1) Tasarının Hazırlanışı ve Referandum Konusunda KTFD'de Yaşanan Gelişmeler.....	364
a) Referandum Konusuna KTFD'deki Siyasal Partilerin Bakışı.....	365

2) Tasarının KTFD Meclisine Sunulamamasının Türk Basınındaki Yankıları.....	370
C) BAĞIMSIZLIK ÖNCESİ GELİŞMELER, KKTC’NİN KURULUŞU AÇIKLAMALARI VE TÜRK BASININDAKİ YANKILARI.....	371
1) Denктаş- Cuellar Görüşmesi (4 Temmuz 1983).....	371
a) Görüşmenin Rum Basınındaki Yankıları.....	373
2) 20 Temmuz 1983 Kıbrıs Barış Harekâtı’nın Yıldönümü Kutlamaları ve KTFD- Türkiye İlişkileri.....	375
a) Türkiye’nin 20 Temmuz 1983’te KTFD’ye Desteği.....	375
b) Kıbrıs Barış Harekâtı’nın Yıldönümü Kutlamalarına Rum Tepkileri.....	377
c) İngiliz Basınının Değerlendirmesi.....	378
d) Türk Basınında Bağımsızlık İsteği.....	379
3) Kipriyanu’nun Temasları ve Uluslararası Alanda Destek Arayışları....	380
a) Kipriyanu’nun Londra Gezisi ve Geziye Tepkiler.....	380
4) Birleşmiş Milletlerin Girişimleri.....	383
a) BM Genel Sekreteri Cuellar’ın Taraflara Zirve Önerisi.....	383
b) Cuellar Önerilerinin İçeriği.....	385
c) Cuellar Önerilerinin Rum Basınındaki Yankıları.....	386
5) Kipriyanu’nun Atina Ziyareti, Papandreu ve Karamanlis İle Görüşmesi.....	388
6) Türkiye Dışişleri Bakanı İlter Türkmen’in KTFD Ziyareti ve Basındaki Yankıları	390
a) Türkmen’in Ziyareti’nin Türkiye Basınındaki Yankıları.....	392
b) Ziyaretin Rum Basınındaki Yankıları.....	394

SEKİZİNCİ BÖLÜM

RAUF R. DENKTAŞ’IN BAĞIMSIZLIK İLÂNI AÇIKLAMALARI VE AÇIKLAMALARIN TÜRK BASININDAKİ YANKILARI, KKTC’NİN KURULUŞU

A) KTFD BAŞKANI RAUF R. DENKTAŞ’IN BAĞIMSIZLIK İLÂNI AÇIKLAMALARI VE YANKILARI, BAĞIMSIZLIK İLÂNI İÇİN HAZIRLIKLAR.....	396
---	-----

1) BM Genel Sekreteri Cuellar'ın New York'ta Denктаş ve Kipriyanu İle Görüşmesi (Ekim 1983).....	396
2) Rauf R. Denктаş'ın Strasbourg'da KKTC'nin Kurulacağı Yönündeki Açıklamaları ve Yankıları.....	400
a) Denктаş'ın Açıklamalarının Yankıları.....	402
a.1) Türkiye Basınındaki Yankıları.....	402
a.2) Kıbrıs Türk Basınındaki Yankıları.....	403
a.3) Kıbrıs Rum Basınındaki Yankıları.....	404
3) Denктаş'ı Karşılama Mitingi (14 Ekim 1983 ve KKTC'nin Kuruluşu Açısından Taşdığı Önem).....	406
a) Mitinginin ve Rauf Denктаş'ın Bağımsızlık İlânı Açıklamalarının Kıbrıs Türk ve Türkiye Basınındaki Yankıları.....	410
4) Bağımsızlık İlânı Açıklamaları Karşısında TC Hükümetinin Tutumu..	413
a) Kıbrıs Türk Gazilerine Madalya Verilmesi ve Ankara'nın Tutumu Açısından Taşdığı Önem.....	416
5) Yabancı Devletlerin Bağımsızlık İlânı Açıklamaları Karşısındaki Tutumları.....	418
B) KUZEY KIBRIS TÜRK CUMHURİYETİ'NİN KURULUŞU İÇİN SON HAZIRLIKLAR VE KKTC'NİN İLÂNI.....	422
1) KKTC'nin İlânı İçin Hazırlıklar.....	422
a) Kıbrıs Türk Toplumunun Bağımsızlık İstekleri ve Kamuoyunun Girişimleri (1-15 Kasım 1983).....	423
b) Rauf Denктаş'ın Çalışmaları ve Bağımsızlık Bildirisinin Hazırlanması.....	426
2) Rauf Denктаş'ın Bağımsızlık İlânı İçin Son Hazırlıkları (14 Kasım 1983).....	428
a) Telefonların Kesilmesi.....	428
b) Yabancı Temsilciliklere Gönderilecek Yazılar için Son Hazırlıkların Yapılması.....	430
c) Bağımsızlık İlânı İçin Kıbrıs Türk Bayrak Radyo Televizyonunun Hazırlanması.....	432

d) 14 Kasım 1983 Akşamı Başkanlık Sarayı'nda Rauf Denktaş Tarafından Milletvekillerine Verilen Yemek ve Muhalefetin Tutumu.....	432
e) 15 Kasım 1983'te Kıbrıs Türk Halkının Meclis Önünde Toplanması ve KKTC'nin İlânını Beklemeleri.....	435
3) KKTC'nin Kuruluşu Kararının ve Bildirisinin 15 Kasım 1983 Tarihli, Federe Meclisin Olağanüstü Birleşiminde Kabul Edilmesi...	435
a) Bağımsızlık Bildirisi.....	436
b) KKTC'nin Kuruluş Kararı.....	446
4) Denktaş'ın Meclis Kararının Ardından Meclis Önünde Yaptığı Konuşma ve Kıbrıs Türk Basınındaki Yankıları.....	448

DOKUZUNCU BÖLÜM

KKTC'NİN İLÂNINA TEPKİLER

A) KKTC'NİN İLÂNINA KIBRIS BASINININ TEPKİLERİ VE İLÂNININ BASINDAKİ YANKILARI	451
1) Kıbrıs Türk Basınında Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin Kuruluşu'nun Yankıları.....	451
a) Kıbrıs Postası Gazetesi.....	452
b) Halkın Sesi Gazetesi.....	455
c) Birlik Gazetesi.....	458
d) Bozkurt Gazetesi.....	460
e) Yön ve Söz Gazeteleri.....	461
2) Kıbrıs Türk Basınında Tanınma Konusu.....	464
3) KKTC'deki Kurum ve Kuruluşların Tepkileri.....	465
B) TÜRKİYE'DEKİ TEPKİLER VE BASINDAKİ YANKILARI.....	466
1) Ankara Hükümeti'nin Tutumu ve Türkiye Basını.....	466
a) Turgut Özal'ın Tepkisi.....	466
b) Hükümetin Tepkisi ve Türkiye Basını.....	468
b.1)Türkmen'in Basın Toplantısı ve Hükümetin Tutumu....	471
c) TC Devlet Yönetiminin Tepkileri ve Türk Basını.....	473
d) Siyasi Partilerin Tepkileri ve Mesajları.....	474

2) Ankara Hükümeti'nin Dış Tepkiler Sonucu Tutumu.....	476
C) TÜRKİYE BASININDA KKTC'NİN KURULUŞUNA TEPKİLER.....	478
1) KKTC'nin Kuruluşu'nun Türkiye Basınındaki Yankıları.....	478
2) KKTC'nin İlânının Kıbrıs Türklerini Uluslararası Forumlarda Güç Duruma Düşürebileceği Konusunda Basının Tutumu.....	488

ONUNCU BÖLÜM

TÜRK BASININA GÖRE KKTC'NİN KURULUŞUNUN DÜNYA KAMUOYUNDAKİ VE YABANCI BASINDAKİ TEPKİLERİ

A) KKTC'NİN KURULUŞUNA DÜNYA KAMUOYUNUN TEPKİLERİ.....	491
1) İngiltere'nin Tepkisi.....	491
a) İngiliz Basınının Tepkisi.....	493
2) Yunanistan'ın, Kıbrıs Rum Yönetiminin ve Basınının Tepkisi.....	495
a) Yunan Hükümeti'nin ve Kıbrıs Rum Hükümeti'nin Tepkisi.....	495
b) Yunan Basınının Tepkisi.....	499
c) Kıbrıs Rum Basınının Tepkisi.....	502
3) Amerika'nın ve Amerikan Basınının Tutumu.....	505
a) ABD Basınındaki Yankıları.....	512
4) Sovyetlerin Tepkisi.....	514
5) Uluslararası Kuruluşların Tepkileri.....	515
a) BM Güvenlik Konseyi'nin Tepkisi.....	515
a.1) Güvenlik Konseyi Kararına Türklerin Tepkileri.....	517
b) AET'in Tepkisi	519
6) KKTC'nin Kuruluşuna Diğer Yabancı Devletlerin ve Basının Tepkisi.....	520
7) Dünya Basınında KKTC'nin İlânının Yankıları.....	523
a) Fransız Basını.....	523
b) Alman Basını.....	524
c) İspanyol Basını.....	526
d) İtalyan Basını.....	526
e) Avusturya Basını.....	526

f) Hindistan Basını.....	527
8) İslâm Dünyasının ve Basınının KKTC'nin İlânına Karşı Tutumu.....	527
SONUÇ	535
BİBLİYOGRAFYA	557
EKLER	573
Ek I. Belgeler.....	573
Ek II. Fotoğraflar.....	577
Ek III Gazeteler.....	579

KISALTMALAR

AAOPSO	: Afrika, Asya Halkları Dayanışma Örgütü
AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
AET	: Avrupa Ekonomik Topluluğu
AFD	: Agence Française de Developpement (Fransız Kalkınma Ajansı)
a.g.e	: Adı geçen eser
a.g.m.	: Adı geçen makale
AHA	: Akdeniz Haber Ajansı
AKEL	: Anorthotikan Koma Ergazemenou Laou (Kıbrıs Komünist Partisi)
ANAP	: Anavatan Partisi
AP	: Amerikan Haber Ajansı
AP	: Adalet Parti
AVSAM	: Avrasya Stratejik Araştırmalar Merkezi
BM	: Birleşmiş Milletler
BMGS	: Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri
bkz.	: Bakınız
BRT	: Bayrak Radyo Televizyonu
C.	: Cilt
CBÜ	: Celal Bayar Üniversitesi
CHP	: Cumhuriyet Halk Partisi
CIA	: Amerikan Merkezi Haber Alma Teşkilâtı
CTP	: Cumhuriyetçi Türk Partisi
CYREP	: Kıbrıs Araştırmaları ve Yayın Merkezi
Çev.	: Çeviren
ÇHP	:Çalışan Halkın Partisi
DAÜ	: Doğu Akdeniz Üniversitesi
Dem. No	: Demirbaş No
Der.	: Derleyen
DHP	: Demokratik Halk Partisi

Ed.	: Editör
EOKA	: Ethniki Organosis Kypriou Agoniston (Rum Tedhiş Örgütü)
Enosis	: The Union of Greece and Cyprus (Kıbrıs'ın Yunanistan'a İlhakı)
ESEA	: Enosis Mücadelesi Koordinasyon Komitesi
GKRY	: Güney Kıbrıs Rum Yönetimi
Haz.	: Hazırlayan
KATAK	: Kıbrıs Adası Türk Azınlığı Kurumu
KTKF	: Kıbrıs Türk Kurumları Federasyonu
KKTC	: Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti
KKTC M.A.	: Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Meclis Arşivi
KKTC Milli Arşivi	: KKTC Milli Arşiv ve Araştırma Dairesi
K. No	: Kutu No
Krş.	: Karşılaştırınız
KRY	: Kıbrıs Rum Yönetimi
KTY	: Kıbrıs Türk Yönetimi
KTFD	: Kıbrıs Türk Federe Devleti
KTFM	: Kıbrıs Türk Federe Meclisi
KTFM Tut.	: Kıbrıs Türk Federe Meclisi Tutanakları
KTMMOB	: Kıbrıs Türk Mimar ve Mühendis Odaları Birliği
KTÖS	: Kıbrıs Türk Öğretmenler Sendikası
Ltd. Aş.	: Limited Anonim Şirketi
MGK	: Milli Güvenlik Kurulu
MTP	: Milliyetçi Türk Partisi
NATO	: North Atlantic Treaty Organization (Kuzey Atlantik Savunma Paktı)
UBP	: Ulusal Birlik Partisi
UNFİCYP	: Çok Uluslu Barış Gücü
UPI	: Uluslar arası Basın Enstitüsü
RMMO	: Rum Milli Muhafız Ordusu
S.	: Sayı
s.	: Sayfa
SİSAV	: Siyasi ve Sosyal Araştırmalar Vakfı

SDP	: Sosyal Demokrat Parti
TAK	: Türk Ajansı Kıbrıs
TASS	: Telegrafnoe Agenstvo Sovetskogo Soyuza (Sovyetler Birliği Telgraf Ajansı)
TBP	: Türk Birliği Partisi
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
TC	: Türkiye Cumhuriyeti
TK	: Türkçe Katalog
TKAE	: Türk Kùltürünü Araştırma Enstitüsü
TKP	: Toplumcu Kurtuluş Partisi
TMT	: Türk Mukavemet Teşkilatı
TRT	: Türk Radyo Televizyonu
TTK	: Kıbrıs Türk Tarih Kurumu
UBP	: Ulusal Birlik Partisi
Yay.	: Yayınları
YDÜ	:Yakın Doğu Üniversitesi
y.e.y.	: yayın evi yok
y.t.y.	: yayın tarihi yok
y.y.y	: yayın yeri yok

GİRİŞ

A) KIBRIS'IN JEOPOLİTİK, STRATEJİK AÇIDAN YERİ VE ÖNEMİ

1) Kıbrıs'ın Jeopolitik, Stratejik Açından Yeri ve Önemi

Akdeniz'in doğusunda bulunan Kıbrıs, Sicilya ve Sardunya'dan sonra Akdeniz'in üçüncü büyük adasıdır¹. Toprak yapısı, iklimi, bitki ve hayvan türleri bakımından tamamıyla Anadolu'ya benzemekte olan² Kıbrıs adasının yüzölçümü 9.282 kilometre kare olup³, bu alanın 3 355 km²'si KKTC'ye ait bulunmaktadır⁴. Kıbrıs Adasıyla Anadolu arasında en yakın uzaklık adanın kuzeyinde Koruçam (Kormacit) Burnu ile Anadolu'nun Anamur Burnu arası olup 44 mil (70 km)'dir⁵. Ada Suriye'ye 98, Mısır'a 384, Yunanistan'a ise (Pire- Arnavut Burnu) 800 km uzaklıktadır⁶.

Kıbrıs stratejik önemi nedeniyle tarih boyunca sürekli el değiştirmiş⁷, Doğu Akdeniz'i kontrol etmek isteyen devletlerin hedefi olmuştur. Ada jeopolitik ve jeostratejik konumu dolayısıyla, özellikle Ortadoğu ve Doğu Akdeniz'i, Süveyş Kanalı'nı ve bu bölgeden geçen tüm ticari ve askeri deniz trafiğini, hava yollarını, Kızıldeniz ve Pers Körfezi'nin tamamını⁸ daha da önemlisi Anadolu ve Ortadoğu'da

¹ **KKTC Ülke Raporu**, İhracatı Geliştirme Etüd Merkezi (İGEME) Haz. Vural Çekinmez, Türk Ticareti Geliştirme Ofisi, Lefkoşa, 1998, s.3; Halil Fikret ALASYA, **Tarihte Kıbrıs**, Kıbrıs Türk Kültür Derneği Genel Merkezi, Ulus Ofset Tesisleri, Lefkoşa, 1998, s.1; Cevat GÜRİSOY, "Coğrafi Bakımdan Kıbrıs ve Türkiye", **Milletlerarası Birinci Kıbrıs Türkleri Kongresi (14-19 Nisan 1969) Türk Heyeti Tebliğleri**, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü (TKAE) Yayınları Ankara, 1971, s. 41.

² Derviş MANİZADE, **Baştan Sona Kıbrıs Gerçeği**, İstanbul Kıbrıs Türk Kültür Derneği Yayınları, Hüsnitabi Matbaası, İstanbul, 1965, s.17-18 ; H. F. ALASYA, **a.g.e.**, s. 2; Cemal Arif ALAGÖZ, "Kıbrıs Tarihine Coğrafi Giriş ", **Milletlerarası Birinci Kıbrıs Tetkikleri Kongresi (14-19 Nisan 1969) Türk Heyeti Tebliğleri**, s.13; Geniş bilgi için bkz. C. GÜRİSOY, **a.g.m.**, s. 41-48.

³ **KKTC Ülke Raporu**, s. 3; H. F. ALASYA, **a.g.e.**, s. 2; Fakat bu yüz ölçümler değişik kaynaklarda farklılık arz etmektedir. Krş. "Kıbrıs", **Yeni Türk Ansiklopedisi**, C. 5, Ötügen Yayınları, İstanbul, 1985, s.1817; İsmail BOZKURT, "Kıbrıs'ın Tarihine Kısa Bir Bakış", **Avrupa Birliği Kışkırcısında Kıbrıs Meselesi (Bugünü ve Yarını)**, Editörler: İ. Kaya Ülger- Ertan Efeğil, HD Yayıncılık ve Matbaacılık, Ankara, 2001, s. 9.

⁴ **KKTC Ülke Raporu**, s. 3.

⁵ Vehbi Zeki SERTER, " İkinci Dünya Harbi'nden Sonra Kıbrıs Rumlarının Enosis (İlhak) Faaliyetleri ve Türk-Rum Çatışması", **Altıncı Askeri Tarih Semineri Bildirileri II (Sunulmayan Bildiriler) İkinci Dünya Harbi ve Türkiye (20-22 Ekim 1997-İstanbul)**, Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüd Başkanlığı Yayınları, Genelkurmay Basımevi, Ankara, 1999, s. 69; İ. BOZKURT, **a. g. m.**, s. 9.

⁶ Soyalp TAMÇELİK, "Kıbrıs Adası'nın Jeopolitik ve Jeostratejik Konumu", **Türk Kültürü**, S.386, Yıl:XXXIII, Ankara Üniversitesi Basımevi, Haziran 1995, Ankara, s.321; C.GÜRİSOY, **a.g.m.**, s.42; Bu ölçüler değişik kaynaklarda farklıdır. Bkz. Türkiye'ye 65, Suriye'ye 100, Mısır'a 420, Yunanistan'a 965 km'dir. **KKTC Ülke Raporu**, s.3; Türkiye'den 65 km, Suriye'den 96 km ve Yunanistan'dan 770 km uzaklıktadır. "Kıbrıs", **Anabritannica**, C.XIII, Ana Yayıncılık, İstanbul, 1989, s. 242.

⁷ İ. BOZKURT, **a. g. m.**, s. 9.

⁸ Aydın OLGUN, **Dünden Bugüne Kıbrıs Sorunu**, Kastaş Yay., İstanbul, 1999, s. 41.

yürütülecek stratejik hareketleri de kontrol altına almakta⁹ ve “*sabit bir uçak gemisi*”¹⁰ vazifesi görmektedir.

Kıbrıs’ın stratejik açıdan taşıdığı bu büyük önem, bu küçük adayı, büyük devletlerin gizli yada açık bir çeşit mücadele alanına çevirmiştir¹¹. Dünyanın egemenliğine soyunan bütün emperyalist güçler “*dünyanın jeopolitik merkezi olan Ortadoğu’ya*” girmek istedikleri zaman öncelikle “*dünyanın merkez bölgesindeki en büyük ada olan Kıbrıs’ı*” ele geçirmeye çaba göstermişler ve bu adayı kullanarak Ortadoğu’da kendi çıkarları doğrultusunda yapılanma göstermişlerdir¹².

İngiliz sömürgeciliğinin ünlü devlet adamı D’israilli Kıbrıs’ın konumu için: “*Orası levanten sahillerinin bir adası değil, Hindistan’a kadar uzanan bir bölgenin atlama basamağıdır*” diyerek, İngiltere’nin Kıbrıs yoluyla Ortadoğu topraklarından Hindistan’a kadar uzanan kuşak üzerinde egemenlik kurmayı amaçladığını ifade etmekteydi¹³. Kıbrıs adası, tarihten beri bir anlamda “*Doğu Akdeniz ve Ortadoğu egemenliğinin anahtarı*”¹⁴ olmuş, ünlü İngiliz Başkan vekili Benjamin Disraeli de, bu gerçeği ifade etmek için Kraliçe Victoria’ya Kıbrıs’ın “*Ön Asya’nın Anahtarı*”¹⁵ olduğunu ifade etmiştir. Bu anahtarı ele geçiren güç, anahtar konumundaki Kıbrıs’ı kullanarak “*dünyanın merkezine yayılma ve egemen olma*” yollarını aramıştır¹⁶.

Kıbrıs I. Dünya Savaşı ve sonrasında Doğu Akdeniz ve Ortadoğu’da emperyalist işgalin merkezi olmuş ve tam bir uçak gemisi olarak kullanılmıştır. Kıbrıs Adası uluslararası güç dengesi açısından bakıldığında soğuk savaş yıllarında Amerika

⁹ S. TAMÇELİK, **a.g.m.**, s. 322.

¹⁰ Avrupa, Asya ve Afrika’nın arasında stratejik bir yerde bulunan Kıbrıs, Avrasya- Afrika bağlantısının en önemli su havzaları olan Körfez ve Hazar Havzalarıyla, Süveyş, Aden, Hürmüz su yollarının nabzını tutabilme, Doğu Akdeniz ticaret yolunun kontrolünü sağlama ve hava gücünün her istikametine yönlendirilmesinde önemli bir stratejik platform olma niteliğinden dolayı daima “*sabit bir üs ve uçak gemisi*” olarak nitelendirilmiştir. Bkz. Hamit ERSOY, “Kıbrıs Sorunu’nun Türk Dış Politikasına Etkisi”, **Avrupa Birliği Kışkırtıcı Kıbrıs Meselesi (Bugünü ve Yarını)**, s.117; İ. Bozkurt, **a. g.m.**, s.9; Celil GÜRKAN, “Kıbrıs’ın Askeri Açısından Değerlendirilmesi”, **Nokta**, S.40, 28 Kasım-4 Aralık 1983, s.19; Anıl ÇEÇEN, “Kıbrıs: Dünya’nın Ortasında Bir Uçak Gemisi”, **Aydınlanma 1923**, [http:// www.aydinlanma1923.org/sayi](http://www.aydinlanma1923.org/sayi) (10.2.2005); S. TAMÇELİK, **a.g.m.**, s.326.

¹¹ Osman TÜRKAY, “Büyük Devletler Açısından Kıbrıs Sorunu”, **Kıbrıs Bülteni**, Sayı:4-6, Kıbrıs Türk Kültür Derneği İstanbul Bölgesi, Yaylacılık Matbaası, Temmuz 1972, İstanbul, s.9.

¹² A. ÇEÇEN, “Kıbrıs: Dünya’nın ...”, s.39; Ayrıca bkz. Haluk ÜLMAN, “Kendi Düşen Ağlamaz”, **Hürriyet**, 22 Kasım 1983, s. 8.

¹³ Örsan ÖYMEN, “Adaya Bakış”, **Milliyet**, 19 Kasım 1983, s. 7.

¹⁴ A. ÇEÇEN, “Kıbrıs: Dünya’nın ...”, s.40.

¹⁵ İbrahim ARTUÇ, **Kıbrıs’ta Savaş ve Barış**, Kastaş Yayınları, İstanbul, 1989, s. 32; H. Fikret ALASYA, “Türk Dünyasındaki Gelişmeler Işığında Tarihi Perspektiften Kıbrıs”, **Kıbrıs’ın Dünü-Bugünü Uluslararası Sempozyumu (28 Ekim-2 Kasım 199, Gazimağusa)**, Doğu Akdeniz Üniversitesi ve T.C. Yüzcüncü Yıl Üniversitesi Yayınları, No:8, Ankara, 1993, s. 65; S. TAMELİK, **a.g.m.**, s.322.

¹⁶ A. ÇEÇEN, “Kıbrıs: Dünya’nın...”, s.40.

ve Sovyetler Birliği için Doğu Akdeniz’de Ortadoğu’ya doğru uzanmış kımıldamadan yatan bir uçak gemisi olmuş ve ABD tarafından askeri üs olarak kullanılmaya devam etmektedir¹⁷.

Kıbrıs Adası, Avrupa ile Asya arasındaki ticaret yollarının hem Süveyş’ten geçmeye başlamasıyla hem de 20. yüzyılın başlarında petrolün gelecek sanayi dünyasına egemen olması gerçeğinin belirmesiyle, stratejik açıdan üs olma özelliğini daha da artırmıştır¹⁸. Ayrıca ada Orta Doğu ve Akdeniz’i kontrol eden bir mevkide olup, petrol limanlarına ve petrolün deniz ulaşım yollarına hakimdir¹⁹. Dünya petrol rezervlerinde önemli pay sahibi olan Ortadoğu için özel bir merkez²⁰ olmanın yanı sıra Ortadoğu’da petrol nedeniyle çıkabilecek bir savaşta da depo görevi üstlenebilecek bir konumda bulunmaktadır²¹. Kıbrıs’ın stratejik değerine ilişkin olarak, yine yakın geçmişte Kıbrıs adası civarında çok önemli petrol rezervlerinin bulunduğu da ifade edilmiştir²².

Ayrıca Hazar Bölgesi enerji kaynaklarının dünya pazarlarına ulaştırılmasında Bakü-Ceyhan boru hattının gündeme gelmesi, İskenderun Körfezi’nin ve Doğu Akdeniz’in ön plâna çıkmış olması²³ ABD ve AB ülkelerinin artan enerji ihtiyaçları onları Hazar, Ortadoğu enerji kaynakları ve boru hatlarını çok yakından kontrol edebilir konumda yer alan Kıbrıs’a yönlendirmiştir²⁴.

İngiliz Sömürgeler Bakanı Sir Athony Eden 1955 yılında parlamento tartışmalarında Kıbrıs adasının önemini şöyle dile getiriyor; “*Kıbrıs’taki üslerimizin güvenliği olmadan ve onları engelsiz kullanmadan, ne NATO içinde ne de Bağdat Paktı’nda, Ortadoğu Bölgesinde veya İran Körfezi dolaylarında görevlerimizi yerine getiremeyiz. Diğer bütün hükümetler gibi bizim hükümetimiz de halkının çıkarlarını*

¹⁷ A. ÇEÇEN, “ABD ve Kıbrıs”, **Yeniden Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk** Aylık Atatürkçü Dergi, S.88, Yıl:8, Ufuk Matbaacılık, s.36-40.

¹⁸ O. TÜRKAY, **a.g.m.**, s.7.

¹⁹ S. TAMÇELİK, **a.g.m.**, s. 324.

²⁰ Sadi SOMUNCUOğLU, **Sorularla Belgelerle Kıbrıs Çözüm Mü Çözülme Mi?**, Türkiye Sağlık İş Sendikası Yay., Ankara, 2003, s.125.

²¹ İ. BOZKURT, **a.g.m.**, s.2.

²² Güneş VURAL “Kıbrıs’ın Türkiye Bakımından Stratejik Önemi”, **Kıbrıs Mektubu**, C.17, Mayıs-Haziran 2004, s. 9.

²³ G. VURAL, **a.g.m.**, s.9.

²⁴ Osman Metin ÖZTÜRK, “Doğu Akdeniz’in Güvenliği ve Kıbrıs”, **YDÜ Kıbrıs’ın Dünü, Bugünü ve Geleceğine İlişkin Vizyonu Sempozyumu (12- 13-14 Haziran 2001) Seminer Özetleri**, s.17, <http://www.kibrisevi> (13. 03.2006).

korumak zorundadır. Kıbrıs halkımızın çıkarlarını korumada, bilhassa petrol sorununda vazgeçilmez bir öneme sahiptir”²⁵.

Süveyş-İskenderun-Girit üçgeni içinde yer alan Kıbrıs, Doğu Akdeniz’de birkaç istikameti kontrol altında tuttuğundan, stratejik açıdan Akdeniz’in “en önemli geçit noktasını” teşkil etmektedir²⁶. Ada Süveyş Kanalı’ndan Hint Pasifik Okyanusu’na uzanan deniz yollarını kontrol edebilecek bir noktada²⁷ Anadolu ve Süveyş Kanalı mihverini kontrol altına alacak bir mevkidedir.

ABD bugün iki NATO ülkesi olan Türkiye ve Yunanistan’ın Kıbrıs üzerindeki etkisinden yararlanarak Doğu Akdeniz’in ortasındaki bu büyük adanın tamamını Amerikan üssüne çevirmek için fırsat aramaktadır²⁸. Irak’ı işgal ederek parçalayan ABD, bu süreçte bölgenin bütün ülkelerini hedef olarak seçerken, Kıbrıs ABD’nin yeni hegemonya planlarında, “Büyük Ortadoğu Projesinde”²⁹ daha da önem kazanmıştır.

ABD’nin Ortadoğu’daki şubesi durumunda olan, üç tarafı Müslüman ülkelerle çevrilmiş olan İsrail için de dış dünyaya açılan tek kapı olan Kıbrıs Adası, bu devletin Ortadoğu güvenliği açısından büyük önem kazanmakta ve ABD’yi yakından ilgilendirmektedir³⁰.

ABD ve İsrail’in Ortadoğu’da etkili olmaya başladığı bir dönemde, Avrupa Birliği (AB), Kıbrıs’ı içine alarak bu ada üzerinden Ortadoğu’ya girmek ve bölgedeki İsrail ve Amerikan girişimlerini önleyebilmek için atağa kalkmışlardır³¹.

Kıbrıs uyuşmazlığı, “Soğuk Savaşın” bitiminden sonra AB’nin gündemine alınmıştır. Sovyetler Birliği’nin yıkılışı ile ortaya çıkan Rusya Federasyonu’ndan Avrupa’ya bir tehdit gelmeyeceği görüşü ile birlikte, AB’yi, ABD’nin gölgesinden çıkarmak, Dünya pazarlarını ve kaynaklarını ABD tekellerine bırakmamak, bu nedenle, bütünleşmiş bir kıta Avrupa’sı ve Akdeniz havzasını iç denizi haline getirecek, Avrupa Birleşik Devletlerini oluşturarak, küresel güç mücadelesinde ABD’yi yalnız bırakmamak üzere 1991 yılında AB’nin Maasstricht Doruğu’nda almış olduğu

²⁵Niyazi KIZILYÜREK, *Kıbrıs Sorununda İç ve Dış Etkenler*, Işık Kitabevi Yay., 2. baskı, 2001, s. 12.

²⁶Fahir ARMAOĞLU, “Stratejik Açıdan Kıbrıs Meselesi”, *Tercüman*, 17 Aralık 1983, s.6.

²⁷İ. BOZKURT, *a.g.m.*, s.2.

²⁸A. ÇEÇEN, “ABD ve Kıbrıs”, s.40.

²⁹Büyük Ortadoğu Projesi için bkz. Mustafa ÖZTÜRK, “Büyük Ortadoğu Projesinde Türkiye ve Suriye”, *Müdafaa-i Hukuk*, Sayı: 81, Müdafaa-i Hukuk Vakfı Yayını, Ankara, Mayıs 2005, s.14-23.

³⁰A. ÇEÇEN, “ABD ve Kıbrıs”, s.38-39; A. ÇEÇEN, “Kıbrıs: Dünyanın ...”, s. 41.

³¹A. ÇEÇEN, “ABD ve Kıbrıs”, s.40; Kıbrıs’ın Avrupa Birliği’ne girişi için bkz., Ahmet GAZİOĞLU, “Kıbrıs’ın AB Üyeliği, Enosis Hayalleri ve Gerçekler”, *Avrupa Birliği Kıskaçında Kıbrıs Meselesi (Bugünü ve Yarını)*, s.78-100.

kararlarla Kıbrıs,AB'nin politikalarına girmiştir³². Kıbrıs sorunu, adanın konumundan dolayı artık sadece Türk-Yunan sorunu değildir. AB, Ortadoğu, Kafkasya, ABD ve Avrasya sorunu haline gelmiştir³³. Adada Türkiye kadar İsrail, Suriye, Mısır³⁴ gibi Doğu Akdeniz'de kıyısı olan bütün ülkeler kendi güvenlikleri için Kıbrıs'ta kendi aleyhlerinde olabilecek herhangi bir durum istememektedirler. Bunun için Kıbrıs Adası'nın alacağı yeni statü Doğu Akdeniz'e kıyısı olan bütün ülkeler açısından yaşamsal değerde önem arz etmektedir.

Türk ulusal güvenliğinin köşe taşlarından biri olan Kıbrıs Adası'nda³⁵ yapılanma Türkiye'yi yakından ilgilendirmektedir. Türkiye kendi güvenliği açısından Kuzey Kıbrıs'ta bir Türk siyasal yapılanması ve garantörlüğünün devam etmesi üzerinde durmaktadır.

2) Türkiye'nin Güvenliği Açısından Kıbrıs Adası

Doğu Akdeniz'in en kilit noktasında bulunan ve Doğu Akdeniz'in kontrolü açısından önem arz eden Kıbrıs³⁶ Türkiye'nin güney sahilleri ile İskenderun limanının güvenliği³⁷ açısından çok önemli bir stratejik konuma sahiptir.

Kıbrıs Adası'nın Anadolu kıyılarına 70 km mesafede oluşu, Anadolu'nun güvenliği bakımından stratejik önemini arttırmakta³⁸ ve Türkiye'yi yakından ilgilendirmektedir.

“Akdeniz'in en önemli geçidi olan yeşil ada, Yunanistan için kısaç içine alacağı Türkiye'nin varlığına kast etme, Türkiye içinse bir güvenlik ve savunma meselesidir”³⁹.

³² Mehmet Sami DENKER, “Küreselleşme ve Kıbrıs Sorunu”, http://www.trncpresidency.org/press/news/turkce/Mehmet_denker_küreselleşme_kıbrıs.htm (17.02.2005); Erol MANİSALI, **Avrupa Kısacında Kıbrıs**, Derin Yay., İstanbul, 2003, s.4-8.

³³ Mihtat ATABAY, “Kıbrıs'ın Dünü Bugünü Yarım”, **Kıbrıs Mektubu**, C.17, No.1, Ocak-Şubat 2004, s.48.

³⁴ Suriye ve Mısır, adada tamamıyla Hıristiyan bir Avrupa'nın varlığını ülkelerinin geleceklere açısından tehlikeli bulmaktadırlar.

³⁵ C. GÜRKAN, **a.g.m.**, s.19.

³⁶ O. M. ÖZTÜRK, **a.g.m.**, s.17; D. MANİZADE, **a. g.e.**, s.18; Hamit ERSOY, “Kıbrıs Sorunu'nun Türk Dış Politikasına Etkileri”, **Avrupa Birliği Kısacında Kıbrıs Meselesi (Bugünü ve Yarım)**, s.116.

³⁷ Her ülkenin güvenlik arayışı içinde bulunduğu durum ve sahip olduğu konum ile doğrudan ilgilidir. Güvenlik problemi ise o ülkenin dış politikasına yön veren en önemli etkenlerin başında gelir. Güvenliğin amacı doğrudan anavatanın savunulmasına gerek bırakmayacak önlemlerin alınmasıdır denilebilir. Bir ülkenin güvenlik önlemlerinin kendi siyasal sınırlarının dışına doğru uzandığı bilinmektedir. Bkz. F. SÖNMEZOĞLU, **Uluslararası Politika ve Dış Politika Analizi**, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1989, s.131-132.

³⁸ Fahir ARMAOĞLU, “Süper Güçlerin Gözü Kıbrıs'ta”, **Tercüman**, 18 Aralık 1983, s. 6.

³⁹ F. ARMAOĞLU, “Stratejik Açıdan Kıbrıs Meselesi”, s.6.

Türkiye “dünyanın jeopolitik merkezinde” kurulmuş bir devlet olarak güney bölgesinin güvenliği ile ilgilendiğinde Kıbrıs adası kendiliğinden ortaya çıkmakta ve Türkiye açısından önem kazanmaktadır⁴⁰. Kıbrıs’ın Türkiye’nin elinde olmaması veya Türkiye’nin kontrol edemeyeceği bir durumda bulunması, başka güçlerin eline geçmesi Doğu Akdeniz’in ve Türkiye’nin güvenliği açısından mahzurludur⁴¹. Kıbrıs’a hakim olan kuvvet Anadolu’yu kolaylıkla vurma imkânını elde etmiş olur⁴².

Mustafa Kemal Atatürk, Doğu Akdeniz’in stratejik açıdan anahtarı konumunda olan Kıbrıs adasının önemine dikkat çekmiştir. Güneyde askeri bir tatbikatı izleyen Atatürk, etrafında bulunan subaylara; “Türkiye’nin yeniden işgal edildiğini ve Türk kuvvetlerinin sadece bu bölgede mukavemet ettiğini farz edelim. İkmal yollarımız ve imkânlarımız nelerdir? sorusunu sorar. Subaylar bir çok görüş ve düşünceleri ileri sürerler. Atatürk hepsini dinler, sonra elini haritaya uzatır ve Kıbrıs’ı işaret ederek, “Efendiler, Kıbrıs düşman elinde bulunduğu sürece, bu bölgenin ikmal yolları tıkanmıştır. Kıbrıs’a dikkat ediniz. Bu ada bizim için önemlidir” demiştir⁴³.

Genel Kurmay Başkanı Hilmi Özkök Türkiye’nin güvenliği açısından Kıbrıs’ın taşıdığı stratejik önemi bir çok kez basın yoluyla dile getirmiş⁴⁴ ve Kıbrıs’ın Türkiye için önemi ile ilgili şu sözleri söylemiştir:

“...(Kıbrıs) stratejik bir hat üzerinde İngiltere’den başlar. Cebelitarık, Malta, Kıbrıs, Süveyş Kanalı, Hindistan, Singapur. İngiltere bunun için Kıbrıs’taki üslerini Avrupa Birliği müktesebatına da sokmuyor. Egemen üsler olarak tutmak istiyor.

Ada bu çok önemli zincir üzerinde bir yer. Türkiye açısından düşünürsek; orada konuşlanacak bir muhasım güç, özellikle hava gücü kullanması Türkiye’nin bütün

⁴⁰ A. ÇEÇEN, “Kıbrıs: Dünya’nın...”, s. 39.

⁴¹ **Kıbrıs: Annan Planı Beyin Fırtınası**, Avrupa-Bir Vakfı ASAM Çalışması Stratejik Araştırmalar Merkezi, ASAM Yayınları, Sayı:5, Ankara, <http://www.avsam.org>. (13.03.2006).

⁴² F. ARMAOĞLU, “Süper Güçlerin Gözü Kıbrıs’ta”, s.6; S. TAMÇELİK, **a.g.m.**, s.327.

⁴³ Derviş MANİZEDE, **Kıbrıs Dün Bugün Yarın**, Kıbrıs Türk Kültür Derneği İstanbul Bölgesi Yayınları, Yayıncılık Matbaası, İstanbul, 1975, s.13; Sabahattin İSMAIL- Engin Birinci, **Atatürk Döneminde Türkiye-Kıbrıs İlişkileri (1919-1938)**, Akdeniz Haber Ajansı Yay., Lefkoşa, y.t.y., s.277; Rauf R. DENKTAŞ, “Kıbrıs Sorunu- Avrupa Birliği ve Türkiye”, **Atatürkçü Bakış**, C.1, S.1, Uludağ Üniversitesi Rektörlüğü Yay., Uludağ Üniversitesi Basımevi, Bursa, 2002, s.97; S.TAMÇELİK, **a.g.m.**, s.327-328; S. SOMUNCUOĞLU, **a. g.e.**, s.125.

⁴⁴ KKTC Cumhurbaşkanı Rauf Denktaş 15 Nisan 2004 tarihinde TBMM’de yapmış olduğu konuşmasında Hilmi Özkök’ün açıklamalarına yer vermiş ve Özkök’ün; “Kıbrıs sadece Kıbrıslı soydaşlarımızın bir meselesi değildir. Türkiye’nin güvenliği ile ilişkisi; Türkiye’ye olan mesafesi ile açıklanacak kadar yüzeysel değil, daha çok Doğu Akdeniz’deki hak ve menfaatlerimizin korunması ile ilişkilidir” şeklindeki sözlerinin tarihi bir anlam taşıdığını ifade etmiştir. Rauf R.Denktaş’ın TBMM konuşması için bkz. Rauf R.DENKTAŞ, **Bayrak Yere Düşürülmez**, İleri Yayınları, İstanbul 2004, s.71-96.

doğusundaki şu an uçakla ulaşılamayan yerlere ulaşma imkânı sağlar. Başka ülkelerden oraya gelen uçaklar biliyorsunuz çok az süre kalabilirler havada. Mesafe yüzünden. Türkiye AB'ye katılınca bunlar ortadan kalkar deniyor.

Biz çok daha uzun vadeli düşünmek zorundayız. Vizyonumuz derindir. Coğrafya olarak baktığımızda; oraya konan bir hava gücü Türkiye'yi çok büyük açıdan tehdit eder. İkincisi Kıbrıs'ta bizim istemediğimiz ve etkili olamayacağımız bir politik oluşum olursa; karasuları var. Arkasından kıta sahanlığı gelir. Arkasından da ekonomik zorluklar gelir. Balıkçılık alanları gelir. Kıbrıs Türkiye'ye doğru serbest hareket edemeyeceğimiz bir alan olacaktır. Zaten batı'da sıkıntımız var. Bir de Güney'de sıkıntı olursa Türkiye'nin hapsedilmesi olayı olur”⁴⁵.

KKTC Cumhurbaşkanı Rauf R. Denктаş, Türkiye için Kıbrıs'ın önemini her defasında vurgulamakta ve kendilerini Türkiye'nin hakkını koruyan hudut bekçileri olarak gördüklerini ifade etmektedir⁴⁶.

Rauf Denктаş; İsmet İnönü, Fahri Korutürk, Celal Bayar ve diğer Cumhurbaşkanlarıyla yapmış olduğu görüşmelerde onların kendisine, “...Kıbrıs Türk'ü sadece kendi hak ve hürriyetlerini değil Türkiye'nin çok önemli jeopolitik hakkını da korumaktadır. Uluslararası tespit ve tescil edilmiş bir hakkı korumaktadır. Eğer Yunanistan veya Kıbrıs Rumları Kıbrıs'a sahip çıkarsa, Türkiye denizlere açık bir ülke olmaktan çıkar. Biz buna razı olmayız” dediklerini ifade etmektedir⁴⁷.

Rauf Denктаş, Kıbrıs meselesinin hiçbir zaman Kıbrıs Türklerini kurtarma meselesi olmadığını ifade ederek Kıbrıs'ın Türkiye açısından önemini şu şekilde açıklamıştır:

“Bazılarına göre Kıbrıs meselesi Kıbrıs Türklerini kurtarma meselesi. Hiçbir zaman böyle bir şey olmuş değildir. Bizi kurtarma meselesi olmuş olsaydı, Kıbrıs Türkiye için önemli olmasaydı, bizi farz edelim Bulgar göçmenlerine ettiği gibi Türkiye'ye yerleştirdi, Türkiye'de rahat biz de rahat. Kıbrıs Türkleri meselesi Türkiye için Enosis olsun mu? Olmasın mı? Enosis olursa ne olur? İşte bütün liderlerin, cumhurbaşkanlarının, bize öğrettiği ada Yunan eline geçerse Türkiye denizlere açık bir ülke olmaktan çıkar, ikmal yollarımız tıkanır.

⁴⁵ Radikal, 9 Kasım 2003, s. 1, 4.

⁴⁶ KKTC Cumhurbaşkanı Rauf DENKTAŞ ile 26.01.2005 tarihinde KKTC Cumhurbaşkanlığı Sarayı'nda yapmış olduğumuz görüşmeden.

⁴⁷ Rauf R. DENKTAŞ, “Kıbrıs Sorunu...”, s.75; Rauf R. DENKTAŞ, a. g. e., s. 75.

Şimdi bütün güney sahillerindeki İskenderun Mersin limanlarının önemini düşününüz. Su boruları, petrol boruları hep oraya akacak. Böyle bir şeyde 13. ada olarak Yunanistan sizi tamamıyla karaya kapayacak. Buna Türkiye müsaade etmez. Yani biz bunun bilinci içinde mücadele ettik. Türk olarak, Türkiye'nin hakkını koruyan hudut bekçileri olarak kendimizi gördük. Böyle yürüdük. Bundan böyle bize yeni hükümet dedi ki kırk yıllık yanlış yaptınız”.

Türkiye için denizlere açılma kapısı olan Kıbrıs'ın⁴⁸ bir Yunan adası olması durumunda, Çanakkale Boğazı'ndan İskenderun Körfezi'ne kadar bütün Anadolu kıyıları, hatta Anadolu'nun hemen hemen yarısı Yunan tehdidi altına girer ve Anadolu Yunan çemberi içine alınmış olur⁴⁹.

Rauf Denктаş, “yavru vatan- ana vatan” ilişkisini; “*Bence Adana ne ise, Kıbrıs da odur. Kıbrıs Türkiye açısından denizlere açılma kapısıdır. Bizim açımızdan eşitlik, 70 bin Türk şehidinin yattığı toprakları Ruma, Yunana çiğneterek azınlık olmamak, Kıbrıs'ı ikinci Girit yapmamak davasıdır. Bunu Ruma, Yunana kaptırırsak, Kıbrıs 13. Yunan adası olarak Güney sahillerimizi kapatır. Türkiye denizlere açık bir ülke olmaktan çıkar. “Müşterek Milli Davası”, Rum-Yunan ikilisinin müşterek milli davasının karşısında 40 yıldır başarı ile yürütülmüş ve Kıbrıs'ın Yunanistan'a bağlanmasını, Kıbrıs Türklerinin yok edilmesini önlemiştir. Aynı mücadele şimdi AB bünyesinde devam ediyor. Aynı kararlılıkla göğüslememiz lâzımdır*”⁵⁰ şeklinde ifade ederek belirtmiş ve Kıbrıs'ta verilen mücadelenin hem Türkiye hem de Kıbrıs Türkleri açısından önemine dikkat çekmiştir.

Yunanistan'ın Türkiye üzerindeki emellerini, tehditlerini gösteren propagandalara yakın geçmişte de rastlamaktayız. Yunanistan Dışişleri Bakanı Melina Merkuri tarafından 1982 yılında 300 bin adet renkli olarak bastırılan bir haritada Türkiye parçalanmış ve 5 müstakil devlete bölünmüş, Doğu Trakya ve Marmara da Yunanistan'a terkedilmiş olarak gösterilmiştir. Basılan Türkiye haritasının üst kısmında

⁴⁸ Rauf R. DENKTAŞ, **Yeniden 12'ye 5 Kala**, Remzi Kitabevi, İstanbul, 2005, s.163.

⁴⁹ F. ARMAOĞLU, “Süper Güçlerin Gözü Kıbrıs'ta”, s. 18; C. GÜRKAN, **a.g.m.**, s. 19; Geniş bilgi için bkz. Türkiye'nin güvenliğini etkileyen tehlikeler içinden, batısından ve güneyinden kaynaklanmaktadır. Türkiye'nin 'jeostratejik ağırlık merkezini' koruyabilmesi için de Kıbrıs'taki statükoyu sürdürmesi gerekmektedir. Nejat ESLEN, “Türkiye'nin Jeopolitik Öncelikleri”, **Müdafaa-İ Hukuk**, S.81, Mayıs 2005, s.26-27; Cumhuriyet EVCİL, “Kıbrıs'ta Çözüm”, **Türkelî**, Vatansız Kuvvetler Güç Birliği Hareketi Derneği, S.110, Mart-Nisan 2005, Ankara, s.15-16.

⁵⁰ Rauf R. DENKTAŞ, **Yeniden...**, s.156-169; “22 Kasım 2004 Tarihinde Cumhurbaşkanı Rauf.R.Denktaş İle Yapılan Röportaj”, http://www.trncpresidency.org/pres/news/turkce/22_kasim_denk_yap_konusma.htm (17.02.2005).

İngilizce olarak “1922-1982 60 yıl Türk boyunduruğu 60 yıllık baskı ve mezalim” yazısı yer alırken alt kısmında ise yine büyük harflerle “Türk baskısına karşı savaş vatanı kurtar”, “Anavatanları Kurtarma Dünya Komitesi” şeklinde Yunanistan’ın Türkiye üzerindeki yayılmacı emellerini gösteren yazılar yer almaktadır. 300 bin adet bastırılan bu haritalar o yıllarda Batı Avrupa’daki basın, ajans ve muhtelif türdeki kuruluşlara posta yoluyla gönderilmiştir⁵¹.

KKTC’nin ilânından bir yıl önce basılan bu harita, Yunanistan’ın o yıllardaki Türkiye’ye karşı olan politikasını göstermesi ve ülkemizin güvenliğini tehdit eden bir unsur olmasını belgelemesi açısından önemlidir.

Özetle Kıbrıs bizim açımızdan; orada yaşayan 150 bin Türk’ün varlığının korunması, refah ve ulusal bütünlüklerinin sağlanması; Kazakistan, Hazar, Azerbaycan, Türkmenistan, İran, Irak petrollerinin, İskenderun Körfezinin çıkışını kapatarak tehdit etmemesi⁵²; Yunan Megali İdea’sının ve tehdidinin durdurulması; Türkiye’nin güneyden kuşatılmaması ve Anadolu’nun güvenliği gibi bir çok ilave sebepten hayati derecede öneme sahiptir.

Türkiye’yi yönetenleri Kıbrıs sorunuyla ilgilenmeye zorlayan nedenlerden birincisi Kıbrıs Türkleri ve Türk kamuoyundan gelen baskı; ikincisi ise Türkiye’nin güvenlik endişeleri olmuştur⁵³.

Uluslararası politika açısından Kıbrıs sorunu yalnızca Kıbrıs Türklerinin sorunu değil, Türkiye’nin de sorunudur. Kıbrıs sorunu, Türk- Yunan dengesinin bir parçasıdır. KKTC Cumhurbaşkanı Rauf R. Denктаş İstanbul Barosu’nun Şubat 2005’te düzenlediği “Son Gelişmeler Işığında Kıbrıs” konulu panelin kapanışında yaptığı konuşmada “Kıbrıs’ın kaybı jeopolitik açıdan Türkiye’nin kaybıdır. Bir güvenlik meselesidir” demiştir⁵⁴; 17.02.2005 tarihinde yapmış olduğu bir açıklamasında da Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Devleti’ni kimsenin ortadan kaldıramayacağını önemle vurgulamıştır⁵⁵.

⁵¹KKTC Milli Arşiv, TK, K.No:017, Dem. No: 567 (İngilizce-Yunanca); **Birlik** , 11 Aralık 1982.

⁵² Suat İLHAN, **Avrupa Birliğine Neden Hayır**, Ötüken Yayınları, 3. baskı, İstanbul, 2003, s.65; Gülден AYMAN, “Yunanistan’ın Stratejik Çıkmazı ve AGSP”, **Stratejik Araştırmalar Dergisi** , Sayı:1, Şubat 2003, Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayınları, Ankara, 2003, s.59-74.

⁵³ Haluk ÜLMAN, “Uluslararası Politika Sorunu Olarak Kıbrıs (Anılar ve Düşünceler)”, **Kıbrıs’ın Tek Meşru Devleti: Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti**, 22 Mayıs 1984 Tarihinde Boğaziçi Üniversitesinde Yapılan Seminer Zabıtları, Boğaziçi Üniversitesi Yayınları, Boğaziçi Ün. Matbaası, İstanbul, 1984., s.64-65.

⁵⁴Cumhurbaşkanı Denктаş: Kıbrıs’ın Kaybı Jeopolitik Açısından Türkiye’nin Kaybıdır, http://www.trncpresidency.org/press/news/turkce/denktaş_kıbrıs_kaybı_jeopolitik.htm(28.02.2005) ; **Halkın Sesi** , 28 Şubat 2005.

⁵⁵Cumhurbaşkanı Denктаş: Kimse Bu Devleti Ortadan Kaldıramaz, <http://www.trncpresidency.org/>

Kıbrıs jeopolitik açıdan da Anadolu'nun bir parçası, Anadolu'nun savunması açısından bir çıkış kapısı olan Kıbrıs'ın⁵⁶ önemi her geçen gün daha da artmaktadır.

Kıbrıs sorunu, özellikle Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne giriş sürecinin hızlanmasına paralel bir şekilde, gerek Türkiye ve KKTC gerekse dünya açısından önemini her geçen gün artırmaktadır. Özellikle Türkiye'nin, Avrupa Birliği'ne tam üyelik sürecinde, Kıbrıs sorununun çözümünün belli bir takvime bağlanması, hâlihazırda “Kıbrıs Cumhuriyeti” olarak tanınan Kıbrıslı Rumların, AB'ye girmesi ve Türkiye'nin Kıbrıs Rumlarını Kıbrıs Cumhuriyeti olarak tanımaları ve KKTC'yi yok saymaları istenmektedir.

AB'nin 1994 Essen Zirvesinde Akdeniz'in tüm çevresi ya AB'nin bir parçası ya da AB'nin etki alanı olarak belirlenmiş Fas'tan Ürdün'e kadar olan Afrika ve Asya ülkeleri ile imtiyazlı ticaret anlaşmaları öngörülmüştür. Ancak Doğu Akdeniz'de Kıbrıs adasında iki devletin varlığı, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti, geleceğin Avrupa Birliğini oluşturan devletleri onun hükümler alanı içinde en büyük engel olarak değerlendirilmiştir. AB'ye göre çözüm, Türkiye ile KKTC arasındaki bağları zayıflatarak koparmak, KKTC'yi bir şekilde ortadan kaldırmak ve Kıbrıs Türk Toplumunu desteksiz bırakarak izole etmektir. 2002 yılında BM ve AB'nin önerileri, bir taraftan Türkiye'yi Kıbrıs'tan tamamen tecrit edecek, uzun dönemde ise Kıbrıs adasını bir Rum Cumhuriyetine dönüştürecek biçimde ortaya konmuş, İngiliz temsilcisi Hannay'ın plânlarını esas alan Kofi Annan planının keşişme noktası da bu tema üzerine kurulmuştur. Plânlarda değişiklik yapılmış olmasına rağmen önemli sakıncalar vardı. Plâna göre Türk tarafı AB içinde “ayrı ve tamamen bağımsız siyasi bir kimlikte yer almamaktadır. Sadece Kıbrıs Cumhuriyeti'nin bir parçası olarak AB içinde bulunacaktır”⁵⁷.

Özetle AB ülkeleri günümüzde stratejik açıdan önemli bir yere sahip olan Kıbrıs'ı elde tutmak isteyerek sadece Kıbrıs Rumlarını AB içine almıştır. İngiltere ise ABD'nin de kullandığı üslerindeki egemenliğine gölge düşürmek istememekte ve üslerin güvenliğini Türk nüfuzundan kurtulmuş bir Kıbrıs'ta görmektedir.

ABD Temsilciler Meclisi'nin 12 Nisan 2003 tarihinde aldığı kararla Ankara ve KKTC Devlet Başkanı Sayın Rauf Denktaş suçlu bulunmuştur. Bu karar aynı zamanda AB ve ABD'nin de Kıbrıs konusunda aynı noktaya geldiklerinin de bir göstergesi

press/news/turkce/denktaş_kimse_bu_devleti_orta.htm (17.02.2005).

⁵⁶ Rauf R. DENKTAŞ, “Erzurum'dan Haberler”, *Volkan*, 22 Mayıs 2006.

⁵⁷ M. S. DENKER, *a.g. m.*, s. 5.

olmuştur⁵⁸. Avrupa Birliği üyelerince, uzunca bir zaman dilimi içinde Türkiye’de bilhassa politikacılar, aydınlar ve kitle iletişim araçlarının yönlendiricileri arasında oluşturulan ayrılıklar keskinleştirilmiş, Türkiye ve Kıbrıs Türk kamuoyu ikiye bölünmüştür. Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti’nde, Cumhurbaşkanı Rauf Denktaş ve Türkiye aleyhinde milyonlarca dolar dağıtılarak KKTC’de mitingler yaptırılmış, köşe yazarlarına yazılar yazdırılmış, televizyonlarda programlar yaptırılmıştır. Kıbrıs Türkleri Anavatan’dan gelenleri sevmiyor, çözümsüzlüğün nedeni Denktaş’tır şeklinde propagandalar yapılmıştır.

AB’nin eski Türkiye Temsilcisi Madam Karen Fogg, gerek Türkiye’de gerekse KKTC’deki basın mensuplarına, kiralık kalemlere “Denktaş’ın prestijini sıfırlayınız. Denktaş Türkiye’nin haklarını savunuyor, kendi halkının haklarını savunmuyor konusunu işleyen yazılar yazınız ve faturanızı gönderiniz” şeklinde emirler göndererek⁵⁹, kendi çıkarları doğrultusunda kamuoyu oluşturmaya, çözümsüzlüğün nedeni olarak Denktaş’ı göstermeye çalışmışlardır. Türkiye basınında Karen Fogg’un ücretli yazarları basın aracılığıyla, yazılarıyla Kıbrıs sorununda sanki Türklerin çözümsüzlük yarattığı yönünde haberlere yer vererek böylelikle Türk basını ve kamuoyu uyutulmak istenmiştir. Denktaş’ın görüşlerine, açıklamalarına basın yayın araçlarında yer verilmemiştir. Rauf Denktaş Türkiye’ye Kıbrıs Türklerinin sesini duyurmak için “Kurtlar Vadisi” dizisinde rol almak durumunda bile kalmıştır.

B) GEÇMİŞTEN KIBRIS CUMHURİYETİ’NİN KURULUŞUNA KADAR KIBRIS’TA SİYASAL GELİŞMELER

1) Eski Devirlerde Kıbrıs

Tarihi milattan çok öncelere kadar giden Kıbrıs Adası, tarihin her kesiminde coğrafi, politik ve stratejik konumundan, zengin bakır madenlerine, sık ormanlara ve ılıman bir iklime sahip olmasından dolayı komşu ülkelerde kurulan kuvvetli devletlerin dikkatini çekmiş⁶⁰, sık sık el değiştirmiş, hatta alınıp satılmış ve kiralanmış⁶¹, üzerinde

⁵⁸ Aynı makale.

⁵⁹ Karen Fogg Dosyası için bkz. Rauf R. DENKTAŞ, **Kıbrıs Girit Olmasın**, Remzi Kitabevi, 3. basım, İstanbul, 2004, s.191-210; “Fogg’un Gazetecileri”, **Kıbrıs Aktüel**, Sayı:1; Yıl:1, Temmuz 2003, s.24-27.

⁶⁰ H.F. ALASYA, **a.g.e.**, s. 2.

⁶¹ Ahmet C. GAZİOĞLU, **Kıbrıs’ta Türkler 1570-1878 308 Yıllık Türk Dönemine Yeni Bakış**, 2. baskı, Kıbrıs Araştırma ve Yayın Merkezi (CYREP), Lefkoşa, 2000, s. 1.

yaşayan insanlar açısından da çok hareketli bir yapıya sahip olmuştur⁶². Ada, M.Ö 15. yüzyılda Hititlerin nüfuzu altına girmiş⁶³, sonra sırası ile Mısır, tekrar Hitit, Mısır, Fenikeliler, Asurlular, tekrar Mısır, Persler, Büyük İskender ve halefleri Ptolemyler, Roma ve Bizans egemenliği altına girmiştir⁶⁴. Bizanslılar döneminde adada Hıristiyanlık yayılarak Kıbrıs Ortodoks kilisesi kurulmuş, Rumca resmi dil olarak kabul edilmiştir. Bunun sonucunda Kıbrıs'ta yaşayan değişik milletlere sahip halk arasında dil ve din birliği sağlanmış, aslen Yunanlılıkla ilgisi bulunmayan melez insanlar kendilerini Yunanlı saymaya başlayarak günümüzde Kıbrıs Rumları olarak anılan toplumun kökenini oluşturmuştur⁶⁵. M.S. 647 yılında Muaviye tarafından fethedilerek Müslümanların eline geçen Kıbrıs adası, 964 tarihinde İmparator Nikephoros Phocas tarafından alınarak tekrar Bizans hakimiyeti altına girmiştir⁶⁶.

Kıbrıs'ın 1192 yılından itibaren Lüzinyan ailesine satılmasıyla, adada Lüzinyan dönemi başlamış ve 1432 yılına kadar sürmüştür. “*Frank dönemi*” olarak da anılmakta olan bu dönemde Kıbrıs'ta yerli halka karşı baskı ve zulüm son derece artmıştır⁶⁷.

Özellikle Ortodoks Kıbrıs Rumları üzerinde yoğun baskı kuran Lüzinyanlar, Rumların kiliselerde dini ayin yapmalarını bile yasaklamış, Lefkoşa'nın adını da “Nicosia” olarak değiştirmişlerdir⁶⁸.

1489'da adayı ele geçiren Venedikliler de tıpkı Lüzinyan döneminde olduğu gibi halkın ihtiyaçları ve ülkenin gelişmesiyle ilgilenmemiş, adayı sadece kendi askeri ve ticari yararları için ellerinde bulundurmışlardır. Rum tarihçi Alastos'a göre, “*Venedik yönetimi düpedüz bir tiranlığa, ekonomik uygulamalar ise doğrudan doğruya bir soyguna dönüşmüştü*”⁶⁹.

⁶² Feridun Kemal FERİDUN, “Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin Demografik Yapısı”, **Journal for Cyprus Studies Kıbrıs Araştırmaları Dergisi**, Sayı:1 Doğu Akdeniz Üniversitesi Yayınları, Lefkoşa, 1998, s. 2.

⁶³ H. F. ALASYA, **a.g.e.**, s. 1; A. OLGUN, **a.g.e.**, s. 41.

⁶⁴ A. OLGUN, **a.g.e.**, s.41; Afif ERZEN, “Kıbrıs Tarihine Bir Bakış”, **Milletlerarası Birinci Kıbrıs Türkleri Kongresi**, s. 81; Geniş bilgi için bkz. H. F. ALASYA, **a.g.e.**, s. 2-8; Vehbi Zeki SERTER, **Kıbrıs Tarihi**, XII. Baskı, Halkın Sesi Ltd., Lefkoşa, 1979, s. 20-27.

⁶⁵ H. F. ALASYA, **a.g.e.**, s. 10 ; V.Z.SERTER, **a. g.e.**, s. 29.

⁶⁶ H. F. ALASYA, **a.g.e.**, s. 10.

⁶⁷ A. C. GAZİOĞLU, **a.g.e.**, s. 3.

⁶⁸ **Aynı eser**, Kıbrıslı Rum tarihçi Alas'tos Doros'un Cyprus in History adlı kitabında Lüzinyan dönemi ile ilgili şunları söylediğini ifade etmektedir; “Lüzinyanların Kıbrıs uygarlığı geliştirmekteki rolü bir hiçti, tüm yaptıkları yabancıların şan ve şerefini yüceltmek içindi. Onların adayı terk edişi ile kölelik de son bulmaya başladı ve 1570-71'de Türklerin adayı fethi ile tamamıyla ortadan kalktı”. Bkz. **Aynı eser**, s. 5.

⁶⁹ A. C. GAZİOĞLU, **a.g.e.**, s. 8.

1563 yılında iki Kıbrıslı Rum İstanbul'a gelerek adayı Venediklilerin elinden kurtarması ve kendi koruması altına alması için padişaha başvurmuşlardır. 1192'den 1572 yılına kadar süren Latin döneminin bir özelliği de, Kıbrıs'ın açıklarında dolaşan korsanların zalimce saldırılarından koruyabilme yeteneğini gösterememiş, aksine onlara adeta sığınma olanağı tanımış olmasıydı. Ada daha sonra Türklerin eline geçince bu tür korsanların saldırılarına karşı iyice korunmuş, korsanların etrafı dehşet ve korku içinde bırakan, köyleri, evleri yakıp yıkan, halkın malını alıp götüreren baskınları sona ermiştir. Böylece ancak Türk yönetimine geçtikten sonra ada halkı dış tehlikeden korunmuş, can ve mal güvenliğine kavuşmuştur⁷⁰.

2) Osmanlı İdaresinden Lozan Antlaşmasına Kadar Kıbrıs

a) Osmanlı İdaresinde Kıbrıs (1571-1878)

Osmanlı Devleti'ni Kıbrıs'ı fethetmeye zorlayan siyasi, stratejik, iktisadi ve dini bir takım nedenler vardır⁷¹.

Tüccar ve korsan bir devlet olan Venedik'in Kıbrıs'a sahip olması imparatorluk için büyük bir tehlike olarak kabul edilmekteydi. Kıbrıs'ta bulunan korsanların faaliyetleri Akdeniz'in ticaret güvenliğini tehlikeli bir surette sarsmakta ve Osmanlı İmparatorluğu'nun Akdeniz ülkeleri arasında seyreden ticaret gemilerinin ve Anadolu'dan giden hacı gemilerinin yağma edilmesine kadar varmaktaydı⁷².

Doğu Akdeniz'deki korsanlık olayları, Türk gemilerinin Kıbrıs açıklarından geçerken uğradığı saldırılar ve tüm çevredeki ülkelerin teker teker fethedilip bir Osmanlı İli yapılması karşısında adanın taşıdığı stratejik önem, Padişah II. Selim'in Kıbrıs seferini başlatma nedenleri arasında yer almış ve Kıbrıs'ın Türkler tarafından fethedilmesini kaçınılmaz hale getirmiştir⁷³.

1570-71 yıllarında yapılan Kıbrıs Seferi ile⁷⁴; Limasol (Temmuz), Tuzla (3 Temmuz 1570), Girne (9 Temmuz 1570), Lefkoşa (9 Eylül 1570) ve en sonunda Magosa (6 Ağustos 1571) yılında fethedilmiş, Osmanlı İmparatorluğu adayı

⁷⁰ A. C. GAZİOĞLU, **a.g.e.**, s. 10.

⁷¹ H. F. ALASYA, **a.g.e.**, s.25-30; V. Z. SERTER, **a. g.e.**, s. 48-52; Soyalp TAMÇELİK, "Kıbrıs'ın Fethini Kolaylaştıran Dinî Sebepler", **Kıbrıs Mektubu**, Kıbrıs Türk Kültür Derneği Genel Merkezi Yayınları, Mayıs-Haziran 2004, s. 33-36.

⁷² H. F. ALASYA, **a.g.e.**, s. 25; A. C. GAZİOĞLU, **a.g.e.**, s. 21; V. Z. SERTER, **a.g.e.**, s.2; Abdulhalük ÇAY, **Kıbrıs'ta Kanlı Noel -1963**, TKAE Yay., Ankara, 1987, s. 6-7.

⁷³ A. C. GAZİOĞLU, **a.g.e.**, s. 21.

⁷⁴ Kıbrıs Seferi için bkz. A.C. GAZİOĞLU , **a.g.e.**, s. 19-100.

Venediklilerden alarak Kıbrıs'ın tamamına hakim olmuştur⁷⁵. Venediklilerin Kıbrıslı Rumlara mezhep ayrılığı nedeniyle yapmış olduğu baskı ve zulme karşın Müslüman Türkler, Hıristiyan Kıbrıs halkına karşı gerek fetih esnasında gerekse fetihten sonraki dönemde hoşgörülü davranarak onların haklarına saygı göstermiştir.

Magosa kalesi hariç, adadaki Osmanlı fethinin kolay olmasında, Venedik idaresinden memnun olmayan yerli Rum halkının da rolü olmuş ve karşılıklı işbirliği göstermişlerdir⁷⁶. Girne şehrinin herhangi bir direniş göstermeden, sulhen teslim olmasından sonra ada halkı, kadıları ve sancak beyleri aracılığıyla Türk yöneticilerine başvurarak avarız-ı divaniye ve tekalif-i örfiyyeden muaf tutulmalarını istemişlerdir. Bu istekleri kale ve iskele hizmetlerinde buldukları dikkate alınarak 24 Kasım 1570'te kabul edilmiştir⁷⁷.

Hatta uzun süren kuşatma döneminde Lefkoşa ve Magosa'da bazı Venedik askerleriyle yerli Hıristiyan halkın ileri gelenleri mevki ve yerlerini terk ederek Türk ordusuna katılarak İslâmiyeti kabul etmiş ve isimlerini değiştirmişlerdir⁷⁸.

Türk hâkimiyetine geçen Kıbrıs'ta Osmanlı İmparatorluğu'nun idari teşkilâtına uygun bir idari sistem tatbik edilerek, Kıbrıs Beylerbeyliği Lefkoşa merkez sancağı, Baf, Magosa, Girne sancaklarına ayrılmış ve daha önce Avlonya Beylerbeyi Muzaffer Paşa da ilk Kıbrıs Beylerbeyi olarak görevlendirilmiştir⁷⁹. Adanın idari statüsü, 1878'e kadar birkaç defa değişti, 1870-78 yılları arasında da bağımsız mutasarrıflık haline getirildi⁸⁰. Adada kaymakamlık olarak bilinen altı kaza vardı ve bu kazalarda "Meclis-i idare" denilen yönetim meclisleri bulunmaktaydı⁸¹.

Osmanlı Devleti'nin, ada halkının hukuki düzeninde yaptığı en büyük değişiklik, franklar devrinden beri adada uygulanan zorunlu çalışma angaryasını kaldırarak halkı hürriyetine kavuşturması olmuştur⁸². Ada Rumlarının kısıtlanmış olan özgürlüklerini

⁷⁵ H.F. ALASYA, **a.g.e.**, s. 37-52.

⁷⁶ Cengiz ORHONLU, "Osmanlı Türklerinin Kıbrıs Adasına Yerleşmesi (1570-1580)", **Milletlerarası Birinci Kıbrıs Tetkikleri Kongresi (14- 19 Nisan 1969) Türk Heyeti Tebliğleri**, TKAE Yay., Ankara, 1971, s. 91.

⁷⁷ Nejat GÖYÜNÇ, "Türk Hizmetine Giren Bazı Kıbrıs Müdafileri" **Milletlerarası Birinci Kıbrıs Tetkikleri Kongresi (14-19 Nisan 1969) Türk Tebliğleri**, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1971, s. 106; A.C. GAZİOĞLU, **a.g.e.**, s. 97; C. ORHONLU, **a.g.e.**, s. 91.

⁷⁸ N. GÖYÜNÇ, **a.g.m.**, s.107.

⁷⁹ A. C. GAZİOĞLU, **a.g.e.**, s. 37; C. ORHONLU, **a.g.m.**,s. 91.

⁸⁰ A. C. GAZİOĞLU, **a.g.e.**, s. 128.

⁸¹ A. C. GAZİOĞLU, **a.g.e.**, s. 130.

⁸² C. ORHONLU, **a.g.m.**, s.91.

vererek, dini ibadetlerini serbest bırakmış, onlara İstanbul'da saraya doğrudan başvurma yetkisi ve olanağı sağlamıştır⁸³.

Fetih esnasında ve sonrasında, mal mülk sahibi varlıklı Latinler ve Venedikli tüccar ve yöneticilerin adadan ayrılmasıyla bunlara ait çok sayıda ev, çiftlik ve benzeri mal mülk sahihsiz kalmış ve boşaltılmıştır⁸⁴. Osmanlı Devleti, 1572 yılında adada bir sayım yaptırarak, Kıbrıs'ın nüfusu, meslek sahipleri, mal mülk durumu tespit edilerek⁸⁵ sayımlar sonucunda Mesarya ve Mazoto bölgelerinde 76 köyün tamamıyla boşaltılmış olduğu ortaya çıkmıştır⁸⁶.

Türklerin Kıbrıs adasına yerleştirilmeleri Osmanlı İmparatorluğu'nun yeni fethedilen ve gereksinim duyulan yerler için uyguladığı “*sürgün*” adıyla tarihe geçen iskân geleneği politikasına uygun olarak yapılmıştır.

9 Nisan 1571 tarihli hükme göre Anadolu'dan Kıbrıs'a ilk göçmen nakli Karaman eyaletinden olup, Kıbrıs'a göçmen olarak gelmek isteyenlere hiçbir şekilde engel olunmaması aksine teşvik edilmeleri bütün ilgililere duyurulmuştur⁸⁷.

Adaya Türk göçmen yerleştirilmesi ile ilgili, “*sürgün fermanı*”⁸⁸ olarak da nitelendirilen 21 Eylül 1572 tarihli “*Genel İskân Hükmi*”, Padişah II. Selim tarafından hazırlanarak ilgili yerlerin kadılarına⁸⁹ gönderilmiştir.

Sürgün fermanında, Anadolu'nun çeşitli bölgelerinden⁹⁰ “her on haneden bir hane” olmak üzere toplam 5720 hane Türkün Kıbrıs adasına yerleştirilmesi öngörülmüştür⁹¹.

⁸³ Sabahattin İSMAİL, **1571'den Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'ne Kıbrıs Sorunu İç Etkenler**, Gümüş Basımevi, KKTC Turizm ve Kültür Bakanlığı Yay., İstanbul , 1986, s.50.

⁸⁴ Mustafa Haşim ALTAN, **Kıbrıs'ta Türk Malları** C.I, 2. baskı , Yeni Avrasya Yayınları, KKTC, 2003, s.19; A. C. GAZİOĞLU, **a.g.e.**, s.100; C.ORHONLU, **a.g.m.**, s. 93.

⁸⁵ A.C. GAZİOĞLU, **a. g. e.**, s.100.

⁸⁶ M. H. ALTAN, **a.g.e.**, s.19; A. C. GAZİOĞLU, **a.g.e.**, s.100; C. ORHONLU, **a.g.m.**, s. 93; Mesarya, Latin döneminde feodal derebeylerinin çiftliklerinin bulunduğu, Mazoto ise zengin ve varlıklı Latin ailelerin yaşadığı bir bölgedir.

⁸⁷ M.H. ALTAN, **a.g.e.**, s.10 ; C. ORHONLU, **a.g.m.**, s.93.

⁸⁸ 21 Eylül 1572 tarihli sürgün fermanının belge sureti ve metni için bkz. **KKTC Milli Arşivi**, K.No: 28, Dem No: 728-2531; M. H.ALTAN, **a.g.e.**, s.11-18; A. C.GAZİOĞLU, **a.g.e.**, s.102-103, 464-467.

⁸⁹ Bu hükmün birer sureti Karaman, İçel (Yozgat), Bozok (Alanya), Alaiyye (Antalya), Teke, Manavgat kadılarına ve sürgün yapılan yerlerin kadılarına gönderilmiştir. A.C. GAZİOĞLU, **a.g.e.**, s.103.

⁹⁰ Kıbrıs'a nüfus nakli yapılan Anadolu'da beli başlı şehir, kasaba ve köylerden bazıları şunlardır; İçel, Taşeli, Manavgat, Mut, Alanya, Silindi, Burhanlar, Avşar, Maraş, Muğla, Çankırı, Divriği, Kayseri, Çorum, Tarsus, Bolu, Bursa, Karaman, Bozok, Ulukışla, Akdağ, Bor, Ilgın, İshaklı, Akşehir, Niğde, Beyşehir, Ürgüp, Develihisar, Koçhisar, Seydişehir, Aksaray, Silifke'dir. Bkz. M. H. ALTAN, **a.g.e.**, s.20.

⁹¹ M. H. ALTAN, **a.g.e.**, s. 21; C. ORHONLU, **a.g.m.**, s.93; Halil Fikret ALASYA, “Kıbrıslı Diye Bir Millet Yoktur”, **Türk Kültürü**, Sayı: 275, Mart 1986, s.187.

T.C. Başbakanlık Osmanlı Arşivi'ndeki belgelere göre 1572 yılında adaya Anadolu'dan 1689 aile gelip yerleşmiş⁹², mühimme defteri kayıtlarına göre 1581 yılına kadar 8000 aile⁹³, 17. yüzyılın sonlarına kadar da devlet eliyle gönderilip yerleştirilenlerin sayısı 30 000 kişidir⁹⁴.

Fethin daha ilk günlerinden itibaren Türkler, Kıbrıs'ta tipik Osmanlı düzenini uygulamaya başlayarak halka karşı yumuşak ve hoşgörülü bir gönül alma, istimâlet, politikası izlemiştir⁹⁵.

Türklerin adayı fethiyle birlikte Kıbrıs'ta, yerel yöneticileri halkın seçtiği özerk bir yönetim şekli uygulanmaya başlamış; kasabalar ve köyler, muhtarlar ve ihtiyar heyetleri tarafından yönetilmiştir. Her köyde ve mahallede muhtarlar, o yerin sakinlerinin mensup olduğu din ve milliyetten kimseler arasından, yine oranın aynı din ve milliyetten olan halkı tarafından seçilmiş, Türk muhtar Türklerin işine, Rum muhtar ise Rumların işlerine bakmıştır⁹⁶.

Kıbrıs'ta "millet sistemini" uygulamaya koyan Türkler⁹⁷, Latinlerin Kıbrıs'a egemen oldukları üç yüzyıl boyunca ortadan kaldırdığı Rum Ortodoks Kilisesini yeniden açtırarak, başpiskoposu Rumların hem dini hem de siyasi temsilcisi olarak tanımıştır⁹⁸.

Kıbrıs Rum Ortodoks kilisesine tanınan en belli başlı ayrıcalıklardan biri, Kıbrıs Rum başpiskoposu veya piskoposlarının, Bab-ı Ali ile doğrudan temas ve görüşme olanağının kendilerine tanınmasıdır⁹⁹.

⁹² A.C. GAZİOĞLU, **a.g.e.**, s.106 ; C. ORHONLU, **a.g. m.**, s.94.

⁹³ A.C. GAZİOĞLU, **a.g.e.**, s.109; C. ORHONLU, **a.g.m.**, s.97.

⁹⁴ A.C. GAZİOĞLU, **a.g.e.**, s.109.

⁹⁵ Osmanlı padişahı 7 Mayıs 1572'de Kıbrıs Beylerbeyine, kadıya ve defterdarlarına, yerli halka iyi muamele edilmesini emreden şu fermanı göndermiştir: "Kıbrıs adası aslanca dövüşen ordularım tarafından yeni alınmış bir diyar olduğundan yerli ve fakir halk, harp icabı maddi ve manevi zarara uğramış olup bu yüzden ızdırap çekmektedirler. Onlara adaletle, şefkatle muamele ediniz. Az zamanda kalkınarak refah ve saadete ermeleri için mahkemelerde, vergi alınmasında velhasıl her türlü devlet işlerinde onları koruyunuz. Onlar bize koruyucu tanrının emanetidir. Devletin şanına onları korumak ve himaye etmek yararlıdır. Her birisi ırzından, canından, malından emin olarak gönül rahatlığı içinde yaşasın, iş ve güçlerine sahip olup kazançlarına baksınlar. Benim adaletim bunu icap ettirir. Bu emrimin yerine getirilmesi için her biriniz uyanık ve dikkatli olunuz. Aksini duyarsam hiçbir suretle özür kabul etmeyeceğimi bilerek gaflet göstermeyiniz". A.C. GAZİOĞLU, **a.g.e.**, s.119-120; Pierre OBERLING, **Bellapais'e Giden Yol "Kıbrıs Türklerinin Kuzey Kıbrıs'a Göçü"**, (Çev.Mehmet Erdoğan), Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayınları, Genelkurmay Basımevi, Ankara, 1987, s.2.

⁹⁶ A.C. GAZİOĞLU, **a.g.e.**, s. 130-131.

⁹⁷ A.C. GAZİOĞLU, **a.g.e.**, s. 340; P.OBERLING, **a.g.e.**, s.3.

⁹⁸ H. F. ALASYA, **a. g.e.**, s.116; İ. BOZKURT, **a.g.m.**, s.9-10.

⁹⁹ A. C.GAZİOĞLU, **a.g.e.**, s. 460-463; V. Zeki SERTER, **a. g.e.**, s.71-72.

Ayrıca kiliseye vergilerin saptanması ve toplanmasında da geniş ayrıcalıklar tanınmış, Tanzimat Fermanı'ndan sonra da başpiskoposların “*etmark*” yani toplum liderleri olarak prestijleri çok ileri düzeye yükselmiştir. Kilisenin mal mülk sahibi olmasını kolaylaştıran ve kilise mallarının her türlü vergiden bağışık sayılmasına olanak yaratan berat ve fermanlar¹⁰⁰ sayesinde kilise Kıbrıs'ın en varlıklı, en zengin kurumu haline gelmiştir¹⁰¹. Padişah beratlarında da mahalli Osmanlı makamlarının bu muhtariyeti zedelemeleri yasaklanmıştır¹⁰².

Türklerle Rumların toplumlar olarak karşı karşıya gelmeleri, ancak Yunan İsyanı ile ilgili faaliyetlerin başlamasından ve Yunanistan'ın Megali-İdeo hedefinin¹⁰³ gerçekleştirilmesi için Kıbrıs'a el atarak provokatörler göndermesinden sonra başlamıştır.

Kıbrıs'ta Enosis¹⁰⁴ hareketleri ta Osmanlı döneminden beri, Filiki Eteryay'nın¹⁰⁵ kurulması ile başlayıp, 1821 Yunan İsyanı ile gelişerek günümüze kadar gelmiştir.

¹⁰⁰ Osmanlı Türkleri idaresinde Kıbrıs Rum Ortodoks Kilisesinin durumu hakkında en mühim kaynaklar, Osmanlı hükümeti tarafından tanzim edilen başpiskopos ve piskoposlara gönderilen beratlardır. Bu beratlarda kilisenin hükümetle münasebetlerine ait noktalar, kilise ve rahiplerin statüsü, kilisenin iç idare ve mesuliyetine ilişkin esaslı geniş bilgiler bulunmaktadır. Kıbrıs Rum Ortodoks kilisesine gönderilen bu beratlardan sekizi Kıbrıs Rum kesiminde halen korunmaktadır. Beratlarda yer alan bilgiler için bkz. H. Fikret ALASYA, “Osmanlı Hükümeti Tarafından Ortodoks Kilisesine Verilen İmtiyazlar”, **Milletlerarası Birinci Kıbrıs Tetkikleri Kongresi (14- 19 Nisan 1969) Türk Heyeti Tebliğleri**, s.s.(131-133); Coşkun ÜÇOK, “Osmanlı İmparatorluğu ve Rum-Ortodoks Kilisesi” **Üçüncü Askeri Tarih Semineri Bildiriler Tarih Boyunca Türk Yunan İlişkileri (20 Temmuz 1974'e Kadar)**, Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayınları, Genelkurmay Basımevi, Ankara, 1986, s.189-194.

¹⁰¹ İ. BOZKURT, **a.g.m.**, s.9-10; A. C. GAZİOĞLU, **a.g.e.**, s.461-462.

¹⁰² H. F. ALASYA, “Osmanlı Hükümeti Tarafından Ortodoks Kilisesine Verilen İmtiyazlar”, s.133.

¹⁰³ Kelime anlamı “Büyük Fikir” olan Megali İdea, Fatih Sultan Mehmet'in İstanbul'u alarak Bizans İmparatorluğu'na son verdiği günden beri yürürlükte olan bir ülkü olup, Yunanlılar bu düşünce ile kendilerini “Bizans İmparatorluğu'nun varisi” olarak görerek Bizans İmparatorluğu ile Pontus Rum Devleti'ni yeniden ihya ederek “Konstantinopolis” olarak adlandırdıkları İstanbul başkent olmak üzere Büyük Helen İmparatorluğu'nu yeniden kurmayı hayal etmektedirler. Fikir olarak ortaya çıkan Megali İdea zaman seyri içinde Osmanlı Devletini parçalamak hedefini güden başta Rusya ve Fransa olmak üzere yabancı devletlerin teşviki , organizesi yardım ve desteği ile gelişmiş ve formüle edilerek bir programa bağlanmıştır. Sabahattin İSMAİL, **Kıbrıs Sorununun Kökleri İngiliz Yönetiminde Türk-Rum İlişkileri ve İlk Türk Rum Kavgaları**, Akdeniz Haber Ajansı Yayınları, Lefkoşa, 2000, s.5; Sabahattin İSMAİL, **Kıbrıs'ta Yunan Sorunu (1821-2000)**, Akdeniz Haber Ajansı Yayınları, KKTC, y.t.y., s.8; Nurettin TÜRSAN, **Yunan Sorunu**, İstanbul, 1980, s.36; H. Fikret ALASYA, “Yunanistan'ın Türkiye Düşmanlığı” **Türk Kültürü**, Sayı: 287, Mart 1987, s.164.

¹⁰⁴Enosis, ilhak anlamına gelmektedir. Rum-Yunan siyasi literatüründe Kıbrıs'ın Yunanistan'a katılmasını anlatmaktadır. KKTC Eski Cumhurbaşkanı Rauf R. Denктаş Enosis'in tanımını şöyle yapmaktadır; “Enosis, sadece Kıbrıs'ın Yunanistan'a ilhakı için güdülen bir siyasete verilen isim değildir. Lûgat manası “birleşme, ilhak” olan bu kelimenin altında her Türkün yakından bilmesi gereken korkunç bir siyaset yatmaktadır. Enosis, tam anlamı ile Mora yarımadasına kurulan küçük Yunanistan'ın yavaşça genişleyerek Büyük İskender'in İmparatorluğunu kurmak siyasetini ortaya koyan bir tabirdir. Enosis deyip geçmeyelim. Enosis, Türk vatanının bütünlüğüne yönelmiş bir davadır”. bkz. Rauf R. DENKTAŞ, **12'ye 5 Kala Kıbrıs**, Butik Matbaa, Ankara, 1966, s.14-15.

1821 yılında Kıbrıslı Arhimandrit Teofilos Teoseus, Yunanistan'dan bindiği bir ticaret gemisi ile gizlice Larnaka'ya gelerek, Yunanlı isyancıların kendisine verdiği "isyana teşvik" bildirimleri dağıtarak, Kıbrıs'ta Osmanlılara karşı bir ayaklanma başlatılmasını istemiştir¹⁰⁶. 9 Temmuz 1821'de Başpiskopos Kiprianos öncülüğünde Kıbrıs'ta bir ayaklanma plânlanmış, ancak Vali Küçük Mehmet, Dimitri adlı bir Rumun ihbarı üzerine kiliselere bir baskın yaparak Filiki Eterya ya ait çok sayıda silah ele geçirilerek daha başlamadan ayaklanmayı önlemiştir. Bunun üzerine isyanın ele başısı olan papazlar yakalanarak idam edilmiş bir kısmı da sürgüne gönderilmiştir. Sürgüne gönderilenlerin bir kısmı daha sonra Roma'da toplanarak 6 Aralık 1821 yılında Kıbrıs Rumlarının bilinen ilk Enosis bildirisini yayınlamış ve bütün Hıristiyan ülkelere çağrıda bulunarak "Kıbrıs'ın Türklerden kurtarılıp Yunanistan'a verilmesi" istenmiştir¹⁰⁷.

1854'te yine isyan bildirimleri dağıtılarak bu bildirimler başpiskoposlukta çalışan bir görevli tarafından yayınlanmış; 1863 yılında ise Yunanlılar Kıbrıs'ın Osmanlılardan alınıp kendilerine verilmesi için İngiltere'den yardım istemişlerdir¹⁰⁸.

b) İngiliz İdaresinde Kıbrıs (1878-1914)

Kıbrıs'ta 1878'den 1960'a kadar süren İngiliz dönemi Türkler açısından zorluklarla dolu olmuştur.

1877-1878 Osmanlı- Rus Savaşı sonrasında Osmanlı Devleti, 3 Mart 1878 tarihinde Ruslarla, Rumeli ve Doğu Anadolu'da büyük toprak kaybına neden olan Ayestefanos Antlaşmasını imzalamak zorunda kalmıştır¹⁰⁹. Rusya'nın savaş sonucunda boğazlara yaklaşarak ciddi bir tehlike oluşturmasını, Ortadoğu ve Uzakdoğu'daki menfaatlerine tehdit sayan İngiltere başta olmak üzere, Balkanlardaki Rus nüfuzunun

¹⁰⁵ Filiki Eterya, Megali ideanın hedeflerini gerçekleştirmek için 1814 yılında Rus Çarı I. Aleksandr'ın yaveri Aleksandr İpsilantis tarafından kurulan gizli bir teşkilattir. Filiki Eterya'nın Megali İdea programında şu hedefler belirtilmekteydi; Yunanistan'ın bağımsızlığına kavuşturulması, Batı Trakya ve Selanik'in, Ege adalarının, On iki adanın, Girit Adası'nın, Batı Anadolu'nun, İmroz ve Bozcaada'nın Yunanistan'a ilhakı, Pontus Rum Devleti'nin kurulması, İstanbul'un geri alınarak Bizans İmparatorluğu'nun ihya edilmesi Büyük Yunanistan'ın kurulmasıdır. Bkz. S. İSMAİL, **Kıbrıs Sorununun Kökleri...**, s.8; S. İSMAİL, **Kıbrıs'ta Yunan Sorunu...**, s.9; N. TÜRSAN, **a.g.e.**, s.37; H. F. ALASYA, "Yunanistan'ın Türkiye Düşmanlığı", s.169-170.

¹⁰⁶ S.İSMAİL, **Kıbrıs'ta Yunan Sorunu...**, s.16.

¹⁰⁷ S. İSMAİL, **Kıbrıs Sorununun Kökleri...**, s.18-19; S. İSMAİL, **Kıbrıs'ta Yunan Sorunu...**, s.16-17; bkz. Mübahat S. KÜTÜKOĞLU, "Yunan İsyanı Sırasında Anadolu ve Adalar Rumlarının Tutumları ve Sonuçları", **Üçüncü Askeri Tarih Semineri Türk-Yunan İlişkileri**, Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayınları, Ankara, 1986, s.133-161; S. İSMAİL, **Kıbrıs Sorununun Kökleri...**, s. 370-375; S. İSMAİL, **Kıbrıs'ta Yunan Sorunu...**, s. 138-142.

¹⁰⁸ S. İSMAİL, **Kıbrıs Sorununun Kökleri...**, s.17.

¹⁰⁹ A. C. GAZIOĞLU, **İngiliz Yönetiminde Kıbrıs II (1878-1952), Enosis Çemberinde Türkler Bugünlere Gelmek Kolay Olmadı (1)**, Kıbrıs Araştırma ve Yayın Merkezi (CYREP), Lefkoşa, 2000, s.10; A. ÇAY, **a.g.e.**, s.13; H. F. ALASYA, **a.g.e.**, s. 125.

yayılmasını kendileri için tehlikeli gören bazı Avrupa Devletleri bu antlaşmanın şartlarını değiştirmek üzere Berlin’de bir kongre toplanmasına karar vermişlerdir. Bu devletler bir taraftan Ayestefanos Antlaşmasını değiştirirken, diğer taraftan Kıbrıs’ın İngiltere’ye terk edilmesi plânlarını hazırlamışlardır.

İngiltere, Ruslara karşı Osmanlı topraklarını koruma karşılığında Kıbrıs’ın idaresinin kendisine verilmesi için Osmanlı Devletine antlaşma teklifinde bulunmuştur. Antlaşma gereğince “*Rusya, Anadolu’ya karşı askeri harekâta girişecek olursa İngiltere Kıbrıs’ı askeri üs olarak kullanarak Osmanlı Devleti’ne kuvvet gönderecekti*”¹¹⁰.

4 Haziran 1878’de imzalanan Türk- İngiliz Savunma Antlaşmasıyla Kıbrıs’ın yönetimi İngiltere’ye devredilmiş; bu antlaşmanın 1 Temmuz 1878’de imzalanan ek maddelerinde (6. madde), Rusya’nın Kars, Ardahan ve Doğu Anadolu’yu terk etmesi halinde İngiltere’nin Kıbrıs’ı tahliye edeceği ve bu antlaşmanın sona ereceği hususu yer almıştır¹¹¹.

Bu antlaşmayla Kıbrıs’ın idaresi İngiltere’ye bırakılmakla beraber Osmanlı Devleti’nin Kıbrıs üzerindeki mülkiyet hakkı ortadan kalkmıyor, hukuksal yönden Osmanlı Devleti’nin bir parçası oluyordu¹¹². Sultan II.Abdülhamit antlaşmayı “*hukuk-ı şahaneme asla haleb gelmemesi şartıyla muahedenameyi tasdik ederim*” diyerek Kıbrıs’ın Osmanlı toprağı kalacağını kesin olarak belirtmiştir¹¹³.

12 Temmuz 1878’de Lefkoşa’da Sarayönü’nde Vali Konağı’nda yapılan törende, Kıbrıs’ın son Osmanlı Valisi Besim Paşa, makamını İngiliz Amirali Lord John Hay’a devretmiştir. İngiliz askerleri ve subayları, askeri, sivil Türk yöneticileri ve esnafı ve Rum ileri gelenleri Türk askeri garnizonundaki bayrak merasiminde toplanarak 308 yıldan beri kapının Güney burcunda dalgalanmış olan Türk bayrağını indirerek onun yerine İngiliz bayrağını çekmiştir¹¹⁴.

İngiliz bayrağı direğe çekildiğinde İngilizler “yaşasın İngiltere, yaşasın Viktorya” şeklinde bağırırken John Hay da bir konuşma yaparak Kıbrıs’ın İngilizlere geçtiğini anlatmıştır. Kıbrıslı Rumlar adına konuşan George Kapiades de “Kıbrıs

¹¹⁰ H. F. ALASYA, **a.g.e.**, s.125-126.

¹¹¹ A.C. GAZİOĞLU, **Enosis Çemberinde Türkler...**, s.17; H. F. ALASYA, **a.g.e.**, s.125-126; A. ÇAY, **a.g.e.**, s.14-15. Antlaşmanın maddeleri için bkz. E. Ziya KARAL, **Osmanlı Tarihi**, C.VIII, Ankara, 1983, s.73 ; A. C. GAZİOĞLU, **Enosis Çemberinde Türkler...**, s.15-21.

¹¹² A. ÇAY, **a.g.e.**, s.14.

¹¹³ A.C. GAZİOĞLU, **Enosis Çemberinde Türkler...**, s.17; A. ÇAY, **a.g.e.**, s.14.

¹¹⁴ Rauf R. DENKTAŞ, **12’ye 5 Kala Kıbrıs**, s.11; A.C. GAZİOĞLU, **Enosis Çemberinde Türkler...**, s.29; H. F. ALASYA, **a.g.e.**, s.130; A. ÇAY, **a.g.e.**, s.17

halkının” bu değişiklikten duyduğu sevinci ve İngiliz yönetimi altında gelişerek politik özgürlüğe kavuşacaklarını umduklarını belirtmiştir¹¹⁵.

Rauf R. Denктаş, “Karkot Deresi” adlı kitabında; 1878’de Türk bayrağının gönderden indirilerek yerine İngiliz bayrağının çekilişini yaşamış olan dedesi Şeharlı Mehmet’in kendilerine bayrak merasiminde olanları o günü yaşarcasına anlattığını yazmakta ve dedesinin sözlerini şöyle aktarmaktadır:

*“Biz bayrağın gönderden indirilişini gören bahtsızlar. Ancak Osmanlı geçici olarak çıktı Kıbrıs’tan. Gelecekler, yine gelecekler. Biz göremeyeceğiz fakat siz göreceksiniz”*¹¹⁶.

Türk bayrağının gönderden indirilerek onun yerine yabancı bir bayrağın çekilişini Kıbrıslı Türkler gözyaşlarıyla büyük bir üzüntü içinde izlemiş ve İngiliz bayraklarına ve Rumların taşkınlıklarına tepki göstermişlerdir¹¹⁷.

Rauf R. Denктаş, Rumların taşkınlıklarını “*Bayrak merasimi esnasında bir Rum genci, Türk bayrağı indirilirken galiz küfürler savuruyordu. Bunu işiten bir Türk subayı kılıcını çekerek Rumun üzerine saldırdı. Eğer Rum çabuk davranıp oradan kaçmamış olsaydı İngiliz idaresinin Kıbrıs’taki ilk günü iki cemaat arasında bir kan davası ile başlayacaktı*¹¹⁸” şeklinde, dedesinin anlattığını ifade etmiştir.

Kitium Piskoposu Kiprianos, 23 Temmuz 1878’de İngiliz Yüksek Komiseri Sir Garnet Worseley’i karşılama töreninde yapmış olduğu konuşmasında; “*hükümet değişikliğini, İyonya Adalarında olduğu Büyük Britanya’nın Kıbrıs’a doğal olarak birleşik olduğu Anavatan Yunanistan’ın birleşmesine yardım edeceğine güvenerek kabul ediyoruz*” demiştir. Rum Ortodoks kilisesi yetkilileri, papazları İngiliz bayrağı göndere çekilirken dua etmişlerdir¹¹⁹.

c) İngiliz İdaresinde Kıbrıs’ta Tatbik Edilen Politika

Türk toplumu Ada’nın İngilizler tarafından işgal edilmesiyle yeni bir baskı rejiminin tehlikesine maruz bırakılmış; sosyo-kültürel, stratejik ve ekonomik boyutuyla

¹¹⁵ A.C. GAZİOĞLU, *Enosis Çemberinde Türkler...*, s.29; P. OBERRLİNG, *a.g.e*, s.11.

¹¹⁶ Rauf R. DENKTAŞ, *Karkot Deresi*, 5. baskı, Akdeniz Haber Ajansı Yayınları, 4. baskı , Mart 2000, s.121.

¹¹⁷ *Aynı eser*, s.15, 121.

¹¹⁸ Rauf R. DENKTAŞ, *12’ye 5 Kala Kıbrıs*, s.13.

¹¹⁹ Mustafa Haşim ALTAN, *Kıbrıs’ta Rumlaştırma Hareketleri*, 2. baskı, Milli Arşiv Yayınları, Devlet Basımevi, KKTC, 2000, s. 64; A. GAZİOĞLU, *Enosis Çemberinde Türkler...*, s.31; P. OBERLİNG, *a.g.e*, s.13-14.

varlığı ve temel hakları çiğnenme noktasına getirilmiştir. Yunanlılar ise İngiliz işgalini enosis için bir basamak saymışlardır¹²⁰.

Sir Garnet Worseley, Ada'daki Türk valisinin yerini aldıktan sonra ilk iş olarak altı kazanın idaresini elinde bulunduran Türk kaymakamlarının yerine altı İngiliz komiseri atamıştır. İngiliz yönetimi mahkemelerde ve idari işlerde İngilizce yanında Türkçe ve Rumca'yı da resmi dil olarak kabul etmiştir.

1881 yılında, İngiliz basınında adanın Yunanistan'a verileceği şeklinde haberler çıkmaya başlayınca Rumlar heyecana kapılarak sevinç içinde toplantılar düzenlemiş ve Yüksek Komisere ve Londra'ya telgraflar göndermişlerdir¹²¹. Rum basını ve kamuoyu da Ada'nın Yunanistan'a ilhak edileceği havasında yayın yapmıştır¹²². Bunun üzerine Kıbrıs Türkleri kapıldıkları üzüntü ve endişeyi ilgililere iletince Müftü Hacı Ali Rıfki adadaki Müslüman toplum adına 12 Nisan 1881 yılında Bab-ı Ali'ye ve İngiliz Yüksek Komiserine birer telgraf göndererek "*Kıbrıs'ın Yunanistan'a verileceği inanılır bir şekilde etrafta söylenmektedir. Eğer bu gerçekse böyle bir hareket bizi mahvedeceğinden başvuruyu etkin önlemler alınması için İngiliz hükümetine de yapıyoruz*"¹²³ demiştir.

İngilizlerin Rum toplumu lehindeki ilk somut davranışı 1879'da yürürlüğe giren anayasayı onların istekleri doğrultusunda değiştirmek olmuştur. 1881'de İngiliz yönetimine muhtıra sunan Başpiskopos, adada yaşayan her iki toplumun ancak nüfus oranlarına göre yasama meclisinde temsil edilmelerini istemiştir. 23 Mart 1882'de kraliyet konseyi emri ile yayınlanan Kıbrıs yasama meclisindeki değişiklik yasalaşarak meclis 12 seçilmiş ve 6 atanmış olmak üzere 18 üyeden oluşmuştur, 12 üyenin 9'unun Rum, 3'ünün de Türk olması kararlaştırılmıştır¹²⁴.

Kıbrıs Türkleri ile Rumların Enosis yüzünden ilk kitlesel kavgaları 1895 olayları ile başlamıştır.

¹²⁰ Kıbrıs Rumlarının Enosis isteklerinin yarattığı potansiyel tehlike, İngiliz yönetimi tarafından fark edilmiş, İstanbul'daki İngiliz Büyükelçisi Loyard, 1 Ağustos 1878'de Salisbury'e yazdığı raporda "Rumlar Türkleri her şeyden yoksun kılmak ve adadan kovmak amacıyla büyük çaba harcayacaklardır. Bugün Kıbrıs topraklarını elde etmek amacıyla her türlü sahtekarlığı yapacaklar ve böylece Kıbrıs'ı Yunanistan'a bağlamak isteyeceklerdir" demiştir. S. İSMAİL, **Kıbrıs Sorununun Kökleri...**, s. 24.

¹²¹ A. C. GAZİOĞLU, **Enosis Çemberinde Türkler...**, s.59.

¹²² S. İSMAİL, **Kıbrıs Sorunu'nun Kökleri...**, s.27.

¹²³ A. GAZİOĞLU, **Enosis Çemberinde Türkler...**, s.59-60; S. İSMAİL, **Kıbrıs Sorunu'nun Kökleri...**, s.26-27.

¹²⁴ S. İSMAİL, **Kıbrıs Sorunu'nun Kökleri...**, s.44; A. GAZİOĞLU, **Enosis Çemberinde Türkler...**, s.43-44.

19 Nisan 1895'te Alithia gazetesi "... *Ey Rumlar, son dakikanın da gelip çatmasını beklemeden ilhak ilan ediniz, ilhaki gerçekleştiriniz*" şeklinde Rum halkını tahrik edici türden yayınlar yapmasından sonra Mayıs ayı başlarında tüm büyük şehir ve kasabalarda Enosis sloganları ile büyük mitingler gerçekleştirilerek tüm halkı mitinglere çağırmışlardır. Mitinglerden güdülen amaç enosis isteğini başta İngiltere olmak üzere tüm dünya merkezlerine duyurmaktır¹²⁵.

Yunan konsolosu Philemon, Enosis doğrultusundaki eylemlerin baş tahrikçiliğini yapmış, 25 Mart 1895'te Limasol'da yapılan "*Yunan Kurtuluş Günü*" şenliklerine Yunan üniformaları ile katılınca "*Kralımızın temsilcisi*" nitelermeleri ile alkışlanmış ve "*enosisin en erken bir zamanda gerçekleştirilmesini*" istemiştir¹²⁶.

Lefkoşa'nın Tahtakale semtinde Rum öğrenciler üç gün üç gece sırayla "*Türkleri kılıçtan geçirip, intikam alacağız*" şeklinde şarkılar söylemişlerdir¹²⁷.

Kilisenin ve Rum okullarının Türk düşmanlığı aşıl原因, Kıbrıs'ın Yunan adası olduğunu telkin eden uğraşları zaman zaman iki toplum arasında gerginlik yaratmıştır. Rumlar Lefkoşa'nın Tahtakale mahallesinde, Vadili, Vitsada köylerinde daha sonra da Paşaköy, Afanya, Hamid Mandraları ve Limasol'da Türklere yönelik saldırı, tahrik ve sindirme olaylarında bulunmuşlardır¹²⁸.

Rumların bu tahriklerine karşı Türk halkının tepkisini ve İngiliz idaresinin ilgisizliğini dile getiren Kıbrıs gazetesi şöyle yazmıştır:

"Birçok yıl öncesine kadar, Osmanlılıkla iftihar eden, Devlete bağlılık gösteren ve asırlardan beri türlü müsaade ve imtiyazlara sahip olarak yaşayan Hıristiyan vatandaşlarımız, son birkaç yıl içinde, yani idare değişikliğinden beri, lisan ve hallerini değiştirerek garip ve acayip davranmaya başlamışlardır.

Yerel yönetimin göz yumması ve umursamaz tutumu, Müslüman toplumun sabır ve hoşgörüsü devam ettikçe, Hıristiyan vatandaşlarımız her fırsattan yararlanarak, Osmanlılara karşı hakaret demek olan bir takım gösteriler yapmaktan çekinmiyorlar. O derecede ki, kiliselerinde Cemiyetlerinde, Caddelerde vicdanın tahammül edemeyeceği

¹²⁵ S. İSMAİL, *Kıbrıs Sorununun Kökleri...*, s.35.

¹²⁶ S. İSMAİL, *Kıbrıs Sorununun Kökleri...*, s.36-37.

¹²⁷ Mehmet ÖZDEMİR, *Arif Nihat Asya Kıbrıs'ta*, Yeni Avrasya Yayınları, Ankara, 2003, s.39.

¹²⁸ A. GAZİOĞLU, *Enosis Çemberinde Türkler...*, s.65; S. İSMAİL, *Kıbrıs Sorunu'nun Kökleri...*, s.38-39; Mehmet BAHADIR, *Kıbrıs'ta Katliamlar*, C.1, Rüstem Kitabevi, Lefkoşa, 2001, s.18-19.

ve milli onur, haysiyet sahiplerini dahi tahrik ederek galeyana getirecek derecede nutuklar, nümayişler, icrasına yöneliyorlar”¹²⁹.

Enosis mitingleri ve Türklere yönelik saldırılar nedeniyle yarınlarından endişelenen ve huzursuz olan Kıbrıslı Türkler gerek mektupla Kıbrıs Yüksek Komiserine durumu bildirmiş, gerekse sonra da Kıbrıs Müftüsü Ali Rıfki Efendi ve beraberindeki heyet, Yüksek komiseri ziyaret ederek endişelerini dile getirmişlerdir¹³⁰.

Sabahattin İsmail, çalışmasında “1900’lerden 1914’e kadar geçen dönem, Kıbrıs’ta enosis hareketlerinin ve enosise karşı çıkan Türk halkının mücadelesinin yeni bir ivme kazandığı dönem olmuştur. Bu dönemin en belirgin olayları Türklerin daha organize bir şekilde enosise karşı çıkmaları, mitingler düzenlemeleri ve enosis yüzünden ölümlerle sonuçlanan ilk kitlesel Türk-Rum kavgalarıdır”¹³¹ diye ifade etmektedir.

1907 yılında İngiliz Sömürgeler Bakanlığı Müsteşarı Churchill’in Kıbrıs’ı ziyaretini fırsat bilen Kıbrıs Rumları “Ada’nın bir Yunan adası olduğunu, halkının da enosis isteğini” Churchill’e duyurmak için yoğun bir faaliyete girişerek, O’nu Yunan bayrakları ve ilhak parolası ile karşılamışlardır¹³².

İngiltere, Ada’da nüfus yoğunluğundan idari mekanizmasına kadar Türklere karşı düşmanca denilebilecek bir politika takip etmiştir. İdari görevlerden uzaklaştırılan Türklerin yerine Rum memurlar tayin edilmiş, temel haklardan yoksun bırakılan, ekonomik bakımdan zayıflayan Kıbrıs Türk toplumu ellerindeki toprağı satmak zorunda kalmış, kilisenin de teşvikiyle Rumlar Türk topraklarının en büyük müşterisi olmuştur¹³³. Rum Ortodoks Kilisesi, Türk insanının konuşma dilini Rumca’ya dönüştürmeye, birçok Türk köyünü de Hıristiyanlaştırmaya ve Rumlaştırmaya çalışmış, mallarına kilise adına el koymaya yeltenmiştir¹³⁴.

1905 yılında, önlemler alınmadığı takdirde Kıbrıs’ta Türklerin tümüyle Hıristiyanlaştırılacağı ve Rumlaştırılacağına ilişkin çeşitli yazışmalar yapılmıştır¹³⁵.

¹²⁹ S. İSMAİL, **Kıbrıs Sorununun Kökleri...**, s.37-38.

¹³⁰ Mektubun içeriği ve endişeler için bkz. A. GAZIOĞLU, **Enosis Çemberinde Türkler...**, s.68; S. İSMAİL, **Kıbrıs Sorununun Kökleri...**, s. 41-42; M. BAHADIR, **a.g.e.**, s.22.

¹³¹ S. İSMAİL, **Kıbrıs Sorununun Kökleri...**, s.72.

¹³² S. İSMAİL, **Kıbrıs Sorununun Kökleri...**, s.106-107.

¹³³ A. ÇAY, **a.g.e.**, s.18.

¹³⁴ M. H. ALTAN, **Kıbrıs’ta Rumlaştırma ...**, s.22.

¹³⁵ Belgeler için bkz. M.H.ALTAN, **Kıbrıs’ta Rumlaştırma...**, s.8-19; Kıbrıslı Tarihçi İsmet Konur, kitabında 1878 İngiliz işgalinden sonra her sahada olduğu gibi dil sahasında da Türkler üzerindeki Rum tesirinin artmaya başladığını fakat daha sonra geliştirilen maarif teşkilatı ve Türk öğretmenlerin değerli gayretleri sonucunda Kıbrıs Türklerinin bir dereceye kadar durumu muhafaza ettiğini belirtmiştir. İsmet Konur “Ana dil olarak Rumca konuşan Türklere daha ziyade Lefkoşa ve Baf kazalarında tesadüf

Adanın İngiliz sömürge yönetimine geçmesiyle Türkler üzerindeki baskılar arttığından Kıbrıs Türk halkı Kıbrıs'ı terk ederek Anadolu'ya ve daha başka yerlere göç etmiş, 1878 yılında Ada İngiliz idaresine kiralandığı zaman 22.000 dolaylarında Türk “*gâvur geldi*” diye adayı terk edip Anadolu'ya yerleşmiştir. 1911-1913 yılları arasında Balkan Harbi esnasında; 1914 yılında İngilizler adayı ilhak ettiğinde ve Lozan Antlaşması'ndan sonra binlerce Türk, Türk tâbiyetini kaybetmemek için Anadolu'ya göç etmiştir¹³⁶.

d) 1878-1914 Döneminde Kıbrıs Türk Basını

Kıbrıs Türk halkı haklarının, Rum Ortodoks Kilisesi ve İngiliz sömürge yönetimi tarafından çiğnenmesi ve ortadan kaldırılması karşısında basın aracılığıyla savunmaya geçmiştir.

İngiliz yönetiminin Türklere karşı genel olarak ayırt edici bir politika uygulamaya başlamasıyla Türk toplumu siyasal varlığını koruyabilmek üzere Kıraathane-i Osmaniye'yi¹³⁷ kurmuş, kısa bir süre sonrada Kıbrıs Türk toplumunun görüşlerini, duygu ve düşüncelerini yansıtmak ve dünyaya duyurmak amacıyla ulusal yayın organı olan Zaman gazetesini 24 Aralık 1891'de yayınlamayı başarmıştır¹³⁸.

Rumların artan enosis tahriklerine karşı çıkan bu gazetenin amacı; “*enosise karşı mücadele etmek ve Türklerin sesini dünya kamuoyuna duyurmaktır*”¹³⁹.

Kufizâde Mustafa Asaf Bey tarafından 6 Mart 1893 yılında Yeni Zaman'ın devamı olarak yayınlanmaya başlayan Kıbrıs gazetesi de Enosis karşısında Türk halkının haklı sesini dünyaya duyuran bir gazete olup, Rum basını ile savaşmak, gerçeklerin ışığı altında olaylara yaklaşmak, Türk kültürüne ve Türk halkına hizmet etmek gibi yayın ilkeleri vardır¹⁴⁰. 15 Nisan 1895 tarihli Kıbrıs gazetesinde “Rumların altı yıldan bu yana tırmandırdıkları enosis kampanyası” ve Türk düşmanlığı eleştirilerek

edilmektedir. 1921 nüfus tahririne göre de Lefkoşa kazasında (1.019), Baf kazasında (350), 1931 nüfus tahririne göre de Lefkoşa kazasında (1.0004) ve Baf kazasında (521) Türk anadili olarak Rumca konuşmaktadır” şeklinde belirtmektedir. İsmet KONUR, **Kıbrıs Türkleri**, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1938, s.23-33.

¹³⁶ F.K. FERİDUN, **a.g.m.**, s.5; Ayrıca bkz. N. TÜRŞAN, **a.g.e.**, s.89-90.

¹³⁷ Kıraathane-i Osmaniye , o dönem Türk aydınlarının toplandığı bir kulüp olup, Zaman Gazetesi de bu kulübün yayın organıdır. Gazetenin imtiyaz sahibi olan Tüccarbaşı Hacı Derviş Efendi görülmesine karşın, esas sahibi Osmanlı Kıraathanesidir. S. İSMAİL, **Kıbrıs Sorununun Kökleri...**, s. 45.

¹³⁸ M. H. ALTAN, **Kıbrıs'ta Rumlaştırma...**, s. 55.

¹³⁹Zaman gazetesinin yayın ilkeleri için bkz. Cemalettin ÜNLÜ , **Kıbrıs'ta Basın Olayı (1878-1981)**, Basın Yayın Genel Müdürlüğü, Başarı Matbaası, y.y.y.,1981; Zaman Gazetesi kendi içinde “Padişahçılar” ve “Jön Türkçüler” olmak üzere ikiye bölününce 22 Ağustos 1892'de bir yandan istibdada bir yandan da Enosis karşı sert bir mücadele sürdüren Yeni Zaman gazetesini yayınlamaya başlamıştır.

¹⁴⁰ S.İSMAİL, **Kıbrıs Sorununun Kökleri...**, s.57-58.

“*Karınca Kanatlanınca Zevali Yakın Olur*” denmiş ¹⁴¹ ve Türk toplumu birlik içinde daha dikkatli hareket etmeye çağrılmıştır.

Rumların Yunanistan’a ilhak için gönderdiği her mektuba, telgrafa, muhtıraya ve her mitinge, konuşmaya Kıbrıs Türk liderleri ve basını anında yanıt vermekteydi.

Zaman gazetesinin yayın hayatına başladığı günlerde Kıbrıs’ta biri resmi, biri İngilizce, yedisi de Rumca olmak üzere dokuz tane gazete yayınlanmakta ve bu gazeteler her gün Enosis için yayın yapmaktaydılar¹⁴². Rum kilisesi, Fonidus Gibru adlı gazete vasıtasıyla, 10 Ocak 1893’te adanın Yunanistan’a bağlanması için geniş kampanya başlatmış, Kavanin Meclisi’nde bulunan Rum üyeler tarafından da desteklenmiştir. 1892-1893 yıllarında Kavanin meclisi Rum üyelerinden Yorgo Şakalli’nin temas kurduğu bazı İngiliz politikacılarıyla Enosis’i gerçekleştirme yollarını görüştükleri ve adanın Osmanlı İmparatorluğu’ndan satın alınarak, kredi karşılığı Yunanistan’a devredilmesi formülü üzerinde durdukları, Fonidus Gibru gazetesinden öğrenilince, Zaman ve Yeni Zaman gazeteleri de bu iddialarını ve formülün güçlüğünü ve adanın Osmanlı İmparatorluğu’nun bir parçası olduğunu kesin ifadelerle belirtmişlerdir¹⁴³.

Kıbrıs gazetesi, 7 Mayıs 1895’te yayınladığı “*Rum Basının Saldırganlığı*”¹⁴⁴ adlı yazıda enosis mitinglerinin yayıldığı günlerde Türk halkının tepkisini dile getirmiş; 3 Haziran 1895’te ise Yunan gazetelerine yanıt vererek şöyle denilmiştir;

*“Adayı Yunanistan’a bağlamak isteyenlere yanıtımız,
Bir takım Yunan gazeteleri Ada’daki Rum halkının Ada’nın Yunanistan’la birleştirilmesi yönünde çaba ve girişimlerini överek tuttıkları yolda ısrar edip yürümelerini öneriyor; ve kendilerini yüreklendirmek için de İyonya adalarının Yunanistan’a ne suretle bırakılacağı konusunda yol gösteriyor ki çizmeden yukarı çıkmanın ne kerteğe vardığı bununla anlaşılabilir... Ada Türkleri neler görüp neler çekiyor? Yine de “huzura giden yolun anahtarı sabırdır” diyeceğiz.”¹⁴⁵*

¹⁴¹ Aynı eser, s.43; A. C. GAZİOĞLU, **Enosis Çemberinde Türkler...**, s.69.

¹⁴² Bu gazeteler şunlardır; The Times of Cyprus (İngilizce), The Owl (İngilizce), Kipros, Fonitis Kipru, Salpinks, Enosis, Evagoras adlı haftalık gazetelerdi. Gazeteler için bkz. S. İSMAİL, **Kıbrıs Sorununun Kökleri...**, s. 46.

¹⁴³ Fonidus Kipru ve Yeni Kıbrıs’ta yer alan makaleler için bkz. S. İSMAİL, **Kıbrıs Sorununun Kökleri...**, s. 46-57.

¹⁴⁴ S. İSMAİL, **Kıbrıs’ta Yunan Sorunu...**, s.58-58.

¹⁴⁵ Aynı eser, s.60.

3 Eylül 1906 tarihli Mirat-ı Zaman¹⁴⁶ gazetesinde yayınlanan “Türk Mahallelerine Dikkat” başlıklı yazıda İngiliz idaresinin Türk mahallelerinin sorunlarına karşı duyarsız kaldığı, Türk mahallelerinin emniyetini sağlamak için polis gönderilmezken, Rum mahallelerinde çok sayıda polisin görevlendirildiği belirtilmektedir¹⁴⁷.

Eski Kavanin Meclisi üyesi olan Theodotou, 18 Ağustos 1911’de Rum halkına yayınladığı bir bildiriye, İngiltere’ye yaptığı ziyarette İngiliz Sömürge Bakan Yardımcısı ile görüşerek Kıbrıs’ın Yunanistan’a verilmesini talep ettiğini açıklaması ve Rum provokasyonları, Türk halkının daha yoğun tepki göstermesine ve mitingler düzenlemesine neden olmuştur. Kavanin meclisi üyesi, aynı zamanda Vatan gazetesinin sahibi Boyamyalızade Mehmet Şevki Bey’in girişimleriyle Lefke ve Lefkoşa’da binlerce Türkün katılımıyla büyük mitingler düzenlenmiştir. Vatan gazetesi de yayınladığı mitingleri desteklemiş ve Rum basınına cevap vermiştir¹⁴⁸.

Atina basını da Kıbrıs’ta Yunan milliyetçi propagandasının esas unsurlarından birisi haline gelmiştir. 7 Nisan 1911’de Kıbrıs Rum gazetesi Kypriakos Phylax’da yayınlanan bir makalede Türk düşmanlığı öylesine ateşliydi ki, İngiliz makamları yayın müdürüne para cezası vermek zorunda kalmışlardır¹⁴⁹.

1912 yılı Kıbrıs’ta Rum taşkınlıklarının ve kışkırtmalarının yoğunlaştığı bir yıl olup; Hamitköy, Leymosun, Lefkara, Monagrol, Peraperi, Lakademya, İbsimköy, Perada, Lefke, Topçuköy, Abohor, Ayermola saldırıları gerçekleşmiştir¹⁵⁰.

Kısacası Kıbrıs Türkleri, 1889’da Saded, 1891’de Zaman, ardından Yeni Zaman, Mirat-ı Zaman, Seyf, Sünühat, Kıbrıs, Vatan, Ankebut gazeteleri aracılığıyla Enosis faaliyetlerine karşı Ada’nın bir Osmanlı toprağı olduğunu hatırlatarak yoğun bir mücadele başlatmıştır¹⁵¹. 1914’te Seyf, 1915’te ise Kıbrıs Gazetelerinin İngiliz yönetiminin uyguladığı baskı ve sansür politikası sonucunda kapanmasından sonra¹⁵²,

¹⁴⁶Mirat-ı Zaman gazetesi 1901 yılında, şair ve gazeteci olan Ahmet Tevfik Efendi tarafından yayınlanmaya başlamıştır. A. C. GAZİOĞLU, **Enosis Çemberinde Türkler...**, s.83.

¹⁴⁷ S. İSMAİL, **Kıbrıs Sorununun Kökleri...**, s. 93; A. GAZİOĞLU, **Enosis Çemberinde Türkler...**, s.83.

¹⁴⁸ S. İSMAİL, **Kıbrıs Sorununun Kökleri...**, s.170-173.

¹⁴⁹ P. OBERLING, **a.g.e.**, s.14-16.

¹⁵⁰Geniş bilgi için bkz. S. İSMAİL, **Kıbrıs Sorununun Kökleri...**, s.176-214; Harid FEDAI, “1912 Olayları”, **Yeni Kıbrıs**, Haziran, 1985.

¹⁵¹Sabahattin İSMAİL, **Kıbrıs Cumhuriyeti’nin Doğuşu-Çöküşü ve KKTC’nin Kuruluşu (1960-1983)**, Akdeniz Haber Ajansı Yayınları, İstanbul, y. t.y., s.5.

¹⁵²Ali Galip ALÇITEPE, “Meclis-i Milli’nin Kıbrıs Türk Milli Mücadele Tarihi’ndeki Yeri”, **CBÜ Sosyal Bilimler Dergisi**, 2003/1 Bahar Sayısı , Manisa, 2003, s.2.

1915-1918 döneminde, tek bir Türk gazetesi yayınlanmamıştır¹⁵³. Oysa o dönemde on beş adet Rum gazetesi yayınlanmaktaydı¹⁵⁴.

e) İngiltere'nin Kıbrıs'ı İlhakı

Osmanlı Devleti'nin I. Dünya Savaşı'na Almanya'nın safında girmesinden sonra İngiltere, 5 Kasım 1914'te yayınladığı bir Krallık Konseyi emri ile Kıbrıs'ı ilhak ettiğini ve Osmanlı Devleti ile yapmış olduğu 1878 Antlaşmasını feshettiğini duyurmuştu¹⁵⁵.

Emrivaki ile Kıbrıs Osmanlı toprağı olmaktan çıkarak, İngiliz krallığının mülkü haline gelmiştir. Türkiye tek yanlı olarak Lozan Konferansına kadar bu tek yanlı işgali tanımamıştır. Osmanlı Devleti'nin protestosuna rağmen İngilizler ada halkının tâbiyet durumunu tayin eden bir beyanname çıkardılar¹⁵⁶. İngilizler; Kıbrıslı Türklere ya Ada'da kalıp İngiliz tâbiyetine geçmeyi veya terk ederek Osmanlı tâbiyetini koruma seçeneğini sunmuşlar ve bunun akabinde İngiliz uyuğu olmak istemeyen binlerce Kıbrıs Türkü Anadolu'ya göç etmiştir¹⁵⁷.

8 Kasım 1914'te Yüksek Komisere bir mektup gönderen Başpiskopos, İngiliz yönetimini kararından dolayı kutlayarak, "*alınan kararı, Enosis'e giden yolda önemli bir adım olarak gördüklerini*" ve İngiltere'nin bu kararını olumlu bulduklarını belirtmiştir. Tüm Rum basını da ilhak kararını sevinçle karşılamış; 14 Kasım 1914'te, Kıbrıs Rum gazetesi Eleftheria, Başbakan Venizelos'un ilhakla ilgili görüşlerini ve Yunanistan'ın duyduğu sevinci dile getirerek Venizelos'un şöyle bir demeç verdiğini bildirmiştir:

*"Kıbrıs'ın İngiltere'ye bağlanması, bu büyük Yunan adasının ulusal restorasyonu için son aşama olarak kabul edilebilir. Yunan Hükümetinin elde ettiği özel istihbarata göre, Kıbrıs'ın anavatan Yunanistan'la birleşmesinin yakın bir gelecekte gerçekleşeceği düşünülebilir"*¹⁵⁸.

Rumlarla Yunanistan'ın Enosis doğrultusundaki paralel yorumlarıyla, Kıbrıs Rumlarının gösterdiği sevinç Türk halkını endişelendirmiştir. 20 Kasım 1914'te, Başkadı, Müftü, İrfan Bey ve Mehmet Şevki Beylerden oluşan toplumun ileri gelenleri

¹⁵³ S. İSMAİL, **Kıbrıs Sorununun Kökleri...**, s.225.

¹⁵⁴ A. G. ALÇİTEPE, **a.g.m.**, s.2.

¹⁵⁵ 5 Kasım 1914'te Kıbrıs'ı İngiliz topraklarına katmak için alınan karar için bkz. A.C. GAZİOĞLU, **Enosis Çemberinde Türkler...**, s.132-133; Şükrü Sina GÜREL, **Kıbrıs Tarihi (1878-1960)**, C.1, Kaynak Yay., İstanbul, 1984, s.65-66.

¹⁵⁶ Beyanname için bkz. A.C. GAZİOĞLU, **Enosis Çemberinde Türkler...**, s.132-133; Ş. S. GÜREL, **a.g.e.**, s.66; A. ÇAY, **a.g.e.**, s.20.

¹⁵⁷ F. FERİDUN, **a.g.m.**, s.5; A.C. GAZİOĞLU, **Enosis Çemberinde Türkler...**, s.133.

¹⁵⁸ S. İSMAİL, **Kıbrıs Sorununun Kökleri...**, s.216-217; S. İSMAİL, **Kıbrıs'ta Yunan Sorunu...**, s.29; A.C. GAZİOĞLU, **Enosis Çemberinde Türkler...**, s.134.

Türk halkı adına bir bildiri imzalayarak İngiliz Yüksek Komiserine başvurmuş ve onun aracılığıyla İngiliz Sömürgeler Bakanı Lewis Horcourt'a bir mektup göndererek Enosis'e karşı garanti istemişlerdir. Mektupta adanın Yunanistan'a verilmesinin, Kıbrıs'ta yaşayan 60 bin Türk için bir felâket olacağı vurgulanmıştır¹⁵⁹.

İngiltere'nin 1915 yılında I. Dünya Savaşına girme karşılığında Kıbrıs'ı Yunanistan'a vermeyi teklif etmesini Rumlar sevinç içinde karşılarken Türklerde de infial ve üzüntü yaratmıştır. Ancak uluslararası ortamın uygun olmadığını belirten Yunanistan, İngiliz önerilerini reddederek, enosis isteklerini “*şimdilik*” ertelemiştir¹⁶⁰.

I. Dünya Savaşı yılları Kıbrıs Türkleri için baskı ve yıldırma politikası ile geçmiştir. İngilizler 27 Kasım 1917'de yayınladığı “Krallık Konseyi Emri” ile Türkleri göçe zorlamıştır.

1918 yılı sonlarında Paris Barış Konferansı'nda, Kıbrıs'ın Yunanistan'a verilmesinin yeniden gündeme gelebileceği gerekçesiyle Rumlar faaliyete geçtiler. Kıbrıs Başpiskoposu başkanlığındaki bir heyetin, 5 Aralık 1918'de, Kıbrıs'ın Yunanistan'a bağlanmasını istemek amacıyla Londra'ya hareket etmesi Adadaki Türk aydınları ve toplum ileri gelenleri arasında kaygıyla karşılanmıştır¹⁶¹.

f) Birinci Ulusal Lefkoşa Kongresi'nin (Meclis-i Milli'nin) Toplanması

Kıbrıs Türk halkının Enosis'e karşı sesini İngiliz sömürge yönetimine ve tüm dünyaya duyurmak; Rumların Enosis mücadelesine örgütlenerek, birlik ve beraberlik içinde karşı çıkmak amacıyla dönemin önde gelen aydınlarından Gazeteci-Öğretmen Mehmet Remzi Okan ve Müftü Ziya Efendi'nin girişimleriyle ulusal bir kongrenin toplanması için gerekli hazırlıklar yapılarak kongrenin toplanması kararlaştırılmıştır. Bu amaçla Kıbrıs'ın her yanındaki Türk köy ve kasabalarına hazırlanan bildirimler gönderilerek, seçecekleri temsilcilerin 10 Aralık 1918'de Lefkoşa'da Müftü Ziya Efendi'nin evinde toplanması istenmiştir¹⁶². Adanın tüm bölgelerinden gelen delegeler

¹⁵⁹ Mektup için bkz. A.C. GAZİOĞLU, **Enosis Çemberinde Türkler...**, s.135-136; S. İSMAİL, **Kıbrıs'ta Yunan Sorunu...**, s.30-31; S. İSMAİL, **Kıbrıs Sorununun Kökleri...**, s.217-218 ; Venizelos'un Megali İdea programı için bkz. M. Murat HATİPOĞLU, “Eleftherios Venizelos'un 1910 Yılında İktidara Gelmesiyle Megali İdea'nın Kazandığı Yeni Karakter”, **Üçüncü Askeri Tarih Semineri Türk-Yunan İlişkileri**, s. 456-468.

¹⁶⁰ Ş. S. GÜREL, **a.g.e.**, s.69; S. İSMAİL, **Kıbrıs Sorununun Kökleri...**, s.220.

¹⁶¹ S. İSMAİL, **Kıbrıs Sorununun Kökleri...**, s.223.

¹⁶² A. C. GAZİOĞLU, **Enosis Çemberinde Türkler...**, s.183-184; S. İSMAİL, **Kıbrıs Sorununun Kökleri...**, s.224-225 ; Mehmet Remzi Okan'ın kızı Beria Remzi Özoran'ın babasının özel notlarından ve gazeteleri Söz ve Doğru Yol'da kongrenin yıl dönümünde çıkan yazılardan derleyerek hazırladığı tebliğ için bkz. Beria Remzi ÖZORAN, “Kurultay ve Kıbrıs Türki”, **Daima Uluslararası Altaistler Konferansı (21- 25 Ekim 1973 Ankara) 7'nci Türk Tarih Kongresi**, C.7, TTK Yayınları, Ankara,

10-11-12 Aralık 1918 tarihlerinde yaptıkları ateşli tartışmalarda Enosis tehlikesine karşı izlenecek strateji üzerinde görüş belirtmişlerdi. Bu kongrede Kıbrıs Türklerinin enosise karşı oldukları, bu girişimleri protesto ettikleri, Ada'nın eski sahibine geri verilmesi gerektiği ve bu görüşleri anlatmak üzere Müftü Ziyai Efendi başkanlığında bir heyetin Paris'e gönderilmesi oy birliği ile kararlaştırılmıştır. Ancak Rum heyetinin İngiltere ve Paris'te kulis faaliyetleri yürütmesine ses çıkarmayan, İngiliz sömürge yönetimi, Müftü Ziyai Efendi'nin adadan çıkmasına bile izin vermiyordu¹⁶³.

Ahmet Gazioğlu'na göre “*Meclis-i Milli olarak adlandırılan bu ulusal kongrenin aldığı kararlar, Kıbrıs Türk toplumunun hak ve hukukunu koruma ve adadaki varlığını sürdürme azmini yansıtmaya yönünden tarihi bir önem taşımakta ve Kıbrıs'ta Türklerin kendi sesini duyurmak ve haklarını korumak için mutlaka örgütlü eylem ve girişimlerde bulunması gerekliliğini vurgulamaktadır*”¹⁶⁴.

1915'ten beri kendi gazeteleri yayınlanmayan Kıbrıs Türk toplumu, 1918 Milli Meclisi'nde ortaya atılan fikirler doğrultusunda¹⁶⁵; “*Kongre kararlarının dünyaya duyurulması, Enosise karşı mücadele verilmesi, Kıbrıs Türk halkının ulusal bir düzeye yükseltilerek sömürge yönetimi tarafından gasbedilen haklarının geri alınması, Türk ulusal Kurtuluş savaşına destek olunması ve bu savaşın gidişatından Türk halkının haberdar edilmesi*” için Başöğretmen Mehmet Remzi Okan ve arkadaşı Avukat Ahmet Raşit tarafından 8 Eylül 1919'da, Doğru Yol, İngilizlerin bu gazeteyi de kapatmaları üzerine de 1920 nisan ayında Söz gazetesini yaşama geçirmişlerdir¹⁶⁶.

Kıbrıs Türk toplumunda bu gazetelere paralel yayın yapan ve enosise karşı mücadele eden gazetelerden 15 Mart 1920'de “Vatan”, 1 Haziran 1920'de Larnaka'da “İrşad” Dergisi, 8 Eylül 1920'de “Ankebut” Dergisi daha sonra ise “Birlik”, “Masum Millet”, “Haber” yayınlanmaya başlamıştır¹⁶⁷.

Ulusal Kongre'den sonra da Kıbrıs Rum heyetinin İngiltere'deki faaliyetlerine ve girişimlerine ivme kazandırmak için Kıbrıs'ta Rumlar tarafından büyük enosis

1973; Beria Remzi ÖZORAN, “Kıbrıs Türkünün Takviminden 11 ve 12 Aralık 1918”, **Türk Kültürü**, Cilt 14, No 159, Ocak 1976, s. 45-52; M. A. G. ALÇİTEPE, **a.g.m.**, s.3.

¹⁶³ S. İSMAİL, **Kıbrıs Cumhuriyeti'nin Doğuşu...**, s.6; Sabahattin İSMAİL, **Kıbrıs Sorununun Kökleri...**, s.226-230; A. C. GAZİOĞLU, **Enosis Çemberinde Türkler...**, s.185-187; Ayrıca Ulusal Lefkoşa Kongresi için bkz. Harid FEDALİ, “Bir Yıldönümü:11 Aralık 1918”, **Yeni Kıbrıs Dergisi**, Ocak 1985, s.24.

¹⁶⁴ A. C. GAZİOĞLU, **Enosis Çemberinde Türkler...**, s.187.

¹⁶⁵ A. C. GAZİOĞLU, **Enosis Çemberinde Türkler...**, s.188.

¹⁶⁶ S. İSMAİL, **Kıbrıs Sorununun Kökleri...**, s.242-243.

¹⁶⁷ Aynı eser, s.247-248; S. İSMAİL, **Atatürk Döneminde...**, s.24.

mitingleri düzenlenerek ve bu mitinglerde ilhak kararları alınıp Londra'ya ulaştırılmıştır. 12 Ekim 1919'da da Lefkoşa'da, adanın dört yanından gelen Türk temsilcilerinin katılımı ile benzer bir toplantı yapılmış, Rumların enosis girişimlerini şiddetle protesto eden kararlar alınmıştır¹⁶⁸.

Ahmet Raşit Bey de 12 Temmuz 1920'de sömürge yönetimine bir açık mektup yayınlarak İngiliz yönetiminin Türklerin protestolarına karşın Rumların Enosis faaliyetlerine büyük hoşgörülü davranmasından şikâyet etmiştir¹⁶⁹.

Kıbrıs Türk toplumu Anadolu'da başlatılan kurtuluş ve bağımsızlık hareketini yakından izlemiş, Yunan işgalini büyük bir hüznün içinde karşılamış; Mustafa Kemal Paşa önderliğinde başlatılan “milli mücadeleyi” desteklemişlerdir. Basınla beraber adanın her yanında kurulan cemiyetler, kulüpler, dernekler kanalıyla ve bu kuruluşların sosyal etkinlikleri ile de Anadolu'daki kurtuluş mücadelesine maddi ve manevi katkılar sağlanmıştır.

“1919-1922 yıllarında; hem Rum emelleri ve Megali İdea emellerinin açık şekilde her gün belirtilmesi karşısında örgütlü bir birlik yaratmak, hem de Anadolu'daki kurtuluş mücadelesini, İngiliz sömürge yönetiminin tüm baskı ve denetimine karşın elindeki tüm olanaklarla desteklemek Kıbrıs Türklerinin tek ve sarsılmaz amacı olmuştur”¹⁷⁰.

Kıbrıs Türkleri, Anadolu'da başlayan Türk milli mücadelesine yardım kampanyaları açarak, her türlü desteği vermişlerdir. Aralık 1920'de tüm Türk kurum ve kuruluşlar ve kulüpler bir araya gelerek “Muhacirini İslâmiye'ye Yardım Cemiyeti” adı altında bir üst kuruluş meydana getirerek ve bu kuruluş vasıtasıyla yardım kampanyaları düzenlemeye başlamışlardır.

1920-1922 yıllarında geliri Kuvay-i Milliye'ye ve Türk halkına gönderilmek üzere 20 civarında piyes oynanmış ve müsamere geceleri düzenlenmiştir¹⁷¹. Kıbrıs Türk basını da Türk halkını yardıma çağırın yazılar neşretmiştir. 12. 01.1920 tarihli Doğru Yol gazetesinde “*Felâketzede Kardeşlerimize Muavenet*” başlıklı bir yazı yayınlayan

¹⁶⁸ A. C. GAZİOĞLU, *Enosis Çemberinde Türkler...*, s.160.

¹⁶⁹ S. İSMAİL, *Atatürk Döneminde...*, s.72-73; S. İSMAİL, *Kıbrıs Sorununun Kökleri...*, s. 248-249; 1919 yılı Ocak ve Şubat ayları, Kıbrıs Rum heyetinin girişimleri ve temasları ile ilgili İngiliz basınında yer alan haberler için bkz. A. C. GAZİOĞLU, *Enosis Çemberinde Türkler...*, s.173-175.

¹⁷⁰ A. C. GAZİOĞLU, *Enosis Çemberinde Türkler...*, s.190.

¹⁷¹ S. İSMAİL, *Atatürk Döneminde...*, s.3; S. İSMAİL, *Kıbrıs Sorununun Kökleri...*, s. 257-258.

Remzi Okan “... Anadolu Türkün son yurdu, son merciidir. İşte bugün yersiz ve yurtsuz kalmış bu binlerce kardeşimiz bizden muavenet bekliyor”¹⁷² şeklinde diyordu.

Kurtuluş Savaşı'nın zaferle sonuçlanması ve Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulması Kıbrıs Türkleri arasında büyük bir heyecan ve sevinçle karşılanmıştır.

3) Lozan Antlaşması'ndan Kıbrıs Cumhuriyeti'nin Kuruluşuna Kadar Kıbrıs

a) Lozan Konferansı'nda Kıbrıs

Türkiye 24 Temmuz 1923'te imzalanan Lozan Antlaşması'nın 16., 20. ve 21. maddeleri ile Kıbrıs üzerindeki egemenlik haklarından vazgeçmiş; 20. madde de belirtildiği üzere “Türkiye hükümeti Kıbrıs'ın Britanya hükümeti tarafından 5 Kasım 1914'te ilân olunan ilhakını tanıdığını beyan etmiştir”¹⁷³.

İngiltere, 10 Mart 1925'te Kıbrıs'ı Taç Kolonisi ilân eden beratını imzalayarak, Ada'daki yüksek komiserlik makamını kaldırarak yerine valilik makamını ihdas etmiştir.

Lozan Antlaşması maddeleri gereğince Türkler iki yıl içinde İngiliz veya Türk uyrukluğunu kabul etmek gibi zorunlu bir seçenikle karşı karşıya bırakılmışlardır. Türk tâbiyetini seçmek isteyenlerin 6 Ağustos 1924- 6 Ağustos 1926 tarihleri arasında bu haklarını kullanabileceği öngörülmüştür; İngiliz tâbiyetini kabul etmek istemeyenlerin en geç 6 Ağustos 1927 yılına kadar Ada'yı terk etmeleri isteniyordu. Türkiye Cumhuriyeti tâbiyetini almak için bu dönemde 9800 Kıbrıslı Türk müracaatta bulunmuş ve 7000 civarında Türk Türkiye'ye göç etmiştir¹⁷⁴.

Tarihçi, Mithat Bey'in kaleme aldığı yazıda “Kıbrıs Türk ulusu arasında adadan Türkiye'ye büyük mikyasta bir göç temayülünün uyandığı” belirtilmekte ve “göç arzusunda olanların sayısının 20 bin civarında olduğu” açıklanmaktadır¹⁷⁵.

Ses gazetesinin verdiği bilgilere göre bu göçler 1935'lere kadar sürmüş ve 20 binden fazla Kıbrıslı Türk Türkiye'ye göç etmiştir¹⁷⁶. Ancak daha sonra Kıbrıs'tan Türkiye'ye göçün Kıbrıs'ta Türklüğün yok olması sonucunu doğuracağını tespit eden Türkiye hükümeti de göçü önleyici bir takım önlemler alma yoluna gitmiştir.

¹⁷² S. İSMAİL, *Atatürk Döneminde...*, s.6-7.

¹⁷³ Ş. S. GÜREL, *Kıbrıs Tarihi...*, C I, s.109-113.

¹⁷⁴ F. K. FERİDUN, *a.g.m.*, s.5; A. ÇAY, *a.g.e.*, s.24.

¹⁷⁵ S. İSMAİL, *Atatürk Döneminde...*, s.84.

¹⁷⁶ Aynı eser, s.79.

Kıbrıs'ta Müftü Ziyai Efendi tarafından 1924 yılında Kıbrıs Türk Cemaat-ı İslâmiyesi¹⁷⁷ adı altında oluşturulan bir kuruluş 1920-1930 yılları arasında Kıbrıs Türklerinin örgütlenmesini sağlamak, okullar, eğitim ve şeriye mahkemeleri ile ilgili yeni düzenlemeler ve gelişmeler yapılması için uğraş vermeyi amaçlamaktaydı¹⁷⁸.

Göç etmeyip Kıbrıs'ta kalan Türkler ise, yeni Türk devletinin ideolojisi olan Kemalist Türk milliyetçiliğini ve Atatürk devrimlerini hızla benimseyerek modern ve çağdaş bir toplum olma yolunda yoğun bir mücadeleye girişmişlerdir. Atatürk devrimlerinin Kıbrıs Türk toplumu tarafından günü gününe, hiçbir yasal ve idari zorlama olmadan uygulanışı Ankara tarafından memnuniyetle karşılanmıştır. Kıbrıs'taki bu gelişmeleri yakından izleyen Atatürk, 1926-28 yıllarında dış basınla ilgili çalışma yürütmek için görevlendirdiği Siirt Milletvekili Mahmut Soydan'a, Kıbrıs'taki Türk halkının ulusal dilini kullanması, gazetelerinin yayımını sürdürmesi konusunda ilgilenmesi direktifini vermiştir. Mahmut Soydan da aldığı direktif doğrultusunda Mehmet Remzi Okan'ın gazetesi olan Söz için belli bir miktar para göndererek mali katkıda bulunmuştur¹⁷⁹. Türkiye daha sonra 1935 yılında yayınlanan Ses ve 1942'de yayınlanan Halkın Sesi gazetelerine de "gizli" kaydıyla maddi ve teknik yardım yapmıştır.

25 Şubat 1924'te Kıbrıs Başpiskoposu Kyrillos Sömürgeler Bakanına mektup göndererek "Rum halkının ortak isteği olan Enosis'in gerçekleştirilmesini" istemiştir¹⁸⁰.

1929'da İngiltere'de İşçi Partisi'nin iktidara gelmesi üzerine Rumlar, İngiltere'ye 18 Ekim 1929'da bir heyet göndererek Enosis isteklerini iletmiştir. Kıbrıs Türk halkının da büyük tepki gösterdiği bu istek, İngiltere tarafından reddedilince Rumlar 1931'de ayaklanmıştır¹⁸¹.

b) 1930-1960 Döneminde Kıbrıs Sorunu

b.1) İkinci Ulusal Lefkoşa Kongresi, 1931 İsyanı ve Sonrasında Kıbrıs

Kıbrıs meselesinin önemli dönüm noktalarından biri de 1930 seçimleri ve arkasından gelen 1931 İsyanıdır. Bu seçimlerde Atatürk devrimlerini ve Kemalist Türk

¹⁷⁷ A. C.GAZİOĞLU, *Enosis Çemberinde Türkler...*, s. 191.

¹⁷⁸ Aynı yer.

¹⁷⁹ S. İSMAİL, *Atatürk Döneminde...*, s.218-275; A. C. GAZİOĞLU, *Enosis Çemberinde Türkler...*, s.274.

¹⁸⁰ A. C.GAZİOĞLU, *Enosis Çemberinde Türkler...*, s.274.

¹⁸¹ Halil Fikret ALASYA, *Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Tarihi*, TKAE Yay., Ankara, 1987, s.10.

milliyetçiliğini savunan “*Halkçılar*” grubu büyük başarı kazanmış, İngiliz Sömürge Yönetimi işbirlikçileri ise ağır bir darbe yemiştir.

Seçimlerde başarı kazanıp Meclise giren Necati Özkan, Türk toplumunun lideri olarak sivrilmiş, 1 Mayıs 1931’de Lefkoşa’da II. Ulusal Lefkoşa Kongresi’nin toplanmasında öncülük etmiştir¹⁸². Bu kongre ile Kıbrıs Türklerinin Enosis’e karşı ve sömürge yönetiminin gasbettiği toplumsal hakların elde edilmesi yönündeki mücadelesi yeni bir aşamaya ulaşmış, 1950’li yıllara kadar İngiliz sömürge yönetimine karşı Türk toplumunun stratejisi belirlenmiştir.

1925’ten 1959’a kadar süren dönem içinde Rumlar Ada’nın statüsünü değiştirmek ve Kıbrıs’ın Yunanistan’a ilhak edilmesini sağlamak için zaman zaman bir çok teşebbüslerde bulunmuşlardır. İngiliz Sömürge yönetimi tarafından yeni gümrük yasasını bahane eden Rumlar 21 Ekim 1931’de ayaklanarak, Lefkoşa’daki vali konağını yakmışlardır. Ayaklanma sonuçları itibariyle tüm Kıbrıs halkı için olumsuz gelişmelere neden olmuştur. İsyan hareketi tamamen Rumların marifeti olmasına rağmen alınan tedbirler, baskı önlemleri Türklere de uygulanmıştır¹⁸³.

Özgürlükleri kısıtlayan ve ağır baskı dönemi yaratan bu önlemlerin başlıcaları arasında; teşrii meclisin dağıtılması, basına sansür konulması, muhtarların seçim usulü yerine hükümet tarafından atanması, ulusal Türk ve Yunan bayraklarının yasaklanması ve özel izne bağlanması, siyasi partilerin kapatılarak her türlü siyasi faaliyetlerin durdurulması, Türk ve Yunan tarihlerinin okullarda okutulmasına son verilmesi bulunmaktadır¹⁸⁴.

Söz ve Ses gazetelerinin 1930’lu yıllarda, Atatürkçülüğün adada iyice yerleşmesi yönündeki uyandırıcı, yol gösterici, ileriye dönük yayınlarından tedirgin olan İngilizler¹⁸⁵, bu isyanı bahane ederek 1930-1939 döneminde Kıbrıs Türklerine, basınına sansürü bir baskı politikası olarak kullanmışlardır. Maarif Müdürü Mr. Culien, Türk okullarındaki Türkiye haritalarının üzerindeki Atatürk fotoğraflarını kâğıtlarla kaplattırılmış; 1938 aralık ayında Atatürk’ün cenaze töreniyle, yaşamından sahneler içeren bir belgesel filmin sinemalarda gösterilmesi İngilizler tarafından

¹⁸² İ. BOZKURT, **a.g.m.**, s.12.

¹⁸³ V. Z. SERTER, **a.g.e.**, s. 89; A. C. GAZİOĞLU, **Enosis Çemberinde Türkler...**, s.70.

¹⁸⁴ V. Z. SERTER, **a.g.e.**, s.88-89; A. C. GAZİOĞLU, **Enosis Çemberinde Türkler...**, s.70.

¹⁸⁵ A.C. GAZİOĞLU, **Enosis Çemberinde Türkler...**, s.307.

engellenmiştir¹⁸⁶. Türk halkının 1931 isyanı konusunda duyduğu endişe, halkın duygu ve düşüncelerini yansıtan Kıbrıs Türk basınında da gözlenebilmiştir¹⁸⁷.

Türk halkı İngiliz Dışişleri Bakanı Anthony Eden ile Türk Dışişleri Bakanı Şükrü Saraçoğlu'nun 19 Mart 1941'de Kıbrıs'ta buluşmasına kadar Türk bayrağını çekememiştir. Bu buluşmadan sonra bayrak yasağı kaldırılarak, izne tabi olmak üzere ulusal günlerde çekilmesine izin verilmiştir¹⁸⁸.

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Rumlar, Yunanistan'ın İngilizlerle birlikte savaşmış olmalarını ileri sürerek Enosis isteklerini tekrarlamaya başlamışlardır. Kıbrıs Türk basını da yeniden canlanmış, 14 Mart 1942 tarihinde Dr. Fazıl Küçük, Enosise karşı sert bir mücadele verecek olan Halkın Sesi gazetesini yayınlamaya başlamıştır.

Dr. Fazıl Küçük 21 Aralık 1980- 29 Nisan 1981 tarihleri arasında Halkın Sesi gazetesinde "Yokluk İçinde, Toplumsal Mücadelemizin Görkemli Günleri" başlığı ile yayınladığı makalelerinden birinde bu dönemle ilgili şunları belirtmektedir:

"...İngiltere adaya hakim olmak ve adayı ellerinden çıkartmamak için siyasi olarak uzun bir süre Enosis cereyanlarına set çekerek Kıbrıs'ın da bir Yunan adası haline gelmesine mani olmuştur.

1931 isyanından sonra başlatılan baskılar Enosis faaliyetlerini 1945 yılına kadar oldukça yavaşlatmıştı. Fakat bu faaliyetler, baskının mola verdiği dönemlerde yeniden hızlanmış, İkinci Dünya Savaşından hemen sonra ise iyice şiddetlenmiştir.

Dünya çapında koloni idaresine karşı açılan yeni mücadele; self determinasyon prensibi Rumlara faydalı olacak, Enosisi gerçekleştirecekleri ümidini arttıracaktır.

Bu devrede (1945- 1948) Rumların yoğunlaşan Enosis mücadeleleri karşısında endişeleri artan Türk toplumu da Enosise karşı olduklarını göstermek için mücadelesini yoğunlaştırır, Türkiye'nin kapıları çalınmakta, Türk matbuatı "Yeşilada" ile ilgilenmeye başlamaktadır"¹⁸⁹.

Örgütlenmek ve Rum isteklerine karşı görüşler ileri sürerek ulusal bir varlık savaşımı vermek gereği duyan Kıbrıs Türkleri; 18 Haziran 1944'te Kıbrıs Adası Türk Azınlığı Kurumunu (KATAK) kurarak, başkanlığına emekli Hâkim İzzet Bey'i

¹⁸⁶ M. Ali Galip ALÇİTEPE, "Kıbrıs Türkleri'ne Uygulanan Bir Baskı Politikası: Sansür (1930-1939)", **Journal for Cyprus Studies Kıbrıs Araştırmaları Dergisi**, Sayı:4, Doğu Akdeniz Ün. Yay., KKTC., 1998, s.336-337; A. C. GAZİOĞLU, **Enosis Çemberinde Türkler...**, s.312.

¹⁸⁷ Kıbrıs Türk basınında 1931 isyanı için bkz. S. İSMAİL, **Kıbrıs Sorununun Kökleri...**, s.253-271.

¹⁸⁸ A.C. GAZİOĞLU, **a.g.e.**, s.323-325.

¹⁸⁹ Fazıl KÜÇÜK, **Mücadelemizin Görkemli Günleri**, Yayına Haz. Çiler İncirli , Der.Altay Sayıl , KKTC Dışişleri ve Savunma Bakanlığı Tanıtma Dairesi, y.e.y., y.t.y. , s. 140-141.

getirmişlerdir¹⁹⁰. Türk-Rum örgütlerinin artık birlikte çalışma olanağının kalmamasının, karşılıklı güvenin yitirilmesinin ve ayrılma gereksiniminin doğal sonuçlarından olan KATAK, Türk toplumunun ada düzeyinde kurulan en kapsamlı, en büyük ilk kitlesel örgütüdür¹⁹¹.

Kıbrıs Türk İşçi Birliklerinin çağrısı ile bir araya gelen KATAK, Milli Parti, Çiftçiler Birliği ve Kıbrıs Türk İşçi Birlikleri Kurumu 23 Aralık 1945'te Kıbrıs Türk Kurumları Birliğini kurdu. Bu kuruluşun amacı ise “*Enosis'e karşı tek vücut olarak mücadele etmektir*”¹⁹².

Kıbrıs Türk halkı 1950 yılına doğru en yüksek dozuna ulaşan Enosis propagandası karşısında, artık tek ses olmanın gereğini duyduğundan 1949 Ekim ayında “Kıbrıs Türk Kurumları Federasyonunu” kurar¹⁹³. Adadaki tüm kurum ve kuruluşları bir çatı altında toplayan bu federasyon, 1949'dan Kıbrıs Cumhuriyeti'nin 1960 yılında kuruluşuna kadar Türk toplumunun temsilcisi olarak görev yapmıştır. Rumların enosis girişimleri karşısında Türk toplumunun sesini duyurmada etkili çalışmalar yapan bu kuruluşun ilk başkanlığını Faiz Kaymak üstlenmiştir. KTKF'nin 27 Ekim 1957'de gerçekleşen 4'üncü Olağan Genel Kurulu'nda çoğu delegenin Rauf.R. Denктаş'ı aday göstermesi üzerine Faiz Kaymak, Denктаş lehine bir konuşma yaparak adaylıktan çekilmiştir. Denктаş da böylece bu tarihten itibaren KTKF'nin ikinci ve son başkanı olarak bu görevi yürütmüştür¹⁹⁴.

Federasyon sadece enosis'e karşı Türk toplumunun sesini duyurmakla kalmamış, siyasi faaliyetleri yanında sosyal, kültürel ve ekonomik yönden toplumun kalkınması için gerek sömürge yönetimi gerekse Türkiye nezdinde temas ve girişimlerde bulunarak başarılı sonuçlar elde etmiştir.

1948'de İngiliz hükümeti zamanın gelişine uyarak Kıbrıs'ta kısıtlı bir muhtariyet teklif etmiş ve muhtariyetin anayasasını ilân etmiştir¹⁹⁵. Ancak kilise ve AKEL'in yönlendirdiği Rumlar bu teklifi reddeder¹⁹⁶. Kilise İngilizlerin muhtariyet teklifine “*Enosis ve yalnız Enosis*” cevabını verir ve adaya muhtariyet verilmesi için başlatılan

¹⁹⁰ S. İSMAİL, **Kıbrıs Sorununun Kökleri...**, s.293; A. ÇAY, **a.g.e.**, s.31-32.

¹⁹¹ A.C. GAZİOĞLU, **a.g.e.**, s.336.

¹⁹² S. İSMAİL, **Kıbrıs Sorununun Kökleri...**, s.295-296; A. ÇAY, **a.g.e.**, s.35.

¹⁹³ İsmail BOZKURT, “KKTC'de Siyasal Partiler”, **Avrupa Birliği Kıskaçında Kıbrıs Meselesi**, s.243.

¹⁹⁴ A.C. GAZİOĞLU, **Enosis Çemberinde Türkler...**,s.357; Ayrıca bkz. Ahmet C. GAZİOĞLU, **Direnış Örgütleri, Gençlik Teşkilatı ve Sosyo- Ekonomik Durum (1958-1960)**, Bugünlere Gelmek Kolay Olmadı (4), CYREP, 2000, s.10-11.

¹⁹⁵ F. KÜÇÜK, **a.g.e.**, s.141.

¹⁹⁶ A. ÇAY, **a.g.e.**, s.165.

çalışmaları darbeler. Bu maksat için kurulan ve sadece Türklerle solcu Rumların katıldığı istişare heyeti kapatılır¹⁹⁷.

Enosisi siyasal çıkarları açısından uygun bulmayan İngiltere, idaresi sırasında kutuplaşmadan yararlandığı gibi, Ada için öngörülen anayasal düzenlemelerle iki toplumun ayrılığı bilincinin güçlenmesine neden olmuştur. Ancak Enosis isteğinin anayasal kuruluşlar çerçevesinde gerçekleştirilemeyeceğini anlayan Kıbrıs Rum toplumu kendi arasında örgütlenme yoluna gitmiştir¹⁹⁸. Bu durum da iki toplum arasındaki ayrılığı iyice perçinlemiştir.

21 Kasım 1949'da, AKEL'le birlikte solcu belediyelerin, sendikaların ve diğer kuruluşların imzaladığı bir Enosis başvurusu, yazılı bir muhtıra şeklinde BM'ye gönderilmiştir.

Makarios'un öncülüğünde 15 Ocak 1950'de kiliselerde papazların kontrolünde Rumlar, "Kıbrıs'ın Yunanistan'a ilhakımı arzu ederim", "Kıbrıs'ın Yunanistan'a ilhakına karşıyım" şeklinde açıklamayı ihtiva eden pusulularla bir plebisit yapmıştır¹⁹⁹. Kıbrıs Rumlarının %96'sı Enosis için oy vermişlerdir. Ada'nın İngiliz valisi, bu oylamanın resmi bir nitelik taşımadığını, kilisenin bir iç meselesi olduğunu ilân etmiştir²⁰⁰.

Bu plebisiti protesto etmek için, Kıbrıs Türkleri 11 Aralık 1949'da görkemli ve tarihi bir miting tertipleyerek Enosis ve plesibiti protesto eden ateşli konuşmalar yapmıştır.

Halkın Sesi gazetesi, 6 Aralık 1949 tarihli sayısında şöyle diyordu: "*Kıbrıs Türk toplumu, kendileri için ölüm olan ilhak, muhtariyet ve enosis plebisitini şiddetle protesto eder. Başdespot yaparak plesibit, hükümet içinde hükümet mi kurmak istiyor?*"²⁰¹.

12 Aralık 1949 tarihli İstiklâl gazetesi de manşetinde "*Yunan idaresi bizim için ölüm demektir*" diyordu²⁰².

¹⁹⁷ F.KÜÇÜK, a.g.e., s.141.

¹⁹⁸ Sema Egi ERGENELİ, **Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin İlanı ve Kamuoyundaki Yankıları**, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayımlanmamış Yüksek Lisan Tezi), İstanbul, 1985, s.6.

¹⁹⁹ Halil Fikret ALASYA, "Nereden Nereye (1)", **Kıbrıs Mektubu**, C.11, No:1, Ocak 1998, s.4.

²⁰⁰ Mustafa EVRAN, "Türkiye-Avrupa İlişkileri Çerçevesinde Kıbrıs'ın Avrupa Birliğine Üyeliği" **Egemenlik, Avrupa Birliği ve KKTC**, (Yayına Haz.: Çiler Eminer- Gülden İlkman), Dışişleri ve Savunma Bakanlığı Tanıtma Dairesi Yay., Lefkoşa, y.t.y, s.42.

²⁰¹ A.C. GAZIOĞLU, **Enosis Çemberinde Türkler...**, s. 447.

²⁰² S. İSMAİL, **Kıbrıs Sorununun Kökleri...**, s.326.

Kıbrıs Türk basını da gerek Kıbrıs hükümetinin, gerekse İngiltere'nin ve Türkiye'nin dikkatlerini çekmek ve adadaki Türk varlığının ilhaka karşı olduğunu daha kesin daha yüksek bir sesle duyurmak için bu gelişmeleri devamlı manşetten veriyor, yorumlar, başyazılar yayımlayarak Kıbrıs Türk halkının duygularını dile getiriyordu. O günlerde Kıbrıs Türklerinin günlük olarak yayınlanan Halkın Sesi, Hür Söz, İstiklâl gazeteleri plebisit girişimleriyle ilgili tüm bildiri, karar ve gelişmeleri yakından izleyip yayınlamakta, Türkiye'nin bu gelişmeler karşısında sessiz kalamayacağını ve İngiltere'nin Kıbrıs'tan çıkmaya karar verdiği takdirde adanın eski sahibi Türkiye'ye geri verilmesi gerektiğini belirtmekteydiler²⁰³.

Makarios bu plesibitten sonra 8 Ekim 1950'de Kıbrıs Rum Ortodoks Kilisesine Başpiskopos seçilerek, *“ölünceye dek Kıbrıs'ın Yunanistan'a ilhaki için savaşacağına”* dair yemin etmiştir²⁰⁴.

1951 yılına kadar Yunanistan Kıbrıs meselesini resmen benimsemiş olmakla beraber, fiilen hiçbir teşebbüste bulunmamıştır. Ancak 1951 yılında BM'nin Paris'te yapılan toplantısında Loizos, Kıbrıs'ın Yunanistan'a ilhakını istemiştir. 16 Şubat 1951 yılında bir açıklama yapan Sofoklis Venizelos, Kıbrıs'ın Yunanistan'a verilmesi gerektiğini resmen ileri sürmüştür. Böylece Yunanistan bu tarihten itibaren Kıbrıs meselesini devlet politikası haline getirmiştir²⁰⁵.

Yunan Kralı Haziran 1952'de *“Kıbrıs'ın Yunanistan'a İlhak Cemiyeti”*nin onursal başkanlığına seçilirken; Yunanistan'da ise 30 Temmuz 1954'te tüm Yunan partileri Enosis'i *“ulusal dava”* ilân etmiştir²⁰⁶.

Zamanın Türkiye Dışişleri Bakanı Fuat Köprülü ilk etapta *“Kıbrıs meselesi diye bir mesele yoktur”* derken; daha sonra Türkiye basınının da konuya dikkat çekmesi ve Kıbrıs'ta yaşanan gelişmeler üzerine 20 Nisan 1951'de Hürriyet gazetesine bir demeç vererek *“Türkiye'nin Kıbrıs'taki gelişmelere kayıtsız kalamayacağını”* belirtmiş *“ülkemize nisbetle coğrafi ehemmiyeti, oradaki soydaşlarımızın mühim bir kitle teşkil eylemesi ve tarihi bağlarımız dolayısı ile, Kıbrıs'ın durumunun bizi çok yakından alakadar etmesi tabidir”* şeklinde açıklamada bulunmuştur²⁰⁷.

²⁰³ A.C. GAZIOĞLU, **Enosis Çemberinde Türkler...**, s. 448-452.

²⁰⁴ F. KÜÇÜK, **a.g.e.**, s.141.

²⁰⁵ Fahir H. ARMAOĞLU, **Kıbrıs Meselesi 1954-1959**, Türk Hükümeti ve Kamuoyunun Davranışları (Karşılaştırmalı İnceleme), A.Ü. S.B.F. Yayınları, Ankara, 1963, s.25.

²⁰⁶ F. ARMAOĞLU, **a.g. e.**, s.35.

²⁰⁷ S. İSMAİL, **Kıbrıs Sorununun Kökleri...**, s.335.

Bu dönemde Türkiye kamuoyu, basını ve örgütleri de Kıbrıs konusuna sıcak ilgi göstererek, gerek Türk halkının tepkisine gerekse Rumların ilhak girişimlerine geniş yer veriyorlardı. 1949 yılında Kıbrıs konusuna ilgi gösteren ve gelişmeleri yakından izleyerek Enosis'e karşı çıkan Sedat Simavi'nin sahibi olduğu Hürriyet Gazetesi'nin yanında Cumhuriyet, Vatan, Yeni Sabah, Ulus, Zafer gibi etkin gazeteler de Kıbrıs'la ilgili etkin yazılar yayınlamaya başlamışlardır. 1950 plebisitinin Enosis'e hukuki bir dayanak hazırlamak, politik bir silah olarak kullanılmak üzere düzenlendiğinin bilincinde olan Türkiye basını, bu harekete karşı çıkmış ve İngiltere Ada'yı terk ederse onu eski sahibi Türkiye'ye geri vermesi gerektiği tezini işlemiştir²⁰⁸.

Türkiye basınında yer alan yazılarla Rumların Enosis girişimleri eleştirilirken üniversiteli gençlik ve Milli Türk Talebe Teşkilâtı da Kıbrıs Türklerine gönderdikleri mesajlarda coşkulu ifadelerle destek belirtiyorlardı²⁰⁹.

Rum-Yunan ikilisi plebisit neticesine dayanarak, Kıbrıs'ın Yunanistan'a ilhakını istediğini ileri sürerek sorunu BM'e götürmüş, "Kıbrıs halkına self determinasyon hakkı" verilmesini talep etmiştir. BM'den de "İlgili devletlerin meseleye aralarında görüşmeler yaparak barışçı bir çözüm bulunması" şeklinde bir karar çıkmıştır²¹⁰.

Kıbrıs'ı BM kararları ile Yunanistan'a ilhak edemeyeceklerini anlamış olan Rum-Yunan ikilisi meseleyi güç kullanarak çözüme bağlamaya karar vermiş ve 1953 yılında EOKA adlı örgütü kurarak, 7 Mart 1953'te Atina'da Makarios, Kıbrıs'ı Yunanistan'la birleştirmek için ellerinden geleni yapacaklarına ilişkin and içmiştir²¹¹. 1 Nisan 1955'te de Albay Grivas'ın komutasında ve Makarios'un başkanlığında EOKA'yı harekete geçirmişlerdir.

1 Nisan 1955'te Dighenis takma adı ile bir bildiri yayımlayan Grivas şöyle demiştir: *"İki düşmanımız vardır. Birincisi İngilizler ve ikincisi Türkler. Evvela İngilizleri ele alıp onları adadan kovacağız, sonra Türkleri imha edeceğiz. Gayemiz*

²⁰⁸ A.C. GAZIOĞLU, **Enosis Çemberinde Türkler...**, s.453.

²⁰⁹ A. ÇAY, **a.g.e.**, s.36.

²¹⁰ H. Fikret ALASYA, "Kıbrıs ve Uluslararası Konferans", **Türk Kültürü**, S. 296, Aralık 1987, s.710; H. Fikret ALASYA, "Kıbrıs'ta Kayıplar Meselesi", **Türk Kültürü**, S.309, Ocak 1989, s.2; Ayrıca bkz. Hakkı ATUN, **Dış ve İç Politikada Son Durum Değişim ve Demokrasi**, Yayına Haz.: Başbakanlık Basın Bürosu, Lefkoşa, 1996, s.2.

²¹¹ H. Fikret ALASYA, "Böyle Bir Taviz Verilemez", **Türk Kültürü**, Yıl:XXIX, Temmuz 1991, s.392.

ENOSİS'tir. Ne pahasına olursa olsun vazifemiz bu gayenin gerçekleştirilmesidir"²¹². Kıbrıs sorunu, 1954 yılında Yunanistan tarafından Birleşmiş Milletler Kurulu önüne getirilmesiyle resmen milletlerarası bir uyuşmazlık niteliğine bürünmüştür²¹³. Bu vesile ile BM'nin gündemine giren Kıbrıs meselesi, AB, ABD ve diğer ülkeler ile uluslararası toplulukların girişimi ile hâlen uluslararası plâtfomda çözüme kavuşturulmaya çalışılan bir mesele olarak dünya gündemindeki yerini muhafaza etmektedir.

Türkiye, II.Dünya Savaşı sonrasında, genel olarak adadaki "mevcut statünün devamından", İngiliz egemenliğinin devamından yana bir dış politika izlemekle beraber; adanın gelecekteki statüsünün tartışılmaya başlaması ile birlikte, Lozan Antlaşmasının 16. maddesine dayanarak, gelecekteki statüsünün belirlenmesinde bir taraf olarak kabul edilmesi gerektiğini ortaya koymuştur. 1954-55 yılları arasında Yunanistan'ın Kıbrıs üzerindeki istekleri resmîyet kazandıkça ve İngiltere'nin ada üzerindeki egemenliğinden vazgeçme olasılığı arttıkça Türkiye sorunla resmen ilgilenme gereğini duymuştur²¹⁴. 1955'te EOKA'nın silahlı eylemlere başlaması, Kıbrıs Türklerinin büyük tepkisi ve Türk basınının konuya büyük ilgi göstermeleri Türkiye'yi bütünü ile bu sorunun içine çekmiştir. Kıbrıs uyuşmazlığı, Yunanistan'da ve Türkiye'de "millî bir dava" haline gelmiştir.

Rum toplum liderleri, EOKA bu dönemde Türk köylerine saldırılarda bulunduğu gibi aynı zamanda günlük yaşamda Türklerle ilişki içinde olan Rumları da tehdit ederek Türklerle konuşmamalarını, irtibat kurmamalarını, Türklerin araçlarına binmemelerini istemiştir.

EOKA lideri Dhigenis imzasıyla Dikelya'da işine Türk otobüsü ile giden Rum işçileri tehdit etmek amacıyla 1956 yılında bir ihtar mektubu gönderilmiştir. Mektupta özetle; *"Ateş ve su, cennet ve cehennem bir araya gelmeden Türklerle dost olunamayacağı, mektubun alınmasından üç saat sonra Türklerle ilişkinin kesilmemesi halinde cezalandırılacakları"*²¹⁵ bildirilmiştir.

İngiltere Hükümeti, uyuşmazlığın Türkiye, Yunanistan ve İngiltere arasında çözümlenmesi için tarafları Londra Konferansına davet etmiş; 29 Ağustos 1952'de

²¹² Fazıl KÜÇÜK ve Çalışma Arkadaşları, **Kıbrıs'ta Türk Davası ve Kıbrıs'ta Rum Vahşeti**,Yayına Hazırlayan.Altay Sayıl , İkinci baskı, Devlet Basımevi, Lefkoşa, 1999, s.5.

²¹³ A. Suat BİLGE, "Kıbrıs Uyuşmazlığı ve Türkiye- Sovyetler Birliği Münasebetleri", **Olaylarla Türk Dış Politikası (1919-1995)**, 9 baskı, Siyasal Kitabevi, Ankara, 1996, s.338.

²¹⁴ Faruk SÖNMEZOĞLU, "Kıbrıs Sorunu'nda Tarafların Tutum ve Tezleri", **Türk Dış Politikasında Sorunlar**, (Der. Esat ÇAM), Der Yayınları, İstanbul,1989, s.96.

²¹⁵ **KKTC Milli Arşiv**, TK, K..No: 135, Dem.No: 4952-Ce.

başlayan konferansta Türkiye’yi Dışişleri Bakanı Fatin Rüştü Zorlu, Yunanistan’ı Stefanopulos, İngiltere’yi de Macmillan temsil etmiştir. Konferansta İngiltere egemenlik kendisinde kalmak şartıyla Kıbrıs’a mahalli muhtariyet vermeye razı olmakla beraber adanın savunmasında Yunanistan ve Türkiye’nin katılması görüşünü savunmuş, Yunanistan Kıbrıs halkına selfdeterminasyon prensibinin uygulanmasını, ilhakı istemiş, Türkiye ise mevcut statükonun muhafazası, statüko muhafaza edilmeyecekse adanın kendisine iadesini istemiştir²¹⁶. Ancak konferans bir sonuç alınmadan dağılmıştır.

Bunun üzerine Rum-Yunan tarafı Kıbrıs ve Yunanistan’da protesto eylemlerine girişmiş ve Eylül 1955’te Selanik’te Türk konsolosluk binası bombalanmış ve bu binanın bitişiğinde bulunan Atatürk’ün doğduğu ev hasar görmüştür. Bu haberin Türkiye’de duyulması üzerine İstanbul, Ankara ve İzmir’de Rumlar aleyhine “6-7 Eylül Olayları” olarak bilinen hareketler, taşkınlıklar yaşanmıştır. Bu olayların, Yunan aleyhtarı eylem ve gösterilerin Türkiye’de vuku bulması, İngiltere’nin Kıbrıs’taki egemenliğinin devamının zorunlu olduğunu dünya kamuoyuna anlatmasına yardımcı olmuş, böylece İngilizler sorunun çözümlenememesinin sebebini Türklere ve Rumlara yüklemeye amaçlarına ulaşmışlardır²¹⁷. 6-7 Eylül olaylarının sonrasında dışarıda Türkiye aleyhine karalama kampanyaları başlatılmıştır²¹⁸.

EOKA’nın Türklere yönelik saldırılara başlaması ve Türklerin bunlara yönelik tepkileri iki halk arasındaki gerginliği daha da arttırmıştır. Türkiye’nin ilhaka karşı çıkışları ABD ve Yunanistan’ı başka seçenekler aramaya itmiştir.

Daha sonra “taksim” fikri ortaya atılmış ve self determinasyon prensibinin her iki toplum tarafından da tatbikini mümkün kılacağı gerekçesiyle “taksim” bir hal çaresi olarak Türkler tarafından da kabul edilmiştir²¹⁹.

28 Aralık 1956’da TBMM’de bir konuşma yapan Adnan Menderes, taksim tezine olumlu yaklaşarak “*mevcut koşullarda Türk halkı ile Türkiye’nin çıkarlarını koruyacak en iyi çözümün taksim olduğunu*” ifade etmiştir²²⁰.

²¹⁶ S. BİLGE, **a.g.m.**, s.341.

²¹⁷ N. KIZILYÜREK, **a.g.e.**, s.45-46.

²¹⁸ Necati ZİNCİRKIRAN, **Hürriyet ve Semavi İmparatorluğu**, Gençlik yayınları, İstanbul, 1994, s.68.

²¹⁹ F. KÜÇÜK ve Çalışma Arkadaşları, **a.g.e.**, s.6.

²²⁰ F. ARMAOĞLU, **a.g.e.**, s.287.

Daha sonra Türk kamuoyundan büyük destek gören bu tez, 8 Haziran 1958'de İstanbul Taksim Meydanında yapılan gösterilerle de “ya taksim, ya ölüm” şeklinde milletçe haykırılmıştır.

Rauf R. Denктаş'ın belirttiği gibi taksim tezi “...Türkiye ile Kıbrıs Türklerinin bir fedakârlığı neticesinde temin edilebilen makul ve realist bir uzlaşma zemini idi self determinasyon prensibinin Kıbrıs gibi ayrı milli cemaatlerin yaşadığı yerlerde usûlüne göre uygulanması neticesinde temin edilebilecek bir hâl çaresiydi”²²¹.

Kıbrıs'ta bağımsız bir devlet kurulması tezi üzerinde anlaşmaya varılmasından önce İngiltere Başbakanı MacMillan, Yunan ve Türk meslektaşları ile ayrı ayrı görüştüktan sonra 15 Ağustos 1958'de yeni bir plân açıklamıştır. Ancak bu plân o zaman taksim tezinde ısrar eden Türkiye tarafından olduğu kadar Ada'da self determinasyon prensibinin derhal uygulanması ile dolaylı olarak Ada'nın Yunanistan'a ilhakında ısrar eden Yunanistan ve Kıbrıs Rum toplumu tarafından da uygun karşılanmıştır²²². Bu gelişmelerden sonra Rum ve Yunanlılar adanın taksim edilmesinden endişe duyarak anlaşma yoluna gitmişlerdir. Bölgede çıkarları olan İngiltere, Yunanistan'ın karşısına Türkiye'yi çıkararak, bu iki ülke arasındaki çatışmalarda hakemliği üstlenecektir.

1958 Aralık ayında Paris'te yapılan Zorlu- Averof görüşmelerinde; hükümetin taksim tezini terk ederek adaya bağımsızlık verilmesini kabul ettiği haberleri Türkiye'de endişe ve öfke yaratmaya başlamıştı. Türkiye'nin taksim politikasındaki değişiklik kamuoyunda tepki ile karşılanmıştır. 1958 yılı sonlarına doğru Türkiye basınında ciddi bazı eleştiriler yer almaya başlamıştır. Cumhuriyet gazetesinden Ömer Sami Çoşar, Vatan gazetesinden de Çoşkun Kırca “taksim tezinin terk edilmesi söz konusu ise, hükümetin bunu mecliste tartışmasının ve taksim kararı Mecliste alındığı gibi, bu yeni siyaset kararının da mecliste alınmasının gerektiğini” belirtmişlerdir. Dünya ve Yeni İstanbul gazeteleri ise, Kıbrıs sorununun bir an önce tatlıya bağlanmasını, Türk-Yunan ilişkilerinin düzeltilmesini isteyen yazılara yer vermiştir²²³.

O dönemin Hürriyet gazetesi yazarlarından Necati Zincirkıran anılarında “...Gerçek odur ki Hürriyet Gazetesi Cumhuriyet döneminin en büyük ulusal

²²¹ Rauf R. DENKTAŞ, **12'ye 5 Kala Kıbrıs**, s.18.

²²² Aydın OLGUN, **Kıbrıs'ın Anatomisi-4 Devir 4 Lider**, Ağaç-İş Matbaası, Ankara, 1975, s.17.

²²³ Ahmet C.GAZİOĞLU, **İngiliz Yönetiminde Kıbrıs Son iki Yıl (1958-60) Enosis Çemberinden Kıbrıs Cumhuriyetine**, Bugünlere Gelmek Kolay Olmadı (3), CYREP, Nisan 2000, s.41-43.

sorunlarından biri olan Kıbrıs meselesini kamuoyuna kendi gücü ile kabul ettirmiştir” demekte ve 1958 yılının sonlarında Paris kaynaklı olarak verdiği, Türkiye ve Yunanistan dışişleri bakanlarının Kıbrıs'ta bağımsız bir devlet kurmaları için anlaştıklarını bildiren haberi yayınladığını ifade etmekte ve bu anlaşmayı başbakan ve dışişleri bakanlarının dışında dört beş kişinin bildiğini açıklamaktadır. Bu çok özel olarak verilen haberden dolayı dışişlerinde birkaç üst düzey memurun azarlandığını belirtmektedir²²⁴.

1958 yılı Kıbrıs'ın en buhranlı yılı olmuş, bir çok Türk köyü EOKA saldırısına uğramıştır. Kıbrıs Türk halkı, EOKA'nın saldırılarına karşılık kendilerini savunmak amacıyla Türk Mukavemet Teşkilatı'nı kurmuştur.

b.2) Türk Mukavemet Teşkilatı'nın (TMT) Kuruluşu ve Faaliyetleri

EOKA saldırılarının büyük boyutlara ulaşması üzerine Kıbrıslı Türkler kendilerini savunmak amacıyla gizli mukavemet teşkilâtı oluşturma ihtiyacı duymuştur.

TMT oluşturuluncaya kadar Kıbrıs Türkleri önce Karaçete, Volkan ve 9 Eylül Cephesi adını verdikleri çeşitli mukavemet örgütleri oluşturmuşlardı²²⁵. Ancak bu mukavemet teşkilâtlarının tümü dağınık, küçük ve eğitimsiz oldukları için askeri bir yapıya sahip olan EOKA'ya karşı Türk toplumunun müdafaasını yapabilecek konuma ulaşmamışlardı²²⁶. KTKF Başkanı Rauf R. Denктаş, KTKF Genel Sekreteri Dr. Burhan Nalbantoğlu ve T.C. Lefkoşa Başkonsolosluğu İdari Ateşesi Mustafa Kemal Tanrısevdi²²⁷ tarafından kurulan TMT'nin amacı, EOKA'nın saldırılarına yanıt vermek, Türk bölgelerini koruyarak Ada'daki Türk varlığının devamını sağlamaktır. TMT, dağınık olarak faaliyet gösteren küçük ve mahalli grupları da bünyesine almıştır.

TMT'nin kurucularından olan Mustafa Kemal Tanrısevdi TMT'nin kuruluşunu şöyle anlatmıştır:

“Kıbrıs Türkü TMT'yi kendi bağrından çıkardı. TMT'yi üç kişi kurdu, ben, Burhan Nalbantoğlu ve Denктаş... Kendilerine hiç sormadım ama, benim adayı o dolaşmalarından gerek Burhan, gerekse Denктаş, beni o konuda görevli sanmışlardı.

²²⁴ N. ZİNCİRKIRAN, **a.g.e.**, s.83.

²²⁵ Bunlar için bkz. Ahmet C.GAZİOĞLU, **Direnış Örgütleri...**, s.1-5.

²²⁶ Soyalp TAMÇELİK, “Türk Mukavemet Teşkilatı'nın (TMT) Bazı Özellikleri”, **Kıbrıs Mektubu**, C.17, Ocak-Şubat 2004, s.44.

²²⁷ Mustafa Kemal Tanrısevdi 30 Ekim 1956'da idari ateşe olarak Lefkoşa'daki TC Başkonsolosluğu'na atanmıştır. Rauf R. Denктаş, Burhan Nalbantoğlu, Mustafa Kemal Tanrısevdi için bkz. A.C. GAZİOĞLU, **Direnış Örgütleri...**, s.6-12.

Bir gün Burhan bana gelerek “bir arkadaşımın sizi ziyarete geleceğiz” dedi. Arkadaş’ı Denkaş’tı ve o günlerde, savcı muaviniydi. O’nu, Dr. Küçük’ün yanında gördüm. Randevu verdim. Benim Eğlençe’deki evimde buluştuk. Bana böyle bir örgütün kurulması gereğini vurgulayarak benden öncülük yapmamı istediler. Ben de kendilerine yardımcı olacağıma dair söz vererek ve birçok Türk köyünde temas edecekleri isimleri verdim. Ada sathında temaslara geçerek teşkilâta bir nüve teşkil edilecekti”²²⁸.

Kemal Tanrısevdi’nin evinde yapılan bu ilk toplantıyı, TMT’nin kuruluşunun gerçekleşeceği güne kadar diğer toplantılar izler. Toplantıda kurulması düşünülen bu gizli teşkilâtın ismi, Volkan’ın nasıl feshedileceği ve yeni teşkilâta kimlerin alınacağı, teşkilâtın örgütlenmesi, silahlanması ve Türkiye ile ilişkiler gibi konular tartışılmıştır²²⁹.

Rauf R. Denkaş, geceler boyu süren toplantılarda yer alan tartışmaları ve karara bağlanan konuları anılarında şöyle anlatır: “*Bu gelişmeler sürerken ben Nalbantoğlu’na dedim ki “TMT adına para toplayıp, gizli silah alma işinde ben asla yokum. Silah alma işini Türkiye’ye mal etmek gerekir, para ile silah almada yokum. Kontrol edemeyiz ve zaten bu işi de bilmeyiz. Bu işi ya Türkiye’ye mal ederiz ve Türkiye bizi örgütler, böylelikle Türkiye’ye karşı sorumluluk içinde bu işi yürütürüz veya böyle başıboş bir yer altı teşkilâtı kuracaksınız bilirsiniz ki ben bunda yokum”. İlk fırsatta Ankara’dan uzman bir idareci, silah ve para isteyeceğiz”²³⁰. Rauf R. Denkaş, Kemal Tanrısevdi ve Dr. Burhan Nalbantoğlu tarafından 23 Kasım 1957 gecesinin geç vakitlerinde hazırlanan ve TMT’nin kuruluşunu ilk duyuran ilk TMT bildirisi şöyledir;*

“Sayın Kıbrıs Türk Halkına

Volkan, 9 Eylül cephesi ve buna benzer teşkilâtlar lağvedilmiştir. Bunun yerine, Kıbrıs Türkünün bağrından çıkmış, gerek emperyalist Sömürge İdaresi’ne, gerekse Kıbrıs’ı Yunanistan’a ilhak yolunda Enosisi temine çalışan Rum sürülerine karşı Kıbrıs Türklerini savunma görevini üstlenmek üzere yeni bir teşkilât kurulmuştur. Bu bir saldırı değil, bir savunma teşkilatıdır. Bütün Kıbrıs Türklerini bu teşkilâta destek olmaya ve bu teşkilât içinde yer almaya çağırıyoruz.

Türk Mukavemet Teşkilatı Merkez Komitesi”²³¹.

²²⁸ Aydın AKKURT, **Türk Mukavemet Teşkilatı 1957-1958 Mücadelesi**, Seçil Ofset, İstanbul, 1999, s.33.

²²⁹ A. AKKURT, **a.g.e.**, s.35.

²³⁰ **Aynı yer.**

²³¹ A. AKKURT, **a.g.e.**, s.39-40; A. C. GAZİOĞLU, **Direnış Örgütleri...**, s.8-9; M. ÖZDEMİR, **a.g.e.**, s.82-83.

TMT'nin kuruluşunu duyuracak olan ilk TMT bildirisini çoğaltıp ada genelinde dağıtmakla görevlendirilen Dr. Burhan Nalbantoğlu, ilk bildiriye Lefkoşa Türk Lisesi'ndeki teksir makinelerinde çoğaltır ve TMT'ye alınan güvenilir Volkan'cılarının yardımıyla 26 Kasım 1957 akşamı bütün ada çapında dağıtımını gerçekleştirir.

TMT'nin kuruluş tarihi hakkında birbirinden farklı bilgiler olmakla beraber²³², Rauf R. Denктаş anılarında TMT'nin kuruluşunu duyuran ilk bildirin dağıtıldığı günü (26 Kasım 1957) dikkate alarak “*TMT'nin asıl kuruluş günününün 26-27 Kasım*” olduğunu belirtmektedir²³³.

TMT'nin kuruluşunu duyuran ilk bildirin dağıtılmasından hemen sonra teşkilâtın örgütlenme ve savunma birimlerini oluşturma çalışmaları daha da yoğunluk kazanır. TMT'nin ilk örgütlenmesinde, KTKF, Kıbrıs Türk'tür Partisi, Kıbrıs Türk Lisesi Mezunlar Birliği, Türk Spor Kulüpleri, Türk liseleri, Türk polisleri ve öğretmenleri temel olarak alınırken köylerde güvenilir Türk muhtarlarının çevresinde sağlam ve güvenilir nüveler oluşturulması çalışmaları başlatılır.

Rauf R. Denктаş, TMT kurulduktan sonra, 1958 yılının ilk günlerinde Dr. Fazıl Küçük ile Ankara'ya yaptıkları ziyaret esnasında Dışişleri Bakanı Fatih Rüştü Zorlu ile görüşerek TMT'nin kuruluşu hakkında bilgi verdiklerini, Türkiye'den yönetici, eğitici ve silah sağlanması için destek istediklerini, bu isteğin de TMT'nin kuruluşundan dokuz ay sonra gerçekleştiğini belirtmiştir. Denктаş bu görüşmeyi anılarında şöyle anlatmaktadır: “*Biliyorsunuz Rumlar EOKA'yı dağıtmadı, silahlanıyorlar. Biz de TMT'yi kurduk; halk dağınmıktı, onu toparladık; ama teşkilâta silah ve eğitimci lâzım. Biz bu işi kendi başımıza yürütemeyiz*” dedim.

Zorlu “*ya öyle mi? Size silah gönderirsek alabilir misiniz*” dedi. “*Alırız tabii. Bizim Volkan'dan kalma insanlarımız var, alabilirler*” dedim²³⁴.

Türkiye, TMT'yi Genel Kurmay Harp Dairesi'ne bağlayarak gerekli malzeme, silah ve eğitici göndererek bu teşkilâtı desteklemiştir. Özel Harp Dairesi Başkanı

²³² Bazı kaynaklar, Genelkurmay Özel Harp Dairesi tarafından Kıbrıs'taki TMT'yi organize etmek ve yönetmekle görevlendirilen Yarıbay Rıza Vuruşkan'ın 1 Ağustos 1958'de Kıbrıs'a gidişini TMT'nin kuruluş tarihi olarak nitelendirirken, Kemal Tanrısevdi ise Eğlence'de kendi evinde yapılan 15 Kasım 1957 tarihli ilk toplantıyı dikkate aldığı için “TMT, 15 Kasım 1957'de kuruldu” demektedir. TMT'nin dağıtılan ilk bildirisini, İngiliz sömürge yönetiminin eline 29 Kasım 1957 tarihinde ulaştığı için de, Sömürge Bakanlığı'na gönderilen gizli raporda TMT'nin kuruluşu “29 Kasım 1957” olarak belirtilmektedir. Krş. A. AKKURT, *a.g.e.*, s.40-47; A. C. GAZİOĞLU, *Direnış Örgütleri...*, s.11-19; M. ÖZDEMİR, *a.g.e.*, s. 88; S. TAMÇELİK, “Türk Mukavemet Teşkilatı'nın (TMT) Bazı Özellikleri”, s. 44.

²³³ A. C. GAZİOĞLU, *Direnış Örgütleri...*, s.15.

²³⁴ A. AKKURT, *a.g.e.*, s.85-88; A. C. GAZİOĞLU, *Direnış Örgütleri...*, s.15.

Korgeneral Daniş Karabelen'in desteğiyle Yarıbay Rıza Vuruşkan, Ali Conan kod adıyla İş Bankası müfettiş yardımcısı, Yüzbaşı Mehmet Özden de Mehmet Beyazıt adıyla aynı bankanın müfettiş muavini olarak Kıbrıs'ta TMT'yi organize etmek ve örgütlemekle görevlendirilmiştir²³⁵.

Özel Harp Dairesi tarafından seçilen ve adada TMT'de görev alacak diğer kişiler de peyder pey ve İngiliz yönetiminden Türk toplumu okullarında "halk eğitimi" ile görevlendirilmiş öğretmenlermiş gibi izin alınarak Kıbrıs'a gelmişlerdir.

Kıbrıs Büyükelçiliği görevlilerinden Ahmet Göksan, Yazar Mehmet Özdemir'e göndermiş olduğu yazısında öğretmenlerin bu gizli teşkilâtteki rolünü şöyle anlatmıştır:

"TMT Lefkoşa merkezli olarak kurulduktan sonra Ada'daki tüm Türk yerlerinde hızlı bir yapılanmaya girişti. Bu yapılanmada öğretmenler ön sıralarda görev aldılar. TMT'nin yapılanması tamamlandıktan sonra öğretmenlerin de katkıları ile haftalık bir gazete çıkarılmaya başlandı. Nacak Gazetesi Cuma günleri yayınlanmaya başlandı. Bu gazetenin en uzak köydeki Türk'e ulaştırılması gerekiyordu. Gazetenin dağıtımı da basımı kadar önemli idi. Dağıtım işini gerçekleştirmek için üçü çocuk dört kişi görevli idi. Ben de bu çocuklar arasında idim.

*Nacak gazetesi bir anlamda TMT'nin yaklaşımını da sergiliyordu. Köylere ulaştırılan Nacak gazetesi öncelikle köy öğretmenine ulaştırılıyordu. O da gazeteyi köyün kahvesinde okuyup köylüyü aydınlatıyordu"*²³⁶.

Halkın Sesi gazetesi yazarlarından Osman Güvenir de Mehmet Özdemir'e gönderdiği "Kıbrıs Türkünün Ulusal Mücadelesinde ve Türk Mukavemetinde Öğretmenin Yeri" adlı yazısında şunları belirtmektedir: "İlk silâh sevkiyatı Erenköy'den başlamıştır. Türkiye'nin güney sahillerinden, balıkçı kayıklarıyla silâhlar, en uygun yer olan Erenköy'e çıkartılıyor, oradan da bütün bölgelere sevk ediliyorlardı"²³⁷.

TMT başkentte bayraktarlık, ilçe merkezlerinde sancaktarlık ve buna bağlı hücreler yöntemiyle örgütlenmişti. Hücreler 3-5 veya 7 kişilik üyeden oluşmaktaydı. Birlikler 100-150 kişilik bölükler, sancaklar ise 500-1500 kişilik tabur halinde örgütlenmişti.

TMT mensuplarından olup, 1940 yılında Baf'ın Gündoğdu (Androligu) Köyü'nde doğan ve TMT'de uzun yıllar görev alan sonradan da güvenlik

²³⁵ A. C. GAZİOĞLU, *Direnış Örgütleri...*, s.20.

²³⁶ M. ÖZDEMİR, *a.g.e.*, s.86.

²³⁷ M. ÖZDEMİR, *a.g.e.*, s.89.

kuvvetlerinden emekli olan Mücahit Başçavuş Osman Arifoğlu şu bilgileri vermektedir: “1958 yıllarında gizli olarak kurulan Türk Mukavemet Teşkilâtı’na 1960 yılında katıldım. TMT’ye gizli bir şekilde ant içerek girdik. Evlendiğimde bile hanımım teşkilâatta olduğumu bilmezdi. Daha önce köyümüzden teşkilâta girip eğitim alanlar bizi eğitirdi, biz de köydeki gençleri asker olarak eğitirdik, yetiştirirdik. Eğitim sadece teşkilâta olanlar arasında olurdu. Her köyün bir sorumlusu olurdu. Bizim köyde de hepimizin bir sorumlusu vardı ve o kişinin evinde gizlice toplanarak eğitim alırdık. TMT’nin bütün köylerde kolları vardı. Bu kollara arı adı verilirdi. Bizim köyden de 30 kişi kadar vardık. Her 10 kişinin bir komutanı vardı, her gruba bir piyade düşerdi. Tabancalar toprağa gömülürdü, yerini de sadece toprağa gömenler bilirdi. Teşkilâta gizlilik esası vardı ve TMT’nin bilgileri hiç kimseye verilemez, sızdırılmazdı.

TMT’nin bu gizliliği 1963 yılına kadar sürdü. Ben de gizli olarak 1960-1963 arasında üç yıl devam ettim, çalıştım. Önce sivil olarak çalışmalar yaptığımız teşkilâta daha sonra üniformalı olduk. 1974’e kadar da üniformalı olarak çalışmalarımızı sürdürdük, köyü Rum tehlikesine karşı koruduk.

Baf Poli’deki TMT’nin başında Türkiye’den gelen Özbay kod adlı tabur komutanı vardı. Bütün bölgeler onlara bağlıydı. Poli taburdu. Bizim Gündoğdu ise bölüktü. Çakırlar (Tera), Kalkanlı (Arodez)’de bize bağlıydı. Biz Poli’ye, Poli’de Baf’a bağlıydı”²³⁸.

TMT üyeleri örgütle ilgili bilgileri, üstlendikleri görevleri, katıldıkları eylemleri gizlilik kuralına ve ettikleri yemine uyararak açıklamaktan yıllarca büyük bir dikkatle kaçınmışlardır. Bu gün de bu gizliliğe uymaya devam edenler vardır²³⁹.

Kıbrıs İstirdat Planı’nın uygulayıcılarından Albay İsmail Tansu da hedefin TMT’yi böyle gizlilik içinde örgütlemek ve silahlandırmak olduğunu belirtmiştir. Bu amaçla mücahitlere bir ay süreli kısa eğitim dönemlerinde, silahların tanıtılması, kullanılması ve bakımlarının öğretilmesinin; gerilla, komando, sabotaj, kundaklama ve

²³⁸ Kıbrıs Barış Harekâtı’ndan sonra mübadele yoluyla kuzeye taşınan Gündoğdu Köyü sakinleri eski bir Rum köyü olan, Mirtu’ya yerleşerek köyün adını Çamlıbel koymuşlardır. **TMT mensuplarından 1940 doğumlu, Emekli Mücahit Başçavuş Osman Arifoğlu ile 30.01.2005 tarihinde KKTC Güzelyurt’un Çamlıbel Köyü’nde yapmış olduğumuz görüşmeden;** Ayrıca Baf, Poli, Gündoğdu, Çakırlar ve Kalkanlı gibi yerleşim birimleri için bkz. Hasan FEHMİ, **Güney’de Kalan Değerlerimiz**, Özyay Matbaacılık, Lefkoşa, 2003, s.143-238.

²³⁹Çamlıbel Köyü’nden Osman Arifoğlu ile yapmış olduğumuz görüşmede kendisi de bu gizlilik ilkelerine uyararak teşkilat hakkında metinde belirtilenin dışında bilgi vermemiş, görüşmenin ses kaydına alınmasını istememiştir. Ancak yine aynı köyde yaşayan, TMT mensubu olan diğer şahıslarla da görüşmek istememize rağmen endişe duyan bazı TMT mensupları bu konuda konuşmamışlardır.

gizli hareket teknikleri konularında bilgi verilmesinin ve atış talimleri ile gece gündüz arazi tatbikatları gibi uygulamalar yapılmasının öngörüldüğünü açıklamaktadır²⁴⁰.

b.3) 27-28 Ocak 1958 Direnişi

Kıbrıs Cumhuriyeti'nin kurulmasından önce en önemli olay olan “27-28 Ocak direnişi” Kıbrıs Türkünün ulusal mücadele tarihinde önemli bir dönemeci oluşturmaktadır.

Bu mitinge katılan ve bu miting sırasında İngiliz askerinin açtığı ateşle yaralanan Gündoğdulu Emekli Öğretmen Osman Karabulut bu mitingi anlarında şöyle anlatmaktadır:

“Düzenlenen bu miting ile Kıbrıs'ta Türklerin de var olduğunun, dünya kamuoyuna duyurulması amaçlanıyordu. Ve öyle de oldu.

Miting boyunca “Kıbrıs Türk'tür, Türk kalacaktır”, “ya taksim ya ölüm”, “ya ya ya, şa şa şa Dr. Küçük çok yaşa” diye sloganlar atılıyordu. Yürüyüş Türk Lisesi'nden Sarayönü meydanından, oradan da Girne Kapısına doğru gerçekleştiriliyordu. Mitinge katılanlar, hiçbir taşkınlık yapmıyor; sadece elde Türk bayrakları ile sloganlar atarak yürüyordu”²⁴¹.

Kemal Tanrısevdi, 27-28 Ocak 1958 mitinglerini TMT'nin örgütlediğini ileri sürmekte²⁴²; Denктаş ise bu olayları TMT'nin organize etmediğini ifade etmiş, bu iki gün içinde İngiliz askerlerine karşı gösterilen direnişin ilk halk hareketi olarak başlayıp geliştiğini belirtmiştir²⁴³.

27-28 Ocak olaylarında yedi Türkün İngiliz askerlerince açılan ateş sonucu öldürülmesi, yüzlercesinin yaralanması ve tutuklanması, Türk bayraklarına el konulması Kıbrıs Türkleri arasında büyük bir öfke yaratmıştır. Olayları değerlendirmek üzere toplanan TMT merkez komitesi bir bildiri yayınlayarak Kıbrıs Türklerini İngiliz sömürge yönetimine karşı “pasif mücadeleye” ve Türk muhtarlarını istifaya çağırmıştır.

KKTC Cumhurbaşkanı Sayın Rauf. R. Denктаş'ın danışmanlarından, KKTC Cumhurbaşkanlığı eski Arşiv Müdürü, araştırmacı yazar Aydın Akkurt, 26 Ocak 2006

²⁴⁰ A. C. GAZİOĞLU, **Direniş Örgütleri...**, s.31.

²⁴¹ Osman KARABULUT, “Bir Anı: 27-28 Ocak 1958 Kıbrıs Türkü'nün Şahlanması”, **Sivil Savunma Dergisi**, Sayı:23, KKTC Sivil Savunma Teşkilatı Başkanlığı, s. 28-29.

²⁴² A.C. GAZİOĞLU, **Direniş Örgütleri...**, s.16.

²⁴³ Rauf R. DENKTAŞ, **Koloni İdaresinde Kıbrıs Türkleri**, AHA Yay., İstanbul, 1997, s.109-126.

tarıhli Volkan gazetesinde²⁴⁴ Volkan'dan Mektup adlı köşesinde “27-28 Ocak Direnişini” başlıklı yazısında; Kıbrıs Türkünün mücadele tarihinde önemli bir dönemeç olan 27-28 Ocak direnişini anlatmakta ve bugün içinde yaşanan günleri, 27-28 Ocak öncesinde yaşanan günlere ve gelişmelere benzetmekte, Kıbrıs Türk halkının Rumların faaliyetlerine karşı direneceğini ifade etmektedir.

Aydın Akkurt köşe yazısında şöyle belirtmektedir:

“27-28 Ocak Direnişini’ni bugün bir kez daha kutluyoruz. Bu direnişte toprağa düşen şehitlerimiz anılacak, günün anlam ve önemini belirten konuşmalar yapılacak. Peki, mücadele tarihimizin çok önemli bir dönemecini oluştura, 27-28 Ocak Direnişini'nin nedenlerini ve destanını yetişen yeni nesillere kim anlatacak? Bu direnişin hedeflerini ve ruhunu yaşatabilmek için ne yapılacak? Yoksa, diğer direniş günlerinin yıldönümlerinde olduğu gibi, bir-iki konuşmayla da bu direniş günü de geçiştirilecek mi? Ve bugün 27-28 Ocak Direnişini'nin ilk günü. Ve soruyorum; Kıbrıs Türk halkı 27 Ocak günü niye meydanlara dökülmüş ve niye İngiliz'in tankı, copu ve bombasına karşı, yumruk ve taşla mücadele ederek, evlatlarını şehit vermiştir?

Dönüp bunlara bakmakta ve o günleri hatırlamakta büyük yarar vardır...Ve, Kıbrıs Türk halkı 27 Ocak günü Lefkoşa'da meydanları doldurur. İngiliz Sömürge Yönetimi ise bu direniş bastırmakta karardır. Kıbrıs Türklerinin üzerine kurşun ve bomba yağdırılır. Kıbrıs Türk'ü 5 evladını şehit verir ama direniş bastırılmaz. Lefkoşa'da başlayan direnişin alevi 28 Ocak günü Mağusa' yı da sarar. Yine kurşun, yine bomba. Ve, Kıbrıs Türkü 28 Ocak günü 2 evladını daha toprağa verir. İki günde 7 şehit. 27-28 Ocak Direnişini'nin bedeli çok ağır olur ama, bu direnişle de Kıbrıs'ta Türk varlığı ile Kıbrıs Türk halkının var olduğu ve Kıbrıs Türk halkının adanın Rum-Yunan

²⁴⁴ 12 Aralık 2001'de kurulan Volkan gazetesi, Kıbrıs Türkünün ayrı ve bağımsız olarak varlığını KKTC çatısı altında sürdürmesini ve ulusal birliği sağlamasını savunan ve “sağ” politik söylemi benimseyen gazeteler arasında yer almaktadır. Volkan Gazetesi ortaklarından Sabahattin İsmail gazetesinin Kıbrıs sorununa ilişkin yayın politikasını şöyle açıklamıştır: “Gazetemizin genel yayın politikası Cumhurbaşkanını Denktaş'ın savunduğu ve genel ifadesiyle Kıbrıs davası olarak tanımlanan ve ulusal görüş veya milli görüş diye tanımlanan görüşü destekleyen bir gazete, yani Kuzey Kıbrıs, daha da açacak olursak Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin sonsuza dek yaşamasını savunan ve nasıl bir anlaşma olursa olsun bağımsız iki eşit egemen devlet temelinde ve bu devletlerden birinin de Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti olması temelinde bir anlaşmayı destekleyen bir gazetedir”. Volkan Basın Yayın Limited adına kurulmuş olan gazete, 20 sayfalıktır. Dört tane hissedarı olan şirket kısıtlı imkânlarla gazeteyi yayımlamakta olup gazetesinin her gün basım aşamasına gelmesini sağlayan kişiler ise gazete ortaklarından Sabahattin İsmail ve Aydın Akkurt'tur. Bkz. Eda HANÇER, “Kıbrıs Türk Basınında Sahiplik Yapısı ve Haber Üzerindeki Etkileri”, **Küresel İletişim Dergisi**, **Global Media Journal**, Sayı.1, DAÜ yay., Bahar 2006, s.3.

ikilisine bırakılmasına razı olmayacağı tüm dünyaya gösterilir. İşte bu nedenlerle 27-28 Ocak Direnişi, mücadele tarihimizde önemli bir dönemeçtir. Ve bugün içinde yaşadığımız günler, 27-28 Ocak öncesinde yaşanan günlere ve gelişmelere benzemektedir.

27-28 Ocak Direnişi'nin üzerinden 48 yıl geçmesine rağmen, Kıbrıs, Rum-Yunan ikilisine peşkeş çekilmek istenmekte, Kıbrıs Türk halkına azınlık hakları öngörülmektedir. Ve soruyorum, Kıbrıs Türk halkının 48 yıl önce ayağa kalkıp direndiği gibi şimdi de direnmekten başka bir çaresi var mıdır? Ve hepimiz görüyoruz ki, vatan bildiğimiz bu topraklarda ya direneceğiz, ya da Rum'un azınlığı olup, yok olacağız. Ama ben, "öldü" denilen, "diz çöktü" denilen bu halkın ayağa kalkıp, direneceğini biliyorum.

Çünkü, direniş Kıbrıs Türk halkı ile Türk ulusunun genlerinde vardır. Ve göreceksiniz, Kıbrıs Türk halkı esaret zincirini boynuna geçirmeyecektir"²⁴⁵.

Ulvi Keser'in, 23 Kasım 2002'de görüştüğü Kıbrıs istirdat plânının uygulayıcılarından Albay İsmail Tansu, TMT'nin 1960 ihtilâlinde etkilendiğini, TMT'nin üst yönetiminde görev değişikliği olduğunu belirtmiş ve şunları eklemiştir; "Türkiye'de askeri darbenin yapıldığı 27 Mayıs 1960 tarihinde bizim kadromuz hükümetimizin verdiği TMT ile ilgili gizli görevi plânladığımız gibi yürütmekteydi. Büyük mesafe almıştık. TMT kurulmuş, 5000 kadar mücahit eğitimden geçirilmiş, örgüte yeni silâhlar gönderilmişti. Hedefimiz 15 000 kişilik kuvvet oluşturmaktı"²⁴⁶.

²⁴⁵ Volkan, 27 Ocak 2006, s.4 .

²⁴⁶ Ulvi KESER, " 27 Mayıs 1960 Sonrasında TMT", **Kıbrıs Mektubu**, Mayıs-Haziran 2004, s.28-30.

BİRİNCİ BÖLÜM

KIBRIS CUMHURİYETİ'NİN KURULUŞUNDAN BARIŞ HAREKÂTINA KADAR KIBRIS

A) 1958- 1974 DÖNEMİNE GENEL BİR BAKIŞ

Bağımsız Kıbrıs Türk Devletinin varlık nedenini anlamak isteyenlerin en azından 1830'lardan bu yana Kıbrıs'ta geçen siyasal olayları, İngiliz dönemindeki gelişmeleri, en önemlisi de 1960 Kıbrıs Cumhuriyeti'nin doğuş ve dağılışını, 1963 olaylarını ve Rumlar arasında beliren iç çekişmeleri, Kıbrıs Türklerine uygulanan politikanın odak noktalarını bilmeleri gerekmektedir. 1963-74 dönemi iyice bilinmeden KKTC'nin kuruluş nedenleri iyice kavranamaz.

Kıbrıs sorununun 1958 yılındaki tırmanışı ile tedhişçiliğin şiddetlenmesi Türk-Yunan ilişkilerini etkilediği gibi, NATO'nun güney kanadını da sarsmaya başlamıştır.

İngiltere, 1957 yılının sonlarında Rum-Yunan ikilisine yaklaşılarak, Kıbrıs sorununu Rum-Yunan çıkarları doğrultusunda sonuçlandırmaya çalışmaktaydı. Çünkü, İngiltere de, Rum-Yunan ikilisi gibi “Kıbrıs'ta bir tek halk olduğunu, bu halkı da Rumların oluşturduğunu ve Kıbrıslı Türklerin bir azınlık olduğunu” ileri sürüyordu. Self determinasyon aldatmacası altında Kıbrıs'ta Rum egemenliği öngörülürken, Kıbrıs Türklerine de azınlık hakları öngörülüyordu. 1958 yılının Ocak ayının ilk günlerinde uluslararası toplantılarda ve İngiltere ile Yunanistan arasında yapılan görüşmelerde bu konular ele alınıyordu; Kıbrıs Rumları egemen bir halk olarak görülürken, Kıbrıs Türkleri ise azınlık olarak gösteriliyordu ve sonuca bir adım kalmıştı. Kıbrıs Türk halkı ya direnişe geçecek, ya da Rum'un azınlığı olmayı kabul edecekti²⁴⁷.

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra dünyanın jandarmalığını üstlenen Amerika, Ortadoğu'da çöken İngiliz İmparatorluğu'nun yerini almak ve Kıbrıs'ın stratejik öneminden yararlanmak amacıyla 1950'li yıllardan sonra Kıbrıs'taki gelişmelerle yakından ilgilenmiş, zaman zaman da Kıbrıs'taki enosis hareketlerini desteklemiştir.

Rauf Denktaş'ın “1964'e Bir Bakış” adlı yazısında belirttiği gibi “*ABD de Kıbrıs'ın NATO ülkesi olan Yunanistan'a bağlanmasından yanadır ancak bu hedefe varırken NATO içinde Türk-Yunan ihtilâfi istememektedir. Makarios için hedef*

²⁴⁷ A. AKKURT, “27-28 Ocak Direnişi”, **Volkan**, 27 Ocak 2006.

*Enosis'tir ve bu nedenle üçüncü dünya savaşı çıksa bile umurunda değildir. Mısır'dan ve Sovyetlerden silâh almaktadır. "Kıbrıs hükümeti" ünvanını kendisine sadece Amerikalılar ve İngilizler bahşetmiş değildir. İki NATO devletinin arasını bozmak için de Sovyetler de Makarios'u sonuna kadar desteklemektedir. Makarios Batı ile Doğu'yu çatıştırarak Kıbrıs'a sahip çıkma oyununa soyunmuştur. ABD'nin gelmekte olan bu tehlikeye gözlerini açan bu oyunun gittikçe açığa çıkması olmuştur"*²⁴⁸.

Denktaş, "Amerika'nın ve İngiltere'nin o günlerdeki reaksiyonunun Kıbrıs Makarios'un elinde bırakılamaz, bu Yunanistan'a verilmelidir ama Türkiye'nin de gücenmesi önlenmelidir, Türkiye'ye de bir üs, bir küçük Yunan adası verilmelidir" şeklinde olduğunu belirtmekte, bugün kırkıncı yılda dahi hala bundan vazgeçtiklerini sanmadığını ifade etmektedir²⁴⁹.

Amerika için 1960 Andlaşmaları, kalıcılığı olmayan geçici anlaşmalardı. Bu nedenle 1963'te, Makarios, ortak Kıbrıs Cumhuriyeti'ni yıkarken, ABD'nin düşündüğü tek şey kendi çıkarıydı. Amerika için mesele iki NATO devletini kavga ettirmemek ve Kıbrıs'ı NATO üyesi Yunanistan'a mal ederek, Türkiye'yi tatmin etmek ve Kıbrıs'ın Akdeniz'de bir Küba olmasını engellemektir²⁵⁰.

1960 yılında, adada Rumların Türkler üzerinde oluşturmaya başladığı baskılar ve Türkleri anayasal haklardan yararlandırmama girişimleri, toplumlar arasında yeni gerginlikler yaşanmasına neden olmuştur. 1963-1964 yıllarında toplumlar arasındaki çarpışmalar hızlanmış, Rumlar Akritas plânı ile Türkleri tamamen ortadan kaldırmayı hedeflemişlerdir. Türk toplumuna yönelik saldırıların artması ve 1960 Anayasası'nın uygulanmaması Türkiye'nin tepkisine neden olmuştur.

ABD Başkanı Johnson'un 1963-1964 yıllarındaki Kıbrıs Özel Temsilcisi George Ball'ın Kıbrıs anılarında, Türk siyasi tarihine "Johnson mektubu" diye geçen mesajla Ball'ın ilk tanışması ve görevi anlatılmakta ve o günkü Kıbrıs olaylarına yer verilmektedir. Ball, anılarında şöyle demektedir:

"Coğrafya ile başım belada idi. Hele, ta tarihin ilk günlerinden beri büyük güçler arasında çatışma konusu olan o küçük ada ile de.

1963 Kasım ayında, Kıbrıs'ın ilk Cumhurbaşkanı Makarios, Türklerin bin bir

²⁴⁸ http://www.trncpresidency.org/pres/news/turkce/1964_bakis.htm (02.12.2004).

²⁴⁹ KKTC Cumhurbaşkanı Rauf R. DENKTAŞ ile 26.01.2005 tarihinde KKTC Cumhurbaşkanlığı Sarayı'nda yapmış olduğumuz görüşmeden.

²⁵⁰ Rauf R. DENKTAŞ, "1964'e Bakış", http://www.trncpresidency.org/pres/news/turkce/1964_bakis.htm (02.12.2004).

güçlkle elde ettikleri anayasal güvenceleri ortadan kaldıracak anayasa değişiklikleri önerdi. Rum ve Türk toplumları arasında çarpışmalar başladı... Noel haftasında üç yüzü aşkın insan öldü...

24 Aralık 1963 günü İngiliz, Türk ve Yunan hükümetleri garantör devletler sıfatıyla taraflara ateşkes çağrısında bulundular. Ne var ki, hemen ertesi günü adadaki Türk ve Yunan alayları üslerinden çıkıp kanlı bir çatışmaya tutuştular..

Washington'dan baktığımızda, savaşın patlak vermesinin bir an sorunu olduğunu görebiliyorduk. Kıbrıslı Türkler daha ağır kayıp verdiğiinden, Türkiye müdahalenin eşiğindedi. İngiliz Uluslar Topluluğu Sömürgeler Bakanı Sir Duncan Sandys bir barış plânu önerdi. Bu plâna göre, Lefkoşa'da iki toplumu birbirinden ayrı tutmak amacıyla bir tarafsız bölge kurulacaktı. Bu önlem, çarpışmaların hızını biraz kesti, ama iki yanda eli tetikte bekliyordu.

Kıbrıslı Türkler, Anayasanın son nefesini verdiğiini ilân ettiler. Onlara göre, iki toplum bir arada yaşayamadığına göre tek tek çözüm yolu taksimdi. Makarios ise Londra ve Zürih Andlaşmalarının feshedilmesini ve özellikle üç garantör devletin müdahale hakkının kaldırılmasını istiyordu”²⁵¹.

Rauf R. Denктаş, İngiltere'nin garantörlüğüne sahip çıkmadığını ifade ederek İngiliz politikasını eleştirmekte ve 1964 Ocak ayında Londra Konferansı'nda Kıbrıs görüşmelerine başkanlık yapan İngiliz Müstemlekeler Bakanı Duncan Sandys'in, Türkleri azınlık olarak gören Makarios'un 1960 Anayasasını değiştirme önerilerini kabul etmesi için Kıbrıs Türklerine baskı yaptığını belirtmektedir²⁵². 1960 Anayasasını değiştirmek isteyen Makarios'a “bunu yapamazsın” diyemeyen Sandys, tam aksine Kıbrıs Türklerine “Makarios'un önerisini kabul ediniz. Türkiye'ye güvenerek reddediyorsunuz. Türkiye Kıbrıs'a gelmez, gelmeyecektir ve Kıbrıs'tan gömleklerinizle kaçacaksınız” şeklinde tehditte bulunmuştur. Mesele Güvenlik Konseyine gittiğinde aynı garantör İngiltere, ABD ile birleşerek Makarios hükümetinin yıktığı Kıbrıs Hükümeti'ni “Meşru Hükümeti” olarak tanımıştır. O günden beri de İngiltere ve ABD Kıbrıs Rum idaresini korumakta ve Kıbrıs Türklerinin haklarını tanımamaktadır²⁵³. 1964 yılı, hem Türk Yunan ilişkilerinde getirmiş olduğu değişiklikler, hem de Türk dış

²⁵¹ Johnson- İnönü Mektuplaşmasının İcyüzü! Başkan Jonnson'un Özel Temsilcisi George Ball'un Anıları, Çev. Haluk Şahin, **Cumhuriyet**, 24 Mayıs 1982, s.1,12.

²⁵² Rauf R. DENKTAŞ, “İngiltere'den”, **Yeniçağ**, 15 Ağustos 2005.

²⁵³ Aynı yer.

politikasında yaratmış olduğu etkiler bakımından önemlidir²⁵⁴. 1960'ların ilk yarısında Kıbrıs sorunu, Türk dış politikasının yeniden gözden geçirilmesi gerçeğini ortaya çıkartmıştır. Başka iç ve dış etkenlerin de etkisiyle Türkiye “çok yönlü” bir dış politika uygulamasına girişmiştir²⁵⁵.

Gerginliklerin artması üzerine Türkiye 1964 yılında adaya askeri müdahale de bulunma kararı almıştır. Ancak Türkiye ile Yunanistan arasında çıkacak bir savaş ile çıkarlarının zedelenebileceğini düşünen Amerika, tarihe Johnson Mektubu olarak geçen mektupla Türkiye'nin adaya müdahalesini önlemiştir²⁵⁶.

Haluk Şahin'in ifade ettiği gibi “*ABD Başkanı Johnson'un mektubu Ankara'da bomba gibi patlayacak ve Türkiye, İnönü'nün deyişi ile 'kurulacak yeni dünyada' kendisine bir yer aramayı düşünmeye başlayacaktır. 1964 bunalımı, Türk dış politikasında tek boyutluluktan çok boyutluluğa dönüşün başlangıcı sayılmıştır*”²⁵⁷.

Mektup sadece Türk-Amerikan ilişkilerinde değil, genel olarak Türk dış politikasında yeni bir dönemin başlangıcını simgeler. 1964'lerde Türkiye'nin artık tek yanlı değil, çok yönlü bir dış politikaya dönmesinin gerekliliği bu mektubun açıklanmasıyla birlikte Türk siyaset adamlarında kesin bir yargı olarak yerleşmiştir.

Fahir Armaoğlu, Kıbrıs meselesi nedeniyle Türkiye'nin ABD ile ilişkilerinin biri 1960'larda, biri de 1970'lerde olmak üzere iki kez kritik dönemden geçtiğini ifade etmektedir²⁵⁸. Derviş Manizade ise, Kıbrıs meselesinin çözümünü güçleştiren Amerika'nın hatalarını sıralamakta ve ABD Başkanı Johnson'un İnönü'ye gönderdiği mektubu, Barış Harekâtından sonra Türkiye'ye uygulanan silâh ambargosunu bu hatalar içinde değerlendirmekte ve “bu gibi politik hatalarının Yunanistan'a Kıbrıs, Ege ve Batı Trakya'da Türkiye'yi tahrik edecek hareketlere girişme cesareti verdiğini” belirtmektedir²⁵⁹. Johnson mektubunu Türk basınında kamuoyuna ilk açıklayan gazeteci Cüneyt Arcayürek de; “Mektubun yayımının Türk-Amerikan ilişkilerinin somut

²⁵⁴ F. SÖNMEZOĞLU, a.g.m., s.109.

²⁵⁵ Ömer KÜRKCÜOĞLU, “Türk Arap İlişkilerinde Kıbrıs ve İsrail”, **Cumhuriyet**, 5 Temmuz 1979, s.12.

²⁵⁶ Johnson Mektubu ve Mektuba İsmet İnönü'nün cevabının tam metni için bkz. **Cumhuriyet**, 24-25-26-27 Mayıs 1982, s. 9,12.

²⁵⁷ Haluk ŞAHİN, “Anıların Sahibi George Ball ve Johnson Mektubu Üzerine”, **Cumhuriyet**, 24 Mayıs 1982, s.12.

²⁵⁸ Fahir ARMAOĞLU, “60 Yılıın Dış Politikası”, **Yeni Asır**, 29 Ekim 1983, Türkiye Cumhuriyeti 60. Yıl 1923/ 1983 Nereden Nereye Eki, **Yeni Asır ve Rapor Gazetelerinin Cumhuriyet'in 60. Yılı Şeref Armağanı**, s.37.

²⁵⁹ Derviş MANİZADE, “Görüşler Düşünceler- ABD Yine Hatalı Yolda”, **Tercüman**, 15 Mart 1984, s.2.

bir şekilde ortaya çıkıp, vurucu bir dönemin açılmasına yol açtığını” belirtmekte ve bu mektubu nasıl ele geçirdiğini, yayınladığını ve mektuba tepkileri anlatmaktadır²⁶⁰.

İngiliz arşiv belgelerinden, 1963-74 yıllarının belgelerine bakıldığında İngiltere’nin tek derdinin, tek çıkarının İngiliz üslerini korumak olduğu görülmektedir²⁶¹.

1963-1974 dönemindeki 11 yıl boyunca Türk halkı, büyük baskılar altında ve inanılmaz özverilerle yaşamıştır. Kıbrıslı Türklerin bu dönemde yaşamış olduğu katliamlar, sadece Rumların “Meşru Kıbrıs” olarak tanınıp Türklerin azınlık durumuna getirilmesi, Türklere yönelik olarak uygulanan baskı ve ambargo politikası gibi nedenler Kıbrıslı Türklerin niçin ve hangi koşulların zorlamasıyla ayrı bağımsız bir devlet kurduğunun da göstergesidir.

B) KIBRIS CUMHURİYETİ’NİN KURULUŞU VE YIKILIŞI

1) Zürih - Londra Antlaşmaları ve Kıbrıs Cumhuriyeti’nin Kuruluşu

1958 yılı sonuna doğru, NATO’nun Kıbrıs sorununa bir çözüm bulmak için giriştiği çabalar sonuca ulaşamayınca, Yunanistan tarafından BM’ye götürülen sorun 25 Kasım - 5 Aralık tarihleri arasında Genel Kurulda; Meksika delegesinin ileri sürdüğü ve BM şartlarına uygun olan barışçı demokratik ve adil bir çözüme ulaşmak üzere tarafların çabalarına devam etmesi gerektiğini belirten karar kabul edilmiştir.

1958’de Paris’te yapılan NATO toplantılarının da bağımsız bir Kıbrıs devletinin kurulması fikri üzerinde duruluyordu. İki halk arasında başlayan çarpışmalar sonucu Rumların savunduğu taksime karşı bir orta yol olarak adanın bağımsızlığı fikri doğmuştu²⁶². İki toplum arasında çıkabilecek savaşı kendi çıkarları açısından uygun bulmayan Amerika ve İngiltere Türkiye ve Yunanistan’a, Kıbrıs’ta eşit statülü iki halktan oluşan bağımsız bir Kıbrıs devleti kurma fikrini empoze etmiştir. ABD’nin baskısını arttırması sonucunda iç dinamiklerinin etkisini, batıya bağımlılıkları nedeni ile ikinci plâna atan Türkiye ile Yunanistan bağımsızlık formülü üzerinde anlaşmaya varmıştır.

Aynı zamanda dünya tarafından nefret kazanan EOKA faaliyetleri, Yunanistan Başbakanı Karamanlis’i üçlü görüşmelere zorlamıştır²⁶³.

²⁶⁰ Yalçın DOĞAN, “Cüneyt Arcayürek Johnson Mektubunu Anlatıyor 1-2-3-4”, *Cumhuriyet*, 24-25-26-27 Mayıs 1982, s.12.

²⁶¹ Rauf R. DENKTAŞ, “İngiltere Dönem Başkanı”, *Halkın Sesi*, 10 Mayıs 2005.

²⁶² S. İSMAIL, *100 Soruda Kıbrıs Sorunu*, Dilhan Ofset, Lefkoşa, 1992, s.54.

²⁶³ Aydın OLGUN, *Dünden Bugüne Kıbrıs Sorunu*, Kastaş Yayınları, 1999, s.2.

Zürih ve Londra Antlaşmalarına İngiltere'nin Türkiye'yi taraf olarak davet etmesinde, ABD baskısı ve Türk diplomasisinin maharetleri de etken olmuştur. Ancak asıl neden, Kıbrıs yüzünden Türk-Yunan milletleri arasında çıkabilecek muhtemel bir savaşta NATO'nun güneydoğu kanadının zayıflamasını ve Sovyet nüfuzunu önlemektir²⁶⁴.

İlk önce Türk-Yunan dışişleri bakanları seviyesinde devam eden görüşmeler daha sonra başbakanlar seviyesine çıkarılmıştır. 5-11 Şubat 1959'da başlayan Zürih Zirvesinde Menderes, Karamanlis, Zorlu ve Averof Kıbrıs'ta bağımsız bir cumhuriyet idaresinin kurulması ve gelecekteki devlet statüsü içinde Türk ve Rum topluluklarının haklarının neler olacağı konusunda gerekli prensip kararlarına varmışlardır²⁶⁵. 11 Şubat'ta da Kıbrıs sorunu üzerinde Türk ve Yunan hükümetlerinin anlaşmaya vardıklarını duyuran ortak bildiri yayınlanmış ve Zürih Antlaşması imzalanmıştır²⁶⁶.

Kıbrıs'ta; Türkiye, İngiltere ve Yunanistan tarafından garanti edilecek bağımsız bir devletin kurulması esasına dayanan antlaşmalar; Kıbrıs Cumhuriyeti Anayasası'nın Temel Yapısı, Garanti Antlaşması, İttifak Antlaşması, Birleşik Krallık Deklarasyonu, Garanti Antlaşmasının ek maddesi, Türk-Yunan Dışişleri Bakanlarının Deklarasyonu, Başpiskopos Makarios'un Deklarasyonu, Dr. Küçük'ün Deklarasyonu, Kıbrıs'ta yeni düzenlemeye ilişkin önlemler, 19 Şubat 1959'da imzalanmıştır²⁶⁷. Bu antlaşmalara İngiltere, Türkiye, Yunanistan'ın yanında adadaki Türk ve Rum toplumu da eşit hak ve statüde iki kurucu ortak olarak imza atmıştır²⁶⁸. Anayasa komitesince, hazırlanan Kıbrıs Cumhuriyeti Anayasası da 6 Nisan 1960 tarihinde ilgili taraflarca kabul edilmiştir²⁶⁹. Böylece iki halkın, ortak egemenliğinde ve yönetiminde, iki toplumlu bağımsız Kıbrıs Cumhuriyeti 16 Ağustos 1960 tarihinde resmen kurulmuştur.

Rauf Denktaş'ın ifade ettiği gibi 1960'ta ortaklık cumhuriyeti, Enosis'i bertaraf etmek için, bunun Türk cevabı olan taksimi ortadan kaldırmak için, Türkiye ile Yunanistan arasında yapılmış, Enosis ve taksimi saf dışı bırakan garantilenmiş bir

²⁶⁴ Ali ÖZERENKULU, "Kıbrıs Sorunu ve Darbe Yorgunu İki Ülke: Türkiye ve Yunanistan", **Yeni Türkiye Dergisi**, Türk Dünyası Özel Sayısı II, C.16, Temmuz-Ağustos 1997, s.1367.

²⁶⁵ S. İSMAİL, **Kıbrıs Cumhuriyeti'nin Doğuşu...**, s.22.

²⁶⁶ A.C.GAZİOĞLU, **İngiliz Yönetiminde Kıbrıs Son İki Yıl (1958-1960)...**, s.63.

²⁶⁷ Aynı eser, s.94; S. İSMAİL, **Kıbrıs Cumhuriyeti'nin Doğuşu...**, s.22.

²⁶⁸ S. İSMAİL, **100 Soruda...**, s.54; Londra Ant. Maddeleri hakkında detaylı bilgi için bkz.Baskın ORAN, **Türk Dış Politikası**, C.1, İletişim Yayıncılık, İstanbul, 2002., s.610-613.

²⁶⁹ Kıbrıs Anayasası için bkz. A.C. GAZİOĞLU, **İngiliz Yönetiminde Kıbrıs Son İki Yıl (1958-1960)...**, s.389-451.

ortaklık cumhuriyetiydi²⁷⁰. Toplumlardan birinin diğere tahakküm etmek veya Kıbrıs'ı tek başına idare etmek hakkı yoktu²⁷¹.

Zürih ve Londra Antlaşmalarına göre; cumhurbaşkanı Rum, muavini de Türk olacaktır; resmi diller Türkçe ve Rumca'dır. Bakanlar Kurulu yedi Rum, üç Türk üyeden; Temsilciler Meclisi de 35 Rum, 15 Türk'ten oluşacaktı, cumhurbaşkanı ve yardımcısının bakanlar kurulu kararları ile meclisten geçen yasaları, savunma, güvenlik ve dışişleri ile ilgili konuları veto etme yetkileri vardı. Her toplumun ayrı bir cemaat meclisi olacaktı. Kamu çalışanlarının yüzde yetmiş Rum, yüzde otuzu Türk temsilcilerden oluşacaktı. Kıbrıs'ın yüzde altmış Rum, yüzde kırkı Türk'ten oluşacak, iki bin kişilik ordusu olacaktı²⁷².

Bu antlaşmalara ek olarak Kıbrıs, Türkiye, İngiltere ve Yunanistan arasında imzalanan Garanti Antlaşmasına göre: *“Kıbrıs Cumhuriyeti herhangi bir devletle tamamen veya kısmen herhangi bir siyasi veya iktisadi birliğe katılmamayı taahhüt eder. Bu itibarla herhangi bir diğer devletle birleşmeyi veya adanın taksimini doğrudan doğruya veya dolayısıyla teşvik edecek her nevi hareketi yok ve ilân eder”*; *“İlgili devletler Kıbrıs Cumhuriyeti'nin bağımsızlığını, toprak bütünlüğünü, güvenliğini ve aynı zamanda Anayasa'nın temel maddeleriyle kurulan düzenini tanır ve garanti ederler”* denilmekte ve antlaşmanın 4. maddesinde de *“ortak ve anlaşarak hareket olmadığı takdirde garanti veren üç devletten her biri, bu anlaşma ile kurulan düzeni tekrar kurmak amacı ile harekete geçmek hakkını saklı tutacağı”* ifade edilmektedir²⁷³.

Türkiye, 1974 Barış Harekâtını, bu antlaşmanın 4. maddesinin kendisine verdiği hakka dayanarak yapmıştır.

Kıbrıs Rum Yönetimi'nin, meşru Kıbrıs Cumhuriyeti addedilip Avrupa Birliği'ne alınması 1960 Garanti antlaşmalarına aykırı bir durumdur. Zira, 1960'ta imzalanan antlaşmalara göre, *“Kıbrıs'ın, Türkiye ve Yunanistan'ın birlikte üye olmadıkları herhangi bir askeri veya ekonomik birliğe üye olamayacağı”* da açıklıkla belirtilmişti.

Güney Kıbrıs Rum Yönetiminin 3 Temmuz 1990 tarihinde tüm Kıbrıs adına tek yanlı olarak AB'ye girmek için resmen başvuruda bulunması anayasal açıdan geçerli

²⁷⁰ KKTC Cumhurbaşkanı Rauf R. DENKTAŞ ile 26.01.2005 tarihinde KKTC Cumhurbaşkanlığı Sarayı'nda yapmış olduğumuz görüşmeden.

²⁷¹ Akritas Planı ve Gençliğe Sesleniş, 3. baskı, Yorum Yay., y.y.y., y.t.y., s.3.

²⁷² S. İSMAIL, Kıbrıs Cumhuriyeti'nin Doğuşu..., s.24; S. İSMAIL, 100 Soruda..., s.54.

²⁷³ S. İSMAIL, 100 Soruda..., s.55

değildir. AB'ye yapılan tek yanlı başvurunun, üyelik girişiminin nedeni ekonomik değil tamamen siyasidir.

“...Burada amaç tamamen siyasidir, hedef ise dolaylı Enosis'tir. Silâhlı saldırılarla yapamadıklarını AB yoluyla yapmak istemektedirler. Enosisi gerçekleştirmek için ilk ve en önemli adım, Türkiye'nin, Garanti Antlaşması'ndan kaynaklanan tek yanlı müdahale hakkını ortadan kaldırmak ve Kıbrıslı Türkleri topyekün imha ederek, adayı Yunanistan'a bağlamaktır.

Rum Yönetimi Başkanı Glafkos Klerides, 18 Temmuz 1995 tarihinde, Yunanistan'da yayınlanan Ta Nea gazetesi ile yaptığı söyleşide, bunu açıkça ifade etmekten çekinmemiştir. Türkiye'yi suçlayan Klerides, Kıbrıs'ın AB'ye üye olması halinde Türkiye'nin garantörlük hakkının ortadan kalkacağını belirtmiştir. Bütün bunlara ilâveten, bir amaç daha göze çarpmaktadır: Türkiye'yi güneyden kuşatmak²⁷⁴.

Rum-Yunan ikilisinin AB'ye müracaatı 1960 Anlaşmalarına bir darbeydi. Kıbrıs adı altında Rum idaresinin AB ile müzakereye başlaması 1960 Antlaşmalarında var olan ve Kıbrıs'ta barışın kalıcılığını garantileyen Türk-Yunan dengesini Yunanistan'ın lehine bozmayı öngörmekteydi²⁷⁵. AB'nin 2002-2003 yıllarındaki genişlemeden sorumlu Komiseri Günther Verheugen 2002 yılında Kopenhag'da Kıbrıs Türk tarafına “anlaşsanız da anlaşmasanız da Kıbrıs AB üyesi olacaktır” sözleriyle, Kıbrıs'ın AB'ye üyeliği önceden belirlenmiş²⁷⁶, 16 Nisan 2003'te 10 yeni üyenin AB'ne katılımı ile ilgili genişleme süreci Atina'da yapılan imza töreniyle tamamlanmıştır²⁷⁷.

Rauf Denктаş, Kıbrıs sorununun bugün geldiği aşamayı değerlendirirken; “Kıbrıs'ta çıkarları olan ve uluslararası anlaşmaların oluşturduğu dengeleri hiçe sayan ABD, garantör İngiltere ve Rusya'nın ve diğerlerinin Rum-Yunan ikilisine her türlü desteği vererek 1960 Anlaşmalarını hiçe sayarak tüm dengeleri ayaklar altına aldığı, Türkiye henüz AB üyesi olmadan Rumları “Kıbrıs” sahte adı altında AB'ye aldıklarını” ifade etmekte ve Rumların “meşru Kıbrıs” adı altında AB'ye alınmasını “en büyük yüz karası”, “uzlaşmayı önleyen en büyük engel” olarak nitelendirmektedir²⁷⁸.

²⁷⁴ **Rumlar, Neden Avrupa Birliğine Girmek İstiyor?**, KKTC Dışişleri ve Savunma Bakanlığı Tanıtma Dairesi Yayınları, No.8, Lefkoşa, 1996, s.5

²⁷⁵ Rauf R. DENKTAŞ, “Yanlış Sorgulama”, **Yeniçağ**, 29.08.2005.

²⁷⁶ Rauf R. DENKTAŞ, “Aldatmaca”, **Yeniçağ**, 11.08.2005.

²⁷⁷ E. MANİSALI, **a.g.e.**, s.12.

²⁷⁸ Rauf R. DENKTAŞ, “Uzlaşmanın Şartları”, **Yeniçağ**, 01.09. 2005.

Mart 1959'da İngilizler, ada yönetimindeki yetkilerinin önemli bir kısmını bağımsızlığı sağlayacak ortak bir komisyona bırakmıştır. İki toplum da ayrı sandıklarda oy kullanarak kendi liderlerini seçmişler, Makarios Cumhurbaşkanlığına, Dr. Fazıl Küçük ise Cumhurbaşkanı muavinliğine getirilmiştir.

Cumhuriyetin ilânından kısa bir süre sonra iki toplum arasında görüş ayrılıkları belirmiş, Rumlar, Kıbrıs Cumhuriyeti'ni bizzat Makarios'un dile getirdiği gibi "Enosis'e ulaşmada sıçrama tahtası" olarak görmüştür. Bu bakımdan cumhuriyet ancak 3 yıl yaşayabilmiştir. Makarios, 1 Nisan 1960'ta EOKA'nın kuruluşunun beşinci yıldönümü törenlerinde yaptığı konuşmada:

*"Bu neticeler muhakkak ki tam değil, fakat hâlihazır realite bizim peşinde koştuğumuz emellerin yolunu tamamiyle kapamış değildir. Londra ve Zürih Antlaşmalarıyla ümit ve emellerimiz tam olarak gerçekleşmiş değildir. Sulh yoluyla kampanyamıza devam etmek için bir tabya ve bir başlangıç noktası elde ettik. Bu tabyalardan zafer elde etmek üzere mücadelemize devam edeceğiz"*²⁷⁹. Makarios cumhurbaşkanı olduktan kısa bir süre sonra da 27 Eylül 1960'ta New York Herald Tribune'ye "Enosis ideali ölmemiştir" şeklinde bir açıklamada bulunmuştur²⁸⁰.

a) Kıbrıs Cumhuriyeti'nin Kuruluşunun Basındaki Tepkileri

Zürih ve Londra Antlaşmaları devam ederken, Kıbrıs'taki Türk liderliği, Türk-Yunan görüşmelerine ilişkin yorum yapmaktan kaçınırken, Ankara'daki Kıbrıs Türk Kültür Derneği Başkanı Mehmet Ertuğruloğlu, Halkın Sesi gazetesinin bir muhabirine verdiği demeçte "Kıbrıs Türklerini yabancı bir yönetim altına sokmaya asla hiç kimsenin gücünün yetmeyeceğini" vurgulamıştır.

Kıbrıs Türk basınında ise Zorlu-Averof görüşmeleri ancak haber olarak daha çok Reuters Ajansına dayandırılarak verilmiş, bu konuda fazla bir yorum yapılmamıştır. Makarios'un 1959 şubat ayı başında Elefteria gazetesinin Atina muhabirine verdiği ve Yunan, Rum gazetelerinde yayınlanan mülakatında, Türkiye'nin taksimden vazgeçtiğini belirtmesi üzerine, Ankara siyasi çevrelerinin görüşü olarak, Başpapazın bu demecinin Ankara ve Atina'da iyi karşılanmadığı haberi, Halkın Sesi'nde verilmiş ve manşetten

²⁷⁹ F. KÜÇÜK ve Çalışma Arkadaşları, **a.g.e.**, s.11; P. OBERLİNG, **a.g.e.**, s.54; Harry Scott GIBBONS, **Kıbrıs'ta Soykırım**, 2 baskı, Özyurt Matbaası, Ankara, 2003, s.37.

²⁸⁰ H. S. GIBBONS, **a.g.e.**, s.37.

yayınlanmıştır²⁸¹. Zürih anlaşmalarını duyuran Kıbrıs Türk basını gibi kamuoyu kurum ve kuruluşlar da ilk etapta “yorum yok” veya “bekle ve gör” yaklaşımı içine girmiştir.

Dr. Küçük de Zürih anlaşması ile ilgili olarak düşüncelerini, “Yeşilada için yeni bir safha, yeni bir tarih başlıyor. Kıbrıs Türklerinin de bu adanın hakiki sahipleri olarak, kendi işlerini kendilerinin görmesi teslim ediliyor. Zürih Anlaşması ile biz Türkler, bütün işlerimizi kendimiz halledecek, kendi derterimize kendimiz derman bulacak, başkalarının insaf ve merhametine sığınmadan efendi gibi yaşamak imkânlarını elde etmiş olacağız”²⁸² şeklinde ifade etmiştir.

Kıbrıs Anlaşmalarının imzalanması dünyada büyük ilgi uyandırmış, ajansların önde gelen haberleri arasına girmiş, ilgili ülkelerin de gazetelerinin manşetlerine yansımıştı.

ABD yönetimi varılan sonucu ve uzlaşmayı sevinç içinde karşılamış, Başkan Eisenhower; İngiliz, Türk ve Yunan dışişleri bakanlarına birer telgraf göndererek kendilerini kutlamıştır. Türkiye ve Yunanistan’da da kutlamalar yanında eleştiriler de yer almıştır. Kıbrıs Türk toplumu içinde küçük bir grup, taksim tezinin terk edilişi ve bunun yerine bağımsız bir cumhuriyette Rum işbirliğine ve ortaklığa dayalı bir anlaşmaya varılmasına karşı tavrı almıştı. Kıbrıs Türk basını Londra’da imzalanan anlaşmaların, Türk toplumunun eşitliği ve kurucu ortaklığına dayandığını, Rumların Türkler üzerinde baskı ve egemenlik kurmalarına olanak tanımadığını, Türk askerinin 82 yıl sonra yeniden Kıbrıs’a gelmesine olanak yaratacağını ve Türkiye’nin garantör ülke olmasının kabul edildiğini ve bu nedenlerden dolayı desteklenmesi gerektiğini belirlemekteydi²⁸³.

Türkiye hükümeti ve Kıbrıs Türk liderliği, Zürih ve Londra Antlaşmalarının ruhuna ve lafzına uygun olarak ılımlı, iyi niyetli, iki toplum arasında işbirliği ve dostluğa dayalı ilişkilerin gelişmesi yönünde sık sık demeçler vermekte, bildiriler ve açıklamalarla böyle bir havanın yaratılmasına çalışmaktaydı. Türkiye ve Kıbrıs Türk basınında da çoğunlukla bu tür yazılar göze çarpılmaktaydı. Türkiye’de hükümetin sözcüsü durumundaki Zafer gazetesinin, 14 Şubat tarihli başyazısında, taksimden enosisine karşı ortaya atılmış bir tez olduğu ve Kıbrıs’ın bir bütün olarak Yunanistan’a ilhakı

²⁸¹ A.C. GAZİOĞLU, *İngiliz Yönetiminde Kıbrıs Son İki Yıl (1958-1960)*..., s.68-69.

²⁸² Aynı eser, s.71-72.

²⁸³ Kıbrıs Türk basınının tepkileri için bkz. A.C. GAZİOĞLU, *İngiliz Yönetiminde Kıbrıs Son İki Yıl (1958-1960)*..., s.113-122.

tehlikesi kalkınca taksim de buna uyması ve bir karşı formül olmaktan çıkarak, hem 120 bin Türkün kaderine ve hem de Türkiye'nin savunma stratejisine uygun bir şekilde girmesi gerektiği belirtilmiştir. Türkiye basınında da genel olarak Zürih ve Londra anlaşmalarını destekler nitelikte yayın yapılmıştı. Bazı ciddi gazetelerde, anlaşmalar hakkında olumlu görüşler belirtilirken, bir yandan da uygulama esnasında bazı güçlükler olacağına dikkat çekilmekte, önemli uyarılarda ve bazı önerilerde bulunulmaktaydı. Vatan gazetesi başyazarlarından Ahmet Emin Yalman, bir anlaşmaya varılmasında enosis ve taksim karşılıklı olarak terk edilmesinin büyük etkisine dikkat çekmekte ve Zürih Antlaşmasını iki tarafın "ortak zaferi" olarak nitelendirmekteydi²⁸⁴.

Kıbrıs Rum basını da yorumlarında ikiye bölünmüş durumdaydı. Milliyetçi sağcı gazeteler Makarios'u desteklerken, Komünist AKEL partisinin yayın organı Haravgi ise anlaşmaların Yunan hükümetinin ve özellikle Karamanlis'in baskısı ile Makarios'a imzalatıldığını öne sürmüştür. Haravgi'nin bu iddiası Moskova'nın çizgisinde olduğundan kaynaklanıyordu. Sovyet Haber Ajansı TASS, Londra'da imzalanan anlaşmanın Kıbrıs'a sözde bağımsızlık sağlayacağı ve anlaşmayı imza etmesi için İngiltere, Yunanistan ve Türkiye'nin çok ciddi ve büyük baskı uyguladıkları şeklinde bir haber yayınlamıştır²⁸⁵.

AKEL Genel Sekreteri Ezeklas Papayuanu, 22 Ağustos 1960 günü bir basın toplantısı düzenleyerek, AKEL'in Kıbrıs Cumhuriyeti'ne bakışını açıklamış Zürih ve Londra Antlaşmalarını da eleştirerek bu anlaşmaların Kıbrıs halkına empoze edildiğini ileri sürerek hiçbir anlaşmanın sonsuza dek devam etmeyeceğini, bu nedenle bu anlaşmaların da değiştirileceğini belirtmiştir²⁸⁶.

Günlük ve haftalık Rum gazeteleri, Kıbrıs Cumhuriyeti'ni "bir ara rejim" olarak görmekte ve nihai hedefe ulaşılacağını yinelemekteydi. Alithia gazetesi 21 Ağustos 1960'ta şöyle yazmıştır; "Cumhuriyetin ilânı yeni bir raundun başlangıcıdır. Rum toplumu, nihai hedefe varmak için mücadeleye devam edecektir. Kader daima cesurların yardımcısıdır, zaferi kazanmasını bileceğiz". Demokratia gazetesi ise "Yunan Kıbrıs ölümsüzdür" diyerek Kıbrıs'ın Yunanlılığının her şeye karşın yaşayacağını belirtmekteydi²⁸⁷.

²⁸⁴ Aynı eser ,s.126; Türkiye basının tutumu için bkz., s.124-128.

²⁸⁵ Aynı eser, s. 112.

²⁸⁶ Ahmet C. GAZİOĞLU, **Kıbrıs'ta Cumhuriyet Yılları ve Ortaklığın Sonu 1960-1964** Bugünlere Gelmek Kolay Olmadı (4), CYREP Yay.,Özyurt Matbaası, Ankara, Nisan 2003, s.6.

²⁸⁷ Aynı yer.

Kıbrıs Rum basını daha sonra Rum liderlerinin tahrikiyle anlaşmalara ve anlaşmaların kurduğu sisteme karşı kesif bir kampanya açmış ve Enosis çağrılarını ayakta tutmuştur²⁸⁸. Rum basını ve liderliği içinde anlaşmaların ve anayasanın yarattığı düzeni savunan tek bir gazete, tek bir dinî ve siyasî lider yoktu²⁸⁹.

Kıbrıs Cumhuriyeti'nin yıkılmasında Rum basınının, Türklere karşı tahrik edici yayınları önemli rol oynamıştır.

2) Kıbrıs Cumhuriyeti'nin Ortadan Kalkışı

Antlaşmaların imzalanmasından hemen sonra Kıbrıslı Rumları Enosis için tedhiş kampanyasına sokan Rum liderleri anlaşmaların kendilerine baskı altında imzalatıldığını bahane etmişlerdir. Gerek aleni beyanatları ile gerekse davranışlarıyla bu anlaşmalara saygı göstermeyeceklerini, anayasayı tatbik niyetinde olmadıklarını, cumhuriyeti enosis için kullanacaklarını açıklamışlardır. Başta Makarios olmak üzere Rum liderliği ve basını, Kıbrıs'ta iki toplumun siyasi eşitliği ve kurucu ortaklığına dayanan bir cumhuriyet kurulmasını öngören anlaşmaları bağımsızlığın nihai emellerine ulaşmakta geçici bir aşama, Enosis için bir sıçrama tahtası olarak kabul ettiklerini tekrarlamaktan bir gün bile geri kalmamışlardı.

O dönemde Yunanistan'ın Kıbrıs'a gönderdiği askerlerin ve silâhlı Rum kuvvetlerinin komutanlığını yürütmek için gönderilen Yunanlı Tuğgeneral Yorgo Karayannis, 15 Haziran 1965'te Atina'da yayınlanan Etnios Kiriks gazetesine verdiği demeçte ilginç ve tarihi önemi olan bir açıklamada bulunmuştur. Karayannis'e göre daha 1960 yılının Ağustos ayında Kıbrıs Cumhuriyeti ilân edilir edilmez Makarios; Kıbrıs Rumlarını savaş için örgütlemek ve silâhlandırmak; anayasayı değiştirmek ve uluslararası antlaşmaları feshetmek; self determinasyon hakkına dayalı bir plebisit düzenleyerek enosisi gerçekleştirmek için hazırlıklar yapılması emrini verdi²⁹⁰.

Bağımsız Kıbrıs Cumhuriyeti'nin yıkılmasında Yunanistan da etkin bir rol oynamıştır. Çünkü Yunanistan, cumhuriyetin devamlılığını ve Anayasasını garanti eden bir ülke olarak Rumların silahlanması, eğitilmesi ve örgütlenmesi için her türlü askeri yardımı sağlamıştır.

28 Temmuz 1960'ta Makarios, “*anlaşmalar amacı gerçekleştirmemektedir, onlar gelecek değil bugündür. Kıbrıs Rum toplumu kendi milli davasına devam edecek*

²⁸⁸ F. KÜÇÜK, a.g.e, s.44-45.

²⁸⁹ A.C. GAZİOĞLU, *Kıbrıs'ta Cumhuriyet Yılları...*, s. 93.

²⁹⁰ Aynı eser, s.98.

ve kendi iradeleri doğrultusunda kendi geleceklerini şekillendirecektir” şeklinde açıklamalarda bulunurken; 4 Eylül 1962’de de doğduğu köy olan Panaya’da yaptığı konuşmada “Elenizmin korkunç düşmanı Türk soyunun bir parçasını oluşturan bu Türk toplumu kovulmadan EOKA kahramanlarının görevi asla sona erdirilmiş sayılamaz” şeklinde beyanat vermiştir²⁹¹.

Makarios tarafından, EOKA’nın üst düzey elemanlarından olan Polikarpas Yorgacis’in Kıbrıs Cumhuriyeti’nin iç güvenlikten sorumlu İçişleri bakanlığına getirilmesi, bu bakanlığı kullanarak yeniden yer altı örgütlenmesine fırsat tanıyacağı, öncülük edeceği endişelerini ciddi şekilde arttırmış ve Kıbrıs Türk kamuoyunun tedirgin olmasına yol açmıştır. Yorgacis’in bakanlığına bağlı poliste gizli toplantılar yapıldığı, Rum polisler arasında gizli örgütlenmeye gidildiği haberleri, cumhuriyetin ilanından birkaç hafta sonra Rum basınına yansımış ve Etniki gazetesinde bu konuda haberler yer almıştır²⁹². 23 Haziran 1961’de Limasol’da İçişleri Bakanı Yorgacis verdiği bir nutukta “İçişleri Bakanı oluşumun bir sebebi de mücahitlerin menfaatlerine bu mevkiden daha iyi hizmet edebileceğim yolundaki inancımdır”²⁹³ demesi ve birkaç yıl sonra da Akritas Plânının uygulama görevinin de Makarios tarafından Yorgacis’e verilmiş olduğunun açıklanması bu endişelerdeki haklılığı kanıtlamıştır.

Tüm bakanlıkların kilit mevkilerinin EOKA’cılarla doldurulmasını Kıbrıs Türk basını eleştirmiş, sık sık bu konuya değinerek, Rum liderliğinin plânlı ve sinsî bir şekilde, anlaşmaların uzlaşıcı iki toplumluluk ruhuna aykırı hareket ettiklerine dikkat çekmiştir. 7 Aralık 1960 tarihli Halkın Sesi gazetesinde, “Memleketimizin Güvenliği Sarsılıyor” başlıklı başyazıda eski EOKA’cılarla doldurulmuş bulunan İçişleri Bakanlığı’nın polis ve jandarma kuvvetlerini elinde bulundurmakta olduğuna dikkat çekilmekte, oysa güvenliğin iki toplumun ortak sorumluluğu olduğu belirtilerek bu durumun düzeltilmesi istenmekteydi²⁹⁴.

İlk günden itibaren Cumhuriyete, anlaşmalara karşı çıkan ve bu yönde kamuoyu oluşturan Rum basını Ada’da barışın bozulmasında büyük etken olmuştur. Şöven, tahrik edici yazılarla sürekli olarak “Zürih zincirinden” kurtulmak gerektiğini yazan Rum basını aynı zamanda 1963 saldırılarının da zeminini hazırlamıştır.

²⁹¹ Rauf R. DENKTAŞ, **Kıbrıs Girit ...**, s.121-122; Rauf R. DENKTAŞ, **Yeniden...**, s.51; P. OBERLİNG, **a.g.e.**,s.55.

²⁹² A.C. GAZİOĞLU, **Kıbrıs’ta Cumhuriyet Yılları...**, s. 86.

²⁹³ F. KÜÇÜK ve Çalışma Arkadaşları, **a.g.e.**, s.11.

²⁹⁴ A. C. GAZİOĞLU, **Kıbrıs’ta Cumhuriyet Yılları...**, s.91.

23 Kasım 1960 tarihli Ethniki gazetesi “*Utanç verici Zürih ve Londra Anlaşmaları Enosis’i ortadan kaldıramaz*”; 2 Eylül 1961 tarihli Elefteria gazetesi “*Empoze edilen Zürih ve Londra Anlaşmalarına rağmen Kıbrıs yine Yunanistan’ın bölünmez bir parçası olmaya devam etmektedir*”; 30 Ekim 1961 tarihli Alithia gazetesi “*Londra ve Zürih Anlaşmaları bir kâbustan başka bir şey değildir ve uzun müddet yaşamayacaktır*”; Ethniki gazetesi 28 Ocak 1962 tarihli sayısında “*Çürümüş Zürih Rejimi*” başlığını taşımakta; 31 Mart 1962 tarihli Sinagermos gazetesi “*Zürih Anlaşmaları Kıbrıslı Rumları felâkete sürüklemektedir. Bizi felakete sürükleyen bir rejimin ortadan kaldırılmasını talep etmenin zamanı çoktan gelip geçti*” şeklinde yorumda bulunmuşlardır²⁹⁵.

Kamu hizmetinde çalışanların sayısının yüzde yetmiş Rum, yüzde otuz Türk olmasını öngören anayasa maddeleri, devletin kuruluş aşamasında olduğu gibi cumhuriyetin ilk yıllarında da iki kurucu ortak arasında belli başlı uzlaşmazlık konularından biri olmaya devam etmiştir.

Rum basını ve liderliğinin kamu hizmetinde yetmiş-altmış oranını şiddetle eleştirmesi ve asla uygulanır olmadığını ileri sürmesi karşısında, Kıbrıs Türk basını da anlaşmalara ve anayasaya saygılı olunması gerektiğini vurgulamaktaydı. 12 Ekim 1960 tarihli Halkın Sesi gazetesinin manşeti şöyleydi: “70-30 memur nisbetinin tatbikinde müşkülât çıkarılırsa iki cemaat arasındaki münasebetler hiç de arzu edilmeyen bir duruma sokulacaktır. Anayasanın bu şekildeki maddesini değiştirmeye çalışmak anayasayı parçalamak demek olacaktır²⁹⁶”.

Rumlar adada yüzde otuzluk yöneticiyi çıkaracak nitelikli Türk eleman bulunmadığını ileri sürerek, Türklerin yerine açık bulunan memurluklara Rum adaylar tayin edilmiştir. Bunun üzerine Türkler anayasa mahkemesine başvurmuş fakat anayasa mahkemesinin kararları da Makarios tarafından tatbik edilmemiştir.

Diğer bir anlaşmazlık da Küçük ile Makarios arasında Kıbrıs ordusu birliklerinin kurulması ile ilgilidir. Türkler; Türk ordusunun başında Türk komutan talep ederken, Makarios bunu milli bütünleşme açısından tehlikeli buluyordu. Sonuçta Makarios komutanın Rum, yardımcısının Türk olduğu tek orduda karar kıldı.

²⁹⁵ F. KÜÇÜK, **a.g.e.**, s.53 , Ek 1; Kıbrıs cumhuriyeti’nin yıkılmasında Rum basınının sorumluluğu için bkz. S. İSMAIL, **Kıbrıs Cumhuriyeti’nin Doğuşu...**, s.122-128; F. KÜÇÜK, **a.g.e.**, s.53.

²⁹⁶ A.C.GAZİOĞLU, **Kıbrıs’ta Cumhuriyet Yılları...**, s.30-31.

Makarios'un hedefi; Türkiye'nin garantörlüğünden kurtulmak, Kıbrıs ordusunun eğitimine Türk subayları sokmamak, ittifak ve garanti anlaşmalarından kurtulmak çabasıydı²⁹⁷.

Ayrıca iki toplum arasında vergiler ve belediyeler konusunda da ihtilâflar yaşanmıştır. Kıbrıs Anayasası gereğince, belli başlı beş Kıbrıs kentinde ayrı ayrı Kıbrıs Rum ve Kıbrıs Türk belediyelerinin durumunun hukuki bir esasa bağlanmasına ilişkin maddesi Rumlar tarafından tatbik edilmemiştir. Makarios, Türk belediyelerinin hukuken tanınmasını Kıbrıs'ın taksimine doğru bir adım olduğu iddiasıyla bağımsız Türk belediyelerinin kurulması için çıkarılması gereken kanunu engelledi. Türk cemaat meclisi tarafından da 31 Aralık 1962'de çıkarılan "Türk Belediyeler Kanunu" ile mevcut olan Türk belediyelerin hukuken de teşekkülünü temine çalıştı ve yürürlüğe koydular. Makarios bu kararlara derhal itiraz ederek bütün belediyelerin kaldırıldığını ilân etti ve yerlerine hükümetçe atanmış kurulların geçirildiğini açıkladı. Konu Anayasa Mahkemesine intikal ettirildi²⁹⁸.

Rumların amacı ayrı belediyeleri ortadan kaldırıp karma belediyeler kurmak ve bu amaçla anayasayı değiştirmektir. Kıbrıs Türk kesiminde yayınlanan 12.2.1963 tarihli Akın gazetesinin haberine göre, Makarios, İngiltere'de yayınlanan Sunday Express gazetesi muhabiri Lew Gardener'e verdiği demeçte, anayasa mahkemesini tanımadığını belirtmiş ve şöyle demiştir: "Hareketimin belediyeler konusunda Anayasa'ya aykırı olduğuna dair Anayasa Mahkemesince bir karar alınsa dahi bunu kabul etmeyeceğim"²⁹⁹.

Makarios'un Kıbrıs Cumhuriyeti'nin ikinci kuruluş yıldönümü arifesinde, 15 Ağustos 1962'de Trodos'taki Cikko Manastırında; "*Mücadelemiz henüz bitmedi, mücadelenin sadece bir safhası tamamlanmış olup, mücadele yeni bir şekilde devam etmektedir ve Kıbrıs'ın geleceğine inananlar tarafından devam ettirilecektir. Birinci safhada varılan neticenin nihai hedef olmadığına, fakat bir durak ve yeni zaferler için bir başlangıç noktası teşkil ettiğine inananlar tarafından mücadele devam ettirilecektir*" şeklinde konuşma yapmasına Türk basını büyük bir tepki göstermiş, Akın gazetesi olayı

²⁹⁷ Turgut TULÜMEN, **Hayat Boyu Kıbrıs**, Boğaziçi Yay., İstanbul, 1998, s.37-38.

²⁹⁸ P. OBERLİNG, **a.g.e.**, s.47-49.

²⁹⁹ S. İSMAIL, **Kıbrıs Cumhuriyeti'nin Doğuşu...**, s.93; A. ÇAY, **a.g.e.**, s.49.

manşetinde şöyle vermiştir: “*Makarios’un hayretle karşılanan konuşması. Cumhurbaşkanı cumhuriyete karşı. Varmak istediği hedef cumhuriyet değildi*”³⁰⁰.

Türkiye ise 2.8.1963 tarihinde bir nota vererek Makarios’un Anayasa’ya ters düşen bu konuşmalarını protesto etmiştir. Türkiye’nin notasını dikkate almayan Makarios 5.8.1963 tarihli Etnos gazetesinde yayınlanan demecinde Kıbrıs Anayasası’nın tadil edilmesinin kaçınılmaz olduğunu belirterek “Bütün iyi niyetimize rağmen Kıbrıs Anayasası’nın kabili tatbik olmadığı bir gerçektir” demiştir³⁰¹.

Çalışma Bakanı Tasos Papadopoulos 16 Ağustos 1963’te yaptığı bir konuşmasında; “*Cumhurbaşkanının Garanti Anlaşmalarını feshedeceği ve Anayasanın bazı menfi maddelerini revizyona tabi tutacağı yolundaki beyanatı yakınları için bir sürpriz teşkil etmektedir. Kıbrıs Cumhuriyeti’nin doğduğu günden beri liderin kafasında tasarladığı plân ve gayenin tabii ve beklenen teyidinden başka bir şey değildir. Bu açıklama Yunan tarihimizin tabii ve kaçınılmaz bir icabı ve bugünkü neslimize tarihin meydan okumasına bir cevaptır...*”³⁰².

Anayasa Mahkemesini tamamen işleyemez hale getirdikten sonra Makarios, cumhuriyetin ortadan kaldırılması için çalışmalarını yürüttü, enosis gayelerini doğrudan gerçekleştirmek için Kıbrıs Anlaşmalarını ve anayasasını yıkma teşebbüslerinde bulunan Rum liderliği ve Rum basını, anayasanın Türk cemaatine hak veren veya haklarını garanti altına alan maddelerini, “*devletin düzgün işlemesine bir mani teşkil eder*” bahanesiyle tadil etmek için kampanyaya girişmiştir³⁰³.

Makarios, Türklere tanınan hakların kaldırılmasını, garanti ve ittifak anlaşmalarının feshedilmesini öngören, Kıbrıs Türklerini azınlık statüsüne düşüren, Türklerin haklarını neredeyse tümünden ortadan kaldıracak 13 maddelik Anayasa değişiklik önerilerini, 30 Kasım 1963’te Dr. Küçük’e ve garantör ülkelere sunmuştur³⁰⁴. Makarios zamanlama olarak Türkiye’de İnönü’nün istifası ile koalisyon hükümetinin yıkılmasını, Yunanistan’da ise Karamanlis’in istifası ile yerine Zürih Londra Antlaşmalarına muhalif Papandreu hükümetinin başa geçtiği dönemi seçmiştir.

³⁰⁰ S. İSMAİL, *Kıbrıs Cumhuriyeti’nin Doğuşu...*, s.93.

³⁰¹ *Aynı eser*, s.101.

³⁰² F. KÜÇÜK ve Çalışma Arkadaşları, *a.g.e.*, s.12.

³⁰³ F. KÜÇÜK, *a.g.e.*, s.45.

³⁰⁴ Anayasa değişiklik önerileri içi bkz., A.C.GAZİOĞLU, *Kıbrıs’ta Cumhuriyet Yılları...*, s.374-375; S. İSMAİL, *Kıbrıs Cumhuriyeti’nin Doğuşu...*, s.110-111; A. ÇAY, *a.g.e.*, s.51-55.

Daha sonra Kıbrıs Rumlarının da itiraf ettiği gibi, bu önerilerin esas amacı Enosis'in önündeki engelleri ortadan kaldırmak, antlaşmaları iptal etmek ve Kıbrıs'ı Yunanistan'a bağlamaktır. O günlerin Meclis Başkanı olan şimdiki Rum Yönetim Başkanı Klerides de anılarını yazdığı "İfadem" adlı kitabında "Kıbrıs Rumlarının hedefinin tüm Kıbrıs'a sahip çıkarak Türkleri azınlık bir duruma düşürmek ve Enosis olduğunu, Türklerin ise hedefinin anayasa ve anlaşmaların kendilerine tanıdığı hak, yetki ve statüyü korumak olduğunu" ifade etmiştir³⁰⁵.

Türkiye hükümeti 6 Aralık'ta verdiği cevapta³⁰⁶, bu tekliflerin hepsini reddetmiştir. Bunun üzerine Makarios, 8 Aralık'ta verdiği demeçte, kabul edip etmeme diye bir şeyin söz konusu olamayacağını, anayasa meselesinin Kıbrıs'ın bir iç işi olduğunu söyleyerek Türkiye'ye meydan okumuştur³⁰⁷.

Haftalık Nei Keri gazetesi de Rum kaynaklarına dayanarak verdiği bir haberde, 1964 yılında cumhuriyetin yıkılacağını ima edencesine değerlendirmede bulunmuştur. Filelefteros gazetesi de Makarios ile bir görüşme yapan Londra muhabiri Kostas Hacı Argiris'e atfen tam manşet olarak büyük başlıklar altında verdiği bir haberde, Makarios'un bütün sorumluluklarını yüklenerek anayasanın tadili için ciddi teşebbüslere geçeceğini ve 1964 yılının kesin neticelerin alınacağı bir yıl olacağını söylediğini belirtiyordu. AKEL yayın organı Haravgi ise Makarios'un Anayasa'yı değiştirmek için yapacağı girişimleri tüm solcu kuruluşların desteklediğini açıklamıştır³⁰⁸.

Anayasa'da Rumların yapmak istedikleri değişikliklerle, Kıbrıs'taki olaylar konusunda yabancı basında bilhassa Times, New York Herald Tribune, Daily Telegraph, Scostman, Die Welt, Vertung Ernest Adam gazetelerinde bir takım yazılar yayınlanmıştır³⁰⁹.

19.12.1963 tarihli Halkın Sesi gazetesinde "Tahrik.. Tahrik.. Yine Tahrik" başlığıyla yayınlanan haberde Kanlı Noel olayı öncesi Rumların basınının tehlikelerine karşı dikkat çekilmekte ve şöyle denilmektedir: "...Siyasi krizden faydalanan Rum basını Kıbrıs Türk Toplumuna karşı hep bir ağızdan amansız bir yaylum ateşi açmıştır.

³⁰⁵ **Bir Daha Asla**, Haz. Çiler Eminer, KKTC Dışişleri ve Savunma Bakanlığı Tanıtma Dairesi Yay., Lefkoşa, y.t.y., s.8-9.

³⁰⁶ S. İSMAİL, **Kıbrıs Cumhuriyeti'nin Doğuşu...**, s.106-108; A.C.GAZİOĞLU, **Kıbrıs'ta Cumhuriyet Yılları...**, s.377-378.

³⁰⁷ Fahir ARMAOĞLU, "Kıbrıs Meselesinin Türk-Yunan Münasebetlerinde Yarattığı Krizler", **Üçüncü Askeri Tarih Semineri Türk -Yunan İlişkileri**, s.319.

³⁰⁸ S.İSMAİL, **Kıbrıs Cumhuriyeti'nin Doğuşu...**, s.101-102

³⁰⁹ Gazete yazıları için bkz. S.İSMAİL, **Kıbrıs Cumhuriyeti'nin Doğuşu...**, s.118-121.

*Türk liderlerin karikatürleri, Türk cemaatini küçük düşürücü resimler ve iğrenç yazılar bu gazetelerde her gün yer işgal etmektedir. Bilmiyoruz bu şekilde aşağılayıcı hareketler bu insanlara ne kazandıracaktır*³¹⁰.

Rum-Yunan liderliği daha sonraki yıllarda da Rum basınına vermiş olduğu demeçlerle Kıbrıs'ta gerçek amaçlarının Enosis'i gerçekleştirmek olduğunu belirtmiştir.

Glaftos Klerides³¹¹, "Kıbrıs Rumlarının, bağımsızlık için değil de, Kıbrıs'ı Yunanistan'a ilhak etmek için mücadele verdiğini ve enosis idealleriyle yaşadığını, dolayısıyla da Zürih anlaşmasının onlar için korkunç bir hayal kırıklığı olduğunu" ifade etmiştir³¹². Kıbrıs Rum liderliği, amaçlarının bağımsız bir Kıbrıs değil, Yunanistan'a ilhak edilmiş bir Kıbrıs olduğunu ve dolayısıyla iki ortaklığa, eşit haklara dayanan Zürih ve Garanti Anlaşmaları'nın uygulanmayacağını açıkça belirtmiştir.

a) Akritas Plânı ve 1963-1964 Olayları

a.1) Akritas Plânı

Kıbrıs Rumları "Kıbrıs Anayasasını tadil" için yaptıkları müracaatın Türkiye tarafından reddi üzerine meseleyi silahla halletmek ve Ada'daki Türk meselesini bitirmek için harekete geçmiş ve önceden hazırlamış oldukları Akritas Planını uygulamaya koymuştur³¹³.

"Türkü İmha Plânı" olarak da bilinen bu plânın tek bir hedefi vardır; o da Kıbrıs Türklerini toptan katletmek ve adayı Yunanistan'a bağlayarak enosisi gerçekleştirmektir.

21 Nisan 1966 tarihli Patris gazetesinde bazı maddeleri gizli tutularak ifşa edilen bu plânda, enosise ulaşmak için Kıbrıs'ta ve dünyada izlenecek siyasi ve askeri taktik, dış dünyanın nasıl kandırılacağı, Kıbrıs Türklerinin haklarını ellerinden almak

³¹⁰ M. BAHADIR, a.g.e, s.108.

³¹¹ Glaftos Klerides, 1955-59 yılları arasındaki dönemi "geçici dönem" olarak nitelendirmekte ve kendisinin o yıllardaki "geçici hükümet" döneminde "Adalet Bakanlığı, Kıbrıs Temsilciler Meclisi Başkanlığı "yaptığını belirtmektedir. Bkz. **KKTC Milli Arşiv**, TK, K.No.:006 Dem No: 255, Rumlarla Yunanlıların Kıbrıs'ta İstedikleri Çözüm, KKTC Enformasyon Dairesi Hizmete Özel Bülten, Lefkoşa 1984.

³¹² **KKTC Milli Arşiv**, TK, K.No.006, Dem No: 255.

³¹³ Akritas Planının tam metni için bkz. Rauf R. DENKTAŞ, **Kıbrıs Girit...**, s.157-175; **Kıbrıs Rumunun Gerçek Niyetlerinin Belgesi Akritas Planı**, KTFD Enformasyon Dairesi Yay., Lefkoşa, 1982, s. 1-20; **Akritas Planı...**, s.10; A. ÇAY, a.g.e, s.57-73; A. C. GAZİOĞLU, **Kıbrıs'ta Cumhuriyet Yılları...**, s.160-169; M. BAHADIR, a.g.e., s.87-95; **Bir Daha Asla**, s. 21-32; F. KÜÇÜK,a.g.e., s.125-130.

için izlenecek yol ve yöntem; Kıbrıs Türklerine genel saldırılar yapılırken öne sürülecek iddialar açıkça belirtilmektedir³¹⁴.

Türk halkını Ortaklık Cumhuriyetinden dışlayan direniş olması halinde topyekün bir saldırı ile Türk halkının yok edilmesini ve bunun dünyaya “Türk isyanının bastırılması” şeklinde duyurulmasını içeren bu gizli plânın tatbikata konulmasını sağlayan Akritas kod adlı Polikarpos Yorgacis olmasına rağmen gerçek yönetici kilise ve Makarios’tur³¹⁵.

Patris gazetesinin 22 Ocak 1967 tarihli sayısında ise Rum teşkilâtı hakkında bilgi verilirken, aynı gazetenin 27 Ocak tarihli nüshasında ise “Genel Harekât Plânı” açıklanmıştır. 7 Şubat 1967 tarihli sayısındaki açıklamada ise Rum Yeraltı Teşkilâtı’nın sorumluları belirtilmiştir. Buna göre teşkilâtın görünen başkanı İçişleri Bakanı Polikarpos Yorgacis, Başkan Vekili Çalışma Bakanı Thassos Papatopullos; Kurmayı Milletvekili Nikos Koçkis, kurmay daireleri müdürü Temsilciler Meclisi Başkanı Glafkos Klerides’tir³¹⁶. Akritas örgütü mensuplarının eğitimini ise Kıbrıs’taki Yunan alayının subayları üstlenmiştir³¹⁷.

Gizli olarak faaliyetlerini sürdüren Akritas Örgütü, plânda da belirtildiği gibi hiçbir konuşmanın basında ve başka yayınlarda yer almamasını emretmiştir. Plânda şu şekilde belirtilmektedir: “Plânımızı üyelerimize yalnızca sözlü olarak anlatmalıyız. Toplantılar teşkilâtın alt karargâhlarında yapılmalı ve üyelerimizin halkımızı aydınlatabilmeleri için, bölge karargâh liderleri ile üyeleri plânımız ve niyetlerimiz konusunda iyice aydınlatılmalıdır. Herhangi bir yazılı izahat yapılmamalıdır. Yukarıdakilerle ilgili (planın içeriği) her hangi bir dökümanın kaybı veya dışarıya sızdırılması vatana ihanet suçu sayılır. ..Bilhassa basındaki yayınlarımız çok ılımlı olmalı ve plânımızı hiçbir şekilde ifşa etmemelidir...Konuşma veya demecin hiçbir şekilde basında veya başka yayınlarda yer almasına izin verilmemelidir”³¹⁸.

Ada Türklerini yirmi dört saat içinde yok etmeyi amaçlayan bu plân, ayrıca şu hedefleri öngörmekte idi:

Türlere haklarını vermemek; İdari baskılarla, Kıbrıs Türk toplumunu huzursuz

³¹⁴ Rauf R.DENKTAŞ, *Kıbrıs Girit...*, s.158; *Akritas Planı...*, s.15.

³¹⁵ S.İSMAİL, *Kıbrıs Cumhuriyeti’nin Doğuşu...*, s.216-217; A. ÇAY, *a. g.e.*, s.57.

³¹⁶ *Akritas Planı...*, s.18; S.İSMAİL, *Kıbrıs Cumhuriyeti’nin Doğuşu...*, s.217.

A. ÇAY, *a. g.e.*, 72; Murad Hüsnü ÖZAD, *Baf ve Mücadele Yılları*, AHA Yay., Lefkoşa, 2002, s.58-59

³¹⁷ Rauf R.DENKTAŞ, *Kıbrıs Girit ...*, s.157-158; *Kıbrıs Rumunun...*, s.1.

³¹⁸ *Kıbrıs Rumunun...*, s.10-11; *Bir Daha Asla*, s.32.

etmek; dış dünya ile ilişkilerde Kıbrıs Türk yetkililerinin temaslarını engellemek; sürekli olarak Türkiye'yi Kıbrıs'a saldırıya hazır bir ülke olarak suçlamak; asıl davanın enosis olduğunu perdeleyen propaganda faaliyetlerine hız vermek; Türk toplumunu içten parçalamak; Türk toplumunun sıkıntılarını ve bunalımlarını Türkü Türk'e düşürmek amacıyla kullanmak; Türkiye ile olan bağları zayıflatmak için önlemler almak; Türk toplumunun ekonomik sıkıntılarını arttırmak; ekonomik ve sosyal gelişmeyi önlemek için baskı yöntemleri uygulamak; tedhiş ve baskı yolu ile Türkleri bezdirip Kıbrıs'tan uzaklaştırmak; Türklerin elinden toprağını satın alarak Türkü Kıbrıs'a bağlayan değerleri ortadan kaldırmak; toplumun zayıf bir anında yada bölündüğü gün enosis sızdırmak. 1963 Aralık olayları ile Rumlar plânı uygulamaya koymuşlar ancak Türk toplumunun kahramanca direnişi karşısında tam başarıya ulaşamamışlardır³¹⁹.

a.2) 1963-1964 Olayları

Türk halkını azınlık statüsüne düşüren önerilerin reddedilişiyle Kıbrıs Türklerini yıldıramayacağını anlayan Rum liderliği, bu kez Akritas Plânı'nın silahlı eylem safhasını Lefkoşa'da uygulamaya koyarak vahşi saldırılarını başlatmıştır³²⁰. 1963-1964 döneminde Rum Milli Muhafız Ordusu Komutanlığı yapmış olan General George Karayannis bir Yunan gazetesinde yayınlanmış olan söyleşisinde, "Türkler Anayasa değişikliğine karşı çıktıkları zaman Makarios Akritas plânını uygulamaya başladı ve Aralık 1963'te saldırılar başladı" diyerek saldırıların, Rumlar tarafından başlatıldığını itiraf etmiştir³²¹.

Çok iyi eğitim görmüş ve Yunanistan tarafından, en modern silahlarla donatılmış bulunan 20.000 kişilik EOKA mensubu, Yunan alayına mensup askerlerle birlikte savunmasız Kıbrıs Türklerine karşı 21 Aralık 1963'te saldırıya geçmiş ve olaylar 23-25 Aralık tarihleri arasında Kanlı Noel adı ile tarihe kara sayfa olarak geçen faciaya dönüşmüştür. Bu saldırıların gayesi 6-8 saat içinde Lefkoşa'daki Türkleri imha etmek ve bunun neticesinde de diğer bölgelerdeki Türklerin teslim olmasını sağlamaktır³²². Kıbrıs Radyosunu, televizyon, postane telefon telgraf sistemini de ele geçiren Makarios

³¹⁹ **Kıbrıs Rumunun...**, s.1-2; **Akritas Planı...**, s.18-19; S. İSMAİL, **Kıbrıs Cumhuriyeti'nin Doğuşu...**, s.217-218.

³²⁰ **Bir Daha Asla**, s.9.

³²¹ **Aynı yer.**

³²² H. F. ALASYA, "Kıbrıs'ta Kayıplar Meselesi", **Türk Kültürü**, S. 309, Ocak 1989, TKAE Yay., s.4-5.

yönetimi yalan yanlış haberlerle, Türkleri asi ilan ederek, “Türkler isyan etmiştir, tenkil harekâtı başlatılmıştır” diyerek bütün dünyayı yanıltmaya çalışmıştır³²³. Kıbrıslı Türkler ise Kıbrıs Radyosu’nun olayları tek yönlü olarak vermesine karşı, 25 Aralık’ta Bayrak Radyosunu kurarak seslerini duyurmaya çalışmışlardır.

20 Aralık 1963’ü, 21 Aralık’a bağlayan gece, Kıbrıs Türkü’nü imha plânını tatbika başlayan Rumlar, Lefkoşa’nın Tahtakale mahallesinden evlerine gitmekte olan Türkleri arama bahanesiyle otomobillerinden indirerek öldürmüşlerdir. 22 Aralık 1963 tarihli Halkın Sesi gazetesinde sekiz sütün üzerine manşet olarak yayınlanmış bu olaydan “*Rum sivillerin halkı yoklamasının doğurduğu netice*”, “*Otomobillerdeki ne olduğu belirsiz Rumlar olaydan sorumludur. 2 Türk öldü, 5 Türk de yaralandı*” şeklinde bahsedilmiş ve Türk semti civarında sabaha kadar silah seslerinin işitildiği ifade edilmiştir³²⁴.

Fazıl Küçük, “Türkleri öldürmek ve enosisi gerçekleştirmek amacıyla 21 Aralık olaylarını başlatan Rumlara karşı Türk mukavemetçilerin köylerini, mahallelerini korumak için direnişe geçtiklerini ifade etmiştir³²⁵.

“Kanlı Noel” haftasında³²⁶ Türk köylerini basan ve katliam düzenleyen Rumlara karşı, subay Kenan Coygun komutasındaki TMT mensupları direniş göstermiştir. Rumlar tarafından yüzlerce köy yakılıp yıkılmış, çocuklar katledilmiştir, bazı köylerdeki halk katliam çukurlarına gömülmüştür³²⁷. 22 Aralık gecesi, Rumlar Lefkoşa’daki Türk mahallelerine, imha amaçlı saldırılar düzenlenmiştir³²⁸.

23 Aralık 1963 tarihli İngiliz Guardian gazetesinde yayınlanan bir İngiliz Hükümet raporuna göre, “hastahane yatan yirmi beş Türk hasta, yataklarından kaybolmuştur”³²⁹. Bu olay Kıbrıs Türklerine yapılan vahşetin boyutunu göstermektedir.

22-25 Aralık tarihlerinde Kıbrıs’ta yayınlanan tüm Türkçe gazeteler saldırıları şiddetle kınamış ve manşetten haberlerle bu olaylara geniş yer vermiş, yaralıların ölenlerin, kayıpların isimlerini, kimlik bilgilerini yayınlamıştır.

³²³ M. BAHADIR, **a.g.e**, s.112,126; M.H. ÖZAD, **a.g.e**, s.59; H.S. GIBBONS, **a.g.e.**, s.84.

³²⁴ M. BAHADIR, **a.g.e**, s.114.

³²⁵ S. İSMAİL, **Kıbrıs Cumhuriyeti’nin Doğuşu...**, s.136-137; Ayrıca Dr. Küçük’ün ve Denктаş’ın 21 Aralık anıları için bkz. **Aynı eser**, s.132-150.

³²⁶ Tarihe Kanlı Noel olarak geçen ve Kıbrıslı Rumların Akritas Planınca Kıbrıslı Türkleri toptan ortadan kaldırmak için başlattıkları katliamlar, KKTC’nde her yıl “Şehitler ve Mücadele Haftası” olarak anılmaktadır. Kıbrıs’ta Kanlı Noel’in 21. yıldönümü için bkz. **Tercüman**, 22 Aralık 1984, s.4.

³²⁷ Aydın AKKURT, “Bugün 21 Aralık”, **Volkan**, 21 Aralık 2005.

³²⁸ M. BAHADIR, **a.g.e**, s.111.

³²⁹ **Bir Daha Asla**, s.9.

23 Aralık tarihli Halkın Sesi gazetesinde “Lefkoşa savaş meydanı oldu, Cumhurbaşkanı Muavinliği’ne ateş açıldı, makineli silah sesleri etrafa dehşet ve ölüm saçıyor, ölü ve yaralıların sayısı kati olarak saptanamadı” başlıkları ile geniş haberler yayınlanmıştır³³⁰.

Yine başka bir Türk gazetesi olan Akın gazetesi 23 Aralık tarihinde, olayları sekiz sütunluk manşetinde “Vahşet” diye duyurarak, “Kıbrıs Türklüğünü imha kampanyası mı açıldı?” diye soruyordu. Akın’ın başyazısında ise Kıbrıs Türklerinin amansız bir imha kampanyası ile karşı karşıya olduğu belirtilerek şöyle deniliyordu: “Silahlar konuşacak diyorlardı son günlerde. Nihayet 21 Aralık sabahı konuşurmaya başladılar silahları. Gaddarca ve kahpece...”³³¹.

Yine 24 Aralık tarihli Halkın Sesi gazetesinde “Lefkoşa dün kana boyandı, kanlı çarpışmalar sabahın erken saatlerinden öğleden sonra saat beşe kadar devam etti, 3 şehit ve birçok yaralı verdik. Rumlardan da ölü ve yaralı var” manşetleri ile haberler yayınlanmaya devam etmiştir³³².

24 Aralık tarihinde de Lefkoşa’nın Kumsal semtinde evde, Kıbrıs Türk Alayı Doktoru Binbaşı Nihat İlhan’ın eşi ve üç çocuğu, binbaşının görevde olduğu sırada alçakça katledilmişlerdir³³³.

Bu masum ailenin katledilen cesetlerinin resimleri olay yerini ziyaret eden yabancı muhabirler tarafından çekilmiş ve gazetelerinde geniş çapta neşredilmiştir. Olay yerini ziyaret eden Daily Herald gazetesi Muhabiri 31 Aralık tarihli haberinde “*bir evde boğularak öldürülen bir banyoya atılan 3 çocuğun cesetlerini gördüm. Çocukların anneleri başka bir odada vurularak öldürülmüştü. Bir Türk bana acı bir ifadeyle “Bunu Rumlar yaptı” dedi.*

Daily Harald gazetesi 1 Ocak 1964 tarihli haberinde “*bugün son beş gündür 2000-3000 kişinin muhasara altında tutulduğu Lefkoşa’nın Türk kesimine gittik. Oraya giden ilk batılı gazetecilerdik ve gördüğümüz manzara tanımlanamayacak kadar korkunçtu. Halkın içinde bulunduğu dehşet, histeri derecesinde idi ki bu da olağanın*

³³⁰ S. İSMAİL, *Kıbrıs Cumhuriyeti’nin Doğuşu...*, s.123-124.

³³¹ *Aynı eser*, s.160.

³³² M. BAHADIR, *a.g.e*, s.119.

³³³ F. KÜÇÜK ve Çalışma Arkadaşları, *a. g.e*, s.34-35; Bu ev bugün Lefkoşa’da Barbarlık Müzesi’ne dönüştürülmüştür. Bu olay hakkında geniş bilgi için ve görgü tanıklarının anlatımı için bkz. M BAHADIR, *a.g.e*, s.227-238.

çok üstünde korkunç bir şeydi...”³³⁴. Daily Telegraph ve Morning Post gazeteleri de “*bir banyo küvetinde bir anne ve üç Türk çocuğunun cesetlerini gördüm. Tek suçları babalarının bir Türk subay olmasıydı*” şeklinde bir haber vermiştir³³⁵. Kıbrıs’ta Rumların yaratmış olduğu bu vahşet ve Kıbrıs Cumhuriyetini yıkmaya girişimleri dünya basınında da büyük ölçüde yer almıştır³³⁶.

25 Aralık tarihinde de Lefkoşa’nın Ayvasıl Köyündeki Türkler katledilerek toplu mezarlara gömülmüş, bu durum Kıbrıs Türk basınında geniş ölçüde yer almıştır. 14 Ocak tarihli Halkın Sesi gazetesi “*Rumların barbarlık, vahşet ve alçaklığını yabancı basın mensupları seyretti*”, “Ayvasıl’da 21 ceset bulundu, cesetlerin kimlikleri saptanamadı başlığıyla vermiş, “Ayvasıl ve Şillura (Yılmazköy) Faciası” başlıklı başka bir haberinde ise Rum saldırısı sonucu bu köylerden daha büyük Türk köylerine iltica etmek mecburiyetinde kalan vatandaşların gittikleri köylerde yıkılmak tehlikesi gösteren eski evlere ve hatta ahırlara yerleştirilmek zorunda kaldıkları, gıda ve giyecek maddeleri bakımından sıkıntı çektikleri anlatılmakta ve olaylara yer verilmektedir³³⁷. Rauf Denктаş’ ta 13 Ocak 1964 tarihli anılarında Ayvasıl toplu katliamını haber aldığı notunu düşmüş ve “*Londra’ya çok kötü bir haber geliyor, sarsılıyor. Böyle vahşet, böylesine barbarlık dünyada ender görüldü: ..Günlerden beri içimde bir korku olarak duran Ayvasıl’da mahsur kalan kardeşlerimizin durumu ortaya çıktı; gaddarca işkencelerden sonra, elleri ayaklarının altına bağlanıp katliam çukuruna gömüldüler. Bu bir soykırımdır... Bu insanlığın yüz karasıdır... Dünya Kıbrıs’tan yükselen sesin feryadını duyuyor mu?*” şeklinde duygularını ifade etmiştir³³⁸. Ayvasıl’da katledilen Türklerin yapılan otopsi raporlarında; 8 yaşında Ayşe isimli küçük bir kız çocuğunun olduğu, vücudunun arkasından onlarca mermi çıkarıldığı, büyük bir olasılıkla yere yatırılarak yakın mesafeden ateş edildiği yazarken, elleri ve ayakları dikenli tellerle bağlı olan erkeklerin ciğerlerinde ise toprak bulunduğu diri diri gömüldükleri, kimliği belirlenemeyen bir Türkün de belindeki kayışla boğularak öldürüldüğü belirtilmiştir³³⁹.

³³⁴ M. BAHADIR, **a.g.e.**, s.230-231; Ayvasıl Katliamı için ayrıca bkz.. F. KÜÇÜK, **a.g.e.**, s.239-241; F. KÜÇÜK ve Çalışma Arkadaşları, **a.g.e.**, s.40-41; M.BAHADIR, **a.g.e.**, 270-288; H.S.GİBBONS, **a.g.e.**, s.181-182.

³³⁵ M. BAHADIR, **a.g.e.**, s.233.

³³⁶ Rum saldırıları ile ilgili yabancı basında yer alan yazılar, haberler için bkz. S. İSMAİL, **Kıbrıs Cumhuriyeti’nin Doğuşu...**, s.219-230; S. İSMAİL, **Kıbrıs Barış Harekâtı’nın Nedenleri- Gelişimi-Sonuçları**, AHA Yay., İstanbul, 1988, s. 85-119.

³³⁷ M. BAHADIR, **a.g.e.**, s.271-272.

³³⁸ Rauf R. DENKTAŞ, **Rauf Denктаş’ın Hatıraları**, C.1, Boğaziçi Yay., İstanbul, 1995, s.42-50.

³³⁹ Aydın AKKURT, “21 Aralık Anıları-2”, **Volkan**, 23 Aralık 2005.

Gazeteci yazar Aydın Akkurt 22-24 Aralık 2005 tarihinde Volkan gazetesinde, “21 Aralık Anıları” adı altında yazı dizisini yayınlamış ve o yıllarda, çocukluğunda, köyü Yılmazköy’de ve Ayvasıl’da, yaşanan gelişmeleri, çektikleri sıkıntıları aktarmıştır. Ayvasıl’dan gelenlerle birlikte Yılmazköy’ü de Rum saldırıları karşısında terk ederek Fota (Dağyolu) Köyüne gidip yerleştiklerini, gittikten birkaç gün sonra TMT’nin devreye girmesiyle boş evler, ahırlar ve samanlıklar temizlenerek, oralara yerleştirildiklerini, Türk Kızılayı’nın da soğuk kış gününde kendilerine yiyecek yardımında bulunduğunu belirtmektedir³⁴⁰.

Aydın Akkurt, ayrıca bu yazıları kaleme aldığı için bazı çevrelerce eleştirildiğini ifade etmektedir³⁴¹.

23 Aralık’ı 24 Aralık’a bağlayan gece Kıbrıs’ta konuşlandırılmış Yunan ordusuna bağlı 950 kişilik Yunan alayı, Küçük Kaymaklı’ya sevk edilmiş ve Türklere karşı katliamda bulunmuştur³⁴². Yunan Alayı’nın saldırılarını başlattığı gün Türkiye de, Kıbrıs’a müdahale etme, Kıbrıs’ta durumu düzeltme yetkisini bir anlamda kazanmıştır.

1963-64 döneminde çok sayıda Türk, Rumlar tarafından öldürülmüş, yaralanmış ve kaçırılmıştır. Kıbrıs Türk Cemaati liderleri EOKA tarafından ölümlerle tehdit edilmiştir. EOKA tarafından 1964 yılında Rauf Denктаş’a tehdit mektubu gönderilmiştir³⁴³. Denктаş böylelikle Kıbrıs Türkleri için vermiş olduğu mücadelesinde yıldırmak istenmiştir.

Rauf Denктаş anılarında, 21 Aralık 1963 tarihinden 6 Haziran 1964’e kadar olan dönemdeki yaralı ve kayıplarla ilgili istatistiki bilgiler vermektedir. Yaralıların sayısının Lefkoşa Türk Genel Hastahanesi mensupları tarafından verilen bilgilere göre 750-800 arasında olduğunu, fakat kesin neticelerin haberleşme ve ulaştırma imkânsızlıkları nedeniyle bilinmediğini belirtmekte; kayıpların sayısının 957 olduğunu açıklamaktadır³⁴⁴.

³⁴⁰ Aydın AKKURT, “21Aralık Anıları -1”, **Volkan**, 22 Aralık 2005.

³⁴¹ A. AKKURT, “21 Aralık Anıları -3”, **Volkan**, 23 Aralık 2005.

³⁴² H.S. GIBBONS, **a.g.e.**, s.101.

³⁴³ **KKTC Milli Arşiv**, TK, K.No: 064 , Dem.No:2056; “EOKA Tarafından Rauf Denктаş’a Gönderilen Tehdit Mektubu ve Çevirisi” adı geçen arşivde çok gizli kaydıyla yer aldığından dolayı incelememize izin verilmedi. Kesin olmamakla beraber 1964 tarihini taşıyan mektubun çevirisi Nazemin Gelen tarafından yapılmıştır.

³⁴⁴ Rauf R. DENKTAŞ, **Rauf Denктаş’ın Hatıraları**, C. 1, s.323-324; Kayıp Şahıslar Komitesi Kıbrıs Türk Temsilcisi Rüstem Z. Tatar, 1963-64 döneminden kalma 500 kayıp olduğunu, bunlardan 211’inin akıbetinin belli olmadığını ifade etmektedir. Kayıplar için bkz. Rüstem Z. TATAR, “Kıbrıs’ta Kayıplar Konusu”, **Sivil Savunma Dergisi**, S. 20, Lefkoşa, Mart 2002, s. 8-10; H. F. ALASYA, “ Kıbrıs’ta Kayıplar Meselesi”, s. 1-13.

Abdulhaluk Çay, eserinde 1963-1964 yıllarında Rumlar tarafından şehit edilen Kıbrıs Türklerinin isimleri, şehit edildiği yer ve tarihi vermiştir. Buna göre 215 Kıbrıslı Türk, Rumlarca katledilmiştir³⁴⁵. 21 Aralık saldırılarından sonra hemen ilk haftada Kıbrıs Türkü 103 köyü boşaltmak, başka köylere göç etmek mecburiyetinde bırakıldı. Türk halkının dörtte biri göçmen olup başka küçük bölgelere sığınmıştır³⁴⁶. Sadece 1963 Aralık ayında köylerini terk ederek göç eden Türklerin sayısı 8.293'tür³⁴⁷. Toplam 27.000 Türk göçmen durumuna düşmüştür³⁴⁸.

2 Nisan 1988 tarihli İngiliz The Guardian gazetesinde haber olarak yer alan bir İngiliz resmi raporu, tam anlamıyla Rumların caniliklerini ortaya koymaktadır. İngiliz istihbarat subayı teğmen Martin Packard'ın bulgulara dayanarak hazırladığı rapora göre; "Rum bölgesindeki bir hastahane de yatan yirmi beş Türk hastanın, gırtlakları Rum hastabakıcılar tarafından kesilmiş, cesetleri bir kamyona yüklenerek şehrin kuzeyindeki bir çiftliğe götürülmüş orada parçalanarak kıyma makinesinden geçirilmiş, kanalizasyona atılmıştır". Gazetede yer alan başka bir rapora göre de Doğruyol bölgesinde de EOKA teröristler tarafından kaçırılan Salahi Hilal adındaki bir Türk vatandaşının da vücudunun etleri, "aranızda Türk kanı içmeyen var mı?" diyen Yunanlı subaylar tarafından bıçakla kesilerek emilmiştir³⁴⁹.

Rumların insanlık dışı uygulamalarından sadece biri olan bu davranış bizlere o dönemlerde Kıbrıs Türkü'nün maruz kaldığı katliamı, vahşeti gözler önüne sermektedir. Rumlar 1963'ten sonra 1974'e kadar Kıbrıs'ı Girit yapmaya³⁵⁰ çalışmış, halka katliam düzenlemişlerdir.

Rumların yaptığı katliamlar yabancı basında da yankı bulmuştur. 2 Ocak 1963 tarihli Daily Sketch gazetesinde Louis Kirby tarafından yayınlanan haberde Rum

³⁴⁵ 1963-64 yıllarında öldürülen Türklerin listeleri için bkz. A. ÇAY, **a.g.e.**, s.109-114; M. BAHADIR, **a.g.e.**, s.387-390; Ayrıca 1960-1973 dönemi Baf kazası şehitlerinin listesi için bkz. M. H. ÖZAD, **a.g.e.**, s. 91-96.

³⁴⁶ **KKTC Cumhurbaşkanı Rauf R. DENKTAŞ ile 26.01.2005 tarihinde KKTC Cumhurbaşkanlığı Sarayı'nda yapmış olduğumuz görüşmeden.**

³⁴⁷ Ayrıca 1955-1959, 1963, 1964 yıllarında Türklerin terk ettiği köyler ve göç edenlerin sayıları için bkz. A.C. GAZİOĞLU, **Kıbrıs'ta Cumhuriyet Yılları...**, s.109-117; 1964-1973 Rum tedhiş saldırıları sonucu olarak köylerinden göçe zorlanan ve göçmen hayatı yaşamaya devam eden Baf kazası göçmenlerinin tablosu için bkz. **Aynı eser**, s. 96-105.

³⁴⁸ **Kıbrıs Sorunu New York Görüşmeleri**, Kıbrıs Türk Kültür Derneği Genel Merkezi Yay., Ulus Ofset Tesisleri, Lefkoşa, 1985, s.4.

³⁴⁹ Cem BAŞAR, "Bu Soykırımın Hesabını Kim Soracak" <http://www.trncpresidency.org/pres/news/turkce/bu-soykirim-hesabini-kim-soracak.htm> (25.04.2005).

³⁵⁰ Girit ve Kıbrıs sorunu için bkz. **Girit Oyunu ve Kıbrıs**, AHA Yay., Özyay Matbaacılık, İstanbul, 2000, s.147-250.

saldırıları sonucu Türk evlerinin yakılıp yıkıldığı ve sadece Ayvasıl yakınlarındaki bir köyde 100'den fazla Türkün kaybolduğu yazılmıştır. Christian Science Monitor Gazetesi'nin 19 Şubat 1964 tarihli haberinde Kıbrıslı Rumların, Türklere karşı bir soykırım politikası uyguladığı belirtilmiştir³⁵¹. 1963-64 olaylarına gerek yabancı basın gerekse Birleşmiş Milletler tanıklık etmiş ve yapılan vahşet yabancı basında yer almıştır³⁵².

1964 yılında Limasol'da, Baf'ta, Gaziveren'de, Erenköy'de ve adanın her tarafında Rumların Türklere karşı saldırıları devam etmiştir.

27 Aralık günü bir İngiliz generalin komutasında üç garantör ülkenin askerleri Barış Koruma Kuvveti adı altında göreve başlamıştır³⁵³. 30 Aralık 1963'te, Lekoşa iki bölgeye ayıran “yeşil hat” üzerinde topluluklar arası bir anlaşmaya varılmıştır. Uygulamada, yeşil hat Kıbrıs'ta iki ayrı yönetimin fiilen başlangıcı olmuştur. Çünkü yöneticiler ve memurlar ancak kendi bölgelerinde görevlerini sürdürebilmek durumuna düşmüştü. Yeşil hat, Lefkoşa'nın Türk ve Rum kesimini ayıran ve Rum saldırılarının durduğu hattır³⁵⁴. Ancak saldırılar durmamış, Rumlar bir taraftan da Türk halkını acımasızca öldürmeye devam etmiştir. 1 Ocak 1964'te Makarios'un, Garanti ve İttifak antlaşmalarını feshettiği açıklaması iki toplum arasındaki ilişkileri daha da gerginleştirmiştir³⁵⁵. Böylece Kıbrıs Cumhuriyeti fiilen çökmüş, ortadan kalkmıştır. Tüm devlet mekanizmasını ellerine geçiren Rumlar, Türk tarafını şiddetle yönetimden uzaklaştırmış, Kıbrıs Rum Yönetimi “meşru Kıbrıs hükümeti” olarak yoluna devam etmiştir. Bunun karşısında, Türkler de kendi yönetimlerini kurmak zorunda kalmıştır.

C) 1960-1965 DÖNEMİNDE KIBRIS VE TÜRKİYE'NİN TUTUMU

1) 1960-1962 Dönemi

1960-63 Cumhuriyet döneminde Türkiye'nin tutumu, Kıbrıs Cumhuriyeti'nin anlaşmalar çerçevesi yönünde devamından yanadır. Türkiye, 1960 ihtilâli yönetimi döneminde Kıbrıs Türk liderliğinin görüşlerine, ikazlarına gereken önemi vermemiştir.

³⁵¹ C. BAŞAR, a.g.m., http://www.trncpresidency.org/pres/news/turkce/bu_soykirim_hesabini_kim_soracak.htm (25.04.2005).

³⁵² **Bir Daha Asla**, s.13-17.

³⁵³ S.İSMAİL, **100 Soruda...**, s.86; H.S. GİBBONS, a.g.e., s.181.

³⁵⁴ S.İSMAİL, **100 Soruda...**, s.86; H.F.ALASYA, “ Kıbrıs'ta Kayıplar Meselesi”, s.6-7; Sabahattin İSMAİL, **Egemenlik, Konfederasyon ve Kıbrıs Türk Halkı**, Sultan Ofset Matbaası, Kasım 1993, s.48-49.

³⁵⁵ Aydın OLGUN, **Kıbrıs Gerçeği 1931-1990**, Demircioğlu Matbaacılık, Ankara, 1991, s.27; Şükrü S. GÜREL, **Tarihsel Boyut İçinde Türk-Yunan İlişkileri (1821-1993)**, Ümit yayıncılık, Ankara, 1993, s.58-59.

Kıbrıs'tan Türkiye'yi uyarmak, bilgi vermek amacıyla gönderilen heyetlere itibar edilmemiştir. TMT yöneticileri de değiştirilerek teşkilât etkisizleştirilmeye çalışılmıştır.

Türkiye'de 27 Mayıs 1960 İhtilâlinin yarattığı kritik durum, Rum liderliği tarafından da kaçırılmayacak bir fırsat olarak değerlendirilmiştir. Kıbrıs Cumhuriyeti'nin ilk Türkiye Büyükelçisi Emekli General Emin Dırvana Ankara'dan aldığı direktifler doğrultusunda Kıbrıs'ta olay çıkmasını, toplumlararası gerginliğe yol açacak gelişmeler olmasını önlemek amacıyla, fakat yanlış değerlendirme sonucunda, Kıbrıs Türk liderleri üzerinde kurduğu baskı, Rum liderlerle başlattığı dostça ilişkiler de Rumlar için amaçlarına uygun bir zemin hazırlamıştır³⁵⁶. Lefkoşa Başkonsolosluğu'nda Konsolos olarak görev yapan Turgut Tülümen anılarında; Emin Dırvana'nın Kıbrıs'ta izlediği, iki taraflı yakınlaştırıcı, Rumlarla iyi geçinme ve adada yeni bir kriz çıkmasının önlenmesi politikasının Ankara'nın direktiflerine uygun bir davranış biçimi olduğunu belirtmekte ve şöyle demektedir: *“27 Mayıs ihtilâlini yapanlar kendi aralarında bölünmüştü. Ankara'dan gelen talimatlarda, Kıbrıs Anayasası'nın uygulama safhasında ortaya çıkabilecek pürüzleri ipi koparmadan sonuçlandırmamız isteniyordu. Türkiye'nin kendi iç sorunları giderilmeden dış politikada yeni bir krize meydan verilemezdi. Zaman zaman istişare için Ankara'ya çağrılan Büyükelçi Dırvana, bu tür sözleri doğrudan doğruya Cemal Gürsel'den dinlemişti. Ancak muhataplarını ikna etmek amacıyla açıklayamazdı”*³⁵⁷.

Makarios ve Dışişleri Bakanı Yorgacis ile samimi ilişkiler kurmuş olan Dırvana'nın, her defasında Rum bakanların ve sorumlu Rum makamlarının iki toplum arasında yapıcı işbirliğinin gelişmesine azimli ve muktedir olduklarına güvendiğini sık sık açıklaması Rum basınını ve liderliğini son derece memnun etmekteydi. Hatta daha da ileri giden Dırvana Hürriyet Gazetesine verdiği demeçte adadaki Rum basınının Kıbrıs halkı arasında huzursuzluk yarattığı iddialarını yalanlayarak adada huzur bulunduğunu iddia etmiştir.

Dırvana, 1960-62 yıllarında, Rumların gizli silâhlanma hazırlıklarını, Makarios'un Cumhuriyeti yıkmaya yönelik çalışmalarını yakından takip ederek durumu büyükelçilik kanalıyla Ankara'ya bildirmeye çalışan Kıbrıs Türk liderliğinin görüşlerini dikkate almamıştır. *“Rumlardan tehlike gelemez; kimse Türkiye'nin imzaladığı anlaşmaları değiştiremez”* görüşünde olan Emin Dırvana, bu tehlikeyi görüp

³⁵⁶ A.C. GAZIOĞLU, **Kıbrıs'ta Cumhuriyet Yılları...**, s.97.

³⁵⁷ T. TULÜMEN, **a.g.e.**, s. 23.

de Türkiye’yi ikaz etmek isteyen Kıbrıs Türk liderlerini de Makarios’un görüşüne denk bir görüşle “anlaşmaları bozup Türkiye’yi belaya sokacak kadar fanatik taksimciler” olarak değerlendirmekteydi³⁵⁸. Hatta Dırvana Ankara’ya gönderdiği raporlarda “Kıbrıs Türk liderliğine güvenilmez, bunlar fanatiklerdir, Türkiye’nin başını belaya sokacaklardır” şeklinde ibareler kullanmış, her defasında liderleri terslemiştir³⁵⁹. Rauf Denктаş ile Dırvana arasında sürtüşmeler yaşanmıştır. Denктаş; *“Makarios’un Türk haklarını küçümsemek, Kıbrıs’ta bir Rum idaresinin hakim olduğunu vurgulamak için attığı adımlara karşı adım atılması fikrimiz daima “bozgunculuk veya gereksizdir” cevabı ile karşılanmaktadır”*³⁶⁰ demektedir. Makarios’ta iyi niyet olduğunu belirten Dırvana, bu iyi niyeti göremeyenlerin aklından ve samimiyetinden şüphe ediyordu. Makarios’un hazırlıklarını sezen ve gören, kendisine duyurmaya çalışan Türk cemaat yetkililerini ise her defasında azarlıyor, tersliyordu³⁶¹.

Rauf Denктаş, Dırvana’yı ziyarete giden Kıbrıs Türk heyetinden bir kişiye Dırvana’nın verdiği cevabı şu şekilde aktarmaktadır: *“Bir defasında Türk temsilcisini ziyaret eden heyetten bir kişi “Kıbrıs da Girit gibi gidecek” şeklinde bir söz etmişti. Sayın Dırvana çok kızmıştı buna. “Sen benim hükümetimi Girit zamanındaki Osmanlı devletine mi benzetiyorsun?” diye kükremişti. Şimdi, Kıbrıs Girit misali gidiyor. Türkiye müdahale de bulunmazsa gider elbette...”*³⁶².

Büyükelçi Dırvana, Atina Haber Ajansına bir demeç vermiş ve bu demeç Rum basını tarafından takdir ve övgü ile karşılanmıştır. Elefteria gazetesi, bu beyanatın, daha ziyade Kıbrıs Türklerine nasihatler içerdiğini ve adadaki Türk askerlerinin Cumhuriyetin iç işlerine karışamayacağını vurguladığını ve Kıbrıslı Türk liderlerin böyle bir olasılığı akıllarından çıkarmamaları uyarısında bulunduğunu vurgularken; Filelefteros gazetesi ise, Dırvana’nın adada istikrarlı bir durumun bulunduğunu belirtmesinin büyük ölçüde memnuniyet yarattığını bildirmişti. Haravgi gazetesi ise, Türk ve Yunan askerlerinin Kıbrıs’ın iç işlerine karışmaya haklarının olmadığını Dırvana tarafından teyit edildiğini bildirerek, Kıbrıs makamlarının tüm adada güvenlik

³⁵⁸ Rauf R. DENKTAŞ, **Kıbrıs Meselesinde Vizyon**, Raif Denктаş Eğitim Vakfı Yay., Lefkoşa, 1994, s.18-19.

³⁵⁹ Rauf R. DENKTAŞ, **Yeniden...**, s.86-87.

³⁶⁰ Rauf R. DENKTAŞ, **Kıbrıs Meselesinde Vizyon**, s.18.

³⁶¹ Rauf R. DENKTAŞ, **12’ye Beş Kala Kıbrıs**, s.37.

³⁶² Aynı yer.

duygusunu yaratacağından emin olduğunu söylemesini takdirle karşılamaktaydı³⁶³. Büyükelçi daha da ileri giderek, Rum basınına tepki gösteren bazı Türk gazetecileri makamına çağırıp azarlamış, hatta yılların gazetecisi Halkın Sesi Gazetesi köşe yazarlarından Hikmet Afif Mapolar'ı Rum basınına yanıt verdi diye tokatlamıştır³⁶⁴. Dırvana'nın bu kırıcı davranışları Rumları iyice cesaretlendirmiştir. Rauf Denктаş, 1960-62 yıllarında “Gördükleriniz, hissettikleriniz, şüpheleriniz, tereddütleriniz hep boştur. Rum liderlerinde iyi niyet vardır. Cumhuriyet rejimi payidar kalacaktır” diyen bu temsilcilerin olaylar patlak verdikten sonra “suç Kıbrıs Türklerinde veya onları yöneten birkaç müfrittedir” dediğini ifade etmektedir³⁶⁵. Türkiye bu dönemde Kıbrıs konusunda daha istikrarlı, daha bilinçli bir politika takip etmiş olsaydı durum Kıbrıs Türkleri açısından daha farklı olabilirdi.

22-26 Kasım 1962'de Ankara'yı ziyaret eden Makarios onuruna bir yemek veren Cumhurbaşkanı Cemal Gürsel, Makarios'a hitaben yaptığı konuşmada dostluk duygularını dile getirmiştir³⁶⁶. Makarios Türkiye'den ayrılırken de Gürsel, “Kıbrıs'a selâm götürünüz. Orada olan ufak tefek hadiseleri büyütmesinler. Türk milleti ve hükümeti Kıbrıslılara kardeşçe bir hayat içinde mesut olma temennisindedir..” şeklinde bir açıklamada bulunmuştur³⁶⁷. Makarios, bu ziyareti anayasanın tadili, bazı maddelerinin değiştirilmesi görüşünü Türk makamlarına anlatmak için büyük bir fırsat olarak görmüştür.

Makarios'un gezisi Türkiye kamuoyunda çok tenkit edilmiştir. Hatta Makarios protestolarla karşılanmıştır. Türk kamuoyu Kıbrıs konusunda yeniden alevlenmeye hazır hale getirilmeye başlanmıştır. Basın, Makarios'a yönelik gösterilerin doğru olmadığını yazarken, Türk Dışişleri Bakanlığı'nı da böyle bir ziyaretin zamanının uygun olmadığını öngörememekle eleştiriyordu. Bu ziyaret sırasında mihmandar olarak görevlendirilen Turgut Tülümen, Türk toplumunu azınlık durumuna sokacak anayasa tadilleri için Türkiye'den icazet isteyen Makarios'un ziyareti ile ilgili olarak “Türkiye Dışişleri Bakanlığının amacının, Kıbrıs konusunu iç politikanın üstüne çıkarmak ve Makarios'a en yetkili ağızlardan ikazda bulunmak” olduğunu belirtmiştir. Tülümen, “iç politikaya dalmış olan Türkiye'nin ziyaretten sonra, 1963 Kanlı Noel'ine kadar geçen

³⁶³ A.C. GAZİOĞLU, *Kıbrıs'ta Cumhuriyet Yılları...*, s.123-124.

³⁶⁴ S. İSMAİL, *Kıbrıs Cumhuriyeti'nin Doğuşu...*, s.129.

³⁶⁵ Rauf R. DENKTAŞ, *12'ye Beş Kala Kıbrıs*, s.38.

³⁶⁶ S. İSMAİL, *Kıbrıs Cumhuriyeti'nin Doğuşu...*, s.130.

³⁶⁷ Aynı yer.

bir yıllık süreyi çok iyi kullanıp gereken hazırlıkları yapması gerektiğini” ifade etmektedir³⁶⁸.

Türkiye Bakanlar Kurulu 7 Aralık 1963 tarihinde toplantı yaparak Makarios’un Anayasa’yı değiştirmeye yönelik olarak 30 Kasım tarihinde gönderdiği notayı reddetmiştir. Türkiye Dışişleri Bakanı, Türkiye’nin tavrını şöyle açıklamıştır: “Kıbrıs Cumhurbaşkanının muhtırası Zürih ve Londra Antlaşmalarının ve Kıbrıs Anayasasının tadilini teklif etmektedir. Kıbrıs’taki Türklerin hayati hak ve menfaatlerinin korunmasını ihtiva eden bu vesikalar üzerinde müzakere açılması gibi bir hususun kabulüne imkân olmadığından Bakanlar Kurulunca reddine karar verilmiştir. Bu konudaki resmi yanıtımız yakında Kıbrıs Hükümetine verilecektir”³⁶⁹. Türkiye Makarios’un resmi notasına yanıtını ise Türkiye’nin Lefkoşa Büyükelçisinin 16 Aralık 1963’te Makarios’a yaptığı ziyaret sırasında vermiştir. Makarios ise aynı gün derhal imzasız ve mühürsüz bir yazı ile Türk elçiliğine muhtırayı geri göndermiş, buna gerekçe olarak da “Türkiye’ye verilen notanın bilgi için verildiğini esasında konunun bir iç mesele olduğunu, bu nedenle Türkiye’nin muhtırasını kabul edemeyeceğini” gösteriyordu³⁷⁰.

Ahmet Gazioğlu’nun sorularını yazılı olarak yanıtlayan Rauf Denктаş, Türk hükümetinin çok kısa sürede, yani 6 Aralık’ta Rum önerilerini reddetmesinin esas nedenini, Yunan Hükümeti’nin bu önerileri basına sızdırmasına bağlamakta ve aksi takdirde Rum önerilerinin müzakereye uygun nitelikler içerdiği şeklinde yanlış bir görüşün ortaya çıkabileceğini ifade etmektedir³⁷¹.

Denктаş, öneriler verilmeden önce Türkiye’ye bilgi verdiklerini ve şu mesajı aldıklarını belirtmektedir: “Anayasa’yı değiştirmek için öneriler sunacağı ve niyetinin ne olduğu artık iyice biliniyordu. Bu nedenle tedirginlik içindeydik. Ankara’dan bize gelen mesaj ise tedirginliğe , endişeye neden olmadığı ve sunulacak önerileri aldıktan sonra derhal yanıt verilmesi ve bunların incelenmesi şeklindeydi”³⁷².

Atina’da yayınlanmakta olan Katimerini gazetesi, Makarios’un bu teklifleri ile Kıbrıs Türk halkının haklarını ayaklar altına almak istediğini açıkça yazarak, önerileri

³⁶⁸ T. TÖLÜMEN, *a.g.e*, s.56; Ayrıca Makarios’un Ankara ziyareti ile ilgili geniş bilgi için bkz. *Aynı eser*, s.49-57; A. C. GAZİOĞLU, *Kıbrıs’ta Cumhuriyet Yılları...*, s.147-158.

³⁶⁹ S. İSMAİL, *Kıbrıs Cumhuriyeti’nin Doğuşu...*, s.106; A. C. GAZİOĞLU, *Kıbrıs’ta Cumhuriyet Yılları...*, s.377.

³⁷⁰ S. İSMAİL, *Kıbrıs Cumhuriyeti’nin Doğuşu...*, s.108-109; F. KÜÇÜK, *a.g.e*, s.123-125.

³⁷¹ A.C. GAZİOĞLU, *Kıbrıs’ta Cumhuriyet Yılları...*, s.411.

³⁷² Aynı yer.

tenkit etmiş ve Rumların gizli emellerini açıklamıştır. Başta Elefteria gazetesi olmak üzere tüm Rum basını yayınladığı yazılarda Katimerini'ye şiddetle çatmıştır. Elefteria gazetesi yayınladığı uzun yazılarla bu gazetenin yabancı emellerine hizmet ettiğini iddia etmiş ve hatta gazetenin sahiplerinin elen kanı taşıyıp taşımadığı üzerinde durmuştur³⁷³.

Türk hükümetinin görüşüne paralel olarak Türkiye gazeteleri de anayasanın değiştirilmesi şeklindeki Rum demeçlerini eleştiriyor ve çeşitli makaleler yayınlıyorlardı. Bu yazılar Türk kamuoyunun bilgilendirilmesi açısından büyük önem taşımaktaydı. O günlerde Kayhan Sağlamer Cumhuriyet gazetesinde yazdığı bir yazıda şöyle demekteydi: *“Kıbrıs Rum liderliği, cemaatini sonu olmayan bir sergüzeşte sürüklemek meylindedir. Makarios’un “Kıbrıslı Rumlar için kesin neticeler alınacak sene” olacağını vaat ettiği 1964’ün yaklaştığı şu günlerde, yaygara ve komplolar artırılmıştır.” Kesin neticelerden kasıt, Kıbrıs Anayasası’nın tadili ile 1959 Londra ve Zürih Anlaşmalarının lağvedilmesidir...”*³⁷⁴.

2) 1963-1965 Dönemi

Anavatan Türkiye Hükümeti, Tahtakale’de Rumların işediği cinayetten sonra her saat başı Lefkoşa’daki Büyükelçilik kanalıyla Dr. Fazıl Küçük tarafından durumdan haberdar ediliyordu, zamanın Başbakanı İsmet İnönü Kıbrıs Türkü’nün EOKA’cılarının elinde perişan olmaması için her türlü gayreti gösteriyordu. Türk gazeteleri de muhtelif radyo ve ajanslardan aldıkları ve Kıbrıs’tan gönderilen haberleri sütunlarında geniş biçimde veriyordu. Bazı gazeteler de o günlerde ikinci, üçüncü baskı yapıyorlardı³⁷⁵.

22 Aralık 1963’te her geçen gün daha da artan vahşet karşısında Rum yalanlarını çürütmek ve Kıbrıs’ta meydana gelen olayları objektif biçimde dünya kamuoyuna duyurmak amacıyla Dr. Küçük, İstanbul Gazeteciler Cemiyeti vasıtasıyla Türk ve yabancı basınla dünya kamuoyuna şu mesajı göndererek dünya basınına olayları yerinde görmek üzere davet etmiştir³⁷⁶.

İlk başlarda Ankara Radyosu’nda, Kıbrıs’ta yaşanan bu kanlı olaylar Türkiye kamuoyunun galeyana gelmemesi, incinmemesi için haber olarak verilmemiştir. Bazı olaylar da her şey olup bittikten sonra verilmiştir³⁷⁷. Kıbrıs’tan gelen haberlerin ilk başlarda Türkiye kamuoyuna fazla yansıtılmamak istenmesinin nedenlerinden biri de o

³⁷³ F. KÜÇÜK, a.g.e, s.121.

³⁷⁴ Aynı yer.

³⁷⁵ F.KÜÇÜK, a.g.e, s.175-176 .

³⁷⁶ Aynı eser, s.181; M BAHADIR, a.g.e, s.122.

³⁷⁷ Rauf R. DENKTAŞ, Yeniden..., s.69.

dönemdeki hükümetin tutumu, Kıbrıs'ın bazı kesimlerce politik malzeme olarak kullanılmasını engelleme açısından olabilir. Türkiye hükümetinin tutumu “meşru yoldan ayrılmamak!” şeklinde olmuştur. Hükümet “*Kıbrıs meselesini hukuk yolu ile halledeceğiz. Harp en son vasıtaadır. Sulh yolları açık dururken hükümetler harbi tercih etmezler, edemezler. Haklıyız. Meşru yoldan ayrılmamak suretiyle dünyanın desteğini kazanacağız. Bütün dünya Kıbrıs'taki vahşeti görmektedir, takip etmektedir. Bize haksızlık yapamazlar*”³⁷⁸ şeklinde ifade etmiştir.

21 Aralık'ta İnönü gazetecilere yaptığı açıklamada, üstü kapalı olarak Yunanistan'a ve Makarios'a, Türkiye'nin Kıbrıs politikasında birlik içinde olduğunu, Makarios'un Türkiye'nin iç politik durumundan yararlanarak Türklere baskı uygulamaması hususunda gereken mesajı vermiştir³⁷⁹.

22 Aralık'ta Ankara'da yoğun temaslara yapılmış, Başbakan İnönü Kuvvet komutanları ile görüşmüştür. İnönü toplantıdan hemen sonra “*Kıbrıs'ta hadiselerin ciddi mahiyette olduğunu, sükûneti sağlamak Kıbrıs'ta asayişini iade etmek için gereken bütün tedbirler düşünüldüğünü ve Türkiye'nin politik sahada tedbirler almaya çalıştığını*” ifade ederken Dışişleri Bakanı Feridun Cemal Erkin de basın mensuplarına verdiği demeçte şöyle demiştir: “*Harita üzerinde ne oluyor ne bitiyor tespit ettik. Şimdi İngiliz, Yunan ve Amerikan Büyükelçilerini çağırıp kendileriyle görüşeceğiz. Olaylar gelişme gösterdiği takdirde, garantör devletlerin istişare mekanizmasını tatbik edeceğiz. Hazır olsunlar diyeceğiz. Olaylar daha da inkişaf edebilir. Bu vahim vaziyetin kâfi olarak durdurulması için her türlü tedbirin alınması lâzımdır. Kıbrıs'ta muharebe başlangıcı vardır. Onun için Kıbrıs'ın mukadderatı ile ilgili devletlerin derhal vaziyet almalarını ve gerekirse görüşmek üzere Dışişleri bakanlarının hazır olmalarını isteyeceğiz*”.

23 Aralık'ta TC Dışişleri Bakanı Erkin tarafından Yunanistan, İngiltere ve ABD büyükelçiliklerine Kıbrıs'taki durumun ciddiyeti belirtilerek Rumların bu hareketlerinin Garanti Antlaşmasını tahribe yönelik bir başlangıç olduğu bildirilerek tahriklerin durdurulması için hükümetlerin ellerindeki bütün imkânları seferber etmeleri istenirken³⁸⁰ diğer taraftan da aynı gün Lefkoşa'daki Türkiye elçiliği Rumlar tarafından kurşunlanmıştır.

³⁷⁸ Aynı yer.

³⁷⁹ F. KÜÇÜK, a.g.e., s.175.

³⁸⁰ S. İSMAIL, *Kıbrıs Cumhuriyeti'nin Doğuşu...*, s.190; F. KÜÇÜK, a.g.e., s.176.

24 Aralık 1963 günü İngiliz, Türk ve Yunan hükümetleri garantör devletler sıfatıyla, taraflara ateşkes çağrısında bulunmuş, ancak hemen ertesi gün adadaki Türk ve Yunan alayları üslerinden çıkararak kanlı bir çatışmaya tutuşmuşlardır³⁸¹. 24 Aralık 1963 tarihinde Kıbrıs olayları TBMM’de ele alınmış, şehit olan Türkler için üç dakikalık saygı duruşu yapılmış, Dışişleri Bakanı ve diğer partiler düşüncelerini belirtmiştir. Türkiye’de mecliste bulunan siyasal partiler Kıbrıs Türklerine destek mesajı belirtmişlerdir. Dışişleri Bakanı Feridun Cemal Erkin Meclis’te yapmış olduğu konuşmasında; Makarios’un Anayasa değişikliği önerilerine ve Türkiye’nin cevabına değinerek 21 Aralık’ta Rumların başlattığı olaylar ve hükümetlerinin girişimleri hakkında bilgi vermiştir. Erkin konuşmasında; *“...Tesbitlerimiz olayların tertipli olduğu ve hukuki alanda başarı elde edemeyeceklerini anlayan Kıbrıs Rumlarının ikinci defa fiili tecavüze geçerek Kıbrıs Türklerini ve Türkiye’yi tahrik edip mukabil harekete sevk etmeyi gözettikleri merkezindedir. Silâhlı çarpışmaların derhal durdurulmasını temin maksadıyla diplomatik yollarda aralıksız teşebbüslerimizi devam ettirmekteyiz ve ettireceğiz. Diğer taraftan da olayların her türlü inkişafına karşı şerefli bütün çalışmalarını da hükümetimizin yapmakta olduğunu bildirmeyi isterim. Ümit ve temennimiz sağduyunun ilgililere hakim olmasıdır”*³⁸².

CHP adına konuşan İstanbul Milletvekili Cihad Baban, *“Kıbrıs’ta hürriyet içinde ve insanca yaşama uğrunda hayatlarını feda etmiş olan kardeşlerimizin aziz hatıralarına karşı duyduğumuz sonsuz saygıyı belirtmek ve Kıbrıs’ta yaşayan 120 bin Türk’ün yanında olduğumuzu bütün dünyaya bir kere daha açıklamak amacıyla”* söz aldığını belirtmiştir. Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi grup sözcüsü Meclis’te yaptığı konuşmasında; Kıbrıs’ta Türklere karşı işlenen cinayetlerin bütün Türk milletini derin bir üzüntü içinde bıraktığını ifade ederek *“Türkiye’deki 30 milyon Türk’ün kalbinin, Kıbrıs’taki 120 bin Türk’ün kalbiyle beraber çarpmakta olduğunu, bu suretle Kıbrıs’ta bir Türk’ün bağına sıkılmış kurşunun Türkiye’nin bağına sıkılmış olduğunu, artık Rumların ve bütün dünya bilmesi gerektiğini”* belirterek, Kıbrıs’taki hadiselerin önünü almak üzere garanti vermiş olan devletlerin derhal müdahale etmeleri gerektiğini savunmuştur. Adalet Partisi Sözcüsü Faruk Sükan ise hükümeti eleştirerek *“hükümetin zamanında gerekli tedbirler alınması durumunda bugünkü üzücü olayların*

³⁸¹ Johnson- İnönü Mektuplaşmasının İçyüzü! Başkan Jonnson’un Özel Temsilcisi George Ball’un Anıları 1, Çev. Haluk Şahin, **Cumhuriyet**, 24 Mayıs 1982, s. 12.

³⁸² Erkin’in TBMM konuşmasının tam metni için bkz. F. KÜÇÜK, a.g.e., s.194-196.

önlenebileceğini, ölüm hadiselerinin meydana gelmeyeceğini” belirtmiştir. Yeni Türkiye Partisi adına açıklama yapan Kâmuran Evliyaoğlu ise hükümetin uluslararası icaplara ve Kıbrıs Cumhuriyeti Anayasasına uygun olarak gerekli tedbirleri alacağını açıklamıştır³⁸³. Rumların dünyaya Türkleri asi ilân etmesi tutumuna karşı, Kıbrıs Türk Cemaat Meclisi Başkanı Rauf Denктаş, 26 Aralık 1963 günü Kıbrıs’taki katliamların dünya kamuoyuna duyurulması amacıyla Ankara Radyosu’na özel bir demeç vermiştir³⁸⁴.

a) Türkiye’nin Müdahale Girişimleri

1963-64 yıllarında Kıbrıs’ta Türklere yönelik Rum saldırılarının devam etmesi karşısında, Kıbrıs Türk liderliği Türkiye’ye sık sık göndermiş olduğu mesajlarda müdahalede bulunulmasını talep etmiş, yardım çağrısı yapmıştır. Dr. Fazıl Küçük Kıbrıs’ta yaşanan gelişmeleri saat saat Ankara’ya bildirmiştir. Türkiye kamuoyu da Kıbrıs konusunda duyarlılık göstermiş, olaylara yakın ilgi duymuştur.

Türkiye bu süre içinde Kıbrıs’a , Aralık 1963, Şubat 1964, Mart 1964, Haziran 1964 ve Ağustos 1964 olmak üzere beş kez müdahale teşebbüsünde bulunmak istemiştir³⁸⁵. Ancak bu müdahale hazırlıklarının tümü 1964 Haziranındaki “en ciddi müdahale kararı” gibi önlenmişti. Bu girişimler Amerika ile İngiltere tarafından engellenmiştir. Ancak 1963 Aralık, 1964 Şubat ve Mart aylarında önlenen müdahalelerle, 1964 Haziranında engellenen müdahale arasındaki fark “rica ve gönül alma” ile “ emir ve tehdit etme” arasındaki ayırımı eşdeğerdedir³⁸⁶.

Türkiye, Rum saldırılarına karşı müdahale girişimleri ile Makarios’u 1967 sonuna kadar dizginlemeye çalışmıştır. Rauf Denктаş bu konuda: “*Türkiye hep işte bizim 1960’tan kaynaklanan müdahale hakkımız var, gelirim ha diyerek, Makarios’un bize saldırdığı feci durumlarda, gelirim ha tehdidiyle Makarios’u dizginledi*” şeklinde bir açıklamada bulunarak Türkiye’nin müdahale girişimlerinin amacını vurgulamıştır³⁸⁷.

Rauf Denктаş, 15 Kasım 1993 yılında Kıbrıs Gazetesi ile yapılan söyleşide o günlere ışık tutmakta ve “...Tek başına kalmış olan Türkiye’nin ise o günlerde

³⁸³ Aynı eser, s. 197-201.

³⁸⁴ M. BAHADIR, a.g.e, s.126; Denктаş’ın demecinin tam metni için bkz. S. İSMAIL, **Kıbrıs Cumhuriyeti’nin Doğuşu...**, s.343-352.

³⁸⁵ F. ARMAOĞLU, “ Kıbrıs Meselesinin Türk-Yunan İlişkilerinde...” , s.319.

³⁸⁶ İzzet Rıza YALIN “Kıbrıs’a Müdahale Ettirilmeyen Yıllar, Denктаş ve Osman Örek Anlatıyor 3”, **Cumhuriyet**; 30 Mayıs 1982, s.12.

³⁸⁷ **KKTC Cumhurbaşkanı Rauf R. DENKTAŞ ile 26.01.2005 tarihinde KKTC Cumhurbaşkanlığı Sarayı’nda yapmış olduğumuz görüşmeden.**

*müdahale edecek bizi kurtaracak durumu yoktu, ama gelirim, müdahale ederim, durdururum diye feryat ediyordu, protestolar yağdırıyor ve buradaki facianın daha geniş boyuta ulaşmaması için çalıştığını*³⁸⁸ ifade etmektedir. 25 Aralık günü İngiltere, Yunanistan, Almanya, Fransa ve Amerika devlet başkanlarına bir mesaj gönderen Cemal Gürsel, Kıbrıs'ta Rumların yaptığı saldırıları anlattıktan sonra Türklere uygulanan katliamları durdurmak için yardım istemiş ve mesaj göndermiştir.³⁸⁹ Aynı gün Türkiye'deki Kıbrıslı öğrenci heyetinin Başbakan İnönü'yü ziyaret ederek müdahale talep etmesi üzerine, İnönü "endişelenmeyin, gerekli tedbirler alınmaktadır" cevabını vermiştir³⁹⁰. Türkiye'deki çeşitli dernek ve kuruluşlardan oluşan 12 büyük kuruluş ta ortak bir bildiri yayınlarak Kıbrıs'ta yaşanan olayları protesto etmiş, Türkiye kamuoyu Türklere yapılan kıyıma karşı tepki göstermiştir.

24 Aralık gecesini Dr. Fazıl Küçük, İnönü'ye göndermiş olduğu mesajında, durumun vahim olduğu, her saat artan Rum tedhiş hareketinin tüm adaya yayılma tehlikesi ile karşı karşıya kaldıklarını yazmakta ve Türkiye tarafından alınacak kesin tedbirlerin hemen yerine getirilmesini aksi takdirde zayıflarının çok büyük olacağını belirtmiştir. Aynı gün göndermiş olduğu son mesajında da Kıbrıs Türklerinin kendilerini savunacak mermilerinin kalmadığını ifade etmiştir³⁹¹. Çarpışmaların tüm uğraş ve diplomatik girişimlere rağmen devam etmesi ve Türklere karşı saldırıların yoğunlaşması üzerine 25 Aralık 1963 günü Türk Hava Kuvvetlerine ait jet uçakları Lefkoşa üzerinde çarpışmaların durdurulması amacıyla ihtar uçuşlarına başlamış, aynı gün Dışişleri Bakanlığı tarafından Lefkoşa'daki Türkiye Büyükelçiliğine "*milletçe arkamızdayız, varolunuz*" mesajı gönderilmiştir³⁹². Lefkoşa'daki Türk birliği de karargâhından çıkıp, Lefkoşa-Girne yolunu kesmek üzere Gönyeli'ye yerleşmiştir. Gölcük'te bulunan Türk donanması da, yine 25 Aralık'ta Doğu Akdeniz'e hareket etmiş ve Trakya'daki, Güney Anadolu'daki kuvvetlerimiz alarma geçirilmiştir. Türkiye Hükümeti de müdahaleye karar verdiğini İngiltere ve Amerika'ya bildirmiştir³⁹³.

³⁸⁸ **Cumhurbaşkanı Rauf Denktaş'ın 10. Yıl Konuşmaları**, KKTC Cumhurbaşkanlığı Basın Merkezi, Devlet Basımevi, Lefkoşa, 1993, s.11.

³⁸⁹ S. İSMAIL, **Kıbrıs Cumhuriyeti'nin Doğuşu...**, s.161; F. KÜÇÜK, **a.g.e.**, s.218.

³⁹⁰ F. KÜÇÜK, **a.g.e.**, s. 219-220.

³⁹¹ **Aynı eser**, s.205-206.

³⁹² **Aynı eser**, s.218.

³⁹³ F. ARMAOĞLU, " Kıbrıs Meselesinin Türk-Yunan İlişkilerinde..." , s. 320; Rauf R. DENKTAŞ, **Yeniden ...**, s.91-93.

Türkiye basını da olaylara yer vermiş, özellikle 24-25-26 Aralık 1963 tarihli Cumhuriyet gazetelerinde Lefkoşa’da yaşanan gelişmeler manşetten verilmiştir. 24 Aralık 1963 tarihli gazete ilk sayfasında “*Evvelki Gece Adada Başlayan Çarpışmalar Devam Ediyor Kıbrıs Adasında İç Harp Havası Esiyor*”³⁹⁴ başlığını kullanırken, aynı gazetenin 25 Aralık günkü sayısında yine manşetten “*İnönü, Antlaşmalara Dayanarak Kıbrıs’a Müdahale Edeceğimizi Meclise Açıkladı Jet Uçaklarımız Dün Kıbrıs Göklerinde Uçtu*”³⁹⁵; 26 Aralık’ta ise “*Kıbrıs Adasına Çıkarma ve İndirme Harekâtından Şimdilik Vazgeçildi*”³⁹⁶ başlığı kullanılmıştır. Basın Türkiye’nin müdahalede bulunacağı haberlerine geniş yer vermiştir.

Rum saldırılarının yoğunlaşması üzerine Türkiye devlet yetkililerine 29 Aralık 1963 tarihli ortak bir mesaj gönderen Cumhurbaşkanı Dr. Küçük, Savunma Bakanı Osman Örek, Tarım ve Doğal Kaynaklar Bakanı Fazıl Pülümer ve Sağlık Bakanı Niyazi Manyera, Rum saldırılarının sürdüğünü belirterek müdahale çağrısı yapmaktaydı³⁹⁷.

Ancak bir taraftan Yunanistan’ın bir savaşı göze alamaması, diğer yandan da Amerika, İngiltere ve NATO’nun araya girmesiyle bir çatışma önlenmiş oldu. Aslında İnönü’de daha sonra yapmış olduğu açıklamalarında, ordu bakımından, silâhlı kuvvetler bakımından hazırlığımızın tam olmadığı için harekete, fiili müdahaleye taraftar olmadığını ima etmiştir. Amaç Rumlara saldırıları durdurması için göz dağı vermektir.

“Tek taraflı ilk Türk müdahalesi” girişimi İngiltere’nin 26 Aralık öncesinde araya girmesiyle önlenmiş³⁹⁸ ve İngiltere’nin girişimiyle 15-21 Ocak 1964 tarihleri arasında Londra ‘da garantör ülkelerin, Kıbrıs Türk ve Rum temsilcilerin katılımıyla konferans düzenlenmiş, ancak konferans herhangi bir netice vermeyince, İngiltere bilhassa Amerika’nın da katılımıyla 10 bin kişilik bir NATO Barış Gücü kurulması fikrini ortaya atmıştır³⁹⁹. Teklifi alan Amerika Dışişleri Bakan Yardımcısı George Ball İngiltere’nin, Amerika’nın da Kıbrıs’ta sorumluluk sahibi olmasını istediğini ve kendisi tarafından öne sürülen koşulların İngilizler tarafından basına sızdırıldığını, bu durumun ABD Başkanı Johnson tarafından iyi karşılanmadığını iddia etmektedir. Ball, önerilerin

³⁹⁴ Cumhuriyet, 24 Aralık 1963, s.1.

³⁹⁵ Cumhuriyet, 25 Aralık 1963, s.1.

³⁹⁶ Cumhuriyet, 26 Aralık 1963, s.1.

³⁹⁷ Mektup için bkz. S. İSMAIL, *Kıbrıs Cumhuriyeti’nin Doğuşu...*, s. 238-240.

³⁹⁸ Cumhuriyet, 30 Mayıs 1982, s.12.

³⁹⁹ F.ARMAOĞLU, “Kıbrıs Meselesinin Türk-Yunan İlişkilerinde Yarattığı...”, s.321; H.F. ALASYA, *a.g.e.*, s. 231-232.

Makarios tarafından kabul edilmediğini belirtmiştir⁴⁰⁰. Kıbrıs'ta Türk toplumunun haklarını korumak isteyen Türkiye'nin müdahale hakkını zedeleyecek bir şey yapılmadığı sürece Türk Hükümeti, NATO gücüyle Anglo-Amerikan önerisini kabul etmeye hazırdır⁴⁰¹. Ancak bu plân da Rumlar tarafından reddedilmiştir. Rumlar bu öneriyi, 21 Ocak 1964 tarihinde Rus elçisi Yermoşin ile Kıbrıs Dışişleri Bakanı Vekili Aruzos ile yaptığı görüşmeden sonra reddetmiştir⁴⁰².

Sovyetler, 1974 öncesinde devamlı olarak bir yandan Enosis'e karşı çıkarken, diğer yandan da Türkiye'nin müdahale hakkını kullanmasını engellemiştir. Böylece Sovyetler, Ada'da taksim ile sonuçlanacak oldu bittileri önlemeye çalışmış ve bağımsız, zayıf bir Kıbrıs'ı Doğu Akdeniz'deki Sovyet çıkarlarına daima uygun görmüştür. Ayrıca, Sovyetlerin Kıbrıs'ın askeri bloklara ilhakına karşı olduğu da bir gerçektir. 7 Şubat, 9 Ağustos 1964'te Kruşçev'in Türkiye'ye verdiği, daha sonra 1967 yılında ve diğer tarihlerde verilen benzer mesajlarda da Sovyetler aynı görüşü tekrarlamıştır⁴⁰³.

Amerikan Savunma Bakanı Robert McNamara infilâk etmeye hazır bir Kıbrıs'ın yalnızca Amerika'nın Akdeniz'deki durumunu sarsmakla kalmayıp, NATO'nun güneydoğu kanadını da çökertebileceği kanaatindeydi⁴⁰⁴. Amerika için Kıbrıs'ı denetim altında tutmak şarttı.

Amerika'nın ise Kıbrıs'taki başlıca amacı, adanın NATO içinde kalmasını sağlamak ve Sovyetleri bu işin dışında tutmaktır. George Ball, *"İki eski ve yakın müttefikimiz arasında, savaş çıkmasını istemiyorduk. Makarios'un daveti üzerine, ya da başka bir biçimde, Sovyetlerin işe karışmasına fırsat verebilecek bir durum yaratmak istemiyorduk. Açıkçası, bizim başlıca kaygımız buydu"* demektedir⁴⁰⁵. Şubat ayının ilk haftasında Ankara'ya ilk ziyaretini yaparak İnönü ile görüşen Ball, İnönü'nün Kıbrıs olaylarının yönelimi konusunda kaygılarını belirttiğini ve Amerika'nın gecikmeden hareket etmesi gerektiğini, Türklerin sabrının taşmak üzere olduğunu söylediğini

⁴⁰⁰ Johnson- İnönü Mektuplaşmasının İçyüzü! Başkan Jonnson'un Özel Temsilcisi George Ball'un Anıları 2, **Cumhuriyet**, 25 Mayıs 1982, s.12.

⁴⁰¹ Aynı yer.

⁴⁰² H.F. ALASYA, a.g.e., s.232.

⁴⁰³ Orhan KİLERCİOĞLU, **Orhan Kilercioğlu'nun Kaleminden Basında Dış Politika (1984-1987)**, Ankara, 1987, s.37-38.

⁴⁰⁴ Johnson- İnönü Mektuplaşmasının İçyüzü! Başkan Jonnson'un Özel Temsilcisi George Ball'un Anıları 1, **Cumhuriyet**, 24 Mayıs 1982, s.12; F.ARMAOĞLU, "Kıbrıs Meselesinin Türk-Yunan İlişkilerinde Yarattığı Krizler", s.321.

⁴⁰⁵ **Cumhuriyet**; Johnson- İnönü Mektuplaşmasının Yazarı George Ball'ın Cumhuriyet'e Demeci, 21 Haziran 1982, s. 10-12.

belirtmektedir⁴⁰⁶. Ancak o günlerdeki Amerika'nın reaksiyonu, Kıbrıs Makarios'un elinde bırakılmaz Yunanistan'a da verilmemelidir, ama Türkiye'nin gücenmesi de önlenmelidir şeklinde olmuştur. Bu nedenle Amerika ve İngiltere Türkiye'nin müdahale girişimlerine karşı çıkmakta ve Türkiye'yi uyutmakla meşguldü. İnönü daha sonraki tarihte "Johnson Mektubu" olarak adlandırılan ABD mesajına yazmış olduğu 13 Haziran 1964 tarihli cevabında, dört kez Kıbrıs'a müdahale zorunluluğu hissedildiğini, her müdahale öncesinde de Amerika'ya bilgi verildiğini, ancak Türkiye'nin bu girişimlerinin Amerika tarafından sürekli önlendiğini açıkça belirtmiştir.

Sovyetler Birliği'nde bu arada Birleşmiş Milletleri Kıbrıs'ın bağımsızlığını korumaya çağırmış, Kıbrıs Cumhuriyeti'nin iç işlerine herhangi bir yabancı müdahaleyi, adaya NATO kuvveti yollanmasını kınadığını bildirmiştir. Londra Konferansı bir sonuç alınmadan dağılınca Makarios meselenin BM Güvenlik Konseyine götürülmesini ve Rusların söz sahibi olmasını sağlamak istemiştir. 17 Şubat 1964'te sorun Güvenlik Konseyi'nde ve Rumların önerileri çerçevesinde görüşülmeye başlanılmış, Makarios Ruslar tarafından desteklenmiştir. Türkiye'nin garantörlük hakkını kullanarak müdahale edebileceğinden korkan Makarios, BM'den Ada'yı korumasını istemiştir. BM Güvenlik Konseyi, Kıbrıs'a bir barış gücü gönderilmesini kararlaştırırken, 16 Mart 1964 tarihinde TBMM'de gerektiği takdirde Kıbrıs'a müdahale etme kararını almıştır⁴⁰⁷.

Bir taraftan da Kıbrıs adasında çarpışmaların ve Rum saldırılarının tekrar başlaması, 11 ve 13 Şubat tarihlerinde Limasol'da iki taraf arasında çok şiddetli çarpışmaların sürmesi ve Denктаş'ın 14 Şubat'ta verdiği bir demeçte, Türkiye adaya ayak basmadığı takdirde, Kıbrıs Rumlarının Türkleri katliama tâbi tutacağı şeklindeki mesajı ve Dr. Küçük'ün müdahale çağrılarını üzerine Türk Hava ve Deniz Kuvvetleri 14-15 Şubat günlerinde İskenderun açıklarında manevralara başlamışlardır. Buna karşılık 17 Şubat tarihinde de Yunan Silahlı Kuvvetleri alarma geçirilmiştir⁴⁰⁸.

Şubat krizinden sonra BM Güvenlik Konseyi, 4 Mart 1964'teki birleşiminde 186 sayılı, 1964 tarihli kararı alarak adaya kısa ismi ile UNFİCYP olan Çok Uluslu Barış Gücü gönderilmesine karar vermiştir. BM bu kararı ile bugüne kadar Kıbrıs'ta devam

⁴⁰⁶ Johnson- İnönü Mektuplaşmasının İçyüzü! Başkan Jonnson'un Özel Temsilcisi George Ball'un Anıları 2, **Cumhuriyet**, 25 Mayıs 1982, s.12.

⁴⁰⁷F. ARMAOĞLU, "Kıbrıs Meselesinin Türk-Yunan İlişkilerinde Yarattığı...", s.322 .

⁴⁰⁸ F. ARMAOĞLU, "Kıbrıs Meselesinin Türk-Yunan İlişkilerinde Yarattığı...", s.322; İzzet Rıza YALIN, "Kıbrıs'a Müdahale Ettirilmeyen Yıllar Denктаş ve Osman Örek Anlatıyor 3", **Cumhuriyet** , 30 Mayıs 1982, s.12; Kıbrıs Türk liderliğinin müdahale isteği için Türkiye'ye göndermiş olduğu mesajlar için bkz. S. İSMAİL, **Kıbrıs Cumhuriyeti'nin Doğuşu...**, s.238-280.

edecek olan BM Barış Gücünü kurdu. Ancak bu güç 1974 Harekâtına kadar geçen süre zarfında, Kıbrıs Türkü'nün maruz bırakıldığı çeşitli saldırıları, baskıları önlemekten aciz kalmıştır. Üstelik varolmayan bir Kıbrıs Cumhuriyeti Hükümeti'ne atıfla ve bu hükümetin tüm ada sathında egemen olduğunu vurgulamıştır. Söz konusu karar, Kıbrıs konusunda günümüze dek alınan tüm kararları bağlayıcı bir nitelik arz etmiş ve sonuçta da Rum yönetiminin tüm Kıbrıs'ın meşru hükümeti olarak tanınmasında ve Kıbrıs konusunun çözümsüzlüğünde en büyük etkenlerden biri olmuştur⁴⁰⁹.

Kıbrıs Barış Gücü Ada'ya gelmeden, Türkleri “temizlemek” amacıyla saldırılarını tekrar başlatan Rumlar, 4 Mart'tan itibaren, Girne Lefkoşa arasındaki bölgede bulunan Türk köylerine saldırmaya başlamışlardır. Stratejik bir özelliği olan bu bölgedeki Ktima, Karmi ve Tomblos köyleri civarında vuku bulan çarpışmalar, 10 Mart'a kadar sürmüş ve çarpışmalar adanın diğer yerlerine sıçramıştı. Dr. Küçük'te sürekli olarak Türkiye'ye Kıbrıs'taki olaylar hakkında mesajlar göndermeye devam etmekteydi. Ayrıca, Dr. Fazıl Küçük, BM Genel Sekreteri ile üç garantör devlete 10 Mart'ta çektiği telgraflarda, BM Barış Gücü gelmeden Rumların Türk toplumunu yok etmek istediklerini, eğer bu kuvvet gelmeyecekse, üç garantör devletin bu soykırımdan Türkleri kurtarmalarını istemişti⁴¹⁰.

12 Mart'ta tüm arkadaşlarıyla durumu istişare eden Dr. Küçük tarafından Ankara'ya gönderilen bir mesajda eğer müdahale edilemeyecekse Türklerin toplu olarak Ada'dan göçünün temin edilmesi istenmekteydi. Bu mektuba Ankara'dan gelen yanıt ise “dayanın, direnin, sabredin, gereken yapılacaktır” mesajıydı⁴¹¹.

13 Mart 1964'te İnönü Hükümeti, Atina ve Lefkoşa'ya birer nota göndererek Kıbrıs'ta alınan 350 rehinenin geri verilmesi, Rum işgallerinin sona erdirilmesi, zarar gören Türklere tazminat ödenmesini istemiş, aksi takdirde Türkiye'nin tek başına müdahale edeceğini bildirmişti⁴¹². Makarios da 13 Mart tarihinde T.C. Hükümetine verdiği cevapta, Türk notasının Kıbrıs'ın iç işlerine müdahale teşkil ettiğini, Garanti Antlaşmasının Türkiye'ye tek taraflı müdahale hakkı vermediğini belirtmektedir. Yunan hükümeti de aynı gün Türkiye'ye bir nota vererek Türk müdahalesinin “derhâl” Yunanistan'ın müdahalesini gerektireceğini, savaş gemilerinin Kıbrıs karasularına yakın

⁴⁰⁹ **Bir Daha Asla**, s.11.

⁴¹⁰ F. ARMAOĞLU, “Kıbrıs Meselesinin Türk-Yunan İlişkilerinde Yarattığı...”, s.323.

⁴¹¹ S. İSMAİL, **Kıbrıs Cumhuriyeti'nin Doğuşu...**, s.278-280.

⁴¹² İzzet Rıza YALIN, “Kıbrıs'a Müdahale Ettirilmeyen Yıllar Denктаş ve Osman Örek Anlatıyor 4”, **Cumhuriyet**, 31 Mayıs 1982, s.12.

yerlerde bekletildiğini ifade etmiştir. Böylece Yunanistan Amerika'yı da telaşlandırmak istemekte, savaş çıkacağı görünümünü vermekteydi. 13 Mart 1964'te Güvenlik Konseyi'nin toplanması ile Türkiye'nin çıkartma yapması önlenmiş ve 14 Mart'ta BM Güvenlik Gücü Kıbrıs'a gelmiştir⁴¹³.

a.1) Haziran 1964 Krizi ve Johnson Mektubu

Makarios'un BM Barış Gücü'nün kurulması üzerine, bundan da yararlanarak 1960 Anayasası'nı kendi düşünceleri doğrultusunda fiilen değiştirme yönündeki girişimleri devam etmiştir⁴¹⁴. Barış Gücü'nün göreve başlaması sırasında, birçok bölgede özellikle Tillurya ile Lefkoşa- Girne yolunda stratejik noktaları ele geçiren Rum yöneticiler, özellikle Makarios; Kıbrıs Türk Kuvvetleri Alayı'nın yerinden ayrıldığı gerekçesiyle Türkiye'ye bir nota vermiştir⁴¹⁵.

Makarios, 4 Nisan'da Başbakan İnönü'ye gönderdiği bir mesajda Ada'daki Türk askeri kontenjanının, Ada'nın toprak bütünlüğü için bir tehlike haline geldiğini iddia ederek, 16 Ağustos 1960 tarihli İttifak Antlaşmasını feshettiğini bildirdi⁴¹⁶. Türkiye'de vermiş olduğu cevabında ittifak antlaşmalarından doğan haklarını kullanmaya devam edeceğini ve bunun için gerekli tedbirleri alacağını bildirmiş, aynı şekilde İngiltere de Rumların antlaşmaları feshetme girişimini tanımadığını bildirmiştir.

Rumlar, yeni gerginlikler yaratarak 11 Nisan'dan itibaren Lefkoşa-Girne arasındaki bölgede bulunan Saint-Hilarion Kalesi civarında Türklere saldırmaya başladılar. 22-23 Nisan 1964 gecesi St. Hilarion bölgesine düzenlenen saldırı ile Lefkoşa-Girne yolu üzerindeki Boğaz da tehlikeye giriyordu. Ankara'da bir basın mensubunun "*Boğaz düşerse ne olur Paşam?*" şeklindeki ilginç sorusunu İnönü, "*Boğaz da düşse, mücadele devam eder. Mücadelemizin devamı, herhangi bir mevzinin düşmesiyle kaim değildir*" şeklinde cevap vererek mücadelenin devam edeceğini vurgulamıştır⁴¹⁷. Rum saldırılarının Saint Hilarion, Erenköy ve Akıncılar bölgelerinde başlatıldığı hususu BM Barış Gücü komutanı tarafından da teyit edilmiştir.

Osman Örek, 2 Mayıs 1964 tarihinde BM Genel Sekreteri U. Thant'ın, her iki toplum liderine barışı koruma yolunda, kendi toplumlarına çağrıda bulunmalarını talep

⁴¹³ F. ARMAOĞLU, "Kıbrıs Meselesinin Türk-Yunan İlişkilerinde Yarattığı...", s.324.

⁴¹⁴ İzzet Rıza YALIN, "Kıbrıs'a Müdahale Ettirilmeyen Yıllar Denктаş ve Osman Örek Anlatıyor 2", **Cumhuriyet**, 29 Mayıs 1982, s.12.

⁴¹⁵ Aynı yer.

⁴¹⁶ F. ARMAOĞLU, Kıbrıs Meselesinin Türk-Yunan İlişkilerinde Yarattığı...", s. 326.

⁴¹⁷ İzzet Rıza YALIN, "Kıbrıs'a Müdahale Ettirilmeyen Yıllar Denктаş ve Osman Örek Anlatıyor 4", **Cumhuriyet**, 31 Mayıs 1982, s.12.

eden mesajına, Kıbrıs Türk tarafı olarak olumlu yanıt vermiş olduklarını belirtmektedir. Makarios, mesaja yanıt dahi vermemiştir. Tam tersine Bakanlar Kurulu'nun Rum üyeleri, 2 Mayıs 1964'te kendi aralarında toplanarak, Kıbrıs'ta ilk kez mecburi askerlik hizmetini öngören bir yasa tasarısını, yine tamamen Rum üyelerin iştiraki ile toplanan Temsilciler Meclisine sunmayı kararlaştırmışlardı. Oysa bu durum anayasaya aykırı idi. Rumlar; polis ve jandarma kuvvetlerini beş bine çıkarmış, Türklerin tümüyle yok edilmesi için, büyük bir cüretle büyük bir hazırlık dönemine girmişlerdi. Mısır, Çekoslovakya ve Rusya'dan ağır silâh, helikopter, hücumbot vs satın alınması için ciddi girişimler başlatılmıştı. Kıbrıs'ta, ortalama her gün 2-3 Türk Rumlarca ya katlediliyor, yada rehin alınıyor, kaçırılıp öldürülüyordu. Barış Gücü kuruluncaya kadar bu şekilde kaçırılan Türklerin sayısı 150 iken, Barış Gücü kurulduktan sonra, bu sayıya 2-3 hafta içinde 92 kişi daha eklenmişti. Barış Gücü ise, bu alanda tamamıyla etkisiz kalıyordu.⁴¹⁸

Rumlar BM askerleri adada bulunduğu müddetçe Türkiye'nin müdahalede bulunamayacağı düşüncesindeydiler. Mayıs ayının son haftalarında Kıbrıs'taki Yunan askerlerinin sayısı artmış, Yunanistan askerî malzeme göndermeye devam etmiştir. Rumların bu faaliyetleri üzerine Türkiye 22 ve 29 Mayıs tarihlerinde Yunanistan ve İngiltere'ye, 27 Mayıs tarihinde ise Makarios'a bir nota göndererek adadaki duruma, yaşanan gelişmelere dikkat çekmiştir. Makarios ise Türk bakanların görevlerini Rum bakanlara vermekte, Türkiye'nin "Anayasaya saygı" isteminde bulunan 27 Mayıs tarihli notayı hiçe saymakta, garantör devletler de Türkiye'nin notalı girişimleri karşısında işi vurdumduymazlığa getirmekteydi⁴¹⁹.

Bütün bunlardan olumlu sonuç çıkmayınca Dr. Fazıl Küçük Cumhurbaşkanı Yardımcısı sıfatıyla, Anayasa gereğince mecburi askerlik meselesi, Türklere yapılan saldırılar, silâh alımı gibi konularda Makarios'u görüşmelere davet etmiş, ancak Makarios'un bu çağrıya yanıtı tamamıyla olumsuz, hatta Cumhurbaşkanı Yardımcısını tanımadığını belirtecek kadar alaylı olmuştur.

Bunun üzerine Çankaya'da, Cumhurbaşkanının başkanlığında hükümet üyelerinin, Genelkurmay ve dışişleri yetkililerinin katıldığı bir toplantı yapılmış ve Kıbrıs'taki durum müzakere edilmiştir. Dışişleri Bakanı Feridun Cemal Erkin, 5 Haziran günü verdiği demeçte, "Eğer Rumlar hareketlerine devam ederse, günün birinde Kıbrıs'a gitmemiz mukadderdir" şeklinde açıklama yaparken, MGK

⁴¹⁸ İzzet Rıza YALIN, "Kıbrıs'a Müdahale Ettirilmeyen Yıllar ...2", **Cumhuriyet**, 29 Mayıs 1982, s.12.

⁴¹⁹ Aynı yer.

toplantısında ise Kıbrıs'a çıkarma yapılması kararı alınmıştır⁴²⁰. Bu İnönü'nün Kıbrıs'a asker çıkarmak için yapmış olduğu "ilk ciddi" teşebbüs idi ancak Amerika'nın müdahalesiyle gerçekleşmemişti.

Amerikan Başkanı Johnson, dönemin Başbakanı İsmet İnönü'ye tarihte "Johnson Mektubu"⁴²¹ olarak anılan sert bir mesaj göndererek, Türkiye'nin Kıbrıs'a müdahalesine "hayır" demiş, ayrıca Türkiye'nin böyle bir müdahalede Amerikan silâhlarını kullanamayacağını, Sovyetler ile Türkiye arasında bu yüzden bir çatışma çıkarsa, Türkiye'nin "NATO şemsiyesi"nden yoksun kalacağını belirtmişti. 3 Haziran 1964 tarihli Johnson Mektubu⁴²² üzerine 1974'e kadar Türkiye'nin askeri müdahalesi on yıl süreyle ertelenmiş oldu. Mektup aynı zamanda Türk dış politikası için de bir dönüm noktası teşkil etmiştir.

Feridun Cemal Erkin, İnönü'nün isteği üzerine 1964 Haziran başında ABD Büyükelçisi Raymond Hare'i makamına çağırarak, kendisine Türkiye'nin 1960 anlaşmalarından doğan garanti hakkını kullanma kararında olduğunu, ABD'nin de bunu bilmesini istediklerini söylemiştir⁴²³. Büyükelçilikten bu "kritik" mesajın ABD'ye ulaşması üzerine, Dışişleri Bakanı Dean Rusk, 4 Haziran günü İnönü'ye göndereceği mesajın müsveddesi üzerinde çalışmaya başlamıştır.⁴²⁴ George Ball, Cumhuriyet Gazetesine verdiği demeçte, mektubun Johnson'un yardımcısı Harlan Cleveland ile Joseph Sisco'nun yardımı ile Dean Rusk tarafından hazırlanmış olduğunu belirtmektedir.⁴²⁵

Rusk, 4 Haziran akşamı bu mektubun müsveddesini Ankara'ya hareket etmekte olan Dışişleri Bakan Yardımcısı George Ball'a gösterdiğinde, Ball'ın tepkisini; "Ben, hayatımda bu kadar acımasız bir diplomatik nota görmedim... Rusk, yardımcısı Josph

⁴²⁰ F. ARMAOĞLU, "Kıbrıs Meselesinin Türk-Yunan İlişkilerinde Yarattığı...", s.327.

⁴²¹ Johnson Mektubu tam metni için bkz. **Hürriyet**, 13-14 Ocak 1966; **Cumhuriyet**, 24-25-26-27 Mayıs 1982, s.9,12.

⁴²² Mektubun tarihi ile ilgili farklı kaynaklarda birbirinden farklı bilgiler, tarihler yer almaktadır. Başkan Johnson'dan Başbakan İnönü'ye gönderilen bu mektup 3 Haziran 1964 tarihini taşımaktadır. George Ball'un anılarında ise 4 Haziran günü Dışişleri Bakanı Rusk'un hâla metin üzerinde çalışmakta olduğu yer almaktadır. Fahir Armaoğlu ise makalesinde 5 Haziran tarihinde mektubun gönderildiğini ifade etmektedir. Bkz. "Johnson- İnönü Mektuplaşmasının Yazarı George Ball'ın Cumhuriyet'e Demeci", **Cumhuriyet**, 21 Haziran 1982, s. 10-12; Johnson- İnönü Mektuplaşmasının İçyüzü! Başkan Jonnson'un Özel Temsilcisi George Ball'un Anıları 1, **Cumhuriyet**, 24 Mayıs 1982, s.12; F. ARMAOĞLU, "Kıbrıs Meselesinin Türk-Yunan İlişkilerinde Yarattığı...", s.327.

⁴²³ **Cumhuriyet**, Cüneyt Arcayürek Johnson Mektubunu Anlatıyor, 25 Mayıs 1982, s.9.

⁴²⁴ **Cumhuriyet**, Johnson- İnönü Mektuplaşmasının İçyüzü! Başkan Jonnson'un Özel Temsilcisi George Ball'un Anıları , 24 Mayıs 1982, s.12.

⁴²⁵ **Cumhuriyet**, 21 Haziran 1982, s.11.

Sisco ve Harlan Cleveland ile gerçekten diplomatik bir atom bombası yaratmışlardı. Bu mektup İnönü'nün Kıbrıs'ı işgal etmesini önleyebilir. Ama onu bir daha nasıl yatıştırırız bilemem...”⁴²⁶ şeklinde açıklamıştır. Mektubun çok sert oluşunun kendisini kaygıya düşürdüğünü belirten Ball, Cumhuriyet gazetesi yazarlarından Haluk Şahin'in “Mektubun bu kadar sert, bu kadar acımasız olması zorunlu muydu? şeklindeki sorusuna şu yanıtı vermişti: “Dean Rusk, saldırının durdurulması için sert bir şey yapılması gerektiği görüşündeydi. Bu doza varmayan çarelerin, Türk hükümeti üzerinde etkili olamayacağını düşünüyordu... Bilmiyorum. Mektubu ben kaleme alsaydım o kadar ağır bir dil kullanmazdım”⁴²⁷.

Mektup Ankara'da büyük bir üzüntü ve öfke yaratmış, 13 Ocak 1966 tarihine kadar mektuptan kamuoyu haberdar edilmemiş, mektubun varlığı kamuoyundan saklanmıştır. Başbakan İnönü bu mektuba 13 Haziran 1964'te serzenişte bulunan bir cevap yazarak⁴²⁸; bu mektubun, Türkiye için hayal kırıklığı yarattığını, Türkiye'nin müdahaleleri sürekli Amerika'nın isteği üzerine gerçekleştiremediğini, tek taraflı müdahale kararıyla da Amerika'ya karşı çıkmak istemediklerini yazmıştır.

İnönü bu mektuptan sonra Amerikan haber ajansı AP'nin muhabirine gayet usturuplu bir ifade içeren “gün gelir yeni bir dünya düzeni kurulur. Türkiye'de bu dünya içinde yeni yerini alır” şeklinde bir açıklamada bulunarak Türkiye'nin dış politika değişiminin ilk adımı sayılabilecek bir demeç vermiştir⁴²⁹. Bu mektup Türk-Amerikan ilişkilerini zedelemiş, Türkiye'yi Kıbrıs konusundan çok daha fazla NATO içindeki konumundan dolayı da hayal kırıklığına uğratmıştır. Mektubun açıklanmasından sonra, Türkiye'nin dış politikasında tek yanlı Amerika'ya bağlılıktan ziyade çok yönlü bir dış politika izlemesinin gerekliliği ortaya çıkmıştır.

Mektubun varlığı bir buçuk yıl kadar uzun bir zaman Türk kamuoyundan gizli tutulmuş, mektup devletin sırları arasında sayılmıştır. Türkiye, ABD'nin ekonomik ve askeri desteğini gördüğünden dış politikasını da müttefiki ABD'ye göre ayarlamaktaydı. Mektubun Türkiye kamuoyuna açıklanması da Türkiye'de iç politika açısından iktidarı yıpratılabirdi. Aradan uzun bir süre geçtikten sonra “Johnson Mektubu”, Hürriyet

⁴²⁶ **Cumhuriyet**, Johnson- İnönü Mektuplaşmasının İçyüzü! Başkan Jonnson'un Özel Temsilcisi George Ball'un Anıları , 24 Mayıs 1982, s.12; F. ARMAOĞLU, “Kıbrıs Meselesinin Türk-Yunan İlişkilerinde Yarattığı...”, s. 327-328.

⁴²⁷ **Cumhuriyet**, 21 Haziran 1982, s.11.

⁴²⁸ İnönü'nün cevabı için bkz. **Cumhuriyet, Hürriyet**; 14 Ocak 1966; **Cumhuriyet**, 24 -27 Mayıs 1982, s.9 , 12.

⁴²⁹ **Cumhuriyet**, Cüneyt Arcayürek Johnson Mektubunu Anlatıyor 1, 24 Mayıs 1982, s.12.

gazetesinin Ankara Büro Şefi gazeteci Cüneyt Arcayürek tarafından ele geçirilerek⁴³⁰ 13 Ocak 1966 tarihinde ilk önce Hürriyet gazetesinde Arcayürek imzasıyla yayınlanmış, ertesi günde Cumhuriyet ve Milliyet gazeteleri konuya geniş yer vererek İnönü'nün yanıtını yayınlamışlardır. Mektuptan 1965 yılında hükümet değişikliği sonrasında Dışişleri Bakanı İhsan Sabri Çağlayangil ve muhalefet partisi CHP'nin mecliste Kıbrıs konusunda tartışmalarından dolayı gazeteciler haberdar olmuş ve gazeteciler arasında mektuba ulaşma yarışı başlamıştır. Arcayürek 22 gün süren gazetecilik yarışından sonra mektuba ulaştığını belirtmektedir⁴³¹.

Cüneyt Arcayürek, İsmet İnönü'nün mektuba cevabı hakkında “*Bana göre İsmet Paşa'nın mektubu fazla doyurucu, ipleri koparan bir mektup değildi. Türk-ABD ilişkilerine ve Türkiye'nin almış olduğu silâhlara pek fazla değinmeyen, ancak Türkiye'nin garanti haklarından doğan bir hakkı kullanmaya yönelmesine “neden bu kadar sert bir tepki duyulduğunu” anlamazlıktan gelen bir mektuptu*”⁴³² şeklinde yorumda bulunmuştur. Mektuptan sonra basında ve kamuoyunda Türkiye'nin dış politikası tartışılmaya başlanmış, eleştirilmiştir.

EOKA'nın Şefi Grivas, Ada'ya gizlice sokulan Yunan askerlerinden oluşan 24.000 kişilik ordunun komutanı olarak atanmıştır. Kıbrıs'taki ABD Büyükelçisi Belcher ve öteki elçilik yetkilileri ise, Grivas'ın Sovyetler ve Mısır'dan silâh alan Makarios'a bir denge olacağı savındaydılar. Osman Örek Grivas'ın adaya gönderilmesinde Amerikalıların ve özellikle George Ball'un rolü olduğunu belirtmektedir. Grivas'ın Kıbrıs'a geleceği haberi ise, Johnson Mektubu'ndan sonra, İnönü'yle Papandreu'nun Washington'a çağrılmalarını izleyen günlerde yayılmıştır⁴³³.

Rum Milli Muhafaza Ordusunun başına geçirilen Grivas, 1964-67 döneminde Türk halkına yöneltilen bütün saldırıları yönetmiştir. Oysa ABD, Türkiye'ye sözlü güvence vererek “*Merak etmeyin Grivas oraya Türklerle değil, komünistlerle mücadele etmek için gitti*” demişti, saldırılardan sonra da ses çıkarmayan Amerika 4 Mart 1964 tarihli BM kararından beri işgalci Rum yönetimini meşru Kıbrıs Hükümeti olarak tanımaya devam etmektedir⁴³⁴.

⁴³⁰ Cüneyt Arcayürek'in mektubu nasıl ele geçirdiği için bkz. “Cüneyt Arcayürek Johnson Mektubunu Anlatıyor 2-3-4”, **Cumhuriyet**, 25, 26, 27 Mayıs 1982.

⁴³¹ **Cumhuriyet**, 26-27 Mayıs 1982, s.9, 12.

⁴³² **Cumhuriyet**, 24 -27 Mayıs 1982, s.9 , 12.

⁴³³ İ.R. YALIN, “ Kıbrıs'a Müdahale Ettirilmeyen Yıllar ... 4”, **Cumhuriyet**, 31 Mayıs 1982, s.12.

⁴³⁴ S. İSMAIL, **Egemenlik, Konfederasyon...**, s.47-48.

Grivas, adaya dönüşünden sonra düzenlemiş olduğu mitinglerle “*yarının Yunan Kıbrıs’ından*” söz etmeye başlamış, Yunanistan iki aylık süre içinde yedi bin askerini Kıbrıs’a gizli yollardan sevk etmiştir. Cenevre görüşmelerinin sonuç vermemesi üzerine Grivas’ın başında bulunduğu Rumlar Erenköy ve Mansura bölgelerindeki Türklere karşı şiddetli saldırılar başlatması üzerine Türkiye 7-9 Ağustos tarihlerinde Türk jetleri Ada’yı bombalamaya başlamış, Türk Deniz kuvvetleri de denizden karadaki Rum mevzilerini bombardıman etmiştir. Türk hükümetinin bazı üyeleri ile bazı komutanlar, bu fırsattan yararlanıp, Kıbrıs’a asker çıkarmak hususunda ısrar etmiş iseler de, “Haksız duruma düşeriz” diyen İnönü, Makarios’un saldırıları durdurma emri verdiğinin haberi gelmesi üzerine, 9 Ağustos’ta bombardımanı durdurmuştur⁴³⁵. BM ateşkes çağrısından sonra Grivas ablukayı kaldırınca Türkiye’de çağrıya olumlu yanıt verdi, artık çarpışmalar yerini ekonomik ablukaya bırakmıştı⁴³⁶.

1964 yıllarında Türkiye’de kamuoyunda Kıbrıs konusu tartışılmaktaydı. 1964’te Türkiye’nin Kıbrıs tezinin Federasyon olduğu belirtilmekle beraber, buna ters düşen yorumlara ve değerlendirmelere de rastlanmaktaydı. Ecevit, taksim tezini savunurken, Kayhan Sağlamer, 5 Ocak 1964 tarihli Cumhuriyet Gazetesi’nde; “*Madem ki kalbimizden kazanması imkânı olmayan taksime karşı başkalarında bir alerji mevcuttur, Türk azınlığının can ve mal emniyetini teminat altına alacak bir federasyona gidilemez mi?*” diyordu. Öte yandan Prof. Mahmut Belik de federasyon görüşünü savunarak buna örnekler veriyordu. 1964 yılında İnönü, BM arabulucusu Sakari Taomija ile görüşürken federasyon tezi üzerinde ısrar ediyordu. Dışişleri Bakanı Feridun Cemal Erkin de “bizim tezimiz federasyondur. İstedığımız coğrafi ayrılık mahalli muhtariyettir” demektedir⁴³⁷.

Bu dönemin önde gelen özelliklerinden biri de Türkiye’nin Amerika olmak üzere dostlarından Kıbrıs konusunda gereken ilgiyi görememesi ve dış politikamızın kamuoyunda tartışma haline gelmesidir.

D) 1965 -1974 DÖNEMİNDE KIBRIS

Başpiskopos Makarios’un, 1 Ocak 1964 tarihinde 1960 Antlaşmaları ile Garanti Antlaşmalarını tek taraflı olarak feshettiğini açıklaması Kıbrıs’taki durumu daha gerginleştirmiştir. Makarios, bu dönemde Kıbrıs Türklerini ve Türkiye’yi çok zayıf bir durumda yakalayarak böyle bir girişimde bulunmuştur. Rauf Denктаş, bu dönemdeki

⁴³⁵ F. ARMAOĞLU, Kıbrıs Meselesinin Türk-Yunan İlişkilerinde Yarattığı..., s.328-329.

⁴³⁶ B. ORAN, a.g.e., C.I, s.728.

⁴³⁷ S. E. ERGENELİ, a.g.t, s.18.

gelişmeleri şöyle açıklamaktadır; “Dolayısıyla biz dengeli bir cevap veremediğimize göre, çok zayıf bir durumda yakalandığımıza göre, zaman içerisinde acaba 60 durumunu tekrar yaratabilir miyiz durumuna geldik. Türkiye ile birlikte ve BM’den bunu talep ettik. Yani “bizi tekrar normale götür, normalizasyon istiyoruz” dedik. BM Genel Sekreteri’nin cevabı ilginç oldu. Biz oraya bir barış gücü gönderdik ama onun görevi anayasal düzeni ihya etmek değildi. Dolayısıyla bunu yapamayız demek suretiyle derhal Rumdan yana çıktılar onlarda. Güvenlik Konseyi suçlu Makarios’u meşru Kıbrıs Hükümeti addettikleri gün biz Kıbrıs meselesinin artık bizim açımızdan halledilemeyecek bir ortama itildiğini gördük.

Ve yapılabilecek neydi? Mecburen Türkiye de hâlen hazırlıksız durumu kurtarmak zorunda idi. Makarios ise meşru hükümet olduğunu ilân etti. Türklere azınlık hakları önerdi. Sıkışık durumda olduğumuzu biliyordu. Dedi ki “ ya tekliflerimi kabul edersiniz, ya çekip gidersiniz adadan”. Bu şartlar altında bizim yapabileceğimiz fazla bir şey yoktu. Türkiye bize yardımlara devam etti. Makarios, Dr. Küçükle görüşmedi. Görüşürse eşitliğini kabul eder korkusu içinde yaşadı. 1967 sonuna kadar bu böyle devam etti”⁴³⁸.

1965-1967 yıllarında Türkiye, Kıbrıs’ın bir başka devletle birleşmesi veya taksimi ile alâkalı olanlar da dahil olmak üzere, mevcut garantilerin saklı tutulması şartıyla, Kıbrıs Türk toplumunun önerdiği biçimiyle federal devletin kurulması tezini savunmuştur. Türkiye’nin de bu dönemde milli ve milletlerarası düzeyde benimsemiş olduğu görüş, 1960 Antlaşmalarının hukuken geçerli olduğu ve bütün ilgili tarafların rızası bulunmadıkça değiştirilemeyeceğidir.

Türkiye’de AP tek başına iktidara geçtikten sonra Demirel; TMT üyesi öğrencileri eğitimlerini sürdürmek için Türkiye’ye çağırması, Atina ise Çekoslovakya’dan yapılan silâh naklini durdurmak için Lefkoşa’ya baskı yapmıştır. ABD’nin yardımına muhtaç olan Yunanistan ve Türkiye’nin yeni yönetimleri, ABD mali yardımıyla ekonomik kalkınma plânlarını hazırlamak için barış ortamı sağlama amaçlı görüşmelere başlamışlar. Türkiye bu dönemde ekonomik ve ekonomik temelli ilişkilere öncelik verdiğinden dolayı dış politikada sertlikten kaçınmış, bu politika anlayışı Yunanistan ile Kıbrıs’taki ilişkilere de yansımıştı.

⁴³⁸ KKTC Cumhurbaşkanı Rauf R. DENKTAŞ ile 26.01.2005 tarihinde KKTC Cumhurbaşkanlığı Sarayı’nda yapmış olduğumuz görüşmeden.

1964 krizlerinden sonra Kıbrıs meselesinin Türkiye ile Yunanistan arasında ikili müzakereler yoluyla çözülmesi prensibi her iki tarafça da kabul edilmiş olmasına rağmen Yunanistan'ın enosisle ısrarlı tutumunu sürdürmesi sonucunda görüşmelerden yine sonuç alınamamıştır.

Başbakan Süleyman Demirel'in 17 Temmuz 1964'te basın mensuplarına “*Enosisin olmayacağını, enosisle rıza göstermeyeceğimizi defaatle söyledik*” demesine rağmen; Yunanistan'ın 1964 Haziran ayından itibaren anlaşmalara aykırı olarak Kıbrıs'a gönderdiği 10-12 bin kişilik kuvvetin, Kıbrıs Rum ordusu içinde mütalâa edilmesi konusunda Kıbrıs Rum Meclisi'nin almış olduğu kararla, Ada'daki Yunan kuvvetleri, Rum Milli Muhafız Kuvvetlerine katılarak Türklere ve Türkiye'ye karşı kullanılmak istenmiştir. Buna Cumhurbaşkanı Cevdet Sunay sert bir yanıt vermiştir⁴³⁹.

Yunanistan ve Kıbrıslı Rum liderler, enosis emellerine bağlı kaldıklarına dair demeçler vermeye devam etmişler, Yunanistan Başbakanı Stefanapulos, Atina'da 23 Eylül 1965 tarihinde, Lefkoşa'da yayınlanan Rum gazetesi Cyprus Mail'e verdiği demeçte “*Yunanistan'ın Kıbrıs'ı Anavatan Yunanistan'a birleştirmekten asla vazgeçmeyeceği hakkında Rum halkına teminat vermek isterim*” demiştir. Londra Konferansı sonrasında Makarios adada Rumlara karşı Türk direnişinin önemli isimlerinden olan Rauf Denктаş'ın adaya girişini yasaklamıştı. Demirel ve Kollias arasındaki görüşmelerde uzlaşmaya varılamaması üzerine adada gerilim artınca Denктаş gizlice adaya dönmek istemiş, ancak yakalanarak hapsedilmiştir. Türk tarafı derhal bir muhtıra vererek Denктаş'ın serbest bırakılmasını talep etmiş, fakat Makarios Rum kanunlarına göre yargılanması konusunda ısrar etmiştir. Böylece taraflar arasındaki gerginlik daha da artmıştır. Türkiye, araya ABD, İngiltere ve BM'yi koyarak Rauf Denктаş'ın “Türkiye'ye geri dönmesi” koşuluyla serbest bırakılmasını sağlamıştır⁴⁴⁰.

1967 Temmuzunda Kıbrıs'ta “*bir enosis darbesi*” yapılacağı söylentisinin çıkması üzerine, Türkiye sert bir biçimde Yunanistan'ı uyarmıştır. Kıbrıs'ta bu gelişmeler sürerken, 15 Kasım 1967 günü Grivas komutasındaki Rum askerleri ağır silâhlar, zırhlı araçlar ve toplarla Boğaziçi ve Geçitkale köylerini abluka altına alarak, 27 Türkü öldürmüştü⁴⁴¹, bu iki köye ağır bir hücum düzenlemiştir. Bunun neticesinde Türkiye, Demirel Hükümeti zamanında, çıkarma timini kendin yap gibi kampanyalarla

⁴³⁹ F. ARMAOĞLU, Kıbrıs Meselesinin Türk-Yunan İlişkilerinde Yarattığı..., s.332.

⁴⁴⁰ Aynı makale.

⁴⁴¹ Aynı makale.

müdahale için hazırды, asker gönderebilecekti⁴⁴². Bu saldırılar üzerine TBMM toplanarak Kıbrıs'a müdahale kararı almış, İskenderun'da Türk donanması hazırlıklarına başlamış, aynı zamanda Yunan hükümeti ile dost ve müttefik ülkelere göndermiş olduğu mesajla çıkartma kararını bildirmiştir.

Johnson'un Özel Temsilcisi Cyrus Vance Amerika'dan gelerek, araya girmiş ve Türkiye'ye, niçin adaya gireceklerini, ne yapmak istediklerini sormuştur. Türkiye'nin cevabı ise katliamların durması, tazminatların verilmesi, işgalci 20 bin Yunan askerinin adadan çıkması ve Grivas'ın adadan gitmesi olmuştur. Vance, bunları siz adaya çıkmadan biz elde edersek durur musunuz şeklindeki önerisini Türkiye kabul ederek çıkarma yapmaktan vazgeçmiş ve bu kararını durdurmuştur⁴⁴³.

Johnson'un Özel temsilcisi Cyrus Vance bölgeye gelerek gerekli temaslarda bulunurken, Türkiye Yunanistan'a 13 maddelik bir muhtıra vermiş buna uyulmadığı takdirde müdahalede bulunacağını belirtmiştir⁴⁴⁴. Türkiye çıkartmanın durdurulması için *20 bin Yunan askerinin derhâl adayı terk etmesi, Grivas'ın Kıbrıs'tan çıkarılması, can ve mal kaybı için tazminat verilmesi ve Türk bölgelerinin ihlâl edilmemesini istemiştir*. Yunanistan'daki yetkili çevreler ise, 1967 saldırılarının Grivas tarafından Atina ve Makarios'a danışılmadan yapıldığını ileri sürmüştür.

Daha sonra Yunanistan açıklama yaparak anlaşmaların dışında Kıbrıs'a gönderdiği kuvvetleri geri çekeceği, buna karşılık Türkiye'nin de savaş hazırlıklarını durduracağı bildirmiştir. ABD Başkanının yolladığı arabulucu ile Yunanistan'ın tazminat ödemesini, Grivas'ın adadan sürülmesini, her iki ülke kuvvetlerinin dağıtılmasını ve antlaşma hükmü dışında adaya sokulan Yunan askerinin geri çekilmesini temin etmişlerdir. Bu anlaşmayı Makarios yaptı, ve sonunda Yunan askeri, Grivas adadan çıktı ama sonradan yine geldiler. Köylülere tazminat vereceğini vaat eden Makarios ondan sonra bunu unutmuştur⁴⁴⁵.

1967 sonrasında Türkler adadaki fiili ayrılmışlığı resmiyete dökerek 29 Aralık 1967'de Kıbrıs Türk Geçici Yönetimi ilân edilmiştir. Başkanlığını Dr. Küçük, yardımcılığını da Rauf Denктаş adaya dönerek üstlenmiştir. Bu yönetimin, 1960

⁴⁴² KKTC Cumhurbaşkanı Rauf R. DENKTAŞ ile 26.01.2005 tarihinde KKTC Cumhurbaşkanlığı Sarayı'nda yapmış olduğumuz görüşmeden.

⁴⁴³ Aynı görüşmeden.

⁴⁴⁴ A. ÇAY, a.g.e, s.85-86.

⁴⁴⁵ KKTC Cumhurbaşkanı Rauf R. DENKTAŞ ile 26.01.2005 tarihinde KKTC Cumhurbaşkanlığı Sarayı'nda yapmış olduğumuz görüşmeden.

Anayasasının öngördüğü düzen yerine gelinceye kadar görevde kalması kararlaştırılmıştır⁴⁴⁶. Geçici Türk Yönetimi 5 Temmuz 1970 tarihinde yapılan seçimlerden sonra Kıbrıs Türk Yönetimi ismini almıştır⁴⁴⁷. Dr. Fazıl Küçük'ün bu esnada Türk Yönetimi Başkanlığı ve Cumhurbaşkanı Yardımcılığı görevlerinden çekilmesi üzerine 16 Şubat 1973'te yerine Rauf Denktaş seçilmiştir.

1968 Haziran'ında başlayan görüşmelerde Rumların enosis fikrinden vazgeçmemesi ve Türk tarafının self determinasyon hakkının kendilerinde olduğu fikrini reddetmesi, görüşmeleri çözümden uzak bir noktaya taşımıştır. Ayrıca Türkiye 1960 Anayasası'ndaki hakların genişletilmesini isterken Rumlar "Türlere 60 Anayasasındaki hakları dahi vermemek ve Türk toplumunu bir azınlık statüsünde tutmak gayesindeydiler"⁴⁴⁸. İlk en sağlam çözüm olarak federal devlet sistemini gören Türkler 1968'de başlayan görüşmeler ilerledikçe "Türk tarafı bölgede muhtariyete dayalı üniter devlet yapısını esas alır" görüşünde idiler⁴⁴⁹. Bu sisteme göre Kıbrıs'ta tek bir devlet çatısı olacak ancak çeşitli yerlerdeki Türkler kendi işlerini görebilecek ve Rum müdahalesi olmayacaktı. Bu görüşle Türklerin kendi yönetimini sağlaması hedef alındığından enosis yanlısı Rumlar tarafından benimsenmemiştir. Türklerin "federatif devlet" tezini reddeden Rumlar, bir taraftan Türkler üzerindeki baskı ve yıldırma politikasını devam ettirirken aynı zamanda "tam bağımsızlık", "self determinasyon" gibi tezlerle Bağlantısız ülkelere şirin görünmek için propagandaya girişiyor, kendisini "meşru Kıbrıs" yönetimi olarak tanıyordu.

Türkiye'nin notası, Amerika'nın da baskısıyla 20.000 askerini Ada'dan çeken Yunanistan askeri yönetimi, 1974 yılına kadar toplumlararası görüşmeler dışında ada ile ilgili doğrudan temastan kaçınmıştır. İç politikadaki başarısızlıkları nedeniyle yeni bir arayışa giren Yunan Cuntası, Makarios'la mücadele için Grivas'ı 28 Ağustos 1971'de gizlice Kıbrıs'a sokmuştur. 1974 yılına kadar da adaya gizlice silâh sokmaya devam etmiştir.

⁴⁴⁶ Geçici Türk Yönetimi'nin çalışma esaslarını ortaya koyan maddeler için bkz. A. ÇAY ,a.g.e., s.87-88; A. OLGUN, **Kıbrıs Gerçeği...**, s.30-31; Türk Cemaat Meclisi Başkanı Rauf Denktaş, 1964'ün başında Güvenlik Konseyi'nde yaptığı konuşmasından dolayı Rum yönetimince suçlu bulunmuş ve Denktaş'ın adaya dönüşünü yasaklamıştı. Denktaş konuşmasında, BM'nin konu ile ilgili alacağı kararda Kıbrıs Hükümeti ifadesinin yer almaması gerektiğini, aksi halde devleti işgal eden Rum yönetiminin, meşru Kıbrıs Hükümeti olarak tanınacağını söylemiştir. ABD'de bu dönemde devreye girerek Türkiye'nin Denktaş'a baskı yapmasını istemiştir. Bkz.S. İSMAİL, **Egemenlik, Konfederasyon...**, s.47; Sadi SOMUNCUOĞLU, **Arka Kapımıza Dayandılar Kıbrıs'ta Sirtaki**, Ankara, 2002., s.139.

⁴⁴⁷ A. OLGUN, **Kıbrıs Gerçeği...**, s.30.

⁴⁴⁸ F. ARMAOĞLU, **20. Yüzyıl Siyasi Tarihi**, Alkım Yayınevi, İstanbul, 1983, s.786.

⁴⁴⁹ Aynı eser, s.810.

Rauf Denктаş, 1967'den sonraki gelişmeler hakkında şunları ifade etmektedir; *“1967-68'den sonra benim Kıbrıs'a dönüşüm var. Ve Makarios bu darbe altında, Yunan askerlerini de kaybedince görüşmelere razı olmaya mecbur oldu. Klerides'i tayin etti ve ben Klerides'le uzun süre görüştüm. Başlangıçta otonomi istedik. Yani 1960 Antlaşmalarındaki hakkımızı toprağa, coğrafyaya yaymak istedik. 1973'e kadar kesilerek, başlayarak görüştük. 1973'te Makarios reddetti. Yunanistan ve Klerides kendisine haydi kabul et dediği halde reddetti. Reddedince arkasından Yunan darbesi geldi. 15'inde arkasından da Türkiye'nin müdahalesi geldi”*⁴⁵⁰.

Denктаş-Klerides ikili görüşmelerinden sonuç alınamaması üzerine BM Genel Sekreteri Kurt Waldheim'in de teklifiyle 8 Haziran 1972 tarihinde “Genişletilmiş Toplumlararası Görüşmeler” veya diğer adıyla “Beşli Görüşmeler” başlamıştır. Beşli görüşmelere zaman kaydının konulmamış olması kamuoyunda başlayan umutsuzluğu giderek arttırmıştır. O dönemde gerek Türkiye basınında gerekse Kıbrıs Türk basınında bu görüşmelerin Kıbrıs sorununa beklenen çözümü sağlayamayacağı, görüşmelerin uzaması karşısında ise, Kıbrıs çevresinde Türk toplumu ve Türkiye aleyhine daha yeni sorunların doğacağı görüşleri işlenmeye başlamıştır⁴⁵¹.

Dışişleri Bakanı Ümit Haluk Bayülken, Cumhuriyet gazetesine 12.7.1972 tarihinde vermiş olduğu özel demecinde BM Genel Sekreteri Waldheim'in Kıbrıs anlaşmazlığı konusunu realist bir açıdan ele aldığını, bunun da iyimserlik için bir sebep olduğunu belirterek şunları söylemiştir: *“Biz Kıbrıs'ın bağımsız olmasını istemekteyiz. Adanın bağımsızlığı ise doğrudan doğruya Türk toplumunun orada varolması ile ilgilidir. Eğer Türklere azınlık statüsü uygulamaya kalkışlarsa, “Kıbrıs Cumhuriyeti” bir Kıbrıs Rum Cumhuriyeti, yada Yunanistan'ın bir parçası olacaktır. Böylece de, “Bağımsız Kıbrıs Devleti” ortadan kalkacaktır. Ortaklık çerçevesi içinde Türk topluluğu Adanın bağımsızlığı için bir emniyet sübabıdır”*.⁴⁵²

Kıbrıs Türk basınında, “Kıbrıs görüşmelerinden federatif bir sistem çerçevesinde Türk ve Rum toplumlarının yaşantılarına statü getirileceği yönünde yorumlar yer almıştır. Kıbrıs Türk basınında Türklerin kendi bölgelerinde kendi kendilerini

⁴⁵⁰ KKTC Cumhurbaşkanı Rauf R. DENKTAŞ ile 26.01.2005 tarihinde KKTC Cumhurbaşkanlığı Sarayı'nda yapmış olduğumuz görüşmeden.

⁴⁵¹ Kıbrıs Bülteni, Sayı: 4-6, Temmuz 1972, s.17; T.C.M. Başkanı ve Kıbrıs Türk Yönetimi Başkanı Rauf Denктаş'ın 8 Haziran 1972 'de Genişletilmiş Toplumlararası Görüşmelerin açılış töreninde yapmış olduğu konuşma için bkz. s. 19-22.

⁴⁵² Kıbrıs Bülteni, S.4-6, Temmuz 1972, s.17-18.

yönetmeleri isteği dile getirilmiştir⁴⁵³. Kıbrıs'taki Türk Mukavemet ve Mücahit Birlikleri de Kurt Waldheim'a hitaben ortak bir bildiri yayınlayarak "Kıbrıs Türk yönetimi altında yaşamak bizde alışkanlık haline gelmiştir. Gerekirse bu müesseseyi korumak için savaşır ve ölürüz" demişlerdir, bu bildiriye Kıbrıs basınında yayınlamışlardır.

Beşli görüşmelerden sonra Kıbrıs Rum basını Türkiye'nin barış anlayışını alaya alır tarzda yazılar yayınlamıştır. Eleftheria gazetesinden 15 Haziran tarihli Bozkurt gazetesine aktarılan "İnanç" başlıklı yazı ile Rum basını Dışişleri Bakanı Bayülken ile alay ederek Kıbrıs politikasını eleştirmektedir⁴⁵⁴. Yazıda ayrıca Waldheim'in Ankara'da Türk Hükümeti ile yaptığı görüşmeden sonra toplumlararası görüşmelerin başarıya ulaşması yolundaki tek engelin Türkiye ile Kıbrıs Türk liderliği olduğunu anlamış bulunduğu inandıklarını, Türklerin BM'ye güveni olmadığı iddia edilmekte ve Türklere hadlerinin bildirilmesi zamanının geldiği belirtilmektedir.

Yazının sonunda ise "*Türklerin Kıbrıs sorununun hürriyet ve self determinasyon prensipleri çerçevesinde bir çözüme bağlanması yolunda bir engel teşkil etmelerine artık bir son verilmelidir. Türkiye, Birleşmiş Milletlere güvensizlik belirtmekten vazgeçmeli ve gerek bu dünya teşkilatına gerekse onun prensiplerine güven ve inanç belirtmelidir*"⁴⁵⁵ şeklindeki yorumlama ile sanki Türklerin sorunun hürriyet ve kendi kaderini tayin prensipleri doğrultusunda çözüm istemediği Rum basını yoluyla Rum ve dünya kamuoyuna lanse edilmek istenmektedir. Oysa Kıbrıs sorununda asıl çözümsüzlüğün nedeni Rumların tutum ve davranışları, Kıbrıs Türklerini azınlık statüsünde değerlendirmeleri, sadece kendilerini tüm dünyaya "meşru Kıbrıs Hükümeti" olarak tanıtmaları ve adada Türklere karşı yarattığı katliamdır. Kıbrıs Rumlarının görüşmelerden amacı Türkiye'nin müdahale hakkının nötralize edilmesini gerçekleştirmek ve bunu dünya kamuoyuna duyurmaktır.

12 Mart 1971 askeri muhtırasıyla başlayan ara rejim döneminde Türkiye dış politikasında Amerika ile yakınlaşan pasif bir tutum benimsemişti. 1973 seçimlerinden sonra Bülent Ecevit'in Başbakanlığında CHP-MSP koalisyon hükümeti kurulmuştur. Bu hükümet iç ve dış politikada ara rejimin izlerini silmeyi hedeflediğinden Kıbrıs politikasında da "*fonksiyonel federatif sistem tezi*"ni benimsemiştir. Bu teze göre tek bir

⁴⁵³ "Kıbrıs Türk Basından Yorum- Haber-Röportaj", **Kıbrıs Bülteni**, S.4-6, s.30-31.

⁴⁵⁴ "Kıbrıs Rum Basınından Özetler ve Kısa Cevaplar", **Kıbrıs Bülteni**, S. 4-6, s.40-41.

⁴⁵⁵ Aynı yer.

devlet vardır, görev ve yetki paylaşımı esastır. CHP milletvekili Haluk Ülman, 1974 federal sistemin ne şekilde olacağı hakkında bilgi vermekte ve şöyle demektedir; *“Ecevit Hükümeti’nin önerdiği Federatif sistem Ada’daki iki toplumun kesinlikle birbirinden ayrılmış, başka başka bölgelerde yaşamasını öngören, yani, Ada’da bir nüfus değişimini gerektiren bir “bölgesel federasyon” değildir. Önerilen, Kıbrıs’ta Rum toplumunun yanında Türk toplumunun da gerek devlet yönetiminde etkin söz sahibi olmak ve gerekse kendi iç işlerini tek başına yürütmek olanağını sağlayacak “fonksiyonel bir Federatif sistem” kurulmasıdır. Daha açık bir ifade ile Ecevit Hükümeti Kıbrıs’taki topluluklar arasında toprakların değil, devlet görev ve yetkililerinin paylaşılmasını istemektedir”*⁴⁵⁶.

Ecevit Hükümeti’nin federasyon tezini benimsemesi Rumlar tarafından büyük bir tepkiyle karşılanmıştır. Türk Hükümeti kamuoyunun da yoğun baskısı, isteğiyle 1974 yılında Kıbrıs’a müdahalede bulunmuştur.

Aralık 1963’ten 20 Temmuz 1974’e kadar Kıbrıs Türkleri Kıbrıs Cumhuriyeti’ni fiilen işgal eden Rum yönetiminin kısıtlamaları altına giriyordu⁴⁵⁷. 1963-74 döneminde Rum yönetiminin Kıbrıs Türklerini çok zor durumda bırakmaları, Türklerin iktisadî, sosyal yaşamlarını, seyahat özgürlüklerini kısıtlamaları, ne Birleşmiş Milletlerde, ne Avrupa Konseyi’nde ne de AET’de (bugünkü AB) hiç umursanmamaktaydı⁴⁵⁸.

Kıbrıs Türk halkının 1964 saldırılarından sonra Devletin tüm organlarından dışlanması ve 11 yıl sürecek insanlık dışı bir kuşatma altında yaşamaya zorlanması, her alanda olumsuz sonuçlara yol açmıştır. Adanın yüzde üçlük bir bölümündeki kuşatma boyunca, dış dünyadan soyutlanan Kıbrıs Türklerinin haberleşmesi, ulaşımı, ekonomik ilişkileri tümü ile yasaklanmış, Türk bölgelerine mektup gelmesi, mektupların dış dünyaya ulaşması, yabancıların Türk bölgelerine geçmesi bütünü ile engellenmiştir. Ulusal gelir gündün güne düşerken, Türk halkı, sadece Türkiye’den gelen yardımlarla ayakta durmaya çalışmıştır. Yıllarca her Kıbrıslı Türk kamu görevlisine eşit olarak 30 Kıbrıs lirası verilmiş ve bu da Anavatan Türkiye’nin gönderdiği maddi yardımdan sağlanmış, yiyecek, doktor ve ilaç ihtiyacı bütünü ile Türkiye’den Kızılay’ın gönderdiği yardımlar ile karşılanmıştır. Türk toplumunu açlığa mahkûm ederek, çökteceğini sanan Rum liderliği, aralarında çividen, bot başına kadar her çeşit malzemenin bulunduğu

⁴⁵⁶ Haluk ÜLMAN, “Neden ve Nasıl Federatif Sistem”, *Milliyet*, 22 Nisan 1974, s.2.

⁴⁵⁷ E. MANİSALI, *a.g.e.*, s.36.

⁴⁵⁸ *Aynı eser*, s.38.

tam 37 çeşit malın Türk bölgelerine girişini yasaklamış bu 11 yıl boyunca Türk halkının bütçedeki hakkını, dış yardımların tümünü gasp etmiştir. Toplanan vergilerle Türk bölgelerine tek bir kuruluşluk yatırım yapılmamıştır. Yol, su, elektrik, sağlık hizmetlerinden yararlandırılmayan Türkler, “utanç barikatlarında” onur kırıcı muamelelere maruz bırakılmıştır. Bu insanlık dışı şartlar 1974 Türk Barış Harekâtı’na kadar devam etmiştir⁴⁵⁹.

1963’ten 1974’e kadar geçen süreçte Kıbrıs Türk’ünün yaşamış olduğu gelişmeler, çekmiş olduğu sıkıntılar bağımsızlık ilânını gerekli kılan en önemli nedenlerdendir.

Kıbrıs Türk halkının 1963 sonunda başlayarak 1974 Türk Barış Harekâtına kadar geçen 11 yıllık dönemde Rumların elinde yaşadığı acılar, çektiği ızdıraplar bilinmeden 15 Kasım 1983 tarihli bağımsızlık kararının anlamını tam olarak kavramak olanağı yoktur⁴⁶⁰.

Prof. Clement H. Dodd, bu dönemi bir cümle ile tarif eder; “*Bu konu hakkında genelde söylenen şey; 1963-1974 yılları arasında geçen olayları Kıbrıslı Rumların hatırlayamadığı, Kıbrıslı Türklerin ise unutamadığıdır*”⁴⁶¹.

E) RAUF DENKTAŞ’IN “BAĞIMSIZ KIBRIS TÜRK DEVLETİ” DÜŞÜNCESİ

Bağımsız Kıbrıs Türk Devleti kurma düşüncesi Kıbrıs Türk liderliğinde önceden beri var olan bir düşünce olmuştur. Bağımsız Kıbrıs Cumhuriyeti’nin Rumlar tarafından yıkılmasından sonra Kıbrıs Türk liderliği için de ayrı bağımsızlık olgusu ortaya çıkmıştır.

Rauf Denktaş, “*Rumlar 1960 Ortaklık Cumhuriyetini Enosis için, 21 Aralık 1963 yılında yıktıkları gün bizim doğal olarak bağımsızlığı ihya edersiniz, tekrar kurarsınız, veyahut taksim istiyoruz diye ortaya çıkmamız lâzımdı*” demektedir. Ancak Türkiye o günkü şartlarda bunu yapabilecek durumda değildi, gerekli hazırlığı da yoktu⁴⁶². Rauf Denktaş çoğu kez, TRT’ye, Anadolu Ajansı’na yaptığı değerlendirmelerde, Kıbrıs gazetesine ve

⁴⁵⁹ S. SOMUNCUOĞLU, *Arka Kapımıza...*, s. 131-132.

⁴⁶⁰ Ahmet C. GAZİOĞLU, *Kıbrıs Sorunu ve Bağımsızlık Kıbrıs Sorununu Yaratan Nedenler Bağımsızlığın Ada Tarihindeki Yeri ve Bugünkü Anlamı*, CYREP Yayınları, Lefkoşa, 1986, s.377.

⁴⁶¹ S. SOMUNCUOĞLU, *Arka Kapımıza...*, s. 139-140.

⁴⁶² **KKTC Cumhurbaşkanı Rauf R. DENKTAŞ ile 26.01.2005 tarihinde KKTC Cumhurbaşkanlığı Sarayı’nda yapmış olduğumuz görüşmeden.**

diğer gazetelere vermiş olduğu demeçlerinde, Rumların, Kıbrıs Türklerini 1963 saldırıları ile ortaklaşa kurmuş oldukları Kıbrıs Cumhuriyetinden attıkları gün aslında ayrı bağımsız, Kıbrıs Türk Devletinin kurulması için gerekli adımı atmaları gerektiğini belirtmektedir⁴⁶³. Bağımsızlığı aslında çok önceden ilân etmeleri gerektiğini vurgulamaktadır.

Denktaş'ın KKTC ilân edilmeden 17 yıl önce, 1966-1967 yıllarında Kıbrıs sorununun çözümü için “Kıbrıs'ta Bağımsız Türk Devleti ilân edilmelidir”⁴⁶⁴ şeklinde de beyanatları olmuş ve bu beyanatları o dönemin Kıbrıs Türk basınında, özellikle tarafsız gazete Akın da yer almıştır.

Denktaş, 27 Temmuz 1965 tarihinde de sürgünde olduğu Ankara'da Hürriyet gazetesine verdiği demeçte “Bağımsız Türk Devleti'nin ilânının kaçınılmaz olduğunu” vurgulamıştır⁴⁶⁵. Denktaş bu demecini Kıbrıs Meclisine Türk milletvekillerinin alınmamasından sonra söylemiştir. Türk milletvekillerine “*meclis toplantılarına katılamazsınız, size izin vermem, zorla gelmeye kalkarsanız fiziki güç kullanarak sizi içeri sokmam*” diyen Klerides'in bu açıklaması 23 Temmuz 1965 tarihli Rum basınında da geniş yer almış ve “Türk milletvekillerinin Meclisten kovuldukları” ilân edilmiştir. Rum milletvekilleri seçim yasasını da aynı gün kendi isteklerine göre değiştiren bir karar almıştır⁴⁶⁶.

Denktaş, Kıbrıs Türk toplumundaki, Self determinasyon, kendi kaderini kendisinin tayin etme hakkına sahip olma bilinç ve inancının Kıbrıs Cumhuriyeti çöktürdüğü an kendiliğinden olduğunu belirtmektedir⁴⁶⁷.

KKTC'nin kuruluşunun 10. yılı nedeniyle Kıbrıs gazetesi⁴⁶⁸, Cumhurbaşkanı Rauf Denktaş ile cumhuriyetin ilânı konusunda bir röportaj yapmış ve bu röportaj 15

⁴⁶³ Cumhurbaşkanı Rauf Denktaş'ın 10. Yılı..., s.2-3,10-11; S. İSMAİL, **Özgür Yaşamak İçin Bağımsızlık Üzerine Yazılar**, CYREP, Lefkoşa, 1989, s.21-23.

⁴⁶⁴ Cumhurbaşkanı Rauf Denktaş'ın 10. Yılı ..., s.10; S. İSMAİL, **Özgür...**, s.21.

⁴⁶⁵ S.İSMAİL, **Egemenlik, Konfederasyon...**, s.103.

⁴⁶⁶ Aynı eser, s.103; Rum Meclisi'nin seçim yasasının değiştirmek için karar aldığı gün, 23 Temmuz 1965'te İngiliz Hükümeti'nin resmi görüşünü içeren bir yorum yayımlayan BBC, “Türkler meclis çalışmalarına katılabilmek için BM'nin silahlı muhafızlarının kendilerini koruması gerektiğini hissetmektedirler. Kıbrıs hükümeti kendini yaratan Anayasayı ihlal etmiş olduğundan, uluslararası alanda herhangi bir yasal duruma sahip değildir. Eğer Türkler, Rum hükümetini resmen tanırlarsa, Rum hükümetine karşı uluslararası sahada herhangi bir yasal müracaat hakkına sahip olamayacaklardır” diyordu. S.İSMAİL, **Egemenlik, Konfederasyon...**, s.103; Bu yorumdan 40 sene sonra bugün de aynı pozisyondayız. AB Türkiye'den Kıbrıs Rumlarını tanımasını istemektedir.

⁴⁶⁷ S. İSMAİL, **Özgür...**, s.22.

⁴⁶⁸ Kıbrıs gazetesi, Kıbrıs Medya Grubu Ltd. adı altında 11 Temmuz 1989 tarihinde İşadamı Asil Nadir tarafından kurulmuş olup, hâlen yayınına devam etmektedir. Günümüzde, KKTC'nin en tirajlı gazeteleri arasında gösterilmektedir.

Kasım 1993 tarihinde aynı gazetede yayınlanmıştır. Röportajda KKTC'yi kuran ve dünyaya ilân eden Denктаş, cumhuriyeti kurma fikrinin kendisinde ilk kez ne zaman ortaya çıktığını, 1964'lerde neden Bağımsız Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'ni ilân edemediklerini açıklamakta ve 1964 tarihli BM Güvenlik Konseyi kararında Rumların meşru Kıbrıs olarak tanınmasını eleştirmektedir. Denктаş bu röportajda KKTC'nin ilânının, bağımsızlığın çok daha önceleri düşünüldüğünü vurgulamakta ve cumhuriyetin dayanaklarına büyük ışık tutmaktadır⁴⁶⁹.

Rauf Denктаş Kıbrıs meselesinin 1959-1960'ta nasıl halledildiğini bilen bir kişi olarak, tekrar bir birleşme olacaksa da olmayacaksa da, Türklerin kendi bağımsızlığını ilân etmek gerektiği düşüncesinde olmuştur. Özellikle Kıbrıs Türklerinin 1964 yılında ortaklık cumhuriyetinden dışlanmasından sonra Denктаş Kıbrıs Türklerinin ayrı devlet kurması, bağımsızlık düşüncesi üzerinde durmuştur. Ancak o dönemde Türkiye'nin böyle bir oluşumu müdafaa edemeyecek durumda olması büyük bir talihsizlik olmuştur.

Yine 1967'de Meclisin enosis kararı alması, Türk tarafını devletini ilan hakkı vermiş ancak Kıbrıs Türkleri Türkiye'nin hazır olmayışından dolayı bu yetkisini kullanamamıştır⁴⁷⁰. BM Güvenlik Konseyi'nde suçlu Makarios'u "Meşru Kıbrıs Hükümeti" addettikleri gün Kıbrıs meselesinin Türkler açısından artık halledilemeyecek bir ortama itildiği görülmüştü⁴⁷¹. Ancak o dönemde Türkiye, ayrı devlet ilânı için müdahale edecek, bunu yapabilecek durumda olmadığından, gerekli hazırlığı yoktu. Amerika ve İngiltere kendi çıkarları açısından Türkiye'ye bir şey olmaz demekle meşguldü⁴⁷². Denктаş, Türkiye'nin o günlerde Kıbrıs Türklerinin bağımsız devlet kurmalarını müdafaa edemeyecek durumda olmasını, büyük bir talihsizlik olarak nitelirmektedir. 1960-63 yılları arasında sürdürülen iki toplumlu bağımsızlık denemesi

⁴⁶⁹ **Cumhurbaşkanı Rauf Denктаş'ın 10. Yıl...**, s.10-11; **Kıbrıs Gazetesi**, 15 Kasım 1993.

⁴⁷⁰ **Cumhurbaşkanı Rauf Denктаş'ın 10. Yıl...**, s.11-13.

⁴⁷¹ **KKTC Cumhurbaşkanı Rauf R. DENKTAŞ ile 26.01.2005 tarihinde KKTC Cumhurbaşkanlığı Sarayı'nda yapmış olduğumuz görüşmeden.**

⁴⁷² **Aynı görüşmeden;** Cumhurbaşkanı Rauf Denктаş KKTC'nin 10. Kuruluş Yıldönümü nedeniyle 11Kasım 1993 tarihinde TRT'ye yaptığı konuşma şöyledir: "Rumlar bizi 1963 saldırıları ile ortaklaşa kurduğumuz ve eşit haklara sahip olduğumuz Kıbrıs Cumhuriyeti'nden attıkları an ,bu adımı bizim atmamız gerekirdi. Çünkü müşterek bir cumhuriyet ikiye bölünüyordu, bu müşterek cumhuriyeti kuran iki taftan bir tanesi (ben Kıbrıs Hükümetiyim) dediği an, diğerinin (sen değilsin, benim cumhuriyetim var) demesi lazımdı ki denge kurulmuş olsun. Bizim bunu o günkü şartlarda gafil avlanmış, 103 köyü kaybetmiş, Ada'nın yüzde 3'üne sıkıştırılmış, etrafımızın Yunan ve Rum birlikleri tarafından sarılmış, Türkiye'nin müdahale edemediği bir durumda yapacak halimiz yoktu". Bkz. **Cumhurbaşkanı Rauf Denктаş'ın 10. Yıl...**, s.10-11

tam anlamıyla fiyaskoyla sonuçlanmıştır. Enosis taraftarları bağımsızlığı “gayri meşru” bir olay olarak nitelendirilmiştir. Bağımsızlık ulaşılmış bir son durak değil, Yunanistan’la birleşmeyi gerçekleştirecek bir yeni adım olarak kabul edilmiştir⁴⁷³. Rumlar devletin tüm olanaklarını ellerine geçirerek güçlenirken, Türkler ise politik ve ekonomik baskılar altında ezilerek göçe başladılar. Bu eziklik, Türk toplumunun Rumlardan ayrılma isteğine güç kattı. Her iki toplum arasında büyük uçurumların oluşması 1974 Barış Harekâtı’ndan sonra da devam etti. Kıbrıs Türklerinin ayrı bağımsız devlet ilânı da bu koşulların ortaya attığı zorunluluk sunucunda ortaya çıkmıştır⁴⁷⁴.

Denktaş “bağımsızlık ilân edilsin” fikrinden dolayı bir çok arkadaşıyla ters düştüğünü bozgunculuk yapmakla suçlandığını ifade etmektedir. Oysa o günkü koşullarda Kıbrıs Türkünün tek alternatifini bağımsızlık, kendi kaderini tayin hakkını kullanmaktır. Denktaş 1966-67 yıllarında self-determinasyon düşüncesinde olduğunu vurgulamıştır⁴⁷⁵. Cumhurbaşkanı Rauf Raif Denktaş, KKTC’nin 21. Kuruluş yıldönümü dolayısıyla 15 Kasım 2004 yılında yapmış olduğu konuşmasında belirttiği gibi Kıbrıs Türklerinin tüm mücadelesi hak, adalet, hürriyet ve bağımsızlık içindir⁴⁷⁶.

KKTC’nin ilânı ani bir gelişme değil, 1963’te başlayan bir sürecin sonucuydu. Araştırmacı yazar aynı zamanda KKTC Cumhurbaşkanlığı Müşaviri ve Basın Danışmanı Sabahattin İsmail, 1983 yılında bağımsızlığın ilân edilmesinin en birinci nedeni olarak “*Rumların tutumunun kesinlikle anlaşılabilirliğini*” göstermekte ve Kıbrıs Türk halkının 1963 yılında kurmuş oldukları devletten dışlanmasından sonra bağımsız devlet olma hakkının olduğunu belirtmektedir⁴⁷⁷.

İKİNCİ BÖLÜM

⁴⁷³ A. C. GAZİOĞLU, *Kıbrıs Sorunu ve Bağımsızlık...*, s.288.

⁴⁷⁴ Aynı yer.

⁴⁷⁵ S. İSMAİL, *Özgür...*, s. 22-23.

⁴⁷⁶ Rauf Denktaş’ın KKTC’nin 21. Kuruluş Yıldönümü dolayısıyla yapmış olduğu konuşmanın tam metni için bkz. http://www.trncpresidency.org/pres/news/turkce/denktaş21_kurul_konusmasi.htm (25.12.2004).

⁴⁷⁷ KKTC Cumhurbaşkanlığı Müşaviri ve Basın Danışmanı, Araştırmacı Yazar Sabahattin İSMAİL ile 1 Şubat 2005 tarihinde KKTC Cumhurbaşkanlığı Çalışma Odası’nda yapmış olduğumuz görüşmeden.

1974 KIBRIS BARIŞ HAREKÂTI'NDAN KTFD'NİN İLÂNI SÜRECİNE KADAR KIBRIS

A) YUNAN CUNTASININ DARBE GİRİŞİMİ VE TÜRKİYE'NİN MÜDAHALESİ

1) Yunanistan-Makarios İlişkileri ve Yunan Cuntasının Darbe Girişimi

1968 yılı içinde başlayan toplumlararası görüşmeler sürerken, Kıbrıs Rum toplumu içinde iki ayrı görüş belirmişti. Bu görüşlerden biri, eski EOKA'cılar ile Cunta yanlısı güçlerce savunulan görüş olup ani bir askeri harekâtla Kıbrıs Türk direnişinin kısa yoldan kırılarak enosisin ilan edilmesini; diğeri de askeri bir harekâtın Türk müdahalesi ile başarısızlığa mahkûm olacağını iyi kavrayan Makarios tarafından savunulan, uzun vadeli bir program çerçevesinde ekonomik ve siyasi baskılarla Türk direnişinin kırılarak, enosisine ulaşılmasını öngörmekteydi. Enosis konusunda, askeri kısa yolu tercih edenler, EOKA'yı canlandırarak EOKA-B adlı Cunta destekli ve Yunanistan tarafından yönetilen gizli bir örgüt kurdular. Gizli örgüt adada bulunan ve RMMO'yu yöneten Yunanlı subayların yönetimindeydi. 28 Ağustos 1971 yılında gizlice adaya dönen Grivas bu örgütün başına geçti⁴⁷⁸. Her iki cephenin de amacı enosis idi, anlaşamadıkları tek nokta ise işin zamanlamasıdır, taktiğidir. Bu nedenle iki grup arasındaki anlaşmazlık giderek büyümüş ve silâhlı çatışmaya dönüşmüştür.

Ada'da çarpışmalar yaşanırken 2 Temmuz 1974 yılında Yunan cuntasına mektup gönderen Makarios, mektubunda, Yunan cuntasını, EOKA-B ile işbirliği yapmak, kendisini devirmek için komplo düzenlemek, EOKA-B'ye silah ve para desteği sağlamak ve RMMO'da görevli subaylarını EOKA-B'yi yönetmek için görevlendirmekle suçlayarak, Kıbrıs'ta görevli 650 Yunan subayının geri çekilmesini istiyordu⁴⁷⁹. Yunanistan'ın Makarios'un mektubuna yanıtı da darbe girişimi olmuştur.

Yunanistan iç politikada büyük zorluklar içinde olan Albaylar cuntası, Kıbrıs'ı Yunanistan'a katmak suretiyle içte sarsılan itibarını düzeltmek düşüncesindeydi. Bu amaçla bütün hazırlıklarını tamamlayan Yunanistan 15 Temmuz 1974 Pazartesi

⁴⁷⁸ S. İSMAİL, **150 Soruda Kıbrıs Sorunu**, Kastaş Yayınevi, Zafer Matbaası, İstanbul, 1998, s.118; S.İSMAİL, **100 Soruda...**, s113; Vehbi Zeki SERTER, "Kıbrıs'ta 15 Temmuz 1974'te Düzenlenen Rum-Yunan Askeri Darbesi ve Mutlu Türk Barış Harekâtı'nın Başlaması (20 Temmuz 1974)", **Üçüncü Askeri Tarih Semineri Türk-Yunan İlişkileri**, Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayınları, s.346-347.

⁴⁷⁹ Makarios'un mektubu için bkz.S. İSMAİL, **150 Soruda...**, s.121-127.

sabahının ilk saatlerinde Kıbrıs'a el koydu⁴⁸⁰. Darbe nedeni olarak şu iki varsayım üzerinde durulmaktadır: birinci varsayım, ABD'ye adada üslerini kurmak izni verecek olan Enosis'i gerçekleştirip adanın Yunanistan'a verilmesi, diğer ikinci varsayım ise çifte Enosistir. Amerikan üsleri için verilen ayrıcalıkların, yine geçerli sayılmasıyla adanın Türkiye ve Yunanistan arasında paylaşılmasıdır. Sonuçta ABD tarafından desteklenen Yunan cuntası, ülkesinde iktidarını pekiştirmek için birinci varsayım olan Enosis'i uygun bulur. Nitekim bir Yunan subayının Atina'da "Agenge Presse" verdikleri bir belge de bunu doğrulamaktadır. Bu belgede "Kıbrıs'taki hükümet darbesinin amacının bir yıllık süreden sonra Kıbrıs'ın Yunanistan'la birleşmesi" olduğu açıklanmaktadır⁴⁸¹.

Yunanlı subayların komutasında harekete geçen, RMMO ve EOKA-B, Makarios'un sarayını top ateşine tutarak ele geçirmiş, polis karakolları ile yedek polis birliklerine karşı tankların desteğinde saldırılara girişmiş, kendilerine karşı koyarak Makarios'u destekleyen AKEL ve EDEK partisi yanlılarını katledip iktidara el koymuştur. 2000 civarında Rum bu iç savaş sırasında ölümler, birçok yaralı Rum'un da Cuntacılar tarafından diri diri toprağa gömüldüğü bizzat onları gömen Papaz Papatsestos tarafından Ta Nea gazetesinde açıklanmıştır⁴⁸². AKEL'in o günkü Genel Sekreteri Papayuannu, 1974'te Türkler Ada'ya gelmeseydi 10 bin AKEL üyesinin kurşuna dizilmek üzere listelendiğini belirtmiştir⁴⁸³.

4 Mart 1975 tarihli Ta Nea'da Andreas Kyriakidis "Tanklar Hareket Ettiğinde İhaneti Açıklyoruz" diye bir yazı dizisi başlatmış ve bu yazısında şu bilinmeyen gerçekleri ifşa etmişti: "*Tasos Papadopoulos, EOKA-B tarafından tutuklanmıştı. EOKA'nın Grivas'a bağlı bu bölümü Makarioscu'ları yok etmek niyetindeydi. Türkiye 20 Temmuz'da gelmemiş olsaydı 10 bin Akel'ciye ek olarak binlerce Makarioscu da mezarı boylayacaklardı. Bunlar arasında Tasos Papodopulos da vardı*"⁴⁸⁴.

Rum radyosu Makarios'un öldürüldüğünü iddia etmiş, fakat Makarios bundan kurtularak Baf'a kaçmış ve orada yapmış olduğu bir radyo konuşmasında hayatta olduğunu bildirerek, Yunan cuntasının Kıbrıs'ın bağımsızlığına kast ettiğini belirterek ve bütün bunları daha sonra gittiği Londra ve New York'ta yapmış olduğu

⁴⁸⁰ Milliyet, 23 Temmuz 1983, s.9.

⁴⁸¹ S. İSMAİL, *Kıbrıs Barış Harekâtı'nın Nedenleri...*, s.48-49.

⁴⁸² S. İSMAİL, *150 Soruda...*, s.119.

⁴⁸³ Rauf R.DENKTAŞ, "Papadopoulos'un Canı", *Halkın Sesi*, 23 Mayıs 2005.

⁴⁸⁴ Aynı yer.

konuşmalarında da tekrarlamış ve Yunan cuntasını şiddetle suçlamıştır⁴⁸⁵. 17 Temmuz'da Londra Radyosu'nda kendi sesiyle verdiği bir demecinde “Yunan askeri rejimi, bu müdahalesi ile sadece Ada'nın bağımsızlık ve egemenliğini ihlâl etmekle kalmamış, mahviyete yol açacak şartlar da yaratmıştır”⁴⁸⁶ şeklinde bir itirafta bulunarak darbenin niteliğini dünya kamuoyuna yansıtmıştır.

Makarios, 19 Temmuz 1974'te toplanan BM Güvenlik Konseyi'nde konu ile ilgili yapmış olduğu konuşmasında darbenin Yunanistan'daki askeri rejim tarafından plânlandığını ve RMMO yönetimindeki Yunanlı subaylar tarafından gerçekleştirildiğini, “*Kıbrıs'ın bağımsızlığını acımasızca katlettiğini*” belirtmiş ve bu hareketi “*..Cumhuriyetin bağımsızlık ve egemenliğini ayaklar altına alan bir işgal olayı*” olarak nitelermiş ve “*ve darbe bir istilâdır sonuçlarından tüm Kıbrıs halkı, Türkler ve Rumlar açığı çekmektedir*” demiştir⁴⁸⁷.

Makarios, 1977 Mart'ında Danimarkalı bir gazeteciye yaptığı itiraf ile Kıbrıs'ın Enosis için tahrip edildiğini açıkça belirtmiştir⁴⁸⁸.

15 Temmuz Darbesi ile Makarios'un yerine eski EOKA tedhişçisi olan Nikos Sampson, Cumhurbaşkanlığına getirilmiştir. Rum Radyosu, Rum yönetimi başkanlığına getirilen Nikos Sampson için 16 Temmuzda yaptığı yayında şunları söylemiştir: “*Nikos Sampson'un, halkımızın milli ve siyasi hakları için yaptığı mücadeleler devam edecektir. Yeni kuşaklar bize, bu devreyi açtığımız için minnettar olacaktır. Silâhli kuvvetlerin zaferi ve Milli Kurtuluş Hükümeti'nin amaçlarının gerçekleştirilmesi tüm halkımızın zaferidir*”. Milli amaçların gerçekleştirilmesi sözünden enosisin yani ilhakın murad edildiği anlaşılmaktadır. Rum radyosu sık sık bildirimler yayınlayarak “*Yeni Hükümeti, Milli Kurtuluş Hükümeti*” olarak adlandırıyordu. Tüm bu demeçlerden bildirilerden, Rum yönetiminin amacının Enosis'i gerçekleştirmek olduğu aleni bir şekilde ortaya çıkıyordu. Enosis Mücadelesi Koordinasyon Komitesi de yayınlamış olduğu bildirisinde Sampson Hükümetini desteklediğini, Kıbrıs'ın Yunanistan'a ilhakını

⁴⁸⁵ “20 Temmuz Kıbrıs Barış Harekâtının Amacı”, **Kıbrıs Postası**, Özel Sayı, Temmuz 1978, Kıbrıs Kültür Derneği Genel Merkezi Yay., Doğu Matbaası Ankara, s.2; Lina. S. SOLOMONIDOU, **Kıbrıs Günlüğü-1974**, Çev. Ümit Kurtuluş, y.e.y., y.y.y., y.t.y, s.7-8. Bu kitapta ayrıca EOKA- B mensuplarıyla yapılan röportajlar yer almaktadır.

⁴⁸⁶ V. Z. SERTER “Kıbrıs'ta 15 Temmuz 1974'te Düzenlenen...”, s. 354.

⁴⁸⁷ Başpiskopos Makarios'un 19 Temmuz 1974 tarihinde BM Güvenlik Konseyi'nde 15 Temmuz Yunan darbesi hakkındaki konuşmasının tam metni için bkz. V. Z. SERTER, “Kıbrıs'ta 15 Temmuz 1974'te Düzenlenen...”, s. 367-372; S. İSMAIL, **150 Soruda...**, s.125-127.

⁴⁸⁸ P.OBERLING, **Kıbrıs Faciası**, Çev. Fahir Armaoğlu, TTK Yay, Ankara, 1990, s.27.

arzuladığını beyan ediyordu⁴⁸⁹. Nikos Sampson'un anılarında, Atina'daki cuntanın desteğiyle bu darbeyi yaptıklarını belirtmekte ve Yunanistan'daki o günkü yöneticileri ihanetle suçlamakta, vatan haini olarak nitelendirmektedir⁴⁹⁰.

Sampson anılarında, Albaylar Cuntasının desteği ile Kıbrıs'ta gerçekleştirdikleri Kanlı darbe sonrası Cuntanın öneri ve desteği ile Kıbrıs Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığına getirildiğini, buna rağmen Kıbrıs'ta dökülen kanların ve yaratılan kaos ortamının sorumlusu olarak kendisinin hedef gösterildiğini ve sonuçta hapse mahkûm edildiğini ifade etmiştir⁴⁹¹.

Yunanistan'daki cuntanın talebi ve teşviki ile Nikos Sampson önderliğinde Kıbrıs'ta gerçekleştirilen darbenin asıl amacı, Türklerin tamamen yok edilmesidir. Bu amacın gerçekleşmesi Kıbrıs Barış Harekâtı ile son anda önlenmiştir⁴⁹².

Sampson hatıralarında, 22 Temmuz 1974'te Yunan Cumhurbaşkanı Gizikis ile yaptığı telefon konuşmasında, Gizikis'in kendisine Enosis'in ne zaman ilân edileceğini açıkladığını belirtmekte ve gönderilen Yunan kuvvetlerinin 22 Temmuz 1974'te yardıma geleceğini ve savaş ilân edeceğini açıklamaktadır⁴⁹³.

Sampson anılarının bir bölümünde, Yunanistan'daki yöneticileri ihanetle suçlarken bir yandan da vatan hainleri olarak nitelendirdiği Yunanlı sorumluların Kıbrıs konusunda o günlerin Türkiye Başbakanı Ecevit'le de bir anlaşmaya girişmekte olduklarına temas etmektedir⁴⁹⁴.

Yabancı basında da, 1974 yılındaki Kıbrıs çıkartmasından önce Türkiye ve Yunanistan başbakanlarının Paris yakınlarındaki Marne'de buluşarak gizli bir işbirliği konusunda anlaşmışları ileri sürüldü. Londra'da yayınlanan *The Times* gazetesinde 1984'te yer alan "*Eski Kıbrıs Dosyasını Yeniden Açmanın Zamanı*" başlıklı bir yazıda; Kıbrıs harekâtından sonra Yunanistan'daki cuntanın devrilip Karamanlis'in Yeni Demokrasi Partisi'nin iktidara gelip kendisinin de başbakan olmasından sonra,

⁴⁸⁹ V. Z. SERTER "Kıbrıs'ta 15 Temmuz 1974'te Düzenlenen...", s. 350.

⁴⁹⁰ Sampson'un anıları için bkz. **Tercüman**, 7-15 Temmuz 1983, s.2.

⁴⁹¹ Nikos Sampson'un Hatıraları 4, (Derleyen: M. Said Terzioğlu), **Tercüman**, 11 Temmuz 1983, s.2; Ayrıca, Rum Eleftheri Ora gazetesinde yayınlanan "Nikos Sampson'un Anıları" dizisinin çevrisi için bkz **KKTC Milli Arşiv**, TK K.No:003 Dem. No. 040.

⁴⁹² Metin ÇATAN, "Akdeniz'in Sıcak Adası Bugünlere Nasıl Geldi 3", **Güneş**, 18 Kasım 1983, s.7; KKTC'nin ilanı dolayısıyla Güneş gazetesinde Kıbrıs sorununun geçmişi, tarihi hakkında Metin Çetin tarafından "Akdeniz'in Yeşil Adası Bugüne Nasıl Geldi" başlıklı yazı dizisi beş gün boyunca yayınlanmıştır. Bkz. **Güneş**, 16-20 Kasım 1983, s.7.

⁴⁹³ "Nikos Sampson'un Hatıraları 5", **Tercüman**, 12 Temmuz 1983, s.2; V. Z. SERTER "Kıbrıs'ta 15 Temmuz 1974'te Düzenlenen...", s.357.

⁴⁹⁴ "Nikos Sampson'un Hatıraları 4", **Tercüman**, 11 Temmuz 1983, s.2.

muhalefetin Kıbrıs hezimetini ile ilgili olarak parlamento soruşturması açılması önermesini reddettiğini belirtmektedir. The Times, Karamanlis'in bir soruşturma açılmasından çekinmesinin ve Yeni Demokrasi Partisi'nin 1982 yılında iktidara gelen Papandreu hükümetine karşı muhalefet yapmamasının, Kıbrıs çıkartması öncesi Karamanlis ile Ecevit'in Paris'te Kıbrıs Harekâtı ile ilgili işbirliği yaptıkları görüşünü destekler mahiyette olduğunu ileri sürmektedir⁴⁹⁵.

KKTC Başbakanı Nejat Konuk, 15 Temmuz 1974'te Kıbrıs'ta düzenlenen darbenin ve Kıbrıs'ı Yunanistan'a ilhak etme uğraşlarının Türkiye'nin Ada'ya müdahalesini gerektirdiğini vurgulamıştır⁴⁹⁶.

a) Darbe Karşısında Türkiye'nin Tutumu ve Türkiye'deki Gelişmeler

14 Ocak 1974'te kurulan CHP-MSP koalisyon hükümetinin, harekâttan birkaç ay önce Kıbrıs konusunda "federal çözüm" görüşünü ortaya atması üzerine Makarios devam eden toplumlararası görüşmeleri kesmiştir⁴⁹⁷. Beşli görüşmelerin kesilmesi Türk hükümeti tarafından büyük tepki ile karşılanmıştır.

Başbakan Ecevit 1 Şubat günü mecliste, hükümetlerinin Kıbrıs politikasını "*İki cemaatten oluşan Kıbrıs'a Türk toplumunun eşit egemenlik statüsünün korunması ve devlet yönetiminde iki cemaat arasında her yönüyle huzurlu bir işbirliğinin sağlanması için isabetli çözüm şeklinin federatif bir sistemde bulunacağına inanyoruz. Böyle bir çözüm yolunun Kıbrıs'ın ülke bütünlüğünü ve bağımsızlığını kuvvetlendirecek bir temel teşkil edeceği inancındayız. Hâlen yürütülmekte olan müzakerelerin Kıbrıs Antlaşmalarının ortaya koyduğu esaslardan hareketle, gerçekçilik ve iyi niyet içinde böyle bir sonuca ulaşılması, ilgili bütün tarafların uzun vadeli ortak çıkarlarına ve bölge barışına en iyi şekilde hizmet edecektir*" şeklinde açıklamıştır⁴⁹⁸.

Ecevit, 1974 yılı başlarında "Kıbrıs sorununun ileri bir bunalım aşamasında" olduğunu belirtmektedir⁴⁹⁹. O dönemde "Yunanistan'daki cunta rejimiyle ilişkilerin soğukluğu ve Yunan cunta rejiminin Kıbrıs'taki kışkırtıcılığı, Kıbrıs sorunu Ankara hükümetinin Kıbrıs sorunu üzerinde önemle durmasını gerektiren ek bir unsur

⁴⁹⁵ Tercüman, 6 Aralık 1984, s.4.

⁴⁹⁶ Tercüman, 20 Temmuz 1984, s.7.

⁴⁹⁷ Yalçın DOĞAN, "10. Yıldönümünde Kıbrıs Barış Harekâtını Ecevit Anlatıyor 3", Cumhuriyet, 22 Temmuz 1984, s.8.

⁴⁹⁸ Hürriyet, 2 Şubat 1974; Milliyet, 2 Şubat 1974.

⁴⁹⁹ Yalçın DOĞAN, "10. Yıldönümünde Kıbrıs Barış Harekâtını Ecevit Anlatıyor 6", Cumhuriyet, 25 Temmuz 1984, s.8.

oluşturmuştur. Zaten o dönemdeki Kıbrıs Rum yöneticileri kadar Yunanistan'daki cunta rejimi de, Ecevit hükümetinin Kıbrıs üzerindeki duyarlılığından tedirgindi"⁵⁰⁰.

Makarios'un, federal sistemin Kıbrıs'ı böleceğine dair iddiaları üzerine Bülent Ecevit, Türkiye'nin düşündüğü federatif sistemin, "Ada'da nüfus yer değiştirmesini öngördüğünü, Kıbrıs'ın coğrafi bölgelere bölünmesi anlamına gelmediğini" açıklamıştır. Ecevit, bunun da "coğrafi ayrıma dayanan federasyondan çok, karışık yada komşu yerleşme düzenleri çerçevesinde, dostane, işbirliğine dayanan federatif bir sistem şeklinde, adadaki iki topluluğun Kıbrıs'ı ortak olarak yönetmelerine dayanacağını belirterek Türkiye'nin federasyon tezinden neyi amaçladıklarını ifade etmiştir"⁵⁰¹.

Yunanistan'ın görüşmeleri kesmesi üzerine Dışişleri Bakanı Turan Güneş açıklama yaparak, sorunun çözümünde "federal sistemden" dönüş yapmamaya kararlı olduklarını, enosisin gerçekleşmemesi için gerekirse bütün olanakların seferber edileceğini belirtmişlerdir.

Yunan cuntasının Makarios'a karşı bir darbe hareketine girişeceği yolunda Türk basınında çıkan haberlere karşı, hükümetin böyle bir durum karşısında ne gibi bir tavır takınacağı belirgin değildir. Hatta I. Harekâtın tamamlanmasından sonra Türk basınında Türkiye'nin o dönemdeki tutumunu eleştiren yazılara rastlanmaktadır.

Yunan cuntasınınca yapılan darbe, Türkiye'de gerek hükümetin gerekse kamuoyunun ve toplumun uzun süre tamamen Kıbrıs'taki gelişmelere odaklanmasına yol açtı. Türkiye uzun süreden beri Kıbrıs'taki gelişmeleri yakından izlediğinden dolayı darbe girişimi haberi Türkiye için sürpriz olmamıştı.

15 Temmuz 1974 tarihinde Lefkoşa'daki Türk büyükelçiliği tarafından, Dışişleri Bakanlığına gönderilen şifreli mesajla Kıbrıs'ta yapılan darbe öğrenilmiştir. Genelkurmay Başkanlığınca da Kıbrıs'taki gelişmelerin izlenmesi için Kuvvet Komutanlıklarına mesaj çekilmiştir"⁵⁰².

15 Temmuz'da Afyonkarahisar'a resmi bir gezide bulunan Bülent Ecevit darbe haberini, Ankara'dan uçakla hareket ederken almış ve Afyon'da bu amaçla şu demeci vermiştir: "*Bütün dünyaya, yakın ve uzak komşularımıza şunu söylüyorum. Kıbrıs'ta kimse kargaşalığı fırsat bilerek Türklerin haklarına dokunmaya kalkışmasın. Hiçbir*

⁵⁰⁰ Aynı yer.

⁵⁰¹ **Milliyet**, 10 Nisan 1974.

⁵⁰² Özen ŞENYİĞİT, "Kıbrıs Barış Harekâtının İcra Kararının İncelenmesi", **Kara Harp Okulu Bilim Dergisi**, C. 10, S.1, Harp Okulu Basımevi, Ankara, 2000, s.38.

*oldu bittiyi kabul etmeyiz. Türklerin haklarına el sürdürtmeyiz*⁵⁰³. Gazeteci Mehmet Ali Birand, Ecevit'in müdahale kararını aslında Afyon gezisinde aldığını, ancak gelişmeleri beklediğini kendisine anlattığını ifade etmektedir⁵⁰⁴.

Bu arada Denктаş, Kıbrıs'ta bir taraftan Ankara'yı harekete geçirmek için, müdahalenin artık mutlaka yapılmasının gerektiğini, Ada'daki mevcut durumun kökleşmesinin Türkiye ve Kıbrıs Türklerinin aleyhine olacağını bildirirken bir taraftan da Kıbrıs Türklerini gereksizce telâşlandırmamak istiyor ve Rumlara da Bayrak Radyosu'ndan, darbenin Rumların bir iç işi olduğunu ve Türkleri ilgilendirmediğini söylüyordu.

Ecevit bu konuşmayı yaptıktan sonra aynı gün Ankara'ya gelerek Bakanlar Kurulu'nu ve MGK'yı toplamıştır. Başbakan toplantılardan sonra darbe hakkındaki görüşünü açıklamış ve dünya kamuoyuna duyurmuştur. Ecevit, *"Bu, bir Yunan müdahalesidir. Adadaki Anayasal düzen yıkılmış, gayri meşru bir askeri idare kurulmuştur. Türkiye bunu antlaşmaların ve garantilerin ihlali saymaktadır"*⁵⁰⁵ şeklindeki açıklaması ile Kıbrıs'ta oluşturulan yeni durumun kabullenilemeyeceğini vurgulamıştır.

Başbakan Ecevit dünya kamuoyuna belirtilen mesajı verirken bu toplantılardan sonra *"Türk askeri Ada'ya etkin ve ölçülü şekilde çıkarılacaktır"* yazılı direktifini Genelkurmay Başkanı'na vermiştir⁵⁰⁶. Bunun üzerine Türk Silahlı Kuvvetleri ve Kıbrıs'taki Türk Alayı teyakkuz haline getirilmiş, Kıbrıs'a yapılacak bir müdahale için 1964'ten beri hazırlanmış ve sonraları değiştirilmiş plânlar gözden geçirilerek bu harekâtın 20 gün yerine 5 gün gibi kısa bir hazırlık devresine sıkıştırılması için değişiklikler yapılmıştır.

Öte yandan Genelkurmay Başkanı Orgeneral Semih Sancar sakin bir tavırla kamuoyuna bir açıklama yaparak; *"Ada'da böyle bir olayı bekliyorduk"* diyordu. Gazetecilerin *"Kıbrıs'taki darbe bir Enosis hareketi midir? Sorusuna "muhakemesi bize düşmez"* şeklinde cevap vermiştir⁵⁰⁷.

⁵⁰³ V.Z. SERTER, "Kıbrıs'ta 15 Temmuz 1974'te Düzenlenen...", s.349; Mehmet Ali Birand, **30 Sıcak Gün**, Milliyet Yay., İstanbul, 1987, s.30.

⁵⁰⁴ M. A. BİRAND, **a.g.e**, s. 30

⁵⁰⁵ V.Z. SERTER, "Kıbrıs'ta 15 Temmuz 1974'te Düzenlenen...", s.349.

⁵⁰⁶ Ö. ŞENYİĞİT, **a.g.m**, s.39.

⁵⁰⁷ **Milliyet**, 16 Temmuz 1974.

Hükümetin görüşü de aynı gün İngiltere ve ABD'nin Ankara maslahatgüzarlarına Dışişleri yetkilileri tarafından bildirilmiş ve bu hareketin Ada'da fiili bir Yunan müdahalesi olduğu, bunu Türkiye'nin kesinlikle kabul etmeyeceğini açıklamıştı.

16 Temmuz gününden itibaren Türkiye'deki diplomatik gelişmeler de son derece hızlanmıştı. Dışişleri Bakan Vekili ve Savunma Bakanı Hasan Esat Işık, İngiltere Dışişleri Bakanına özel bir mesaj göndererek Kıbrıs'ta ki askeri darbenin Kıbrıs'ın bağımsızlığını tehlikeye düşürdüğünü, ayrıca Kıbrıs'taki Türklerin varlığının tehlike altına girdiğini belirtmiş; darbenin sonuçlarını ortadan kaldırmak ve bozulan düzeni tekrar düzeltmek amacıyla iki garantör devlet olarak işbirliği yapmaya çağırmıştır. Ayrıca Türkiye durumu, BM Genel Sekreterliğine, NATO'ya bildirmiş ve bu konudaki görüş ve düşüncelerini açıklamıştır.

Türk hükümetinin Garanti Antlaşması uyarınca yaptığı görüşme önerisi İngiltere tarafından kabul edilmiş ve Ecevit başkanlığındaki heyet 15.30'da Londra'ya hareket etmiştir. 17 Temmuz günü Başbakan Ecevit, İngiltere Başbakanı Harold Wilson ve Dışişleri Bakanı Callaghan ile görüşmeler Londra'da başlamış ancak İngiltere, Türkiye ile birlikte ortak müdahale yapmayı ve Türk ordularını Kıbrıs'taki İngiliz üslerinden yararlandırma teklifini reddetmiştir. 17 Temmuz akşamı Londra'ya gelen ABD Dışişleri Bakan Yardımcısı Joseph Sisco, Ecevit ile bir görüşme yaparak Türkiye'nin müdahalesini önlemeye çalışmış ve öneriler sunmuştur⁵⁰⁸.

Kıbrıs çıkarması sırasında NATO Daimi Delegesi görevinde bulunan ve Ecevit'le birlikte Londra'ya giden heyetin içinde yer alan Orhan Eralp, Nikos Dampson darbesi üzerine Ecevit ve bazı bakanlarla Londra'ya gittiklerini, İngiltere'yi Türkiye ile birlikte Kıbrıs'a müdahalede bulunmaya ikna etmeye çalıştıklarını, İngiltere'nin buna kesinlikle yanaşmaması nedeniyle Barış Harekâtı'nın başlatıldığını açıklamıştır⁵⁰⁹.

Görüşmelerden herhangi bir sonuç alınamaması üzerine Bülent Ecevit, Londra'dan ayrılmadan önce yaptığı basın toplantısında durumu endişe verici olarak değerlendirmiş ve *"Bu meseleye insani bakımdan ve hukuki açıdan hiçbir tolerans gösteremeyiz. Mevcut Yunan Cuntasının daha da genişletilmesine göz yumamayız"*

⁵⁰⁸ S.İSMAİL, *Kıbrıs Barış Harekâtı'nın Nedenleri...*, s.135-136.

⁵⁰⁹ "Açık Oturum Olayları Yaşayanlar Tartıştılar", *Tercüman*, 21 Temmuz 1984, s. 4; Açık Oturum Taylan Sorgun tarafından yönetilmiştir. Açık oturumda Londra-Zürih Antlaşmaları Sırasında Dışişleri Eski Bakanı; Hayrettin Erkmen; Kıbrıs Çıkarması sırasında NATO Daimi Delegesi Orhan ERALP; Kıbrıs Çıkarması sırasında Washington Büyükelçisi Melih Esenbel tartışmışlardır.

diyerek Türkiye'nin müdahaleden başka seçeneği olmadığını ima etmiştir. Ankara'ya 18 Temmuz'da dönen Ecevit, doğrudan Genelkurmay'a giderek İngiltere'deki gelişmeleri anlatmıştır. TBMM ve Bakanlar Kurulunda da Kıbrıs ile ilgili toplantılar, gelişmeler devam etmiştir⁵¹⁰.

Yunanistan'ın Makarios'a karşı gerçekleştirdiği darbe dünya kamuoyunda geniş yankı uyandırmış ve Yunanistan bu darbe nedeniyle eleştirilmiştir. Dünya kamuoyunun bu tutumu Türkiye'nin müdahalesini kolaylaştırmıştır. Makarios'u destekleyen Sovyetler Birliği'ne göre 15 Temmuz darbesi, Kıbrıs Cumhuriyeti'nin üzerinde oynanan bir NATO oyunuydu. O dönemin de siyasal koşulları Türkiye ile Sovyetleri birbirine yaklaştırmıştı. Moskova yayınlarında "cunta elini Kıbrıs'a da attı" şeklinde haberde bulunuyordu. ABD ise Yunanistan'ı açıkça kınamakla beraber, Kıbrıs'ta anayasal düzenin ihlâl edildiğini açıklıyordu. NATO devletleri ise, iki NATO devleti arasında savaşın çıkmasının paktın güney kanadını sarsacağı inancında idiler. NATO'nun ultimatomu üzerine Yunanistan, Adadaki 650 subayı değiştireceğini ilân ettiği zaman Türkiye'nin NATO temsilcisi Turgut Tülümen anılarında "*Bu bir oyundur, bu subayları geri çekip, yerlerine daha partizan ve cuntanın daha bağlı elemanları getirilecek*" diyerek böyle bir uygulamanın Türkiye için faydalı olmayacağını belirtmektedir⁵¹¹.

Dünya kamuoyunun Türkiye'nin lehine dönmesi Türkiye'nin müdahalesini kolaylaştıran bir etken olmuştur.

Rauf Denктаş darbeden sonra Ankara'ya sürekli olarak değerlendirme raporları göndererek, Kıbrıs'ta olup bitenlerden Ankara'yı haberdar etmiş ve müdahalenin şart olduğunu bildirmiştir. Denктаş, 11 Temmuz'da yaşanan gelişmelerle ilgili olarak günlüğünde "Sampson rejiminin tanınması için Rum tarafının elinden geleni yaptığını, ABD'nin kısa bir sürede bu rejimi tanıyacağını, müdahalenin şart olduğunu, geç bile kalındığını Türkiye'ye acilen bildirdiğini, buna karşılık barışçı yolların denenmesine devam edilmesinin gerektiği, yardımların esirgenmeyeceği şeklinde yanıt aldıklarını" ifade etmektedir⁵¹².

⁵¹⁰ Yalçın DOĞAN, "10. Yıldönümünde Kıbrıs Barış Harekâtını Ecevit Anlatıyor 6", **Cumhuriyet**, 25 Temmuz 1984, s.8.

⁵¹¹ T.TÜLÜMEN, **a.g.e.**, s.140-143.

⁵¹² "Cumhurbaşkanı Denктаş'ın 15-20 Temmuz Günlüğü", **Kıbrıs Aktüel**, Aylık Siyasi ve Kültür Dergisi, S.1, Akdeniz Haber Ajansı Yay., Temmuz 2003, s.11.

b) Amerika'nın, Kıbrıs'a Müdahaleyi Engelleme Çabaları

ABD, Sovyetler Birliği tarafından desteklenen Makarios yönetimini Kıbrıs Adasında kendi çıkarları açısından uygun bulmuyor, Sovyetler Birliği'nin Doğu Akdeniz'de etkin bir duruma geçmesinden, NATO'nun güney kanadının sarsılmasından endişe duyuyordu.

Amerika'nın politik çıkarlarına göre Ada Makarios'a bırakılmamalı, NATO üyesi Yunanistan'a bağlanmalıdır⁵¹³. Türkiye'nin de güvenmesini önleyici bir politika takip edilmeli ve Türkiye'ye küçük bir askeri üs verilmelidir. ABD ve CIA tarafından desteklenen Yunan askeri yönetiminin Makarios'u ortadan kaldırma girişimlerinin arkasında Amerikan desteğinin varlığı olasıdır. Zira Kıbrıs'ta Makarios'un bağlantısız bir politika takip etmesi ve adadaki komünist AKEL'in oldukça güçlü olması, Doğu Akdeniz'i hegemonyası altında bulundurmaya isteyen ve Sovyetlerin yayılmasını istemeyen Amerika'yı tedirgin etmekteydi⁵¹⁴.

Kıbrıs'ı bir NATO topağı durumuna getirmeyi plânlayan Amerika, Makarios'a güvenmediğinden CIA aracılığıyla Yunan cuntasını kullanarak Kıbrıs'ı Yunanistan'a bağlamaya çalışmış, ancak umduğunu elde edememiştir. Kıbrıs'ın bağımsız bağlantısız hale gelmemesi, NATO düşmanlarına teslim edilmemesi için Amerika'nın kendi çıkarlarını düşünerek, bu adanın iki güvenilir müttefiki Türkiye ve Yunanistan arasında sorun olarak devam etmesine seyirci kalmayı tercih ettiği düşünülebilir⁵¹⁵.

Bu dönemdeki genel Amerikan politikası, Yunanistan ile Türkiye'yi kaybetmesine neden olabilecek davranışlardan kaçınma ve Kıbrıs'taki toplumların birbirinden ayrılmasını sağlayan fiili duruma göz yumma şeklinde özetlenebilir⁵¹⁶.

ABD, Kıbrıs'ta yapılan darbenin ardından olası bir Türk müdahalesini önlemek için devreye girmiştir. ABD Dışişleri Bakanı Kissinger, yardımcısı Joseph Sisco'yu Türkiye'yi yatıştırmak üzere Londra'ya gönderdi. ABD Dışişleri Bakan Yardımcısı Sisco, Türkiye'yi Kıbrıs Barış Harekâtına başlamaktan alıkoymak için arabuluculuk

⁵¹³ KKTC Cumhurbaşkanı Rauf R. DENKTAŞ ile 26.01.2005 tarihinde KKTC Cumhurbaşkanlığı Sarayı'nda yapmış olduğumuz görüşmeden.

⁵¹⁴ Nasuh USLU, "Kıbrıs Sorunu ve ABD", *Avrupa Birliği Kışkırtıcılığında Kıbrıs Meselesi (Bugünü ve Yarını), Avrupa Birliği Kışkırtıcılığında Kıbrıs Meselesi (Bugünü ve Yarını)*, Editörler. İ. Kaya Ülger-Ertan Efegil, HD Yayıncılık ve Matbaacılık, Ankara, 2001, s.152-153.

⁵¹⁵ N. USLU, *a.g.m.*, s.153.

⁵¹⁶ Aynı makale, s.148.

girişimleri başlatmış ve Amerika adına bir takım güvenceler vermeye çalışmıştır⁵¹⁷. Sisco ayrıca, “iki NATO üyesi müttefik arasında sorun çıkmamasını sağlamanın başlıca motiveleri” olduğunu, ayrıca “Doğu Akdeniz’de istikrar sağlayarak Sovyetler Birliği’nin krizi sömürmesini önlemenin” Amerika’nın çaba göstermesinin başlıca nedenleri olduğunu vurgulamaktadır.

ABD, Dışişleri Bakanlığı yapmış olduğu açıklamada “*Türkiye’nin Kıbrıs’ı istilâ yönünde bir girişime karşı uyarıldığını*” ifade etmiş; Dışişleri sözcüsü Anderson, “*biz nereden gelirse gelsin, bir askeri müdahaleye karşıyız. Çabalarımızı bir diplomatik çözüm üzerinde yoğunlaştırıyoruz. Bu yol henüz tükenmiş değildir. Amacımız Türkiye ve Yunanistan arasında bir savaşı önlemektir. Joseph Sisco’nun görevi taraflar arasında kabul edilebilecek bir çözüm yolu bulunmasıdır. Ilımlı davranış geliştirmeleri için herkese çağrıda bulunuyoruz*”⁵¹⁸ şeklinde beyanatta bulunmuştur.

Sisco, Amerika’nın tutumunu “*Kıbrıs’ta darbe olabileceğine ilişkin doğrulatamadığımız istihbaratlar almaya başladığımızda, ABD yönetimi olarak aldığımız önlemler arasında, Yunan hükümetine, girişecekleri bu tür hareketin bizim desteğimizi alamayacağını hatırlatmak vardı*”⁵¹⁹ demektedir. Oysa Amerika’nın desteğiyle Yunanistan askeri cuntası Kıbrıs’ta darbe girişiminde bulunmuştur. Darbeden sonra da Amerika Yunanistan ve Türkiye arasında arabulucuk yapma rolünü oynamış, Türkiye’nin müdahalesini önlemek için elinden gelen çabayı sarf etmiştir⁵²⁰.

O dönemde ABD Dışişleri Bakanlığı görevinde bulunan Henry Kissenger, anılarında, 15 Temmuz 1974 sonrasında Sisco’yu aracılık yapmak üzere Londra, Ankara ve Atina’ya gönderdiğini yazmakta, “*Sisco’nun görevi İngiltere’nin bir görüşme süreci başlatmasına yardımcı olarak Türk müdahalesini geciktirmeye çalışmak, böylece Kıbrıs’taki Sampson yönetiminin kendiliğinden çökmesine imkân tanımak*” olduğunu ifade etmektedir⁵²¹.

Sisco, “Kıbrıs’ın ABD için öncelikli bir sorun olmamasına rağmen kriz sonrasında durumun değiştiğini, bu nedenle Moskova yanlısı Makarios’u tekrar göreve

⁵¹⁷ Y. DOĞAN, “10. Yıldönümünde Kıbrıs Barış Harekâtını Ecevit Anlatıyor 3”, **Cumhuriyet**, 22 Temmuz 1984.

⁵¹⁸ **Milliyet**, 20 Temmuz 1974.

⁵¹⁹ Ufuk GÜLDEMİR, “Sisco Anlatıyor, Kıbrıs’ta En Sıcak Günler”, **Cumhuriyet**, 14 Ekim 1984, s.1, 7; Ayrıca Ufuk Güldemir’in sorularını yanıtlayan Sisco’nun anlattıkları için bkz. S.İSMAİL, **Kıbrıs Barış Harekâtı’nın Nedenleri...**, s.143-147.

⁵²⁰ U. GÜLDEMİR, “Sisco Anlatıyor, Kıbrıs’ta En Sıcak Günler”, **Cumhuriyet**, 14 Ekim 1984, s.1, 7.

⁵²¹ **Güneş**, 31 Mart 1982, s.3.

getirmek için çaba harcadıkları”⁵²² şeklinde bir açıklamada bulunmuştur. Amerikan Dışişleri Bakan yardımcısının bu açıklaması o dönemin gerçeklerini yansıtmamaktadır. Bu açıklamayla Sisco, sanki ABD’nin darbe girişiminde rolü, sorumluluğu olmadığını, sorunun varlığından haberdar olmadığı izlenimini kamuoyuna yansıtmaya çalışmaktadır.

Londra’da Ecevit ile görüşen Joseph Sisco, müdahaleyi önlemek için Başbakan’dan, Yunanistan’a ulaştırmak için bazı önerilerde bulunmasını istedi ve kendisinin Yunanistan’dan dönüncüye kadar Türkiye’nin harekete geçmemesini talep etmiştir. Türk tarafının müdahaleden vazgeçmek için sunduğu önerileri ise şunlardır: Dengenin kurulması ve Türk toplumunun güvenliğinin sağlanması için Türkiye’nin adada askeri bir güç bulundurması, Sampson’un derhal görevden çekilmesi, Türk toplumuna denize çıkışı olan bir bölge verilmesi ve adaya giriş çıkışı kontrol eden bir sistem kurulmasıdır”⁵²³.

Atina’dan Ankara’ya gelen Sisco, Ecevit’in başkanlığındaki Tük heyeti ile 19 Temmuz 20 Temmuz’a bağlayan gece görüşmeler yapmıştır. Ecevit, Sisco ile Ankara’da görüşmeye başladığında askeri harekâta birkaç saat kalmıştı. O nedenle zaman darlığı içinde görüşmeler süratle yapılmıştır. Sisco’nun da Atina’da hiçbir sonuç elde edemediği, Yuanides gibi gerçek yetkililerle temas olanağı bile bulamadığı anlaşılmıştır. Ona rağmen Washington’dan aldığı talimat gereğince Türkiye’yi müdahaleden vazgeçirmek için son ana kadar çalışmıştır⁵²⁴.

Kıbrıs Barış Harekâtının 10. yılı dolayısıyla Cumhuriyet gazetesinden Yalçın Doğan’ın, o günlerle ilgili sorularını yanıtlayan Bülent Ecevit, Sisco’nun Atina’dan getirdiği önerileri de aktarmış ve bunların niteliğine ışık tutmuştur.

Kıbrıs Barış Harekâtı öncesinde ABD Dışişleri Bakanı Sisco tarafından Atina’nın, Kıbrıs’ın bağımsız bir devlet olarak kalmasını, toplumlararası görüşmelerin yeniden başlamasını arzu ettiği şeklindeki mesajının getirildiği, Kıbrıs Türklerini son bireyine kadar imhâ etmeyi planlayan Atina’daki askeri yönetimin adadaki Türk halkının haklarını koruyacağına dair güvence vermesinin inandırıcı olmadığı, Türkiye’nin federal çözümden yana olduğu hususu Ecevit tarafından ifade edilmiştir.

⁵²² U. GÜLDEMİR, “Sisco Anlatıyor, Kıbrıs’ta En Sıcak Günler”, **Cumhuriyet**, 14 Ekim 1984, s.1, 7; Ayrıca Ufuk Güldemir’in sorularını yanıtlayan Sisco’nun anlattıkları için bkz. S.İSMAİL, **Kıbrıs Barış Harekâtı’nın Nedenleri...**, s.143-147.

⁵²³ M. A.BİRAND, **a.g.e.**, s.87.

⁵²⁴ **Güneş**, 31 Mart 1982, s.3.

İngiliz Hükümeti Kıbrıs'ta darbeye katılan Yunan subaylarını başka subaylarla değiştirmesi için Yunanistan'a teklifte bulunmuş, Sisco'nun da bu konuda Yunanistan'daki Cuntayı razı ettiklerine dair "müjdeli haberi" yani yorgunların yerine dirilerin gideceğine dair haberi getirdiği yine Ecevit tarafından ifade edilmiştir⁵²⁵.

19 Temmuz'u 20 Temmuz'a bağlayan gece yarısında Sisco'nun, Türkiye'nin herhangi bir harekâta geçmemesi yolunda, "nezaket ölçüleri içinde, fakat sınırlılığa kayan bir üslupla baskılarının devam etmesi üzerine, Bülent Ecevit Sisco'ya "*Siz eski hatalarınızı yinelemeye devam edebilirsiniz, ama bizim eski hataları yinelemeye niyetimiz yok*"⁵²⁶ cevabını vermiştir. Ecevit, ayrıca Kıbrıs konusunda Türkiye'nin atacağı adımların Türkiye ile Yunanistan arasında bir çatışmaya yol açmaması için gereken özeni göstereceğini de vurgulamıştır.

Türk hükümetinin, Türk toplumuna denizden bir çıkış ve Türk askerinin adadaki mevcudiyetinin kabul edilmesi gibi önemli önerileri Yunanistan tarafından kabul edilmemiştir. Türk hükümeti de zaten Sisco'nun ziyaretinin sonuçsuz kalacağı bilincindeydi.

ABD Dışişleri Bakan Yardımcısı Sisco, Türkiye'ye 20 Temmuz sabahı geldiğinde Amerikan Başkanı Nixon'dan Cumhurbaşkanı Fahri Korutürk'e bir mektup getirmiştir. Mektupta Nixon Türkiye'nin askeri müdahalede bulunmamasını istiyor, aksi takdirde ABD'nin Türkiye'ye yardımı keseceğini belirtiyordu. "Mektubun üslûbu ise ciddi, açık ve direkti. Ama Johnson'un ki kadar tehditkâr değildi"⁵²⁷.

Harekâtın ilk 24 saatinde ABD Dışişleri Bakanı Kissinger Ecevit'i telefonla 16 kez aramış ve müdahaleyi önlemek istemiştir. Türkiye ise Yunan cuntası tarafından Kıbrıs'taki yönetime el konulması ve Kıbrıs'ın Yunanistan'a ilhak edilmek istenmesi gibi askeri, stratejik nedenlerden dolayı Kıbrıs'a müdahaleye karar vermiş ve 20 Temmuz'da Barış Harekâtını başlatmıştır.

15 Temmuz darbesi, Kıbrıs Türk halkının direnişini kırmak için atılmış son adımdır. Başka seçenek kalmadığı için 11 yıldır milletlerarası anlaşmalardan doğan müdahale hakkını kullanmayan Türk Silahlı Kuvvetleri 20 Temmuz'da bu meşru hakkını kullanmış ve üzerine düşen yükümlülüğü yerine getirmiştir.

⁵²⁵ Y.DOĞAN, "10. Yıldönümünde Kıbrıs Barış Harekâtını Ecevit Anlatıyor 3", **Cumhuriyet**, 22 Temmuz 1984.

⁵²⁶ Aynı yer.

⁵²⁷ S. İSMAIL, **Kıbrıs Barış Harekâtının Nedenleri...**, s.146.

Türkiye'nin Kıbrıs'a müdahale etmesinin temel nedeni, Yunan darbesi sonucunda Ada'nın Yunanistan'a bağlanmasını önlemek ve Kıbrıslı Türklerin güvenliğini sağlamaktır. Yunanistan'ın ve Rumların ilhak ve Helenizm hedeflerine 20 Temmuz 1974'te son veriliyordu⁵²⁸.

2) Türkiye'nin Müdahalesi ve 1974 Kıbrıs Barış Harekâtı

a) I. Barış Harekâtı

Kıbrıs Barış Harekâtı; Kıbrıs'ta birbirine eşit durumda iki cemaatin var olduğunu Rumlara ve dünyaya kabul ettirmek, bu iki cemaatin, ayrı ayrı toprakları bulunduğunu, ancak eşit şartlarla, federe devlet halinde birleşeceklerini tescil ettirmek ve bunları gerçekleştirmek amacıyla yapılmıştır⁵²⁹.

Dönemin Başbakanı Londra dönüşü 19 Temmuzda gece yapmış olduğu MGK ve Bakanlar Kurulu toplantılarından sonra, Bakanlar Kurulu'nun "*Türk Silâhlı Kuvvetleri, Kıbrıs'ta deniz çıkışı olan bir bölge elde etmek ve Ada'daki Türk toplumunun güvenliğini sağlamak üzere yarın sabah (20 Temmuz 1974) Kıbrıs'a çıkacaktır*" şeklindeki yazılı kararını bir kurye aracılığıyla sabahın erken saatlerinde Genel Kurmay Başkanlığına ulaştırılmıştı⁵³⁰. Aynı gün sabahının erken saatlerinde şifreli emir ilgili komutanlara ulaştırılmış, Mersin ve Taşucu'nda yığınak yapmış olan birlikler ve donanma faaliyete geçmiş, Adana'da bulunan Kara Kuvvetleri Komutanı, 2. ve 6. Ordu Komutanları harekete geçmiştir.

20 Temmuz 1974 Cumartesi sabahı saat 06.10'da Başbakan Ecevit, radyodan tüm dünyaya şu sözlerle harekâtın başladığını bildirdi: "*Türk Silâhlı Kuvvetlerimizin Kıbrıs'a indirme ve çıkarma hareketi başlamış bulunuyor. Allah milletimize, bütün Kıbrıslılara ve insanlığa hayırlı etsin. Bu şekilde insanlığa ve barışa büyük bir hizmette bulunmuş olacağımıza inanıyoruz. Öyle umarım ki, kuvvetlerimize ateş açılmaz ve kanlı bir çatışmaya yol açılmaz. Biz aslında savaş için değil barış için ve yalnız Türklere değil, Rumlara da barış getirmek için Ada'ya gidiyoruz. Bu karara bütün diplomatik, politik yollar denendikten sonra mecbur kalarak vardık. Bütün dost memleketlere, bu arada son zamanlarda yakın istişarede bulunduğumuz dost ve müttefiklerimiz Birleşik Amerika ve İngiltere'ye meselenin müdahalesiz, diplomatik yollardan halledilebilmesi için, gösterdikleri iyi niyetli çabaları için şükranlarımı belirtmeyi borç bilirim. Eğer*

⁵²⁸ E. MANİSALI, a.g.e., s.68.

⁵²⁹ Ahmet KABAKLI, "Denktaş'ı Karşılarken", **Tercüman**, 23 Ocak 1985, s.2.

⁵³⁰ Ö. ŞENYİĞİT, a.g.m., s. 41.

çabalar sonuç vermediyse elbette sorumlusu bu iyi niyetli gayretleri gösteren devletler değildir. Tekrar bu hareketin insanlığa ve bütün Kıbrıslılara hayırlı olmasını dilerim...⁵³¹”

Öte yandan, hükümet sözcüsü Turizm ve Tanıtma Bakanı Orhan Birgit Basın Yayın Genel Müdürlüğü'nde yerli ve yabancı gazetecilere Kıbrıs'taki harekâtle ilgili ilk resmi hükümet açıklamasını yaparak, harekâtın nedenlerini ve amacını dünya kamuoyuna özetle şöyle duyurmuştu: “...*Bu barışçı hareketimizin gayesi, Kıbrıs Cumhuriyetinin varlığına ve tüm Kıbrıs halkının haklarına yönelecek tehlikeyi bertaraf etmek ve Kıbrıs'ın bağımsızlığını, toprak bütünlüğünü, güvenliğini ve Anayasa'nın temel maddeleriyle ihdas edilen düzeni yeniden ihya etmektir. Türkiye, meşru düzenin teminatçısı olarak giriştiği bu hareketle Adadaki Birleşmiş Milletler Barış Gücü ile aynı gaye altında işbirliği yapma samimi arzusu ile hareket edecektir...*”⁵³² Türk yetkilileri daha sonra yapmış oldukları açıklamalarda da bu harekâtı Garanti Antlaşmasının dördüncü maddesine dayanarak yaptığını kamuoyuna açıklamıştır.

15 Temmuz 1974 Nikos Sampson darbesinden beş gün geçmesine rağmen, meseleye barışçı yollardan çözüm bulunamaması, Kıbrıs Türk Barış Harekâtının doğmasına sebep olmuştur.

20 Temmuz 1974'te saat 04.00'ten itibaren TSK Milli Genel Alarm ilân etmiştir. Plâna göre saat 06.00'da Hava ve Deniz Kuvvetlerinin hedeflerini yumuşatmasını müteakip Amfibi Çıkarma birliği saat 08.30'da Girne bölgesine çıkarma harekâtına başlamıştır⁵³³.

20 Temmuz 1974 sabahı, Türk uçaklarının bombardımanından sonra, saat 06.15'ten itibaren, hava indirme ve uçak birlik harekâtı ile Hava İndirme ve Komando Tugayları, Gönyeli ve Kırmı bölgelerine indirilmeye başlanmış, Mersin'den Ertuğrul gemisi ve 33 çıkarma gemisi ile donanmanın koruması altında hareket eden Çakmak Özel Kuvveti de komanda birliklerimizle eş zamanlı olarak Girne'nin batısında dar ve sığ bir plaj olan Pladini (Karaoğlanoğlu)⁵³⁴ plajına, uçaklarımızın ve deniz topçusunun

⁵³¹ M. A. BİRAND, a.g.e, s.128.

⁵³² Milliyet, 21 Temmuz 1974.

⁵³³ Ö. ŞENYİĞİT, a.g.m, s.44.

⁵³⁴ Pladini bölgesinde 21 Temmuz 1974'te, Kıbrıs Barış Harekâtında, İzmir – Tire doğumlu 39. Tümen'e bağlı 50. Piyade Alay Komutanı H.Albay İbrahim Karaoğlanoğlu şehit olmuştur. Bu nedenden Pladini bölgesine Karaoğlanoğlu adı verilmiştir.

desteğinde çıkmaya başlamışlardı⁵³⁵. 20 Temmuz sabahı şafakla birlikte Girne açıklarına demirleyen dört büyük savaş gemisiyle çok sayıda çıkarma gemisinden oluşan Türk deniz birlikleri Girne'nin 5 mil batısında bulunan ve 5. Mil plajı olarak bilinen yerden Kıbrıs'a çıkmaya başladı. Çıkartma sırasında atılan bildirilerde, harekâtın savaş amacıyla yapılmadığının, direniş olmaması halinde kimseye ateş açılmayacağını duyurulmasına rağmen Rumlar askeri birliklerimize ateş açınca çatışma başladı. Çıkarmanın hemen peşinden yapılan hava akınlarıyla birlikte saat 07.00'de paraşütçüler Boğaz bölgesine inişe başladı. Paraşütçülerden sonra helikopterlerle Kırmı bölgesine komando askerleri inerken denizcilerin ikinci grubu da karaya çıkıyordu. Yunan Hava Kuvvetleri'ne bağlı iki jet uçağının Boğaz bölgesine yaptığı saldırı sonuçsuz kalınca Türk birlikleri birleşme harekâtına geçtiler⁵³⁶. TSK'nın Girne'ye çıkışıyla birlikte Türk Savaş uçakları adadaki askeri hedefleri bombalamaya başladı. Savaş gemileri de harekâta Girne kıyılarını yoğun bir şekilde topa tutarak katıldılar.

Gece Türk birliklerinin çatışmaları kesildiği sırada, Yunan alayından gelen takviyelerle Rum-Yunan birlikleri, Kıbrıs Türk Kuvvetleri Alayı, çıkarma bölgesi ve Boğaz bölgesi üçgenini geri almak için büyük bir karşı saldırı başlatmıştır. Gece çatışmaları sırasında mevzi başarıları elde eden Rum-Yunan birlikleri 21 Temmuz sabahı geri çekilmek zorunda kalmıştır. Böylece taraflar arası çatışmalar ateşkes saati olan 22 Temmuz günü saat 17'ye kadar devam etmiştir⁵³⁷.

Genelkurmay Başkanımız Orgeneral Sancar da harekâtın başladığı ilk gün yayınlamış olduğu mesajında silahlı kuvvetlerinin müdahalesi hakkında bilgi vermiştir⁵³⁸.

20 Temmuz Harekâtı Türk ve dünya basınında ilk haber olarak yer almış ve geniş yankı yapmıştır. Türkiye basını konuya geniş yer vermiş, haberi manşetlerinden duyurmuş, yetkililerin demeçlerini yayınlamış ve harekâtı büyük ölçüde destekleyici nitelikte yayınlarını sürdürmüştür. 20 Temmuz günlü bazı gazeteler hatta ikinci, üçüncü baskı yapmışlardır. Türkiye kamuoyu da konuya odaklanmış ve gelişmeleri desteklemiştir.

⁵³⁵ www.muharipgaziler.org/tr.kibrisdos (15.07.2006).

⁵³⁶ Metin ÇETİN, "Adım Adım Barış Harekâtı", **Tercüman**, 20 Temmuz 1984, s.7.

⁵³⁷ Aynı yer.

⁵³⁸ **Milliyet**, 20 Temmuz 1974.

Cumhuriyet gazetesi 20 Temmuz 1974 tarihli sayısının manşetinde Türkiye'nin Barış Harekâtı haberini şöyle vermiştir: “Deniz kuvvetlerimize ait çıkarma ve savaş gemileri bu sabaha karşı, Hava Kuvvetlerimizin vurucu güçlerinin desteğinde katıldığı harekât sonucu Kıbrıs'a ilk birliklerimizi çıkartmıştır. Jetlerimizin desteğinde Kıbrıs'ın Kuzey sahillerine çıkartma gemileri ile birliklerimiz ayak basarken paraşütcü birliklerimiz de Kıbrıs'a indirilmiştir. Türk savaş jetleri, Kıbrıs'ın Rum askeri bölgelerini yoğun bir şekilde bombalamıştır”⁵³⁹.

Tüm dünya kamuoyunda Türkiye'nin böyle bir müdahalede bulunacağı beklenmiyordu, olursa da 1964 ve 1967 krizlerinde yaşanan gelişmeler gibi Amerika tarafından engellenebileceği düşüncesi hakimdi.

Rauf Denктаş harekâtın yapılacağı haberini 19 Temmuz 1974'te saat 19.45'te TC. Lefkoşa Büyükelçisi Asaf İhan Bey'den öğrenmiştir. Denктаş'ı odasına çağıran Asaf İhan Bey, Denктаş'a “Gel bakalım Denктаş Bey, beklediğin gün geldi” diyerek 20 Temmuz sabahı saat 5.00'te Türkiye'nin harekâtı yapacağını haber vermiştir⁵⁴⁰. Denктаş, Asaf Bey'in yanından ayrıldıktan sonra ikametgâhına gelerek gizli bir şekilde gerekli hazırlıklara başlamış, önce Osman Örek'i daha sonra da diğer arkadaşlarını çağırarak “müjdeyi” vermiştir. Denктаş o geceki duygularını ve hazırlıkları günlüğünde “Özgürlüğe kavuşacak olmanın heyecanını yaşıyorduk, BM askerlerinin durumu öğrenmemeleri için her türlü tedbirleri aldık, güvenlik ve diğer konularla ilgili tedbirleri gözden geçirip plânlarımızı hazırladık” şeklinde ifade etmiştir⁵⁴¹.

20 Temmuz sabahı da Kıbrıs Türk Yönetimi Başkanı Rauf Denктаş Bayrak Radyosu'ndan Kıbrıs Türk halkına yayınladığı şu mesajla Harekâtın başladığını duyurmuştur: “...Bugün bu anda Kahraman Türk Silahlı Kuvvetleri Kıbrıs'ın her yanında havadan ve denizden çıkarma yapmaktadır. Gazanız mutlu olsun...”⁵⁴²

Ahmet Aksulu, 1974'te Kıbrıs Türk Alayı'nda Lefkoşa'da Boğaz'da askerlik yaptığını, ilk çatışma olduğunda Bilelle Köyü'nde olduğunu belirtmekte ve şöyle devam etmektedir: “...Komutanlarımız bizi Fota Sultan Çukuru'na götürerek “mevzi alın” dedi. Harekâtın haberimiz yoktu. 20 Temmuz sabahı Bayrak Radyosu'ndan Türkiye'nin harekâtta bulunacağını öğrendik. Havadan aşağı yukarı 5-6 tane paraşüt

⁵³⁹ Cumhuriyet, 20 Temmuz 1974, s.1.

⁵⁴⁰ “Cumhurbaşkanı Denктаş'ın 15-20 Temmuz Günlüğü”, Kıbrıs Aktüel, s.12.

⁵⁴¹ Aynı yer.

⁵⁴² Mesajın tam metni için bkz. S. İSMAİL, Kıbrıs Barış Harekâtının Nedenleri..., s.297-299; A. OLGUN, Kıbrıs Gerçeği..., s.41.

uçağı geçti. Alçaktan geçtikleri için Rumlar ateş açtı bunlara. Paraşütle sırasıyla şemsiye gibi güzel bir görüntüyle atlamaya başladılar. Rumlar da uçaksavarlar attı. Karşılıklı savaş başladı”⁵⁴³.

21 Temmuz günü saat 15.00 sıralarında Kıbrıs’a doğru gelen Kocatepe muhribi yanlışlıkla Türk uçakları tarafından bombalanınca 54 askerimiz şehit olmuştu⁵⁴⁴.

Mevzilerinde savunma durumunda bekleyen Kıbrıs Türkleri ilk etapta batan geminin Rum gemisi olduğunu düşünerek sevinmişler, ancak daha sonradan bunun yanlışlıkla uçaklarımızca batırılan Kocatepe olduğu haberini aldıklarında büyük bir üzüntü duymuşlardır. Baf’ın Gündoğdu Köyü’nün öğretmeni bu olayı ve duydukları üzüntüyü anlarında şöyle anlatmaktadır; *“Eli silâh tutan herkes köyün çevresinde savunmaya geçmişti. Mühimmatımız yok denecek kadar azdı. Bu durumda beklerken, arama bölgesinde, denizde hareket halindeki birkaç gemiye, uçaklarımızın pike yaparak ateş açtığını görüyorduk. Gemiden de uçaklara top ateşi devam ediyordu. Geminin bir tanesi kaçmış, bir tanesi ise batmakta idi. Biz, uçakların mutlaka Türk uçakları olduğunu biliyorduk ve çılgınlar gibi seviniyorduk. Ama uçaklarımız tarafından batırılan geminin bir Türk gemisi olduğunu öğrenince kahrolduk. Batan gemi bizim Kocatepe gemisi idi. Bu olaydan sonra meydana gelen moral bozukluğundan yararlanan Rum kuvvetleri, köyümüzü kısıp alarak, çemberi daralttıkça daraltıyordu”⁵⁴⁵.*

Aynı gün General Bedrettin Demirel komutasındaki Türk birlikleri de Bora Harekâtı’nı başlatarak Girne’nin ele geçirip çıkarma birliklerinin indirme birlikleriyle birleşmesini amaçlıyordu. 22 Temmuz günü, Rum birliklerinin ateşkese riayet etmemeleri, Türk birliklerine ağır silâhlarla ateş açmaları üzerine, komando birliklerinin gerçekleştirdiği Dikoma Harekâtı da 22 Temmuz günü başlayıp 23 Temmuz sabahı sonuçlanmıştır⁵⁴⁶.

Kıbrıs’ta çarpışmalar sürerken 20 Temmuz günü toplanan BM Güvenlik Konseyi, 353 sayılı kararı alarak, yabancı askerlerin derhal adadan çekilmesini istiyordu. 22 Temmuz tarihinde yeniden toplanan Güvenlik Konseyi bu kez de 354

⁵⁴³ 1956 Kıbrıs- Baf doğumlu Ahmet AKSULU ile 27. 01.2005 tarihinde Girne’de yapmış olduğumuz görüşmeden.

⁵⁴⁴ Tercüman, 20 Temmuz 1984, s.7.

⁵⁴⁵ Osman KARABULUT, “ Kıbrıs Türk Toplumunun Varoluş Mücadelesinden Anılar”, **KKTC Sivil Savunma Dergisi**, Yıl:22, S.31, Temmuz-Ağustos-Eylül 2004, s.13.

⁵⁴⁶ Tercüman, 20 Temmuz 1984, s.7.

sayılı kararı alarak aynı talebi tekrarlamıştır. BM Güvenlik Konseyi kararında “*Ateşkes yapılması, bütün ülkelerin Kıbrıs’ın bağımsızlığına saygı göstermesi, Türkiye, Yunanistan, İngiltere, Kuzey İrlanda’nın derhal görüşmelere başlamaları ve uluslararası anlaşmaların öngördüğünün dışında tüm askerlerin adadan çekilmesi*” doğrultusunda karar alıyordu⁵⁴⁷. Türkiye 22 Temmuz’da saat 17’den itibaren bu karara uyarak ateşkesi kabul etmiş ve bu süre içinde Türk askerleri Girne-Lefkoşa hattını birleştirmiştir⁵⁴⁸.

Harekâtın başlamasıyla Yunanistan Türkiye’ye ultiमतom göndererek hemen askerlerini çekmesini istemiş, aksi takdirde sonuçtan sorumlu olmayacaklarını bildirmişlerdir. Ancak bu tehditler sadece sözde kalmıştır.

Harekâtın başlamasından sonra Cunta yönetimi içinde Yuannides’e karşı güçlü bir muhalefet oluşmuş ve Cunta içinde baş gösteren çözümlere, ABD’nin telkinleri de eklenince Yunanistan Türkiye ile savaş ilân etmeyi göze alamamıştır. 23 Temmuz günü Cunta, yönetimi sivil politikacılara devretme kararı almış, Fransa’da sürgünde bulunan Karamanlis Atina’ya dönerek sivil yönetimin başına geçmiştir. Yunanistan’da yaşanan idari değişiklik Kıbrıs’a yansımış ve Kıbrıs Rum Yönetiminde de Sampson, yerini Klerides’e bırakmıştır⁵⁴⁹.

Rauf Denктаş, “Kıbrıs Barış Harekâtının 10. yıldönümünde, bu harekâtın Enosisi önleyen, Kıbrıs adasının bir bütün olarak bağımsızlığını teminat altına alan, Kıbrıs Türklerinin egemenlik haklarını gözle görülür bir hale getiren, Kıbrıs Türklerinin varoluş ve kurtuluş mücadelesine ışık tutan tarihi bir olay olduğunu” ifade etmiştir⁵⁵⁰.

1974 Harekâtı esnasında NATO Daimi Delegatesi olan Orhan Eralp “çıkarma başladığı zaman Sovyet Rusya dahil herkes bunun haklı bir çıkarma olduğu mütalaasında”⁵⁵¹ olduğunu belirtmiştir.

Türkiye’nin Kıbrıs’a başlatmış olduğu askeri hareket, Dünya gazeteleri ve radyolarında geniş yer almıştır. Yabancı basın ve yayın organlarında genellikle Türkiye’nin haklılığı vurgulanmış, harekâtın nedeni olarak Yunan cuntasının darbe girişimi gösterilmiştir.

⁵⁴⁷ S. İSMAİL, **Kıbrıs Barış Harekâtı’nın Nedenleri...**, s.141; S.İSMAİL, **150 Soruda...**, s.129.

⁵⁴⁸ S. İSMAİL, **Kıbrıs Barış Harekâtı’nın Nedenleri...**, s.129; **Tercüman**, 20 Temmuz 1984; **Kıbrıs’ın Tarihi Gelişimi ve Kuzey Kıbrıs Türk ve Cumhuriyeti**, Kıbrıs Türk Kültür Derneği Genel Merkezi, Ulus Ofset Tesisleri, Lefkoşa, s.55.

⁵⁴⁹ S. İSMAİL, **150 Soruda...**, s.152.

⁵⁵⁰ **Tercüman**, 20 Temmuz 1984, s.7.

⁵⁵¹ **Tercüman**, 21 Temmuz 1984, s.4.

Bazı yabancı gazetelerde şu şekilde haberler yer almıştır;

Sunday Telegraph gazetesi “*Türkler anlaşmaların kendilerine verdiği hakları kullanarak Kuzey Kıbrıs’a çıkartma yaptılar*” derken Libya’da yayınlanan L’orient Jour ise “*Türk Hükümetinin Kıbrıs’ta gerçekleştirdiği hareket bütünüyle yasal sebeplere dayanmaktadır*”; Sunday Mirror gazetesi ise “*Kıbrıs’taki harekâta tetiği kimin çektiği sorusuna “Atina’da caniler ve Yunan Cuntacıları”* cevabını vermiştir. İtalya’nın Corriera Della Sera gazetesi ise “*Ada’da faşist ve teröre dayalı bir yönetimin kurulmasına NATO’nun kesinlikle göz yumması gerekir. Türkler, anlaşmaların kendilerine verdiği haklara dayanarak bu harekâtı gerçekleştirdiler*” şeklinde yorum yaparken; Amerikan gazetesi Washington Post ise “*Yunanlıların hayallerinde yaşattıkları Kıbrıs’ın Yunanistan’a bağlanması olayını destekleyen darbe, Türkiye’nin Ada’nın özgürlük, güvenlik ve toprak bütünlüğünün korunması için yasal bir harekât yapmasını zorunlu kılmıştır*” diyerek Türkiye’yi desteklemiştir⁵⁵².

Alman Dergisi Die Zeit ise İngiltere’yi suçlayarak şöyle yorum yapmıştır: “*İngiltere, Türkiye’nin Kıbrıs’taki anayasal düzeni ortak bir müdahale ile yeniden kurmak çağrısına uymamakla, Ada’da kan dökülmesine neden olmuştur*”⁵⁵³. Frankfurter Allgemeine Zeitung gazetesi ise 20.7.1974 tarihli haberinde “*Yunanistan dünya ile alay ediyor*”⁵⁵⁴ başlığını kullanmıştır.

b) I. ve II. Cenevre Görüşmeleri

Amerika, uyuşmazlığın NATO çerçevesine taşacak bir biçimde savaşa dönüşmemesi için ateşkesin sağlanmasını ve Kıbrıs sorununa görüşmeler yoluyla bir çözüm getirilmesini öngören bir plânın uygulamaya konulması için girişimlerde bulunmuş, İngiltere, Fransa ve Federal Almanya gibi diğer NATO devletlerini de bu yolda harekete geçirmiştir⁵⁵⁵. Ateşkesin sağlanmasından sonra 25-30 Temmuz tarihleri arasında Türkiye, Yunanistan ve İngiltere Dışişleri bakanlarının katılımıyla Cenevre görüşmeleri yapılmıştır. Görüşmelerde Amerika, Sovyetler ve BM gözlemci bulundurmuştur. ABD iki ülke arasındaki ilişkileri düzenlemek için arabuluculuk görevini üstlenmiş ve 25 Temmuz’da Cenevre’de tarafların toplanmasını sağlamıştır.

⁵⁵² Dünya basınında 20 Temmuz Barış Harekâtı’nın yankıları için bkz. S. İSMAİL, **Kıbrıs Barış Harekâtının Nedenleri...**, s. 211-217; S. İSMAİL, **150 Soruda...**, s.138-141; Yabancı radyoların tepkileri için bkz. **Hürriyet**, 21 Temmuz 1974.

⁵⁵³ S. İSMAİL, **Kıbrıs Barış Harekâtının Nedenleri...**, s.213.

⁵⁵⁴ S. İSMAİL, **150 Soruda...**, s.139-141.

⁵⁵⁵ **Kıbrıs’ın Tarihi Gelişimi...**, s.55.

Türk ve Yunan heyetleri konferans için önceden bir hazırlık yapmamış, ön görüşmede bulunmamışlardı⁵⁵⁶.

Konferans başlarken, Türk askeri birliklerinin Kıbrıs'ta kontrol alanını genişletmeye devam etmesi, konferansta ciddi sorunların yaşanmasına neden olmuştur. Bu sorun, konferans sırasında görüşülen tüm konuları karıştırmıştır. Yunanistan, ateşkesin kesinlik kazanması ve Türk askerinin 22 Temmuz tarihli ateşkes kararında bulunduğu yere geri çekilmesinin sağlanması yönünde tavır koymuştur. Türkiye ise, hâlâ Rumların denetiminde bulunan Türk yerleşim yerlerindeki güvenliğin tehlikede olduğunu belirterek Türk askerinin ise kendilerine açılan ateşe karşılık verdiklerini belirtmiştir. Konferans boyunca Türkiye, adadaki Türk toplumunun güvenliğinin sağlanması, Türk Toplumunu Kıbrıs Türk Yönetimi Başkanı Rauf Denktaş'ın temsil etmesi, her iki Toplumun geçici olarak otonom yönetim biçimi ile yöneltilmesi, Türk yerleşim bölgelerine karşı herhangi bir eylemde bulunulmaması üzerinde durmuştur⁵⁵⁷.

Türkiye Kıbrıs sorununun çözümü konusunda geçmişteki önerilerinden farklı olarak "coğrafi federasyon" tezini ortaya atmış ve desteklemiştir. Yunanistan ise eski statünün devam etmesi, toplumların kendi problemlerini kendilerinin çözmeleri gerektiğini savunuyordu⁵⁵⁸. Milliyet gazetesinin 6-12 Ağustos 1974 tarihli sayılarında da Türkiye'nin federasyon hakkındaki görüşleri ayrıntılı olarak verilmiştir.

30 Temmuz 1974'te garantör üç ülke arasında Cenevre Antlaşması imzalanmıştır⁵⁵⁹. Antlaşmaya göre, adada iki otonom yönetimin varlığı kabul edilmiş, Kıbrıs Rumları ile Türk birlikleri arasında BM örgütü tarafından bir güvenlik bölgesi oluşturulmuştur. Ayrıca Rumların işgal ettikleri bölgelerden çekilmesi, karma köylerin güvenliğini BM Barış Gücünün sağlaması öngörülmüştür⁵⁶⁰.

Sonuç olarak Yunanistan, 22-30 Temmuz tarihleri arasında Türk birliklerinin ele geçirdiği bölgelerin Türk denetiminde olduğunu kabul etmenin yanı sıra, söz konusu bölgede bulunan Türk Silahlı Kuvvetlerine ve Kıbrıs Türk halkına her türlü ikmalin yapılmasını onaylamak zorunda kalmıştı. I. Cenevre Konferansı'nın sonucu tüm

⁵⁵⁶ M. A. BİRAND, *a.g.e.*, s.271.

⁵⁵⁷ S. İSMAİL, *Kıbrıs Barış Harekâtının Nedenleri...*, s. 151.

⁵⁵⁸ *Hürriyet*, 26 Temmuz 1974.

⁵⁵⁹ 30 Temmuz 1974 Cenevre Antlaşması ortak bildirisini ve sunulan öneriler için bkz. S. İSMAİL, 150 Soruda Kıbrıs Sorunu, s.131-133; S. İSMAİL, *Kıbrıs Barış Harekâtının Nedenleri...*, s. 167-173.

⁵⁶⁰ *Tercüman*, 20 Temmuz 1984; S. İSMAİL, *Kıbrıs Barış Harekâtının Nedenleri...*, s.151-152; S. İSMAİL, *150 Soruda...*, s.130.

dünyada ve Türkiye kamuoyunda Türkiye açısından zafer olarak yorumlanmıştır. Bu konferans dünya kamuoyunda Türkiye'nin diplomasi alanında kazandığı en büyük başarı olarak nitelendirilmiştir. Kıbrıs Türk basını bu olayı “zafer” olarak nitelendirmiştir⁵⁶¹.

Başbakan Bülent Ecevit de yine aynı tarihlerde yerli ve yabancı basın mensuplarına görüşmelerin sonucu ile ilgili açıklamalarda bulunmuş ve bu demeçler Türk basınında yer almıştır. Dünya basınından UPI Ajansı , “anlaşmaların gerçek galibinin Türkiye” olduğunu belirtirken; Daily Expres gazetesi Cenevre’de yapılan anlaşmaya ilişkin yazısında Kıbrıs’ta barışın gerçekleştirildiğini belirterek “altı gündür süren anlaşmazlık nihayet sona erdi” şeklinde yorumlamıştır. Daily Mail gazetesi anlaşmanın büyük bir başarı olduğunu kaydederek anlaşmayı “yapılabileceklerin en iyisi” şeklinde, Le Figaro gazetesi de “Türk ordusu Ada’da ele geçirdiği yerleri muhafaza edecek ancak kesin barışa kadar uzun bir yol aşılması gerekecek”⁵⁶² şeklinde değerlendirmiştir.

İngiltere Dışişleri Bakanının açıklamalarına göre 8 Ağustos’ta yeni bir toplantı yapılması, Kıbrıs’ta iki ayrı toplumun olduğu, Yunanlıların adaya asker göndermesi ve Kıbrıs’ta iki otonom idare kurulması hususları kabul edilmişti. Ancak anlaşma imzalandıktan sonra Rumlar anlaşma hükümlerine uymamış, daha önce Rumlar tarafından işgal edilen Türk yerleşim birimleri boşaltılıp, BM’ye teslim edilmemiş, Türk esirler serbest bırakılmamış, RMMO askerleri de geri çekilmemişti⁵⁶³. Rumlar Türk köylerine saldırmaya, katliam düzenlemeye devam etmişlerdir. Ayrıca dünya kamuoyunda yoğun propaganda faaliyetleri başlatarak Türkleri karalama, sanki olayların müsebbibi Türkiye’ymiş gibi göstermeye çalışmışlardır.

Türk Hükümeti temsilcisi Turan Güneş, 5 Ağustos 1974 tarihinde yaptığı bir açıklamasında; “Rumların ve Yunanlıların Cenevre Antlaşmasını ihlâl ettiğini, Türk toplumunun güvenliğinin sağlanamadığını ve Konferansın ikinci bölümüne geçebilmek için, birinci bölümünde alınmış olan kararların uygulanması gerektiğini” ifade etmiştir.

II. Cenevre Konferansı toplanmadan önce yeni Türk politikasının ana hatları Bülent Ecevit tarafından çizilmiş ve Ecevit 8 Ağustos 1974 tarihli Hürriyet gazetesine vermiş olduğu demecinde, “*Bütün olup bitenlerden sonra adadaki Türklerin Rum*

⁵⁶¹ S. İSMAİL, **Kıbrıs Barış Harekâtının Nedenleri...**, s. 184.

⁵⁶² Aynı yer.

⁵⁶³ S.İSMAİL, **150 Soruda...**, s.130.

yönetimi altında yaşamasını bekleyemeyiz. Bu imkân dışıdır. Uygulanmaz. Gerçekleri görmeli ve onları kâğıt üzerine dökmeliyiz. Adadaki Türkler ve Rumlar için ayrı yönetimlerin kurulması, bütün olup bitenlerden sonra şarttır” demiştir. Ecevit aynı tarihli gazetede başka bir açıklamasında ise Türk resmi tezi hakkında şu bilgiyi vererek bunu dünyaya duyurmuştur; “Cenevre Konferansından bir gün önce resmi Türk tezinin Kıbrıs’ın bağımsızlığının ve Kıbrıs Türklerinin güvenliğinin sağlanmasının şartının coğrafi esaslara dayanan ikili otonom idare olacağını, Bakanlar Kurulu kararı olarak ilan etmiştir”⁵⁶⁴.

II. Cenevre Konferansı, 30 Temmuz protokolünde öngörüldüğü gibi 8 Ağustos tarihinde başladı. İkinci Cenevre görüşmelerinin başında Türkiye, Birinci Cenevre Antlaşması hükümlerinin uygulamasını istemiştir. Ancak Rumlar, konuyu uzatarak zaman kazanma ve dünya kamuoyunu kendi lehlerine çevirme eğilimindeydiler.

TSK’nın Kıbrıs’ta ilerlemesi, Yunan propagandaları sonucunda dünya kamuoyu tarafından eleştirilmiş, Türkiye’nin lehine olan durum aleyhine dönmeye başlamıştı. Yunan heyeti bu görüşmelerde Kıbrıs’ta Türk askerinin ilerlemesini sürekli gündemde tutmuş ve eleştirmiştir⁵⁶⁵.

10 Ağustos günü, konferansa garantör devletlerin yanında Kıbrıs Rum Yönetimi temsilcisi Glafkos Klerides ile Kıbrıs Türk Yönetimi temsilcisi Rauf Denktaş da katılmıştır. Denktaş 12 Ağustos 1974 günü Klerides’e “coğrafi federasyon” içeren tekliflerini sunmuştur⁵⁶⁶. 13 Ağustos günü öğleden sonra Klerides de Türk tarafına “Kıbrıs’ın anayasal düzeninin, bağımsız, egemen üniter bir Cumhuriyet çerçevesi içinde Rum ve Türk toplumlarının birlikte yaşamalarına dayanan iki toplumlu karakterini koruyacağını” ve “İki toplumun her türlü kabulü ve işbirliği ile aynasal düzenin, uygun bir şekilde gözden geçirileceği”⁵⁶⁷ gibi tekliflerde bulunmuş, bu teklifler Türk tarafınca kabul edilmemiş, Türkiye Dışişleri Bakanı Turan Güneş Türkiye’nin “kantonal çözüm” önerisini açıklamıştır. Bu çözüm önerisine göre “Kıbrıs Cumhuriyeti iki toplumdaki kurulu bağımsız bir devlet olacak, Cumhuriyet 6 kantonlu özerk bir Türk bölgesi ve iki

⁵⁶⁴ S. İSMAİL, **Kıbrıs Barış Harekâtının Nedenleri...**, s. 155.

⁵⁶⁵ M. A. BİRAND, **a.g.e.**, s. 381.

⁵⁶⁶ R. Denktaş’ın “coğrafi federasyon” teklifleri için bkz. S. İSMAİL, **Kıbrıs Barış Harekâtının Nedenleri...**, s.172-173; S.İSMAİL, **150 Soruda...**, s.134-135.

⁵⁶⁷ Klerides’in tekliflerinin tamamı için bkz. M.A. BİRAND, **a.g.e.**, s. 452; S. İSMAİL, **Kıbrıs Barış Harekâtının Nedenleri...**, s.176; S. İSMAİL, **150 Soruda...**, s.137.

kantonlu muhtar bir Rum bölgesinden meydana gelecektir Altı Türk kantonunun yüzölçümü % 34 olacaktır..”⁵⁶⁸.

Ancak Yunanistan Temsilcisi Mavros ile KRY Temsilcisi Klerides’in kendilerine resmen iletilen bu önerileri ülkeleriyle birlikte mütalâa etmek için 36 saatlik bir süre istemeleri Turan Güneş tarafından kabul edilmemiş ve konferans sona ermiştir. Turan Güneş, istenilen sürenin bir “oyalama taktiği”, Rumların “askeri hazırlıkları için vakit kazanma”⁵⁶⁹ olduğunu düşünüyordu. Türk tarafı bu önerilerin reddedileceğini önceden öğrenmiş, Rumların amacının zaman kazanarak, askeri durumlarını güçlendirmek, uluslararası alanda destek sağlayarak Türkiye’yi köşeye sıkıştırmak olduğu anlaşılmıştır.

25 Şubat 1986 tarihli Hürriyet gazetesine açıklamalarda bulunan dönemin Başbakanı Bülent Ecevit, I. Harekât sonrasında Cenevre Konferansı’nda “ara çözüm” önerisinde bulunduğunu belirtmiştir.

Ara çözüme göre “Lefkoşa- Girne üçgeninin batısında dar bir şeritle, Karpaz Burnu dışta kalmak üzere, Lefkoşa ile Magosa arasındaki bölge askerden arındırılsın ve Kıbrıs Türk yönetimine bırakılsın. Lefkoşa Girne üçgeniyle birlikte bu iki bölgenin toplamı Ada’nın (Türlere bırakılacak bölümü), yüzölçümünün yüzde 17’sinden ibaret olacaktır”⁵⁷⁰. Ecevit, Türkiye’nin bu çözüm önerisinin Rumlar tarafından kabul edilmediğini belirtmekte ve şöyle demektedir: “İngilizler, Yunanlılar ve Kıbrıs Rumları bu ara çözüm önerimizin üstünde durmayı gereksiz gördüler. İşin acı yanı şu ki: sonradan, Yunan Heyeti’nin önerimizi Atina’daki yeni hükümete ulaştırmaya gerek bile görmediğini öğrendim”⁵⁷¹. Ecevit’e göre bu çözüm önerileri “kabul edilseydi, 2. Harekâta gerek kalmayacaktı”⁵⁷².

Türkiye’nin “ara çözüm” önerisinin kabul edilmemesi 25 Şubat 1986 tarihli Hürriyet gazetesinde manşetten “Yunan Heyeti, çözüm önerimizi Atina’nın yeni hükümetine iletmemişti”, “İnanılmaz Gaflet”⁵⁷³ şeklinde verilmiştir.

Kıbrıs Türk Yönetimi Başkanı Rauf Denktaş, Yunan ve Rum temsilcilerinin 36 saatlik süre istemelerinin nedenini şöyle açıklamıştır: Bu Makarios’u Cenevre’ye

⁵⁶⁸ M.A. BİRAND, a.g.e, EK III; S.İSMAİL, 150 Soruda..., s.136 ; S. İSMAİL, Kıbrıs Barış Harekâtının Nedenleri..., s.174-175.

⁵⁶⁹ A. OLGUN, Kıbrıs Gerçeği..., s.43.

⁵⁷⁰ Hürriyet, 25 Şubat 1986, s.1.

⁵⁷¹ Aynı yer; Ayrıca bkz. S. İSMAİL, Kıbrıs Barış Harekâtı’nın Nedenleri..., s.306.

⁵⁷² Hürriyet, 25 Şubat 1986, s.1.

⁵⁷³ Aynı yer.

getirme derecesine varabilecek bir manevradır. Her geçen gün Rumlar, adadaki askeri hazırlıklarını geliştirmekte, Türk Ordusu'nu mayınlarla ve ağır silâhlarla sarmaya çalışmaktaydılar. Rumlar birinci Cenevre Konferansı'nda serbest bırakılması öngörülen 60 bin Türk'ün üzerindeki baskıyı iyice arttırmakta, bunu siyasi bir koz olarak kullanmayı amaçlamaktaydılar⁵⁷⁴.

Mehmet Ali Birand “30 Sıcak Gün adlı” eserinde “II. Harekât başından beri biliniyor muydu?” sorusuna şöyle yanıt aldığını yazmaktadır; “Evet, tüm planlar iki safhalıydı. İki harekât arasında bir boşluğun bulunması teknik bir zorunluluktur. Hem bu zorunluluğa uymak, hem de Birleşmiş Milletlerin ateşkes çağrısına uyarak, Türkiye’yi antipatik duruma sokmamak için durulmuştu”⁵⁷⁵.

Ecevit'ten, süre istenmesi durumunda konferansın kesilmesi yönünde talimat alan Turan Güneş, 13 Ağustos gece yarısında 02.20’de konferansın sona ermesiyle daha önceden belirlenen “Ayşe tatile çıksın” parolasını⁵⁷⁶ Ankara’ya bildirerek II. Harekâtın başlamasını istedi.

c) II. Barış Harekâtı ve Sonrası

İkinci Cenevre Konferansı'nın başarısızlığa uğraması üzerine, Türk Silahlı Kuvvetleri 14 Ağustos sabahı İkinci Barış Harekâtına başladı.

Halkın Sesi gazetesi 14 Ağustos 1974 tarihli sayısında İkinci Barış Harekâtı'nın başarıyla devam ettiğini yazmış ve manşetinde “Son Söz Mehmetçikte” başlığını kullanarak, “İkinci Barış harekâtı başarıyla devam ediyor. Serdarlı Sancağı Lefkoşa ile birleşti. Lefkoşa-Magosa hattı tamamlanıyor”⁵⁷⁷ şeklinde okurlarına duyurmuştur.

14 Ağustos günü saat 06.30’dan itibaren 28 ve 39. Tümenler, Magosa ve Boğaz Deniz üssünü ele geçirmek üzere doğuya doğru taarruza başladılar. Kıbrıs Türk Kuvvetleri Alayı ile Lefkoşa Sancağı ve Komando Tugayı, kolordu bölgesinin batı kesimini savunmakla görevlendirilmişlerdi. 39 Tümen bölgesindeki İngiliz Tepe ve Kara Tepe, Rum savunmasının bel kemiği durumunda idiler. 39. Tümen’in birlikleri saat 11.30’da İngiliz Tepe ve Kara Tepe’yi ele geçirdiler. 28. Tümen saat 12.00’ye doğru Mia Milia’yı, saat 15.00 civarında 39.Tümen Değirmenlik’i, 28. Tümen de Timbu

⁵⁷⁴ Kıbrıs’ın Tarihi Gelişimi..., s.58-59.

⁵⁷⁵ M.A.BİRAND, a.g.e, s. 241-242.

⁵⁷⁶ A.OLGUN, Kıbrıs Gerçeği..., s.43.

⁵⁷⁷ S. İSMAIL, Kıbrıs Barış Harekâtı'nın Nedenleri..., s.190.

havaalanını ele geçirdi. Türk askeri karşısında çareyi kaçmakta bulan Rumlar mağlubiyetin acısını çıkarmak için; 14 Ağustos'ta Taşkent, Terazi, Atlılar, Muratağa ve Sandallar köylerinde; savunmasız, çoğu çocuk, kadın ve yaşlı olmak üzere yüzlerce Türk'ü topluca ve vahşice öldürmüştür. Adanın diğer kesimindeki Türklere de insanlık dışı, vahşice saldırılar yapılmıştır. Birliklerimiz 14 Ağustos akşama doğru Paşaköy ve Serdarlı'ya girerek soydaşlarımızla kucaklaştılar⁵⁷⁸.

Kıbrıs Türk Alayı'nda askerlik yapmış olan Ahmet Aksulu, İkinci harekâta Fota Sultan Çukuru denilen yerden ayrılarak Girne Burnu'ndaki şimdiki Yüz bir Evler denilen yere çıktıklarını ve orada mevzilendiklerini belirtmektedir⁵⁷⁹.

15-16 Ağustos'ta doğu ve batı istikametlerinde ileri harekâtına devam eden birliklerimiz Magosa, Lefkoşa ve Lefke hattının kuzeyindeki bölgeyi tamamen kontrol altına almışlardır.

Başbakan Bülent Ecevit; 14 Ağustos sabahı düzenlediği bir basın toplantısında II. Barış Harekâtının gerekçelerini Türk ve dünya kamuoyuna; “*Cenevre Konferansından bir sonuç alınamayacağını, güvenlik Konseyince bu konferansa çizilen amaçların, Yunan hükümeti ve Kıbrıs Rum yönetimi tarafından engellendiği ve engelleneceği anlaşılmıştır. Yunanlılar ve Rumlar, bugüne kadar devletin statüsü konusunda ciddi bir görüşmeye yanaşmamışlardır. Hatta Güvenlik Konseyi açık hükmüne rağmen Konferansın bu konuda yetkisiz olduğu iddiası ile çalışmalarını uzun süre aksatmışlardır...*”⁵⁸⁰ şeklinde açıklarken Barış Harekâtı'nın Yunanistan'a ve Kıbrıs Rum toplumuna karşı bir hareket olmayıp, Kıbrıs'ın bağımsızlığını güvence altına almaya, Kıbrıs Türk ve Rum halkının hak ve yararlarını korumaya barış ve sükun sağlamaya yönelik olduğunu “*...Bu harekâtın amacı Kıbrıs'ı istilâ değildir. Kıbrıs'ı kurtarmaktır. Bağımsızlığı korumaktır*” şeklinde ifade etmiştir⁵⁸¹.

Türkiye'nin yeniden askeri harekâtı başlatması üzerine İngiltere'nin ve Yunanistan'ın çağrısıyla toplanan BM Güvenlik Konseyi, Türkiye'ye ateşkes çağrısında bulunmuştur. Bu çağrılarını 15 ve 16 Ağustos tarihlerinde yinelemiş ve

⁵⁷⁸ www.muharipgaziler.org/tr.kibrisdos. (15.07.2006).

⁵⁷⁹ Ahmet AKSULU ile 27. 01.2005 tarihinde Girne'de yapmış olduğumuz görüşmeden.

⁵⁸⁰ Milliyet, 15 Ağustos 1974.

⁵⁸¹ Milliyet, 15 Ağustos 1974.

aldığı kararlarda anayasal hükümetin yeniden iadesi için derhal görüşmelere başlanmasını istemiştir⁵⁸².

Türkiye Hükümeti ise 16 Ağustos'ta ateşkese uyacağını kamuoyuna duyurmuştur ve bu konuda özetle şu bildiriye yayınlamıştır; “... *bu harekâtla birlikte çıkmaza saplanmış olan müzakerelerin önündeki engeller ortadan kaldırılmıştır. Uzun sürebilecek olan bu müzakerelere Ada Türklerinin güvenliği sağlama bağlandığı için artık rahatça zaman ayırabilecektir. Coğrafi esasa dayalı, iki muhtar idareden kurulu federal Kıbrıs devletinin temeli fiilen atılmıştır*”⁵⁸³.

Üç günlük harekât sonucunda TSK önceden hazırlan plan gereğince Magosa-Lefkoşa- Omorfo hattını tutmayı başardı⁵⁸⁴. Böylece adanın % 37'lik bölümü Türk askerinin eline geçti.

Türkiye, BM Güvenlik Konseyi'nin ateşkes çağrısına uyarak 16 Ağustos günü saat 19.00'da harekâtı durdurmuştur.

Harekâtın başladığı gün, Yunanistan, üyeleri arasında çarpışmaya engel olamadığı gerekçesiyle NATO'dan çekildiğini açıklamış, Yunanlı üç general de İzmir'deki NATO karargâhını terk etmişti⁵⁸⁵.

Ecevit, Yunanistan'ın Kıbrıs'taki Barış Harekâtına kızıp NATO'dan çekilmesini “tutarsız bir davranış” olarak nitelendirmekte ve şöyle demektedir; “*Kıbrıs'ın NATO ile bir ilgisi yoktu. NATO'nun elinde o konuda bize uygulanabilecek yaptırım da yoktu. Ama Karamanlis yine de çekildi. Herhalde Karamanlis, müttefiklerimizin kuvvet kullanarak bize engel olmamasına karşı, Yunanistan'da zamanla doğan tepkilerin alevini böyle bir adım atarak almayı uygun görmüş olmalı*”⁵⁸⁶.

İkinci Barış Harekâtından sonra, gerek Yunanistan ve Kıbrıs Rum Yönetimi dünya genelinde yapmış olduğu propagandaların etkisiyle gerekse Kıbrıs'ta çıkarları olan ülkelerin tutumları dolayısıyla Türkiye eleştirilmiştir. Türkiye'ye karşı ABD, İngiltere, Sovyet Rusya, AET, Bağlantısızlar sert tepki göstermiştir. Birinci harekât esnasında Türkiye'den yana bir tutum izleyen ülkeler İkinci Harekâta Türkiye'nin karşısına çıkmışlardır.

⁵⁸² BM kararı için bkz. Milliyet, 16 Ağustos 1974.; S. İSMAİL, **Kıbrıs Barış Harekâtı'nın Nedenleri...**, s. 160; A. OLGUN, **Kıbrıs Gerçeği...**, s.43.

⁵⁸³ Milliyet, 17 Temmuz 1974.

⁵⁸⁴ A. OLGUN, **Kıbrıs Gerçeği...**, s.43.

⁵⁸⁵ Milliyet, 15 Ağustos 1974.

⁵⁸⁶ Yalçın DOĞAN,, “10. Yıldönümünde Kıbrıs Barış Harekâtını Ecevit Anlatıyor 3”, **Cumhuriyet**, 22 Temmuz 1984.

Sovyetler Birliği başından beri Kıbrıs sorununa NATO dışında bir çözüml bulunması isteğini tekrarlamış 22 Ağustos 1974'te BM Güvenlik Konseyi'nin 353 sayılı kararının uygulanması için özel bir komisyon kurulmasını önererek, soruna ancak milletlerarası bir konferansta çözüml bulunabileceğini söylemiştir. Sovyetler böylece sorunun NATO ve ilgili garantör devletlerin tekelerinden alınmasını sağlayarak Sovyetlere daha fazla söz kazandıran bir yapı oluşturmak istemiştir. Sovyetler, NATO'nun güney kanadındaki zayıflığın devamını istemiřtir⁵⁸⁷.

1974 Harekâtına kadar Kıbrıs sorunu ile yakından ilgilenmeyen AET üyesi ölkeler, 20 Temmuz harekâtını belli bir süre Yunanistan'ın askeri rejiminin ortadan kalkması, demokrasiye geçmesi nedeniyle soğukkanlılıkla karşılamışlardır. Ancak 22 Kasım 1974'te AET, Yunanistan'daki demokrasiye tehlikeye düşürdüğünü belirterek İkinci harekâtı sert bir şekilde kınayan bir ortak görüş yayınlamıştır.

ABD'deki Rum lobisinin de etkisiyle Amerikan Kongresi 5 şubat 1975'te Türkiye'ye ekonomik ve askeri bir ambargo kararı almıştır. ABD'nin 1974 Temmuzunda Türkiye'nin Kıbrıs'a müdahalesinde zorlayıcı nitelikte ve kesin bir tepki göstermemesi, hatta toplumların birbirinden ayrılmasını öngören çözüml yollarını teklif etmesi Türk tarafı açısından oldukça rahatlatıcı olmuştur. Bu dönemdeki genel Amerikan politikası, Yunanistan ve Türkiye'yi kaybetmesine neden olabilecek davranışlardan kaçınma ve Kıbrıs'taki toplumların birbirinden ayrılmasını sağlayan fiili duruma göz yumma şeklinde olmuřtur⁵⁸⁸. Ancak Amerika'nın Türkiye'ye karşı tepkisi çok sert olmuş ve ambargo uygulamıştır. Amerikan yönetimi Kıbrıs'ın tek temsilcisi olarak Rum kesiminin oluşturduğu hükümeti "meşru Kıbrıs" diye tanımaya devam etmiş ve BM Güvenlik Konseyi'nin diğer üyeleriyle birlikte Kıbrıs Türklerinin ortaklık çerçevesinde Kıbrıs devletine dahil olması gerektiği yönündeki isteklerini devam ettirmiştir.

İngiltere de İkinci Harekâttan sonra Türkiye'ye karşı sert bir tavır almış, adaya askeri kuvvet göndermiş, Türk göçmenlerin kuzeye çıkmaları konusunda zorluklar çıkarmıştır. Ama her şeye rağmen sorunun üç garantör devlet ve Kıbrıslılar arasında müzakereler yoluyla çözümlmesi gerektiği görüşünü savunarak uzlaştırma çabalarına önem vermiştir.

⁵⁸⁷ O. KİLERCİÖĞLU, a.g.e., s.39.

⁵⁸⁸ N. USLU, a.g.m., s.147-148.

Dönemin NATO Daimi Delegesi Orhan Eralp, İngiltere Başkanı Callan'ın Türkiye'nin ikinci çıkarması başladığında BBC'de "*Bugün Kıbrıs Türk ordusunun esiridir, yarın Türk ordusu Kıbrıs'ın esiri olacaktır*"⁵⁸⁹ şeklinde konuşma yaptığını belirtmekte ve kendisinin de NATO Daimi Delegeler Toplantısında Callan'a bu konuşmasını hatırlatarak "*İngiltere ordusu, Kuzey İrlanda da ne kadar esir ise Türk ordusu da Kıbrıs'ta o kadar esirdir*"⁵⁹⁰ dediğini ifade etmektedir.

Kıbrıs'ta 25-26 Ağustos 1974 tarihinde başlayan ikili görüşmeler herhangi bir sonuç alınmadan kesilmişti. BM'de Türkiye'yi ve Kıbrıs sorununu yakından ilgilendiren en önemli karar, 1 Kasım 1974 tarihli ve 3212 sayılı BM Genel Kurulu tarafından alınan karardır. Bu karar 1 Kasım 1974 tarihli Genel Kurul toplantısında dokuz Bağlantısız ülke tarafından hazırlanarak Türkiye'nin de içinde bulunduğu 117 ülkenin oyu ile kabul edilmiştir⁵⁹¹. Genel Kurul 30 Ekim-1 Kasım günlerinde sorunu tartışmış, Yunanistan'ın ve KRY'nin temsilcileri Türkiye'yi Kıbrıs'ı işgal etmekle suçlamışlardır. Bir temsilcinin görüşüne göre, Garanti Antlaşmasının dördüncü maddesi garantör devletlere müdahale hakkını vermemiştir.

Kararda Türk tarafının lehine olan bazı maddeler bulunmakta, "yabancı askerlerden" söz edilmekte, Türk askeri "işgalci" olarak nitelendirilmemekte; iki toplumun eşitliği kabul edilmekte, İnsancıl BM yardımının her iki topluma da yapılması öngörülmektedir⁵⁹². Böylece bu kararla Kıbrıs'taki Türk toplumunun azınlık olmadığı, Rum toplumuyla eşit haklara sahip bulunduğu ilk kez uluslararası alanda vurgulanmıştır.

Rum liderliği dünya kamuoyuna Kıbrıs meselesini 1974'te başlayan bir mesele olarak takdim etmiş⁵⁹³ ve halen de devam ettiğini söylemiştir. Washington'da Kıbrıs'ın Büyükelçisi olarak görev yapan Evripidis Evriyadis 24 Nisan 2005 tarihinde Colombia Üniversitesi'nde yapmış olduğu konuşmasında "*Kıbrıs meselesi 1974'te başlayan bir işgal meselesidir; işgalden kaynaklanan göçmenler meselesidir; kayıplar meselesidir; göçmenlerin evlerine, yerlerine dönmeleri meselesidir*"⁵⁹⁴ dediğini belirten Denктаş

⁵⁸⁹ Tercüman, 21 Temmuz 1984, s.4.

⁵⁹⁰ Aynı yer.

⁵⁹¹ 1 Kasım 1974 tarihli BM genel Kurul kararı için bkz. S. İSMAİL, **Kıbrıs Barış Harekâtı'nın Nedenleri...**, Ek-8, s.304-305 ; S.İSMAİL, **150 Soruda...**, s. 147-148.

⁵⁹² S. İSMAİL, **150 Soruda...**, s. 148.

⁵⁹³ R.R. DENKTAŞ, " Karşıdakini Bilmek", **Halkın Sesi**, 8 Haziran 2005.

⁵⁹⁴ R. R. DENKTAŞ, " Ne İstiyorlar", **Halkın Sesi**, 6 Haziran 2005.

“Güney’deki Rum Cumhuriyetinin bu ünlü Büyükelçisinin bilinen Rum tezini pazarladığı”⁵⁹⁵ şeklinde nitelendirilmedi bulunmuştur.

Kıbrıs meselesi Rumların dediği gibi 1974’te başlayan bir mesele değil, bu meselenin başlangıcı çok eskilere dayanmaktadır. Kıbrıs Rumları Ortak Kıbrıs Cumhuriyetini yıktıkları anda bu mesele iyice sorun haline gelmeye başlamıştır. 1963-64 Rum saldırıları sonucu binlerce Türk Rumlar tarafından öldürülmüş, kaçırılmış, köylerini boşaltmak zorunda kalmıştır. 1974’te Sandallar, Atlılar ve Muratlı Köylerine düzenlenen Rum saldırılarında köy halkı öldürülmüş, toplu çukurlara atılmıştır. Bu açıdan bakıldığında Rumların iddia etmiş oldukları gibi Kıbrıs meselesi 1974 ‘te başlamış değildir. 1974 yılı “sonun başlangıcıdır” diyebiliriz.

Rauf Denктаş bir makalesinde bu konuda şöyle demektedir; “ Kıbrıs Rum liderliği Kıbrıs meselesinin 1974’te Türkiye’nin adaya gelişi ile başladığını ve bunun bir işgal meselesi olduğunu, “Meşru Kıbrıs Hükümeti” sahte ünvanı altında yaymaya çalışmaktadır. Oysa meselenin ne olduğu ve ne zaman başladığı sorularının cevabını birlikte tartışıp vermemiz gerekir”⁵⁹⁶.

Döneminin KKTC Başbakanı Nejat Konuk “Kıbrıs’taki olaylar 20 Temmuz 1974 Barış Harekâtı ile başlamamıştır. 20 Temmuz 1974 bizce sonun başlangıcıdır. 20 Temmuz 1974, Kıbrıs’ta iki ayrı etnik topluluğun yaşadığını ve Kıbrıs’ta yaşayan Türk ve Rum halklarının ayrı ayrı self determinasyon hakkına sahip olduğunu ispatlayan ve fiilen gösteren en açık olgudur. Nitekim Birinci Barış Harekâtından sonra Cenevre’de toplanan TC, Yunanistan ve Kıbrıs’taki her iki halkın temsilcileri ortak bir görüşle bu olguyu kabul etmişlerdir. Olaylara 20 Temmuz 1974 başlangıç olarak kabul edilmek suretiyle bakılamaz değerlendirilemez”⁵⁹⁷ diyerek harekâtın Türkler için sonun başlangıcı olduğunu en iyi şekilde vurgulamıştır.

Daha önce 1960 anlaşmaları üzerinden yapılan müzakereler; 1974 harekâtından sonra ortaya çıkan yeni durum, mübadele, mülkiyet, toprak meselesi gibi konular üzerinden yapılmıştır. Bunda Rum ve Yunanlıların dünya kamuoyundaki propagandası etkili olmuştur.

Yunanlı Profesör Dimitri Kitrikis 1974’te Türkiye’nin müdahalesi konusunda Yunan görüşlerini yansıtır nitelikte bir beyanda bulunarak “Kıbrıs Türk toplumunun

⁵⁹⁵ Aynı yer.

⁵⁹⁶ Halkın Sesi, 23 Nisan 2005.

⁵⁹⁷ Tercüman, 20 Temmuz 1984, s.7.

haklarının tehlikede olduğu şeklinde bir kanaate varan Türkiye'nin, 1974 yılında iki defa adaya müdahalede bulunmasını ve bunu diğer garantör devletlerin bilgisi ve katılımı olmadan tek başına gerçekleştirmesini hukuk dışı bir davranış" olarak nitelendirmiştir⁵⁹⁸.

Türk Barış Harekâtı Rumlar tarafından iddia edildiği gibi BM ilkelerine ve uluslararası hukuka ters bir işgal harekâtı değildir. Türkiye'nin müdahalesi 1960 Garanti anlaşmalarından doğmakta ve meşru müdafaa olarak değerlendirilmelidir.

Atina Temyiz Mahkemesi'nin 21 Mart 1979'da aldığı 2658/79 sayılı kararı ile Avrupa Konseyi'nin 29 Temmuz 1974 tarihli 573 Sayılı kararında da Türk müdahalesinin işgal olmadığı belirtilmektedir⁵⁹⁹.

Rauf Denктаş'ta Türk askerinin Kıbrıs'ta "işgalci" konumunda olmadığını vurgulamakta ve Yunan Mahkemesinin dahi Türkiye'nin Barış Harekâtı'nın meşru olduğuna dair kararlar aldığını ifade etmektedir⁶⁰⁰.

B) KIBRIS BARIŞ HAREKÂTI'NIN SONUÇLARI

Kıbrıs Barış harekâtının siyasi, ekonomik, hukuki olmak üzere bir çok sonucu olmuştur. Türkiye'nin fiili ve etkin güvencesi altına giren Kıbrıs Türklerinin can güvenliklerini, siyasi, iktisadi, dini ve kültürel güvenliklerini bu harekât İngiliz ve Rumun ipoteğinden kurtarmış, Yunanistan'ın ve Rumların ilhâk ve Helenizm hedeflerine 20 Temmuz 1974'te son verilmiştir⁶⁰¹. Harekâtın siyasal açıdan en önemli sonucu ise önce Kıbrıs Türk Federe Devleti'nin daha sonra da Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin doğmasına yol açmasıdır. Kendi kaderini tayin hakkına sahip olan Kıbrıs Türkleri bu hakkını kullanarak bağımsız Cumhuriyetini ilân etmiştir. Kıbrıs Barış Harekâtı ile Ada'da sağlanan gelişmeler ve oluşturulan düzen, siyasal yapı ileride KKTC'nin kurulmasına yol açmıştır diyebiliriz.

20 Temmuzdaki Türk Barış Harekâtı, bütün kanlı olayları önlemiş, adanın bağımsızlığını korumuş, Türk halkının büyük ölçüde kıyıma uğramasını engellemiştir⁶⁰². Cumhurbaşkanı Kenan Evren "20 Temmuz Barış ve Özgürlük

⁵⁹⁸ Cumhuriyet, 15 Şubat 1982, s. 12.

⁵⁹⁹ S.İSMAİL, 150 Soruda..., s.151; Kıbrıs'ın Tarihi Gelişimi..., s.53-54; S. SOMUNCUOĞLU, Sorularla Belgelerle Kıbrıs..., s.135-136.

⁶⁰⁰ KKTC Cumhurbaşkanı Rauf R. DENKTAŞ ile 26.01.2005 tarihinde KKTC Cumhurbaşkanlığı Sarayı'nda yapmış olduğumuz görüşmeden.

⁶⁰¹ E. MANİSALI, a.g.e, s. 68.

⁶⁰² "20 Temmuz Barış Harekâtı'nın Amacı", Kıbrıs Postası, Özel Sayı, KKT Derneği Yay., Doğuş Matbaası, Temmuz 1978, Ankara ,s.2.

Bayramı” dolayısıyla 20 Temmuz 1984 tarihinde, KKTC Cumhurbaşkanı Denktaş’a göndermiş olduğu kutlama mesajında; *”Türk Silahlı Kuvvetlerinin kahraman mücahit kardeşleriyle omuz omuza gerçekleştirdiği 20 Temmuz Barış Harekâtı, Türkiye’nin Kıbrıs Türk halkını milletlerarası ahdî haklarına dayanarak korumadaki kararlılığını bütün dünyaya kanıtlamış ve Kıbrıs adasına da barış ve sükûn getirmiştir”* diyerek harekâtın amacını, Türkler açısından sonucunu vurgulamıştır⁶⁰³.

Türkiye’nin 1974’te gerçekleştirdiği Barış Harekâtı, Kıbrıs Türklerine sadece siyasal alanda barış ve güvenlik değil, ekonomik ve sosyal alanda da kalkınma ve gelişme olanağı sağlamıştır. Yıllar boyu “ikinci sınıf vatandaş” konumunda yaşayan ada Türkleri, ekonomik alanda da “ikinci sınıf işler yapan”, sanayide, ticarete, turizmde Rumların ulaştığı düzeye bir türlü gelemeyen bir topluluk durumuna gelmiştir. Harekâtın ve KTFD’nin kurulmasından sonra durum tamamen değişerek tüm güçlüklerle, olanaksızlıklara rağmen Kıbrıs Türkleri tarımda, ticarete, turizmde, dış ticarete mesafe kat etmeyi başarmıştır⁶⁰⁴.

20 Temmuz “Mutlu Barış Harekâtı”, Kıbrıs Türk halkına olduğu kadar Güney’de yaşayan Rum toplumuna da barış ve huzur ortamı sağlamış, Rumların da katledilmesini önlemiştir⁶⁰⁵. Rum toplumu içinde siyasi görüş farklılıklarından dolayı darbecilerin sürdürdüğü katliamları durdurmuştur.

Müdahale Yunanistan’da ve Kıbrıs Rum kesiminde hükümet değişikliğine neden olmuştur. Yunanistan’daki askeri cunta yönetimi istifa ederek yerini sivil yönetime bırakmış, Kıbrıs Rum Kesiminde ise darbeci Nikos Sampson yerine Glafkos Klerides geçmiştir. 1974 Harekâtı Yunanistan’da ve Kıbrıs Rum Yönetiminde demokrasinin yeniden doğmasını sağlamış, toplumlara özgürlük getirmiştir.

Böylece harekâtın yüce amaçları gerçekleşmiş, Rum saldırıları durmuş, kanlı eylemler son bularak, insan hayatına verilen değer kanıtlanmıştır⁶⁰⁶.

Milliyet gazetesi de harekâtle alâkalı olarak *“1974’e kadar adanın 40 mil ötesindeki Türkiye’nin hükümetleri bazen sabır, bazen ıımluluk, bazen tereddüt gösterdiler ve anlaşmaların göz göre göre çiğnenmesi sürüp gitti. 1974’te böyle olmadı.*

⁶⁰³ Tercüman, 20 Temmuz 1984, s.6.

⁶⁰⁴ Milliyet, 25 Temmuz 1983, s.6.

⁶⁰⁵ “20 Temmuzla Gelen Özgürlük”, **Kıbrıs Aktüel**, S. 1 , 1-20 Temmuz 2003, s.7.

⁶⁰⁶ “20 Temmuz Barış Harekâtı’nın Amacı”, **Kıbrıs Postası**, s.3

*Türkiye; Kıbrıslı Türklerin yardımına koştı. Acılar dindi. Savaş bitti. Fakat politikacılar, diplomatlar işlerini bitiremediler*⁶⁰⁷ şeklinde bir yorum yapmıştır.

Türk Silahlı Kuvvetleri'nin Kıbrıs'a yaptığı müdahale; sorunun sebebi değil, Rum-Yunan ikilisinin bugüne kadar adada uyguladıkları yanlış ve tahrik edici politikaların bir sonucudur. Kıbrıs Barış Harekâtı ile Kıbrıslı Türklerin can güvenlikleri sağlanmış, Rumların Enosis hayali önlenmiştir.

Bu savaşta; 498 Türk askeri, 70 Kıbrıslı Mücahit ve 270 Kıbrıs Türk'ü şehit olmuştur. Türkiye bu harekâtı ile kendi güvenliğini ve Kıbrıslı Türklerin güvenliğini tehlikeye atacak girişimlere hiçbir zaman seyirci kalmayacağını dünyaya fiilen kanıtlamış oluyordu⁶⁰⁸.

Çıkarma esnasında İzmir-Tire doğumlu Albay H. İbrahim Karaoğlanoğlu, 1940 Manisa-Salihli doğumlu Muhabere Yüzbaşı Ramiz Turan⁶⁰⁹ gibi TSK'ya mensup komutanlar ve yüzlerce askerimiz şehit ve gazi olmuştur.

Kıbrıs Barış Harekâtı'nın 32. yıldönümünün kutlandığı "20 Temmuz Barış ve Özgürlük Bayramı" dolayısıyla 20 Temmuz 2006 tarihinde bir mesaj yayınlayan Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer, Barış Harekâtının "Ada'ya huzur ve istikrar getirdiğini" söyleyerek "Türkiye'nin, Kıbrıs Türk halkının varolma savaşımını desteklemeyi, gönenç ve mutluluğu için üzerine düşeni yapmayla ve anlaşmalardan kaynaklanan tarihsel hak ve yükümlülüklerine sahip çıkmayı sürdüreceğini" ifade etmektedir⁶¹⁰. Türkiye kamuoyu ve basını geçmiştten beri Türkiye'nin 1974 Kıbrıs çıkarmasına geniş ilgi duymuş, her yıl 20 Temmuz'da Kıbrıs ile ilgili, harekât ile ilgili bilgiler vermiştir. Yurdun çeşitli yerlerinde Kıbrıs şehitleri anılmış, İzmir, İstanbul, Ankara, Mersin, Bursa gibi illerimiz başta olmak üzere çıkarmanın yıl dönümleri değişik etkinliklerle kutlanmıştır. Halkımız da Kıbrıs konusunda duyarlı davranmıştır.

⁶⁰⁷ Cahit KAYRA, " Karar Günleri 5", **Milliyet**, 23 Temmuz 1983, s.9.

⁶⁰⁸ www.muharipgaziler.org/tr.kibrisdos (15.07.2006).

⁶⁰⁹ **Salihli Askerlik Şubesi Başkanlığı**; Mu. Yzb. Ramiz Turan 22.07.1974 tarihinde şehit olmuştur. Salihli Askerlik Şubesine kayıtlı 108 Kıbrıs gazisi, 2 de şehit bulunmaktadır. Salihli Askerlik Şubesine kayıtlı Kıbrıs gazilerinin ve şehitlerinin isim listesi bulunmaktadır. Listede Kıbrıs şehitlerinin ve gazilerinin sınıf ve rütbesi, adı ve soyadı, doğum yeri ve tarihi yer almaktadır.; **Salihli Askerlik Şubesine Kayıtlı Kıbrıs Gazileri İsim Listesi; Salihli Askerlik Şubesine Kayıtlı Şehit İsim Listesi.(16.02.2004 tarihli)**

⁶¹⁰ T.C. Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer'in mesajı için bkz. **Cumhuriyet**, 21 Temmuz 2006, **Yeniçağ**, 21 Temmuz 2006, **Milliyet**, 21 Temmuz 2006.

1) İnsancıl Görüşmeler ve Nüfus Mübadelesi

Harekâtın en önemli sonuçlarından biri de Kıbrıs'taki coğrafi temele dayalı nüfus mübadelesi olmuştur.

Mübadele ile Kıbrıs'ın güneyinde bulunan Kıbrıs Türk halkı kuzeyde, tek bir bölgede toplanarak can güvenliklerini sağlamış, böylece iki kesimli, iki toplumlu coğrafi temele dayalı federasyonun temelleri atılmıştır. Böylece Kıbrıs Türkleri ilk defa bütün nüfusları ile sınırları belli tek bir toprak parçasında toplanma olanağını elde etmiş ve bu durum da ileride KTFD'nin ve KKTC'nin kurulmasının en önemli dayanağını teşkil etmiştir. Nüfus aktarımı ile ilgili mübadelenin yapılmış olmasını aynı zamanda bağımsız Kıbrıs Türk Devleti'nin kurulmasında önemli bir adım olarak sayabiliriz.

Kıbrıs Barış Harekâtı esnasında çok sayıda insan esir alınmış, bir kısmı evlerini bırakıp kaçmak zorunda kalmıştı. İkinci Barış Harekâtı sonrasında çözümlenmesi aciliyet arz eden en önemli sorun savaş esiri, yaralılar ve göçmenlerin istedikleri bölgeye aktarılması konusudur⁶¹¹.

Güneyde Larnaka, Limasol, Baf gibi yerleşim birimlerinde ve köylerde bulunan Kıbrıslı Türkler, Rumlar tarafından evlerinden alınarak stadyumlara, kapalı mekanlara hapsedilmiş, Rumlar tarafından kötü muameleye maruz bırakılmıştır. Esir kamplarında toplanan Türk esirlere işkenceler yapılmış, Rumlar tarafından Türklerin yaşadıkları köylere baskınlar düzenlenerek Türk halkı katledilmiştir.

BM Genel Sekreteri Kurt Waldheim'ın, 1974 Ağustos'unun son günlerindeki girişimleriyle Denктаş ile Klerides'in bir araya gelmesi sağlanmış ve 26 Ağustos 1974'te iki liderin insancıl sorunları görüşmek üzere haftada bir kez toplanmalarını gerçekleştirmiştir. Eylül ayının ilk haftalarında yapılan toplantılarda ise hasta ve yaralılarla 18 yaşından küçük olan savaş esirlerinin, Kıbrıs dışında öğrenim gören öğrencilerin, öğretmenlerin ve ailelerinden ayrı düşen yaşlı kişilerin serbest bırakılması kararlaştırılmıştır. 20 Eylül tarihli toplantılarda ise diğer savaş esirlerinin değiştirilmesi kararı alınmıştır. Bu kararlar uyarınca 3308 Türk ile 2479 Rum'un yer değiştirmesi 28 Ekim'de Kızıl Haç tarafından gerçekleştirilmiştir⁶¹².

Rauf Denктаş, mübadelenin imzalandığı yıllara ışık tutmakta ve o yıllarda Kıbrıs Türk halkının içinde bulunduğu sıkıntıyı şöyle dile getirmektedir; “Kıbrıs Barış

⁶¹¹ S. İSMAİL, **150 Soruda...**, s. 158.

⁶¹² S. İSMAİL, **Kıbrıs Barış Harekâtının Nedenleri...**, s.230-231; S. İSMAİL, **150 Soruda...**, s.150; S. İSMAİL, **100 Soruda...**, s.146-147.

Harekâtından sonra Güney’de kalan Türk halkına Rumlar tarafından akla hayale gelmeyecek işkenceler, kötü muameleler yapılmıştır. Hatta öldürülenler, kemikleri kırılıncaya kadar dövülenler olmuştur”⁶¹³.

Viyana’da yapılan topluluklararası görüşmelerin üçüncü turunda 31 Temmuz- 2 Ağustos 1975 tarihleri arasında imzalanan Nüfus Mübadelesi anlaşması gereğince Güneyde yaşayan bütün Türklerin Kuzeye geçmelerine izin verilecektir. Bu işlem BM’nin yardımları ile yapılacak ve 1975 yılının Eylül ayı sonundan önce sonuçlandırılacak; göç edecek Kıbrıslı Türklerin beraberlerinde sınırlı miktarda gerekli miktarda eşyalarını götürme hakkı olacak; Kuzeyde olupta Güneye geçmek isteyen Rumlar BM aracılığıyla geçirilebileceklerdir. Kuzeyde kalmak isteyenlerin ise eğitimlerini sürdürmesinde kolaylık sağlanacak ve ihtiyaçları için olanaklar getirilecektir⁶¹⁴. “Nüfus mübadelesi, federasyonun coğrafi zeminini hazırlamak” için 1975 yılında KRY lideri Klerides ile Türk toplumunun lideri Rauf Denктаş arasında anlaşma yapılmıştı⁶¹⁵.

Nüfus mübadelesinin yapılması o dönemde sürgünde bulunan Makarios tarafından kızgınlıkla karşılanmıştır⁶¹⁶. Rauf Denктаş, Makarios’un ve Başvekili papazın nüfus mübadelesine ilişkin tutumunu “*Nüfus mübadelesi anlaşması yapılmamalıydı. Yunan darbesi üzerine adayı terk eden Makarios’un dönmesi halinde Türk askerinin adadan çıkmak zorunda kalacağı, neticede Harekâtın bir gün önceki duruma dönüleceği şeklindeki kanaate sahip oldukları*” şeklinde açıklamaktadır⁶¹⁷.

Yapılan anlaşma gereğince Kuzeyde bulunan Rumların %99’u Güney’e, Güney’deki Türklerin ise tamamı Kuzey’e yerleştirilmiş ve karşılıklı mübadele yaşanmıştır. Birinci Harekâta çok fazla Rum Güney’e gitmemiş, asıl İkinci Harekâtın sonra Rumlar bilhassa kuzeydeki evlerini bırakarak kaçmışlardır⁶¹⁸. Rumların malları Güney’den gelen Türk göçmenlere verilirken, Güney’deki Türklerin malları ise Kuzeyden giden Rumlara verilmiştir⁶¹⁹. Güneyde bulunan Baf’ın Gündoğdu Köyü sakinleri de Köylerinin Rum askerleri tarafından talan edilmesi, erkeklerin bir kısmının

⁶¹³ S. İSMAIL, *Kıbrıs Barış Harekâtının Nedenleri..*, s.314-315.

⁶¹⁴ Aynı eser, s.232-233.

⁶¹⁵ KKTC Cumhurbaşkanı Rauf R. DENKTAŞ ile 26.01.2005 tarihinde KKTC Cumhurbaşkanlığı Sarayı’nda yapmış olduğumuz görüşmeden

⁶¹⁶ Aynı görüşmeden.

⁶¹⁷ Rauf R. DENKTAŞ, “Tanıma-Tanıma”, *Yeniçağ*, 27 Haziran 2006.

⁶¹⁸ Ahmet AKSULU ile 27. 01.2005 tarihinde Girne’de yapmış olduğumuz görüşmeden.

⁶¹⁹ Aynı görüşmeden; 1924 Baf-Poli doğumlu Fadime Arifoğlu ile 30.01.2005 tarihinde KKTC Güzelyurt’un Çamlıbel Köyü’nde yapmış olduğumuz görüşmeden.

Rumlar tarafından esir alınması nedeniyle Kuzey'e geçme çareleri aramış, bir kısmı kaçarak bir kısmı da mübadele yoluyla Kuzey'e geçmiştir. Gündoğdu Köyü sakinleri, Güzelyurt yakınlarındaki eski bir Rum Köyü olan Mirtu'ya yerleştirilerek bu Köyün adını da amlıbel olarak deęiřtirmişlerdir⁶²⁰.

Şu anda amlıbel Köyü'nde yaşamakta olan Gündoğdu doğumlu Emekli Mücahit Başçavuş Osman Arifoğlu da 22 Temmuz 1974 yılında köyleri Gündoğdu'ya gelen Rum askerleri tarafından götürülerek işkenceye maruz bırakılmış, Yeroşibo kampında üç, üç buçuk ay esir olarak kaldıktan sonra, savaş esirlerinin değiştirilmesi gereğince alınan kararla Lefkoşa'ya getirilmiştir⁶²¹.

“Esaret yıllarını bir ölüm” olarak nitelendiren Osman Arifoğlu, Lefkoşa'ya geldikten sonra Baf İlçesi'nin Gündoğdu Köyünde bulunan ailelerine haber göndererek köyden kaçmalarını istediklerini şöyle anlatmaktadır; *“Biz esirler Lefkoşa'ya geldikten sonra ailelerimize de gizli bir şekilde haber göndererek Kuzeye gelmelerini, köyden kaçmalarını söyledik. Ailelerimiz, çocuklarımız da üç gün üç gece gizli olarak 30-40 kişilik gruplar halinde yürüyerek Lefkoşa'ya geldiler. Bütün eşyalarını, mallarını, mülklerini bırakarak geldiler.*

Önce Lefkoşa'ya geldik. Esirlikten gelenlere istediğiniz yere gidin yerleşin dediler. Gündoğdu Köyü'nden gelenler amlıbel'e yerleştiği için biz de burayı tercih ettik. Kura yoluyla bize bu oturduğumuz ev düştü. Ancak esareten sonra çocuklarımızı gördük...”

Osman Arifoğlu'nun annesi Fadime Arifoğlu ise Rum askerleri tarafından eski köyleri Gündoğdu'nun talan edildiğini, yağmalandığını anlatarak, Poli'de komutan olan oğlunun Rumlar tarafından 3-4 ay esir alındığını ve torunlarına kendisinin bakmak zorunda kaldığını ifade etmektedir.

Fadime Arifoğlu Kuzey'e geliş öykülerini ve amlıbel'e yerleştirilmelerini şöyle anlatmaktadır;

⁶²⁰ Fadime Arifoğlu ile 30. 01.2005 tarihinde Güzelyurt'un amlıbel Köyü'nde yapmış olduğumuz görüşmeden; Osman Arifoğlu ile 30.01.2005 tarihinde KKTC Güzelyurt'un amlıbel Köyü'nde yapmış olduğumuz görüşmeden; H. FEHMİ, a.g.e, s.160-161.

⁶²¹ Osman Arifoğlu ile 30.01.2005 tarihinde KKTC Güzelyurt'un amlıbel Köyü'nde yapmış olduğumuz görüşmeden.; Arifoğlu Lefkoşa'ya geldikten sonra Lefkoşa'da Güvenlik Kuvvetlerinde, 7. Bölükte, Mücahit Başçavuş olarak 1979'a kadar çalıştıktan sonra emekli olmuştur.

“Çıkarmadan sonra mübadele oldu. Çıkarmadan bir sene sonra kaçarak, yürüyerek bir tek urbalarla geldik. Bütün her şeyi eşyayı orada bıraktık geldik. Hiçbir şey getirmedi.

Üç gün üç gece yürüdük. Sınıra geldiğimizde araba aldı ve 30 Kıbrıs lirası karşılığında getirdi. (BM) askerleri bizi geçirdiler. Susuzluktan, açlıktan kurudu kursağımız. Bir çay içtik bize zehir gibi geldi. Biz doğru bu köye (Mirtu-Çamlıbel’e) geldik. Bir ev verdiler, ufak bir ev ama, olsun”⁶²².

Rum tarafı ve Yunanistan kendi istekleriyle kuzeyden ayrılan Kıbrıslı Rumların durumunu tüm dünyaya 1974’ten sonra Türkiye’nin neden olduğu göç olayı, “göçmen sorunu”, “mülkiyet” sorunu olarak yansıtmış hâlen de yansıtmaya devam etmektedir. Kıbrıs üzerinde çıkarları olan büyük devletler de “Meşru Kıbrıs Hükümeti” olarak Rumları desteklemiş ve Rumlar üzerinden politikalarını sürdürmeye devam etmektedirler.

Rumların iddia ettikleri gibi “göçmenler sorunu” sadece Rumların sorunu değil aynı zamanda Kıbrıs Türklerinin de sorunudur. Mübadele esnasında binlerce Kıbrıs Türkleri Güney’deki yerlerini, yurtlarını, işlerini, mallarını bırakarak Kuzey’e göç etmiştir. Halen o anılarını eski yerlerini, evlerini hatırladıkça üzüntü duymaktadırlar. Güney’deki Larnaka, Limasol gibi yerlerde denizcilikle, ticaretle uğraşan Kıbrıs Türkleri Kuzey’e geldiklerinde işsiz kalmış, sadece kendi bahçelerinde, tarlalarında küçük çapta tarımla uğraşmak zorunda kalmış, yıllarca Rumların ve diğer Avrupa ülkelerinin ekonomik ambargolarına maruz bırakılmışlardır. Asıl mağdur olan taraf varsa onlar da Kıbrıs Türkleridir. Dünyanın yardımı Rum kesimine akarken Kıbrıs Türk halkı bundan mahrum bırakılmış, kendi çabalarıyla, Türkiye’nin desteğiyle ayakta durabilmişlerdir.

Rum iddialarının aksine bu sorun 1974’te değil de 1963 yıllarında başlamıştır. 1963 saldırıları ile Kıbrıs Türkü 103 köyü boşaltmak mecburiyetinde kalmış, Türk halkının dörtte biri göçmen olmuş, küçük bölgelere sığınmıştır⁶²³.

1975 nüfus mübadelesi ile Kuzey’e gelen göçmenlerden biri olan Fadime Arifoğlu bütün malının, mülkünün Güney’de kaldığını ve hepsini Rumların

⁶²² Fadime Arifoğlu ile 30. 01.2005 tarihinde Güzelyurt’un Çamlıbel Köyü’nde yapmış olduğumuz görüşmeden.

⁶²³ KKTC Cumhurbaşkanı Rauf R. DENKTAŞ ile 26.01.2005 tarihinde KKTC Cumhurbaşkanlığı Sarayı’nda yapmış olduğumuz görüşmeden.

sahiplendiğini ifade etmiştir. Fadime Arifoğlu, Çamlıbel Köyü'ne geldiklerinde kendilerine sadece ufak bir evin verildiğini, eşyalarını, mallarını, mülklerini önceki köylerinden getiremediklerini belirtmiştir⁶²⁴.

Baf'ta üzüm bağları, bahçeleri, evleri olduğunu belirten Ahmet Aksulu da “mübadeleden sonra mallarının gerçek değerini alamadıklarını, evi olanın da olmayanın da Kuzey'de ev aldığını”⁶²⁵ belirtmektedir.

Tüm bu yaşananlar göstermektedir ki mübadele sonrasında Kıbrıs Türkleri de Güney'deki mallarının gerçek değerini alamamış, malını, mülkünü bırakarak Kuzey'e gelmiş ve kendine otuz bir yılı aşkın bir süredir yeni bir düzen kurmuş ona göre hayatlarını şekillendirmiştir. Kuzeyde huzurlu bir şekilde yaşamını sürdüren Fadime Nine malının karşılığını alamamasına rağmen yine de bulunduğu ortamdan, yaşamdan memnuniyet duymaktadır. Türk askerinin Kıbrıs'ta bulunmasını da güvenliklerinin garantisi saymaktadır.

Ancak Çamlıbel sakinleri köylerinin eski bir Rum yerleşim birimi olması ve son Annan Plânı'nda da bu tür yerleşim birimlerinin tekrar Rumlara verilecek bölge içinde yer alması nedeniyle köy halkını gelecekleri konusunda endişelendirmektedir. Çamlıbel Köyü yakınlarında Rumlar açısından önemli addedilen bir kilisenin olması, bazı Rum ailelerin köydeki arazilerini istemeleri ve hatta eski evlerini güneyden gelip tamir etmeleri halkın bu endişesini artırmaktadır. Güneydeki yerleşim yerlerinin karşılığında bu Köye yerleştirilen ve sonradan arsa satın alarak Rum arazisi üzerine haklı olarak ev yapmış olanlar “acaba evimizin durumu ne olacak, Annan Planı'nın kabulü durumunda devlet bunu karşılayacak mı? Bizim Güney'de kalan Rumlara terk ettiğimiz arazilerimiz, evlerimiz, bağlarımız bunun karşılığı değil mi?” şeklinde düşünmektedirler. Çoğu köy halkı da eski Rum evlerini tamamıyla onarımdan geçirmiş, eski evleri yıkarak yerine yeni ev inşa etmiştir. Köyde bu tür konuları konuşup izlenim edinirken, Rum arazisini satın alarak çok güzel müstakil bir ev inşa etmiş olan bir ailenin altı yaşındaki oğlu Alper'in babasına “baba bu evimizi Rumlar mı alacak elimizden”⁶²⁶ şeklinde üzülen duygularını ifade etmesi durumu bize açıkça göstermektedir.

⁶²⁴ Fadime Arifoğlu ile 30. 01.2005 tarihinde Güzelyurt'un Çamlıbel Köyü'nde yapmış olduğumuz görüşmeden.

⁶²⁵ Sayın Ahmet AKSULU ile 27. 01.2005 tarihinde Girne'de yapmış olduğumuz görüşmeden.

⁶²⁶ Mübadele esnasında Kuzey Kıbrıs'ı terketmemiş olan Maronit ve Rum ailelerden çoğu yaşlı olan bazı insanlar hâlen Çamlıbel Köyü'nde yaşamaktadırlar. Köyün çok yakınlarında bir de kiliseleri mevcuttur.

Ancak Kıbrıs Rum Yönetiminin “meşru Kıbrıs” olarak addedilip Avrupa Birliğine alınmasından sonra çeşitli ülkelerin desteği ile 1983 yılında ilân edilen KKTC ortadan kaldırılmak istenmekte, Annan Planı canlı tutularak yeniden gündeme getirilmek istenmektedir.

Oysa Annan belgesinin aynen kabulü halinde Kıbrıs Türk halkı siyasal, ekonomik, psikolojik ve coğrafi olarak büyük ölçüde çöküntüye uğrayacaktı⁶²⁷. Bu plân gereğince 1974 öncesinde Kuzeyde bulunan malların mülkiyetinin de Rumlara geçmesi öngörülmekte, Kuzey Kıbrıs’ta tapusu olan bütün Rumlar, oluşturulacak Mülkiyet Kurulu’na başvurmak suretiyle mallarını geri talep edebilecek Kuzeydeki tapuların hemen hemen yüzde yetmişlik kısmı 1974 öncesinde Rumlara ait olduğundan, Kuzey’deki Türklerden evini, işyerini bağ ve bahçelerini kaybedecek olanların sayısının yaklaşık olarak altmış bin civarında olacağı tahmin edilmekteydi⁶²⁸.

Bu plân gereğince Kuzeyde, KKTC sınırları içinde bulunan tapular geçersiz sayılmakta, malların mülkiyeti Rumlara verilmektedir⁶²⁹. Kuzeyde arsa olarak ev inşa etmiş olan çok sayıda Kıbrıslı Türk, Kıbrıs’ta yatırım yapmış olanlar mağdur bırakılmak istenmektedir.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi’nin Kıbrıs’a ilişkin kararları ve yakın geçmişte almış olduğu Loizidu kararı siyasi bir nitelik taşımaktadır. Bu davada Loizidu adında bir Rum bayan Türkiye’nin ve Türk ordusunun Kuzey’de kalan malına gitmesine engel olduğunu iddia ederek tazminat talep etmiş⁶³⁰, sonuçta Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi de Türkiye’yi suçlu bularak tazminat ödemeye mahkum etmiştir.

Bu kararlar siyasi maksatla verilmiş olup Türkiye’ye baskı yapmak, gözdağı vermek amacı taşımaktadır. Dolayısıyla bu tür kararlar, mahkeme kararı olmaktan çıkarak, haksız Rum propagandasının bir parçası haline gelmiştir.

Maronit ailelerin evlerinin en dış kapısında Hz. Meryem ile İsa’nın resimleri asılı bulunmaktadır. Maronit kadınlarının ilginç bir giyim tarzı bulunmakta, eşini 10 yıl önce kaybetmiş olan bir Maronit kadını rahibeler gibi giyinerek sürekli siyahlar içinde dolaşmaktadır. Köyde yaşayan Türklerin, bir camisi ve köyün ilkokulu bulunmaktadır. Ayrıca Köyün çok yakınında TSK’ya ait bir karakol yer almakta ve halk ihtiyaçlarını köyün bu karakolunun kantininden de satın almaktadır. Çok önemli bir noktada bulunan Çamlıbel Köyü, Lefkoşa, Girne ve Güzelyurt’a hemen hemen eşit mesafede yer almaktadır. **Çamlıbel Köyü’nü 30. 01.2005 tarihli ziyaretimizden.**

⁶²⁷ **Annan Planı ve Bilinmeyen Gerçekler**, Ankara Ticaret Odası, Gemi Matbaacılık, Ankara, y.t.y., s.40.

⁶²⁸ **Aynı eser**, s.4-5.

⁶²⁹ **Annan Planında Mülkiyet Konusu Eleştiriler**, Ankara Barosu Kıbrıs Kurulu, Ankara, y.t.y., s.14.

⁶³⁰ **Annan Planı...**, s.28.

Oysa 1985 KKTC Anayasası ile kuzeyde Rumların terk etmiş oldukları mallar , Güneyde Türklerin terk etmiş oldukları taşınmaz mallar tazminat olarak gösterilerek kamulaştırılmıştır. Bu yasal düzenleme çerçevesinde Loizidu'nun mallarının tapusu da bir Türk'e verilmiştir. Loizidu'nun sorunu malına gidememek değil malının kamulaştırılmış olmasıdır. Davada gerçekler saptırılmıştır. Bu karar insan haklarını ihlal etmekte ve böylece Kıbrıs Türk halkına karşı çifte standart uygulanmaktadır⁶³¹.

Bu kararlar aynı zamanda KKTC tanınmayarak, 1985 Anayasası da yok sayılmak istenmektedir. Bu aşamada Kıbrıs Türk halkına düşen en birinci görev 1983 yılında ilân edilen bağımsız KKTC'ye sahip çıkmaktır.

Ahmet Faik Genç⁶³², 1974 Barış Harekâtı öyküsünü anlatmakta ve kitabının sonunda şu cümleleriyle aslında Kıbrıs Türk halkının Kuzey'e geçişini en güzel şekilde özetlemekte ve gerekli mesajı vermektedir:

“Kuzeyden doğan güneşin ışınları artık Güneyi de ısıtmaya başlamıştır!.. Güneşin 20 Temmuz günü, Kuzeyden doğduğunu seyredemeyen Güney'deki Kıbrıs Türkü; 16 Ağustos 1974'ten itibaren o güneşin Güney'e ulaşan ışınlarıyla ısınmış, evini, barkını, işyerini, her şeyini bırakarak Kuzeyden doğan hürriyet Güneşine seve seve koşmuştur!”⁶³³

C) 1974 YILINDA RUMLAR TARAFINDAN YAPILAN KATLİAMLAR VE İNSANLIK DIŞI MUAMELELER

Tıpkı 1963 olaylarında olduğu gibi 1974 Kıbrıs Barış Harekâtı sırasında da Kıbrıs Türkleri Rumların katliamlarına maruz kalmıştır. Türk köyleri Rumlar tarafından basılarak halkı topluca katledilmiş, kaçırılmış, esir kamplarına götürülerek akıl almaz işkencelere tabi tutulmuşlardır. Rumların bu katliamları gerek Türk gerekse tüm dünya basımına yansımış, önemli ölçüde yankı uyandırmıştır. Rumlar katliamlarını

⁶³¹ **Annan Planında Mülkiyet**, s.25; **Annan Planı**, s.28.

⁶³² Ahmet Faik Genç 1957-1964 yılları arasında İstanbul'un Yeni Sabah gazetesinde Kıbrıs Muhabirliği yapmış, İngiliz esir kamplarına gizlice girerek tutuklu Türklerin yaşam öykülerini ilk kez, fotoğraflarıyla Yeni Sabah'ta yayınlamıştır. TMT'ye katılan Genç, 1961-1963 yıllarında Kıbrıs'ta Rauf R. Denктаş tarafından yayınlanmakta olan Nacak gazetesinin Yazı İşleri Müdürlüğünü yapmış; 1963-74 yıllarında ise Larnaka bölgesinde Kıbrıs Türk halkına mücahit olarak öncülük etmiş, 1964, 1967 ve 1974 yıllarında Rumlar tarafından üç kez kaçırılmış; 1974-75 yıllarında Girne Kaymakamlığı'nda Müfettişlik, 1975-1987 arasında Cumhurbaşkanı Rauf Denктаş'ın Özel Kalem Müdürlüğü, 1987- 1992 arasında ise Londra'da KKTC Temsilciliğinde Basın Müşavirliği görevlerinde bulunmuştur. Yazmış olduğu eseri ise BRT tarafından 1986 yılında düzenlenen “Barış Harekâtı Öykü Yarışmasında” birincilik ödülü almıştır. Bkz. Alper Faik GENÇ, **Güneşin Kuzeyden Doğduğu Gün 1974 Larnaka Savunması Güneydeki 20 Temmuz**, Ateş Matbaacılık, Lefkoşa, 2002.

⁶³³ **Aynı eser**, s.70-71.

özellikle iki hareket arasında, savunmasız durumda olan Güney'deki Türk köylerinde düzenlemişlerdir.

Türk askerinin Birinci Barış Harekâtında ulaşamadığı yerleşim birimlerinden olan Atlılar, Muratağa, Sandallar ve Taşkent Köyleri⁶³⁴ Rumların katliamlarına maruz kalmış, 14 Ağustos 1974 sabahı Atlılar Köyü'nden 57, Muratağa, ve Sandallar Köylerinden 100 masum insan, kadın, çocuk, yaşlı, genç demeden Rum-Yunan askerleri tarafından vahşice öldürülerek toplu mezarlara gömülmüşlerdir⁶³⁵.

Katliamlar bir gazeteci tarafından okurlarına şöyle aktarılmıştır; “Adaya Barış Harekâtı gerçekleştiren Türk askerinin karşısına çıkma cesareti olmayan Rum askerleri, Rumların yaşadığı bölgelerdeki Türk köylerine saldırarak, vahşice çok sayıda Türk'ü katledip toplu mezarlara gömmüşlerdir”⁶³⁶.

21 Temmuz tarihinde Rumlar tarafından köylerinden esir alınarak Limasol'da esir kampına götürülen Kâmil Göksan Simtaş, Atlılar katliamında beş çocuğunu ve eşini kaybetmiştir. BM Barış Gücü'nün gözetimi altında açılan toplu mezarda Kâmil Göksan'ın 1,5 yaşındaki en küçük oğlu Kaan'ın cesedi üzerinden 40 mermi çıkarılmıştı⁶³⁷. Kâmil Simtaş eserinde, köylerine gelen Rum askerleri tarafından esir alındıklarını⁶³⁸ ve bu katliam olayını nasıl duyduğunu ve duygularını şöyle anlatmaktadır; “*Rumların eline esir düştükten sonra, köyümüz olan Atlılar'a baskın yapılarak eşim ve çocuklarım dahil olmak üzere tüm köy halkının Rum canileri tarafından katledildiğini öğrendiğimde yıkıldım. Artık onlarsız yalnız, onlarsız karanlık dünyamın içinde onlarla yaşıyorum*”⁶³⁹.

Atlılar Köyü'nde sağ kalabilen üç kişiden bir olan Ali Hüseyin, görmüş olduğu bu dehşeti şöyle anlatmıştır: “...*Cani Rumlar buldozerlerle açtıkları büyük bir çukura, kadın, yaşlı, erkek ve çocuk bütün köylülerimi gömdüler. Üzerlerine toprak attılar*”⁶⁴⁰

⁶³⁴ Muratağa, Sandallar ve Atlılar Köyleri birbirine çok yakın köyler olup, aynı yol üzerinde, Magosa Koyu yakınlarında bulunmaktadır. Taşkent Köyü ise bu köylere nazaran biraz daha güneyde, Limasol'a yakın bulunmaktadır.

⁶³⁵ S. İSMAİL, **150 Soruda...**, s.142; H.S. GİBBONS, **a.g.e.**, s.394-397; Kâmil Göksen SİMTAŞ (Kâmil Meriç), **Karanlık Dünyam**, y.y.y., y.e.y., y.t.y., s.18.

⁶³⁶ M. ÇATAN “Akdeniz'in Sıcak Adası Bugünlere Nasıl Geldi En Uzun 5 Gün - 4”, **Güneş**, 19 Kasım 1983, s.7.

⁶³⁷ K.M. SİMTAŞ, **a.g.e.**, s.12; S.İSMAİL, **Kıbrıs Barış Harekâtı'nın Nedenleri...**, s.204.

⁶³⁸ Rum askerleri 20 Temmuz'da Muratağa ve Sandallar Köyü'nün 21 Temmuzda da Atlılar Köyü'nün erkeklerini toplayarak önce kamp haline getirdikleri komşu Rum Köyü olan Pi-Peristerona İlkokulu'nu oradan da Limasol esir kamplarına götürmüşlerdir. K.G. SİMTAŞ, **a.g.e.**, s. 16-17.

⁶³⁹ K.G. SİMTAŞ, **a.g.e.**, s. 16-17.

⁶⁴⁰ S. İSMAİL, **Kıbrıs Barış Harekâtı'nın Nedenleri...**, s.203.

Daha sonra olayı gösteren şahitlerin ifadeleri doğrultusunda bu toplu çukurlar BM'in gözetiminde açılarak tüm dünyaya gösterilmiştir. BM Barış Gücü Kıbrıs Temsilcisi Lard Hakanson 1974 yılının Ekim ayında yaptığı açıklamada bu katliamla ilgili olarak "Ömrüm boyunca böyle bir facia, böyle bir barbarlıkla karşılaşmadım. Hayatımda böyle şey görmedim. Çok memnunum ki, olayın soruşturması görevi bize verildi. Zira, bütün dünya bu vahşeti barış gücünün ağzından öğrenmiş olacaktır"⁶⁴¹ şeklinde açıklama yaparken AFP Ajansı muhabiri ve görgü tanığı Bernard Nicolas 20.8.1974 tarihli haberinde "Atlılar köyünde bir çukura doldurulmuş, Rumlarca katledilen Türklere ait cesetler çıkarılmıştır"⁶⁴² şeklinde duyurmuştur.

Muratağa ve Sandallar Köyü'nün bütün erkekleri de 20 Temmuz'da köylerine gelen Rumlar tarafından esir alınmış⁶⁴³, 14 Ağustos günü de köylerde bulunan kadınlar, çocuklar, yaşlılar, Rumlar tarafından henüz götürülmemiş olan birkaç erkek Rumlar tarafından katledilerek toplu çukurlara atılmış, üzeri de görülmesin diye silindirle düzlenmişti. Sandallar Köyü'nden 11 yaşındaki İsmail ve annesi Hatice saklanarak bu katliamdan kurtulabilmişlerdir⁶⁴⁴. İngiliz Sun gazetesi muhabiri ve görgü tanığı John Akass, 3.9.1974 tarihli haberinde "*Muratağa faciasını gördüm. Bu çeşit vahşiyane hareketlerin yorumlanması çok değişik oluyor ancak, Muratağa'da vahşice bir cinayet işlendiğinden başka ne söylenebilir. Rumlar ile Yunanlıların yaptıkları bir alçaklıktır*"⁶⁴⁵ derken AP Haber Ajansı Muhabiri David Lancashinge ise The New York Times gazetesinde 1.8.1974 tarihindeki haberinde "*Muratağa köyü dışında, 20'den fazla Kıbrıslı Türk erkek, kadın ve çocuğun bulunduğu toplu bir mezar açılmıştır. Bu, Kıbrıs'taki harbin bitiminden bu yana tesbit edilen sivillere karşı en büyük mezalimlerden biridir*"⁶⁴⁶; İsveç gazetesi Expressen ise muhabiri Gunnar Hilson'a dayanarak 11.2.1975 tarihinde verdiği haberinde "*Yunan askerleri ile Kıbrıslı Rumların geçen Ağustos'ta 83 Türk erkek, kadın ve çocuğu öldürdükleri Muratağa adlı katliam köyünde, bugün sadece 15 kişi yaşıyor. Muratağa'da kalan 15 kişi için artık hayat yok.*

⁶⁴¹ Ç.EMİNER (Haz.), **Bir Daha Asla**, s.19; K.G. SİMTAŞ, **a.g.e.**, s.22.

⁶⁴² S.İSMAİL, **Kıbrıs Barış Harekâtı'nın Nedenleri...**, s.222; K.G. SİMTAŞ, **a.g.e.**, s.23;

S. İSMAİL, **150 Soruda...**, s.145.

⁶⁴³ K.G. SİMTAŞ, **a.g.e.**, s.8.

⁶⁴⁴ S.H. GİBBONS, **a.g.e.**, s.396-397; S.İSMAİL, **Kıbrıs Barış Harekâtı'nın Nedenleri...** s.219.

⁶⁴⁵ K.G. SİMTAŞ, **a.g.e.**, s.22 ; S.İSMAİL, **Kıbrıs Barış Harekâtı'nın Nedenleri...**, s.221; **Bir Daha Asla**, s.19; ; S. İSMAİL, **150 Soruda...**, s.145.

⁶⁴⁶ K.G. SİMTAŞ, **a.g.e.**, s.23.

*Onların yaraları öyle kapanacak gibi değil*⁶⁴⁷ şeklinde dünya kamuoyuna Muratağa'da Kıbrıslı Türklere yapılan mezalimi duyurmuştur.

London Daily Express gazetesi Muhabiri S.H. Gibbons da katliamdan sonra Muratağa, Sandallar ve Atlılar Köylerini dolaşarak katliamdan kurtulanlarla olayı konuşmuş ve eserinde bunlara geniş yer vermiş ve izlenimlerini şöyle özetlemiştir; “*Oraya gittiğimde, bölgenin tamamı hemen hemen bomboş ve çoraktı. Muratağa'nın tek sakini, muhtar Süleyman Arif'ti. Sandallar'da, İsmail Erez, annesi ve ailesiyle birlikte yaşamını sürdürüyordu. Oradan geçerken, Atlılar'ı hiç fark etmezsiniz bile. Çünkü o artık yok*”⁶⁴⁸.

Buna benzer katliamlar özellikle Türk askerinin ulaşamadığı diğer bölgelerde de gerçekleşmiştir. Rumlar, Magosa, Larnaka, Limasol, Lefke, Baf kent merkezlerine, müdafaasız köylere çok ağır silahlarla saldırarak buraları işgal etmiş ve hunharca katliamlarını sürdürmüşlerdi⁶⁴⁹. Rum askerleri Türk köylerine gelerek topladıkları erkeklerin bir kısmını esir almış, bir kısmını topluca katletmiştir.

Rumlar ayrıca Terazi (Zyyi) ve Tatlısu (Mari) Köylerinden topladığı 90 kadar Türk erkeğini Limasol yakınlarına götürerek kurşuna dizmiş ve toplu mezarlara gömmüştür. Bu katliamdan sadece Suat Hüseyin Kafadar sağ olarak kurtulabilmiş ve bu katliamın ortaya çıkmasını sağlamıştır⁶⁵⁰.

Rumlar tarafından kaçırılıp da günümüzde hâlen daha akıbeti belli olmamış olan yüzlerce Kıbrıs Türkü bulunmaktadır. Aileleri gerekli yerlere müracaat etmiş ancak herhangi bir sonuç alamamışlardır.

Kıbrıslı Rumların yaptığı bu insanlık dışı vahşet örneği katliamlar, Türkiye’de de çok büyük tepkilere yol açmış ve Türkiye basınına yansımıştır. Katliam olayı Avrupa Konseyi ve diğer uluslararası kuruluşlara bildirilerek bu olayların araştırılması istenmiştir⁶⁵¹. 1974 katliamları yabancı basında geniş yankı uyandırmış, Amerikan, İngiliz, Fransız, Alman, İsveç basını olaylara geniş yer vermiştir. Yabancı basında tepki

⁶⁴⁷ S.İSMAİL, **Kıbrıs Barış Harekâtı'nın Nedenleri...**, s.223.

⁶⁴⁸ S.H. GİBBONS, **a.g.e.**, s. 397; Sandallar Köyün ün Muhtarı Süleyman Arif, Rumlar tarafından Magosa'ya savaş tutsağı olarak götürüldüğünden dolayı hayatta kalabilmiş, döndükten sonra köy ahalesinin katledildiğini öğrenebilmiştir.

⁶⁴⁹ Mehmet GÜÇLÜ, **Halassa Pınarı Bir Öğretmenin Mücadele Yılları Anıları**, CYREP, Özyurt Matbaası, Ankara, 2003, s.75.

⁶⁵⁰ S.H. GİBBONS, **a.g.e.**, s.392-395; Katliamdan sağ olarak kurtulabilen Suat Hüseyin Kafadar ve bu katliamın Limasol Hastahanesi Doktoru Ayten Berkant olayı anlatmıştır. Berkant da kamuoyuna duyulmasını sağlayarak S.H. Gibbons'a anlatmıştır.

⁶⁵¹ **Kıbrıs'ın Tarihi Gelişimi ...**, s.64.

ile karşılanan bu katliamları, Türklerin toplu olarak gömülü olduğu çukurlar kazılırken gördükleri manzarayı, dehşeti, basın mensupları gazetelerinde yansıtmışlardır.

Türklerin topluca katledilişi dünya basınında⁶⁵² özetle şu şekilde yer almıştır: Amerikan gazetelerinden Washington Post olayları gören muhabirine dayanarak yayınladığı 30.7.1974 tarihli haberinde “*Larnaka yakınlarında Alaminyos Köyü’nde 25 ile 55 yaşları arasında 14 Türk öldürülmüş ve cesetleri buldozerlerle bir çukura doldurulmuştur. Limasol yakınında küçük bir Türk köyüne Rumların yaptığı bir baskın sonucu 200 kişiden 36’sı öldürülmüştür. Rumlar, Türk Kuvvetleri gelinceye kadar Türklerin öldürülmesi için emir aldıklarını söylemektedirler*” derken; 1.8. 1974 tarihli The Newyork Times gazetesi de “*Serdarlı ve Gönendere Köylerindeki Türk evleri yakılıp yıkıldı, yağma edildi, hayvanlar Rumlar tarafından çalındı*”; ABD CBS Televizyonunda “*Lefkoşa’da bir çöplükte 88 Kıbrıslı Türk’ün cesedi bulundu. Türkler, Rum ve Yunanlılarca kurşunla delik deşik edilerek öldürülmüş ve öldürülmeden önce tellere bağlanmış. Cesetlerden kiminin başı gövdeden koparılmış*”; UPI Ajansı’nın 23.7.1974 tarihli haberinde ise “*Yunanlılar Limasol’da birçok kadın ve çocuğu öldürdü. Yol üstünde 20 çocuk cesedi gördüm. Yaralı olanlar ağlamakta idi. Yunanlı askerler evlere girip kadın öldürmek için akbabalar gibi beklemektedirler*⁶⁵³” şeklinde yer alırken İngiliz gazetelerinden Bild ise “*Rumlar, Türk köylerine kana susamış caniler gibi baskınlar yaparak sivil halkı feci şekilde öldürdüler*”; Die Welt gazetesi ise “*Limasol’da Rum Muhafız Gücü askerleri bir köpek sürüsü gibi Türk köylerine baskınlar düzenleyerek, katliam yapmışlardır. Bu olaylar insanlık dışıdır*” şeklinde haberlerle Kıbrıs Ada’sında Türklere karşı yapılan katliamı tüm dünyaya yansıtmışlardır.

Kıbrıs’ta bulunan bir Alman turisti Ingrid Hebil, Almanya’nın Sesi Radyosu’nda 30. 7.1974 tarihinde Türklerin maruz kaldığı dehşetin tasvirini şöyle yapmıştır; “Rum Milli Muhafızlar, Magosa çevresindeki köylerde vahşetin emsalsiz örneklerini sergiliyorlardı. Türk evlerine girip, kadın ve çocukların üzerine mermiler yağdırdılar merhametsizce. Çok sayıda Türk’ün boğazını kestiler. Türk kadınlarını

⁶⁵² 1974’teki Rum katliamlarının yabancı basındaki yankıları konusunda geniş bilgi için bkz. S.İSMAİL, **Kıbrıs Barış Harekâtı’nın Nedenleri...**, s.217-224; s.19; S. İSMAİL, **150 Soruda...**, s.143-146; **Bir Daha Asla**, s.18-20; K.G. SİMTAŞ , **a.g.e.**, s.20-25; **Yunanistan ve Terör**, Kıbrıs Türk Kültür Derneği Genel Merkezi Yayınları, Ulus Ofset Tesisleri, Ankara, 1986, s.22-24.

⁶⁵³ **Yunanistan ve Terör**, s.22

toplayıp tecavüz ettiler. Rum kasaplığını, insan aklının kavrayabilmesi mümkün değildir”⁶⁵⁴.

Tıpkı 1963 yıllarında Kıbrıs Türklerinin katledilmesinde olduğu gibi 1974 olayları da dünya yazılı ve görsel basınına bu şekilde yansımıştır. Bütün bu olaylar, Kıbrıs Türklerine karşı yapılan katliamlar, Türk müdahalesinin haklılığını, gerekliliğini göstermektedir. Kıbrıs Türk halkı, Türk askerinin müdahalesini kurtuluşları, özgürlükleri için yıllarca büyük umutlarla beklemişti. 1878 yılında Türk bayrağının indirilerek yerine İngiliz bayrağının çekildiğini gözleri yaşlı bir halde üzülen seyreden Kıbrıs Türkü, Türk askerinin bir gün Ada’ya tekrar gelip kendilerini kurtaracağı ümidiyle yaşamış ve 20 Temmuz 1974’te bu isteği gerçekleştirmiştir. Kıbrıs Türk halkı 20 Temmuz’ da başlayan Kıbrıs Barış Harekatını büyük sevinç ve mutluluk gözyaşlarıyla karşılamış, yıllardır beklediği özlem gerçekleşmiştir.

Kıbrıs Türkü’nün bu özlemini, mutluluğunu belgelemesi açısından şu birkaç örneği verebiliriz:

20 Temmuz günü Türk uçaklarının sesini duyan, etrafları Rum köyleriyle çevrili olduğundan dolayı büyük bir ümitsizlik içinde bulunan Atlılar Köyü⁶⁵⁵ sakinleri Türk askerinden kurtarılmayı bekleyerek, Türk uçakları kendilerini görür, yardım eder düşüncesiyle, damlara Türk bayrakları sermiş, yazılar yazmıştır⁶⁵⁶. Baf’ın Karaağaç Köyü’ndeki mücahitlerin lideri konumunda olan Köyün Öğretmeni Mehmet Güçlü anılarında 20 Temmuz’da Türk askerinin müdahalesini duyduklarında Karaağaç Köyü ahalisinin ve kendisinin bundan duyduğu mutluluğu “Türk askerinin Kıbrıs’a, barış için harekât başlattığının Başbakan Ecevit tarafından açıklanması üzerine, cephedeki mücahitler ve cephe gerisindeki Türk halkı sevinçten mutluluk gözyaşı dökmüşlerdir” şeklinde ifade etmektedir⁶⁵⁷.

Ada’daki tüm Türkler gibi Gündoğdu Köyü halkı da bundan büyük mutluluk duyarak, 20 Temmuz gecesi tüm komşularıyla toplanarak bunun sevincini paylaşmışlardır⁶⁵⁸.

⁶⁵⁴ S.H. GIBBONS, a.g.e, s.366; S.İSMAİL, **Kıbrıs Barış Harekâtı’nın Nedenleri...** s.217; S. İSMAİL, **150 Soruda...**, s.143; **Bir Daha Asla**, s.18.

⁶⁵⁵ Atlılar Köyü, yukarıda bahsetmiş olduğumuz 14 Ağustos 1974 tarihinde Rum katliamlarına maruz kalan köydür.

⁶⁵⁶ K.G. SİMTAŞ, a.g.e, s.9.

⁶⁵⁷ M. GÜÇLÜ, a.g.e, s.75.

⁶⁵⁸ **Fadime Arifoğlu ile 30. 01.2005 tarihinde Güzelyurt’un Çamlıbel Köyü’nde yapmış olduğumuz görüşmeden.**

Kıbrıs Harekâtı'nın yapılacağı haberini TC Kıbrıs Büyükelçisinden öğrenen Rauf Denktaş'ın 19 Temmuz 1974 tarihli günlüğünde yer alan şu cümleler bu özlemin en güzel ifadesidir: “...Geliyorlardı. Kurtulacaktık artık. Kurtulacaktık. Barış olacaktı. Makarios'un kanlı oyunu son bulacaktı. Yılların hasreti dinecek..kurtulacaktık. Ve bu coşkulu sevinç birdenbire bir ağırlık oluverdi omuzlarımda! Evet, kurtulacaktık ,hürriyet güneşinin doğduğunu görecektik fakat ne güneşler pahasına!⁶⁵⁹”

20 Temmuz'dan itibaren Kıbrıs Türk Köylerini kuşatarak erkekleri esir almaya başlayan Rumlar, Birinci Barış Harekâtı'ndan sonra uygulanan ateşkese gerçekte uymayarak, Kıbrıs'ın tüm bölgelerinde taarruzlarını devam ettirip katliamlarını sürdürmüşlerdir⁶⁶⁰. Kıbrıs Türk mücahitleri de köylerini, yerleşim bölgelerini Rum saldırılarına karşı korumak için savunmaya geçmişlerdi. Türkiye'nin başarılı müdahalesi karşısında Rumlar da Baf, Limasol, Larnaka, Magosa gibi yerleşim birimlerindeki Türklerin yaşamış olduğu köylere saldırarak yağmıyor, insanları katlediyor ve esir alıp işkencelere maruz bırakıyorlardı. Özellikle güneydeki okullar Türklerin toplandığı bir esir kampına dönüştürülmüş, esir kamplarında Türklere akıl almaz işkenceler yapmışlardır.

20 Temmuz 1974'te Larnaka kentinin Türk kesimine, Tuzla mahallesine saldırarak, kenti top ateşine tutmuşlar⁶⁶¹, Türklerin yaşadıkları mahallelerin elektriğini ve suyunu kesmişlerdir⁶⁶². Başka bölgelerde olduğu gibi Larnaka'da da Türk mücahitleri şehrin savunması için mevzilere koşmuştur. 22 Temmuz'da BM ateşkes önerisi yapınca Türkler silahları BM Barış Gücü'ne teslim ederken, Rumlar saldırılarını devam ettirmiş, Larnaka'nın Türk kesimindeki 12-70 yaş arasındaki 873 Türk'ü esir alarak 100 kişinin bile sığamayacağı bir okul binasına hapsedmişlerdir⁶⁶³.

Baf kazasında da Türklerin buldukları yerlerde benzer Rum saldırıları yaşanmış, 22 Temmuz 1974'te Türklerin savundukları Baf sancağı ve Poli taburu yenilgiye uğrayarak düşmüştür⁶⁶⁴.

⁶⁵⁹ “Cumhurbaşkanı Denktaş'ın 15-20 Temmuz Günlüğü”, **Kıbrıs Aktüel**, s.12-13.

⁶⁶⁰ M.GÜÇLÜ, **a.g.e.**, s.75

⁶⁶¹ A.F. GENÇ, **a.g.e.**, s.26.

⁶⁶² H. FEHMİ, **a.g.e.**, s.52.

⁶⁶³ **Aynı eser**, s.52; A.F. GENÇ, **a.g.e.**, s.48-52; Larnaka Bölgesi'nde Türklere önderlik eden A.F. GENÇ de esir alınarak bu kampa götürülmüştür.

⁶⁶⁴ Emekli Mücahit Başçavuş Osman Arifoğlu ile 30.01.2005 tarihinde KKTC Güzelyurt'un Çamlıbel Köyü'nde yapmış olduğumuz görüşmeden; M. GÜÇLÜ, **a.g.e.**, s.75; 1974 Baf çarpışmaları için bkz. M.H. ÖZAD, **a.g.e.**, s.s.109-304.

22 Temmuz 1974'te Baf'ın Poli taburuna bağlı Gündoğdu Köyü Rum askerleri tarafından yağmalanmış ve Rumlar bu köyden 21 kişiyi alarak Yeroşibu esir kampına götürmüşlerdir. Bu esirlerden biri de kendisiyle görüşmüş olduğumuz Osman Arifoğlu'dur.

Esaret günlerini "bir ölüm" olarak nitelendiren Osman Arifoğlu Rumların 22 Temmuz 1974'te köylerine gelişini, esaret anılarını, yaşadıklarını "Nikos Sampson yanlısı Rum askerleri köyümüze gelerek, tüm halkı meydana topladılar, hepimizi öldürmeyi düşünüyorlardı. Gelen bir telefon üzerine öldürme fikrinden vazgeçerek, bende dahil olmak üzere 14 kişiyi alıp Makariosçu askerlerin tutulduğu hapishaneye koydular. Hapisteki Türklerin listesinin Barış Gücü'nün eline geçmesini bir ziyaretçi kanalıyla sağladık.

Bizi öldürmek için minibüslere bindirilip yola çıktığımızda tesadüfen Barış Gücü mensubu Avusturya polisleri tarafından önlendi. Tekrar cezaevine geri getirildik, bir süre sonra Baf'taki esir kampına gönderildik. Üç aylık esaret süresince her türlü işkenceye ve insanlık dışı muamelelere maruz kaldık. Ateşkes olduktan sonra esaretten kurtuldum, Güvenlik Kuvvetlerinde dört yıl mücahit Başçavuş olarak görev yaptıktan sonra emekli oldum" şeklinde anlatmaktadır⁶⁶⁵.

Arifoğlu'nun annesi Fadime Arifoğlu da o günleri şöyle anlatmaktadır: "Köyümüze gelen Rumlar, bütün köyliyi kahvelerde topladılar, belli ki öldüreceklerdi. Her nasılsa bundan vazgeçerek aralarında oğlum Osman Arifoğlu'da olduğu halde 14 kişiyi alıp götürdüler. Türk askerinin geldiği haberini alınca çok sevindik, özgürlüğe kavuştuk"⁶⁶⁶.

Esaret günlerinde Kıbrıslı Türkler olan biten olaylardan habersiz, dünya ile bağlantıları kopuk bir şekilde yaşamaktaydılar. Radyo, televizyon, gazete, dergi gibi kitle iletişim araçlarından mahrum olduklarından akıbetlerinin ne olacağını, Kıbrıs'ta durumun, gelişmelerin nasıl olduğunu bilemiyorlardı.

Osman Arifoğlu ile birlikte Yeroşibu esir kampında bulunan Gündoğdulu Öğretmen Osman Karabulut⁶⁶⁷ anılarında, esaret günlerinde radyo, televizyon, gazete

⁶⁶⁵ Emekli Mücahit Başçavuş Osman Arifoğlu ile 30.01.2005 tarihinde KKTC Güzelyurt'un Çamlıbel Köyü'nde yapmış olduğumuz görüşmeden.

⁶⁶⁶ Fadime Arifoğlu ile 30. 01.2005 tarihinde Güzelyurt'un Çamlıbel Köyü'nde yapmış olduğumuz görüşmeden.

⁶⁶⁷ Osman Karabulut, 22 Temmuz'da Rum askerleri Gündoğdu'ya geldiğinde, ağabeyi Hasan Onbaşı (Kıbrıs Ordusu Astsubayı) ve Nejdet isimli arkadaşıyla birlikte Rumlara teslim olmayarak daha

dergi göremediklerini, yalnız tuvalete gittiklerinde, Rumların temizliklerinde kullandığı pis gazete parçalarını inceleyerek haber toparlayabildiklerini ifade etmektedir. Bir gün esirlerin aynı şekilde buldukları bir Rum gazetesinde karikatür üzerinde yer alan resimler, yazılar esirlerin uzun süre moralini yüksek tutmalarını sağlamıştır Osman Karabulut, bu gazete parçası üzerindeki karikatürü ve yazıları şöyle anlatmaktadır: *“Bir gün bir gazete parçasında şöyle bir karikatür bulduk. Türkiye’nin güney sahillerini ve Kıbrıs’ı gösteren bir harita üzerinde bir ayağı Türkiye’nin güney sahillerinde bir ayağı Kıbrıs’ta basılı bir Mehmetçik, elindeki mızrağı Kıbrıs’a saplamış kan fışkırtıyor. Mehmetçiğin başındaki kalpakte “Atilla” diye yazılıydı. Karikatürün alt yazısı ise “Ecevit: her an görüşmeye hazırız!” idi Bu bir Türk gazetesinden iktibas edilmişti”*⁶⁶⁸.

Silahları toplanarak teslim olmak zorunda kalan Türk köylerinde özellikle Türklerin haberleşmesini sağlayabilecek, köylüyü eğitip bilinçlendirecek olan eğitimciler ve köyün temsilcileri tutuklanmış, kurşuna dizilmiştir. Esir alınan kişilerin aileleriyle haberleşmeleri kesilmiş, aileler endişe içinde esirlerin durumlarını merak etmişlerdir. Ancak esirlerden bazıları aşağıdaki örnekte de görüleceği gibi gizli bir şekilde haber ulaştırabilmişlerdir.

Larnaka bölgesi temsilcilerinden olan Ahmet Faik Genç’te tutuklanarak Larnaka’daki esir kampına götürülmüş ve esir kampını ziyarete gelen bir Amerikan Gazetesi Washington Star News’in yazarı Andrew Borowiec vasıtasıyla Rauf Denктаş’a durumlarının iyi olduğunu belirten bir not iletmiş böylece ailesi Faik Genç’in durumu hakkında bilgi edinebilmiştir⁶⁶⁹.

Borowiec, Rum polislerinden fırsat bularak *“Her şeyi bırakıp Kuzeye gidecek misiniz?”* sorusunu Faik Genç’e yöneltmiş ve Genç’ten de *“Bizim için en önemli şey güvenliktir. Güvenliğimizi cehennemde bulsak cehenneme bile gideriz”* cevabını almıştır. Ahmet Faik Genç bir öğretmen arkadaşından aldığı kâğıt parçası üzerine Denктаş’a iletilmek üzere bir mesaj yazarak Andrew Borowiec’le gizlice göndermiştir. Ahmet Faik Genç’in 6 Eylül 1974 tarihinde Larnaka Türk Tutuklu Koğuşu’nda yazarak Denктаş’a gönderdiği pusula aynen şöyledir:

emniyetli olan Hırsofu (Altıncık) köyüne kaçmışlar. Ancak Rumlar Hırsofu’yu da kuşatıp teslim aldığından dolayı orada Rum askerlerine yakalanarak ve geceyi onların yanında esir olarak geçirmişler. Daha sonra da Gündoğdu’luların tutuklu buldukları Baf karakoluna, oradan da Yeroşibu esir kampına götürülmüşlerdir. Bkz. O. KARABULUT, “Kıbrıs Türk Toplumunun Varoluş...”, **Sivil Savunma**, s.13-14.

⁶⁶⁸ Aynı makale.

⁶⁶⁹ A. F. GENÇ, a.g.e, s.69.

“ Ağabey,

(48) gündür tutukluyuz. Fakat çok iyiyiz. Moralimiz yerindedir. Hiçbir endişemiz yok kendimiz için! Ailelerimizin emniyeti mühimdir. Anavatana, Yönetime ve size güveniyoruz. Mehmetçiği sabırla bekliyoruz. Hürriyeti sabırla bekliyoruz. Lütfen Ankara'ya ağabeyime iyi olduğumuzu bildiriniz. Ablamı, sizi ve çocukları öperim. SİZ DAYATIN, BİZ DAYANIRIZ”⁶⁷⁰.

Mesajı alan Denктаş, bu pusulanın altına “Sami bizden de selamlar “ şeklinde not düşüp imzalayarak Faik Genç'in Ankara'daki ağabeyi Sami Genç'e kurye ile 7.9.1974 tarihinde göndermiş ve böylece Faik Genç'in durumundan ailesi haberdar edilmiştir.

Rumlar, Kıbrıs Türklerine yapmış olduğu bu tür katliamları 15 Temmuz darbesiyle Makarios yanlılarına da uygulamıştır. Yunan cuntası yanlısı Rum askerleri görüş farklılıkları nedeniyle Makarios taraftarlarından on binlerce kişiyi⁶⁷¹ katletmiş, tutuklamıştır. Türkiye'nin müdahalesi aynı zamanda Kıbrıs Rumlarının diğer Kıbrıs Rumları tarafından katliamını da sona erdirmiştir⁶⁷².

Kimi Rum işçileri topluca katledilip mezarlara, toplu çukurlara gömülürken kimine de insanlık dışı muameleler yapılmıştır.

Lefkoşa Genel Hastahanesinde, Makarios yanlısı oldukları gerekçesiyle yaralılara doktorların müdahale etmesi Yunan cunta yanlısı Rumlar tarafından engellenmiş⁶⁷³; Limasol, Lefkoşa gibi kentlerde kamyonlara bindirilerek götürülen Rum işçiler katledilmiştir⁶⁷⁴.

İkinci Barış Harekâtı'ndan sonra Kuzey'den Güneye geçebilen Makarioscu Rumlar, Türk askerine kurtarıcı gözüyle bakmış, Güneyden daha Kuzeye geçememiş olan Türklerle alışveriş yapmaya devam etmişlerdir. Kuzey'deki Mirtu' dan (Çamlıbel) kaçarak Güneye giden Lukas adında zengin bir Rumun, Harekattan sonra Baf'ın Karaağaç Köyü kahvesindeki Türkler lehindeki açıklaması Makarioscuların bir kısmının

⁶⁷⁰ Aynı eser, s.72.

⁶⁷¹ M. H. ÖZAD, a.g.e, s.108.

⁶⁷² P. OBERLİNG, Kıbrıs Faciası, s.26.

⁶⁷³ H.S.GİBBONS, a.g.e., s.338.

⁶⁷⁴ Aynı eser, s.339.

20 Temmuz'da Türk askerine o dönemde bir kurtarıcı gözüyle baktığının en büyük kanıtıdır⁶⁷⁵.

Kıbrıs'ta yaşanan tüm bu katliamlar, Kıbrıs Barış Harekâtı'nın ve Türk askerinin Kıbrıs'taki varlığının haklılığını kanıtlamaktadır. Barış Harekâtı ada Türklerine olduğu gibi baskı içinde olan Rumlara da güvenli bir yaşama olanağı sağlamış, beraberinde demokrasi ve hürriyet getirmiştir. Bugün Türk ordusunun Kıbrıs'ta bulunmasından rahatsızlık duyanların Kıbrıs katliamlarını ve bu katliamların o günlerdeki dünya basınına yansımalarına bakmaları yeterli olacaktır.

Bugün sadece Rum Yönetimini “meşru hükümet” olarak tanıyan ülkelerin, İngiliz Lordlar Kamarası Savunma ve Çalışma Grubu üyelerinden Lord Newall'in 1983 yılında SİSAV'ın İstanbul'da düzenlenen “Silahsızlanma ve Barış” konulu sempozyumda söylemiş olduğu “1974 yılında Türk askeri müdahalesi olmasaydı adada Türk kalmayacaktı”⁶⁷⁶ sözünü hatırlamaları gerekmektedir.

Kıbrıs Türklerine yapılmış olan bu katliamlar iki toplumun bir arada yaşayamayacağı sonucunu getirmiştir. Bütün bu yaşanan gelişmeler ilk önce Kıbrıs Türk Federe Devleti'nin daha sonra da Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin kurulmasının gerekliliğini ortaya çıkarmıştır.

⁶⁷⁵ M. GÜÇLÜ, a.g.e, s.80.

⁶⁷⁶ Güneş, 28 Kasım 1983 s.7.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KIBRIS TÜRK FEDERE DEVLETİ'NİN KURULUŞUNDAN 1980 DÖNEMİNE KADAR KIBRIS

A) KTFD'NİN İLÂNI ÖNCESİNDE KIBRIS TÜRK LİDERLİĞİNİN BAĞIMSIZ DEVLET DÜŞÜNCESİ

1) 1974 Kıbrıs Barış Harekâtı Sonrasında Kıbrıs Türk Liderliğinin Bağımsızlık Düşüncesi ve Türkiye'nin Tutumu

Kıbrıs Türk liderliği 1963 olaylarından sonra Kıbrıs'ta bağımsız bir Kıbrıs Türk Cumhuriyeti ilân etmek istemiş, ancak o günlerde Türkiye'nin bunu dünya kamuoyunda müdafaa edemeyecek durumda olmasından dolayı gerçekleştirilememiştir.

1974 Kıbrıs Barış Harekâtı'ndan sonra Denктаş'ın Klerides'le yapmış olduğu nüfus mübadelesi Yunanistan'da bulunan Makarios tarafından tepkiyle kızgınlıkla karşılanmıştır⁶⁷⁷. Makarios'un yeniden Ada'ya dönmek istemesi Kıbrıs Türk Toplum Lideri Sayın Denктаş'ı zaten öteden beri var olan "bağımsız bir Kıbrıs Türk Devleti" kurma düşüncesine yöneltmiştir⁶⁷⁸. Hatta İkinci Barış Harekâtı'ndan hemen sonra Denктаş'ın, Rumların anlaşmaya yanaşmaması durumunda Türklerin ayrı cumhuriyet ilân edebileceği yönünde Türkiye basınına da yansıyan uyarıcı nitelikte şu açıklamaları vardır: "...hata ediyorlar, çünkü süratle bir anlaşmaya varılıp barış yapılmazsa durumun devamı, Kıbrıs'ta iki ayrı Cumhuriyetin doğmasına yol açacaktır"⁶⁷⁹.

Denктаş o dönemde Türkiye'deki geçici, zayıf Sadi Irmak Hükümetine⁶⁸⁰ durumu bildirerek, Kuzey Kıbrıs'ta ayrı bağımsız bir devlet kurmak için müracaatta bulunmuştur.

⁶⁷⁷ KKTC Cumhurbaşkanı Rauf R. DENKTAŞ ile 26.01.2005 tarihinde KKTC Cumhurbaşkanlığı Sarayı'nda yapmış olduğumuz görüşmeden.

⁶⁷⁸ Aynı görüşme.

⁶⁷⁹ Milliyet, 18 Ağustos 1974.

⁶⁸⁰ 1974 Kıbrıs Barış Harekâtı'nın sonucunda CHP-MSP ortakları arasında Kıbrıs konusunda anlaşmazlık ortaya çıkmış. MSP yanlısı basın Bülent Ecevit'in ve CHP'nin kamuoyunda kazandığı prestijinden ve ABD ile askeri ambargoya yol açan sürtüşmelerden dolayı; Askeri Harekâtların MSP'li Bakanların zoru ve ısrarı ile başlatıldıkları hatta Ecevit'in askeri harekâtlara karşı çıktıkları yönünde yalan haberler yayınlanmış ve bu durum da MSP çevrelerinde desteklenmiştir. Bülent Ecevit'te "MSP ile hükümet etme ve siyaset yapma anlayışlarının çok farklı" oluşunu gerekçe göstererek, CHP kurmaylarınınca da Kıbrıs'taki askeri harekâtlar sırasında kamuoyunda oluşan heyecanın oy oranını arttıracığı düşüncesiyle, Ecevit başbakanlıktan ayrılarak erken seçim önerisinde bulunmuş ancak bu öneri diğer partiler tarafından CHP'nin oylarının artacağı gerekçesiyle kabul edilmemiştir. Bunun üzerine Cumhurbaşkanı Fahri Korutürk 17 Kasım 1975'te Ecevit'in yerine, Kontenjan senatörü Sadi Irmak'ı atamıştır. Teknokrat ve bürokratlardan oluşan partiler üstü görünümdeki bu hükümete 17 güven oyu

Makarios'un yeniden Ada'ya döneceğini Klerides'ten haber alan Rauf Denктаş, Sadi Irmak Hükümetine bu dönüşe itiraz edeceklerini bildirmiş ve “bunun için telaşa lüzum yok”⁶⁸¹ cevabını aldığını ifade etmiştir.

7 Aralık 1974 günü Lefkoşa'ya gelerek Cumhurbaşkanlığı'na resmen başlamış olan Makarios, ABD ambargosundan cesaret alarak “Uzun Vadeli Mücadele” taktiğini yeniden uygulamaya koymuştur. Rum- Yunan ikilisi görüşmeleri sabote ederek zaman kazanmaya ve ABD Ambargosu neticesinde Türkiye'nin zayıf düşmesinden sonra Enosis'i gerçekleştirme taktiğine başvurmuştur⁶⁸². Denктаş, Ankara'ya tekrar müracaat ederek Kuzey Kıbrıs'ta “bağımsız devlet kurma” isteğini dile getirmiş, ancak Türkiye Hükümeti'nin federasyon önermesi üzerine Kıbrıs Türk liderliği de bağımsızlık ilânı yerine “federasyon tezi” üzerinde durmak zorunda kalmıştır⁶⁸³.

Unutulmamalıdır ki Kıbrıs Türk liderliği kararlarını Türkiye'nin isteği doğrultusunda almış, Türkiye'nin kabullenemeyeceği hiç bir şeyi uygulamamıştır⁶⁸⁴. Rauf Denктаş, Barış Harekâtı sonrası iki eşit taraflı federasyon kurulması yolundaki düşüncelerini her fırsatta ısrarla dile getirdiklerini, Türklerle federasyon çatısı altında bulunmayı asla akıllarından geçirmeyen Türkleri azınlık gibi görmeye devam eden bu zihniyet karşısında Cumhuriyeti ilân etmekten başka çarelerinin kalmadığını ifade etmiş ve Türkiye'nin isteği üzerine de hâlen federal çözümden yana olduklarını söylemek zorunda kaldıklarını eklemiştir⁶⁸⁵.

Hükümet bunalımının, problemlerin yaşandığı bir dönemde Başbakanı Cumhurbaşkanı tarafından atamayla gelen ve sadece 17 güven oyu alarak geçici olarak kurulmuş olan Irmak Hükümeti o dönemde “bağımsızlık devlet yükünü” kaldıramayacaklarını ifade etmiştir. Her an gidebilecek, demokratik olmayan bir Irmak Hükümeti böyle büyük bir sorumluluk almaktan çekinmiş, dış baskılara karşı bağımsız devleti savunamayacağından federe devlet kurulmasını istemiştir. Zira İkinci Barış Harekâtı dünyada tepki uyandırmış, BM, ABD, İngiltere, Sovyetler Birliği gibi bir çok ülke tarafından iyi karşılanmamış, Amerika da Türkiye'ye karşı askeri ve ekonomik

verilmiş, yerine başka hükümet kurulmadığından Sadi Irmak 1 Mart 1975 'e kadar başbakanlık görevini yapmıştır. Bkz. Hikmet ÖZDEMİR, “Siyasi Tarih (1960-1980), **Türkiye Tarihi C.4 Çağdaş Türkiye 1908-1980**, Yayın Yönetmeni. Sina Akşin, 5. basım, Cem Yayınevi, İstanbul, 1997, s.239-240.

⁶⁸¹ S. İSMAIL, **Özgür...**, s.23.

⁶⁸² H.F. ALASYA, “KKTC Tarihten Silinemez”, **Türk Kültürü**, S.319, Yıl 27, Kasım 1989, s.680-681.

⁶⁸³ **KKTC Cumhurbaşkanı Rauf R. DENKTAŞ ile 26.01.2005 tarihinde KKTC Cumhurbaşkanlığı Sarayı'nda yapmış olduğumuz görüşmeden.**

⁶⁸⁴ **Aynı görüşmeden.**

⁶⁸⁵ **Aynı görüşmeden.**

ambargo kararı almaya yönelmiştir. Dolayısıyla o dönemdeki geçici hükümet “dünya karşısında bağımsızlık ilanını savunamayacaklarını”, Türkiye’nin zor durumda kalacağını düşünmüştür. Ayrıca Ecevit Hükümeti de başa geldiğinde Kıbrıs politikasını açıklarken “federasyon tezi” üzerinde durmuş ve bu tezi dünya kamuoyuna Birinci Barış Harekâtı’ndan önce duyurmuştu. Barış Harekâtı’ndan sonra “ayrı bağımsızlığın ilânının” dünyada geniş tepki yaratacağı endişesi Irmak Hükümeti’nde hakim olmuştur.

Rauf Denktaş da 1974 Barış Harekâtı’ndan sonra “ Rumun Kıbrıs Türklerine yıllarca reva gördüğü muamele, ne yapmak istedikleri apaçık ortada iken, Barış Harekâtı sonrası kendi devletimizi kurup, eşit şartlarda onlarla görüşme masasına oturacağımız yerde, Rumların akıllarının başlarına gelmiş olduğu varsayımından hareketle, ayrıca Türkiye’nin uluslararası platformda zor durumda bırakılmaması düşüncesi ile uzunca bir süre daha Rumların kaprislerine, eziyetlerine tahammül etmek zorunda bırakıldıkları”⁶⁸⁶ şeklinde açıklamada bulunarak bağımsız Kıbrıs Türk Devletini ilân edememelerini Türkiye faktörü, ambargolar, dış baskılar gibi nedenlere ve Barış harekâtından sonra Kıbrıslı Rumların düzelebileceği inancına bağlamaktadır.

Kıbrıs Barış Harekâtı sonrasında Türkiye’de çok güçlü, Kıbrıs konusunda duyarlı, güçlü bir hükümet olabilseydi belki durum daha farklı olabilir, belki Denktaş’ın bağımsız ayrı devlet kurulması yönündeki talebi destek görebilir, gerçekleşebilirdi.

Irmak Hükümeti Dışişleri Bakanlığı, Denktaş’ın “Federasyon olmadan federe devlet olmaz” şeklindeki ikazlarına, açıklamalarına rağmen federe devlet ilânı üzerinde ısrar etmiş ve Dışişleri Bakanı Melih Esenbel Denktaş’a “Sen federe devlet kur, Rumları da davet et, onlar da federe devletlerini kursunlar. Sonra federasyon konuşuruz” diyerek çok ilginç ama aslında gerçekleşemeyeceğini kendilerinin de bildiği bir yöntemle, Denktaş’ın deyimiyle “acayip bir formülle” yola çıkmıştır⁶⁸⁷.

Bu formülle ilerleme sağlanamayacağını, Rumların bunu kabul etmeyeceğinin bilincinde olan Kıbrıs Türk Toplum lideri Denktaş bunu Esenbel’e anlatmış, ancak Esenbel’den “5-6 ay beklersiniz Rumlar kendi federe devletlerini kurmazlarsa ayrı bir devlet olur çıkarsınız” şeklinde “teselli” mahiyetinde bir yanıt aldıklarını belirtmektedir. Esenbel, 5-6 ay sonra Sadi Irmak Hükümeti’nin olamayacağını bildiğinden, “ayrı

⁶⁸⁶ S. İSMAİL, *Özgür...*, s.23; *Cumhurbaşkanı Rauf Denktaş’ın 10. Yılı...*, s.3.

⁶⁸⁷ **KKTC Cumhurbaşkanı Rauf R. DENKTAŞ ile 26.01.2005 tarihinde KKTC Cumhurbaşkanlığı Sarayı’nda yapmış olduğumuz görüşmeden.**

devlet olur çıkarsınız” şeklinde gerçekleşmeyecek sözler sarf ederek Kıbrıs Türk liderliğini avutmaya çalışmış böylelikle ayrı devlet ilânı sorumluluğundan kaçınarak Kıbrıs Türk liderliğini, Ankara’nın istekleri doğrultusunda “federe devlet” ilânı için yönlendirmiştir. Türkiye’nin federasyon tezi üzerinde durması, federasyonu önermesi üzerine Kıbrıs Türk liderliği de bağımsız Kıbrıs Türk devleti ilân etme yerine Türkiye’nin “federe devlet” ilanı önerisini kabullenmek zorunda kalmıştır. Türkiye’nin yardımına, desteğine ihtiyaç duyan Kıbrıs Türkleri Türkiye’nin desteğini almadan bu olayı gerçekleştirip, dünya kamuoyuna açıklamaları çok zor gözükmektedir⁶⁸⁸.

“Kıbrıs Türk liderliği Türkiyesiz çok özençli, radikal kararlar almamış, hep kararlarını Türkiye’yle beraber almıştır”⁶⁸⁹.

“Biz Türkiye’nin omuzlayamayacağı bir yükü Türkiye’ye yükleyemeyiz. Dolayısıyla Türkiye federasyon önerince federasyon tezi üzerinde durduk”⁶⁹⁰ diyen Denктаş, federe devletin kurulması yönünde çalışmalarını başlatarak Kıbrıs Türk Meclisi ile birlikte Kıbrıs Türk Federe Devleti’nin ilân etmiştir.

C) KTFD’NİN KURULUŞU

1) KTFD’nin İlânı

Kıbrıs Türk Federe Devleti tarihi bir gelişmenin sonucu olarak kurulmuştur. Kuruluşunun temelinde, Zürih ve Londra Antlaşmaları esas alınarak düzenlenen Lefkoşa Antlaşmaları ile Kıbrıs Türk toplumuna tanınan haklar ve garantilerin teminat altına alınması yatmaktadır. Kıbrıs Türk Toplumunu Lefkoşa Antlaşmaları ile fonksiyonel Federalizm tipi içerisinde, yasama, yürütme ve yargı yetkilerini, bazı hallerde kullanma olanağına kavuşmuştur⁶⁹¹.

Ayrıca 1975’te Denктаş ile Klerides’in imzalamış oldukları nüfus mübadelesi ile tüm Kıbrıs Türklerinin Kuzey’de toplanmış olması federasyonun coğrafi zeminini hazırlamıştı. İmzalanan bu nüfus mübadelesi ve coğrafi zemine dayalı federasyon, Makarios tarafından hiçbir zaman kabul edilmemiş ve Rumlar uzlaşmazlığı devamlı olarak sürdürmüşlerdir.

⁶⁸⁸ KKTC Cumhurbaşkanı Rauf R. DENKTAŞ ile 26.01.2005 tarihinde KKTC Cumhurbaşkanlığı Sarayı’nda yapmış olduğumuz görüşmeden.

⁶⁸⁹ Aynı görüşmeden.

⁶⁹⁰ Aynı görüşmeden.

⁶⁹¹ Hamza EROĞLU, Kıbrıs Türk Federe Devleti Kuruluşu Anayasası ve Bağımsızlığı, Türk Devrim Kurumu yayınları, Ankara, 1976, s.1-5; Kıbrıs’ın Tarihi Gelişimi ..., s. 75.

Amerikan Kongresi'nin 5 Şubat 1975'te Türkiye'ye silâh ambargosu konulmasını kararlaştırması Rum liderliğinin uzlaşmazlığını önemli ölçüde artırmıştır⁶⁹². Amerikan Kongresi'nin Rum lobilerinin etkisiyle almış olduğu bu kararlar, Türkiye'nin Kıbrıs konusunda daha tavizkâr bir politika izleyebileceğini düşünmüş olan Yunanistan ve Kıbrıs Rum Yönetimi liderleri görüşmelerin çıkmaza girmesinden büyük yarar görmüştür⁶⁹³.

Makarios'un 7 Aralık 1974 tarihinde gelerek Cumhurbaşkanlığına başlaması 1960 Anayasasına aykırı olup, Anayasaya göre Cumhurbaşkanı herhangi bir nedenle görevinden 75 günden fazla uzaklaşmışsa göreve bıraktığı yerden devam edemez, yeniden seçilmesi gerekirdi. Dolayısıyla ABD ile Garantör İngiltere'nin darbeden önce ve sonra "meşru Cumhurbaşkanı ve meşru hükümet" olarak tanıyıp tanıttıkları Makarios İdaresinin Kıbrıs Türk toplumunun boyun eğeceği bir idare olmadığı kanıtlanmıştır⁶⁹⁴.

Denktaş'a göre "*Kıbrıs Türk Federe Devleti bu kanunsuzluğa (Makarios'un Ada'ya dönüşüne) boyun eğmeyeceğimizin bir kanıtı ve Federal bir anlaşmayı kurmak yönündeki samimiyetimizi gösteren bir adımdır*"⁶⁹⁵.

Denktaş 10 Şubat 1975'te yapmış olduğu bir toplantıda, Rum yönetiminin görüşmeleri baltalayıcı tutumunu gözler önüne sermiş ve görüşmelerin bir süre erteleneceğini duyurmuştu. Bunun üzerine Rum tarafı, Ada Türklerine sadece %18 oranında toprak tanıyan bir plan sunmuş, bu plân Girne merkez olmak üzere, altı kantondan oluşacak sözde bir Federe Devletçik kurulmasını öngörüyordu. Rum liderliğinin Türk tarafına sunmuş olduğu bu plânı Yunanistan Başbakanı Karamanlis tarafından da 11 Şubatta Yunan Parlamentosundaki "Türkler bu planı kabul etmezse, Kıbrıs'ın fatihi değil, tutsağı olacaklardır"⁶⁹⁶ şeklindeki tehditvari sözleriyle plâna destek vermiştir.

Rumların Federe Devlet ilânı öncesinde diplomatik bir manevra yaparak, Türkler tarafından kabul edilmeyeceğini tahmin edebildikleri, hakların kısıtlı olduğu bir

⁶⁹² "KTFD'nin Kuruluş Nedenleri", **Kıbrıs Postası**, 13 Şubat 1982, s.26.

⁶⁹³ A. OLGUN, **Kıbrıs Gerçeği...**, s. 49.

⁶⁹⁴ Rauf. R. DENKTAŞ, "Tanıma- Tanıtma", **Yeniçağ**, 27.06.2006.

⁶⁹⁵ Aynı yer.

⁶⁹⁶ "KTFD'nin Kuruluş Nedenleri", **Kıbrıs Postası**, 13 Şubat 1982,s.26 ; A. OLGUN, **Kıbrıs Gerçeği...**, s.49-50.

plâni sunmalarındaki gerekçe, dünya kamuoyunda kendilerini haklı çıkarmak, uzlaşmaz bir tutum sergilemediklerini dünyaya göstermek olabilir.

Türkiye tarafından Barış Harekâtı öncesinden beri savunulan federasyon tezine, Rumların uzlaşmaz tutumunu devam ettirerek yanaşmaması üzerine, Kuzeyde toplanan Kıbrıs Türk Toplumunun demokratik, sosyal, hukuki ihtiyaçlarının karşılanması gibi nedenlerden dolayı, Kıbrıs Türkleri tek taraflı almış oldukları bir kararla Kıbrıs Federal Devletinin Türk kanadını oluşturacak olan Kıbrıs Türk Federe Devleti'ni ilân etmişlerdir.

13 Şubat 1975'te toplanan Otonom Kıbrıs Türk Yönetimi Meclisi, yeni Anayasanın ve seçim yasasının yapılması için Türk toplumunun tüm kurum ve kuruluş temsilcilerinin katılımı ile bir Kurucu Meclis oluşturulmasını kararlaştırmıştır⁶⁹⁷. KTFD'nin kurulması Kıbrıs Türk toplumu açısından bir ilerleme, devlet durumuna gelmeyi⁶⁹⁸.

Denktaş, 13 Şubat 1975'te Kıbrıs Türk Otonom Yönetimi Yasama Meclisi ve Bakanlar Kurulu'nun ortak toplantısında KTFD'nin kurulmasının nedenlerini⁶⁹⁹ açıkladıktan sonra karar Mecliste oylamaya sunulmuş ve kabul edilmiştir.

Mecliste bulunan Bakan ve Milletvekilleri topluca ayağa kalkarak büyük heyecan içinde, sevinç ve gözyaşları arasında kararı oy birliğiyle dakikalarca alkışlayarak kabul etmişlerdir.

KTFD'nin ilânı gerek Türkiye'de gerekse Kıbrıs Türkleri arasında büyük sevinç ve coşku ile karşılanmıştır. Kuzey Kıbrıs'ın her tarafı Türk bayraklarıyla süslenmiş ve Kıbrıs Türkleri için Federe Türk Devleti sınırları içinde resmi tatil ilân edilmiştir. Rumların olası bir saldırısına karşı Kıbrıs Türk Mücahitleri, Güvenlik Kuvvetleri harekete geçirilmiştir⁷⁰⁰.

⁶⁹⁷ S.İSMAİL, **150 Soruda...**, s.160; H. EROĞLU, a. g.e., s.14; **Kıbrıs'ın Tarihi Gelişimi ...**, s.77.

⁶⁹⁸ **KKTC Cumhurbaşkanı Rauf R. DENKTAŞ ile 26.01.2005 tarihinde KKTC Cumhurbaşkanlığı Sarayı'nda yapmış olduğumuz görüşmeden.**

⁶⁹⁹ Denktaş'ın KTFD'nin kurulma nedenleri ile ilgili konuşması için bkz H.EROĞLU, a.g.e, s.15-20; S.İSMAİL, **150 Soruda...**, s.160-161; A. OLGUN, **Kıbrıs Gerçeği...**, s.50-51; **Kıbrıs'ın Tarihi Gelişimi...**, s.77; H. F. ALASYA, **Kıbrıs, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Tarihi**, Ankara Ün. Basımevi, TKAE yay., Ankara, 1987, s.57.

⁷⁰⁰ **Milliyet**, 14 Şubat 1975, s.1; KTFD'nin ilânı, Mecliste bildirinin okunması, kararın Meclisteki milletvekilleri ve bakanlar tarafından alkışlanarak alınması, Denktaş'ın meclis dışındaki halka hitaben konuşması, resmi tatil ilan edilmesi, Kıbrıs Türk mücahitlerinin teyakkuz durumuna geçirilmesi gibi tüm bu gelişmeler KKTC'nin ilânı esnasında da aynen uygulanmıştır. Bu açıdan KTFD ile KKTC'nin ilân edilişi ilgili yaşanan gelişmelerde, izlenen yöntem ve alınan tedbirler konusunda benzerlikler göze çarpmaktadır.

Kararın alınmasından sonra Meclis balkonuna çıkan Denктаş, Meclis önünde coşkulu kalabalığa bir konuşma yaparak KTFD'nin ilânını Kıbrıs Türk ve tüm dünya kamuoyuna açıklamıştır. Denктаş konuşmasında özetle şunları söylemiştir: “ Kıbrıs'ın bağımsızlığını korumak, Türk halkının egemenlik haklarını teminat altına almak için Anavatan'ın da desteği ile KTFD ilân edilmiştir. Yıllarca maruz kalınan Rum'un baskından kurtuluş hepimizi sevince boğmuştur. Kurtuluş yolunda canlarını verenleri tazimle anar, kanı ve canı pahasına mücadele edenleri ve hepinizi saygı ve sevgiyle selamlarım”⁷⁰¹.

Denктаş konuşmasında Türkiye'nin de bu adımda kendilerini desteklediği mesajını da Kıbrıs Türk halkına iletmiştir. Kıbrıs Türk toplumu Lideri'nin bu konuşmasındaki “bugün atmaya mecbur kaldığımız adımı kimse yanlış anlamasın” şeklindeki beyanatu dikkat çekmekle beraber, Denктаş bu açıklamasıyla federe devlet ilânının dünya kamuoyunda yanlış değerlendirilmemesi mesajını da vermektedir.

2) KTFD'nin Kuruluşunun Yankıları

a) Türkiye'deki Yankıları

KTFD'nin ilânı Türkiye'deki siyasal partiler, basın ve halk tarafından olumlu karşılanmıştır. Gazeteler bu tarihi olaya geniş yer vermiş, 14 Şubat 1975 tarihli sayılarında olayı manşetten okurlarına duyurmuşlardır. Milliyet Gazetesi, KTFD'nin ilânı ile ilgili hükümetin, siyasal parti liderlerinin, Denктаş'ın açıklamalarını, kararın dünya basınındaki yankılarını yansıtmıştır.

Olay Kıbrıs Türk kesiminde olduğu gibi Türkiye'de de sevinç gösterileri içinde karşılanmıştır⁷⁰².

Türkiye tarafından “federe devlet kurulması” başından beri desteklenmekteydi. Denктаş'ın “bağımsız Kıbrıs Türk Devleti” ilânı yönündeki müracaatı o dönemdeki geçici Sadi İrmak Hükümeti tarafından “dünya karşısında savunamayacakları” gerekçesiyle olumlu karşılanmamış, İrmak hükümeti “federe devlet ilânı” üzerinde durmuştur.

İrmak Hükümeti Dışişleri Bakanlığı, Denктаş'ın “Federasyon olmadan federe devlet olmaz” şeklindeki ikazlarına, açıklamalarına rağmen federe devlet ilânı üzerinde ısrar etmiştir. Dolayısıyla KTFD'nin kurulmasına ilişkin karar Ankara'nın onayıyla yapılmış, Türkiye federasyon üzerinde durunca Denктаş da federe devlet kurmak için

⁷⁰¹ **Milliyet**, 14 Şubat 1974; H. EROĞLU, a.g.e, s.20-23.

⁷⁰² **Milliyet**, 14 Şubat 1975.

çalışmaları başlatmak durumunda kalmış ve kararı uygulamıştır. Çünkü Kıbrıs Türk Liderliğinin Ankara'nın onayı ve desteği olmadan yankıları uluslararası boyutta olan ve sonuçları Türkiye'yi de etkileyecek nitelikteki böylesine büyük bir olaya tek başına kalkışması mümkün değildir.

Başbakan Sadi Irmak, 13 Şubat günü yapmış olduğu açıklamasında Kıbrıs Türk Federe Devleti'nin kurulması kararını memnuniyetle karşılayarak şu açıklamayı yapmıştır: “KTFD, Kıbrıs'ın bağımsızlığını korumak, adadaki Türk halkının ayaklar altına alınmış haklarını güvenceye kavuşturmak, ileride kurulmasına muhtemel gözüyle bakılan Kıbrıs Cumhuriyetinin ayaklarından birisini teşekkül ettirmek maksadı ile, Kıbrıs Türkünün kendi iradesi ve rızasına bağlı olarak kurulmuştur. Bu taksim için atılmış bir adım değildir, bütün dünyada anlayışla karşılanmasını ümit ediyoruz”⁷⁰³.

Sadi Irmak bu kararı “Kıbrıs Türk halkının kendi içinden gelen bir karar” olarak hem Türk hem de dünya kamuoyuna yansıtmıştır⁷⁰⁴. Oysa Kıbrıs Türk lideri Denктаş'ın “federe devlet ilânı” öncesinde Irmak Hükümeti'ne “ayrı devlet ilânı” yönünde müracaatı olmuş, Irmak Hükümeti Dışişleri Bakanı Melih Esenbel'in “federe devlet kur” demesi üzerine Kıbrıs Türk liderliği federasyon tezi üzerinde durmuştur.

Böylece federe devlet ilânı Kıbrıs Türklerinin aldığı demokratik bir karar niteliğinde gösterilmekle beraber, karardan dolayı dış dünyanın Türkiye'ye karşı olası tepkileri hafifletilmek istenmektedir.

Irmak, kararı “Enosisi ve taksimi önleyen” bir karar olarak değerlendirmektedir. Türkiye'deki tüm siyasi parti liderleri yapmış oldukları açıklamalarda Kuzey Kıbrıs'ta alınan bu karara tam destek vermiş, federe devletin kuruluşunu olumlu olarak karşılamışlardır. CHP Genel Başkanı Bülent Ecevit KTFD'nin ilânı ile ilgili de basına şu demeci vermiştir: “İki ulusal toplumun barış içinde bir arada yaşamalarına zemin hazırlayacak olan “federal devlet” çözümüne ilişkin görüşmelere başlanılmadan önce KTFD'nin ilânının zamanlama açısından çok önemli ve yerinde olduğunu düşünüyorum”⁷⁰⁵. Ecevit, Barış Harekâtı'ndan önce de yapmış oldukları açıklamalarda coğrafi temele dayalı bir federasyonu savunmaktaydı.

Kontenjan Grubu Başkanı Profesör Nihat Erim'de Kıbrıslı Türklerin almış olduğu kararı anayasal açıdan değerlendirerek BM kararlarına uygun olduğunu ifade

⁷⁰³ **Milliyet**, 14 Şubat 1975.

⁷⁰⁴ **Aynı yer.**

⁷⁰⁵ **Milliyet**, 14 Şubat 1975.

etmiştir. AP Genel Başkanı Süleyman Demirel de “ *Bu kararı sevinçle karşıladığını*” belirterek. “*Kıbrıs’ta Türk milli cemaatinin yıllardır çektikleri çilenin sona ermekte olduğunu*”⁷⁰⁶ söylemiştir. CGP Genel Başkanı Turhan Feyzioğlu da KTFD kararını yerinde bir adım olarak nitelendirerek, KTFD’nin kurulmasıyla, Birleşmiş Milletlerde kabul edilen kararlar çerçevesinde hiçbir makul çözüme yanaşmayan Rumlara en iyi cevap verilmiştir⁷⁰⁷ şeklinde açıklamalarda bulunmuştur.

KTFD’nin ilânından bir gün önce 12 Şubat tarihinde Türk siyasi parti liderleri Ankara’da Başbakan Sadi İrmak’ın başkanlığında bir toplantı yapmıştır⁷⁰⁸. Ancak bu toplantıdan hemen bir gün sonra 13 Şubat tarihinde KTFD’nin kurulması, tüm siyasi parti liderlerinin de federe devlet ilânını olumlu karşıladıkları yönünde açıklamalarda bulunmaları, 12 Şubat tarihli toplantıda siyasi liderlerine bu oluşum hakkında bilgi verildiğini, bu oluşumu destekleme yönünde ortak kararlar alındığını göstermektedir.

Türkiye basınında KTFD’nin ilânına destek vermiş olan Abdi İpekçi 14 Şubat 1975 tarihli Milliyet gazetesindeki yazısında Federe Devlet kararını “Gerçeklerin Zorladığı Karar” olarak tanımlamıştır. İpekçi, “Amerikan Kongresinin yardımının akabinde ilân edilen Federe devlet kararı ile Türkiye’nin böyle baskılara boyun eğmeyeceğini aksine tutumunu katılaştıracağını göstermiştir”⁷⁰⁹ şeklinde ifade etmiştir.

b) Dünya’daki Yankıları

Başta Rum toplumu ve Yunanistan olmak üzere KTFD’nin kuruluşu dış dünya tarafından tepkiyle, kızgınlıkla karşılanmıştır⁷¹⁰.

Yunan Bakanlar Kurulu toplanarak kararı sert bir şekilde kınamış, bir bildiri yayınlamak ve bu kararın barışı tehlikeye düşürdüğünü, Denктаş’ın açıklamalarının da taksimi amaçladığını ifade etmiştir⁷¹¹. Türkiye Dışişleri Bakanlığı Sözcüsü Semih Akbil de, Yunanistan’ın bildirisine karşı resmi bir yanıt vererek Denктаş’ın attığı adımın taksimi önleyen iyi niyetli bir adım olduğunu vurgulamıştır⁷¹². Yunanistan ve Rum Yönetimi, federe devletin varlığını reddetmişlerdir⁷¹³. KTFD’nin ilânını Kıbrıs Rumları

⁷⁰⁶ **Milliyet**, 14 Şubat 1975.

⁷⁰⁷ **Aynı yer.**

⁷⁰⁸ **Milliyet**, 13 Şubat 1975.

⁷⁰⁹ **Milliyet**, 14 Şubat 1975.

⁷¹⁰ Yalçın Cemal, “Devletimiz 7 Yaşında”, **Kıbrıs Postası**, 13 Şubat 1982, s. 8; Bkz. **Milliyet**, 14-15 Şubat 1975.

⁷¹¹ Yunanistan’ın bildirisine ve tepkileri için bkz. **Milliyet**, 14 Şubat 1975.

⁷¹² Semih Akbil’in açıklaması için bkz. **Milliyet**, 15 Şubat 1975.

⁷¹³ **KKTC Cumhurbaşkanı Rauf R. DENKTAŞ ile 26.01.2005 tarihinde KKTC Cumhurbaşkanlığı Sarayı’nda yapmış olduğumuz görüşmeden.**

da büyük bir tepkiyle, şiddetle karşılamıştır. Makarios, Türk tarafının bu girişimini “*BM Genel Kurulu ve Güvenlik Konseyi’nin kararlarının tamamen göz ardı edilmesi*” olarak nitelemekle beraber bu kararın “*Ankara hükümetince dikte edildiğini*” açıklamış ve kararı şiddetle reddetmiştir⁷¹⁴.

Rumlar ve Yunanlılar bu kararı BM Güvenlik Konseyine götürmüşlerdir. BM’de KTFD’nin ilanını kınayan bir karar almış⁷¹⁵ ve toplumlararası görüşmelerin devamından yana olduğunu belirtmiştir. Sonuçta Rumlar da meşru hükümet olarak devam etmiştir.

Konunun BM’ye götürülmesi üzerine açıklama yapan Dışişleri Bakanı Melih Esenbel, Rumların konuyu BM Güvenlik Konseyi’ne götürmelerinin alınan kararı değiştirmeyeceğini belirtmiştir⁷¹⁶.

Kıbrıs Türklerinin federe devlet ilanı Amerika ve Sovyetler Birliği tarafından da tepkiyle karşılanmıştır. Her iki ülke yetkilileri de yapmış oldukları açıklamalarında Kıbrıs’ta federe devlet kurulmasını kınadıklarını, Kıbrıs’ın toprak bütünlüğünü desteklediklerini, Makarios hükümetini, Kıbrıs Cumhuriyetini tanımaya devam edeceklerini⁷¹⁷ açıklamışlardır.

KTFD’nin ilânı uluslararası basında da geniş yankılara yol açmıştır. Federal Almanya, İsviçre, İran, Pakistan, İsrail ve İngiliz basını bu konuda olumlu yorumlar yaparken, özellikle Fransız, Yugoslav ve Yunan basını, durumu bir Türk oldu bittisi olarak nitelendirmiştir⁷¹⁸.

Denктаş daha sonraki yıllarda “KKTC’nin ilânı” ile ilgili söyleşide federe devlet ilanı sonrasında Rumların girişimini şöyle anlatmaktadır: “Rumlar, federasyon olmadan federe devlet olur mu şeklindeki açıklamalarıyla KTFD’nin ilânı gerçeği ile alay ettiler. Güvenlik Konseyi’nin kararı ile de onlara çanak tutulunca, dünya kamuoyu nezdinde daha güçlü bir konuma geldiler, Kıbrıs’ın meşru Hükümeti sahte unvanını da taşımayı sürdürdüler”⁷¹⁹

⁷¹⁴ **Milliyet**, 15 Şubat 1975.

⁷¹⁵ S.İSMAİL, **Özgür...**, s.23-24.

⁷¹⁶ **Milliyet**, 17 Şubat 1975.

⁷¹⁷ **Milliyet**, 15 Şubat 1975.

⁷¹⁸ A. OLGUN, **Kıbrıs Gerçeği...**, s.54-55; Yabancı basındaki yankıları için bkz. **Aynı eser**, s..54-55;

Milliyet, 15 Şubat 1975; H. EROĞLU, **a. g.e.**, s. 36-38.

⁷¹⁹ S.İSMAİL, **Özgür...**, s.24.

3) KTFD'nin İlânı Sonrasında Bağımsızlık Düşüncesi ve Gelişmeler

BM Genel Kurulu'nun ve Güvenlik Konseyi'nin toplumlararası görüşmelerin devam etmesi ve sorunlara görüşmelerle çözüm bulunmasına ilişkin kararlarından sonra BM Genel Sekreteri Kurt Waldheim'in girişimleriyle Denктаş ile Klerides arasında 28 Nisan 1975'te başlayarak kısa aralıklarla 2 Ağustos 1975 tarihine kadar süren Viyana görüşmelerinde⁷²⁰ sorunun çözümü ile ilgili kayda değer bir gelişme sağlanamamış, sadece nüfus mübadelesi konusunda anlaşmaya varılmıştır. Bu arada KTFD Kurucu Meclisi tarafından hazırlanan, 8 Haziran'da Kıbrıs Türk halkının oyuna sunulan KTFD Anayasası 17 Haziran 1975 tarihli KTFD Resmi gazetesinde yayınlanarak yürürlüğe girmiştir⁷²¹. Bu Anayasa ile Kıbrıs Türk toplumunun ihtiyaçlarına demokratik, hukukî yollardan cevap aranmış ,yasama, yürütme , yargı güçlerinin nasıl kullanılacağı, yurttaşların kamu hakları, devletin yönetim mekanizması belirlenmiş ve 1985 yılına kadar uygulanmıştır.

KTFD'nin kuruluşundan KKTC'nin ilânına kadar geçen süreçte federe devletin varlığı her ne kadar Rumlar ve dünya tarafından benimsenmese de, KTFD'nin Kuzey Kıbrıs'ta siyasi partilerin oluşumu, demokratik düzene geçilmesi, seçimlerin yapılması gibi önemli alanlarda Kıbrıs Türk toplumuna katkısı olmuştur. Kıbrıs Türk toplumu bu anayasa ile devlet yetkilerini kullanmıştır. Rumlar sürekli olarak tüm dünyada propagandalarını sürdürerek federasyon olmayan bir ülkede federe devlet ilânının yasal olmadığını dolayısıyla kabullenilemeyeceğini gündeme getirmiş ve sürekli olarak bunun propagandasını yapmışlardır. Federe devletlerini kuran Kıbrıs Türkleri, Kıbrıs'ta federasyona dayalı bir yapı olmadığından dolayı devletlerarası ilişkilerde, milletlerarası ticarete, haberleşmede ve çok çeşitli alanlarda problemlerle, zorluklarla karşılaşacağından dolayı, KTFD'nin kurulmasından 6-7 ay sonra tekrar federe devletin bağımsızlığını ilân etmesi gündeme gelmiştir. Denктаş, federe devletin uluslararası alanda karşılaşmış olduğu zorluklar karşısında “derhal bağımsızlığımızı ilân etmeliyiz” şeklinde açıklamalarda bulunmuş ve Denктаş'ın bu açıklamaları, bağımsızlık isteği Eylül 1975 tarihindeki Türkiye basınında da yer almıştır⁷²².

⁷²⁰ Viyana Görüşmeleri için bkz. A. OLGUN, a.g.e, s.55-59; H. F. ALASYA, **Kıbrıs, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti ...**, s.57.

⁷²¹ H. EROĞLU, a.g.e., s.47 ; KTFD Anayasası için bkz. s.147-261.

⁷²² H. EROĞLU, a.g.e, s.102.

Denктаş'ın bağımsızlık ilânı isteği Eylül 1975 döneminde hem Türkiye'de hem de Kıbrıs'ta yankı uyandırmış ve konu tartışılmıştır. Türkiye'deki siyasal parti liderlerinin çoğunluğu da böyle bir girişimin Amerikan ambargosunun devam ettiği, federe devlet ilânının tepkiyle karşılandığı bir dönemde Türkiye için uygun olmayacağını düşünmüş olmalıdır ki bağımsızlık ilânını pek desteklememişlerdir.

Bağımsızlık konusunda Türkiye'deki siyasal parti liderleri arasında bir birlik oluşmamıştır. CHP Genel Başkanı Ecevit “yeni çığrın çifte enosise yol açacağını, bununda Türkiye için büyük tehlikeler doğuracağını” belirterek bağımsızlık ilânına karşı çıkarken; Başbakan Demirel'de “her durumda hükümetin politikasının coğrafi federasyon olduğunu” açıklamış, MSP lideri Erbakan ise bağımsızlık tezini savunmuştur⁷²³.

Denктаş'ın bağımsızlık açıklaması Kuzey Kıbrıs'taki partilerden Cumhuriyetçi Türk Partisi ve Halkçı Parti tarafından olumsuz karşılanmış ve bu durumu yayınladıkları bildirimlerle de kamuoyuna bildirmişleridir⁷²⁴. Kıbrıs Rum toplumu da, Kıbrıs'ta Türklerin bağımsızlık ilanının Zürih ve Londra Antlaşmalarına göre, İngiltere ve Yunanistan'a müdahale hakkını vereceğini belirterek, bağımsızlık ilânına karşı çıkmışlardır⁷²⁵.

Bağımsızlık ilânı konusu o dönemde Türkiye'de, Kıbrıs ve anayasa uzmanları tarafından da tartışılmış ve ilânın siyasi ve hukuki açıdan sakıncalar yaratabileceği, Kıbrıslı Rumlara uluslararası arenada daha rahat propaganda yapma zemini hazırlayabileceğini söylemişlerdir. Türkiye kamuoyunda bu konuda değişik görüşler ileri sürülmüştür⁷²⁶.

Ve sonuçta Türkiye'ye yönelik baskıların, ambargoların devam etmesi gibi olumsuzluklar nedeniyle Kıbrıs Türkleri bağımsızlığını ilân etmeyip, 1983 yılına kadar Kıbrıs Türk Federe Devleti olarak varlıklarını devam ettirmişlerdir. Bir taraftan da federasyon için görüşmeleri sürdürmüşlerdir.

Rumların uluslararası alanda kendilerini meşru hükümet olarak tanıtmaları, uluslararası kuruluşların konuyu uzatıcı, çözümsüzleştirici yöndeki tutumları, büyük

⁷²³ Aynı yer.

⁷²⁴ H. EROĞLU, a.g.e., s.102; CTP ve HP Denктаş'a karşı olan partilerdir. CTP Kuzey Kıbrıs'ta sol kanatta yer almaktadır. CTP bağımsızlık ilânına her zaman karşı çıkmış , bu tutumunu KKTC'nin ilanında da aynen sergilemiştir.

⁷²⁵ H. EROĞLU, a.g.e., s.103.

⁷²⁶ Aynı yer.

devletlerin çıkarları nedeniyle Ada'ya olan ilgileri, konuyu Türkler aleyhine çözümsüzlüğe itmiştir.

Rauf Denктаş, KTFD'nin ilânından sonra 1975 yılında İslâm ülkelerine yapmış olduğu gezilerde ilgili ülkeler tarafından “bir Devlet Başkanı olarak” kabul edildiğini ve bu ülkelerin kendilerini desteklediğini ancak daha sonra ekonomik baskılar, Amerikan ambargosu gibi nedenlerden dolayı Türkiye'nin bunun üzerine geleceği kuramadığını, sonuçta bağımsızlık ilânının 1983 yılına kadar geciktirildiğini ifade etmiştir⁷²⁷.

TKP ve CTP'nin Denктаş'a ve bağımsızlık ilânına karşı aşırı olumsuz tutumları ve bağımsızlık ilânına “emperyalizm oyunu” olarak bakmaları hem Rum tarafının hem de dış güçlerin işini kolaylaştırmıştır. CTP ve yayın organları 1975 tarihinden beri bağımsızlık ilânına karşı çıkmış ve 1983 yılında da bağımsızlık ilânının gündeme gelmesi üzerine olumsuz tutum takınmışlardır.⁷²⁸ CTP'nin bu tutumu, dünya kamuoyunda bağımsız ayrı devlet ilânı KTFD'deki bazı siyasal partiler tarafından da desteklenmiyor düşüncesinin ortaya çıkmasına neden olabilecek durum yaratıyordu.

Yunanistan 1974 yılından itibaren Kıbrıs konusunu, uluslararası kuruluşlara götürerek uzatmış ve dünya kamuoyuna kendilerinin “meşru Kıbrıs” olduklarını duyurmuşlardır.

Yunanistan'ın BM Temsilcisi Mihail Duntas, “BM platformunu Kıbrıs sorununu uzatmak ve gündemde tutmak için bir araç” olarak kullandıklarını ifade etmiştir⁷²⁹. Yunanistan'ın BM'deki temsilciliğini ve sözcülüğünü yapan en yetkili kişinin bu ifadeleri Yunanistan'ın ve Kıbrıs Rum liderliğinin gerçekten Kıbrıs'ta barış istemediklerini, BM plâformunu sorunu uzatmak için bir araç olarak kullandıklarını, Kıbrıs'ı bir Helen adası ve halkını da Helen halkı olarak, Kıbrıs Türklerini ise azınlık olarak gördüklerini, eşit haklara sahip bir halk olduğunu kabul etmediklerini göstermektedir⁷³⁰.

Rum Yönetimi 1974'ten 1983'e kadar geçen süreçte, KTFD'yi gayri meşru, fakat kendisini meşru Kıbrıs Hükümeti olarak görmeye devam etmiş, Kıbrıs Türk Federe

⁷²⁷ S.İSMAİL, **Özgür...**, s.24.

⁷²⁸ Bugün KKTC'de, bu CTP yönetimi iktidarda bulunmaktadır. Bu parti Amerika tarafından ve şimdiki Türkiye'deki Tayyip Erdoğan Hükümeti tarafından destek görmektedir.

⁷²⁹ **KKTC Milli Arşiv**, TK K. No:135 Dem.No: 4952-Cf.

⁷³⁰ Aynı yer.

Devleti'ni tanımamış ve uluslararası kuruluşlarda “Meşru Kıbrıs Hükümeti” olarak muamele görmeye devam etmiştir⁷³¹.

C) KTFD'NİN İLÂNI SONRASI KIBRIS SORUNUNDAKİ GELİŞMELER VE TOPLUMLARARASI GÖRÜŞMELER

1) 1975-1980 Döneminde İkili Görüşmeler

Viyana'da 28 Nisan-2 Ağustos 1975 tarihleri arasında aralıklı olarak toplantılar yapılmış ve sonunda Güney'de kalmış Türkler ile Kuzey'de kalmış olan Rumların kendi arzuları yer değiştirmeleri sağlanmıştı. Daha sonra bu ikili görüşmeler devam etmiş 17 Şubat 1976'da Denктаş ile Klerides arasında Viyana'da yapılmış olan toplantıda toprak ve Anayasa konularında uzun tartışmalar olmuş ve 6 hafta içinde BM Genel Sekreteri Kıbrıs Özel Temsilcisi aracılığıyla yazılı tekliflerin Kıbrıs'ta verilmesi üzerinde anlaşmaya varılmış, ancak Klerides daha sonra bu teklifi Rum liderliğiyle görüşmede bulunmadan verdiğini gerekçe göstererek uygulamamış ve istifa etmiştir. Yerine görüşmeci olarak Tasos Papadopoulos tayin edilmiş⁷³² ve sonuçta görüşmeler Rumlar tarafından konuyu uzatmak için çıkmaza sürüklenmiştir.

1975 yılında adaya dönen Klerides'in mübadele anlaşması ile gereksiz tavizler verdiğini düşünen Makarios, “*Kıbrıs Helenizminin teslim rekabeti, sayesinde Türkiye'ye baskı yapılacağını ve Türk askerinin adadan çekilerek, 20 Temmuz 1974 öncesine dönüleceğini*”⁷³³ ummakta ve “*bu nedenle 1977'ye kadar Türk tarafı ile temastan kaçınılmaktaydı*”⁷³⁴.

Görüşmelerin çıkmaza girmesi üzerine, bir buçuk yıl aradan sonra kilitlenmeyi çözmeyi amaçlayan Denктаş, 1977'de basın yoluyla ve adayı ziyaret etmiş olan Alman devlet adamlarının kanalı ile Makarios'u görüşmelere zorlamıştır⁷³⁵. Öneri Makarios tarafından kabul edilmiş ve 12 Şubat 1977 tarihinde BM Genel Sekreteri Kurt Waldheim'in gözetiminde Kıbrıs'ta görüşmeler yapılmış ve görüşmelerde aşağıda belirtilen temel ilkeler üzerinde anlaşmaya varılmıştır:

“1. Bağımsız bağlantısız, iki toplumlu, bir Kıbrıs Cumhuriyeti istiyoruz.

⁷³¹ H. F. ALASYA, *Kıbrıs, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti...*, s.76.

⁷³² H. F. ALASYA, *Kıbrıs Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti...*, s.57-58.

⁷³³ Rauf. R. DENKTAŞ, “Tanıma- Tanıtma”, *Yeniçağ*, 27.06.2006.

⁷³⁴ Aynı yer.

⁷³⁵ S. İSMAİL, *150 Soruda...*, s.164; H. F. ALASYA, *Kıbrıs, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti...*, s.58.

2. Her toplumun yönetimi altındaki topraklar, ekonomik ve toprak verimliliği ile toprak mülkiyeti esasları ışığında görüşülmelidir.

3. Dolaşma, yerleşme serbestisi, mülkiyet hakkı gibi prensip meseleleri tartışmaya açıktır. Bunların görüşülmesinde iki toplumlu federal sistem ve Türk toplumu yönünden doğabilecek güçlükler dikkate alınacaktır

4. Federal Hükümetin görev ve yetkileri, devletin birliği ve devletin iki toplumlu niteliğini koruyacak biçimde olacaktır⁷³⁶.

Coğrafyaya dayalı bir anlaşmayı asla kabul etmeyeceğini söyleyen Makarios “İki bölge, iki topluma dayalı federal bir ortaklığı kabul etmek zorunda kalmıştı⁷³⁷. Makarios’un 3 Ağustos 1977 tarihinde kalp krizinden ölümü⁷³⁸ üzerine yerine Demokratik Parti lideri Spiros Kipriyanu “cumhurbaşkanlığına” geçmiştir⁷³⁹. Böylece, Makarios’un mühim diplomatik teşebbüslerinden biri tehlikeye girmiştir⁷⁴⁰. Fanatik bir Enosisci olan Kipriyanu, bu yolda yürümeye devam etmiş ve yapmış olduğu konuşmalarıyla da bunu açıkça ortaya koymuştur⁷⁴¹. Kipriyanu 15 Temmuz darbesinin beşinci yıldönümü dolayısıyla 15 Temmuz 1979 tarihinde Makarios’un mezarı başında düzenlenen törende yaptığı konuşmasında “Makarios’un başlatmış olduğu mücadeleyi sürdüreceğiz” demiştir⁷⁴².

Kipriyanu’nun asıl amacı Kıbrıs Türklerini her bakımdan zora sokmak, ikinci sınıf vatandaş olduklarını kabule zorlamak için KTFD’ye ekonomik ambargo uygulamak, diğer ülkelerin bu anlamda münasebet kurmalarına engel olmak, Türk

⁷³⁶ H. F. ALASYA, *Kıbrıs, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti...*, s.59; S. İSMAİL, *150 Soruda...*, s.164.

⁷³⁷ R. DENKTAŞ, “ Tanıma-Tanıma”, *Yeniçağ*, , 27.06.2006.

⁷³⁸ P.OBERLİNG, *Kıbrıs Faciası*, Çev. Fahir Armaoğlu, TTK yay, Ankara, 1990, s.27. Makarios’un 3 Ağustos 1977’de ölümü dolayısıyla *International Herald Tribune*, Makarios’un portresini şöyle çizmiştir: “ *Türklerin aşağılık barbarlar olduğu hakkında Rumlar arasında yaygın olan görüşü o da paylaştı ve Türklere, Kıbrıs milletinin bir parçası olduğu duygusunu vermek için herhangi bir çaba harcama yoluna gitmedi. Bir gözlemcinin dediği gibi, sanki Kıbrıs Türkiye’den değil de Yunanistan’dan 40 mil uzaklıkta imiş gibi hareket etti.*”; Makarios ile ilgili geniş bilgi için bkz. **Denktaş Makarios’u Anlatıyor** (Anı Röportaj: Reşat Akar), Halkın Sesi Matbaası, Lefkoşa 1978; Makarios’un ölümü ile ilgili olarak Rauf Denktaş makalesinde şu ilginç cümle göze çarpmaktadır: “Bazılarına göre böyle bir anlaşmayı kabul ettiği nedeniyle kahrında öldü; bir BM Askeri komutana göre “hudutlardaki Türk bayrağı yüreğine oturmuş” ondan ölmüş!” bkz. Rauf. R. DENKTAŞ, “Tanıma-Tanıma”, *Yeniçağ*, 27.06.2006

⁷³⁹ H.F. ALASYA, *Kıbrıs, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti...*, s.60; Türkiye ve KTFD, yasal bakımdan Kipriyanu’yu Kıbrıs Cumhurbaşkanı olarak tanımayı reddetmiş, O’nu sadece Kıbrıs Rum Toplumu lideri olarak görmüştür.

⁷⁴⁰ P. OBERLİNG, *Kıbrıs Faciası*, s. 28.

⁷⁴¹ H.F. ALASYA, *Kıbrıs, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti...*, s.60.

⁷⁴² *Cumhuriyet*, 17 Temmuz 1979, s.11.

askerinin Kıbrıs'ta işgalci olduğu konusunda dış ülkelerden açıklama yapılmasını sağlamak için ihtiraslı bir plan uygulamaktadır⁷⁴³.

Tutumu bu olan Kipriyanu BM gözetiminde devam eden ikili görüşmeler de uzlaşmaz, olumsuz bir tavır takınmıştır. Türk tarafının Viyana görüşmelerinin başlatılması yönünde yaptığı ısrar üzerine, Rum yönetimi Türk tarafının yeniden somut ve kapsamlı teklifler vermesini istemiştir. Kıbrıs Rum liderinin amacı, Türk tarafını köşeye sıkıştırmak ve çözümü geciktirenin Türk tarafı olduğunu ileri sürerek KTFD'yi suçlamaktır. BM Genel Sekreteri de 1978 Ocak ayı içerisinde Kıbrıs'a gelerek Denктаş ve Kipriyanu'yu görüşme prosedürü üzerinde anlaşmaya vordürmüştür. Anlaşmaya göre Türk tarafı ana meseleler hakkında kapsamlı teklifler hazırlayarak BM'e verecektir. Ancak Kipriyanu, BM Genel sekreteri Ada'dan ayrılır ayrılmaz Kıbrıs Türk toplumu ve teklifleri aleyhine büyük kampanya başlatmış ve bu tekliflerin kabul edilemez nitelikte olduğunu iddia etmiştir⁷⁴⁴.

Türk tarafının 13 Nisan 1978'de BM Genel Sekreterine sunmuş olduğu teklifler; BM Genel Sekreterliğince "somut, özlü ve kapsamlı" olarak nitelendirilmesine rağmen Rum Yönetimi tarafından reddedilmiştir⁷⁴⁵. Rum Yönetiminin amacı konuyu uzatmak, milletlerarası platformlarda kendi sesini duyurmaktır. Ancak KTFD Başkanı Denктаş, ikili görüşmelerin yeniden başlaması için barışçı tutumundan vazgeçmeyip 22 Mayıs 1978 yılında New York'ta BM Genel Sekreteri ile görüşme yaparak ikili görüşmelerin tekrar başlamasını desteklediğini açıklamıştır. Ancak ABD'de Türkiye'ye yönelik uygulamış olduğu ambargonun kaldırılması gündemde olduğundan Kipriyanu, ikili görüşmelerle ilgili olumsuz tutumunu devam ettirerek Rum lobisinin de desteğiyle Türkiye'ye karşı ABD ambargosunun devamını sağlamayı düşünmekteydi⁷⁴⁶.

1978 yılının ilk yarısında Rum tarafının tutumu nedeniyle toplumlararası görüşmeleri canlandırmak mümkün olmamıştır. Kıbrıs Rum Yönetimi, her yıl olduğu gibi 1978 yılının ikinci yarısında da Kıbrıs konusunu BM Genel Kurul gündemine kaydettirmiş, KTFD temsilcisine yine konuşma hakkı verilmemiş, KRY Kıbrıs

⁷⁴³ P. OBERLİNG, **Kıbrıs Faciası**, s.28-29.

⁷⁴⁴ H.F. ALASYA, **Kıbrıs, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti...**, s.61.

⁷⁴⁵ A OLGUN, **Kıbrıs Gerçeği...**, s.65; H.F. ALASYA, **Kıbrıs, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti...**, s.61.; **Kıbrıs Sorunu Gelişmeler ve Görüşler**, Haz.SİSAV Dış ilişkiler ve Savunma Araştırma Grubu, Reyo Matbaacılık, İstanbul, 1990, s.38.

⁷⁴⁶ H.F. ALASYA, **Kıbrıs, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti...**, s.61. ; ABD Senatosu 1 Ağustos 1978 yılında Türkiye'ye Kıbrıs nedeniyle uygulamış silah ambargosunu kaldırmıştır. A. OLGUN, **Kıbrıs Gerçeği...**, s.64.

Hükümeti görüntüsünden yararlanmaya devam etmiştir. BM Genel Kurulu 9 Kasım 1978’de kabul edilen kararda, öncekilerden farklı olarak, BM kararlarının uygulanması durumunu incelemesini ve bunların gerektiğinde yürürlüğe konulması için gerekli tedbirleri almasını Güvenlik Konseyi’ne tavsiye etmiştir. Bu tek yanlı karardan cesaret alan KRY konuyu tekrar Güvenlik Konseyine götürmüş ise de Konsey 27 Kasım 1978’de daha gerçekçi ve yapıcı bir tutum alarak tarafları mutabık kalınmış esaslar üzerinden görüşmelere devam etmeye çağırmıştır⁷⁴⁷.

10 Kasım 1978 tarihinde ABD, İngiltere ve Kanada ortak bir teklif paketini Birleşmiş Milletler Güvenlik Sekreterliği’ne ve doğrudan ilgili taraflara sunmuşlardır. 12 Şubat 1977 Denктаş-Makarios ilke anlaşmasından, 1960 Kıbrıs anayasasından ve bazı BM kararlarından yararlanılarak hazırlanan ve BM’nin Maraş’a ilişkin tekliflerini de kapsayan üç devlet önerisi, KTFD’nin teklifi incelemesine dahi imkân bırakmadan Rum Yönetimi tarafından reddedilmiştir⁷⁴⁸.

BM Genel Sekreteri Waldheim’in de girişimleriyle Kipriyanu Zirve Toplantısına razı olmuştur. Waldheim’in gözetiminde Denктаş-Kipriyanu görüşmesi 18-19 Mayıs 1979’da Lefkoşa’da yapılarak sonunda 10 maddelik bir anlaşma imzalanmıştır. Bu anlaşmanın maddeleri şöyledir:

“1) Toplumlararası görüşmeler 15 Haziran 1979’da yeniden başlayacaktır.

2) Görüşmelerin temeli Denктаş-Makarios anlaşması ve BM’in Kıbrıs ile ilgili kararları olacaktır.

3) Cumhuriyetin tüm yurttaşlarının insan haklarına ve temel özgürlüklerine saygı gösterilmelidir.

4) Görüşmeler tüm toprak ve anayasa konularını kapsayacaktır.

5) Maraş’la ilgili bir anlaşmaya varılması halinde, diğer yörelerle ilgili anlaşma beklenmeden Maraş açılacaktır.

6) Görüşmelerin sonucunu olumsuz şekilde etkileyecek hareketlerden kaçınılması ve iyi niyet, karşılıklı güven ve olağan koşullara dönüşü kolaylaştırabilecek pratik önlemler alınmalıdır.

7) Kıbrıs Cumhuriyeti askerden arındırılacaktır.

⁷⁴⁷ Kıbrıs Sorunu Gelişmeler ve Görüşler, s.39.

⁷⁴⁸ Aynı yer.

8) Cumhuriyet bağımsızlığı, egemenliği, toprak bütünlüğü ve bağlantısızlığı, bir başka ülke ile kısmen veya bütün olarak birleşmesi veya taksim ve ayrılmanın herhangi bir şekline karşı gereken garantiler olacaktır.

9) Görüşmeler gecikmelerden kaçınılarak sürekli ve temelli bir şekilde sürdürülecektir.

10) Toplumlararası görüşmeler Lefkoşa’da yapılacaktır”⁷⁴⁹.

Bu anlaşma gereğince 15 Haziran 1979’da başlayan görüşmelerde Rum tarafını İonnides, Türk tarafını da Ümit Süleyman temsil etmiş. Ancak 18-22 Haziran günlerinde devam eden toplantılardan herhangi bir netice alınmadan 22 Haziran’da görüşmeler kesilmiştir. Bunun nedenini, Rum tarafının, bir yandan hiçbir konu görüşülmeden Maraş konusunun sonuçlandırılmasında ısrar etmesi, diğer yandan da “iki bölgelilik” esasına ilişkin ana prensibi tanımamak ve ekonomik ambargoyu kaldırmamak suretiyle 19 Mayıs 1979 tarihli anlaşmanın 6. maddesine aykırı hareket etmesi oluşturmuştur⁷⁵⁰. Bu dört toplantıya da BM Genel Sekreteri Waldheim’in Özel Siyasi İşler Yardımcısı Perez de Cuella gözlemci olarak katılmıştır⁷⁵¹.

Görüşmelerin herhangi bir sonuca ulaşmadan 22 Haziran 1979’da “çıkmaza girmesi” üzerine Perez de Cuellar’ın görüşmeleri yeniden başlatmak, “çıkmaздan kurtarmak” amacıyla BM Kıbrıs Temsilcisi Galindo Polh’un başlattığı yeni temasları tamamlamasından sonra tekrar Kıbrıs’a geleceği⁷⁵² basında belirtilmiştir.

Ayrıca Rum basınında BM Genel Sekreteri Waldheim’in 1 Temmuz 1979 tarihinde Kıbrıs Türk ve Rum toplumu liderlerine gizli bir mesaj göndererek “toplumlararası görüşmelerin yeniden başlamasını ve 19 Mayıs Denктаş- Kiprianu Antlaşmasının ikinci maddesinin görüşülmesini önerdiği”⁷⁵³ yolunda haberler yer almış bu durum Türkiye basınına da yansımıştır

Rum Yönetimi Sözcüsü Miltiades Hristodulu da 1 Temmuz’da yapmış olduğu açıklamada Genel Sekreterin taraflara barış görüşmeleri için “Yeni ve taze başlangıç çağrısında” bulunduğunu öne sürerek Rum basınında Waldheim’in mesajı hakkında

⁷⁴⁹ S. İSMAİL, **150 Soruda...**, s.164-165; H.F. ALASYA, **Kıbrıs, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti...**, s.63; **Kıbrıs Sorunu Gelişmeler ve Görüşler**, s.39.

⁷⁵⁰ **Kıbrıs Sorunu Gelişmeler ve Görüşler**, s.40.

⁷⁵¹ **Cumhuriyet**, 2 Temmuz 1979, s.1, 11.

⁷⁵² Aynı yer.

⁷⁵³ **Cumhuriyet**, 2 Temmuz 1979, s.11.

çıkan haberleri doğrulayıcı yönde açıklamalarda bulunmuştur. Ancak Genel Sekreterin taraflara baskı yaptığı yönündeki haberlerin gerçekte bağdaşmadığını belirtmiştir⁷⁵⁴.

BM Genel Sekreteri Waldheim, Türk ve Rum yetkililerinin bir araya gelerek Maraş ve anayasa konularını ele alarak görüşmelerini istemiştir⁷⁵⁵.

BM Genel Sekreterinin Kıbrıs Özel Temsilcisi Reinaldo Galindo Pohl iki toplum önderleri arasında denge ve eşit düzeyi sağlamak üzere KRY Başkanı Kipriyanu ile yapması beklenen görüşmesini 11 Temmuz'da gerçekleştirmiş, toplumlararası görüşmelerle Rum tutumuyla ilgili düşüncelerini bir kez daha dinlemiştir⁷⁵⁶. Gelişmelere ve Rum çevrelerinin tutumuna göre toplumlararası görüşmelerin başlatılacağına ilişkin herhangi bir belirti görülmemiş ve iki toplum arasındaki görüş ayrılıkları sürmüştür.

Kipriyanu, Afrika- Asya Halkları Dayanışma Örgütü AAOPSO'nun Lefkoşa'da düzenlediği Askersel Paktlarla Üslere Karşı, Uluslararası Güvenlik ve İşbirliği Konferansında, ilk kez 19 Mayıs'ta Denктаş'la vardığı on maddelik anlaşmanın doğrudan veya dolaylı olarak değiştirilmesi girişimlerinin bulunduğu söylemiştir⁷⁵⁷.

Rauf Denктаş da, BM Genel Sekreteri Kıbrıs Özel Temsilcisi Pohl'u 30 Temmuz tarihinde kabul ederek görüşmüş, 1 saate yakın süren toplantıda KTFD Dışişleri Bakanı Kenan Atakol ve görüşmeci Ümit Onan'da hazır bulunmuştur⁷⁵⁸. Denктаş bu toplantıda Pohl'e, Rumlara iletilmek üzere "iki bölgeyi federasyon kavramı ve Türk toplumunun güvenliği konularının kabul edilmesi koşuluyla sorunları eş zamanda ele alacak dört ayrı komite oluşturulması" önerisini sunmuştur⁷⁵⁹. Ancak bu öneriyi Rumlara, "yeni formül konusunda hiçbir bilgilerinin olmadığını" açıklayarak anında reddetmiştir⁷⁶⁰.

Rum liderleri, Türkiye ve Kıbrıs Türkleri aleyhindeki konuşmalarıyla ve sergiledikleri olumsuz tutumlarıyla görüşmeleri engelleyici bir durum yaratmışlardır.

15 Temmuz Yunan darbesi ve 20 Temmuz Türk Barış Harekâtı'nın yıldönümü dolayısıyla, Kıbrıs Rum Ortodoks Kilisesinin Sinod Meclisi, o günlerde ölen EOKA'cılarının anısına düzenlemiş olduğu törende konuşan KRY Başkanı Spiros

⁷⁵⁴ **Cumhuriyet**, 4 Temmuz 1979, s.1.

⁷⁵⁵ **Cumhuriyet**, 5 Temmuz 1979, s.11.

⁷⁵⁶ **Cumhuriyet**, 12 Temmuz 1979, s.7.

⁷⁵⁷ **Aynı yer.**

⁷⁵⁸ **Cumhuriyet**, 1 Ağustos 1979.

⁷⁵⁹ **Aynı yer.**

⁷⁶⁰ **Aynı yer.**

Kipriyanu, “*Darbe ve Türk silahlı hareketi olarak tanımladığı barış harekâtını, Kıbrıs tarihinin en karanlık dönemi*” olarak nitelendirmiştir. Atina’da yayınlanmakta olan haftalık Kiriyakatiki Elefteropia gazetesine verdiği demeçte “*Türkiye’nin Kıbrıs’ı istilâ sırasında kıyım, yıkım, yakım ve yağmacılıkla kalmayarak Adanın yerli halkını evlerinden silah gücüyle çıkardığını*” idare ederek “*yasadışı yollardan Türkiye’den getirilen insanların çoğunun adi caniler*” olduğunu ileri sürmüştür⁷⁶¹. Rumlar ayrıca Türk Barış Harekâtının yıldönümü nedeniyle Lefkoşa’da “*Türk İstilâsını Kınama*” toplantısı yapmıştır⁷⁶².

KRY Dışişleri Bakanı Nikos Rolandis de Başbakan Ecevit ile Denktaş’ın Barış Harekâtının yıldönümü dolayısıyla vermiş oldukları demeçlerinde yer alan ve Kıbrıs sorununun 1974 Kıbrıs Barış hareketinden sonra “yeni gerçeklere uygun biçimde “çözülmesi gerektiği yolundaki sözlerinin 19 Mayıs Anlaşmasının özüne taban tabana karşıt olduğunu ileri sürmüş ve bu konudaki açıklamalarını protesto etmiş ve BM’ye şikâyet etmiştir⁷⁶³.

BM Kıbrıs Özel temsilcisinin girişimlerine rağmen Türk ve Rum toplulukları arasında 22 Haziran 1979’da kesilen görüşmeler, Rumların sorununu başka boyutlara taşınması nedeniyle 1980 Haziranına kadar gerçekleştirilememiştir.

a) Rumların Kıbrıs Sorununa Milletlerarası Karakter Kazandırma

Girişimleri

Rumlar uzlaşmaz bir tutum sergileyerek ikili görüşmeleri hep baltalayıcı adımlar atmışlardır. Kıbrıs Rum Yöneticileri bir taraftan 1979 yılında vermiş oldukları demeçlerinde Türkiye’yi ve Kıbrıs Türklerini suçlayıcı bir tutum içine girerken bir taraftan da konuyu uluslararası plâformlarda gündeme getirerek Kıbrıs Türkleri aleyhine kararlar alınmasına çalışmışlardır. Rumlar 19 Mayıs 1979’da kabul edilen on nokta anlaşmasına uygun olarak görüşmeleri devam ettirmeye yanaşmamışlardır.

Rumlar, 19 Mayıs 1979 tarihli anlaşmaya aykırı olarak, soruna milletlerarası karakter kazandırmak için ellerinden gelen çabayı sarf etmişler, Kolombo (4-6 Haziran 1979), Lusaka (1-7 Ağustos 1979) ve Havana (3-7 Eylül 1979)’da⁷⁶⁴ yapılan Bağlantısız Ülkeler Konferanslarında konuyu gündeme getirerek kendi lehlerine kararlar çıkartmaya

⁷⁶¹ **Cumhuriyet**, 10 Temmuz 1979, s.3.

⁷⁶² **Cumhuriyet**, 22 Temmuz 1979, s.1, 11.

⁷⁶³ **Cumhuriyet**, 23 Temmuz 1979, s.1,11.

⁷⁶⁴ **Kıbrıs Sorunu Gelişmeler ve Görüşler**, s.40.

çalışmışlardır. Rum liderliği Bağlantısızlar, BM, Commonwealth gibi uluslararası kuruluş ve örgütlerin toplantılarında, konferanslarda, Kıbrıs Türkleri ve Türkiye aleyhinde faaliyetlerini devam ettirerek kendilerini “Meşru Kıbrıs Hükümeti” olarak tanıtmışlar, Kıbrıs Türklerine karşı da yaptırım uygulamaya çalışmışlardır.

Yunanistan ve Kıbrıs Rum Yönetimi Kıbrıs Türklerinin uluslararası plâformlara katılmalarına da karşı çıkmışlardır. Bunlardan biri de 1979 yılının Haziran sonlarında Uluslararası Basın Enstitüsü’nün Atina’daki çok sayıda ülke gazetecisinin katıldığı toplantıda yaşanmış ve Kıbrıs Türklerine yönelik olarak yapılan bu girişim Türkiye ve Kıbrıs Türk basınında geniş yankı uyandırmıştır.

Toplantı sırasında Kıbrıslı Rum gazeteci Alekos Konstantinidis, Türk-Yunan, Kıbrıs Türk-Rum gazetecileri arasındaki yakınlaşma çabalarına koşut olarak, Kıbrıslı iki Türk gazetecinin söz konusu toplantıya uluslararası gözlemci kimliğiyle katılmalarını sağlamaya çalışmış, ancak bu yönde atmış olduğu adım Yunanlı gazete sahibi Eleni Vlahos tarafından baltalanmış ve UPI Direktörünün renksiz girişiyle amacına ulaşmamıştır⁷⁶⁵. Bu olay ilk önce Cumhuriyet gazetesi Başyazarı Nadir Nadi’nin yazılarıyla Türk kamuoyuna duyurulmuş ve geniş yankı bulmuştur. Nadir Nadi, “Bin Olaydan Biri” başlığı altındaki yazısıyla bu konuya geniş yer vermiştir. Olayı Cumhuriyet Gazetesi’ndeki yazılardan öğrenen Kıbrıs Türk Yönetimi ve basını konuya geniş yer vererek tepkiyle karşılamıştır⁷⁶⁶.

KTFD Başbakanı Çağatay’da bu konuda verdiği demeçte “Tipik Yunanlı karakterini bir kez daha belgesel bir gerçeğe ortaya koyarak Türk kamuoyunu uyardığı için hepimiz Sayın Nadir Nadi’ye teşekkür borçluyuz” diyerek Bayan Vlahos’un tutumunun “geleceğe umutla bakma olanaklarını kısıtladığını”⁷⁶⁷ belirterek olayı kınamıştır. Yunanlı gazete sahibi Eleni Vlahos’un ortaya koyduğu zihniyet Kıbrıs’taki tüm siyasal partiler tarafından da tepkiyle karşılandı. Ana Muhalefet Partisi TKP Genel Başkanı Alpay Durduran, Kıbrıs sorunuyla çok yakından ilgilenen bu ünlü Yunan gazetecisinin, adanın Türk insanlarını yok saymak istediğini ve çağdaş Yunan kültürünün çirkin yanlarını sergilediğini belirtirken, DHP Genel Sekreteri İsmet Kotak ve CTP Genel Başkanı Özker Özgür de verdikleri demeçlerle bu olayı kınamışlardır⁷⁶⁸.

⁷⁶⁵ Cumhuriyet, 2 Temmuz 1979, s. 11.

⁷⁶⁶ Aynı yer.

⁷⁶⁷ Cumhuriyet, 8 Temmuz 1979, s.11.

⁷⁶⁸ Cumhuriyet, 2 Temmuz 1979, s.11.

Kıbrıs Türk basınından Halkın Sesi gazetesi Nadir Nadi'nin "Bin Olaydan Biri" yazısına tümüyle yer verirken, 5 Temmuz 1979 tarihli Bozkurt Gazetesi de üç sütunluk manşet haberinde Nadir Nadi'nin "Bin Olaydan Biri" başyazısından söz etmekte ve haberi Nadir Nadi'nin belirttiğine göre vermiştir. Manşetinde "Gazetecilerimizi Atina'da UPI Konferansına almak istemeyen Eleni Vlahos Skandalı büyüyor" başlığını kullanmıştır⁷⁶⁹.

Rumlar Kıbrıs Türklerini uluslararası tüm kurum ve kuruluşlardan, örgütlerden soyutlamaya çalışıp, KTFD'yi "yasa dışı" ilân etme yönündeki propagandalarını da sürdürmüşlerdir. Bu tür kurum ve kuruluşlar da Türklere yönelik önlemler almaya çağırılmışlardır. Rumların bu yöndeki diğer bir girişimi Kıbrıs Türklerinin uluslararası haberleşmesine yöneliktir.

Ulaştırma ve Bayındırlık Bakanlığı ile Postalar Müdürlüğü altı ay boyunca KTFD pullarının geçersiz sayılması için dış ülkelerde yoğun girişimlerde bulunmuştur. Rumların KTFD'nin aleyhine yönelik bu girişimine paralel olarak Uluslararası Postalar Birliği'nin Rio de Janeiro'da Eylül 1979'da yapılan toplantısında KTFD'nin çıkardığı posta pullarının "yasadışı" ve "geçersiz" sayılmasını öngören bir Rum çağrısı benimsenerek KTFD pulları yasaklanmıştır⁷⁷⁰. Toplantıda ayrıca örgüte üye tüm ülkelere KTFD pulu kabul etmemeleri yönünde bir de çağrıda bulunulması kararlaştırılmıştır.

Kipriyanu "Türk Barış Harekâtının 5. yıldönümü nedeniyle Lefkoşa'da düzenlenen "Türk İstilâsını Kınama" toplantısında yaptığı konuşmalarda; etkin bir BM polis gücü ile nüfus oranlarına göre iki toplumun katılımıyla oluşturulacak BM denetiminde bir "Barış Gücü" kurulmasını istemiştir. Lefkoşa'daki toplantıda BM Genel Sekreterine gönderilmek üzere bir muhtıra onaylanmıştır. Muhtırada "BM kararlarının yerine getirilmesi için Türkiye'ye karşı, yaptırımları da içeren pratik önlemler alınması" istenmektedir⁷⁷¹.

Yunanistan ve KRY girişimlerini, siyasi ve nihai emelleri için bir araç olarak kullandıkları Commonwealth'da (İngiliz Uluslar Topluluğu)⁷⁷² devam ettirmiştir.

⁷⁶⁹ **Cumhuriyet**, 8 Temmuz 1979, s.11.

⁷⁷⁰ **Cumhuriyet**, 24 Eylül 1979, s.11.

⁷⁷¹ **Cumhuriyet**, 22 Temmuz 1979, s.4.

⁷⁷² Kıbrıs Cumhuriyeti, 13 Mart 1961'de, bir kısmı Bağılantısız ülkelerden oluşan İngiliz Uluslar Topluluğu'na (Commonwealth) alındı. Kıbrıs bu tarihte üyelik için başvuruda bulunduğu bu girişim hem Ankara hem de Kıbrıs Cumhuriyeti'nin ortak kurucularından olan Kıbrıs Türk tarafınca desteklendi.

Commonwealth'ın 1979 Ağustos ayı başlarında yapılan Doruk Toplantısında kabul edilen bir karar tasarısıyla Kıbrıs'taki yabancı birliklerin geri çekilmesi istenmiş, Adada yabancı birliklerin bulunmaya devam etmesinin kaygı verici olduğu ileri sürülmüştür. Toplantıya katılan İngiliz Uluslar Topluluğu ülkeleri liderleri, Ada'daki mültecilerin, kendi istekleri doğrultusunda evlerine dönmelerini, insan haklarına saygı gösterilmesini ve her iki toplumdan kayıp kişilerin mukadderatının belirlenmesini de istemişlerdir. Yayınladıkları bildiride Kıbrıs sorununa Adanın bağımsızlık, egemenlik, toprak bütünlüğü ve bağlantısızlık statüsüne zarar vermeyecek siyasal bir çözüm bulunması gereği de vurgulanmıştır⁷⁷³. Commonwealth Konferansının bu "bildirisinde Kıbrıs'a ilişkin Rum tezleri desteklenmiştir" Denктаş'ta Türk toplumunun gıyabında alınan kararın Türk toplumunu etkilemeyeceğini belirtmiştir⁷⁷⁴.

1979 Eylül ayında Havana'da yapılan Bağlantısız Ülkeler Toplantısında Kipriyanu başkanlığındaki Rum delegasyonu, faaliyetlerde bulunarak bu toplantıda Kıbrıs konusunda Türkiye'yi suçlayıcı kendi lehlerine kararlar çıkartmaya çalışmıştır.

KRY Dışişleri Bakanı Nikos Rolandis, Havana'da bağlantısız ülkeler dışişleri bakanları toplantısında yaptığı konuşmada Türkiye'yi suçlayarak "Kıbrıs Barış Harekâtının bir ülkenin kendisinden çok daha küçük bir ülkeye saldırarak topraklarını işgal etmesine açık ve klasik bir örnek " olduğunu öne sürmüştür⁷⁷⁵. 3 Eylül'de Havana'da başlayan Bağlantısız Ülkeler Doruk Toplantısı'nda Yunanistan'ın ve KRY'nin girişimleri sonucunda "Kıbrıs'tan tüm yabancı askeri birliklerin derhâl ve koşulsuz olarak çekilmesi konusunda Küba'nın sunmuş olduğu karar tasarısı görüşülmüştür⁷⁷⁶. Ve toplantı sonunda Rum tezlerini destekleyici mahiyette bir karar alınmıştır. KRY lideri Kipriyanu Havana'da devlet ve hükümet başkanları toplantısında Kıbrıs'la ilgili olarak alınan kararı "tamamen doyurucu" olarak nitelendirerek kararın

Bu üyelik gerçekleştiği zaman o dönemin Rum basını, Londra Antlaşmalarıyla Kıbrıs'a yapılan haksızlığın giderilmesinde dünya kamuoyunu uyarıcı girişimlerde bulunmak için ileri bir adım olarak değerlendirdi. Haftalık Kiproz Gazetesi "Merdivenin İlk Basamağı" olarak nitelendirmiştir. Ancak ne yazık ki, Türk toplumunun iyi niyetli ve İngiliz Uluslar Topluluğu üyeliğiyle ilgili olumlu, umut verici değerlendirmeleri tamamıyla boşa çıkmıştır. "Makarios ve Rum liderleri bu kuruluşu, adanın Helen karakterini vurgulayan, Türk toplumunun ise , hak ettiğinden daha fazla haklarla devletin ve anayasanın normal işleyişini engelleyen, ayrımcı yaklaşımlar içindeki bir azınlık olarak tanımlayan bir platform olarak kullandılar". A.C. GAZİOĞLU, **Kıbrıs'ta Cumhuriyet Yılları....**, s.152-156.

⁷⁷³ **Cumhuriyet**, 9 Ağustos 1979, s.3.

⁷⁷⁴ **Aynı yer.**

⁷⁷⁵ **Cumhuriyet**, 1 Eylül 1979, s.3.

⁷⁷⁶ **Cumhuriyet**, 4 Eylül 1979, s.1, 11.

“özgürlük savaşımı veren Rumların hakkını teslim ettiğini ve Kıbrıs sorununa bulunacak adaletli bir çözüm için gerekli tüm unsurları içerdiğini” belirtmiştir⁷⁷⁷.

Havana Doruğu ve Rumların girişimleri ile ilgili olarak gerek Rum basınında gerekse Türk basınında haberler yer almış, 3 Eylül tarihli Lefkoşa’da yayınlanan Rum gazeteleri “Kipriyanu’nun başkanlığındaki Rum delegasyonunun Havana’da yaptığı bir kulis faaliyetine giriştiğini toplantıda Kıbrıs konusunda bir dizi önlemleri içeren güçlü bir kararın çıkacağına muhakkak gözüyle bakıldığını yazmıştı⁷⁷⁸.

Bağlantısız ülkeler toplantılarında kendi lehlerine ciddi anlamda destek sağlayan Rum tarafı bununla yetinmeyerek, adı geçen devletlerin BM toplantılarında da kendilerine yardımcı olmalarını genellikle başarmıştır. Adadaki sorunun iki tarafın aralarında görüşme yapılarak halledilebilecek bir sorun olduğunu söyleyen Bağlantısız ülkelerin bazılarının bu önerileri destek bulamamıştır⁷⁷⁹.

ABD’de bu dönemde Kıbrıs’a olan ilgisini devam ettirerek devreye girmiştir.

ABD Başkanı Jimmy Carter, Kongreye Kıbrıs konusunda sunduğu Haziran –Temmuz aylarına ait iki aylık olağan raporda, taraflar arasında görüşmelerin yeniden başlamasına gerek bulunduğunu ve çözüm için öğelerin belirdiğini bildirmiş. Geçici olduğunu umduğu güçlükleri aşmak görüşmelerde nihai başarının güvence altına alınması için ABD’nin, BM ve Kıbrıs’taki taraflar ve müttefiklerle yakından çalışmalarını sürdüreceğini belirtmiştir⁷⁸⁰.

Amerika; Denktaş’ın ABD Başkanı Carter’in Kongreye her iki ayda bir rapor vermesini, “üzerimizde dolaylı olarak büyük ve gereksiz bir baskı biçiminde değerlendirmekteyiz” şeklinde ifade kullandığını belirtmiştir. Carter de Walheimle yapmış olduğu görüşmesinde Kıbrıs sorununa değinerek BM Genel Sekreterin soruna çözüm bulması için harcadığı çabalara öncelik vermesi yolundaki isteğini yinelemiştir⁷⁸¹.

BM Genel Kurulu’nun 34. dönem Toplantısı için New York’a giden KRY lideri Kipriyanu ABD Dışişleri Bakanı Cyrus Vance ile görüşerek, ABD’den Kıbrıs konusunda Türkiye’ye baskı yapmasını istemiştir⁷⁸². Rum liderliğinin bu dönemde

⁷⁷⁷ **Cumhuriyet**, 11 Eylül 1979, s.3.

⁷⁷⁸ **Cumhuriyet**, 4 Eylül 1979, s.11.

⁷⁷⁹ Ali SİRMEN, “Önemli Bir Gelişme”, **Cumhuriyet**, 3 Mart 1983, s.1

⁷⁸⁰ **Cumhuriyet**, 1 Ağustos 1979, s. 11.

⁷⁸¹ Aynı yer.

⁷⁸² **Cumhuriyet**, 28 Eylül 1979, s.3.

ABD'yi devreye sokarak Kıbrıs sorununun kendi lehlerine çözümü için Türkiye'ye karşı yaptırım uygulamak istemesi dikkati çekmektedir.

Kipriyanu, Vance ile görüşmesinde her zamanki yalan politikasını devam ettirerek görüşmelerin çıkmaza girme nedeninin Türkiye ve Kıbrıs Türkleri olduğunu ileri sürmüştür. Kipriyanu, "Türk tarafının uzlaşmaz tutumu nedeniyle Kıbrıs sorununda son beş yıldır hiç bir ilerleme kaydedilemediğini, Kıbrıs Barış görüşmelerinin çıkmaza girdiğini" iddia ederek ve bu konuda Türkiye'yi "katı tutumundan" vazgeçirmek için yeni önlemlere gerek duyulduğunu⁷⁸³ söylemiştir.

Bu arada Rum liderliği bu yönde faaliyetlerde bulunurken, Türkiye'de Kıbrıs konusunda "Türk tezini" anlatmak için girişimlerini sürdürmüş, sorunun milletlerarası platformlarda değil de 19 Mayıs 1979 anlaşmaları çerçevesinde iki toplum lideri arasında çözülmesi gerektiğini ifade etmiştir.

BM'nin 34. dönem Genel Kurul toplantısına katılmak üzere 24 Eylül 1979'da Newyork'a giden Türkiye Dışişleri Bakanı Gündüz Ökçün verdiği demeçlerde sorunun BM'de tekrar ele alınmasını "sorunu uluslararası forumlara götürmeyi bölgede başka ülkelerin müdahalesine yol açacak bir yöntem" olarak değerlendirmiş ve BM'de 40'a yakın ülkenin dışişleri bakanlarıyla ikili görüşmeler yaparak Kıbrıs konusundaki Türk tezini anlatmaya çalışmıştır⁷⁸⁴.

Ökçün, BM'de yapmış olduğu konuşmada da "Kıbrıs sorununu toplumlararası görüşmeler platformundan başka platformlara sürüklemek çabaları, ciddi görüşmelerden kaçınmak için yapılan manevralardan başka bir şey değildir" demiştir⁷⁸⁵. Türk Hükümeti'nin görüşünü ise Ökçün, BM'de şöyle dile getirmiştir: "Kıbrıs'taki bugünkü durumu düzeltmenin ve hatta çözüm bulmanın anahtarı, iki toplum arasında eşit düzeyde sürdürülen görüşmelerdir. Türk Hükümetine göre 19 Mayıs Anlaşması Kıbrıs sorununun çözümü için eşit olarak temel ve meşru haklara dayalı bir çerçeve sağlamaktadır. Bu anlaşma 12 Şubat 1977'deki Denктаş- Makarios anlaşması ilkeleriyle girilmiş bulunan yükümlülüklerden bir kaçış olamaz"⁷⁸⁶. Türkiye Dışişleri Bakanı Gündüz Ökçün, Kıbrıs sorununun ancak toplumlararası görüşmelerde çözümlenebileceğini BM'deki temaslarından sonra da yinelemiştir⁷⁸⁷. Ancak

⁷⁸³ **Cumhuriyet**, 28 Eylül 1979, s.3.

⁷⁸⁴ **Cumhuriyet**, 24 Eylül 1979, s.1 ve 11.

⁷⁸⁵ **Cumhuriyet**, 5 Ekim 1979, s.5.

⁷⁸⁶ **Aynı yer.**

⁷⁸⁷ **Cumhuriyet**, 8 Ekim 1979, s.3.

KTFD'nin "bağımsız olmadığı" için BM'de temsil edilmediği toplantıda, Bağlantısızlar Temas Grubu'nun önerdiği karar sureti biraz sulandırılmış olarak 20 Kasım 1979'da BM'den geçmiştir⁷⁸⁸. Ancak bu karar alınmadan önce KTFD yetkilileri, Kıbrıs Türk temsilcilerine söz hakkı tanınmadığı için çıkacak olan BM kararlarının Türk tarafını hiçbir surette bağlayamayacağını BM 'ye bildirmişti⁷⁸⁹. BM'de bunlar devam ederken Yunanistan da boş durmayarak başka bir cepheden faaliyete geçmiştir. Yunanistan Başbakanı Konstantin Karamanlis Sovyetler Birliği, Çekoslovakya, Macaristan gibi ülkelere yapmış olduğu gezilerinde Rum tezini anlatarak, Kıbrıs konusunda Türkiye'nin ve Kıbrıs Türklerinin çözüme yanaşmadığı, BM kararlarını uygulamadığı iddiasında bulunarak, bu ilkelerle birlikte "Kıbrıs sorununun bölge barışını tehdit ettiği yönünde" bildiriler yayınlamıştır.

Konstantin Karamanlis 2 Ekim 1979 yılında Sovyetler Birliği'ne yapmış olduğu gezide, Kıbrıs sorununu gündeme getirip "Türkiye'nin Kıbrıs'la ilgili olarak uluslararası organlarda, BM'de, alınan kararlara uymadığını" iddia ederek "Türkiye, aramızdaki sorunları barışçı yollardan çözmek için harcadığımız çabalara yeterli bir yanıt vermemektedir" demiştir⁷⁹⁰. Karamanlis'in konuşmasına cevap veren Sovyetler Birliği Başbakanı Aleksı Kosigin de Kıbrıs'ın tüm yabancı askerler ve üslerden arındırılmasını istemiştir.

Sovyetler Birliği resmi haber ajansı olan TASS 5 Ekim'de, Başbakan Karamanlis'in temasları neticesindeki Sovyet- Yunan ortak bildirisine ilişkin ayrıntılı bölümleri yayınlamıştır. TASS'ın açıklamasına göre; Sovyet-Yunan ortak bildirisinde iki ülkenin "*bölgede barış ve güvenliği tehlikeye düşüren Kıbrıs sorununa özel dikkat gösterdikleri*" belirtilmekle beraber "*Kıbrıs'ın bağımsızlık, bağlantısızlık, hükümrancılık ve toprak bütünlüğüne saygı gösterilmesi ve BM genel kurulu ile güvenlik konseyi'nin Kıbrıs'a ilişkin kararlarının uygulanması*" istenmektedir. Ortak bildiride Yunanistan ile Sovyetler Birliği arasındaki ilişkilerin son yıllarda kayda değer gelişme gösterdiği belirtilmekte ve bunun devamı ile geliştirilmesinin kararlaştırıldığı ifade edilmektedir⁷⁹¹.

⁷⁸⁸ BM kararı için bkz.H.F. ALASYA, "Birleşmiş Milletler ve Kıbrıs I", **Türk Kültürü**, S.205-206, Yıl: XVIII, Kasım-Aralık 1979, s.16-19.

⁷⁸⁹ H.F. ALASYA, "Birleşmiş Milletler ve Kıbrıs I", s.19.

⁷⁹⁰ **Cumhuriyet**, 3 Ekim 1979, s.5; Karamanlis'in bu konuşmasını Cumhuriyet gazetesi okurlarına "Karamanlis Kremlin'de Türkiye'ye Çattı" başlığıyla duyurmuş ve konuya geniş yer vermiştir.

⁷⁹¹ **Cumhuriyet**, 6 Ekim 1979, s.3.

Karamanlis'in Macaristan gezisi sonunda da Sovyet-Yunan bildirisine benzer Yunan -Macar ortak bildirisi yayınlanmış ve bildiride Kıbrıs'ta "anlaşmazlığın bölge barışını tehdit ettiği" belirtilerek "Kıbrıs sorununun BM kararlarına uygun biçimde adanın bağımsızlık, hükümlanlık, bağlantısızlık ve toprak bütünlüğüne saygı göstererek çözülmesi istenmiştir"⁷⁹².

Gerek Yunanistan gerekse Kıbrıs Rum Yönetimi 1979 yılında Kıbrıs sorununu iki toplumlu görüşmelerden çıkarıp milletlerarası plâtlformlara taşıyarak, çözümsüzlüğün nedeni olarak Türkiye'yi ve Kıbrıs Türk liderliğini göstermişlerdir. BM, İngiliz Uluslar Topluluğu, Bağlantısız ülkeler, ABD, Sovyetler Birliği ve Batı Avrupa ülkeleri ile yaptıkları temaslar sonucunda Kıbrıs konusunda Yunan tezlerini sunmuşlar ve bunlar tarafından da desteklenmesi için girişimlerini arttırmışlardır. Amerika'nın da Kıbrıs konusunda devreye girmesiyle Sovyetler Birliği de Yunanistan'a destek vererek BM kararlarının uygulanmasını istemiştir.

Böylece Kıbrıs sorunu bir çıkmaza girmiştir. KTFD ve Türkiye, Kıbrıs sorununun ancak ikili görüşmelerle çözümlenebileceği yolundaki görüşünü yinelemiştir.

ABD, Kasım 1979 sonlarına doğru yeni bir girişim yaparak "Kıbrıs İçin ABD Barış Planı" diye adlandırılan planı BM Genel Sekreteri ile doğrudan ilgili tarafların tümüne göndermiş, ancak bu plandan da KRY'nin olumsuz tutumu nedeniyle sonuç alınamamıştır⁷⁹³.

2) Kıbrıs Türkleri ve Bağımsızlık İlân İsteği

Kıbrıs Rum Yönetiminin 1979 yılında, "soruna barışçı çözüm getirmeyi amaçlayan toplumlararası görüşmeleri çıkmaza sokarak Uluslararası forumlara başvurması üzerine bağımsız bir Türk devleti ilânı konusunda görüşler yoğunlaşp yaygınlaşmaya başlamıştır"⁷⁹⁴.

Sorunu çıkmaza sürükleyerek KTFD'yi kabul etmeyip "yasa dışı" ilân eden Rum yönetimine karşı Türk siyasal partileri, basını ve bazı dernekler bağımsızlık ilânını istemişlerdir. Rumların olumsuz tutumlarını devam ettirmelerine karşın KTFD'deki siyasal partilerde bağımsızlık ilânı düşüncesi oluşmuştur. Ayrıca bu fikrin siyasal partilerden gelmiş olması, bu siyasal partileri destekleyen Kıbrıs Türk halkının da bağımsızlık isteği eğiliminde olduğunu göstermektedir.

⁷⁹² Cumhuriyet, 10 Ekim 1979, s.3.

⁷⁹³ Kıbrıs Sorunu Gelişmeler ve Görüşler, s.40.

⁷⁹⁴ Cumhuriyet, 13 Ağustos 1979, s. 1, 11.

22 Haziran 1979'da ikili görüşmelerin kesilmesinden iki hafta sonra KTFD'de iktidarda bulunan UBP Lefkoşe Milletvekili ve Federe Meclis Başkan Vekili Dr. Şemsi Kazım, Rumların Kıbrıs sorununun çözümü konusunda izlediği olumsuz tutum karşısında adada bağımsız bir Türk devletini önermiştir⁷⁹⁵.

Denktaş'a yakınlığıyla bilinen ve o dönemde oyların %53.7'sine sahip sağ kanatta⁷⁹⁶ yer alan UBP'nin⁷⁹⁷ bağımsızlık önerisinde bulunması Kıbrıs Türkleri için önemli bir girişim sayılmakta ve bu durum da bağımsızlığı Kıbrıs halkının yarısından fazlasının destekleyeceğini göstermektedir. Federe Meclis Başkan Vekili Dr. Şemsi Kazım bu önerisiyle aynı zamanda dünya kamuoyuna ve Rumlara, KTFD yönetiminin "bağımsız Türk devleti" ilanını benimsediğini duyurarak gerekli mesajı vermiştir.

UBP'den sonra, demokratik sol doğrultudaki Ana Muhalefet Partisi TKP⁷⁹⁸ de bağımsız devlet lehinde görüş açıklamıştır⁷⁹⁹. Ağustos 1979 tarihli Kıbrıs Türk basını da, Ada'da bağımsız bir Türk devleti ilânını destekleyen yazılara geniş yer vermiştir⁸⁰⁰. TKP Genel Başkanı Alpay Durduran Halkın Sesi gazetesinin manşetinde çıkan demecinde Türk toplumunun "bağımsız devlet ilân etmek zorunda kalabileceğini" bildirmiştir. Durduran "Rum yönetimi Federal bir devletin kurulmaması için direnmeye devam ederse, birtakım koşulların yerine getirilmesi koşuluyla bağımsız devlet ilân etmek zorunda kalabiliriz" demiştir⁸⁰¹.

Rum tarafının, Kıbrıs Türk siyasal partilerinin açıklamalarına rağmen ikili görüşmelere ve KTFD'yi tanımaya yanaşmayarak uluslararası kuruluşlarda çözüm araması ve Türkleri suçlaması üzerine Kıbrıs Türk kesiminde bağımsızlık ilânı için 1979 Eylül ayında, Türk Ocağı Derneği girişimlerde bulunmuş ve kararını basın yoluyla da halka duyurmuştur.

⁷⁹⁵ **Cumhuriyet**, 5 Temmuz 1979, s.1.

⁷⁹⁶ İsmail BOZKURT, "KKTC'de Siyasal Partiler", **Avrupa Birliği Kısacasında Kıbrıs Meselesi (Bugünü ve Yarını)**, s.252-253.

⁷⁹⁷ Ulusal Birlik Partisi, 20 Temmuz 1974 sonrasında ortaya çıkan yeni siyasal koşullar çerçevesinde kurulmuştur. Partinin ilk başkanı Rauf Denktaş (11 Ekim 1975- 3 Ekim 1976), amblemi ise Güneş'tir. Bugün halen aynı milliyetçi- muhafazakâr siyasal yelpazede KKTC'de varlığını devam ettiren bir partidir. İsmail BOZKURT, "KKTC'de Siyasal Partiler", s.252-253.

⁷⁹⁸ Toplumcu Kurtuluş Partisi, 18 Mart 1976'da Ziya Rızık dışında Halkçı Parti'den ayrılan 8 milletvekilinin içinde olduğu 15 kişi tarafından kuruldu. İlk Genel Başkanı Alpay Durduran (1976-88), sonra İsmail Bozkurt (1983-87) ve Mustafa Akıncı (1987-) dir. Bu parti bugünde KKTC'de varlığını sürdürmektedir. Sosyal demokrat, demokratik sol çizgide olup amblemi Akgüvercin'dir. Bkz. İ. BOZKURT, "Kıbrıs'ta Siyasal Partiler", s. 244.

⁷⁹⁹ **Cumhuriyet**, 13 Ağustos 1979, s. 1, 11

⁸⁰⁰ Aynı yer.

⁸⁰¹ **Cumhuriyet**, 13 Ağustos 1979, s.11

Cumhuriyet gazetesinin “Kıbrıs’ta Bağımsız Türk devletinin ilânı için gösteriler hazırlanıyor” başlığıyla verdiği haberde “bazı çevrelerce bağımsız bir Türk devletinin ilân edilmesi için gösteriler yapıldığını, şölenler düzenlendiğini, böyle bir devlet ilânının KTFD Anayasasına aykırı olduğunu CTP tarafından ileri sürülerek gösterilere, şölenlere engel olunmaya çalışıldığını” bildirmiştir⁸⁰². KTFD’deki sol siyasal partiler içinde sosyalist yelpazede yer alan CTP, sürekli olarak bağımsızlık ilânı aleyhine girişimlerini sürdürmüştür. Gerek KTFD’nin ilânından sonra gündeme gelen bağımsızlık tartışmalarında gerekse KKTC’nin ilanı esnasında “ayrı bir Türk Devleti” kurulması yönündeki girişimlere karşı olumsuz tutum takınmış, bunu bildirimlerle, beyanlarıyla açıklamışlardır. CTP’nin bağımsızlık aleyhindeki bu açıklamaları, ayrı devlet ilânına karşı çıkışları Rumlar tarafından herhalde çok iyi değerlendirilmiş ve Türkler aleyhine kampanyayı iyice körüklemiştir.

1979 yılında BM’nin olumsuz tutumu ve Rum yanlısı kararlar çıkarmaya devam etmesi üzerine Kıbrıslı Araştırmacı Kıbrıs uzmanı, aynı zamanda Kıbrıs Türk Kültür Derneği Genel Merkezi Yöneticilerinden Halil Fikret Alasya, Türk Kültürü Dergisi’ndeki yazılarıyla, makaleleriyle da bağımsızlığın ilân edilmesi için Kıbrıs Türk halkına mesaj göndermiştir.

Ayrıca BM’nin 20 Kasım 1979 tarihli kararını değerlendiren Halil Fikret Alasya, makalesinde bu karara yer vererek, karar karşısında Kıbrıs Türk halkının bağımsızlık ilânı istemeleri gerekliliğini “Rum lehine çıkartılan ve Kıbrıs Türk halkını Rumun kölesi yapmayı amaçlayan BM kararlarına karşı tüm kuruluş ve derneklerin, yurtsever Kıbrıs Türk halkının protestolarını yoğunlaştırmaları, kendilerini esaret zincirinden kurtarabilmek için biran önce bağımsız bir Türk devletinin ilânını var güçleriyle haykırmalıdır⁸⁰³” şeklinde ifade etmiştir. Ayrı bağımsız devlet ilânı düşüncesi o günkü şartların yeterli olmayışı, Türk ve Rum toplumu arasındaki

⁸⁰² Cumhuriyet, 9 Ekim 1979, s.11.

⁸⁰² CTP, Avukat Ahmet Emin Berberoğlu’nun başını çektiği bir grup tarafından 27 Ekim 1970 yılında kuruldu. Partinin ilk Genel Başkanı, kurucuları arasında yer alan Berberoğlu’dur. Berberoğlu’ndan sonra bu göreve Özker Özgür, Özgür’den sonra da 14 Ocak 1996 günü Mehmet Ali Talat getirildi. Bugün KKTC’de iktidarda bulunan partidir. CTP’nin eski Genel Başkanı M.Ali Talat günümüzde KKTC Cumhurbaşkanıdır. Cumhuriyetçi Türk Partisi (CTP) komünist ideolojiyle yola çıktı. CTP, politik olarak Sovyetler Birliğine yakın, ekonomik alanda da devletçi bir zihniyete sahipti. Özellikle Sovyetler Birliğinin 1991’de yıkılmasıyla, CTP, Amerika ve AB yanlısı bir parti oldu ve Rumlarla kayıtsız-şartsız barış yapılması gerektiği görüşünü savundu. Bkz. Şule Lokmanoğlu AKER, “KKTC’de Seçimleri Etkileyen Faktörler”, **KÖK Sosyal ve Stratejik Araştırmalar Dergisi**, C. IV, S. 2, (Güz 2002), s.217-223.

⁸⁰³ H.F. ALASYA, “ Birleşmiş Milletler ve Kıbrıs I” , s.19.

görüşmelerin 9 Ağustos 1980 tarihinde tekrar başlaması nedeniyle gerçekleştirilememiştir. Toplumlararası görüşmelere devam edilmiştir. Toplumlararası görüşmelerin yeniden başlamasını temin için BM Genel Sekreterinin sürdürdüğü çabalar ve Türk tarafının ikili görüşmelerde ısrarı üzerine 9 Ağustos 1980’de Lefkoşe Ledra Palas’ta yapılan toplantıda, BM Genel Sekreteri Özel temsilcisi Hugo Gobi tarafından yapılacak görüşmeler konusunda açıklamalar yapılmıştır. Varılan mutabakatlar gereğince toplumlararası görüşmelerin ilki 15 Eylül 1980’de yapılmıştır. Her hafta toplanılması ve konuların sıra dahilinde görüşülmesi onaylanmıştır⁸⁰⁴.

KTFD ikili görüşmeler yolu ile barışçı bir çözüm bulunması ve görüşmelerin başlatılması için 5 Ağustos 1981’de; KTFD sınırlarını gösteren bir harita, Maraş’la ilgili harita, Anayasa taslağı, güvenlik konuları ile ilgili olarak öneri paketi sunmuş bu öneri paketi Hugo Gobi tarafından olumlu olarak karşılanmıştır. Fakat 16 Ağustos 1981 günü Rum Omorfo Koordinasyon Komitesi’nin Astromerit Köyünde düzenlemiş bulunduğu miting ve gösterilerde yaptığı konuşmada Kipriyanu tarafından bu öneriler reddedilmiştir⁸⁰⁵.

Başpiskopos Hrisostomos da Cikko Manastırı’nda yapmış olduğu konuşmada, ikili görüşmelerin kesilmesini ve denenmemiş yeni yöntemlerle Türk askerlerinin Kıbrıs’tan çıkarılmasını önermiştir. Hristomos’un bu konuşmasından cesaret almış olan Kipriyanu daha sonra yapmış olduğu konuşmada da “Makarios’un rüyaları gerçekleşinceye kadar, mücadele edeceklerini ve ikili görüşmelerden olumlu bir sonuç alınmaması halinde, uluslararası alanda daha yoğun “Haçlı Seferi’ne çalışacaklarını” ifade etmiştir⁸⁰⁶. 26 Ağustos tarihinde KRY, Kıbrıs Türk tekliflerine ilişkin bu görüşlerini bildirerek 9 Eylül 1981’de de anayasa ve toprak konuları hakkındaki kendi görüşlerini bir paket halinde sunmuştur⁸⁰⁷.

26 Eylül 1981’de yapılan görüşmelerde, Rum Görüşmeci Yuannides, Türk tarafına vermiş olduğu muhtırada Türk önerilerinin görüşmeler için zemin oluşturmadığını ifade ederek karşı önerilerin ileriki bir tarihte verileceğini açıklamıştır. Böylece zaman kazanma yolunu tercih etmişlerdir⁸⁰⁸.

⁸⁰⁴ Kıbrıs Sorunu Gelişmeler ve Görüşler, s.41.

⁸⁰⁵ H.F. ALASYA, Kıbrıs, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti..., s.64.

⁸⁰⁶ H.F. ALASYA, Kıbrıs, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti..., s.67.

⁸⁰⁷ Kıbrıs Sorunu Gelişmeler ve Görüşler, s.41.

⁸⁰⁸ H.F. ALASYA, Kıbrıs, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti..., s.67.

14 Nisan 1983 tarihine kadar süren görüşmelerde 251 toplantı yapılmış⁸⁰⁹, ancak bu toplantılarda herhangi bir gelişme sağlanamamıştır. Rumlar sorunu ikili görüşmelerden çıkararak uluslararası formlara taşımayı ve kendi lehlerine yönelik kararlar almayı çıkarları açısından daha uygun bulmuşlardır.

18 Ekim 1981 yılında yapılan Yunanistan seçimleri sonunda Andreas Papandreu'nun liderliğindeki Sosyalist PASOK'un iktidara gelmesinden sonra, Kıbrıs sorununun çözümü için yapılan toplumlararası görüşmeleri "yokuşa sürerek" sorunu uluslararası platformlara çekme politikası ve gayretleri⁸¹⁰ ikili görüşmelerden herhangi bir netice alınamamasına yol açmıştır.

⁸⁰⁹ Kıbrıs Sorunu Gelişmeler ve Görüşler, s.41.

⁸¹⁰ Cumhuriyet, 21 Şubat 1982, s.11; Kıbrıs Sorunu Gelişmeler ve Görüşler, s.41; H.F. ALASYA, Kıbrıs, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti..., s.67.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

1980-1983 DÖNEMİ DIŞ POLİTİKASI VE KIBRIS SORUNUNUN ULUSLARARASI ALANA TAŞINMA GİRİŞİMLERİ

A) 1980-1983 DÖNEMİ DIŞ POLİTİKASI VE KIBRIS

1) Yunanistan'ın Kıbrıs Politikası ve Uluslararası Alandaki Faaliyetleri

1981 sonrası dönem, ulusal ve uluslararası koşullar göz önünde bulundurulduğunda, Türk-Yunan ilişkileri açısından sertlik yönünde tırmanışların yaşandığı bir dönem olmuştur.

Papandreu 1981 yılında iktidara geldikten sonra, Kıbrıs sorununun çözümü için yapılan toplumlararası görüşmeleri "yokuşa sürerek", sorunu uluslararası plâtlformlara çekmeye çalışmıştır. Yunan Hükümeti, Türk-Yunan ilişkilerindeki politikasında, Kıbrıs sorununu öncelikli olarak ele almaya çalışırken sorunun toplumlararası görüşmeler yoluyla değil de uluslararası konferans yoluyla çözümlenebileceği görüşünde olmuş ve bu yönde faaliyetlerini devam ettirmiştir.

Yunan Başbakanı Papandreu'nun, Kıbrıs gezisinde yapmış olduğu konuşmalar ile BM, Avrupa ülkeleri, Sovyetler Birliği, ABD ve çeşitli sosyalist ülkelerin de Kıbrıs konusunda desteğini alarak bu soruna milletlerarası bir hüviyet kazandırma girişimleri Kıbrıslı Rumları müzakerelerde uzlaşmaz bir tutuma sevk etmiştir.

Yunanlı Profesör Dimitri Kitrikis "Andreas Papandreu'nun politikası nedeniyle Türk-Yunan ilişkilerinin savaşa kadar varabilecek olan ciddi ve ağır bunalım dönemi geçireceğini hatta bu bunalımın başladığını"⁸¹¹ belirtmiştir. Papandreu, Türkiye ile ilişkilerinde bu dönemde sertlik yanlısı bir politika takip etmiştir. Kıbrıs'ı bir Helen adası olarak görmüş ve bunu konuşmalarında dile getirmiştir. Ayrıca Yunanistan bu dönemde Kıbrıs üzerinde Helenizm ideallerini devam ettirmenin yanı sıra Türkiye üzerinde yayılmacı emellerini de sürdürmüştür. Yunanistan Dışişleri Bakanı Melina Merkuri tarafından 1982 yılında bastırılan ve Türkiye'yi parçalanmış ve 5 müstakil devlete bölünmüş, Doğu Trakya ve Marmara'da Yunanistan'a terkedilmiş olarak gösteren harita⁸¹² tüm dünyaya gösterilmiştir. KKTC'nin ilânından bir yıl önce basılan bu harita, Yunanistan'ın 1980'li yıllarda Türkiye'ye karşı olan politikasını göstermesi

⁸¹¹ Cumhuriyet, 15 Şubat 1982, s.12.

⁸¹² KKTC Milli Arşiv, TK, K.No:017, Dem.No:567 (İngilizce-Yunanca); Birlik, 11.12.1982.

ve ülkemizin güvenliğini tehdit eden bir unsur olmasını belgelemesi açısından önemlidir.

Ayrıca Atina'da düzenlenen “Küçük Asya ve Pontus” gecesinde konuşan Melina Merkuri, gecenin “kaybolan vatan topraklarına armağan edildiğini” söylemiştir⁸¹³.

Yunanistan yetkilileri bir taraftan Türkiye topraklarını tehdit edici girişimlerde bulunup ve harita bastırırken, bir taraftan da yapmış oldukları konuşmalarda, basına verdikleri demeçlerde, Yunanistan'ın toprak bütünlüğünün tehdit edildiği yalanını Rum toplumuna ve dünyaya duyurmaya çalışmışlardır.

Yunan Başbakanı, Yunanistan'ın bağımsızlık günü dolayısıyla 25 Mart 1982 yılında yapmış olduğu konuşmasında, Yunanistan'ın toprak bütünlüğünün tehdit edildiğini iddia ederek şöyle demiştir: “Ulusal topraklarımızın bir kısmı yabancı askerlerin (Türk askeri kast edilmektedir) işgali altındadır. Kimsenin toprağında gözümüz yoktur, bu nedenle söz konusu işgale müsamaha göstermemiz bizden beklenemez”⁸¹⁴.

Yunanistan'ın hiçbir ülkenin toprağında gözü olup olmadığını Yunan Dışişleri Bakanlığı tarafından bastırılan ve tüm dünya ajanslarına gönderilen harita en iyi şekilde belgelendirmekte ve Papandreu'nun yalanlarını ortaya çıkarmaktadır.

Bağımsızlık günü dolayısıyla Yunanistan'ın Lefkoşe Büyükelçisi Zaharakis de Kıbrıs Rum toplumuna yayınladığı mesajda, davalarında, Yunanistan'ın daima yanlarında olduğunu vurgulayarak Kıbrıs'ın, Helenizmin “ulusal bütünü ayrılmaz bir parçası,ileri bir burcu ve uzantısı” olduğunu söylemiştir⁸¹⁵. Sosyalist PASOK iktidara geldiğinde Kıbrıs konusunu Yunan politikasının birinci hedefine yerleştirmişti.

Papandreu'nun Kıbrıs Rum kesimini ziyaretinden altı-yedi gün önce , 20 Şubat 1982'de Kıbrıs Rum Yönetimi Lideri Kipriyanu Atina'ya giderek Papandreu ile görüşmelerde bulunmuştur. Atina'daki diplomatik çevreler, Kipriyanu'nun Atina ziyaretiyle ilgili olarak Kıbrıs konusunda uluslararası konferans toplamak için çabalarını ortak olarak yürütmek kararını aldıklarını bildirmişlerdi⁸¹⁶. Kipriyanu'nun ziyaretinin Ankara'da “sürpriz” etkisi yapmadığını kaydeden Ankara'daki diplomatik

⁸¹³ **Cumhuriyet**, 17 Eylül 1982, s.3.

⁸¹⁴ **Cumhuriyet**, 26 Mart 1982, s.11.

⁸¹⁵ Aynı yer.

⁸¹⁶ **Cumhuriyet**, 21 Şubat 1982, s.1, 11.

çevreler de, Yunanistan ile KRY'nin Kıbrıs sorununu uluslararası plâtlformlara çekme yolundaki çabalarının yeni olmadığını kaydederek Türkiye ve KTFD'nin sorunun toplumlaraarası görüşmelerle çözümlenmesinden yana olduğunu defalarca tekrarladığını belirtmişti⁸¹⁷. 23 Şubat 1982 tarihli Cumhuriyet gazetesi, “ Papandreu ile Kipriyanu Görüş Birliğine Vardı”, “Kıbrıs sorununun uluslararası konferansta ele alınmasını istiyorlar” başlıklarıyla Atina'da gerçekleşen Papandreu-Kipriyanu görüşmesini okurlarına duyurmuştur⁸¹⁸.

Yunan Başbakanı Papandreu, 27 Şubat-1 Mart 1982 tarihinde Kıbrıs Rum kesimine yapmış olduğu gezisindeki konuşmalarında ısrarla yitirilmiş yurtlar olarak adlandırdığı Kıbrıs'tan söz ederek “ ..unutmadık, helenizmi ayağa kaldırmak için Haçlı seferlerini yeniden başlatacağız”⁸¹⁹ demiştir. Papandreu'nun Kıbrıs ziyaretinde sarf etmiş olduğu “Haçlı Seferlerini” başlatacaklarına ilişkin sözleri ve bu ziyaret, gerek Türkiye basınında gerekse dünya basınında geniş yankı uyandırmış, aynı zamanda Yunanistan'ın Kıbrıs politikasını da gözler önüne sermiştir. Yunanistan Başbakanı bu sözlerini bilhassa Kıbrıs gezisi esnasında sarf ederek, Türkiye'ye, Yunanistan'ın Kıbrıs Rumlarının yanında olduğu mesajını vermek ve bunu dünyaya resmen duyurmak istemiştir.

Kipriyanu'nun bu Atina ziyaretinden bir hafta sonra, Yunanistan Başbakanı Papandreu'nun Kıbrıs gezisine geniş yer veren Yunan basını, ziyaretin Yunanlılar açısından “tarihi önemi” üzerinde durmuştur.

Hükümet yanlısı ve sosyalist görüşlü Eleftherotypia gazetesi, “Dostlarımızı tanıma günü geldi” başlığıyla verdiği haberin altına Papandreu'nun “Yunanistan sadece Yunan halkınıdır” sözünü eklemiştir. Aynı gazete özel olarak Kıbrıs sorununun Yunanistan lehine olacak şekilde Sovyetler Birliğince yeniden gözden geçirildiğini duyurmuştur.Yine Hükümet yanlısı Ta Nea gazetesi, Papandreu'nun Kıbrıs ziyaretini “tarihle randevu” sözüyle yorumlamaya çalışarak ve ilgili ziyaretin yeni gelişmelere yol açabileceğini bildirmiştir⁸²⁰.

⁸¹⁷ Cumhuriyet, 21 Şubat 1982, s.1 ,11.

⁸¹⁸ Cumhuriyet, 23 Şubat 1982, s.1, 9; Cumhuriyet gazetesi bu haber başlığını, Yunanistan'ın Sesi Radyosu'nun “Papandreu ile Kipriyanu Kıbrıs sorununun BM denetiminde uluslar arası konferansta ele alınması konusunda görüş birliğine vardıkları” haberine atfen vermiştir.

⁸¹⁹ Cumhuriyet, 28 Şubat 1982, s.1.

⁸²⁰ Cumhuriyet, 4 Mart 1982, s.11; Hükümet yanlısı Yunan basının tutumun baktığımızda Yunanistan'ın girişimlerini destekleyici nitelikte olduğunu görürüz.

Associated Press (AP)Ajansı da, Andreas Papandreu'nun, "Türkiye'ye çattığı" Kıbrıs gezisi ile ilgili olarak "Yunan Başbakanı, adayı ziyaretinde Rumlara moral vermek amacı ile hep onların hoşuna gidebilecek konuşmalar yapmış, Kıbrıs sorununun uluslararası plâforma taşınabilmesi için Kipriyanu ile anlaşmaya vardıklarını açıkladığını" belirtmiştir⁸²¹.

The Economist dergisi de gezi ile ilgili olarak Yunan yanlısı bir yazı yayınlamak; "Papandreu'nun, başlangıçtan beri Kıbrıs konusunda Türk birlikleri Ada'dan çekilinceye dek Ankara ile diyalogun kesilmesini savunduğunu ve 1982 Ocak ayının başlarında Kıbrıs'a yapmayı tasarladığı ziyarette bu görüşünü açıklamayı planladığını" belirtmiştir. Dergiye göre, "Rum Komünist Partisi AKEL Papandreu'yu şaşırtan bir davranışla geziye karşı çıkınca Yunan Başbakanı Polonya bunalımını bahane ederek Kıbrıs'a gezisini erteledi. Papandreu gelecek zaman içinde Türkiye ile diyalogu sürdürmenin yararsız olduğunun herkes tarafından anlaşılacağını umut ediyordu"⁸²².

Geziden sonra Yunanistan'a dönen Yunan Başbakanı, Kipriyanu'ya 4 Mart'ta bir mesaj göndererek Yunan Hükümeti ve halkının "etkin biçimde" Kıbrıs Rumlarının yanında olduğu konusunda güvence vermiştir⁸²³. Yunan Devlet Başkanı Karamanlis Papandreu gibi mesajlar yayınlamış, "Yunanistan'ın Kıbrıs'ı Türk işgalinden kurtarmak ve adaya yeniden bağımsızlığını vermek amacıyla" dış ülkelerde yaşayan Yunanlıları yardıma çağırmıştır⁸²⁴.

Kıbrıs Rum Yönetiminin Yunanistan ile birlikte sorunu enternasyonalize etme çabaları BM Genel Sekreteri Waldheim'in başlatmış olduğu ikili görüşmeler sürecini baltalayıcı niteliktedir.

Atina'da yayınlanan Elptheropyia adlı gazete ise; BM Genel Sekreteri Cuellar⁸²⁵ tarafından hazırlanan bir planın Federal Almanya, İtalya ve Fransa tarafından desteklendiğini öne sürerek hazırlanan bu plânın Kıbrıs sorununu çözmeyi, en kötü ihtimalle de adadaki Türk askerinin sayısını azaltmayı amaçladığını iddia ederken⁸²⁶; Yunanistan'ın BM'deki Büyükelçisi Mihalis Duntas, Kıbrıs sorununun uluslararası

⁸²¹ Cumhuriyet, 3 Mart 1982, s. 1.

⁸²² Cumhuriyet, 3 Mart 1982, s. 9.

⁸²³ Cumhuriyet, 5 Mart 1982, s.1,11.

⁸²⁴ Cumhuriyet, 18 Ekim 1982, s.3.

⁸²⁵ BM Genel Sekreterliği'nin Kıbrıs Özel Temsilciliğini yürüten Perez de Cuellar, 1982 yılı başlarında BM Genel Sekreteri olmuştur.

⁸²⁶ Cumhuriyet, 21 Şubat 1982, s.11.

alandaki tartışılması yolundaki Kıbrıs Rum önerisinin ayrıntılarının çalışmalar sonucu ortaya çıkacağını söz konusu uluslararası alan için BM'nin uygun olacağını belirtmiştir⁸²⁷.

Türkiye basını da, Yunanistan'ın Kıbrıs sorununa uluslararası nitelik kazandırma ve bu tür kuruluşlarda gündeme getirme konusunda başlatmış olduğu faaliyetlere geniş yer vermiştir. Cumhuriyet gazetesi 28 Şubat 1982 tarihli sayısında, büyük puntolarla “Yunan Başbakanının Kıbrıs İçin Yeni Operasyonu, Yunanistan Başbakanı Papandreu Batı’yı Türkiye’ye Karşı Yönelmeye Çalışıyor” başlığı altında dört sütunluk bir yazı yayımlayarak; Londra’daki diplomatik kaynakların, son gelişmelerden sonra Yunan Başbakanının Kıbrıs’ı uluslararası gündemin en önemli maddeleri arasına sokmaya kararlı olduğu görüşünde birleştiğini yazmıştır.

Sosyalist Papandreu yönetimi çok yönlü bir politika izleyerek, Batı Avrupa’daki sosyalist ülkeler ve Sovyetler Birliği’nden destek görmeye çalışmıştır. Yunan basını, Kıbrıs sorununun Yunanistan lehine olacak şekilde Sovyetler Birliği’nce yeniden gözden geçirildiğini duyurmuştur⁸²⁸. Bu dönemde Sovyet basınında, Ege ve Kıbrıs konusunda Yunanistan’ı destekler mahiyette yazılar çıkmıştır. Dönemin Türkiye Dışişleri Bakanı İler Türkmen de Cumhuriyet gazetesine vermiş olduğu demecinde; Sovyet basınında çıkan yazıların, Sovyetler’in Türkiye’ye resmen bildirdikleri ile bir ölçüde çelişki halinde olduğunu şöyle ifade etmiştir: “Sovyetler Birliği ile istikrarlı bir ilişki içerisinde olduğumuzu bilmemize rağmen Sovyet basınında yayınlanan bazı yazılar, Sovyetlerin bu şekilde görünmeye çalıştığını ileri sürmektedir”⁸²⁹.

Basında çıkan yazılara bakarak Sovyetlerin Atina’yı desteklediği yolundaki kanaate varmak için acele davranılmaması gerektiği yorumunu yapan Ergun Balcı, Papandreu’nun Sovyetlere yaklaşmasına da özetle şöyle değinmiştir: “Türkiye ile Yunanistan arasındaki ilişkinin gerginleşmesi, Atina’nın karasularını 12 mile çıkarma yolunda ısrarlı davranması, Sovyetler’i her iki ülke ile uyumlu bir politika izlemeye sevk etmiştir. Şöyle ki Yunanistan’ın karasularını 12 mile çıkarması Türkiye için olduğu kadar Sovyetler için de sıkıntı yaratacaktır”⁸³⁰.

⁸²⁷ Cumhuriyet, 4 Mart 1982, s.11.

⁸²⁸ Aynı yer.

⁸²⁹ Cumhuriyet, 8 Mart 1982, s.9.

⁸³⁰ Ergun BALCI, “Türkiye, Yunanistan ve Sovyetler”, Cumhuriyet, 18 Mart 1982, s. 1, 11.

Yunanistan, bu dönemde bir taraftan Batı'da destek ararken bir taraftan da Papandreu Ortadoğu'da taktik kazançlar elde etme çabasına girmiştir. BM'de İsrail'i kınayan karara katılmasından sonra Arap Birliği Papandreu'ya bir kutlama mesajı göndermiştir⁸³¹. Papandreu'nun amacı bu dönemde BM'de Kıbrıs ile ilgili olarak alınacak olan kararlarda bağlantısız İslâm ülkelerinin de desteğini sağlamaktır. Onun için Papandreu Türkiye'ye karşı İslâm ülkelerini de yanına almaya büyük özen göstermiş ve bu yönde girişimlerini devam ettirmiştir.

Yunanistan Arap ülkelerine yaklaşma politikası izlerken, KTFD'de 15 Nisan 1982 tarihinde yaptığı Bakanlar Kurulu Toplantısı'nda⁸³², "KTFD'nin İsrail'le olan tüm ekonomik, sosyal ve kültürel ilişkilerin kesilmesi" kararını oy birliği ile alarak Arap ülkelerinin tümüyle olan ilişkilerin en üst düzeye getirilmesini kararlaştırmıştır.⁸³³

Türkiye'de ise bu dönemdeki 12 Eylül askeri yönetim Hükümeti Dışişleri Bakanı İter Türkmen, 1982 yılı dış politikasını ve yaşanan gelişmeleri genel hatlarıyla açıklayarak Türkiye'nin hiçbir zaman tek seçenekli dış politika takip etmeyeceğini belirtmiştir. Batı Avrupa ve Amerika ile ilişkilere de değinen Türkmen, Türk-Amerikan ilişkilerinin çeşitli iniş çıkışlardan geçtikten sonra "olgunluk ve verimlilik dönemine" girdiğini; muayyen Avrupalı ülkelerle de bir takım sıkıntıların olduğunu, ancak Avrupa ile işbirliğinin ve dayanışmanın devam ettirilmesinden başka çarenin olmadığını, sıkıntı noktalarının çoğunun da o ülkelerin iç politikalarından kaynaklandığını ifade etmiştir⁸³⁴. Sosyalist ülkelerle Türkiye, arasında 1980-83 döneminde bir durgunluk yaşanmış ancak Türkiye, Romanya ve Bulgaristan'la belirli ölçüde diyalog sürdürebilmiştir. Türkiye Devlet Başkanı Romanya ve Bulgaristan'a giderek temaslarda bulunmuştur.

Türk ve Yunan dış politikalarında bu tür gelişmeler devam ederken bir taraftan da BM Genel Sekreteri Cuellar, Kıbrıs sorunuyla ilgili olarak taraflarla temaslarnı 1982 yılında da sürdürmüştür.

⁸³¹ **Cumhuriyet**, 8 Mart 1982, s.1.

⁸³² KTFD Bakanlar Kurulu Toplantısı, Kudüs'teki Mescid-i Aksa ve Ömer Camii olaylarının görüşülmesi sırasında gerçekleştirilmiştir. Bilindiği gibi İsrail'le Arap ülkeleri arasında bu kutsal yerlere yapılan saldırılar ile ilgili olarak gerilimler yaşanmıştı.

⁸³³ **Cumhuriyet**, 16 Nisan 1982, s.1 ve 9.

⁸³⁴ **Cumhuriyet**, 8 Mart 1982, s. 1 ve 9; F. ARMAOĞLU, "Çok Boyutluluk", **Tercüman**, 22 Ocak 1983, s.4.

Andreas Papandreu, iktidarı süresince “ Türkiye düşmanlığını” sürdürmüş⁸³⁵ ve Kıbrıs konusunu bir Yunan davası haline getirmiştir.

“Türkiye düşmanlığı, Papandreu için içeride aşırı sağ muhalefeti yatıştırmak için yararlı bir silâh olmuştur. Papandreu bu silâhı soldaki muhaliflerine karşı da kullanmıştır. Yunan Başbakanı; “Gerçi NATO’dan AET’den çıkmadım ama bakın Türkiye karşısında bir adım bile gerilemedim, hiç yumuşamadım” demiştir, demeye getirmiştir”⁸³⁶.

Yunan Başbakanı Papandreu, “Kıbrıs’ın Elen topraklarının bir parçası” olduğunu açıkça beyan ederken Rumların ve Yunanlıların megali ideasını hortlatmaktadır⁸³⁷. Papandreu'nun Türkiye'yi Yunanistan'ın toprak bütünlüğü ve ulusal güvenliği bakımından bir "tehdit" kaynağı olarak göstermesi ve NATO ittifakından, ABD'den, Yunanistan'ın doğu sınırları için etkin garanti istemesi, Türkiye'nin yoğun tepkisini çekmiştir. Yunanistan'ın Türkiye'ye yönelik dış politikasında gösterdiği dönüşüm, Türkiye’de de; Yunanistan'ın Türk ulusal çıkarları açısından uzlaşmaz, giderek hırçın bir politika izlemekte olduğu şeklinde değerlendirilmiş ve bu konuda bir açıklama yapan dönemin Başbakanı Bülent Ulusu; “Yunan Hükümeti'nin bugün takındığı uzlaşmaz tutum, gerginlikleri kaçınılmaz kılar ve Yunanistan'ı hüsrana götürür” demiştir⁸³⁸.

2) İkili Görüşmeler ve Cuellar’ın Girişimleri

BM Genel Sekreteri Perez de Cuellar, Kıbrıs Türk ve Rum toplumu liderleriyle danışmalarda bulunmayı amaçlayan görüşmeler yapmıştır.

İlk görüşmesini 4 Nisan 1982 ‘de Kıbrıs Rum lideri Kipriyanu ile Roma’da BM’nin Enformasyon Merkezi’nde yapan Cuellar, Kıbrıs sorununun tüm yönlerinin ayrıntılı bir biçimde ele alındığını ve “ilginç ve yararlı” bir görüşmede bulunulduğunu açıklamıştır. Görüşmede, Papandreu’nun, Kıbrıs’taki Türk askerlerinin Ada’dan geri çekilmesiyle, BM Barış Gücü asker sayısının artırılması yönündeki görüşü de ele alınmıştır⁸³⁹. Ancak Kipriyanu, Cuellar ile yapmış olduğu görüşmesinden sonra Frankfurt’a giderek eski Alman Başbakanı ve Sosyal Demokrat Parti Genel Başkanı

⁸³⁵ **KKTC Milli Arşiv**, TK K. No:027 Dem. No. 849, Papandreu’nun Türk Düşmanlığı, (Genç Atlan), KKTC Enformasyon Dairesi Hizmete Özel Bülten, Lefkoşe, 1987, 1+9 (zımba ciltli).

⁸³⁶ Ergun BALCI, “İktidarının Birinci Yılında Papandreu”, **Cumhuriyet**, 28 Ekim 1982, s.3.

⁸³⁷ Kenan ATAKOL, “Kıbrıs Sorunu”, 14 Şubat KTFD Özel Eki, **Dünya**, 14 Şubat 1983.

⁸³⁸ **Cumhuriyet**, 22 Aralık 1981, s.3.

⁸³⁹ **Cumhuriyet**, 6 Nisan 1982, s.1, 9.

Brant ile temaslarda bulunmuş ve sorunu uluslararası kuruluşlara götürme konusunda Brant'ın desteğini istemiştir. Brant Kıbrıs konusunda etkin bir rol oynamayı üstlenmiş ve Kıbrıs konusunda Avrupa veya başka yerlerde Kıbrıs için bazı sorumluluk taşıyanlarla konuşarak harekete geçeceğini, “Kıbrıs sorununun Türk tarafıyla müzakere şansının daha güç görüldüğünü, fakat girişimlerini sürdüreceğini” belirtmiştir⁸⁴⁰. Daha sonra Almanya'dan Atina'ya geçen Kipriyanu, Papandreu ile birlikte Kıbrıs sorununun çözümünün uluslararası plâformlara getirilmesi için girişimlerini sürdürüleceklerini vurgulamıştır.

Cumhuriyet gazetesi, bu görüşme ile ilgili olarak “Kipriyanu'nun, Atina'da görüştüğü Papandreu'ya Kıbrıs adasındaki iç sorunların çözümünün adadaki yabancı askerlerin çekilmesine bağlı olduğu şeklindeki düşüncelerini aktardığını” bildirmiştir⁸⁴¹.

İkinci görüşmesini de 9 Nisan'da Cenevre'de KTFD Başkanı Rauf Denктаş'la yapan Cuellar⁸⁴², görüşmede toplumlararası görüşmelerin hızlandırılmasını önermiştir. Bu öneri Denктаş ve Kipriyanu tarafından kabul edilmiştir. Haziran ayında Cuellar'ın taraflarla New York'ta yeniden görüşerek gelişmeleri değerlendireceği bildirilmiştir. Bildiride ayrıca BM Genel Sekreteri'nin Kıbrıs sorununun çözüme kavuşması konusundaki çabalarını kararlılıkla sürdüreceği kaydedilmiştir⁸⁴³.

14 Nisan'da Kıbrıs'a dönen Denктаş, Cuellarla ilgili görüşmelerle ilgili olarak yapmış olduğu açıklamasında; “Görüşmelerin temposunun hızlandırılmasında ve görüşmelerin sıklaştırılmasında mutabık kalındığını, Kıbrıs sorununa çözüm bulma yolunun, tüm Kıbrıs propagandasına karşın, toplumlararası görüşmeler olduğunu, bu yolun bütün dünyaca benimsendiğini, Cenevre'de 9 Nisan'da gerçekleştirilen görüşmede de bunun belirlendiğini” belirtmiştir⁸⁴⁴.

⁸⁴⁰ **Cumhuriyet**, 8 Nisan 1982, s.3.

⁸⁴¹ **Cumhuriyet**, 10 Nisan 1982, s.9; 9 Nisan 1982'de Denктаş - Cuellar görüşmesi devam ederken Kipriyanu da aynı gün Atina'dan Kıbrıs'a dönmüştür.

⁸⁴² **Cumhuriyet**, 9 Nisan 1983, s.9; Denктаş'ın Cenevre görüşmelerine KTFD Dışişleri ve Savunma Bakanı Kenan Atakol, toplumlararası görüşmelerdeki Türk görüşmeci Ümit Onan, Onan'ın Hukuk Danışmanı Necati Ertekün, ve KTFD Başkanlığı Müsteşarı Taner Etkin de iştirak etmiştir. **Cumhuriyet**, 6 Nisan 1982, s.9; Denктаş Cenevre'deki görüşmeye gitmek üzere geldiği İstanbul Yeşilköy Havaalanında gazetecilere yapmış olduğu açıklamada, Kıbrıs konusunda yapacağı görüşmelerde her iki tarafın düşünce ve hedeflerinin belirleneceğini ifade etmiştir. Denктаş ayrıca toplumlararası görüşmelerin belirli çerçevede devam ettiğini belirterek Türklerin kuzeyde, Rumların da güneyde yerleşmiş olmalarının iki bölgeyi bir federal sistemi kurmayı kolaylaştıracağını söylemiştir. **Cumhuriyet**, 9 Nisan 1982, s.9.

⁸⁴³ **Cumhuriyet**, 10 Nisan 1982, s.9.

⁸⁴⁴ **Cumhuriyet**, 16 Nisan 1982, s.1, 9; Cumhuriyet gazetesi görüşmelerin sonucunu okurlarına aynen şu şekilde bildirmiştir: “*Türk ve Rum toplumlari arasında Lefkoşa'da sürdürülmekte olan toplumlararası*

Bir taraftan Kıbrıs sorunu ile ilgili bu tür gelişmeler yaşanırken bir taraftan da Yunanistan, sorunu uluslararası alana çekmeye devam etmiştir. Yunanistan'ın bu girişimine bazı ülkeler destek verirken bazı ülkeler de karşı çıkmıştır. Danimarka Başbakanı Anker Joergensen Yunanistan'da Papandreu ile yaptığı görüşme sırasında verdiği demeçte, Kıbrıs sorununun uluslararası alana çekilmesini desteklemediğini belirterek “Bu konuya karışmak çok güç, ama en iyi çözüm, soruna Kıbrıs halkının çözüm bulmasıdır” demiştir⁸⁴⁵.

Cuellar'ın, 1982 Nisan ayı başlarında iki toplum lideri ile yapmış olduğu görüşmelerde alınan karar gereğince, Haziran ayında liderlerle New York'ta tekrar görüşerek gelişmeleri değerlendireceği bildirilmişti. Bu amaçla BM'nin Lefkoşa'daki merkezinden yapılan açıklamayla Perez de Cuellar'ın Denктаş ve Klerides'le yapacağı temaslar nedeniyle, görüşmelere 3 Haziran ile 22 Haziran 1982 tarihleri arasında ara verilmesi ve bir sonraki toplantının 22 Haziran'da başlaması ifade edilmiştir⁸⁴⁶.

8 Haziran 1982'de New York'ta Cuellar- Kipriyanu, 9 Haziran da da Cuellar-Denктаş görüşmesi gerçekleşmiştir⁸⁴⁷.

Cuellar, BM Güvenlik Konseyi'ne, BM Barış Gücü'nün Kıbrıs'taki etkinlikleriyle ilgili olarak sunduğu raporda; “İki taraf görüşmecisinin, üzerinde görüş birliği bulunan bir çok konuda ortak formüllere varmayı başardıklarını” duyurarak “*Anayasa maddelerinin bir çoğunda temel hak ve özgürlükler ile Federal hükümetin oranlarına ilişkin maddelerden bazıları üzerindeki görüş ayrılıklarının daraltıldığını, görüşmelerin yapıcı bir hava ve işbirliği anlayışı içinde geçtiğini , ancak bunun, Kıbrıs sorununun iyi bilinen önemli sorunlarının çözümlenmek üzere olduğu anlamını vermediğini*” belirtmiştir⁸⁴⁸.

Sedat Ergin toplumlararası görüşmelerin 1982 yılı başından 7 Ağustos 1982 tarihine kadar gelmiş olduğu safhaya değinerek “KTFD'nin ve Rum yönetiminin bir dizi konuda anlaşmaya vardığını, ancak birinci derecede ağırlık taşıyan bir o kadar konuda da görüş ayrılıklarının olduğunu” belirtmiştir⁸⁴⁹.

görüşmeler hızlandırılıyor. Bu alanda, iki toplum arasında uzlaşma sağlandı. Konu, toplumlararası görüşmelerdeki Türk görüşmeci Ümit Onan ile Rum görüşmeci Yuannidis arasında görüşülecek”.

⁸⁴⁵ **Cumhuriyet**, 23 Nisan 1982, s.1, 9.

⁸⁴⁶ **Cumhuriyet**, 4 Haziran 1982, s.1.

⁸⁴⁷ **Cumhuriyet**, 9 Haziran 1983, s.1.

⁸⁴⁸ **Cumhuriyet**, 4 Haziran 1982, s. 11.

⁸⁴⁹ Sedat ERGİN, “Kıbrıs'ta Varılan Nokta”, **Cumhuriyet**, 8 Aralık 1982, s.3.

Cuellar, görüşmelerin durumu ile ilgili olarak iki toplum lideriyle temaslarını sürdürmüş, 4 Ekim'de Kipriyanu, 14 Ekim 1982 de de Denктаş ile görüşmüştür. Cuellar 1982 yılı Aralık ayı başlarında Kıbrıs Özel Temsilcisi Hugo Gobbi'nin raporlarına dayanarak hazırlamış olduğu raporunda; görüşmelerin yapıcı olduğunu, Anayasal sorunların görüşülüp toprak konusuna gerildiğini, bu konunun da tamamlanmasıyla görüşmelerin birinci aşamasının sona ereceğini belirtmiştir⁸⁵⁰.

Toplumlararası görüşmeler ve bu görüşmelerde Rum ve Türk liderleri arasında görüş ayrılığı olan ve çözümlenemeyen temel konular yabancı basında da yer almıştır.

1982 yılı son sayısında Kıbrıs sorununa geniş yer ayıran Amerikan Newsweek Dergisi de KTFD Başkanı Rauf Denктаş ile KRY Başkanı Kipriyanu'nun Ada'nın geleceğini ilgilendiren temel konular olan toplumlararası görüşmeler, güvenlik, göçmenlerin durumu ve gelecek konularında aralarında oluşan farklılıkları belirtmiştir.

Dergi ayrıca; adadaki toplumun liderleri Rauf Denктаş ve Spiros Kipriyanu ile yapılan mülakatlara da yer vererek görüş ayrılıklarının derinliğine dikkat çekmiş ve "Denктаş ile Kipriyanu, aynı sorulara verdikleri cevaplarla adanın yeniden birleştirilmesi yönünde şimdiye kadar hiçbir ilerleme kaydedilmediğini bir defa daha dünya kamuoyuna ilân ettiler" şeklinde yorumlamıştır⁸⁵¹.

Newsweek ayrıca, "İki lider, adanın yeniden birleştirilmesi konusunda hiçbir ilerleme kaydedilmediğini ortaya koydular: " Denктаş ile Kipriyanu arasında derin görüş ayrılıkları var", "Kıbrıslıların çoğunluğu parçalanmayı bir hayat şekli olarak sessizce kabullenmişlerdir" şeklinde yorumlamalarda bulunarak liderlerin görüşlerini karşılaştırmıştır⁸⁵².

Kıbrıs'ta toplumlararası görüşmeler zaman zaman kesilerek, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti ilân edilinceye kadar devam etmiştir. Ancak Rumlar bu dönemde toplumlararası görüşmeleri devam ettirirken aynı zamanda sorunu uluslararası plâtoformlara taşıyarak Kıbrıs Türkleri ve Türkiye aleyhine kararlar aldırılmışlardır. BM Genel Sekreteri, bir taraftan Kıbrıs'la ilgili toplumlararası görüşmelere devam edilmesini isterken bir taraftan da Rumların milletlerarası arenadaki etkin çalışmalarını nedeniyle Rum yanlısı kararlar almaya devam etmiştir. Amaç Kıbrıs Türklerini ikili görüşmelerle oyalamak ve zaman kazanmaktır.

⁸⁵⁰ Cumhuriyet, 8 Aralık 1982, s.3.

⁸⁵¹ Tercüman, 5 Ocak 1983, s.4; Yankı, S.615, (10-16 Ocak 1983), s.15.

⁸⁵² Yankı, S.615, (10-16 Ocak 1983), s.15.

Kıbrıs Rumlarının ve Yunanistan'ın BM'deki temsilcisi Mihail Duntas da BM'yi sorunu açık tutmak, zaman kazanmak için kullandıklarını itiraf etmişti. Kıbrıs ve Rum toplumları liderleri 1980 Haziran ayından 14 Nisan 1983 tarihine kadar 251 toplantı yapmıştır⁸⁵³, ancak bu toplantılardan Rumların tutumu nedeniyle kayda değer neticeler elde edilememiştir. Zira Yunanistan ve Kıbrıslı Rumlar bir yandan bu müzakereleri sürdürürken öte yandan da konunun uluslararası alanda tartışılmasını sağlamaya çalışıyorlardı⁸⁵⁴.

KTFD'nin toplumlararası görüşmelerdeki temsilcisi Ümit Süleyman Onan, “ iki tarafın düşüncelerini ve önerilerini ortaya koyması açısından toplumlararası görüşmeler bütün olumsuzluklara rağmen yararlı geçmektedir” diyerek Mart 1983 tarihi itibariyle geldiği aşama hakkında bilgi vermiştir⁸⁵⁵.

B) YUNANİSTAN'IN VE KIBRIS RUM YÖNETİMİNİN KIBRIS SORUNUNU ULUSLARARASI ALANA TAŞIMASI

1) 1983 Yılı Türkiye –Yunanistan İlişkilerine Bakış

1980'li yıllarda dünyanın muhtelif bölgelerinde vuku bulan gelişmelerin uluslararası ilişkiler açısından yaratmış olduğu gerileme, 1982 senesinde de etkilerini sürdürmüştür. Bu gerilemenin nedeninin uluslararası ilişkilere hakim olması gereken ve BM Yasası'nda ifadesini bulan temel davranış ilkelerinin yeterince saygı görememesi ve kuvvete müracaatın yaygın politika haline gelmesi olduğu söylenebilir. Bu eğilimin tâbîi sonucu olarak merdivenleşen anlaşmazlıklar ve silâhli çatışmalar çoğalmıştır. Uluslararası ilişkilerde meydana gelen bu olumsuz gelişmeler Doğu-Batı arasında 1970'li yıllarda şekillenmeye başlayan yumuşama ortamının ciddi sarsıntılar geçirmesine neden olmuştur⁸⁵⁶.

1983 yılında Ortadoğu'da bir taraftan İran-Irak Savaşı⁸⁵⁷, İsrail'in Lübnan'a saldırıları yaşanırken bir taraftan da Ortadoğu bölgesinde siyasal ve ekonomik çıkmazlar, insanları 1983 yılında da zorlamıştır. Örneğin ABD'nin İran Körfezi ve malûm Ortadoğu petrol kaynaklarından sağlanan çıktılarını dünyaya dağılmasını,

⁸⁵³ **Kıbrıs Sorunu ve Gelişmeler ve Görüşler**, s.41; **Güneş**, 14 Mart 1983, s.7.

⁸⁵⁴ **Yankı**, S.631, (2-8 Mayıs 1983), s. 14-15.

⁸⁵⁵ Demecin tamamı için bkz. **Güneş**, 14 Mart 1983, s.7.

⁸⁵⁶ İltar TÜRKMEN, “ 1982'den 1983'e Dünyanın Genel Görünümü : Türkiye Dış İlişkilerinde Aşama Yaptı”, **Milliyet**, 6 Ocak 1983, s. 8, 12.

⁸⁵⁷ Ali Fuat SARAÇ, **İran-Irak Savaşı'nın Askeri Analizi**, Genelkurmay Basımevi, Ankara, 2000.

ticaretin devamını sağlamak amacıyla kurduğu “Ortadoğu Komutanlığı” 1982 yılının son aylarının “siyasal incisini” teşkil etmiştir⁸⁵⁸.

İran-Irak Savaşı , bir taraftan Lübnan olayları, Amerika’nın buralara ilgisini artırmış ilgisi diğer taraftan Türkiye’nin de NATO’daki rolünü ön plâna itmiştir⁸⁵⁹. 1983 yılında dünyada ve Ortadoğu’da bu kaosu ortam yaşanırken, Doğu Akdeniz’deki “batmayan uçak gemisi” Kıbrıs Adası emperyalist güçlerin nazarında her zamanki önemli yerini korumuş ve dünyanın ilgisini bu küçük ama değerli adaya çevirmiştir. Yunanistan tarafından 1982 yılında izlenen Türkiye politikası yıl boyunca “çok yönlü tek sorun olmaya” devam etmiştir⁸⁶⁰. Türkiye ile Yunanistan arasındaki ilişkiler de, 1983 yılında daha da gerilemeye doğru yönelmiştir. Kıbrıs çıkmazı büyük ölçüde Yunan Başbakanı Papandreu’nun gerilim politikasından kaynaklanmıştır. Bu politika Türk-Yunan ilişkilerinde Kıbrıs’ı, Ege suları ve hava sahasını da aşan yeni sorunları getirme istidadı göstermiştir⁸⁶¹. Gerek seçim propagandasını gerekse iktidara geldikten sonraki dış politikasını Türkiye ile gerginliği sürdürme tezi üzerine oturtan Papandreu, Kıbrıs sorununu BM ve benzeri plâformlara taşımıştır.⁸⁶²

1983 yılında, yeni yıl sebebiyle bir mesaj yayınlayan Yunanistan Devlet Başkanı Karamanlis; Yunanistan’ın ekonomi ve dış ilişkiler alanında ciddi problemlerle karşı karşıya olduğunu belirterek, ülkesi ile Türkiye arasındaki meselelerin süregelmesi halinde bu durumun her iki ülke içinde ciddi boyutlara ulaşacağını öne sürerek “sınırlarda ciddi meseleler varken uluslararası meselelerin ülkeyi sarsmasına izin verilmeyeceğini” belirtmiştir⁸⁶³. Karamanlis daha 1983 yılı başlamadan Türkiye ile Yunanistan arasındaki sorunların “ciddi boyutlara” ulaşabileceği mesajını vermiş ve Yunan dış politikası bu mantıkla hareket etmiştir.

1983 yılı başlarındaki Türkiye basını, Türkiye’nin Yunanistan ile ilişkilerinin 1983 yılında güçleşeceği, en fazla Kıbrıs’ın gündeme geleceği konusunda geniş yorumlara ve yazılara yer vermiştir.

⁸⁵⁸ Önder ARI “1982’den 1983’e Dünyanın Genel Görünümü : En Talihsiz Yıl”, **Milliyet**, 9 Ocak 1983, s.2.

⁸⁵⁹ Nuri EVREN “ NATO ve Türkiye”, **Günaydın**, 24 Nisan 1983, s.5; Büyük devletlerin, Lübnan olayları nedeniyle 1983 yılında Kıbrıs Adasına olan ilgisi arttığı gibi, bugün de aynı durum yaşanmakta ve Kıbrıs Rum kesimindeki limanlar, havaalanları Ortadoğu’da çıkarları olan devletler açısından bir askeri üs vazifesi görmektedir.

⁸⁶⁰ İ. TÜRKMEN, **a.g.m.**, s. 12.

⁸⁶¹ Güneri CİVAOĞLU, “Papandreu’nun Manevraları”, **Güneş**, 24 Temmuz 1983, s.1, 8.

⁸⁶² Güneri CİVAOĞLU, ““Kıbrıs’ta Bağımsızlık İlânı”, **Güneş**, 4 Haziran 1983, s.1.

⁸⁶³ **Tercüman**, 1 Ocak 1983, s.4; **Güneş**, 1 Ocak 1983, s.7.

Haluk Ülman, Türkiye'nin Batı dünyası ile sorunlarının başında, özellikle Yunanistan'ın olduğunu belirterek, Papandreu'nun yönetime geçmesinden sonra Türk-Yunan ilişkilerinin sertleşmeye başladığını, Ege adaları ve kıta sahanlığı sorunlarının da sertliği arttırdığını ifade etmiştir⁸⁶⁴.

Metin Çatan, 13 Şubat 1983 seçimlerinden sonra Yunanistan ve Kıbrıs Rum yetkililerinin politikalarını daha da sertleştireceklerini, uzlaşmaz tutumlarını devam ettireceklerini, Rumların Kıbrıs sorununu uluslararası platformlarda çözümleme çabalarına gireceğini belirtmiştir⁸⁶⁵.

M.A. Birand da “*Bu yıl en fazla gündeme gelecek konuların başında yine büyük olasılıkla Kıbrıs ve Türk-Yunan sorunları bulunacak. Kıbrıs için Yunan Başbakanı 1983 Kıbrıs yılı olacak*” dedi ve oldukça geniş bir kampanya sürdürmeye başladı⁸⁶⁶ şeklinde bir ifade kullanarak Kıbrıs'la ilgili olarak AET'e Yunanistan tarafından bir plân verildiğini ve sorunun Yunanistan tarafından uluslararası alanda gündeme getirildiğini açıklamıştır.

Dönemin Türkiye Dışişleri Bakanı İlter Türkmen ise Kıbrıs sorununun geldiği aşamayı “Kıbrıs'ta sükûnet ortamı mevcuttur, bunu bozmadan uluslararası plâftformlarda Türkiye'nin ve Yunanistan'ın da katkılarıyla müzakereler yoğunlaştırılacaktır” şeklinde ifade etmiştir⁸⁶⁷.

Kıbrıs sorunu her zaman için Türkiye ile Yunanistan arasındaki ilişkilerin, Türk-Yunan dengesinin bir parçası olmuştur.⁸⁶⁸

Rum liderliği 1983 yılına girerken tehditvari mesajlar verirken KTFD Başkanı Rauf Denктаş da yeni yıl nedeniyle yayınlamış olduğu mesajında: “*1983 yılında, Rum liderliğine göre tehlikeli gelişmeler olabilecek. Biz Rum liderliğinin söylediği ile değil, kendi bölgemizde, kendi topraklarımızda, kendi halkımızın esenliğini düşünerek gerekeni yapmayı düşüneceğiz...*”⁸⁶⁹ diyerek bir anlamda bağımsızlık mesajını üstü kapalı olarak vermiştir. Denктаş mesajında ayrıca “*1983 yılının Rumların*

⁸⁶⁴ Haluk ÜLMAN, “1983'e Girerken Batı ve Türkiye”, **Dünya**, 1 Ocak 1983, s.3.

⁸⁶⁵ Metin ÇATAN, “1983 Kıbrıs'a Şaşı Bakıyor”, **Güneş**, 3 Ocak 1983, s.7.

⁸⁶⁶ Mehmet Ali BİRAND, “1983'te Kıbrıs ve Yunanistan ile İlişkiler”, **Milliyet**, 8 Ocak 1983, s.7.

⁸⁶⁷ İlter TÜRKMEN, “1982'den 1983'e Dünyanın Genel Görünümü : Türkiye Dış İlişkilerinde Aşama Yaptı”, **Milliyet**, 8 Ocak 1983, s.12.

⁸⁶⁸ Haluk ÜLMAN, “Uluslararası Politika Sorunu Olarak Kıbrıs (Anılar ve Düşünceler), **Kıbrıs'ın Tek Meşru Devleti: Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti**, s.65.

⁸⁶⁹ **KKTC Cumhurbaşkanlığı Arşivi**, Cumhurbaşkanı Rauf R. Denктаş'ın Demeçleri (1 Ocak 1982-30 Aralık 1982), KTFD Başkanlığı Basın Merkezi, 1982, s.433.

çığırkanlıklarına, tehditlerine rağmen, Türk toplumu için daha güzel mutlu bir yıl olacağını” söylemiştir⁸⁷⁰.

2) Rum-Yunan Faaliyetleri ve Uluslararası Kuruluşlarda Kıbrıs Sorunu

Kıbrıs Rum Yönetimi'nin ve Yunanistan'ın 1980-1983 dönemindeki Kıbrıs politikası, bir taraftan ikili görüşmelerle Türkleri oyalarken bir taraftan da sorunu uluslararası hale getirmek olmuştur.

Rumlar konuyu uluslararası plâftormlara taşıyarak meşru hükümet olduklarını 1983 yılına kadar dünyaya duyurmuşlardır. Türklerle bir arada yaşamak istemeyen, eşit iki egemen devlete dayalı bir anlaşmaya karşı çıkan Rumlar sorunu uluslararası plâftormlara götürerek kararlar çıkarmışlardır⁸⁷¹. Rumların, BM'den ve Bağlantısızlardan her geçen gün aldıkları kararlar karşısında, Kıbrıs Türkleri içinde bulunduğu durumdan çıkabilmesi için bağımsızlık ilânı doğal bir gereksinme olarak kaçınılmaz hale gelmişti⁸⁷².

Yunan ve Kıbrıs Rum liderleri verdikleri demeçleriyle ve uygulamalarıyla Kıbrıs sorununu milletlerarası boyutlara çekmek istediklerini kanıtlamışlardır. Yunan basını ve Kıbrıs Rum basını da sorunun uluslararası alana çekilmesi yönünde yaptıkları yayınlarla bunu desteklemişlerdir.

Atina'da bir yemekte konuşan Kipriyanu “Yapılan tüm uğraşlara ve iyi niyetlere karşın Kıbrıs sorununun çözülmediği” ve bu nedenle Yunanistan ile bu sorunun BM'nin yanı sıra AET'e sunma kararında görüş birliğine vardıklarını söylemiştir⁸⁷³.

Oysa Yunanistan ve Kıbrıs Rum Yönetimi Kıbrıs'la ilgili tezlerini 1982 Kasım ayında BM'ye⁸⁷⁴ ve Aralık ayında da AET'e resmen sunmuş ve bunların gündeme alınmasını istemişlerdi⁸⁷⁵.

Rum liderliği bu sorunu farklı platformlara taşırken sürekli olarak “sorunun çözülmesinde Türkiye'nin uzlaşmazlık siyaseti güttüğünü” öne sürmüştür⁸⁷⁶. Avrupa Konseyi, Bağlantısızlar ve BM, Amerikan Kongresi, AET gibi kuruluşlar Yunanistan'ın ve KRY'nin bu tür girişimlerine sahne olmuştur. Rum liderliği sorunu

⁸⁷⁰ **KKTC Cumhurbaşkanlığı Arşivi**, Cumhurbaşkanı Rauf R. Denktaş'ın Demeçleri, s.435.

⁸⁷¹ S. İSMAİL, **Özgür...** s.24.

⁸⁷² **KKTC Cumhurbaşkanı Rauf R. DENKTAŞ ile 26.01.2005 tarihinde KKTC Cumhurbaşkanlığı Sarayı'nda yapmış olduğumuz görüşmeden.**

⁸⁷³ **Milliyet**, 14 Nisan 1983, s.5.

⁸⁷⁴ **Cumhuriyet**, 5 Kasım 1982, s.3.

⁸⁷⁵ M.A. BİRAND, “1983'te Kıbrıs ve Yunanistan ile İlişkiler Güçleşecek”, **Milliyet**, 8 Ocak 1983, s.7.

⁸⁷⁶ **Milliyet**, 14 Nisan 1983, s.5.

milletlerarası boyutlara taşımak istediğini ve bu amaçlar peşinde koştuğunu da rahat bir şekilde tüm dünya kamuoyuna duyurmuştur.

Kipriyanu Güney Kıbrıs'ta yayınlanmakta olan Fileleftheros gazetesine verdiği demecinde, “Bazı ülkelerin, özellikle Türkiye'nin bulunmadığı uluslararası toplantılarda Kıbrıs konusunun görüşülerek çözümlenmesi gerekmektedir. Amerika'nın da Kıbrıs ile ilgili çıkarlarını göz önüne alarak çözümün kolaylaştırılması için Türkiye'ye baskı uygulamasının gerekli olduğunu” ifade etmiştir⁸⁷⁷.

Yunan basınında bu dönemde ayrıca Rum politikalarını destekler nitelikte, Türk ordusunun aşamalı olarak Kıbrıs'tan çıkarılması için Amerikanın Türkiye'ye baskı yaptığı iddiaları yer almıştır⁸⁷⁸.

Rum liderliğinin bu yöndeki açıklamalarına Kıbrıs Türk liderliği de tepki göstererek gerekli açıklamalarda bulunmuştur. Kıbrıs Türk liderleri, Kıbrıs sorununun Yunanistan'ın ve Kıbrıs Rumlarının girişimleriyle uluslararası hale getirilişine dikkat çekmişlerdir.

Rauf Denktaş, “1963'ten itibaren Türkleri yoketme plânlarını uygulamaya koymaya çalışan Rumların şimdi de plânlarına işlerlik kazandırmak için BM'yi kullanacaklarına”⁸⁷⁹ dikkat çekerek Rumların BM'de Rum yanlısı karar çıkarmak için uğraş vereceklerini belirtmiştir.

KTFD'deki UBP Genel Başkanı ve Başbakan Mustafa Çağatay da partisinin 24-25 Nisan 1982 tarihinde yapılan Olağanüstü Kurultayı'nda yaptığı konuşmada Kıbrıs sorununun yeni boyutlar kazanmakta olduğuna değinmiş ve şöyle demiştir: “Papandreu ile Kipriyanu toplumlararası görüşmelerden uzaklaşarak, konuyu uluslararası alanlarda tartışılır hale getirmeye çalışırken bir taraftan da Doğu ile Batı bloklarını siyasal amaçlarına alet etmeye uğraşmaktadırlar”⁸⁸⁰.

a) Rumların Avrupa Konseyi Danışma Meclisine (1982-1983) Katılma

Girişimleri ve Tepkiler

Uluslararası plâftformlarda çalışmalarını sürdüren Kıbrıs Rum Yönetimi, Kıbrıs sorununu Avrupa Konseyi Asamblesi gündemine getirmek amacıyla çeşitli girişimlerde

⁸⁷⁷ Güneş, 21 Nisan 1983, s.7; Güneş gazetesi, Kipriyanu'nun bu demecini “Rumlar, Türkiye'nin katılmadığı uluslararası bir konferans peşinde” şeklinde kamuoyuna duyurmuştur.

⁸⁷⁸ Milliyet, 14 Nisan 1983, s.5.

⁸⁷⁹ Güneş, 21 Nisan 1983, s.7.

⁸⁸⁰ Cumhuriyet, 25 Nisan 1982, s.3.

bulunmuştur⁸⁸¹. Bunlardan biri 1964 yılından beri Asamblede temsil edilmeyen Kıbrıslı Parlâmenterler adına sadece Rum parlâmenterleri Asambleye yeniden üye olarak sokmaya dönük 1982 yılındaki Rum Ulusal Meclis Başkanı Ladas'ın girişimleridir.

Avrupa Konseyi Parlâmenterler Asamblesinde 1964 yılına kadar tüm Kıbrıs'ı 2'si Rum ve 1'i Türk 3 parlamenter temsil etmekteydi. Ancak 1963 yılındaki olayların gerekçe gösterilerek, Rum Dışişleri Bakanı'nın üye Türk parlâmenterlerin yetki belgesini imzalamaması üzerine Asamble bir karar alarak, Kıbrıslı parlâmenterlerin tümünün üyeliklerini kabul etmemiştir. Bu karar nedeniyle 1964 yılından beri Kıbrıslı Rum parlâmenterler asamble toplantılarına katılamamışlardır⁸⁸². Kıbrıs Rum Yönetimi, Konseyin Bakanlık Komitesi'ne katılabiliyor ancak Parlâmenterler Asamblesi'ne 1964'ten beri katılamıyordu⁸⁸³.

Ancak Avrupa Konseyi'nin 26 Nisan 1982 yılında başlayan toplantıları öncesinde Türkiye basını konuya geniş yer vererek; KRY Dışişleri Bakanı Nikos Rolandis'in Avrupa Konseyi Asamblesi'nde Rum tezini anlatacağına dikkati çekmiş, uzun yıllardan beri Kıbrıs Rum Yönetimi yetkilisinin Asamblede yapacağı konuşmayı Rumların sorunu enternasyonalize etme çabalarının bir parçası olarak değerlendirmiştir⁸⁸⁴.

Ayrıca Kıbrıs Rum Ulusal Meclisi Başkanı Ladas'ın, Konsey toplantıları başlamadan kısa süre önce Starsbourg'a giderek Avrupa Konseyi çevreleriyle, Kıbrıslı Rum parlâmenterlerin Asambleye yeniden kabul edilmeleri konusunda nabız yokladığı,

⁸⁸¹ Avrupa Konseyi, siyasal nitelikli bir bölgesel örgüttür. İkinci Dünya Savaşı sonrasında Avrupa'da bütünlüğün ve barışın sağlanması için başlatılan girişimlerin bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır, (Andorra, Monako, San Marino ve Vatikan dışında) Batı Avrupa'nın tümünü oluşturan 21 ülkeyi bir araya getirir. Kurucu devletler, Belçika, Danimarka, Fransa, Hollanda, İngiltere İsveç, İrlanda, İtalya, Lüksemburg ve Norveç'tir. Avrupa Konseyi'nin üyeleri Batı demokrasisinin temel ilkelerine bağlı ülkelerdir. Bakanlar Komitesi, üye ülkeler Dışişleri Bakanlarından oluşur ve yönetim sorunları dışında oybirliği ile karar alır. Parlâmenterler Asamblesi ise her üye ülkenin nüfusuna göre düzenlenir. Konseyin amaçlarını şöyle sıralayabiliriz; Üyeler arasındaki ortak ilkeleri korumak, ekonomik ve siyasal gelişme için birlik oluşturmak, ekonomik, sosyal, kültürel, bilimsel, hukuksal ve yönetsel ortaklık kurmak, insan hakları ve özgürlüklerini koruyarak geliştirmektir. Söz konusu amaçlara aykırı davranan üyelerin üyeliği askıya alınabilir ya da üyelikten çıkarılabilir. Örgütün organları ise Bakanlar Komitesi, Parlâmenterler Asamblesi, Sekreterlik ve Avrupa, İnsan Hakları Divanı'dır. Bkz. Uluslararası İlişkiler Sözlüğü, Uluslararası Örgütler, http://www.geocities.com/strateji_taktik/ (10.06.2006).

⁸⁸² **Cumhuriyet**, 25 Nisan 1982, s.1, 11; **Cumhuriyet**, 26 Nisan 1983, s.8; **Güneş**, 28 Nisan 1983, s.7; **Milliyet**, 28 Nisan 1983, s.3; Haluk ÜLMAN, "Avrupa ve Biz", **Dünya**, 15 Eylül 1983, s.8.

⁸⁸³ **Cumhuriyet**, 26 Nisan 1983, s.8.

⁸⁸⁴ **Cumhuriyet**, 25 Nisan 1982, s.1.

Ladas'ın da yaptığı bu kulis ertesinde Rolandis ile birlikte Strasbourg'a gidecek heyette yer aldığı ifade edilmektedir⁸⁸⁵.

Ancak Rumların bu girişimlerine karşın, Türkiye ve KTFD harekete geçmiş ve Kıbrıs Türkleri de Strasbourg'a üç parlâmenter göndermiştir. Sonuçta Rumlar 1982 yılında asambleye alınmamış ve Nikos Rolandis 29 Nisan 1982'de Konsey'in Bakanlar Komitesinde yapmış olduğu konuşmada Avrupa Konseyi'nin kurucu üyesi olan Kıbrıs'ın bir Avrupa ülkesi olduğunu savunarak Konsey'de temsil edilmedikleri için üzüntü duyduklarını söylemiştir⁸⁸⁶. Avrupa Konseyi Genel Kurulu'nun 1983 yılı ilkbahar dönemi toplantılarından bir hafta kadar önce Rum Temsilciler Meclisi Başkanı Ladas, Dışişleri Bakanlığı tarafından Avrupa Konseyi Parlâmenterler Meclisi'nde "Kıbrıs'ı" temsil etmekle görevlendirilmiş, Rum Dışişleri Bakanı Nikos Rolandis'in imzasını taşıyan "yetki belgesi" Strasbourg'da Sekreteryaya verilmiştir⁸⁸⁷. Oysa Kıbrıs'ın iki toplumlu oluşu birçok uluslararası kuruluş tarafından da kabul edilen bir gerçek olup, Avrupa Konseyi Meclisi'nde oturmaya Kıbrıslı Türklerin de hakkı vardı.

Kıbrıs Rum Temsilciler Meclisi Başkanı Ladas ile Bayan Catselli'nin toplantılara katılmak üzere yetki belgelerini tevdi etmeleriyle ilgili olarak KTFD lideri Denктаş tarafından 22 Nisan 1983 yılında bir yapılan açıklamada, yetki belgelerine izin verilmesi durumunda bunun büyük bir haksızlık olacağı vurgulamış ve konseye bu konuda bilgi verilmiştir. Denктаş açıklamasında, "Rum parlâmenterlerin Kıbrıs'ı temsilen Avrupa Konseyi Pârlâmenterler Meclisine kabul edilmesi Türklerin bu meclise duyduğu güveni sarsacağı gibi, bu şartlarda alınacak kararın haksızlık ve ayırımcılık özelliklerini taşıyacağı, böyle bir kararın kalıcı barışın sağlanmasının mümkün olmayacağını" ifade etmiştir⁸⁸⁸.

Rumların Avrupa Konseyi Asamblesi'nde temsil edilme istekleri bir yıl aradan sonra gerçekleşmiş ve Avrupa Konseyi Parlâmenter Asamblesi'nin 25 Nisan 1983'te başlayan 35. Olağan Dönem Toplantısına iki Kıbrıslı Rum Parlâmenter, Yorgo Ladas ve İrina Catselli iştirak etmiştir. Avrupa Konseyi Sekreteryası Kıbrıslı bu iki Rum parlâmenterinin yetki belgelerini işleme koyarak Divan Başkanlığı'na göndermiş ve

⁸⁸⁵ **Cumhuriyet**, 25 Nisan 1982, s.11.

⁸⁸⁶ **Cumhuriyet**, 30 Nisan 1982, s.9.

⁸⁸⁷ **Yankı**, S.631, (2-8 Mayıs 1983), s. 14-15.

⁸⁸⁸ **1983 Nisan-Kasım Döneminde Kıbrıs Sorununda Meydana Gelen Gelişmeler ve KKTC'nin Kuruluşu Hakkında Belgeler**, T.C. Dışişleri Bakanlığı Kıbrıs- Yunanistan İşleri Dairesi Başkanlığı, C.I, Ankara, Eylül 1984, s.7-8.

böylece tek taraflı olarak Rum temsilciler, Avrupa Konseyi Parlâmenter Asamblesine alınmışlardır⁸⁸⁹.

26 Nisan 1983 'ten itibaren Avrupa Konseyi'nin hükümetler arası kanadı olan Bakanlar Komitesi'nde dönem başkanlığının KRY'ye, Ortak Pazar Bakanlar Konseyi Dönem Başkanlığının da 1983 Haziran ayında Yunanistan'a geçecek olması Rum yanlısı bu kararın alınmasında etkili olmuştur.⁸⁹⁰

Cumhuriyet gazetesi bu olaya geniş yer vermiş ve olayı okurlarına Strasbourg'dan Sedat Ergin kanalıyla şöyle duyurmuştur: “Avrupa Konseyi 18 yıl aradan sonra ilk kez Kıbrıslı Rum Parlamenterlerin, Parlamenterler Asamblesine katılmasına sahne oldu. Kıbrıs Rum Meclisi yetkililerinin Avrupa Konseyi Parlâmenterler Asamblesine Kıbrıs'ı temsilen kabul edilmeleri tarihi açıdan haksızlık içeren bir karardır. Alman üyeler tarafından buna itiraz edilmiştir”⁸⁹¹

Rumların Asambleye katılmalarını önlemek maksadıyla Strasbourg'da bulunan KTFD Heyeti'nden KTFD Başkan Vekili TKP'den Ekrem Ural, UBP'den Ali Atun, CTP'den Hüseyin Celal ve Denktaş'ın anayasal konulardaki danışmanı Prof. Turhan Fezyioğlu yoğun kulis kampanyası yürüterek, Alman, Fransız ve İrlandalıların da bulunduğu çok sayıda parlamenter ve Avrupa Konseyi Genel Sekreteri Frans Karazek ile görüşmüşlerdir⁸⁹².

KTFD Parlâmento Heyeti, Turhan Fezyioğlu ile birlikte, Asamble Dönem Başkanı İspanyol Jose Noria de Areilza'ya Kıbrıs Ulusal Meclis Başkanı Nejat Konuk'un konuya ilişkin görüşlerini taşıyan mektubunu iletmişlerdir. Mektupta Kıbrıslı Rum parlamenterlerin toplantılara katılmalarına izin verilmesinin Avrupa Konseyi'nin dayattığı “hukukun üstünlüğü” ilkesi ile çelişeceği bildirilmektedir. Konuk mesajında her iki toplumun temsilcileri de katılmadığı sürece yalnızca Rumların temsilinin reddedilmesi gerektiğini bildirmiştir. Ayrıca olayın tarihi gelişimini, Türk tarafının dayandığı görüşleri anlatan mektuplar da 25 Nisan' da KTFD Heyetince

⁸⁸⁹ **Cumhuriyet**, 26 Nisan 1983, s. 8; **Milliyet**, 28 Nisan 1983, s.3; Avrupa Konseyi, Türkiye'de askeri yönetim bulunmasından dolayı 1983 yılında sürekli olarak Avrupa Konseyi üyelerinin Türkiye'de “gerçek” demokrasinin kurulması için baskı yapması yönünde kararlar da alınmıştır. Avrupa Konseyi'nin Türkiye'ye yönelik tutumu ve karar tasarılarının görüşülmesi Türkiye basında da geniş yankı uyandırmıştır. Bkz. **Milliyet**, 23-28 Ocak 1983; **Tercüman**, 27 Ocak 1983, s.1; F. ARMAOĞLU, “Perde Kapanırken”, **Tercüman**, 29 Ocak 1983, s.14.

⁸⁹⁰ **Yankı**, S.631, (2-8 Mayıs 1983), s. 14.

⁸⁹¹ **Cumhuriyet**, 26 Nisan 1983, s.1 , 8.

⁸⁹² **Cumhuriyet**, 26 Nisan 1983, s. 8; **Güneş**, 26 Nisan 1983, s.7; **1983 Nisan-Kasım Döneminde...**, s.10.

Asamble üyelerine dağıtılmıştır⁸⁹³. Bütün parlâmenterlere dağıtılan mektupta, söz konusu uygulamanın Kıbrıs'ta iki toplumun eşitliği ilkesine aykırı olduğu vurgulanmıştır⁸⁹⁴.

Kıbrıslı Rumların Asamble toplantılarına katılmalarına Federal Alman Sosyal demokrat Hans Barolens, Asambledeki 16 Alman üyenin de desteğini alarak resmen itiraz etmiştir. Komisyon Başkanı Fransız Sosyalist Lagorce'de yapılan gereğince Rum parlâmenterlerin, durumunun Tüzük komitesine havale edilmesi gerektiğini bildirdi. Ancak itiraz Tüzük Komitesinde karara bağlanıncaya kadar yetki belgelerine itiraz edilen parlâmenterlerin toplantıya katılmalarına izin verildiğinden iki Rum parlâmenter Asambledeki toplantılara alınarak KRY Başkanı Lades'e konuşma hakkı tanınmıştır. Ladas konuşmasında, Kıbrıs'ın Asamblede temsil edilmesini "tarihi bir olay" olarak nitelendirerek, "sesimiz bu forumda 18 yıl sonra yeniden işitilmektedir" demiştir⁸⁹⁵.

Ayrıca Kıbrıs'ı "Avrupa'nın ayrılmaz bir parçası" olarak niteleyen Ladas, Kıbrıs'ın Avrupa ideallerine ve demokrasi ilkelerine sıkı sıkıya bağlı olduğunu, Avrupa Konseyi Sözleşmesi ve İnsan Hakları Sözleşmesi çerçevesinde temel haklar ve insan haklarına büyük önem verdikleri⁸⁹⁶ yalanını kürsüden ifade etmiştir. Aslında Kıbrıs Rumlarının, insan haklarına nasıl büyük önem verdiğini, 1963 ve 1974 döneminde Kıbrıslı Türklere yaptıkları mezalim gözler önüne sermektedir. KRY, dünya kamuoyuna demokrasiye, insan haklarına, barışa önem verdikleri yalanını uydurarak durumu kendi lehlerine çevirmeye uluslararası plâtformlarda destek bulmaya çalışmışlardır.

Avrupa Konseyi'nin, 18 yıl aradan sonra sadece Asamblede Kıbrıslı Rum temsilcilerine yer vermesi ve onların 1964 yılında iptal etmiş oldukları yetki belgelerini onaylamaları ve kürsüde Rum temsilcilerine söz hakkı tanımaları tamamıyla siyasi, tek yanlı olarak alınan bir karardır. Bu kararın Avrupa İnsan Haklarını savunan uluslararası bir örgüt tarafından alınmış olması da düşündürücüdür.

Konsey'in kararıyla KTFD ve Kıbrıs Türk halkı, parlâmentosu yok sayılmak ve sadece Kıbrıs Rum Yönetimi meşru bir devlet olarak tanınmak istenmektedir. Kararla sadece Kıbrıs'ın tek meşru sahibi Rumların gibi gösterilmektedir. Avrupa Konseyi'nin

⁸⁹³ Cumhuriyet, 26 Nisan 1983, s. 8; Güneş, 26 Nisan 1983, s.7.

⁸⁹⁴ Yankı, S.631, (2-8 Mayıs 1983), s. 15.

⁸⁹⁵ Cumhuriyet, 26 Nisan 1983, s. 8.

⁸⁹⁶ Aynı yer.

tek yanlı olarak almış oluğu bu karar gerek Türkiye de gerekse Kıbrıs Türkleri arasında geniş tepki uyandırmıştır. Bu kararlar artık Kıbrıs sorununun tamamıyla uluslararası boyutlara taşındığını ve sorunun uluslararası alanda çözümünü değil de bu tür kararlarla Kıbrıs Türklerinin yok sayılmak istendiğini göstermektedir. Avrupa Konseyi Parlâmenter Asamblesinde Kıbrıslı parlâmenterlerin durumunun başlıca konu haline gelmesi sorunun siyasi boyutlarının da gündeme gelmesine yol açmıştır. Daha sonra Avrupa Konseyi Siyasi Komitesi, 26 Nisan 1983 tarihli toplantısında Kıbrıs sorununun siyasi yönü üzerinde bir rapor hazırlanmasını kararlaştırdı⁸⁹⁷. Konsey Tüzük Komisyonu'nun Rum başvurusu hakkındaki kararı, Kıbrıs Rum yetkilileri tarafından “son yılların en büyük diplomatik başarısı” olarak nitelendirilmiştir⁸⁹⁸.

Güneş gazetesi, Rum Parlâmenterlerin asambleye katılmalarını ve KTFD Heyeti'nin itirazını ilk önce “Avrupa Konseyi'nde Kıbrıs'ın Rumlar Tarafından Tek Yanlı Temsiline Karşı Çıktık” başlığıyla duyururken⁸⁹⁹; daha sonraki sayısında ise haberi “*Kıbrıs Rumları Avrupa Konseyi Meclisine Girdi*” başlığıyla vererek, Rum yönetiminin Avrupa Konseyi'ni araç olarak kullandığı gerekçesiyle Türk tarafının yaptığı itirazların yankı uyandırmamasını ise “1974'ten bu yana Avrupa Konseyi Parlamentosu'nun büyük çapta çehre değişikliği gösterdiğini ortaya koyuyor” şeklinde yorumlamıştır⁹⁰⁰. Tercüman gazetesi ise olayı “Avrupa Konseyi'ndeki boş koltuğa Rumlar zorla oturdu” şeklinde değerlendirmiştir⁹⁰¹.

Avrupa Konseyi Danışma Meclisi Tüzük Komisyonu, Rumların Nisan 1983'te Tüzük Komisyonu'na havale edilen “yetki belgeleri” durumunu inceleyerek, 14 Eylül 1983'te “Kıbrıs'ın Avrupa Konseyi Danışma Meclisi'nde temsili yönünde” karar vermiştir⁹⁰². Rumlara böylece 1964'ten beri katılmadıkları Parlâmenterler Asamblesine Kıbrıs'ı temsilen resmen katılma hakkı verilmiştir.

Haluk Ülman Kıbrıs'la ilgili Avrupa Danışma Meclisine verilmiş kararın “Türkiye'nin Avrupa'daki yalnızlığını bir kez daha ortaya koyduğu” yorumuna yer vermiştir⁹⁰³. Kuzey Kıbrıs'ta sol partilerden TKP' de Kıbrıs Türklerinin, Avrupa Konseyi'nde temsil edilmesine ilişkin başvurusuna çok farklı açıdan yaklaşarak bu

⁸⁹⁷ **Cumhuriyet**, 27 Nisan 1983, s.12.

⁸⁹⁸ **Milliyet**, 28 Nisan 1983, s.3.

⁸⁹⁹ **Güneş**, 26 Nisan 1983, s. 7.

⁹⁰⁰ **Güneş**, 28 Nisan 1983, s.7.

⁹⁰¹ **Tercüman**, 26 Nisan 1983, s.4.

⁹⁰² Haluk ÜLMAN, “Avrupa ve Biz”, **Dünya**, 15 Eylül 1983, s.8.

⁹⁰³ **Dünya**, 15 Eylül 1983, s.8.

başvurunun “KKTC’nin aşāğılanmasına neden olduğunu” savunmuş ve bu düşünçesi yine TKP’nin yayın organı olan Ortam Gazetesi’nde⁹⁰⁴ “Avrupa Konseyine Tepkiler” başlıklı haberle yayınlanmıştır.

TKP Genel Başkanı İsmail Bozkurt, Avrupa Konseyi Parlamenterler Asamblesinin aldığı kararın sürpriz olmadığını belirterek görüşlerini “ Kıbrıs Türk tarafının bir parlâmentosu olmadığından, parlâmenter olmayan yetkililerin Avrupa Konseyi meclisine Kıbrıs’ın bir parçasını temsil etmek üzere müracaatları kabul edilebilir değildir. Böyle bir başvuru KTFD’nin aşāğılanmasına sebebiyet verdiği gibi bundan sonraki başvurunun yolunu da tıkamıştır” şeklinde ifade etmiştir⁹⁰⁵. TKP’nin görüşüne bakıldığında bu sözlerin sanki bir Rum partisi tarafından söylenmiş olduğunu görebiliriz.

13 Mayıs 1983 tarihinde BM Genel Kurulu’nun Kıbrıs’la ilgili olarak almış olduğu siyasi karar bardağı taşıran son damla olmuş ve Kıbrıs kamuoyu, sivil toplum örgütleri, siyasal partiler, kurum ve kuruluşlar Kıbrıs Türk liderliği “Kıbrıs’ta biz de varız, Kıbrıs’ta iki egemen eşit devlet vardır” demeye ve bağımsızlık haykırmaya başlamışlardır. Bu tarihten itibaren tam anlamıyla KKTC’nin ilânı için gerekli çalışmalar başlatılmıştır.

b) AET ve Rumların Girişimleri

Yunanistan, diğer uluslararası kuruluşlarda olduğu gibi AET’e başvurarak gerek Türkiye aleyhinde gerekse Kıbrıs’la ilgili Yunan tezlerini destekleyici kararlar çıkarma yoluna gitmiştir.

Bilindiği gibi 1974 Harekâtına kadar Kıbrıs sorunu ile yakından ilgilenmeyen AET üyeleri, 20 Temmuz harekâtını belli bir soğukkanlılıkla ve olumlulukla karşılamalarına karşın, İkinci barış harekâtının Yunanistan’da demokrasiyi tehlikeye düşürdüğünü belirterek 22 Kasım 1974’te İkinci harekâtını kınayan bir “ortak görüş” yayınlamışlardır.

12 Eylül 1980 müdahalesinden sonra Türkiye’ye karşı AET’de olumsuz bir hava oluşurken, Yunanistan’ın ise 1 Ocak 1981 tarihinde AET’e erken üyeliği gerçekleştirilmiştir. AET üyesi olan Yunanistan Türkiye’nin içinde bulunduğu

⁹⁰⁴ Ortam gazetesi de Kıbrıs Türk gazetelerinden olup TKP’nin yayın organı olup 1980’de beri yayınlarını haftalık olarak sürdürmektedir. Ortam, sol söylemde yer alan Kıbrıs basını arasında bulunmaktadır. Bkz. Süleyman İRVAN, “Kıbrıslı Türk Gazetecilerin Mesleki ve Etik Değerleri”, **Küresel İletişim Dergisi, Global Media Journal**, Sayı.1, DAÜ yay., Bahar 2006, s.3-4.

⁹⁰⁵ **Ortam**, 10 Mayıs 1983, s.1.

durumdan da yararlanarak adı geçen topluluğu Kıbrıs konusunda da kendi lehine kararlar aldırmaya yöneltmiştir.

Yunanistan Başbakanı A. Papandreu, 1982 Aralık ayında Kopenhag'da yapılan AET doruğuna Kıbrıs'tan tüm yabancı askerlerin çekilmesi, kesin çözüm aşamasına kadar da güvenliğin bir "Avrupa Barış Gücü" tarafından sağlanmasını öngören Yunan önerisi sunmuştur.

Mehmet Ali Birand, bu durumu Türk kamuoyuna duyurmuştur. Mehmet Ali Birand'ın yazısı şöyledir: "Yunanistan'ın hazırladığı, Fransa'nın desteklediği Kıbrıs plânı ile Kıbrıs'taki tüm yabancı askerlerin çekilmesi, güvenliğin Avrupa Barış Gücü tarafından sağlanması AET üyesi ülkelere sunulmuş, ancak ülkelerin çoğunluğu Türkiye'nin baştan reddedeceği bu öneriye destek vermemişlerdir"⁹⁰⁶.

AET, ayrıca Kıbrıs Türklerine karşı mali açıdan da ayrımcı bir politika gütmüştür. Avrupa ülkeleri sadece Kıbrıs Rum Yönetimini "Meşru Kıbrıs" olarak tanımaya devam ettiklerinden dolayı ekonomik desteklerini Rumlara vermişlerdir

Avrupa Parlâmentosu'nun İngiliz üyelerinden John D. Taylor, AET yardımlarından sadece Kıbrıs Rumlalarının yararlanmakta olduğunu bildirerek "AET tarafından finanse edilen projelerin tümünün Rum bölgesinde olduğunu, dolayısıyla ortaya çıkan iş alanlarının Rumlarca doldurulduğunu, AET ödemelerinin de sadece Rumlara yapıldığını, ayrımcı tutum izlendiğini" açıkça vurgulamıştır. Ve bu konuda 1983 yılında İngiltere'nin, AET nezdinde girişimde bulunmasını istemiştir⁹⁰⁷.

Dönemin KTFD Dışişleri ve Savunma Bakanı Kenan Atakol, "Kıbrıs Sorunu" adlı yazısında Kıbrıs Türklerine yönelik ekonomik ambargoyu şu şekilde açıklamıştır: "Barış Harekâtından sonra Dünya Bankası ve diğer uluslararası kuruluşlar Rum kesimine özellikle büyük miktarda yardımlar yaparak, Türk halkına karşı ayrımcı politika izlemişlerdir"⁹⁰⁸.

AET ülkeleri siyasi direktörleri Bonn'da yaptıkları toplantıda, Yunanistan'ın uzunca bir süre önce hazırlayıp AET doruk toplantısında dağıttığı "Kıbrıs Planını" görüşmeyi reddetmişlerdir.

Toplantıyı yakından izleyen bir topluluk teknisyeni "Yunanistan çok ısrar etti, ancak yeterli destek bulamadı ve gündeme sokulmaması kararlaştırıldı. Bu yaklaşımın

⁹⁰⁶ M.A. BİRAND, "1983'te Kıbrıs ve Yunanistan ile İlişkiler Güçleşecek", **Milliyet**, 8 Ocak 1983, s.7.

⁹⁰⁷ **Milliyet**, 13 Şubat 1983, s.5.

⁹⁰⁸ Kenan ATAKOL, "Kıbrıs Sorunu", **Dünya**, 14 Şubat KTFD Özel Eki, 14 Şubat 1982, s. 6.

Kıbrıs konusunun ele alınmak istenmediği, ancak AET ülkelerinin tam bu aşamada ve hele Yunanistan'ın dönem başkanlığına az kaldığı bir sırada, Türkiye'nin en duyarlı olduğu konuyu gündeme sokmamanın yararına inandıklarını” söyleyerek “Kıbrıs konusunun ileride başka şekilde yine gündeme getirileceğini belirtmiştir⁹⁰⁹. AET ülkeleri, siyasi anlamda KTFD'yi tanımamış, Kıbrıs Cumhuriyeti ismi altında Rum bölgesindeki yönetimi tanımaya devam etmiştir.

Ayrıca, Kıbrıs Türklerinin AET ile olan ilişkilerinde önemli olan unsurun, Kıbrıs Türkünün varlığını korumak uğruna çektiği ızdıraplarını, maruz kaldığı şiddet eylemlerini, ayrıntılarıyla ikna edici bir şekilde anlatamaması, hatta sesini duyuramaması olduğunu ifade edilmiştir⁹¹⁰.

AET ülkelerinin siyasi anlamda Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'ni tanımamalarına rağmen, ekonomik ilişkiler çok küçük çaplı da olsa bütün engellemelere rağmen devam etmektedir.

1982 yılında Kuzey Kıbrıs limanlarında mal yükleyip boşaltan 1276 gemiden 332'si yabancı bayraklıdır. Bunlar arasında 93 Danimarka, 19 Hollanda ve 17 İngiliz gemisi bulunmaktadır. Hemen bütün ülkelerle ithalât ve ihracat ilişkileri vardır. AET'den senede 26 milyon dolarlık ithalât ve AET'e 1,2 milyon dolarlık ihracat yapılmaktadır. AET ülkeleri ile olan turistik ilişkiler ise Yunanlıların Kuzey Kıbrıs'a gidenleri Yunanistan'a bile sokmamalarına rağmen gelişmektedir⁹¹¹.

c) Bağlantısızlar, Rumların Girişimleri ve Tepkiler

BM'den sonra en büyük uluslararası forum olan Bağlantısız Ülkeler Topluluğu, 1961 yılında zamanın etkili liderleri Hindistan'dan Nehru, Yugoslavya'dan Tito ve Mısır'dan Nasır himayesinde kurulmuştur. “Üçüncü Dünya” olarak anılan bu ülkeleri bir taraftan Batı diğer taraftan Doğu Bloğu arasında bir üçüncü güç oluşturmayı hedeflemişlerdir. Tito Rusya'ya Nasır Batı'ya ve Nehru da ikisine karşı ağırlıklarını arttırmayı hesaplamışlardı⁹¹².

Sömürgecilikten yeni kurtulmuş devletler tarafından sömürgeciliğe karşı kurulan Bağlantısız Ülkeler Topluluğunun, başlangıçtaki birlik ve bütünlüğünün nedeni, yani

⁹⁰⁹ **Milliyet**, 31 Mart 1983, s.7.

⁹¹⁰ **KKTC Milli Arşiv**, TK K.No:006 Dem.No: 244 (9a), Orhan ALDIKAÇTI, “Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti ve AET” ,**Uluslararası Alanda Kıbrıs Türk Toplumunun Siyasi ve İktisadi Meseleleri** Seminer Bildirileri , SİSAV (3-4 Eylül 1984, Salamis Bay Otel-Mağusa) (Yayınlanmamış).

⁹¹¹ **KKTC Milli Arşiv**, TK K.No:006 Dem.No: 244 (9a), 244 (13a-b).

⁹¹² Nuri EREN, “Bağlantısız Ülkeler Topluluğu”, **Günaydın**, 10 Nisan 1983, s.5 ; Ali SİRMEN, “Bağlantısızlar Kavramı”, **Cumhuriyet**, 11 Mart 1983, s.3.

hepsinin batı hepsinin sömürgeciliğe, onunla birlikte de sömürgeci Batı'ya karşı birleşmiş olmalarıydı. Ama sömürgecilikten kurtulma süreci tamamlandıktan sonra, bağlantısız ülkeler arasında hem ideoloji, hem de çıkar anlaşmazlıkları çıkmıştı⁹¹³. Ancak zamanla “bağlantısızlık kavramı” tartışılmaya başlanmıştır. Bağlantısızların 1983 yılı toplantılarında, kimileri bu hareketin gerçekte Sovyet yanlısı tutum içine girdiğini ileri sürerken kimileri de Amerikan yanlısı tutum içine girdiğini belirtmiştir⁹¹⁴. Bloksuz kalmak için kurulan Bağlantısızlar Örgütü 1983 yılında Hindistan'da toplanırken kendi içinde üç ana bloka ayrılmış durumdadır. Bunlar: Sovyet yanlıları, ABD yanlıları ile bloksuz kalmak isteyenlerdir. Bağlantısızlar Hareketi içindeki Hindistan, Sovyet ve Amerika gibi iki büyük güce karşı ilişkilerinde uzaklığı iyi korumaya özen gösteren ülkelerin başını çekerken, Küba, Sovyetler'ee, Suudi Arabistan ve Mısır ise ABD'ye yakın ülkeler arasında bulunmaktaydı⁹¹⁵.

Bağlantısız Ülkeler Topluluğu, alınan kararlarda etkin bir baskı grubunu oluşturmuş ve genellikle uluslararası kuruluşlarda ve forumlarda özellikle BM Genel Kurulu'nda çoğunluğu ellerinde tutmuşlardır. BM'de alınan kararlarda Bağlantısızlar etkin olmuşlardır. Ancak Berlin duvarının yıkılmasıyla 1989'da bağlantısızlar etkinliğini kaybetmiştir.

Bağlantısızlarla Türkiye'nin şimdiye kadar ilişkileri Kıbrıs sorunu dolayısıyla pek olumlu olmamıştır. Bağlantısızlar Kıbrıs'ı her zaman bir koloni sorunu olarak görmüşlerdir. Kıbrıs Türk devletinin, Türk ve Rum toplumlarının ayrı özgürlüklerine dayanan çift temel üzerine kurulmuş bulunduğunu unutarak Türk-Rum toplumları arasındaki uzlaşmazlığı kendi ülkelerindeki azınlık-çoğunluk davaları ışığında değerlendirmeye kalkışmışlardır⁹¹⁶. Türkiye, ekonomik gelişme konusunda tamamıyla Bağlantısızların yanında yer almıştır. Daha önemlisi olarak Türkiye bağlantısızların kutsi inançları olan anti kolonizme öncülük etmiş, ilk başarılı savaşımı vermiştir⁹¹⁷.

Bağlantısızlara üye olan Kıbrıs Rum Yönetimi, sürekli Kıbrıs ile ilgili olarak kendi tezlerine uygun kararlar çıkarabilmiş ve bu uluslararası forumu kendi çıkarları

⁹¹³ Haluk ÜLMAN, “Sözde Kalan Bağlantısızlık”, **Dünya**, 15 Mart 1983, s.3.

⁹¹⁴ A. SİRMEN, “Bağlantısızlar Kavramı”, **Cumhuriyet**, 11 Mart 1983, s.3; **Özer YELÇE**, “Bağlantısızlar Gerçekten Bağlantısız Mı?”, **Milliyet**, 10 Mart 1983, s.5; S.Temuçin TÜZECAN, “Bağlantısızlar Hareketi 3”, **Güneş**, 9 Mart 1983, s.7.

⁹¹⁵ Ö. YELÇE, **a.g.m.**, s.5; A. SİRMEN, “Bağlantısızlar Kavramı”, s.3.; H. ÜLMAN, “Sözde Kalan Bağlantısızlık”, s.3.

⁹¹⁶ Nuri EREN, “ Bağlantısız Ülkeler Topluluğu”, **Günaydın**, 10 Nisan 1983, s.5; S. T. TÜZECAN, “Türkiye ve Bağlantısızlar”, **Güneş**, 10 Mart 1983, s.7.

⁹¹⁷ S.T.TÜZECAN, “Türkiye ve Bağlantısızlar”, **Güneş**, 10 Mart 1983, s.7.

doğrultusunda rahatlıkla kullanabilmiştir. 1983 yıllarından önceki yıllarda yapılan Bağlantısız Ülkeler toplantılarında da bu yönde kararlar çıkarmıştı. Bağlantısız ülkeler, 1974'ten itibaren Türkiye'nin görüşlerini dikkate almayan, tamamıyla Rum savlarına ağırlık veren karar tasarılarını hazırlayarak ve bu yönde bildirimler yayınlayarak BM Genel Kurulu'nu harekete geçirmişlerdir⁹¹⁸. BM'de Bağlantısız ülkeler önemli bir baskı unsuru oluşturduğundan dolayı Rum yanlısı kararlar rahatlıkla alınabilmişti.

1982 Haziran ayında Bağlantısızlar Koordinasyon Komitesi'nin Küba'nın başkenti Havana'da yaptığı toplantıda, Kıbrıs sorununa ilişkin Rum görüşlerine yakın bir tasarı hazırlanmıştı. O tarihte komitedeki İslâm ülkelerinin çekince koydukları tasarı dört noktaya ağırlık vermekteydi. Tasarıda önce bağlantısız ülkeler Kıbrıs Cumhuriyeti (KTFD'nin tanınmaması dolayısıyla Kıbrıs Rum Yönetimi) ile dayanışmaya çağırılıyor, daha sonra da mültecilerin evlerine dönmeleri isteniyordu. Tasarıda ayrıca adadaki tüm yabancı birliklerin geri çekilmesi çağrısına da yer verildikten sonra da sorunun çözümü için toplumlararası görüşmelere devam edilmesi gereği ifade edilmekteydi⁹¹⁹.

Rumlar, Yeni Delhi'de yapılacak olan toplantılara, 1982 Kasım ayında hazırlıklara başlayarak kendi tezleri çerçevesinde daha önceden Havana Doruğunda sundukları plâni aynen kabul edilmesi için girişimlerini arttırmışlardı⁹²⁰. Kipriyanu yine aynı dönemde Bağlantısız ülkelerin oluşturduğu Kıbrıs'la ilgili temas grubunu Kıbrıs'a davet etmişti. Denktaş ise bu davetin tamamen maksatlı olduğunu belirterek, Rumların bu daveti Yeni Delhi'de yapılacak olan Bağlantısızlar Zirve toplantısına takviye amacıyla yaptıklarını işaret etmişti⁹²¹.

Kıbrıs Rum liderliği, önceki Bağlantısız Doruklarında olduğu gibi Yeni Delhi'de yapılacak olan Bağlantısızlar Zirvesi'nde de kendi görüşlerini destekleyen bir kararın çıkacağını ve bunun BM'de alınacak kararın sonucunu etkileyeceğini beklemekteydi. Kipriyanu böylece 13 Şubat 1983'te KRY'de yapılan Cumhurbaşkanlığı seçimlerinden sonra iç kamuoyunda önemli bir gövde gösterisi de yapabilecek ve Türk tarafını bir kez daha köşeye sıkıştırabilecekti⁹²².

⁹¹⁸ A. SİRMEN, "Önemli Bir Gelişme", **Cumhuriyet**, 9 Mart 1983.

⁹¹⁹ **Cumhuriyet**, 9 Mart 1983, s.3; **Cumhuriyet**, 13 Mart 1983, s.3; **Milliyet**, 10 Mart 1983, s.5.

⁹²⁰ **Cumhuriyet**, 18 Kasım 1982, s.3.

⁹²¹ Aynı yer.

⁹²² A. SİRMEN, "Önemli Bir Gelişme", **Cumhuriyet**, 9 Mart 1983. Kipriyanu, Güney Kıbrıs kesiminde 13 Şubat 1983 yılında yapılan seçimlerde tekrar Cumhurbaşkanı seçilmişti. Seçimler için bkz. **Cumhuriyet**, 11-15 Şubat 1983; **Dünya**, 11-15 Şubat 1983; **Güneş**, 11-14 Şubat 1983; **Milliyet**, 10-16 Şubat 1983; **Tercüman**, 11-15 Şubat 1983.

Kipriyanu, Yeni Delhi Zirvesi öncesinde Yunan gazetesine zirve konusunda şunları söylemiştir: “Çabalarımız Bağlantısızlar Zirve Konferansında Kıbrıs meselesine mümkün olduğu kadar çok destek sağlamaya dönük olacaktır. Zirve Konferansı’ndan sonra yayınlanacak bildirin muhtevasına çok önem veriyoruz. Çünkü bu sonuç BM Genel Kurulu’ndaki görüşmelerin sonucunu etkileyecektir”⁹²³. Kipriyanu bu açıklamasıyla Zirveden önce kendi lehlerine kararın çıkacağı mesajını vermiştir.

Yeni Delhi Zirvesi öncesinde Atina’da görüş alışverişinde bulunan Kipriyanu Yeni Delhi’ye hareketinden önce verdiği demecinde de “*Elenizmin bu büyük trajedisini sona erdirecek süreci başlatmış bulunuyoruz, şimdi her zamankinden daha iyimserim ve umutluyum*”⁹²⁴ diyerek Rumların gerçek niyetlerini tam anlamıyla ortaya çıkarıyordu.

Oysa KTFD Başkanı Rauf Denктаş, 1983’te Kipriyanu’ya Bağlantısızlar toplantısına “federasyona ters düşen bir kararın gelmesi durumunda statülerini değiştireceklerini yani bağımsızlık ilân edileceği mesajını vermişti”⁹²⁵.

7-12 Mart 1983 tarihinde Hindistan’ın başkenti Yeni Delhi’de yapılan 7. Bağlantısızlar Doruğu’nda, 1982 Haziran ayında Havana’da Koordinasyon Komitesinde hazırlanan Rum yanlısı görüşlere ağırlık veren karar tasarısı aynen bağlantısız ülkeler tarafından kabul edilmiştir⁹²⁶. Ancak, Yeni Delhi’de Rumların görüşünü destekleyen tasarı onaylanmadan önce sekiz İslâm ülkesi; Bahreyn, Endonezya, Malezya, Fas, Pakistan, Suudi Arabistan, Senegal, Bangladeş, Kıbrıs sorunu ile ilgili olarak hazırlanan karar tasarısında değişiklik yapılmasına ilişkin bir önergeyi konferans başkanlığına sunmuşlardır. Değişiklik önergesinde Kıbrıs konusunda Rum görüşlerine yakın birçok cümlenin metinden çıkarılması, onun yerine sorunun çözümü için tek geçerli yöntemin toplumlararası görüşmelerin olduğunun metne konulması istenmiştir⁹²⁷.

Kıbrıs Rum Yönetimi lideri Kipriyanu Zirve’de yaptığı konuşmada, bağlantısızlar hareketine üye 101 ülkeyi, Kıbrıs sorununun acilen çözüme

⁹²³ Tercüman, 22 Şubat 1983, s.4.

⁹²⁴ Hürriyet, 7 Mart 1983, s.3.

⁹²⁵ KKTC Cumhurbaşkanı Rauf R. DENKTAŞ ile 26.01.2005 tarihinde KKTC Cumhurbaşkanlığı Sarayı’nda yapmış olduğumuz görüşmeden.

⁹²⁶ Cumhuriyet, 13 Mart 1983, s.1.

⁹²⁷ Cumhuriyet, 9 Mart 1983, s.3; A. SİRMEN, “Önemli bir Gelişme”, Cumhuriyet, 9 Mart 1983, s.3 ; Hürriyet, 9 Mart 1983, s.5; Milliyet, 9 Mart 1983, s.5; Cumhuriyet, 13 Mart 1983, s. 3; Güneş, 13 Mart 1983, s.7.

kavuşturulması için çabalarını yoğunlaştırmaya çağırmıştır⁹²⁸. Rauf Denктаş, Kipriyanu'nun konuşmasına sert bir tepki göstererek, "Kipriyanu'nun Yeni Delhi'de sadece Yunan propagandasını tekrarlamaktan başka bir şey yapmadığını ve tutumunun Türk toplumunun güvenini sarstığını" ifade etmiştir. Denктаş ayrıca, 1977'de Makarios'un, 1979'da Kipriyanu'nun kendisiyle yaptığı zirve anlaşmalarının bağımsız ve bağlantısız bir Kıbrıs'ı öngördüğünü ve bu nedenle "Rum Yönetimi liderinin bağımsızlık ve bağlantısızlık havarisi olarak ortaya çıkmasının geçerli bir tutum olmadığını" kaydetmiştir⁹²⁹.

Bağılantısız Ülkeler Toplantısı'nın gerek devam ettiği sırada gerekse zirveden sonra Türkiye basınında, Bağlantısız Ülkeler Topluluğu ve bağlantısızlık kavramları üzerine makalelere, haberlere geniş yer verilmiştir. Bağlantısız Ülkeler Topluluğu'nun ve Kıbrıs bağlantısına ve Yeni Delhi'de yapılan dorukta Kıbrıs ile ilgili yaşanan gelişmelere özellikle Cumhuriyet gazetesi 9-16 Mart tarihleri arasında çok geniş yer vermiş, konuyu kamuoyuna duyurmuştur.

Bazı İslâm ülkeleri tarafından Kıbrıs sorununa ilişkin verilen önerge basında yankı yapmıştır. Cumhuriyet gazetesi 9 Mart 1983 tarihinde haber için, "Bağılantısız Ülkeler Doruğu'na Kıbrıs'la ilgili Türk tezine yakın karar tasarısı sunuldu", "Kıbrıs sorunu ile ilgili beklenmedik gelişme" başlıklarını kullanırken; 13 Mart 1983 tarihli manşetinde "Bağılantısız ülkeler doruğu sona erdi. Kıbrıs konusundaki karar Rum görüşlerini yansıtıyor", "Karara bazı İslâm ülkeleri çekince koydu", "Bir Bağlantısızlar Doruğu'nda Türk tezlerini yansıtan bir değişiklik önergesi ilk defa verildi" şeklindeki başlıklara yer vermiştir.

Ali Sirmen de aynı gazetede ki makalesinde şöyle demiştir: "Sonuç ne olursa olsun sekiz ülkenin çıkışı çok önemli bir gelişmedir. Bu çıkış artık Kıbrıs konusunda Rum patenti olmayan görüşlerin de yankı bulduğunu göstermektedir. Başka bir deyişle, toplumlararası görüşmeleri yokuşa sürüp, uluslararası forumlarda Türk tarafını köşeye sıkıştırmayı öngören Rum politikası gittikçe güç uygulanır olmaktadır"⁹³⁰.

Milliyet gazetesi ise, İslâm ülkeleri tarafından sunulan değişiklik önergesi ile ilgili olarak "*Hindistan Türk yanlısı Kıbrıs önergesini engelledi. Hint delegesi bunun yerine Kıbrıs sorununu tek yanlı olarak değerlendiren ve sorunun çözümüne yardımcı*

⁹²⁸ Cumhuriyet, 11 Mart 1983, s.3.

⁹²⁹ Hürriyet, 13 Mart 1983, s.5.

⁹³⁰ Cumhuriyet, 9 Mart 1983.

*olmayan bir karar tasarısını geçirtme girişiminde bulundu*⁹³¹ şeklinde bir yorumda bulunurken, Güneş gazetesi ise “Zirve toplantısında, Kıbrıs konusunda Türkiye'nin görüşüne yakın bir karar tasarısı 8 ülke tarafından hazırlanarak sunuldu. Fakat taraftar bulamadığı için, Havana'da kabul edilen Kıbrıs'la ilgili karar aynen geçti”⁹³² şeklinde vermiştir.

Bağlantısızlar Doruk Toplantısından sonra yayınlanan ortak bildirin Kıbrıs'la ilgili bölümü Rumlar arasında memnuniyetle karşılanırken, KTFD Başkanı Denктаş ise, Türk tarafının temsil edilemediği bir toplantıda alınan kararın Türk toplumunu bağlayıcı nitelik taşımadığını belirterek, kararın “yararı yoktur, zararı çoktur” demiştir⁹³³.

Ayrıca Yeni Delhi'de görüşmelerin devam ettiği sırada Genel Sekreter Cuellar, Kipriyanu ile de Kıbrıs konusunda bir görüşme yapmıştır.

Güney Kıbrıs'ta yayınlanan Simerini gazetesi ise, bu görüşmede Cuellar'ın, Kıbrıs konusunda yeni bir girişimde bulunarak Kipriyanu'ya bir plân sunduğu iddiasında bulunmuştur. Gazetede; “Kıbrıs Türk tarafının temsil edilmediği Bağlantısız ülkeler doruk toplantısından sonra BM Genel Sekreteri Cuellar'ın Kıbrıs'ta çift bölge ve iki toplumlu bir devletin ne şekilde kurulacağı, ilkesinin açıklığa kavuşturulması, Kıbrıs Cumhuriyeti Başkanlığı görevinin bir Türk ve bir Rum tarafından yürütülüp yürütülmeyeceği; dolaşma, yerleşme ve mal edinme hususlarını içeren plânı Kipriyanu'ya verdiği”⁹³⁴ iddia edilmiştir.

Rum gazetesinin bu iddiası karşısında Lefkoşa'daki BM yetkilileri de yapmış olduğu açıklamalarda, Cuellar'ın Kıbrıs konusunda bir bildiri ve öneri sunmadığını sadece Kıbrıs ile ilgili ayrıntılı görüş alışverişinde bulduklarını söylemiştir⁹³⁵. Görüldüğü gibi Rum basını Yeni Delhi'deki Bağlantısızlar Zirvesi'nde yeni bir öneri de sunulduğunu iddia ederek Rum kamuoyunu iyice kendi lehlerine çevirmiştir.

Bağlantısız Ülkeler Kıbrıs Temas Grubu'nun üyeleri, Yeni Delhi'deki Bağlantısızlar Zirvesi'nden sonra Kıbrıs'a gelerek, 14-17 Mart 1983 tarihleri arasında

⁹³¹ **Milliyet**, 10 Mart 1983, s.5; Milliyet gazetesi bu haberiyle olayı sadece Hindistan'ın sorumluluğundaymış gibi göstermektedir.

⁹³² **Güneş**, 13 Mart 1983, s.7.

⁹³³ **Milliyet**, 15 Mart 1983, s.5.

⁹³⁴ **Güneş**, 10 Mart 1983, s.7.

⁹³⁵ Aynı yer.

“Kıbrıs Rum Yönetiminin Kıbrıs sorununun yeniden BM Genel Kurulu’na götürülmesi girişimlerine ilişkin” görüşme ve temaslarda bulunmuşlardır⁹³⁶.

Daha sonra bu grubun bazı üyeleri Lefkoşa’da KTFD Başkanı Denктаş ile de görüşmede bulunmuş bu durum özellikle 19 Mart 1983 tarihli Cumhuriyet gazetesinde “Kıbrıs sorunu açısından önemli bir siyasi oluşum” olarak değerlendirilmiştir.

Kıbrıs’ta TKP’nin resmi yayın organı olan Kurtuluş gazetesi⁹³⁷, olaylara TKP’nin Denктаş’a yönelik eleştirel bakış açısından yaklaşarak, Kuzey Kıbrıs’ta Bağlantısız temas grubunun görüşme yerini sorun haline getirmelerini TKP’nin eleştirdiğini belirtmiştir. Gazete hatta, Denктаş’ın kimse duymayacak şekilde, toplum liderliği ve Devlet Başkanlığı vasıflarından feragat ederek temas grubuyla gizli bir görüşme yaptığını iddia etmiş ve bu nedenle Denктаş’ı ve temas grubunun tutumunu eleştirmiştir⁹³⁸.

Ali Sirmen de “Önemli ve Olumlu Bir Gelişme” adlı makalesinde Bağlantısız Ülkeler Kıbrıs Temas Grubu üyelerinin KTFD’ye geçerek Denктаş’la görüşmesini olumlu bir gelişme olarak nitelendirerek “*Son ziyaret KTFD’nin varlığının hukuken değilse bile, fiilen Bağlantısızlarca da kabul edilmesi anlamını taşımaktadır ki bu olgu Türk tarafı açısından diplomatik bir zaferdir*” yorumunu yapmıştır⁹³⁹. Emekli Büyükelçi Nuri Eren’de Günaydın gazetesindeki makalesinde bağlantısızlar heyeti tarafından Federe Devlet başkanına yapılan ziyaretin “*ilk defa konuya yeni bir anlayış getirdiğini*” ifade etmiştir⁹⁴⁰.

Yunanistan ve Kıbrıs Rum Yönetimi, Bağlantısızlarda alınan ve kendi görüşlerini destekleyen karardan sonra konuyu BM’de gündeme getirmişlerdir. Bilindiği gibi Bağlantısızlar etkili bir baskı grubu oluşturmakta ve genellikle uluslararası kuruluşlarda ve forumlarda, özellikle BM Genel Kurulu’nda çoğunluğu ellerinde tutmaktadırlar.

⁹³⁶ **Cumhuriyet**, 16 Mart 1983, s.3; Bağlantısız Ülkeler Kıbrıs Temas Grubu üyeleri arasında Küba, Sri Lanka ve Cezayir’in BM temsilcileri ile Hindistan, Yugoslavya, Mali ve Gine temsilcileri bulunmuştur.

⁹³⁷ Kurtuluş gazetesi 1979 yılı başlarından 1984 yılına kadar yayımlanan haftalık bir gazete olup 1983 ve 1984 yıllarında 15 günde bir yayınlanmıştır. TKP’de haber gazeteciliği değil de haber, yorum gazeteciliği yapılmaktaydı. Gazetede yayınlanması uygun görülen görüşler, TKP’nin değerlendirmelerinden süzgecinden geçirilerek yayınlanmaktaydı. Gazete Kıbrıs Türk gazeteleri arasında sol söylemde yerini almaktaydı. Bkz. C. ÜNLÜ, **a.g.e.**, s. 174; Kurtuluş gazetesinin sadece belirli sayıları KKTC Milli Arşivi’nde yer almaktadır. Gazetenin sayıları arşivde yer almadığından diğer konularla ilgili olarak inceleme imkânımız olmamıştır.

⁹³⁸ **Kurtuluş**, 1-15 Nisan 1983, s.3.

⁹³⁹ **Cumhuriyet**, 23 Mart 1983, s.3.

⁹⁴⁰ Nuri EREN, “Bağlantısız Ülkeler Topluluğu”, **Günaydın**, 10 Nisan 1983, s.5.

1983 yılı itibariyle 101 üyesi bulunan Bağlantısızların, 8 üyesi Güvenlik Konseyi'nde üye durumundadır⁹⁴¹.

Bilindiği gibi bağlantısızlarda, Rumları destekleyici nitelikte alınan kararlar, BM'de rahatça kabul edilebiliyordu. Bundan sonra Rumlar KTFD'yi ve Türkiye'yi uluslararası plâftformlarda zor duruma bırakmak, kendi lehlerinde kararlar aldirmek amacıyla konuyu BM'ye taşıyarak 13 Mayıs 1983 tarihli kararın alınmasını sağlamışlardır.

BM'de alınan kararlar Rumların tutumları iyice anlaşılmiş, bu karar bağımsızlık ilânı için bardağı taşıran son damla olmuştur. Bu karardan sonra Kıbrıs Türk toplumunda bağımsız Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin ilânı için çalışmalar başlamıştır.

Bağlantısızlar doruğunda alınan kararlardan sonra artık bağımsızlık ilânı kaçınılmaz hale gelmiştir. Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin Kurucusu Rauf Denktaş, Rumların federasyon, ortaklık yapmak istemediklerini iyice anladıktan sonra artık statükonun değiştirilmesinin kaçınılmaz hale geldiğini vurgulamıştır⁹⁴².

⁹⁴¹ Haluk ÜLMAN, "Sözde Kalan Bağlantısızlık", *Dünya*, 15 Mart 1983, s.3. s.3.

⁹⁴² **KKTC Cumhurbaşkanı Rauf R. DENKTAŞ ile 26.01.2005 tarihinde KKTC Cumhurbaşkanlığı Sarayı'nda yapmış olduğumuz görüşmeden.**

BEŞİNCİ BÖLÜM

TÜRK BASININDA BİRLEŞMİŞ MİLLETLER GENEL KURULU'NUN KIBRIS KARARI VE BAĞIMSIZLIK İLÂNINDAKİ ROLÜ

A) BM GENEL KURUL KARARI ÖNCESİ BAĞIMSIZLIK YÖNÜNDEKİ AÇIKLAMALAR

1) Rauf Denктаş'ın Bağlantısızlar Toplantısı Öncesi Bağımsızlık İlân Edileceği Yönündeki Açıklamaları ve Türkiye Basınındaki Yankıları

Kıbrıs Türkleri, 1983 yılına kadar bir taraftan federe devlet durumunda beklemeye devam ederken bir taraftan da federasyon için görüşmelere devam etmiştir⁹⁴³. Ancak yapılan toplumlararası görüşmelerden hiçbir ilerleme kaydedilemeyerek, Rumların konuyu uluslararası plâformlara taşıdıkları, kendilerini meşru Kıbrıs Cumhuriyeti olarak tanıtmaya devam ettikleri görülmüştür.

Yunanistan'ın daha önceki yıllarda olduğu gibi 1983 yılında da Türkiye'ye karşı başlatmış olduğu sertlik yanlısı politika, Yunanistan, Kıbrıs Rum liderliğinin “Kıbrıs adasını işgal altındaki topraklarımız, “Helen toprakları” olarak nitelendirmesi ve sorunu Bağlantısızlar, BM, Avrupa Konseyi gibi kuruluşların gündemlerine taşımayı sürdürerek Türkiye aleyhine kararlar aldirmaya çalışması, Türkiye'yi ve Kıbrıs Türklerini Kıbrıs konusunda bir “çözüme” yöneltti.

1983 yılında Türkiye basınında da Türk-Yunan ilişkilerinin gittikçe sertleşeceği yönünde yazılar yer almış, Türk kamuoyu Kıbrıs konusuna ilgi duymaya başlamıştı. Yunanistan'ın ve Kıbrıs Rumlarının bu tür girişimleri kamuoyunda büyük tepki yaratmıştı. Toplumlararası görüşmelerin gittikçe uzatılarak Türk toplumunun oyalanmak istenmesi Türkiye'yi ve Kıbrıs Türk liderliğini yeni adımlar atmak durumunda bırakmıştır.

Rumların federasyon, ortaklık yapmak istemediğini iyice anlayan Rauf Denктаş, bu şekilde gidilirse statükolarını değiştireceklerine yönelik Rum lideri Kipriyanu'ya uyarılarda bulunmuştur⁹⁴⁴.

Türkiye ise 1983 yılında yeni Kıbrıs politikası oluşturarak bağımsızlık ilânı üzerinde durmaya başlamıştır.

⁹⁴³ KKTC Cumhurbaşkanı Rauf R. DENKTAŞ ile 26.01.2005 tarihinde KKTC Cumhurbaşkanlığı Sarayı'nda yapmış olduğumuz görüşmeden.

⁹⁴⁴ Aynı görüşmeden.

Bir taraftan 1983 yılı Ocak ayında Londra’da yayınlanan The Times gazetesi, Türkiye’nin Kıbrıs’ta bağımsızlık ilânına hazırlandığını ileri sürerken bir taraftan da KTFD Başkanı Rauf Denktaş 16 Ocak 1983 yılında “bağımsızlık ilân etme zamanı geldi”, “1983’te Kıbrıs’ta bağımsızlık ilân ederiz”⁹⁴⁵ şeklindeki demeciyle ayrı bağımsız Türk Devleti’ni kuracakları sinyali vermiştir.

Denktaş bu sözleriyle, Bağlantısızlar toplantısı öncesinde hem Rumlara ihtarda bulunmuş hem de Rumların tutumunun aynı şekilde devam etmesi durumunda 1983 yılında bağımsızlık ilân edileceği mesajını kamuoyuna duyurmuştur.

Türkiye Dışişleri Bakanı İlder Türkmen, Denktaş’ın “KTFD’nin bağımsızlık ilân etme zamanının geldiği” şeklindeki demeçleri ve 1983 yılı içinde bu yola gidilmesi gerektiği yolundaki haberler konusunda görüşlerini diplomatik bir şekilde şöyle açıklamıştır:

“Bu beyanatları, Türk toplumunun toplumlararası müzakerelerde bir çözüm arama” siyasetinin değiştiği şeklinde yorumlamamak gerekir. Kıbrıs meselesinin, görüşmelerle çözümlenemeyeceğini söyleyen Yunan ve KRY yöneticilerinin beyanatlarına bir tepki olarak değerlendirilmelidir. Kıbrıs’ta hâlen BM gözetiminde iki toplum arasındaki görüşmeler devam etmektedir. Türkiye başından beri meseleye görüşmeler yoluyla çözüm bulunmasını desteklemiştir. Halen de bu yoldaki görüşmeleri desteklemektedir”⁹⁴⁶.

Denktaş, Bağlantısızlar toplantısından önce Rum Cumhurbaşkanı Kipriyanu’ya, “federasyona ters düşen bir kararı çıkartmaları durumunda Kıbrıs’ta kendilerinin de statükolarını değiştireceklerini, bağımsızlık ilân edecekleri yönünde uyarılarda bulunduğunu ifade etmiştir⁹⁴⁷.

Rauf Denktaş’ın 16 Ocak’taki bağımsızlık ilân edeceğine ilişkin mesajına Türkiye basınından milliyetçi sağ görüşte yer alan Tercüman gazetesi geniş ölçüde yer vererek kamuoyuna açıklarken, diğer gazetelerde bu konuda bir habere, yoruma yer verilmemiştir. Yabancı basından ise Londra’da yayınlanan The Times gazetesi Türkiye’nin bağımsızlık ilânına hazırlandığını belirtmiştir.

⁹⁴⁵ **Tercüman**, 18 Ocak 1983, s.4; F. ARMAOĞLU, “Kıbrıs’ta Neler Oluyor”, **Tercüman**, 18 Ocak 1983, s.4.

⁹⁴⁶ **Tercüman**, 18 Ocak 1983, s.3.

⁹⁴⁷ **KKTC Cumhurbaşkanı Rauf R. DENKTAŞ ile 26.01.2005 tarihinde KKTC Cumhurbaşkanlığı Sarayı’nda yapmış olduğumuz görüşmeden.**

Fahir Armaoğlu, Denктаş'ın bağımsızlık ilânı yönündeki demecini Türkiye Dışişleri Bakanlığı'nın yeni Kıbrıs politikası oluşturması çerçevesinde değerlendirmiş ve Türkiye'nin bağımsızlık yönünde hazırlıklar içinde olduğu hususunu kamuoyuna “Yabancı basın, Türkiye'nin Kıbrıs'ta bağımsızlık ilânı hazırlığı içerisinde olduğunu, Kıbrıs Türk liderliğinde bu konudaki faaliyetlerine tanık olunduğu şeklinde ifadeler yer verildiğini, uluslararası toplantılarda Kıbrıs Türklerinin haklarını teminat altına alabilecek nitelikte herhangi bir adım atılmadığından, görüşmeler sonuçsuz kaldığından, Türkiye'nin ve Kıbrıs Türk liderliğinin bağımsız devlet kurma çalışmalarına başladıkları” şeklinde duyurmuştur. Fahir Armaoğlu makalesinin sonunda KTFD'nin bağımsızlık ilânının “göründüğü ve sanıldığı kadar basit bir hadise olmadığına” dikkati çekerek Türkiye'nin bağımsızlık ilânı hazırlığı içinde olduğunu vurgulamıştır⁹⁴⁸.

Zafer Atay da “her şey sonuna kadar denenmeden, dünya kamuoyu hazırlanmadan bağımsızlık ilân edilmemesi gerektiğini” belirtmiştir. Zafer Atay'ın yaklaşımı, “Papandreu ve Kipriyanu uluslararası görüşmeleri özellikle çıkmaza sokarak meseleyi uzatmaya çalışmaktadırlar. Yıllardır sabreden Türk halkı bağımsız devlet ilânı konusunda acele etmemelidir, sonuna kadar görüşmelere devam edip kamuoyu oluşturmalıdır” şeklinde olmuştur⁹⁴⁹.

Görüldüğü gibi Türkiye basınında, bağımsızlık ilânı edileceğinin resmen açıklandığı 13 Mart tarihinden önce BM Genel Kurulu'nda dört ay süre ile bağımsızlık tartışılması yapılmış ve bağımsızlık ilânının her şey düşünüldükten sonra en son çare olarak başvurulması gereken bir yol olduğu vurgulanmıştır.

Ancak Yunan- Rum ikilisi, Denктаş'ın açıklamalarına ve uyarılarına, Türkiye basınıının da bağımsızlık yönündeki yazılarına rağmen konuyu uluslararası alana taşıyarak; 1983 Mart ayında Yeni Delhi'deki Bağlantısız Ülkeler Zirvesi'nde, Nisan ayında Avrupa Konseyi'nde, son olarak da Mayıs ayında BM Genel Kurulu'nda, Kıbrıs Türklerini azınlık durumuna düşüren, sadece Rumları Kıbrıs Cumhuriyeti olarak tanıyan ve Türkiye'nin de aradan çekilmesini isteyen kararlar çıkarması artık bağımsızlık ilânın kaçınılmaz olduğunu göstermiştir⁹⁵⁰. Artık Türkiye'de Rumların yola gelmeyeceğini anlamış bağımsızlık ilânını kaçınılmaz olarak görmüştür⁹⁵¹.

⁹⁴⁸ Fahir ARMAOĞLU, “Kıbrıs'ta Neler Oluyor”, *Tercüman*, 18 Ocak 1983, s.4.

⁹⁴⁹ Zafer ATAY, “Kıbrıs Tartışması”, *Tercüman*, 24 Ocak 1983, s.4

⁹⁵⁰ **KKTC Cumhurbaşkanı Rauf R. DENKTAŞ ile 26.01.2005 tarihinde KKTC Cumhurbaşkanlığı Sarayı'nda yapmış olduğumuz görüşmeden.**

⁹⁵¹ Aynı görüşmeden.

İlter Türkmen “Kıbrıs meselesinin toplumlararası görüşmeler yoluyla çözümlenmesi için her yol denenmelidir” sözleriyle Türkiye’nin toplumlararası görüşmelerden yana olduğu izlenimini dış dünyaya yansıtmak istemiştir. Bağımsızlık ilânını desteklediğini söyleyerek tüm dünyanın tepkisini üzerine çekmek istememektedir⁹⁵².

Oysa bağımsızlık isteği ve ilânı kararı Denктаş’ın tek başına vermiş olduğu bir karar değildir. Rauf Denктаş, bağımsızlık ilân edilmesi yönünde Türkiye ile Türkiye Dışişleri Bakanı ile mutabık kaldıklarını, Türkiye’nin de Rumların “yola gelmeyeceğini” anlamış olduğunu ifade etmektedir⁹⁵³.

Rumların Türklerle bir arada yaşama niyetinde olmadığına anlaşılması 1983 yılında bağımsızlık ilânını zorunlu hale getiren birinci nedendir⁹⁵⁴.

B) KIBRIS SORUNU VE BM GENEL KURUL KARARI

1) Rumların BM’ye Başvuru Girişimleri ve Yankıları

Rumlar Kıbrıs sorununu BM’nin gündemine getirmek için yoğun faaliyet göstermiş ve 1982 yılı Kasım ayından itibaren girişimlerde bulunmuşlardır. Amaçları alınan kararlarla hem KTFD’yi hem de Türkiye’yi zor durumda bırakarak Kıbrıs Türklerini azınlık durumuna sokmak ve Türk askerinin adadan çıkmasını sağlamaktır.

Rum-Yunan ikilisi bu amaçla sürekli olarak verdikleri demeçlerde sorunu BM Genel Kurulu’na götüreceklerini ve bir takım yaptırım kararları alacaklarını yinelemişlerdir. Bilindiği gibi BM ülkeleri sadece Kıbrıs Rum Yönetimini Kıbrıs Cumhuriyeti olarak tanıyor, “KTFD” yi tanımıyordu. Rumlar ilk önce konuyu 7-12 Mart tarihlerinde, BM’de önemli bir baskı unsuru olan, yaptırım gücüne sahip Bağlantısız Ülkeler Doruğu’na götürmüş ve kendi görüşleri doğrultusunda kararlar aldirmışlardı.

Kipriyanu’nun BM kararlarının uygulanması konusunun Genel Kurul’un gündemine alınması yönündeki teklifi 1982 yılının Kasım ayı başlarında Genel Kurul’a resmen sunulmuştur⁹⁵⁵. Rum basınına göre KRY Dışişleri Bakanı Rolandis’in bu konuda Cuellar’a gönderdiği mektubu, teklifi üyelere dağıtılmıştır. Rolandis’in

⁹⁵² Tercüman, 18 Ocak 1983, s.3.

⁹⁵³ KKTC Cumhurbaşkanı Rauf R. DENKTAŞ ile 26.01.2005 tarihinde KKTC Cumhurbaşkanlığı Sarayı’nda yapmış olduğumuz görüşmeden.

⁹⁵⁴ Sabahattin İSMAİL ile 1 Şubat 2005 tarihinde KKTC Cumhurbaşkanlığı Çalışma Odası’nda yapmış olduğumuz görüşmeden.

⁹⁵⁵ Cumhuriyet, 5 Kasım 1982, s.3.

mektubuna ek olarak sunulan muhtırada, Kıbrıs'ın BM'nin etkinliğini ve saygınlığını güçlendirmek için diğer üyeleriyle iş birliği yapmaya hazır olduğu" görüşü ortaya atılmıştır⁹⁵⁶.

Rumların BM'ye başvurması üzerine Rauf Denктаş buna tepki göstererek; "BM kendi kararlarıyla Kıbrıs'taki Türk halkını Rum'un boyunduruğuna sokmayı görev bilemez. Böyle bir sonuç BM'nin yetkisi dahilinde değildir ve olamaz" demiştir.⁹⁵⁷ Denктаş ayrıca, Kıbrıs meselesini BM Genel Kurulu'na götürme kararının Lefkoşa'da alınan bir karar olmadığını, bu kararın Atina'da alınıp Kıbrıs Rum liderliğine empoze edildiğini sürekli olarak dile getirmiştir⁹⁵⁸.

Dışişleri Bakanı İlter Türkmen de, KRY ve Yunanistan'ın meseleyi Mart ayında yeniden BM'ye götürme hazırlıkları karşısındaki görüşlerini açıklayarak Genel Kurul'da alınan kararların pratik sonuçları olmadığını şu şekilde ifade etmiştir:

*"Kıbrıslı Rumlar istiyorsa mesele BM'de ele alınır. Ancak bundan bir sonuç çıkmaz. Kıbrıs meselesi BM'de ilk defa görüşülecek değildir. 1975 yılından 1980'e kadar görüşülmüş ve genel kurulda birçok karar alınmıştır. Ancak bu kararların pratik sonucu olmamıştır. Bunu Kıbrıslı Rumlar gayet iyi bilmektedir. Belki Yunan Hükümeti bunu keşfetmeye henüz muhtaçtır. Ama bu böyledir"*⁹⁵⁹.

Daha sonra Rum liderliği sık sık demeçlerinde, Kıbrıs konusunu BM Genel Kurulu'na götüreceğini yinelemiştir⁹⁶⁰. Rumların, sorunu BM'ye götürmeleri Türkiye basınında geniş yankı uyandırmış ve basında bu yönde demeçlere, haberlere ve yorumlara yer verilmiştir.

Metin Çatan, konunun BM'ye götürülmesine sert tepki göstermiş, "Yunanistan ve Kıbrıs Rum Yönetimi, sorunu uluslararası plâtlformlara taşıyarak Türkiye üzerinde baskı grubu oluşturmaya, Türk askerinin adadan çıkartılmasını sağlamaya çalışmaktadırlar. Ancak umduklarını elde edemeyeceklerini bilmiyorlar. Zira emperyalist emelleri uğruna Kıbrıs Türk halkını heba etmek isteyen devletlere nazaran

⁹⁵⁶ Aynı yer.

⁹⁵⁷ Cumhuriyet, 5 Kasım 1982, s.3.

⁹⁵⁸ KKTC Cumhurbaşkanlığı Arşivi; Cumhurbaşkanı Rauf R. Denктаş'ın Demeçleri... s. 412; Ayrıca bkz. A. SİRMEN, "Kıbrıs Yine BM'de", Cumhuriyet, 14 Mayıs 1983, s. 3.

⁹⁵⁹ Tercüman, 18 Ocak 1983, s.3.

⁹⁶⁰ Dünya, 4 Mart 1983, s.3; Tercüman, 6 Mart 1983, s.4 ; Tercüman , 23 Nisan 1983, s.4.

bağımsızlık hakkına hassasiyet gösteren devletler daha çoğunluktadırlar” şeklinde ifade etmiştir⁹⁶¹.

Kıbrıs meselesini BM’ye götürmeye çalışan Rum liderleri bu amaçla propaganda ve kulis faaliyetlerini 1983 Nisan ayında hızlandırmıştır. BM Genel Kurulu’nun Mayıs ayı başlarında başlayarak “Özel Dönemi”nde Kıbrıs konusunun ele alınmasını sağlamak için Rumlar temaslarını en yüksek seviyede sürdürmüşlerdir⁹⁶². Rum önerileri ve Bağlantısızların da girişimiyle 10-14 Mayıs 1983 tarihinde de Kıbrıs konusunun, BM 37. Genel Kurulu’nun uzatılmış oturumunda görüşülmesi kararı alınmıştır⁹⁶³.

Karar öncesinde Türkiye basınında, BM kararının içeriğinde nelerin yer alacağı geniş ölçüde açıklanmıştır. Örneğin Güneş gazetesi BM Genel Kurul gündemine gelecek olan “Kıbrıs sorunu konusunda” Yunanistan Başbakanı Papandreu tarafından hazırlanan kararlar Kıbrıs raporunun ana hatlarının belirlendiğini ve bunun şu noktaları içerdiğini yazmıştır:

“1) 1974 Barış Harekâtını kötüliyor ve Kıbrıs’a Türkiye’nin saldırdığını, işgal ettiğini vurguluyor.

2) Birleşmiş Milletler’in isteği doğrultusunda Lefkoşa’da toplumlararası görüşmelerin ilerlememesini Ada’da Türk ordusunun mevcudiyetine bağlıyor.

3) İkili görüşmelerin “ancak Kıbrıs’tan Türk ordusu çekilirse devamında fayda vardır” deniliyor.

4) Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri’nin ikili görüşmeleri hızlandırarak Kıbrıs sorununu yeni girişimlerle neticelendirmesini istiyor.

5) Kıbrıs sorununun bitişinin ancak ve ancak Ada’daki Türk askerinin ilk önce çekilmesiyle başlayacağı vurgulanıyor”⁹⁶⁴.

Tercüman gazetesi ise BM’de görüşülecek olan karar tasarısının, 1979’da kabul edilen kararın unsurlarını taşıdığını ve Rum görüşlerini yansıttığını belirterek 1979 yılındaki BM kararına yer vermiştir. Gazete, karar öncesinde “Kıbrıs sorununun 3 yıl aradan sonra BM’ye getirilmesi ile meselenin çözümü yeniden çıkmaza giriyor” yorumunu yapmıştır⁹⁶⁵.

⁹⁶¹ Metin ÇATAN, “Dünya’yı Aptal Yerine Koymak”, **Güneş**, 14 Nisan 1983, s.7.

⁹⁶² **Tercüman**, 22 Nisan 1983, s.4.

⁹⁶³ **1983 Nisan-Kasım Döneminde...**, s. 18; **Cumhuriyet**, 29 Nisan 1983, s.3; **Güneş**, 8 Mayıs 1983, s.4.

⁹⁶⁴ **Güneş**, 8 Mayıs 1983, s.2.

⁹⁶⁵ **Tercüman**, 9 Mayıs 1983, s.1.

BM Temas Grubu tarafından hazırlanarak BM'ye sunulan Kıbrıs ile ilgili karar tasarısı Rum görüşlerinden, tasarılarından, esinlenilerek hazırlanmıştı. Karar tasarısını hazırlayan Temas Grubunun içinde Hindistan, Guyana, Mali, Cezayir, Yugoslavya Küba ve Sri Lanka yer almaktaydı⁹⁶⁶. Tasarı, Kasım 1979'da BM Genel Kurulu'nda kabul edilen kararın unsurlarını taşımaktaydı. Kasım 1979'da kabul edilen karar, Kıbrıs'ta bulunan bütün yabancı askerlerin derhal çekilmesini, Rum yönetiminin adanın torakları üzerinde egemenlik hakkı bulunduğunu belirtiyordu⁹⁶⁷.

Tasarının ana bölümlerinde “BM'nin önceki kararlarının uygulanması, Kıbrıs'ta bulunan yabancı işgal kuvvetlerinin derhâl geri çekilmesi, iki toplum liderinin görüşmeleri devam ettirmeleri ve daha önceden aralarında yaptıkları ikili anlaşmalara uymaları, BM Genel Sekreterinin çabalarını devam ettirmesi” konuları yer almaktaydı⁹⁶⁸.

Kıbrıs Türk basını da, Kıbrıs konusunun Rumlarca BM'ye götürülmesi konusunda ayrıntılı yazılar yayınlamış, önceki BM kararlarından bahsetmiştir. Kıbrıs Türk'ünün, 1942 yılından beri Rumlar karşısında haklarını savunan Halkın Sesi gazetesi, 3 Mayıs 1983 tarihli sayısında bu konu ile ilgili olarak büyük puntolarla “Rumlar, BM Genel Kurlundan 13. Kararı Çıkarma Hevesine Kapıldı”, “Güvenlik Konseyi'nden Sağladıkları Karar Sayısı 29” şeklinde başlık atmış ve şu sert yorumu yapmıştır:

“...İki yıllık bir aradan sonra sürekli katı tutumuyla sürüncemede bıraktıktan sonra, Rumlar bu yıl yeniden BM Genel Kurulu'na başvurdu ve onların destekleyicisi pozunda olan ve altında neo- emperyalist damgası taşıyan Yunanistan, Türklerin söz hakkını yeniden inkâra çalışıyor.

Rumların ve Yunanistan'ın niyeti bilinmektedir. Türkiye'yi kınamak, Kıbrıs Türk toplumunu suçlamak ve kendilerine verdikleri Kıbrıs Hükümeti edasıyla BM Genel Kurulu'nda aracı endam eylemdir. Ancak bu şekilde davranmakla sorun çözüme ulaştırılacak, iki toplum bireyleri arasındaki güvensizlik ortadan kaldırılacak mıdır? Asıl sorulması gereken soru ortada dururken, Rumlar katı bir tutumla tüm yaptıkları anlaşmaları bozbaştan ederek, cayarken aralarında hiçbir sorunun BM'de çözümlenmediği, onların da daima taraflara görüşme masasına oturmasını tavsiye

⁹⁶⁶ **Milliyet**, 9 Mayıs 1983, s.5; **Halkın Sesi**, 12 Mayıs 1983, s.2; H. ÜLMAN, “ Kıbrıs Yine Gündemde”, **Dünya**, 9 Mayıs 1983, s.7.

⁹⁶⁷ **Milliyet**, 9 Mayıs 1983, s.1.

⁹⁶⁸ **Milliyet**, 12 Mayıs 1983, s.4.

ettiğini görebilen liderlerin de çıktığına tanık olmak bizim için tek teselliye oluşturuyor. Rumlar BM’de başlayacak görüşmeye hazırlanmaktadırlar. Ama çözümü sağlayabilecekler mi?”

Ayrıca Cumhuriyet gazetesinde de “Yunanistan Başbakanı Papandreu, Kıbrıs sorununu KTFD ile Türkiye arasında ters etki uyandıracak bile bile BM’ye götürmüştür. Papandreu’nun istediği Kıbrıs sorununun çözümü değil, aksine çıkmaza saplanmasıdır”⁹⁶⁹.

2) Türkiye ve KTFD Parlâmento Heyeti’nin BM New York Temasları ve Yankıları

Bilindiği gibi 10-14 Mayıs 1983 tarihlerinde yapılacak olan BM Genel Kurulu olağan görüşmelerinde Kıbrıs’ı Rum kesimi temsil etmekte, KTFD Temsilcilerine söz hakkı verilmemektedir. Türk tarafı Özel Alt Komite’de yapılan tartışmalara katılıyordu.

Bu amaçla Genel Kurul toplantıları başlamadan önce KTFD, BM Temsilcisi Nail Atalay, BM Genel Kurul Başkanı İmre Hollai’ye bir mesaj göndererek Türk tarafının sadece alt komitede tartışmalara değil aynı zamanda Genel Kurulda yapılacak tartışmalara da Rumlarla eşit söz hakkıyla katılması talebinde bulundu⁹⁷⁰. Ancak KTFD’nin bu talebi kabul edilmemişti.

Ayrıca BM Genel Kurulu’nun Kıbrıs sorunu ile görüşmeleri dolayısıyla gerekli temaslarda bulunmak, Türk toplumunun Kıbrıs konusundaki görüşlerini duyurmak amacıyla KTFD Dışişleri Bakanı Kenan Atakol’un Başkanlığındaki 9 kişilik KTFD Heyeti de 3 Mayıs’ta New York’a giderek gerekli çalışmalarını başlatmıştı. KTFD Heyetinde Dışişleri ve Savunma Bakanı Kenan Atakol, Türk görüşmeci Ümit Süleyman Onan ve görüşmecinin Hukuk Danışmanı Necati Münir Ertekün ile UBP’den Oğuz Korhan, Orhan Zihni Bilgehan ve Hakkı Atun, TKP’den Fuat Veziroğlu ve Mehmet Altınay, CTP’den Özker Özgür bulunmaktaydı⁹⁷¹.

KTFD Heyeti New York’ta bulunduğu süre içinde, Bağlantısız Ülkeler Temas Grubu, Çin Halk Cumhuriyeti, İngiltere, Bahama, Mauritius, Bangladeş, Birleşik Amerika, Marsilya, Pakistan, Suudi Arabistan, Batı Almanya, Mali Cezayir, Kanada,

⁹⁶⁹ Ergun BALCI, “Papandreu ve Kıbrıs”, *Cumhuriyet*, 26 Mayıs 1983, s.13.

⁹⁷⁰ *Cumhuriyet*, 29 Nisan 1983, s.3.

⁹⁷¹ *Halkın Sesi*, 3-4 Mayıs 1983, s.1; *Birlik*, 4 Mayıs 1983, s. 4; *Bozkurt* 4 Mayıs 1983, s.5; *Cumhuriyet*, 4, 10 Mayıs 1983, s.3.

Nijerya, Avusturya, Doğu Almanya gibi ülkelerin temsilcileriyle de görüşmeler yaparak yoğun bir şekilde temaslarını sürdürmüştür⁹⁷².

KTFD Heyeti bir taraftan New York'ta temaslarını sürdürürken bir taraftan da Ankara'da Dışişleri Bakanlığı Müsteşar Vekili Büyükelçi Erdem Erener Kıbrıs ile ilgili sunulan Bağlantısızlar tasarısının hazırlayıcısı temas grubunun üyeleri Hindistan, Cezayir Büyükelçisi ve Yugoslavya maslahatgüzarı ile görüşerek verilen teklife “dengeli ve gerçekçi” bir şekil verilmesini isteyerek toplumlararası görüşmeleri ters yönde etkileyecek bir kararın doğuracağı sonuçlara dikkati çekmiştir⁹⁷³.

New York'ta bulunduğu esnada TAK Ajansına bir mesaj gönderen CTP Genel Başkanı Özker Özgür, KRY'nin Kıbrıs sorunu ile ilgili temas grubu aracılığıyla BM Genel Kuruluna sunmak için hazırladığı taslağın Kıbrıs sorununu çıkmaza sokmayı amaçladığını söylemiştir. Taslağın 1977-79 doruk sözleşmelerini yansıttığını ve toplumlararası görüşmeleri dinamitleyici olduğunu belirterek Temas Grubunun taslağa iltifat etmesinin de beklenmediğini kaydetmiştir⁹⁷⁴.

KTFD Parlamento Heyeti, New York'ta bulunduğu süre içinde gerek karar tasarısının hazırlanma aşamasında gerekse oylaması sırasında BM'de yoğun temaslar yaparak BM'den çıkacak kararın, Kıbrıs sorununun çözümüne katkıda bulunmasını sağlayacak bir karar olmasını sağlamaya çalışmıştır⁹⁷⁵. Rum Dışişleri Bakanı Nikos Rolandis Başkanlığındaki Rum Heyeti de BM Genel Kurulu'na sundukları karar tasarısına taraftar bulmak için uğraş vermiştir⁹⁷⁶. Yunan ve Kıbrıslı Rum Heyeti kulis faaliyetlerinde, Bağlantısızların karar tasarısına “Adadaki işgalci Türk askerlerinin geri çekilmesi hükmünü koydurmaya çalışırken, Bağlantısız heyetler tüm birliklerin geri çekilmesiyle Ada'nın askersizleştirilmesi” hükmü üzerinde durmuştur⁹⁷⁷.

Kıbrıs Rum Yönetimi'nin Genel Kurul'a başvurusu üzerine New York'ta temaslarını sürdüren Dışişleri ve Savunma Bakanı Kenan Atakol, 9 Mayıs 1983'te BM Genel Sekreterine bir mektup göndermişti⁹⁷⁸. Kıbrıs Rum Yönetimi, sorunun Genel Kurul'da ele alınması için öneri sunarken, KTFD ise Kıbrıs Türk Toplumunun yer

⁹⁷² **Halkın Sesi**, 8 Mayıs 1983, s.2; **Birlik**, 8 Mayıs 1983, s.4; **Bozkurt**, 7-8 Mayıs 1983, s.5; **Cumhuriyet**, 10 Mayıs 1983, s.3.

⁹⁷³ **Tercüman**, 11 Mayıs 1983, s. 14; **Dünya**, 11 Mayıs 1983, s.8, **Cumhuriyet**, 11 Mayıs 1983, s.1.

⁹⁷⁴ **Halkın Sesi**, 7 Mayıs 1983, s.1.

⁹⁷⁵ Özker ÖZGÜR, “Birleşmiş Milletler Dönüşü”, **Yenidüzen**, 24 Mayıs 1983, s.1.

⁹⁷⁶ **Cumhuriyet**, 10 Mayıs 1983, s.3.

⁹⁷⁷ Mümtaz SOYSAL, “Kıbrıs'ın Anahtarı”, **Milliyet**, 10 Mayıs 1983, s.2.

⁹⁷⁸ İngilizce olan mektup için bkz. **1983 Nisan- Kasım Döneminde..**, s.18-25.

almadığı Genel Kurul yerine Özel Komitede ele almasını önermişti. Ancak gündem ve usulle ilgili konuları saptamakla görevli Gündem Komitesi'nin toplantısında, Kıbrıs Rum Yönetimi'nin sunduğu öneriye sadece Türkiye red oyu vermiştir. ABD, Avusturya, İngiltere, Nijerya ve Norveç de çekimser oy kullanırken Çin de oylamaya katılmamıştır. Böylece sorunun Genel Kurul'da ele alınması, 1'e karşı 21 oyla kabul edilmiştir⁹⁷⁹.

Kıbrıs sorununun 4,5 yıllık bir aradan sonra yeniden BM Genel Kurulu'nda görüşülmesi kararı, hem New York'ta bulunan KTFD Heyeti hem de Londra'da temaslarını sürdüren Rauf Denктаş'ın büyük tepkisine yol açmıştır.

KTFD BM Temsilcisi Nail Atalay, Genel Kurul'un Başkanı İmre Hollai'ye bir mektup göndererek bu yöntemin hukuksal açıdan uygun bir yöntem olmadığını ve Genel Kurul'dan çıkacak kararın Türk tarafınca kabul edilemeyeceğini bildirirken⁹⁸⁰, Rauf Denктаş da Londra'daki KTFD Temsilciliğinde yaptığı açıklamada “üzücü gelişmeler karşısında bulunduğunu” ve Rumların karar tasarısını “zararlı, geçersiz ve adaletsizlik örneği” olarak nitelendirmiştir⁹⁸¹. KTFD'deki Ulusal Birlik Partisi'nin yayın organı olan Birlik gazetesi de Denктаş'ın Londra'da yapmış olduğu açıklamasını “Sonuca Göre Kararımızı Vereceğiz” manşetiyle büyük puntolarla okurlarına ve kamuoyuna duyurmuştur⁹⁸².

Denктаş Genel Kurul'a sunulan karar tasarısının toplumlararası görüşmelerle bağdaşabilecek yanının bulunmadığını ifade ederek, tasarımı şiddetle reddetmiştir. Denктаş, “tasarıların Türk toplumuna esaret zinciri vurmak için uğraşan Rum liderliğine, silahla yapmadığını, gerçekleştirmek fırsatı verdiğini” açıklamıştır⁹⁸³.

Bu dönemde KTFD Başkanı Rauf Denктаş da temaslarını Londra'da devam ettirmekte ve daha sonra New York'a geçerek BM Genel Sekreteri Cuellar ile bir görüşme yapmayı düşünmekteydi, ancak BM 'deki BM görüşmelerindeki Rum yanlısı karar tasarıları nedeniyle gidişatı görerek 16 Mayıs'ta New York'ta Cuellar'ın isteğiyle gerçekleşecek görüşmeyi iptal etmiştir⁹⁸⁴.

⁹⁷⁹ **Cumhuriyet**, 11 Mayıs 1983, s.1; **Halkın Sesi**, 12 Mayıs 1983, s.2; **Milliyet**, 12 Mayıs 1983, s.3.

⁹⁸⁰ **Halkın Sesi**, 12 Mayıs 1983, s.1; **Birlik**, 12 Mayıs 1983, s.1 ve s.2; **Cumhuriyet**, 12 Mayıs 1983 s.3.

⁹⁸¹ **Halkın Sesi**, 12 Mayıs 1983; **Birlik**, 12 Mayıs 1983, s.1 ve s.2; **Cumhuriyet**, 12 Mayıs 1983, s.3.

⁹⁸² **Birlik**, 12 Mayıs 1983, s.1.

⁹⁸³ **Halkın Sesi**, 12 Mayıs 1983, s.2; **Cumhuriyet**, 12 Mayıs 1983, s.3.

⁹⁸⁴ **Halkın Sesi**, 12 Mayıs 1983, s. 2; **Tercüman**, 11 Mayıs 1983, s.12.

a) ABD'nin BM Genel Kurul Kararı Öncesi Tutumu

BM Genel Konseyi'nde görüşülen tasarıda, Kıbrıs'ta bulunan yabancı askerlerin çekilmesi öngörülmekte ve bu madde Türkiye ve Kıbrıs Türkleri tarafından büyük tepki ile karşılanmaktaydı.

Bu arada New York'ta BM Genel Kurulu'nda Kıbrıs görüşmeleri devam ederken, 12-13 Mayıs tarihlerinde Amerikan Temsilciler Meclisi Dış İlişkiler Komisyonu, 30 Eylül 1987'ye kadar Kıbrıs'ta askerini çekmediği takdirde Türkiye'ye ambargo tatbik edeceğine dair bir karar almıştır⁹⁸⁵. ABD'nin bu kararı BM'deki oylamayı büyük ölçüde etkilemiştir.

Amerika'nın almış olduğu bu karar, Türkiye'de hükümet kanadında ve Türkiye basınında sert tepki ile karşılanmıştır.

BM'de Kıbrıs meselesinin görüşülmekte olduğu bir sırada Amerikan Temsilciler Meclisi'nin Türkiye'ye yapılacak yardımlarla Kıbrıs arasında bağ kuran ve ambargo uygulayacağına dair bir karar alması, BM'de Türk askerini Kıbrıs'tan çıkarmak için çabalayan Yunanistan'ın durumunu kuvvetlendirirken, Türkiye'nin durumunu ise iyice zayıflatmıştır. Çünkü Türk dış politikasının en önemli dayanağını teşkil eden Amerika'dan böyle bir şeyin gelmesi, bağlantılı, bağlantısız bir çok BM üyesinin tutumuna tesir etme niteliğindedir⁹⁸⁶. Böylece Yunanistan ve Kıbrıs Rumları BM'nin dışında Amerikan Kongresi'nin de desteğini BM'nin içine çekmişlerdir. Amerikan Kongresi Türkiye için gerçekten kritik olan bir zamanda, BM müzakerelerine karışmış, müdahale etmiştir, diyebiliriz⁹⁸⁷. Amerikan Kongresi'nin kararında ayrıca, 1984 yılından itibaren Amerika'dan sağlanan silâhların Kıbrıs'ta kullanılması hükmü de yer almaktadır. Böylece Amerika Türkiye'ye Ada'dan askerini çekmesi için dolaylı olarak baskı yapmıştır⁹⁸⁸.

BM Genel Kurulu toplantılarının devam ettiği sırada, Kıbrıs konusunda Amerikan Kongresi'nin Türkiye'ye yapılacak yardımlarda Kıbrıs meselesinin baskı aracı olarak kullanılmasına Türkiye sert tepki göstermiştir. Milli Savunma Bakanı ve Dışişleri Bakan Vekili Ümit Haluk Bayülken, Kongrenin tutumunun 1974'ten sonraki

⁹⁸⁵ Karar için bkz. **Tercüman**, 12-13 Mayıs 1983, s.4 ; **Yeni Asır**, 13 Mayıs 1983, s.6; **Güneş**, 13 Mayıs 1983, s.8; H. ÜLMAN, " Bir Yalnızlığın Hikayesi", **Dünya**, 17 Mayıs 1983, s.8.

⁹⁸⁶ Fahir ARMAOĞLU, "Kötü Oyun", **Tercüman**, 12 Mayıs 1983, s. 4; F. ARMAOĞLU, "Değişen Bir Şey Yok", **Tercüman**, 13 Mayıs 1983, s.4

⁹⁸⁷ F. ARMAOĞLU, "Değişen Bir Şey Yok", **Tercüman**, 13 Mayıs 1983, s.4.

⁹⁸⁸ Aynı yer.

silah ambargosundan “daha vahim sonuçlar doğuracağını” söyleyerek “tazyik yoluyla Türkiye’nin Kıbrıs siyasetinde değişiklikler yapılacağını düşünenler ciddi bir yanılığ içinde” demiştir. Kararı sert bir dile eleştiren Bayülken, Türkiye’ye yardım ile Kıbrıs arasında bağlantı kurulmasının, Kıbrıs Rum toplumunun anlaşmazlığını ve uyumsuz tutumunu kasten teşvik edeceğini, böyle bir tutumun da Kıbrıs’ın bağımsızlık, bağlantısızlık ve egemenliğine; ortak iki eşit toplumdan biri olan Kıbrıs Türk toplumunun vazgeçilmez güvenlik ihtiyaçlarının tamamıyla inkâr edilmesi ve kendi bölgesinde özgür yaşama hakkının tehlikeye düşürülmesi anlamına geleceğini” ifade ederek Türk toplumunun yaşadığı acı tecrübelerin bir daha tekrarlanmasına müsaade edilmeyeceğini vurgulamıştır⁹⁸⁹.

Faruk Güventürk, kararla ilgili olarak; “ABD Kongresi’nin, Yunan ve Türkiye’ye dost olmayan lobilerin baskısıyla Yunanistan Başbakanı’nın blöflerine kanarak Türkiye aleyhine karar vermesi anlaşılır bir olgu değildir”⁹⁹⁰ derken Fahir Armaoğlu ise olayı “Amerikan Kongresi’nin Türkiye’ye yeni bir darbesi”, “Temsilciler Meclisi Dış İlişkiler Komitesi’nin Türkiye’yi arkadan hançerlemesi” olarak değerlendirmiştir⁹⁹¹. Bedri Gürsoy da Amerikan Temsilciler Meclisi’nin bu kararını ABD’de bulunan Rum lobisine Ortodoks kilisesine bağlamakta ve Türklerin böyle bir destekten mahrum olduğunu, ancak bu boşluğu Türk devleti’nin doldurabileceğini belirtmiştir⁹⁹². Sami Kohen de Kıbrıs konusuna değinmeksizin yaptığı yorumunda; “ABD Temsilciler Meclisi Dışişleri Komisyonu’nun Türkiye’ye yardım tasarısı üzerinde yaptığı son değişiklik, Kongre’de Türkiye’ye karşı görülen bir tırmanışın yeni bir basamağını oluşturuyor. Yardım tasarısı, Reagan yönetiminin sunduğu taslaktan giderek uzaklaşıyor ve adeta erozyona uğruyor...”⁹⁹³ demiştir. Yeni Asır gazetesi ise haberi verirken “ABD’ye uyarı” başlığını kullanmıştır⁹⁹⁴.

Ayrıca tüm bu gelişmelere ve yorumlara karşın, Rauf Denktaş’ın bir zamanlar Anayasa danışmanlığını yapmış, Kıbrıs sorunuyla ilgili olarak yakından ilgilenmiş olan

⁹⁸⁹ **Tercüman**, 13 Mayıs 1983, s.4 ; **Cumhuriyet**, 13 Mayıs 1983, s.1; **Hürriyet**, 13 Mayıs 1983, s.1; **Yeni Asır**, 13 Mayıs 1983, s.6.

⁹⁹⁰ Faruk GÜVENTÜRK, “ABD Kongresi ve Türkiye’nin Bloklararası Önemi”, **Milliyet**, 10 Mayıs 1983, s.2,4.

⁹⁹¹ Fahir ARMAOĞLU, “Kötü Oyun”, **Tercüman**, 12 Mayıs 1983, s.4.

⁹⁹² Bedri GÜRİSOY “Amerika’da Lobicilik”, **Milliyet**, 17 Mayıs 1983, s.2; Ziya ÖZKÂHYAOĞLU, “Lobiler ve ABD Dış Politikası”, **Cumhuriyet**, 2-3-4 Mayıs 1984, s.8.

⁹⁹³ Sami KOHEN, “Kongre’deki Tırmanma”, **Milliyet**, 14 Mayıs 1983, s.10.

⁹⁹⁴ **Yeni Asır**, 13 Mayıs 1983, s.6.

Mümtaz Sosyal, “Kesin Çözüm” adlı makalesinde⁹⁹⁵ Amerikan Kongresi Temsilciler Meclisi Kongresi’nde, Avrupa Konseyi’nde, NATO’nun çeşitli organlarında, BM’de Kıbrıs’la ilgili kararlar alınarak bunun her fırsatta artık gündeme getirileceğini ifade ederek, kesin çözüm olarak Kıbrıs’ın Kuzeyinde bağımsız, “Kıbrıs Türk Cumhuriyeti’nin” derhal ilân dilmesi gerektiğini savunmuştur. Ayrıca bağımsızlığın güneydeki Kıbrıs Rum Yönetimi ile birlikte federasyon yada konfederasyon oluşturmaya yönelik olduğu, bu yöndeki görüşmeleri eşitliğe ve gerçekliğe dayalı bir platforma oturtmak için kararlaştırıldığının açıkça ilân edilmesi gerektiği üzerinde de durmuştur. Hatta yeni devletin geleceğe dönük bu özelliğini belirtmek için, bayrak olarak “Kıbrıs adasının üzerinde zeytin dalı, yada eski Kıbrıs bayrağının köşesine yalnızca bir ay-yıldız yerleştirmek yoluna bile gidilebileceğini ifade etmiştir⁹⁹⁶.

Mümtaz Soysal’ın BM Genel Kurul kararının alınacağı gün yayınlanan bu makalesi kesin çözüm olarak bağımsızlık ilânını savunmakta ve karar öncesi Türk kamuoyunu bağımsızlık yönünde bilinçlendirmekte ve bağımsızlık ilân edilebileceği sinyalini vermektedir.

3) Genel Kurul Görüşmeleri ve Kıbrıs’la İlgili Kararın Alınması

Kıbrıs konusu ile ilgili olarak bağlantısız ülkelerce sunulan karar tasarısı BM Genel Kurulu’nda görüşülürken, Türkiye Daimi Temsilcisi Büyükelçi Coşkun Kırca da 12 Mayıs 1983’te Genel Kurul’da çok uzun bir konuşma yaparak, karar tasarısının Kıbrıs hakkındaki gerçekleri saptırarak yanlış değer hükümleri ileri sürdüğünü ve Kıbrıs Türk toplumuna, Türkiye’ye karşı yersiz ve haksız ithamlar ihtiva ettiğini vurgulamıştır. Coşkun Kırca tasarı ile ilgili özetle şöyle demiştir: “*Tasarı çeşitli vahim çelişkiler taşımakta ve Kıbrıs Rum Yönetimi ciddi müzakerelerden kaçma ve geciktirme Taktikleri uygulama imkânı vermektedir. Tasarı, çözüme varılmasını zorlaştırıcı hükümler getirmektedir. Bir hususu herkesin çok iyi bilmesi lazımdır: Kıbrıs meselesi, ne Kıbrıs Türk toplumunu ve Türkiye’yi tek taraflı olarak takbih veya mağdur etmek*

⁹⁹⁵ Mümtaz Soysal’ın “Kesin Çözüm” adlı makalesi Kıbrıs Türk gazetesi Bozkurt’ta da 15 Mayıs 1983’te ilk sayfada yayınlanmıştır. Gazete makaleyi yayınlarken de şu yorumu yapmıştır: “.. Kıbrıs sorununun bu denli tanığı olan Mümtaz Soysal da Bağımsız Kıbrıs Türk Cumhuriyeti’nin ilânının son zamanlarda ısrarla savunmaya başlamıştır. Soysal, bağımsızlık konusunu yazılarında sık sık irdelemekte, soruna ve konuya akılcı yaklaşımlar yapmaktadır”. Bkz. **Bozkurt**, 15 Mayıs 1983, s.1; Kıbrıs Postası yazarlarından Şener Levent de “AÇI” adlı köşesindeki makalesinde Mümtaz Soysal’ın önerilerine ve Kıbrıs sorunundaki rolüne değinerek “Mümtaz Soysal, Türkiye basınında KTFD’nin bağımsızlık ilânını savunan yazarlar arasında önde geliyor. Bu konuda en akılcı ve üstünde en çok durulmaya değer öneriler de O’nun” şeklinde yorum yapmıştır. Bkz. Şener LEVENT, “Soysal’ın Önerileri”, **Kıbrıs Postası**, 28 Mayıs 1983, s.3.

⁹⁹⁶ Mümtaz SOYSAL, “Kesin Çözüm”, **Milliyet**, 13 Mayıs 1983, s.3; **Bozkurt**, 15 Mayıs 1983, s.1.

suretiyle, ne de Rum tarafını lafla tatmin etmek suretiyle çözümlenebilir. Kıbrıs meselesinin çözümünü sağlayacak tek yol, daha önce sözünü ettiğim malum belgeler çerçevesinde kalacak ve bunları temel ittihaz edecek ciddi ve gerçekçi müzakerelerdir”⁹⁹⁷.

Coşkun Kırca konuşmasında, ayrıca karar tasarısının kabul edilmesi halinde KTFD'nin durumu tekrar değerlendireceği yani “bağımsızlığını ilân edeceği mesajını” Genel Kurul’da beyan etmiştir⁹⁹⁸.

Kıbrıs Türk basınından Dr. Fazıl Küçük’ün kurmuş olduğu Halkın Sesi gazetesi Coşkun Kırca’nın bu sözlerini 14 Mayıs 1983 tarihli sayısında manşetten büyük puntolarla “*Kırca, BM kürsüsünden “Kıbrıs hiçbir zaman Yunan adası olmayacak” diye haykırdı*”, “*Türk Kıbrıs asla yıkılmayacaktır*” şeklinde vermiş ve Kırca’nın konuşması Kıbrıs Türk basınında geniş yankı uyandırmıştır.

Öte yandan BM Genel Kurulu’nda Kıbrıs Rum Yönetimi Dışişleri Bakanı Nikos Rolandis konuşmasında, BM’de toplumlararası görüşmelerdeki Rum Temsilcisi Andreas Mavrommatis de BM Genel Kurulu Özel Siyasi Komite’de Rum görüşlerini destekleyici nitelikte konuşma yapmıştır.

BM Genel Kurulu, Kıbrıs sorunu konusunda Bağlantısız ülkelerce sunulan ve Kıbrıs Rumlarının tezini destekleyen karar tasarısını 13 Mayıs 1983 yılında kabul etti. BM Genel Kurulunda tasarının tümü üzerinde yapılan oylamada 100 ülke tasarı lehinde, 5 ülke de tasarı aleyhinde oy kullanmıştır. 21 ülkenin katılmadığı oylamada, Türkiye’nin yanısıra Malezya, Pakistan, Bangladeş ve Somali tasarıya red oyu verirken, 28 ülke çekimser kalmış, 21 ülke de oylamaya katılmamıştır. Karar tasarısının Kıbrıs’taki tüm yabancı birliklerin çekilmesini öngören 7. maddesi ile Güvenlik Konseyi’nin konuyu izlemesi ve konu ile ilgili kararların uygulanması için bir süre beklenmesini öngören 15. maddesi ayrı ayrı oylanarak kabul edilmiştir. 7. madde BM Genel Kurulu’nun Kıbrıs’taki tüm yabancı birliklerin geri çekilmesini, Kıbrıs sorununa taraflarca kabul edilebilir bir çözüm bulunmasını temel kabul etmekteydi. İki maddeye Türkiye ile birlikte Suudi Arabistan, Bangladeş, Pakistan ve Malezya

⁹⁹⁷ **1983 Nisan-Kasım Döneminde...**, s.50-51; Coşkun Kırca’nın İngilizce olan konuşmasının tam metni için bkz. **Aynı eser**, s.25-50.

⁹⁹⁸ **Aynı eser**, s.53; **Halkın Sesi**, 14 Mayıs 1983, s.; **Bozkurt**, 14 Mayıs 1983, s.1; **Hürriyet**, 13 Mayıs 1983, s.1.

aleyhte oy verirken, bu madde 89 ülkenin lehte oylarıyla kabul edilmiştir. Oylama sırasında 27 ülke çekimser kalırken 36 ülke de oylamaya iştirak etmemiştir⁹⁹⁹.

BM Genel Kurulu'nda, tasarının Güvenlik Konseyi ile ilgili 15. maddesi de 8'e karşı 86 oyla kabul edilmiş, bu maddenin oylaması sırasında 25 ülke çekimser kalırken, 36 ülke oylamaya katılmamıştır. Türkiye ile birlikte ABD, Portekiz, Suudi Arabistan, Bangladeş, Pakistan, Malezya ve Endonezya maddeye aleyhte oy kullanmıştır. Kabul edilen 15. maddede Güvenlik Konseyinden, BM'nin Kıbrıs konusunda daha önce kabul ettiği tüm kararların süratle ve etkili bir biçimde uygulanması için belirli bir zaman süreci içinde teşkilât yasası çerçevesinde gerekli ve uygun göreceği tüm pratik tedbirleri alması isteniyordu¹⁰⁰⁰.

a) BM Genel Kurul Kararı

13 Mayıs 1983 tarihinde Kıbrıs sorunu ile ilgili olarak BM Genel Kurulu'nda kabul edilen 37/ 253 Sayılı kararın metni aynen şöyledir:

“Birleşmiş Milletler Genel Kurulu,

Kıbrıs sorununu inceleyerek, Kıbrıs sorunu ile ilgili olarak 1 Kasım 1974 tarih ve 3212 Sayılı kararını ve bunu izleyen diğer kararlarını hatırlayarak, 12 Şubat 1977 ve 19 Mayıs 1979 tarihli doruk anlaşmalarını hatırlayarak,

Kuvvet zoruyla toprak işgal ve iktisabının kabul edilmezliği ilkesini yeniden teyid ederek,

Kıbrıs uyuşmazlığının sürüp gitmesini uluslararası barış ve güvenliğe ciddi bir tehdit oluşturduğunu önemle kaydederek,

Birleşmiş Milletlerin Kıbrıs'a ilişkin kararlarına henüz uyulmadığına derin üzüntü duyarak,

Kıbrıs la ilgili uluslararası bir Konferans toplanma düşüncelerini hatırlatarak, Kıbrıs Cumhuriyeti topraklarının bir kısmının yabancı güçlerin hala işgali altında bulundurulduğu gerçeğinden üzüntü duyarak,

Kıbrıs'ın demografik (nüfus) yapısını değiştiren veya oldu bittilere yol açan her türlü tek yanlı eylemlerden üzüntü duyularak,

⁹⁹⁹ **Bozkurt**, 14 Mayıs 1983, s.1; **Cumhuriyet**, 14 Mayıs 1983, s.1,11; **Tercüman** , 14 Mayıs 1983, s.1,14; **Hürriyet**, 14 Mayıs 1983, s.13.

¹⁰⁰⁰ **Bozkurt**, 14 Mayıs 1983, s.1; **Cumhuriyet**, 14 Mayıs 1983, s.1, 11; **Tercüman** , 14 Mayıs 1983, s.1, 14; **Hürriyet**, 14 Mayıs 1983, s.13.

Kıbrıs sorununu Birleşmiş Milletler ana sözleşmelerinin kuralları ve Birleşmiş Milletlerin Kıbrıs sorununa ilişkin uygun kararları uyarınca daha fazla geciktirmeden barışçı yollarla bir çözüme bağlamak gereğini bir kez daha vurgulayarak,

1) Kıbrıs Cumhuriyeti'nin egemenliğine, bağımsızlığına, toprak bütünlüğüne, birliğine ve bağlantısızlığına tam desteğini tekrarlar ve iç işlerine yönelen tüm yabancı müdahalelerden vazgeçilmesini bir kez daha hatırlatarak,

2) Kıbrıs Cumhuriyeti'nin ve halkının tüm ülke üzerindeki, doğal kaynakları ve diğer kaynaklar üzerindeki tam ve etkili egemenlik ve denetim hakkını bir kez daha teyid eder ve tüm devletleri Kıbrıs Cumhuriyeti hükümetini bu hakları kullanmasında desteklemeye ve yardımcı olmaya çağırır,

3) Yasadışı konum düzenlenmesi dahil yukarıda sözü edilen hakların tam ve etkili kullanımını zayıflatmak amacını güden her eylem ve davranışı kınar,

4) Kıbrıs Cumhuriyeti'nin Cumhurbaşkanı tarafından yapılan tam askersizleştirme önerisini memnunlukla karşılar.

5) 12 Şubat 1977 ve 19 Mayıs 1979 tarihli doruk anlaşmaların ve bu anlamaların kurallarına destek beyan eder.

6) Kıbrıs sorununun çözümü için geçerli ve temel ilkeler ihtiva eden Genel kurulun 3212 sayılı kararı ile bu kararı onaylayan Güvenlik Konseyinin 13 Aralık 1974 tarih ve 365 sayılı kararının ve Konsey ile Genel Kurul'un müteakip kararının derhâl etkili bir biçimde uygulanmasını ister.

7) Tüm işgal kuvvetlerinin Kıbrıs Cumhuriyetinden çekilmesini; Kıbrıs sorununa süratli ve kabul edilebilir bir çözüm bulunmasında temel bir unsur sayar.

8) Tüm işgal kuvvetlerinin Kıbrıs Cumhuriyetinden derhal çekilmesini talep eder.

9) Toplumlararası görüşmelerde bir ilerleme olmadığını kaydederek Genel Sekretere çabalarını yoğunlaştırmasını tavsiye eder.

10) İki toplumun temsilcilerini, Birleşmiş Milletler'in uygun kararları ve doruk anlaşmaları çerçevesinde iki toplumun temel ve meşru haklarına dayalı taraflarca karşılıklı kabul edilebilir bir çözüme mümkün olduğu kadar erken bir zamanda ulaşmak için BM Genel sekreterinin gözetiminde özgürce eşit düzeyde anlamlı sonuç alıcı, yapıcı ve özgür görüşmeler yapmaya çağırır.

11) Tüm Kıbrıslıların dolaşım, yerleşim ve mülkiyet hakları dahil insan haklarına ve özgürlüklerine saygı gösterilmesini ve göçmenlerin gönüllü olarak ve güvenlik içinde evlerine dönmelerini sağlayacak acil tedbirlerin alınmasını çağırır.

12) Silâh zoru ile yaratılan fildi durumun her ne şekilde olursa olsun Kıbrıs sorununu çözümünü etkilemesine izin verilmemesi gerektiğini kaydeder.

13) İlgili tarafları Kıbrıs sorunun barışçı yollarla adil ve kalıcı bir çözüm bulunması sürecini ters yönde etkileyecek tek yanlı eylem ve girimlerden kaçınmaya ve BM Genel Kurulu'nun ve Güvenlik konseyinin uygun kararları tahtında yüklendiği görevlerin yerine getirilmesinde, Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri ve Birleşmiş Milletler Barış Gücü ile işbirliği yapmaya çağırır.

14) İlgili tarafları Kıbrıs Cumhuriyeti'nin bağımsızlığını, birliğini, egemenliğini ve toprak bütünlüğünü çiğneyen veya çiğnemeye yönelik her türlü eylem ve davranıştan kaçınmaya çağırır.

15) BM Güvenlik konseyince, belirli bir süre içinde aldığı kararların uygulanma sorununu incelemeyi ve BM Genel Kurulu'nun Kıbrıs sorununa ilişkin kararlarına süratle ve etkili bir biçimde uyulmasını sağlayarak uygun ve pratik tedbirleri BM ana sözleşmesine uygun olarak almayı tekrar eder.

16) BM Genel Sekreterinin raporunda belirtildiği şekilde Kıbrıs sorununa bir çözüm bir çözüm arayışında kişisel girişimlerde bulunulmasını, Kıbrıs sorununa adil ve kalıcı bir çözüm bulunması girişimlerini başlatmak için Güvenlik Konseyinin kendisine verdiği arabuluculuk misyonu çerçevesinde uygun göreceği adımları atmasını ve inisiyatifleri kullanmasını ve temaslarının sonuçlarını Genel Kurulun 38 . birleşimine rapor etmesini rica eder.

17)“Kıbrıs sorunu” başlıklı konunun Genel Kurulun 38. birleşiminin gündem taslağına ve Genel sekreterin bu birleşimde alınan kararlara uyulup uyulmadığının denetlenerek Genel Kurul 38 . birleşiminde konunun tüm yanlarıyla ilgili bir rapor sunmasını karara bağlar”¹⁰⁰¹.

Genel Kurul'un aldığı bu kararın daha öncekilerden en büyük değişikliği, adadaki “tüm yabancı güçler” deyimini yerine “işgal kuvvetleri” deyimini kullanması ve

¹⁰⁰¹ **Yenidüzen**, 17 Mayıs 1983, s.2; Kararın İngilizce metni için bkz. **1983 Nisan-Kasım Döneminde...**, s.57-59; Türkiye basınındaki diğer gazetelerde kararın tam metni bulunmamakta sadece yorumlanmış birkaç maddesi yer almaktadır. bkz. **Cumhuriyet**, 13-14 -15 Mayıs 1983; **Tercüman**, 13-14-15 Mayıs 1983.

toplumlararası görüşmelerin kaderini onların adadan çekilmelerine bağlayan bir üslup kullanmasıdır. Ayrıca Güvenlik Konseyi'ni de eskisinden daha kesin bir dille önlem almaya çağırılmaktadır. Ancak bilindiği gibi BM yasası gereğince Genel Kurul'un kararları bağlayıcı değildir. Bu kararlar anlaşmayı kolaylaştırmayarak, güçleştirmektedir¹⁰⁰².

BM kararı, dünya basınında da yankı uyandırmış, Fransa'da yayınlanan De Le Monde gazetesi 15-16 Mayıs tarihli nüshasında başyazısını BM'nin Kıbrıs konusunda aldığı son karara ayırarak başyazısında, Makedonya'dan Kıbrıs'a kadar uzanan bir gerginlik döneminin başladığını savunmuştur¹⁰⁰³.

b) BM Kararının Kıbrıs Rum Basınındaki Yankıları

b.1) Karar Öncesi

Rum gazeteleri, 13 Mayıs günü yine BM Genel Kurulu'nda yapılmakta olan Kıbrıs görüşmeleri ile ilgili haberlere sayfalarında önemli ve geniş ölçüde yer ayırmışlardır. Eleftherotipia gazetesi "Kıbrıs için bir zaferin kesin olduğunu" öne sürerken Fileleftheros ise Türklerin yalnızlığa itildiklerini iddia etmiştir. Gazeteler, Genel Kuruldaki görüşmelerin 13 Mayıs'ta tamamlanacağını da bildirmişlerdir.

Eleftheritipia gazetesi, Rum Yönetimi lideri Kipriyanu'nun 14 Mayıs'ta Yunanistan Başbakanı Andreas Papandreu ile görüşmelerde bulunmak üzere Atina'ya gideceğini, gerek Kıbrıs'ta gerekse Atina'da yapılacak görüşmeleri çok önemli olarak nitelendirmiştir. Gazete, Kıbrıs konusunu ileriye götürmek için izlenecek yolun bu görüşmelerde belirleneceğini öne sürmüştür. Rum gazetesi ayrıca, Spiros Kipriyanu'nun Roma, Brüksel ve Paris'e yapacağı ziyaret ışığında, Kipriyanu ile Papandreu'nun görüşmelerinde özellikle Kıbrıs sorununun AET üyesi ülkelerde ileriye götürülmesi konusu üzerinde durulacağını belirtmiştir.

13 Mayıs 1983 tarihli Apoyevmatini gazetesi, New York kaynaklı bir haberinde "bu yazın Kıbrıs için kritik bir dönem olacağını" öne sürerek, Atina'daki diplomatik çevrelerin bir "karar aşamasından" söz etmeye başladıklarını bildirmiştir. Apoyevmatini kararın, Ortadoğu'da Lübnan, Suriye ve İsrail'de yaşanan gelişmelere bağlı olduğunu iddia etmiştir. Gazete BM'nin girişimlerinin başarısızlığa uğraması halinde şunların gerçekleşeceğini iddia etmiştir;

¹⁰⁰² Haluk ULMAN, "Boşuna Çaba", **Hürriyet**, 17 Mayıs 1983, s.8.

¹⁰⁰³ De Le Monde'nin yazısı için bkz. **Cumhuriyet**, 17 Mayıs 1983, s.12 .

1) Amerikalı yetkililerin teşviki ve özellikle sağladığı açık destek nedeniyle Ankara tutumunu sertleştirecektir.

2) Birleşik Amerika bölgedeki durum nedeniyle Kıbrıs meselesini kapatmak konusunda acele etmektedir. Bunun için mevcut taksimci gerçekleri pekiştirmek isteyecektir¹⁰⁰⁴.

Apoyevmatini gazetesi, diplomatik kaynaklara dayanarak , bütün bunların BM Genel sekreteri Perez de Cuellar'ın yapacağı girişimin kaydedeceği gelişmelere bağlı olacağını ve Genel Sekreterin girişiminin şu noktalara dayalı olacağını iddia ediyor;

1) Her iki tarafı da bir dereceye kadar tatmin edebilecek iki bölgeyi bir çözüm şekli.

2) Türklerin elinde kalacak toprak miktarının azaltılması için yapılacak toprak ayarlamasına, Magosa konusuyla da başlanması ve başka hassas bölgelerin iadesi.

İyi haber alan çevrelerin “zayıf bir federasyondan” veya “bir nevi konfederasyondan” söz ettikleri, bu pazarlığın yaz aylarında doruğa ulaşacağını ve nereye varacağını kestirilemeyeceğini aynı çevrelerin Kıbrıs meselesinin ilk kez böyle kritik bir aşamaya gireceğini de iddia ettikleri ifade edilmiştir¹⁰⁰⁵.

b. 2) Karar Sonrası

Kıbrıs Rum basını 14 Mayıs günlü gazetelerinde, BM Genel Kurulu'nun Kıbrıs konusunda aldığı kararla ilgili haberlere sayfalarında geniş yer ayırarak, bu kararı Rum tarafının büyük bir zaferi olarak takdim etmişlerdir.

Kıbrıs Türk gazetelerinden Bozkurt, 15 Mayıs 1983 tarihli Rum basın özetleri bölümünde, Rumların tepkisini bir Rum gazetesinin başlığından “BM işgal kuvvetlerinin çekilmesini derhâl onayladı” şeklinde alıntı yaparak şu şekilde vermiştir.

“Ta Nea (manşet) : Bütün “işgal kuvvetlerinin” derhâl çekilmesini öngören karar tasarısı onaylandı. Oylamada 103 ülke karar tasarısına olumlu, 5 ülke olumsuz oy verdi, 35 ülke çekimser kaldı.

Fileleftheros (manşet) : BM'de 103 ülke lehte, 5 ülke aleyhte oy kullandı, 20 ülke çekimser kaldı. Özlü ve yapıcı görüşmeler yapılması isteniyor.

Eleftherotipia (manşet) :BM, Kıbrıs'ın tutumunu haklı çıkardı. “Zafer”, 103 ülke lehte, 5 ülke aleyhte oy kullandı. 20 ülke çekimser kaldı. Uluslararası topluluk “işgal kuvvetlerinin” derhâl çekilmesini talep ediyor.

¹⁰⁰⁴ Bozkurt, 14 Mayıs 1983, s.1, Yenidüzen, 17 Mayıs 1983, s.2.

¹⁰⁰⁵ Bozkurt, 14 Mayıs 1983, s.1, Yenidüzen, 17 Mayıs 1983, s.2.

Simerini (manşet): BM’de onaylanan karar suretine rağmen zaferimiz sonuç sağlayacak nitelikte değildir. Türk politikası baskılarla değiştirilemez.

Alithia: Karar tasarısı 5 aleyhte ve 20 çekimser oya karşı 103 oyla onaylandı.

Agon: Tutumumuz BM Genel Kurulunda onaylandı. 103 ülke lehimize oy kullandı.

Cyprus Mail (manşet) : Birleşmiş Milletler Türklere “dışarı” dedi. Genel Kurulun çağrısı büyük bir çoğunluk sağladı.

Rum gazeteleri Atina’da bulunan Rum Yönetimi lideri Spiros Kipriyanu ile Yunanistan Başbakanı Papandreu’nun, BM Genel Kurulundan çıkan karardan dolayı memnurluk belirttiklerini bildiriyorlar.

Rum radyosu, Kipriyanu’nun New York’ta bulunan Rum Dışişleri Bakanı Rolandis’i telefonla arayarak, kendisini, Rum delegasyonunu ve partiler arası heyeti “elde ettikleri başarıdan dolayı” kutladığını söyledi.

Eleftherotipia gazetesine göre, Kipriyanu Atina’da verdiği demeçte, Genel Kuruldan Kıbrıs’la ilgili olarak çıkartılan kararın, “Kıbrıs’ın ve mücadeleciler olan Kıbrıs halkının tutumunun ve taleplerinin tamamen haklı olduğunu kanıtladığını” öne sürdü ve bu kararın, şimdiye kadar BM Genel Kurulundan çıkan en güçlü karar olduğunu iddia etti¹⁰⁰⁶.

c) Kıbrıs Rum Yönetimi’nin ve Yunanistan’ın Tepkileri

Kıbrıs Rum Yönetimi ve Yunanistan’da, BM’de Kıbrıs ile ilgili olarak alınan karar büyük bir sevinç yaratmıştır.

Yunanistan için bir zafer olan bu karar, Yunanistan’ın iç politikası açısından bakıldığında, Papandreu’nun itibarını ve iktidarını iyice kuvvetlendirmiştir. İş başına geldiğinden beri Kıbrıs sorununu enternasyonalize edeceğini belirten Papandreu Hükümeti, neticede bu kararını gerçekleştirmiştir. Kıbrıs meselesinin milletlerarası plâforma itilmesi demek, Kıbrıs meselesinin çözümü ve Türk askerinin adadan çekilmesi demek değildir. Yunanistan bu kararla yeni avantajlar ve yeni kozlar elde etmiştir¹⁰⁰⁷.

Kıbrıs Rum lideri Kipriyanu, Genel Kurul’un, Kıbrıs Cumhuriyeti’nin egemenliği, bağımsızlığı, toprak bütünlüğü ve bağlantısızlığını tamamen desteklemek,

¹⁰⁰⁶ Bozkurt, 15 Mayıs 1983, s.3.

¹⁰⁰⁷ Fahir ARMAOĞLU, “ Karar ve Sonrası”, Tercüman, 15 Mayıs 1983, s.4.

içişlerine her türlü dış müdahaleye son verilmesini istemek sureti ile Kıbrıs'ın ve Kıbrıs halkının, adanın bütün toprakları, doğal ve sair kaynakları üzerinde egemenlik hakkı bulunduğunu bir kez daha vurgulamış ve bu hakkını kullanabilmesi için bütün devletleri Kıbrıs Cumhuriyetine yardımcı olmaya ve destek sağlamaya çağırmıştır.

Kipriyanu, BM kararının, “*bu hakkın kullanılmasını engelleyen her davranışı kınadığını*”, öne sürerek Genel Kurulun, sadece bütün BM kararlarının tamamının uygulanmasını istemekle kalmadığını, Güvenlik Konseyine bu kararların uygulanmasını sağlamak için, gerekli olduğu takdirde tedbir alma konusunu inceleyerek gerekli tedbirleri almasını da önerdiğini ifade etmiştir. Kipriyanu, Genel Kurulun, “Kıbrıs sorununun erken çözüme ulaşması için bütün işgal kuvvetlerinin Kıbrıs Cumhuriyeti’nden çekilmesini esaslı bir ön koşul saydığını ve bu kuvvetlerin çekilmesini talep ettiğini” ifade etmiştir. Kipriyanu’ya göre kararın önemli bir diğer maddesi de, insan hakları ve temel özgürlüklere saygı gösterilmesini sağlayan, özellikle seyahat ve yerleşme özgürlükleri ile mülk edinme hakkına değinmesi, göçmenlerin güvenlik içinde evlerine dönmeleri için derhal tedbirler alınmasını talep etmesidir¹⁰⁰⁸.

C) GENEL KURUL KARARININ YARATTIĞI İLK TEPKİLER VE KIBRIS TÜRKLERİNİN BAĞIMSIZ DEVLET İLÂNI SÜRECİ

1) BM Genel Kurul Kararının Bağımsızlığa Etkisi

BM Genel Kurulu’nun 13 Mayıs 1983 tarihinde Kıbrıs ile ilgili olarak almış olduğu karar, bağımsızlık ilânı için bardağı taşıran son damla olmuştur.

BM’de Rumların istekleri doğrultusunda kararlar alınarak, Rum tarafının tüm Kıbrıs’ın meşru hükümeti olarak kabul edilmesi ve Rumların tutumunun kesinlikle anlaşılması bağımsızlık ilânını zorunlu hale getiren en temel nedenlerdendir¹⁰⁰⁹.

Genel Kurul kararının Kıbrıs’taki tüm “yabancı işgal” güçlerinin derhâl çekilmesi maddesi de, aynı zamanda Kıbrıs Türklerinin güvenliğini korumak için Ada’da bulunan Türk askerinin de çekilmesi anlamına gelmekteydi. Bu kararlar Rumlar tüm dünyayı “işgali” ortadan kaldırmak, yabancı güçlerin Ada’dan çıkarılması için yardıma, işbirliğine çağırılmış oluyordu. Bu kararın uygulanması durumunda Türkiye ve

¹⁰⁰⁸ Bozkurt, 15 Mayıs 1983, s.3.

¹⁰⁰⁹ Sabahattin İSMAİL ile 1 Şubat 2005 tarihinde KKTC Cumhurbaşkanlığı Çalışma Odası’nda yapmış olduğumuz görüşmeden .

Kıbrıs Türkleri çok büyük tehlikelerle karşı karşıya kalmış olacaktı¹⁰¹⁰. Bunun üzerine bağımsızlık ilânı artık kaçınılmaz olmuştur. Türkiye ve Kıbrıs Türk liderliği bağımsızlık ilân etmekten başka çareleri olmadığını iyice görmüştü. Türkiye de Rumların anlaşma niyetinde olmadıklarını iyice anlamış ve bağımsızlık ilânına karar vermiştir¹⁰¹¹. Ancak Türkiye Hükümeti yetkilileri ve Dışişleri Bakanlığı, KKTC'nin ilanı öncesinde KTFD Başkanı Denктаş'la mutabık kaldıkları, bağımsızlık ilanını Türkiye'nin istediği, desteklediği yönünde hiçbir açıklamada bulunmamış, aksine bu olayı sadece Kıbrıs Türklerinin kararı olarak gerek Türk kamuoyuna gerekse dünya kamuoyuna, basına lânse ettirmiştir. Hatta zaman zaman da Denктаş'ın bağımsızlık ilânı yönündeki açıklamalarına yönelik İter Türkmen tepki göstermiş gibi görünmüştür.

Oysa KKTC'nin kurucusu, Rauf Denктаş bağımsızlık ilânı konusunda Türkiye ile mutabık kaldıklarını, birlikte anlaşarak bu kararı aldıklarını, ancak dış dünyanın tepkilerine karşı kendilerinin ve Türkiye'nin bunu açıklayamadığını belirtmiştir¹⁰¹².

KTFD Enformasyon Dairesi tarafından 1983 yılı Ekim ayında hazırlanan ve sadece resmi açıklamalar için kullanılan bir bültende BM kararının bağımsızlık üzerine etkisini *“Kıbrıs Rum Yönetimi 13 Mayıs 1983 yılında Bağlantısız ülkelerin desteğiyle Kıbrıs gerçeklerine taban tabana zıt ve Kıbrıs Türklerinin ölüm fermanı özelliğini taşıyan bir karar ile Kıbrıs Rumlarının Kıbrıs'ta, Kıbrıs Türklerinin eşit, kurucu ortaklık haklarını ve güvenliklerini göz önünde bulunduran gerçekçi bir çözüme taraftar olmadıkları, hayalci çözümler peşinde koştukları ve bu yolda birçok ülkenin desteğini sağladıkları kesinlik kazandı. KTFD Başkanı Rauf Denктаş bu gerçekler ve amaçlar doğrultusunda, BBC ve The Times aracılığı ile 17 Mayıs 1983'te Kıbrıs Türklerinin Kıbrıs gerçeklerini dünyaya açıklıkla yansıtabilmesi için atılması gereken kesin adımın, “mevcut bağımsız Kıbrıs Türk Federe Devleti'nin” ardından “Federe” kelimesini atarak, uluslararası tanınma yönüne gidilmesi olduğunu duyurdu”*¹⁰¹³ şeklinde ifade etmiştir.

¹⁰¹⁰ KKTC Cumhurbaşkanı Rauf R. DENKTAŞ ile 26.01.2005 tarihinde KKTC Cumhurbaşkanlığı Sarayı'nda yapmış olduğumuz görüşmeden; Rauf Denктаş ile bu konuda yapılan söyleşi için bkz. S. İSMAIL, *Özgür ...*, s.24

¹⁰¹¹ KKTC Cumhurbaşkanı Rauf R. DENKTAŞ ile 26.01.2005 tarihinde KKTC Cumhurbaşkanlığı Sarayı'nda yapmış olduğumuz görüşmeden.

¹⁰¹² Aynı görüşmeden.

¹⁰¹³ KKTC Milli Arşiv, TK K. No: 003 Dem.No: 153 A; Tanınma İsteğimize Rum Tepkileri (Mayıs – Ekim 1983) Enformasyon Dairesi Hizmete Özel Bülten, Lefkoşa, 1983.

KKTC Cumhurbaşkanı Rauf Denktaş'ın danışmalarından Sabahattin İsmail BM kararından sonra “Rumların Türklerle bir arada yaşama niyetinde olmadığını anlaşılması üzerine, Türklerin iki eşit egemen devlete dayalı bir anlaşmayı istediğini ortaya koymak için ve yine bir anlaşmanın iki eşit egemen tarafından biri olmak için bağımsızlık adımı atıldığını” ifade etmiştir¹⁰¹⁴.

BM kararından sonra KTFD Başkanı Rauf Denktaş, bağımsız devlet ilân edileceğini tüm dünya kamuoyuna duyurmuştur. KKTC'deki siyasal partiler, kurum ve kuruluşlar, dernekler, sivil toplum örgütleri kararı kınayan bildirimler sunmuşlardır. Bu karara tepki olarak da bağımsızlık ilânı gündeme gelmiştir. Özellikle Kıbrıs Türk basını bağımsızlık ilânına büyük destek vermiş, yayınlanan bildirimleri manşetlerine taşımış, halkı bağımsızlık için mitingde davet eden yazılar yayınlamıştır.

Sadece KTFD siyasal partileri içinde sol yelpazede yer alan CTP ve TKP ile CTP'nin yayın organı olan Yenidüzen gazetesi bağımsızlık ilânı açıklamalarına karşı çıkmıştır. Diğer tüm Kıbrıs Türk basını bağımsızlık düşüncesinin Kuzey Kıbrıs'ta tam anlamıyla yerleşebilmesi, Türk ve dünya kamuoyunu buna hazırlamak için 13 Mayıs 1983'ten KKTC'nin ilânına kadar olan süreçte bu konuya büyük yer vermiş ve bağımsızlık ilânını desteklemiştir. Bilindiği gibi Kıbrıs Türk kesiminde parti gazeteciliği bulunduğundan, her partinin de görüşlerini yansıtan yayın organları yer almaktaydı. Dolayısıyla Kıbrıs basınına bakarak KTFD'deki siyasal partilerin bağımsızlık ilânına yaklaşımını da rahatlıkla anlayabiliriz.

2) KTFD Yönetimi'nin Tepkileri

a) KTFD Hükümeti'nin Tepkileri

BM Genel Kurulu'nda Kıbrıs'la ilgili olarak alınan karar, gerek KTFD Hükümeti kanadında gerekse Kıbrıs kamuoyunda büyük tepki ile karşılanmış, bağımsız devlet ilânı yönünde açıklamalar, çalışmalar hızlandırılmıştır.

KTFD Koalisyon Hükümeti'nin¹⁰¹⁵ Başbakanı Mustafa Çağatay, BM Genel Kurulu'nda görüşmeler devam ederken köy gezilerinde “Kıbrıs'ın gerçeklerini dikkate almayan herhangi bir kararın KTFD'yi bağlamadığını, bağlamayacağını”, “birlik ve

¹⁰¹⁴ Sabahattin İSMAIL ile 1 Şubat 2005 tarihinde KKTC Cumhurbaşkanlığı Çalışma Odası'nda yapmış olduğumuz görüşmeden .

¹⁰¹⁵ KTFD'de 1982 yılında sonra 98 günlük Hükümet bunalımından sonra Ulusal Birlik Partisi (UBP), Demokrat Halk Partisi (DHP) ve TBP (Türk Birliği Partisi) partilerinden ve dıştan destek veren Bağımsız Milletvekili Nejat Konuk'un da desteğiyle 16 Mart 1981 tarihinde UBP'den Mustafa Çağatay'ın Başbakanlığında bir koalisyon hükümeti kurulmuştu. Bkz. Cumhuriyet, 16 Mart 1982, s.11.

beraberlik içinde olan Kıbrıs Türk toplumunun, ortaya çıkabilecek herhangi bir durumu dikkate alması ve ona göre tutum ortaya koymasının zor olmayacağını”¹⁰¹⁶ belirterek daha karar oylamaya sunulmadan bağımsızlık ilân edileceğinin mesajını halka veriyordu. Başbakan Çağatay, köy gezilerinde de üstü kapalı da olsa halkı bağımsızlığa hazırlamaktaydı.

BM Genel Kurulu’nda yaşanan bu gelişmeler karşısında KTFD’de bağımsızlık yönünde hazırlıklar hızlanmıştı. KTFD Bakanlar Kurulu 13 Mayıs tarihinde olağanüstü bir toplantı yaparak BM’deki Kıbrıs sorunuyla ilgili görüşmeleri ele alıp siyasal durumu değerlendirmiştir. Ayrıca Bakanlar Kurulu toplantısında toplumlararası görüşmelerdeki Rum Temsilcisi Andreas Mavrommatis’in, BM Genel Kurulu Özel Siyasi Komite’de Rum görüşlerini destekleyici nitelikteki konuşmasını incelemiştir. KTFD Bakanlar Kurulu, Mavrommatis’in konuşmasını Kıbrıs konusunda Rumların o güne kadar izlediği resmi tutumu değiştirir nitelikte ve iki toplum arasındaki görüşmeleri baltalayıcı olarak bulmuştur. Bakanlar Kurulu toplantısı sonunda bir açıklama yapan Başbakan Mustafa Çağatay, Bakanlar Kurulunun değerlendirmesiyle ilgili olarak şöyle demiştir:

“Mavrommatis’in konuşması, 1975’ten itibaren ikili anlaşmalar yoluyla tarafların kabul ettiği hususları da inkâr edici bir içerik taşımaktadır. Bu tür bir konuşmanın BM’de, toplumlararası görüşmelerdeki Rum temsilcisi tarafından yapılmış olması çok anlamlıdır ve toplumlararası görüşmeleri darbeleyici niteliktedir. BM’deki gelişmeler; Bakanlar Kurulumuzda yakından ve duyarlılıkla izlenmektedir.”¹⁰¹⁷.

Mustafa Çağatay ayrıca Londra’da bulunan Denktaş’tan BM’deki gelişmelerle alakalı olarak gerekli mesajı alarak, Devlet Başkan Vekili Nejat Konuk ve TC Lefkoşa Büyükelçisi İnal Batu ile de ayrı ayrı görüşerek¹⁰¹⁸ muhtemelen karara tepkiler için hazırlıkları hızlandırmıştır.

Başbakan, tasarının BM Genel Kurulu’nda kabul edilmesinden hemen sonra New York’ta bulunan Dışişleri ve Savunma Bakanı Kenan Atakol’a Ada’ya dönmesi için talimat göndermiştir¹⁰¹⁹.

¹⁰¹⁶ **Cumhuriyet**, 10 Mayıs 1983, s.3

¹⁰¹⁷ **Bozkurt**, 14 Mayıs 1983, s.1; **Halkın Sesi**, 14 Mayıs 1983, s.1.

¹⁰¹⁸ **Bozkurt**, 14 Mayıs 1983, s.1; **Halkın Sesi**, 14 Mayıs 1983, s.1.

¹⁰¹⁹ **Bozkurt**, 15 Mayıs 1983, s.1; **Halkın Sesi**, 15 Mayıs 1983, s.2.

Çağatay, BM Genel Kurulu'ndan geçirilen kararlarla ilgili olarak 15 Mayıs 1983'te yaptığı basın açıklamasında karara tepkisini belirterek, karar karşısında yeni bir “durum değerlendirmesi”, “yeni bir politika” saptanacağını ifade etmiş, bağımsızlık ilân edileceği yolunda mesajlar vermiştir.

Başbakan Mustafa Çağatay, BM Genel Kurulundan geçirilen kararlarla ilgili görüşlerini de Başbakanlık Basın Bürosu aracılığıyla kararın “Kıbrıs'ın gerçeklerini gözetmeyen, Kıbrıs Türk halkının haklarını ayaklar altına alan ve toplumlararası görüşmeleri başarısızlığa mahkum eden bir içerik taşıdığını” ifade ederek kararın pek çok şeyi değiştirebilecek nitelikte olduğunu, bu karardan sonra yeni politika belirleneceğini belirtmiştir¹⁰²⁰.

Çağatay'ın demeci Kıbrıs Türk basınında, Birlik¹⁰²¹, Bozkurt¹⁰²² ve Halkın Sesi gibi milliyetçi çizgideki gazetelerde yer almıştır. 15 Mayıs 1983 tarihli Halkın Sesi gazetesi Çağatay'ın açıklaması ile ilgili olarak “Çağatay Yeni Bir Politika Saptamak Kaçınılmazdır” başlığını kullanırken, Bozkurt gazetesi ise “Genel Kurul Kararı Olağanüstü Bir Toplantıda İncelenecek”, “Çağatay: Alınan Karar Bizi Bağlamıyor dedi” şeklinde büyük puntolarla vermiştir.

16 Mayıs'ta New York'tan Kıbrıs'a dönen KTFD Dışişleri ve Savunma Bakanı Kenan Atakol, Genel Kurul'da kabul edilen kararın Türk toplumunu hiçbir yönden bağlamadığını bildirerek kararı olumsuz olarak nitelendirmiştir. “Kararı hiçbir şekilde tanımıyoruz” diyen Atakol, “kararın değerlendirmesini de sadece hükümet olarak değil, meclis , partiler ve toplum olarak da” yapmaları gerektiğini vurgulamıştır¹⁰²³.

Devlet Başkan Vekili ve Meclis Başkanı Nejat Konuk da karar karşısında self determinasyon hakkında kararlı olduklarını belirterek, Kıbrıs Türk toplumunun kendi

¹⁰²⁰ Bozkurt, 15 Mayıs 1983, s.1; Halkın Sesi, 15 Mayıs 1983, s.2; Birlik , 15 Mayıs 1983, s. ; 1983 Nisan-Kasım Döneminde., s.61-62.

¹⁰²¹ Birlik gazetesi , Kuzey Kıbrıs'taki siyasi yelpazede sağ kanatta yer alan UBP'nin resmi yayın organı olarak 1 Ağustos 1980'de yayınlanmaya başlamış ve 2003 yılına kadar da devam etmiş olan günlük siyasi gazetedir. Gazete'nin üç ana politikası vardır. Bunlar; 1) Denktaş'ın ve UBP'in muhaliflerine açık ve yalın bir şekilde karşı çıkmak, 2) Eski Türk Mukavemet Teşkilatçılarına övgü 3) Rum gazetelerinin yayınlarına karşı çıkmak ve Rum politikacılarını cevaplandırmaktır. Maddi olanaksızlıklar yüzünden kapanan gazete 2003 yılından itibaren Güneş adıyla yayınlanmaya başlamıştır. Bkz. C. ÜNLÜ, a.g.e, s.191-192.

¹⁰²² Bozkurt gazetesi ise Kuzey Kıbrıs'ta Cemal Togan'ın sahibi ve Genel Yayın Müdürü olduğu bir gazetedir. 1951 yılından 1988 yılına kadar yayınlanmıştır. Bozkurt, milliyetçi çizgide yer alan günlük bir gazete olup Rumlara karşı Kıbrıs Türk hakkının haklarını savunmakta ve Anavatan Türkiye'ye bağlılığı dile getirmekteydi. Gazetelerin arşivi bugün KKTC Milli Arşiv ve Araştırma Dairesi'nde yer almaktadır. Bkz. C. ÜNLÜ, a.g.e, s.194-195.

¹⁰²³ Halkın Sesi, 17 Mayıs 1983, s.2; Bozkurt, 19 Mayıs 1983, s.1.

kaderini tayin hakkını kullanacağını, yani bağımsız devlet ilan edileceğini açıklamıştır. Konuk, BM'nin başta gelen ilkesinin self determinasyon olduğu bir dönemde, Kıbrıs Türk toplumuna söz hakkı bile tanınmadığı, self determinasyonun ise tek taraflı olarak düşünüldüğü bir toplantıda alınan kararın, Kıbrıs Türkleri için hukuken olduğu kadar siyasal açıdan da geçersiz olduğunu ifade etmiştir.

Nejat Konuk bağımsızlıktan bahsederek şöyle demiştir: “ *Kıbrıs Türk ve Rum halkı kendi özgür iradeleriyle bu konuda kesin karara varacaktır. Kıbrıs Türk toplumu olarak biz self determinasyon hakkımızdan zerre kadar ödün vermek niyetinde değiliz*”¹⁰²⁴.

Türkiye basınında, BM kararından hemen sonra, KTFD Bakanlar Kurulu'nun üst üste yaptığı toplantılar sonucunda bağımsızlığın ilânı yönünde bir takım kararlar aldığı iddiaları yer almıştır. Günaydın gazetesi, güvenilir kaynaklardan aldığını belirttiği haberinde “bağımsız Kıbrıs Türk Devletinin 19 Mayıs 1983'te ilân edileceği ve iki bayramın birlikte kutlanacağı” iddiasında bulunmuştur¹⁰²⁵.

b) KTFD Parlamento Heyetinin Tepkileri

BM Genel Kurulu'nun, Kıbrıs sorunu ile ilgili görüşmeleri dolayısıyla New York'ta bulunan KTFD Parlâmento Heyeti de, Genel Kurul'dan çıkan kararın Kıbrıs Türk toplumuna karşı haksızlıklarla dolu olduğunu, bu nedenle kararı reddettiklerini açıklamıştır. Yayınladıkları bildiri de, kararın Kıbrıs Türk toplumunun güvenlik gereksinimlerini dikkate almadığı da vurgulanarak, Bağlantısız Temas grubunun tutumu eleştirilmiştir.

Fuat Veziroğlu, Özker Özgür, Orhan Bilgehan, Oğuz Korhan, Mehmet Ali Onay ve Hakkı Atun imzasıyla 16 Mayıs 1983 tarihinde New York'ta yayınlanan bu bildiri aynen şöyledir:

“BM Genel Kurulu'nun Kıbrıs konusunda aldığı son karar, ikili görüşmeler ve doruk anlaşmalarına temas eden kısımlar bir yana bırakılacak olursa, tamamen, Rum tarafının istemlerine dayalıdır.

Bir süre önce Kıbrıs'ı ziyaret ederek iki tarafla temaslarda bulunan ve Kıbrıs sorununun çözümüne katkıda bulunmaya çalıştığını açıklayan Bağlantısız ülkeler temas grubu, bu amaca ters düşecek şekilde hazırladığı karar taslağını Genel Kurula sunmak ve kabul ettirmekle tek yanlı davranışlarını sürdürmüştür.

¹⁰²⁴ **Halkın Sesi**, 17 Mayıs 1983, s.2; **Bozkurt**, 19 Mayıs 1983, s.1; **Cumhuriyet**, 20 Mayıs 1983, s.7.

¹⁰²⁵ **Günaydın**, 15 Mayıs 1983, s.7.

Kıbrıs sorununun iki toplum arasında Kıbrıs'ta çözümlenmesi gerektiğini, ikili görüşmelerin sürdüğünü dikkate almayan temas grubu ve temsil ettiği bağlantısız ülkeler bu kararla, anayasal Kıbrıs Cumhuriyeti Hükümeti diye bir varlığın bulunmadığını görmezlikten gelerek ve Kıbrıs Cumhuriyeti Hükümeti sözcüklerinin arkasına saklanarak, Kıbrıs topraklarının tümünü Rum yönetimi egemenliğine terk etme politikasını benimsemişlerdir. Kıbrıs Türk Toplumunun güvenlik gereksinimleri de dikkate alınmayarak, Türk barış kuvvetlerinin adadan çekilmesi koşulu da yer almıştır.

Kıbrıs Türk toplumunun, kendisine karşı haksızlıklarla dolu bu kararı tanınması olanaksızdır. Genel Kurul görüşmelerini izleyen parlâmenterler olarak, Kıbrıs Türk toplumunun kuşkularını arttırmaktan ve ikili görüşmeleri yokuşa sümekten başka bir sonuç getirmeyeceği aşikâr olan, Rum yönetimini Kıbrıs Cumhuriyeti Hükümeti olarak tanımak suretiyle adada Türk varlığını bile inkâr eden ve Türk askerinin çekilmesini öngören bu kararı reddederiz”¹⁰²⁶.

UBP, TKP ve CTP'den temsilcilerin oluşturduğu bu Parlâmento Heyeti, Kıbrıs'a döndükten sonra Türk Ajansı Kıbrıs'a yaptıkları açıklamalarda da kararın birkaç madde dışında tüm yönlerini olumsuz olarak nitelendirmişlerdir. UBP Milletvekili Hakkı Atun, BM'nin “safсата dolu bir karar” geçirdiğini ve yıllardır Türk tarafının olumlu tutumuna, Rum -Yunan ikilisinin yanıt vermediğini belirterek, bu nedenle “Kıbrıs Türk tarafının istediği kararı almakta kendini serbest hissettiği” yönünde bir yorum yapmıştır¹⁰²⁷.

TKP Milletvekili Fuat Veziroğlu da yaptığı açıklamada, BM kararının Kıbrıs Türk halkının varlığını inkâr eder nitelikte olduğunu, kararın kabullenilmesinin olası olmadığını ifade ederek BM toplantısında Rumların iyi niyetli olmadıklarının ve barış istemediklerinin bir kez daha saptandığını belirtmiştir. Veziroğlu ayrıca Rumların 1974 öncesi koşullara dönmedikçe barış yapmaya yanaşmadıklarını ortaya koyduğunu da ifade etmiştir¹⁰²⁸.

CTP Genel Başkanı Özker Özgür de, kararın Rum yönetimini Kıbrıs Cumhuriyeti olarak tanınması ve adada tek egemenlik olmasını savunması nedeniyle olumsuz olduğunu söylemiştir.

¹⁰²⁶ 1983 Nisan Kasım Döneminde..., s.65-66; Bozkurt, 18 Mayıs 1983, s.1; Birlik, 18 Mayıs 1983, s.2; Halkın Sesi, 18 Mayıs 1983, s.1.

¹⁰²⁷ Halkın Sesi, 23 Mayıs 1983, s.1.

¹⁰²⁸ Aynı yer.

Özgür, “kararın, doruk anlaşmalarını, toplumlararası görüşmeleri desteklediği gerekçesiyle duygusal ve tepkisel bir tutum içine girmeden olası soğukkanlılıkla değerlendirilmesini istemiştir¹⁰²⁹. CTP parti olarak kararın bir takım olumsuz yönlerini belirtirken, olumlu yönlerinin de olduğunu iddia ederek bağımsızlık ilânı yönündeki açıklamalara tepki göstermiştir¹⁰³⁰. Bütün olaylara CTP’nin görüşleri ve tavrı çerçevesinde bakan partinin haftalık yayın organı Yenidüzen gazetesi de¹⁰³¹, partinin bağımsızlık ilanına karşı çıkan , olumsuz tepki gösteren yazılarını yayınlamıştır.

3) KTFD Başkanı Rauf Denктаş’ın Tepkisi ve Bağımsızlık Açıklamaları

Rauf Denктаş’ın BM kararına en mühim tepkisi Kuzey Kıbrıs’ta bağımsız bir Kıbrıs Türk devleti ilân edeceği yönündeki açıklaması olmuştur.

O dönemde Londra’da bulunan Denктаş’ın, BM Genel Kurulu’nda Kıbrıs konusunda çıkan karara ilk tepkisi “kararın her yönü ile geçersiz ve insanlığa karşı suç teşkil eden unsurlar taşıdığı ve sorunun toplumlararası görüşmelerle çözümü yolundaki arzularını yok ettiğini söylemek” olmuştur¹⁰³². Denктаş’ın bu tepkisini Halkın Sesi gazetesi manşetinden büyük puntolarla “Yeter Artık!” şeklinde duyurmuştur¹⁰³³.

Denктаş yapmış olduğu açıklamasında; Rumların görüşme masasını bırakarak BM Genel Kurulu’na ve diğer uluslararası kuruluşlara gitme oyunlarının yıllardır devam ettiğini ve kötü niyetlerini ispat eden bu tutumlarına sürekli tahammül edilemeyeceğinin Rumlara ve bütün dünyaya duyurulduğunu; Rumların bir yandan federasyon oluşturmaya çalışıyor gibi görünerek, hukuk dışı görünümelerini dünyaya kabul ettirmek mücadelesi, öte yandan da uluslararası toplantılarda Kıbrıs’ı işgal altında bir Rum adası ve Kıbrıs Türklerini de fazla hak talebinde bulunan bir azınlık gösterme çabalarını sürdürdüklerini ifade etmiştir.

¹⁰²⁹ Özker Özgür , “Birleşmiş Milletler Dönüşü”, **Yenidüzen**, 24 Mayıs 1983, s.1; **Halkın Sesi**, 23 Mayıs 1983, s.1.

¹⁰³⁰ **Yenidüzen**, 17 Mayıs 1983, s.1.

¹⁰³¹ Yenidüzen gazetesi 12 Aralık 1975 yılında yayın hayatına başlamış olup, hâlen KKTC’de yayınlanmaktadır. Haftalık bir gazete olan Yenidüzen,CTP’nin yayın organıdır. Bu gazete bütün olaylara CTP’nin programı ve görüşleri açısından bakmakta, adeta “parti bülteni” vazifesi görmektedir. Gazetenin yorumları, başyazıları CTP’nin görüşünü yansıtmakta ve bu görüşün dışına çıkmamaktadır. Kıbrıs’taki siyasal partiler yelpazesinden bakıldığında gazetenin yeri en solda (sosyalist sol) yer almakta ve gazete sol çizgide yayınlarını sürdürmektedir. Günümüzde ise günlük olarak geniş bir kadroyla yayın hayatına devam etmektedir. Bkz. C. ÜNLÜ, **a.g.e.**, s.163; Eda HANÇER, “ Kıbrıs Türk Basınında Sahiplik Yapısı ve Haber Üzerindeki Etkileri”, s.12

¹⁰³² **Halkın Sesi**, 15 Mayıs 1983, s.1.

¹⁰³³ **Aynı yer.**

Denktaş, “*Rumların Kıbrıs Türk halkı hakkında veya Kıbrıs’ın tümü hakkında söz söylemek hak ve yetkisi olduğu görüntüsünü devam ettirmesine müsaade edemeyiz. Bu Rum sahtekârlığına son vermek ve dünyaya Kıbrıs’ta iki eşit halkın var olduğunu ispatlamak zorundayız. Bu şartlarla toplumlararası görüşmeler devam edilemez görüşündeyim*” demiştir¹⁰³⁴.

Denktaş, Londra’da ilk önce BBC’ye ve The Times gazetesine, Anadolu Ajansı’na 17 Mayıs 1983’te verdiği demeçlerinde “Kuzey Kıbrıs’ta bağımsız bir devlet ilânının Kıbrıs Türk halkının tanınması yönünde kaçınılmaz olduğunu, bağımsız devlet ilân edilmesi konusunda halk oyuna başvuracağını” söylemiş ve böylece bağımsızlık ilân edeceklerini tüm dünya kamuoyuna duyurmuştur¹⁰³⁵. Denktaş bağımsızlık ilân edeceğine yönelik demecini ilk önce yabancı basına vermekle hem dış dünyayı bağımsızlığın ilan edeceğinden haberdar etmiş, hem de bu açıklaması daha geniş yankı uyandırmıştır. Denktaş bu açıklamasını İngiltere’nin başkenti Londra’da yapmakla, aynı zamanda Türkiye’ye yönelik tepkileri de hafifletmek istemektedir.

Denktaş demecinde bağımsızlık ilânı açıklamasının, BM Genel Kurulu’nun Kıbrıs’la ilgili olarak aldığı son karara karşı tepki olduğunu belirterek The Times’a özetle şöyle demiştir:

“...Dünyanın, kendilerine devlet diyen toplulukları ve onların hükümetlerini tanıdıklarını görüyoruz. Bu ünvanı kullanmayan topluluklar dikkate alınmamakta, reddedilmekte ve kendi kendilerine devlet diyen toplulukların sundukları bilgilere dayanılarak mahkûm edilmektedirler. Benim halkıma önerim, Kuzey’de bir Kıbrıs Türk Hükümetinin mevcut olduğunu ilân etmek ve Güney’deki Kipriyanu devleti ile görüşmelere açık olarak Kuzey’de egemen bir devlet olarak tanınma isteminde bulunmaktır”¹⁰³⁶.

KTFD Başkanı Denktaş, 17 Mayıs’ta BBC Radyosuna bir demeç vererek, BBC Muhabiri Peter Harris’in hazırlamış olduğu programda da bağımsızlık ilân edileceğini

¹⁰³⁴ **Halkın Sesi**, 15 Mayıs 1983, s.1; **Birlik**, 15 Mayıs 1983, s. 3; **Bozkurt**, 15 Mayıs 1983, s.1; **Kıbrıs Postası**, 15 Mayıs 1983, s.1; **Cumhuriyet**, 15 Mayıs 1982, s.11; **Yeni Asır**, 15 Mayıs 1983, s.7.

¹⁰³⁵ **Halkın Sesi**, 18 Mayıs 1983, s.1; **Cumhuriyet**, 18 Mayıs 1983, s.1, 11; **Bozkurt**, 19 Mayıs 1983, s.1; **Kıbrıs Postası**, 18 Mayıs 1983, s.1; **Tercüman**, 18 Mayıs 1983, s.18; **Yeni Asır**, 18 Mayıs 1983, s.1; **Milliyet**, 18 Mayıs 1983, s.1, 10; **Güneş**, 19-20 Mayıs 1983, s.1, 8; **Günaydın**, 18 Mayıs 1983, s.1; **Hürriyet**, 18 Mayıs 1983, s.1.

¹⁰³⁶ **Halkın Sesi**, 18 Mayıs 1983, s.1; **Cumhuriyet**, 18 Mayıs 1983, s.1, 11; **Bozkurt**, 19 Mayıs 1983, s.1; **Kıbrıs Postası**, 18 Mayıs 1983, s.1; **Tercüman**, 18 Mayıs 1983, s. 18; **Yeni Asır**, 18 Mayıs 1983, s.1; **Milliyet**, 18 Mayıs 1983, s.1, 10; **Güneş**, 19-20 Mayıs 1983, s.1, 8; **Günaydın**, 18 Mayıs 1983, s.1; **Hürriyet**, 18 Mayıs 1983, s.1.

dünya kamuoyuna duyurmuştur. Denктаş bağımsız devlet kuracaklarını “Biz Rumların tebaası değiliz ve hiçbir zaman olmayacağız. Dünyaya Rumlar gibi bizim de hükümlerlik ve bağımsızlık hakkımız olduğunu göstermek istiyoruz. Ancak bunu yaptıktan sonra Rumlarla eşitlik temeli üzerinde görüşebilir ve istiyorlarsa gelecekte bir federasyon kurabiliriz” şeklinde ifade etmiştir¹⁰³⁷.

Bağımsızlık için halk oylamasına gidilmek istenmesinin nedeni de bu girişimi halka mal etmek, demokrasi temellerine oturtarak yabancı devletlerin tepkilerini hafifletmek içindir. Denктаş’ın açıklamasında, ayrıca yeni bir devlet kurduktan sonra eşit haklara sahip bir şekilde görüşmelerin devamını vurgulaması dikkat çekmektedir. Rauf Denктаş ile yapmış olduğum görüşmede de “bizimle eşit şartlarda konuşsunlar diye Rumları başka türlü motive edemedik” diyerek amaçlarının eşit şartlarda görüşmek olduğunu vurgulamıştır¹⁰³⁸.

Denктаş, ayrıca 17 Mayıs 1983 sabahı, Türkiye’nin resmi haber ajansı olan Anadolu Ajansı’na verdiği demeçte bu görüşlerini yinelemiştir. Denктаş, “*Türk toplumunun bağımsızlık ve özgürlük mücadelesinde vermiş olduğu başarılı sınavı bu kez siyasi geleceğini tayin etmede aynı başarıyla vereceğinden kuşum yoktur. Şimdiki tutumumuzda ve yolumuzda devam ederek bu hakkımızı almak olanağımız yoktur. Federasyona gitmenin yasal ve geçerli yolu Rumlara denk bir devlet oluşturmaktan geçer. Bu yola gidilmesi gereğine, halkımız yapacağımız referandumla artık cevap vermelidir. Kıbrıs Rum’un değildir. Kıbrıs Türk halkı Rum’un tebaası olmadı ve olmayacaktır. Halkımızı bu konuda birlik ve beraberliğe davet ederim. Tüm dost ülkelerin bu davranışımızın Kıbrıs’ın bağımsızlığı ve bağlantısızlığını anlamlı bir şekilde devam ettirmek için bir adım olduğunu anlayacaklarından eminim*” şeklinde açıklamada bulunmuştur.

Denктаş, bağımsızlık için referanduma gidileceğini ve bunun da tüm halk temsilcileriyle anlaşarak yapılacağını ifade ederek referandumun yöntemi hakkında da Anadolu Ajansı kanalıyla tüm dünyayı bilgilendirmiştir¹⁰³⁹. Denктаş, yapılması

¹⁰³⁷ Cumhuriyet, 19 Mayıs 1983, s. 1, 3; Bozkurt, 19 Mayıs 1983, s.1; Kıbrıs Postası, 18 Mayıs 1983, s.1; Halkın Sesi, 18 Mayıs 1983, s. 1, 2; Denктаş’ın demecinin İngilizce tam metni için bkz. 1983 Nisan-Kasım Döneminde..., s.67-69.

¹⁰³⁸ KKTC Cumhurbaşkanı Rauf R. DENKTAŞ ile 26.01.2005 tarihinde KKTC Cumhurbaşkanlığı Sarayı’nda yapmış olduğumuz görüşmeden.

¹⁰³⁹ Cumhuriyet, 18 Mayıs 1983, s.1; Halkın Sesi, 18 Mayıs 1983, s.1; Bozkurt, 18 Mayıs 1983, s.1; Birlik, 18 Mayıs 1983, s. 2; Kıbrıs Postası, 19 Mayıs 1983, s.1; Tercüman, 18 Mayıs 1983, s.18; Yeni Asır, 18 Mayıs 1983, s.1; Milliyet, 18 Mayıs 1983, s.1, 10; Güneş, 19-20 Mayıs 1983, s.1, 8.

düşünülen referandumla da aynı zamanda Türkiye’yi “işgalci” olarak suçlayan bağlantısız ülkelerin uyarılacağını tüm basına, kamuoyuna duyurmuştur¹⁰⁴⁰.

O dönemdeki kamuoyuna yansıyan görüş, Denктаş’ın açıklamaları, referandum için yapılan çalışmalar, basında yer alan yazılar, referandumun yapılacağı yönünde olmuştur. Referandum yasa tasarısını hazırlayan ve Meclise sunan Fuat Veziroğlu daha sonra bunu geri çekmiştir.

Oysa Rauf Denктаş “bağımsızlık ilânı öncesinde Amerika ve İngiltere’nin Türkiye’ye yönelik baskılarının olabileceği, bağımsızlığı engelleyeceği nedeniyle referanduma gerek duyulmadığı” gerçeğini açıklamıştır¹⁰⁴¹. Denктаş’ın bağımsızlık ilân edeceği yönündeki açıklamaları gerek Türk basınında gerekse Kıbrıs basınında geniş yankı uyandırmıştır.

4) Türkiye Hükümetinin Tepkileri

BM Genel Kurulu’nun aldığı karar Türkiye’nin aleyhinedir. Türkiye karardan sonra yeni kararlar alma, gerek Yunanistan ve gerek Kıbrıs meselesinde yeni politikalar çizme noktasına gelmiştir¹⁰⁴².

TC Dışişleri Bakanlığı da karara tepki göstererek alınan kararı “tek taraflı” ve “dengesiz” olarak nitelendirmiş ve olumsuz olarak karşılamıştır. BM kararıyla ilgili olarak Dışişleri Bakanlığı Sözcüsü Nazmi Akıman, Ankara’da yaptığı açıklamada kararı “dengesiz ve tek taraflı bir karar” olarak nitelendirmiştir. Kararın Kıbrıs sonuna ilişkin gerçekleri vahim biçimde tahrif ettiğini, kendi içinde büyük çelişkiler ve hatalı değer hükümleri taşımakta olduğunu Kıbrıs Rum yönetimine ciddi müzakerelerden kaçma yolları açtığını ve çözüme varılmasını güçleştiren hükümler içerdiğini açıklamıştır¹⁰⁴³.

Türk Dışişleri Bakanlığı bu açıklamasıyla kararın geçersiz olduğunu vurgulamıştır. Karara yönelik olarak ilk etapta üst düzeydeki hükümet yetkilileri bir açıklamada bulunmamış Denктаş’ın bağımsızlık ilân edeceği açıklamasından sonra gelişmeler hakkında tepkilerini açıklamışlardır.

¹⁰⁴⁰ **Halkın Sesi**, 19 Mayıs 1983, s.1.

¹⁰⁴¹ **KKTC Cumhurbaşkanı Rauf R. DENKTAŞ ile 26.01.2005 tarihinde KKTC Cumhurbaşkanlığı Sarayı’nda yapmış olduğumuz görüşmeden.**

¹⁰⁴² F. ARMAOĞLU, “Karar ve Sonrası”, **Tercüman**, 15 Mayıs 1983, s. 4.

¹⁰⁴³ **Cumhuriyet**, 15 Mayıs 1983 s.1, 11; **Güneş**, 15 Mayıs 1983 s.8; **Yeni Asır**, 15 Mayıs 1983, s.6 ; **Milliyet**, 15 Mayıs 1983 s.5; **Tercüman**, 15 Mayıs 1983, s.14; **Bozkurt**, 15 Mayıs 1983, s. 1; **Birlik**, 15 Mayıs 1983, s.2; **Halkın Sesi**, 15 Mayıs 1983, s. 1.

Dışişleri Bakanı İlder Türkmen de 18 Mayıs 1983 tarihinde düzenlediği basın toplantısında hükümetin BM kararına tepkisini “ *Kıbrıs meselesinin BM’ye götürülmesini biz büyük bir hâdise yapacak değiliz. Kıbrıs meselesini BM’ye götürmekten de bu sefer Yunanistan’ın çok kârlı çıktığını zannetmiyorum*” şeklinde kamuoyuna yansıtarak “*kararın tek etkisinin toplumlararası görüşmelerin atmosferini bozmak olduğunu*” açıklamıştır¹⁰⁴⁴. Türkmen, karardan Türkiye’nin etkilenmediği, Yunanistan’ın da çok kârlı çıkmadığı izlenimini yaratmak istemektedir.

Türkmen, kararın en büyük “zaafının ve sakatlığının” bağlantısız ülkelerin 1974 yılında önerdikleri karardaki temel ilke ve felsefeden sapmış olması” olarak değerlendirerek “Kıbrıs Türk toplumunun söz hakkı olmadığı ve kendi görüşlerini anlatma imkânlarından yoksun olduğu bir platformda alınan böyle bir karara sert tepki duyması doğaldır. Şimdi KTFD bu konuda yeni bir değerlendirme sürecindedir ve bu tutumunu bu değerlendirmelerin sonucunda saptayacaktır” demiştir¹⁰⁴⁵. Sorunun çözümünde rol oynayabilecek ülkelerin hiçbirinin de BM kararı lehinde oy kullanmadıklarını basına açıklamıştır.

Türkmen, KTFD’nin bağımsız bir devlet haline gelmesi konusu ile ilgili basın mensuplarının sormuş olduğu soru üzerine şunları söylemiştir:

KTFD’nin bağımsız bir devlet haline gelmesi sorusuna gelince, toplumlararası müzakerelerle hiçbir sonuca varılamayacağı ne zaman belli olursa, Türk toplumunda bu gibi arzuların ortaya çıkmasından daha tabii bir şey olamaz. Fakat zannediyorum ki , Kıbrıs Türk toplumu hiçbir zaman bunu müzakerelere kapıyı tamamen kapatacak bir girişim olarak görmemiştir. Sayın Denktaş’ın son açıklamaları da bu anlayışımızı teyit etmektedir. Sayın Denktaş’ın açıklamalarının tam bir değerlendirmesini biz henüz yapmış değiliz. Şartlara ve Kıbrıs Türk toplumunun çıkarlarına en uygun kararların, bütün unsurlar değerlendirilerek

¹⁰⁴⁴ **Cumhuriyet**, 18 Mayıs 1983, s.11; **Bozkurt**, 18 Mayıs 1983, s.1; **Birlik**, 18 Mayıs 1983, s.1; **Halkın Sesi**, 18 Mayıs 1983, s.1; **Kıbrıs Postası**, 18 Mayıs 1983, s.1; **Milliyet**, 18 Mayıs 1983, s.1, 6; **Tercüman**, 18 Mayıs 1983, s. 1, 14; **Güneş**, 18 Mayıs 1983, s.8; **Günaydın**, 18 Mayıs 1983, s.1,4; **Dünya**, 18 Mayıs 1983, s. 1; **Hürriyet**, 18 Mayıs 1983, s.15; **Yeni Asır**, 18 Mayıs 1983, s. 1, 6.

¹⁰⁴⁵ Türkmen’in basın toplantısı ve açıklamaları için bkz. **Milliyet**, 18 Mayıs 1983, s.1, 6 ; **Cumhuriyet**, 18 Mayıs 1983, s. 1, 11; **Bozkurt**, 18 Mayıs 1983, s.1; **Dünya**, 18 Mayıs 1983, s.1; **Halkın Sesi**, 18 Mayıs 1983, s.1; **Kıbrıs Postası**, 18 Mayıs 1983, s.1; **Birlik**, 18 Mayıs 1983, s.1; **Yenidüzen**, 24 Mayıs 1983, s.1; **Tercüman**, 18 Mayıs 1983, s. 1,14; **Güneş**, 18 Mayıs 1983, s.8; **Günaydın**, 18 Mayıs 1983, s.1, 4; **Hürriyet**, 18 Mayıs 1983, s.15; **Yeni Asır**, 18 Mayıs 1983, s. 1, 6.

alınmasının gerektiği aşikârdır”¹⁰⁴⁶. Böylece Türkiye Dışişleri Bakanı, Kıbrıs Türk toplumunun bağımsızlık ilânını, müzakereye kapıyı kapatmayacak bir girişim olarak gördüklerini kamuoyuna yansıtmıştır.

Gazetecilerin “Denktaş, bağımsızlık ilânını referanduma sunacaklarını söylüyor, bu konuda ne düşünüyorsunuz?” yönündeki soruya yanıtı ise; “*Bizim KTFD’nin içişlerine karışmak gibi bir niyetimiz yok . Sayın Denktaş da karar vermiş değildir, kafasında bazı fikirler vardır*” şeklinde olmuştur¹⁰⁴⁷.

Görüldüğü gibi Dışişleri Bakanı İter Türkmen basına ve kamuoyuna, Denktaş’ın bağımsızlık ilânı yönündeki açıklamalarını, KTFD’nin, Kıbrıs Türk halkının iç sorunu olarak lâne ederek Türkiye’nin bu konulara karışmadığını yansıtmaya çalışmıştır.

Oysa Rauf Denktaş, bağlantısızlar ve BM kararlarından sonra Türkiye Dışişleri Bakanı İter Türkmen ile mutabık kalarak bağımsızlık ilânına karar verdiklerini, ancak o dönemde “Türkiye’yi zora sokmamak için bunun açıklanamayacağı” gerçeğini belirtmiştir. İter Türkmen’in de 13 Mayıs 1983 ‘ten bağımsızlık ilânına kadar olan süreçte “rolünü iyi oynadığını” açıklamıştır¹⁰⁴⁸.

Hatta İter Türkmen, BM Genel Kurulu’nda görüşmelerin yapıldığı sırada Londra’da bulunan Rauf Denktaş ile gizli bir görüşmede bulunmuş ve bu görüşme daha sonradan Türkiye basınına yansımıştır. Bunun üzerine İter Türkmen de Denktaş ile Kıbrıs konusunda “danışma” mahiyetinde yapmış oldukları görüşmeyi doğrulamıştır¹⁰⁴⁹. Bu görüşmede büyük bir olasılıkla BM’den çıkacak karar karşısında Türkmen ile ortaklaşa bağımsız devlet ilânı konusunda izlenecek yöntem ve takınılacak tutum üzerinde durulmuştur.

Sonuç olarak şunu söyleyebiliriz ki İter Türkmen’in ve Türkiye Hükümeti’nin, Bağımsızlık ilânını KTFD’nin iç meselesi olarak gösterip, Türkiye’nin bu yönde etkisi olmadığı yönünde kamuoyuna ve basına yansıttıkları durumla, gerçekte dış politikada takip edilen yol, tutum aynı olmamıştır. Türkiye Hükümeti’nin bu dönemde KTFD’ye karşı izlemiş olduğu bu tavırla takip edilen dış politikamızın inceliklerini rahatlıkla

¹⁰⁴⁶ **Bozkurt**, 18 Mayıs 1983 , s. 1; **Cumhuriyet**, 18 Mayıs 1983, s.11; **Milliyet**, 18 Mayıs 1983, s.6; Ayrıca bkz. 18 Mayıs 1983 tarihli Türkiye ve Kıbrıs Türk gazeteleri.

¹⁰⁴⁷ **Cumhuriyet**, 18 Mayıs 1983, s.11; **Milliyet**, 18 Mayıs 1983, s.6.

¹⁰⁴⁸ **KKTC Cumhurbaşkanı Rauf R. DENKTAŞ ile 26.01.2005 tarihinde KKTC Cumhurbaşkanlığı Sarayı’nda yapmış olduğumuz görüşmeden.**

¹⁰⁴⁹ **Cumhuriyet**, 23 Mayıs 1983, s.1; **Yenidüzen**, 24 Mayıs 1983, s.1.

sezebiliriz. Zira Türkiye'nin, KKTC'nin ilânına destek verdiği yönünde kamuoyuna bir açıklama yapması, hem dış ülkeler nezdinde Türkiye'ye olacak olası baskıyı arttırabilir hem de dış baskılarla KKTC'nin ilanı engellenmiş olabilirdi. Türkiye daha önceki Kıbrıs'a müdahale girişimlerinde Amerika'nın Johnson mektubuyla, KTFD'nin ilânında da ekonomik ambargolarla, dış baskılara maruz kalmıştı. Türk dış politikasında aynı sorunların tekrar yaşanmaması için, Türkiye'nin çıkarları, yararı açısından böyle bir politika izlenmesi gerekiyordu diyebiliriz. Çünkü dış politikada ülke çıkarlarına göre gerçek bir politika takip etmek gerekliliği vardır.

a) İlder Türkmen'in Açıklamalarının Türk Basınındaki Yankıları

İlder Türkmen'in basın toplantısında yapmış olduğu açıklamalar Kıbrıs Türk basınının da da geniş yankı uyandırmıştır. CTP'nin yayın organı ve bağımsızlık ilânına karşı çıkan Yenidüzen gazetesi, İlder Türkmen'in basın toplantısında yaptığı açıklamaların bazı bölümlerini haber olarak vermiş ve "Türkmen: Denктаş'ın Değerlendirmesini Paylaşmamaya Olanak Yok!"¹⁰⁵⁰ şeklinde başlık kullanmıştır. Açıklamalar hakkında pek fazla yorum yapmamıştır.

Bağımsızlık ilânını destekleyen ve bağımsızlığın ilân edilmesi yönünde yayınlarını sürdürmüş olan Bozkurt gazetesi ise İlder Türkmen'in açıklamasına geniş yer vererek, açıklamanın hemen ertesi gününde manşetten büyük puntolarla "Türkmen'in Açıklaması", "Bağımsızlık Görüşü Doğaldır", "Ankara Durumu Yakından İzliyor" şeklinde kamuoyuna yansıtmıştır¹⁰⁵¹.

Halkın Sesi gazetesi "Bağımsızlık Sözü Doğal Sayılmalı", Birlik gazetesi ise "Türkmen Papandreu'yu Yanıtladı: Koşul Sürmek Sırası Bizdedir" şeklinde yansıtmıştır. Kıbrıs Postası¹⁰⁵² gazetesi ise "Türkmen: Bağımsız Devlet Kurma Normaldir" başlıklarıyla kamuoyuna duyurmuştur. Bu gazeteler genellikle Türkmen'in demecine bağımsızlık ilânı fikrini Türkiye'nin desteklediği yönüyle bakmışlar ve bu şekilde kamuoyuna yansıtmışlardır. Kıbrıs Türk basınında, CTP'nin yayın organı Yenidüzen ile TKP'nin yayın organı Ortam gazeteleri dışındaki tüm basın bağımsızlık ilânını desteklemiştir.

¹⁰⁵⁰ Yenidüzen, 24 Mayıs 1983, s.1.

¹⁰⁵¹ Bozkurt, 18 Mayıs 1983, s.1.

¹⁰⁵² Kıbrıs Postası gazetesi ise İsmet Kotak tarafından 1982 yılında kurulmuş olup 1992 yılına kadar yayınına devam etmiştir. İsmet Kotak, aynı zamanda DHP (Demokratik Halk Partisi)'nin de kurucuları arasında olup 1983 yılında DHP Genel Başkanlığı ve Sanayi ve Kooperatifler Bakanlığı görevlerinde bulunmuştur. Dolayısıyla Kıbrıs Postası gazetesi de Koalisyon Hükümeti'nde yer alan DHP Genel Başkanı İsmet Kotak'ın çizgisinde bağımsızlık lehinde yayınlarını sürdürmüştür.

Türkiye basınında da, İlder Türkmen'in demeçleri, açıklamaları geniş ölçüde yer almış ve haber olarak verilmiştir. Cumhuriyet ve Milliyet gazeteleri de Türkmen'in açıklamalarını hemen hemen aynı başlıklarla okurlarına duyurmuşlardır¹⁰⁵³.

18 Mayıs 1983 tarihli diğler Türkiye basınından Yeni Asır gazetesi "Türkmen Gelişmeleri Anlattı: Kıbrıs İçin Koşul Öne Sürme Sırası Bizde"; Tercüman, "BM Kararı Üzerine Türkmen'in Basın Toplantısı: Toplumlararası Görüşmeler için Şart Koşma Sırası Bizde", Hürriyet gazetesi ise "İlder Türkmen: Kıbrıs Türkleri Çıkarlarına Uygun Kararı Alır" başlıklarını kullanırken Güneş, Günaydın, Dünya gazeteleri de yine Türkmen'in demecini haber olarak yayınlamışlardır.

Kıbrıs Türk basını yazarlarından Saffet Soykal, İlder Türkmen'in, bağımsızlık ilânı konusundaki düşüncelerini, "görüşme kapısının kapatılmayacağı" yönündeki beyanını "*akılcı bir politika*" olarak değerlendirmiştir¹⁰⁵⁴.

Türkiye basınından Cumhuriyet gazetesinin ise, KTFD'nin bağımsızlığı konusunda kesin bir tavır almadığı BM kararının yarattığı psikolojik etkinin yatışmasını bekleme eğiliminde olduğu görülmüştür¹⁰⁵⁵. Ayrıca bağımsızlık açıklamaları gündeme gelince Kıbrıs meselesinin Türkiye'nin bütünüdür meselesi olduğuna dair yazılar da basında yer almıştır¹⁰⁵⁶.

D) KIBRIS TÜRK BASINININ TEPKİLERİ VE BAĞIMSIZLIK TEZİ

1) Kıbrıs Türk Basınında BM Kararının Yankıları ve Bağımsızlık

BM kararı Kıbrıs Türk basınında da büyük tepki yaratmıştır. Karara en fazla, ateşli tepki Bozkurt, Birlik, Halkın Sesi, Kıbrıs Postası gibi sağ söylemde olan gazetelerden gelmiştir. Bu gazeteler karara tepki olarak bağımsızlık ilânının artık gündeme getirilmesini istemiş ve manşetlerinden bağımsızlık ilânı isteği yönünde yazılar yayınlamışlardır. Bağımsız Kıbrıs Türk Devleti'nin kurulması için kamuoyu oluşturarak bağımsızlık isteği yönünde halkı mitinglere çağırın, kurum ve kuruluşların bağımsızlık bildirimlerini içeren yazılara yer vermişlerdir. Kıbrıs Türk basını 13 Mayıs'tan sonraki yayınlarıyla bağımsızlık için kamuoyunu en etkin şekilde hazırlayan unsurlardan biri olmuştur. Bu açıdan baktığımızda Kıbrıs Türk basınıının bağımsızlığını

¹⁰⁵³ Cumhuriyet, 18 Mayıs 1983, s.1,11; Milliyet, 18 Mayıs 1983, s.1, 6.

¹⁰⁵⁴ Saffet SOYKAL, "Bağımsızlık Üzerine", Halkın Sesi, 19 Mayıs 1983, s.3.

¹⁰⁵⁵ Cumhuriyet, 20 Mayıs 1983, s. 12.

¹⁰⁵⁶ Ergun GÖZE, "Kıbrıs Meselesi Kıbrıs'ın Meselesi Değildir", Tercüman, 18 Mayıs 1983, s.11.

ilânında çok önemli rol oynadığını, hatta bu konuda siyasal partilerin görüşlerini de en iyi yansıttığını söyleyebiliriz.

Kıbrıs Türk basını karara karşı tek çarenin bağımsızlık olduğunu belirtmiştir¹⁰⁵⁷. Kıbrıs Türk basınından sol söylemde yer alan gazetelerden ise sadece, Kıbrıs Türk Öğretmenler Sendikası'nın yayın organı olarak haftalık yayınlanan Söz gazetesi Mayıs-Kasım 1983 dönemlerinde bağımsızlığı destekleyici nitelikte yayınlar yapmaktaydı.

KKTC eski Cumhurbaşkanı Denktaş'ın Danışmanı ve Basın Müşaviri Sabahattin İsmail'le Mayıs-Aralık 1983 döneminde Söz gazetesinin bağımsızlığın ilân edilmesi konusunda takındığı tavrı şu sözlerle ifade etmektedir;

“Öğretmenler sendikası tarafından yayınlanan bir gazeteydi. Yöneticilerinin hemen hemen tümü sendikanın da yöneticiliğini yapan kişilerdi. Söz gazetesinde yaklaşık 2- 2,5 yıl kadar köşe yazıları yayınladım. Söz gazetesi, o dönem solda olan gazete olarak bağımsızlık ilânını destekleyen tek gazeteydi. CTP, TKP gibi sol partilerden ayrı olarak soldan destek vermekteydi. Bu solu oldukça rahatlatan bir gelişmeydi. Ve sol bağımsızlığa karşı olamaz, bağımsızlığın sol partilerin esas ilkesi olması gerektiği şeklinde argümanlarla onları eleştirmekteydik”¹⁰⁵⁸.

KTFD sol yelpazede yer alan CTP'nin yayın organı olan Yenidüzen gazetesi ile TKP'nin yayın organı Ortam gazetesinin bağımsızlık ilânı ile ilgili açıklamalarına karşı olumsuz tutum takınmıştır.

CTP'nin yayın organı Yenidüzen gazetesi dışındaki Kıbrıs Türk basınının bağımsızlık ilânını desteklediğini ifade etmiştir¹⁰⁵⁹.

Yenidüzen ve Ortam gazeteleri dışındaki diğer tüm Kıbrıs Türk basını bağımsızlık düşüncesinin Kuzey Kıbrıs'ta tam anlamıyla yerleşebilmesi, Türk ve dünya kamuoyunun buna hazırlanması için 13 Mayıs 1983'ten KKTC'nin ilânına kadar bu konuya büyük yer vermiş ve bağımsızlık ilânını önemli ölçüde desteklemiştir. Bilindiği gibi Kıbrıs Türk kesiminde parti gazeteciliği bulunduğundan bütün partilerin görüşlerini yansıtan yayın organları bulunmaktadır.

Milliyetçi çizgide yer alan Bozkurt gazetesi 14 Mayıs 1983 tarihli sayısında manşetten “son haber, bağlantısızların Kıbrıs'a ilişkin karar tasarısı kabul edildi, BM

¹⁰⁵⁷ Günaydın, 16 Mayıs 1983, s.3.

¹⁰⁵⁸ Sabahattin İSMAİL ile 1 Şubat 2005 tarihinde KKTC Cumhurbaşkanlığı Çalışma Odası'nda yapmış olduğumuz görüşmeden.

¹⁰⁵⁹ Aynı görüşmeden.

Genel Kurulu aleyhimize karar aldı” başlığını kullanarak haberi duyurmuş ve bağımsızlık ilânına geniş yer vermiştir. Kıbrıs Türk vatandaşlarının da bağımsızlık istediğini yazmıştır.

Aynı gazete 15 Mayıs 1983 tarihli sayısında da, karara tepki olarak bağımsızlık ilânı seçeneğinin artık gündeme gelmesini ve bağımsızlık için halk oylaması yapılmasını istemiştir. Bozkurt gazetesinin büyük puntolarla manşetten “Bağımsızlık Seçeneği Artık Gündeme Getirilmeli”, “Bizi Bağımsızlığa Zorlayan, Rum ve Yunan Kaprisleridir” başlıklarını kullanmıştır. Bozkurt, “*Bağımsızlığımızın ilânı için halk oylaması yapılmalı; toplumsal irademiz devreye konmalıdır. Halkımızın ezici çoğunluğu, Rum ve Yunan kaprislerinin elinde oyuncak olmama konusundaki kararlılığı kesinlikle ortaya koyacaktır*” şeklinde bir ifade kullanarak bağımsızlık için referanduma gidilmesini de istemiştir.

Bozkurt gazetesinin “*bağımsızlık ilânı, bugün artık Kuzey Kıbrıs’ta gündeme gelmiş olan tek seçenektir. Sesimizi dünyaya duyurabilmek, bize karşı acımasızca uygulanan siyasal ve ekonomik ambargoları kırabilmek için inisiyatifi ele alarak atak politika uygulamalı, bağımsız Kıbrıs Türk Cumhuriyetini ilân etmeliyiz. Kararı verecek olan birkaç kişi değildir. Bağımsızlık kararı için halk oylaması yapılmalı, halkımızın iradesini devreye sokmalıyız*”¹⁰⁶⁰ şeklindeki ifadeleri gazetenin bağımsızlık konusundaki yaklaşımını, bağımsızlığa verdiği değeri çok iyi bir şekilde özetlemektedir.

Halkın Sesi gazetesi de karara olan tepkisini, Kıbrıs Türk liderlerinin bağımsızlık ilânını içeren demeçlerinden alınan sözlerle manşetine taşımıştır. Gazete tepkisini manşetten, hem de dikkat çekmesi açısından kırmızı renkte büyük puntolarla vermiştir. Manşetinde yer alan başlıklar, karara olan tepkisini yansıtacak ve bağımsızlık ilânını vurgulayacak niteliktedir. Halkın Sesi 14 Mayıs’ta “Karar Aşamasındayız” , 15 Mayıs’ta “Yeter Artık!”, 18 Mayıs’ta ise “Ok Yaydan Çıktı”, 19 Mayıs 1983’te ise “Bağımsızlığın Temelleri Gelecek Ay Atılacak” başlıklarını kullanarak tepkisini belirtmiş ve yayınlarıyla bağımsızlık ilân edileceğine işaret etmiştir¹⁰⁶¹.

¹⁰⁶⁰ Bozkurt, 15 Mayıs 1983, s. 1; 15 Mayıs 1983 tarihli Halkın Sesi, Birlik ve Bozkurt gazetelerinin bağımsızlıkla ilgili manşette yer alan başlıkları çok kısa olarak, Türkiye basınından Günaydın gazetesinde “Kıbrıs Türk Gazeteleri: Tek Çıkar Yol Bağımsızlık” başlığı altında yayınlanmıştır. Bkz. Günaydın, 16 Mayıs 1983, s.3.

¹⁰⁶¹ Halkın Sesi, 14-19 Mayıs 1983, s.1.

Fazıl Küçük'ün gazetesi olan Halkın Sesi, Genel Kurul kararı sonrasında “Türk tarafınca yeni bir girişimde bulunulmasının kaçınılmaz olduğu” görüşündedir. Gazete, Denктаş'ın bağımsızlık ilânı yönündeki demeçlerine geniş yer vererek bağımsızlık ilânına destek veren en önemli ve tirajlı basından biri olmuştur. Zaten Dr. Fazıl Küçük mücadelesi ve gazetenin kuruluş amacı da Kıbrıs Türklerinin haklarını savunmak, hür ve eşit olarak yaşamalarını sağlamaktı. Denктаş da, Dr. Fazıl Küçük'ün yanında, O'nun Kıbrıs konusundaki eğitimiyle yetişmiş olan devlet adamıdır¹⁰⁶².

Kıbrıs Türk basınından Halkın Sesi “Tecrübe Tahtası Değil” başlıklı yorumda ise şöyle diyordu: “*BM'nin son kararı insanlık için bir yüz karasıdır...1969'larda tecrübesini yaptık. Büyük fedakârlıklarla bir arada yaşamak isteyenleri yaşatmadılar..Türk tarafı 100 yılın ancak bu son 10 yılında insan gibi yaşama imkânı buldu. Bu kadar acı bir tecrübeden sonra ikinci bir tecrübeye nasıl girişebilir? Öyle gösteriyor ki, Birleşmiş Milletler de derin bir uyku içinde gözleri açık uyuyup duruyor, insanoğlu bile bile ölüme gider ama esir ve köle olmaya asla...Türk tarafının yeni bir teşebbüse girişmesi kaçınılmaz olmuştur*”¹⁰⁶³.

Semih Umar, Halkın Sesi gazetesinde “Benim Gözümle” köşesindeki “B.M. Kararına Tepkilerimiz” adlı yazısında şöyle demektedir: “Birleşmiş Milletlerde Rumların istekleri doğrultusunda, Bağlantısız ülkeler tarafından çıkarılan karara karşı görüşlerini açıklarken Devlet Başkanı Denктаş “Kıbrıs'ta iki eşit halkın varlığını ispatlamak zorundayız”¹⁰⁶⁴ demiştir.

UBP'nin yayın organı Birlik ise, 15 Mayıs günlü gazetesinde bağımsızlık ilânını işleyen yazılara yer vermiştir. “Bağımsızlık ve Ekonomik Yeterlilik” başlığıyla manşetten verdiği yazısında “*Kıbrıs Türk halkının bağımsızlık ilânı, Kıbrıs sorunu ile ilgili değerlendirmelerde, yabancıların gündemindeki konudur. Bu gerçeğe Brüksel'den gelen Avrupa'lı gazetecilerin yaklaşımlarında da tanık olundu. Bizde gittikçe yerleşen izlenim şudur ki, bağımsızlığımızın ilânı konusunda bir girişimde bulunmamız halinde,*

¹⁰⁶² Rauf R. Denктаş'ın doğum günü dolayısıyla Cumhurbaşkanlığı personeli tarafından 27.1.2005 tarihinde KKTC Cumhurbaşkanlığı Sarayı'nda bizim de iştirak ettiğimiz kısa bir kutlama programı yapılmıştır. Rauf R. Denктаş, doğum günün de yaptığı konuşmada hayatında en büyük özlemleri olan hürriyet için çalıştıklarını ifade ederek şöyle demiştir: “...1942'de Dr. Küçük'ün ilk gazetesi çıktığı ilk gündünden itibaren dedemden aldığım, babamdan aldığım görüş; Kıbrıs Türklerinin durumu nedir, eksikleri nedir? Neler yapmamız lazım?. Dr. Küçük'ün yanında, onu bir ağabey, bir lider olarak bilerek toplum işlerine karıştık. Şimdi siyaset 1957'de federasyon başkanlığına geldi. O gündür bu gündür bu mücadele devam ediyor...”.

¹⁰⁶³ **Halkın Sesi**, 16 Mayıs 1983, s.1.

¹⁰⁶⁴ Semih UMAR, “B.M. Kararına Tepkilerimiz”, **Halkın Sesi**, 18 Mayıs 1983, s.2.

dünya kamuoyu üzerinde sürpriz etkisi yaratmayacağız. Dünya kamuoyu zaten bu tür bir beklenti içinde ve bu beklenti de giderek yerleşmekte ve yaygınlaşmaktadır.

1963 Aralık ayından beri Kıbrıs Türk halkının ekonomik savaşında kendi yağıyla kendi ciğerini kavurmakta olduğunu, toplumsal yaşamını idame ettirebilmek için yalnızca Türkiye’den yardım ve destek aldığını bilen kişiler, bağımsızlığın ilânından sonra, ekonomik yönden kendi kendimize yeterli olup olamayacağımızı sormayı saçma bulacaklardır”¹⁰⁶⁵ diyerek dünya kamuoyunun da bağımsızlık beklentisinde olduğu izlenimini vermeye çalışmıştır.

Birlik, 16 Mayıs günlü manşetten büyük puntolarla yine bağımsızlık ilânını ateşli bir şekilde savunan “Değerlendirme Zamanı” ve “Boş Durmamalıyız” başlıklı yazılara büyük puntolarla geniş yer vermiştir. Birlik gazetesinin yazısı şu şekildedir; “...Şimdi Devlet Başkanı Denктаş, yeni değerlendirmelerden söz açmaktadır. Kuşkusuz ortaya çıkan her durum ayrı bir değerlendirmeye tutulacaktır. Buna bir diyeceğim yok, ama, Rum-Yunan ikilisinin tutumunu kaç kez değerlendireceğiz. Kuzum bizim hayatımız hep Kipriyanu’nun, Karamanlis’in, Papandreu’nun dediklerini, Birleşmiş Milletlerin hemen her yıl Karamanlis’in, Papandreu’nun dediklerini, birleşmiş Milletlerin hemen her yıl aldığı kararları değerlendirmekle mi geçecektir? Yetsin artık, yetsin artık ve son kez bir değerlendirme yapmış olalım. Sanırım hem zamandır şimdi, hem sırası”.¹⁰⁶⁶

Kıbrıs Türk gazeteleri arasında sağ söylemde yer alan Birlik, bu yazılarıyla aynı zamanda iktidardaki koalisyon hükümetinin ortaklarından olan partisi UBP’nin de görüşlerini yansıtmaktadır. UBP, Rauf R. Denктаş’ın kurmuş olduğu parti olarak her adımda Denктаş’ın yanında yer almıştır. Bağımsızlık ilânını en çok savunan partilerden birisi olmuştur. Zaten partinin gazetesi Birlik de yer alan yazılar da bunu en iyi şekilde doğrulamaktadır.

Birlik aynı zamanda “Haklı sesimizi dünyaya, en küçük ülkeye izah etmeliyiz. Bunların yanı sıra da elbette dünyadaki yerimizi almaya yönelmeliyiz. Sayın Mümtaz Soysal’ın, Milliyet’te “Kesin Çözüm” başlığı altındaki çok ilginç maddelerle izah ettiği yazısında vurguladığı gibi, “Bağımsız Kıbrıs Cumhuriyeti” ilân edilmelidir” Rum yalanlarına fırsat vermemeliyiz, statümüzü belirlememiz artık kaçınılmazdır. Boş durmamalıyız”¹⁰⁶⁷ şeklinde yazılar yayınlayarak bağımsızlık ilânını en ateşli bir şekilde

¹⁰⁶⁵ **Birlik**, 15 Mayıs 1983, s.1.

¹⁰⁶⁶ **Birlik**, 16 Mayıs 1983, s. 1.

¹⁰⁶⁷ **Birlik**, 16 Mayıs 1983, s.1.

savunan gazeteler arasında yer almıştır. Rauf Denктаş'ın daha bağımsızlık ilân edileceği yönündeki demecini BBC ve The Times ve Anadolu Ajansı'na açıklamadan önce, Kıbrıs Türk basınında Birleşmiş Milletler kararına tepki olarak bağımsızlık ilânını savunan yazıların yer alması ve manşetlerden büyük puntolarla kamuoyuna açıklanması önemli bir gelişmedir. Bununla birlikte aynı zamanda dış dünyaya da “Bağımsız Kıbrıs Cumhuriyeti” isteğinin halktan, siyasal partilerden, kamuoyundan geldiği izlenimi de verilmek istenmiştir.

Ayrıca Denктаş'ın Londra'daki açıklamasını da, Kıbrıs Türk basınından Birlik, coşkulu bir şekilde “Londra'da Bulunan KTFD Başkanı Denктаş Söyledi: “Bağımsızlık” İçin Referandum Yapacağız” büyük puntolarla manşetine taşımıştır.

Koalisyon Hükümeti'nde yer alan DHP Genel Başkanı İsmet Kotak'ın sahibi olduğu Kıbrıs Postası gazetesi ise karara tepkisini, DHP'nin görüşleri çerçevesinde bağımsızlık ilanını savunarak manşetlerine taşımış ve gazete sayılarında bağımsızlığı içeren argümanlar kullanmıştır. Gazete daha çok DHP'nin görüşlerini yayınlamıştır.

15 Mayıs 1983 tarihli Kıbrıs Postası gazetesi ise “Thanks Mr. Kipriyanu” başlığıyla kararı manşetine taşıyarak, Kıbrıs Türk halkının kendi mukadderatını kendinin tayin etmekte kararlı olduğunu çeşitli ülkelere duyurması için meclisten ve halktan seçilmiş heyetlerin gönderilmesini isteyen yayın yaparak, Rum lideri Kipriyanu'yu ayrılığa iten kişi olarak göstermiş ve şöyle ifade etmiştir: “Olay anlaşıldı, Thanks Mr. Kipriyanu. Bundan sonrasında yine tarihçileriniz sizler için “Türkleri ayrılığa biz ittik, yazık” diye yazacaklardır”¹⁰⁶⁸. Gazete başka bir sayısında ise Papandreu'nun Kıbrıs sorununu uluslararası alana taşıma girişimlerini başlatırken “Türlere karşı Haçlı seferleri başlatacağız” şeklindeki sözlerine atfen “Haçlı Seferi ve Görüşmeler” başlığı altında “*Bugün artık eşitlik BM kararı ile kaldırılmıştır. O halde tarafların eşit olmadığı görüşme masasında Kıbrıs Türk halkı neyi, niçin, kiminle görüşecektir? Toplumlararası görüşmelerin temel ilkesi ortadan kaldırılmıştır. O halde masada barış yolu tıkanmıştır. Bunun açılabilmesi “eşitlik” ilkesinin ortaya konması ve BM kararında çığnemen hakkımızın aynı yolla iadesi gerekmektedir. Değilse, ikili görüşmeler bir masal olur. Türk halkı kendi mukadderatını kendi tayin etme hakkına sahiptir. Buna BM bile engel olamaz*”¹⁰⁶⁹. Kıbrıs Postası aynı zamanda BM karardan hemen sonra, vatandaşlarla yapmış olduğu röportajlarla vatandaşın da bağımsızlık

¹⁰⁶⁸ Kıbrıs Postası, 15 Mayıs 1983, s. 1.

¹⁰⁶⁹ Kıbrıs Postası, 16 Mayıs 1983, s.1.

eğiliminde olduğunu, “Vatandaş Ne Diyor?” bölümünde bir hafta süreyle yayınlamıştır¹⁰⁷⁰. Bu yazılarla vatandaşın da bağımsızlık isteğinde olduğunu kamuoyuna duyurarak, bağımsız Türk devleti ilân edilmesi yönünde halkın da desteğini yansıtmaya çalışmıştır¹⁰⁷¹. Gazete başka bir sayısında da Denktaş’ın bağımsızlık açıklamasını “Denktaş: Referanduma Gideceğiz” şeklindeki demecini manşetten yayınlarak Denktaş’ın bu surette bağımsızlık konusunu, bizzat kendisinin ilk kez referandum konusu haline getirdiğini yazmıştır¹⁰⁷².

Solda bağımsızlık ilânına tek destek veren ve bu açıdan da önem arz eden Söz gazetesi, bağımsızlığın sol partilerin ilkesi olması gerektiğini vurgulayarak, bağımsızlık ilânı yönünde önemli ölçüde destek bildirerek yayımlar yapmaktaydı¹⁰⁷³. 16 Mayıs 1983 tarihli Söz, “Kendi Yazgımızı Belirlemek Başkasına Düşmez” şeklindeki manşetten yayınladığı yorumunda şöyle diyordu: “ Artık “Bağımsız, egemen bir Kıbrıs Türk Devleti”nin gündeme getirilip tartışılması kaçınılmazdır. Her yönü ile bu konu ortaya konup tartışılmalı, hem sol ve hem de sağ çevrelerce, ve halkımız bunu istiyorsa bağımsızlığımızı ilan etmeliyiz. Taa ki, Rumlar akıllanana kadar. Eğer bir gün Rum akıllanursa iki devlet kolayca bir federasyonu yine oluşturabilir. Yeter ki iyi niyet olsun, ve artık bizim için Afrikalı, Hintli, Küba’lı, Yugoslav karar vermesin. Kendi kaderimizi biz belirleyelim. Bu maskaralık böyle sürüp gidemez”.

Gazete aynı zamanda başlıklarında “kendi yazgımızı belirleme”, “tercih hakkı halkındır” gibi argümanlarla, başlıklarla, egemen bir Kıbrıs Türk Devleti’nin kurulmasını içeren yayınlara yer vermekte ve şöyle demekteydi: “Kıbrıs küçüktür ve iki ayrı devlet olmaz diyenlerin kulağına küpe olsun.Sanki şimdi neyiz? Sanki şimdi ayrı idare edilmiyor muyuz? O halde Dünya’nın anladığı dilden konuşup masa başına oturmalıyız. İki ayrı devletin olması demek ileride herhangi bir birleşik Cumhuriyeti reddetmek demek değildir. Zaten bütün bunlar masa başında olacağına göre, hiçbir ülke tarafından tanınmayan ve sorsan bilinmeyen bir ülkenin temsilcileri olarak mı masa başına oturalım?”¹⁰⁷⁴. Söz gazetesi aynı zamanda KTÖS’un bağımsızlık konusundaki düşüncelerine ve demeçlerine de yer vermektedir.

¹⁰⁷⁰ Kıbrıs Postası, 14-21 Mayıs 1983 , s.3.

¹⁰⁷¹ Erten KASIMOĞLU, “Bağımsız Devlet’ten Muradedilen”, Kıbrıs Postası, 18 Mayıs 1983, s. 2

¹⁰⁷² Kıbrıs Postası, 18 Mayıs 1983, s. 1, 7.

¹⁰⁷³ Sabahattin İSMAİL ile 1 Şubat 2005 tarihinde KKTC Cumhurbaşkanlığı Çalışma Odası’nda yapmış olduğumuz görüşmeden.

¹⁰⁷⁴ Söz, 16 Mayıs 1983, s.1.

CTP'nin yayın organı olan Yenidüzen gazetesi ise BM kararının olumsuz yönlerinin olduğu kadar, olumlu yönlerinin de olduğu görüşünü savunarak , bağımsızlık ilân edilmesi yönündeki isteklere karşı çıkmış, sert tepki göstermiştir. Karardan sonra Türklerin toplumlararası görüşmeleri kesintiye uğratmadan devam ettirmesini CTP'nin politikası çerçevesinde savunmuştur. Yenidüzen manşetinde, karara tepki yerine kararla ilgili olarak KRY Dışişleri Bakanı Nikos Rolandis'in kararın içerdiği unsurlarla ilgili yaptığı konuşmaya yer vermiştir. Ayrıca gazete ikinci sayfasında da BM kararının tam metnini yayınlarken de “BM Kararının Tam Metni: Kıbrıs Uyuşmazlığının Sürüp Gitmesi Uluslararası Barış ve Güvenliğe Ciddi Bir Tehdit Oluşturuyor” başlığını kullanmıştır¹⁰⁷⁵.

Yenidüzen “BM Kararı ve Sorumlu Davranış” adlı başyazısında, BM kararının olumlu yanlarına yer verilerek karara “öfkeli tepki duyulmasını” eleştirmiş ve bağımsızlık ilânı düşüncesine karşı çıkmıştır. Yenidüzen, bağımsızlık ilânı açıklamalarını “doğal olmayan” yaklaşım olarak nitelendirmiş, bağımsızlık ilânının Kıbrıs'ı, Türkiye'yi, Yunanistan'ı ve Doğu Akdeniz'i yeni maceralara sürükleyebileceğini iddia etmiştir. Yenidüzen, toplumlararası görüşmelerin sürdürülmesinden yana tavır takınmıştır¹⁰⁷⁶.

SDP'nin kurucusu ve Genel Başkanı Raif R.Denktaş'ın¹⁰⁷⁷ sahibi olduğu haftalık yayınlanan Yön gazetesinde¹⁰⁷⁸ ise Raif R. Denktaş'ın, bağımsızlık isteği yönündeki yazıları yayınlanmakta ve SDP'nin bağımsızlık ilânını desteklediği vurgulanmaktaydı. Raif Denktaş, 13 Mayıs 1983 tarihinden önce yazmış olduğu makalelerinde de bağımsızlık ilânını destekleyen yazılara yer vermiştir¹⁰⁷⁹.

¹⁰⁷⁵ Yenidüzen, 17 Mayıs 1983, s.2.

¹⁰⁷⁶ Yenidüzen, 17 Mayıs 1983, s.1, 3.

¹⁰⁷⁷ Raif R. Denktaş, KKTC eski Cumhurbaşkanı Rauf R. Denktaş'ın oğludur. 27 Aralık 1985'te geçirdiği bir trafik kazası sonucunda hayatını kaybetmiştir. Raif R. Denktaş UBP 'den ayrılarak sol çizgideki Sosyal Demokrat Parti'yi kurmuştu. Partinin parlamentoda milletvekili bulunmamaktaydı. Raif Denktaş da bu gazetede yazılar yayınlamaktaydı.

¹⁰⁷⁸ Yön gazetesi 1983 yılına kadar UBP'nin resmi olmayan yayın organı durumundaydı. 1983 yılında Raif Denktaş'ın SDP'yi kurmasıyla bu partinin yayın organı vazifesini görmeye başlamıştır. Raif Denktaş'ın sahibi ve sorumlu yönetmeni olduğu ve yazılarını yayınladığı haftalık Yön Gazetesi'nin 1983 ve 1984 yıllarına ait olan sayıları **Genişletilmiş (1 Nisan 1983-21 Eylül 1984) Yön Yıllığı** adı altında Sosyal Demokrasi Yayınları tarafından ciltlenmiştir. Yön Yıllığı, KKTC Milli Arşiv ve Araştırma Dairesi'nde yer almaktadır. (Genişletilmiş Yön Yıllığı, bundan sonraki dipnotlarda Yön şeklinde kısaltılarak verilecektir.) Bkz. **Genişletilmiş (1 Nisan 1983-21 Eylül 1984) Yön Yıllığı**, Sosyal Demokrasi yayınları, 1985.

¹⁰⁷⁹ Raif R. DENKTAŞ, “Bağımsız Devlet”, **Yön** , Sayı:6, 6 Mayıs 1983, s.8.

2) KTFD'deki Bağımsızlık Açıklamalarının Kıbrıs Rum Basınındaki Yankıları

Kıbrıs Türk liderliğinin ve basınının BM kararına tepki olarak bağımsızlık isteğini açıklamaları, Kıbrıs Rum basınında da geniş yankı uyandırmış ve gelişmeleri manşetten duyurmuşlardır. Rum basını genellikle Kıbrıs Türklerinin bağımsızlık açıklamalarına şiddetle tepki göstermiştir. Bağımsızlık ilânı açıklamalarını bir tehdit, ayrılıkçı bir girişim olarak lânce ettirmişlerdir.

17 Mayıs 1983 tarihli Güney basını gelişmeleri manşetten şöyle duyurmuştur;

Haravgi manşetten, “Cunta ve Kıbrıs Türk Liderliği Ayrı Bağımsız Kıbrıs Türk Devleti İlân Etme Tehditlerini Yoğunlaştırıyorlar. Denктаş Görüşmelerin Kesilmesinden Söz Ediyor. Türkiye Komünist Partisi Birleşmiş Milletler Kararını Memnunlukla Karşıladi”.

Fileleftheros : “Türklerin Birleşmiş Milletler Kararına Tepkileri. Ayrı Devlet Tehditleri. Denктаş Görüşmelerin Kesilmesinden ve “Kesin Çözüm”den Söz Ediyor”,

Agon: “Güneş Gazetesinin İfşa Edici Yayını. Ayrı Devlet İlân Etmek İçin Görüşmeler Kesilecek”,

Ta Nea: “Ankara ve Denктаş Uydurma Bir Karar Bekliyorlardı. Kıbrıs’ı Türkiye’nin Bir Uzantısı Gibi Görüyorlar. Denктаş Ankara’ya Gidecek”,

Simerini: “Karardan Sonra Türklerin Şiddetli Tepkileri. Devlet İlân Edeceklerinde Israr Ediyorlar. Denктаş Türkiye’ye Gidecek”,

Alithia : “Karardan Sonra “Bakanlar Kurulu” Olağanüstü Toplantı Yapacak-Türkler “Devletin” İlânını İstiyorlar, Bozkurt Halkoylaması Yapılmasını İstiyor”,

Eleftherotipia: “Bağımsız Devlet Çılgınlıkları Süratle Tırmanıyor. Rauf Denктаş Toplumlararası Görüşmelere Son Verme Tehdidinde Bulunuyor. Birleşmiş Milletler Kararından Sonra Bir Durum Değerlendirmesi Yapacaklar”¹⁰⁸⁰. Rum gazeteleri bu konuda verilen demeçlerin yanında , gerek Kıbrıs Türk gazetelerinde gerekse Türkiye gazetelerinde çıkan yazıları da özetle okuyucularına duyurmuştur. Simerini gazetesi, Birleşmiş Milletler kararından dolayı “hükümetin ve hükümeti destekleyen gazetelerin bayram yaptığını ve kararı büyük bir zafer gibi gösterdiğini hatırlatarak, ancak karar incelendiğinde ortada bayram yapacak bir durum bulunmadığı görüşünü savunmuştur. Gazete Genel Kurul kararının “adadaki bütün işgal kuvvetlerinin çekilmesine” ilişkin

¹⁰⁸⁰ Kıbrıs Postası, 18 Mayıs 1983, s.2; Bozkurt, 18 Mayıs 1983, s. 3.

bölümünü naklettikten sonra, bunun zihinlerde birçok sorunlar yarattığını vurgulamıştır¹⁰⁸¹.

Ayrıca 16 Mayıs 1983 tarihli Eleftherotipia gazetesi, Kıbrıs Rum Yönetim lideri Kipriyanu'nun, BM kararı sonrasında Türk tepkilerine yönelik olarak yaptığı açıklamayı “Kipriyanu Uzlaşmaz Taktiği Bırakın? Adil, Kalıcı Çözüme Yönelin” başlığıyla vermiştir. Kipriyanu'nun Türklerin bağımsızlık isteği yönündeki tepkilerini şöyle değerlendirmiştir:

“ Ankara kadar, ona bağımlı olan Kıbrıs Türklerinin tepkileri beni hayrette bırakmamıştır. Bu tepkiler, her ne kadar Kıbrıs Rum tarafına imiş gibi gösterilmeye çalışılıyorsa da, karar lehinde oy veren ülkelere küfür niteliği taşımaktadır.

Kıbrıs Türk liderliği ve Türkiye hükümetlerine çağrıda bulunarak, olumsuz tutumlarını terk etmeye ve Kıbrıs sorununu tüm ülkelerin gördüğü merceklerle görmeye davet ediyorum. Bu ancak Kıbrıs üzerindeki plânlarını terk etmeleri ile gerçekleşecektir”¹⁰⁸². Kipriyanu bu açıklamasıyla Türklerin verdiği tepkilerin BM kararı lehine oy veren ülkelere hakaret olduğunu iddia etmiştir. Türkiye'nin ve KTFD'nin “Kıbrıs üzerindeki emelleri”, yani bağımsızlık ilanına ilişkin açıklamalarından vazgeçmesi yönünde hükümetinin görüşlerin ifade etmiştir.

Kıbrıs Rum gazeteleri Kuzey Kıbrıs'ta bağımsız ayrı bir Türk devleti ilân edilmesine ilişkin demeç ve haberlere 18 Mayıs 1983 tarihli gazete sayfalarında da geniş yer ayırarak özellikle KTFD Başkanı Rauf Denктаş'ın The Times gazetesi ile BBC'ye verdiği demeçleri özetle yayımlamışlardır.

Rum gazeteleri bu konudaki haberleri şu başlıklar altında vermiştir:

“Simerini :Diplomatik Çevrelerin Değerlendirmelerine Göre Türkler “Devlet” İlân Edecekler. Devlet İlânını, Dikkatlerin Lübnan'a Çevrildiği Bu Dönemde Yapacaklar.

Ta Nea: Rauf Denктаş Londra'da Demeç Verdi. Hafta Sonuna Doğru Adaya Döner Dönmez “Devlet” İlân Edecekler. Denктаş Görüşmelere Devam Etmek İçin Şart İleri Sürüyor.

Apoyevmatini :Türkler Karardan Kuduza Döndüler- Tanrıyı da Şeytanı da Tehdit Ediyorlar . “Tek Yanlı Olarak Devlet İlân Edeceğiz”, Referandum da İstiyorlar.

¹⁰⁸¹ **Kıbrıs Postası**, 18 Mayıs 1983, s.2; **Bozkurt**, 18 Mayıs 1983, s. 3; Ayrıca Rum basınından özet için için bkz. **Günaydın**, 18 Mayıs 1983, s.4.

¹⁰⁸² **KKTC Milli Arşiv**, TK K. No: 3 Dem. No: 153 A.

Fileleftheros: “İşgal Altındaki Bölgede” Koro Halinde Küfürler ve Ayrı Devlet Tehditleri Savruluyor. Durduran da Aleyhimizde.

Alithia: Denктаş Bu Karar Işığında Görüşmelere Devam Edemeyiz. Kıprıyanu’nun Çağrısına Sert Tepki”¹⁰⁸³.

Rum gazeteleri, Türkiye Dışışleri Bakanı İlter Türkmen’in demecini de özetle okuyucularına; Türkmen’in toplumlararası görüşmelere, Kıbrıs Rum tarafının daha çok gereksinme duyduğu ve ayrı Kıbrıs Türk Devletinin ilânı konusunda alınmış bir karar bulunmadığı yolundaki demeci ve sözlerini haberin başlığına alarak vurgulamıştır.

Eleftherotopia gazetesi manşetine aldığı bir haberde, toplumlararası görüşmelerin programında herhangi bir değişiklik olmadığını ve daha önce kararlaştırıldığı gibi görüşmelerin 31 Mayıs’ta yeniden devam edeceğini iddia etmiştir. Gazete, BM Genel Sekreteri Perez de Cuellar’ın Kıbrıs sorunu ile ilgili olarak yapacağı şahsi mücadele ile toplumlararası görüşmelerle ilgili gelişmelerin birlikte yürüyeceğini öne sürmüştür.

Alithia ise, New York kaynaklı özel bir haberinde, genel Sekreterin Haziran başlarında yapacağı açıklanan girişiminin Temmuz ayı sonlarına doğru ertelendiğini öne sürmüştür¹⁰⁸⁴.

3)Yunan Basınının Tepkileri

Rauf Denктаş’ın Londra’da “bağımsızlığın ilân edileceği” açıklaması ve İlter Türkmen’in de “kararın tabii bir istek olduğu” yönündeki açıklamaları Yunanistan’da yeniden bir tedirginlik havasının esmesine sebep olmuş ve geniş tepki uyandırmıştır. Bu açıklamalar Yunan basınında da panik havası yaratmıştır. Yunan gazetelerinde “Kıbrıs’ta bağımsız Türk Devleti ilân ediliyor” başlıkları yer almıştır. Komünist Haravgi “*Türkler Kıbrıs’ta bağımsız devlet ilân etmekle tehdit ediyorlar*” derken sağcı muhalif Akropolis aynı haberi “Türkmen, Kıbrıs’ta bağımsız devlet için, Denктаş’a yolu açıyor” başlığı altında kullanmış ve “*BM teşkilâtı kararından sonra, Ankara tutumunu değiştiriyor*” şeklinde ifade etmiştir.

Sağcı muhalif Kathimerini ise “BM Teşkilâtı kararından sonra Türk tehditleri yeniden canlandı” başlığı altında yazdığı haberinde “Kıbrıslı Türklerin toplumlararası

¹⁰⁸³ “Rum Basın Özetlerinden”, **Bozkurt**, 19 Mayıs 1983, s.3; **Kıbrıs Postası**, 19 Mayıs 1983, s.2; **Halkın Sesi**, 19 Mayıs 1983, s.3.

¹⁰⁸⁴ “Rum Basın Özetlerinden”, **Bozkurt**, 19 Mayıs 1983, s.3; **Kıbrıs Postası**, 19 Mayıs 1983, s.2; **Halkın Sesi**, 19 Mayıs 1983, s.3.

görüşmelerdeki tutumlarını yeniden gözden geçirmekte olduklarını ve Türkmen'in de şart koşmak sırası Papandreu'nun değil dediğini" belirtmiştir¹⁰⁸⁵.

Yunan hükümeti , Denктаş ve Türkmen'in sözlerine ilişkin bir süre sessizliğini sürdürmüştür.

Yunanistan'ın başkenti Atina'da bulunan Kipriyanu, Kıbrıs'ta Türkler'in bağımsızlık ilân edeceği haberi üzerine , Yunanistan ERT 2 televizyonuna verdiği özel demecinde “ *Şayet bağımsız devlet ilânı yoluna giderlerse, bu muhakkak bir şekilde durumu daha da kritikleştirecek ve böyle bir gelişmenin,, Kıbrıs Türklerinin lehine olacak düşüncesinin tamamen tersini düşünüyorum. Zira böyle bir durum,, işleri daha da kritik bir hale sokacaktır. Biz böyle bir gelişme karşısında bîgâne kalamayız. Böylesine bir durumda, neler yapılması gerektiğini daima dikkatten uzak tutmamaktayız. Diğer taraftan bu tarz tehditler devam ederse, BM Güvenlik Konseyini toplantıya çağırmanız da söz konusudur ve bu konuda bazı hükümetler ile ve elbette başta Yunan Hükümeti ile irtibat halinde bulunmaktayız*”¹⁰⁸⁶.

Rum radyosunda bir demeç veren Rum yönetimi sözcüsü, KTFD'nin bağımsızlık yolundaki teşebbüslerini “Kıbrıs Türk liderliğinin taksim arzusunun ve Ankara'nın genişleme arzusunun bir belirtisi olduğunu” iddia etmiştir. Böyle bir hareketin Kıbrıs'taki görüşmeleri de engelleyeceğini öne süren sözcü, “Kıbrıs hükümetinin, Kıbrıs halkının çıkarlarını korumak için gerekli tedbirleri almak suretiyle böyle bir harekete karşı çıkacağını söylemiştir¹⁰⁸⁷.

¹⁰⁸⁵ **Tercüman**, 19 Mayıs 1983, s.1, 14.

¹⁰⁸⁶ **Tercüman**, 19 Mayıs 1983, s.14.

¹⁰⁸⁷ **Tercüman**, 20 Mayıs 1993, s.1.

ALTINCI BÖLÜM
TÜRK BASININDA BM KARARI SONRASI KTFD'DE BAĞIMSIZLIK
SÜRECİ VE SİYASAL PARTİLERİN BAĞIMSIZLIK İLÂNINA YAKLAŞIMI

A) RAUF DENKTAŞ'IN BM KARARI SONRASINDA KIBRIS'A GELİŞİ VE
BAĞIMSIZLIK AÇISINDAN TAŞIDIĞI ÖNEM

1) Rauf Denktaş'ı Karşılama ve BM Kararını Protesto Etmek İçin
KTFD'de Yapılan Hazırlıklar

Rauf Denktaş, 13 Mayıs 1983 tarihli BM kararından sonra İngiltere'nin başkenti Londra'da bağımsızlık ilân edeceği yönündeki açıklamalarda bulunarak bunu dünya kamuoyuna duyurmuştur. Genel Kurul kararından sonra bağımsızlık sürecini başlatmıştır. Rauf Denktaş, bağımsızlık sürecinin başlamasında geç kalındığını şöyle ifade etmektedir; “Bence dört, hatta altı yedi yıl geç kalınmıştır. Biz, Makarios meşru hükümet iken bunu yapsaydık, bugün Kıbrıs meselesi federal şekilde halledilmiş olurdu”¹⁰⁸⁸.

KTFD Başkanı Denktaş karardan sonra, bir kaç gün daha Londra'da kalarak Ada'ya dönüşünü geciktirmiş, BM kararına tepkilerin, Kıbrıs basınının ve kamuoyunun bağımsızlık yönünde oluşmasını beklemiştir¹⁰⁸⁹. BM kararının hemen akabinde Kıbrıs Türk basınında da bağımsızlık ilânı konusu işlenerek, Kıbrıs Türk devletinin kaçınılmaz olduğu vurgulanmış ve gazete manşetlerini bağımsızlık isteği yönünde büyük puntolu tam sayfa yazılar süslemiştir.

Denktaş'ın Ada'ya gelişinden bir gün önceki 19 Mayıs 1983 tarihli Halkın Sesi gazetesi, “Bağımsızlığın Temeli Gelecek Ay Atılacak” başlığıyla manşetten haber yayınlamaya bağımsızlık ilânı yönünde destek vermiştir. Gazete, Kuzey Kıbrıs'ta bağımsız bir devlet ilân etme yolundaki ilk adımın Haziran ayı ortalarında atılmasının beklendiğini belirterek kamuoyunu bağımsızlığa hazırlamış ve bu konuda bilgilendirmiştir¹⁰⁹⁰.

Londra'da temaslarını sürdüren ve bağımsızlık yönünde açıklamalarda bulunan Rauf Denktaş'ın Lefkoşa'ya dönüşünde, 20 Mayıs 1983 tarihinde, Kıbrıs Türk halkı coşkulu ve büyük karşılama töreni düzenlemiştir. Bu karşılama töreninin Kıbrıs Türk

¹⁰⁸⁸ **Milliyet**, 29 Mayıs 1983, s.4.

¹⁰⁸⁹ **Cumhuriyet**, 20 Mayıs 1983, s. 12.

¹⁰⁹⁰ **Halkın Sesi**, 19 Mayıs 1983, s.1.

tarihinde önemli bir yeri olmakla beraber tören için günler öncesinden hazırlıklar yapılmıştır.

KTFD’de bağımsızlık ilânını destekleyen partiler ve gazeteler halkı karşılama törenine çağırmak amacıyla faaliyete geçmiştir. Duyurular yapılarak, karşılama töreninde, BM Genel Kurul kararının protesto edilerek Denктаş’ın bağımsızlık yönündeki beyanatlarının desteklenmesi istenmiştir. Kıbrıs Türk gazetelerinin her biri de kendi görüşlerini yansıtan partilerin duyurularını yayınlamıştır.

Koalisyon ortaklarından olan KTFD’nin en fazla oya sahip olan partisi UBP’nin Lefkoşa İlçe Başkanlığı da, partisinin yayın organı olan Birlik gazetesinde “Devlet Başkanımızı Karşılalım” adı altında bir duyuru yayınlamıştır. Duyuruda, 20 Mayıs 1983 tarihinde Rauf Denктаş’ın Ercan Havaalanı’nda karşılanması, daha sonrada “Atatürk Meydanı’nda toplanılarak BM’de Türk toplumu aleyhine alınan kararın protesto edilmesi, en önemlisi de bağımsız Kıbrıs Türk devletinin bir an önce ilân edilmesi gerektiğinin tüm dünyaya haykırılması için Kıbrıs Türk halkı mitinge çağrılmaktadır¹⁰⁹¹.

Kıbrıs Postası gazetesi ise büyük harflerle DHP’nin Kıbrıs Türk halkına “*Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi’nde alınan ve bağımsızlık ilânımızın iptalini talep eden kararı protesto etmek amacıyla yarın saat 11.00’de Atatürk Meydanı’nda düzenlenen mitinge katılıp haklılığımızı tüm dünyaya haykıralım*” şeklindeki duyurusunu yayınlamıştır¹⁰⁹².

Kıbrıs Türk Kurum ve Kuruluşları da basında yayınladıkları ve panolara astıkları, halka dağıttıkları duyuruyla Kıbrıs Türk halkını Denктаş’ı karşılamaya davet etmiştir¹⁰⁹³.

20 Mayıs tarihli Kıbrıs Türk gazetelerinde, Rauf Denктаş’ı karşılamak üzere, Kıbrıs Türk Kurum ve Kuruluşları imzasıyla “Kamuoyuna Duyuru”nun yapılmasına CTP ve TKP’ye yakın olan demokratik kitle örgütleri tepki göstermiştir. Bu kitle örgütleri yayınlanan duyurunun “Kıbrıs Türk Kurum ve Kuruluşları” imzasını taşımasının kamuoyunu yanıltıcı nitelikte olduğunu ve örgütlerin bu “genelleme” içinde bulunmadığını öne sürmüşlerdir¹⁰⁹⁴. Kıbrıs Türk Kurum ve Kuruluşları tarafından,

¹⁰⁹¹ **Birlik**, 19 Mayıs 1983, s. 1.

¹⁰⁹² **Kıbrıs Postası**, 19 Mayıs 1983, s.7.

¹⁰⁹³ **Bozkurt**, 19-20 Mayıs 1983, s.5; **Halkın Sesi**, 19-20 Mayıs 1983, s.4; **Birlik**, 20 Mayıs 1983, s.2; **Kıbrıs Postası**, 20 Mayıs 1983, s.3.

¹⁰⁹⁴ **Yenidüzen**, 24 Mayıs 1983, s.12.

Kıbrıs Türk basınında yayınlanan “Kamuoyuna Duyuru” adlı yazıda Kıbrıs Türk halkının kendi bağımsız devletini kurması istenmiştir.

Kıbrıs Türk Kurum ve Kuruluşları, “Birleşmiş Milletlerde tek yanlı olarak alınan son kararın, Türk toplumunun devlet statüsüne kavuşmadan Ada’daki meşru haklarını elde edemeyeceği gerçeğini bir kez daha ortaya koymuş olduğunu ve adil bir çözüm için yıllarca müzakere masalarında Rum tarafından boşuna anlayış bekleyen Türk toplumunun, B.M.’nin kendi ana ilkelerine ters düşen bu son karar karşısında geleceği ile ilgili kesin “kendi devletini ilân etme” kararını verme aşamasına geldiklerini” dünya kamuoyuna duyurmuştur¹⁰⁹⁵.

Yenidüzen gazetesi kurum ve kuruluşların duyurusunu eleştirir mahiyette “Haberin İçinden Kurum ve Kuruluşlarımız” başlıklı şu yorumu yapmıştır:

“BM Genel Sekreteri Perez de Cuelar ile yapacağı görüşme için New York’a giderken, BM Genel Kurulu’nun aldığı karar üzerine Londra’dan geri dönen Devlet Başkanı Denktaş, daha Londra’dan dönmeden “Bağımsızlık” ile ilgili demeçlerini patlatmaya başladı. Sadece şövenist yaklaşımlar gündeme geldiğinde uyanan, ne zaman genel kurul yaptıkları, yönetim kurulunun kimlerden oluştuğu ve kaç üyeye sahip oldukları bilinmeyen, aslında harekete geçmek için yalnızca Denktaş’ın bir işaretini bekleyen bazı “kurum ve kuruluşlar” süratle harekete geçtiler.

...Bir parmak işareti ile sustalı kukla gibi kutudan fırlayan “kurum ve kuruluşlar” “Kıbrıs Türk Toplumunu Kurum ve Kuruluşları” olamazlar”¹⁰⁹⁶.

Denktaş’ın 20 Mayıs’ta Atatürk Meydanı’nda konuşma yapacağı haberi, 19 Mayıs 1983 günü Lefkoşa Şehit Hüseyin Ruso Stadyumu’nda düzenlenen 19 Mayıs törenlerini izlemek üzere toplanan kalabalık halk topluluğuna da anonslarla duyurulmuştur. Duyuru, törenlerin Bayrak Radyosu’nda naklen yayınlanması dolayısıyla tüm Kıbrıs Türk halkına da aktarılmıştır¹⁰⁹⁷. DHP Yönetim Kurulu üyesi, Kıbrıs Türk Sanayi Holding İşletmeleri Genel Müdür Vekili ve Yönetim Kurulu Başkanı Ahmet Gazioğlu, personele yaptığı duyuruda mitinge katılacakların bir saat

¹⁰⁹⁵ **Bozkurt**, 20 Mayıs 1983, s.3; **Birlik**, 20 Mayıs 1983; **Halkın Sesi**, 20 Mayıs 1983; **Kıbrıs Postası**, 20 Mayıs 1983, s.1.

¹⁰⁹⁶ **Yenidüzen**, 24 Mayıs 1983, s.12.

¹⁰⁹⁷ **Bozkurt**, 20 Mayıs 1983, s. 1.

önce işten ayrılacaklarını söylemiştir. Plânlama İnşaat Dairesi de çalışanlarına çeşitli şekilde duyurular yayınlarak mitinge katılabileceklerini duyurmuştur¹⁰⁹⁸.

Ayrıca kent ve kasabalardaki çeşitli kuruluşlar, Ercan Devlet Havaalanında yapılacak tören için yoğun hazırlıklar yaparak, Lefkoşa’da yaptıkları toplantılarda Denктаş’ın Lefkoşa’ya varışında düzenlenen karşılama töreninin programını hazırlamışlardır¹⁰⁹⁹. Denктаş’a bağımsızlık için sunulacak olan muhtıra hazırlanmıştır¹¹⁰⁰. Yenidüzen gazetesi ise mitingi Rauf Denктаş’ın düzenlediğini iddia etmiştir.¹¹⁰¹

Denктаş’ın karşılama ile ilgili program Kıbrıs basınında yayınlanmıştır. Önceden hazırlanan ve Kıbrıs basınına yansıyan programa göre karşılama töreni düzenlenmiştir¹¹⁰².

Denктаş’ın Londra’dan Lefkoşa’ya dönüşü ve karşılama Kıbrıs Türklerinin tarihinde önemli bir yeri vardır. Rauf Denктаş, bu coşkulu karşılama töreninde Kıbrıs Türk meydanlarında bağımsızlık ilân edeceğini belirten coşkulu bir konuşma yapmıştır.

2) Rauf Denктаş’ı Londra Dönüşü Karşılama Töreni ve BM Kararının Protesto Edilmesi

a) Denктаş’ın Ercan Havaalanında Verdiği Demeç

Londra’dan Lefkoşa’ya dönerken İzmir Çiğli Havaalanına uğrayan Denктаş, İzmir’de gazetecilere açıklamada bulunarak, “dünyaya Kıbrıs’ın ne olduğunu gösterecek tesirli bir karar alacağımız kesindir” diyerek bağımsız devlet ilânının kesin olduğunu vurgulamıştır¹¹⁰³. Denктаş açıklamasında ayrıca Türkiye’nin menfaatlerine

¹⁰⁹⁸ **Yenidüzen**, 24 Mayıs 1983, s.12; CTP ve çevreleri, resmi kuruluşların çalışanların mitinge katılması yönündeki duyurulara karşı çıkmışlardır.

¹⁰⁹⁹ **Bozkurt**, 19 Mayıs 1983, s.1.

¹¹⁰⁰ Muhtıranın hazırlanışı ile ilgili haberler için bkz. 19-20 Mayıs 1983 tarihli Kıbrıs Türk ve Türkiye basını; **Tercüman** 20 Mayıs 1983, s.14.

¹¹⁰¹ **Yenidüzen**, 24 Mayıs 1983, s.12.

¹¹⁰² **Bozkurt**, 20 Mayıs 1983, s.1; **Halkın Sesi**, 20 Mayıs 1983, s.1; Denктаş’ın törenle karşılama için bkz. **Cumhuriyet**, 19 Mayıs 1983, s.7; **Günaydın**, 20 Mayıs 1983, s.1, 4.

¹¹⁰³ **Cumhuriyet**, 21 Mayıs 1983, s.13; **Tercüman**, 21 Mayıs 1983, s.14 ; **Yeni Asır**, 21 Mayıs 1983, s.6; **Milliyet**, 21 Mayıs 1983, s.5; Türkiye basınından İzmir’de yayınlanan yerel bir gazete olan Yeni Asır gazetesi yazarlarından Güngör Mengi “Gündem” adlı köşesindeki 20.05.1983 tarihli “Bağımsızlık Mı?” adlı yazısında Rauf Denктаş’ın Londra dönüşünde yapacağı açıklamanın bağımsız devlet kurma olduğunu Denктаş daha İzmir’e uğramadan önce şöyle belirtmiştir: “Bugün Londra’dan Kıbrıs’a dönecek olan Türk Federe Devleti Başkanı Denктаş’ın yapacağı duyurulan “önemli açıklamanın” ne içerik taşıyacağını tahmin etmek zor değildir. Zor olan o içeriğin hangi dozu ve vadeyi taşıyacağıdır. BM Genel Kurulu’nun Kıbrıs’la ilgili olarak aldığı son karar, Kıbrıs Türk Federe Devleti’nin bir bağımsız devlete dönüştürme eğilimlerini, adeta dizginlenen bir histeri durumuna gelmiştir. Kararın açıklanmasından sonra Dışişleri Bakanı İler Türkmen’in gösterdiği sert tepki de bu alandaki istemlere cesaret kazandırmıştır. Kıbrıs Türk Ferde Devleti’nin bağımsızlığıyla ilgili düşüncelerin, ciddi şekilde

aykırı bir tutum izlemediklerini ve Türkiye'ye zarar getirecek bir adım atmayacaklarını vurgulayarak “Kıbrıs'ta bağımsız bir devlet kurma kararını uygularken, dengeli ölçülerle, kimseyi tahrik etmeden hareket ediyoruz. Niyetimiz, bir an önce netice alıp, barışı çabuklaştırmaktır. Türkiye'nin demokrasiye geçtiği dönemi seçmiş olmamız , bir rastlantıdır. Rumların bu hafta içinde Birleşmiş Milletlere başvurması, bu dönemde ve bu şartlarda uluslararası alanda masaya oturmamızı engellemektedir” demiştir¹¹⁰⁴.

Böylece Denктаş, Türkiye basınında bağımsızlık ilânının, demokrasiye geçiş sürecinde erken olduğu yönünde çıkan yazılara da cevap vermiştir.

Rauf R. Denктаş 20 Mayıs'ta Ada'ya dönüşünde Ercan Havaalanında belirtilen program çerçevesinde resmi bir törenle karşılanmış ve “Kıbrıs Türklerinin adada eşit haklara sahip bulunduğunu dünyaya iyice duyurmak zamanının gelip çatıldığını belirterek, halkın birlik ve beraberlik içinde soğukkanlılıkla çabalarını sürdürmesini istemiştir”. Yerli ve yabancı basın mensuplarının sorularını cevaplandırmıştır.

Denктаş Ercan Havaalanında, kurum ve kuruluş temsilcileri ile kalabalık bir halk tarafından coşkulu bir şekilde karşılanmıştır¹¹⁰⁵. Havaalanında toplanan yoğun halk topluluğu Denктаş'a sevgi gösterilerinde bulunmuştur¹¹⁰⁶. Halkın ellerinde bağımsızlık dövizleri ve ayrıca 17 yıldızlı Türk bayrağı vardı¹¹⁰⁷. Kıbrıs Türk halkı büyük bir heyecan içinde miting alanında yer alırken “bağımsız devlet ilânı” heyecanı da Türk halkında kendini göstermiştir¹¹⁰⁸. Rauf Denктаş'ın Ercan Havaalanı'nda karşılanması ve Atatürk Meydanı'nda düzenlenen miting, Kıbrıs Türk tarihinde çok önemli yere sahiptir. Rauf Denктаş'ın bağımsızlık yönünde ağzından çıkan her söz, tarihi açıdan büyük ehemmiyet taşımıştır¹¹⁰⁹.

incelenmeye başladığına dair haberler gelmektedir”. Makalenin tamamı için bkz. Güngör MENGİ, “Bağımsızlık Mı?”, **Yeni Asır**, 20 Mayıs 1983, s.6.

¹¹⁰⁴ **Yeni Asır**, 21 Mayıs 1983, s. 1 ve 7; Yeni Asır gazetesi Denктаş'ın İzmir'de yaptığı açıklamayı ilk sayfadan “KTFD Başkanı Denктаş Londra'dan Lefkoşa'ya uçarken İzmir'de gazetecilerle görüşti: “Bağımsız Devlet Kurmakta Kararlıyız” başlığını kullanarak vermiştir. **Cumhuriyet**, 21 Mayıs 1983, s. 1, 13; **Tercüman**, 13 Mayıs 1983, s.14 ; **Milliyet**, 13 Mayıs 1983, s.5.

¹¹⁰⁵ Denктаş'ın Ercan Havaalanında karşılanışı ile ilgili fotoğraflara ve yazılara bkz. **Birlik**, 21 Mayıs 1983, s.3; **Bozkurt**, 21 Mayıs 1983; **Halkın Sesi**, 21 Mayıs 1983, **Kıbrıs Postası** , 21 Mayıs 1983, s.1.

¹¹⁰⁶ **Bozkurt**, 21 Mayıs 1983, s.1; **Cumhuriyet**, 21 Mayıs 1983, s.1, 13.

¹¹⁰⁷ **Tercüman**, 21 Mayıs 1983, s. 1.

¹¹⁰⁸ “Olaylara Açılan Pencere- Sokaktaki Adam Ne Diyordu?”, **Halkın Sesi**, 22 Mayıs 1983, s.6.

¹¹⁰⁹ **Kıbrıs Postası**, 21 Mayıs 1983, s.1; **Halkın Sesi**, 21 Mayıs 1983, s.2; Ayrıca Denктаş'ın konuşmasının

çok kısa bir bölümü için bkz. **Cumhuriyet**, 21 Mayıs 1983, s.13.

b) KTFD Başkanı Rauf Denктаş'ın Karşılması ve Lefkoşa Atatürk Meydanı Mitingi (20 Mayıs 1983)

b.1) Rauf Denктаş'a Bağımsızlık İlânı İçin Verilen İlk Muhtıra

Havaalanından konvoy halinde Lefkoşa'ya hareket eden Rauf Denктаş, Atatürk Meydanı'nda büyük bir halk topluluğu tarafından sevinç gösterileri arasında büyük bir coşkuyla karşılanmıştır. Atatürk Meydanı'nda yağmurlu havaya rağmen toplanan çok kalabalık topluluk BM kararını protesto eden ve bağımsızlık ilânını isteyen pankartlar asmış, dövizler taşımışlardır. Gerek bağımsızlık isteği ile ilgili muhtıranın okunmasında, gerekse Denктаş'ın konuşmasında, Kıbrıs Türk halkı çok büyük Türk bayrakları açarak ve miting alanını Türk bayraklarıyla süslemişlerdir¹¹¹⁰. Mitinge CTP, TKP ile bu partileri destekleyen kesim ve örgütler iştirak etmemişir¹¹¹¹.

Denктаş'ın konuşma yaptığı alanda “Bağımsız Devlet İstiyoruz”, “ Tek Çıkar Yol Bağımsızlık”, “BM Bizi Şimdi Tanıyacak”, “Kıbrıs Papandreu'nun Çiftliği Değil”, “Rumlarla Birlikte Hareket Eden Müslüman Kardeşlere Yazıklar Olsun”, “Denктаş'sız Çözüm Olmaz” şeklinde dövizler halkın ellerinde yer almıştır. Denктаş'ın büyük portresinin altında ise “Benim Kararım Ya İstiklâl Ya Ölüm” biçiminde yazı yer almıştır¹¹¹². Mitingde ayrıca “ Ordu Güneye” diye de slogan atılmışir¹¹¹³. Ayrıca miting alanında “Katliamları Unutma”, “Kıbrıs Türk Devleti”, “Anavatana Minnettarız”, “Türkiye ve Kıbrıs Türkü Yıkılmaz”, “Toplumlararası Görüşmelere Son”, “Başarı Geçmişini Unutmayanlarındır”, “Bağımsız Devlet Güçlü Devlettir”, “Tek İstedığımız Bağımsızlık”, “Ne Olursa Olsun Bağımsızlığa Evet”, “Özgürlüğümüzden Ödün Vermeyiz”, “BM Bizi Şimdi Tanıyacak”, “Türk Askeri Güvencemiz”, “Türk Askeri Adadan Ayrılamaz”, “Kıbrıs Türk Liman İşçileri Gazimagusa 1977” şeklinde dövizler de yer almıştır¹¹¹⁴.

Zaten BM Genel Kurulu'nda alınan Rum yanlısı tek taraflı karardan sonra, Kıbrıs Türk toplumunu saran bağımsız devlet ilânı arzusu KTFD'de evlerde, aile

¹¹¹⁰ Mitinge ilgili fotoğraflar için bkz. **Bozkurt**, 21 Mayıs 1983, s.1; **Halkın Sesi**, 21 Mayıs 1983, s.1, 2; **Kıbrıs Postası**, 21 Mayıs 1983, s.1.

¹¹¹⁰ **Bozkurt**, 21-22 Mayıs 1983, s.1, 2; **Birlik**, 21 Mayıs 1983, s.1; **Kıbrıs Postası**, 21 Mayıs 1983, s.1,

¹¹¹¹ **Yenidüzen**, 24 Mayıs 1983, s. 1; Yenidüzen gazetesi Denктаş'ın iki bin dolaylarında kişi, 27 örgüt ve üç parti tarafından karşılandığını yazmıştır.

¹¹¹² **Bozkurt**, 21 Mayıs 1983, s.1; **Birlik**, 21 Mayıs 1983, s.1; **Halkın Sesi**, 21 Mayıs 1983, s.1,2; **Cumhuriyet**, 21 Mayıs 1983, s.13.

¹¹¹³ **Yenidüzen**, 24 Mayıs 1983, s.1.

¹¹¹⁴ Mitingde taşınan dövizler ve miting fotoğrafı için bkz. **Günaydın**, 22 Mayıs 1983, s.1; **Akritas Planı ...**, s. 9-10.

toplantılarında, kulüplerde konuşulan tek konu halinde gelmiş, yurttaşlar son gelişmeler ışığında değerlendirmelerini yaparak” Kıbrıs Cumhuriyeti mührünü geçirerek, Kıbrıs’ın tek sahibi gibi hareket etmelerine artık fırsat vermemeliyiz. Biz kendi kararlarımızı alarak dünyaya haykırmalıyız” görüşünde birleşmişlerdir¹¹¹⁵.

KTFD kurum ve kuruluşları adına, Kıbrıs Türk Mücahitler Derneği’ndeki temsilci tarafından bağımsız devlet ilânını isteğini içeren bir muhtıra okunarak, Rauf Denktaş’a sunulmuştur.

KTFD Kurum ve Kuruluşları adına Rauf Denktaş’a sunulan muhtıra özetle; *“BM’de tek yanlı olarak alınan haksız ve dengesiz karar; halkımızın devlet statüsüne kavuşmadan Kıbrıs’taki varlığını koruyamadığını ve yasal, doğal ve tarihi haklarına gerçek anlamıyla sahip çıkamayacağını bir kez daha ortaya koymuştur. Adil bir çözüm için yıllarca görüşme masalarında, Rum tarafından anlayış beklemiş olan halkımızın; BM’nin kendi ana ilkelerine de ters düşen son kararı karşısında geleceği ile ilgili kesin kararı verme aşamasına geldiği görüş ve inancı içindeyiz.*

Bu karar halkımızı 1974 öncesine götürecek her isteği ve girişimi önleyici bir karar olmalıdır. Bu karar can ve mal güvenliğimizi, özgürlüğümüzü ve egemenliğimizi koruyan bir karar olmalıdır. Bu karar kendi devletimizi ilân etmek olmalıdır.

Devletimiz, güvenliğimiz, özgürlüğümüz ve egemenliğimiz için yasal ve tek güvence Anayurdumuz ve Kahraman Türk Silahlı Kuvvetleri’dir. Başka bir güvence istemiyoruz ve kabul etmiyoruz. Bağımsız Devlet olmak istiyoruz ve sizi bu tarihi muhtıra ile göreve çağırıyoruz. Bu konuda alınacak tüm karar ve tedbirlerde sizi desteklediğimizi en içten bağlılık duygularımızla arz ederiz”¹¹¹⁶ şeklindedir.

Kıbrıs Türk Mücahitler Derneği, Erenköy Mücahitleri Cemiyeti, Şehit Hadise Kurbanı Aileleri ve Malûl Gaziler Derneği, TBK Gaziler Derneği, K.T. Kayıp Aileleri Derneği, Türk-Sen, Orta Eğitim Öğretmenler Sendikası, Ticaret Odası, Sanayi Odası, Kıbrıs Türk Tüccarlar Derneği, Zarar Görmüş Güneyliler Cemiyeti, Kıbrıs Türk Kooperatif Kuruluşları, Kıbrıs Türk Çiftçiler Birliği, Hayvan Yetiştiricileri ve Besleyicileri Birliği, Yurtsever Aydınlar Birliği, Atatürkçü Atılım Birliği, Kıbrıs-Batı Trakya Dayanışma Derneği, Akıl Sağlığı Derneği, Ulusal Birlik Partisi, Sosyal

¹¹¹⁵ “Olaylara Açılan Pencere- Sokaktaki Adam Ne Diyordu?”, **Halkın Sesi**, 22 Mayıs 1983, s.6.

¹¹¹⁶ **Halkın Sesi**, 21 Mayıs 1983, s.3; **Kıbrıs Postası**, 21 Mayıs 1983, s.1, 3; **Birlik**, 21 Mayıs 1983, s.3; **Bozkurt**, 21 Mayıs 1983, s.2.

Demokrat Parti, Türk Birliği Partisi¹¹¹⁷ gibi kurum ve kuruluşların bu muhtıranın altında adları vardır.

KTFD Başkanı Rauf Denктаş da yaptığı konuşmasında, muhtırayı yazanların görüşünde olduğunu, muhtırayı yazanların görüşlerine katıldığını ifade etmektedir.

b.2) Denктаş'ın Mitingdeki Konuşması ve Bağımsız Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti

Muhtıranın sunulmasından sonra görüşlerini açıklamaya davet edilen Rauf Denктаş da, Lefkoşa Atatürk Meydanı'nı dolduran çoşkulu Kıbrıs Türk halkına hitaben, Saray Otel Balkonundan tarihi öneme sahip konuşmasını yapmıştır¹¹¹⁸.

Rauf Denктаş bu tarihi öneme sahip konuşmasıyla, bağımsızlık ilân edileceğini ve yeni kurulacak bağımsız devletin adının da Kuzey Kıbrıs Cumhuriyeti olacağını, açıkça Kıbrıs Türk kamuoyuna duyurmuştur. Bağımsızlık ilânının Kıbrıs Türkünün şanlı yolu olduğunu vurgulamıştır.

Denктаş, konuşmasında halka “Sevgili Kardeşlerim” şeklinde hitap ederek çok samimi bir üslup kullanmıştır. Bağımsızlık konusunda ilk önce Kıbrıs Türk halkının görüşlerini, olurunun aldıktan sonra Türkiye'den bağımsızlığı desteklemesini isteyeceğini ifade etmiştir. Denктаş, halka hitabında, bağımsız devlet ilânı konusunda ilk önce Türkiye'ye giderek icazet almadığını, daima ilk etapta Kıbrıs Türk halkının isteklerini yaptığını dile getirerek bağımsız Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti ilanını halka mal etmek istemektedir. Gerek dünya kamuoyunda gerekse Kıbrıs kamuoyuna bağımsızlık ilânı isteğinin Kıbrıs Türk halkından geldiği, demokratik bir girişim olduğu intibasını yaratmayı amaçlamıştır. KTFD Başkanı, siyasi partiler vasıtasıyla halkın görüşünün ve düşüncesinin alınacağını belirterek Cumhuriyet ilânı konusunda her şeyin demokrasi kurallarına uygun olarak yapılacağını kamuoyuna duyurmuştur. Siyasi partiler halkın görüşlerini yansıtan en önemli demokratik örgütler olduğundan, bağımsız devlet ilânında etkin olarak onlardan yararlanılmak istenmiştir. Denктаş, siyasi partilere danışmakla aynı zamanda KTFD'deki muhalefetin, iç kamuoyunun bağımsızlık ilânına karşı olumsuz tepkisini de hafifletmek istemektedir.

¹¹¹⁷ **Birlik**, 21 Mayıs 1983, s.3.

¹¹¹⁸ Rauf Denктаş'ın konuşmasının tam metni için bkz. **Birlik**, 21 Mayıs 1983, s. 1, 3; **Kıbrıs Postası**, 21 Mayıs 1983, s.1, 7; **Bozkurt**, 21 Mayıs 1983, s. 1; **1983 Nisan –Kasım Döneminde...**, s.75-79; Denктаş'ın konuşmasının bir bölümü için bkz. **Halkın Sesi**, 21 Mayıs 1983, s.2; **Cumhuriyet**, 21 Mayıs 1983, s.13; **Yenidüzen**, 24 Mayıs 1983, s. 1; **Milliyet**, 21 Mayıs 1983, s.3; **Yeni Asır**, 21 Mayıs 1983, s. 6; **Günaydın**, 21 Mayıs 1983, s.4; **Günaydın**, 22 Mayıs 1983, s. 1, 4; **Güneş**, 22 Mayıs 1983, s.1; **Dünya**, 21 Mayıs 1983, s. 13; **Hürriyet**, 21 Mayıs 1983, s. 8.

Denktaş, dış dünyaya bu girişimi, sadece Kıbrıs Türk halkının içinden gelen demokratik bir eylem olarak lânce ettirmek istemekte ve bağımsızlık ilânı girişimlerine Türkiye'nin değil de Kıbrıs Türk halkının, siyasal partilerinin karar verdikleri izlenimini yansıtmak istemektedir. Kıbrıs Türk kamuoyunun desteğini aldıktan sonra Türkiye ile uyumun ve işbirliğinin de şart olduğu üzerinde durmuştur.

Oysa Rauf Denktaş, BM kararından sonra Türkiye ile birlikte bağımsızlık ilân edileceği konusunda mutabık kalmıştır. Ancak, Denktaş yapmış olduğu açıklamalarla, bağımsızlık ilânı girişimiyle Türkiye'yi dış dünyada zor durumda bırakmak istememekte bu nedenle bağımsızlık ilânına Kıbrıs Türklerinin karar vereceğini ifade etmekteydi¹¹¹⁹.

Bağımsızlık ilânı BM kararından sonra hemen birdenbire ortaya çıkan bir karar değildir. Bağımsız Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti ilânı daha önceki yıllarda da Denktaş ve Kıbrıs Türkleri tarafından gündeme getirilmiş, ancak dış baskılardan dolayı Türkiye tarafından kabul görmemişti. Ancak Rauf Denktaş'ın uzun süreden beri bağımsızlık ilânından yana olduğu ve bu görüşün KTFD'de geniş bir kesimden destek gördüğü bilinmekteydi¹¹²⁰.

Cumhuriyet gazetesi Ankara bürosundan Sedat Ergin yorumunda KTFD Başkanı Rauf Denktaş'ın bağımsızlık ilânı isteklerini BM kararının alınmasından önceki tarihlerde de Ankara'ya açtığını, bu konuda destek aramak amacıyla Ankara'ya geldiğini ancak Ankara'nın Denktaş'ın isteği karşısında yeşil ışık yakmadığını ve Bağımsız Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin ilânı hazırlıklarının düşünceden ileriye gidemediğini ifade etmiştir. Sedat Ergin Türkiye'de sol politik yelpazede yer alan Cumhuriyet gazetesindeki bu yorumunda Ankara'nın geçmişte bu konuda isteksizliğinde "KTFD'nin uluslararası hukuk açısından bir tanınma sorununu ortaya çıkaracağı, KTFD'nin bağımsızlık ilânının "pratik, somut bir sonuç vermeyeceği" düşüncesinin de etkili olduğunu belirtmektedir. Ergin ayrıca, "bağımsızlık ilânının bir takım zorluklar doğuracağı, özellikle Ankara'yı baskı altına sokacağı, meşru hükümet olarak Güneydeki Rum yönetimini tanıyan uluslararası toplumun büyük bir çoğunluğunun tepkilerini karardan sorumlu tuttıkları Ankara'ya yönelteceklerini" ifade etmiştir. Ayrıca bağımsızlık ilânının Kıbrıs Türk toplumunun günlük yaşantısını da

¹¹¹⁹ **KKTC Cumhurbaşkanı Rauf R. DENKTAŞ ile 26.01.2005 tarihinde KKTC Cumhurbaşkanlığı Sarayı'nda yapmış olduğumuz görüşmeden.**

¹¹²⁰ **Cumhuriyet**, 17 Mayıs 1983, s.12.

olumsuz yönde etkileyeceğini iddia ederek, “bağımsızlık ilânı halinde Rumlar, Türk tarafını zor durumda bırakmak için elektrik ve su sevkiyatını kesebileceğine” değinmiş ve “*bağımsız Kıbrıs Türk Cumhuriyeti’nin ilânının Ada’nın fiilen bölünmüş halini resmileştirecektir. Bu stratejik açıdan da çeşitli sorunlar getireceğini ve bunların başında da Yunanistan’ın Türkiye’nin güneyine kadar uzanmasının geleceğini*” iddia etmiş, “farklı konjonktürde bağımsızlık ilânının mümkün olabileceğini” savunmuştur¹¹²¹.

Rauf Denktaş’ın 20 Mayıs 1983 tarihli konuşmasında, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti’nin temelini atıldığı” yönündeki sözleri Türkiye basınında geniş yankı uyandırmış, Cumhuriyet gazetesinin manşetinde büyük puntolarla “Bağımsız Devletin Adı “ Kuzey Kıbrıs Cumhuriyeti” Olacak” yazısı yer almıştır. Cumhuriyet, Rauf Denktaş’ın bu sözlerini yeni devlet biçimi ve adı üzerinde işaretler olarak değerlendirirken, devletin isminin de KTFD olacağı hususu yetkililerin görüşmelerinden ve Ankara’ya iletilen görüşlerden anlaşılmıştır, şeklinde ifade kullanmıştır¹¹²².

“Kıbrıs’ta ilân edilmesi düşünülen “Bağımsız Kıbrıs Türk Devleti’nin” adının “Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti” olacağını belli olduğu, söz konusu ismin KTFD yetkililerinin görüşmeleri ve Ankara’ya iletilen görüş sonucu belirlendiği, 17 Mayıs’ta KTFD Bakanlar Kurulu toplantısında “BM kararından sonra toplumlararası görüşmelere başlanamayacağı” yönünde bir karar alınmıştı. Ondan sonra KTFD’nin yeni adı ve biçimiyle ilgili olarak “Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti”, “Kuzey Kıbrıs Cumhuriyeti” gibi isimler üzerinde durulmuştur¹¹²³.

KTFD Başkanı Lefkoşa’ya dönüşünde yaptığı konuşmada sarf ettiği “Kuzey Kıbrıs Cumhuriyeti’nin temelini atıldığı” biçimindeki sözleri yeni devlet biçimi ve adı üzerinde işaretler olarak değerlendirilmiştir. Kıbrıs’ta izlenecek yöntem ve alınacak kararlar, KTFD Bakanlar Kurulu, üst düzeyi ve yetkili çevrelerde varılan değerlendirme” sonucunda belirlenmiş ve ilgiyle izlenmiştir¹¹²⁴. Rauf Denktaş, Londra’dan döndüğü gün Atatürk Meydanı’nda yaptığı konuşmada her şeyin demokratik kurallar uyarınca yapılacağını önemle vurgulamıştır¹¹²⁵.

¹¹²¹ **Cumhuriyet**, 20 Mayıs 1983, s.12.

¹¹²² **Cumhuriyet**, 22 Mayıs 1983, s.1.

¹¹²³ **Aynı yer.**

¹¹²⁴ **Aynı yer.**

¹¹²⁵ N. A. LEVENT, “Konuyu Saptırmamak Gerek”, **Birlik**, 12 Haziran 1983, s.2.

Denktaş, konuşmasında, ayrıca İslâm dünyasına seslenerek Kıbrıs Türklerine bağımsız devlet ilânı konusunda destek vermelerini istemiştir. Bu açıdan da bakıldığında Denktaş'ın konuşması, tarihi bir değer taşımakta, hem Kıbrıs Türklerine hem de dünyaya önemli mesajlar vermektedir. Miting, KTFD iç politikasında da bir takım yankılara neden olmuştur. UBP yayın organı Birlik, mitingi görkemli olarak nitelendirerek, mitingi hazırlayan kişilerin miting başladıktan sonra ortada hiç görünmediklerini ve yarattıkları olayı zamanın akışına bırakıp siyasi çıkar elde etmediklerini belirtirken, bir takım çevreleri de açıkgozlülük ve hazırcılıkla nitelendirerek olayı fırsat bilip reklâm yaptıklarını parti amblemlerini ve afişlerini açtıklarını belirtmiştir¹¹²⁶.

3) Denktaş'ın Miting Alanındaki Konuşmasının Yankıları

a) Türk Basınındaki Yankıları

Miting ve Rauf Denktaş'ın Kuzey Kıbrıs Cumhuriyeti ilân edeceği yönündeki açıklamaları gerek Türkiye basınında gerekse Kıbrıs Türk basınında geniş yankı uyandırmıştır.

Kıbrıs Türk basınından Kıbrıs Postası'nda manşetten büyük puntolarla "Tarihi Gün", "Toplum İçin Yepyeni Bir Dönem Başlıyor" şeklinde yazılar yer alırken¹¹²⁷; Birlik gazetesi "Denktaş Adaya Dönüşünde İlk Kararımızı Açıkladı, "Görüşmelere Oturmuyoruz", "Devlet Başkanımızı Coşkun Gösterilerle Karşıladi", "Kararımız Kesindir"¹¹²⁸; Bozkurt gazetesi ise "Bağımsızlık Konusunda Denktaş Göreve Çağrıldı", "Denktaş Adaya Dönüşünde İlk Kararımızı Açıkladı, Görüşmelere Katılmıyoruz"¹¹²⁹; Halkın Sesi "Denktaş; Görüşmelere ve Güvenlik Konseyi Toplantılarına Katılmayacağız"¹¹³⁰ başlıklarını kullanmışlardır. Bağımsızlık ilânını destekleyen gazeteler, mitingi coşkuyla karşılamış olup ilk sayfalarında miting ile ilgili fotoğrafları yazıları büyük puntolarla vererek mitinge geniş yer ayırmışlardır¹¹³¹. Yenidüzen gazetesi ise mitingi eleştirmiştir. Manşetten sadece "İki Bin Dolayında Kişi Tarafından Karşılandı", "Denktaş Görüşmeleri Kestiğini İlân Etti" başlıklarını kullanmış ve

¹¹²⁶ "Düşüncelerimizden Serpintiler", **Birlik**, 28 Mayıs 1983, s.1.

¹¹²⁷ **Kıbrıs Postası**, 21 Mayıs 1983, s.1.

¹¹²⁸ **Birlik**, 21 Mayıs 1983, s. 1; **Cumhuriyet**, 22 Mayıs 1983, s.11.

¹¹²⁹ **Bozkurt**, 21 Mayıs 1983, s.1; **Cumhuriyet**, 22 Mayıs 1983, s.11.

¹¹³⁰ **Halkın Sesi**, 21 Mayıs 1983, s. 1.

¹¹³¹ Miting ile ilgili fotoğraflar için bkz. **Birlik**, 21 Mayıs 1983, s.1; **Bozkurt**, 21 Mayıs 1983, s.1; **Halkın Sesi**, 21-22 Mayıs 1983, s.1, 2; **Kıbrıs Postası**, 21 Mayıs 1983, s.1; **Söz**, 21 Mayıs 1983, s.1; **Günaydın**, 22 Mayıs 1983, s.1, 4.

mitingile ilgili herhangi bir resim yayınlamamıştır¹¹³². Yenidüzen “Doğruya Karar Vermek” adlı başyazısında bu mitingi düzenleyenlerle 1967 yılında yapılan karşılama mitingini düzenleyenlerin başında aynı kişilerin yer aldığını belirterek mitingin “Denktaş patentli” olduğunu ve “Denktaş Bey’e 1986 yılında kapanacak Devlet Başkanlığı kapısını tekrar açacağı” iddiasında bulunmuştur¹¹³³.

Hürriyet gazetesinden Cem Başar, Denktaş’ın konuşmasından “Kıbrıs’ta Bağımsızlık Zamanı Gelmiştir” sözünü başlık olarak kullanarak mitingi muhteşem olarak nitelendirmiştir¹¹³⁴. Mitingten bir gün önce de Hürriyet, “Kıbrıs’ta Bağımsızlık Heyecanı”¹¹³⁵; Tercüman ise “Londra Dönüşü Denktaş’ın Açıklaması”, “KTFD Başkanı Kararlı Konuştu: Bağımsızlık İçin Referanduma Gideceğiz”¹¹³⁶ derken; Günaydın gazetesi de mitinge geniş yer ayırarak mitingile ilgili fotoğraf yayınlamış ve “Denktaş’ın Konuşması Rumlar’ı Telaşlandırdı”, “Kıbrıs’ta Bağımsızlık Tartışmaları Hızlandı” başlıklarını kullanmıştır. Günaydın gazetesi ayrıca güvenilir kaynaklardan aldığını belirttiği bir haberinde de bağımsızlık ilânı konusunda, Kıbrıs Türklerinin alacağı kararların muhtemelen 1983 Haziran ayının ilk haftasında Denktaş tarafından Ankara’ya getirileceğini iddia etmiştir¹¹³⁷.

Kıbrıs Türk basınında 22 Mayıs 1983 tarihinde de bağımsızlık içeren manşetler yer almıştır. “Bağımsızlıkla İlgili Temaslara Başlayan Denktaş Söyledi: “Kipriyanu’nun Zaferi!.. Pahalya Mal Olacak” başlığını kullanmıştır¹¹³⁸.

4) Mitinge ve Bağımsızlık İlân Açıklamalarına Rum Tepkileri

a) Kıbrıs Rum Basınındaki Yankıları

Denktaş’ın bağımsızlık yönündeki açıklamaları Rum kesiminde büyük yankı yaparak onları telaşlandırmıştır¹¹³⁹.

21 Mayıs 1983 tarihli Rum gazeteleri KTFD Başkanı Rauf Denktaş’ın 20 Mayıs’ta Ada’ya dönüşünde verdiği demece sayfalarında önemli ölçüde yer ayırarak özellikle Denktaş’ın görüşmeleri kestiğini iddia etmişlerdir. Rum gazetelerinin birçoğu Denktaş’ın demecini manşetlerine alarak şu başlıklar altında yayınlamışlardır:

¹¹³²Yenidüzen, 24 Mayıs 1983, s.1.

¹¹³³Yenidüzen, 24 Mayıs 1983, s.1, 11.

¹¹³⁴Hürriyet, 21 Mayıs 1983, s. 8.

¹¹³⁵Hürriyet, 20 Mayıs 1983, s.1.

¹¹³⁶Tercüman, 21 Mayıs 1983, s.1,14.

¹¹³⁷Günaydın, 22 Mayıs 1983, s. 1, 4.

¹¹³⁸Birlik, 22 Mayıs 1983, s.1.

¹¹³⁹Günaydın, 22 Mayıs 1983, s.1; Tercüman, 22 Mayıs 1983, s.14.

“Fileleftheros: Denктаş Çözüm Çabalarını Baltalıyor. Görüşmeler Kesiliyor. Selfdeterminasyon Hakkını Kullanacaklar. Birleşmiş Milletlerle Temaslarda Bulunmayı Reddediyorlar.

Agon : Kıbrıs Türk Lideri Denктаş Londra’dan Döndükten Sonra Toplumlararası Görüşmeler Kesilecek, New York’a Gitmeyecek.

Simerini : Denктаş’ın Tek Yanlı ve Tahrik Edici Kararı: Görüşmeler Kesiliyor, Kıbrıs Türk Örgütleri Ayrı Devlet İlan Edilmesini İstiyorlar.

Alithia: Türkler Görüşmeleri Kesti, Ciddi Kriz, Barış Gücünün Çekilmesi Tehlikesi Var.

Krigas: Türklerin Ödün Koparmak İçin Şantajı Mı? Denктаş Görüşmeleri Kesiyor. Barış Gücü Konusunda Birleşmiş Milletlere Gitmiyor. Ve Self Determinasyon Hakkından Söz Ediyor.

Eleftherotopia: Rauf Denктаş’ın Tahrik Edici Demeci, Diyaloga Son, Türkiye Bağımsız Devlet İlanına Kapıyı Açık Tutuyor.

Haravgi: Kıbrıs Türk Toplumunun Self Determinasyon Hakkını Kullanmasını sağlamak İçin Denктаş Görüşmeleri Kesiyor, Güvenlik Konseyi’nin Barış Gücü’nün Görev Süresini Uzatmak İçin Yapacağı Toplantıyı da Dikkate Almayacak, Maraş’ın Yerleşime Açılması İçin Sesler Yükseliyor, Ankara Tamamen Destekliyor.

Alithia gazetesi, Lefkoşa’daki diplomatik ve siyasi çevrelere dayanarak, “Kıbrıs’ın yeni bir ciddi ve tehlikeli krize sürüklenmekte olduğunu ve bunun sonuçlarını şimdiden kestirmenin de mümkün olmadığını öne sürmüştür. Gazete, diplomatik ve siyasi çevrelerin, Denктаş’ın ve İter Türkmen’in 20 Mayıs tarihli açıklamasını değerlendirdikten sonra bu sonuca vardıklarını iddia etmiştir”.¹¹⁴⁰

Rum gazeteleri ayrıca, Ada’da bulunan BM Barış Gücü askerlerinin geleceğinin tehlikeye düşmesi konusuna da ağırlık vermeye çalışmışlardır¹¹⁴¹.

Türkiye basınından Tercüman gazetesi de Yunan gazetelerinin, Denктаş’ın konuşmasını basından sakladığı, Atina’nın şoku atlamadığı ve sessiz kaldığı iddiasında bulunmuştur. Gazete yorumunda “bağımsızlık kararına tepkilerin değişik olduğu” ve Kıbrıs Rum Yönetiminde panik devam ettiğini bildirmiştir¹¹⁴². Tercüman, bağımsızlık

¹¹⁴⁰ Rum Basınından Özetler, **Bozkurt**, 22 Mayıs 1983, s.3; Güney Basını, **Kıbrıs Postası**, 22 Mayıs 1983, s. 2; **Tercüman**, 22 Mayıs 1983,s.14; **Günaydın**, 22 Mayıs 1983, s.1, 4.

¹¹⁴¹ **Tercüman**, 22 Mayıs 1983, s.1, **Milliyet**, 22 Mayıs 1983, s.1, 5.

¹¹⁴² **Tercüman**, 22 Mayıs 1983, s. 1.

açıklamalarının genellikle “Rum basında panik” yarattığı yönünde kamuoyuna duyuran bir tavır takınmıştır. Tercüman gazetesi, Denктаş’ın açıklamalarının Rum basını ve yönetiminde panik, telâş havası yarattığı yönünde yayın yaparken¹¹⁴³, Kıbrıs Rum kesiminde yayınlanan Fileleftheros gazetesi de 31.05.1983 tarihli sayısında “Yunanistan ve Kıbrıs Rum hükümetleri, Türklerin tehditleri ve bağımsız devlet kurma konusundaki son girişimlerini serinkanlılıkla karşılamışlardır” şeklinde yayın yaparak Türklerin girişimlerini panik havasında değil de serinkanlılıkla karşıladıklarını kamuoyuna yansıtmaya çalışmıştır¹¹⁴⁴.

Rum basınının manşetinde kullandığı ifadeler Rauf Denктаş tarafından yorumlanmıştır. Rauf Denктаş yorumunda şöyle demiştir:

“Rumların anlamadıkları bir gerçek vardır. Görüşmeleri baltalamış ve dinamitlemiş olan taraf Kıbrıs Rum tarafıdır. Birleşmiş Milletler’de zafer olarak nitelendirdikleri kararı çıkartmak suretiyle, görüşmeleri aynı şartlarla devam ettirmek olasılığını ortadan kaldırmış olan kendileridir. Biz kendi haklı davamızda gerilemek niyetinde değiliz. Değerlendirmemizi yapacağız ve bu değerlendirme ışığında gereken kararları alarak hakkımızı koruyucu her tedbire başvuracağız”¹¹⁴⁵.

b) Rum Liderliğinin Tepkileri

Kıbrıs Rum Yönetimi liderliği de Rauf Denктаş’ın son demeçlerini ve Kuzey Kıbrıs’ta bağımsız devlet kurma girişimlerini BM nezdinde protesto etmek için girişimlerini başlatmıştır.

Rum basınından 22.05.83 tarihli Fileleftheros gazetesi “Kıbrıs Hükümeti’nin, Denктаş’ın son demecini BM’deki üye ülkelerin temsilcileri nezdinde protesto etmesi, Denктаş’ın tahrik edici davranışlarının bütünüyle BM teşkilâtı ve üyelerine yönelik olduğunu hatırlatması için BM’deki daimi temsilci Musuttas’a gereken direktifleri verdiğini” açıklamıştır¹¹⁴⁶. Kıbrıs Rum Yönetimi, Rauf Denктаş’ın son demeçlerini ve bağımsız devlet kurma niyetlerini BM’ye şikâyet etmiş ve BM nezdinde şiddetle kınayarak protesto etmiştir¹¹⁴⁷. Rolandis’in girişimiyle harekete geçen Musuttas, BM Genel Sekreteri ile BM örgütü üyelerine gönderdiği bir mektupta, Kuzey Kıbrıs’ta

¹¹⁴³ Tercüman, 22-27 Mayıs 1983.

¹¹⁴⁴ KKTC Milli Arşiv, TK K.No: :003 D.No. 153A, s.5.

¹¹⁴⁵ Bozkurt, 22 Mayıs 1983, s.1.

¹¹⁴⁶ KKTC Milli Arşiv, TK K.No: :003 D.No. 153A, s.3; Rum Basınından Özetler, Bozkurt, 23 Mayıs 1983, s.3.

¹¹⁴⁷ Halkın Sesi, 25 Mayıs 1983, s.1; Birlik, 25 Mayıs 1983, s.1.

egemen bir devletin kurulmasını önlemek için her türlü tedbirin alınmasını istemiştir. Mektubunda Kuzey Kıbrıs'ta ayrı devlet kurulmasıyla Doğu Akdeniz Bölgesi'nde ve genel olarak bütün dünyada barışın tehlikeye gireceğini iddia etmiştir¹¹⁴⁸.

Halkın Sesi bu olayı “Rum Yönetimi Bağımsızlık İlânının Önlenmesini İstedi”¹¹⁴⁹ şeklinde duyururken Birlik ise “Denktaş'ı BM'de Protesto Ettiler”¹¹⁵⁰ şeklinde kamuoyuna yansıtmıştır.

24. 5.1983 tarihli Ta Nea gazetesinin haberine göre, Sosyalist EDEK Partisi Başkanı Vassos Lissarides, yaptığı basın toplantısında Rauf Denktaş'ın bağımsızlık yönünde yaptığı açıklamaların “Kıbrıs Rum tarafının içine düşmesi için hazırlanmış bir tuzak olduğunu” öne sürerek bağımsızlığın ilân edileceğine inanmadığını ifade etmiştir. Lissarides “tuzağın” amacının Kıbrıs Rum Yönetimini yanıltarak, Rum tarafını son BM kararından vazgeçirip kabul edilemez şartlar altında toplumlararası görüşmelere devam zorlamak olduğunu” iddia ederek, yeteri sayıda tanıyacak ülke bulunmadığından dolayı bağımsızlığın ilân edilmeyeceğini, Türkiye'nin niyetinin konfederasyon olduğunu ileri sürmüştür¹¹⁵¹.

Türkiye basınından Sami Kohen de makalesinde Kıbrıs Rum liderliğinin KTFD'nin tutumunu “tuzak” olarak nitelendirmelerini eleştirerek şöyle demiştir: “Kıbrıs Rum liderleri arasında KTFD'nin yeni tutumunu bir “tuzak” veya “blöf” olarak görenler var. Bu kafa ile giderlerse hiç de hoşlanmayacakları sürprizlerle karşılaşabilirler”¹¹⁵². Rum liderliği, Türklerin bağımsız bir devlet ilân edebileceğine inanmak istememiştir.

Kıbrıs Rum liderliğinde bu tür gelişmeler yaşanırken Kıbrıs Rum basını da bağımsızlığın ilân edilmesi durumunda Kıbrıs Rum Hükümetinin önlemler alacağını, Güvenlik Konseyi'ni harekete geçireceğini belirtmiştir. 24. 5. 1983 tarihli Apoyevmatini gazetesi hükümetin alacağı önlemleri şöyle sıralamıştır:

¹¹⁴⁸ **Halkın Sesi**, 25 Mayıs 1983, s.1; **Birlik**, 25 Mayıs 1983, s.1; Rum Basınından Özetler, **Bozkurt**, 26 Mayıs 1983, s.3; Musuttas'ın mektup gönderdiği haberi ve içeriği aynı zamanda 25.05.1983 tarihli Kıbrıs Resmi gazetesinde (KRY) de yer almıştır. Kıbrıs gazetesi Musuttas mektubunda “Türkiye’de bazı belge ve giriş biletlelerinin üzerinde Türkiye ile Kıbrıs topraklarının bir bütün gibi gösterildiğini vurgulayarak, bu biletlelerin Türkiye Kültür Bakanlığınca çıkarıldığına dikkati çektiğini” yazmıştır. bkz. **KKTC Milli Arşiv**; TK, K.No: :003, D.No. 153A, s.4.

¹¹⁴⁹ **Halkın Sesi**, 25 Mayıs 1983, s.1.

¹¹⁵⁰ **Birlik**, 25 Mayıs 1983, s.1; Birlik gazetesi Mavrommatis'ten bahsetmeyerek mektubun KRY Dışişleri Bakam Rolandis tarafından gönderildiğini yazmıştır.

¹¹⁵¹ **KKTC Milli Arşiv**, TK K.No: 003 D.No. 153 A, s.4 ; **Tercüman**, 25 Mayıs 1983, s.14.

¹¹⁵² Sami KOHEN, “Olacağı Bu İdi?”, **Milliyet**, 25 Mayıs 1983, s.5.

“1. Siyanahor Pendanya kaynaklarını ellerinde bulundurmalarına rağmen, Türklere verilmekte olan (Merkezi Dağıtım Sisteminden) su derhal kesilecektir.

2. Güney’den giden su borularıyla beslenmekte olan Magosa’nın suyu da akıtılmayacaktır.

3. Türk bölgelerine her türlü eşyanın girişi yasaklanacaktır”¹¹⁵³.

Kuzeyde bağımsız devlet ilân edilmesi durumunda, Rumların elektriği ve suyu keseceği sürekli olarak gündeme gelmiştir. Türkiye basınında da bu durum yankı uyandırmıştı. Hatta Rum kamuoyunda ve basınında, ayrı devlet kurulması durumunda Türklere karşı savaş açılabileceği yönünde iddialar bile ortaya atılmıştır.

Türklerin bağımsızlık ilânı açıklamaları karşısında Rumlar sık sık da elektriği keserek Türklerin yaşadıkları bölgeye elektrik vermeye başlamışlardı. Rumların bu tutumu karşısında Kıbrıs Türk Yönetimi de Larnaka’daki elektrik santrallerini havaya uçuracağı tehdidinde bulunmuştu ¹¹⁵⁴.

Rauf Denктаş, “Cumhuriyetin ilânı öncesinde Rumların elektriği ve suyu kesme tehditlerine karşı bir önlem alınıp alınmadığı konusunda, “*Önlem alınamazdı. Çünkü bir şeyimiz yoktu, su konusunda kendilerini büyük sıkıntıya sokabilirdik. Çünkü esas su kaynakları kuzey yolu içerisinden gelip kendilerine gidiyordu. Onu kestiğimiz takdirde zorlukla karşılaşırlardı. Ondan sonra sık sık da elektriklerimizi kesmeye başladılar. Elektriği böyle keserseniz o zaman bizde Larnaka’daki santralleri havaya uçururuz şeklinde tehdidimiz vardı. Ve yapabileceğimiz durumda olduklarını bildikleri için zannedersen en büyük etken buydu*”¹¹⁵⁵ şeklinde görüşlerini ifade etmiştir.

Devlet Başkanı Rauf Denктаş’ın Londra dönüşü verdiği demece bir yanıt niteliği taşıyan Rum yönetimi sözcüsünün bir demeci Rum radyosu tarafından yayınlanmıştır. Sözcü demecinde şu iddialara yer vermiştir;

“*Kıbrıs Türk Lideri Denктаş, demeçleri ile bir çözüm bulma çabalarını başarısızlığa uğratmak ve baltalamak için mümkün olan her şeyi yapmakta olduğunu doğruladı.*

Denктаş’ın Kıbrıslı Türklerin de self determinasyon hakkı bulunduğu yolundaki demeci dayanaktan yoksundur. Çünkü self determinasyon hakkı bir ülkenin

¹¹⁵³ **KKTC Milli Arşiv**, TK K.No: :003 D.No. 153A, s.5; **Cumhuriyet**, 26 Mayıs 1983, s.1 ; **Milliyet**, 27 Mayıs 1983, s. 1, 8.

¹¹⁵⁴ **KKTC Cumhurbaşkanı Rauf R. DENKTAŞ ile 26.01.2005 tarihinde KKTC Cumhurbaşkanlığı Sarayı’nda yapmış olduğumuz görüşmeden.**

¹¹⁵⁵ **Aynı görüşmeden.**

halkı tarafından bir bütün olarak kullanılır. Eğer Denктаş'ın sözünü ettiği hak, bütün dünyada uygulanmaya kalkışılrsa, dünyadaki birçok ülkenin parçalanmasına yol açılır". Sözcüye göre, 200.000 Kıbrıslı Rum göçmenin evlerine ve mallarına dönmelerine müsaade edilmez iken, Denктаş'ın self determinasyon hakkında nasıl söz edebildiği sorulmuştu.

Sözcü KTFD'yi "*işgal altındaki bölge*" olarak nitelendirerek Denктаş'ın Kuzey Kıbrıs'ta "*demokrasi ve özgürlük*" mevcut olduğu yönündeki sözlerini ve bağımsızlık açıklamalarını "*ancak kötü bir şaka*" olarak kabul edilebileceğini öne sürmüştür. Sözcü, "*Özellikle Kıbrıslı Türk siyasi liderleri, işgal altındaki bölgede siyasi gelişmelerle ilgili kesin kararların Ankara'daki askeri liderlik tarafından alındığını itiraf ettiklerine göre, durumun başka türlü olmasına olanak bulunmadığını*" söyleyerek KTFD ile ilgili kararların Ankara Hükümeti tarafından alındığını iddia etmiştir.

"Kıbrıslı Türklerin haklarının gasp edildiği ve Türklerin yok edilmek istendiği yolunda Denктаş tarafından" öne sürülen görüşleri de "*asılsız iddialar*" olarak nitelendirerek ret etmiş ve bunun tarihi gerçekleri tahrif etmek olduğunu öne sürmüştür. Rum sözcü, gerçek durumun Denктаş'ın takdim etmeye çalıştığının tamamen tersi olduğunu, bu tür "tahrifin" gerekli olduğunu, çünkü "*taksimci bir siyasetin Kıbrıs gerçeklerine dayandırılarak haklı gösterilemeyeceği*" düşüncesini Kıbrıs Rum kamuoyuna ve tüm dünyaya açıklamıştır. Rum yönetimi, BM Genel Kurulu'nun aldığı son kararın, toplumlararası görüşmelerin devam etmesini engelleyecek hiçbir unsur içermediği, ayrı bir Kıbrıs Türk devleti ilân etmenin ciddi sonuçlar doğuracağı ve Kıbrıs sorununun çözümünü daha da güçleştireceği görüşünde olmuştur. Kıbrıs Rum liderliği "*Denктаş yönetiminin bu yeni ve taksimci hareketi Ankara'nın hoşgörüsü ve onayı ile yapılacağına göre, Ankara üzerinde baskı kullanabilecek durumda olanlara büyük sorumluluklar düşmektedir*" şeklinde açıklamalarıyla bağımsız devletin ilânı durumunda Türkiye'ye karşı dış baskıların yapılacağı mesajını vermiştir. Rum hükümeti, Kıbrıs Rum kamuoyuna da durumu soğukkanlılık ve kararlılıkla takip etmekte olduklarını, Türklerin giriştikleri faaliyetler ile ilgili olarak her türlü ihtimali karşılayacak biçimde plân yapmakta olduklarını açıklamıştır¹¹⁵⁶.

¹¹⁵⁶ **Bozkurt**, 23 Mayıs 1983, s.1; Kıbrıs Rum Hükümeti Sözcüsü'nün açıklamalarını Bozkurt gazetesi ilk sayfadan "Rum Yönetimi Sözcüsü, Denктаş'ın Londra'dan Dönüşü Verdiği Demeci Yayınladı! Kıbrıs

5) Türkiye Cumhuriyeti Liderliği'nin Denктаş'ın Bağımsızlık Açıklamaları Karşısındaki Tutumu

a) T.C. Cumhurbaşkanı Kenan Evren'in Yaklaşımı ve Basındaki Yankıları

Denктаş'ın bağımsızlık açıklamalarını ve Kıbrıs Türk toplumunun bağımsızlık isteklerini değerlendiren Türk liderliği, BM'nin Kıbrıs'la ilgili olarak aldığı karara da sert tepki göstermişlerdi.

Cumhurbaşkanı Kenan Evren de 20 Mayıs 1983 günü, Romanya Devlet Başkanı Nikolay Çavuşesku¹¹⁵⁷ onuruna Çankaya Köşkü'nde verdiği yemekte Kıbrıs konusundaki son gelişmeleri gündeme getirerek, hem Romanya Devlet Başkanı Çavusesku'ya Türkiye'nin Kıbrıs politikasını açıklamış hem de doğu Avrupa ülkelerinin de dikkatini konuya çekmek istemiştir. Evren yemekte yapmış olduğu konuşmada isim vermeksizin, BM kararını kastederek, son gelişmeleri “esefle karşıladıklarını” ifade etmiştir. T.C. Cumhurbaşkanı, Çavuşesku'ya hitaben; “toplumlararası görüşmeler ortamını olumsuz yönde etkileyen ve bunların geleceğini tehlikeye atan son gelişmeleri esefle karşıladıklarını, sorunu başka amaçlarla istismar konusu yapmak isteyenlerin Kıbrıs'a en büyük kötülüğü yapmakta olduklarını” belirtmiş, Kıbrıs'ta bilinen gerçeklerin başında, adada iki milli toplumun kendi bölgelerinde ve kendi yönetimleri altında yaşaması gerektiğini, federal bir çözümün bu gerçeklerden hareket edilerek aranması ve iki eşit toplumun ortaklığının toplumlararası anlaşma yoluyla yeniden kurulmasının zorunluluğunu¹¹⁵⁸ ifade etmiştir.

Kenan Evren'in açıklamaları, Kıbrıs Türk basınında büyük yankı uyandırmış ve KTFD gazeteleri, Kenan Evren'in konuşmasını manşetten vermiştir. UBP'nin yayın organı Birlik, Cumhurbaşkanı Evren'in açıklamalarını manşetten “Evren Çavuşesku'ya

Türk Devleti'nin İlânı Ciddi Sonuçlar Doğuracakmış” başlıklarını kullanarak alaycı bir tavırla yayınlamıştır.

¹¹⁵⁷Romanya Devlet Başkanı Çavuşesku, Türkiye'ye ziyaretinden bir hafta önce Milliyet gazetesinde verdiği özel demeçte “Kıbrıs'tan bütün yabancı birliklerin çekilmesini, iki toplumun bir arada yaşaması gerektiğini” belirtmiştir. Milliyet gazetesi ise demeci manşetten büyük puntolarla “Çavusesku: Kıbrıs'ta İki Toplum Birarada Yaşamalı” şeklinde yayınlamıştır. Çavuşesku Kıbrıs konusunda şu görüşleri belirtmiştir: “Kıbrıs'ın bağımsızlık ve egemenliğini sağlayacak bir çözüm için, bütün görüşme yollarına başvurulmalıdır. Romanya, Kıbrıs'taki bütün yabancı askeri birliklerin adadan çekilmesinden ve Kıbrıs'ın bağımsızlığı ile egemenliğini garanti edecek siyasi bir çözümden yanadır. Yabancı askeri birliklerin Kıbrıs'tan çekilmesi, Kıbrıs'ta iki toplumun bir arada yaşamasını sağlayacak bir çözümün, Kıbrıslıların kendileri tarafından bulunmasını mümkün kılacaktır”. **Milliyet**, 14-15 Mayıs 1983, s.1, 6; Ayrıca bkz. Mehmet BARLAS, “Çavuşesku Üzerine”, **Milliyet**, 14 Mayıs 1983, s.1.

¹¹⁵⁸**Cumhuriyet**, 21 Mayıs 1982, s. 1, 13; **Milliyet**, 21 Mayıs 1983, s.3; **Tercüman**, 21 Mayıs 1983, s.1, 11; **Yeni Asır**, 21 Mayıs 1983, s.7; **Birlik**, 22 Mayıs 1983, s.1; **Bozkurt**, 22 Mayıs 1983, s.1; **Halkın Sesi**, 22 Mayıs 1983, s.1; **Günaydın**, 23 Mayıs 1983, s.3.

Söyledi: “Sorunu İstismar Edenler Kıbrıs’a Kötülük Yapıyor”, “İki Toplum Kendi Bölgelerinde, Kendi Yönetimlerinde Yaşamalıdır” şeklinde verirken¹¹⁵⁹; Bozkurt da “İstismarcı Amaçlar Kıbrıs’a Kötülük Yapar”, “Evren, Kıbrıs’ın Gerçeklerine Saygı Gösterilmesini İstedi”¹¹⁶⁰; Halkın Sesi gazetesi ise “Evren: Kıbrıs’ta İki Ayrı Bölge ve İki Ayrı Yönetim Şarttır”¹¹⁶¹ başlıklarını kullanarak Kıbrıs Türk halkına duyurmuştur.

Dr. Fazıl Küçük’ün gazetesi Halkın Sesi 22 .05.1983 tarihli manşetinde ayrıca büyük puntolarla “Evren Paşa’yı Bekliyoruz!...” başlıklı yayın yaparak Denктаş’ın Kenan Evren’i Kıbrıs’a davet ettiğini ve Evren’in Kıbrıs’a gelmesinin Türk toplumu için büyük bir sevinç ve gurur kaynağı olacağını belirtmiştir¹¹⁶². Birlik gazetesi de Denктаş’ın davetini “Denктаş: “Cumhurbaşkanı Evren’in Kıbrıs’ı Ziyareti Bizim İçin Gurur Verici Olur” başlığını kullanmıştır.¹¹⁶³ Kıbrıs Postası gazetesi de Kenan Evren’in fotoğrafı ile beraber açıklamasını yayınlamıştır. Gazetenin ilk sayfasında “Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Tartışılıyor” yazısı yer almıştır¹¹⁶⁴. Birlik ise “Bağımsızlıkla İlgili Temaslara Başlayan Denктаş Söyledi: Kipriyanu’nun Zaferi Pahalıya Mal Olacak” başlığını kullanmıştır¹¹⁶⁵.

Türkiye basınından Günaydın gazetesi de Kıbrıs Türk basınının bağımsızlık ilânı yönündeki tepkisine yer vererek Kıbrıs Türk basınından Halkın Sesi, Birlik ve Kıbrıs Postası gazetelerinin 22 Mayıs 1983’teki ilk sayfalarının ana manşetlerinin resmini yayınlamıştır. Günaydın, böylece Kıbrıs Türk basınının tepkisini, bağımsızlık yönündeki isteklerini Türkiye basını vasıtasıyla ülkemiz halkına duyurmuştur. Günaydın gazetesi, Kıbrıs Türk gazetelerinin ilk sayfalarındaki “Evren Paşa’yı Bekliyoruz!...”, “Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Tartışılıyor”, “Bağımsızlıkla İlgili Temaslara Başlayan Denктаş Söyledi: Kipriyanu’nun Zaferi Pahalıya Mal Olacak” haberleri içeren bölümlerini yayınlarken Kıbrıs Türk basınındaki bu coşkuyu “Kıbrıs

¹¹⁵⁹ **Birlik**, 22 Mayıs 1983, s. 1.

¹¹⁶⁰ **Bozkurt**, 22 Mayıs 1983, s.1.

¹¹⁶¹ **Halkın Sesi**, 22 Mayıs 1983, s.1; **Birlik**, 22 Mayıs 1983, s.1.

¹¹⁶² Kıbrıs Türk gazetecilerinin Rauf Denктаş’a, Yunanistan Cumhurbaşkanı Karamanlis’in 1983 sonbaharında Güney Kıbrıs’ı ziyaret edeceğini hatırlatması ve Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Evren’in Kıbrıs’a davet edilip edilmediği yönünde bir soru sorması üzerine Denктаş şunları söylemiştir: “Güney Kıbrıs’a kimin geldiği, kimin gittiği bizi ilgilendirmez. Kuzey Kıbrıs Cenevre Konferansında da teyit edildiği gibi tamamen otonom bir bölgedir. Sayın Evren’in Kıbrıs’a gelmesi bizim için büyük bir sevinç, büyük bir gurur vesilesi olacaktır. Daima davetlimizdir. Kendilerini daima beklediğimizi de bilmekte dirlir”. Bkz. **Halkın Sesi**, 22 Mayıs 1983, s.1; **Günaydın**, 22 Mayıs 1983, s.4.

¹¹⁶³ **Birlik**, 22 Mayıs 1983, s.1.

¹¹⁶⁴ **Kıbrıs Postası**, 22 Mayıs 1983, s.1.

¹¹⁶⁵ **Birlik**, 22 Mayıs 1983, s.1.

“1974 Heyecanını Yaşıyor” şeklinde büyük puntolarla yansıtarak “*Bağımsız bir Devleti kurma hazırlıklarının ilerlemesiyle, Kıbrıs, Barış Harekâtı’ndan sonraki coşkulu günlere geri döndü*” yorumunu yapmıştır¹¹⁶⁶.

b)Türkmen’in Demeci ve Yankıları (20 Mayıs 1983)

Denktaş’ın ve Kıbrıs Türklerinin bağımsızlık açıklamalarına Türkiye Dışişleri Bakanlığı bazen destek verdiğini açıklarken bazen de destek vermiyor gibi bir izlenim yaratmaya çalışmıştır.

Türkiye Dışişleri Bakanı İter Türkmen, 20 Mayıs 1983’te basın mensuplarının sorularını yanıtlarken Denktaş’ın bağımsızlık yönündeki girişimlerini olumlu olarak karşıladığını ifade etmiştir.

Türkmen, “*BM’deki müzakereler ve Yunanlılarla Kıbrıslı Rumların uzlaşmaz, olumsuz ve kışkırtıcı tutumları ışığında Sayın Denktaş’ın değerlendirmesini ve Kıbrıs Türk toplumunun gösterdiği infialî paylaşmamaya imkân yoktur. Türk hükümeti, toplumlararası müzakerelerde makul bir çerçeve içinde özlü bir görüş alışverişinde bulunduğu bir sırada, BM Genel Kurulu’na müracaat edilmesinin, bu müzakerelerin temelini teşkil eden asgari itimat ortamını yok edeceğini peşinen belirtmişti. Kıbrıs Türk toplumuna söz hakkı verilmeyen bir forumda, Kıbrıs’ın akıbeti hakkında değer yargılarına varmaya çalışanların, Kıbrıs Türk toplumunun tepkisini yadırgamaya hakları yoktur.*

Kıbrıs Türk toplumunun iradesini, kendi meşru hakları yönünde kullanmasını önlemeye kimsenin yetkisi yoktur. Bunu idrak ederek uzlaşî zihniyeti ile davranmak, Kıbrıs Türk ve Kıbrıs Rum toplumları arasında eşitliğe ve hakkaniyete dayanan gerçek bir hak ve çıkar dengesi sağlamaya çalışmak gerekir. Türkiye’nin ve Türk toplumunun şimdiye kadar olumlu bir siyaset güttüklerini ve barışçı yollardan daima uzlaşî yönünde gayret sarf ettiklerini herkesin hatırlaması yararlı olur”¹¹⁶⁷ şeklinde bir açıklamada bulunmuştur.

21. 05.1983 tarihli Türkiye basını, İter Türkmen’in açıklamalarını şu başlıklar altında yer vermiştir: Cumhuriyet gazetesi “Türkmen: Kıbrıs Türk’ünün kaderini

¹¹⁶⁶ **Günaydın**, 23 Mayıs 1983, s.3; Günaydın gazetesi ayrıca Kıbrıs’ta bağımsızlık için yoğun hazırlıklar yapıldığını belirtirken, 1974 Barış Harekâtı’ndan beri kapalı tutulan ve “ölü kent” olarak isimlendirilen Maraş’ın yeniden yerleşime açılmasını gündeme geldiğini iddia etmiştir.

¹¹⁶⁷ **Cumhuriyet**, 21 Mayıs 1983, s.1; **Tercüman**, 21 Mayıs 1983, s.1; **Milliyet**, 21 Mayıs 1983, s.3; **Hürriyet**, 21 Mayıs 1983, s.8; **Yeni Asır**, 21 Mayıs 1983, s.7; **Günaydın**, 21 Mayıs 1983, s. 3; **Güneş**, 21 Mayıs 1983, s. 1 ,4; **Birlik**, 21 Mayıs 1983, s.2; **Bozkurt**, 21 Mayıs 1983, s. 1; **Halkın Sesi**, 21 Mayıs 1983, s. 1; **Kıbrıs Postası**, 21 Mayıs 1983, s.1, 2.

saptamak istemesine itiraz edilemez”; Tercüman gazetesi “Dışışleri Bakanımız Yunan ve Kıbrıs yönetimini uyardı, Türkmen: “Kıbrıs Türk toplumunun iradesini önlemeye kimsenin hakkı yoktur”; Milliyet ise “Türkmen Kıbrıs Türklerinin infialini paylaşmamaya imkân yoktur”.

Kıbrıs Türk basını da, İlder Türkmen’in demecine geniş yer ayırarak kamuoyuna yansıtmıştır. Birlik, “Türkmen Tam Destek Belirtti: Bağımsızlık Girişimini Kimse Önleyemez” şeklinde verirken Kıbrıs Postası da haberi “Ankara’nın Görüşü” olarak belirtmiştir.

Rum gazeteleri, Türkmen’in 20 Mayıs tarihli demecini özetle verirken, bazı Rum gazeteleri, bu demeçle Türkiye’nin, ayrı bir devlet ilân etmeleri için Kıbrıslı Türklere yeşil ışık yaktığını öne sürmüşlerdi. Apoyevmatini ise, “Kıbrıs Türk devleti ilân etme tehditleri konusunda son 48 saat içerisinde çeşitli yönlerden Ankara nezdinde girişimde bulunulduğunu” gösteren bilgi ve belirtiler olduğunu iddia etmiştir. Gazete bu girişimlerin, hem Sovyetler Birliği, hem de AET üyesi bazı ülkeler tarafından sonuç sağlayacak biçimde yapıldığını, sonuçlarının ise birkaç gün içinde görüleceğini ve ayrı devlet ilân etme “tehditlerinin” kesileceğini öne sürerek, bu tehditlerin BM’yi ciddi şekilde endişelendirdiğini belirtmiştir. Apoyevmatini, Ankara nezdindeki bu girişimlerin gerek Atina’nın gerekse Lefkoşa’nın yaptıkları çok yönlü temaslar sonucu öğrenildiğini iddia etmiştir¹¹⁶⁸. Kıbrıs Rum basını sürekli olarak meydana gelen gelişmelerle alakalı olarak Türkiye ve KTFD Hükümetlerini ve Rauf Denktaş’ı suçlayıcı bir tutum içinde yer almıştır.

6) KTFD’de Türk Lirasının Resmi Para Olarak Kabul Edilmesi

KTFD’nin bağımsızlığı yönünde atılan adımlardan biri de 13 Mayıs 1983 yılında Türk lirasının KTFD resmi parası olarak kabul edilmesi olmuştur. KTFD’de Kıbrıs lirası kullanılmaktaydı. 13 Mayıs 1983’e kadar başka uygulamalarda Kıbrıs lirası üzerinden işlem gören tüm hesaplar 36 Türk lirası karşılığı Türk lirasına dönüştürülmüştü. Uygulamaya göre Kıbrıs lirası döviz uygulaması, Türk lirası ise resmi para uygulaması görmüştür¹¹⁶⁹. KTFD ekonomik ve mali sorunlarını çözümlenmek üzere bu tür tedbirleri yasa yoluyla almıştır¹¹⁷⁰.

¹¹⁶⁸ “Rum Basın Özetlerinden”, **Bozkurt**, 22 Mayıs 1983, s.3; **Birlik**, 22 Mayıs 1983, s.6 ; “Güney Basını”, **Kıbrıs Postası**, 22 Mayıs 1983, s. 2.

¹¹⁶⁹ **Cumhuriyet**, 14 Mayıs 1983, s.9; **Tercüman**, 17 Mayıs 1983, s.1; **Milliyet**, 17 Mayıs 1983, s.1; **Dünya**, 17 Mayıs 1983, s.8; **Günaydın** 17 Mayıs 1983, s.4.

¹¹⁷⁰ Hüsrev ÇAĞIN, “ Para Birimi”, **Birlik**, 21 Mayıs 1983, s. 2.

Türkiye ve KTFD, Türk parasının kabulü gibi karşı tarafı zorlayıcı tedbirlere sistematik bir şekilde devam etmekle ve alınacak tedbirlerle, atılacak her adımla Kıbrıs Rumları ile Yunanistan'ı ve onların destekleyicilerini biraz düşünmeye sevk etmişlerdir¹¹⁷¹.

Türk lirasının resmi para olarak kabul edilmesi, gerek Rum kesiminde gerekse Yunanistan'da büyük bir tepki ile karşılanmıştır. Yunan ve Kıbrıs Rum Hükümetleri, Bağımsız Bir Kıbrıs Türk Devleti'nin kurulması açıklamalarına ve KTFD'nin resmi parasının Türk lirası olarak kabul edilmesi, Kıbrıs lirası yerine geçerli olması kararına ilişkin olarak BM Güvenlik Konseyi'nin beş daimi üyesi ülke nezdinde resmen girişimde bulunarak, bu ülkelerin Atina'daki büyükelçilerine ihbar ve şikâyetle bulunmuştur¹¹⁷². Resmi Atina Haber Ajansı AHA'nın haberine göre İngiltere, Fransa, Amerika, Sovyetler Birliği ve Çin Halk Cumhuriyeti'nin Atina Büyükelçileri 19 Mayıs 1983'te Yunan Dışişleri Bakanlığına çağrılarak kendilerine bu konuda bir nota verilmiştir¹¹⁷³.

Rumların ihbar ve şikâyet girişimleri, ABD, İngiltere, Çin, SSCB ve Fransa'ya Atina'daki büyükelçileri nezdinde yapılmıştır. KRY, KTFD'nin bu düzenlemelerine karşın en büyük tehdit olarak da konunun BM'ye götürüleceğini ortaya atmıştır¹¹⁷⁴.

Kıbrıs Rum Yönetimi ve Yunan Hükümet Sözcüleri de 19.5.1983 tarihinde, Türklerin bağımsızlık girişimleri ve Kıbrıs Türk parasının resmi para olarak kabul edilmesi yönündeki girişimlerine ilişkin olarak çok sert açıklamalarda bulunmuştur.

Kıbrıs Rum sözcüsünün, bu konudaki açıklaması ise şöyledir:

“Denктаş ve Kıbrıs Türklerinin diğer şövenist liderlerinin demeçleri ve buna paralel olarak işgal altındaki topraklarda, Türk lirasının resmi para birimi ilân edilmesi, Ankara'nın da genişlemeci siyasetini ortaya koymaktadır. Ankara ve Kıbrıs Türkleri sonuçta bu kabul edilmez harekete tevessül ederse ki doruk anlaşmaları ve BM kararına ters düşecektir. Çok kötü bir sonuç yaratacak, Kıbrıs sorununun çözümlenmesi olasılıklarına öldürücü bir darbe indirecektir.

¹¹⁷¹ F. ARMAOĞLU, “Kıbrıs'ta Bağımsızlık”, **Tercüman**, 25 Mayıs 1983, s. 1,14.

¹¹⁷² “Rum Basın Özetlerinden”, **Bozkurt**, 20 Mayıs 1983, s. 3; “Güney Basını”, **Kıbrıs Postası**, 20 Mayıs 1983, s.2; **Birlik**, 20 Mayıs 1983, s.1; **KKTC Milli Arşiv**, K No: 003 D. No: 153A; **Cumhuriyet**, 20 Mayıs 1983, s. 2; **Tercüman**, 20 Mayıs 1983, s. 1; **Yeni Asır**, 20 Mayıs 1983, s. 7.

¹¹⁷³ **Cumhuriyet**, 20 Mayıs 1983, s.12; **Tercüman**, 20 Mayıs 1983, s. 12.

¹¹⁷⁴ H. ÇAĞIN, “Para Birimi”, **Birlik**, 21 Mayıs 1983, s. 2.

Kıbrıs Rumlarının böyle bir karar karşısında, menfaatlerini koruyacağından kimsenin kuşkusu olmamalıdır”¹¹⁷⁵.

B) KKTC’DE SİYASAL PARTİLERİN BM KARARINA TEPKİLERİ, BAĞIMSIZ KUZEY KIBRIS DEVLETİ KONUSUNDAKİ TUTUMLARI

1) KTFD’de Siyasal Yapı

Kuzey Kıbrıs’ta nüfusa nisbetle parti sayısı bir hayli fazla olmakla beraber bu partilerden her biri en küçük meselede bile birbirinden farklı düşünce ve görüşlere sahiptirler. Ancak büyük görüş ayrılıklarına rağmen siyasi partiler arasında uygar bir diyalog da bulunmaktadır¹¹⁷⁶.

KTFD’deki siyasal partileri en uç soldan en sağa doğru bir yelpaze şeklinde şöyle sıralayabiliriz; Cumhuriyetçi Türk Partisi (CTP), Toplumcu Kurtuluş Partisi (TKP), Sosyal Demokrat Parti (SDP), Çalışan Halkın Partisi (ÇHP), Demokratik Halk Partisi (DHP), Ulusal Birlik Partisi (UBP), Yeni Doğuş Partisi (YDP), Türk Birliği Partisi (TBP). Rauf Denktaş’ın eskiden lideri olduğu UBP’yi bir merkez partisi olarak ele alacak olursak diğer partilerin siyasi yelpazedeki yerleri daha iyi anlaşılabilir olacaktır¹¹⁷⁷. Bunların dışında, sol grupta yer alan Çalışan Halkın Partisi ve önemli bir yer teşkil eden bağımsızlar da siyasi yelpazede yer almaktadır.

KTFD Meclisi’nde 1981 seçimleri itibariyle 40 milletvekili yer almakta olup en fazla sandalyeye UBP sahipti. Sağ kanattan UBP+DHP+YDP oyların %56.1’ine sahipken, sol kanattan CTP ve TKP ise oyların %43.6’sına sahipti¹¹⁷⁸. 1983 yılında UBP 18, TKP 11, CTP 6, DHP 1, YDP 1, TBP 1, Bağımsızlar 2 milletvekiline sahipti.¹¹⁷⁹ SDP ile MTP’ nin de mecliste temsilcisi bulunmamaktaydı.

KTFD’de 1983 yılında UBP+DHP+TBP partilerinden oluşan koalisyon hükümeti bulunmaktaydı. Bağımsız milletvekili Nejat Konuk da bu hükümete dışarıdan

¹¹⁷⁵ **KKTC Milli Arşiv**, K No: 003 D. No: 153A ; “Rum Basın Özetlerinden”, **Bozkurt**, 20 Mayıs 1983, s. 3; “Güney Basını”, **Kıbrıs Postası**, 20 Mayıs 1983, s.2; **Birlik**, 20 Mayıs 1983, s.3; **Tercüman**, 20 Mayıs 1983, s. 1.

¹¹⁷⁶ Fahir ARMAOĞLU, “ Kıbrıs Türk Cumhuriyeti, İç Politika ve Siyasi Partiler 3”, **Tercüman**, 14 Nisan 1984, s.7.

¹¹⁷⁷ **Aynı yer.**

¹¹⁷⁸ İ. BOZKURT, “KKTC’de Siyasal Partiler”, **Avrupa Birliği Kıskaçında Kıbrıs Meselesi**, s. 253; 1981 seçimlerinde siyasi partilerin aldıkları oy oranı şu şekildedir; UBP %42.5, TKP %28.5, CTP % 15.1, DHP 8.1, SDP 3.8; 1985 seçimlerinde ise UBP %36.7, TKP 15.8, CTP 21.4, DHP 7.4, YDP 8.8, SDP 3.8 oranında oy almıştır. Bkz. Ş. L. AKER, **a.g.m.**, s. 12.

¹¹⁷⁹ **Cumhuriyet**, 26 Mayıs 1983, s.13.

destek veriyordu¹¹⁸⁰. CTP hariç, siyasi partilerin hepsinde Rumlara karşı bir güvensizlik hakimdi¹¹⁸¹.

KTFD'deki siyasal partilerin bir kısmı, 13 Mayıs 1983 yılında BM'de Kıbrıs konusunda alınan karardan sonra, bağımsızlık isteklerini dile getirirken bir kısmı da Kuzey Kıbrıs'ta bağımsız bir Türk devletinin kurulmasına karşı çıkmıştır.

Bağımsızlık ilânına sağda yer alan partiler tam destek vermişlerdir. Sol bu konuda ikiye bölünmüştü. Ana muhalefet partisi TKP ile CTP bağımsızlık ilânına kesinlikle karşıydılar. Bir yandan da Söz gazetesi ve Kıbrıs Türk Öğretmenler Sendikası çevresinde toplanan sol aydınlar bağımsızlık ilân edilmesine destek veriyorlardı¹¹⁸². Sol partilerden Raif R. Denктаş'ın partisi SDP de bağımsızlık ilânına önemli ölçüde destek vermiştir.

Rauf R. Denктаş, 13 Mayıs 1983'ten sonra özellikle "muhalefetten"¹¹⁸³ bağımsızlık ilân edilmemesi için yoğun baskı geldiğini şu şekilde ifade etmektedir; *"Muhalefetten bağımsızlık ilân edilmesin diye yoğun baskı geldi. Yapamazsın edemezsin diye şeyler geldi. O zaman bize bağlı olan ve % 65-70 oranında bir oyumuz vardı. Bize bağlı olanlar bundan başka çare olmadığını biliyor ve bizimle beraberdiler. Büyük coşku içinde bunu beklemekteydiler. Ama muhalefet; yapamazsınız, edemezsiniz diye karşımızda diretiyordu"¹¹⁸⁴.*

Ancak halkın %65-70'i bağımsızlıktan başka çare olmadığını bilmekte ve bağımsızlığı büyük coşku içinde beklemekteydi¹¹⁸⁵.

Partilerin çoğunluğu BM kararı sonrasında yayınladıkları bildirimlerle, bağımsızlık ilânı konusundaki düşüncelerini, tepkilerini, belirtmişlerdi. Siyasi partiler, bağımsızlık konusunda Kıbrıs Türk halkını yönlendirici ve etkileyici en önemli unsur

¹¹⁸⁰ UBP+DHP+TBP Koalisyon Hükümeti, Bakanlar Kurulu şu bakanlardan oluşmaktaydı: Başbakan Mustafa Çağatay (UBP), Dışişleri ve Savunma Bakanı Dr. Kenan Atakol (UBP), Sanayi ve Kooperatifler Bakanı İsmet Kotak (DHP), Tarım Doğal Kaynaklar ve Enerji Bakanı İrsen Küçük (UBP), İçişleri ve İskan Bakanı Eşmer Serakıncı (UBP), Ekonomi ve Maliye Bakanı Salih Coşar (UBP), Eğitim Gençlik ve Spor Bakanı Ahmet Atamsoy (DHP), Devlet ve Sosyal İşleri Bakanı İsmail Tezer (TBP), Sağlık ve Çalışma Bakanı Özel Tahsin (UBP), Bayındırlık ve Ulaştırma Bakanı Mehmet Bayram (UBP). Bkz. **Cumhuriyet**, 17 Mart 1982, s. 1.

¹¹⁸¹ F. ARMAOĞLU, "Kıbrıs Türk Cumhuriyeti, İç Politika ve Siyasi Partiler 3", **Tercüman**, 14 Nisan 1984, s.7.

¹¹⁸² **Cumhurbaşkanı Rauf Denктаş'ın 10. Yılı...**, s.16; **Cumhuriyet**, 26 Mayıs 1983, s.13.

¹¹⁸³ Rauf Denктаş, "muhalefet" derken CTP ve TKP ile onlara bağlı örgütleri kast etmektedir. CTP ve TKP Rauf Denктаş karşıtı bir politika sergilemiştir.

¹¹⁸⁴ **KKTC Cumhurbaşkanı Rauf R. DENKTAŞ ile 26.01.2005 tarihinde KKTC Cumhurbaşkanlığı Sarayı'nda yapmış olduğumuz görüşmeden.**

¹¹⁸⁵ **KKTC Cumhurbaşkanı Rauf R. DENKTAŞ ile 26.01.2005 tarihinde KKTC Cumhurbaşkanlığı Sarayı'nda yapmış olduğumuz görüşmeden.**

olmuştur. BM kararından sonra Kıbrıs'ta yaşanan gelişmeler yeni bir oluşumu, bağımsızlık ilânı isteğini tam anlamıyla ortaya çıkarmıştır.

Bağımsız devlet konusunun özellikle 1975'ten beri sürekli olarak gündeme gelmiş olması, KTFD'deki siyasal partilerin bu yöndeki eğilimlerini de ortaya çıkarmıştır. KTFD'de deki siyasal partilerin 13 Mayıs 1983 sonrasında bağımsızlık ilânına yaklaşımlarını, bağımsızlık ilânına destek veren ve vermeyen partiler olarak sınıflandırabiliriz. KTFD'de 8 partiden 6'sı UBP, DHP, ÇTP, MTP, TBP, SDP "Kuzey Kıbrıs'ta bağımsız devlet ilanından yana" bir tutum sergilerken, TKP ve CTP olmak üzere iki parti de bağımsızlığa karşı olduğunu açıklamıştı¹¹⁸⁶.

2) Bağımsızlık İlânını İsteyen Siyasal Partiler ve Politikaları

a) Ulusal Birlik Partisi

İktidarda bulunan koalisyon hükümetinin en güçlü partisi durumundaki UBP, "Bağımsız Kuzey Kıbrıs Cumhuriyeti" ilânını en çok destekleyen parti olmuştur.

UBP kanadı genellikle Bağımsız Devleti 1975'ten beri gündeme getiren ve bu yönde kamuoyu oluşturmaya uğraş veren bir parti olarak bilinmekteydi. Zaten BM kararından önceki süreç içinde UBP tarafından 5 Kasım 1976 tarihli Meclis kararı değiştirme yönünde politikalar güdülmekte ve buna bağlı olarak bağımsız devlet arzuları gündeme getirilmekteydi¹¹⁸⁷.

Partinin yayın organı olan Birlik gazetesi, 12 Mayıs 1983'ten itibaren bağımsızlık içeren yayınlarıyla UBP'nin görüşünü en iyi şekilde kamuoyuna yansıtmıştır. BM kararından sonra bağımsızlık için "değerlendirme zamanının" geldiğini belirterek "Bağımsız Kıbrıs Cumhuriyeti'nin ilânını savunmuştur¹¹⁸⁸.

UBP adına Genel Sekreter Enver Emin tarafından 17 Mayıs 1983'te yayınlanan basın bildirisinde, Türkiye ile görüş birliği içinde yeni politika belirlenmesi ve kararlar alınmasında kamuoyunun bağımsızlık konusundaki desteğinden yararlanılması üzerinde durularak, UBP'nin bağımsızlık istedikleri belirtilmiştir. Enver Emin'in basın bildirisinde;

¹¹⁸⁶ Cumhuriyet, 26 Mayıs 1983, s. 13; Halkın Sesi, 26 Mayıs 1983, s.1; Birlik, 26 Mayıs 1983, s.1; Bozkurt, 26 Mayıs 1983, s.1.

¹¹⁸⁷ Erten KASIMOĞLU, "Siyasi Partiler ve Bağımsız Devlet", Kıbrıs Postası, 20 Mayıs 1982, s.2; KTFD Meclisi'nin Kasım 1976 tarihli KTFD Meclisi'nin 1 nolu kararı o günkü koşullarda oluşturulmuş bir karar olup beş maddeden meydana gelmekte, Kıbrıs sorununa bulunacak çözümün toplumlararası görüşmeler yoluyla sağlanmasını ve bu çözümün iki toplumlu, iki bölgeci federasyon olmasını öngörüyordu. 5 Kasım 1976 tarihli karar için bkz. Kıbrıs Postası, 25 Mayıs 1983, s.1; Cumhuriyet, 24 Mayıs 1983, s.1.

¹¹⁸⁸ Birlik, 15-16 Mayıs 1983, s.1.

“BM Genel Kurulu’ndan çıkarılan ve gerçekçilikle ilgisi olmayan kararın, UBP’nin aylar öncesinden savunduğu bağımsızlık seçeneklerinin şimdi kamuoyunun ve kuruluşların büyük bölümü tarafından benimsenmesine neden olduğunu” ifade etmiştir¹¹⁸⁹.

Enver Emin’in basın bildirisi Bozkurt gazetesinde “Toplumsal Tepkimiz Dorukta”, “Enver Emin: UBP adına yayınladığı basın bildirisinde 5 Kasım tarihli kararla bağımsızlığın tabu olmaktan çıktığını söyledi” başlıkları altında verilirken¹¹⁹⁰ partinin yayın organı Birlik de “UBP Genel Sekreteri Emin Yeniden Vurguladı: “Bağımsızlık İstiyoruz”¹¹⁹¹ başlıklarıyla manşetten yayınlamıştır.

b) Demokratik Türk Partisi

DHP Federasyona açık bir bağımsız devlet oluşumunu, parti kurulduktan beri benimsemekteydi¹¹⁹². DHP Genel Başkan Yardımcısı ve Dış İlişkiler Sözcüsü A. Gazioğlu da, 13 Mayıs 1983’te partisi adına BM kararından sonra yaptığı yazılı açıklamada “federal çözümün Türk tarafının en büyük özverisi olduğunu” söylemiştir. Gazioğlu ayrıca, AKEL’in tüm desteğiyle Rum Yönetimi Başkanlığına getirilen Kipriyanu’nun, Yunan Başbakanı ile işbirliği içinde Kıbrıs sorununu uluslararası plâtıformlara kaydırma ve Türk tarafı üzerinde dünya kamuoyunun baskısını artırma yönündeki girişimlerine dikkati çekmiştir. Soruna uluslararası plâtıformlarda çözüm arama çabasının, Kıbrıs Türkünün durumunu sağlamlaştırmasından başka bir sonuç vermeyeceğini “baskı yoluyla sağlıklı, adil ve kalıcı bir çözüme ulaşma olanağının olmayacağını” ifade etmiştir¹¹⁹³.

Dönemin koalisyon ortağı, DHP Genel Başkanı İsmet Kotak, BM kararına sert tepki göstererek kararı Atina ve Lefkoşa’daki Rum-Yunan ikilisinin tezgâhladığını, sosyalist AKEL kanadının desteklediği bir nitelikte olduğunu belirtmiştir. Kotak ayrıca, karara etkisi bakımından Yunanistan Başbakanının “haçlı seferi” düzenleyeceği yönündeki açıklamalarını anımsatmıştır¹¹⁹⁴.

¹¹⁸⁹ **Birlik**, 18 Mayıs 1983, s.1; **Bozkurt**, 18 Mayıs 1983, s.1.

¹¹⁹⁰ **Bozkurt**, 18 Mayıs 1983, s.1.

¹¹⁹¹ **Birlik**, 18 Mayıs 1983, s.1.

¹¹⁹² Erten KASIMOĞLU, “Siyasi Partiler ve Bağımsız Devlet”, **Kıbrıs Postası**, 20 Mayıs 1982, s.2.

¹¹⁹³ **Bozkurt**, 14 Mayıs 1983, s.1; **Kıbrıs Postası**, 14 Mayıs 1983, s.2.

¹¹⁹⁴ **Kıbrıs Postası**, 18 Mayıs 1983, s. 1.

DHP 14 Mayıs 1983 günü toplanarak BM’de alınan kararı ve Kipriyanu başta olmak üzere, Atina ile Lefkoşa arasında plânlanan ve uygulanan yeni politikayı gözden geçirmiştir.

Koalisyon ortağı DHP Genel Başkanı İsmet Kotak UBP gibi, 5 Kasım 1976 tarihli Federe Meclis kararının değiştirilmesi gerektiğini vurgulamıştır. Kotak, 21 Mayıs’ta yayınladığı basın bildirisinde, Rumların eşitlik ilkesini bir yana atarak Kıbrıs Türklerine azınlık muamelesi yapmaya kalkışmasının toplumlararası görüşmelere artık gerek kalmadığı görüşünü ortaya çıkardığını vurgulamıştır¹¹⁹⁵.

DHP Kıbrıs Türk halkının self determinasyon hakkını kullanmasını ve federasyona dayalı bir bağımsız Kıbrıs Türk Cumhuriyeti’nin kurulmasını desteklemiştir. Bu parti, Kıbrıs Türk halkının kendi devletini ilân hakkına sahip olduğu düşüncesinde olmuştur.

c) Milliyetçi Türk Partisi İle Türk Birliği Partisi

TBP ve MTP gibi siyasi partilerin bağımsızlık ilânındaki konuya yaklaşımları da Denktaş’ın arzuları doğrultusundadır¹¹⁹⁶. Türkiye Birlik Partisi, Türkiye’den gelen göçmenleri örgütlemeye yönelik olarak kurulmuş partiydi. Milliyetçi Türk Partisi de bağımsızlık ilanını destekleyen bildiriler yayınlarak bağımsızlığın ilan edilmesinin Türk milletinin ve Kıbrıs Türkünün yararına olacağını belirtmiştir.

MTP, Birleşmiş Milletler’de alınan son kararın iyi değerlendirilmesinin gerektiği, Kıbrıs Türk halkının Rumlara karşı verdiği savaşımı bağımsızlığı çoktan hak ettiği görüşünde olmuştur.

MTP bağımsızlık konusundaki tavrını da; *“Dünyanın bugün içinde bulunduğu politik, ekonomik, sıcak ve soğuk savaş durumları göz önüne alınarak , halkın bütünlük ve beraberlik içinde gerekli her türlü tedbiri titizlikle değerlendirerek, lüzumlu tedbirleri de alarak bağımsızlığını (Kıbrıs Türk Devleti) ilân etmesi, Türk milletinin ve Kıbrıs Türkünün yararına olacaktır. Milliyetçi Türk Partisi olarak, Kıbrıs Türk toplumunun uğradığı haksızlıktan dolayı, yıllardır özgür ve insanca yaşamak için, Anavatanımız Türkiye’nin yardım ve desteği ile verdiği büyük mücadelenin doğal neticesi olan Bağımsızlığımızı kabul edeceklerini ve bu uğurda fikir birliği içerisinde*

¹¹⁹⁵ Bozkurt, 22 Mayıs 1983, s.1; Kıbrıs Postası, 22 Mayıs 1983, s.1, 7; Halkın Sesi, 22 Mayıs 1982, s.2.

¹¹⁹⁶ Erten Kasımoğlu, “Siyasi Partiler ve Bağımsız Devlet”, Kıbrıs Postası, 20 Mayıs 1982, s.2.

olduğumuza inanıyoruz. Bundan sonra da gerekeni yapacağına inancımızı yenilemek istiyoruz.

Bizi tanımak istemeyen şımarık Kıbrıs Rumlarına ve bunlara alet olanlara kendimizi tanıtmalıyız ve gerekli anda gerekli dersi vermek için bir bütün olarak mücadelemize hazır olmalıyız”¹¹⁹⁷ şeklinde ifade etmiştir.

MTP, Kuzey Kıbrıs’ın Türkiyesiz yaşayamayacağını ve bir an önce bağımsızlığını ilân etmesi gerektiğini en hararetle olarak savunan partiler arasında yer almaktaydı. Bağımsızlık için Kıbrıs Türklerinin, Türkiye’nin desteği ile mücadele verdiğini bunun neticesi olarak bağımsızlık ilân edeceklerini vurgulamaktaydı.

Türk Birliği Partisi de bağımsızlığı savunan bir bildiri yayınlamıştır. Rumların Türk haklarını gasbetmek ve karşılıklı diyalog ortamını yok etmek için giriştikleri çeşitli komploları irdeleyen TBP bildirisinde, şu görüşler savunulmuştur; “*Böyle bir mentaliteye sahip bir toplumun daha fazla iyi niyetlerimizi sömürmelerine insanlık dışı davranışlarına ve her türlü kaptislerine son vermeyi TBP olarak temel ilke kabul edip, Atatürk yolundaki kararlılığımızla Kıbrıs Türk Devleti’nin ilânını istiyoruz”¹¹⁹⁸.*

d) Çalışan Halkın Partisi

ÇHP sol partiler içinde bağımsızlığın ilânını isteyen ve de bağımsızlığa destek veren bir parti olmuştur. Bu parti Bağımsız Kıbrıs Türk Cumhuriyeti kurulurken de federasyona açık kapı bırakılması düşüncesinde olmuştur.

Parti Genel Başkanı Dr. Bekir Azgın¹¹⁹⁹, 24 Mayıs 1983’te bağımsız devlet kurulmasını destekleyen bir bildiri yayınlamıştır. Bildiride, Kıbrıs Türklerinin kendi yazgılarının kendileri tarafından çizilmesi hakkına sahip çıktıklarını ve bu hakkı kullanma yetkisini ellerinde bulunduklarının yadsınamaz bir gerçek olduğunu belirtmiştir. Azgın, “Bu yüzden Kıbrıs’ta Türkler bu yetkiyi bağımsız devlet oluşturma yönünde kullanacaklarsa tüm dünya devletlerinin buna saygı duyması gerekmektedir” demiştir. ÇHP, bağımsızlık yolunda ilerlenirken bir takım noktaların göz önünde tutulması gerektiği, bağımsız devlet oluşturulurken Kıbrıs Federal Cumhuriyetinin oluşturulmasına açık kapı bırakılması, tüm alt yapı gereksinmelerinin önceden

¹¹⁹⁷ **Bozkurt**, 22 Mayıs 1983, s.1; **Kıbrıs Postası**, 22 Mayıs 1983, s.2; **Birlik**, 22 Mayıs 1983, s.1.

¹¹⁹⁸ **Bozkurt**, 19 Mayıs 1983, s.1; **Birlik**, 19 Mayıs 1983, s.3; **Halkın Sesi**, 19 Mayıs 1983, s.3; **Kıbrıs Postası**, 19 Mayıs 1983, s.7.

¹¹⁹⁹ Bekir Azgın aynı zamanda K.T.Ö.S.’ün yayın organı Söz gazetesinde köşe yazıları da yazmaktaydı.

karşılanması, sosyal adaletin gerçekleştirilmesi için de azami çaba gösterilmesi üzerinde durmuştur¹²⁰⁰.

e) Sosyal Demokrat Parti

Solda yer alan ve Rauf Denктаş'ın oğlu Raif Denктаş tarafından kurulmuş olan SDP programında, dolaylı olarak Kıbrıs Türklerinin bağımsızlığına da yer vermiştir. Bu parti programında “Kıbrıs Türklerinin güvenliğinin, Türkiye'nin fiili garantisi dışında korunamayacağı” ve “Kıbrıs için kalıcı çözümün iki bölge ve iki eşit topluma dayalı Federasyon olduğuna inanır ve bu amaca ulaşmak için Türk tarafının inisiyatif kullanmasını statükoyu korumaya üstün tutar”¹²⁰¹ ilkeleri yer almıştır. SDP'nin amacı sosyal hukuk devleti yaratmaktır¹²⁰².

SDP, 24 Mayıs 1983 tarihinde yayınlamış olduğu basın bildirisini ile bağımsızlık ilânına bir an önce gidilmesini ve referandum yapılmasını istemiştir. Parti açıklamasında, referandum yapılırken bağımsızlık ilânı ile ne Türkiye'ye ilhakın ne de Bağımsız Türk devletinin nihai amaç olmadığı vurgulanması istenmiştir.¹²⁰³

Raif Denктаş daha BM kararı öncesinde, 6 Mayıs 1983 tarihinde SDP'nin yayın organı Yön gazetesindeki yazısında KTFD'nin içinde bulunduğu durumdan kurtulmasının yolunun bazı şartlar altında “bağımsız Kıbrıs Türk Devleti'nin ilânı” olduğunu vurgulamış ve bu şartları da aynen şöyle açıklamıştır:

“Sosyal Demokrat Parti bu nedenle “Bağımsızlık ilanı” konusunun ciddiyetle tartışılarak tarif edilmesini istemektedir. SDP açısından bağımsızlık konusu, ardında hiçbir niyet taşımaksızın, Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin ilânı konusudur. Bu iki bölge Federal Kıbrıs Cumhuriyeti'ne giden bir adım olarak mütalâa edilmelidir ve bundan başka bir gaye de taşımamalıdır.

Biz öyle inanıyoruz ki, KTFD Başkanı Denктаş da seçim mitinglerinde, “komünistlere kızıp, yolumuz Ankara'dır, anavatanla bütünleşmeye doğru ileri” dediğinde milli öfke ve hislerini dile getirmekte, ancak sağlıklı olarak düşünüldüğünde bağımsızlık ilânını gerçek anlamıyla bir Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin yaratılması anlamında kullanmaktadır”.

¹²⁰⁰ Bozkurt, 24 Mayıs 1983, s.1; Halkın Sesi, 24 Mayıs 1983, s.1; Kıbrıs Postası, 24 Mayıs 1983, s.2.

¹²⁰¹ Raif R. DENKTAŞ, “Bağımsız Devlet”, Yön, Sayı: 6, 6 Mayıs 1983, s.8, 9.

¹²⁰² Raif.R. DENKTAŞ, “Devlet”, Yön, 6 Mayıs 1983, s.10, 11.

¹²⁰³ Halkın Sesi, 25 Mayıs 1983, s.2; Bozkurt, 25 Mayıs 1983, s.2; Kıbrıs Postası, 25 Mayıs 1983, s.2.

SDP, bağımsızlık ilânını desteklemiş ve bağımsız Kıbrıs cumhuriyetinin kurulması için referandum kararının yeterli olmadığını, cumhuriyetin kurulmasını başaracak yeni bir hükümetin oluşumunu istemiştir. Böyle bir hükümetin ise halkın oylarıyla kurulabileceğini ve bu nedenle seçime gidilmesini savunmuştur¹²⁰⁴. SDP'ye göre yeni devletin oluşumunun halk önünde tartışılması istenmeli ve halk nasıl bir devlet istediğini oylarıyla belirlemeli ve bağımsız Kıbrıs Türk Cumhuriyeti katılımcı sosyal demokrasiye dayalı bir devlet olmalıdır.

Bu parti bağımsızlığın Federal Kıbrıs Cumhuriyeti'nin oluşumunu kolaylaştıran ve Kıbrıs şovenizminden uzak bir barış adası yaratacağı düşüncesinde olmuş¹²⁰⁵ ve SDP bünyesinden çıkan kadroların görevi KTFD'nin kuruluşundaki milli amaçlar ile özdeşleşmek ve Kıbrıs Türklerine hizmet edecek bir sosyal hukuk devleti yaratmak gayesi ile çalışmak olmuştur¹²⁰⁶.

SDP tarafından BM Genel Kurulu kararı sonrasında yapılan açıklamada, “Rumların New York ‘ta sürdürdükleri politikanın, 1963 Akritas Plânı uyarınca Türk toplumuna yaptıkları saldırıların devamı olduğunu vurgulanmış, “Kıbrıs Türk toplumunun varlığının korunması ve idaresi için, bağımsızlığın gündeme getirilmesi gerektiğine inanıyoruz” denilmiştir. SDP ayrıca, Türk toplumunu temsil eden tüm kurum ve kuruluşların, parti farkı gözetilmeksizin bir araya gelerek içinde bulunulan durumu tartışmasının gerekliliği düşüncesinde olmuştur¹²⁰⁷.

SDP yayın organlarında, UBP'ye ve CTP'ye dayanışma çağrısında bulunmuş aynı zamanda da UBP ve CTP'yi eleştiren yazılar yayınlanmıştır¹²⁰⁸. UBP'yi politikasız parti olarak niteleyen SDP çevreleri, iktidarda yer alan bu parti için “*bütün sermayesini tüketmiş, hasbelkader mecliste on sekiz sandalye tutmakla hükümeti zorla gasbederek ayakta duran bir partidir. Halk nezdinde itibarı kalmamış olan ve devlet gücünü elinde bulundurmakla halkı köşeye sıkıştıran, herkesin ekmek parasıyla oynamayı siyasetin gereği zanneden ve toplumun geleceğine vereceği hiçbir şeyi olmayan UBP*”¹²⁰⁹ yorumunu yapmış ve partiyi bu şekilde suçlamıştır. SDP'nin Genel Başkanı Raif R.

¹²⁰⁴ Raif R. DENKTAŞ, “UBP ve CTP'ye Karşı Dayanışma Çağrısı”, **Yön**, S.10, 3 Haziran 1983, s.15; “Dur Diyoruz”, **Yön**, Sayı.7, 13 Mayıs 1983, Sayı.7, s.11-12.

¹²⁰⁵ Raif R. DENKTAŞ, “UBP ve CTP'ye Karşı Dayanışma Çağrısı”, **Yön**, S.10, 3 Haziran 1983, s.15.

¹²⁰⁶ Raif R. DENKTAŞ, “Devlet”, **Yön**, 6 Mayıs 1983, s. 11.

¹²⁰⁷ **Bozkurt**, 22 Mayıs 1983, s.1.

¹²⁰⁸ Raif R. DENKTAŞ, “UBP'ye ve CTP'ye Karşı Dayanışma Çağrısı”, **Yön**, S.10, 3 Haziran 1983, s.15.

¹²⁰⁹ “Çekiç Kötülerin En İyisi Kâfi Değildir”, **Yön**, S.8, 20 Mayıs 1983, s.13.

Denktaş ile UBP Genel Sekreteri Enver Emin kendi partilerinin yayın organlarında karşılıklı olarak birbirlerini suçlayıcı ve eleştirici mahiyette yazılar yazmış ve yayınlamışlardır. Enver Emin yazılarında, bağımsızlık gibi hayati meselelerin görüşülmekte olduğu dönemde Raif Denktaş'ın rejim krizi yaratmaya çalıştığını iddia etmiştir¹²¹⁰.

SDP Genel Başkanı Raif R. Denktaş, UBP'yi "iç bütünlüğü olmayan ve milletvekillerini bir arada tutmaya çalışmak sorunu altında her zaman ezilen, kuruluşundan beklenen tarihi misyonu yerine getiremeyen" bir parti olarak nitelendirmiştir¹²¹¹.

Enver Emin de, Raif Denktaş'ın bu yazısına çok sert , hatta hakarete varan ölçüde bir yazı yazarak cevap vermiş ve Raif Denktaş'ın bütün ömrünün "karıştırıcılık ve nifak tohumları saçmakla geçtiğini" iddia etmiş ve Raif Denktaş'a ağır eleştiriler yöneltmiştir¹²¹².

SDP ile UBP arasında yoğun tartışmalar , hakarete varan karşılıklı suçlamalar devam etmiş ve Enver Emin, Raif Denktaş'ın bağımsızlığın kuyusunu kazdığını iddia etmiştir. Enver Emin başka bir tarihli yazısında da Kıbrıs Türk toplumunun en fazla birlik ve beraberliğe ihtiyaç duyduğu, referandum ve bağımsızlık gibi tarihi meselelerin gündeme geldiği dönemde, Raif Denktaş'ın UBP'ye yönelik olarak takındığı tavrı ve hükümeti Damat Ferit Paşa hükümetine benzetmesini şiddetle eleştirmiştir¹²¹³.

Birlik gazetesi "Günün Yorumu" köşesinde yayınladığı yorum yazılarında da SDP yayın organında Birlik yazarlarına yönelik olarak yazılan yazılara karşı cevap vermiş ve karşılıklı atışmalar devam etmiştir. "Buna Münasebetsizlik Derler" başlıklı yorumda, Hikmet Arif Mapolar'ın UBP'ye yönelik yazısına değinilerek "*SDP'nin yayın organında kendisine hiçbir kelâmımız yokken bize saldırma patavatsızlığını gösteren tatlı su balığı, en azından münasebetsizlik etmiştir*"¹²¹⁴ denilirken; "Düşüncelerimizden Serpintiler" başlıklı yazıda ise "*SDP'nin yayın organında, terbiye kurallarından nasibini alamamış bir beyzade, BİRLİK yazarlarını düdüğe benzetti.. Hem ayıp etti, hem de baltayı taşa vurdu...*"¹²¹⁵ yorumu yapılmıştır.

¹²¹⁰ Enver Emin, "Raifizm Metodları 1-2-3", **Birlik**, 16-18 Haziran 1983, s.1.

¹²¹¹ Raif R. DENKTAŞ, " Kaçınılmaz Bir Cevap", **Yön**, 10 Haziran 1983, s.19, 21.

¹²¹² Enver EMİN, " Raifizm Metodları 2", **Birlik**, 17 Haziran 1983, s.1.

¹²¹³ E. EMİN, "Raifizm Metodları -3", **Birlik**, 18 Haziran 1983, s.1,4.

¹²¹⁴ **Birlik**, 19 Haziran 1983, s.1.

¹²¹⁵ **Birlik**, 21 Haziran 1983, s.1.

KTFD kamuoyunda, UBP ve SDP arasında iç politik nedenlerden kaynaklanan tartışmalar ne olursa olsun UBP sağ kanattan, bağımsızlık ilânına büyük destek verirken, SDP de sol kanattan bağımsızlık ilânını desteklemiş ve bu konuda Rauf Denktaş'ın yanında yer almıştır.

Bağımsızlık konusu KKTC'de siyasi partiler tarafından da iç politika malzemesi yapılmaya çalışılmıştır.

3) Bağımsızlık İlânına Karşı Çıkan Partiler ve Politikaları

a) Cumhuriyetçi Türk Partisi

KTFD'deki siyasal partiler içinde sol yelpazede yer alan CTP, bağımsızlık ilânına ve bağımsızlığı destekleyenlere karşı da sert tepki göstermiştir. CTP Genel Sekreteri Naci Talat, BM Genel Kurulu'nda alınan karardan sonra partisinin Magusa ilçe kongresinde bir konuşma yaparak kararla ilgili olarak şunları demiştir:

“Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nun aldığı son karar, toplumlararası görüşmeleri kesintiye uğratmamalıdır.

Denktaş ve UBP ağırlıklı koalisyon hükümeti BM Genel Kurul kararına karşı toplumumuzu, Kıbrıs'ı, Türkiye ve Yunanistan'ı ve topyekün bölgemizi yeni maceraların eşiğine getirebilecek (kendi deyişleriyle) “tedbirler” almak yerine dünya önünde yarattıkları durumu düzeltsinler”¹²¹⁶. CTP Merkez yönetim kurulunca yayınlanan basın bildirisinde, BM Genel Kurul kararının bazı yönlerine tepki gösterilmesinin doğal olduğu, ancak tepkinin kararın tümüne ve BM örgütünün kendisine gösterilmesinin, doğal ve olumlu olmadığı savunulmuştur¹²¹⁷. Federe Meclis'in 20 Mayıs 1983 günlü oturumunda da CTP yetkilileri, BM kararına tepki olarak bağımsızlık düşüncesinin ortaya atılmasını yanlış bulmuşlardır.

CTP, bağımsızlık ilânı her gündeme geldiğinde buna sert tepki göstererek, toplumlararası görüşmelerin devam etmesinden yana tutum takınmıştır. Bağımsız devlet ilânının bölgeyi tehdit edeceği ve Kıbrıs'ta barışı engelleyeceği savıyla hareket etmiştir. KTFD'deki diğer partiler içinde bağımsızlık ilânı konusunda en sert tepkiler ve baskılar bu partiden gelmiştir.

CTP Genel Sekreteri Kıbrıs'la ilgili son gelişmeler hakkındaki görüşlerini açıklayarak, o günkü aşamada bağımsız Türk Devleti ilânına girişmenin gerginliği ve savaş tehlikesini son raddeye çıkarabileceğini savunmuştur. Naci Talat Usar, bu amaçla

¹²¹⁶ **Yenidüzen**, 17 Mayıs 1983, s.1.

¹²¹⁷ **Bozkurt**, 20 Mayıs 1983, s. 1; **Cumhuriyet**, 24 Mayıs 1983, s. 1.

da bir bildiri yayınlamıştır¹²¹⁸. Bildiri de CTP'nin bağımsızlık ilânına karşı olduğu ifade edilmektedir. CTP Merkez Yönetim Kurulu tarafından bu amaçla yayınlanan bildirimler KTFD'deki tüm CTP teşkilâtına ve köylere dağıtılmıştır¹²¹⁹. CTP, BM kararına karşı gösterilen “bağımsız Türk Devleti ilânı” girişimlerini herhangi bir tepkiden çok, önceden çizilmiş bir plan ve politika doğrultusunda ortaya atılmış bir yeni adım olarak değerlendirmiştir¹²²⁰.

Partinin yayın organı Yenidüzen gazetesindeki yazılarında da CTP Genel Başkanı Özker Özgür “bağımlılık için bağımsızlık ilân edilmek” istendiğini iddia etmiştir. “1975'te Kıbrıs Türk Toplumunun KTFD Anayasası'nı “Bağımsız Kıbrıs Federal Cumhuriyeti'nin” kurulmasına temel olmak üzere onayladığı ve Kıbrıs Türk Devleti'nin bir parçası olmakta ısrar ettiği” üzerinde duran CTP Genel Başkanı bu gerçeği Denктаş'ın ve koalisyon ortaklarının dünyaya anlatamadığı iddiasını öne sürmüştür¹²²¹. Parti yetkilileri bağımsızlık ilânının gündeme gelmesiyle sürekli olarak Denктаş'a ağır eleştiriler yöneltmiş, hatta bağımsızlık için destek vermeleri yönünde bazı kurumlara, kişilere Denктаş'ın müsteşarının manevi baskı yaptığı iddiasında bulunmuşlardır¹²²².

Özker Özgür, partisinin düşüncesini, “*bağımlılık için bağımsızlık istendiği açıktır. Bağımsız, bağlantısız, federal Cumhuriyet Kıbrıslı Türkler ve Rumlar için tek seçenektir. Rum tarafı bu gerçek ışığında gerçekçi tutum ve önerilerini ortaya koymalıdır*” şeklinde ifade ederek bağımsızlık ilânını reddetmiş, mevcut KTFD'nin devamını savunmuştur¹²²³.

CTP ayrıca, Rauf Denктаş'ın bağımsızlık ilân edileceği ve referanduma gidileceği yönündeki açıklamasını Londra'da yapmasını “büyük bir acayıplık ve çok dikkat çekici” bir olay olarak nitelendirmiştir. Parti çevreleri, KTFD Başkanı Rauf Denктаş'ın bağımsızlık açıklamalarını ve bağımsız KKTC'nin ilânını, 1986 yılında yapılacak başkanlık seçimlerinde Denктаş'ın tekrar başkanlığını kurtarma, durumunu

¹²¹⁸ **Kıbrıs Postası**, 21 Mayıs 1983, s. 7; **Yenidüzen**, 24 Mayıs 1983, s.11; **Halkın Sesi**, 21 Mayıs 1983, s.10; **Bozkurt**, 21 Mayıs 1983, s.5.

¹²¹⁹ **Yenidüzen**, 24 Mayıs 1983, s.1.

¹²²⁰ **Aynı yer.**

¹²²¹ Özker ÖZGÜR, “Bağımlılık İçin Bağımsızlık Olmaz”, **Yenidüzen**, 31 Mayıs 1983, s.3.

¹²²² **Aynı yer.**

¹²²³ **Aynı yer.**

güçlendirme girişimi olarak kamuoyuna yansıtmaya çalışmıştır¹²²⁴. Rauf Denктаş'ın 1981 seçimlerini çok az farkla kazanmalarını da buna delil olarak göstermişlerdir. CTP ve çevreleri gerek KKTC'nin ilânından sonra, gerekse günümüze kadar bu iddialarını sürdürmüşlerdir. İdeolojik saplantıları nedeni ile bağımsız KKTC'nin ilânına yeterince destek vermeyerek Denктаş'a karşı bir muhalif grup teşkil etmişler ve Denктаş'ın her girişimine karşı çıkarak, sert bir şekilde eleştirmişler ve farklı iddialar ortaya atmışlardır.

Denктаş'a yönelik bu iddiaları TKP, CTP ve bu partilerin görüşlerini yansıtan sendikalar ve derneklerde paylaşmıştır. Mesela Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu Başkanı Hasan Sarıca, "Denктаş'ın bağımsızlık lafını kendisini ve partisi UBP'yi kurtarmak için ortaya attı. Bu heyecanlı havada, halkı peşinden sürükleyerek, yeniden başkan seçilmek istiyor. Bu arada erken seçime gidip muhalefeti de silmeyi düşünebilir" şeklinde bir takım iddialarda bulunmuştur¹²²⁵.

Rauf Denктаş, bazı kesimler tarafından "Kıbrıs Türk halkının self determinasyon, referandum ve bağımsızlık konusundaki haklarını vesile ederek, KTFD Anayasası'nı değiştirmek yeni bir sistem getirerek Kıbrıs Türk Toplumunun Başkanı olarak kalmayı istemekle suçlanmıştır¹²²⁶. Rauf Denктаş ise bu suçlamalar karşısında; "Bazı kuruluş veya kişilerin görüşlerinin, halkın büyük çoğunluğunun isteklerine ters düşse bile, bunların polemik konusu yapılmamasını" istemiştir.

Denктаş "kendisine yöneltilen suçlamanın üzücü ve ulusal davada yakışık almayan bir gelişme olduğunu" söyleyerek "Yapılacak referandumda rejim değişikliği katiyen bahis değildir. Ben dönemimi bitirdiğimde özgürlüğüne, bağımsızlığına tamamen kavuşmuş bir topluma veda etmek arzusundayım. Bundan başka arzum yoktur. Mücadele bunun için verilmiştir" demiştir¹²²⁷.

CTP, hatta daha da ileri giderek o günkü aşamada Bağımsız Türk Devleti ilânına girişmenin gerginliği ve savaş tehlikesini son raddeye çıkararak Kıbrıs, Türkiye ve Yunanistan'ı sıcak bir savaşın çemberine alabileceği iddiasında bulunmuştur. Parti, böyle bir adımın da, "Türk toplumuna ekonomik kalkınma, sosyal

¹²²⁴ **Yenidüzen**, 24 Mayıs 1983, s.11; **Tercüman**, 24 Mayıs 1983, s. 14; "Günün Yorumu Düşüncelerimizden Serpintiler", **Birlik**, 28 Mayıs 1983, s.1; N. A. LEVENT, "Konuyu Saptırmamak Gerek", **Birlik**, 12 Haziran 1983, s.2.

¹²²⁵ Ergun BALCI, "Kıbrıs ve Demokrasi", **Cumhuriyet**, 13 Haziran 1983, s.3.

¹²²⁶ **Cumhuriyet**, 29 Mayıs 1983, s.7; **Tercüman**, 29 Mayıs 1983, s.4.

¹²²⁷ **Cumhuriyet**, 29 Mayıs 1983, s.7; **Tercüman**, 29 Mayıs 1983, s.4.

adalet, iş, ekmek, barış ve özgürlük getirmeyeceğini, yalnızlık, savaş tehlikesi ve yıkım getireceğini” ifade etmiştir¹²²⁸.

Kıbrıs Rum basınından Haravgi gazetesi de manşetine aldığı haberinde, bağımsız devlet ilânına karşı muhalefetin gerek Kuzey Kıbrıs’ta gerekse Türkiye’de yoğunlaşmakta olduğunu iddia ederek Hasan Sarıca, Özker Özgür ve Alpay Durduran’ın bağımsızlık ilânına karşı olduklarını belirtmiştir¹²²⁹.

Yenidüzen gazetesinden Zeki Erkut, CTP’nin görüşleri çerçevesinde bağımsızlık ilânına karşı çok sert bir tepki göstermiş ve “bağımsızlık ilânını taksim” olarak nitelendirerek Rauf Denktaş’a sert eleştiriler yöneltip Devlet Başkanı Denktaş’ın taksim amacıyla olduğunu iddia etmiştir¹²³⁰.

CTP’nin politik düşüncesini yansıtan, partinin yayın organı Yenidüzen’in 31 Mayıs 1983 tarihli bir başyazısında ise bağımsızlık ilânına destek veren diğer sol partiler yoğun bir şekilde CTP politikaları ölçüsünde eleştirilmiştir. CTP, ayrı devlet ilânının, Türkiye’nin, “askeri gücüyle Kıbrıs Cumhuriyeti’ni parçalayan ve ayrı bir devlet kurdurtan ülke suçlamaları karşısında Orta Doğu ve Avrupa ile ekonomik ilişkilerinde ve siyasi konumunda zorluklarla karşılaşabileceğini, Ortadoğu’da yeni gerginlikler yaratabileceğini” iddia etmiştir¹²³¹.

Bu düşüncede olan CTP’nin yöneticileri, bugün bağımsız Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti’nin Cumhurbaşkanlığı makamında ve hükümette yer almaktadırlar.

O dönemde muhalefette yer alan CTP ve TKP, bağımsızlık ilânı için yapılması düşünülen Anayasa değişikliği sırasında, Denktaş’ın üçüncü defa seçilmesini engelleyecek Anayasa maddesinin de değiştirilerek, Denktaş’ın yeniden başkanlığa seçilmeyi garantileyeceği konusunda endişelerini ileri sürmüşlerdir¹²³². Bu amaçla bağımsızlık konusunu iç politika malzemesi haline getirmeye çalışmışlardır. CTP’ye bağlı gruplar “Denktaş’ın yeniden seçilmek için erken seçime giderek muhalefeti ortadan silmek istediğini” bile iddia etmişlerdir. Türkiye’nin bağımsızlık ilânından zarar göreceğini ortaya atmışlardır¹²³³. CTP ve TKP bu tür iddialarla, bağımsızlık ilânına muhalefet etmiş ve bu konuyu iç politika malzemesi haline getirmiştir. Türkiye

¹²²⁸ **Yenidüzen**, 24 Mayıs 1983, s.11.

¹²²⁹ “Rum Basınından”, **Yenidüzen**, 24 Mayıs 1983, s.6.

¹²³⁰ Zeki ERKUT, “ Bağımsızlık Sorunu ve Uzlaşma Umudu”, **Yenidüzen**, 31 Mayıs 1983, s.5.

¹²³¹ “Başyazı”, **Yenidüzen**, 31 Mayıs 1983, s.11.

¹²³² **Tercüman**, 24 Mayıs 1983, s.14; Zafer ATAY, “Bağımsız Kıbrıs Devletini İster Misiniz?”, **Tercüman**, 8 Haziran 1983, s.1, 4.

¹²³³ Zafer ATAY, “Bağımsız Kıbrıs Devletini İster Misiniz?”, **Tercüman**, 8 Haziran 1983, s.1, 4.

basınından Zafer Atay da “eğer bunun dozu arttırılırsa çok hassas olan bağımsızlık konusunun zarara uğraması mümkün” yorumunu yapmıştır.

CTP ve TKP’ye yakın birlikler, ayrı devlet ilânının KTFD’deki sağ unsurlar tarafından ortaya atıldığını ifade ederken, CTP ve TKP’ye yakın çevrelerin suçlamalarına maruz kalan sağ siyasal partiler de, gazeteleri vasıtasıyla gerekli cevabı vermişlerdir.

Örneğin; İşçi Sendikaları Federasyonu Genel Sekreteri Hasan Hastürer’in, “bağımsızlığı, gerici sağ unsurlar gündeme getirdi” yönündeki sözleri, UBP’nin yayın organı Birlik gazetesi tarafından eleştirilerek “*Oysa eskiden bağımsızlık yanlısı olanların cümlesi ilerici ve de solcu sayılırdı, halklara ve uluslara bağımsızlık düşüncesini savunmak, ilericiliğin ve solculuğun gereği idi. Bağımsızlık düşüncesine “sağcı ve gerici” damgasını vurmak, Türk halkının bağımsızlığı söz konusu olunca mı akıllarına geliyor. Ne kıvrak zekâ bu? Pes doğrusu...*”¹²³⁴ denilmiştir.

CTP ve TKP’nin bağımsız devlet ilânına karşı çıkışları Kıbrıs Türk basınında eleştirilmiştir. Özellikle UBP’nin yayın organı Birlik gazetesi köşe yazılarında, CTP’ye yönelik olarak şiddetli eleştirilerde bulunmuştur.

Birlik “Günün Yorumu” köşesinde “CTP Ne Diyor” adlı makalede Kıbrıs Türklerinin referandum hakkını kullanarak, gerektiğinde kendi bağımsız devletini kurma yönündeki girişimlerine değinerek, CTP’nin bağımsızlığa karşı tavrını eleştirmekte ve bu partinin Rum Komünist Partisi AKEL ile bağlantısı olduğunu iddia etmektedir. Birlik’ gazetesinde CTP’nin bağımsızlık ilânına karşı çıkan tavrı, “*Ama ne acıdır ki, kendilerini devrimci ve ilerici olarak göstermeye çalışan ancak, Moskova’nın güdümündeki Rum Komünist Partisi ile göbek bağı bulunan Cumhuriyetçi Türk Partisi, Kıbrıs Türk halkının bağımsızlık istemine karşı çıkmıştır ve çıkmaya devam etmektedir.*

CTP bu davranışı ile Kıbrıs Türk Halkının eşit olmadığına inandığını kanıtlamaktadır. Acaba CTP yöneticileri, AKEL’in de desteklediği Kipriyanu yönetiminin temsilcisinin Kıbrıs Türklerini etnik bir grup olarak göstermesine ne demektir? Artık Kıbrıs Türk halkının, bu adada yaşayan iki haktan birisi olduğunu ve bugüne kadar varolmamış bir Kıbrıs halkının parçası olmadığını ne zaman kabul edeceklerdir? Sayın CTP yöneticileri, AKEL ile aynı ağzı kullanarak toplumlararası görüşmelerin yeniden başlamasını savunmaktadır. Türk halkını azınlık veya etnik bir

¹²³⁴“Günün Yorumu, Düşüncelerimizden Serpintiler”, **Birlik**, 28 Mayıs 1983, s.1.

grup olarak gören Rumlarla görüşmelerde neyi konuşacağız? Azınlık haklarını mı? Yoksa bunu asla kabul etmedik ve etmeyeceğiz.

...Ne derlerse desinler CTP'nin maskesi düşmüştür. Kıbrıs Türk halkı CTP yöneticilerinin, Kıbrıs Türklerini hiçbir zaman varolmayan Kıbrıs halkının bir parçası yani azınlık veya etnik bir grup olarak gördükleri gün gibi açığa çıkmıştır...”¹²³⁵ şeklinde ifade edilmiştir.

Birlik yazarlarından Tarık Dağ ise “CTP ve Halklara Özgürlük” adlı yazısında CTP'nin “halklara özgürlük” kavramına bakışını ve Kıbrıs Türklerinin bağımsızlık ilâna karşı çıkışını şu şekilde eleştirmiştir:

“...Hani bir zamanlar kendilerinin attığı “Halklara özgürlük” sloganı ne oldu? Yoksa biz halk değil miyiz? Bir zamanlar çok uzaklardaki, isimlerini dahi hatırlayamadığımız ülkelere bağımsızlık kazandırmak için sokağa dökülenler kendi halkının bağımsızlığı bahis konusu olunca neden karşı çıkıyorlar. Samimiyetle söylemek gerekirse bunu anlamak çok güçtür.

Bu denli, ilerici görünüm vermeye çalışan bir siyasi kuruluş nasıl olurda halkının ileriye dönük atılımlarını desteklemeye çalışır. Bu tür bir girişim partinin programına ters düşen bir davranış değil midir? Biz CTP'nin Kıbrıs Türk halkının bağımsızlığı konusunda tüm kuruluşlardan daha önde olmasını, bağımsızlık girişimlerinin öncülüğünü yapmasını bekliyorduk. Çünkü onların felsefesine en uygun çözümün bu olması gerektiğini düşünmüştüzdür. Halbuki yanılmışız.

Yoksa CTP siyasi parti olarak etkinliğini, Türk halkı bağımsızlığa kavuşunca kaybedebileceği korkusuna mı kapılmıştır? Biz biraz daha baklayı ağzımızdan çıkaralım. Acaba bağımsızlıkla beraber Anavatan Türkiye'ye bağlanabileceğimiz konusunda endişeye mi kapılıyorlar?”¹²³⁶.

b) Toplumcu Kurtuluş Partisi

TKP 1976-1981 döneminde Güney'den Kuzey'e göç edenlerin partisi olarak bilinmekte olup, Limasol'dan, Baf'tan ve Güney'deki diğer yerleşim yerlerinden gelen

¹²³⁵ **Birlik**, 1 Temmuz 1983, s.1.

¹²³⁶ **Birlik**, 25 Mayıs 1983, s. 3; CTP'nin ve TKP'nin tutumunu eleştiren diğer yazılar için bkz. Numan Ali LEVENT, “Bağımsızlığa Karşı Bayrak Açanlar 1-2”, **Birlik**, 26-27 Mayıs 1983, s.2; “Günün Yorumu”, **Birlik**, 25 Mayıs 1983, s. 1, 3; N. A. LEVENT, “Halkın İsteklerine Ters Düşenler”, **Birlik**, 9 Haziran 1983, s.2; N. A. LEVENT, “Konuyu Saptırmamak Gerek”, **Birlik**, 12 Haziran 1983 s.2; Tarık DAĞ, “Ak Değil Kara Değil Gerçektir”, **Birlik**, 27 Mayıs 1983, s.3; Erten KASIMOĞLU, “Barış Köçeği Değiliz!”, **Kıbrıs Postası**, 27 Mayıs 1983, s.2.

göçmenler, bu parti şemsiyesi altında bir araya gelerek göçmenlerin çıkarları doğrultusunda bir baskı partisi oluşturmuşlardı. TKP önce sosyalist çizgide, yönetimden mağdur olanların hakkını koruyan bir politik parti görünümündeydi. Esas olarak Denктаş karşıtı bir çizgide politika yaparak Limasolluların ve Güney göçmenlerinin hakkını korumaya çalışıyordu. Daha sonraları Avrupa Birliği yanlısı ve Rumlarla barış yapilmasını savunan politikaları benimsemiştir¹²³⁷.

TKP, bağımsızlık ilânına karşı olumsuz bir tutum takınmıştır. BM kararına gösterilen tepkilerin bağımsızlık yönünde olmaması gerektiğini savunmuştur.

TKP, Kıbrıs Rum partilerinden AKEL ile işbirliği yapmıştır¹²³⁸. Bağımsızlık ilânı yerine toplumlararası görüşmelerin kesildiği yerden devamını istemiştir. Partinin bağımsız devlet karşısındaki tutumu zaman zaman farklılıklar arz etmiştir. Bilindiği gibi TKP Genel Başkanı Alpay Durduran, 1979 yılında yaptığı açıklamalarla bağımsızlık ilânına destek vermiştir. TKP'nin bağımsızlık ilânı konusundaki pozisyonu ilk etapta karışıklık arz etmiş ve bu konuda ilk etapta TKP'nin tabanında ve tavanında belirgin bir görüş birliği olmamıştır¹²³⁹.

TKP, BM'de kabul edilen son kararı kabul etmemekle birlikte, karardan sonra bağımsızlık isteklerine karşı olumsuz bir tavır takınmıştır. TKP Genel Başkanı Alpay Durduran da BM Genel Kurul kararına ilişkin yayınladığı bildiride tepkisini kamuoyuna, *“Her şeyden önce bu kararın iyi değerlendirmesini yapmalıyız. Tepkimizi de ona göre göstermeli ve gereksiz alanlara kaymamasına özen göstermeliyiz. Rum tarafı bunu bir zafer olarak sunmaya çalışıyor. Haklı olup olmadıkları ortaya konmalıdır. Zaferin anlamı nedir? Zafer eğer Federal bir çözümle Kıbrıs sorununu çözüm yoluna koymaksa zafer değil zafer yolunda bir engel yarattıklarını bilmelidirler.*

*Rumlar zafer kazanmamışlardır. Hatta eski kararlarda güvenlik içinde göçmenlerin evlerine dönmesi ilkesi varken şimdiki kararda gönüllü dönüş ilkesi de yer almıştır. Sonuç olarak BM kararı çözüme zararlı bir unsur oluşturmaktadır. Olumsuzluğun derecesini de Rum yönetiminin ve Yunanistan'ın tavırları belirleyecektir”*¹²⁴⁰ şeklinde açıklamıştır.

¹²³⁷ Ş.L.AKER, a.g.m., s.13.

¹²³⁸ **KKTC Cumhurbaşkanı Rauf R. DENKTAŞ ile 26.01.2005 tarihinde KKTC Cumhurbaşkanlığı Sarayı'nda yapmış olduğumuz görüşmeden.**

¹²³⁹ Erten KASIMOĞLU, “Siyasal Partiler ve Bağımsız Devlet”, **Kıbrıs Postası**, 20 Mayıs 1983, s. 2.

¹²⁴⁰ **Kıbrıs Postası**, 18 Mayıs 1983, s.3.

TKP Meclis Grup Başkanvekili Erdal Süreç de, TKP Meclis Grup Başkanlığı adına 20 Mayıs 1983 yılında kamuoyuna yaptığı duyuruda; BM Genel Kurul kararı dolayısıyla “Kıbrıs politikasının bozguna uğradığını”¹²⁴¹ iddia etmiştir. Hatta bağımsızlık ilânına destek konusunda yayınlanan bildirimlerin, yasalara aykırı olduğu ve bunların yarar getirmeyeceği, TKP tarafından kamuoyuna açıklanmıştır¹²⁴².

KTFD Meclisi’nin 20 Mayıs 1983 tarihli oturumunda Kıbrıs konusunda yaşanan gelişmeler tartışılırken, TKP Genel Başkanı Alpay Durduran da uzunca bir konuşma yaparak, partisinin son gelişmeler karşısındaki tutumunu Meclis’te dile getirmiştir. Durduran, BM’de alınan kararın Kıbrıs Türk toplumunu zor duruma ittiğini ve aslında Türk tarafının Kıbrıs sorununda halklı olmasına rağmen izlenen hatalı politikalar yüzünden devamlı surette Kıbrıs Türk toplumu aleyhine kararlar çıktığını ifade etmiştir. Durduran, self determinasyon hakkına karşı olmadığını, ancak bu hakkın kullanılmasının zaman ve zemininin gözetilmesinden yana olduklarını ve tüm partilerin bir araya gelerek ciddi değerlendirmeler yapması, Kıbrıs Türk yönetiminin BM’yi karşısına almaması gerektiği, üzerinde de önemle durmuştur¹²⁴³.

TKP, BM kararını kesinlikle reddetmekle beraber, kararın tek olumlu yanının göçmenlerin tümüyle yerlerine dönemeyeceğini içermesi, dolayısıyla iki bölgenin oluşturulmasına olanak verilmesi olduğu görüşünde olmuştur. Parti, aynı zamanda Türkiye’nin ve Kıbrıs Türk Yönetimi’nin Kıbrıs politikasının iflâs etmiş olduğu düşüncesinde olmuş ve Kuzey Kıbrıs Cumhuriyeti ilânına karşı çıkmıştır¹²⁴⁴. Alpay Durduran, görüşmeler dışında siyasal bir çözüm olanağı olmadığını vurgulamıştır¹²⁴⁵. TKP Parti Meclisi, Kıbrıs konusundaki son gelişmeleri değerlendirerek devlet ilânı gibi girişimlerden uzak durulmasından yana olduğunu açıklamış bu konuda çeşitli kararlar almıştır. Bu kararlar özetle şöyledir:

“1. Bugüne kadar sürdürülen Kıbrıs Türk politikası, 5 Kasım 1976 Meclis kararında belirtilen değerlendirmeler ve amaçlar doğrultusunda gelişmeler

¹²⁴¹ **KKTC Milli Arşiv**, TK K No.: 135 Dem No: 4952-Da.

¹²⁴² Aynı yer.

¹²⁴³ **Halkın Sesi**, 21 Mayıs 1983, s. 1; Ayrıca Alpay Durduran’ın 20 Mayıs 1983 tarihli KTFD Meclisi’nde yapmış olduğu konuşma için bkz. **KKTC Milli Arşiv**, TK K No: 135 Dem No: 4952-Da.

¹²⁴⁴ Alpay Durduran’ın Cumhuriyet’e özel demeci için bkz. **Cumhuriyet**, 22 Mayıs 1983, s.11; **Tercüman**, 24 Mayıs 1983, s.14; TKP’nin bağımsızlığa karşı tutumu için ayrıca bkz. N. A. LEVENT, “Bağımsızlığa Karşı Bayrak Açanlar 1-2”, **Birlik**, 26-27 Mayıs 1983, s.2; N. A. LEVENT, “Halkın İsteklerine Ters Düşenler”, **Birlik**, 9 Haziran 1983, s.2; N. A. LEVENT, “Konuyu Saptırmamak Gerek”, **Birlik**, 12 Haziran 1983, s.2.

¹²⁴⁵ **Yenidüzen**, 31 Mayıs 1983, s. 1.

sağlayamamış , tam tersine yönetimimizi yalnızlaştırarak aleyhimize uluslararası kurullarda karar aldirtmiştir.

2. BM kararı içeriğindeki bazı öğeler dışarıda bırakılsa da, kabul edilemez ve Kıbrıs sorununun çözümüne engeller çıkaracak bir karardır. Böyle bir kararın görüşlerde etki yapmasına izin verilmemeli , etkilerinin ortadan kalkması için kararlı çaba harcanmalıdır.

3. BM Genel Sekreterinin Haziran ortasında yapacağı girişimler yakından izlenmeli ve “good office” çerçevesi dışına taşmayacağı vaatlerini hatırda tutarak yanımıza çekilmesi çabasına girilmelidir.

4. Kıbrıs sorununda sürdürülen diyalogda zarara giren taraf olmaktan kurtulmak için, toplumumuz kendi hak ve çıkarlarından başka bir amaç taşımayan toplumsal bir varlık olduğunu pekiştirmelidir. Toplumumuzun özgür iradesini (self determinasyon hakkını) kullanmadığını gösteren tüm engeller kaldırılmalıdır.

5. Rum yönetimi, Yunanistan’ın karar ve çıkarları doğrultusunda hareket ettiği kanısını uyandıracak biçimde Kıbrıs sorununun çözümünü engellemek amacındadır. Rum-Yunan ortak girişimi Kıbrıs sorununu çözülmez hale getirmekle ve bunun sorumluluğunu Türkiye’ye yüklemektedir. Bu tutuma yardımcı olacak katı tutum ve gösterilerden kaçınılmalıdır. Devlet ilân etmeye kalkmak veya devlet ilân edeceğimizi söylemek Rum-Yunan ortak görüşüne bu kritik dönemde yardımcı olmak demektir.

6. Bugünlerde gündemde olan bağımsızlık tartışmalarımız kabul edilemez”¹²⁴⁶. TKP’nin bu kararı Halkın Sesi gazetesi’nde “TKP “Bağımsız Devlet İlân Etmeye Kalkışmamalıdır”¹²⁴⁷ başlığıyla yayınlanırken, Kıbrıs Postası da haberi “TKP Parti Meclisi Kararı “Bağımsızlık İlânından Uzak Durmalıyız...”¹²⁴⁸ şeklinde vermiştir.

TKP’nin bu görüşlerine diğer partilerden ve basından yoğun tepki gelmiştir. Eleştirel açıdan yazılar yayınlanmıştır. DHP Genel Başkanı İsmet Kotak’ın sahibi olduğu Kıbrıs Postası gazetesinin 9 Haziran 1983 tarihli “Bağımsızlık İlânı Çılgınlıkmış” başlıklı başyazıda bağımsızlığa karşı çıkan CTP ve TKP eleştirilerek TKP ile ilgili şöyle yorum yapılmıştır;

“...TKP Genel Başkanı Durduran da bağımsızlığa karşı çıktığını açıkladı ve referandumun kuşku yaratacağını, elektrik ve suyumuzun kesileceğini, hayvanlarımızın

¹²⁴⁶ Halkın Sesi, 25 Mayıs 1983, s.2; Kıbrıs Postası, 25 Mayıs 1983, s.1, 7.

¹²⁴⁷ Halkın Sesi, 25 Mayıs 1983, s.2.

¹²⁴⁸ Kıbrıs Postası, 25 Mayıs 1983, s.1.

Arap ülkelerince alınmayacağını, portakalın Avrupa ülkelerinde kabul edilmeyeceğini bağımsızlığı ilân etmeme için gerekçe olarak gösterdi.

İnsaf edilsin. Bir halk bağımsızlığını bu denli yan konularla tartışma yapmaz. Bu denli kutsal bir hakkı bu çerçevede tartışmaz. Elbette elektriğe, suya, hayvan satışına yol bulunur, çözüm getirilir. Böyle düşünülse idi 20 Temmuzta hiçbir zaman karar verilemezdi. Olay halkın önünde oynanmaktadır”¹²⁴⁹.

b.1) Fuat Veziroğlu'nun TKP'den İstifası ve Yankıları

TKP bağımsızlık ilânına karşı çıkarken, TKP'nin içinden Lefkoşe Milletvekili Fuat Veziroğlu ise bağımsızlık ilânına destek vermiştir. 25 Mayıs 1983 tarihinde ise TKP'nin bağımsızlık isteğine karşı çıktığı ve tabana ters düştüğü gerekçesiyle partisinden istifa etmiştir¹²⁵⁰.

Rauf Denктаş, Fuat Veziroğlu'nu ve onun gibi muhalefetten birkaç kişiyi muhalefetin bilgisi olmadan gizlice, bağımsızlık açıklamalarından önce destek vermesi için yanına almıştır. Rauf Denктаş 13 Mayıs 1983'ten itibaren bağımsızlık yönünde açıklamalar yaptıkça, Fuat Veziroğlu da bağımsızlıktan yana, Rauf Denктаş'ın açıklamalarını destekleyici yazılar yazmıştır¹²⁵¹.

TKP içinden Fuat Veziroğlu'nun 13 Mayıs 1983 'ten itibaren bağımsızlık lehine yazılar yazması ve parti meclis kararlarına ters düşmesi kamuoyunda TKP tabanının bağımsızlık isteğinde olduğu izlenimini yaratmıştır. Ancak gerek Türkiye gerekse Kıbrıs basınına Veziroğlu'nun önceden bağımsızlık konusunda Rauf Denктаş'la anlaştığı yönünde hiçbir haber, bilgi yansımamıştır. Bu çalışmalar Rauf Denктаş ile Fuat Veziroğlu arasında gizli olarak yürütülmüştür.

BM'deki gelişmeleri de yerinde izleyen ve New York'a giden Parlamento Heyeti içinde yer alan Fuat Veziroğlu, TKP üst düzey yönetiminin son tavrının Kıbrıs Türk halkının ve parti tabanının özlemlerine olduğu kadar parti programının belirlediği ilkelere de ters olduğunu söylemiştir. Veziroğlu, son siyasal gelişmeler karşısında TKP

¹²⁴⁹ **Kıbrıs Postası**, 9 Haziran 1983, s.1.

¹²⁵⁰ **Halkın Sesi**, 25 Mayıs 1983, s.2; **Birlik**, 25 Mayıs 1983, s. 1, 3; **Bozkurt**, 25 Mayıs 1983, s.1, 4; **Kıbrıs Postası**, 25 Mayıs 1983, s.7; **Cumhuriyet**, 25 Mayıs 1983, s. 3; **Tercüman**, 25 Mayıs 1983, s.14; **Günaydın**, 25 Mayıs 1983, s.3; **Yeni Asır**, 25 Mayıs 1983, s.7.

¹²⁵¹ **KKTC Cumhurbaşkanı Rauf R. DENKTAŞ ile 26.01.2005 tarihinde KKTC Cumhurbaşkanlığı Sarayı'nda yapmış olduğumuz görüşmeden.**

yönetiminin izlediği tutumu, bağımsızlığa karşı olumsuz tavrını benimsemediğini belirterek istifa etmiştir¹²⁵².

Veziroğlu, 24 Mayıs 1983 tarihinde TKP Genel Başkanı Alpay Durduran gönderdiği istifa mektubunun bir suretini de basına dağıtmıştır¹²⁵³.

Veziroğlu'nun istifasından sonra, bazı TKP Milletvekilleri ve üst düzey yöneticileri de partilerinin durumlarını değerlendirmişlerdir¹²⁵⁴. Alpay Durduran 25 Mayıs'ta basın toplantısı düzenleyerek partisinin politikasını açıklamış ve "...Self determinasyon hakkı sadece devlet ilânı ile sınırlandırılmayacaktır. Bu aşamada biz toplumumuzun özgür iradesini kullanabilmesi için yardım edilmesi gerektiğine inanmaktayız ve bu yardımların da siyasal partilerin toplumumuzun önüne sereceği seçeneklerle mümkün olacağını saptamaktayız" şeklinde ifade etmiştir¹²⁵⁵.

Fuat Veziroğlu'nun istifası 25 Mayıs 1983 tarihli Kıbrıs Türk basınında büyük yankı uyandırmıştır. Özellikle bağımsızlık ilânına destek veren Kıbrıs basını istifaya geniş yer ayırmıştır. Gazeteler haberi manşetten vermişlerdir.

Halkın Sesi olayı manşetten "Fuat Veziroğlu TKP'den istifa etti, sağduyuya davet"¹²⁵⁶, Veziroğlu "TKP yönetimi tabana ters düşüyor", "TKP'den dün istifa eden Lefkoşa milletvekili Fuat Veziroğlu,istifa gerekçelerini Parti Başkanı Alpay Durduran'a bir yazıyla duyurdu" şeklinde kamuoyuna yansıtarak, bu istifayı kamuoyuna bildirmiştir.

Bozkurt gazetesi ise "Temeldeki görüş ayrılıkları nedeniyle Fuat Veziroğlu TKP'den istifa etti", "Veziroğlu, Durduran'ın parti meclisine sunup kabul ettiği görüşlerin TKP tabanının sesi ve görüşleri olmayacağını savundu"¹²⁵⁷ derken, Birlik gazetesi ise "Durduran'ın kaprislerine dayanamadı : Veziroğlu TKP'den istifa etti, Veziroğlu "Durduran'la anlaşamayız" dedi" şeklinde haberi yayınlamıştır. Kıbrıs Postası ise istifa mektubunun tamamını yayınlarak "Veziroğlu istifa etti", "bağımsızlık konusunda parti meclisinin aldığı kararı eleştiren Veziroğlu gerekçeli mektubunu Durduran'a gönderdi" başlıklarını kullanmışlardır.

¹²⁵² Halkın Sesi, 25 Mayıs 1983, s.1.

¹²⁵³ Fuat Veziroğlu'nun istifa mektubu için bkz. Halkın Sesi, 25 Mayıs 1983, s.2; Kıbrıs Postası, 25 Mayıs 1983, s.7; Birlik, 25 Mayıs 1983, s.1 ve 3; Bozkurt, 25 Mayıs 1983, s.1, 4.

¹²⁵⁴ Halkın Sesi, 25 Mayıs 1983, s.2.

¹²⁵⁵ Halkın Sesi, 26 Mayıs 1983, s.10; Bozkurt, 26 Mayıs 1983, s.1, 4.

¹²⁵⁶ Halkın Sesi, 25 Mayıs 1983, s.2.

¹²⁵⁷ Bozkurt, 25 Mayıs 1983, s.1,4.

Yenidüzen gazetesi ise Fuat Veziroğlu'nun istifasından bahs etmeyerek onun yerine TKP Genel Başkanı Alpay Durduran'ın 30 Mayıs 1983 yılında Yenidüzen'e verdiği özel demeci, manşetten büyük puntolarla *“muhalefet görüşmelerin devam etmesini istiyor, macera değil görüşme”* şeklinde vermiştir. Durduran'ın *“selfdeterminasyon hakkı sadece bağımsızlık ilânıyla sınırlandırılmaz”, “yalnız reaksiyonların sürdürülmesi bizi bir yönetim, Rum yönetimini ise Kıbrıs Cumhuriyeti'nin Hükümeti haline getirdi”*¹²⁵⁸ şeklinde yayınlamıştır.

Veziroğlu'nun istifası Türkiye basınına da yansımıştır. Tercüman gazetesi *“Anlaşmazlık Patlak Verdi”* başlığıyla verdiği haberinde şöyle demiştir: *“TKP lideri Alpay Durduran toplumlararası görüşmelere nereden kalmışsa oradan devam edilmesi yönündeki açıklamasının ardından TKP Milletvekili Fuat Veziroğlu, partinin BM kararı karşısındaki takındığı tavrı protesto etmek için istifa ettiğini açıkladı. TKP'nin önceki gece yapılan Genel Kurul toplantısında anlaşmazlığın su yüzüne çıktığını belirten Veziroğlu Türk toplumunuzun hayatına kasteden bir saldırı karşısında iktidarla muhalefet kavgası yapılamayacağını ve elâstiki bir tutum takip edilmesi gerektiğini açıkladı”*¹²⁵⁹. Günaydın gazetesi ise *“Kıbrıs'ta bağımsızlığa karşı çıkan ana muhalefet partisinden bir milletvekili istifa etti”* şeklinde kamuoyuna duyurmuştur.

Halkın Sesi gazetesi yazarların Saffet Soykal da *“Evet, Bağımsızlık Ama...”* adlı yazısında Fuat Veziroğlu'nun TKP'den ayrılmak durumunda kalmasını, TKP içerisinde uyumsuzluk çıkmasına bağlamıştır. Saffet Soykal yazısında kurum, kuruluş, parti ve örgütlerin salt yöneticilerinin bağımsızlık konusunda görüş belirtmesini *“sağlıksız”* olarak nitelendirerek kararlarını kurultay yaparak, olağanüstü Genel Kurul toplayarak almalarını, görev yetkisi alınır gibi yetki tazelenmesi gerektiğini, *“Veziroğlu örneğinin”* de bunun gerekli olduğunun en büyük kanıtı olduğunu vurgulamıştır¹²⁶⁰.

TKP'nin bağımsızlık konusundaki tutumu ve Fuat Veziroğlu'nun istifası, KTFD iç politikasında da yankı uyandırmıştır. UBP Genel Sekreteri Enver Emin, siyasal partilerin tabandan gelen sese ve isteğe kulak vermelerini, bağımsızlık konusunda partiler üstü bir politika izlenmesini istemiştir. Emin, ayrıca tabandan gelen sese kulak verilmemesi halinde, iç politikada yeni dengeler oluşacağı ve meclis aritmetiğinin

¹²⁵⁸ **Yenidüzen**, 31 Mayıs 1983, s.2.

¹²⁵⁹ **Tercüman**, 25 Mayıs 1983, s.14.

¹²⁶⁰ Saffet SOYKAL, *“Evet Bağımsızlık Ama...”*, **Halkın Sesi**, 27 Mayıs 1983, s.3.

değişebileceği uyarısında bulunmuştur. Dolaylı olarak CTP ve TKP'yi bu konuda uyarmıştır¹²⁶¹.

TKP eski milletvekili Dr. Yüksel Tüccaroğlu, 27 Mayıs 1983 tarihinde TKP'den istifa etmiştir. TKP Genel Başkan Alpay Durduran'a gönderdiği istifa mektubunun bir suretini de basına dağıtan Yüksel Tüccaroğlu, partinin gidiş ve tutumunu beğenmediğini, Kıbrıs Türk halkının özgürlük ve bağımsızlık mücadelesinin TKP yöneticileri tarafından kulak ardı edildiğini savunmuştur¹²⁶². Böylece TKP'nin Meclisteki milletvekili sayısı da 10'a düşmüştür.

Türkiye basınından Günaydın gazetesi, Fuat Veziroğlu'nun istifası ile ilgili olarak bilgi verirken "TKP'nin bağımsızlık ilânına karşı çıkan kararını değiştirmemesi durumunda, partiye mensup bazı milletvekillerinin de özellikle TKP Meclis Başkanı Ekrem Ural'ın da istifa etmede kararlı olduğunu iddia etmiştir¹²⁶³.

Yenidüzen, Ortam ve Kurtuluş gazeteleri ve bu gazetelerin dışındaki tüm Kıbrıs Türk basınında ve kamuoyunda TKP'nin bağımsızlık ilânına karşı olumsuz tavır takınması ve tabanla ters düşen bir tavır içinde olması büyük ölçüde eleştirilmiştir.

UBP'nin yayın organı Birlik, TKP yönetiminin bağımsızlık ilânına karşı çıkışını ve tabanın isteklerini dikkate almamasını hakarete varan derecede eleştirerek, TKP yönetimini "kapis kumkuması" olarak nitelendirmiştir¹²⁶⁴.

Alpay Durduran, KTFD'de köy gezilerinde yaptığı konuşmalarda sürekli olarak Rauf Denktaş'ı suçlayıcı bir tutum ve tavır içine girerek, Denktaş'ın Türk toplumunu uçuruma sürüklediği, yaptıklarıyla dediklerinin aynı olmadığı iddiasında bulunmuştur. Bağımsızlığa karşı muhalefet ederek sürekli olarak Denktaş'ın Kıbrıs sorununun çözümünü engellediğini öne sürmüştür¹²⁶⁵. Birlik gazetesi yazarlarından Numan Ali Levent de makalesinde Alpay Durduran'ın bu tutumunu eleştirerek "..Durduran'ın dediklerine baktığımızda, sanırsınız ki başkanlık seçimlerindedir ve Denktaş'ın

¹²⁶¹ **Halkın Sesi**, 26 Mayıs 1983, s.3; **Bozkurt**, 26 Mayıs 1983, s.1.

¹²⁶² Tüccaroğlu'nun istifası için bkz. **Bozkurt**, 29 Mayıs 1983, s.1; **Birlik**, 29 Mayıs 1983; **Halkın Sesi**, 29 Mayıs 1983; **Kıbrıs Postası**, 29 Mayıs 1983, s.1.

¹²⁶³ **Günaydın**, 25 Mayıs 1983, s.3.

¹²⁶⁴ **Birlik**, 27 Mayıs 1983, s. 1, 3; "TKP Genel Başkanı Alpay Durduran partisinin tabanından ve tavanından gelen tepkilere karşı sakat politikasını sürdürerek, bildiğini okutmakta diretmiştir" N. A. LEVENT, "Halkın İsteklerine Ters Düşenler", **Birlik**, 9 Haziran 1983, s.2.

¹²⁶⁵ N.A. LEVENT, "Konuyu Saptırmamak Gerek", **Birlik**, 12 Haziran 1983, s.2.

karşısındadır. Denктаş'ın seçilmesini önlemek için propaganda yapmaktadır demiştir¹²⁶⁶.

TKP yayın organı Kurtuluş gazetesi yaptığı yorumda KTFD'de Hükümet değişikliği üzerinde durarak, "KTFD bütçesinin yarıdan fazlasını Türkiye'nin borç ve yardımlarının oluşturduğunu, bunun da TC Yardım Heyeti'nin bütçede söz sahibi olmasını sağladığını ve bunun sonucu olarak halkın seçtiklerinin yönetimden uzaklaşarak halk iradesinin gerçekleşmediğini iddia etmiştir. Kurtuluş, yorumunda Kıbrıs Türk toplumunun hükümet değiştirme hakkının, self determinasyon hakkının özünde olduğunu, buna engel çıkaranların Kıbrıs Türk toplumunu karşılama alacağı üzerinde durmuştur¹²⁶⁷.

Kuruluş'un bu yorumuna da Birlik yazarlarından Numan Ali Levent "Bağımsızlığa Karşı Bayrak Açanlar" başlıklı yazısının bir bölümünde Kuruluş'un iddialarına karşı gerekli cevabı vermiştir

Ana muhalefet partisinde yer alan Fut Veziroğlu'nun istifası ve Kıbrıs Türk kamuoyunda ve iç politikasında yaratmış olduğu etkiler, bağımsızlık ilânına karşı çıkan TKP'nin prestijini bir nebze olsun sarsmıştır. Basında yer alan yazılarda ve kamuoyunda TKP'nin tabandan gelen çağrıya önem vermediği intibasını uyandırmıştır.

KTFD' nin en çarpıcı yanı demokrasisidir. Bu demokrasi yüzeysel, göstermelik bir demokrasi değil, toplumda kök salmış, yönetici kadronun üst kademelerine kadar yayılmış gerçek bir demokrasidir. Günlük yaşama çarpıcı bir şekilde giren bu demokrasi, KTFD'de siyasal yaşama da tamamıyla egemendir. Birbirini eleştirmekte olan muhalefet ve iktidar partileri, demokratik kurallar içinde el sıkışarak ayrılabilirler. Muhalefet, yönetimi eleştirirken sözünü esirgememekte, yönetim ise kimi zaman tedirgin olsa bile "oyunun kuralları" deyip eleştirileri olgunlukla karşılamaktadır¹²⁶⁸.

C) BM KARARI SONRASI KTFD BAŞKANI RAUF DENKTAŞ'IN BAĞIMSIZLIK İÇİN DESTEK ARAYIŞI VE KAMUOYUNDAKİ HAZIRLIKLAR (13-31 MAYIS 1983)

Rauf Denктаş Londra dönüşünden sonra bağımsızlık ilânı için yoğun temas dönemi başlatarak KTFD'deki tüm örgütler, siyasi partiler, kurum, kuruluşlar ve

¹²⁶⁶ Aynı yer.

¹²⁶⁷ N. A. LEVENT, "Bağımsızlığa Karşı Bayrak Açanlar", **Birlik**, 27 Mayıs 1983, s.2.

¹²⁶⁸ Ergun BALCI, "Kıbrıs ve Demokrasi", **Cumhuriyet**, 13 Haziran 1983, s.13.

hükümet yetkilileri ile görüşmüştür. KTFD yönetiminde gerekli toplantılar yapılmasını sağlamıştır. BM kararından sonra takınılacak tavır ve tutumla ilgili olarak parti ve kuruluşların görüşlerini almıştır. Rauf Denктаş bu girişimleriyle bağımsız devlet ilanı meselesini Kıbrıs Türk halkına mal etmeyi ve bağımsızlık isteğinin halktan geldiği izlenimini tüm dünyaya duyurmayı amaçlamıştır.

Böylece bağımsızlık ilânına karşı halkın düşünce ve reaksiyonunu almayı amaçlamaktadır¹²⁶⁹.

1) KTFD Başkanının Toplumlararası Görüşmeleri Kestiğini Açıklaması

a) Toplumlararası Görüşmelerin Kesilmesi ve Bakanlar Kurulu'nun 23.05.1983 Tarihli Olağanüstü Toplantısı

KTFD Başkanı Rauf Denктаş, 13 Mayıs 1983 tarihli BM kararından sonra toplumlararası görüşmeleri mevcut koşullar altında devam ettirmeyeceklerini açıkça belirtmiştir.

23 Mayıs 1983 sabahı da basın mensuplarına demeç veren KTFD Başkanı Denктаş, 31 Mayıs 1983'te yapılacak görüşmelere katılmayacaklarını vurgulamıştır. Denктаş, açıklamasında şöyle demiştir: *“Söylediğimizi hesaplayarak söylüyoruz. 31 Mayıs'taki görüşmelere katılmıyoruz. Bu görüşmelerle bağdaşmayan BM kararını, Genel Sekreterin nasıl bertaraf edeceğini takip ediyoruz. Dolayısıyla şimdiki haliyle görüşmelerin başlaması için herhangi bir neden yoktur. Değerlendirme yapılacaktır”*¹²⁷⁰.

Aynı gün öğlenden sonra da Rauf Denктаş başkanlığında olağanüstü bir toplantı yapan KTFD Bakanlar Kurulu, 31 Mayıs 1983'te yapılması öngörülen toplumlararası görüşmelere mevcut şartlar ve gerçekler ışığında katılmama kararı almıştır. 5 Kasım 1976 tarihli Meclis kararının geçerliliğini yitirdiği yargısına varan Bakanlar Kurulu, kararın Mecliste yeniden ele alınmasına olanak tanıyabilmek için Dışişleri ve Savunma Bakanı Kenan Atakol'u, Meclis'te temsilcisi bulunan partiler ve diğer ilgililerle temas ederek konunun sonuçlandırılması ile ilgili gerekli girişimlerde bulunmak üzere görevlendirmiştir. KTFD Meclisi bu amaçla gerekli çalışmalarını

¹²⁶⁹ **Birlik**, 24 Mayıs 1983, s.1.

¹²⁷⁰ **Birlik**, 24 Mayıs 1983, s. 1, 3; **Halkın Sesi**, 24 Mayıs 1983, s. 1; **Tercüman**, 24 Mayıs 1983, s.1,14; **Milliyet**, 24 Mayıs 1983, s. 1,10; Rauf Denктаş'ın açıklamasının tam metni için bkz. **1983- Nisan-Kasım Döneminde ...**, s. 80-81.

başlatmıştır¹²⁷¹. Hükümet Sözcüsü, Dışişleri ve Savunma Bakanı Kenan Atakol, Bakanlar Kurulu toplantısından sonra Kıbrıs Türk resmi haber ajansı olan TAK'a "Bakanlar Kurulu'nun 31 Mayıs'ta yapılması öngörülen toplumlararası görüşmelere mevcut şartlar altında ve gerçekler ışığında gidilmemesi kararını aldığını ifade etmiştir¹²⁷².

5 Kasım 1976 tarihli Meclis kararı Kıbrıs sorununa bulunacak çözümün toplumlararası görüşmeler yoluyla sağlanmasını ve bu çözümün iki toplumlu iki bölgeci federasyon olmasını öngörmekteydi. KTFD Bakanlar Kurulu, 23 Mayıs 1983'te yapmış olduğu bu toplantıyla mevcut şartlarda toplumlararası görüşmelere katılmama kararı almıştır. Dolayısıyla bağımsızlık ilânı konusunda, 5 Kasım tarihli karar büyük engel taşımaktaydı.

Kıbrıs Türk Yönetimi'nin toplumlararası görüşmelere katılmama kararı gerek Kıbrıs Türk basınında gerekse Türkiye basınında geniş yankı uyandırmıştır. 25 Mayıs 1983 tarihli Kıbrıs Türk basınından Halkın Sesi manşetten "Görüşmelere Gitmiyoruz, Denктаş Başkanlığında Toplanan Bakanlar Kurulu Karar Aldı" başlığını kullanırken; Bozkurt gazetesi "Bakanlar Kurulu Görüşmelere Katılmama Kararı Aldı"; UBP'nin yayın organı Birlik ise "Denктаş: Gerekli Değerlendirme Henüz Tamamlanmadı Dedi" "Görüşmelere Katılmıyoruz" şeklinde büyük puntolarla başlık atmıştır. Bağımsızlığa karşı çıkan CTP'nin yayın organı Yenidüzen ise "Denктаş Görüşmeleri Kestiğini İlân Etti"¹²⁷³ şeklinde duyurmuştur.

Türkiye Dışişleri Bakanlığı, KTFD Başkanı Rauf Denктаş'ın 31 Mayıs Salı günü yapılması kararlaştırılan toplumlararası görüşmelere katılmama kararını tabii karşıladığını bildirmiştir. Türkiye Dışişleri yetkilisi, Denктаş'ın toplumlararası

¹²⁷¹ **Halkın Sesi**, 24 Mayıs 1983, s.1; **Birlik**, 24 Mayıs 1983, s.3; **Bozkurt**, 24 Mayıs 1983, s.1; **Cumhuriyet**, 24 Mayıs 1983, s.1; Rauf Denктаş 23 Mayıs 1983 günü saat 15.00'te yapılan Bakanlar Kurulu toplantısından önce aynı gün makamında yoğun temaslarda bulunmuştur. Denктаş, saat 09.00'da Türkiye'nin Lefkoşa Büyükelçisi İnal Batu'yu, saat 9.45'te KTFD Başbakanı Mustafa Çağatay'ı, 11.00'de BM Barış Gücü Komutanı General Grendl'i makamına kabul ederek görüşmüş, kendisi de saat 12.00'de Kıbrıs Türk Federe Meclisi'ni ziyaret ederek Meclis Başkanı Nejat Konuk ile görüşmüştür. Mustafa Çağatay ile yaptığı görüşmede aynı gün yapılacak Bakanlar Kurulu toplantısı ile ilgili fikir alışverişinde bulunulduğu açıklanmıştır. Görüşmeler için bkz **Birlik**, 25 Mayıs 1983, s.1; **Bozkurt**, 25 Mayıs 1983, 1; **Halkın Sesi**, 25 Mayıs 1983, s.1; **Kıbrıs Postası**, 25 Mayıs 1983, s.1, 3; **Cumhuriyet**, 24 Mayıs 1983, s.1, 11; **Tercüman**, 24 Mayıs 1983, s. 1, 3; **Günaydın**, 24 Mayıs 1983, s.3.

¹²⁷² **Halkın Sesi**, 24 Mayıs 1983, s.1; **Birlik**, 24 Mayıs 1983, s.3; **Bozkurt**, 24 Mayıs 1983, s.1; **Cumhuriyet**, 24 Mayıs 1983, s.1; 17 Mayıs 1983 tarihli KTFD Bakanlar Kurulu toplantısı için bkz. **Halkın Sesi**, 18 Mayıs 1983, s.1; **Birlik**, 18 Mayıs 1983, s.3; **Bozkurt**, 18 Mayıs 1983, s.1; **Kıbrıs Postası**, 18 Mayıs 1983, s. 1; **Tercüman**, 24 Mayıs 1983, s.1; **Günaydın**, 24 Mayıs 1983, s.3.

¹²⁷³ **Yenidüzen**, 24 Mayıs 1983, s.1.

görüşmelere katılma kararını bir yandan normal karşılarken bir yandan da Türkiye'nin sorunun çözümünde toplumlararası görüşmeleri savunduğunu belirterek diplomatik bir cevap vermiştir. Sadece Rauf Denктаş'ın girişimlerine destek verip de dış dünyanın tepkilerini üzerine çekmek istememiştir¹²⁷⁴.

Kıbrıs Türk basını da Akıman'ın açıklamalarını olumlu olarak kamuoyuna yansıtmıştır. Bozkurt, kamuoyuna “Ankara Denктаş'ın açıklamalarını doğal karşıladı” şeklinde yansıtırken Halkın Sesi ve Birlik gazeteleri de Nazmi Akıman'ın “Denктаş'ın görüşmemelere katılmama kararı tabiidir”, “görüşmelere gösterilen tepki yerinde bir karardır” şeklindeki sözlerini haber başlığı olarak kullanmıştır¹²⁷⁵.

Rauf Denктаş, 23 Mayıs 1983'te makamında kabul ettiği TC Lefkoşa Büyükelçisi İnal Batu'ya Kıbrıs Türk toplumunun, Rumların etkisiyle çıkartılan BM Genel Kurul kararı karşısında duyduğu haklı tepkiyi, Türkiye'ye iletmesi ricasında bulunmuştur. Denктаş, BM Genel Kurulu sonrasında yapmış olduğu değerlendirmenin özetini de Batu'ya sunmuştur. Denктаş görüşmede ayrıca “*Türkiye'yi bir oldu bitti karşısında bırakacak bir tutum, durum içinde bulunulmadığını ancak Türk halkının kendi kaderini tayin hakkının var olduğunu ve bu hakkın sonuna kadar korunması gerektiğini*” vurgulamıştır. İnal Batu da, Kıbrıs Türk halkının bu infialinin Türk makamları tarafından anlayışla karşılandığını ifade etmiştir¹²⁷⁶.

KTFD Başkanı Denктаş, İnal Batu ile yapmış olduğu bu görüşme ile kamuoyuna bağımsızlık ilânı isteğinin Türkiye'den değil de Kıbrıs Türk halkından geldiğini yansıtmak istemektedir.

Rauf Denктаş, BM Genel Sekreteri Cuellar'a , Kıbrıs Türk tarafının 31 Mayıs'ta başlayacak olan görüşmelere katılmayacağını da resmen bildirmiştir¹²⁷⁷.

Denктаş, 27 Mayıs 1983 tarihli değerlendirmesinde, Türk tarafının görüşmelerden kaçmadığını, görüşmelerden kaçan tarafın iki halkın ortaklığını reddeden Rum tarafı olduğunu belirtmiştir.¹²⁷⁸ BM Güvenlik Konseyi'nin 15 Haziran'da, BM Güvenlik Konseyi'nin Barış Gücü'nün görev süresini uzatmak için yapacağı toplantıda Kıbrıs ile ilgili dengeli bir karar alınması halinde 15 Haziran'dan

¹²⁷⁴ **Halkın Sesi**, 25 Mayıs 1983, s.1; **Birlik**, 25 Mayıs 1983, s.1; **Bozkurt**, 25 Mayıs 1983, s. 1, 4.

¹²⁷⁵ **Halkın Sesi**, 25 Mayıs 1983, s.1; **Birlik**, 25 Mayıs 1983, s.1.

¹²⁷⁶ **Halkın Sesi**, 24 Mayıs 1983, s.1; **Bozkurt**, 24 Mayıs 1983, s.1; **Birlik**, 24 Mayıs 1983, s.1; **Tercüman**, 24 Mayıs 1983, s.3; **Cumhuriyet**, 24 Mayıs 1983, s.1, 11; **Günaydın**, 24 Mayıs 1983, s.3.

¹²⁷⁷ **Tercüman**, 27 Mayıs 1983, s.1.

¹²⁷⁸ **Bozkurt**, 27 Mayıs 1983, s.1; **Cumhuriyet**, 27 Mayıs 1983, s.12.

sonra BM Genel Sekreteri Cuellar ile görüşme düşüncesinde olan Denктаş, Cuellar ile görüşme zamanını, çıkacak karara ve BM'nin Kıbrıs ile ilgili ne düşündüğünün öğrenilmesine bağlamıştır. Kıbrıs Türk halkının statüsünü belirleyecek, Türk halkını BM kararı gölgesinden uzaklaştıracak, Rumların görüşme masasında ciddiyetle oturmasını sağlayacak bir tutum içine girilmesi halinde Denктаş, Cuellar ile görüşme yaparak, toplumlararası görüşmelerde ne yapılması gerektiğini kararlaştıracığını, aksi takdirde görüşmelerin başlamayacağını kamuoyuna duyurmuştur¹²⁷⁹.

KTFD lideri toplumlararası görüşmelere katılmayacakları yönünde açıklama yaparken BM Genel Sekreteri Cuellar da, Basın Sözcüsü Guliani aracılığıyla yaptığı açıklamada “toplumlararası görüşmeleri, varolan ve karşılıklı olarak kabul edilen temeller üzerinde erken bir zamanda başlatma kararında olmuştur”. Guliani, “Genel Sekreterin Kıbrıs sorununa karşılıklı olarak kabul edilebilecek adil ve kalıcı bir çözüm bulunması için görüşmelerin en iyi yöntem olduğuna inandığını” söylemiştir¹²⁸⁰.

Denктаş'ın, Kıbrıs Türk tarafının o günkü koşullar altında toplumlararası görüşmelere 31 Mayıs tarihinde katılmayacağını BM'ye anlatmasına rağmen, BM Barış Gücü Sözcüsü Whitehouse'nin 27 Mayıs 1983 tarihli açıklamasında, Lefkoşa'da görüşmelerin “31 Mayıs'ta başlayıp başlamayacağını bilmediğini” söylemesi gerek KTFD Dışişleri Bakanlığı tarafından gerekse Kıbrıs Türk basını tarafından tepkiyle karşılanmıştır. Barış Gücü sözcüsünün bu yönde bir açıklama yapmasını cevaplandırarak KTFD Dışişleri Bakanlığı Sözcüsü, “toplumlararası görüşmelerin 31 Mayıs'ta kesinlikle başlayamayacağını bildirildiğini”, Devlet Başkanı'nın bu konudaki kesin açıklamasına

¹²⁷⁹ **Cumhuriyet**, 27 Mayıs 1983, s.12.

¹²⁸⁰ **Cumhuriyet**, 27 Mayıs 1983, s. 13; **Tercüman**, 27 Mayıs 1983, s.14; Kıbrıs sorununda bu tür konular yaşanırken Türkiye'de BM Türk Derneği tarafından, 28 Mayıs 1983'te Ankara Türk Dil Kurumu Salonu'nda “Kıbrıs Sorununun Çözümünde Birleşmiş Milletler” konulu bir sempozyum düzenlenmiştir. Sempozyumda Prof Dr. Haluk Ülman, Prof Dr. Mümtaz Soysal ve KTFD eski Başkanı ve Kıbrıs BM Türk Cemiyeti üyesi Osman Örek de katılmıştır. Cumhuriyet gazetesi, açık oturumda konuşan Mümtaz Soysal'ın KTFD'nin bağımsızlık ilânı konusunda 4 maddelik şu planı önerdiğini yazmıştır:

“1) Bağımsızlık ilânı bir ara karar olarak alınmalı ve nihai hedef olarak Rumlarla bir konfederasyona gidişi amaçlamalıdır. 2) Türk askerlerinin adadan çekilmesi düşünülebilir. 3) Ancak Türk askerinin Ada'dan çekilirken Türkiye ile KTFD arasında bir karşılıklı yardım anlaşması yapılmalıdır.4) Rumlarla toplumlararası görüşmelere devam edilmelidir”. Bkz. **Cumhuriyet**, 30 Mayıs 1983, s.3; **Cumhuriyet**, 27 Mayıs 1983, s.13; Milliyet gazetesi ise sempozyumda Mümtaz Soysal'ın BM kararlarını dikkate alınması gerektiğini belirterek Soysal'ın şu açıklamalarına ye vermiştir; “ Birleşmiş Milletleri hafife almak bize pahalıya mal olmaktadır. Kıbrıs'ın bir bölümü, Türklerin üzerinde oturduğu bir toprak parçasıdır. Bu fili durumu hukuksal duruma dönüştürmek isterken çok dikkatli davranmamız gerekir. Görüşmeleri isteyen taraf durumuna geçerek, biz görüşmelere oturur, fakat bu görüşmeler sonuç vermezse nihai çözüm olan bağımsızlığı ilân ederiz, demeliyiz. Yani başka çözüm olmadığı için bağımsızlığın ilân edildiği görüşünü ortaya koymalıyız”. Bkz. **Milliyet**, 30 Mayıs 1983, s.7.

karşın, BM Barış Gücü sözcüsünün görüşmelerin başlayıp başlayamayacağını bilmediği yolunda bir açıklama yapmasının hayret verici olduğunu söylemiştir¹²⁸¹.

b) Denктаş- Greindl Görüşmesi (23 Mayıs 1983)

Rauf Denктаş, 23 Mayıs 1983 tarihinde de BM Barış Gücü Komutanı General Greindl'i makamına davet ederek, 40 dakika süren bir görüşme yapmış ve Barış Gücü'ne asker vermiş olan ülkelerin başta Avusturya olmak üzere, BM Genel Kurulu'nda kullandıkları oyun tarafsızlıkla bağdaşmadığını belirterek Türk halkının tepkisini iletmiştir¹²⁸².

Rauf Denктаş'ın, Greind ile görüşmesinden iki gün önce Rum basını Kıbrıs'ta yeni bir bunalım döneminin başladığını iddia ederek BM Barış Gücü'nün çekilme tehlikesi olduğunu iddia eden yazılar yayınlamıştı.¹²⁸³ Alithia gazetesi, 21 Mayıs günlü sayısında Denктаş'ın, Türk tarafının Güvenlik Konseyi'nin Barış Gücü'nün görev süresini uzatmak için yapacağı toplantıya katılmayacağı yolundaki açıklamasına değinerek Barış Gücü'nün Kıbrıs'ta iki tarafın rızasıyla bulunduğunu, Türk tarafının Güvenlik Konseyi toplantısına katılarak Barış Gücü'nün görev süresinin uzatılmasına onay vermemesi halinde Barış Gücü'nün dağılacağını iddia etmiştir. Gazete, bu durumu değerlendiren siyasi gözlemcilerin; görüşmelerin tamamen kesilmesinin ve Barış Gücünün dağılmasının ciddi bir krize ve muhtemelen ciddi bir boy ölçüşmeye yol açmasının kaçınılmaz olacağı görüşünü belirttiklerini kaydetmiştir. Kıbrıs Rum basınından Haravgi gazetesi ise manşetinde "Denктаş, Güvenlik Konseyi'nin Görev Süresini Uzatmak İçin Yapacağı Toplantıları da Dikkate Almayacak"¹²⁸⁴ şeklinde yayınlar yapmıştı.

Denктаş-Greindl görüşmesi ile ilgili olarak Türk basınında, Denктаş'ın Greindl'den bazı önlemler almasını istediği yönünde haberler de yer almıştır. Türkiye basınından Cumhuriyet gazetesi "Önlemlerin olumsuz oy sahibi ülke askerlerinin KTFD bölgesinden çekilmesi olduğu sanılıyor"¹²⁸⁵ şeklinde yorum yaparken; Dünya ile

¹²⁸¹**Halkın Sesi**, 28 Mayıs 1983, s.3; **Bozkurt**, 28 Mayıs 1983, s.1; **Birlik**, 28 Mayıs 1983, s.3; **Kıbrıs Postası**, 28 Mayıs 1983, s. 2; **Tercüman**, 28 Mayıs 1983, s.14.

¹²⁸²**Halkın Sesi**, 24 Mayıs 1983, s.1; **Bozkurt**, 24 Mayıs 1983, s.1; **Birlik**, 24 Mayıs 1983, s.1; **Cumhuriyet**, 24 Mayıs 1983, s. 1, 11; **Tercüman**, 24 Mayıs 1983, s.14; **Dünya**, 24 Mayıs 1983, s.8; **Güneş**, 24 Mayıs 1984, s.1, 8; **Hürriyet**, 24 Mayıs 1983, s.8; **Yeni Asır**, 24 Mayıs 1983, s. 1, 5; **Milliyet**, 24 Mayıs 1983, s.1.

¹²⁸³**Milliyet**, 22 Mayıs 1983, s.1, 5.

¹²⁸⁴Rum Basınından Özetler, **Bozkurt**, 22 Mayıs 1983, s.3.

¹²⁸⁵**Cumhuriyet**, 24 Mayıs 1983, s. 1, 11.

Güneş gazeteleri aynı başlığı kullanarak “Denktaş Barış Gücü Komutanını Uyardı”¹²⁸⁶ şeklinde yayın yapmıştır. Halkın Sesi gazetesi ise Denktaş’ın tedbirlerle ilgili olarak ayrıntılı bilgi vermediğini belirtmiştir¹²⁸⁷. UBP’nin yayın organı Birlik, “Devlet Başkanı Greindl’e Tepkimizi Duyurdu”¹²⁸⁸; Tercüman ise “Denktaş-Greindl Görüşmesi” şeklinde görüşmeyi kamuoyuna duyurmuştur¹²⁸⁹.

2) Rauf Denktaş’ın KTFD’deki Parti Liderleriyle Temasları ve Bağımsızlık İlanı İçin Destek Arayışı (24-25 Mayıs 1983)

a) Denktaş’ın KTFD Siyasî Parti Liderleriyle Temasları

Bağımsızlık ilânını demokratik temellere dayandırmayı amaçlayan Rauf Denktaş bu nedenle KTFD deki siyasal partilerin görüşlerine önem vermiş ve Londra dönüşünde siyasi partilerle temaslarını sürdürmüştür.

Denktaş’ın bu temasları, BM Genel Kurulu’nda Kıbrıs konusunda alınan son karardan sonra izlenecek tutumu saptamak ve durum değerlendirmesi yapma amacını taşımaktadır¹²⁹⁰. Bağımsızlık konusunda siyasi partilerin görüşlerini alması önemli bir gelişmedir. Rauf Denktaş, bu girişimiyle böylesine önemli bir konuda belki de şimdiye kadar en duyarlı ve dikkatli davranışlarından birisini yapmış olmaktadır¹²⁹¹.

Denktaş bu amaçla 24 Mayıs 1983’te TKP, CTP, DHP, MTP, ÇHP ile görüşürken 25 Mayıs’ta da SDP, TBP ile temaslarda bulunmuştur¹²⁹². Denktaş’ın makamında parti genel başkanları ve heyetleriyle yapılan görüşmede aynı zamanda Dışişleri ve Savunma Bakanı Kenan Atakol da hazır bulunmuştur.

KTFD Başkanı, siyasi partilerle olan ilk görüşmesini ana muhalefet partisi TKP Genel Başkanı Alpay Durduran başkanlığındaki heyetle yapmıştır. Görüşmeye Dışişleri Bakanı Kenan Atakol ile TKP Genel Sekreteri Mehmet Altınay da iştirak etmiştir. Alpay Durduran görüşmeden sonra yaptığı açıklamada BM’den çıkan kararın görüşmelerin temelini değiştirmemesi gerektiğini bildirmiştir. Kıbrıs Türk toplumunun kendi kaderini kendisinin tayin etmesi hakkının tartışılmayacak bir hak olduğunu

¹²⁸⁶ **Dünya**, 24 Mayıs 1983, s.8; **Güneş**, 24 Mayıs 1984, s.1.

¹²⁸⁷ **Halkın Sesi**, 24 Mayıs 1983, s.1

¹²⁸⁸ **Birlik**, 24 Mayıs 1983, s.1

¹²⁸⁹ **Tercüman**, 24 Mayıs 1983, s.1.

¹²⁹⁰ **Halkın Sesi**, 25 Mayıs 1983, s.1; **Birlik**, 25 Mayıs 1983, s.1; **Kıbrıs Postası**, 25 Mayıs 1983, s.1; **Tercüman**, 25 Mayıs 1983, s.1.

¹²⁹¹ Saffet SOYKAL, “Denktaş’ın Söyledikleri”, **Halkın Sesi**, 24 Mayıs 1983, s.3.

¹²⁹² **Halkın Sesi**, 24-25-26 Mayıs 1983, s.1; **Kıbrıs Postası**, 24-25- 26 Mayıs 1983, s. 1 ; **Birlik**, 24-25-26 Mayıs 1983; **Bozkurt**, 25-26 Mayıs 1983, s. 1; **Cumhuriyet**, 25-26 Mayıs 1983, s. 11 ; **Tercüman**, 25 Mayıs 1983, s.1.

vurgulayarak, Türk tarafının kendisini görüşmeleri kesen taraf olarak dünyaya göstermemesi gerektiğini ifade etmiştir. Toplumlararası görüşmelerin devam etmesi gerektiğini belirten Durduran “reaksiyonlara göre değil, dünyanın desteğini çekecek şekilde hareket etmeliyiz” demiştir. Durduran, parti yönetiminin tavrını da Denктаş’la görüşmesinin akabinde basın mensuplarına ve kamuoyuna şöyle açıklamıştır:

“Toplumumuz kendi kaderini tayin edecek bir karara mutlaka katılmalıdır. Bu kararın tartışılmasını kabul edemeyiz. Rum yönetiminin bizi azınlık gibi göstermesine karşıyız. Bu çalışmalar sürdürülürken üzerinde durmamız gereken nokta herhalde Kıbrıs sorununun çözümünü güçleştiren karar olmamalıdır. Kıbrıs sorununun geniş koşullar öne sürerek engellemeye çalışan taraf Rum yönetimi olacaktır. Ve toplumlararası görüşmelerin yararlılığını da her zaman vurgulamaktayız. Yönetimimiz de bu görüşler içerisinde”¹²⁹³. TKP ve CTP bağımsızlık ilânına muhalefet ederek Rauf Denктаş’ın bağımsızlık açıklamalarına sert tepkiler göstermiş, toplumlararası görüşmelerin devamını istemiştir.

CTP lideri Özker Özgür de Rauf Denктаş ile görüşmesinden sonra verdiği demeçte, son BM kararının olumsuz yönlerine karşılık olumlu yönlerinin de bulunduğunu ifade ederek, olumsuz yönlerinin giderilmesi gerektiğini ve toplumlararası görüşmelere devam edilmesini savunmuştur¹²⁹⁴.

Hükümet ortaklarından DHP ise Devlet Başkanı ile yapmış olduğu görüşmesinde bağımsızlık ilânını desteklediğini tekrarlamıştır. DHP Genel Başkanı İsmet Kotak görüşmeden sonra yaptığı açıklamada 1975’te kurulan Federe Devletin Kıbrıs’ta federasyonu amaçladığını, ancak bunu Rumların bozduklarını hatırlatarak son BM kararı ile ilgili partilerinin görüşlerini önceden kamuoyuna ve başbakana duyurduklarını ve yaptığı temaslarla da Devlet Başkanına aktarma olanağı bulduklarını ifade etmiştir. Kotak, Kıbrıs Türk halkının selfdeterminasyon hakkını kullanmakta özgür olduğunu bu hakkını kullanma zamanını Rum yönetimi veya Kipriyanu’nun değil de, bizzat Kıbrıs Türk halkının tayin edeceğini vurgulamıştır. Kuzey Kıbrıs’ta gerektiğinde KKTC’yi ilân etmekten kaçınılmayacağını ifade eden Kotak, DHP olarak

¹²⁹³ **Kıbrıs Postası**, 25 Mayıs 1983, s. 7; **Halkın Sesi**, 25 Mayıs 1983, s. 1, 2 ; **Bozkurt**, 25 Mayıs 1983, s.1; **Birlik**, 25 Mayıs 1983, s.1; **Cumhuriyet**, 25 Mayıs 1983, s.3; **Tercüman**, 25 Mayıs 1983, s.5; **Hürriyet**, 25 Mayıs 1983, s.8.

¹²⁹⁴ **Kıbrıs Postası**, 25 Mayıs 1983, s.1; **Birlik**, 25 Mayıs 1983, s.1; **Bozkurt**, 25 Mayıs 1983, s.2; **Halkın Sesi**, 25 Mayıs 1983, s. 4; **Yenidüzen**, 31 Mayıs 1983, s.1,11.

buna omuz vereceklerini vurgulamıştır¹²⁹⁵. Kotak'ın sahibi olduğu Kıbrıs Postası gazetesi, 25 Mayıs 1983 tarihli manşetinde Denктаş'ın makamında siyasal partilerle yaptığı görüşmelere yer vererek, dikkat çekmesi açısından DHP Genel Başkanı ve Heyeti'nin 24 Mayıs tarihinde Denктаş ile yaptığı görüşme ile ilgili fotoğrafı ilk sayfasında “Yeni Durum Işığında Denктаş Partilerin Yetkilileri İle Görüştü” başlığında yayınlamıştır.

Denктаş, daha sonra MTP Genel Başkanı İsmail Taner başkanlığındaki parti yetkililerini makamında kabul ederek görüşmüş ve bağımsızlık ilânına destek veren Taner de görüşmeden sonra yaptığı açıklamada “bir milletin millet olabilmesi için bir devletin gerçekleşmesine gerek bulunduğunu”, “eğer KTFD bağımsızlığını ilân edecek olursa, bütün dünya tarafından büyük bir rağbet göreceğini” ifade etmiştir. MTP Genel Başkanı bağımsızlık konusunda Devlet Başkanı'nın yanında olduğunu ve üzerine düşen görevi yapmaya hazır olduğunu vurgulamıştır¹²⁹⁶. ÇHP Genel Başkanı Bekir Azgın'da, Denктаş'la yaptığı görüşmede bağımsızlık ilânını desteklediğini tekrarlamıştır.

Rauf Denктаş, 24 Mayıs'ta TKP, CTP, DHP, MTP, ÇHP ile temaslarını tamamladıktan sonra aynı gün basına verdiği demeçte temaslarından memnun olduğunu vurgulamıştır. Görüşmelerde, hükümet ve hükümetteki beş parti BM kararının geçersiz olduğunu, kararın kabul edilemeyeceğini belirterek, Kıbrıs'ın gerçeklerine uymayan bu kararın uygulanması durumunda Kıbrıs Türklerinin bir hiç yerine koyulacağı görüşünde birleşmiş ve bu durumda Kıbrıs Türk halkının haklarını savunma yönünde birleşmiştir¹²⁹⁷. Rauf Denктаş'ın o günkü açıklamasında TKP ile CTP'nin bağımsızlık ilânına bakış açışı hakkında bilgi vermemiş olması dikkat çekicidir.

Rauf Denктаş, siyasi partilerle temaslarını 25 Mayıs günü de sürdürerek SDP ve TBP heyetleri ile görüşmüştür. SDP ve TBP, Denктаş ile görüşmelerinde bağımsızlık için destek bildirmişlerdir¹²⁹⁸.

¹²⁹⁵ **Kıbrıs Postası**, 25 Mayıs 1983, s.1; **Halkın Sesi**, 25 Mayıs 1983, s. 1; **Birlik**, 25 Mayıs 1983 s. 1.

¹²⁹⁶ **Kıbrıs Postası**, 25 Mayıs 1983, s.1.

¹²⁹⁷ **Birlik**, 25 Mayıs 1983, s.1; **Tercüman**, 26 Mayıs 1983, s.14.

¹²⁹⁸ **Birlik**, 26 Mayıs 1983, s.1; **Bozkurt**, 26 Mayıs 1983; **Halkın Sesi**, 26 Mayıs 1983, s.1; **Kıbrıs Postası**, 26 Mayıs 1983; **Tercüman**, 26 Mayıs 1983, s.14; **Cumhuriyet**, 26 Mayıs 1983, s. 11.

Görüşmeden sonra SDP adına açıklama yapan Parti Sözcüsü Özkul Özyiğit,¹²⁹⁹ BM’de alınan ve “Kıbrıs Türk halkının ilk kez azınlık olarak tanımlandığına” işaret eden karardan sonra görüşmelere devam etmenin yararsız olduğunu bildirmiştir. Devlet Başkanı Denktaş’ı bağımsız bir Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti ilân etmesi konusunda desteklediklerini belirten Özyiğit, Türk halkının başka seçeneği, “alternatifi” olmadığına inandıklarını söylemiştir¹³⁰⁰. Parti sözcüsü ayrıca “Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti’nin, ileride Kıbrıs Rum Cumhuriyeti’yle bir konfederasyon veya federal bir çatı altında tekrar birleşmesi için bir açık kapı kalmasına parti olarak rıza gösterdiklerini” açıklamıştır¹³⁰¹. SDP, kendilerine aktarılan bilgileri partinin kurullarında görüşerek değerlendireceklerini kamuoyuna duyurmuştur.

Türkiye basınından Cumhuriyet gazetesi de halkı bağımsızlık konusunda aydınlatmak için bir “aydınlatma kampanyası” açıldığını ve bu kampanyayı Devlet Başkanı Denktaş’ın oğlu Raif Denktaş’ın partisi SDP ile CHP’nin yöneteceğini ifade etmiştir¹³⁰².

En son görüşmesini TBP heyeti ile yapan KTFD’de Başkanına bağımsızlık konusunda, TBP’den de destek gelmiştir¹³⁰³. Görüşmeden sonra basın mensuplarına konuşan TBP Genel Başkanı Baki Topaloğlu, bağımsızlık konusunda Rauf Denktaş’ı desteklediklerini söyleyerek Kıbrıs Türk toplumunun Rum toplumu ile aynı statüde olması gerektiğini kaydederek kısaca şöyle demiştir;

“Kıbrıs Rum Cumhuriyeti’nin gölgesi bir Federe Devletten hiçbir yararımız yoktur. Ya bizi ortak kabul ederler veya ortak oluruz. Gölge olmaktan çıkarılmamız”.¹³⁰⁴

Rauf Denktaş’ın Kıbrıs Türk siyasal partileriyle yaptığı temaslar sonucunda bağımsızlık ilânının TKP ve CTP dışındaki tüm partiler tarafından desteklendiği ortaya

¹²⁹⁹Görüşmeler sonucunda diğer partilerin basın açıklamaları genel başkanları tarafından yapılırken, SDP’nin basın açıklamasını Parti Sözcüsü Özkul Özyiğit yapmıştır. SDP Genel Başkanı Raif R. Denktaş, KTFD Başkanı Rauf Denktaş’ın oğlu olduğundan dolayı büyük bir olasılıkla kamuoyunda yanlış anlaşılmaya sebebiyet vermeme açısından görüşme ile ilgili olarak açıklamayı yapmak istememiş olabilir.

¹³⁰⁰**Birlik**, 26 Mayıs 1983, s.1; **Bozkurt**, 26 Mayıs 1983, s.1; **Halkın Sesi**, 26 Mayıs 1983, s.1 ; **Kıbrıs Postası**, 26 Mayıs 1983; **Tercüman**, 26 Mayıs 1983 , s.14.

¹³⁰¹**Bozkurt**, 26 Mayıs 1983, s.1; **Cumhuriyet**, 26 Mayıs 1983, s.1, 11.

¹³⁰²**Cumhuriyet**, 26 Mayıs 1983, s.11; İncelemiş olduğumuz diğer Türk basınında bu yönde başka bir bilgiye rastlayamadık.

¹³⁰³Rauf Denktaş’ın SDP,TKP Heyetleri ile görüşmesi sırasında çekilen fotoğraf için bkz. **Bozkurt**, 26 Mayıs 1983, s.1.

¹³⁰⁴**Birlik**, 26 Mayıs 1983, s.1; **Halkın Sesi**, 26 Mayıs 1983, s.1; **Bozkurt**, 26 Mayıs 1983, s.1.

çıkmiştir. Rauf Denктаş'ın KTFD'de siyasal partiler ile yapmış olduğu temaslara Kıbrıs Türk basını detaylı bir şekilde yer vermiştir.

Kıbrıs Türk basınının bağımsızlık ilânını destekleyen kesimi manşetten yayınladıkları yazılarla, bir taraftan bağımsızlık ilânını savunup Kıbrıs Türk halkını bağımsızlığa hazırlarken, bir taraftan da siyasal partilerin, diğer kurum ve kuruluşların görüşlerini kamuoyuna yansıtmıştır. Rauf Denктаş'ın siyasal partilerle yapmış olduğu temaslar ve bağımsızlıkla ilgili haberler Kıbrıs Türk basınında geniş yankı bulmuştur.

UBP'nin yayın organı Birlik, 26 Mayıs 1983 tarihli manşetinde “Denктаş Siyasal Partilerle Görüşmelerini Tamamladı”, “Partilerin Çoğu Bağımsızlığa “Evet” Dediler” derken; Kıbrıs Postası ise 25 Mayıs'taki yayınında manşetten büyük puntolarla tam sayfa “Bağımsızlık Değerlendirme Aşamasında” başlığını atarak altını da kırmızı renkle çizili olarak yayınlamıştır. Bozkurt ise 24 Mayıs'ta “Kıbrıs Türk Halkı, Kendi Yazgısına Sahip Çıkma Aşamasında”, “Lefkoşa'da Yoğun Temaslar Yapılıyor”, 25 Mayıs'ta ise “Gündemde Bağımsızlık- Denктаş Partilerle Diyalogda” başlıklarını kullanmıştır.

Halkın Sesi gazetesi de 25 Mayıs 1983 tarihli manşetinde “Denктаş: Parti Temsilcileri İle Temaslarına Dün Başladı”, “Hakkımız Olanı Gerçekleştireceğiz” derken 26 Mayıs'ta da “Halkın Ezici Çoğunluğunun Bağımsızlıktan Yana” olduğunu manşetten büyük puntolarla duyurarak bağımsızlık ilânını coşkulu bir şekilde desteklercesine yayın yapmıştır. Gazete, kırmızı renkteki yazısıyla ayrıca “ Denктаş siyasal parti temsilcileriyle temaslarını sürdürdü”, “çeşitli kuruluşlar yayınladıkları bildirimlerde bağımsızlık ilânını desteklerken, Mülkiyeliler Birliği karşı çıktı” başlıklarını kullanmıştır.

b) Rauf Denктаş'ın Siyasal Partileriyle Yaptığı Görüşme Sonrası Değerlendirmesi ve Yankıları

Rauf Denктаş, Kıbrıs Türk siyasal partileriyle yaptığı değerlendirme görüşmeleri sonunda gözlem ve izlenimlerini 26 Mayıs 1983'te yaptığı basın toplantısında kamuoyuna ve basına açıklamıştır. Aynı zamanda basın mensuplarının bağımsızlıkla ilgili sorularını da yanıtlamıştır. Denктаş değerlendirmesinde KTFD'de yaşanan

gelişmeler, toplumlararası görüşmeler, referandum, BM Genel Sekreteri Cuellar'ın görevi gibi konulara da değinmiştir¹³⁰⁵.

Denktaş, “dünya’ya başka, masada oturan Türk toplumu temsilcilerine başka şeyler söyleyerek dünyayı kandıran ve Türk toplumunun haklarını elinde tutan Rum yönetimi Başkanı Kipriyanu’nun Türk tarafına görüşmelere katılma çağrısının reddedildiğini” söylemiştir.

Rumların bir yandan toplumlararası görüşmelere devam ederken, diğer yandan uluslararası alana gittiklerini, gerçeklere ters düşen bir karar çıkarttıklarını söyleyen Denktaş, sözlerini şöyle sürdürmüştür: *“Masada bize aynı şeyleri söylemeseydi, bir dakika bile masada oturmazdık. Dünyaya başka, bize başka söylediler. Şimdi dünyadan bu belgeyi aldıktan sonra, Kipriyanu bu belge altında bizi görüşmeye davet ediyor. Bu daveti reddettik, reddediyoruz. Ve Kipriyanu’nun davetini bu onurlu toplum için, bu fedakâr halk için bir hakaret sayarız. Bu genel kurul kararı çerçevesinde görüşmeler devam edemez”*.

Rauf Denktaş bağımsızlık için değerlendirme yapmanın çok erken olduğunu, parti liderleriyle, kuruluş temsilcileriyle, görüşmelerini sürdüreceğini ifade ederek, “Konu Genel Kurulda Kıbrıs Türklerinin haklarının yok farz edilmesi ve Kıbrıs Rumlarına, Kıbrıs’ın tümüne egemenliklerini yayma hakkının tanınmış olması ve dünyaya bir çağrıda bulunup, “Kıbrıs hükümetine” yani Rumlara yardımcı olunuz, hak ve yetkilerini, egemenliklerini bütün Kıbrıs’ta yayabilsinler denmesidir. O halde bir saldırı karşındayız ve müdafaamızı düşünmek, hesaplamak ve akıllıca yollardan bu müdafaayı pekiştirmek zorundayız” demiştir¹³⁰⁶.

Denktaş, Türk tarafının görüşmelerden kaçmadığını belirtmiştir. KTFD Başkanı Denktaş, ayrıca müdafaanın şeklini, referandum ile ayrı devlet kuruluncaya kadar devam eden bir halk savunması olarak nitelendirmiştir. Bundan sonra Kıbrıs Türklerinin izleyeceği tutumun, Rumların ve dünyanın yapacaklarına bağlı olarak ya tam ayrılık, ya konfederasyon yada federasyona doğru gidileceğini ifade etmiştir. Referandum konusunda bir zamanlama yapamayacağını belirterek, bunun için tüm

¹³⁰⁵ Rauf Denktaş’ın değerlendirme toplantısında yaptığı açıklamaların tam metni için bkz. **Bozkurt**, 27 Mayıs 1983, s.1; **1983 Nisan- Kasım Döneminde...**, s.81-84; **Cumhuriyet**, 27 Mayıs 1983, s.12; **Milliyet**, 27 Mayıs 1983, s.7.

¹³⁰⁶ **Bozkurt**, 27 Mayıs 1983, s.1; **1983 Nisan- Kasım Döneminde...**, s.81-84; **Cumhuriyet**, 27 Mayıs 1983, s.12; **Milliyet**, 27 Mayıs 1983, s.7; **Hürriyet**, 27 Mayıs 1983, s.13; **Güneş**, 27 Mayıs 1983, s.7; **Dünya**, 27 Mayıs 1983, s.8; **Yeni Asır**, 27 Mayıs 1983, s.7.

partilerle tekrar görüşme yapılması, anlaşılması üzerinde durmuştur. KTFD'deki siyasal partilerle olan temaslarını değerlendirerek siyasal partilerin self determinasyon hakkı konusunda tam görüş birliği içinde olduğunu şu şekilde açıklamıştır:

“Self determinasyon hakkı konusunda hepsi birleşmektedirler, bazılarının zamanlama ve yöntemde itirazları vardır. Birbirimizle daha da konuşarak, birbirimizi daha çok ikna ederek toplumun en çok oyunu kazanacak bir duruma getirmek görevimizdir ve bunu yapacağız”. KTFD'deki tüm siyasi partiler Denктаş ile yaptıkları değerlendirme görüşmelerinde Türk halkının selfdeterminasyon hakkını vurgulamış, ancak Denктаş'la partilerin ayrıldıkları nokta, yöntem ve zamanlama konusunda olmuştur. Denктаş, 5 Kasım 1975 tarihli meclis kararını değiştirmenin de hükümetin işi olduğunu, söz konusu kararda fazla değişiklik yapmaya gerek olmadığını, yalnız Türk toplumunun selfdeterminasyon hakkını saklı tutan bir karar olduğunu belirlemek suretiyle şartlara uygun hale getirileceğini belirtmiştir¹³⁰⁷.

Rauf Denктаş bağımsızlık konusunda Türkiye'ye zarar getirecek hiçbir şey yapmayacaklarını, bağımsızlıkla ilgili plân, program ve zamanlamanın Türkiye'ye zarar getirmeyecek şekilde yürütüleceğini kamuoyuna duyurmuştur. Böylece kamuoyunda bağımsızlık ilânının Türkiye'ye zarar getireceği iddialarına da gerekli cevabı vermiştir.

3) KTFD Kurum ve Kuruluşların Bağımsızlık İstekleri ve Bildiriler

BM Genel Kurul kararından sonra KTFD Başkanı Rauf Denктаş'a KTFD'deki çeşitli kurum, kuruluşlar, dernekler, sendikalar ve sivil toplum örgütlerinden bağımsızlık ilânına destek veren bildiriler gelmiştir. Bu bildiriler, Kıbrıs Türk basınında yayınlanarak kamuoyuna duyurulmuştur. KTFD'deki kurum ve kuruluşların büyük bir kısmı BM Genel Kurulu'nun Kıbrıs'la ilgili 13 Mayıs 1983 tarihli kararını şiddetle protesto ederek, Kuzey Kıbrıs'ta bağımsız bir Türk Cumhuriyeti kurulması isteğinde bulunmuşlardır.

O zaman CTP ve TKP'ye destek veren birkaç sendika dışında KKTC'deki tüm kurum ve kuruluşlar bağımsızlık ilânını desteklemekteydiler¹³⁰⁸.

¹³⁰⁷ **Bozkurt**, 27 Mayıs 1983, s.1; **1983 Nisan- Kasım Döneminde...**, s.81-84; **Cumhuriyet**, 27 Mayıs 1983, s.12; **Milliyet**, 27 Mayıs 1983, s.7; **Hürriyet**, 27 Mayıs 1983, s.13; **Güneş**, 27 Mayıs 1983, s.7; **Dünya**, 27 Mayıs 1983, s.8; **Yeni Asır**, 27 Mayıs 1983, s.7; Ayrıca **Milliyet** gazetesi yazarı Sami Kohen'in KTFD Başkanı Rauf Denктаş'la söyleşisi ve söyleşide Kıbrıs'ta yaşanan son gelişmeler ile ilgili olarak bkz. **Milliyet**, 24 Mayıs 1983, s. 1, 4; **Milliyet**, 29 Mayıs 1983, s.1, 4.

¹³⁰⁸ **Sabahattin İSMAIL ile 1 Şubat 2005 tarihinde KKTC Cumhurbaşkanlığı Çalışma Odası'nda yapmış olduğumuz görüşmeden.**

Bağımsızlığın ilânı ile ilgili olarak, hemen hemen bütün kuruluşlar KTFD Başkanı Rauf Denktaş'a bağlı olarak çalışmışlardır. Şehit Aileleri, Mücahit kuruluşlar, TMT kuruluşları, Gaziler Cemiyeti, esnaf kuruluşları bunlar arasında yer almıştır¹³⁰⁹.

Rauf Denktaş kendisini destekleyen kurum ve kuruluşları aynen şu şekilde açıklamaktadır; “Şehit aileleri var, Mücahit Kuruluşlar var, TMT kuruluşları var, efendim Gaziler Cemiyetleri var, esnaf kuruluşları yani hemen hemen bütün kuruluşlar var. Bunların dışındaki AKEL ile işbirliği yapan o zamanın TKP’si, o zamanın bilmem nesi, devamlı surette bunların müştereken aldığı oyla yüzde % 25’lerin altında kalırdı. % 65- 75 bizi destekleyecek kitlenin oylarıydı”¹³¹⁰.

Halkın Sesi, Bozkurt, Birlik, Kıbrıs Postası, Söz gazeteleri kurum ve kuruluşların bağımsızlık ilânını öngören bildirimleri coşkulu bir şekilde Kıbrıs Türk kamuoyuna yansıtırken, CTP yayın organı Yenidüzen, TKP yayın organı Kurtuluş ve Ortam gazeteleri ise bağımsızlığa karşı çıkan bildirimleri, görüşleri yayınlamıştır.

Kıbrıs Türk Tarih Kurumu, Rumların Kıbrıs Türklerini hiçe sayarak kendi isteklerini karşılayan bir karar çıkartmasını nefretle karşılamıştır. Kıbrıs TTK adına 18 Mayıs’ta yayınlanan bildiriye, hükümetin, Türkiye ile işbirliği halinde vakit geçirmeden kesin adımlar atması ve KTFD’nin bağımsızlığını ilân etmesi talep edildi. Kıbrıs Türklerinin, Rum toplumu ile birlikte yaşamasının imkânsız olduğu ve Anavatan Türkiye’nin garantisinden asla fedakârlık etmeyeceğini bildiren TTK, garanti anlaşması gereğince Ada’da bulunan Türk ordusunun Kıbrıs’ta sonuna dek kalacağını; Kıbrıs Türklerini, Mutlu Barış Harekâtının öncesindeki acı dolu günlere hiçbir kuvvetin döndüremeyeceğini belirtmiştir¹³¹¹.

Atatürkçü Atılım Birliği de 18 Mayıs 1983’te yayınladığı bildiriye, BM’de alınan kararı haksız ve geçersiz olarak nitelendirmiştir. Kıbrıs Atatürkçü Atılım Birliği Başkanı Halil Fikret Alasya, geçersiz karar karşısında KTFD’nin bağımsız bir devlet olarak varlığını devam ettirmesi için girişimlerin yapılmasının zorunlu olduğunu ifade ederek “Vatandaşlarımızın samimi arzusuna tercüman olacak olan böyle bir kararın alınmasını sabırsızlıkla bekliyoruz” demiştir¹³¹². Kıbrıs Atatürkçü Atılım

¹³⁰⁹ KKTC Cumhurbaşkanı Rauf R. DENKTAŞ ile 26.01.2005 tarihinde KKTC Cumhurbaşkanlığı Sarayı’nda yapmış olduğumuz görüşmeden.

¹³¹⁰ Aynı görüşmeden.

¹³¹¹ Halkın Sesi, 19 Mayıs 1983, s.2; Bozkurt, 19 Mayıs 1983; Birlik, 19 Mayıs 1983, s.1; Kıbrıs Postası, 19 Mayıs 1983, s.7; Yeni Asır, 20 Mayıs 1983, s.8.

¹³¹² Halkın Sesi, 19 Mayıs 1983, s.2; Bozkurt, 19 Mayıs 1983; Birlik, 19 Mayıs 1983, s.1.

Birliği Başkanı yayınladığı ikinci bildirisinde, tarihte hiçbir zaman Yunan olmamış olan Kıbrıs'ta iki ayrı dinden ve dilden iki ulusun parçaları olan Türklerin ve Rumların yaşamakta olduğuna işaret ettikten sonra, Kıbrıs Türk halkının Kıbrıs'taki varlığını koruyabilmesi için verdiği savaşımı ve KTFD'nin hangi koşullar altında oluşturulduğunu da anlatmıştır.¹³¹³

Kıbrıs'ta M¼cahitler de BM kararını şiddetle telin etmişlerdir.¹³¹⁴ Kıbrıs Türk M¼cahitler Derneğinin basın bildirisinde , BM'nin Kıbrıs sorunuyla ilgili olarak aldığı son kararın kendi ilkeleriyle b¼y¼k bir çelişki içinde olduğu vurgulanmıştır. Bildiride, BM'nin temel ilkelerinden örnekler verildikten sonra Kıbrıs Türk halkının yıllardan beri verdiği savaşımın esasları anlatılmış; “1974 yılında, t¼m Kıbrıs'ı Yunanistan'a ilhak etmeye kalkışan sapık ve vahşi zihniyet, 20 Temmuz 1974'te bir daha doğmamak üzere, Türk toplumu için kazdığı çukura göm¼lm¼řt¼r” denilmiştir.¹³¹⁵. Magosa Türk Mukavemet Teřkilat¼ Mensupları Derneği de 30 Mayıs'ta yaptığı toplantıda oybirliği ile aldığı bağımsız Kıbrıs Türk Devleti'nin kurulmasını destekleyen kararını, 2 Haziran'da Devlet Başkanı Denктаř'a iletmiştir. Dernek mektubunda, bağımsız devlet ilânı ile ilgili t¼m girişimlerde her safhada sonuna kadar destek sağlayacaklarını vurgulamıştır.¹³¹⁶

şehit Aileleri ve Mal¼l Gaziler Derneği Genel Merkezi de bağımsızlığın ilân edilmesini isteyerek “*T¼rk Toplumunun çektiği bunca meşakkat, mahrumiyet, toplu mezarlar ve ¼zdiraplardan sonra, Birleşmiş Milletler istiyor diye, T¼rk Toplumunu Rumların zalim ve faşist emellerine terk edemeyiz. Bağımsız Kıbrıs Türk Devletini derhal kurmalıyız. Toplumca hepimize d¼řen g¼rev budur*” demiştir.¹³¹⁷ Zarar G¼rm¼ř G¼neyliler Cemiyeti, 19 Mayıs'ta KTFD Başkanlığına g¼nderdiđi telgrafta, Federe Devletin bağımsızlık ilânını saygı ile karşılayacaklarını bildirirken¹³¹⁸ Kıbrıs Türk Barış Harekat¼ Gazileri Genel Başkanı Kenan Akın'da yayınladığı basın bildirisinde, ayrı devletin kurulması isteğinde bulunmuştur.¹³¹⁹

KTFD'de bir taraftan resmi kurum ve kuruluşlardan, m¼cahit derneklerden, basından bağımsızlık ilanı için destek gelirken bir taraftan da esnaftan, işçi

¹³¹³ **Bozkurt**, 31 Mayıs 1983, s.1.

¹³¹⁴ **Bozkurt**, 20 Mayıs 1983, s.1.

¹³¹⁵ **Aynı yer.**

¹³¹⁶ **Halkın Sesi**, 3 Haziran 1983, s.2.

¹³¹⁷ **Bozkurt**, 18 Mayıs 1983, s.1; **Birlik**, 19 Mayıs 1983, s.1; **Kıbrıs Postası**, 19 Mayıs 1983, s.7.

¹³¹⁸ **Bozkurt**, 20 Mayıs 1983, s.1.

¹³¹⁹ **Aynı yer.**

sendikalarından, derneklerinden de bu yönde destek gelmiştir. Aynı devlet ilânı toplumun tüm kesimi için büyük bir arzu olmuştur.

Kamuda çalışan memur ve işçi sendikaları da bağımsızlık isteğinde bulunmuştur. Kıbrıs Türk İşçi Sendikaları Federasyonu Türk-Sen'in Genel Başkanı Hüseyin Curcioğlu, KTFD'nin bağımsızlığının ilân edilmesi gerektiğini ve böyle bir girişimi destekleyeceklerini açıklamıştır. Curcioğlu, 18 Mayıs 1983'te yaptığı açıklamada Türk-Sen'in, BM'nin 37. Genel Kurulu'nda alınan kararın Kıbrıs sorununun çözümü için iki bölgeyi bir Federasyon kurulması yolundaki bir çözüm şekline Rumların yardımcı olmamaları, Kıbrıs sorununu sürüncemeye bırakmaları halinde, KTFD'nin bağımsız Türk Devleti olarak desteklenmesini öngördüklerini açıklamıştır. Curcioğlu, BM'de kabul edilen son kararın ve Rum tarafının tutumunun bağımsızlık ilânı için gerekli ortamı doğurduğunu ve bunu zorunlu kıldığını bildirmiştir¹³²⁰. Birlik gazetesi haberi "Türk-Sen bağımsızlığa evet diyor" başlığıyla büyük puntolarla vermiştir¹³²¹.

"Bağımsız devlet" fikrinin Kıbrıs Türkünün artık kendi geleceğini belirleme aşamasına ulaştığının ve seçeneği ortaya koyduğunun kesin kanıtı olduğunu belirten Kıbrıs Türk Kamu Görevlileri Sendikası (Kamu-Sen) Başkanı Ahmet Ötügen de "*Ulus olarak yaşanan bu tarihi günlerde toplumun her kesiminde ayağa kalkan ulusal şuurlu müşterekleri, maddi müştereklerle perçinlenmeli, çalışanların yaşam düzeylerini iyileştirme yolunda önlemler alınmalıdır*" demiştir¹³²². Bu sendika 2 Haziran 1983'te de bir bildiri yayınlayarak BM'nin kuruluş ilke ve felsefesine aykırı olarak, Rum-Yunan ikilisinin enosis uğrunda hizmetkârı durumuna girmesinin ve Kıbrıs'taki Türk halkının tarihi, doğal ve anayasal haklarını reddeden kararlar almaya devam etmesinin, toplum varlığını bir kez daha en etkin biçimde kamutlamaya zorladığını bildirmiştir. Halkın aynı görüş ve kanaat içinde, birlik ve beraberlik halinde olduğundan kuşku duymadığını belirten Kamu-Sen, Federe Meclisin bu eğilim doğrultusunda tarihi kararı vermesini beklediklerini açıklamıştır¹³²³.

Kısa adı Bel-Sen olan, Kıbrıs Türk Belediye İşçileri Sendikası adına yayınlanan basın bildirisinde, toplumlararası görüşmelerin devam ettiği bir sırada, Rum

¹³²⁰ **Birlik**, 19 Mayıs 1983, s.1.

¹³²¹ **Birlik**, 19 Mayıs 1983, s.1; **Yeni Asır**, 20 Mayıs 1983, s.8.

¹³²² **Halkın Sesi**, 24 Mayıs 1983, s.3.

¹³²³ **Halkın Sesi**, 3 Haziran 1983, s.2.

Hükümetinin Kıbrıs sorununu tekrar BM gündemine getirmesinin, 1963'lerden beri Kıbrıs Türklerini toplum olarak kazandıklarının tümünün bir çırpıda kaybedilmesi tehlikesiyle karşı karşıya bıraktığını, bunun da Kıbrıs Türklerini geleceği için yeni ve kesin bir tavır alma aşamasına getirdiğini belirtmiştir. Basın bülteninde, Türk halkının alacağı yegâne kararın, Kuzey Kıbrıs'ta bağımsız Türk devletinin kurulması olduğu belirtilerek, böyle bir kararın Bel-Sen tarafından destekleneceği açıklanmıştır¹³²⁴.

Basın-Sen, tek yanlı karar alması nedeniyle BM'yi protesto ederek Kıbrıs Türkünün kendi kaderini kendisinin belirleme zamanının geldiğine inandığını, son sözün "Kuzey Kıbrıs Türk Devleti'nin" ilânı olduğunu kaydetmiştir. Basın-Sen, ikili görüşmelerde devlet olarak eşitlik içerisinde çözümden yana olmuştur.¹³²⁵

Kıbrıs'ın içinde ve dışında bulunan çeşitli Türk kurum ve kuruluşları, Kıbrıs konusunda BM'nin kararına karşı tepkilerini sürdürmüştür. Bazı kuruluşlar KTFD Başkanı Rauf Denктаş'a mesaj göndererek, bazı kuruluşlar da basın bildirisini yayınlamak için kınamış, bağımsızlığın ilân edilmesi görüşünü desteklediklerini açıklamışlardır. Bağımsızlık ilânına tepkiler içte sürdüğü gibi Kıbrıs dışında bulunan Kıbrıs Türk dernekleri de BM kararını kınayarak bağımsızlık ilânına destek vermişlerdir. Özellikle İngiltere'de yaşayan ve sayıca fazlaca olan Kıbrıs Türkleri ve Türk örgütleri bağımsız devletten yana olmuştur.

Londra'daki Kıbrıs Türk Cemiyeti Başkanı Mustafa Gençsoy, İngiltere'de yaşayan 60 bini aşkın Kıbrıslı Türk adına Denктаş'a gönderdiği mesajda, Genel Kurul'dan çıkan kararın Kıbrıs Türk halkının uluslararası anlaşmalarda ve 1960 Kıbrıs Anayasası'nda tescil edilmiş olan haklarını hiçe saydığını kaydederek ve bu karara karşı KTFD hükümetinin gösterdiği infial ve tepkiye, İngiltere'de yaşayan Kıbrıslı Türklerin bütün varlıklarıyla katıldıklarını belirtmiştir. Mustafa Gençsoy, mesajında, haklarının korunması için Kıbrıs Türk liderliğinin alacağı kararlara büyük bir güven

¹³²⁴ **Bozkurt**, 31 Mayıs 1983, s.1.

¹³²⁵ **Halkın Sesi**, 25 Mayıs 1983, s.2; Kıbrıs Türk Yazarlar Birliği bağımsızlık konusunda öğretmenler lokalinde 28 Mayıs 1983 akşamı açık oturum düzenlemiştir. Açık oturum KTFD Başkanı Rauf Denктаş, TKP Genel Başkanı Alpay Durduran, CTP Genel Başkanı Özker Özgür, basın mensupları ve halk katılmıştır. Açık oturumda Kıbrıs Postası gazetesi yazarlarından Özker Yaşın, Birlik gazetesi yazarlarından Numan Ali Levent, Yenidüzen gazetesi yazarlarından Naci Talat, Yön gazetesi yazarlarından Erdal Andız, Söz gazetesi yazarlarından Arif Hasan Tahsin, Şair Olcay Delirmak ve Ortam gazetesi yazarlarından Hasan Kahvecioğlu konuşarak bağımsızlık konusundaki görüşlerini ortaya koymuşlardır. İlk konuşmacılardan Erdal Andız, Barış Harekâtı ile Türk halkının 1974'te Anavatanın yardımıyla varlığını koruduğunu ve sınırını çizdiğini belirtmiştir. Bkz. **Bozkurt**, 29 Mayıs 1983, s.1.

beslediklerini, bunun için bağımsızlığın ilânı gerekiyorsa, geciktirilmeden gerçekleşmesini talep etmiştir¹³²⁶.

İngiltere Kıbrıs Türk Örgütleri Konseyi, Kıbrıs'ta kurulacak Bağımsız bir Kıbrıs Türk Devletini var güçleri ile destekleyeceklerini açıklamıştır. Konseyin bu kararı 1 Haziran 1983 tarihli olağanüstü toplantısında alınmıştır. Olağanüstü toplantıda konuşan Konsey Başkanı Dr. Özkan Hıfzı, toplantının esas amacının bağımsızlık konusunda örgütlerin görüş ve düşüncelerini saptamak ve tüm örgütleri bağlayıcı bir karar almak olduğunu belirtmiştir. KTFD'nin Londra Temsilcisi Özer Koray da konsey toplantısında yaptığı konuşma, BM kararının Kıbrıs Türk toplumunu yeni bir durum değerlendirmesi yapma aşamasına getirdiğini vurgulamıştır. Konsey'de söz alan örgütlerin temsilcileri ise bağımsızlıktan yana olduklarını belirtmişlerdir. Yapılan oylamada tüm örgütleri bağlayan ve bağımsız bir Kıbrıs Türk devletinin ilânını içeren kararlar alınmıştır¹³²⁷.

Londra'da yaşayan Kıbrıs Türkleri bağımsızlık ilânına destek verirken Londra Türk Terziler ve Komisyoncular Birliği Genel Kurulu da oybirliği ile bağımsızlığı destekleyen bir karar almış ve kararı Rauf Denктаş'a telgrafla bildirmişlerdir¹³²⁸.

Türkiye'deki Kıbrıs Türk Kültür Derneği Başkanı Prof. Dr. Derviş Manizade de, Denктаş'a gönderdiği mesajda bağımsız cumhuriyetin ilânı yolundaki çalışmalarında Devlet Başkanına başarı dileğinde bulunmuş ve bu konuda alınacak tarihi kararı Türkiye'de bulunan bütün Kıbrıslı Türklerin gönülden desteklediğini bildirmiştir¹³²⁹.

Lefkoşa'nın Türk kesimindeki İngiliz Lisan Merkezi Eğitim Müdürü A. Mason Helne de Denктаş'a gönderdiği yazıda son gelişmeler ışığında bağımsızlık ilânı kararı aldığı için kendisini kutlayarak başarılar dilemiştir¹³³⁰. Yap-Sen Sendikası 24 Mayıs'ta yayınladığı bildirisinde, Kıbrıs Türk toplumunun kendi kaderini tayin etmesi gerektiğini belirterek, bağımsız Türk devletinin kurulması yolunda yapılan çalışmaları destekleyeceğini kaydetmiştir¹³³¹.

Metal-Sen Yönetim Kurulu adına Önder Ecesoy tarafından yayınlanan bildiride, demokrasinin varolduğu ortamlarda iki kutsal ve vazgeçilmez unsurun

¹³²⁶ **Bozkurt**, 30 Mayıs 1983, s.1; **Halkın Sesi**, 30 Mayıs 1983, s.2; **Tercüman**, 30 Mayıs 1983, s.14.

¹³²⁷ **Halkın Sesi**, 3 Haziran 1983, s.3.

¹³²⁸ **Halkın Sesi**, 2 Haziran 1983, s.2.

¹³²⁹ **Bozkurt**, 30 Mayıs 1983, s.1; **Halkın Sesi**, 30 Mayıs 1983, s.2.

¹³³⁰ **Bozkurt**, 30 Mayıs 1983, s.1; **Halkın Sesi**, 30 Mayıs 1983, s.2.

¹³³¹ **Halkın Sesi**, 25 Mayıs 1983, s.2; **Bozkurt**, 25 Mayıs 1983, s.1.

birincisinin kişilerin eşitliği, ikincisinin de toplumların kendi kaderlerini kendisinin tayin etmesi olduğu bildirilmiştir. Kıbrıs Türk toplumunun daha önce bağımsız devlet kurma yönüne gitmemesinin, Türklerin bu adada Rumlarla birlikte iki bölge, bağımsız ve bağlantısız bir sisteme dayalı olarak yaşayacağını; başta BM olmak üzere tüm dünyaya göstermekten kaynaklandığını bildiren Metal-Sen, artık yapılacak bir şey kalmadığını; Türk toplumunun devletini kurmasının tasvip edilerek desteklendiğini belirtmiştir¹³³².

Kısa adı Giy-Sen olan Kıbrıs Türk Tekstil Örne, Giyim ve Deri İşçileri Sendikası Başkanı Emin Uzun'un imzasıyla yayınladığı bildiri, bağımsız devlet kurulmasının kesin bir kararla gerçekleştirilmesini istemişti. KKTC'nin bağımsızlığının ilân edilmesinin Kıbrıs Türklerinin hem hakkı olduğunu hem de bunun için gerekli kadroların bulunduğu şüphe olmadığını bildiren Giy-Sen, “vefakâr, cefakâr ve saygıdeğer Türk halkına, bağımsız Türk devletini kurma çalışmalarında her türlü katkıyı sağlamaya hazır olduklarını” duyurmuştur¹³³³.

Bağımsız Kıbrıs Türk Devletinin kurulması yolunda bir diğer destek mesajı da Altı Nokta Görmezler Derneği'nden gelmiştir. Dernek, Kıbrıs Türklerinin kendi kaderini tayin etme hakkının bulunduğunu belirterek bağımsızlık kurulmasından yana olduğunu açıklamıştır¹³³⁴.

Ayrıca KTFD'deki bazı köylerin muhtarları Minareliköy, Demirhan Köyleri Mücahitler Derneği, Tel-Sen, Doğancı Muhtarlığı, Akdoğan Muhtarlığı, Akıncılar Türk Gençlik Kulübü, Akdoğan Belediye Başkanlığı, İskele İnkişaf Derneği, İskele Bekirpaşa Lisesi Okul Aile Birliği de Rauf Denктаş'a mesaj göndererek, basın bildirisi yayınlarak KKTC'nin ilânını destekleyeceklerini açıklamışlardır¹³³⁵.

Kıbrıs Türk basınından Bozkurt gazetesi kurum ve kuruluşların tepkilerini belirterek şu başlıkları kullanmıştır; “Toplumsal Tepkimiz Dorukta”, “Bağımsızlık İlanına İlişkin Görüşler Yoğunlaşıyor”¹³³⁶, “Bağımsızlık Öneren Bildiriler Yağıyor”, “Yayımlanan Bildirilerde; Halkımızın Onurunun, Geleceğinin ve Güvenliğinin Bağımsızlıkla Korunabileceği Belirtiliyor”. Gazete ayrıca, BM Genel Kurulu'ndan çıkan olumsuz ve gerçekleri gözetmeyen karara karşı toplumsal tepkilerimiz devam

¹³³² **Halkın Sesi**, 26 Mayıs 1983, s.1; **Bozkurt**, 26 Mayıs 1983, s.1.

¹³³³ **Halkın Sesi**, 26 Mayıs 1983, s. 4; **Bozkurt**, 26 Mayıs 1983, s.2.

¹³³⁴ **Halkın Sesi**, 26 Mayıs 1983, s. 4; **Bozkurt**, 26 Mayıs 1983, s.1.

¹³³⁵ **Bozkurt**, 30 Mayıs 1983, s.1; **Halkın Sesi**, 30 Mayıs 1983, s.2; **Birlik**, 30 Mayıs 1983, s.2.

¹³³⁶ **Bozkurt**, 18 Mayıs 1983, s.1.

etmektedir” yorumunu yapmıştır. Kıbrıs Türk basınından Bozkurt, “Bağımsızlığı Öneren Bildiriler Arka Arkaya Yağmaya Devam Ediyor”¹³³⁷, “Bildiri Yağmuru Sürüyor”¹³³⁸ “Bağımsızlık İlanıyla İlgili Bildiriler Devam Ediyor”¹³³⁹, “Halk Oylaması Destekleniyor”¹³⁴⁰ şeklinde haberler yayınlarken Halkın Sesi gazetesi, “Bağımsızlık İlanı İçin Denктаş’a Tam Destek”¹³⁴¹, “Halkın Ezici Çoğunluğu Bağımsızlıktan Yana”¹³⁴² Birlik ise “Kuruluşlar “Bağımsızlık” İçin Seferber Oldular” başlıklarını kullanmıştır¹³⁴³.

a) K.T.Ö.S.’ün Görüşü ve Bağımsızlık İsteği

Kıbrıs Türk Öğretmenler Sendikası Yürütme Kurulu bağımsız devlet ilânına ilişkin görüşünü kamuoyuna açıklamıştır. Bu sendika sol görüşe mensup öğretmenlerin, eğitimcilerin, yazarların toplandığı bir sivil toplum örgütüdür. K.T.Ö.S. yayın organı olan Söz gazetesi vasıtasıyla Kıbrıs Türk basınında sol siyasi kanattan bağımsızlık ilânına destek vermiştir. K.T.Ö.S bağımsızlık ilânı ile ilgili bir bildiri yayınlayarak, “Kıbrıs Türk halkının kendi yazgısını belirleme hakkının tartışılmaz, vazgeçilmez bir hak olduğunu” belirtmiştir¹³⁴⁴.

Öğretmenler Sendikası K.T.Ö.S., Rumlara ayrıca “devletimizi ilk siz tanıyın” önerisini yapmıştır¹³⁴⁵. Sendika çevresinde toplanan yazarlar, eğitimciler CTP ve TKP gibi sol partilerden ve bu partilere bağlı sendikalardan farklı olarak solda bağımsızlık ilânına önemli ölçüde destek vermişlerdir. Sol düşünce bağımsızlık, hürriyet, halklara özgürlük, eşitlik, insan hakları gibi argümanlarla KKTC’nin ilânını önemli ölçüde teşvik etmiştir. Sosyalist ülkelerle bağımsızlık yönünde temas kurulmasını savunmuştur.

4) Rauf Denктаş’ın BM Kararı Sonrası Diğer Temasları

Rauf Denктаş, KTFD’deki kurum ve kuruluşların, derneklerin, sendikaların bağımsızlık yönünde desteğini sağlamak maksadıyla onlarla da temaslarda bulunmuştur.

¹³³⁷ Bozkurt, 20 Mayıs 1983, s.1

¹³³⁸ Bozkurt, 22 Mayıs 1983, s.1.

¹³³⁹ Bozkurt, 24 Mayıs 1983, s.1.

¹³⁴⁰ Halkın Sesi, 27 Mayıs 1983, s.2.

¹³⁴¹ Halkın Sesi, 19 Mayıs 1983, s.2 .

¹³⁴² Halkın Sesi, 26 Mayıs 1983, s.1.

¹³⁴³ Birlik, 19 Mayıs 1983, s.1.

¹³⁴⁴ Kıbrıs Postası, 21 Mayıs 1983, s.3.

¹³⁴⁵ Bozkurt, 20 Mayıs 1983, s.1.

Denktaş temas edeceği kuruluşlarla ilgili olarak da “Benimle görüşmek isteyen herhangi bir kuruluş varsa ve ben davet etmeyi unutmuşsam bunların Başkanlık Özel Kalemine müracaat ederek bana görüşlerini bildirmelerini basın kanalı ile rica ediyorum” demiştir¹³⁴⁶. Denktaş’ın basın kanalı ile destek istemesinin bir nedeni de kamuoyunu bağımsızlık istekleri konusunda bilinçlendirmektir. KTFD Başkanı Denktaş’ın, kuruluş temsilcileri ile yapacağı görüşmelerden beklentisini ise “Halkın düşünce ve reaksiyonu daha evvelden beni karşılamada yapılan toplantıda belirlenmiştir. Fakat sade bir heyecan meselesi değildir. Aynı zamanda bir ölçü, tartı ve soğukkanlılıkla karar meselesidir. Her yönünü bilerek bu karar sağlanacaktır. Bu temaslar halkın tüm örgütlerini, Kıbrıs meselesinin hangi noktaya geleceğini aydınlatmak için yapılmaktadır. Beklediğimiz netice halkın gün geldiğinde tereddüt etmeden adımını atmasıdır”¹³⁴⁷.

a) Rauf Denktaş’ın Kurum ve Kuruluş Temsilcileriyle Temasları

Denktaş, 26 Mayıs 1983’te Türk-Sen ve Kıbrıs Türk Orta Eğitim Öğretmenler Birliği, Kıbrıs Türk Öğretmenler Sendikası yöneticileri, Kıbrıs Türk Gazeteciler Birliği ve Kıbrıs Türk Gazeteciler Cemiyeti yetkililerini kabul ederek görüşmüştür. Denktaş, 26 Mayıs günü Kıbrıs Türk Toplum liderlerinden Dr. Fazıl Küçük’ü ziyaret etmiştir¹³⁴⁸.

Türk-Sen yetkilileri, Rauf Denktaş’la yaptığı görüşmede Devlet Başkanına Kıbrıs sorununa ilişkin olarak Türk-Sen’in 1976’da aldığı, 1979 ve 1981 yıllarındaki Genel Kurullarında oy birliği ile onaylanan kararı yazılı olarak sunmuşlardır. Kararın içeriği ise şöyledir: “Kıbrıs Türk İşçi Sendikaları Federasyonu Türk ve Rum toplumlarının eşit şekilde temsil edilecekleri, toplumun yan yana yaşayabilecekleri ve her bakımdan kalkınmalarına olanak verecek iki bölgeyi, bağımsız ve bağlantısız bir Federe çözüm şeklini destekler. Rumların çözüm şekline yanaşmamaları Kıbrıs sorununu sürüncemede bırakmak suretiyle toplumu vatansız bir durumda tutmaya devam etmeleri halinde, KTFD’nin Bağımsız Kıbrıs Türk Cumhuriyeti olarak ilân

¹³⁴⁶ **Birlik**, 24 Mayıs 1983, s.1.

¹³⁴⁷ **Birlik**, 24 Mayıs 1983, s.1.

¹³⁴⁸ **Birlik**, 27 Mayıs 1983, s.1; **Halkın Sesi**, 27 Mayıs 1983, s.1; **Bozkurt**, 27 Mayıs 1983, s.1, 4.

edilmesinin desteklenmesine ve Anavatan'la bütünleşme gayretlerinin sürdürülmesine gayret verir"¹³⁴⁹.

Kıbrıs Türk Gazeteciler Cemiyeti Yönetim Kurulu Rauf Denктаş'la görüşmesinde, Kıbrıs sorunu ile ilgili son gelişmelerin değerlendirmesini yaparak self determinasyon hakkının, Kıbrıs Türk toplumunun vazgeçilmez hakkı olduğunu vurgulamıştır. Gazeteciler Cemiyeti Yönetim Kurulu, Kıbrıs sorununu kurulun son aldığı karar çerçevesinde, Türk toplumunu bağımsız bir devlet olarak dünyaya duyurmanın kaçınılmaz olduğunu kaydederek referandumun demokratik olarak yabancı gözlemciler başkanlığında yapılmasını istemiştir.¹³⁵⁰ Kıbrıs Türk Gazeteciler Birliği, referandum için atılacak adımları kayıtsız şartsız olarak destekleme kararı alarak, Kıbrıs Türk basınının referandum, bağımsızlık yönünde atacağı adımları kayıtsız şartsız olarak destekleme kararı almıştır¹³⁵¹.

27 Mayıs'ta ise Denктаş'ı, Ticaret ve Sanayi Odaları, Türk Ticaret Odası Yönetim Kurulu üyeleri ile belediye başkanları, Erenköy Mücahitler Cemiyeti Yönetim Kurulu üyeleri, Dev-İş Genel Başkanı ziyaret etmiş ve bağımsızlıkla ilgili temaslarda bulunmuşlardır¹³⁵².

Rumlara karşı büyük ölçüde mücadele veren Erenköy Mücahitler Cemiyeti, görüşme sırasında Denктаş'a bir muhtıra sunarak, "*Erenköy Mücahitler Cemiyeti olarak Kıbrıs Türk halkının bağımsızlık talebi ve referandum hakkını çağdaş, vazgeçilmez ve tartışılmaz bir hak olarak gördüklerini, bağımsızlık görüş ve ilkesini gönülden desteklediklerini*" duyurmuştur¹³⁵³. Minareliköy- Değirmenlik Mücahitleri ise BM'deki son kararın, Kıbrıs gerçeklerini tersyüz eden kabul edilmez bir karar mahiyetinde olduğunu, kurulacak olan bağımsız Kıbrıs Türk Devletinin Tanrının yüce Türk ulusuna armağanı olacağını bildirmiş ve Kıbrıs Türk toplumunu buna, Rumların zorladığının bilinmesini istemiştir¹³⁵⁴.

Tel-sen yetkilileri ise görüşmede, BM Genel Kurulu'nun son kararı ile Kıbrıs Türk toplumuna 1963-74 devresinde yaşatılan korkunç hayatın hortlatılmak

¹³⁴⁹ **Birlik**, 27 Mayıs 1983, s.1; **Halkın Sesi**, 27 Mayıs 1983, s.1; **Bozkurt**, 27 Mayıs 1983, s.1,4; Rauf Denктаş'ın tarafından kabul edilen Türk-Sen yetkilerinin fotoğrafları için bkz. **Bozkurt**, 27 Mayıs 1983, s.1.

¹³⁵⁰ **Halkın Sesi**, 27 Mayıs 1983, s.1; **Bozkurt**, 27 Mayıs 1983, s.1, 4.

¹³⁵¹ **Halkın Sesi**, 27 Mayıs 1983, s.1; **Bozkurt**, 27 Mayıs 1983, s.1.

¹³⁵² **Birlik**, 28 Mayıs 1983, s.1; **Halkın Sesi**, 28 Mayıs 1983, s.3.

¹³⁵³ **Birlik**, 27 Mayıs 1983, s.1; **Halkın Sesi**, 28 Mayıs 1983, s.3.

¹³⁵⁴ **Halkın Sesi**, 27 Mayıs 1983, s.2; **Bozkurt**, 28 Mayıs 1983, s.1.

istendiğini, Denктаş'ın bu karardan sonra bağımsız devlet konusunu gündeme getirmesinin Tel-Sen camiasını memnun ettiğini, bu yöndeki kararın omuzlanarak destekleneceğini bildirmiştir¹³⁵⁵.

Denктаş'ın kabul ettiği heyetler arasında Kıbrıs Türk Ticaret Odası heyeti de bulunmaktaydı. Oda Başkanı Mustafa Yıldırım başkanlığındaki heyet Devlet Başkanına işadamlarının referandum ile ilgili halkın isteklerine uygun olarak atılacak her adımı destekleyeceklerini duyurmuştur¹³⁵⁶.

Dev- İş Genel Başkanı ve Genel Sekreteri Bayram Çelik'ten oluşan heyet görüşmede Denктаş'a söylediklerini sonradan bir bildiri ile duyurmuştur. Dev-İş bildirisinde diğer bir kısım maddeler yanında özellikle Kıbrıs Rum yönetiminin tüm Kıbrıs'ı temsil etmesini benimsemenin mümkün olmadığını kaydetmiştir. Dev-İş Genel Başkanı Hasan Sarıca, BM Genel Sekreterinin çözümleyici girişimlerde bulunacağı dönemde *“taksim” demek olacak ayrı devlet ilânını, onaylamalarının mümkün olmadığını, bu aşamada yapılması gerekenin doruk anlaşmaları temelinde her iki toplumun da eşit statüde sorunun çözümü için toplumlararası görüşmeleri sürdürmeleri olduğuna inandığını bildirdi (?)*¹³⁵⁷.

Ada'da bu tür gelişmeler yaşanırken bir taraftan da gerek Türkiye'de gerekse Kuzey Kıbrıs'ta Türk Cumhuriyeti'nin ilânı açıklamaları ile ilgili yankılar devam etmiştir. Bağımsızlık konusunda basında makaleler yayınlanmış, tartışmalar devam etmiştir.

Önemli bir olgu olan bağımsızlık, ileri ve yükselmiş toplumların uygarlığını, uyanışını, çağdaşlığını simgeler. Bir halkın bağımsızlığına karşı çıkmak, en azından çağdışı bir harekettir¹³⁵⁸. Yıllarca Rumların katliamlarına, ambargolarına maruz kalmış Kuzey Kıbrıs'ta ayrı bağımsız bir devlet ilânı doğal bir hakır¹³⁵⁹.

Kıbrıs Türk halkı 1963'te yapamadığını BM kararından sonra garantör Türkiye'nin güvencesinde yapabilecek durumdadır. Bağımsız ve bağlantısız bir Kıbrıs'ın gerçek savunucusu ve temsilcileri olmak için referanduma başvurarak Türk halkının özgür iradesi doğrultusunda üzerinde yaşadığı topraklarda Kuzey Kıbrıs

¹³⁵⁵ **Halkın Sesi**, 27 Mayıs 1983, s.2; **Bozkurt**, 27 Mayıs 1983, s.1.

¹³⁵⁶ **Halkın Sesi**, 28 Mayıs 1983, s.3; **Bozkurt**, 28 Mayıs 1983, s.1.

¹³⁵⁷ **Halkın Sesi**, 28 Mayıs 1983, s.3; **Kıbrıs Postası**, 28 Mayıs 1983, s.1; **Bozkurt**, 28 Mayıs 1983, s.3;

Tercüman, 28 Mayıs 1983, s.14; **Cumhuriyet**, 28 Mayıs 1983, s.7.

¹³⁵⁸ Ahmet C. GAZİOĞLU, “Bağımsızlık Kavramı ve Kıbrıs”, **Kıbrıs Postası**, 27 Mayıs 1983, s.2.

¹³⁵⁹ Hüsrev ÇAĞIN, “Günün Getirdikleri- Bu Gürültü Niye”, **Birlik**, 26 Mayıs 1983, s.2.

Cumhuriyetini kurmak, yaşatmak ve yeniden dünyaya açıklamak, duyurmak gibi tarihi görevlerle karşı karşıyadır. Kurulacak olan Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti, Federal bir Kıbrıs Cumhuriyeti'ne açık kapı bırakmaktadır¹³⁶⁰.

BM kararıyla tüm Kıbrıs'ın tapusunun Rumlara verilmek istenmesi karşısında, Kıbrıs Türk halkının kendi öz topraklarının geleceği için tedbir almak durumunda kalmış olması, Rum kesiminde yine hezeyanlara, gürültülere yol açmıştır. Rum gürültüsü hiçbir mantığa dayanmamaktadır. Daha sonra da su, elektrik ve paranın kesilmesi, Güvenlik Konseyi'ne gidilmesi gibi yönlerde tehditlerde bulunmuşlardır¹³⁶¹. Gerek Kıbrıs Türk basınında gerekse Türkiye basınında bağımsız devlet ilânı konusunda Türkiye ögesi üzerinde durulmuştur.

Erten Kasımoğlu Kıbrıs Postası gazetesinde 19 Mayıs 1983 tarihli “Bağımsız Devlet ve Ecevit’in Söyledikleri” adlı yazısında bağımsız bir devletin oluşabilmesi için Türkiye ögesinin yadsınamaz fonksiyonunun henüz işler durumda olmadığını, Kıbrıs kamuoyunda her ne kadar bağımsızlık seçeneği üzerinde durulursa durulsun Türkiye'nin Kıbrıs konusunda değişikliğe uğramış yada bağımsız Türk devletini öngören resmi bir politikayı henüz yaşama geçirmemiş olduğuna işaret etmiştir. Bağımsız devlet için teknik hazırlıkların yapılmamış olmasının, toplumun katlanması çok zor sosyo-ekonomik ve siyasal sorunlara yol açabileceği iddia edilmiştir. Erten Kasımoğlu, bağımsız devlet ilânı konusunda Kıbrıs Türk toplumunda daha önceleri “Türkiye ile bütünleşmeyi öngören bağımsız devlet, Federasyona açık kapı bırakan bir bağımsız devlet, tam anlamıyla bağımsız devlet” gibi üç seçeneğin ortaya çıktığını ifade etmekte ve bağımsız devlet kararına varmadan önce bağımsızlığın kamuoyunun onayına ve bilgisine sunulması gerektiğini, bağımsızlıktan murat edilenin ne olduğunun saptanması üzerinde durmuştur.

KTFD'deki bazı çevreler bağımsızlık görüşünün, Türkiye ile Kıbrıs siyasal önderliği tarafından güdümlü olarak empoze edildiği imajını vermeyi öngören bir kampanya başlatmıştır¹³⁶². Birlik gazetesindeki “Halkımız” başlıklı “Günün Yorumu” köşesinde bu kampanyanın Kıbrıs Türk halkının iradesine ve sağduyusuna hakareten başka bir anlam taşımayacağını belirterek “bu tür kampanyanın adına, politika denemez, rezillik denir. Çünkü bu kampanyanın içeriğinde, halkımızın duygu, düşünce

¹³⁶⁰ Mustafa KORTUN, “Bağımsızlık İlanı”, **Kıbrıs Postası**, 25 Mayıs 1983, s.4.

¹³⁶¹ H. ÇAĞIN, “Günün Getirdikleri Bu Gürültü Niye”, **Birlik**, 26 Mayıs 1983, s.2.

¹³⁶² **Birlik**, 25 Mayıs 1983, s.1.

ve iradesini hiçe saymak; “irademiz, baskı altında istenen yönlere gidilen bir toplum” tablosu çizerek halkımızı dışa karşı küçük düşürmek, anayurt Türkiye’nin ve demokratik siyasal önderliğimizin saygınlığını zedelemek ve en önemlisi, gittikçe dozunu artıran çağdışı Rum ve Yunan baskılarına hoşgörülü bir yaklaşım getirmek gibi kirli amaçlar yatmaktadır”¹³⁶³ demiştir.

b) Dr. Fazıl Küçük– Denктаş Görüşmesi

“Kıbrıs Türk’ü hür ve bağımsız olarak ebediyen yaşayacaktır”¹³⁶⁴ diyen Kıbrıs Türk liderleri ve Kıbrıs Cumhuriyeti eski Cumhurbaşkanı Yardımcısı Dr. Fazıl Küçük’ün Kıbrıs Türk tarihinde önemli bir yeri bulunmaktadır.

Rauf Denктаş da bağımsızlık çalışmaları dolayısıyla 26 Mayıs 1983’te Dr. Fazıl Küçük’ü ziyaret ederek Kıbrıs sorunu üzerindeki son gelişmeler ve gündemdeki konularla ilgili olarak bir saatten fazla görüşmüştür. Dr. Fazıl Küçük de Denктаş’ın ortaya koyduğu görüşlere katıldığını belirterek temkinli ve Anavatan Türkiye ile tam bir uyum içerisinde atılan her adımı sonuna kadar desteklemiştir. Halkın da bu görüşte olduğuna inanan Dr. Küçük, 20 yıldır Kıbrıs’ın nimetlerinden mahrum edilip, hakları inkâr edilen bu toplumun, Kıbrıs’ın bağımsızlığında mevcut olan haklarına sahip çıkması gerektiğini ifade etmiştir. Dr. Küçük, “*Dünya, Rumları meşru hükümet olarak tanıdığı sürece, Rumların bizi bu hükümete ortak yapacaklarını düşünmek mümkün değildir. Biz Rumlarla belediye hudutlarının ayırımını yapmak için masaya oturduk. 4 sene uğraştık. Çünkü bize kendi sokağımızı süpürmek hakkı bile tanımak istemediler. Şimdi masa başında bize hükümete ortak olarak katılma hakkı tanyacaklarını beklemek boşunadır. Eşitliğimizi ispat etmek zorunda kalıyoruz*” şeklindeki düşüncelerini dile getirmiştir.¹³⁶⁵

Kıbrıs Cumhuriyeti eski Cumhurbaşkanı Yardımcısı Fazıl Küçük, değerlendirmelerini yaparken sadece Devlet Başkanından değil, kendisini ziyaret eden halktan her tabakadan kişilerle de görüşerek, onların da görüşlerini almış nabız

¹³⁶³ Aynı yer.

¹³⁶⁴ Dr. Fazıl Küçük’ten Özlü Sözler 1906-1984 (Haz. Dr. Fazıl Küçük Vakfı), Halkın Sesi Matbaası, Lefkoşa, 2003, s.7.

¹³⁶⁵ Halkın Sesi, 27 Mayıs 1983, s.1; Bozkurt, 27 Mayıs 1983, s.1; Birlik, 27 Mayıs 1983, s.1; Saffet SOYKAL, “ Acele Etmeden ve Temkinle”, Halkın Sesi, 28 Mayıs 1983, s.3.

yoklamasını kendisine has yöntemlerle yapmıştır. O, edindiği izlenimlere dayanarak, kendisinin dünya görüşünü ve tecrübesini de katarak değerlendirmesini yapmıştır.¹³⁶⁶

Rauf Denктаş da Dr. Küçük ile yaptığı görüşmeden sonra yaptığı açıklama “ Kıbrıs Türk toplumunun özgürlük savaşında tarihi bir yeri olan Fazıl Küçük’ün “halkın heyecanı karşısında heyecanlı olduğunu ve bağımsızlık akımını kuvvetle desteklemekte” olduğunu belirtmiştir¹³⁶⁷.

Eski Başbakanlardan Osman Örek de bağımsızlık konusunda, Kıbrıs Türk toplumunun zamanı geldiğinde, karar almada tereddüt etmemesini istemiştir. Örek, Kıbrıs Türk toplumunun self determinasyon yada bağımsızlık hakkının tartışma bile gerektirmediğini söyleyerek Halkın Sesi gazetesine verdiği özel demeçte, “*self determinasyon veya bağımsızlık hakkını tartışmak, Türk toplumunun Londra- Zürih anlaşmalarına taraf olmasını tartışmak kadar tuhaf olur. Türk toplumunun self determinasyon veya bağımsızlık hakkını tartışmaya gerek yoktur; çünkü bu bizim kazanılmış hakkımızdır*” demiştir. Bağımsızlık ilân etmenin ise zaman ve zemin konusu olduğunu, siyasal gelişmelere göre toplumun haklarını korumak için koşulları ne olursa olsun gerekli önlemlerin alınmasında tereddüt edilmemesi gerektiğini ifade etmiştir¹³⁶⁸.

c) Rauf Denктаş’ın Yerel Yönetimlerle Temasları

Devlet Başkanı Rauf Denктаş, Birleşmiş Milletler Genel Kurulu’nda Kıbrıs konusunda alınan karardan sonra ortaya çıkan durumu görüşmek ve bundan sonra izlenecek tutumu saptamak için başlattığı temaslar çerçevesinde Belediye Başkanları ve muhtarlarla görüşmüştür. Denктаş, KTFD’deki 26 Belediye Başkanını 27 Mayıs 1983’te Devlet Başkanlığı’nda kabul ederek topluca görüşmüştür¹³⁶⁹. Rauf Denктаş bu toplantıları Rumların faaliyetleri ve BM kurulunun tek yanlı kararı konusunda halkı uyarmak ve birlik beraberliği sağlamak için yapmıştır¹³⁷⁰.

¹³⁶⁶ S. SOYKAL, “ Acele Etmeden ve Temkinle”.; Denктаş-Fazıl küçük görüşmesi ile ilgili fotoğraf için bkz. **Bozkurt**, 27 Mayıs 1983, s.1.

¹³⁶⁷ **Halkın Sesi**, 27 Mayıs 1983, s.1; **Bozkurt**, 27 Mayıs 1983, s.1; **Birlik**, 27 Mayıs 1983, s.1.

¹³⁶⁸ **Halkın Sesi**, 28 Mayıs 1983, s.2; **Bozkurt**, 28 Mayıs 1983, s.1 ; **Birlik**, 28 Mayıs 1983, s.2; **Kıbrıs Postası**, 28 Mayıs 1983, s.2.

¹³⁶⁹ **Birlik**, 27-28 Mayıs 1983, s.1; **Bozkurt**, 28 Mayıs 1983, s.1; **Halkın Sesi**, 28 Mayıs 1983, s.2; **Kıbrıs Postası**, 28 Mayıs 1983, s.1; **Tercüman**, 28 Mayıs 1983, s.14.

¹³⁷⁰ **Bozkurt**, 28 Mayıs 1983, s.1; **Birlik**, 28 Mayıs 1983, s. 1; **Kıbrıs Postası**, 28 Mayıs 1983, s. 1; **Halkın Sesi**, 28 Mayıs 1983, s.7.

Belediye Başkanları, toplantıda BM Genel Kurulu'ndan çıkan ve gerçeklerle bağdaşmayan, her yönden tehlikeli, Rum'a Kıbrıs Türklerini yok etme hakkı veren anlamsız kararı şiddetle protesto ettiklerini bildirmiş ve bağımsızlık ilânını destekleyecekleri yönünde güvence vermişlerdir¹³⁷¹. Denктаş temaslarından ortaya çıkan sonucun, kimsenin Kıbrıs Türklerinin kendi kaderini tayini konusunda tereddüdü bulunmadığını kaydederek sözlerini şöyle tamamlamıştır.

“Ben ortaya bir konu attım, o da şudur; Kıbrıs Türk halkının kendi kaderini tayin hakkı zamanı gelmiş midir, gelmemiş midir? Gelmişse hangi yoldan gidelim ve hangi neticeyi alalım sorusudur. Referandum da bundan başka bir soru sorulacak değildir. Ben görevimi bitirdiğimde, özgür ve tam bağımsız bir topluma veda ederek bitirmek isterim¹³⁷².”

Rauf Denктаş köy gezilerinde ve açılışlarda bağımsızlık ve self determinasyon kavramları üzerinde durmuştur. Muhtarların da bağımsızlık yönünde desteklerini almıştır. Paşaköy'de 27 Mayıs'ta halka hitaben bir konuşma yapan Denктаş, *“hakkımız olan kendi mukadderatımızı tayin hakkını kullanmanın Kıbrıs Türklerini daha iyiye götüreceğini, BM Genel Kurulu'nun Kıbrıs'la ilgili olarak aldığı karar ortada dururken Türk tarafının görüşme masasına oturmayaacağını”* belirtmiştir. Denктаş, BM Genel Sekreterinin, Kıbrıs Türk toplumunun temsilcilerini dinlemeden, bu halkın ne istediğini, neler çektiğini anlamadan, Kıbrıs'a gelip görmeden, kendini Kıbrıs Hükümeti ve Türkler adına konuşma hakkına sahip yetkili gibi tanıtan Rum temsilcisini dinleyerek karar vermesini eleştirmiş ve bu kararı saçma sapan olarak nitelendirerek *“Genel Sekreterin bu kararı bertaraf etmesinin beklenemeyeceğini”* ifade etmiştir¹³⁷³.

Paşaköy Muhtarı Binboğa da Paşaköy halkının bağımsızlığı desteklemekte olduğunu söylemiştir¹³⁷⁴. Denктаş 1 Haziran sabahı Magosa ve ilçesine bağlı tüm köy muhtarlarıyla aynı gün öğlenden sonra ise Girne ve ilçesine bağlı tüm köylerin muhtarlarıyla toplantı yaparken, 2 Haziran'da Lefkoşa ve ilçesine bağlı köylerin

¹³⁷¹ **Bozkurt**, 28 Mayıs 1983, s.1; **Birlik**, 28 Mayıs 1983, s. 1; **Kıbrıs Postası**, 28 Mayıs 1983, s. 1; **Halkın Sesi**, 28 Mayıs 1983, s.7.

¹³⁷² **Bozkurt**, 28 Mayıs 1983, s.1; **Halkın Sesi**, 28 Mayıs 1983, s.1; **Birlik**, 28 Mayıs 1983, s.2; **Kıbrıs Postası**, 28 Mayıs 1983, s.1; **Cumhuriyet**, 29 Mayıs 1983, s.1,7; **Tercüman**, 29 Mayıs 1983, s.4; **Milliyet**, 29 Mayıs 1983, s.1, 4; **Yeni Asır**, 29 Mayıs 1983, s.7.

¹³⁷³ **Bozkurt**, 29 Mayıs 1983, s.1; Rauf Denктаş'ın Paşaköy'de halka hitaben yaptığı konuşma esnasındaki fotoğraf da aynı gazetede yer almaktadır.

¹³⁷⁴ **Bozkurt**, 29 Mayıs 1983, s.1.

muhtarlarıyla bağımsızlık yönünde görüşmüştür¹³⁷⁵. O dönemde KTFD'nin, Lefkoşa İlçesi'nde 81, Magosa'da 103, Girne İlçesinde de 52 olmak üzere toplam 236 muhtarlık bulunmaktaydı¹³⁷⁶. Gazimagosa'da, Atatürk Kültür Merkezi'nde bölge muhtarlarının katıldığı 1 Haziran 1983 tarihli toplantıda konuşan Devlet Başkanı Denктаş, “Kuzey Kıbrıs Türk'tür ve bu topraklar üzerinde egemen olan Kuzey Kıbrıs Cumhuriyetidir” demiştir. Denктаş, Birleşmiş Milletler'de alınan son kararı eleştirerek halkın bağımsızlık ve kendi kaderini belirleme talebinin öfke içinde, heyecanla ortaya atılan bir talep olmadığını, bu talebin bağımsızlık yolunda akıl kullanarak, ölçülü olarak yürünmesiyle gerçekleştirilebileceğini belirterek bu yolda görüşmelere daima açık olarak yürüyeceğiz” şeklinde bir açıklamada bulunmuştur¹³⁷⁷. Mücadelenin kişisel veya partisel bir talebin yansıması değil tüm halkımıza mal olmuş bir hürriyet mücadelesi haline geldiğini bildiren Denктаş, bu yolda hep birlikte yürüneceğini ve sonuçta muhakkak kazanılacağını belirtti¹³⁷⁸. Rumların uzlaşmaz tutumunun hiçbir zaman değişmediğini, bunun en açık örneğini BM'den çıkarttıkları kararın oluşturduğunu söyleyen Denктаş, bunun için Türk halkının da zamanı gelince gerekli tedbirleri almasının kaçınılmaz olduğunu, yeni bir devlet ilân edilmediğini varolan devlete yeni bir ad bulunacağını bildirerek Rum'un Ada Türklerinin toprağı ve fertleri üzerinde hiçbir söz hakkı olmadığını ve olmayacağını vurguladı. KTFD Başkanı Rumların bir Kuzey Kıbrıs gerçeğini kabul etmesi gerektiğini, bunun da ancak hak eşitliğiyle mümkün olabileceğini muhtarlara duyurmuştur.

Denктаş konuşması esnasında “*Türk ordusuna işgalci diyenlerin dillerini kesmek gerekir*” demesi, dinleyiciler tarafından uzun uzun alkışlanmıştır.

Magosa'ya bağılı Pile Köyü muhtarının “bağımsızlık ilan edilmesi halinde köylünün durumunun ne olacağını sorması üzerine” Denктаş, herkesin hakkının korunacağını söyledi. Daha sonra Gazimagosa ilçesine bağılı köy muhtarları bağımsızlık ilânı konusunda Denктаş'a tam destek beyan eden bir bildiri sunmuşlardır, bildiride de özetle şunlar yer almıştır:

¹³⁷⁵ **Birlik**, 1-2-3 Haziran 1983, **Bozkurt**, 1-2-3 Haziran 1983; **Halkın Sesi**, 1-2-3 Haziran 1983; **Kıbrıs Postası**, 1-2-3 Haziran 1983.

¹³⁷⁶ **Birlik**, 27 Mayıs 1983, s.1; **Bozkurt**, 27 Mayıs 1983, s.1; **Halkın Sesi**, 27 Mayıs 1983, s.1.

¹³⁷⁷ **Halkın Sesi**, 2 Haziran 1983, s.2; **Birlik**, 2 Haziran 1983, s.1; **Bozkurt**, 2 Haziran 1983; **Kıbrıs Postası**, 2 Haziran 1983, s.1.

¹³⁷⁸ **Halkın Sesi**, 2 Haziran 1983, s.2; **Birlik**, 2 Haziran 1983, s. 2; **Bozkurt**, 2 Haziran 1983; **Kıbrıs Postası**, 2 Haziran 1983, s.1.

“Siz sayın liderlerimizin öncülüğünde, Anavatan Türkiye’nin fedakâr yardımları ve bizim büyük mücadele sonucu kazanmış olduğumuz bugünkü hürriyetimizi, daha sağlam temele oturtmak için özgür bir devlet olduğumuzun tüm dünyaya ilân edilmesinden yana olduğumuzu arz eder, kurulacak Kıbrıs Türk devletinin halkımıza hayırlı ve uğurlu olmasını temenni ederiz”.

Bildiri ayakta alkışlanmış ve Denктаş gelişinde olduğu gibi gidişinde de sevgi gösterileri ile uğurlanmıştır¹³⁷⁹.

Girne İlçesindeki muhtarlarla da görüştükten¹³⁸⁰ sonra Lefkoşa ilçe muhtarları ile 2 Haziran sabahı toplantı yapan Denктаş, toplantıda çok önemli açıklamalarda bulunmuş ve Kıbrıs Türklerinin tanınması için devletin adının konacağını bildirmiştir.

Lefkoşa’da ilçe muhtarları ile 2 Haziran sabahı görüşen Denктаş, Kıbrıs Türklerinin tanınması için devletin adının konacağını, bu yapıldığı zaman Kıbrıs Türk halkını sadece Rumların tanımayacağını, aynı zamanda dünyanın da kendilerini görüp tanıyacağını belirtmiştir. Denктаş, Kıbrıs Türk toplumunun ortaklık hakkını kullanmak için yola çıktığını, söz konusu yola çıkılmasında Türk toplumunun 9 yıl beklediğini ve bu kadar süre içinde geç kalındığını bildirdi. KTFD Başkanı, Türk toplumunun bağımsız, bağlantısız ve federal bir Kıbrıs’ta kendi cumhuriyetini kurarken Türkiye’nin garantörlük hakkına dokunmayacağını bildirmiştir. 1960 Anayasasının hâlâ geçerliliğini koruyan bazı kuralları da bulunduğunu açıklamıştır. Denктаş Lefkoşa ilçe muhtarları toplantısında ayrıca “Kıbrıs Türklerinin bağımsız olduğu gün, Türkiye ile yapılacak bir anlaşma ile adadaki Kıbrıs Türklerinin güvencesini sağlamasını isteyeceğini, bunun da en doğal hakları olacağını, bağımsızlık ilânı hakkında Kıbrıs’ın NATO üssü açacağı yolunda görüşleri ileri süren çevrelerin Müslüman Arap dünyasını Kıbrıs Türkünün aleyhine yönlendirmeye çalışan propagandalara alet olduklarını” kaydetmiştir.¹³⁸¹

Denктаş, Kıbrıs Türklerinin bağımsız Kıbrıs Türk Devletini kurarak kendi kaderini tayin hakkına sahip olduğunu dünyaya kanıtlamaya çalıştığını, bu doğal hakkı kullandıktan sonra soruna çözüm getirebilecek görüşmelere katılabileceğini ifade etmiştir. Yıllardan beri süren Rum siyasi, ekonomik ve askeri ambargosundan

¹³⁷⁹ **Halkın Sesi**, 2 Haziran 1983, s.2; **Birlik**, 2 Haziran 1983, s. 2; **Bozkurt**, 2 Haziran 1983; **Kıbrıs Postası**, 2 Haziran 1983, s.1.

¹³⁸⁰ Rauf Denктаş ile Girne Muhtarları ile yapılan fotoğraf için bkz. **Halkın Sesi**, 3 Haziran 1983, s.1.

¹³⁸¹ **Halkın Sesi**, 3 Haziran 1983, s.3.

kurtulmak için Kıbrıs Türkünün Kuzeyde, kendi toprağına sığınarak, ayrı bir devlet oluşturduğunu anlatan Denktaş, Kıbrıs Türkünün kendi devleti içinde su ve elektrik gibi temel altyapı sorunu bulunmadığını, bu alt yapı gereksinmesini daha çağdaş, daha teknik düzeye getirmek için yoğun bir çaba içerisinde bulunduğunu hatırlatmıştır. Dünyada bir ulusun kendi yönetiminin adını değiştirmesiyle ticari ambargoya tabi tutulduğunun tek bir örneğinin dahi görülmediğini, siyasal ve ekonomik ambargoların Kıbrıs Türkünü korkutmayacağını, Kıbrıs Türkünün, Türkiye gibi güvencesi varken hiçbir endişeye gerek olmadığını anlatmıştır. Girne ve Lefkoşa muhtarları Denktaş'ın açıklamalarından sonra kendisine ayrı ayrı muhtıralar sunarak bağımsız Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin ilânını desteklediklerini, referandumun geciktirilmeden yapılarak, bağımsızlık ilânının yaşama geçirilmesini istemiştir.¹³⁸²

5) KTFD 'de Bağımsızlık İlânına Karşı Çıkan Bildiriler

KTFD'de bağımsızlık sürecinde bir taraftan bağımsızlık talebi yönünde bildiriler yayımlanırken bir taraftan da CTP ve TKP gibi partilerin görüşlerini paylaşan dernek ve kuruluşlar Kıbrıs Türk devleti ilânına karşı sert tepki göstermişlerdir. Bağımsız, ayrı devlet ilânına tepki gösteren bu kuruluşların mesajlarına da Yenidüzen gazetesi büyük ölçüde yer vermiştir.

Bağımsız Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin ilânına karşı çıkan sivil toplum örgütleri arasında ise Devrimci İşçi Sendikaları Federasyonu (Dev-İş), İSEF, Devrimci Gençlik Derneği, Güney Göçmenleri Birleşme ve Dayanışma Derneği, Kıbrıs Türk Mühendis ve Mimarlar Odaları Birliği, Kıbrıs Türk Amme Memurları Sendikası, Belediye Emekçileri Sendikası, Yurtsever Kadınlar Birliği bulunmaktadır. Bu sivil toplum örgütlerinin hemen hemen hepsi bağımsız devlet ilânının beraberinde sosyal ve ekonomik sorunları getireceği görüşünde olmuştur.

Dev-İş Genel Başkanı Hasan Sarıca, BM Genel Kurulu'nun son kararını savunmalarının mümkün olmamasına karşın, oluşturulmaya çalışılan “ Bağımsız Türk Devleti İlân Edeceğiz” politikasını da onaylamalarının mümkün olmadığını belirtmiştir.

Hasan Sarıca, BM kararına karşı gösterilmek istenen tepki politikasının ne KTFD'ye ne de Türkiye'ye yarar getirmeyeceğini iddia ederek “tepki politikaları ve sorunu çözüme girişimlerinde bulunmaya hazırlanan BM Genel Sekreteri Perez de Cuellar ile görüşmemek hem KTFD'yi hem de Türkiye Cumhuriyeti'ni daha zor

¹³⁸² Aynı yer.

koşullara iteceğini” ifade etmiştir. Sarıca, kurum ve kuruluşların, KTFD’nin Kıbrıs sorununu çözmek için yeterince çaba harcadığına hem toplumu hem de dünya kamuoyunu inandırıcı girişimlerde bulunması gerektiğini savunmuştur¹³⁸³.

Dev-İş Sendikası, Genel Başkanı Hasan Sarıca imzasıyla, 18 Mayıs 1983 tarihinde yayınladığı basın bildirisinde bağımsız Türk devleti ilânının yarar değil zarar getireceği görüşünde olmuştur¹³⁸⁴.

Kıbrıs Türk Amme Memurları Sendikası, Kıbrıs konusundaki son olayların soğukkanlılıkla ve bilinçli olarak değerlendirilmesini isterken, yeni ve etkin bir dış politikanın saptanarak ivedilikle uygulanması gerektiğine inandığını açıkladı. Kıbrıs sorununa ilişkin olarak BM’de alınan kararın ülkemizin gerçeklerine uymaması ve barışı engelleyici olması nedeniyle benimsemelerine olanak bulunmadığını kaydeden Kıbrıs Türk Amme Memurları Sendikası bildirisinde, bağımsızlığın ne getireceği ne götüreceğinin toplum katlarında tartışılmadan oldu bittilerle topluma benimsetilemeyeceğini ifade etti.¹³⁸⁵

Sendika yürütme kurulu tarafından yayınlanan basın bildirisinde bağımsızlık kararının Kıbrıs’ı ve Türkiye’yi büyük güçlükler ve sorunlar içine iteceği kaydedilerek, Türkiye’nin tüm Kıbrıs üzerindeki garanti anlaşmalarından doğan yasal haklarının kaybedilmesine yol açıp, Yunanistan’ın Güney’e yerleşmesine olanak sağlayacağı iddia edilmiştir. Bildiride ayrıca Barış Harekâtı’nın Yunanistan’a deniz aşırı bir adada toprak kazandırmak için yapılmadığı kaydedilmiştir.¹³⁸⁶

Kıbrıs Türk Mülkiyeliler Derneği Yönetim Kurulu da bağımsızlık ilânına başlangıçta karşı çıkarken daha sonra yayınladığı bildiride ise Kıbrıs Türk halkının kendi kaderini tayin hakkını belirleme açısından referandum yapılması üzerinde durmuştur.

Mülkiyeliler Derneği Yönetim Kurulu ilk yayınladığı bildiride BM’de alınan kararın kesinlikle benimsenmemesine karşın, dernek olarak bağımsız devlet ilan edilmesini de Kıbrıs Türk toplumunun çıkarlarına uygun bulmadıklarını vurguladı. Bağımsız devlet kurulmasıyla, Türk toplumunun siyasal, ekonomik ve sosyal sorunlarının tümüyle ortadan kaldırılacağı izlenimini yaratmanın gerçeklerle

¹³⁸³ **Bozkurt**, 19 Mayıs 1983, s.1; **Yenidüzen**, 24 Mayıs 1983, s.12; **Kıbrıs Postası**, 19 Mayıs 1982, s.7.

¹³⁸⁴ **KKTC Milli Arşiv**, TK K.No: 135 Dem. No:4952-Dc ; **Bozkurt**, 19 Mayıs 1983, s.1; **Yenidüzen**, 24 Mayıs 1983, s.12.

¹³⁸⁵ **Bozkurt**, 24 Mayıs 1983, s.1.

¹³⁸⁶ **Halkın Sesi**, 24 Mayıs 1983,s.1; **Bozkurt**, 24 Mayıs 1983, s.1; **Yenidüzen**, 31 Mayıs 1983, s.12.

bağdaşmadığını bildiren mülkiyeliler birliği sorunların artarak daha da çözümsüzlüğe itileceğini kaydetmiştir. Mülkiyeliler Derneği Yönetim Kurulu böyle bir kararın Yunanistan'ın Güney Kıbrıs'a resmen yerleşmesine yol açacağını, böylece Kıbrıs'ta barış umutlarının ebediyen ortadan kalkacağını belirtmiştir¹³⁸⁷.

Mülkiyeliler Birliği konuya açıklık getirmesi bakımından daha önceki bildirisinin yanlış anlayışa neden olmaması için 26 Mayıs'ta yayınladığı bildiriye; Kıbrıs Türk toplumunun kendi kaderini tayin etme hakkına sahip olduğunu açıklamıştır.¹³⁸⁸

Özellikle bağımsızlık ilânına karşı olan partilerin yayın organları Yenidüzen, Ortam ve Kurtuluş gazeteleri kendilerine bağlı sendikaların bağımsızlığa karşı çıkan görüşlerini yayınlamıştır.

CTP'nin yayın organı Yenidüzen, bağımsızlık isteyen bildirilere haber olarak dahi yer vermezken, bağımsızlık aleyhine olan bildirileri büyük puntolarla “Demokratik Örgütler “Bağımsızlık” İlânına Karşı Çıktılar, Bağımsız Türk Devletine Hayır” başlığı altında yayınlamıştır¹³⁸⁹.

Bağımsızlık konusunda Yenidüzen gazetesine özel demeç veren İşçi Sendikaları Federasyonu Genel Sekreteri Hasan Hastürer, bağımsızlık ilânına karşı çıkmış ve bağımsızlığı “gerici sağ unsurlar” olarak nitelendirdiği çevrenin gündeme getirdiğini iddia etmiştir¹³⁹⁰.

Kıbrıs Türk Barış Derneği de BM Genel Kurulu'nun Kıbrıs'la ilgili olarak aldığı son karardan sonra, Kıbrıs sorununun içinde bulunduğu durumu değerlendirerek 22. 5. 1983 tarihli bildirisini ile kamuoyuna duyurmuştur. Bağımsızlık ilânının hem ekonomik hem de politik yönden Kıbrıs Türklerini olumsuz etkileyeceğini vurgulamıştır. Kıbrıs Türk Derneği yayınladığı bildirisinde şu iddialarda bulunmuştur:

“Toplumlararası görüşmeleri kesen taraf durumuna düşürülmemiz; BM Genel Sekreteri'nin sorunun çözümü için girişimlerde bulunduğu, taraflarla görüşmeleri başlattığı bugünlerde barışa ihtiyacı olan en geniş emekçi yığınlara; işçi, köylü, esnaf, memur ve zanaatkârlara barış değil, yeni acılar, yeni gerginlik günleri getirecektir. Böyle bir adım emekçi yığınlara hiçbir yarar getirmeyecek işçinin, köylünün, memurun, esnafın, zanaatkârın hiçbir sorununu çözmeyecektir. Daha otoriter bir

¹³⁸⁷ **Halkın Sesi**, 26 Mayıs 1983, s. 4; **Bozkurt**, 26 Mayıs 1983, s.1.

¹³⁸⁸ **Halkın Sesi**, 27 Mayıs 1983, s.1; **Birlik**, 27 Mayıs 1983, s.1.

¹³⁸⁹ **Yenidüzen**, 24 , 31 Mayıs 1983, s.12.

¹³⁹⁰ **Yenidüzen**, 24 Mayıs 1983, s.12; **Kıbrıs Postası**, 24 Mayıs 1983, s.3.

rejimle yüz yüze kalınırken uluslararası alanda politik yönden daha da yalnızlığa itileceğiz. Ekonomik yönden ise kaçakçılık, işçi durdurmaları, pahalılık, vurgun,talan ve sömürü daha da yoğunlaşacaktır. Parababalarının kâr hanelerine yazılan rakamlar artarken; en geniş yığımlara yöneltilen propagandanın etkisi kırılmaz ve düşman olanlara fırsat ve cesaret verilirse pişman olduğunda çok geç kalınabilir”¹³⁹¹.

Devrimci Gençlik Derneği ise bağımsızlığın gündeme gelmesinin Kıbrıs Türk toplumuna zorluklar getireceği, Türk heyetlerinin uluslararası plâtlformlardan kovulacağı, toplumlararası görüşmelerin kesileceği, ekonomik sorunların daha da derinleşeceği düşüncesinde olmuştur.¹³⁹² Güney Göçmenleri Birleşme ve Dayanışma Derneği Genel Sekreteri Fadıl Çağda da, Denктаş ve UBP Hükümetini eleştirerek “eğer BM kararı toplumumuz için bir başarısızlık ve yenilgi ise bu Rauf R. Denктаş ve UBP hükümetlerinin yürüttüğü dış politikanın başarısızlığıdır” diyerek “sonucu ne olursa olsun bağımsızlık ilân edilmelidir iddiasını maceracı bir yaklaşım olarak” nitelendirmiş ve bunun ciddiyetle bağdaştırılamayacağı düşüncesinde olmuştur. Dernek sorunun bağımsızlık ilânı ile değil de toplumlararası görüşmeler yoluyla çözümlenmesini istemiştir¹³⁹³.

KTMMO Birliği de diğer dernekler gibi ayrı devlet ilân edilmesinin politik ve ekonomik ve sosyal birçok sorunu beraberinde getireceğini ve görüşmelerin kesilmesinin yeni bir tırmanışa neden olacağı düşüncesinde olmuş ve bu amaçla yayınladığı basın bildirisini ile bağımsız devlet ilânına şiddetle karşı çıkmıştır. KTMMOB’ye göre Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti’nin ilânı Ortadoğu’ya barışın gelmesi için bir katkı sağlamayacak, Kıbrıs Türklerini dünya kamuoyu nezdinde uzlaşmaz taraf durumuna düşürecek ve yalnızlığa itecek ve ekonomik çıkmazlara düşürecektir¹³⁹⁴.

Belediye Emekçileri Sendikası Başkanı Mustafa Kemal Arif; “bizi yabancı sermayeye bağımlı hale getirirken referandum istemeyenler şimdi referandum istiyor” derken,¹³⁹⁵ Yurtsever Kadınlar Birliği Başkanı Dudu Sabit de bağımsız Türk Devleti çağrılarını taksime gönül verenlerin bir adımı olarak nitelendirerek, bağımsızlığın Kıbrıs

¹³⁹¹ **Yenidüzen**, 24 Mayıs 1983, s.12.

¹³⁹² **Aynı yer.**

¹³⁹³ **Yenidüzen**, 31 Mayıs 1983, s. 12.

¹³⁹⁴ **Aynı yer.**

¹³⁹⁵ **Yenidüzen**, 31 Mayıs 1983, s. 11

Türklerini uçurumun kenarına iteceğini, yeni felâketlere götüreceğini ve de Türkiye’yi de uluslararası alanda zor duruma düşüreceğini iddia etmiştir¹³⁹⁶.

YEDİNCİ BÖLÜM

KKTC’NİN KURULUŞU İÇİN SELF DETERMİNASYON, REFERANDUM ÇALIŞMALARI VE TÜRK BASININDAKİ YANKILARI, KIBRIS SORUNUNDA BAĞIMSIZLIK ÖNCESİ DİĞER GELİŞMELER

A) BAĞIMSIZLIK İÇİN SELF-DETERMİNASYON KARARI VE TEPKİLERİ

BM Genel Kurulu 13 Mayıs 1983’te aldığı kararla, 1963’te yönetimi bir darbe ile fiilen işgal eden Rum tarafı ve onun hükümetinin hükümranlığını “adanın bütününe teşmil eden bir kapı olarak aralamak” istiyordu¹³⁹⁷. Ayrıca alınan bu kararda, Kıbrıs Türkünün adadaki varlığı ve kurucu ortaklık hakları tamamen inkâr edilmekte; toplumlararası görüşmelerin zeminini teşkil eden eşitlik ilkesi çiğnenmekte; yasal ve haklı Türk Barış Harekâtı bir istilâ olarak gösterilmeye çalışılmakta ve diğer devletlere Kıbrıs Rum Yönetiminin gayri meşru idaresini Kıbrıs Türkleri üzerinde de empoze edebilmesi için yardım etmeleri çağrısında bulunulmaktaydı. Bu tek yanlı, olumsuz ve kabule şayan olmayan karar, Kıbrıs Türkleri arasında haklı infial yaratarak, halk arasında çok güçlü bir akım haline gelmiş bulunan bağımsızlık isteklerini daha da güçlendirmiştir¹³⁹⁸.

BM Genel Kurulu’ndan çıkan bu karara Kıbrıs Türk halkı, partileri, kuruluşları büyük bir reaksiyon göstermişti. Kıbrıs Türk toplumunun adadaki ortaklık haklarını ve ikili görüşmelerdeki eşitlik zeminini görmezlikten gelen bu tek yanlı karar, Türk toplumu ve Türkiye tarafından da kabul edilmemiştir. Aksine Türk toplumunun özgürlük ve bağımsızlık isteklerini kamçılayıcı bir etken olmuştur¹³⁹⁹. Kıbrıs Türk Federe Meclisi de halkın bu hislerinin ifadesi olarak 17 Haziran 1983 tarihinde aldığı bir kararla Kıbrıs Türklerinin self determinasyon hakkını dile getirmiştir¹⁴⁰⁰.

¹³⁹⁶ Aynı yer.

¹³⁹⁷ E. MANİSALI, a.g.e, s.71.

¹³⁹⁸ Necati Münir ERTEKÜN, “Dış Politika Resmi Karar Organları ve Basın İlişkileri”, **Dış Politika Basını ve Basında Dış Politika**, 1983 Yılı 6. Seminer Tutanakları, Hürriyet Vakfı Yayınları No: 6, (24-26 Şubat 1984), Girne, 1984, s.146-147.

¹³⁹⁹ A. OLGUN, **Kıbrıs Gerçeği...**, s.66.

¹⁴⁰⁰ Self determinasyon hakkı, “bir halkın kendi geleceğini özgürce belirleme hakkı” demektir. Geniş bilgi için bkz. Raif DENKTAŞ, “Self -Determinasyon”, **Söz**, 20 Kasım 1983, s.3.

Self determinasyon kararının alınmasındaki en temel neden; 13 Mayıs 1983'te BM Genel Kurulu'ndan çıkan ve tüm Kıbrıs Türk halkının, kamuoyunun ve hükümetin büyük tepkisine yol açan karardır. Zira bu karar Kıbrıs Türklerini "azınlık" statüsüne koyarak, bu çerçevede görüşmelerin devam etmesini, "Türk askerinin adadan çekilmesini, Kıbrıs Rum Hükümeti'nin Kuzey Kıbrıs'ta egemenliğinin tanınmasını, Birleşmiş Milletler Genel Kurul kararlarının uygulanması için Güvenlik Konseyinin Türkiye'ye yaptırım uygulamasını"¹⁴⁰¹ öngörmüştü. Kuzey Kıbrıs'ta Türk askerinin bulunması ve Türkiye'nin bir nüfuz alanı oluşturarak bağımsız devlet yolunda ilerlemeleri Yunanistan'ın ve Batının uzun vadeli çıkarları bakımından rahatsızlık yaratıyordu. Türk askeri adadan çıkarılırsa Rum egemenliğinde bir ada kurmak daha da kolaylaşacaktı.

Kıbrıs anlaşmazlığını, Bağımsız Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin ilân edilmesine kadar getiren gelişmeler, 13 Mayıs 1983 tarihli BM Genel Kurul kararıyla başlamıştır. Kıbrıs Rum yönetiminin sürekli olarak konuyu uluslararası plâforma çekerek, toplumların iradesini hiçe sayan bir tutum içine girmesi üzerine KTFD self determinasyona eğilim göstermiştir¹⁴⁰².

Self determinasyon kararı bağımsızlık ilânına bir hazırlık niteliği taşımış ve bağımsızlık ilânının önemli bir safhasını oluşturmuştur.

1) KTFD'de Self Determinasyon Kararı İçin Yapılan Çalışmalar ve Siyasi Partilerin Görüşleri

Kıbrıs Türk halkının BM kararına karşı reaksiyonunu, bağımsızlık isteğini değerlendiren KTFD Bakanlar Kurulu da 25 Mayıs 1983 tarihinde meclisin onayına sunulmak üzere bir karar tasarısı hazırlanması için Dışişleri ve Savunma Bakanı Kenan Atakol'u görevlendirmiştir.

KTFD Bakanlar Kurulu, 25 Mayıs 1983'ten itibaren 5 Kasım 1976 tarihli Meclis kararını¹⁴⁰³ gözden geçirmeye ve yapılmasını öngördüğü değişiklikleri saptamaya başlamıştır. "5 Kasım kararının geçerliliğini yitirdiğine inanan Bakanlar Kurulu öncelikle kararda "*toplum ve toplumlar*" olarak ifadesini bulan kavramların "*halk ve halklar*" olması üzerinde durmuştu. Kaldırılmayacağı fakat değişikliğe uğrayacağı

¹⁴⁰¹ Erol MANİSALI, "Kıbrıs'tan İzlenimler", **Yeni Asır**, 11 Haziran 1983, s.5.

¹⁴⁰² Ali SİRMEN, "KTFD'de Önemli Gelişmeler", **Cumhuriyet**, 19 Haziran 1983, s.3.

¹⁴⁰³ 5 Kasım 1976 tarihli Kıbrıs Türk Federe Meclisi kararı için bkz. **Yenidüzen**, 14 Haziran 1983, s.3.

kesinleşen 1976 kararının yeni biçiminin “Kıbrıs Türk halkının self determinasyon hakkı bulunduğunu belirten bir tümceyle sonuçlandırılmasını uygun bulmuştur¹⁴⁰⁴.

Kıbrıs’taki tüm siyasal partiler “*Türk halkının self determinasyon hakkının bulunduğu*” noktasında birleşmişlerdir. Tümü de KTFD Başkanı Denктаş ile Mayıs ayında yaptıkları “*değerlendirme görüşmelerinde*” Türk halkının self-determinasyon hakkının varlığını vurgulamıştır. Denктаş’la partilerin ayrıldıkları nokta yöntem ve zamanlama konusunda olmuştur. Denктаş bu ayrılıkların self determinasyon kararı öncesinde konuşularak, ikna edilerek toplumun en çok sayıda, en üst düzeyde oyunu kazanan bir duruma getirileceğini vurgulamıştır¹⁴⁰⁵.

KTFD Hükümet çevreleri ilk önce, KTFD Bakanlar Kurulu’nun, 5 Kasım tarihli kararına ek bir madde olarak “*bu kararın Kıbrıs Türk toplumunun, kendi kaderini tayin hakkının (self determinasyon) bulunmadığı biçiminde yorumlanamayacağı*” ibaresini eklemek istemişti¹⁴⁰⁶. Federe Mecliste temsilcisi bulunan UBP, DHP, MTP, ÇHP bu konuda olumlu görüş belirtirken, TKP de 5 Kasım kararına ek bir madde konulmasına karşı çıkmayacağını ifade etmiştir. Durduran, konu ile ilgili olarak Dışişleri Bakanı Kenan Atakol’a “*Söz konusu karara, Kıbrıs Türk toplumunun self determinasyon hakkını kullanması yönünde ek bir madde eklenmesi halinde buna parti olarak olumlu yaklaşım göstereceklerini*” meclisin selfdeterminasyon kararı öncesinde söylemişti. Koalisyonun bir kanadını oluşturan DHP ise 5 Kasım kararının mutlaka değiştirilmesi gerektiğini ve karar metninde yer alan “toplum” ifadesinin yerine “halk” ifadesinin konulmasını, kendi kaderini tayin hakkının yalnız halklara verildiğini savunmuştur.¹⁴⁰⁷

Kıbrıs’ta bağımsızlık ilânına karşı çıkan CTP ise “*5 Kasım kararına da dokunulmaması gerektiği*” görüşünde olmuştur. CTP, toplumun kendi kaderini tayin hakkını 1975’te kullandığı, 1975’te yapılan referandumda yazgısını belirleyerek Bağımsız Federal Kıbrıs Cumhuriyetine temel olmak üzere Kurucu Meclis’in hazırladığı Anayasayı onayladığını savunmuştur.

CTP Genel Başkanı Özker Özgür Türkiye basınından Cumhuriyet gazetesine verdiği bilgede “*BM kararının kınanarak bu yönde bir meclis kararı alınması ve Cuellar’a iletilmesinden yana olduklarını*” açıklamıştır. Özgür “toplum” yerine “halk”

¹⁴⁰⁴ Cumhuriyet, 27 Mayıs 1983, s.12.

¹⁴⁰⁵ Aynı yer.

¹⁴⁰⁶ Cumhuriyet, 31 Mayıs 1983, s.3.

¹⁴⁰⁷ Aynı yer.

kavramının geçirilmesinin Anayasada değişiklik gerektirdiği inancında olmuş ve “*Halk kavramı da, toplumlararası görüşmeleri de yokuşa süren bir kavram olarak bir işe yaramayacak, karşıyız*” demiřtir¹⁴⁰⁸.

a) 3 Haziran 1983 Tarihli Kıbrıs Türk Federe Meclisi Toplantısı

KTFD Meclisi, “5 Kasım 1976 tarihli kararın değiştirilmesi” ile ilgili çalışmalarının “ilk raunduna” 3 Haziran 1983’te başlamıştır. “Dış politika özel gündemiyle” olağanüstü toplanan Meclis birleşiminde “1976 kararına, Kıbrıs Türk halkının kendi yazgısını saptama hakkının eklenerek değiştirilmesi” ve milletvekillerinin gelişmelere ilişkin görüşlerinin saptanması amalanmıřtır¹⁴⁰⁹.

31 Mayıs1983’te kamuoyuna açıklama yapan KTFD Başkanı Rauf Denkaş, Kıbrıs Türk Federe Meclisi’nin 3 Haziran’da yapacağı oturumun önemli olacağını, halkın iradesini temsil eden meclise büyük sorumluluklar düştüğünü belirterek şöyle demiştir;

*“Halkın iradesine meclis tercüman olacaktır. İlk görev ondadır. Görüşme masasına referandumu yaptıktan sonra oturmak toplumun statüsünü ve düşüncesini perçinlemek açısından gereklidir kanısındayım. Bu referandumun sonucu hepimize güç verecek ve Rumların dünyayı aldatmak için yaydıkları propagandanın gerçek dışı olduğu tarihi bir şekilde vurgulanacaktır”*¹⁴¹⁰. Kıbrıs Türk liderliği hiçbir gücün Kıbrıs Türk halkının kendi geleceğini tayin hakkını engelleyemeyeceğini vurgulamıřtır¹⁴¹¹.

Rauf Denkaş da 3 Haziran 1983’te Meclis Genel Kurulunda konuşma yaparak,¹⁴¹² Kıbrıs Türk Federe Meclisi’nden “muvaşık ve muhalefetiyle birlikte”, “Kıbrıs Türkünün gücünü statüsünü belirleyen, siyasal atılımları yapma yetkisinde, ehliyet ve gücünde olduğu gerekirse self determinasyon hakkını muhakkak kullanacak, Rumlara eşit bir toplum olduğunu vurgulayacaktır” şeklinde beyanatta bulunmuřtur¹⁴¹³.

¹⁴⁰⁸ Aynı yer.

¹⁴⁰⁹ Cumhuriyet, 3 Haziran 1983, s.1; Tercüman, 4 Haziran 1983, s.1.

¹⁴¹⁰ Tercüman, 1 Haziran 1983, s.14.

¹⁴¹¹ Tercüman, 3 Haziran 1983, s.14.

¹⁴¹² KTFD Başkanı Rauf Denkaş, 2 Haziran’da Rum tarafına son çağrıda bulunarak, Kıbrıs Rum Yönetimini “son kez gerçekleri anlayıp kabul etmeye” çağırmıştır. Denkaş, Rum Başkanı Kipriyanu’ya da “Kıbrıs Türklerinin Kıbrıs’ta ortak bir halk olduğunu ve bu ortaklığın görüşmeler yoluyla federal bir devlet kurma çalışmalarının başlayabilmesi için, bu ortaklık statüsünün kabul edilmesi” çağrısında bulunarak ,“aksi halde Kıbrıs Türk halkının azınlık yapılması suretiyle Enosis’in yolunu açma mücadelesi karşısında meşru müdafamızın gerektirdiği her şeyi yapma hakkımızı kullanacağız” uyarısını yapmıştır. Bkz. Cumhuriyet, 3 Haziran 1983, s.11.

¹⁴¹³ Cumhuriyet, 2 Haziran 1983, s. 11.

Rauf Denktaş meclisteki konuşmasında aynen şöyle demiştir: “*Yüce Meclisten ricamız, Kıbrıs Türklerinin self determinasyon hakkının görüşmeler çıkmazda devam ettiği ve Rumlar dış dünyaya kendilerini devamlı surette meşru hükümet olarak satıp, Kıbrıs Türk halkının temel haklarına karşı tedbir ve kararlar aldırma yolunu bırakmadığı takdirde, kullanılma zamanının gelmiş olduğunu vurgulamasıdır. Sorunun ortada devlet ve hükümet dışına itilmiş olan, Rumlar kadar halk, onlar kadar self determinasyon hakkına sahip bir kitlenin “benim de devletim vardır” demek yetkisini kullanma hakkı vardır. Bunu da savunalım arkadaşlar!*”

Biz tek yanlı bağımsızlık ilânı peşinde değiliz. Biz meşru bir hükümetten ayrılıyoruz. Biz 20 yıldır, kendi devletimizden ve hükümetimizden bizi mahrum etmiş olan, tüm haklarımızı gasp etmek yolunu seçmiş olan, bu toplumun her ferdine zararından başka şeyi dokunmamış olan 20 yıldır despotluk yapan, 20 yıldır hak ve hukuk tanımayan insanlara karşı, kurtuluş bayrağını açtık anlamına gelmektedir bu. Bunu yarın yapacağız demiyoruz, öbür gün yapacağız demiyoruz arkadaşlar... Yanlış anlamayınız. Bunu yapmak yetkisine sahip halktır ve eğer görüşmeleri despotluk içinde yürütür kendinizi başınıza buyruk yapmak için bütün bu yetkileri almaktan kaçınmazsanız, bize başka çare bırakmazsanız, yaparız ve yetkimiz vardır, diyelim ki dünyada bizi tanısan Rum da bizi görüp anlasın”¹⁴¹⁴.

Bağımsız Milletvekili ve aynı zamanda Kıbrıs Türk Federe Meclisi Hukuk ve Siyasi İşler Komitesi Başkanı Fuat Veziroğlu da aynı gün dış politika gündemli Meclis toplantısında yaptığı çok uzun bir konuşmada Kıbrıs Türklerinin dış politikası hakkındaki görüşlerini belirterek, bağımsızlık ilânı için halk oylamasına gidilmesi gerektiği üzerinde durmuştur¹⁴¹⁵. Ayrıca “Bağımsızlık İçin Referandum Yasa Tasarısı” hazırlıklarını sürdüren Veziroğlu, halkın kendi kaderini tayin hakkı konusunda karar vermeye halktan başka hiç kimsenin yetkili olmadığını, referandum yapılması gerektiği fikrini savunmuştur¹⁴¹⁶.

2) Self Determinasyon Karar Tasarısı Çalışmaları ve Türk Basımındaki Yankıları

¹⁴¹⁴ **Cumhuriyet**, 4 Haziran 1983, s.1; **Tercüman**, 4 Haziran 1983, s.1, 14.; **Milliyet**, 5 Haziran 1983,s.5

¹⁴¹⁵ Fuat Veziroğlu'nun 3 Haziran 1983 tarihli Meclis konuşması için bkz. **Kıbrıs Postası**, 9-10-11-12-13 Haziran 1983, s.2; Ayrıca bkz. “Fuat Veziroğlu'nun Konuşması ve Düşündürdükleri!”, **Halkın Sesi**, 5 Haziran 1983, s.6.

¹⁴¹⁶ **Kıbrıs Postası**, 9 Haziran 1983, s.1; **Birlik**, 9 Haziran 1983, s.1.

Dönemin Türkiye ve Kıbrıs Türk basınında self determinasyon kararından sonra bağımsızlık için referanduma gidileceği yönünde geniş haberler yer almaktaydı. Türkiye basınından Cumhuriyet gazetesi, 31 Mayıs günlü yazısında “*KTFD’de güncel konunun bağımsızlık için referandum*” olduğunu belirtmişti. Gazete aynı yorumunda KTFD için karar günlerinin başlangıcı olduğuna değinerek, “*bağımsızlık ilânı zamanlama ve önemli kararlar alınması gereği nedeniyle henüz uzak, ama bağımsızlık ilânı konusundaki halk oylaması aynı önemle gündemde. KTFD’nin bugünkü yapısının kararlaştırıldığı ve oy birliği ile alınan 5 Kasım 1976 tarihli meclis kararının bu amaçla değiştirilmesi isteniliyor*”¹⁴¹⁷ yorumunu yapmıştır. Tercüman gazetesi de 3 Haziran tarihli meclis toplantısını “Referanduma Doğru Bir Adım Daha” başlığıyla okurlarına duyurmuştur.

Ayrıca KTFD’de bağımsızlık, self determinasyon ve referandum çalışmalarının sürdürüldüğü sırada TC Başbakanlık Kıbrıs İşleri Müsteşarı Vahit Güneri de KTFD’ye gitmiştir. Güneri’nin KTFD’de self determinasyon, referandum konusunda temaslarda bulunduğu Türk basınına yansımıştır. Kıbrıs’ta “Kuzey Kıbrıs Cumhuriyeti’nin ilânı” halinde ortaya çıkacak en önemli gereksinimlerden biri olan elektrik sorununun çözümüne ilişkin önerinin Vahit Güneri’ye verildiği”¹⁴¹⁸ basına yansımıştır.

Türkiye basınından Cumhuriyet gazetesi, Kıbrıs Türk basınından da Kıbrıs Postası gazetesi KTFD Bakanlar Kurulu’nun 17 ve 30 Mayıs 1983 toplantılarında ele aldığı ve Türkiye’ye “öneri niteliğinde” dört ana görüş ilettiğini yazmıştı.

Gazetelere göre bu görüşler şunlardır;

- 1) *Konfederasyona açık bağımsız bir devletin mutlaka oluşturulması*
- 2) *Bağımsızlığın gerçekleştirilmesi ve bunun sağlanabilmesi için 5 Kasım 1976 meclis kararının değiştirilmesi*
- 3) *Bağımsızlık kararını alabilme durumunda olabilmek için, zorluk olarak beliren ve ivedi kabul edilen, özellikle elektrik ve su konusunun hızla çözümlenmesi*
- 4) *Bağımsızlığın Türkiye Cumhuriyetiyle birlikte gerçekleştirilmesi*”¹⁴¹⁹.

¹⁴¹⁷ **Cumhuriyet**, 31 Mayıs 1983, s.3.

¹⁴¹⁸ **Cumhuriyet**, 6 Haziran 1983, s.1; Hatta Cumhuriyet gazetesi yetkililerin Çataloğlu Elektrik Santrali’nin Kıbrıs’a aktarılmasının düşünüldüğünü de yazmıştır.

¹⁴¹⁹ **Cumhuriyet**, 6 Haziran 1983, s.1; **Kıbrıs Postası**, 9 Haziran 1983, s.1; Kıbrıs Türk basınından Kıbrıs Postası gazetesi aynı haberi büyük puntolarla manşetten “Bağımsızlıkla İlgili Türkiye’ye Sunulan Görüşleri Açıkıyoruz” şeklinde okurlarına ve kamuoyuna duyurmuştur. Gazete, önerilerin Türkiye’ye Lefkoşa’daki Türkiye büyükelçiliği aracılığı ile ulaştırıldığı ve “ bunların resmi görüşler” olduğunu yazmıştır. Bkz. **Kıbrıs Postası**, 9 Haziran 1983, s.1.

Cumhuriyet gazetesi KTFD Bakanlar Kurulu'nca Türkiye'ye "öneri niteliğinde alınan karar metninde" toplumlararası görüşmelerin Rumlarca baltalandığını belirttikten sonra "TC ile birlikte, Kıbrıs Türk halkının ve tüm Kıbrıs'ın menfaatine olabileceğine inanılan konfederasyona açık bağımsız bir devletin kurulması gerektiği" görüşünü savunduğunu yazmıştır. Ayrıca Bakanlar Kurulu'nun "*bağımsız bir devletin mutlaka oluşturulması*", "*bağımsız devlet düşüncesini dünya devletlerine kabul ettirmek*", "*temaslarla onları ikna edebilmek*", "*bağımsızlığın iyi bir zamanlamayla yapılmasından*" söz ettiğini belirtmiştir¹⁴²⁰.

Tercüman gazetesi de Türkiye'ye bağımsızlık ile ilgili bir öneri sunulduğu yolunda herhangi bir habere yoruma yer vermemiş, 30 Mayıs 1983 tarihli Bakanlar Kurulu toplantısından aynen şu şekilde bahsetmiştir:

*"KTFD Bakanlar Kurulu da 30 Mayıs 1983 tarihinde yapmış olduğu toplantıda, KTFD Dışişleri ve Savunma Bakanı Kenan Atakol'un 5 Kasım 1976 tarihli Meclis kararı ile ilgili çalışmaları hakkında bilgi almıştır. Zira Bakanlar Kurulu, bu kararın güncelliğini yitirdiğine inanarak bu kararın değiştirilmesi ile ilgili çalışmalar yapmak üzere Dışişleri ve Savunma Bakanı'nun yaptığı çalışmalar hakkında bilgi aldıktan sonra Atakol'un bu görev ve yetkisine devam etmesini ve konu ile ilgili çalışmalarını sürdürmesini kararlaştırmıştır"*¹⁴²¹.

a) Self Determinasyon Karar Tasarısının Hazırlanmasında Türkiye- KTFD İşbirliği ve Ankara'nın Görüşü

KTFD Başkanı Denктаş'ın o dönemlerde Anayasa Danışmanı olan Turhan Feyzioğlu'da Federe Meclis toplantısının hemen sonrasına rastlayan 4 Haziran günü, self determinasyon, referandum ve bağımsızlık kararlarının Anayasayla ilişkileri ve 5 Kasım kararlarıyla ilgili değişiklik çalışmalarıyla ilgili olarak KTFD'ye gitmiştir¹⁴²².

¹⁴²⁰ **Cumhuriyet**, 6 Haziran 1983, s.11; Lefkoşa'daki Türkiye Büyükelçiliği yetkilileri de konu ile alakalı olarak KTFD Bakanlar Kurulu'nun Vahit Güneri'ye, 1981 yılından beri gündemde bulunan ve Kıbrıs

konusundaki gelişmeler nedeniyle daha çok önem arz eden elektrik sorununun "*öncelik*" ve "*ivedilikle ele alınması gerektiğini*" ifade etmiştir. KTFD Başkanı Denктаş'ın Başkanlığında 6 Haziran 1983 tarihinde yapılan ve Başbakan Mustafa Çağatay, TC Lefkoşa Büyükelçisi İnal Batu, TC Başbakanlığı Kıbrıs İşleri Müsteşarı Vahit Güneri, Tarım Doğal Kaynaklar ve Enerji Bakanı İrsen Çelik, İçişleri ve İskan Bakanı Eşber Serakıncı'nın katıldığı bir toplantıda da "KTFD'nin içme ve sulama sorunları" üzerinde durulmuştu. Su tasarrufu bakımından alınması gereken önlemlerin de tartışıldığı toplantıda, 1984 yılı yatırım bütçesinde sulamayla ilgili projelere TC tarafından öncelik verilmesi ve 1984 bütçesine nihai şekil verilmeden önce su sorunuyla ilgili Ankara'da teknik düzeyde çalışmalar yapılması konusunda görüş birliğine varılmıştı. Bkz. **Halkın Sesi**, 7 Haziran 1983, s.2.

¹⁴²¹ **Tercüman**, 1 Haziran 1983, s.1, 14.

¹⁴²² **Cumhuriyet**, 4 Haziran 1983, s.11; **Tercüman**, 5 Haziran 1983, s.14.

7 Haziran'da, Dışişleri ve Savunma Bakanlığıyla, Türkiye Büyükelçiliği'nde KTFD Dışişleri Bakanı Kenan Atakol'un da bulunduğu toplantılara katılarak "5 Kasım 1976 tarihli Federe Meclis kararının değiştirilmesi ile ilgili karar tasarısı üzerinde çalışmışlardır¹⁴²³.

Turhan Feyzioğlu ve Kenan Atakol'un çalışmalarıyla hazırlanan self determinasyon karar tasarısı metni "Ankara'nın görüşüne sunulmak üzere Türkiye'ye" götürülmüş ve uzun görüşmeler yapılmıştır. Ankara'nın görüşüne sunulduktan sonra 14-15 Haziran'da "yumuşatılmış" olarak gelen karar tasarısının "gerekeçe" bölümü dışındaki bazı maddeleri değiştirilmiştir¹⁴²⁴. İlk tasarıda yer alan "Kıbrıs Türk halkı kendi kaderini bizzat kendisi tayin hakkına sahiptir, bu hakkı gerektiğinde özgür iradesiyle kullanır, bu hak hiçbir şekilde kaldırılamaz" maddesindeki "Kıbrıs Türk halkı, bu hakkı gerektiğinde özgür iradesiyle kullanır" bölümü çıkarılırken, karar suretinin altıncı ve son maddesi "5 Kasım 1976 tarihli Meclis kararı kaldırılır" maddesi de uygun bulunmayarak iptal edilmiştir¹⁴²⁵.

15 Haziran 1983 tarihinde Rauf Denktaş başkanlığında toplanan Bakanlar Kurulu toplantısında, self determinasyon karar metni Ankara'nın da görüşleri doğrultusunda "yumuşatıcı" yönleriyle "daha ileri boyuta" ulaştırılmıştır¹⁴²⁶.

17 Haziran 1983 sabahı KTFD Bakanlar Kurulu'nda, "yeni" ve "yumuşatılmış" son biçimiyle onaylanan self determinasyon hakkını içeren karar metni aynı gün 17 Haziran 1983'te Federe Meclis'e sunulmuştur¹⁴²⁷.

3) 17 Haziran 1983 Tarihli Meclis Görüşmeleri ve Selfdeterminasyon Kararı

Self determinasyon hakkı siyasi eşitliğin özüdür. Bu hak, azınlıklara ve topluluklara değil, halklara tanınan bir haktır. Bu nedendir ki Rum liderliği, Kıbrıs

¹⁴²³ **Cumhuriyet**, 8 Haziran 1983, s.1.

¹⁴²⁴ **Cumhuriyet**, 15 Haziran 1983, s.1, 11; **Cumhuriyet**, 18 Haziran 1983, s.12; Ş.Sina GÜREL, **Türk Yunan İlişkileri**, s.96; Nazım GÜVENÇ, **Kıbrıs Sorunu Yunanistan ve Türkiye**, Çağdaş Politika yay., İstanbul, 1984, s.231.

¹⁴²⁵ **Cumhuriyet**, 18 Haziran 1983, s.12.

¹⁴²⁶ **Aynı yer.**

¹⁴²⁷ Karar suretinin, Mecliste görüşülmesi 17 Haziran'da "ertelenmiş olarak" yapılmıştır. Bunun nedeni, BM Güvenlik Konseyi'nin Kıbrıs'taki Barış Gücü'nün görev süresinin uzatılması ile ilgili kararın 15 Haziran 1983'te alınacak olması ve kararın sonucunun beklenmesi olabilir. BM Güvenlik Konseyi'nin 15 Haziran 1983 tarihli ve 543 sayılı Kıbrıs'taki Barış Gücü'nün görev süresinin altı ay daha uzatılmasına ilişkin karar ve Kenan Atakol'un değerlendirmesi için bkz. **Cumhuriyet**, 11 Haziran 1983, s.12; **Cumhuriyet**, 16 Haziran 1983, s.2; **Tercüman**, 16 Haziran 1983, s.4; **Birlik**, 16 Haziran 1983, s.1; **Halkın Sesi**, 16 Haziran 1983, s.1; **Milliyet**, 16 Haziran 1983, s.5.

Türklerinin, ayrı bir halk değil, Kıbrıs Rumlarından oluşan yerli halk içinde, sonradan gelme bir azınlık, bir etnik topluluk olduğunu yaymaya çalışmaktaydı. Oysa Kıbrıs Türk halkı, Rum halkı ile aynı statüde olan bir halktır. 1960 Kıbrıs Cumhuriyeti iki eşit halka dayanmakta ve bu durum gerek devletin yapısında gerekse anayasasında açıkça belirtilmişti. İngilizler adadan ayrılırken egemenliği iki eşit halka vermişti.

Birleşmiş Milletler Anayasası, self determinasyon hakkını düzenlemiş ve tüm halkların bu haklara sahip olduğunu vurgulamıştır. BM'nin 2625 Sayılı ve 24 Ekim 1970 tarihli kararıyla bu hakkın hangi hallerde kullanılabilceği saptanmıştır. Buna göre çok uluslu bir ülkede her topluma mensup vatandaşlar aynı muameleye tabi tutuluyorlarsa, seçme seçilme hakkından da aynı derecede yararlanabiliyorlarsa, devletten eşit derecede sosyal ve diğer hizmetler görebiliyorlarsa, halklara baskı ve ayrımcılık uygulanmıyorsa, bunun bir ülke bütünlüğü temsil ettiği ve herhangi bir ayrı hak doğamayacağı şeklindedir.

1963'ten sonra Türk halkının devletten dışlandığı, her türlü sosyal hizmetten, vatandaşlık ve insanlık haklarından mahrum edildiği, üstüne üstlük barbarca saldırılarla soykırıma tabi tutulduğu bilinen bir gerçektir. Güneydeki Rum devletinin, 1974'ten sonra hiçbir şekilde Türk halkını temsil etmediği açıktır. Bu gerçekler ışığında bağımsız varolma ve kendi devletine sahip olma hakkı bulunan Kıbrıs Türk halkının, BM ilkeleri ve uluslararası hukuk açısından da self determinasyon hakkının doğduğu bir gerçektir¹⁴²⁸. Kıbrıs Türk halkının self determinasyon hakkı ile ilgili kararının Meclis'te büyük çoğunlukla kabul edileceği Kıbrıs Türk liderliğince de kamuoyuna Meclis görüşmelerinden bir iki gün önce açıklanmıştır. Denktaş, “ Kıbrıs Rum Yönetimi meşru hükümet yalanını sürdürdüğü müddetçe kendimizi koruyacak adımlar atacağız” demiştir¹⁴²⁹.

Kıbrıs Türk halkının haklı reaksiyonunu yansıtacak merci, halkın hür iradesini temsil eden Kıbrıs Türk Federe Meclisi olduğundan self determinasyon kararı meclise gönderilmiştir. Kararın meclise sunuluş gerekçesini Kenan Atakol, Meclisin 17 Haziran günlü 54. olağan birleşiminde söz alarak şöyle açıklamıştır;

“...13 Mayıs 1983 tarihli BM Genel Kurul kararından sonra halkımız bir beklenti içine girmiştir. Bizden bir görev beklemiştir. Görev talep etmiştir. Halkımızın reaksiyonunun yansıtılması bizden talep edilmiştir. Bu karar suretinin halkımızın

¹⁴²⁸ S. İSMAİL, **150 Soruda...**, s.167

¹⁴²⁹ **Tercüman**, 16 Haziran 1983, s.4.

beklentilerini, halkımızın reaksiyonunu yansıtacağını ümit ediyoruz. Bu gerekçelerle karar sureti meclisimize sunulmuştur. O bakımdan biz bu karar tasarısının tarihi bir karar olacağına inanıyoruz. Meclisimize onaylanması halinde”¹⁴³⁰.

Bakanlar Kurulu tarafından hazırlanan Kıbrıs sorununa ilişkin karar sureti, 17 Haziran günlü Meclis Olağan Birleşiminde “ivedilik” kararı çıkarılarak Meclis Hukuk ve Siyasi İşler Komitesinde aynı gün görüşülmüştür¹⁴³¹. Komitede, Bakanlar Kurulu tarafından sunulan karar sureti tartışılarak meclisin gündemine alınmıştır. Komite üyelerinden CTP’li Hüseyin Celâl, Mecliste kabul edilen 5 Kasım 1976 tarihli kararı değiştirecek veya değiştirdiği anlamına gelecek her şeye karşı olduklarını belirtmiş ve Bakanlar Kurulu tarafından sunulan karar suretinin 1976 kararını değiştirici özellik taşıdığını vurgulamıştır. Ayrıca Kıbrıs Türklerinin “dünya kamuoyu önünde uzlaşmaz bir tavır içinde görüldüğünü” iddia etmiş, bu kararın Meclis Genel Kurulunda kabul edilmesinin “Kıbrıs Türk tarafının dünya kamuoyu gözündeki uzlaşmaz görünen tavrını daha da pekiştireceğini” ifade etmiştir.

Alpay Durduran ise, “karar suretinin toplumlar arasında daha önce varılan antlaşmaları ve alınan kararları onayladığını”, “halkın iradesine saygıyı vurguladığını” belirterek karar suretine kabul oyu vereceğini komitede dile getirmiştir¹⁴³².

Kenan Atakol ise Dışişleri Bakanı olarak karar suretinin kabul edilmesinin önemini belirtmiştir. Oğuz Korhan ve Orhan Zihni Bilgehan karar suretini benimsemiştir. Sonuçta karar sureti Meclis Hukuk ve Siyasi İşler Komitesinde 1 aleyhte, 4 olumlu oyla kabul edilmiş ve Meclis Genel Kurulu’na gönderilmiştir.

Ayrıca CTP grubu adına da Özker Özgür Kıbrıs sorununa ilişkin olarak partisinin görüşlerini içeren iki karar suretini meclise sunmuştur¹⁴³³. KTFD Meclis Hukuk ve Siyasi İşler Komitesi’nde¹⁴³⁴ 17.06.2006 tarihinde görüşülen CTP önerisi 3’e karşı 2 oyla reddedilmiştir¹⁴³⁵. CTP milletvekili Hüseyin Celâl, bu öneriyi savunmuş ve olumlu oy vereceğini belirtmiştir. TKP adına yapılan konuşmada da CTP’nin sunduğu

¹⁴³⁰ **KKTC Meclis Arşivi**; Kıbrıs Türk Federe Meclisi Tutanakları, Dönem:II, Yıl:2, 54. Birleşim, 17 Haziran 1983, s.4.

¹⁴³¹ **KKTC M.A.**, K.T.F.M. Tut..., 17 Haziran 1983, s.6.

¹⁴³² **KKTC M.A.**, K.T.F.M. Tut..., 17 Haziran 1983, s.8.

¹⁴³³ **KKTC M.A.**, K.T.F.M. Tut..., 17 Haziran 1983, s.5-6.

¹⁴³⁴ Komite üyeleri, Orhan Z. Bilgehan (UBP), Oğuz Korhan (UBP), Çetin Veziroğlu (TKP), Hüseyin Celâl (CTP), Fuat Veziroğlu’ndan oluşmaktaydı. Fuat Veziroğlu, Meclis Hukuk ve Siyasi İşler Komisyonu başkanıydı. Bkz. **KKTC M.A.**, K.T.F.M. Tut..., 17 Haziran 1983, s.5-6.

¹⁴³⁵ CTP’nin bu önerisine red oyu verenler Oğuz Korhan, Orhan Zihni Bilgehan, Fuat Veziroğlu’dur. Kabul oyu verenler ise Hüseyin Celâl, Çetin Veziroğlu’dur. Bkz. **KKTC M.A.**, K.T.F.M. Tut..., 17 Haziran 1983, s.5-6.

önerinin reddedilecek bir öneri olmadığı belirtilmiş fakat bunun zamanlaması konusunda bir tereddüt belirtilmiş, Bakanlar Kurulu karar sureti ile CTP'nin önerisinin bağdaştırılabileceği de ilke olarak ortaya konulmuştur. UBP ise bu öneriyi benimsememiştir. Orhan Z. Bilgehan ve Oğuz Korhan yaptıkları konuşmalarda bunu dile getirmişlerdir¹⁴³⁶. CTP'nin yayın organı olan Yenidüzen gazetesi, “Çuvaldız, Adam Olana” başlıklı eleştiri yazısında, “güneşi balçıkla sıvamaya çalışan, körle yatıp şaşı kalkanlar” tarafından CTP önerisinin “Kıbrıs Türk halkını bir azınlık gören CTP'nin karar önerisi” şeklinde bilinçli olarak çarpıtıldığı üzerinde durmuştur¹⁴³⁷. CTP, Mecliste hükümet tasarısının ayrı devleti amaçladığı için ikili enosise kadar varacak gelişmelere yol açabilecek bir adım olduğunu ileri sürerek federasyondan vazgeçilmesini istemiş ve kendi önerisini savunmuştur. Partinin yayın organına göre “CTP sözcüleri, Türk toplumunun self determinasyon hakkı olduğunu, ancak bu hakkın ikili enosise yol açabilecek ayrı devlet kurma yönünde değil, federal bir Kıbrıs'ta ortak olma yönünde kullanılmasını ısrarla vurgulamıştır”¹⁴³⁸.

KTFD Meclisi'nin ikinci dönem elli dördüncü birleşiminin 12.45'te başlayan ikinci oturumunda Meclis Genel Kurulu'nda hükümet adına söz alarak konuşan Dışişleri ve Savunma Bakanı Kenan Atakol, “self determinasyon kararı çıkarma gerekliliğini neden duyduklarını” tarihi süreçleriyle detaylı bir şekilde anlatmıştır¹⁴³⁹. Kıbrıs Türk Hükümeti'nin, Kıbrıs Türklerinin kendi kaderini kendinin tayin etmesini öngören bir karar tasarısı hazırlayıp bunu meclise sunmasının en önemli dayanağını, karar tasarısını hazırlamakla görevlendirilen Atakol şöyle ifade etmiştir:

Rumlar bu kararları göstererek, Kıbrıs Türk halkının Ada'daki varlığını yok göstermeye çalışacak, kendi memleketlerini “Türkiye'nin işgal ettiğini” söyleyecek, Kuzey Kıbrıs'ın işgal altında olduğunu, dolayısıyla hiç kimsenin bu işgal bölgesi ile hiçbir ilişki içine girmemesini talep edecek ve bütün bunları isterken veya talep ederken, birçok kişi kendilerini haklı gösterecektir. Çünkü ellerinde kocaman bir BM fermanı veya fermanları vardır. Rum liderliği bu fermanları Kıbrıs Türk halkına uyguladıkları ekonomik, politik ve her çeşit baskı için bir araç olarak kullanmaktadırlar

¹⁴³⁶ **KKTC M.A.**, K.T.F.M. Tut..., 17 Haziran 1983, s.8.

¹⁴³⁷ **Yenidüzen**, 21 Haziran 1983, s.1.

¹⁴³⁸ “İki Öneri”, **Yenidüzen**, 21 Haziran 1983, s.1,11.

¹⁴³⁹ Kenan Atakol'un konuşmasının tamamı için bkz., **KKTC M.A.**, K.T.F.M. Tut..., 17 Haziran 1983, s.10-19.

ve kullanacaklardır. Bu kararları imkân buldukları takdirde Kıbrıs Türk halkına bir fiili saldırı aracı olarak da kullanmaktan çekinmeyeceklerdir.

*Rum liderliğinin zihniyeti, yolu federasyon değildir. Rum liderliğinin yolu geçen Nisan ayı içerisinde Karamanlis tarafından Atina'da Kipriyanu onuruna verdiği yemekte yaptığı konuşmada açıkça belirttiği ENOSİS yoludur*¹⁴⁴⁰.

Atakol, Genel Kurul onayına sunulan kararı halkın tepkisini yansıtacak tarihi bir belge olarak nitelendirerek, “*Bu kararın Türk halkının “ kendi kaderini kendisi tayin etme” yani self determinasyon hakkını kullanmadaki kararlılığını ve bu hakkın hiçbir şekilde ortadan kaldırılmayacağını vurgulayarak bir kez daha teyid edecektir.*

Bu karar, Kıbrıs Türk halkının hür iradesi dışında bir çözüm bulunamayacağını belirtecek ve Kıbrıs Türk halkının temel hak ve hürriyetlerini korumaya kararlı olduğunu vurgulayacaktır.

*Bu karar Kıbrıs Türk halkını da güçlü kılacaktır. Dolayısı ile halk, halkımız adına görev yapan yetkilileri de güçlü kılacaktır. Bu karar aynı zamanda Kıbrıs Türk halkının iyi niyetini de dünyaya gösterecektir...*¹⁴⁴¹ şeklinde bir açıklamada bulunmuştur.

Mecliste aynı gün yapılan tartışmalar sonucunda, karar tasarısı üzerinde bir takım değişiklikler yapılmıştır. Partilerin temsilcileri de karar tasarısına ilişkin görüşlerini açıklamıştır. CTP bu karara şiddetle karşı çıkmış ve ret oyu vermiştir.

CTP, “karar tasarısının olumlu yönlerinin bulunduğunu, ancak tümüne özü itibarıyla olumlu oy veremeyeceklerini” açıklarken TKP de “Bakanlar Kurulunca sunulan karar suretine toplumlararası alanda daha önce varılan anlaşmalarla alınan kararı onayladığı ve halkın özgür iradesine saygıyı vurguladığı için kabul oyu verdiklerini”¹⁴⁴² belirtmiştir.

a) Self Determinasyon Karar Metni

Kıbrıs Türk Federe Meclisinin Kıbrıs sorununa ilişkin self determinasyon kararı, 17 Haziran 1983 tarihli Meclis Olağan Birleşiminde görüşülmüş ve oylamaya 39 milletvekili iştirak etmiştir. Karara 33 milletvekili kabul oyu verirken, 6 milletvekili de ret oyu kullanmıştır. Çalışan Halkın Partisi milletvekili Hasan Özbafı hasta izinli olarak

¹⁴⁴⁰ **Birlik**, 18 Haziran 1983, s.1.

¹⁴⁴¹ **KKTC M.A.**, K.T.F.M. Tut..., 17 Haziran 1983, s.20.

¹⁴⁴² **Cumhuriyet**, 18 Haziran 1983, s.12.

yurtdışında bulunduğundan oylamaya katılmamıştır¹⁴⁴³. Karar suretinde UBP, DHP, MTP, TKP milletvekilleri ile Bağımsız Milletvekili Nejat Konuk ve Fuat Veziroğlu olumlu oy kullanırken CTP milletvekilleri olumsuz oy kullanmıştır¹⁴⁴⁴.

KTFD Meclisi'nde kabul edilen "gerekçeler" ve "karar" bölümlerinden oluşan karar aynen şu şekildedir:

1) *Kıbrıs Türk halkı 1960'da kurulmuş olan iki toplumlu Kıbrıs Cumhuriyeti'nin kurucu ortaklarından biridir. Kıbrıs'ta sömürge yönetimi sona ererken egemenlik Ada'daki iki toplumdaki birine değil ortaklaşa her ikisine devredilmiştir. Bağımsızlıkla ilgili bütün belgelerde imzası bulunan Kıbrıs Türk halkı bu bağımsızlıkta ve egemenlikte eşit hak sahibidir.*

2) *Bağımsızlık ve egemenlikteki haklarını korumaya kararlı olan Kıbrıs Türk halkı, bir sömürge yönetiminden kurtulup bir başka sömürge yönetimine girmeyi asla kabul etmemiş, bağımsızlığını yok etmek isteyen Enosis'çilere ve EOKA terörüne karşı sayısız şehitler vererek, bağımsız yaşama hakkını ve özgürlüğünü kahramanca savunmuştur.*

3) *Bütün dünya bilmelidir ki, Türk halkı Yunanistan'ın veya Kıbrıs Rumlarının Yönetimine girmeyi hiçbir zaman kabul etmemiştir ve etmeyecektir. Kıbrıs hiçbir zaman Yunanistan'ın olmamıştır ve olmayacaktır. Kıbrıs Türk'ü hiçbir zaman Rum tahakkümüne boyun eğmemiştir ve eğmeyecektir. Kıbrıs Rum Yönetimi hiçbir zaman Kıbrıs Türk halkı adına da konuşmak hakkına sahip olmamıştır ve olmayacaktır.*

4) *Kıbrıs sorunu, Türk toplumunun temel haklarının ve güvencelerinin Kıbrıs Rum Yöneticileri tarafından yok edilmeye kalkışılması, imha plânları hazırlanması, silahlı saldırılara girişilmesi, gizlice ve meşru olmayan yollardan adaya yirmi bin Yunan askeri getirilerek zorla ve silâhla Enosis'in gerçekleştirilmeye çalışılması, nihayet Yunanistan'daki yönetimle Kıbrıs'taki cinayet örgütlerinin el ele vermeleri suretiyle bizzat Makarios tarafından " Yunan istilâsı" diye adlandırılan bir darbe yapılması ile ortaya çıktığı halde, Kıbrıs Rum yöneticileri bu sorunun Barış Harekâtından doğduğunu ileri sürerek gerçekleri çarpıtmaya devam etmektedirler.*

¹⁴⁴³ **KKTC M.A.**, K.T.F.M. Tut..., 17 Haziran 1983, s. 150; **Bozkurt**, 18 Haziran 1983, s.1; **Birlik**, 18 Haziran 1983, s.1; **Halkın Sesi**, 18 Haziran 1983, s.1; **Kıbrıs Postası**, 18 Haziran 1983, s.1; **Cumhuriyet**, 18 Haziran 1983, s.12; **Tercüman**, 18 Haziran 1983, s.1 ve 4; **Güneş**, 18 Haziran 1983, s.1 ve 6.

¹⁴⁴⁴ **Bozkurt**, 18 Haziran 1983, s.1; s. 148-149; **Cumhuriyet**, 18 Haziran 1983, s.12.

5) Kıbrıs Türk halkının Kıbrıs'ta iki toplumlu, iki kesimli, bağımsız, bağlantısız bir federal devlet kurulması yolunda yapıcı içten çabalar gösterdiği sırada, Yunan ve Kıbrıs Rum Yöneticilerinin:

-Eşit şartlarla sürdürülmekte olan toplumlararası görüşmeleri baltalayıcı ve karşılıklı güveni yok edici tutum ve davranışlara girdikleri ve bunlardan bazılarının Enosis hayalini diriltmeye kalkıştıkları.

-Rum yöneticilerinin görüşme masasını terk edip, konuyu Kıbrıs Türk toplumunun söz hakkını gasbettikleri forumlara götürdükleri;

-İki kesimli, iki toplumlu federasyon fikrini daha önce resmen kabul ettikleri halde bununla asla bağdaşmayan görüşler ileri sürdükleri.

- Eşit haklara sahip olan Kıbrıs Türk halkının görüşmelere eşit şartlarda katıldığını görmezlikten gelerek, Kıbrıs sorununu, federasyon fikrine temelden ters düşecek şekilde, bir " çoğunluk azınlık" sorunu gibi göstermeye kalkıştıkları.

-Kıbrıs Türk halkının güvenliğini tam olarak korumak, toplumlararası görüşmelerin temel ilke ve amaçları arasında yer aldığı halde, Kıbrıs Türklüğünün güvenliğini ve varlığını hiçe sayan bir tutum içine girdikleri.

- İki toplumun liderleri arasında BM Genel Sekreterinin huzurunda yapılacak doruk toplantılarında varılan anlaşmaları hiçe sayarak, görüşmelerin sonuca ulaşmasını engelleyecek hareketlere giriştikleri.

- İki kesimli Federal bir Cumhuriyet çatısı altında iki ulusal toplumun uzlaşmasını sağlayabilecek iyi niyet girişimlerini engelledikleri.

- 1963'ten beri iki toplumun da temsil edildiği ortak bir Meclise sahip olunmadığı için Kıbrıs'ın 19 yıldan beri katılmadığı Avrupa konseyi Parlâmento Asamblesine, toplumlararası görüşmeler sürerken, fiilen ve hukuken Kıbrıs Türk halkını hiçbir şekilde temsil etmesi kabil olmayan kişileri, bütün Kıbrıs'ın temsilcisi olarak göndermeğe cüret ettikleri.

- Silâhla saldırılarla, imha plânlarıyla ve insanlık dışı baskılarla Kıbrıs Türk halkının eşit söz hakkını gasp ederek onun katılmadığı forumlarda tek yönlü kararlar aldırarak empoze etmeye çalıştıkları saptanmıştır.

6) Bunca acıya, alınan bunca derse rağmen, ne Megali İdea genişlemecilik ve yayılmacılığında, ne boş Enosis hayallerinden, ne de tahakküm heveslerinden vazgeçemedikleri görülen Kıbrıs Rum yöneticileri, siyasi ve ekonomik alanlarda Kıbrıs

Türk halkına karşı ayırıcı, temel haklarını reddedici ve düşmanca tutumlarını inatla sürdürmektedirler.

7) Devletin kurucu ortağı, egemenliğin eşit sahibi olan iki ulusal toplumdun birinin tüm devlet imkânlarından ve haklarından yararlandırılmasının, diğerinin ise tüm hak ve olanaklardan yararlandırılmamasının, bu hak ve olanaklardan, zorla ve insanlık dışı ayırıcılıkla, yoksun bırakılmasının iki ulusal toplum arasında bir uzlaşmaya veya kalıcı bir çözüme ulaşılmasını güçleştirdiği meydandadır.

8) Ortak Kıbrıs Cumhuriyetini yıkarak, 1963'ten beri, Kıbrıs Türk halkını, yasama, yürütme, yargı organlarına ve kamu yönetimine katılmaktan silâh zoru ile men eden, Kıbrıs Türkünün can güvenliğini ortadan kaldıran, bütün temel hak ve hürriyetlerini elinden alan, onu devlet hizmetlerinden ve kaynaklarından yararlandırmayan, kendi vatanında vatandaş olmanın doğal sonucu olan her türlü haktan yoksun yaşamaya mahkûm etmek isteyenlerin bu tutum ve davranışları karşısında, Kıbrıs Türk halkı, varlığını ve temel haklarını koruyabilmek için kendi kendini yönetme yolunda, adım adım ilerlemek zorunluluğunu duymuştur. Bu zorunluluğun sonucu olarak, kendi Bakanını, Yasama Meclisi üyelerini, yerel yöneticilerini, hür ve demokratik seçimlerle bizzat seçen, kendi icra organını ve bağımsız mahkemelerini kurmaya mecbur olan, kamu yönetimini ve iktisadi kuruluşlarını düzenleyerek kendi bölgesinde tüm kamu hizmetlerini yürüten, halkın hür iradesi ile vergi toplayıp kendi bütçesini onaylayan ve uygulayan, kendi güvenlik kuvvetleri ile bölgesinde nizam ve asayiş sağlayan, kendi sosyal güvenlik kurumlarını kurmuş bulunan, hukukun üstünlüğünü gerçekleştiren ve temel insan haklarının işlerliğini tam olarak sağlayan, siyasi erginliğini ve olgunluğunu ispatlayan ve böylece Ada'nın her kesiminde, kendi yönetimi altında hürriyet ve güvenlik içinde yaşayabilmeyi başaran Kıbrıs Türk halkı, bu hürriyet ve güvenliğini korumaya karardır.

Bu gerçeklerin ve tarihi görevinin tam bilinci içinde bulunan Kıbrıs Türk halkının hür iradesini temsil eden meclisimiz aşağıdaki kararları alır.

1) Kıbrıs'taki iki eşit halktan biri olarak kendi kendini yönetme hakkına sahip bulunan Kıbrıs Türk halkı kendi topraklarında hür ve demokratik bir düzen içinde kendi varlığını, milli kültürel kişiliğini, bütün insanların doğuştan eşit şekilde sahip oldukları temel hak ve hürriyetlerini korumaya karardır.

2) Kıbrıs Türk halkının güvenliğini tam olarak korumaya yetmeyecek, onu eskiden uğradığı saldırılara, teröre, insanlık dışı ayırmalara ve baskılara yeniden uğrama tehlikesine düşürebilecek herhangi bir çözüm şeklini Kıbrıs Türk halkı reddeder. Kıbrıs sorununa Kıbrıs Türk Halkının hür iradesi dışında hiçbir çözüm bulunamaz.

3) Kıbrıs Türk halkı tarafından seçilmemiş, Kıbrıs Türk halkını hiçbir şekilde temsil etmeyen ve Kıbrıs Türk halkı adına konuşma hakkına hiçbir şekilde sahip olmayan Rum yöneticileri, Kıbrıs Türk halkının giyabında, hür iradesi dışında alınmış veya alınabilecek herhangi bir kararı empoze edemez.

4) Kıbrıs Türk halkı, kendi kaderini bizzat kendisinin belirlemesi hakkına (self determinasyon) sahiptir. Bu hak hiçbir şekilde ortadan kaldırılamaz.

5) Yukarıdaki 4. maddedeki hakkımızı kullanmaya zorlandığımız takdirde dahi doğacak sonuç, Denктаş- Makarios ve Denктаş- Kipriyanu Doruk Anlaşmalarında belirtilen esaslar çerçevesinde öngörülen ve iki ulusal topluma dayalı iki kesimli, bağımsız bağlantısız bir Cumhuriyetin eşit şartlarda görüşmeler yoluyla gerçekleştirilmesine engel teşkil etmez”¹⁴⁴⁵.

Meclisin almış olduğu kararda daha önce ilk tasarıda bulunmayan beşinci maddenin yer alması, KTFD'nin Türkiye'nin politikasıyla daha uyumlu bir karar çıkarmak istemesinden kaynaklanmış olabilir¹⁴⁴⁶.

Gerek Türkiye basınında gerekse Kıbrıs Türk basınında bu karar bağımsızlık için ilk adım olarak nitelendirilmiştir. Rauf Denктаş'ın da vurguladığı gibi “Kıbrıs Türkü bu kararla Kıbrıs'ta iki eşit halktan biri olduğunu teyid etti ve giyabında alınan kararların kendisini bağlamadığını açıkça ortaya koydu”¹⁴⁴⁷. Rauf Denктаş, Federe Meclisten geçen kararın, Kıbrıs Türkünün, adadaki eşitliği ile iki kesimli federal bir sistem oluşturma çabalarından vazgeçmeyeceğini vurguladığını ifade etmiştir¹⁴⁴⁸.

4) Kararın Türkiye Dışişleri Bakanlığındaki Yankıları

¹⁴⁴⁵ KKTC M.A., K.T.F.M. Tut..., 17 Haziran 1983; Birlik, 18 Haziran 1983, s.1; 1983 Nisan-Kasım Döneminde..., s.101-104; Bozkurt, 18 Haziran 1983.s.1; Halkın Sesi, 18 Haziran 1983, s.1; Kıbrıs Postası, 18 Haziran 1983, s. 1, 2; Cumhuriyet, 18 Haziran 1983, s.12; Tercüman, 18 Haziran 1983, s.4; Hürriyet, 18 Haziran 1983, s.3; Milliyet, 18 Haziran 1983, s.5; Güneş, 18 Haziran 1983, s. 5; Yeni Asır, 18 Haziran 1983, s. 2; Kıbrıs Türk Federe Meclisi'nin bu kararı 21 Haziran 1983'te KTFD'nin Resmî gazetesinde de yayınlanmıştır. Bkz. Kıbrıs Türk Federe Devleti Resmî Gazete, Ek IV, Sayı:48, 21 Haziran 1983 s.9-12.

¹⁴⁴⁶ Ali SİRMEN, “KTFD'de Önemli Gelişmeler”, Cumhuriyet, 19 Haziran 1983, s.3.

¹⁴⁴⁷ Tercüman, 19 Haziran 1983, s. 4.

¹⁴⁴⁸ Milliyet, 19 Haziran 1983, s. 5.

Türkiye'nin görüşüne sunularak “yumuşatılan” self determinasyon metninin Kıbrıs Türk Federe Meclisi'nde 17 Haziran 1983'te kabul edilmesinden sonra 18 Haziran 1983'te T.C. Dışişleri Bakanlığı resmi bir açıklama yaparak, Türkiye'nin, Kıbrıs Türk Federe Meclisi'nin Kıbrıs Türk toplumunun kendi kaderini tayin hakkını kullanmasına ilişkin kararını haklı ve yerinde bulduğunu bildirmiştir.

Dışişleri Bakanlığının kamuoyuna açıklaması aynen şu şekildedir;

Türkiye, Kıbrıs Türk Federe Meclisini 17 Haziran 1983 tarihli kararı almaya sevk eden saikleri tamamıyla anlamakta ve bu kararı haklı ve isabetli bulmaktadır. Şimdiye kadar Kıbrıs sorununa sağduyu, soğukkanlılık ve sabırla yaklaşan Kıbrıs Türk Toplumunun bu dengeli tutumunun bile bir sınırı olduğunu karşı tarafın fazla gecikmeden anlamasının, Kıbrıs'ın geleceği bakımından büyük önem taşıdığı her zamankinden daha fazla açıklıkla ortaya çıkmıştır. Sorunun çözümünü, tespit edilmiş doğal çerçevesinden çıkarıp, asıl beraber yaşamak zorunda buldukları Kıbrıs Türk toplumunu devre dışı bırakarak, devamlı politik manevra ve tahriklerden medet umanların, sorunu nasıl bir çözüme doğru zorla yönlendirdiklerini idrak etmeleri, hem kendileri, hem de Kıbrıs'ın geleceği bakımından önem arz etmektedir.

Kıbrıs Türk Halkı, bu karar ile, kendisinin temsil edilmediği uluslararası toplantılarda Kıbrıs'ın geleceğinin tayin edilemeyeceğini vakur bir biçimde ifade etmiş ve barışçı emellerini bir kere daha ortaya koymuştur. Dileğimiz, Kıbrıs Türk Toplumunun uzlaşa ve barış yolunda gösterdiği sabırlı tutumun ve hukuki, siyasi kaderini iki toplumun eşit ortaklığına ve iradesine dayanan bir federal devlet içinde arama arzusunun karşılıksız bırakılmaması ve toplumlararası görüşmeler yoluyla çözüm şekline ulaşma fırsatının heba edilmemesidir”¹⁴⁴⁹.

5) Kararın Türk Basınındaki Yankıları

Kıbrıs Türk Federe Meclisi'nin self determinasyon kararı ve partilerin, basın bu konudaki görüşleri 13 Mayıs 1983 tarihli BM kararından sonra Kıbrıs Türk toplumunda gündeme gelmiş ve tartışılmıştır. Kıbrıs Türk kesiminde bağımsızlık ilânı gerek Türkiye basınında gerekse Kıbrıs Türk basınında heyecanla işlenen bir konu olmuştur. Bağımsızlıkla ilgili köşe yazıları, makaleler ve liderlerin demeçleri geniş ölçüde basında yer almış ve geniş yankı bulmuştur. KTFD'de, CTP self determinasyon

¹⁴⁴⁹ **Tercüman**, 19 Haziran 1983, s.4; **Cumhuriyet**, 19 Haziran 1983, s.1; **Güneş**, 19 Haziran 1983, s.7; **Günaydın**, 19 Haziran 1983, s. 1; **Milliyet**, 19 Haziran 1983, s.5.

kararına tamamıyla karşı çıkmış ve bunu partisinin yayın organı Yenidüzen gazetesinde de belirtmiştir.

DHP Genel Başkanı Sanayi Kooperatifler Bakanı İsmet Kotak, Kıbrıs Türk halkının kendi kaderini tayin hakkını kullanmak durumunda olduğunu vurgulayarak¹⁴⁵⁰ sahibi olduğu Kıbrıs Postası gazetesinde bu konuları işleyen yazılara haberlere yer vermiştir. Gazete “Self Determinasyon Arefesinde Miyiz?” başlığını atmıştır. 5 Kasım 1976 tarihli Meclis kararına yer vermiştir¹⁴⁵¹.

Numan Ali Levent “İşte Böyle” adlı köşesinde de “Halkın İsteklerine Ters Düşenler” başlıklı yazısında CTP ve TKP’nin tutumunu, referandum yasa tasarısına karşı tavırlarını eleştirmiştir¹⁴⁵².

KTFD Başkanı Rauf Denктаş da self determinasyon hakkı üzerinde önemle durmuş ve Tercüman gazetesi muhabirlerinden ve yazarlarından Zafer Atay’ı Başkanlık Sarayı’nda kabul ederek KTFD’nin son BM Genel Kurul kararı karşısında içine girdiği arayışları ve bağımsızlık ilânından neyi anladıklarını açıklamıştır. Denктаş, Türk toplumunun ortaklık statüsünün self determinasyon hakkına sahip iki haktan biri olduğunu belirterek şöyle demiştir:

“Bizim için sorun, 15 yıldır devam eden Rumların hükümet olarak tanınmasından doğan kısır döngüden nasıl çıkabiliriz konusudur. Self determinasyon hakkımızı kullanıp var olan devletimize dünyanın anlayabileceği bir isim versek ve üç beş devlet bizi tanımaya başlarsa Rumların rahatı kaçacak, tanınma ihtimalimizin artması halinde federasyona razı olabilecekler diyoruz ve bunu ümit ediyoruz. Bunu demedikleri takdirde, o zaman biz dünyanın tanıyabileceği şekle girip temaslarımızı ona göre yapmaya hazırlanmış duruma geliriz diyoruz. Bugün son açıklamalarımızdan sonra insan, Rumların biraz itidal, biraz “acaba ileri mi gittik” demelerini bekledi. Halbuki New York’ta Rum Temsilcisi, “Bir ülkeden bir halkın kendi selfdeterminasyon hakkı vardır. Türkler adayı parçalıyor” diyerek ortaklığımızı yeniden reddediyorlar¹⁴⁵³.

Denктаş görüşmesinde gerçekleri göz önünde tutacak bir yol aramaya başladıklarını kaydederek “gelecek hafta (17 Haziran haftası) meclisimiz bağımsızlık konusuna yeniden eğilerek, 1976’da yegâne hedef iki kesimli federasyondur” sözleri ile

¹⁴⁵⁰ **Kıbrıs Postası**, 22 Mayıs 1983, s. 1, 7.

¹⁴⁵¹ **Kıbrıs Postası**, 25 Mayıs 1983, s.1.

¹⁴⁵² **Birlik**, 9 Haziran 1983, s.2.

¹⁴⁵³ **Tercüman**, 5 Haziran 1983, s.14.

noktalanmış bir meclis kararını Rumların tutumları nedeniyle “ *Gidiş yolları kapatıldığı takdirde, Kıbrıs Türkleri self determinasyon hakkını kullanır şeklinde değiştirmek suretiyle halk olarak kararlılığımızı, Rumlara duyuracaktır*” diyerek meclisin bu yönde karar alacağını basına, kamuoyuna, karardan önce açıklamıştır¹⁴⁵⁴.

Denktaş’ın bu dönemde davetlisi olarak KTFD’de temas ve incelemelerde bulunan Türkiyeli gazetecilere açıklamada bulunarak “Kıbrıs Türk toplumu self determinasyon hakkını kullanma durumuna gelmişse bu bir akıl yoludur. Heyecanla, öfkeyle yapılmış bir çıkış değildir”¹⁴⁵⁵ diyerek self determinasyonunun akla uygun olarak yapıldığını açıklamıştır.

16 Haziran da da açıklama yapan Denktaş, “KTFD’nin self determinasyon hakkı ile ilgili kararının 17 Haziran’da büyük çoğunlukla kabul edilmesinin beklendiğini” basına açıklamış ve “Kıbrıs Rum yönetimi meşru hükümet yalanlarını sürdürdüğü müddetçe kendimizi koruyacak adımlar atacağız” demiştir¹⁴⁵⁶.

Sami Kohen, Federe Meclisin kendi kaderini tayin kararından ve bağımsızlık ilânı konusunda yeni bir adım atılmadan önce Rum tarafının ve dünyanın Kıbrıs konusundaki girişimlerinin değerlendirileceğini yazmıştır. Kohen’in yazısı özetle şu şekildedir; “...Denktaş daha önce baştan söylemişti: Bağımsızlığa giden yola çıkıldı. Bu yolda ihtiyatlı adımlar atılacak. Yeni bir adım atılmadan önce, Rum tarafının, dünyanın ne yaptığı değerlendirilecek, ona göre hareket edilecek.

Türk yönetimi, önümüzdeki hafta Meclis’ten bağımsızlık üzerinde bir halk oylaması düzenleme yetkisi isteyecek. Büyük olasılıkla, Meclis, Bakanlar kurulu’na bu yetkiyi verecek.

Denktaş bu yetki yasasına dayanarak, ilerde istediği zaman referandumu düzenleyebilecek. Bu halk oylamasının ezici bir “evet” ile sonuçlanacağından hiç kimsenin kuşkusu yok. Denktaş’ın cebine koyacağı bu yetki yasasını ne zaman ve hangi koşullar altında kullanacağını, Rum yönetiminin ve Birleşmiş Milletlerin tutumu belirleyecek”¹⁴⁵⁷.

Güneş gazetesinden Tanju Akerson, KTFD’de yaşanan gelişmeleri “büyük hareket” olarak nitelendirerek “bağımsızlık ilânı olayının tek kelime ile Türk toplumuna

¹⁴⁵⁴ Aynı yer.

¹⁴⁵⁵ Tercüman, 7 Haziran 1983, s.1.

¹⁴⁵⁶ Tercüman, 16 Haziran 1983, s.4; Milliyet, 16 Haziran 1983, s.5.

¹⁴⁵⁷ Sami KOHEN, “Gerileme Mi?”, Milliyet, 10 Haziran 1983, s.5.

büyük bir hareketlilik getireceğini, sonuç ne olursa olsun bu hareketliliğin Türk toplumuna sağlayacağı kazancın tartışılmayacak kadar büyük olduğunu” vurgulamıştır¹⁴⁵⁸.

İzmir basınından Yeni Asır gazetesi de KTFD’deki bağımsızlık yolunda atılacak adımları ve gelişmeleri yakından takip etmiş ve Rauf Denktaş’ın bağımsızlık yolundaki demeçlerine yer vermiştir. Erol Manisalı “Kıbrıs’tan İzlenimler” makalesinde KTFD’deki bağımsızlık heyecanına, beklentisine yer vererek, bağımsızlık için halk oylaması yapılarak referanduma gidilmesini ve bağımsızlığın ilan edilmesi gerektiğini vurgulamıştır¹⁴⁵⁹.

Haluk Ülman “Bağımsızlığa Doğru” adlı yazısında KTFD Meclisi’nin büyük bir çoğunlukla kabul ettiği self determinasyon kararını ada Türklerinin, kendilerine Rumlardan bağımsız siyasal bir gelecek ve uluslararası alanda statü saptamak yolunda attıkları ilk adım olarak değerlendirmiştir¹⁴⁶⁰.

Ayrıca, Türkiye basınında yer alan yazılarda, BM Güvenlik Konseyi’nin 15 Haziran 1983 tarihinde Kıbrıs’taki Barış Gücü’nün görev süresini altı ay daha uzatan kararı¹⁴⁶¹, hemen ertesinde Kıbrıs Türk Federe Meclisi’nin almış olduğu self determinasyon kararı geniş yankı bulmuş ve bu iki karara önemli ölçüde yer verilmiştir. Fahir Armaoğlu’nun, ise selfdeterminasyon kararının en mühim tarafının bağımsızlık ilânını en sona bırakarak, Denktaş-Kipriyanu, Denktaş-Makarios doruk anlaşmaları çerçevesinde toplumlararası görüşmelere kapıyı açık bırakması, görüşmelerde eşitlik prensibine değinmesi olduğunu vurgulamıştır¹⁴⁶².

¹⁴⁵⁸ Tanju AKERSON, “Yeşiladada Neler Oluyor?”, **Güneş**, 10 Haziran 1983, s. 1, 8.

¹⁴⁵⁹ Erol MANİSALI, “Kıbrıs’tan İzlenimler”, **Yeni Asır**, 11 Haziran 1983, s.5.

¹⁴⁶⁰ Haluk ÜLMAN, “Kıbrıs’tan İzlenimler”, **Dünya**, 20 Haziran 1983, s.8; Aynı yazı için bkz. H. ÜLMAN, “Bağımsızlığa Doğru”, **Hürriyet**, 21 Haziran 1983, s.10; H. ÜLMAN, “Bağımsızlığa Doğru”, **Birlik**, 23 Haziran 1983, s.1; Ayrıca bkz. Haluk ÜLMAN “Bağımsız Kıbrıs Türk Devleti Mi?”, **Kıbrıs Postası**, 9 Haziran 1983, s.5.

¹⁴⁶¹ BM Güvenlik Konseyi’nin 15 Haziran 1983 tarihli toplantısında Kıbrıs’taki Barış Gücü’nün görev süresi 15 Aralık 1983’e kadar altı ay daha uzatılmıştı. Alınan kararda BM Güvenlik Konseyi’nin 4 Mart 1964 tarihli kararı ile ondan sonraki ilgili kararları yeniden teyid edilmiş ve 19 Mayıs 1979’da yapılan on maddelik Denktaş-Kipriyanu Zirve Anlaşmasına destek belirtilmiştir. KTFD’nin Birleşik Amerika ve BM nezdindeki temsilcisi Nail Atalay ise, BM Güvenlik Konseyi’nin Kıbrıs’taki Barış Gücü’nün görev süresini uzatmak üzere yapılan toplantıda, konuşarak 1963 Aralık ayında Rum saldırılarının başlaması ile “Kıbrıs Hükümeti’nin” mevcudiyetini yitirdiğini ve adada yasal ve anayasal bir hükümet olduğunu tekrarlayarak Rum yönetiminin kendisini Kıbrıs hükümeti olarak takdim etmesini eleştirmiştir. Atalay, konuşmasında gerçeklerin gözardı edilmesi durumunda KTFD’nin bağımsızlığını ilan edebileceğini vurgulamıştır. Bkz. **Bozkurt**, 16 Haziran 1983, s.1; **Birlik**, 16 Haziran 1983, s.1; **Halkın Sesi**, 16 Haziran 1983, s.1; **Kıbrıs Postası**, 16 Haziran 1983, s. 1, 3

¹⁴⁶² Fahir ARMAOĞLU, “Kıbrıs’ta İki Gelişme”, **Tercüman**, 19 Haziran 1983, s.12.

Ali Sirmen de, “bu iki olayın üst üste gelmesi, KTFD’nin Güvenlik Konseyi kararına tepki göstermesi şeklinde yorumlanmamalıdır. Tam tersine KTFD Başkanı Rauf Denktaş, Güvenlik Konseyi kararını, son genel kurul kararına atıf yapmamış olması dolayısıyla olumlu karşıladıklarını belirtmiş bulunmaktadır” şeklinde düşüncelerini ifade ederek self determinasyon kararının 15 Haziran’da yapılan BM Güvenlik Konseyi’ne tepki olmadığı konusunda kamuoyunu aydınlatmıştır. Sirmen yazısında ayrıca “bu durumda şimdi ne olacak” sorusuna yanıt aramış ve “Ankara’nın, aceleyle getirilmiş bir kendi yazgısını ilân kararının Türkiye’ye askeri ve politik açıdan sorunlar getireceğini” düşündüğünü öne sürmüştür¹⁴⁶³.

Kıbrıs Türk toplumunun kendi kaderini kendinin tayin etme hakkını vurgulayan tarihi kararı Kuzey Kıbrıs’ta sevinç yaratmıştır. Lefkoşa’da 18 Haziran 1983’te yayınlanan Türkçe gazeteler, federe meclisin kararını manşetlerine şöyle yansıtmışlardır.

Halkın Sesi “Tarihimizde dönüm noktası”, “Halkımızın kendi kaderini bizzat belirleme hakkına sahip olduğunu meclisten tüm dünyaya haykırdık”¹⁴⁶⁴ derken; Kıbrıs Postası “ Self-determinasyon hakkı hiçbir şekilde ortadan kaldırılamaz”¹⁴⁶⁵; Birlik gazetesi “Meclis kararı verdi”, “Türk halkı kendi kaderini belirlemesi için Self-determinasyon hakkına sahiptir”¹⁴⁶⁶; Bozkurt “Tarihi meclis kararı 6’ya karşı 33 oyla onayladı”¹⁴⁶⁷ başlıklarını kullanmışlardır.

Türkiye basınından Güneş ise “Kıbrıs Türk toplumunun kendi kaderini tayin hakkı mecliste görüşüldü”, “Kıbrıs’ta bağımsızlığa ilk adım” şeklinde manşetten vermiştir¹⁴⁶⁸.

Kıbrıs Türk basınından Birlik gazetesi self determinasyon kararını büyük bir coşku içinde karşılamıştır. Tarık Dağ “Bakarmısınız” adlı köşesindeki “İşte Demokrasi” başlıklı yazısında mecliste alınan self determinasyon kararını demokrasinin gereği olarak nitelendirmekte ve karara olumsuz oy veren CTP’yi “Fikir ve düşünceleri Türk halkının yapısına ters düşen, sahibi oldukları ideolojinin dıştan kaynaklandığı konusunda söylentiler bulunan bir partinin hükümetin meclise sunduğu tasarıya aleyhte

¹⁴⁶³ Ali SİRMEN, “ KTFD’de Önemli Gelişmeler”, **Cumhuriyet**,19 Haziran 1983, s.3.

¹⁴⁶⁴ **Halkın Sesi**, 18 Haziran 1983, s.1.

¹⁴⁶⁵ **Kıbrıs Postası**, 18 Haziran 1983, s.1.

¹⁴⁶⁶ **Birlik**, 18 Haziran 1983, s.1.

¹⁴⁶⁷ **Bozkurt**, 18 Haziran 1983, s.1.

¹⁴⁶⁸ **Güneş**, 18 Haziran 1983, s.1.

oy kullanmasını demokrasiye olan yakınlığımızla hoş görmeye çalışıyoruz. Ancak demokrasinin yarattığı bu siyasi parti, temsil ettiği kesim kadar demokrasiye yatkın olmuş olsaydı, halkın bağımsızlık konusunda gösterdiği coşkuya kulaklarını tıkayamazdı” şeklinde eleştirmektedirler¹⁴⁶⁹.

6) Self Determinasyon Kararına Rum Liderliğinin ve Basınının Tavrı

3 Haziran 1983 tarihli KTFD Meclisi'nin çalışmaları, Kıbrıs Türklerinin self determinasyon hakkını içeren kararlar alma hazırlığında olması üzerine, KRY Dışişleri Bakanı Nikos Rolandis, kararın BM Genel Sekreteri Cuellar'a şikâyet edilmesi için Kıbrıs Rum Temsilcisine talimat vermişti. Rolandis şikâyet mektubunun BM ve Güvenlik Konseyi belgesi olarak üye ülke temsilcilerine dağıtılmasını da istemişti.

KTFD Başkanı Rauf Denктаş da, Rumların self determinasyon kararını BM Genel Sekreterine şikâyet edecek olmalarından memnun olduğunu belirterek, diplomatik bir ifadeyle “*Rum Yönetiminin bizi Birleşmiş Milletlere şikâyeti Türk toplumuna bu kararı neden aldığı derinlemesine anlatma olanağı sağlayacaktır. Rumların haklarımızı elimizden almak için giriştikleri mücadele karşısında haklarımızı sonuna kadar koruyacağız*”¹⁴⁷⁰ demiştir.

Self determinasyon karar tasarısı ve bağımsızlık ilânı Kıbrıs Rum kesiminde endişe yaratmıştı. Zira Rum basınından Fileleftheros, 13.6.1983 tarihinde, manşetinde “Türk Tehditleri Bizi Paniğe Sokmamaktadır” başlığını kullanarak KRY İçişleri ve Savunma Bakanı H. Benjamin'in “*Türklerin artan tehdit ve girişimlerini endişe ile ancak, serinkanlılıkla izliyoruz. Yalnız duyduğumuz endişe bizi ne fevri tepkilere ne de Türklerin tekliflerini kabule zorlayacaktır. Türk tehditleri bizi paniğe sokmamaktadır*” şeklindeki sözlerine yer vermişti¹⁴⁷¹.

Self determinasyon kararı Türk basınında büyük bir sevinçle karşılanırken Rum basınında ise telâşla, endişe ile karşılanmıştır¹⁴⁷².

Krigas gazetesi “Denктаş'a referandum yolu açıldığını ileri sürerken”, Eleftherotopia ise bu kararın “büyük tehlike ve tedhiş teşkil ettiğini” ileri sürmüştür.

¹⁴⁶⁹ **Birlik**, 23 Haziran 1983, s.1.

¹⁴⁷⁰ **Cumhuriyet**, 13 Haziran 1983, s.1.

¹⁴⁷¹ **KKTC Milli Arşivi**; K No: 3 , Dem No: 153 A (Tanınma İsteğimize Rum Tepkileri, Mayıs-Ekim 1983), KTFD Enformasyon Dairesi Hizmete Özel Bülten, s.6.

¹⁴⁷² **Milliyet**, 19 Haziran 1983, s.5; **Tercüman**, 19 Haziran 1983, s.1, 4.

Eleftherotopia kararın yumuşak olmasına rağmen hem BM için hem de Rum yönetimi için “sürekli bir tehdit ve tehlike teşkil edeceğini” iddia etmiştir¹⁴⁷³.

Kıbrıs Rum Yönetimi lideri Kipriyanu, 18 Haziran’da yapmış olduğu açıklamada Kıbrıs Türk toplumunun bağımsız bir devlet ilân edeceğine inanmadıklarına değinerek, “Türklerin bir gün bunu yapabileceklerini, ancak böylesine önemli bir konuda tek yanlı bir davranışla tümüyle yalnızlığa itildikleri bir dönemi seçmelerinin olanaksız olduğunu” iddia etmiştir. Kipriyanu “böyle bir dönemde kendilerini BM ile karşı karşıya getirecek bu tür bir harekette bulunacaklarını sanmak, aklın alabileceği bir şey değildir. Bütün bunlara karşın alınması gereken bütün önlemler alınmıştır. Yapılması gereken her şey yapılmıştır. Uyanık bulunmayı sürdürüyor ve gerekli her girişimde bulunuyoruz”¹⁴⁷⁴ diyerek bağımsızlık ilânına karşı önlemlerin alındığını da açıklamıştır.

KTFD Başkanı Rauf Denктаş “self determinasyon kararından” hemen bir gün sonra yaptığı açıklamada, KTFD’nin Kıbrıs anlaşmazlığının çözümüne ilişkin olarak kabul ettiği selfdeterminasyon kararı ışığında Kipriyanu ile görüşmeye hazır olduğunu bildirmiştir¹⁴⁷⁵. Denктаş’ın “görüşmeye hazırım” kararı Rumları şaşırtmış ve Rum basınında yankı bulmuştur. Denктаş’ın demecine geniş yer veren Ta Nea gazetesi “Denктаş’ın kendi bölgesinde bağımsız bir devlet kurmaya çalıştığını ve kurulacak devleti ilk olarak Kıbrıs hükümetine tanıtmak istediğini” öne sürerken Alihtia gazetesi ise Kıbrıs Rum Yönetimi lideri Kipriyanu’nun bu daveti kabul etmeyeceğini yazmıştır. Sağcı Simerini gazetesi de Federe Meclisin aldığı son kararın Rum hükümet çevrelerinde yumuşak bulunduğu ve BM Güvenlik Konseyine başvuruyu gerektirecek bir karar olmadığını duyurmuştur. Gazete bu kararın uygulanması durumunda buna sert tepki göstereceklerini ve Güvenlik Konseyine başvuracaklarını belirtmiştir¹⁴⁷⁶.

Kıbrıs Türk basınından Birlik gazetesinde yer alan bir köşe yazısında, Denктаş’ın Rum lideri Kipriyanu’ya yaptığı çağrının Meclise ve Türk halkına gösterilen saygının nişanesi olduğu vurgulanmıştır. Tarık Dağ “Demokrasi” başlıklı köşe yazısında şu şekilde ifade etmiştir:

¹⁴⁷³ **Tercüman**, 19 Haziran 1983, s.1 ve 4; **Yeni Asır**, 19 Haziran 1983, s.7.

¹⁴⁷⁴ **Cumhuriyet**, 19 Haziran 1983, s.1.

¹⁴⁷⁵ **Tercüman**, 19 Haziran 1983, s.4; **Cumhuriyet**, 19 Haziran 1983, s.1; **Dünya**, 22 Haziran 1983, s.8; **Milliyet**; 19 Haziran 1983, s.5; **Birlik**, 21 Haziran 1983, s.1.

¹⁴⁷⁶ **Tercüman**, 20 Haziran 1983, s.4.

“Federe Meclis’in kararından sonra, Devlet Başkanımızın bu kararın ışığında Rum liderliğine zirve toplantısı için yaptığı çağrı, devlet Başkanınca Meclise ve Türk halkına gösterilen saygının bariz nişanesidir. Önce meclisin kendisine yetki vermesini beklemiştir. Bu yetkiyi alınca verilen yetki çerçevesinde görüşme önerisinde bulunmuştur. Rum liderliğine bundan daha olumlu öneri düşünülemez. Rumların duygusal bir tepkiyle bu öneriyi derhâl hasır altı etmemeleri gerekmektedir. İyice düşünüp önerinin kaynağının halka dayandığını hesaba katarak değerlendirmelidirler.

Kipriyanu, Denктаş’la görüşmeyi kabul eder veya etmez bu kendilerinin sorunudur. Ancak kaçan fırsatların ardından daima olduğu gibi bir süre sonra saçlarını çekmek istemiyorlarsa, görüşmeyi kabul etmeliydiler”¹⁴⁷⁷.

Self determinasyon hakkının kabulü Rumları telaşlandırmıştır. Rum yönetimi, self determinasyon kararı alması üzerine KTFD’yi BM’ye şikâyet etmiştir. Rum Dışişleri Bakanı Rolandis, BM’deki daimi Rum delegesi Musuttas’a talimat göndererek, Türklerin selfdeterminasyon kararının BM Genel Sekreteri nezdinde protesto edilmesini, protesto mektubunun yazılı olarak BM Genel Kurul ve Güvenlik Konseyi üyelerine dağıtılmasını da talep etmiştir¹⁴⁷⁸. Rolandis selfdeterminasyonun, milletlerarası ilkeleri çiğneme olduğunu söylemiştir. Rum yönetiminin şikâyetinde “Kıbrıs Türklerinin bu hareketinin sadece yasa dışı bir eylem olmakla kalmadığı, aynı zamanda Türk tarafının şantaj yaptığını ve işgalin yarattığı oldu bittilerini pekiştirme politikasını açığa vurduğu” öne sürülmüştür¹⁴⁷⁹.

KTFD Başkanı Rauf Denктаş, kararın Kıbrıs Türk halkının özgür iradesinin bir sonucu olduğunu belirterek “*Rum Yönetiminin bizi BM’ye şikâyet etmesi Türk toplumunu sevindirmiştir. Rumların bu şikâyeti Türk toplumuna bu kararı neden aldığını derinlemesine anlatma olanağı sağlayacaktır. Rumların haklarımızı elimizden almak için giriştikleri mücadele karşısında haklarımızı sonuna kadar koruyacağız”* demiştir¹⁴⁸⁰.

¹⁴⁷⁷ **Birlik**, 23 Haziran 1983, s.1.

¹⁴⁷⁸ Rumların Federe Meclis kararını protesto ettiğine ilişkin haber 21.6.1983 tarihli tüm Rum basınında yer almıştır. Bkz. **Tercüman**, 22 Haziran 1983, s.4; **KKTC Milli Arşivi**; K No: 3, Dem No: 153 A (Tanınma İsteğimize Rum Tepkileri (Mayıs-Ekim 1983), KTFD Enformasyon Dairesi Hizmete Özel Bülten, s.6; **Dünya**, 22 Haziran 1983, s.8.

¹⁴⁷⁹ **Aynı yer**.

¹⁴⁸⁰ **Dünya**, 22 Haziran 1983, s.8; **Milliyet**, 22 Haziran 1983, s.5.

KRY Sözcüsü 20 Haziran'da verdiği demeçte, Federe Meclisin bu kararı almasının yasa dışı olduğunu iddia ederek, Denктаş'ın oldu bittileri koşul olarak öne sürmesinin tamamen kabul edilmez bir teklif olduğunu iddia etmiştir¹⁴⁸¹.

Kıbrıs Rum kesimi bir taraftan BM nezdinde protestolarda bulunurken bir taraftan da The Wall Street Journal gazetesine ilânlar vererek KTFD ve Türkiye aleyhine kampanya başlatmıştı. İlânların birinde “Kıbrıs sorununun çözümü Türk tarafının federal politikayı bırakmasına bağlıdır” şeklinde başlık kullanılarak “Birleşmiş Milletler, Avrupa Konseyi ve 1975 Helsinki anlaşmasına bağlı Kıbrıs Cumhuriyeti'nin aynı örgütlere üye, Türkiye Cumhuriyeti tarafından istila edilmiş olduğu, ülke topraklarının yüzde kırkının sayıları 35 bini bulan Türk birliklerinin kontrolü altında tutulduğu”, “NATO tarafından giydirilen, silahlandırılan binlerce Türk askerinin adayı istilâ ettiği” iddia ediliyordu¹⁴⁸².

Self determinasyon kararına Amerika'nın ve dış dünyanın tepkisi oldu. Geçmişten beri Kıbrıs'ı NATO üyesi Yunan'a vermek siyaseti güden Amerika, hiçbir zaman Kıbrıs Türk tarafını anlamak istememiştir¹⁴⁸³. Rauf Denктаş, Amerika'nın Rum'dan yana ağırlık koymalarını Yunan lobisinin etkisine ve Kıbrıs'ı Yunanistan'a verme siyasetine bağlamaktadır¹⁴⁸⁴.

B) BAĞIMSIZLIK İÇİN REFERANDUM YASA TASARISI

1)Tasarının Hazırlanışı ve Referandum Konusunda KTFD'de Yaşanan Gelişmeler

13 Mayıs 1983 tarihli BM Genel Kurul kararından hemen sonra Kıbrıs Türk toplumunda bağımsızlık istekleri gündeme gelmiştir. Karardan sonra KTFD Başkanı Rauf Denктаş, daha adaya dönmeden Times gazetesine verdiği demeçte federasyona dayalı bağımsız bir devlet kurmak için referanduma gidileceği yolunda açıkça beyanatta

¹⁴⁸¹ **Dünya**, 22 Haziran 1983, s.8; **Birlik**, 21 Haziran 1983, s.1.

¹⁴⁸² **Dünya**, 22 Haziran 1983, s.8.

¹⁴⁸³ **KKTC Cumhurbaşkanı Rauf R. DENKTAŞ ile 26.01.2005 tarihinde KKTC Cumhurbaşkanlığı Sarayı'nda yapmış olduğumuz görüşmeden**

¹⁴⁸⁴ **Aynı görüşmeden;** Rauf R. Denктаş “self determinasyon kararına Amerika'nın ve dış dünyanın tepkisini nasıl karşıladıklarını şöyle ifade etmiştir: “Rumların tepkisi doğaldı da Amerikanın, Amerikalıların bizi bir türlü anlamamak istemesi doğal değildi. Yani Rum'dan yana ağırlıklarını koymalarını biz hep Yunan lobisinin etkisine hamlettik. Halbuki sonradan o günlerin arşiv belgelerini okuyunca görüyoruz ki onun ötesinde, bir şeyler var. Yani Amerikanın kendi siyaseti Kıbrıs'ı Yunan'a vermek. Bu kararı vermiş kendisi önceden. Niçin? Makarios'a güvenmiyor. Makarios Sovyetleri Kıbrıs'a getirebilir diye korku içindedir. Ve NATO üyesi Yunanistan'a vermek suretiyle rahatlamak istemektedir. Maalesef bu ana siyaseti, bugüne kadar takip ettiği siyasetin pelerini teşkil etmiştir. Bu nedenle hiçbir zaman ortada kalamamışlardır, hiçbir zaman Türk tarafını anlamak istememişlerdi”; **Aynı görüşmeden.**

bulunmuş; Anadolu Ajansı'nın referandumun yapılmasında nasıl bir yöntem uygulanacağı sorusuna da "referandum tüm halk temsilcileriyle anlaşarak demokratik bir şekilde yapılacak" şeklinde cevap vererek bağımsızlık için halk oylaması yapılacağını tüm dünya kamuoyuna duyurmuştu. Hatta Denктаş, BBC radyosuna vermiş olduğu demeçte halk oylamasını bağımsızlık konusunda ilk adım olarak nitelendirmişti.

Denктаş'ın bağımsızlık için referanduma gidileceği yönündeki açıklamaları, gerek diplomatik çevrelerde gerekse Türkiye ve Kıbrıs Türk kamuoyunda, basınında geniş yankı uyandırmıştır. 19 Mayıs 1983 tarihli Kıbrıs Türk basını coşkulu bir şekilde bağımsızlık ilânına yer verirken referandum konusunu da manşetten büyük puntolarla yansıtmıştır. Birlik gazetesi "Bağımsızlık İçin Referandum Yapacağız" diye manşet atarken Kıbrıs Postası Rauf Denктаş'ın "Referanduma Gideceğiz" sözlerini, Söz gazetesi de referanduma başvurulacağını manşetten vermiştir.

Bağımsızlık için referandum KTFD'de güncel bir konu haline gelmişti. Siyasi partilerden, yüksek düzeydeki yetkililerden, sokaktaki vatandaşa kadar herkesin yaşantısına girmiş, en ateşli tartışma konusu olmuştur¹⁴⁸⁵.

Ergun Balcı "Kıbrıs" başlıklı yazısında "referandumun, Rumları federasyona yönelik görüşmelere zorlamak için taktik yada baskı aracı olarak düşünüldüğünü" belirtmiştir¹⁴⁸⁶.

a) Referandum Konusuna KTFD'deki Siyasal Partilerin Bakışı

KTFD'de bağımsızlık için referanduma gidilmesine TKP ve CTP şiddetle karşı çıkmış, bu olgunun KTFD ve Türkiye'yi dünya kamuoyunda çok güç duruma sokacağı inancında olmuşlardır. İki muhalefet lideri Rumların sorunu yokuşa sürme çabalarına rağmen, Rauf Denктаş'ın toplumlararası görüşmelerde hiçbir ilerleme olmadığı yönündeki savını da kabul etmemiş, aksine ağır da olsa mesafe alındığını söylemişlerdir. CTP Başkanı Özker Özgür'in düşüncesi şu olmuştur; "1974'ten önce üniter devleti görüşüyorduk. Şimdi federasyonu görüşüyoruz. Dünya artık iki toplumlu bağımsız, bağlantısız federasyon tezini kabul etmiştir. 1974'ten önce Türk toplumu adanın her yanına dağılmıştı, bugün özerk bölgemiz var. Yasama ve yargı organları konusunda ilerleme var. Pireye kızıp yorgan yakmayalım. Bağımsızlık ilânı çılgınlıktır. BM hatasını bir başka hatayla düzeltemeyiz"¹⁴⁸⁷. Özgür, selfdeterminasyon hakkının

¹⁴⁸⁵ Cumhuriyet, 7 Haziran 1983, s.1.

¹⁴⁸⁶ Cumhuriyet, 7 Haziran 1983, s.11.

¹⁴⁸⁷ Aynı yer.

görüşmeler için bir “baskı aracı” olarak kullanılmasına karşı çıkararak; “*Bu kutsal bir haktır. Ayrıca dünyada kimseye bunu yutturamayız. Türk tarafı legal çizgiden ayrılmamalı. Bu çizgide de 1960 Anlaşmaları ile doğan Kıbrıs Devleti’ni yaşatmaktır. Bağımsızlık ilân edilirse Türkiye’nin 1960 anlaşmasından doğan garantörlük hakkı da sona erer. Türkiye’de illegal duruma düşer*” demiştir. TKP Başkanı Alpay Durduran ise referandumun dünyada bütün kuşkuları arttıracığı iddiasında bulunmuştu. İki muhalefet lideri bağımsızlık ilânı öncesinde yapmış oldukları açıklamalarda bağımsız Kıbrıs Türk devletinin ekonomik açıdan yaşamayacağı düşüncesinde olmuşlardır¹⁴⁸⁸.

Bu dönemde CTP ekipleri de KTFD köylerini dolaşarak “self determinasyon kararı” ve “referandum” konusunda konuşmalar yapmış, halktan self determinasyonu ve referandumu desteklememelerini istemişlerdir. Buna karşılık UBP de köylere giderek “referandum konusunda gerekli açıklamalarda bulunmuştur¹⁴⁸⁹.”

SDP, bağımsızlık ilânı için referandum yapılması gerektiğini savunan bir parti olmuştur. O dönemde bir basın bildirisi yayınlayan SDP Sözcüsü ve Rauf Denктаş’ın oğlu Raif Denктаş “*bağımsızlık ilânının toplumsal bir hareket olduğunu*” ve bu nedenle “*devrim niteliği taşıması gerektiğini*”, “*halkın güven duymadığı hükümetin, halktan self determinasyon isteyememesi gerektiğini*”, “*referandumun halkın evet veya hayır diye cevaplandırabileceği biçimde açık ve net olması gerektiğini*” savunmuştur. Raif Denктаş, bildirisinde iktidardaki partileri şiddetle eleştirerek “*Bağımsızlık isteyen halka çetrefilli referandum sorusu yöneltilerek bağımsızlık için verilecek evet oylarının üzerine oturarak lale devri hayatını sürdürmeye yeltenecek olanlar. Milli davayı çok sömürdünüz, artık yeter!*” demiştir.¹⁴⁹⁰

TKP’den istifa eden Fuat Veziroğlu “Bağımsızlık İçin Referandum Yasa Tasarısı” hazırlıklarını sürdürerek halkın kendi kaderini tayin hakkı konusunda karar vermeye halktan başka hiç kimsenin yetkili olmadığını, referandum yapılması gerektiği fikrini savunmuştur¹⁴⁹¹. Gerek selfdeterminasyon karar tasarısının gerekse referandum yasasının savunuculuğunu yapan Veziroğlu self determinasyon karar tasarısına, Referandum yasa tasarısının da meclise sunulması koşuluyla olumlu oy vermeyi kabul

¹⁴⁸⁸ Aynı yer.

¹⁴⁸⁹ Tercüman, 9 Haziran 1983, s.14.

¹⁴⁹⁰ Cumhuriyet, 15 Haziran 1983, s.11.

¹⁴⁹¹ Kıbrıs Postası, 9 Haziran 1983, s.1; Birlik, 9 Haziran 1983, s.1.

etmişti¹⁴⁹². Veziroğlu referandum konusunda “Referandum Yasa Tasarısı” hazırlıklarını sürdürmüştür.

Referandum değişiklik tasarısı hazırlanmaya başlanılmıştır. KTFD Bakanlar Kurulu “Referandum Yasa tasarısı” üzerinde durarak böyle bir tasarı hazırlamıştı¹⁴⁹³. Self determinasyon kararından sonra KTFD Bakanlar Kurulu’nca ilk etapta 24 Haziran’da Federe Meclise sunulması beklenen Referandum Yasa Tasarısı sunulamadı. Tasarı aynı zamanda Ankara’nın görüşüne iletilmişti ve onun görüşü bekleniyordu. Tasarının meclise sunulmaması gerek UBP’yi gerekse Fuat Veziroğlu’nu harekete geçirmişti.¹⁴⁹⁴ UBP Genel Başkanı ve Başbakan Mustafa Çağatay’ın başkanlığında 25 Haziran 1983’te toplanan UBP yönetim kurulu ve parti meclis grubu referandum yasa tasarısına ilişkin görüşmelerde bulunarak bunun en kısa zamanda federe meclis gündemine sunulmasını istemiştir¹⁴⁹⁵.

14 Haziran 1983’te toplanan KTFD Bakanlar Kurulu “ Referandum Yasası”nın meclisin tatile girmeden önce (8Temmuz’dan önce) çıkarılması üzerinde durmuştur¹⁴⁹⁶.

Türkiye basınında self determinasyon kararından sonra bağımsızlık için ikinci adım olarak referandum yasının kabul edilerek bağımsızlık konusunda halk oyuna gidilmesi üzerinde durulmuştur. Bu konuyu işleyen yazılara yer verilmiştir.

Kıbrıs Türk kesiminde bu gelişmeler yaşanırken Kıbrıs Rum kesiminde yayınlanan gazeteler, Denktaş’ın bağımsızlık ilân etme girişiminin Batı’nın ve özellikle ABD’nin baskıları sonucunda ertelendiğini öne sürmüştü. Rum gazeteleri bağımsız devlet kurma girişiminin “şantaj” olduğunu iddia ettiler. Rumca yayınlanan Simerini gazetesi referandum yasa tasarısının KTFD meclisine sunulmamış olmasını, bağımsızlık ilânının ertelenmesine kanıt olarak göstermiştir¹⁴⁹⁷.

Türk basınında, Referandum Yasa Tasarısının gecikmeli olarak KTFD Bakanlar Kurulu’nca Kıbrıs Türk Federe Meclisi’nin 1 Temmuz 1983 tarihindeki birleşiminde sunulacağı beklentisi vardı. Ancak hükümet, 4 Temmuz’da İsviçre’nin Cenevre kentinde yapılacak olan Denktaş-Cuellar görüşmesi öncesinde dünyanın tepkisini

¹⁴⁹² **Cumhuriyet**, 26 Haziran 1983, s.1.

¹⁴⁹³ **Tercüman**, 9 Haziran 1983, s.14.

¹⁴⁹⁴ **Aynı yer.**

¹⁴⁹⁵ **Tercüman**, 9 Haziran 1983, s.14.

¹⁴⁹⁶ **Cumhuriyet**, 16 Haziran 1983, s.11.

¹⁴⁹⁷ **Cumhuriyet**, 27 Haziran 1983, s.11.

çekmemek ve referandum adımının yanlış değerlendirilmemesi için bu kararını daha sonraki tarihlere ertelemiştir.

Hükümetin bu yasa önerisiyle ilgili görüşünü 1 Temmuz 1983'teki meclis birleşiminde açıklayan Başbakan Çağatay, "bu safhada dünyayı Kıbrıs Türklerinin yanına almanın önemini dikkate alarak Denктаş-Cuellar görüşmesini menfi yönde etkilememek için" yasa önerisini meclise sunmadıklarını söylemiştir¹⁴⁹⁸.

Hükümetin referandum yasa tasarısını Meclis'e sunmamasına karşılık Lefkoşa Bağımsız Milletvekili ve Meclis Hukuk ve Siyasal İşleri Başkanı Fuat Veziroğlu yasa önerisini Meclis'e sunmuştur¹⁴⁹⁹. Hükümet Veziroğlu'nun sunduğu yasa tasarısına katılmakla birlikte yanlış değerlendirilmemesi için kararını daha ileriki bir tarihe ertelemiştir. Başbakan Mustafa Çağatay, 1 Temmuzda Mecliste yapmış olduğu konuşmasında "*Sayın Veziroğlu'nun teklif olarak sunduğu kanun tasarısına katılmakla birlikte şu safhada bu adımın yanlış değerlendirilmemesi için hükümetin kararını daha ileri bir tarihte açıklamak yararlı olacaktır*" demiştir¹⁵⁰⁰. Hükümetin savunmasına rağmen Veziroğlu'nun meclise sunduğu bu öneri UBP içinde görüş ayrılıklarına yol açarken TKP ve CTP Veziroğlu'nun önerisini desteklemeyeceğini bildirmiştir¹⁵⁰¹.

KTFD'nin Hukuki ve Siyasi İşler Başkanı Fuat Veziroğlu da self determinasyon yoluyla bağımsızlık sağlamak için meclise bir referandum yasası sunduğunu ifade ederek, "*şahsi kanaatim, bu yılın sonunu aşmadan bağımsız devlet ilanı olacaktır*" diyerek KTFD'nin bağımsızlığı konusunda şunları söylemiştir; "*Mayısta çıkan BM'nin Kıbrıs hususundaki kararı, Kıbrıs halkı için bir dönüm noktası olmuştur. Kıbrıs Türk halkı, Rum tarafının iki de bir görüşme masasını terk edip, beynelmilel kuruluşlara gitmeleri, artık tahammül edilmez bir hal almıştır. Rumların bir devlet, bizim bir toplum olarak görülmemiz, Rumların bu tavrına eklenince , kendi bağımsız devletimizi kurmamız kesinlik kazanmıştır. Bundan dolayı federe meclis 17 Haziran'da self determinasyonu vurgulamıştır. Ardından selfdeterminasyon yoluyla bağımsızlık sağlamak için meclise geçen hafta bir referandum yasa tasarısı sundum. Federe Meclis en erken zamanda bunu görüşecek ve kabul edecek. En yakın zamanda Kıbrıs bağımsız devlet olacaktır.*"

¹⁴⁹⁸ Cumhuriyet, 2 Temmuz 1983, s.4.

¹⁴⁹⁹ Aynı yer.

¹⁵⁰⁰ Tercüman, 2 Temmuz 1983, s.4; Cumhuriyet, 2 Temmuz 1983, s.3.

¹⁵⁰¹ Cumhuriyet, 3 Temmuz 1983, s.7.

Kişisel kanım,, bu yılın sonunu aşmadan bağımsız devlet ilanı olacaktır. KTFD bu noktada da Türkiye'yi dinlemeyecek duruma varmıştır. Aslında referandum Cuma günü (1 Temmuz) sunuldu ve aynı gün geçecekti. Fakat Denктаş'ın arzusu ile ertelendi. Denктаş'ın BM Genel Sekreterine durumu açıklaması için ertelendi. Türkiye bu meseleye karışırsa Kıbrıs halkı bunu dinlemeyecektir. Denктаş halkı yarı yolda bırakma durumuna düşmek istememekteydi”¹⁵⁰².

Veziroğlu'nun bu açıklamasıyla Kıbrıs Türk basını, referandumun meclise sunulmasının Denктаş'ın isteği ile ertelendiğini kamuoyuna duyurmuştur. Veziroğlu, Denктаş'ın bağımsızlığı “Türkiye'ye rağmen” ilan edeceği izlenimini kamuoyuna yansıtarak Türkiye'ye yönelik dış dünyanın tepkilerini hafifletmeyi düşünmüş olabilir.

Referandum yasa tasarısının meclise sunulmamasında Cenevre'de yapılacak olan Denктаş- Cuellar görüşmelerinin etkisi olmuştur¹⁵⁰³.

Rauf Denктаş'ın, BM Genel Sekreteri Cuellar ile Cenevre'de 4 Temmuz 1983'te yaptığı görüşmede Cuellar'a Kıbrıs Türk Federe Meclisince kabul edilen self determinasyon yasası ile Referandum Yasa Tasarısının bir suretini de sunmuştur. Denктаş görüşmeden sonra basın mensuplarının Referandum Yasa tasarısının Meclis'te onaylanmasını geciktirip geciktirmeyeceği yolundaki bir soruya karşılık verirken “Ada'ya döndükten sonra ilgililere bilgi vereceğim, Cuellar'ın girişimlerinden alınacak sonucu makul bir süre içinde beklemeyi uygun buluyorum. Ancak kesin karar meclise ait olacaktır” demiştir. KTFD Başkanı Denктаş bu sözleriyle referandumun yapılıp yapılmamasını Cuellar'ın girişimlerinden alınacak sonuca bağlayacaklarını ve kesin kararın Meclise ait olduğunu kamuoyuna açıklamıştır¹⁵⁰⁴.

BM Genel Sekreteri görüşmelerden sonra yapmış olduğu açıklamalarda KTFD Meclisine sunulmuş olan referandum kanun tasarısının geri çekileceğini iddia etmişti. Denктаş-Cuellar görüşmelerine katılan ve referandum yasa tasarısını meclise sunmuş olan Veziroğlu da Londra'dan dönmeden önce yaptığı açıklamasında “Cuellar'ı yalanlamıştı”. Veziroğlu açıklamasında “*Teklif sahibi dışında kimsenin kanun tasarısını geri alamayacağı ve benim de bu yolda bir niyetim olmadığına göre böyle bir durum söz konusu değildir. Sayın Cuellar'ın bu karara nasıl vardığını*

¹⁵⁰² Tercüman, 5 Temmuz 1983, s.4; Milliyet, 5 Temmuz 1983, s.5.

¹⁵⁰³ KKTC Cumhurbaşkanı Rauf R. DENKTAŞ ile 26.01.2005 tarihinde KKTC Cumhurbaşkanlığı Sarayı'nda yapmış olduğumuz görüşmeden.

¹⁵⁰⁴ Milliyet, 10 Temmuz 1983, s.5.

anlamıyorum. 4 Temmuz'da Genel Sekreter ile yapılan görüşmelerde ben de hazır bulunmuş ve bunun tam tersini kendilerine ifade etmişim” dedi¹⁵⁰⁵.

2)Tasarının KTFD Meclisine Sunulamamasının Kıbrıs Türk Basınındaki Yankıları

KTFD'de Referandum Yasa Tasarısının hükümetçe Federe Meclise iletilmemesi çeşitli yorum ve tepkilere yol açmıştır. 3 Temmuz günü yayınlanan KTFD gazeteleri manşetlerini tümüyle bu konuya ayırmışlardır.

K.T.Ö.S.'ün yayın organı olan ve sol cephede bağımsızlık ilânına destek veren tek gazete olan Söz gazetesi “Kuzey Kıbrıs Cumhuriyeti'nin kurulmaması için, Amerika'nın Türkiye'yi, Türkiye'nin Denктаş'ı bastırmaya devam ettiğini” öne sürerek “halkın, emperyalizmin ağa babası Amerika'ya cevabını vermesi için Meclis'in daha fazla gölge etmemesi gerektiğini” savunmuştur¹⁵⁰⁶.

Bozkurt gazetesi, “Denктаş'ın referandum yasa tasarısının dün (1 Temmuz) görüşülmesini ertelemesinden dolayı hükümetle meclise teşekkür ettiğini”¹⁵⁰⁷ bildirmiştir.

Eski Cumhurbaşkanı Yardımcısı Dr. Fazıl Küçük'ün gazetesi olan Halkın Sesi ise “Referandum konusu ileri günlere kaldı. Bu kez de iyi niyet meselesi” Denктаş teşekkür etmiş”¹⁵⁰⁸ başlıklarını kullanmıştır.

UBP'nin organı durumundaki Birlik gazetesi ise, Referandum Yasa Tasarısının meclise sunulmamasını, “İyi niyetin bir kez daha ortaya konması” olarak değerlendirmiştir¹⁵⁰⁹.

CTP'nin yayın organı Yenidüzen ise “Türkiye Referandum Yasasına Yeşil Işık Yakmadı” başlığıyla manşetten vererek, koalisyon ortaklarının Türkiye ile temas kurabilmek için meclis oturumunu üç kez ertelediğini, Federe Meclise Fuat Veziroğlu tarafından sunulan “Referandum Yasa Önerisi”nin Türkiye'den gerekli desteği görmemesi nedeni ile Hukuk ve Siyasi İşler Komitesi'ne havale edilerek beklemeye bırakıldığını yazmıştır¹⁵¹⁰.

¹⁵⁰⁵ **Tercüman**, 10 Temmuz 1983, s.4; **Milliyet**, 10 Temmuz 1983, s.5.

¹⁵⁰⁶ **Söz**, 3 Temmuz 1983, s.1.

¹⁵⁰⁷ **Bozkurt**, 3 Temmuz 1983, s.1.

¹⁵⁰⁸ **Halkın Sesi**, 3 Temmuz 1983, s.1.

¹⁵⁰⁹ **Birlik**, 3 Temmuz 1983, s.1.

¹⁵¹⁰ **Yenidüzen**, 5 Temmuz 1983, s.1.

Sonuçta bağımsızlık ilânı öncesinde Kuzey Kıbrıs'ta halk oylamasına gidilmedi. Meclise sunulan referandum yasa tasarısı da geri çekilmiştir. KTFD Başkanı Rauf Denктаş ve KTFD Hükümeti, dış dünya karşısında Türkiye'yi zor durumda bırakmamak için referandumu bağımsızlık ilânı sonrasına bırakmışlardır.

Rauf Denктаş ile yapmış olduğumuz görüşmede bağımsızlık ilânı öncesinde referanduma gidilmesi durumunda Amerika ve İngiltere'nin Rumlardan ve KTFD'deki muhalefetten yana ağırlığını koyarak Türkiye'ye bağımsızlığın ilan edilmemesi yönünde yoğun baskı gelebileceğini açıklamıştır. Referandum sürecinde Amerika ve İngiltere, KTFD'de halk oylamasını istemeyen muhalif partilere desteğini arttırarak Türkiye'yi zor durumda bırakabilirdi.

Rauf Denктаş bağımsızlık ilânı öncesinde referanduma niçin gerek duymadıklarını “...Biz sonradan yapacağımız için evvelden bunu götürüp ortalığı ayağa kaldırmanın manası yoktu gibi. Bir bakıma eğer onu yapmış olsaydık, o zaman hakikaten Türkiye'nin üzerine bütün baskılar gelecekti. Yaptılar ama dursun diye.

Ve hatta referandumu bir günde yapamazsınız. Bir ay, bir müddet hatta toplantıda yapılacaktı. O süre içinde muhalefetin de ayağa kalkıp biz istemeyiz demesiyle son referandumlarda olduğu gibi, Amerika, İngiltere bunlardan yana ağırlığını koyup Türkiye'yi büyük zorluk içinde bırakabilirdi. Onun için dedik ki bunu evvela ilân edelim ondan sonra referanduma gidelim” şeklinde ifade etmiştir¹⁵¹¹.

C) BAĞIMSIZLIK ÖNCESİ GELİŞMELER, KKTC'NİN KURULUŞU AÇIKLAMALARI VE TÜRK BASININDAKİ YANKILARI

1) Denктаş-Cuellar Görüşmesi (4 Temmuz 1983)

KTFD Başkanı Rauf Denктаş ve beraberindeki heyet 4 Temmuz'da Cenevre'de BM Genel Sekreteri Cuellar ile 1,5 saat süren bir görüşme yapmıştır. Görüşme sırasında Dışişleri ve Savunma Bakanı Kenan Atakol, Türk görüşmeci Ümit Onan, Danışmanı Necati Ertekün, Federe Meclis Hukuk ve Siyasi İşler Komitesi Başkanı Fuat Veziroğlu da hazır bulunmuştur¹⁵¹².

Rumların BM Genel Kurulu'na yaptıkları başvuru sonucunda ortaya çıkan durum görüşülerek¹⁵¹³ BM Genel Sekreterine 13 Mayıs tarihli Genel Kurul kararının

¹⁵¹¹ KKTC Cumhurbaşkanı Rauf R. DENKTAŞ ile 26.01.2005 tarihinde KKTC Cumhurbaşkanlığı Sarayı'nda yapmış olduğumuz görüşmeden.

¹⁵¹² Cumhuriyet, 5 Temmuz 1983, s.12; Tercüman, 5 Temmuz 1983, s.4; Yenidüzen, 5 Temmuz 1983, s.1; Milliyet, 5 Temmuz 1983, s.6.

¹⁵¹³ Cumhuriyet, 5 Temmuz 1983, s.12; Milliyet, 5 Temmuz 1983, s.6.

gelecek temaslarda esas alınmaması gerektiği hatırlatılmıştır¹⁵¹⁴. Denктаş görüşme sırasında Cuellar'a Kıbrıs Rumlarının kendi kendilerini Kıbrıs halkı, Türk halkını da etnik grup olarak görmeyi sürdürdüklerini, bunun toplumlararası görüşmelerin başlamasına engel oluşturduğunu anlatmıştır¹⁵¹⁵. Görüşmede Türk Heyeti Genel Sekretere self determinasyon kararı ile referandum yasa tasarısının bir suretini de sunmuştur.

Denктаş, toplantıdan sonra basına Genel Sekreterin mekik diplomasisi ve Rumların tıkadığı görüşme yolunu açma vaadinde bulunduğunu açıklayarak¹⁵¹⁶ yeni gelişmeler ve referandum için Cuellar'ın girişimlerinden alınacak sonucu makul bir süre için beklemenin yerinde olacağını söylemiştir¹⁵¹⁷.

Görüşme Kıbrıs Türk basınında da “Cuellar görüşme yolunu açmayı vaad etti”, “Mekik diplomasisi için Cuellar süre istedi” başlıklarıyla verilmiştir.

Genel Sekreter Cuellar, Rauf Denктаş ile yapmış olduğu görüşme sonrasında yaptığı açıklamada; Kuzey Kıbrıs'ta bağımsız bir devlet kurulmasına ilişkin haberleri “spekülasyon” olarak nitelendirmiş ve referandum tasarısının meclisten geri alınacağını iddia etmiştir. Cuellar'ın bu sözleri üzerine öneri sahibi Veziroğlu bir konuşma yaparak Cuellar'ı yalanlamış ve referandum önerisini geri alma gibi bir niyetlerinin olmadığını söylemiştir¹⁵¹⁸.

9 Temmuz'da Cenevre'den adaya dönen Denктаş, De Cuellar'ın Rumlar nezdinde gereken girişimleri yaparak Türk tarafının endişelerini giderecek bir tutum izleyeceğini vaat ettiğini açıklamıştır. Denктаş açıklamasında ayrıca; BM Genel Sekreterinin girişimlerinin sonucunu bekleyeceklerini ancak Rumların, iki kesimli federasyonun oluşmasını Kıbrıs Türklerinin ortaklık hakkını reddetmek suretiyle tıkamaları halinde, Kıbrıs Türklerinin 10 yada 20 yıl daha sırf dünyaya iyi niyet gösterilsin diye eli kolu bağı beklemeyeceklerini, bağımsız devlet konusunda gerilemenin söz konusu olmadığını kaydetmiştir. KTFD Başkanı, “Eğer Rumlar süratle, Cuellar vasıtasıyla beklediğimiz yanıtı getirmezlerse, referandum yasının tümünü meclisten geçirmek

¹⁵¹⁴ **Tercüman**, 5 Temmuz 1983, s.4.

¹⁵¹⁵ **Cumhuriyet**, 5 Temmuz 1983, s.12.

¹⁵¹⁶ **Aynı yer.**

¹⁵¹⁷ **Cumhuriyet**, 5 Temmuz 1983, s.12; **Yenidüzen**, 5 Temmuz 1983, s.1.

¹⁵¹⁸ **Milliyet**, 10 Temmuz 1983, s.5; Haluk ÜLMAN, “Sabır Mı Gerileme Mi?”, **Dünya**, 12 Temmuz 1983, s.8; KTFD Başkanı Rauf Denктаş'ın Cenevre'de BM Genel Sekreteri ile yaptığı görüşmeden sonra ortalıkta yayılan hava, “acaba Kıbrıs Türkleri ve Denктаş, bağımsızlık sözünden geri dönüş mü içindedirler” kuşkusunu yaratmıştır. Haluk Ülman da “Sabır Mı Gerileme Mi?” başlıklı yazısında bu konuya detaylıca yer vermiştir.

için çok neden ortaya çıkmış olacaktır” diyerek ¹⁵¹⁹ Rumlara gerekli uyarıyı da yapmıştır.

a) Görüşmenin Rum Basınındaki Yankıları

Rum basını görüşmelere büyük önem vererek, ilgili haberleri manşetten Kıbrıs Rum halkına duyurmuştur. Basın, görüşme öncesinde Kıbrıs konusunda Cuellar’ın teşebbüse geçmeye kararlı olduğu haberlerine yer vermiştir. Apoyevmatini gazetesi görüşme öncesi Cuellar’ın “*Denktaş’tan bağımsız devlet ilânını ertelemesini isteyeceğini, Denktaş’ın toprak ve anayasa konularındaki kesin tutumunu öğreneceğini*” iddia etmiştir¹⁵²⁰.

KTFD Başkanı ile BM Genel Sekreteri arasında yapılan görüşme Rum basınında hayal kırıklığı yaratmıştır. Görüşme haberini manşetten duyuran 5 Temmuz 1983 tarihli Krigas gazetesi haberinde “Denktaş- Cuellar görüşmesinden sonra BM Genel Kurulu’nun Kıbrıs konusunda aldığı son kararın buz dolabına kaldırıldığını” öne sürerken; Kipriyanu’nun Partisi Rum Demokratik Partisi’nin yayın organı olan Eleftherotipia da “Denktaş- Cuellar görüşmesinden olumlu sonuç alınmadığını” ileri sürmüştür. Fileletfheros ise Denktaş- Cuellar görüşmesini yorumlaması istenen BM Lefkoşa Sözcüsünün “çok yararlı bir görüş alışverişinde bulundular” dediğini bildirmiştir¹⁵²¹. Kıbrıs Rum basınından Krigas gazetesi “Denktaş-Cellar görüşmesi Türklerin zaferi”, Rumlar için de “bir yıkım” olarak nitelendirmiştir¹⁵²².

Denktaş- Cuellar görüşmesi hakkında Rum basını spekülatif haberler de yayınlamaya devam etmiştir. Elefthherotipia, Cuellar’ın Rauf Denktaş’la görüştüğünden sonraki teşebbüslerinin mahiyetini taraflara bildirmesinin beklendiğini, adaya dönmesi beklenen Hugo Gobbi’nin “Genel Sekreterden taraflara mesaj getireceğini” de iddia etmişti. Ta Nea gazetesi ise “Genel Sekreterin teşebbüslerinde güçlüklerle karşılaştığını” ileri sürmüştür¹⁵²³.

KRY lideri Kipriyanu, New York’ta Rumca olarak yayınlanan Etnikos Kriga adlı gazeteye verdiği demeçte ayrı devlet ilânına karşı çıkacaklarını öne sürerek KTFD’ye ambargo uygulandığını inkâr etmiştir. Kipriyanu, Denktaş’ın son BM Genel

¹⁵¹⁹ **Milliyet**, 10 Temmuz 1983, s.5.

¹⁵²⁰ **Tercüman**, 4 Temmuz 1983, s.4.

¹⁵²¹ **Tercüman**, 6 Temmuz 1983, s.4.

¹⁵²² **Dünya**, 9 Temmuz, 1983, s.8.

¹⁵²³ **Tercüman**, 7 Temmuz 1983, s.4.

Kurul kararının bir kenara itilmesi çağrısı ile ilgili soruya da şu cevabı vermiştir: “*BM Genel Kurul kararının, daha doğrusu BM’nin herhangi bir kararının bir kenara itilmesi mümkün değildir. BM üyesi ülkelerinin çoğunun verdiği karar göz ardı edilemez. BM eski genel sekreteri Waldheim’in değerlendirmeleri konusunda da şunu belirtmek isterim. Bu değerlendirmeler hiçbir zaman görüşmelere zemin teşkil etmez*”¹⁵²⁴.

Kıbrıs Rum kesiminde yayınlanan gazetelerden Agon ve Simerini de Denктаş’ın Cuellar ile yaptığı görüşmelerde “sert ve kabul edilmez üç şart ileri sürdüğünü” bu üç şarttan birinin “moratoryum” olduğunu iddia etmişlerdir¹⁵²⁵.

Rum basını bir taraftan bu tür haberlere ve tepkilere yer verirken bir taraftan da Kıbrıs Rum liderliğinin basına verdiği demeçleri yayınlarak Kıbrıs sorununu iyice çözümsüzlüğe itmekte ve Kıbrıs Türklerine karşı kabul edilemez tahrikler dizisini başlatmaktaydı. Rum liderliği New York’ta yayımlanan gazetelere demeçler vererek ABD’deki Rum lobisini harekete geçirmekte ve kendi lehlerine kamuoyu yaratmaya çalışmaktaydı.

Kipriyanu Atina’da yayınlanan Rizospastis gazetesine verdiği demeçte de Kıbrıs sorununa iki bölgeci bir çözüm bulmanın mümkün olduğunu, ancak bu çözümün BM kararı ile iki zirve anlaşmasına dayanması gerektiğini açıklamıştı. Kipriyanu, Türk ordusu ile Türkiye’den gelen göçmenler çekilmedikçe, Kıbrıs sorununun çözümünün mümkün olmadığını “dolaylı yada dolaysız Kıbrıs’ın bölünmesi anlamına gelecek bir çözümü kabul etmeyeceklerini”¹⁵²⁶ söylemişti. Kipriyanu’nun Rizospastis’e vermiş olduğu bu demeçten de anlaşıldığı gibi Rumlar, KTFD’nin varlığını bir türlü kabule yanaşmamakta, Kıbrıs Türklerinin adadaki güvencesi olan Türk ordusunun adadan çıkmasını istemekle çözümsüzlüğe neden olmakta, kendilerini tüm Kıbrıs’ın meşru yöneticisi olarak görmekteydiler.

Kıbrıs Rum Yönetiminde bu gelişmeler devam ederken bir taraftan da Kıbrıs Rum Dışişleri Bakanı Nikos Rolandis değişik ülkelerden kendilerine destek arayışına çıkmıştı. Yugoslavya’ya giden Rolandis yaptığı görüşmeler sonrasında Yugoslavya Hükümeti ile Rum yönetimi arasında “Kıbrıs Türk halkına saldırı niteliği taşıyan” bir

¹⁵²⁴ Tercüman, 11 Temmuz 1983, s.4.

¹⁵²⁵ Cumhuriyet, 15 Temmuz 1983, s.12; Güneş, 11 Temmuz 1983, s.6.

¹⁵²⁶ Cumhuriyet, 15 Temmuz 1983, s.12.

ortak bildiri yayınlamıştır. Rauf Denктаş'ın da ifade ettiği gibi bu bildiri “Kıbrıs Türklerine karşı yeni ve kabul edilemez tahrikler dizisinin devamıdır”¹⁵²⁷.

2) 20 Temmuz 1983 Kıbrıs Barış Harekâtının Yıldönümü Kutlamaları ve KTFD -Türkiye İlişkileri

a) Türkiye'nin 20 Temmuz 1983'te KTFD'ye Desteği

Kıbrıs Barış Harekâtı'nın 9. yıldönümü kutlamaları bağımsızlık ilânı sürecinde olduğu için Kıbrıs Türk tarihinde önemli bir yere sahiptir. Zira bu kutlamalarda Türkiye Cumhurbaşkanı Kenan Evren, KTFD Başkanı Denктаş'a gönderdiği mesajda “Kıbrıs Türklerinin geleceğinin Türkiye'nin öncelikleri arasında kalacağını” vurgulayarak gerek Kıbrıs Rumlarına gerekse tüm dünyaya Türkiye'nin bağımsızlık ilânı sürecinde Kıbrıs Türklerinin yanında olduğu izlenimini vermek istemiştir.

Barış Harekâtı'nın yıldönümü, 20 Temmuz günü her yıl olduğu gibi 1983 yılında da Lefkoşa'da, Ankara'da ve Mersin'de törenlerle kutlanmıştır¹⁵²⁸. Lefkoşa'daki ilk tören Atatürk Anıtına çelenklerin konulmasıyla başlamış, törende Devlet Başkanı Denктаş'ın Cumhurbaşkanı Kenan Evren'e gönderdiği bağlılık mesajı, Türkiye'nin Lefkoşa Büyükelçisi İnal Batu'ya, Cumhurbaşkanı Kenan Evren'in cevabı mesajı da İnal Batu tarafından Devlet Başkanı Rauf Denктаş'a takdim edilerek karşılıklı mesaj teatilerinde bulunulmuştur¹⁵²⁹.

Rauf Denктаş Kenan Evren'e gönderdiği şükran mesajında “Halkımız büyük fedakârlıklarla elde edilen özgürlüğünü sonuna kadar korumak karar ve azmindedir” diyerek Evren'i Kıbrıs'ta görmekten duyacakları memnuniyeti dile getirmiştir¹⁵³⁰. Kenan Evren de Denктаş'a gönderdiği cevabi mesajında özetle şöyle demiştir:

“Kıbrıs Türkü bugüne kadar sabırla uzlaşma ve barış yolunda çalışmış, iki kesimli federal bir çözüme ulaşılması için sorumluluk ve iyi niyetle emek harcamıştır. Müzakere yoluyla uzlaşma kapılarını açık tutan Kıbrıs Türk halkının, Kıbrıs'ın geleceğini ortaklaşa belirlemesi için gösterdiği sağduyu ve dengeli tutumun sorunun özünü saptırmaktan medet umanlarca gerektiği biçimde değerlendirilmesi zorunludur. Kıbrıs Türk halkının adadaki eşit varlığını, Kıbrıs'ın bağımsızlık ve egemenliğindeki

¹⁵²⁷ Aynı yer.

¹⁵²⁸ Geniş bilgi için 21 Temmuz 1983 tarihli Türkiye ve Kıbrıs Türk gazetelerine bakınız.

¹⁵²⁹ **Milliyet**, 21 Temmuz 1983, s.12; **Güneş**, 20 Temmuz 1983, s.7.

¹⁵³⁰ **Milliyet**, 21 Temmuz 1983, s.12; **Cumhuriyet**, 21 Temmuz 1983, s.1, 11; **Tercüman**, 21 Temmuz 1983, s. 1, 4; **Güneş**, 20 Temmuz 1983, s.7.

haklarını inkâra çalışmakla anlaşmaya dayalı bir çözüme yaklaşamayacağı açıktır. Kıbrıs Türklerinin geleceği Türkiye'nin öncelikleri arasındadır”¹⁵³¹.

KTFD Başbakanı Mustafa Çağatay da KTFD Bayrak Radyosu'nda yaptığı konuşmada gerektirdiği takdirde 17 Haziran Meclis kararı ışığında, KTFD'nin uluslararası alanda tanınma durumuna gelmesi için tüm olanakların seferber edileceğini söylemiştir¹⁵³².

Türk askerinin adadan çekilmesini içeren BM Genel Kurul kararından sonra, 20 Temmuz Barış Harekâtı'nın 9. yıldönümünde Kıbrıs Türk liderlerinin Türk askerinin adaya barış getirdiğini açıklamaları, Türkiye'nin de Kıbrıs Türklerine verdiği desteği devam ettireceğini vurgulaması büyük anlam taşımaktadır.

KTFD Başkanı, törendeki konuşmasında “Türk askeri 11 yıl Kıbrıs'ta BM'nin yapamadığını birkaç gün içinde yapmış, Ada'ya barış getirmiş, inim inim inleyen, yarınının ne olacağını bilmeyen bir halkı güvenceye, özgürlüğe kavuşturmuş, insan yaşamını Kıbrıs'a getirmiş, yüzümüzü güldürmüştür” diyerek Barış Harekâtı'nın Kıbrıs Türkleri açısından taşıdığı önemi tüm dünyaya duyurmuştur¹⁵³³.

Rauf Denктаş, 20 Temmuz Barış ve Özgürlük Bayramı nedeniyle Türkiye'nin resmi televizyon kanalı TRT'ye yaptığı açıklamada da 1974 öncesini açık hava hapishanesine benzeterek, KTFD'nin en başta gelen sorunun ise statüsüzlük olduğunu, federe devlet için uluslararası bir statü gerektiğine işaret etmiştir. Denктаş açıklamasında; “*Bu statü muhakkak kazanılmalıdır. Ya masa başında Rumlarla görüşme sonucunda süratle kazanılacaktır ve ortaklık cumhuriyeti, iki kesimli federasyon cumhuriyeti olarak kurulacaktır. Ya da Kıbrıs Türk halkı kendi kaderine sahip çıkarak kendi devletinin bayrağı altında yaşamaya başlayacaktır. Biz 20 yıl sabrettik. Bizden daha fazla sabır beklenmemelidir*”¹⁵³⁴ diyerek bağımsızlığın ilan edilebileceği mesajını Türkiye'ye duyurmuştur.

KTFD'nin Türkiye Baştemsilcisi Peker Turgut başkanlığındaki bir heyet de 20 Temmuz 1983'te harekâtın yıldönümü nedeniyle MGK üyesi ve Genelkurmay Başkanı Orgeneral Nurettin Ersin ve Başbakan Bülent Ulusu'yu ziyaret etmişti. Ulusu, heyeti kabul sırasında yaptığı konuşmada; “Türkiye Cumhuriyeti, Kıbrıs Türk toplumunun ve

¹⁵³¹ **Cumhuriyet**, 20 Temmuz 1983, s.11.

¹⁵³² **Cumhuriyet**, 20 Temmuz 1983, s.11; **Güneş**, 20 Temmuz 1983, s.7.

¹⁵³³ **Cumhuriyet**, 21 Temmuz 1983, s.1 ,11; **Milliyet**, 21 Temmuz 1983, s.12.

¹⁵³⁴ **Milliyet**, 21 Temmuz 1983, s.12; Türkiye basınından Milliyet gazetesi, Denктаş'ın açıklamasını “Denктаş : 20 yıl sabrettik daha fazla sabır beklenmesin” başlığıyla okurlarına duyurmuştur.

Kıbrıs Türk Federe Devleti'nin kalkınması için her türlü yardımı sağlamaktadır ve bu devam edecektir” diyerek T.C. Hükümeti olarak KTFD'ye desteğini sürdüreceğini ifade etmiştir¹⁵³⁵.

Sonuç olarak diyebiliriz ki 20 Temmuz Barış ve Özgürlük Bayramı nedeniyle Türkiye Cumhuriyeti, yavru vatanın yanında olduğunu tüm dünyaya ve Rumlara duyurmuştur. Rumların ve dış dünyanın Türk askerinin adadan çekilmesi için başlattıkları girişimlerin aksine, Türkiye ve Kıbrıs Türkleri de harekâtın haklılığını ve Türk ordusunun, adadaki Kıbrıs Türklerinin güvencesi olduğunu vurgulamıştır. KTFD Başkanı Denктаş ve Başbakanı Çağatay da Kıbrıs Türklerinin ya Rumlarla eşit haklara sahip iki kesimli federasyon olacağı ya da self determinasyon haklarını kullanarak statülerini belirleyeceklerinin mesajını vermiştir.

Gerek Kıbrıs Türk basını gerekse Türkiye basını Kıbrıs Barış Harekâtı'nın 9. yıldönümü etkinliklerine geniş yer vermiştir. Birlik, Bozkurt, Söz, Kıbrıs Postası ve Halkın Sesi gazeteleri, Barış ve Özgürlük Bayramını manşetlerinden büyük bir coşku ve sevinç içinde okuyucularına duyurarak bu konuda demeçlere, törenlere geniş yer ayırmıştır. Kıbrıs Türk basını bağımsızlık ilanı sürecinde olduğu gibi Barış ve Özgürlük Bayramında da Kıbrıs Türk halkının coşkusunu yansıtmıştır¹⁵³⁶.

b) Kıbrıs Barış Harekâtının Yıldönümü Kutlamalarına Rum Tepkileri

Kıbrıs Barış Harekâtı'nın yıldönümünde Yunan liderleri de demeçler vererek harekâtı kınamıştır.

Yunanistan Devlet Başkanı Konstantin Karamanlis, “Kıbrıs helenizmi teslim olmamıştır, olmayacaktır. Yunanistan kesin zafere kadar desteğini sürdürecektir¹⁵³⁷. diyerek Yunanistan'ın asırlardan beri gerek Kıbrıs'ı gerekse Anadolu'yu ele geçirme politikaları olan Helenizm politikalarını sürdürdüğünü ve halen de sürdürmeye devam ettiğini ortaya koymuştur. Karamanlis, bu sözleriyle Kıbrıs'ı bir Yunan adası yapmak isteklerini dile getirmiştir.

Yunanistan Başbakanı Andreas Papandreu da “adanın sürekli işgal altında olduğunu, işgal birliklerinin çekilmesine, adil ve barışçı bir çözüm için gerçek bir diyaloga kadar, Kıbrıs halkının mücadelesinin süreceğini” söylemiştir. Ayrıca,

¹⁵³⁵ **Milliyet**, 21 Temmuz 1983, s.12; **Tercüman**, 21 Temmuz 1983, s.4 ; **Cumhuriyet**, 21 Temmuz 1983, s.11.

¹⁵³⁶ Geniş bilgi için bkz. 21 Temmuz 1983 tarihli Kıbrıs Türk gazeteleri.

¹⁵³⁷ **Cumhuriyet**, 21 Temmuz 1983, s.11; **Milliyet**, 21 Temmuz 1983, s.12.

Yunanistan da diğ er siyasi parti liderleri de demeçlerinde Kıbrıs Barış Harekâtını kınamışlardır. Yunan radyo ve televizyonlarında da Kıbrıs sorununun o günkü durumuna ilişkin çeşitli yayınlar yapılmış, anma törenleri düzenlenmiştir¹⁵³⁸.

Kıbrıs Rum Yönetimi lideri Sipiros Kipriyanu da boş durmayarak, 20 Temmuz 1983 günü Lefkoşa'nın Rum kesiminde 1974 darbesini ve barış harekâtını kınamak için düzenlenen mitingde, Kıbrıs meselesine bir çözüm bulunamamasının sorumlusunun Türk tarafı olduğunu iddia ederek, Rum göçmenlerin er veya geç evlerine ve mallarına dönecekleri günün doğacağını da öne sürmüştür. Kipriyanu, Kıbrıs konusunda milletlerarası destek sağlamak için çok yönlü çaba harcamaya devam edeceklerini söylemiştir¹⁵³⁹.

Yunan ve Rum liderlerinin Helenizm yönündeki açıklamalarını sürdürmeleri, Türk ordusunu “işgalci” olarak nitelendirmeleri ve Kıbrıs sorununa kendi amaçları doğrultusunda milletlerarası arenada destek arama girişimleri, Kıbrıs Türklerini eşit bir halk olarak kabul etmemeleri Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin ilânını iyice zorunlu kılan nedenler arasında yer almıştır.

c) İngiliz Basınının Değerlendirmesi

Yabancı basında çıkan yazılarda da Kıbrıs'ta ayrı devlet ilân edileceğine yönelik yorum yazıları yayınlanarak, Kıbrıs Türklerinin bağımsızlık için hazırlık yaptıklarından bahsedilmiştir.

İngiliz basınından The Times gazetesi de Türkiye'nin Kıbrıs Barış Harekâtı'nın yıldönümü dolayısıyla yayınlamaya başladığı yazı dizisinin ilk bölümünde Kıbrıs'ta bölünmenin sertleşeceğini yazmıştır. The Times'ın yazarı Edward Mortimer, “*Türk ordusunun, Kıbrıslı Türklerin yoğun olduğu Kuzey ile Rumların yoğun olduğu Güney arasında yarattığı bölünme her zamankinden daha açık. Kıbrıslı Türkler üç ay önce bir Merkez Bankası kurdular, geçenlerde de Kıbrıs lirasını tedavülden kaldırıp yerine Türk lirasını koydular*” diyerek Kıbrıs Rum kesiminin ekonomik durumunun çok düzeldiğine dikkat çekmiş Rumların buna rağmen BM ve buna bağlı kuruluşlardan mali yardım almaya devam etmesinin bir skandal olarak nitelendirilebileceğini yazmıştır¹⁵⁴⁰.

¹⁵³⁸ **Cumhuriyet**, 21 Temmuz 1983, s.11; **Milliyet**, 21 Temmuz 1983, s.12; Güneri CİVAOĞLU, “Papandreu'nun Manevraları”, 21 Temmuz 1983, **Güneş**, s.1 ,8.

¹⁵³⁹ **Tercüman**, 22 Temmuz 1983, s.4; “Rum Basınından Özetler”, **Bozkurt**, 21 Temmuz 1983, s.3.

¹⁵⁴⁰ **Milliyet**, 21 Temmuz 1983, s.12.

d) Türkiye Basınında Bağımsızlık İsteği

Türkiye basınında 20 Temmuz Kıbrıs Barış Harekâtının yıldönümünün yaklaştığı günlerde bağımsızlık ilanını içeren yazılara geniş yer verilmiştir. Emekli Amiral Sezai Onkut, “KTFD ve halkı bağımsızlık ilânına zorlanmaktadır. Bu inanç haline gelmiştir. Rum kesiminde oyalamadan başka hiç bir ümit verici ışık yoktur. İşin sadece bir zamanlaması kalmıştır” diyerek bağımsızlığın kaçınılmaz hâle geldiği, Kıbrıs Türk halkının sorunlarının ve var olan siyasi gerçeklerin bağımsızlık ilânını zorunlu kıldığı üzerinde durmuştur¹⁵⁴¹.

Mümtaz Soysal da makalesinde Kuzey Kıbrıs’ın bağımsızlığı yolunda okun yayından çıktığını yazmıştır. Soysal, makalesinde özetle şöyle demektedir:

“Kuzey Kıbrıs’ın bağımsızlığı yolunda ok yayından çıkmıştır. Çünkü, istek Kuzey Kıbrıs’taki Türk topluluğunun derinliklerinden gelmektedir. Böyle olduğu için başlatılmış olan süreci artık ne Kıbrıs’taki “federe devletin” yöneticileri durdurabilir, ne Türkiye Cumhuriyetindeki herhangi bir yönetim, ne birleşmiş Milletler, ne Birleşik devletler, ne de herhangi bir dış etken. Olsa olsa birkaç aylık bir gecikme söz konusu olabilir. Yirmi yıllık bir ezikliğin, yirmi yıllık bir beklentinin, yirmi yıllık bir içe atışın tepkisiyle karşı karşıyayız. Yüz kırk bin kişilik bir toplum “neyin nesi” olduğunu bilmeden daha fazla bekleyemez.

Bağımsızlık adımı elbette kolay olmayacak. Elbette bazı şeylerde bir süre için bazı sıkıntılara, bazı konularda bir süre için baskulara katlanmak gerekir.

Ama, bağımsızlık hiçbir yerde hiçbir zaman kolay olmamıştır. Kimse “Bütün koşullar hazır, buyurun size bağımsızlık demez”. Zaten bağımsızlığın çöküntüyü, çürümeyi, çözülmeyi, dağılmayı, bezginliği, umutsuzluğu önleyici yönü de buradadır. Her toplumun arada sırada sarsılması ve silkinmesi gerekir”¹⁵⁴².

Türkiye, 20 Temmuz Kıbrıs Barış Harekâtının yıldönümünde, Kıbrıs Türklerine gereken desteği vermiştir. Türkiye basını da bu dönemde bağımsızlık ilânı isteğini ve gerekliliğini ifade ederek, bağımsızlığı sürekli gündemde tutmaya, Kıbrıs Türklerin haklılığını vurgulamaya devam etmiştir.

¹⁵⁴¹ Sezai ONKUT, “Bağımsızlık Yolunda Kıbrıs”, **Milliyet**, 18 Temmuz 1983, s.2.

¹⁵⁴² Mümtaz SOYSAL, “Ok”, **Milliyet**, 20 Temmuz 1983, s.2; KTFD ekonomisi ile ilgili yazılar için bkz. Mümtaz SOYSAL, “KTFD Ekonomisinin İki Yönü”, **Milliyet**, 25 Temmuz 1983, s.6; Erol MANİSALI, “KTFD Ekonomisi Karşılaştığı Sorunlara Rağmen Gelişiyor”, **Milliyet**, 25 Temmuz 1983, s.6; Sami KOHEN, “Çok Şükür”, **Milliyet**, 25 Temmuz 1983, s.5.

3) Kipriyanu'nun Temasları ve Uluslararası Alanda Destek Arayışları

a) Kipriyanu'nun Londra Gezisi ve Geziye Tepkiler

Kipriyanu, Kıbrıs konusunda milletlerarası destek sağlamak için çok yönlü çaba harcamaya devam etmiş, beş günlük (24 Temmuz-29 Temmuz 1983) resmi gezi için 24 Temmuz 1983'te Londra'ya giderek İngiltere Başbakanı Margaret Thatcher ile Kıbrıs'ı temsilen görüşmüştür.

Bu ziyaret KTFD'nin büyük tepkisine neden olmuştur. KTFD Başkanı Denктаş, İngiltere Başbakanı Margareth Thatcher, Dışişleri Bakanı Howe ile Devlet Bakanı *Young'a 24 Temmuz'da birer telgraf göndererek*, Kipriyanu'nun Londra ziyaretine ilişkin görüşlerini duyurmuştur. Telgrafında Kipriyanu ile İngiltere Başbakanı arasında yapılacak görüşmelerin İngiltere ve Kıbrıs hükümetleri arasında yapılacakmış gibi takdim edildiğine dikkati çeken Denктаş, Kipriyanu'nun Kıbrıs'ın tamamı adına konuşma yetkisine sahip olmadığını belirtmiştir. İki halkı bir devlet olan Kıbrıs Cumhuriyeti'nin teminatçısı olan İngiltere'nin, bu devleti kuran iki toplumun hukuki haklarını ve statülerini de garanti ettiğini hatırlatan Denктаş, "Bu devletin hükümetinin hukukiliği iki milletli düzenin devamına bağlıdır" demiştir¹⁵⁴³.

KTFD bu ziyarete geniş tepki göstermiştir. Kipriyanu'nun Londra'ya gidişi özellikle KTFD tarafından endişe ile karşılanmış, KTFD bu ziyarete geniş tepki göstermiştir.

Kipriyanu'nun ziyareti üzerine, İngiliz Avam Kamarasındaki Rum yanlısı milletvekillerinin kamaraya iki karar sureti sunması, Federe Meclis Başkan Vekili Ekrem Ural tarafından eleştirilmiştir. Ural, İngiltere'nin Avam Kamarasının Kıbrıs Türk halkının kendi kaderini kendisinin tayin etmesi hakkını dikkate almayan adaletsiz kararlar vermeyeceği ümidini belirtmiştir. Federe Meclisin Kıbrıs Türk halkının serbest iradesini temsil ettiğini kaydeden Ural, "Kıbrıs sadece Rum halkı tarafından seçilmiştir ve böylece yalnız Kıbrıs'taki Kıbrıs Rum halkını temsil edebilir¹⁵⁴⁴ demiştir.

Klerides, İngiliz Avam Kamarasında bir konuşma yaparak "Kıbrıs Türklerinin bağımsızlık ilân etmesi halinde, İngiltere hükümeti garanti anlaşmasından doğan yükümlülüklerini yerine getirecek midir? Kıbrıs halkı, Yunanistan ve İngiltere'den bu

¹⁵⁴³ **Tercüman**, 25 Temmuz 1983, s.4; **Milliyet**, 25 Temmuz 1983, s.5.

¹⁵⁴⁴ **Tercüman**, 27 Temmuz 1983, s.4.

kötülüğü önlemek için, ortaklaşa olarak gerekli önlemler almalarını beklemektedir. Kıbrıs halkı batılı ülkelerden, ülkelerin bağımsızlık, egemenlik ve toprak bütünlüğünden söz ederken, sadece komünist bloku ülkelerin değil, batı ittifakı ülkelerini de kastettiklerini kanıtlamalarını beklemektedir. Falkland adalarındaki yükümlülüklerini yerine getiren İngiltere'nin anlaşmalardan doğan Kıbrıs ile ilgili yükümlülüklerini yerine getirerek, Kıbrıs'ın bağımsızlığının ortadan kaldırılmasına ve Büyük Britanya'nın güçsüz ve iktidarsız garantör bir devlet olarak Türkiye tarafından küçültücü bir duruma düşürülmesine müsaade etmeyeceğine inanıyoruz" İngiltere'yi KTFD'nin bağımsızlık ilânını önlemesi için yardıma çağırmıştır¹⁵⁴⁵.

İngiltere'de bu gelişmeler devam ederken Kıbrıs anlaşmazlığı ve Ermeni terörü konusunda İngiliz yetkilileri ile görüşmek için Türkiye Dışişleri Bakanı İlder Türkmen de Londra'ya gitmiştir¹⁵⁴⁶. Siyasi gözlemciler Türkmen ile Kipriyanu'nun aynı anda Londra'da bulunmalarını, Kıbrıs anlaşmazlığındaki tikanıklığın giderilmesinde İngiltere'nin yeni bir teşebbüsü olabileceğine dikkati çekmişlerdir¹⁵⁴⁷. İngiltere'deki temaslarını tamamlayarak 29 Temmuzda adaya dönen Kipriyanu, Londra'da verdiği demeçte "Emin olmalısınız ki, topraklarımızın kurtarılmasını öngörmeyecek ve halkımızın ayaklar altında çiğnenen haklarına su katacak bir çözüm tartışma konusu edilmeyecektir"¹⁵⁴⁸ demiştir.

Kipriyanu, İngiltere temaslarından sonra adaya gelerek, KTFD'ye karşı takip edilecek tavır konusu ve Rum Milli Kongresi'nin yeniden canlandırılması ile ilgili Rum siyasi parti liderleriyle bir toplantı yapmıştır¹⁵⁴⁹. KRY Muhalefet lideri Klerides, Kıbrıs Türklerinin yavaş ancak emin adımlarla bağımsızlığa doğru ilerlemeleri sonucu kritik bir dönemde bulunulduğuna dikkati çekerek sorunun enternasyonalize edilerek çözümlenemeyeceğini, bunun için pan-ulusal bir konferans düzenlenerek, kesin kararlı bir tutum saptanması gerektiğini savunmuştur¹⁵⁵⁰.

¹⁵⁴⁵ **KKTC Milli Arşivi; K No: 3 , Dem No: 153 A**; Tanınma İsteğimize Rum Tepkileri (Mayıs-Ekim 1983), KTFD Enformasyon Dairesi Hizmete Özel Bülten, s.8.

¹⁵⁴⁶ **Tercüman**, 29 Temmuz 1983, s.4.

¹⁵⁴⁷ **Aynı yer**; Tercüman gazetesi Kipriyanu- Thatcher görüşmesinde, Kıbrıs Rum yönetiminin Kıbrıs'taki İngiliz üslerine karşılık isteyeceği kira ile Kıbrıs anlaşmazlığı konularının ele alındığını yazmıştır. Bkz. **Tercüman**, 27 Temmuz 1983, s.4.

¹⁵⁴⁸ **Tercüman**, 30 Temmuz 1983, s.4.

¹⁵⁴⁹ **Tercüman**, 1 Ağustos 1983, s.4.

¹⁵⁵⁰ Klerides'in bu düşüncesi 5. 8. 83 tarihli Alithia gazetesinde yayınlanmıştır. Rum basınından Simerini gazetesinin 8.8.1983 tarihli haberine göre Klerides, Yüksek Öğrenim Gençliği kuruluşu olan BRODOBORÍA'nın Kongresinde yaptığı konuşmada Türklerin bağımsızlık tehlikesi karşısında, Batı, Doğu ve Bağlantısızlar gruplarının harekete geçirilmesini sağlamak üzere, Rolandis'in başkanlık edeceği

Toplantıdan sonra ise 5 Ağustos 1983'te Papandreu ile görüşmek üzere Yunanistan'a gitmiştir. Eleftherotipia "toplantının geleceğe yön verecek kadar önemli bir toplantı olduğunu öne sürmüştür"¹⁵⁵¹. İki lider görüşmeden sonra Kıbrıs sorununa ilişkin son gelişmeleri değerlendirdiklerini ve ortak stratejiye sahip olduklarını duyurmuşlardır¹⁵⁵².

Kıbrıs Rum liderliği gerek uluslararası arenadaki girişimleriyle gerekse Rum basınına, televizyonlarına vermiş olduğu demeçlerle Türkleri iyice tahrik etmeye başlamışlardı. Kipriyanu'nun 3 Ağustos 1983 günü Başpiskopos Makarios'un ölüm yıldönümü dolayısıyla yaptığı konuşmada, "Esir topraklarımız kurtarıncaya kadar mücadelemize devam edeceğiz"¹⁵⁵³ şeklinde beyanatta bulunması üzerine Rauf Denktaş da, "Bu sözlerin Kıbrıs Türkü için referanduma başvurmanın kaçınılmaz olduğunu ortaya koyduğunu"¹⁵⁵⁴ açıklayarak Kıbrıs Türkünün bağımsızlıktan başka çaresinin olmadığını vurgulamıştır.

Bağımsızlık öncesinde Rum faaliyetleri sonucu uluslararası arenada bazı devletlerin Rum kesimine destek vermesi ve Rumların adanın tamamını yöneteceği yönünde yanlı açıklamaları olmuştur. Sadece Rum kesimine ziyarette bulunan bazı devlet temsilcileri Rum yanlısı tutum sergilemiş ve beyanatta bulunmuştur.

Bunun örneklerinden biri de 1983 Ağustos ayı başlarında KRY Dışişleri Bakanı Rolandis'in davetlisi olarak adanın Güneyinde temaslarını sürdüren İsveç Dışişleri Bakanı Lennart Bodstrom'un 4 Ağustos 1983' tarihinde, "Kıbrıs'ın tümünde egemenlik kurmanın Kıbrıs Rum halkı ile hükümetinin hakkı olduğunu" ileri sürmesi olmuştur¹⁵⁵⁵.

ve tüm partilerin katılacağı bir heyetin, Washington ve Moskova gibi merkezlere giderek Türkiye'nin bu gelişmeye müdahale etmesini sağlayacak girişimler yapmalarını önermiştir. bkz. **KKTC Milli Arşivi; K No: 3 , Dem No: 153 A**, s.9.

¹⁵⁵¹ **Tercüman**, 4 Ağustos 1983, s.4.

¹⁵⁵² **Cumhuriyet**, 6 Ağustos 1983, s.11.

¹⁵⁵³ **Tercüman**, 5 Ağustos 1983, s.4; **Güneş**, 5 Ağustos 1983, s.6.

¹⁵⁵⁴ **Tercüman**, 5 Ağustos 1983, s.4; **Güneş**, 5 Ağustos 1983, s.6.

¹⁵⁵⁵ KTFD Başkanı Rauf Denktaş İsveç Dışişleri Bakanının bu sözlerinin soruna çözüm değil güçlükler getirdiğini belirterek Barış Gücüne bağlı İsveç askerlerinin Kuzey Türk bölgesine geçmelerini yasaklayarak İsveç Hükümeti'nin tutumuna tepki göstermiştir. Denktaş, BM Barış Gücü'ne bağlı İsveç askerlerinin Kuzey Kıbrıs'a geçmelerini yasakladığını BM Genel sekreteri'nin Kıbrıs Özel Temsilcisi Hugo Gobbi'yi 5 Ağustos 1983'te özel konutunda kabul ederek duyurmuştu. Denktaş yapmış olduğu açıklamada " *Biz İsveç halkına karşı bir tutum içinde değiliz. Burada görev yapan İsveç askerlerine de karşı bir tutumumuz yok. Ancak hükümetlerin yanlış politikasını, hükümetlere duyurmanın yegane yoklu tedbir almaktır. Aksi halde İsveç Hükümetine karşı infial içerisinde olan Türk halkının alacağı tedbirlerin daha üzücü durumlar yaratabilir*" demiştir. Bkz. **Milliyet**, 6 Ağustos 1983, s.5; **Cumhuriyet**, 6 Ağustos 1983, s.1, 11; **Tercüman**, 6 Ağustos 1983, s.4; **Günaydın**, 6 Ağustos 1983, s.1; **Güneş**, 6 Ağustos 1983.

Ayrıca Belçikalı ve Hollandalı parlâmenterlerden oluşan Avrupa Konseyi Heyeti 8 Ağustos 1983 tarihinde KTFD'ye geçerek Ekrem Ural'ı ziyaret edip Türk tarafının görüşlerini öğrenme fırsatı bulmuş aynı zamanda nabız yoklamışlardır¹⁵⁵⁶. Bağımsızlık ilanı öncesinde KTFD'ye yabancı diplomatlar tarafından sondaj mahiyetinde ziyaretler çoğalmıştır¹⁵⁵⁷.

ABD de çözümsüzlükten yana olmuş ve kendi çıkarları açısından sorunu uzatmış ve Rumlardan yana bir tavır izlemiştir. Ayrıca Reuter Ajansı ABD -Yunanistan ilişkileri ile ilgili olarak yayımladığı bir yorum yazısında “NATO ve ABD'nin, Kıbrıs konusunda Yunanistan'ın lehine Türkiye'ye baskı yapacağını” öne sürmüştü.¹⁵⁵⁸ Kipriyanu daha sonraki dönemlerde basına verdiği demeçlerde de, Kıbrıs meselesinde ABD'den Türkiye'nin üzerinde nüfuzunu kullanmasını isteyeceklerini söylemiştir¹⁵⁵⁹.

4) Birleşmiş Milletlerin Girişimleri

a) BM Genel Sekreteri Cuellar'ın Tarafına Zirve Önerisi

BM Genel Sekreteri Perez de Cuellar, Kıbrıs sorununa ilişkin olarak çözüm bulmak ve toplumlararası görüşmelerin yeniden başlamasını sağlamak amacıyla “Cuellar Önerileri” olarak adlandırılan çözüm önerilerini Kıbrıs Özel Temsilcisi Hugo Gobbi vasıtasıyla Kıbrıs Rum ve Türk yönetimlerine Ağustos 1983 yılı başlarında sunmuştur¹⁵⁶⁰. Cumhuriyet Gazetesi, Hugo Gobbi, Cuellar'ın Kıbrıs sorununa ilişkin olarak hazırlamış olduğu raporu 8 Ağustos 1983'te Rum tarafına, 9 Ağustos 1983'te de KTFD lideri Rauf Denktaş ile görüşerek Türk tarafına sunduğu¹⁵⁶¹ yönünde bir habere yer verirken, TC Dışişleri Bakanlığı Sözcüsü Nazmi Akıman, Gobbi'nin Denktaş ile yaptığı görüşmeyi sondaj olarak nitelendirmiştir. Akıman, “Bu görüşmeler rutin

¹⁵⁵⁶ Cumhuriyet, 9 Ağustos 1983, s.11.

¹⁵⁵⁷ KKTC Cumhurbaşkanı Rauf R. DENKTAŞ ile 26.01.2005 tarihinde KKTC Cumhurbaşkanlığı Sarayı'nda yapmış olduğumuz görüşmeden.

¹⁵⁵⁸ Milliyet, 28 Temmuz 1983, s.6; Ayrıca ABD ile Yunanistan arasında yapılan üsler anlaşması için bkz. Haluk ÜLMAN, “Tutsak Alınan Üsler”, Dünya, 19 Temmuz 1983, s.8; Fahir ARMAOĞLU, “Amerikan Oyunu”, Tercüman, 20 Temmuz 1983, s.4; Bu dönemde Amerika Yunanistan'dan yana bir tavır izlemiş ve 15 Temmuz 1983'te Yunanistan ile yaptığı üsler anlaşması konusunu Türkiye ile bağlantılı hale getirmiş ve Türk-Amerikan ilişkilerine ağır bir darbe indirmiştir.

¹⁵⁵⁹ Tercüman, 25 Eylül 1983, s.4.

¹⁵⁶⁰ Cumhuriyet, 9 Ağustos 1983, s.11; Kıbrıs Rum gazeteleri, 20 Temmuz 1983 tarihli sayılarında BM Genel Sekreteri Cuellar'ın Kıbrıs'taki durumdan endişe duymakta olduğunu yazmaktaydı. Rum basın özetleri için bkz. Bozkurt, 21 Temmuz 1983, s.3.

¹⁵⁶¹ Cumhuriyet, 9 Ağustos 1983, s.11; Tercüman gazetesi ise Cuellar'ın Kıbrıs meselesinin bazı yönlerine çözüm getirilmesi amacıyla Kıbrıs Rum ve Türk taraflarına yeni teklifler sunduğunu belirtmiştir. Tercüman, BM belgesinin Gobbi tarafından 9 Ağustos'ta Rum Dışişleri Bakanı Rolandis'e daha sonra da toplumlararası görüşmelerdeki Türk toplumu temsilcisi Ümit Onan'a verildiğini yazmıştır. Bkz. Tercüman, 10 Ağustos 1983, s.4.

niteliktedir. Sayın Denктаş ile yaptığı görüşmede genel sekreterin iyi niyet görevi çerçevesinde görüşmelerin yeniden başlamasını hedef alan bazı düşüncelerin gayri resmi nitelikte ve sondaj mahiyetinde Sayın Denктаş'a duyurmuştur. Aynı şeyi Rumlar nezdinde de yapmıştır” demiştir. Akıman, ayrıca Kıbrıs Türk tarafının, toplumlararası görüşmelerin anlaşmaya varılmış olan çerçevede devamını savunduğunu belirterek varılacak çözüm şeklinin iki toplum arasında bir ortaklık devletinin kurulması olabileceğini savunmuştur¹⁵⁶².

KTFD Başkanı Denктаş, BM Genel Sekreterinin bu girişimlerinin nabız yoklama olduğunu, Genel Sekreterin yeni öneriler sunmadığını topluma duyurmuştur. Denктаş, Türk tarafının bu koşullar çerçevesinde toplumlararası görüşmelerin devamından yana olduğunu ve ön yanıtın derhal verildiğini, konuyu enine boyuna inceleyip esas görüşü Eylül ayına kadar Genel Sekretere duyuracaklarını ifade etmiştir¹⁵⁶³.

Görüldüğü gibi Türk basını ve Rum basını Cuellar'ın girişimlerini “yeni öneriler” olarak topluma yansıtarken KTFD Başkanı ve resmi yetkililer, Genel Sekreterin yeni öneriler sunmadığını, girişimlerin nabız yoklama niteliğinde olduğunu topluma açıklamışlardır. Ayrıca Rauf Denктаş, Cuellar'ın nabız yoklama girişimleri ile ilgili olarak “basının bu dönemde daha az spekülasyonda” bulunmasını istemiştir. Denктаş, basın mensuplarının De Cuellar'ın girişiminin önemli bir gelişme mi, yoksa Waldheim'in değerlendirmelerine ilave mi olduğu yönündeki soruya verdiği yanıtta şöyle demiştir; “bu dönemde basın ne kadar az spekülasyonda bulunursa o kadar iyi olur, aksi halde Genel Sekreter taraflar arasındaki ayrılığı kapatmak yönünde adım atmak olanağı bulamayacaktır” demiştir.¹⁵⁶⁴

Ayrıca bu dönemde Kıbrıs Türk yönetimi ve Türkiye bağımsızlık ilânından hiç söz etmemiş, toplumlararası görüşmelerden yana bir tavır takınmış, girişimlerin sonucunu beklemeyi yeğlemiştir. Bağımsızlık ilânından söz edip dünyanın tepkilerini üzerine çekmek istememiştir.

¹⁵⁶² **Milliyet**, 12 Ağustos 1983, s.1.

¹⁵⁶³ **Milliyet**, 12 Ağustos 1983, s.6.

¹⁵⁶⁴ Aynı yer.

Gerek KRY gerekse KTFD yönetimi De Cuellar'ın girişimini nabız yoklama olarak nitelendirmiş bu yönde çıkan haberleri de spekülasyonlar olarak nitelendirmiştir¹⁵⁶⁵.

Türkiye basınından Cumhuriyet gazetesi ise, gerek Rum tarafı gerekse Türk tarafı, Cuellar'ın bu önerilerinin nabız yoklama amacı ile yapıldığı görüşünde olduğunu yazmıştır.

b) Cuellar Önerilerinin İçeriği

Cuellar'ın iki sayfalık önerisi yürütme, yasama ve toprak olmak üzere üç maddeden oluşmaktaydı. Bu konularda “ikişer seçeneğe yer verilmiş, iki şıktan birinde bu verilirse, ötekenden bu alınır” gibi bir yöntem getirilmiştir.

Birinci madde de olan yürütmede başkanlık sistemi, ikinci madde de yasmada parlâmenter sistem öngörülmüştür. Bu maddelerde olduğu gibi üçüncü maddedeki toprak konusunda da toplumlara oranlar önerilmiştir. Her üç konuda da “verilebilecek iki seçenekli azami ödünler” üzerinde durulmuştur. Örneğin Rumların istediği gibi gayet güçlü bir merkezi hükümet olacaksa, o zaman Türk tarafından az toprak istenmesini” öngörülmektedir. Başkanlık sisteminde de eşit hükümet oluşumuna karşı “azami toprak orantısı” getirilmiştir. İki toplumun yasmada temsilinin nüfus oranına göre olması kaldırılıyor¹⁵⁶⁶.

Raporun yürütme konusundaki seçeneklerinden birincisinde federal yönetimin Cumhurbaşkanı'nın Rum, yardımcısının Türk olması, merkezi hükümette Rumların % 60, Türklerin %40 oranında temsili (6 Rum, 4 Türk bakanın bulunması) önerilirken; yürütmenin ikinci seçeneğinde cumhurbaşkanlığının rotasyonla yürütülmesi savunulmuştur. Rotasyonlu cumhurbaşkanlığına göre; belirli bir dönem cumhurbaşkanı Türk olacaksa, yardımcılığına getirilecek olan Rum hem cumhurbaşkanı yardımcısı hem de federal hükümet başkanı (başbakan) olacaksa; cumhurbaşkanı Rum olacaksa yardımcısı ve hükümet başkanı Türk olacaktır. Bu rotasyon uygulaması için Türk tarafı, yürütmedeki % 40 oranı yerine % 30 oranını (7 Rum bakana karşılık 3 Türk bakan) kabul edilecektir.

BM Genel Sekreterinin öneri raporunda toprak ise tam anlamıyla değişkendir. Türkler toprak konusunda asgari düzeyde ödün vermeyi kabul ederse, anayasa konusunda Rumların Türk isteklerinden bazılarını kabul etmeleri gerekir” yada

¹⁵⁶⁵ Cumhuriyet, 15 Ağustos 1983, s.12.

¹⁵⁶⁶ Cumhuriyet, 14 Ağustos 1983, s.12.

“Rumların istediği şekilde güçlü bir merkezi hükümet olacaksa, Türk tarafından az toprak istenmelidir. Toprak konusunda Türk toplumu %23’ten %30’a doğru oynayabilen bir değişkendir. Türk toplumunun toprak talebi %30’a yaklaştığında Anayasa ve yürütme dengesi Rum tarafına doğru; Türk tarafının %20 oranında bir toprak payını kabul etmesi durumunda da rotasyonlu cumhurbaşkanlığı gündeme gelmekteydi¹⁵⁶⁷.

Raporun yasama maddesinin birinci seçeneğinde iki meclisli parlâmenter sistem öngörülüyordu. Bu seçeneğe göre iki meclis “nisbi temsille oluşturulacaktır. Nisbi temsille oluşturulacak federal cumhuriyet parlâmentosunda iki eyalet veya devlet, nüfus oranlarına göre seçilecek milletvekilleriyle temsil edilecek, senatoda eşit oranda bulundurulacaktır. İkinci seçenekte ise iki toplumun yasamada nüfus oranına göre temsili kaldırılarak, iki meclisli bir sistem uygulanacak, senatoda eşit, mecliste %70’e, %30 temsil oranı getirilmektedir¹⁵⁶⁸.

Cumhuriyet gazetesinin önerilerle ilgili olarak yapmış olduğu bir yorumda önerileri somut olarak nitelendirmiş ve şöyle demiştir: “Öneriler oldukça somuttu. İki toplum arasındaki tüm anlaşmazlıkların çerçevesini oluşturan toprak ve yönetim konularını birbirine bağımlı iki değişken olarak ele almıştı. Kısacası, birinden çok isteyen taraf diğerinde ödünleri kabul edecekti. Cuellar’ın önerileri öylesine somuttu ki, ilk başta iki taraf yönetiminde tedirginlik yaratacak ölçülerde rakamlara yer verilmiştir¹⁵⁶⁹.

Cuellar’ın iki tarafa sunduğu öneriler, birkaç yıl önce de Amerikalıların ortaya koyduğu ve Kıbrıs ve Türk tarafının da itibar etmediği “pazarlık yöntemi” yansıtmaktaydı. Bu yöntemde Türklerin ellerinde daha fazla toprak tutmak istemeleri halinde, Rumlara anayasada ödün vermeyi amaçlıyordu.

Türkiye basınından Cumhuriyet, Kıbrıs ve Türk tarafının Cuellar’ın bu önerilerini zaman ve zemin yoklamadan yaptığını ifade ettiğini yazmıştır¹⁵⁷⁰.

c) Cuellar Önerilerinin Rum Basınındaki Yankıları

De Cuellar raporunun içeriği öğrenildiğinde Rum bölgesinde, basınında “çok neşeli” bir hava yaratılmıştı.

¹⁵⁶⁷ *Cumhuriyet*, 26 Eylül 1983, s.7.

¹⁵⁶⁸ *Cumhuriyet*, 16 Ağustos 1983, s.12; *Cumhuriyet*, 26 Eylül 1983, s.7.

¹⁵⁶⁹ *Cumhuriyet*, 26 Eylül 1983, s.7.

¹⁵⁷⁰ *Cumhuriyet*, 12 Ağustos 1983, s.12.

9 Ağustos 1983'de Lefkoşa'da yayınlanan Rumca gazeteler BM tekliflerinin “büyük bir gizlilik taşıdığını” haber vermişti. Gazeteler teşebbüsle ilgili haberleri şöyle duyurmuştur:

Eleftherotipia, “Teşebbüs açıklandı: Cuellar iki tarafa da belge sundu. Ciddi gelişmeler, 1974 gelişmelerinden daha da önemli, Cumhurbaşkanı bugün Papandreu ile görüşecek, yarın adaya dönecek”.

Alithia, “Dün önemli gelişmeler oldu. Cuellar erken cevap istiyor. İki tarafın da teşebbüse ilişkin tutumlarını bildirmelerini istedi.

Simerini, “Dün iki tarafa da belge sunuldu. Cuellar’ın Kıbrıs meselesine müdahalesi başladı. Toprak konusunda yeni görüşler”.

Ta Nea, “Hızlı gelişmeler oluyor. Gayri resmi nabız yoklaması için Cuellar belge sundu. Siyasi liderler toplanıyor. Kipriyanu adaya dönüyor”.

Agon, “Genel Sekreterin belgesi dünden itibaren Rolandis’in elinde gayri resmi nabız yoklaması. Cuellar’ın sürprizi. Cumhurbaşkanına bilgi verdi”¹⁵⁷¹.

Özellikle Kipriyanu’nun gazetesi olarak bilinen hükümeti destekleyen Eleftherotipia’nın, Cuellar’ın girişimini 1974 gelişmelerinden daha önemli olarak nitelendirmesi dikkat çekicidir. Türkiye basını ve bazı siyasi çevreler, De Cuellar raporunun içeriği öğrenildiğinde Rum bölgesinde yaratılan çok neşeli havanın yapay olarak yaratıldığına işaret etmiştir. Bu yapay havanın Türkleri “Rumlar kabul ediyor, biz geride kalmayalım” düşüncesine getirmek veya “Rumlar kabul ettiğine göre, bu bizim aleyhimize” deyip derhal reddetmeye, dolayısıyla uzlaşmazlığın Türk tarafında görünmesini sağlamaya yönelik bir oyun olduğu söylenmiştir¹⁵⁷². Bundan dolayıdır ki KTFD ve Türkiye yöneticileri önerilere ilişkin ilk etapta herhangi bir yorum yapmamış, toplumlararası görüşmelerden yana olduklarını açıklamışlardır.

Türkiye basınından Cumhuriyet gazetesi 15.08.2006 tarihli yazısında Kıbrıslı Rumların önerilerden “memnun kalmadığını” belirterek konuya geniş yer ayırmıştır. Aynı tarihli Milliyet gazetesi de “De Cuellar’ın belgesinin Rum yönetimini hayal kırıklığına uğrattığını” yönünde bir başlık kullanmıştır. “De Cuellar Raporu”ndaki öneriler ile ilgili olarak Spiros Kipriyanu’nun siyasal parti başkanları ve yetkilileriyle toplantı yaptığını konunun KRY Bakanlar Kurulu düzeyinde ele alındığını yazmıştır.

¹⁵⁷¹ Tercüman, 10 Ağustos 1983, s.4.

¹⁵⁷² Cumhuriyet, 14 Ağustos 1983, s.12.

Daha sonra Rum basını “Kıbrıs Rum tarafının Genel Sekreterin nabız yoklama belgesinin içerdiği önerilerden memnun olmadığını ancak bu memnuniyetsizliğin, bunun reddedildiği anlamına gelmediğini” belirterek “De Cuellar raporunun yürütme, yasama ve toprak konularının temel yönlerinden birkaçına değindiğini, tarafların karşılıklı ödün vermelerinin önerildiğini” duyurmuştur. Agon gazetesi ise “Rum tarafının Genel Sekreterin düşüncelerine evet dediğini, Kipriyanu’nun bunları Nisan ayında kabul ettiğini” iddia ederken Alithia ise “Raporun, Rum hükümeti için sürpriz olduğunu, resmi bir yorumda bulunmamakla birlikte Rum hükümetinin girişimden hayal kırıklığına uğradığını” ileri sürmüştür¹⁵⁷³. Fileleftheros gazetesi ise Cuellar’ın taraflara sunduğu “düşünceleri”, “muhtıra” olarak nitelendirerek, Cuellar’ın Kıbrıs plânının iki seçenekli olduğunu belirtmiş ve Türk tarafını gizlilik esasına uymamakla suçlamıştır. Gazete, “muhtıra” olarak nitelendirdiği Cuellar düşüncelerinin tam metnini de yayınlamıştır¹⁵⁷⁴.

Kıbrıs Rum basınında da Cuellar’ın önerileri ile ilgili yorumlara haberlere yer verilirken, KRY Cuellar’ın nabız yoklamasının içeriği ile ilgili hiçbir bilgi vermemiştir. KRY Sözcüsü, basına yaptığı açıklamada “Kıbrıs sorununun çözümü ile ilgili bir plân ve öneri sunulmadığını sadece Genel sekreterin iki tarafa nabız yoklaması amacı güden bir metin sunduğunu” açıklamıştır¹⁵⁷⁵. Rum sözcüsü, Kipriyanu hükümetinin Kıbrıs sorununu gerekli sorumluluk duygusu ile ele aldığını, Yunan hükümetinin işbirliği ile BM Genel Sekreterinin nabız yoklaması üzerinde duracaklarını açıklamıştır. Fileleftheros gazetesi Kipriyanu’nun önerilerle ilgili kesin cevabını Papandreu ile görüştüğünden sonra vereceği yönünde bir yorumda bulunmuştur¹⁵⁷⁶.

Rum basını, Hugo Gobbi’nin Yardımcısı Holger’in 15 Ağustos tarihinde önce Rum yetkililerle daha sonra da Türk görüşmeci Ümit Onan’la yaptığı görüşmede De Cuellar’ın “yeni ve gizli bir belgesinin” sunulduğunu da iddia ederek çok spekülatif haberlere yer vermiştir¹⁵⁷⁷. Türk yetkilileri ise ikinci bir belgenin “kendilerine verilmediğini, Holger’in Gobbi tarafından tekrarlanan görüşleri bir kez daha tekrarladığını belirtmişlerdir¹⁵⁷⁸.

¹⁵⁷³ **Cumhuriyet**, 16 Ağustos 1983, s.12; **Bozkurt**, 15 Ağustos 1983, s.3.

¹⁵⁷⁴ **Güneş**, 18 Ağustos 1983, s.1 ve 8; **Yeni Asır**, 18 Ağustos 1983, s.6.

¹⁵⁷⁵ **Cumhuriyet**, 19 Ağustos 1983, s.11.

¹⁵⁷⁶ **Bozkurt**, 20 Ağustos 1983, s.3.

¹⁵⁷⁷ **Cumhuriyet**, 19 Ağustos 1983, s.11.

¹⁵⁷⁸ **Cumhuriyet**, 21 Ağustos 1983, s.12.

5) Kipriyanu'nun Atina Ziyareti, Papandreu ve Karamanlis ile Görüşmesi

KRY lideri Kipriyanu, BM'nin nabız yoklaması ile ilgili "görüş raporunu" Yunanistan'da Papandreu ve Karamanlis'le görüşmek ve bu konuda ortak karar almak amacıyla 23 Ağustos 1983'te Atina'ya gitmiştir¹⁵⁷⁹. Kipriyanu, Atina'ya gitmeden önce 20 Ağustos'ta Rum Bakanlar Kurulunda Olağanüstü bir toplantı yaparak Cuellar'ın görüş raporunu son kez ele almıştır.

Türkiye basınından Cumhuriyet 21.08.1983 tarihli sayısında konuya yer vererek Bakanlar kurulu toplantısında Atina'ya götürülecek "karşı görüşlerine" son biçiminin verildiğini yazmıştır. Gazete Kipriyanu'nun ziyareti ile alakalı olarak "De Cuellar görüş raporunun torpillenip torpillenmemesi kararı Yunan Başbakanı Papandreu'yla yapılacak görüşmelere bırakıldı"¹⁵⁸⁰ yorumunu yapmıştır.

Yunanistan'da yayımlanan Pasok yayın organı Eleftheri Gnomi gazetesi Papandreu'nun, de Cuellar'ın girişimlerine karşı olduğunu bildirmiştir¹⁵⁸¹. Papandreu, Cuellar'ın girişimlerinden memnun olmamış, tatminkâr bulmamıştır¹⁵⁸².

KRY'de muhalefet, BM'nin sunduğu önerileri desteklemiştir. Muhalefet lideri Glafkos Klerides'in Demokratik Birlik Partisi (DISI) ile Komünist Partisi AKEL, Cuellar raporunu olumlu karşılamıştır. Hatta Klerides, Genel Sekreterin girişiminin çok ciddi ve büyük bir dikkatle karşılanması gerektiğini, Cuellar'ın iki tarafın görüşleri arasında bir orta yol çerçevesi çizdiğine işaret etmiştir. Klerides, "Bu girişimi reddedersek, Türk tarafına, bizi suçlayacak ayrı devlet ilân etme hakkını elimizle vereceğiz" demiştir¹⁵⁸³.

Kipriyanu ve beraberindeki heyet, Yunanistan Devlet Başkanı Karamanlis ve Başbakanı Papandreu ile ikametgâhlarında ayrı ayrı görüşmüştür. Kıbrıs Rum basını ziyarete geniş yer vermiştir. Fileleftheros, Atina'da yapılacak görüşmede Yunanistan Devlet Başkanı Karamanlis'in "akla ve mantığa dayalı", Birleşmiş Milletler kararlarına uygun, mümkün olanları dikkate alan, Ortadoğu bölgesinde meydana gelen gelişmeleri göz ardı etmeyen ve küçümsemeyen görüş öneriler" ortaya koymasını beklediğini bildirmiştir. Gazete aynı zamanda Yunanistan devlet başkanının BM Genel

¹⁵⁷⁹ **Bozkurt**, 24 Ağustos 1983, s.3; **Birlik**, 23 Ağustos 1983, s.1; **Halkın Sesi**, 22-23 Ağustos 1983, s.4.

¹⁵⁸⁰ **Cumhuriyet**, 21 Ağustos 1983, s.12.

¹⁵⁸¹ **Cumhuriyet**, 21 Ağustos 1983, s.12.

¹⁵⁸² **Milliyet**, 28 Ağustos 1983, s.5.

¹⁵⁸³ **Cumhuriyet**, 21 Ağustos 1983, s.12; **Milliyet**, 28 Ağustos 1983, s.5; Sami KOHEN, "Evet Ama", **Milliyet**, 28 Ağustos 1983, s.5.

Sekreterinin sunduğu belge ile ilgili siyaset belirlenirken, bu girişimlerin uluslararası alanda yarattığı yankının ve güvenilir Avrupa ülkeleri ile diğer ülkelerin girişime karşı tutumunun dikkate alınması gerektiğine inandığını belirtmişlerdir¹⁵⁸⁴.

Lefkoşa'ya dönen KRY Başkanı Kipriyanu'nun Atina temasları ile ilgili olarak Rum ve Yunan yetkililer suskun kalmışlardır. Suskunluk Rum basını tarafından da değişik şekilde yorumlanmıştır. Rumca yayın yapan Fileleftheros gazetesi her iki yönetimin de resmi demeç vermediklerini, sadece görüş ayrılığı bulunmadığını belirtmekle yetindiklerini bildirmiştir. Gazete, suskunluğun nedenini ise güvenlik olduğu şeklinde yorumlamıştır¹⁵⁸⁵.

6) Türkiye Dışişleri Bakanı İlter Türkmen'in KTFD Ziyareti ve Basındaki Yankıları

TC Dışişleri Bakanı İlter Türkmen, 19 Haziran 1983'te Ankara'dan Ercan Devlet Havalimanı yoluyla KTFD'ye giderek, hafta sonu yoğun görüşmelerde bulunmuştur.

Türkmen'in bu ziyaretinden basın ve Türk kamuoyu önceden haberdâr edilmemiştir. Türkiye basını da bu ziyareti “ani ve beklenmedik”, “sürpriz” bir ziyaret, olarak nitelendirmiştir¹⁵⁸⁶. Cumhuriyet gazetesi 21.8.1983'te bu ziyareti “İlter Türkmen'in ani ziyareti Kıbrıs'ta sürprizle karşılandı” şeklinde duyurmuştur.

Dünyanın dikkatinin bu ziyarete çevrilmesini, Türkiye'ye yönelik olarak olası tepkileri ve baskıları azaltmak için, İlter Türkmen Ercan Havaalanına varışında “hafta sonunu geçirmek amacıyla Denктаş'ın daveti üzerine Kıbrıs'a geldiğini” belirterek “bu fırsattan istifade ederek Devlet Başkanı Denктаş ile görüş teatisinde bulunacağını” ifade etmiştir¹⁵⁸⁷.

20 Ağustos'da KTFD Başkanı Rauf R. Denктаş ve Dışişleri Bakanı Kenan Atakol'la, Büyükelçi İnal Batu ve öteki yetkililerin de hazır bulunduğu bir görüşme yapan Türkmen, BM Genel Sekreteri Cuellar'ın görüş raporu üzerinde ayrıntılarıyla durmuştur. Toplantıda Türk hükümetinin görüşleri ortaya konulurken, daha önce büyükelçilik kanalıyla TC'ye iletilen KTFD görüşleri de bizzat Rauf R. Denктаş'tan dinlenilmiştir¹⁵⁸⁸.

¹⁵⁸⁴ **Bozkurt**, 24 Ağustos 1983, s.3.

¹⁵⁸⁵ **Milliyet**, 28 Ağustos 1983, s.5.

¹⁵⁸⁶ **Cumhuriyet**, 22 Ağustos 1983, s.1; **Milliyet**, 28 Ağustos 1983, s.5; **Güneş**, 22 Ağustos 1983, s.6;

Yeni Asır, 21 Ağustos 1983, s.7.

¹⁵⁸⁷ **Cumhuriyet**, 22 Ağustos 1983, s.1; **Güneş**, 22 Ağustos 1983, s.6.

¹⁵⁸⁸ **Cumhuriyet**, 22 Ağustos 1983, s.6; **Güneş**, 22 Ağustos 1983, s.6.

Türkmen'in KTFD'ye gidişini hafta sonunu getirerek tatil amacıyla gittiğini açıklaması, TC Büyükelçisinin konutunda görüşmenin gerçekleşmesi, Denктаş'ın Türkmen'i karşılama ve uğurlamada bulunmaması gibi ayrıntılar düşünüldüğünde gezinin plânlı ve resmi gezi olmadığı izlenimi verilmeye çalışılmıştır. TC, böylelikle bağımsızlık ilânı öncesinde, TC Hükümetinin Denктаş'ı yönlendirdiği yönünde bir intibanın oluşmasına meydan vermemeyi amaçlamış olabilir. Türkiye'ye yönelik dış baskıların oluşmaması için bu tür ayrıntılara bilinçli olarak dikkat edilmiştir, diyebiliriz.

Toplantıda, BM Genel Sekreteri'nin nabız yoklama belgesi olarak değerlendirilen “görüş raporu” üzerinde derinliğine durulmuş, Kipriyanu'nun Karamanlis ve Papandreu ile 23 Ağustos'ta yapacağı görüşme sonrasında ortaya çıkabilecek durum da ele alınmıştır¹⁵⁸⁹.

Rauf Denктаş da gezi sonrasında gezi ile alakalı olarak Türkmen'in açıklamalarını doğrulayıcı nitelikte açıklamalarda bulunarak, Cuellar'ın önerilerini görüştiklerini belirtmiştir. Denктаş 22 Ağustos 1983'te gazetecilere yaptığı açıklamada şöyle demiştir: “Sayın Türkmen davetim üzerine kısa bir tatil için Kuzey Kıbrıs'a gelmiş ve ayrılmıştır. Burada bulunmasından istifade ederek kendileriyle son gelişmeler ve genel durum hakkında görüş alışverişinde bulundum. BM Genel Sekreteri Sayın Cuellar'ın teklifleri ile ilgili olarak Sayın Türkmen'e düşüncelerimizi duyurdum”¹⁵⁹⁰.

O dönemde Türkmen'in Kıbrıs'a gidişlerinde, Denктаş ile görüşmelerinde KTFD'nin bağımsızlık ilânı konusu da görüşülmüştür¹⁵⁹¹. Ancak gerek İter Türkmen gerekse Rauf Denктаş, Cuellar'ın nabız yoklama girişimlerini yaptığı o dönemde bunu kesinlikle açıklamamıştır. Açıklanması durumunda Türkiye'ye yönelik dış baskılar artabilir, KKTC'nin kuruluşu gerçekleşmeyebilirdi. Türkiye, Rumlar tarafından tüm dünyaya uzlaşmaz taraf olarak lâne edilebilirdi.

Türkiye ve Kıbrıs Türk basınında da bağımsızlık konusunun görüşüldüğüne yönelik hiçbir haber, yorum yapılmamıştır. İter Türkmen'in KTFD'ye gidişi basına tatil amaçlı ve Cuellar önerileri ile ilgili durum değerlendirilmesinin yapılması, görüş alış verışı şeklinde yansımıştır.

¹⁵⁸⁹ Cumhuriyet, 22 Ağustos 1983, s.6; Milliyet, 28 Ağustos 1983, s.5.

¹⁵⁹⁰ Güneş, 23 Ağustos 1983, s.6.

¹⁵⁹¹ KKTC Cumhurbaşkanı Rauf R. DENKTAŞ ile 26.01.2005 tarihinde KKTC Cumhurbaşkanlığı Sarayı'nda yapmış olduğumuz görüşmeden.

Oysa, Rauf R. Denктаş, İlter Türkmen'in ve yardımcısı Uluğ Çelik'in birkaç defa Kıbrıs'a gelip gittiğini ve yaptıkları görüşmelerde de bağımsız devlet kurma yolunda mutabık kaldıklarını şu şekilde ifade etmiştir;

“İlter Türkmen, o zaman dışişleri bakanıydı. Kendisiyle mutabık kaldık bu konuda. Bir kaç defa Kıbrıs'a geldi gitti, hem kendisi hem yardımcısı Uluğ Çelik. Biz devlet kurmaktan başka çıkar yolumuz yok dedik, bunu yapacağız dedik. Ve zamanlama açısından onların kabul edebileceği bir zamanlamada, hükümet değişikliği oluyordu Türkiye'de o dönemde, devleti ilân ettik.

Cumhuriyetin ilân edileceği konusunda İlter Türkmen'in ve Türkiye'nin bilgileri vardı ve dış dünyaya karşı bunu açıklayamazlardı. Hatta şöyle bir şey oldu, ben artık mutabık kaldık, ben yapacağım bunu başka çare yok dedim. Buna rağmen, Denктаş'tan böyle bir beyanat var, katiyen ve asla olmaz, yapamazsın, kuramaz diye aramızda fıkralar geçti”¹⁵⁹².

Ankara Hükümeti ve Dışişleri Bakanı Türkmen ile KTFD Başkanı Rauf R. Denктаş'ın, bağımsızlık ilânı sürecinde, Türkiye'ye yönelik baskıların olmaması için çok dikkatli davrandığı, açıklamalarına dikkat ettikleri görülmektedir.

a) Türkmen'in Ziyaretinin Türkiye Basınındaki Yankıları

Türkiye basınında da Türkmen'in ziyareti büyük bir yankı uyandırmıştır. İzmir basınından Yeni Asır gazetesi de ziyareti “ sürpriz “ olarak nitelendirmiş ve” Türkmen Kıbrıs'ta Fırtına Estirdi” başlığıyla vermiş ve gezinin Rum basınındaki yankılarına geniş yer vermiştir¹⁵⁹³.

Sami Kohen, görüşme ile ilgili olarak şöyle demiştir; *“Nitekim bu buluşma, KTFD'nin “self determinasyon” ile ilgili hazırlıklarından, de Cuellar'ın 15 Eylül'e kadar yanıtlaması gereken görüşlerine varıncaya kadar, çeşitli güncel konuların ele alınmasına vesile oldu. Kuşkusuz Kıbrıs'taki Türk yönetiminin bu konularda vereceği kararlarda, yapılan görüş alışverişinin önemli katkısı olacaktır”¹⁵⁹⁴.*

Cumhuriyet gazetesi, görüşmelerle ilgili olarak yaptığı yorumda “Türk tarafının da Cuellar raporuna bazı çekinceler belirtilerek, girişimlerin desteklenmesi eğiliminin ağır bastığı” üzerinde durarak “Türk tarafının bu dönemde görüşmelerin başlatılmasına ortam yaratıp self determinasyon hakkını referandumla kullanmak için Rumlara bir

¹⁵⁹² Aynı görüşmeden.

¹⁵⁹³ Yeni Asır, 21 Ağustos 1983, s.7.

¹⁵⁹⁴ Sami KOHEN, “ Evet Ama”, Milliyet, 28 Ağustos 1983, s.5.

fırsat daha vermek istediği anlaşılıyor. De Cuellar'ın raporuna karşı çıkılmaması, genelde var olan görüş birliğine, ayrıntılardaki görüş ayrılıklarının çekinceler (rezervler) olarak eklenip belirtilmesinde, kesin uzlaşmaya varıldı. Bu arada, Rum tutumunun, olumsuz olması ve De Cuellar'ın girişimleriyle birlikte toplumlararası görüşmelerin torpillenmesi halinde, başvurulacak önlemlerin de seçenekleriyle üzerinde duruldu. KTFD Devlet Başkanı ile Türk Dışışleri Bakanı arasında belirlenen ve genel görüş birliği bulunan noktaları vurgulayan Türk görüşlerinin, Türkmen'in Ankara'ya dönüşünün hemen ardından belgeleştirileceği ve Kıbrıs'taki temsilcisi aracılığıyla, Perez de Cuellar'a Ağustos ayı sonunda veya eylül ayının ilk haftasında yazılı olarak verileceği öğrenildi” şeklinde geniş yoruma yer verilmiştir¹⁵⁹⁵.

İlter Türkmen'in ziyareti ile alakalı olarak basında bazı spekülâtif haberler de yayınlanmıştır.

Türkiye basınından Milliyet, “De Cuellar'ın Önerileri Türk ve Rum Taraflarında Ele Alınıyor” başlığıyla verdiği haberinde İlter Türkmen'in KTFD'ye yaptığı “sürpriz ziyaretin, diploması trafiğini hızlandırdığını” yazmıştır. Cumhuriyet'ten Ali Sirmen de “Bir Rapor Bir Yayın” başlıklı yazısında “İlter Türkmen KTFD'ye sürpriz ve yıldırım bir gezi yaparken gözler adaya dönmüştür” demiştir¹⁵⁹⁶.

Türkmen'in ziyareti ile ilgili olarak KTFD'de bazı çevrelerde çok spekülâtif, gerçeklerle bağdaşmayan, Rauf Denkaş'ı yıpratıcı yorumlar da yer almıştır. KTFD'deki bazı siyasal çevreler Türkmen'in KTFD'ye yaptığı ziyareti Denkaş'ın bağımsızlık konusunu daha ileriye götürmesine yorarken, bazı çevreler de Denkaş'ın bağımsız devlet konusunu prestij meselesi yaptığını ve bu nedenle yapılan baskılar karşısında istifaya kalkışan Denkaş'ın fikrini değiştirmek amacını güttüğünü öne sürmüşlerdir¹⁵⁹⁷.

Güneş gazetesinden Metin Çatan Kıbrıs mektubu adlı köşesinde Lefkoşa'daki tarafsız gözlemcilerin İlter Türkmen'in KTFD Başkanı Denkaş'a ikili görüşmelerde çaba harcaması ve bağımsızlık konusunda fazla direnmemesi, şimdilik bu konuyu rafa kaldırarak müzakere masasına dönme mesajı getirdiğini bildiriyorlar” şeklinde bir yoruma yer vermiştir¹⁵⁹⁸.

¹⁵⁹⁵ Cumhuriyet, 22 Ağustos 1983, s.6.

¹⁵⁹⁶ Cumhuriyet, 25 Ağustos 1983, s.3.

¹⁵⁹⁷ Milliyet, 28 Ağustos 1983, s.5.

¹⁵⁹⁸ Metin ÇATAN, “ Kipriyanu İşi Bırakabilir”, Güneş, 22 Ağustos 1983, s.6; Metin Çatan - Alev RİGEL, “KTFD'nin 9 Yılı 1-2-3-3-4-5-6-”, Güneş, 28-29-30-31 Ağustos – 1-2 Eylül 1983, s.6; Bu yazı dizisinde İlter Türkmen'in adaya yaptığı “ani geziden” dolayı dikkatlerin tekrar Akdeniz'in güzel adası

b) Ziyaretin Rum Basınındaki Yankıları

İlter Türkmen'in ani olarak KTFD'ye gelişini Rumlar "beklenmedik" bir ziyaret olarak nitelendirmişlerdir.

Rumca Eleftherotipia gazetesi haberi manşetinde büyük puntolu başlıklar altında vererek, şu başlıkları kullanmıştı; "İşgal altındaki bölgede önemli gelişmeler. Türkmen'in işgal bölgesine beklenmedik ziyareti" "Ziyaret bir baskı ziyareti mi yoksa koordinasyon ziyareti mi?". Aynı gazete aynı zamanda Türk tarafının ziyaretinin özel bir ziyaret olduğunu açıklamış olmasına rağmen Türk tarafının BM Genel Sekreteri Perez de Cuellar'ın nabız yoklamasına vereceği cevapla ilgili danışmalarla bağlantılı olduğuna kesin gözüyle bakıldığını ileri sürmüştü. Gazete, siyasi çevrelerin Türkmen'in ziyaretini şu iki şekilde yorumladıklarını iddia etmiştir:

"1) Genel Sekreterin nabız yoklayıcı düşüncelerine gösterilecek tepki konusunda "işgal altındaki bölgede" mevcut çeşitli görüş ve yaklaşımları koordine etmek ve Denктаş yönetimi ile partiler arasında mümkün olduğu kadar görüş birliği sağlamak için yapılmaktadır.

2) Ziyaret baskı yapma niteliği taşıyabilir ve Denктаş ile diğer Kıbrıs Türk liderlerinin görüşleri ile Ankara'nın görüşü arasında bir uyum sağlama amacıyla yapılmakta olabilir"¹⁵⁹⁹.

Fileleftheros gazetesi de haberi manşet olarak "Türkiye Dışişleri Bakanı'nın işgal altındaki bölgeye beklenmedik ziyareti. Türkmen üç günlüğüne Kıbrıs'a geldi. Türk tarafının tutumuna kesin şekil verilecek" şeklinde vermiştir. Gazete Türkmen'in beklenmedik ziyaretinin Türk tarafının BM Genel Sekreterliği'nin sunduğu belge konusunda izleyeceği politikaya son şeklini vermekte olduğunu gösterdiğini öne sürmüştü. Türkmen'in ziyaretini özel bir ziyaret olarak nitelendirmiş olmasına rağmen

Kıbrıs'a çevrildiği belirtilmekte ve KTFD'nin 9 yılı siyasi, sosyal, ekonomik ve kültürel açıdan değerlendirilmektedir. KTFD'deki bağımsızlık konusundaki kesin görüşün ise "KTFD'nin bağımsız devlet oluşturacağından kuşku duyulmamalı" şeklinde olduğu yazılmıştır. Yazı dizisinde ayrıca KTFD'nin bağımsızlığın iyi ve kötü yanları da değerlendirilmiştir. Metin Çatan ve Alev Rigel'in yorumuna göre bağımsızlık ilânının iyi yanı şudur; "Her şeyden önce KTFD bir devlet olarak onaylanmış olacak. Ada Türklerini bir azınlık olarak gören Rum kesimi, bu görüşünü değiştirmek zorunda kalacak. KTFD kendi kendini güven içinde yönetebilecek. Türkiye'nin de güneyinde stratejik açıdan güvenli bir devlet olacak". Kötü yanı ise; "Kıbrıs Türk Devleti'nin ilânı uluslararası alanda gürültü koparacak, birkaç dost ülke dışında kimse tarafından tanınmayacak. Bu durum özellikle Türkiye'yi rahatsız edecek. Karara sert tepki gösterecek Batılı ülkeler, Üçüncü Dünya ve Doğu Bloku ile ilişkiler zedelenecek, Atina'nın uzlaşmaz tutumu artacak". Bkz. **Güneş**, 29 Ağustos 1983, s.6.

¹⁵⁹⁹**Cumhuriyet**, 21 Ağustos 1983, s.12; **Bozkurt**, 20 Ağustos 1983, s.3; **Yeni Asır**, 21 Ağustos 1983, s.7.

kendisinin de, Ankara'nın ziyaretin Genel Sekreter'in sunduğu belgeye verilecek cevapla ilgili olduğunu söylediğini iddia etmiştir¹⁶⁰⁰.

Ta Nea batılı diplomatik çevrelerin, BM Genel sekreteri'nin nabız yoklama girişiminin Birleşik Amerika'nın Türk-Yunan sorunlarını bir bütün olarak çözümlenme çabaları çerçevesinde bir olgu olduklarını söylediklerini ve Türkmen'in ziyareti ile Amerikalı yetkililerin Ankara- Atina-Lefkoşa üçgenine yapmakta oldukları ziyaretin kesin bu gelişmelerle ilgili olabileceği görüşünü belirlediklerini kaydetmiştir¹⁶⁰¹.

Simerini gazetesi iyi haber alan diplomatik kaynaklara dayandırarak verdiği bir yorumunda, Türkmen'in Türk bölgesine yapmakta olduğu ani ziyaretin Amerika'nın Lefkoşa, Ankara ve Atina'daki büyükelçileri aracılığıyla harekete geçmesinin sonucu olduğunu iddia etmişti. Simerini, Birleşik Amerika Dışişleri Bakanlığı'nın BM Genel Sekreteri'nin yaptığı girişimin Birleşik Amerika'nın tam desteğine sahip olduğunu akredite edilmiş oldukları ülkelerin hükümetlerine bildirmeleri için söz konusu üç büyükelçiye talimat verdiklerini öne sürmüştür¹⁶⁰².

¹⁶⁰⁰ **Cumhuriyet**, 21 Ağustos 1983, s.12; **Bozkurt**, 20 Ağustos 1983, s.3; **Yeni Asır**, 21 Ağustos 1983, s.7.

¹⁶⁰¹ **Cumhuriyet**, 21 Ağustos 1983, s.12; **Bozkurt**, 20 Ağustos 1983, s.3; **Yeni Asır**, 21 Ağustos 1983, s.7.

¹⁶⁰² **Güneş**, 22 Ağustos 1983, s.6; **Yeni Asır**, 22 Ağustos 1983, s.7.

SEKİZİNCİ BÖLÜM
RAUF R. DENKTAŞ'IN BAĞIMSIZLIK İLÂNI AÇIKLAMALARI VE
AÇIKLAMALARIN TÜRK BASININDAKİ YANKILARI, KKTC'NİN
KURULUŞU

A) KTFD BAŞKANI RAUF R. DENKTAŞ'IN BAĞIMSIZLIK İLÂNI
AÇIKLAMALARI VE YANKILARI, BAĞIMSIZLIK İLÂNI İÇİN
HAZIRLIKLAR

1) BM Genel Sekreteri Cuellar'ın New York'ta Denktaş ve Kipriyanu İle
Görüşmesi (Ekim 1983)

Rumlar uluslararası arenada faaliyetlerini sürdürmeye devam ederken uluslararası alanda da Rumları destekleyici, meşru hükümet olarak tanıyıcı kararlar çıkmaya da devam etmiştir. Avrupa Konseyi'nde Kıbrıs'ı tek başına Rumların temsil edeceği yönünde 12 Eylül 1983'te bir karar alınmış ve bu karar KTFD'nin büyük tepkisi ile karşılanmıştır¹⁶⁰³. Denktaş, daha karardan önce Rum yönetiminin Avrupa Konseyi Danışma Meclisine Temsilci gönderme girişimini “vahim” olarak nitelendirmiştir¹⁶⁰⁴.

Kıbrıs Türk basınından milliyetçi Bozkurt gazetesi bunu “barış umutlarına darbe indiriliyor” başlığıyla büyük puntolarla manşetten vermiştir.

Ayrıca BM Genel Sekreteri Cuellar, Kipriyanu ile 15 Eylül'de Kıbrıs meselesinin çeşitli yönleri ve özellikle nabız yoklama girişimleri ile ilgili görüşmeler yapmıştır¹⁶⁰⁵. Ayrıca bu dönemde KRY Dışişleri Bakanı Rolandis, 20 Eylül 1983'te BM Genel Sekreteri'nin Kıbrıs ile teşebbüsünde, Kipriyanu ile aralarındaki görüş ayrılığı nedeniyle istifa ettiğini belirtmiştir¹⁶⁰⁶. Rum basını ise, Dışişleri Bakanının Cuellar'ın girişiminin dejenere edildiğini ve tam bir başarısızlığa itildiğini görerek

¹⁶⁰³ **Tercüman**, 13 Eylül 1983, s.4; **Milliyet**, 13 Eylül 1983, s. 6; **Bozkurt**, 13 Eylül 1983, s. 3.

¹⁶⁰⁴ **Birlik**, 4 Eylül 1983, s.1; Rum basını da Denktaş'ın tepkilerine geniş yer vermişti. Bkz. **Bozkurt**, 12 Eylül 1983, s.3.

¹⁶⁰⁵ **Tercüman**, 16 Eylül 1983, s.4.

¹⁶⁰⁶ **Tercüman**, 21-22 Eylül 1983, s.4 ,12; **Halkın Sesi**, 21 Eylül 1983, s.1; **Birlik**, 21-22 Eylül 1983, s.1, 4; **Cumhuriyet**, 22 Eylül 1983, s.12; **Milliyet**, 22 Eylül 1983, s.5; Rolandis'in istifa mektubu ve basındaki yankıları için bkz. **Cumhuriyet**, 23-24 Eylül 1983, s.12; Rolandis'in Kipriyanu'yu suçlayarak istifa etmesi nedeniyle partisi DİKO'dan da ihraç edilmiştir. **Tercüman**, 24 Eylül 1983, s.4; **Cumhuriyet**, 24 Eylül 1983, s.7.

istifaya yöneldiğini yazmıştır¹⁶⁰⁷. Denктаş, Kipriyanu'nun, Cuellar'ın tekliflerine karşı olumlu tutum takınmasını bir entrika olarak değerlendirmiştir¹⁶⁰⁸. Tüm bu gelişmeler yaşanırken Perez de Cuellar, nabız yoklama girişimleri ile ilgili olarak New York'taki BM Genel Merkezinde, 1 Ekim 1983'te KTFD Başkanı Rauf R. Denктаş ile, 3 Ekim de ise KRY lideri Kipriyanu ile görüşmüştür.

Denктаş, Genel Sekreterin nabız yoklama teşebbüsleri ile ilgili olarak, KTFD'nin “iki kesimli federal bir cumhuriyet kurulması için 1977-78 Zirve Anlaşmaları ile BM Genel Sekreteri'nin 1980-81 tarihli teşebbüsleri çerçevesinde toplumlararası görüşmelerin başlamasından yana olduklarını” açıklamıştır¹⁶⁰⁹. Denктаş görüşme sırasında Kipriyanu ile yapmak istediğini ve bu teklifi Kipriyanu'ya iletmesini Cuellar'a bildirmiştir¹⁶¹⁰.

2 Ekim 1983'te Denктаş ve Kipriyanu, New York'ta arka arkaya basın toplantısı yapmışlardı. Denктаş toplantıda Kipriyanu ile görüşme talebinde bulunduğunu, bu görüşmeyi zaruri ve çok acil olarak addettiğini belirtirken, Kipriyanu ise kısa basın toplantısında BM Genel Sekreteri ile Kıbrıs meselesini ilk defa görüşeceklerine değinerek “Bu konuyu BM halledemezse dünyada hiçbir teşkilât bu problemi halledemez” demiştir¹⁶¹¹.

Kipriyanu bir gazetecinin “*Denктаş'ın zirve teklifi hakkında ne düşünüyorsunuz*” sorusunu şu şekilde cevaplandırmıştı; “*Böyle bir zirvenin ne getireceğini bilmiyorum. İşleri daha da karmaşık hale getirip, krizi daha da büyütebilir*”¹⁶¹².

Bu dönemde Rauf R. Denктаş, New York'ta bulunan TC Dışişleri Bakanı İlder Türkmen ile de bir görüşme yapmış¹⁶¹³ ve Türkmen BM toplantılarında Kıbrıs sorununu dünyaya anlatmış ve Kıbrıs Türklerine destek vermiştir.

¹⁶⁰⁷ **Cumhuriyet**, 22 Eylül 1983, s.12; Rolandis'in istifası ile ilgili Rum basın özetleri için bkz. **Bozkurt**, 24 Eylül 1983, s.3.

¹⁶⁰⁸ **Cumhuriyet**, 26 Eylül 1983, s.7.

¹⁶⁰⁹ **Tercüman**, 2-3 Ekim 1983, s.1, 10; **Cumhuriyet**, 2 Ekim 1983, s.12; **Milliyet**, 2 Ekim 1983, s.5; **Halkın Sesi**, 2 Ekim 1983, s.1.

¹⁶¹⁰ **Tercüman**, 2 Ekim 1983, s.10; **Cumhuriyet**, 2 Ekim 1983, s.4; **Milliyet**, 2 Ekim 1983, s.5; **Güneş**, 2 Ekim 1983, s.8; **Halkın Sesi**, 2 Ekim 1983, s.2; Saffet SOYKAN, “Neden Zirve”, **Halkın Sesi**, 5 Ekim 1983, s.1,4.

¹⁶¹¹ **Tercüman**, 3 Ekim 1983, s.4; **Cumhuriyet**, 3 Ekim 1983, s.12; Metin ÇATAN, “New York'taki Kıbrıs Görüşmeleri İyi Bir Sonun Başlangıcı Olabilecek Mi?”, **Güneş**, 3 Ekim 1983, s.6; **Günaydın**, 3 Ekim 1983, s. 1, 4; Saffet SOYKAN, “Cuellar'ın İkilemi”, **Halkın Sesi**, 4 Ekim 1983, s.6.

¹⁶¹² **Cumhuriyet**, 3 Ekim 1983, s.12; **Tercüman**, 3 Ekim 1983, s.4; **Günaydın**, 3 Ekim 1983, s.4; **Güneş**, 3 Ekim 1983, s.6.

¹⁶¹³ **Cumhuriyet**, 2 Ekim 1983, 12.

Türkmen New York'ta BM Genel Kurulu'nun 38. dönem toplantısında yaptığı konuşmada “Kıbrıs'ta 1963 yılından bu yana olanların tarihi sorumluluğu tamamen Yunanistan'a aittir. Mevcut anlaşmazlık, Yunanistan'ın sürekli siyasi ve askeri müdahaleleri ve adaya hakim olma yolundaki ihtiraslarının sonucudur ”diyerek Yunanistan'ın olumsuz tavrını eleştirmiştir.

Türkmen, KTFD Başkanı Denктаş'ın Kipriyanu'ya önerdiği zirve toplantısını “tarihsel bir fırsat” olarak nitelendirerek Yunanistan'ın Kıbrıs sorunu konusundaki tavrını eleştirerek şunları söylemiştir:

“İki toplumu müzakere ve uzlaşmaya sevk etmek için önemli gayretler sarf ettiği bir sırada maalesef Yunan hükümeti olumsuz bir tavır takınmaktadır. Sadece birkaç gün önce Yunanistan Dışişleri Bakanı (Haralambopulos) bu kürsüden Kıbrıs meselesine bir siyasi çözümün adeta imkânsız olduğunu söylemiştir. Genel Sekreterin gözetimi altındaki müzakere sürecinin dayandığı esasları Yunanistan reddetmiştir.

Bu arada açıkça söylemek isterim ki, Kıbrıs'ta 1963 yılından bu yana olanların tarihi sorumluluğu tamamen Yunanistan'a aittir. Mevcut anlaşmazlık Yunanistan'ın sürekli siyasi ve askeri müdahaleleri ile Ada'ya hakim olma yolundaki ihtirasının sonucudur. Bunu bizzat Yunanistan Başbakanı itiraf etmektedir.

Türkmen, BM toplantısında aynı zamanda Kıbrıs Türklerinin, Rumlar kadar kendi kaderini belirleme hakkının var olduğunu dünyaya hatırlatarak aynen şu açıklamalarda bulunmuştur:

“Bugüne kadar Kıbrıs Türkleri bu haklarını federal bir devlet çerçevesinde iki toplum arasında ortaklığın yaratılmasına katkıda bulunabilmek amacıyla kullanmayı tercih etmişlerdir. Ancak, diğer toplum bu ortaklığı reddederse Türk toplumunun kendi kaderini kendisinin belirlemesinden başka bir seçeneği kalmayacaktır”¹⁶¹⁴.

Kıbrıs Türk basınından Fazıl Küçük'ün gazetesi, Türkmen'in konuşmasına geniş yer vererek “Türkmen'in Kıbrıs Türklerine desteği” şeklinde nitelendirmiştir¹⁶¹⁵.

Kıbrıs Rum basını, BM Genel Kurulu'nda Türkmen'in yaptığı konuşmaya geniş yer ayırmıştır. Agon gazetesi, Türkmen'in sözlerini ayrı bir haberde vererek Türkmen'in “her bakımdan sinsî hareket ettiğini” iddia etmiştir. Haravgi gazetesi ise Türkmen'in

¹⁶¹⁴ **Cumhuriyet**, 5 Ekim 1983, s.3; **Tercüman**, 5 Ekim 1983, s.1, 11; Ali SİRMEN, “Çözumsuzlük”, **Cumhuriyet**, 5 Ekim 1983, s.3; **Milliyet**, 5 Ekim 1983, s.5; **Güneş**, 5 Ekim 1983, s. 1; **Günaydın**, 5 Ekim 1983, s. 5; **Bozkurt**, 5 Ekim 1983, s.1; **Halkın Sesi**, 6 Ekim 1983, s.2.

¹⁶¹⁵ **Halkın Sesi**, 6 Ekim 1983, s.2.

Birleşmiş Milletler kürsüsünden, ayrı Kıbrıs Türk devleti kurulacağı yolunda dolaylı olarak tehditte bulunduğunu” iddia etmiştir¹⁶¹⁶. Rum kesiminde ayrıca “Türklerin ayrı devlet ilan edeceği” yönünde haberler yer almış ve bağımsızlık sözleri onlarda telaş uyandırmıştır¹⁶¹⁷.

Kıbrıs Rum liderleri bu dönemde sorunları çözmeye değil de çözümsüzlüğe itmeye çalışmışlardır. Kipriyanu, BM Genel Kurulu’nda yaptığı konuşmada Türk askeri adadan çekilmediği sürece görüşmelere oturmayacaklarını ifade etmiştir¹⁶¹⁸.

Kipriyanu, New York’ta Cuellar ile 3 Eylül’den sonra başka bir görüşme daha yapmıştır. Görüşmeden sonra yaptığı başka bir açıklamada da Denктаş’ın zirve teklifine cevap vermeden önce, Cuellar ile görüşmesinde “bazı yeni görüşmeler yapmaya karar verdiklerini” belirtirken; BM Sözcüsü François Ginliani ise verdiği demeçte Kipriyanu’nun zirve teklifi üzerinde ciddi bir şekilde düşünmeyi teklif ettiğini genel sekretere bildirdiğini söylemiştir¹⁶¹⁹.

Atina’da yayımlanan Alithia gazetesi ise Yunanistan cumhurbaşkanı Karamanlis’in, Rauf Denктаş’ın Kipriyanu’ya sunduğu zirve önerisini desteklediğini, Papandreu’yu sorumsuzlukla nitelendirdiğini iddia etmiştir¹⁶²⁰. Denктаş’ın New York temasları ile ilgili olarak da Rum basınında geniş yazılara yorumlara yer verilmişti. Alithia gazetesi manşetine aldığı bir haberde Türk tarafının, bazı İslâm ülkelerinden sağladığı destek üzerine ayrı bir Kıbrıs Türk Devleti ilân edilmesi konusunu yeniden gündeme getirdiğini ve hatta bunun için bir zamanlama yapmaya başladığını öne sürmüştür. Gazete diplomatik kaynaklara dayandırarak verdiği haberinde bazı İslam ülkelerinin ilân edilecek olan Kıbrıs Türk Devleti ile diplomatik ilişki kurma vaadinde bulunduğunu, toplumlararası görüşmelerin yeniden başlamaması halinde Türklerin ayrı devletlerini 1984 yılı içinde ilân etmek için hazırlık yapmakta olduğunu iddia etmişlerdir¹⁶²¹. Denктаş, Cuellar’ın sondajlarıyla daraltmadığı ayrılığı gidermek gayesiyle Kipriyanu ile görüşme talebinde bulunduğunu ve Kipriyanu’nun cevabını beklediğini zirve teklifinden bir hafta sonra açıklamıştır¹⁶²².

¹⁶¹⁶ **Bozkurt**, 6 Ekim 1983, s.3.

¹⁶¹⁷ **Halkın Sesi**, 6 Ekim 1983, s.1; Halkın Sesi bu haberi “ Rum Kesiminde Telaş, “Türkler Ayrı Devlet İlan Ediyor” şeklinde büyük puntolarla manşetinden yansıtmıştır.

¹⁶¹⁸ **Milliyet**, 4 Ekim 1983, s.5.

¹⁶¹⁹ **Tercüman**, 8 Ekim 1983, s.4.

¹⁶²⁰ **Günaydın**, 4 Ekim 1983, s.7.

¹⁶²¹ Rum basın özetleri için bkz. **Bozkurt**, 6 Ekim 1983, s.1.

¹⁶²² **Tercüman**, 10 Ekim 1983, s.4.

Milliyet gazetesi, BM çevrelerine göre Denктаş'ın Kipriyanu'yu köşeye sıkıştırdığı, Denктаş'ın zirve önerisinin ilgili çevreler için sürpriz olduğu yönünde yorumlara yer verirken, Amerikalı yetkililerin Milliyet'e yaptıkları açıklamalarda "Önerileri cesaret verici bir gelişme" olarak değerlendirdiklerine yer vermektedir¹⁶²³.

KTFD'nin tutumu, şüpheye yer vermeyecek şekilde haklı ve karardır. Hiçbir milletten esirgenmeyecek olan kendi kaderini tayin hakkını kullanmak yolunda yürümektir"¹⁶²⁴. ABD Başkanı Reagan, Yunanistan'ın Akropolis gazetesine verdiği demeçte bir Türk-Yunan çatışmasının ABD'yi rahatsız edeceğini belirtmiştir¹⁶²⁵.

2) Rauf R. Denктаş'ın Strasbourg'daki KKTC'nin Kurulacağı Yönündeki Açıklamaları ve Yankıları

Rauf R. Denктаş'ın, BM Genel Sekreteri ile görüşmek ve gerekli temaslar yapmak üzere 1983 Ekim ayında Amerika'da bulunduğu dönemde bir taraftan da Avrupa Parlamentosunda ve uluslararası kuruluşlarda Rumlar destek arama girişimlerini sürdürmekteydi.

Rumlar bu tür girişimlerde bulunurken KTFD Başkanı da Avrupa'da bağımsız devlet ilânı konusunda demeçler vermekteydi.

Denктаş, 9 Ekim'de Strasbourg'a¹⁶²⁶ gitmek üzere uğradığı Brüksel havaalanında "dünyanın tanıyacağı şekilde idaremizin adını koyacağız" diyerek dikkatleri bağımsızlık ilanına çekmeyi ve Rumların tek yanlı olarak tüm Kıbrıs'ı temsil etmeleri için Avrupa Konseyi danışma meclisine gönderdikleri Rum parlamenterleri geri çekirtmeyi amaçlamıştır.

Denктаş'ın bağımsızlık ilânını vurgulayan demeci şudur;

"Biz 20 yıldır kendi devlet ve hükümetimizden dışlandığımız için zaten kendi kendimizi idare ediyoruz. Her yönüyle Rumların devletine eşit bir irademiz ve kuruluşumuz vardır. Biz bağımsızlık ilân edecek değiliz. Bağımsız bir halk olarak idaremizin adını dünyanın tanıyacağı bir şekle sokacağız.

¹⁶²³ Milliyet, 5 Ekim 1983, s.5; Kipriyanu'nun 4 Ekim 1983'te New York'taki basın toplantısının Rum basınına yansımaları için bkz. **Bozkurt**, 5 Ekim 1983, s.3; **Halkın Sesi**, 5-6 Ekim 1983, s.2.

¹⁶²⁴ Orhan ERALP, "Kıbrıs Nereye?", **Milliyet**, 12 Eylül 1983, s.2.

¹⁶²⁵ **Milliyet**, 3 Ekim 1983, s.5; **Günaydın**, 3 Ekim 1983, s.4.

¹⁶²⁶ Rauf Denктаş, Amerika'daki temaslarından sonra Londra'ya oradan da Avrupa Parlamentosu'nun Strasbourg'da devam eden Kıbrıs görüşmelerinde fikrini beyan etmek üzere 9 Ekim 1983'te Strasbourg'da gitmişti. Denктаş, Avrupa Parlamentosundan İngiliz Parlamenter Cottrell, Alman Wedekind, Hollandalı Von Ray ve Belçikalı Parlamenter Luc Beyer ile Strasbourg'daki Parlamento Muhabirleri Cemiyeti'nin davetlisi olarak Strasbourg'da temaslarını sürdürmüştü. Bkz. **Günaydın**, 13 Ekim 1983, s.4; **Tercüman**, 12 Ekim 1983, s.4.

Biz New York'a vardığımızda, Cuellar ile Kipriyanu görüşmüş ve Cuellar'ın sondajlarını öldürmüştü. Dolayısıyla bizim Cuellar'ın nabız yoklamasına verdiğimiz cevap durumumuzu kayda geçirmenin ötesine geçmemiştir. Biz kendimizi "cenaze merasimine davet edilmiş" bir halde bulduk. Kipriyanu Cuellar'ın teşebbüslerini öldürmüş. Rolandis ise bunu dünyaya açıklamıştır"¹⁶²⁷.

Denktaş, Strasbourg'da bulunduğu sürede Avrupa Parlâmentosu Başkanı Dankert ile Avrupa Konseyi Genel Sekreteri Karasek ile görüşme talebinde bulunmuş, ancak bu talebi kabul edilmemiştir. Denktaş talebinin reddi üzerine artık Kıbrıs Türklerinin bağımsızlığını ilân ederek, "isim ve statülerini" belirleyeceklerini dünyaya duyurmuştur¹⁶²⁸.

Denktaş, Yunanlıların ve Rumların bütün engelleme çabalarına rağmen 11 Ekim 1983'te Avrupa Parlamentosu salonunda Türk ve yabancı gazetecilerin katılımıyla bir basın toplantısı düzenleyerek; Kipriyanu'ya teklif ettiği zirvenin gerçekleşmemesi durumunda, Türkiye'deki 6 Kasım 1983 genel seçimlerinden önce Kıbrıs Türk toplumunun bağımsızlık ilân edeceğini tüm Avrupa'ya duyurmuştur¹⁶²⁹.

Denktaş basın toplantısında özetle; "Kıbrıs Türk toplumu resmî devlet olmamızı istiyor. Muhaliflere rağmen bu arzuyu bir referandum ile dünyaya ispatlayacağız, bu referandumu Birleşmiş Milletler de kontrol edebilir, parlâmentoyu toplayarak bağımsızlık ilânını görüşeceğim ve referandum konusunda karar alınmasına çalışacağım. Böylece yeni kurulacak Türk hükümetini baskı altından kurtarmak için 6 Kasım seçimlerinden önce bağımsızlık ilânı sürecini tamamlama hedefindeyiz. Bu sorun, Kıbrıs Türklerinin sorunudur" şeklinde açıklamalarda bulunmuştur

Ayrıca Alman Parlâmenter Wedekind'in "Kipriyanu teklifinizi kabul etmezse ne yapacaksınız?" şeklindeki sorusuna Denktaş, "Halkımız için kan döktük, bizim için başka çözüm yok. Tanınmak için gerekli her türlü girişimi yapacağız, teklifimizi kabul etmezse bağımsızlık ilânı için referandum yapacağız ve Türkiye'deki seçimlerden önce ismimizi koyacağız" şeklinde cevap verirken; Yunanlı gazeteci Nikalau'nun, "Bağımsızlık ilân edersek bizi tanıyacak ülkeler var demiştiniz. Ülke ismi var mı, size

¹⁶²⁷ **Tercüman**, 10 Ekim 1983, s.4.

¹⁶²⁸ **Tercüman**, 12 Ekim 1983, s.4; **Günaydın**, 13 Ekim 1983, s.4; Denktaş, Karasek'in ve diğer Avrupalı parlamenterlerin gerçeklerden korkarak Kıbrıs Türk temsilcisiyle görüşmek istemediklerini ifade etmiştir.

¹⁶²⁹ **Tercüman**, 12 Ekim 1983, s.4; **Günaydın**, 13 Ekim 1983, s.4; **Cumhuriyet**, 13-14 Ekim 1983, s.1, 11; **Yeni Asır**, 13 Ekim 1983, s.1; Denktaş'ın basın toplantısında bir tarafında danışmanı Tamer Etkin bir tarafında da Alman Milletvekili Wedekind yer almıştı.

garanti veren var mı?” şeklindeki sorusunu ise “*Evet, ilân edersek kabul edecek birkaç Müslüman ülkesi olduğunu söyleyebilirim*” şeklinde yanıtlamıştır.

KTFD Başkanına basın toplantısında, “Bağımsızlık ilânı için kesin tarih verebilecek misiniz?” şeklinde bir soru yönelten İtalyan ANSA Muhabiri Françesko Cerri’ye ise “*Türkiye’deki seçimlerden önce yapacağız. Ben demokratik bir ülkenin başkanıyım. Parlâmentomuz karar verecektir. Oylama yapılacak, referandum yapılacaktır. Referandumdan sonra Kuzey Kıbrıs devletinin kurulması gerçekleşecektir. Tabii yine söylüyorum eğer Kipriyanu gerçek bir adım atmaz samimi olmazsa bir de Avrupa Konseyi’nden temsilcilerini çekmezse, bu yola başvuracağız*” diyerek bağımsızlık devlet kuracaklarını tüm dünyaya açıklamıştır¹⁶³⁰. Denктаş’ın amacı, Rumların geri adım atmalarını sağlamak ve iki eşit halktan biri olan Türk toplumunun da uluslararası alanda tanınmasını ve uluslararası alanda Rumların yararlandığı haklardan yararlanmalarını sağlamaktır.

a) Denктаş’ın Açıklamalarının Yankıları

Rauf Denктаş’ın Strasbourg’da Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti’nin kurulacağı yönündeki açıklamaları tüm dünyada geniş yankı bulmuştur. Açıklamalar Kıbrıs Türk toplumunda ve basınında sevinçle karşılanırken, Rum toplumunda ise büyük bir panik yaratmış ve Rum gazeteleri açıklamaları Rauf Denктаş’ın “şantajları” olarak nitelendirmiştir. Açıklamalar üzerine dünya kamuoyunun dikkatleri yeniden Kıbrıs adasına çevrilmiştir. Türkiye basınında da zaten 13 Mayıs 1983’ten itibaren devam eden bağımsızlık ilânı konusu yeniden gündeme gelmiş, Türkiye basını Kıbrıs Türk halkının ve liderlerinin bağımsızlık yönündeki demeçlerine, isteklerine geniş yer vererek bağımsızlık ilânına önemli ölçüde yer vermiş, Kıbrıs’taki gelişmeleri Türkiye ve dünya kamuoyuna duyurmuştur. Türkiye basını bir taraftan da KKTC’nin kuruluşu ile ilgili Ankara’nın tutumunu yansıtmıştır.

a.1) Türkiye Basınındaki Yankıları

Türkiye basınında Rauf Denктаş’ın “Türkiye’deki 6 Kasım seçimlerinden önce bağımsızlık ilân edeceği” yönündeki beyanını geniş yankı bulmuş ve Türkiye’deki gazetelerin manşetlerini süslemiştir. Zaten 1983 Mayıs ayından beri sürekli basının gündeminden düşmeyen KTFD’nin bağımsızlığına yine geniş yer verilmişti.

¹⁶³⁰ Basın toplantısı için bkz. **Günaydın**, 13 Ekim 1983, s.4; **Tercüman**, 12 Ekim 1983, s.4; **Cumhuriyet**, 12-13 Ekim 1983, s.1, 11; **Güneş**, 13 Ekim 1983, s. 5; **Yeni Asır**, 13 Ekim 1983, s.1.

Günaydın gazetesi 13.10.1983 tarihli sayısında Denктаş'ın açıklamalarını büyük puntolarla, ilk sayfadan “ Bağımsız Kıbrıs Türk Devleti Kuruluyor” şeklinde başlık atarak Denктаş'ın “Türkiye'deki seçimlerden önce bu işi tamamlayacağız” sözüne yer vermiş ve aynı zamanda Kıbrıs Rum basınından Alithia gazetesi KTFD'nin 29 Ekim'de bağımsızlığını ilân edeceği yönündeki haber başlığını yayınlamıştır.

Tercüman gazetesi ise 10 Ekim 1983'te “Denктаş: “Dünyanın Tanıyacağı Şekilde İdaremizin Adını Koyacağız” şeklinde bir başlık kullanırken, 12 Ekim 1983'te ise “Denктаş, Zirve Teklifine Cevap Bekliyor” ile Denктаş'ın “6 Kasımdan önce devletimizin ismini açıklayacağız” şeklindeki açıklamasını başlık olarak kullanmış ve bu başlıklar altında Denктаş'ın açıklamalarına yer vermiştir.

Denктаş'ın bağımsızlık ilân edeceği yönündeki açıklamaları İzmir basınından Yeni Asır gazetesinde ise “KTFD'de Geriye Sayma”¹⁶³¹, “Denктаş Son Sözü Söyledi”; şeklinde yankı bulmuştu¹⁶³².

“Türkiye basınında gerek Tercüman ve Yeni Asır gazeteleri, 12 Ekim 1983 tarihli sayılarında bağımsız devlet ilânı konusundaki hazırlıkların KTFD'de diğer alanlarda da sürdüğünü, KTFD'nin ayrı devletini ilân etmesiyle birlikte, kurulacak yeni devleti tanıyacak ülkelerde açılacak büyükelçilikleri için yeni personel alımının başladığını, bu personelin devleti ilk günde tanıyacak 10'u aşkın ülkede açılacak büyükelçiliklerde görev yapacaklarını yazmıştır. Ayrıca bağımsızlık ilânı halinde BRT'nin Türkiye, Güney Kıbrıs, Yunanistan ve Ortadoğu ülkelerinde dinlenebilecek radyo TV yayınları için gerekli yatırımları başlattığını ve kadro çalışmalarına hız verildiği iddia edilmiştir.¹⁶³³

Güneş gazetesi ise Denктаş'ın Strasbourg'daki temaslarına yer vererek “Denктаş bağımsızlık bayrağını açtı. Denктаş, bağımsızlıktan sonra yen devletın adının Kuzey Kıbrıs Cumhuriyet olacağını ve yeni bayrağı açıkladı” şeklinde bir haber yorum yayınlamıştır¹⁶³⁴.

a.2) Kıbrıs Türk Basınındaki Yankıları

Denктаş'ın bağımsızlık açıklamaları Kıbrıs Türk basınında da geniş yankı bulmuş ve Kıbrıs Türk basını bağımsızlık heyecanını gazetelerinin manşetlerinde

¹⁶³¹ Yeni Asır, 12 Ekim 1983, s.1.

¹⁶³² Yeni Asır, 13 Ekim 1983, s.1.

¹⁶³³ Yeni Asır, 12 Ekim 1983, s.1; Tercüman, 12 Ekim 1983, s.8.

¹⁶³⁴ Güneş, 13 Ekim 1983, s.6.

yayınlayarak bağımsızlık isteğine yer vermişlerdir.

“Kıbrıs Türkleri Türkiyesiz yaşayamaz” diyerek Türkiye’ye bağlılığı, Türk milliyetçiliğini savunan ve Rauf Denktaş’a bağımsızlık yolunda büyük destek veren Halkın Sesi gazetesi 1983 Ekim ayı süresince sürekli KKTC’nin kurulmasını içeren ve bu türden isteklere yer veren yazılara yorumlara, haberlere yer vermiştir.

Gazete, 5 Ekim 1983 tarihli manşetinde “Bekleyecek Ne Kaldı” diyerek Kıbrıs Türk halkını KKTC’yi kurmaya çağırmıştır. Halkın Sesi, sürekli bağımsızlık konusunda Türkiye’nin desteğine yer vermiş, “ayrı devlet için Türkiye’nin yeşil ışık yaktığını”¹⁶³⁵, bağımsızlık ilan edilirse Kıbrıs davasının kalmayacağını savunmuştur¹⁶³⁶.

Halkın Sesi, Rauf Denktaş’ın “KKTC’nin ilânı” yönündeki Strasbourg’da yaptığı açıklamalardan sonra; “Haydi Bağımsızlığa Doğru” şeklinde büyük puntolarla tam sayfa manşet atarak Kıbrıs Türk halkını bağımsızlık için hazırlıklara destek vermeye ve Denktaş’ı karşılama, bağımsızlık isteğini duyurma mitingine çağırmıştır¹⁶³⁷. 14 Ekim 1983’te Denktaş’ı karşılama mitingine birkaç gün öncesinden bağımsızlık ilânını destekleyen diğer KTFD gazeteleri de geniş yer ayırmıştır¹⁶³⁸.

Kıbrıs Türk basınında bağımsızlığın 29 Ekim 1983’te ilân edileceği üzerinde de durulmuştur. Devlet Başkanı Denktaş’ın Fransa’da “bağımsız devletimizi Türkiye’deki seçimlerden önce ilân edeceğiz” demesi üzerine tahminler 29 Ekim üzerinde olmuştur. 13 Ekim 1983 tarihli Birlik gazetesi manşetinde “29 Ekim’de çifte bayram yapacağız” başlığına ve yorumun yer vermiştir.

a.3) Kıbrıs Rum Basınındaki Yankıları

Kıbrıs Türklerinin bağımsızlık ilânı için hazırlıklarını hızlandırması güney Kıbrıs’ta panik yaratırken, Kipriyanu ise böyle bir girişimin önlenmesi için ellerinden geleni yapacağını söylemişti.

Rum gazeteleri, Rum Yönetim Sözcüsünün 10 Ekim’de; “*Kıbrıs Türk Lideri Denktaş, Cumhurbaşkanı Kipriyanu ile görüşmesinin üç hafta içerisinde gerçekleşmemesi halinde bağımsız bir Türk devleti ilân edecekleri tehdidinde bulunmaktadır. Şu anda Genel Sekreterin girişiminin denetlenmesini engelleyen tek şey,*

¹⁶³⁵ Halkın Sesi, 10 Ekim 1983, s.1.

¹⁶³⁶ Halkın Sesi, 17 Ekim 1983, s. 6.

¹⁶³⁷ Halkın Sesi, 13-14 Ekim 1983, s.1.

¹⁶³⁸ Birlik, 13 Ekim 1983, s.1; Bozkurt, 13 Ekim 1983, s.1.

Türk tarafının takındığı olumsuz tavidir” şeklinde Rum radyosunda yayınlanan ve birinci haber olarak verilen demecine geniş yer vermişlerdir.

11 Ekim 1983 tarihli Rum gazeteleri Rauf Denктаş'ın bağımsızlık açıklamasını şu başlıklar altında vermiştir:

“ Alithia: Türkler tehditlerine zaman sınırı koydular. Üç haftaya kadar devlet ilân edecekler. Türkiye yeşil ışık yaktı. Cuellar ile Shultz uyurulmalıdır.

Simerini: Denктаş, yeni demeçleriyle şantaj yaparcasına tehdit ediyor. Kipriyanu ile uzlaşamaz. Son üç haftaya kadar devlet ilân edelim. Kipriyanu: Görüşmenin yapılp yapılamayacağına ve ne zaman yapılacağına Cuellar karar verecek.

Fileleftheros: Türk tarafı şantaj ve tehditlerine şimdi açıkça devam ediyor. Denктаş'ın ultimatomu: Kipriyanu benimle görüşmezse ayrı devlet ilân ederiz. Hükümet: Görüşmenin yapılp yapılmayacağına veya ne zaman yapılacağına Cuellar karar verir.

Haravgi: Tehdit eder ve aksi takdirde ayrı devlet ilân edeceğini söyler. Spiros Kipriyanu ile bu ay içinde görüşmek ister. Sözcü böyle bir görüşme için iyi hazırlıklar yapılması gerektiği görüşünü tekrarladı. Genel Sekreterin girişimine nasıl devam edileceğini kimse bilmiyor.

Agon: Üç haftaya kadar görüşmeler başlamadığı takdirde Denктаş yine devlet ilân edeceği tehdidinde bulundu. Sabrı tükenmiş.

Ta Nea: Denктаş'ın görüşmeleri konusundaki tehditleri reddedildi.

Eleftherotopia: Denктаş bize üç haftalık bir süre tanıdı. Ültimatom Cumhurbaşkanı Kipriyanu ile görüşmezse devlet ilan edeceği tehdidinde bulundu”¹⁶³⁹.

Simerini ise güvenilir siyasi ve diplomatik çevrelerin Denктаş'ın Londra'da verdiği demeci, BM Genel Sekreteri'nin şahsi çabalarına indirilmiş son darbe olarak nitelendirdiklerini iddia etmiştir¹⁶⁴⁰.

Görüldüğü gibi Rum basını Rauf Denктаş'ın bağımsızlık ilân edileceği yönündeki sözlerini bir tehdit, şantaj olarak nitelendirmiş ve buna inanmak istememişlerdir.

12 Ekim 1983 tarihli Kıbrıs Rum gazeteleri de, Rum yönetiminin Türkleri uluslararası alanda protesto etmekte olduğunu bildirmişlerdir. Haberi Eleftherotopia

¹⁶³⁹ **Bozkurt**, 12 Ekim 1983, s.3; **Halkın Sesi**, 12 Ekim 1983, s.6; **Tercüman**, 12 Ekim 1983, s.4; **Yeni Asır**, 13 Ekim 1983, s.1; **Günaydın**, 13 Ekim 1983, s.4.

¹⁶⁴⁰ **Bozkurt**, 12 Ekim 1983, s.3.

gazetesi manşetine alarak büyük puntolarla “Denktaş’ın ultiyatomu kabul edilemez. Türkler dünyaya şikâyet ediliyorlar” başlıkları altında yayınlayarak “Hükümetin, Denktaş’ın, üç haftaya kadar Cumhurbaşkanı Kipriyanu ile görüşmesinin gerçekleşmemesi halinde işgal altındaki bölgenin ayrı devlet ilân edeceğine ilişkin açık ve kabaca şantajına koordineli ve doğrudan tepki gösterdiğini ve uluslararası alanda şikâyette bulunduğunu” bildirmiştir. Gazete, Rum Dışişleri Bakanı Yorgo Yakovu’nun 11 Ekim’de Rum Güvenlik Konseyi’nin baş daimi üyesinin Lefkoşa’daki Büyükelçilerini ayrı ayrı görerek “Türk tarafının uzlaşmaz ve kaba tutumunu protesto ettiğini, kendilerine sorumluluklarını hatırlattığını ve bunun bilincine varmalarını istediğini belirtmişlerdir. Gazete, Yakovu’nun Güvenlik Konseyi’nin daimi üyelerinin büyükelçilerine, Türk tarafının bu olumsuz tutumu ile BM Genel Sekreterinin girişimini etkisiz duruma getirmek istediğini söylediğini belirtmiştir¹⁶⁴¹.

Alithia gazetesi de, Rum Demokratik Birlik Partisi Genel Başkanı Glafkos Klerides’in 12 Ekim 1983’te parti liderlerinin bir toplantısında yaptığı konuşmasına geniş yer ayırmıştır. Klerides, Türkiye’nin de ilk kez BM kürsüsünden, ayrı Kıbrıs Türk devletini ilân etme konusunda Denktaş’ı daha fazla kontrol edemeyeceğini açıkladığını, bunun gerçek olmadığını ve Türkiye’nin Rauf Denktaş’ın yapacağı bir eylem için zemin hazırlamakta olduğunu öne sürmüştü. Klerides bu yüzden “ayrı bir Kıbrıs Türk Devleti ilânı tehlikesinin esaslı ve gözle görülen bir gerçek olduğunu söylemiştir¹⁶⁴².

Rum gazetelerinden Apoyevmatini olayı “Türkler 29 Ekim’de bağımsızlık ilân ediyor” başlığı ile verirken, Alithia gazetesi ise” Bağımsızlık ilânı Kıbrıs sorununun sonu olacak” şeklinde manşetten vermiştir¹⁶⁴³.

3) Denktaş’ı Karşılama Mitingi (14 Ekim 1983) ve KKTC’nin Kuruluşu Açısından Taşdığı Önem

Rauf Denktaş’ın Strasbourg’da 6 Kasım seçimlerinden önce devletimizi ilân edeceğiz” şeklindeki açıklamalarına KTFD’deki siyasi partilerden, UBP’den büyük destek gelmiştir. UBP Genel Sekreteri Enver Emin, Denktaş’a bir telgraf göndererek, bağımsızlığın tanınması için atılacak son ve kesin adımda yanında olduklarını belirtmiştir. Emin, gönderdiği telgrafta, “Türk halkının kendi geleceğini tayin hakkının en kısa sürede kullanılmasının artık kaçınılmaz bir zorunluluk haline geldiğini

¹⁶⁴¹ **Bozkurt**, 13 Ekim 1983, s.3; **Halkın Sesi**, 12 Ekim 1983, s.1.

¹⁶⁴² **Bozkurt**, 13 Ekim 1983, s.3; **Bozkurt**, 16 Ekim 1983, s.1.

¹⁶⁴³ **Günaydın**, 13 Ekim 1983, s.1.

belirterek, halkın duygu ve düşüncelerine tercüman olacak coşkulu bir karşılama için hazırlık yapıldığını da söylemiştir¹⁶⁴⁴. UBP ve DHP 13 Ekim’de birer bildiri yayınlayarak üyelerini Denктаş’ı karşılama mitingine çağırmıştır¹⁶⁴⁵.

New York, Londra ve Strasbourg’da Kıbrıs sorunuyla ilgili çalışmalarda bulunan KTFD Başkanı Denктаş’ı karşılamak için gerek Kıbrıs Türk basını gerekse Kıbrıs Türk Mücahitler Derneği, Kıbrıs Türk Kurumları 14 Ekim 1983’te büyük bir miting hazırlıklarına başlamıştı. Kıbrıs Türk basınından Bozkurt, Halkın Sesi, Birlik, Kıbrıs Postası ve Söz gazeteleri 13-14 Ekim 1983’te halkı mitingine çağırarak duyuruları, miting programını yayınlayarak bağımsızlık ilânını destekleyen başlıklar kullanmıştır.

13 Ekim 1983 tarihli Halkın Sesi, “Tek vücut halinde ayrı devlet isteğimizi ispatlamak için bugün büyük bir miting düzenleniyor”, “Haydi bağımsızlığa doğru” başlıklarıyla halkı mitingine davet ederken; Birlik gazetesi ise “Büyük miting hazırlanmış”, “29 Ekim’de çifte bayram yapacağız. Devlet Başkanı Denктаş’ın Fransa’da bağımsız devletimizi Türkiye’deki seçimlerden önce ilân edeceğiz” demesi üzerine tahminler “29 Ekim üzerinde oldu. Sizi destekliyor ve dönüşünüzü sabırsızlıkla bekliyoruz Sayın Başkanım” başlıklarını kullanmıştır¹⁶⁴⁶.

Miting, Kıbrıs Türk Mücahitler Derneği koordinatörlüğünde, KTFD kurum ve kuruluşlarınca ortaklaşa organize edilmiştir. Kıbrıs Türk Halkı Kurum ve Kuruluşları, miting için halka bir iki gün öncesinden bir duyuru yaparak halkı, Lefkoşa’daki Atatürk meydanında Denктаş’ın yapacağı açıklamaları dinlemeye ve bağımsızlık yolunda kesin kararlılığını dünya kamuoyuna duyurmaya çağırmıştır¹⁶⁴⁷.

Kıbrıs Türk Mücahitler Derneği Genel Merkez Yönetim Kurulu, 14 Ekim 1983 ‘te Kıbrıs Türk basını aracılığıyla Kıbrıs Türk halkına bir çağrı yapmıştır. Kıbrıs Türk halkını bağımsızlık ilânına desteğe çağırarak ve tarihi önem arz eden çağrı şudur:

“Mücahit Halkımıza Çağrı,

..Ekonomik ve siyasi baskılarını hızlandırarak senin geçmişine ihanet etmeni, yani köleliğe, kendi zulüm işkence ve kan dolu idaresine girmeni açıkçası mücadelene ihanetini bekledi. Kendi geleceğini tayin hakkına dahi ambargo koymaya çalıştı.

¹⁶⁴⁴ **Birlik**, 13 Ekim 1983, s.1.

¹⁶⁴⁵ **Birlik**, 14 Ekim 1983, s.1.

¹⁶⁴⁶ **Halkın Sesi**, 13 Ekim 1983, s.1; **Birlik**, 13 Ekim 1983, s.1; **Tercüman**, 14 Ekim 1983, s.1.

¹⁶⁴⁷ **Birlik**, 13 Mayıs 1983, s.2; Kıbrıs Türk kurum ve kuruluşları çağrısında; “Binlerce şehit kanı ve ölçüye vurulmaz özveriler pahasına vatanlaştırdığımız ve uluslararası anlaşmalarla yönetimine, egemenliğine ve tapusuna ortak olduğumuz topraklardaki inkâr edilmez varlığımızı, kararlı biçimde bir kez daha dünyaya ilân etmek durumundayız” demiştir.

Bildiğin tanıdığın ve tanınma diyetini kanınla ödediğin düşmanın insanlık dışı ambargolarını artık kırma zamanın gelmiştir. Türklük dünyasının gözü, Atatürk'ün gözü sendedir.

Şehitlerin sana emanet ettiği kutsal mücadeleyi daha ileriye yediden yetmişe, partili partisiz mücahitçe taşımalı, yüceltmelisin. Hürriyet'in, istiklâl ve devletin üzerinde tahakküm kurmak isteyen herkese karşı seni bir bütün olarak, "Artık yeter" diye haykırmaya çağırıyoruz. Haykırışın, Türk Dünyasının burçlarında yükselmeye enosisin kalbine hançer saplanmaya hazır 17. Türk devletinin şafağı olacaktır.

*Mücahit halkımız bu maksatla bugün saat 18.00'de Lefkoşa Atatürk Meydanı'nda yapılacak büyük ve tarihi toplantıya çağırıyoruz."*¹⁶⁴⁸.

Mitinge Kıbrıs Türk basını geniş yer vermiştir. Halkın Sesi 14 Ekim tarihini "şahlanmış günü" olarak nitelendirerek "Bugünkü mitingde bağımsızlığımızı dünyaya haykıracağız" demiştir. Birlik ise manşetinde "bağımsızlık için toplanıyoruz", "tek nefes, tek vücut", "Devlet Başkanı Denктаş, bugün önemli bir konuşma yapacak" demiştir¹⁶⁴⁹.

Denктаş, 14 Ekim 1983'te Lefkoşa'ya dönüşünde askeri törenle kurum ve kuruluş temsilcileri tarafından karşılanmış, mitingin yapıldığı Atatürk meydanına gelerek toplanan büyük kalabalığa hitap etmiştir¹⁶⁵⁰.

Devlet Başkanı Denктаş, konuşmasında KTFD adıyla Rumların alay ettiklerini, Türkleri bir hiç saydıklarını, bunu dünyaya böyle tanıtmaya çalıştıklarını belirterek, 1975'te Kıbrıs Türk halkının oylarıyla kurduğu Federe Devlete dünyanın anlayacağı bir isim vermenin zamanının geldiğini söyleyerek, konuşmasının sonunda halka "hepinizi Kuzey Kıbrıs Cumhuriyeti'nin müstakbel gençleri olarak selâmlarım" demiştir¹⁶⁵¹.

Rauf Denктаş konuşmasında bağımsız devlet üzerinde durmuş, devletin adını da tüm dünyaya duyurmuştur. Mitinge katılan halk bağımsızlık istiyoruz şeklinde tezahüratta bulunmuştur.

Devlet Başkanı Denктаş'ın Atatürk Meydanı'nda halka hitaben yaptığı konuşma özetle şöyledir:

¹⁶⁴⁸ **Halkın Sesi**, 14 Ekim 1983, s.1; **Bozkurt**, 14 Ekim 1983, s.1; **Birlik**, 14 Ekim 1983, s.1.

¹⁶⁴⁹ **Birlik**, 14 Ekim 1983, s.1.

¹⁶⁵⁰ Miting, miting hazırlıkları ve basındaki yankıları için bkz. **Birlik**, 14-15 Ekim 1983, s.1; **Bozkurt**, 14-15 Ekim 1983, s.1; **Halkın Sesi**, 14-15 Ekim 1983, s.1; **Tercüman**, 14-15 Ekim 1983, s.1,10; **Cumhuriyet**, 14-15 Ekim 1983, s.1; **Günaydın**, 15 Ekim 1983, s. 1; **Güneş** 15 Ekim 1983; **Yeni Asır**, 15 Ekim 1983, s.1.

¹⁶⁵¹ **Birlik**, 15 Ekim 1983, s. 1,3.

“Sevgili Kardeşlerim,

Geçen sefer burada toplandığımızda, bana vermiş olduğunuz görev çerçevesinde Kıbrıs Türk halkının eşitliğini, bağımsızlıktaki inkâr edilemeyecek haklarını, ortaklık statüsünü, ispatlamak için üç haftadan beridir, vatanım dışında sizlerden uzaklardayım. Vermiş olduğumuz mücadelede, almış olduğumuz neticeyi siz kahraman halkıma bildirmek için toplanmış bulunuyoruz. Kahraman yaratmak için toplanmış değiliz kardeşlerim. Bu toplantılar seyahatler dönüşü bu mitingle beni yıllarca evveline götürmektedir.

...Yolumuz bağımsızlık yoludur, hak yoludur, hürriyet yoludur”

Halkın bağımsızlık istiyoruz tezahüratlarına karşılık Devlet Başkanı şunları söylemiştir;

“Bağımsızlık isteriz tabii çünkü Kıbrıs’ın bütün bağımsızlığında %50 hakkımız vardı. EOKA kurşunları ile kanlarını ve canlarını bu toprağa yatıranların 1574’te Anadolu’dan gelip bu toprağa kefensiz yatanların, 20 Temmuz’da bu toprağa güle güle girenlerin kanları vardır.

Bu hakkımızı kan pahasına, can pahasına kazanmış olan, uluslararası anlaşmalara saygıdan başka bir şey düşünmemiş olan, anayasadaki haklarını almak için bakanlar kurulunda, hükümet organlarında anayasa mahkemelerinde efendice hakkını arayan, barış isteyen, Kıbrıs’ın Yunanistan ile anavatan arasında bir barış köprüsü olmasını gönülden arzu eden bir toplumduk. Ama karşımızdakiler bağımsızlığı yine o menhus emellerine alet etmek istemişlerdi ve üç yıl sonra bizi yine, kanla, canla baş başa bırakmışlar, 11 yıl ezmişler, elemişler, 11 yıl Kıbrıs’ın meşru hükümetiymişler gibi bütün dünyayı kandırırken, bizim de inkârı mümkün olmayan haklarımızı ceplerine atarak bizimle alay etmeyi yeğ bilmişlerdir.

Tabii, bağımsız zaten, bunu bilin. Bağımsızız. Bağımsız Kıbrıs’ta bağımsız Türk halkıyız. Bağımsızlık isteriz yok. Bağımsızlığı canla kanla kazandınız, bağımsızsınız. Adımızı koyarak tanıtmak içerisindeyiz ve tanıtacağız. Başka çaresi yoktur çünkü. O halde bugün Papayuanu’dan aldığımız ışıkla, ümit ederiz ki biz bu hazırlıklarımız ışıkla, ümit ederiz ki biz bu hazırlıklarımıza devam ederken, bu yoldan şaşmazken, bu yoldan gerileyip durmazken, onlarda akıllarını başlarına alıp buyurun konuşalım diyecekler ve bize hayhay eşitsiniz, ortaksınız, ortaklık bozuldu, ortaklığı kurmak için

formül de oluşturulmuştur. Bu formülü derhal uygulayalım diyerek samimiyetle derhal masa başına gelecekler.

...Hepinizi Kuzey Kıbrıs Cumhuriyeti'nin müstakbel gençleri olarak selâmlar, hepimize hayırlı günler dilerim kardeşlerim"¹⁶⁵².

Mitingte, Kıbrıs Türk halkı Kıbrıs'taki varlığını ve haklarını koruma kararlılığını tek yürek halinde dünyaya haykırmıştır¹⁶⁵³. Mitingin dikkat çeken yönlerinden biri de Denктаş'ın "Tek Çare Bağımsızlık" yazılı pankartlarla karşılaşılması olmuştur¹⁶⁵⁴.

Mitingde aynı zamanda Kıbrıs Türk Mücahitler Derneği Genel Başkanı Nevzad Uzunoglu tarafından 51 kuruluş adına, Denктаş'a bağımsız devlet ilânı için son adımı atmasını içeren bir muhtıra verilmiştir¹⁶⁵⁵.

a) Mitingin ve Rauf Denктаş'ın Bağımsızlık İlânı Açıklamalarının Kıbrıs Türk ve Türkiye Basınındaki Yankıları

Gerek Kıbrıs Türk basınında gerekse Türkiye basınında, Denктаş'ın Lefkoşa'da halka hitabında bağımsız devlet ilânı açıklamaları ve toplanan kalabalığı Kuzey Kıbrıs Cumhuriyeti'nin müstakbel gençleri olarak selâmlaması geniş yankı uyandırmıştı.

Kıbrıs Türk gazetelerinden, UBP'nin yayın organı durumundaki Birlik, 15.10.2006 tarihinde ilk sayfasına "Bağımsızlık yolunda bütünleştik" şeklinde büyük bir başlık atarak mitingde çekilen bir fotoğrafı yayınlamıştır. Denктаş'ın Atatürk Meydanı'nda yaptığı konuşmaya yer vermiştir.

Halkın Sesi ise, KTFD Başkanının açıklamalarını 15 Ekim 1983'te "Kuzey Kıbrıs Cumhuriyeti Ufukta"; 16 Ekim'de ise "Denктаş: Dünya Bizi Tanıyacak" şeklinde manşetten okurlarına duyurmuştur.

KTFD'de bağımsızlık ilânına karşı çıkan CTP ve TKP de 13 Mayıs'tan sonraki mitingde olduğu gibi bu mitingde de karşı çıkmış, TKP Genel Başkanı Alpay Durduran "duyuru" yayınlayarak "Denктаş'ın kendi kendini muzaffer bir kumandan gibi karşılatmak" girişiminden söz ederek mitingi düzenleyen kurum ve kuruluşları "kim ve ne oldukları bilinmeyen çevreler" olarak nitelendirmiştir. Birlik gazetesi yazarlarından Numan Ali Levent de "Muhalefetin Böylesi" adlı makalesinde CTP ve TKP'nin bu tepkisini ve duyurusunu, muhalefetin gerçekleri görmediği ve gerçeklerden kaçındığı

¹⁶⁵² **Birlik**, 15 Ekim 1983, s. 3.

¹⁶⁵³ Miting ile ilgili Birlik gazetesinin yorumu için bkz. "Bağımsızlık Mitingi", **Birlik**, 14 Ekim 1983, s.2; "Dönüş", **Birlik**, 14 Ekim 1983, s.2.

¹⁶⁵⁴ **Tercüman**, 15 Ekim 1983, s.1.

¹⁶⁵⁵ **Birlik**, 15 Ekim 1983, s.3; **Halkın Sesi**, 15 Ekim 1983, s.1; **Bozkurt**, 15 Ekim 1983, s. 1 , 2.

şeklinde değerlendirmiştir¹⁶⁵⁶. Hatta CTP'nin yayın organı Yenidüzen 1 Kasım 1983 tarihli sayısında “Devlet memurlarının Denктаş'ı karşılama mitingine zorla getirildiklerini” bile iddia etmiştir¹⁶⁵⁷.

Numan Ali Levent 17 Ekim de Birlik gazetesindeki “İşte Böyle” adlı köşesindeki yorumunda da Devlet Başkanı Rauf Denктаş'ın adaya dönüşünde halk tarafından karşılanmasına CTP ve TKP'nin karşı çıkmasını ele alıyor ve Türkiye basınının da bu olayı çok güzel yorumladığına dikkat çekerek “Bu savaşıma karşı çıkanlar olacaktır, olsun it ürüyecek ama kervan ereğine doğru yürüyecektir” demiştir¹⁶⁵⁸. Numan Ali Levent 19 Ekim 1983 tarihli başka bir yazısında ise Denктаş'ın adaya dönüşünde düzenlenen mitinge katılımın az olduğu konusundaki tartışmaları ele alarak “...Önemli olan mitinge katılanların sayısı değildir. Çok kısa sürede Karpaz'dan Lefke'ye kadar tüm kuruluşların örgütlenebilmesidir” diyerek konuya başka bir açıdan yaklaşmıştır¹⁶⁵⁹.

KTÖS'ün yayın organı durumundaki sol cephede yer alan ve KKTC'nin kuruluşunu destekleyen Söz gazetesinin 17 Ekim 1983 tarihli “Emrivaki Olmuş Gerçeğin İfadesi” adlı başyazısında ise Denктаş'ın Sarayönünde yaptığı konuşma, miting ele alınarak, miting esnasında halkın “bağımsızlık isteriz” diye bağırması üzerine “Denктаş'ın zaten 1974'ten beri bağımsız ama artık ismini koymak gerekir” sözleri yorumlanmıştır. Gazetede ki yorumda Kıbrıs Türkü'nün 1963'ten beri Rumlardan koptuğu, 1974'ten beri de bağımsız olduğu belirtilmektedir. Ancak devletin, hükümetin, meclisin bunu bir türlü kabul etmediğini, hâlâ Türkiye'nin onayını beklediğine değinilerek TC'nin ilânı konusunda Atatürk'ün çabalarına yer verilmiştir¹⁶⁶⁰.

Türkiye basınından Tercüman gazetesi de KTFD'deki miting heyecanını manşetten yansıtarak “Bugün Kıbrıs'a dönecek Denктаş büyük bir mitingle karşılanacak” şeklinde başlık kullanmıştır. Denктаş'ın Türkiye'deki seçimlerden önce bağımsızlık ilân edeceği yönündeki açıklamasını ise “KTFD'de sevinç Ankara'da itidal” başlığıyla duyurarak TC Dışişleri Bakanlığı sözcüsü Nazmi Akıman'ın açıklamasını vermiş¹⁶⁶¹, “Denктаş: Adımız Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti olacak”¹⁶⁶²,

¹⁶⁵⁶ **Birlik**, 15 Ekim 1983, s.3.

¹⁶⁵⁷ **Yenidüzen**, 1 Kasım 1983, s.1.

¹⁶⁵⁸ Numan Ali LEVENT, “İt Ürüyecek Kervan Yürüyecek”, **Birlik**, 17 Ekim 1983, s.3.

¹⁶⁵⁹ Numan Ali LEVENT, “Katılım Üzerine”, **Birlik**, 19 Ekim 1983, s.3.

¹⁶⁶⁰ **Söz**, 17 Ekim 1983, s.1.

¹⁶⁶¹ **Birlik**, 15 Ekim 1983, s.1.

“Denktaş: Bağımsızlık için teşebbüste kararlıyız”¹⁶⁶³, “Denktaş: Bağımsızlık isteği halktan geldi”¹⁶⁶⁴ şeklinde Türkiye kamuoyuna yansıtmıştır.

B. Mahmutoğlu ise Söz gazetesindeki “Gerçeğe Sığınarak” adlı köşesinde bağımsızlık ilânını önce Türkiye’nin onaylaması gerektiğini ve Türkiye’den gelen parayla sağlam bir ekonomik düzenin kurulmasının önemini ve gerekliliğini vurgulamıştır”¹⁶⁶⁵.

Günaydın gazetesi ise manşetinde “Kıbrıs’ta bağımsızlık mitingi. Denktaş Atatürk meydanında toplanan binlerce Kıbrıslı Türkü Kuzey Kıbrıs Cumhuriyeti’nin evlatları diye selamladı” başlığını kullanarak miting ile ilgili fotoğrafı yayınlamış ve bağımsızlığa destek vermiştir¹⁶⁶⁶. Ayrıca Denktaş’ın “Dönüşü olmayan bir yoldayım. Rauf Denktaş bağımsızlık yolumuzda Türkiye’nin desteğini istiyoruz. Türkiye’ye zarar vermeyeceğiz diye Rumların baskısına boyun eğmeye devam edeceğiz”¹⁶⁶⁷ sözlerini okurlarına yansıtmış ve bağımsızlık ilânının yerleşmesi için Türkiye kamuoyunu hazırlamıştır.

Kıbrıs Postası gazetesinin başyazısında ise Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti’nin bugün olmasa da yakın bir zamanda mutlaka ilân edileceğini vurgulanmıştır. Yorumda şöyle denilmektedir: “...Güneyde hükümet olduğunu iddia edenler Kıbrıs’taki gidişi önleyemez 1963’ten 11 yıl sonra Kuzey’de bir Türk varlığının kabul edilmesi gibi Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti de bugün değilse yarın kabul edilecektir. Kuzeyde devlet olmak için her şey mevcuttur bir toprağa bile sahip olmayan Filistin BM’de bile kabul edilmiştir. Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti de kabul edilecektir. Kuzey’de ve güney’de olup ortaklıkta anlaşılabilir ve Kıbrıs Federal Cumhuriyeti oluşturulabilir”¹⁶⁶⁸.

Cumhuriyet gazetesi ise mitingde Denktaş’ın bağımsızlık ilânı için Ankara’dan anlayış istediğini yazmıştır¹⁶⁶⁹. Milliyet gazetesi ise “Denktaş: KTFD’nin yeni adı Kuzey Kıbrıs Cumhuriyeti olacak. Dönüm noktası: ya doruk ya bağımsızlık”¹⁶⁷⁰ başlığıyla yayınlamıştır.

¹⁶⁶² **Tercüman**, 15 Ekim 1983, s.1.

¹⁶⁶³ **Tercüman**, 16 Ekim 1983, s.1.

¹⁶⁶⁴ **Tercüman**, 18 Ekim 1983, s.5.

¹⁶⁶⁵ B. MAHMUTOĞLU, “Önce Türkiye Onaylamalı”, **Söz**, 17 Ekim 1983, s.3.

¹⁶⁶⁶ **Günaydın**, 15 Ekim 1983, s.1.

¹⁶⁶⁷ **Günaydın**, 16 Ekim 1983, s.1.

¹⁶⁶⁸ “Kuzey Kıbrıs Cumhuriyeti’ne İtildik”, **Kıbrıs Postası**, 17 Ekim 1983, s.1.

¹⁶⁶⁹ **Cumhuriyet**, 16 Ekim 1983, s.1.

¹⁶⁷⁰ **Milliyet**, 15 Ekim 1983, s.1.

4) Bağımsızlık İlân Açıklamaları Karşısında Türkiye Cumhuriyeti Hükümetinin Tutumu

Denktaş'ın "Türkiye'deki 6 Kasım seçimlerinden önce bağımsızlık ilân edeceği yönündeki sözlerine TC Dışişleri yetkilileri açıkça destekte bulunmamıştır¹⁶⁷¹.

Bağımsızlık ilânına ilişkin sözler karşısında Türk hükümetinin tutumu doğrusu garip olmuştur. Hükümet bağımsızlık ilânı karşısında önce kesin bir menfi tutum almamış, fakat toplumlararası görüşmelerden yana olduğunu açıklamakla yetinmiştir¹⁶⁷².

TC Dışişleri Bakanlığı Sözcüsü Nazmi Akıman, 13 Ekim'de gazetecilerin sorularına verdiği yanıtta, Türkiye'nin toplumlararası görüşmeleri teşvik politikasında değişiklik olmadığını açıklamıştır¹⁶⁷³. Denktaş'ın bağımsızlık ilânı açıklamaları ile ilgili de ilk etapta yorum yapmamıştır. Diplomatik gözlemciler, KTFD'nin bağımsızlık ilân etmesi konusunda Ankara'nın temkinli davrandığını, ancak Rum yönetiminin tutumunda herhangi bir değişiklik olmaması halinde Kıbrıs'ta Türk toplumunun alacağı ileri bir kararı engellemenin mümkün olmayacağı üzerinde birleşmişlerdi¹⁶⁷⁴.

Milliyet gazetesi ise Denktaş'ın 6 Kasım seçimlerinden önce bağımsızlık ilân edeceği yönündeki sözlerinin Ankara için "sürpriz" olduğunu iddia etmiştir. Bazı diplomatik çevrelerin "Türkiye'nin bu aşamada KTFD'nin bağımsızlığını ilân etmesini desteklemediğini" yazmıştır¹⁶⁷⁵. Milliyet'in iddia ettiği gibi bağımsızlık ilânı açıklamaları Türkiye için sürpriz olmamış, Türkiye ile KTFD birlikte bağımsızlık ilânına karar vermişlerdi. Zamanlama açısından da Türkiye'nin uygun gördüğü bir tarih olan seçimlerden sonraki dönem tercih edilmiştir. TC Dışişleri Bakanı İltar Türkmen, Denktaş'ın bağımsız devlet ilânı açıklamalarını "beklenmedik" açıklamalar olarak basına yansıtmıştır¹⁶⁷⁶. Türkmen, KTFD ile Kıbrıs Türk toplumunun kendi kaderini tayin hakkı konusunda mutabık olduklarını, ancak müzakerelere yaklaşım açısından Rauf Denktaş'ın açıklamalarını beklemediklerini basına açıklamıştı. Türk Dışişleri ile

¹⁶⁷¹ **Cumhuriyet**, 14 Ekim 1983, s.1

¹⁶⁷² Fahir ARMAOĞLU, "Bağımsızlığa Veda", **Tercüman**, 19 Ekim 1983, s.4.

¹⁶⁷³ **Tercüman**, 14 Ekim 1983, s.1; **Cumhuriyet**, 14 Ekim 1983, s.1; **Milliyet**, 14 Ekim 1983, s.4; **Yeni Asır**, 14 Ekim 1983, s.5; **Güneş**, 14 Ekim 1983, s.1, 10.

¹⁶⁷⁴ **Tercüman**, 14 Ekim 1983, s.1.

¹⁶⁷⁵ **Milliyet**, 14 Ekim 1983, s.8.

¹⁶⁷⁶ Türkmen, Milliyet gazetesi muhabirine yaptığı açıklamada "Denktaş'ın açıklamalarını beklemiyorduk. Ancak Kipriyanu'nun Denktaş'ın doruk önerisini tarihi bir fırsat olarak değerlendirmesini tavsiye ederiz. Kıbrıs Rumlarının eşit bir ortaklık statüsü içinde yaşamayı kabul etmemeleri halinde Türklerin kendi kaderlerini kendilerinin tayin hakları kullanmaktan başka çareleri kalmayacaktır" demıştır. bkz. **Milliyet**, 15 Ekim 1983, s.1.

KTFD'nin takınılacak tutum konusunda "ilk kez açık bir şekilde birbirlerine ters düştüklerine" dikkat çeken yorumlar bile yapılmıştır.

Türkiye basınından Cumhuriyet, Denктаş ile Ankara'nın ters düştükleri hususlar konusunda şöyle yorum yapmıştır: "Ankara ve KTFD yetkilileri takınılacak tutum konusunda ayrı düştiler. Türk dışışleri ödün vermeyip durumu geçiştirmeyi planlarken, Denктаş bağımsızlık ilânı için harekete geçti. Dışışleri ABD yardımlarının görüşülmekte olduğu bir sırada radikal bir karardan kaçınırken, Denктаş Türkiye'deki seçimlerin öncesinde Ankara'yı zor durumda bırakmak pahasına denklemini bozacak bir tutuma yöneliyor. Dışışleri bağımsızlık ilânına karşı olduğunu açıkça belli ederken, gelişmelerin seyrinin önümüzdeki günlerde Ankara ile Lefkoşa arasında yapılacak görüşmelere kayması bekleniyor"¹⁶⁷⁷.

Basında, Ankara Hükümeti'nin bağımsızlık ilânına karşı olduğu yönünde yorumlar yapılırken; KTFD Başkanı Rauf Denктаş da 13 Ekim 1983'ten sonra Türkiye basınına verdiği demeçlerde Türkiye'nin tutumunun görüşmelere devam etmelerinden yana olduğunu, ancak Türkiye'ye rağmen KTFD'nin bağımsızlığını ilân edeceğini ifade etmiştir¹⁶⁷⁸.

Rauf Denктаş'ın bağımsızlık ilânı açıklamaları, gerçekte İlter Türkmen ve Türkiye için beklenmedik bir gelişme olmamıştır. Zira başından beri Türkiye'nin KTFD'nin bağımsızlık ilânından haberi vardı. Kıbrıs Türkleri, Türkiye'nin haberi olmadan böylesine çok önemli ve ciddi bir adımı atamazdı.

Rauf R. Denктаş, gerek İlter Türkmen'in gerekse Türkiye'nin bağımsızlık ilânından haberi olduğunu, zamanlama açısından da Türkiye'nin kabul ettiği bir dönemde KKTC'yi ilân ettiklerini açıklamıştır¹⁶⁷⁹. Bağımsızlığın ilân edilmesi konusunda ve zamanlamasında İlter Türkmen ile Rauf Denктаş mutabık kalmıştır. Türkiye, o dönemde dış dünyaya karşı bağımsızlık ilânını desteklediğini, bundan haberdar olduğunu açıklayamazdı¹⁶⁸⁰. Açıklaması durumunda dış baskılara, ambargolara marûz kalabilir, bağımsızlık ilânı da gerçekleşmeyebilirdi. Rauf Denктаş ile İlter Türkmen, o dönemde Türkiye'ye yönelik dış baskıların gelmemesi için,

¹⁶⁷⁷ Cumhuriyet, 15 Ekim 1983, s.7.

¹⁶⁷⁸ Cumhuriyet, 19 Ekim 1983, s.1.

¹⁶⁷⁹ KKTC Cumhurbaşkanı Rauf R. DENKTAŞ ile 26.01.2005 tarihinde KKTC Cumhurbaşkanlığı Sarayı'nda yapmış olduğumuz görüşmeden.

¹⁶⁸⁰ Aynı görüşmeden.

anlaşmalı olarak Türkiye'nin bağımsızlık ilânından haberi olmadığı yönünde basına demeçler vermişlerdir.

19 Ekim 1983'te Cumhuriyet gazetesine demeç veren Denктаş, “Kuzey Kıbrıs Cumhuriyeti'nin” ilânından başka seçenekleri kalmadığını¹⁶⁸¹ açıklamıştır. Bir taraftan Denктаş bağımsızlık ilânından başka çarenin kalmadığı yönünde açıklamalarda bulunurken, bir taftan da İlder Türkmen de Denктаş'ın bağımsız devlet ilân edemeyeceği bunu yapamayacağı yönünde beyanatta bulunmaktaydılar. İlder Türkmen'in, Türkiye'nin bağımsızlık ilânından yana olmadığı yönünde mesajlar vermesini Rauf Denктаş, gülünüp geçilecek, gerçeklik payı olmayan durum, “fıkra” olarak nitelendirmiştir. Rauf Denктаş, durumu şöyle ifade etmiştir;

*“Hayır bilgileri vardı (İlder Türkmen'in KKTC'nin ilân edileceğinden) ve dış dünyaya karşı bunu açıklayamazlardı. Hatta şöyle bir şey oldu, ben artık mutabık kaldık, ben yapacağım bunu başka çare yok dedim. Buna rağmen, Denктаş'tan böyle bir beyanat var, katiyen ve asla olmaz, yapamazsın, kuramaz diye aramızda fıkralar geçti”*¹⁶⁸².

Türkiye basınında, bağımsızlık sürecinde İlder Türkmen ile Denктаş arasında bağımsızlık ilânı konusu ile alakalı olarak söz çekişmeleri, görüş ayrılıkları olduğuna dair iddialar ortaya atılmıştı. Görüş ayrılıklarından dolayı Ankara Hükümeti ile Denктаş arasında anlaşmazlığa düşülen noktalar, yöntem ve zamanlama konusunda uyumsuzluk olduğu öne sürülmüştür¹⁶⁸³.

Basında yer alan bu iddiaların gerçeklik payını, yöntem ve zamanlama konusunda Türkiye ile ters düşülen noktaların olup olmadığı konusunda Denктаş; *“Türkiye ile yöntem ve zamanlama konusunda ters düşülen noktaların olmadığını”* ifade ederek *“Çünkü Türkiyesiz öyle çok özençli, çok radikal kararlar almadık. Hep Türkiye'yle beraber aldık”*¹⁶⁸⁴ şeklinde açıklamıştır. Ayrıca Denктаş, bağımsızlık ilânı konusunda Türkiye ile aralarında görüş ayrılıklarının olmadığını, Türkiye ile anlaşarak

¹⁶⁸¹ Cumhuriyet, 19 Ekim 1983, s.1.

¹⁶⁸² KKTC Cumhurbaşkanı Rauf R. DENKTAŞ ile 26.01.2005 tarihinde KKTC Cumhurbaşkanlığı Sarayı'nda yapmış olduğumuz görüşmeden.

¹⁶⁸³ Cumhuriyet, 22 Ekim 1983, s.12.

¹⁶⁸⁴ KKTC Cumhurbaşkanı Rauf R. DENKTAŞ ile 26.01.2005 tarihinde KKTC Cumhurbaşkanlığı Sarayı'nda yapmış olduğumuz görüşmeden.

bağımsızlığı ilân ettiklerini ve KTFD'nin bağımsızlıktan başka çaresi olmadığını Türkiye'nin iyice görmüş olduğunu ifade etmiştir¹⁶⁸⁵.

Tüm bu gelişmeler yaşanırken Türkiye basınında da yer alan köşe yazılarında, makalelerde bağımsızlık konusuna geniş yer verilmiş, bağımsızlık beklentisi ve isteği dile getirilmiştir.

Sami Kohen, “Evet Mi Hayır Mı” başlıklı yazısında, Denктаş'ın son konuşmalarından sonra Türkiye'de olduğu kadar konu ile ilgili bütün başkentlerde “Denктаş gerçekten Kuzey Kıbrıs'ın bağımsızlığını resmen ilân edecek mi?” sorusunun beklendiğini sormakta ve Denктаş'ın KTFD'nin, Türkiye'nin çıkarlarını düşünen ve hesaplarını uluslararası konjonktürü de dikkate alan usta bir politikacı ve diplomat olduğunu ve zamanlamayı beklediğini söylemiştir¹⁶⁸⁶.

Zafer Atay “Bağımsız Kıbrıs ve Ankara” başlıklı makalesinde “Kıbrıs'ta bağımsız bir Türk Devleti'nin ilânı konusu KTFD'de heyecan, Ankara'da itidal ile karşılandı. İlk bakışta birbirlerine tersmiş gibi görünen bu iki duygu, anavatan ile yavru vatanın anlaşmazlık içerisinde oldukları biçiminde yorumlanmamalıdır. Ortada anlaşmazlık değil, olaya değişik açıdan bakma ve değerlendirme vardır” diyerek Türkiye ile KTFD arasında anlaşmazlık olmadığını vurgulamak istemiştir¹⁶⁸⁷.

Mehmet Barlas “Kıbrıs Çözümü” adlı köşe yazısında Kıbrıs konusunda yer alan gelişmelerin ve Denктаş'ın bağımsızlık ilânı yolunda attığı adımların, Kıbrıs'ın yine ön plândaki sorun olmak niteliğini koruyacağını göstermekte olduğunu” iddia ederek Türkiye'nin amacının iki taraflı federatif sistem olduğunu¹⁶⁸⁸ ifade etmiştir.

KKTC'nin kuruluşundan 10 gün önce Türkiye basınında yer alan makalelerde KKTC'nin ne zaman ilân edileceği beklentisi vardı¹⁶⁸⁹.

a) Kıbrıs Türk Gazilerine Madalya Verilmesi ve Ankara'nın Tutumu Açısından Taşdığı Önem

Denктаş'ın verdiği demeçlerle bağımsızlık meselesi yine ön plâna çıkmış, 6 Kasım seçimlerinden önce muhtemelen 28 Ekim'de, Kuzey Kıbrıs'ta bir Türk

¹⁶⁸⁵ Aynı görüşmeden.

¹⁶⁸⁶ **Milliyet**, 20 Ekim 1983, s.2.

¹⁶⁸⁷ **Tercüman**, 17 Ekim 1983, s.4.

¹⁶⁸⁸ **Milliyet**, 17 Ekim 1983, s.1.

¹⁶⁸⁹ Derviş MANİZEDE, “Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Ne Zaman İlân Edilecek”, **Tercüman**, 5 Kasım 1983, s.2.

devletinin bağımsızlığının ilân edileceği çok yaygın bir söylenti haline gelmişti. Bundan da mühimi, bu söylentileri gerçeğe yaklaştıran bir gelişme de olmuştur. Hiç beklenmedik bir zamanda, basının bile ancak iki gün önceden haberdar edildiği bir törenle, 1974 Kıbrıs Harekâtına katılan ve üstün başarı ve kahramanlık gösteren 593 subay, 207 astsubay ve 76 erbaş 3 sivil 12 Ekim 1983'te TC Cumhurbaşkanlığı Köşkünde yapılan törenlerle madalya ve rozet verilmiştir¹⁶⁹⁰.

Bu hadisenin manası büyük ve önemlidir. TSK, 1974 Kıbrıs Harekâtının bütün şeref ve sorumluluğunu ve bu harekâttan doğan bütün neticeleri üzerine aldığı göstermektedir. Şüphesiz bağımsızlık ilânı da bu neticeden biridir ve TSK'nın madalya töreni, Denkaş'ın bağımsızlık töreninden önce vukuu bulmuştur¹⁶⁹¹.

Törende¹⁶⁹² takdim konuşmasını yapan Cumhurbaşkanı Genel Sekreter Yardımcısı Hüseyin Topa, 1974 yılında TSK tarafından gerçekleştirilen Kıbrıs Barış Harekâtında, 6. Kolordu Komutanı ve Kıbrıs Türk Barış Kuvvetleri Komutanı olarak görev yapan Nurettin Ersin'in Cumhurbaşkanı tarafından TSK üstün cesaret ve feragat altın madalyası ile taltifinin uygun görüldüğünü söylemiştir. Beratta Kenan Evren, Nurettin Ersin'e "Kıbrıs'ta barış ve düzeni sağlamak maksadı ile TSK tarafından başlatılan Barış Harekâtının başarılı bir şekilde sonuçlandırılmasında göstermiş olduğunuz kahramanlık ve hizmetlerinizin büyük katkısı olmuştur. Bundan dolayı sizi TSK Kıbrıs üstün cesaret ve feragat altın madalyası ve rozeti ile taltif ediyorum" demiştir.

Ersin de "TSK'nın her ferdi, her zaman kendisine verilecek başka yüce görevleri, değerli varlıklarını, hayatlarını hiç sayarak yerine getirmeye hazır ve arzudur. Bu harekâta iştirak etmek şanslılığına, mutluluğuna eriştik. Bizlerin yerine bu tarihi vazifeyi alacak asker, aynı şanslı zaferi asil Türk milletine armağan edecektir. Bundan hiç kimsenin kuşkusu yoktur" diyerek TSK'nın her zaman Kıbrıs Türklerinin yanında olduğu mesajını vermek istemiştir.

¹⁶⁹⁰ Fahir ARMAOĞLU, "Bağımsızlığa Doğru", **Tercüman**, 14 Ekim 1983, s.1, 10; **Tercüman**, 13 Ekim 1983, s.1; **Cumhuriyet**, 13 Ekim 1983, s.1; **Milliyet**, 13 Ekim 1983, s. 1; **Günaydın**, 13 -14 Ekim 1983, s. 5; **Güneş**, 13 Ekim 1983, s.6; **Yeni Asır**, 13 Ekim 1983, s. 1; **Birlik**, 13 Ekim 1983, s.1 ; **Bozkurt**, 13 Ekim 1983, s.1,3 **Halkın Sesi**, 13 Ekim 1983, s.1.

¹⁶⁹¹ F. ARMAOĞLU, "Bağımsızlığa Doğru", **Tercüman**, 14 Ekim 1983, s.1 , 10.

¹⁶⁹² Törene, Cumhurbaşkanı Kenan Evren, MGK üyeleri, Hava Kuvvetleri Komutanı Orgeneral Tahsin Şahinkaya, Deniz Kuvvetleri Komutanı Oramiral Nejat Tümer, Jandarmanın Genel Komutanı Orgeneral Sedat Celasun ve Kara Kuvvetleri Komutanı Orgeneral Necdet Ürug ile Cumhurbaşkanlığı ve MGK Genel Sekreteri Sedat Güneral katılmıştı. Bkz. 13 Ekim 1983 tarihli tüm Türkiye basını.

Fahir Armaoğlu da madalya töreni ile bağımsızlığın seçimlerden önce ilân edilebileceği söylentileri arasında bir bağlantı kurarak, durumu seçimle gelecek yeni hükümete hazır bir durum devretmek olarak yorumlamıştır¹⁶⁹³.

TC Cumhurbaşkanlığı tarafından düzenlenen bu törenle üstü kapalı da olsa bağımsızlık ilânında her zaman Türkiye'nin Kıbrıs Türklerinin arkasında olduğu vurgulanmıştır. Törenin Rauf Denктаş'ın Strasbourg'daki bağımsızlık ilân edeceği yönündeki açıklamalarından hemen yapılması da Türkiye'nin bu konuda desteğini gösterdiğini kanıtlamaktadır.

Kıbrıs Türk basını ve Türkiye basını bu girişimi Türkiye'nin Kıbrıs Türklerine desteği olarak nitelendirmiştir.

5) Yabancı Devletlerin, Bağımsızlık İlânı Açıklamaları Karşısındaki Tutumları

Rumlar ve Yunanistan bağımsızlık ilânı öncesinde KKTC'nin kuruluşunu önlemek maksadıyla uluslararası alanda girişimlerde bulunarak Türkiye'ye ve KTFD'ye baskı yapmaya başlamışlardı.

Rum Dışişleri Bakanı Yorgu Yakovu, Türk halkının ayrı bağımsız devlet kurma istekleri ile ilgili olarak, 11 Ekim 1983'te BM Güvenlik Konseyi'nin daimi beş üyesi ülkenin Lefkoşa'daki Büyükelçileri ile ayrı ayrı görüşerek Türkleri şikâyet etmiştir¹⁶⁹⁴.

Kıbrıs Türk halkının bağımsızlık istekleri ve Denктаş'ın Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'ni kuracağı yönündeki açıklamaları üzerine Yunanistan Başbakanı Anderas Papandreu 13 Ekim 1983'te Girit adasında "Kıbrıs 1974'ten sonra, en kritik günlerini ve en ciddi bunalımlı dönemini yaşıyor" şeklindeki beyanatta bulunmuştur¹⁶⁹⁵. Papandreu'nun bu sözleri karşısında, dünya devletlerinin Kıbrıs'a olan ilgisi daha da artmış, dünya kamuoyunun dikkatleri yeniden Kıbrıs'a yönelmiştir.

Rauf Denктаş'ın Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetini ilân etmekten başka seçeneklerin kalmadığını açıklamasından sonra da yabancı diplomatlar tarafından KTFD'ye sondaj mahiyetinde ziyaretler çoğalmıştır¹⁶⁹⁶. 19 Ekim 1983'te İngiltere'nin Kıbrıs adasındaki yüksek komiseri William Wilter Folce, Denктаş'ı ziyaret etmiştir.

¹⁶⁹³ F. ARMAOĞLU, "Bağımsızlığa Doğru", *Tercüman*, 14 Ekim 1983, s.1,10.

¹⁶⁹⁴ *Bozkurt*, 12 Ekim 1983, s.1; *Halkın Sesi*, 12 Ekim 1983, s.1; *Birlik*, 12 Ekim 1983, s.2.

¹⁶⁹⁵ *Cumhuriyet*, 14 Ekim 1983, s.1; Reşat AKAR "Niçin Bağımsızlık?", *Günaydın*, 15 Ekim 1983, s.2.

¹⁶⁹⁶ **KKTC Cumhurbaşkanı Rauf R. DENKTAŞ ile 26.01.2005 tarihinde KKTC Cumhurbaşkanlığı Sarayı'nda yapmış olduğumuz görüşmeden.**

Yabancı ülke temsilcileri bağımsızlık adımının atılmasından dolayı “üzüntü duyacaklarını” KTFD Başkanına açıklamışlardır¹⁶⁹⁷.

İngiltere'nin Kıbrıs Yüksek Komiseri Wilter Folce'nin Denктаş'ı ziyaret etmesi Türk basınında geniş yankı uyandırmış ve İngiltere'nin Kıbrıs Türklerine baskısı olarak nitelendirilmiştir. Türkiye basınından Günaydın gazetesi manşetten “Londra Kıbrıs'ta bağımsızlık ilânına karşı çıkıyor. İngiltere Rumların yanında yer aldı. İngiltere Hükümeti bağımsızlık ilânı konusunda Denктаş'ı sözlü olarak uyardı”¹⁶⁹⁸ başlıklarını kullanmıştı. Günaydın gazetesi, yüksek komiserin, İngiliz Hükümeti'nin Kıbrıs'ta bağımsız Türk Devleti ilânına karşı olduğunu bildiren notayı Denктаş'a verdiği iddiasında da bulunmuştur.

Rum lideri Kipriyanu, İngiltere'ye ve Yunanistan'a resmen başvurarak, garantör devlet sıfatıyla Türklerin bağımsızlık ilân etmesini önlemelerini istemiştir¹⁶⁹⁹. KRY lideri, Türkiye'nin 1974 yılında garantörlük sıfatıyla adaya çıktığını örnek göstererek, diğer iki garantör olan Yunanistan ve İngiltere'nin de Ada'nın bölünmesine yol açacak Kıbrıs Türk Devleti'nin kuruluşunu önleyecek bir müdahalede bulunmalarını talep etmiştir¹⁷⁰⁰.

Kıbrıs Rum basını da, Kipriyanu ile Yunanistan Başbakanı Papandreu'nun etkin girişimlerinin, özellikle İngiltere'nin harekete geçmesine yardımcı olduğunu yazmıştır. Rum basınına göre, Rum liderinin başvurusunu görüşen İngiltere Hükümeti Dışişleri Bakan Yardımcısı Barones Young'u iki günlük bir ziyaret için 20 Ekim 1983'te Kıbrıs'a göndermiştir¹⁷⁰¹. Rum basını “Türk liderliğinin Kıbrıs'ta ayrı devlet ilân etmesi, garantör devlet olan İngiltere için de bir sorundur. Bu nedenle Rum başvurusu çerçevesinde ve müdahale isteğini dikkate alarak İngiliz Hükümeti Savunma Bakanı çok acele kararla Ankara'ya gönderilmiştir”¹⁷⁰² diyerek İngiltere Savunma Bakanı Michael

¹⁶⁹⁷ **Cumhuriyet**, 19 Ekim 1983, s. 2.

¹⁶⁹⁸ **Günaydın**, 20 Ekim 1983, s.1, 4.

¹⁶⁹⁹ **Günaydın**, 18 Ekim 1983, s.1.

¹⁷⁰⁰ **Aynı yer.**

¹⁷⁰¹ **Günaydın**, 18 Ekim 1983, s.4; **Günaydın**, 19 Ekim 1983, s.1; Barones Young, Kıbrıs'ta Rum kesiminde Kipriyanu ile görüşlerini ve temaslarını tamamladıktan sonra 21 Ekim 1983'te de Rauf Denктаş ile görüşmüştür. Türkiye basını Barones Young'un İngiltere Başbakanı Thatcher tarafından KTFD'nin bağımsızlığını önlemek için gönderildiğini yazmıştır. Young, Denктаş ile görüşmesinde İngiliz hükümetinin Kıbrıs'ta Türklerin bağımsızlık ilânına karşı olduğunu bildirirken; Rum kesiminde ise Kipriyanu ile görüşmesinde de İngiltere'nin bağımsızlık ilânına karşı tepkisinin sert olacağını vurgulamıştır. bkz. **Günaydın**, 22 Ekim 1983, s.7; **Günaydın**, 23 Ekim 1983, s.1, 4.

¹⁷⁰² **Günaydın**, 19 Ekim 1983, s.4.

Haseltine'nin 17 Ekim 1983'te Türkiye'ye Kıbrıs için geldiğini açıklamıştır¹⁷⁰³. Rum basını da İngiltere'nin Türk devleti ilân edilmemesi için Ankara nezdinde sert girişimlerde bulunduğunu yazmıştır¹⁷⁰⁴.

İngiltere, Yunanistan'ın ve KRY'nin baskısı sonucunda bağımsızlığın ilân edilmesini önlemek amacıyla faaliyete geçerek Türkiye nezdinde de girişimlerde bulunmuştur. Rum baskıları sonucunda İngiltere Savunma Bakanı Haseltine 24 saatlik bir ziyaret için Türkiye'ye gelerek Cumhurbaşkanı Kenan Evren, Başbakan Bülent Ulusu, Dışişleri Bakanı İler Türkmen, Milli Savunma Bakanı Haluk Bayülgen ile bir görüşme yapmıştır. Görüşmelerde İngiltere bağımsızlığın ilân edilmemesi için Türkiye'ye baskı yapmıştır¹⁷⁰⁵.

Türk Dışişleri Bakanlığı yetkilileri görüşmenin içeriği hakkında ilk aşamada bilgi vermemiştir. Daha sonra açıklama yapan Dışişleri Bakanlığı Sözcüsü Nazmi Akıman, KTFD'nin bağımsızlığı konusunda Türkiye ile İngiltere arasında görüş alışverişinde bulunulduğunu doğrulamıştır. Akıman, “gazetecilerin KTFD'nin bağımsız bir devlet olması için İngiltere'nin Türkiye'ye baskı yaptığı” yolundaki sorusuna verdiği yanıtta ise şunları söylemiştir:

“Dost ve müttefik ülkeler arasında bilgi alışverişi normaldir ve her zaman da yapılır. İngiltere bizimle de temas kurmuştur. Kıbrıs konusunda görüş isteyip, kendi görüşlerini de bize bildirmiştir. Biz de yapılan açıklamalar çerçevesinde görüşlerimizi bildirdik”¹⁷⁰⁶.

Kıbrıs Türk basınından UBP'nin yayın organı Birlik gazetesi “Bakış” köşesinde Denктаş'ın 6 Kasım'dan önce bağımsızlığı ilân edeceği açıklamaları üzerine Rum ve Yunan propagandistlerinin faaliyete geçip ABD ve İngiltere'ye Türkiye'ye baskı yaptırmasını eleştirmiştir. Yazıda ayrıca Türkiye Dışişleri Bakanlığı Sözcüsü Akıman'ın “hiçbir ülke Türkiye'ye baskı yapamaz” sözleri ile cevap verdiğini belirterek, Anavatan Türkiye'nin cesur açıklaması olarak nitelendirmiştir¹⁷⁰⁷.

Bağımsızlığın ilân edilmemesi için ABD, Türkiye nezdinde girişimlerde de bulunmuştur. Kuzey Kıbrıs'ta bağımsızlık ilânının NATO'nun iki güneydoğu

¹⁷⁰³ Fahir ARMAOĞLU, “Bağımsızlığa Veda”, **Tercüman**, 19 Ekim 1983, s.4; **Bozkurt**, 18 Ekim 1983, s.3.

¹⁷⁰⁴ **Bozkurt**, 18 Ekim 1983, s.3.

¹⁷⁰⁵ Fahir ARMAOĞLU, “Bağımsızlığa Veda”, **Tercüman**, 19 Ekim 1983, s.4; **Bozkurt**, 18 Ekim 1983, s.3.

¹⁷⁰⁶ **Cumhuriyet**, 21 Ekim 1983, s.12.

¹⁷⁰⁷ “Anavatan'ın Cesur Açıklaması”, **Birlik**, 21 Ekim 1983, s.1.

kanadındaki iki müttefiki Türkiye ile Yunanistan arasında ciddi bir çatlağa yol açmasından kaygı duyan Amerikan diplomasisi Denктаş'ın girişimini önlemek için harekete geçmiştir¹⁷⁰⁸.

Bunda ABD'deki Rum lobisi ve Rum seçmenlerin etkisi büyük rol oynamıştır. Amerika'nın seçim kampanyasına başladığı o dönemde bilhassa Amerikan kongresinde Türkiye aleyhinde mevcut bir hava oluşabilirdi. Türk-Yunan gerginliğinin oluşması da Amerika'daki Rum lobisini harekete geçirerek Reagan yönetimini sıkıntıya sokabilirdi¹⁷⁰⁹. Tıpkı 1974 Harekâtından sonra olduğu gibi ABD Türkiye'ye yönelik askeri ambargo koyabilir, mali yardımı kesebilirdi.

ABD'nin o dönemdeki politikası “tek taraflı bağımsızlık ilânına karşı” olmak şeklindeydi. Türkiye Milli Savunma Bakanı Ümit Haluk Bayülken'in 19 Ekim 1983'te gittiği ABD'deki temaslarında Kıbrıs konusunu da ele almıştır¹⁷¹⁰. Amerika Kıbrıs sorununda Rum yanlısı bir tutum takınarak sorunu seçim malzemesi yapmaya çalışmış böylelikle Rum lobisinin desteğini kazanmaya çalışmıştır¹⁷¹¹.

ABD'nin Kıbrıs Büyükelçisi Reybond C. Ewing de 27 Ekim 1983'te KTFD Başkanı Denктаş'ı ziyaret ederek ABD'nin bağımsızlık ilân edilmesine karşı olduğunu, toplumlararası görüşmelerin sürmesinden yana olduğunu duyurmuştu¹⁷¹².

İngiltere'den sonra Almanya ve Libya'nın Kıbrıs temsilcileri de, 20 Ekim 1983'te Rauf Denктаş'ı ziyaret ederek Türk tarafının bağımsızlık ilân etmesine karşı olduklarını resmen bildirmişlerdir¹⁷¹³.

KTFD'ye ve Rauf Denктаş'a ziyarette bulunan yabancı diplomatlar, Kıbrıs Türklerinin bağımsızlığı ilân edebileceğine inanmamışlardır. Çünkü Türkiye'nin bağımsızlık ilânına razı olabileceğini düşünmüyorlardı. Bunda da İlter Türkmen'in rolünü iyi oynaması etkili olmuştur¹⁷¹⁴. İlter Türkmen açıklamalarında Türkiye'nin

¹⁷⁰⁸ **Cumhuriyet**, 21 Ekim 1983, s.1.

¹⁷⁰⁹ **Cumhuriyet**, 21 Ekim 1983, s.1.

¹⁷¹⁰ **Cumhuriyet**, 21 Ekim 1983, s.12; **Tercüman**, 20 Ekim 1983, s.1, 5.

¹⁷¹¹ Özer HAYAY, “Kıbrıs Sorununu Seçim Malzemesi Yapmak İsteyenler”, **Halkın Sesi**, 3 Kasım 1983, s.4.

¹⁷¹² **Günaydın**, 28 Ekim 1983, s.7; Mümtaz Soysal da yazısında Amerika'nın ve BM'nin dünyanın Kıbrıs adasından daha küçük olan yerleri devlet olarak tanımasına karşın “Kuzey Kıbrıs'ın bağımsızlığı konusunda da olumsuz tutum takınmasını eleştirmekteydi. Bkz. Mümtaz SOYSAL, “Herkes Yes, Bize Pes”, **Milliyet**, 18 Ekim 1983, s.2.

¹⁷¹³ **Günaydın**, 21 Ekim 1983, s.1; Günaydın gazetesi bu haberi manşetten büyük puntolarla “Denктаş'a Dış Baskılar Artıyor” şeklinde kamuoyuna yansıtmıştır.

¹⁷¹⁴ **KKTC Cumhurbaşkanı Rauf R. DENKTAŞ ile 26.01.2005 tarihinde KKTC Cumhurbaşkanlığı Sarayı'nda yapmış olduğumuz görüşmeden.**

bağımsızlık ilânını istemediğini, toplumlararası görüşmelerden yana olduğunu sürekli dünya kamu oyuna açıklamakta ve bu yönde demeçlerde bulunmaktaydı.

Rauf Denктаş bağımsızlık sürecinde, Mayıs-Kasım 1983 döneminde, bağımsızlık açıklamalarına Avrupa'dan, dış kamuoyundan, ilân edilmesin şeklinde çeşitli baskılar gelip gelmediği konusunda

“Yabancı diplomatlar tarafından sondaj mahiyetinde bize ziyaretler çoğaldı. Ama kimse yapabileceğimize inanmadı. Çünkü Türkiye'nin buna razı olabileceğine inanmadılar. Yani bir taraftan da İlder Türkmen rolünü iyi oynadı herhalde ki, inanmadılar. Dolayısıyla kesin bir baskı olmadı. Biz burada gelipte bize sondaj yapanlara yani başka çare var mı, bunu da düşünüyoruz demenin ötesinde bir şey söylemedik. Onlar da olmaz canım böyle şey yapamazsanız diyerek gittiler. İnanmadılar. İnanmamak suretiyle de oldu bittiyi kabul ettiler”¹⁷¹⁵ şeklinde açıklama yapmıştır.

Amerikalılar ve İngilizler bağımsızlık ilânından önce olduğu gibi bağımsızlık sonrasında da Kıbrıs'taki Rumları “meşru Kıbrıs” olarak tanımaya devam ettiler. Kıbrıs meselesinin bugüne kadar halledilmemiş olmasında suçun en büyüğü Rumlara meşru hükümet deyip Kıbrıs Türklerini yasa dışı ilân eden Amerika ve İngiltere'dir¹⁷¹⁶.

Kıbrıs Türk Federe Meclisi Hukuk ve Siyasi İşler Komitesi Başkanı Fuat Veziroğlu da 5 Kasım 1983 tarihinde yaptığı açıklamada, Türk halkının bağımsız devlet kurmasını önlemek için diplomatik oyunlar düzenlendiğini bağımsızlığın ilân edilmemesi için batı dünyasının Türkiye'ye; Türkiye'nin de bağımsızlığı erteletmek veya geciktirmek için KTFD'ye baskı yaptığını¹⁷¹⁷ iddia etmiştir.

B) KUZEY KIBRIS TÜRK CUMHURİYETİ'NİN KURULUŞU İÇİN SON HAZIRLIKLAR VE KKTC'NİN İLÂNI

1) KKTC'nin İlânı İçin Hazırlıklar

KKTC'nin kuruluşu için gerekli bütün hazırlıklar 13 Mayıs 1983'ten 15 Kasım 1983'e kadar geçen sürede tamamlanmıştır. KKTC'nin kuruluşu için gerekli olan self determinasyon kararı da 17 Haziran 1983'te KTFD Meclisi'nde kabul edilmiştir.

¹⁷¹⁵ Aynı görüşmeden.

¹⁷¹⁶ Aynı görüşmeden; Ayrıca bkz. Özer HATAY, “Federe Devleti Tanımayanlar Onları Tanıdıkları Sürece”, **Halkın Sesi**, 28 Ekim 1983, s. 4.

¹⁷¹⁷ **Halkın Sesi**, 6 Kasım 1983, s. 3.

Yenidüzen, Kurtuluş gazeteleri hariç tüm Kıbrıs Türk basını da bağımsızlık ilânına büyük destek vermiş, 13 Mayıs 1983 tarihli BM Genel Kurul kararından sonra sürekli olarak bağımsızlık ilânını dile getiren yazılara yer vermiş, manşetlerini bağımsızlık ilânını dile getiren yazılarla süslemiştir. Kıbrıs Türk basını KKTC'nin kurulmasında en önemli görevlerden biri olan kamuoyunu hazırlama ve bağımsızlığı destekleme işini üstlenmişti. Bağımsızlık ilânı öncesi bayrak ve marş yarışmaları düzenlenmiştir.¹⁷¹⁸ Bağımsızlık ilânı konusunda tüm bu hazırlıklar sürerken bir taraftan da KTFD'yi dünyaya tanıtmak amacıyla 16 Ekim 1983'te Kıbrıs Türk Tanıtma Vakfı kurulmuştur. Vakıf, Rauf Denktaş'ın bağımsızlık ilânını anlatmak ve kurulacak KKTC'yi yabancı ülkelerde etkin bir şekilde tanıtmak amacıyla kurulmuştur¹⁷¹⁹. Kıbrıs Türk basınında Birlik gazetesi yazarlarından Tarık Dağ, Kıbrıs Türk halkının haklı davasını dünyaya duyurması için tanıtmaya büyük önem vermesi gerektiğini vurgulayarak bu vakfın önemi üzerinde durmuştur¹⁷²⁰.

a) Kıbrıs Türk Toplumunun Bağımsızlık İstekleri ve Kamuoyunun Girişimleri (1-15 Kasım 1983)

Bağımsızlık ilânından bir iki hafta önce de Kıbrıs Türk toplumundan bağımsızlık istekleri gelmeye devam etmiştir. Kıbrıs Türk halkı, kurum ve kuruluşları, mücahit dernekleri ve Kıbrıs Türk basını bağımsızlık ilânını desteklemiş ve KKTC'nin bir an önce kurulması gerektiğini ifade etmişlerdir.

Kıbrıs Türk halkı, artık Rumlarla anlaşma umudunun kalmadığına, neredeyse tümüyle ortadan kalktığına inanmıştır. Halkın büyük çoğunluğu artık bağımsızlık ilân etmenin gerekli olduğunu ifade ederek, KTFD Başkanı Rauf Denktaş'ın bağımsızlık girişimlerini desteklemiştir. Kıbrıs Türk halkı bağımsızlık isteğini dile getirerek, KTFD'de bağımsızlığın bir halk iradesi, isteği olduğunu dünyaya yansıtmaya

¹⁷¹⁸ Yeni kurulacak KKTC'nin bayrağının ne olacağı konusunda da tartışmalar olmuş ve bu tartışmalar basına da taşınmış, bu konuda değişik yorumlar yapılmıştır. Sabahattin İSMAİL, “CTP ve Bayrak” adlı yazısında CTP'nin Bayrak Yasası konusunda da olumsuz tutumunu sürdürdüğünü ifade etmiş ve Mümtaz Soysal'ın önerilerine uygun bir bayrak hazırlanması gerektiğini ifade etmiştir. Bkz. **Söz**, 19 Ekim 1983.

¹⁷¹⁹ **Halkın Sesi**, 17 Ekim 1983, s.1; **Bozkurt**, 17 Ekim 1983, s.1; **Birlik** 17 Ekim 1983, s. 2; **Tercüman**, 17 Ekim 1983, s.4; **Kıbrıs Postası**, 17 Ekim 1983, s.2.

¹⁷²⁰ Tarık DAĞ, “Tanıtma Vakfı”, **Birlik**, 19 Ekim 1983; Kıbrıs Türk basınından **Söz** gazetesi yazarlarından Ahmet Okan ise “Vak Vak Kardeşler” adlı yazısında “Kıbrıs Türkü'nü tanıtmak amacıyla kurulduğu iddia edilen ve bir gazetenin girişimi ile gerçekleştirilen” Tanıtma Vakfının bağımsızlık iddialarının savunulduğu bir zamanda tanıtma olarak iki şarkıcıyı çağırmasını eleştirmiş ve tanınmanın türkücü, şarkıcı ile yapılamayacağını iddia etmiştir. Bkz. **Söz**, 20 Ekim 1983.

çalışmıştır¹⁷²¹. Kıbrıs Türklerinin lideri ve eski Cumhurbaşkanı Yardımcısı Fazıl Küçük, sahibi olduğu Halkın Sesi gazetesinde “Devlet Başkanına Açık Mektup” göndererek Rumların son girişimlerinden bahsederek Rauf Denktaş’tan bağımsızlığın ilân edilmesini istemiştir. Dr. Fazıl Küçük’ün basın yoluyla Denktaş’a gönderdiği mektup özetle şöyledir:

“Rumların görüşmeye hayal içinde gelmemeleri gerekir. 20 yıldır askıda bekleyen Kıbrıs Türk halkı artık ne olduğunu dünyaya duyurmalıdır. 20 yıldır devletin dışına itilerek hakları gasp edilmek istenen Kıbrıs Türk halkı 20 yıldır kendi kendini en demokratik koşullar içinde idare etmesini bilmiştir. Barış için bekleyişin ve sabrın da bir derecesi ve bir sınırı vardır. Halkın içindeyiz. Sınırın aşılma üzere olduğunu duyurmak istedim”¹⁷²².

Türk toplumunun barışçı girişimlerinin herhangi bir sonuç vermemesi üzerine Kıbrıs Türk Mücahitler ve Erenköy Mücahitler Derneği 4 Kasım 1983’te bir bildiri yayınlamak bağımsızlığın ilânını talep etmiştir. Mücahitler dernekleri bağımsızlık konusunda Rauf Denktaş’a bağlı olarak çalışan kuruluşlardır.

Kıbrıs Türk Mücahitler Derneği, yayınladığı bildiride, Yunan Başbakanı Papandreu’nun Kıbrıs’tan Yunan ulusal toprakları olarak söz etmesini¹⁷²³ ele alarak bunu Yunan Megali İdeasının hülyası içinde oldukları şeklinde değerlendirmiştir. Dernek, Papandreu’nun bu saçma beyanına verilecek ilk cevabın adanın tarihin hiçbir devrinde Yunan olmadığını ortaya koymaktır. Kuzey Kıbrıs Cumhuriyeti’nin artık vakit geçirilmeden ilân edilmesinin şart, hatta kaçınılmaz olduğunu belirterek, bu isteğini kamuoyuna duyurarak ilgilileri bu yönde gerekeni yapmaya çağırmıştır¹⁷²⁴.

Erenköy Mücahitler Derneği de yayınladığı bildiride Rumların Kıbrıs’ın meşru hükümeti görüntüsü içinde dünyayı kandırarak kanunsuz yöntemlerini sürdürme gayretlerine dur demenin zamanının geldiğini, Papandreu’nun Kıbrıs’ı bir Yunan adası

¹⁷²¹ **Cumhuriyet**, 24 Ekim 1983, s.4.

¹⁷²² Fazıl KÜÇÜK, “Devlet Başkanına Açık Mektup”, **Halkın Sesi**, 3 Kasım 1983, s.2; Dr. Fazıl Küçük, KTFD’de bağımsızlığın ilân edilmesinin zorunlu olduğunu belirtiyordu. Fazıl Küçük, “Ben 1948’den beri Türkiye ile beraber yürüdüm, benim politikam Türkiye’nin politikası dışında olmaz” diyordu. Dr. Küçük’e göre Türkiye de bağımsızlık ilânını istiyor, ancak bunun zamanını bekliyordu. Dr. Küçük’ün bu sözleri aslında Kıbrıs Türk toplumunun büyük çoğunluğunun görüşlerini de yansıtmaktaydı. **Cumhuriyet**, 24 Ekim 1983, s.12.

¹⁷²³ Yunan Başbakanı Papandreu, 28 Ekim 1983’te “Ohi günü” dolayısıyla yaptığı konuşmada “Kıbrıs’ta milli toprağımızın bir parçası, müstevli askerlerin (Türk birliğinin) işgali altındadır. Toprak bütünlüğümüze göz dikilmiştir” diyerek adayı resmen Yunanistan’a ilhaktan (enosisten) bahsetmiştir. Bkz. Ahmet KABAKLI, “Enosis ve Biz”, **Tercüman**, 3 Kasım 1983, s.2.

¹⁷²⁴ **Halkın Sesi**, 5 Kasım 1983, s.2 , 3; **Bozkurt**, 5 Kasım 1983, s.1, 2; **Birlik**, 5 Kasım 1983, s.3.

gördüğünü pervasızca ilân ettiğine dikkat çekerek buna karşılık Türk toplumunun Kıbrıs'ta kendi devletini dünyaya ilân etmesi gerektiğini, bunun yolunun da Kıbrıs Türk devletinin ilânından geçtiğini söylemiştir¹⁷²⁵.

Devlet Başkanı Denктаş'a 14 Ekim 1983'te New York dönüşünde muhtıra veren 51 kuruluş temsilcisi 5 Kasım 1983'te de Rauf Denктаş'ı ziyaret ederek bağımsızlığın vakit geçirilmeden ilân edilmesi için bir muhtıra daha vermişlerdi. Kurum ve kuruluş temsilcileri Türk halkının self determinasyon hakkının vakit geçirilmeden kullanılması için Meclis'le birlikte gerekenin yapılmasını istemişlerdir¹⁷²⁶. Temsilciler, Denктаş'a 6 Kasımdan evvel bağımsızlığın ilân edilmesi konusunu hatırlatarak Denктаş'ın bu sözünü ne zaman yerine getireceğini sormuştur. Denктаş da bu heyete verdiği yanıtta 6 Kasımdan evvel bağımsızlığın ilân edileceğini açıkladıktan sonra politik arenada bazı gelişmeler olduğunu, o zamana kadar zirveyi kabul etmiş gibi Kipriyanu'nun zirveyi kabul etmiş bir tutum içine girmiş gibi davrandığını ifade etmiştir¹⁷²⁷.

Halkın Sesi gazetesi de "Ekran" köşesindeki "Denктаş'ın 6 Kasım Sözü" başlıklı yazısında Denктаş'ı ziyaret eden ve derhâl ayrı devletin ilân edilmesini talep eden kuruluşları desteklemekte olduğunu bildirmiş ve Denктаş'ı verdiği sözü gecikmeyle de olsa yerine getirmeye çağırmıştır¹⁷²⁸. Kıbrıs Türk Federe Meclisi Hukuk ve Siyasi İşler Komitesi Başkanı Fuat Veziroğlu da 5 Kasım 1983'te yaptığı bir açıklamasında bağımsız devlet yanlısı olan Denктаş'ın Türkiye'den ve batıdan gelen baskılar karşısında tereddüt geçirmekte olduğunu, ancak bağımsızlık konusunda halka şeref sözü veren Denктаş'ın Kıbrıs Türk halkını daha faza bekletemeyeceğini, bir ana önce bağımsızlığı ilân etmesi gerektiğini savunmuştur¹⁷²⁹.

KTFD siyasi partilerinden SDP, Kasım ayı başlarında Kıbrıs sorunu, dış dünya ve Türkiye ile ilişkilerin konu alındığı bir form düzenleyerek KTFD Başkanı Rauf Denктаş'a bir çağrı yaparak halkın beklentisi olan "Bağımsız Kuzey Kıbrıs Cumhuriyetini" ilân etmesini istemiştir¹⁷³⁰. CTP ve TKP dışındaki tüm siyasi partiler tarafından da bağımsızlık ilânı önemli ölçüde desteklenmemiştir. KTFD'de bağımsızlık

¹⁷²⁵ **Halkın Sesi**, 5 Kasım 1983, s.2 , 3; **Bozkurt**, 5 Kasım 1983, s.1, 2; **Birlik**, 5 Kasım 1983, s.3.

¹⁷²⁶ **Halkın Sesi**, 6 Kasım 1983, s.2 , 3; **Birlik**, 6 Kasım 1983, s.2.

¹⁷²⁷ **Halkın Sesi**, 6 Kasım 1983, s.2.

¹⁷²⁸ **Halkın Sesi**, 6 Kasım 1983, s.3.

¹⁷²⁹ **Aynı yer.**

¹⁷³⁰ **Halkın Sesi**, 6 Kasım 1983, s.2.

ilânı CTP ve TKP gibi iki sol parti tarafından desteklenmemiştir. Bu partiler, SDP ve ÇHP gibi bağımsızlık ilânına destek veren diğer sol grubu da eleştiriyorlardı¹⁷³¹.

KTFD’de bağımsızlık konusu sadece hükümetin, resmi yetkililerin, siyasi partilerin savunduğu bir görüş değildir. Temelini halkın desteğinden almıştır. Kıbrıs Türk halkı, bağımsızlığı yürekten istemiştir.

KKTC’nin kurucusu Rauf Denктаş da KKTC’nin 10. yıldönümü dolayısıyla Kıbrıs gazetesinin kendisiyle yaptığı röportajda bağımsızlığın ilânında Kıbrıs Türk halkının rolünü de şöyle açıklamıştır: “Cumhuriyeti ilân meselesi, sadece küçük grubun aklında olan bir şey değildi. Halk da istiyordu, halk bize kızılıyordu: “Ne diye bu insanlara gelin anlaşalım diyorsunuz? İstemiyorlar işte, yalvarmayın, vazgeçin” diyorlardı. Halk bizden daha önemliydi. Hürriyet mücadelesi vermiş olan Kıbrıs Türkü buna çoktan hazırды. Biz kendi hazırlığımızı yaparken, halk zaten bir şey olacağını havasını almıştı, bekliyordu. O zamanki partinin temsilcileri, diğer partilerden mesela Kotak ve arkadaşları, Veziroğlu ki tamamen bizimle birlikte çalışmaya başlamıştı son merhalede. Bütün bunlar zannedersen Cumhuriyetin temelini atan emekçilerdir”¹⁷³².

b) Rauf Denктаş’ın Çalışmaları ve Bağımsızlık Bildirisinin Hazırlanması

KTFD’de bağımsızlık için her türlü hazırlıklar büyük bir gizlilik içinde tamamlanmış, sadece Türkiye açısından uygun olan “zaman” beklenmeye başlanmıştı. Zamanlama açısından da Türkiye’nin kabul edebileceği bir dönem olan 6 Kasım 1983 seçimlerinden sonra, hükümet değişikliği olmadan¹⁷³³ KKTC’nin ilânı gerçekleştirilmişti. Türkiye basınında bağımsızlık ilânının zamanlamasının uygun olup olmadığı konusunda bağımsızlık ilânı öncesi değişik yorumlar yapılmıştı.

Hatta Türkiye ve Kıbrıs Türk basınında, KKTC’nin 29 Ekim veya 6 Kasım’da ilân edilebileceği yönünde tahminler yapılmıştır. Cumhuriyetin ilânı 15 Kasım 1983’te gerçekleşmiştir¹⁷³⁴.

¹⁷³¹ “ Bağımsızlık ve Sol”, Birlik, 19 Ekim 1983, s.2.

¹⁷³² Cumhuriyetin Kurucusu Rauf Denктаş’ın 10. Yılı..., s.16

¹⁷³³ KKTC Cumhurbaşkanı Rauf R. DENKTAŞ ile 26.01.2005 tarihinde KKTC Cumhurbaşkanlığı Sarayı’nda yapmış olduğumuz görüşmeden.

¹⁷³⁴ Rauf Denктаş, Strasbourg’da yaptığı açıklamalarda KKTC’nin 6 Kasım seçimlerinden önce ilân edilebileceğini açıklamıştı. Ancak daha sonra KTFD’ye yönelik dış baskıların artması ve KTFD Hükümeti’nin çalışmalarından dolayı KKTC’nin kuruluşu 6 Kasım 1983 seçimleri sonrasına bırakılmıştır. Hatta Rauf Denктаş, 18 Ekim 1983’te Cumhuriyet gazetesi muhabirine yaptığı açıklamada, bağımsızlık ilânının 6 Kasım seçimleri sonrasına kalabileceği yönünde bir mesaj vermişti. Bkz. Cumhuriyet, 19 Ekim 1983, s.1.

Bağımsızlık ilânının 15 Kasım 1983'te gerçekleştirilmesinin nedenlerini KKTC'nin kurucusu Rauf Denktaş şöyle açıklamıştır:

“15 Kasım iki nedenle gündeme geldi. Hazırlığımız; yani İngilizce metinlerin hazırlanması, bütün temsilciliklerimize gereken bilgilerin dağıtılması, içeride bağımsızlığa yanaşmayan kişilerin aydınlatılması zaman alıyordu. Bir buçuk iki ay önce başlayan bir çalışma söz konusuydu.

İkincisi bu hazırlıkları biz tamamlarken gözümüz Türkiye'de idi. Türkiye'de hükümet değişikliği olacaktı. Eğer hükümet değişikliği o günlere rastlamamış da, dört hafta evveline rastlamış olsaydı bizim bağımsızlık ilân günümüz dört hafta evveline alınacaktı.

Giden bir hükümetin bize bir şey yapmayacağını, gelen bir hükümetin bir oldu bitti karşısında kalıp, bizi geriletemeyeceğini hesaplıyorduk. Ve arada kalan zamanı da zaten Türk kamu oyunu hazırlamak için kullanıyorduk. Dolayısı ile geriye baktığımızda, kâfi şekilde kararın dar bir çerçevede belirlenmesinden sonra, çok akıllıca hareket ettiğimizi, çok ketum davrandığımızı, hiçbir şeye ve hiçbir yere bir şey sızmadığını, gece başında daktilo başında çalışan kızlarımızın bile büyük bir gizlilik içinde bir şey sızdırmadığını görürüz. Hakikaten herkesin milli bir heyecan ve milli bir ruhla çalıştığını vurgulamam gerekir”¹⁷³⁵.

Bağımsızlık ilânı hazırlıkları, KTFD Başkanı Rauf Denktaş'ın liderliğinde ve yönlendirmeleriyle, bağımsızlık ilânında görevli etkin kişiler tarafından büyük gizlilik içinde sürdürülmekteydi. Bağımsızlık ilânına yön veren kadro içinde Başbakan Mustafa Çağatay, Kıbrıs Türk Federe Meclisi Başkanı Nejat Konuk, Fuat Veziroğlu¹⁷³⁶, Rauf Denktaş'ın Danışmanlarından Necati Münir yer almaktaydı. Sonuna doğru ise Dr. Fazıl Küçük devreye sokulmuştu¹⁷³⁷.

Bağımsızlık ilânı hazırlıkları birden bire başlamamış, 13 Mayıs 1983'ten itibaren bu konu KTFD'nin gündemine çok etkili bir şekilde gelmiştir. Rauf Denktaş'ın da ifade ettiği gibi bu hazırlıklar büyük bir gizlilik içinde sürdürülmüş ve hazırlıklarla görevli olanların dışında kimsenin bilgisi olmamıştır. Bağımsızlık ilânından bir buçuk, iki ay önce KTFD Başkanı Denktaş'ın liderliğinde, bağımsızlığın temelini atan emekçi kadro

¹⁷³⁵S. İSMAİL, Özgür..., s.25; **Cumhurbaşkanı Rauf Denktaş'ın 10. Yılı...**, s.14.

¹⁷³⁶**KKTC Cumhurbaşkanı Rauf R. DENKTAŞ ile 26.01.2005 tarihinde KKTC Cumhurbaşkanlığı Sarayı'nda yapmış olduğumuz görüşmeden;** S. İSMAİL, Özgür ..., s.25.

¹⁷³⁷S. İSMAİL, Özgür..., s.25.

tarafından bağımsızlık bildirimleri hazırlanarak, bunların yabancı dillere tercümesi yapılmakta, İngilizce metinleri de hazırlanmaktaydı. Daha sonra hazırlanan bu metinler özel ulaklar vasıtasıyla Kıbrıs Türk temsilciliklerine gönderilmekte ve “15 Kasım’a kadar açılmaması” talimatı verilmekteydi¹⁷³⁸.

Ayrıca KKTC’nin bağımsızlık bildirisinin hammaddesi, taslağı Rauf Denктаş, Meclis Başkanı Nejat Konuk, Fuat Veziroğlu ve grubu tarafından hazırlanarak gizli olarak büyükelçilik kanalıyla Türkiye’ye gönderilmişti. Türkiye’de de hafif bir iki rötuş yapılarak KTFD’ye gönderilmiş ve karar da bu şekilde çıkmıştır¹⁷³⁹. Dolayısıyla bağımsızlık bildirisinde yer alan ve KKTC’nin takip edeceği siyaset olarak değerlendirilen bağımsız ve bağlantısızlık Türkiye’nin de onayından geçmiştir diyebiliriz.

Cumhuriyetin ilân edilmesi durumunda Rum tarafının elektriği, suyu kesebileceği ve Kıbrıs Türk tarafına vermeyeceği yönünde açıklamaları olmuştur. Bu durum Türkiye basınında da yankı uyandırmıştır. Ayrıca Rumların Türklere savaş açma olasılığı bile söylenti haline gelmiştir. Rumlar, bağımsızlık ilânı gündeme gelince sık sık elektriği kesmeye başlamışlardır. Rumların elektriği, suyu kesme girişimlerine karşı Kıbrıs Türk tarafının herhangi bir önlem alıp almadığı konusunda Denктаş şöyle demiştir;

“Önem alınmazdı. Çünkü bir şeyimiz yoktu, su konusunda kendilerini büyük sıkıntıya sokabilirdik. Çünkü esas su kaynakları kuzey yolu içerisinden gelip kendilerine gidiyordu. Onu kestiğimiz takdirde zorlukla karşılaşırlardı. Ondan sonra sık sık da elektriklerimizi kesmeye başladılar. Elektriği böyle keserseniz o zaman bizde Larnaka’daki santralleri havaya uçururuz şeklinde tehdidimiz vardı. Ve yapabileceğimiz durumda olduklarını bildikleri için zannedersen en büyük etken buydu”¹⁷⁴⁰.

2) Rauf Denктаş’ın Bağımsızlık İlânı İçin Son Hazırlıkları (14 Kasım 1983)

a) Telefonların Kesilmesi

Dış dünyanın duyup da bağımsızlık ilânına engel olmaması için KKTC’nin ilânı hazırlıkları büyük bir gizlilik içinde yürütülmekteydi. Rauf Denктаş, bağımsızlığın

¹⁷³⁸ Cumhurbaşkanı Rauf Denктаş’ın 10. Yıl..., s.14.

¹⁷³⁹ KKTC Cumhurbaşkanı Rauf R. DENKTAŞ ile 26.01.2005 tarihinde KKTC Cumhurbaşkanlığı Sarayı’nda yapmış olduğumuz görüşmeden.

¹⁷⁴⁰ Aynı görüşmeden.

ilânından önce 14 Kasım 1983 akşamı ve Meclisin bağımsızlık kararından hemen sonra KTFD’de alınacak önlemleri, özel notlarıyla Müsteşarı Taner Etkin’e bildirmiştir. Taner Etkin de Rauf Denктаş’tan aldığı talimatların gereğini yerine getirmiştir. Alınan bu önlemler büyük gizlilik içinde gerçekleştirilmiştir.

Rauf Denктаş, 13.11.1983 tarihinde Müsteşarı Taner Bey’e verdiği talimatla, tüm milletvekillerini ve Atamsoy’u 14 Kasım’da Pazartesi günü KTFD Başkanlığında yemeğe davet ederek¹⁷⁴¹, milletvekilleri için yemek düzenlemişti. Başkanlık Sarayında düzenlediği yemekten öncede Rauf Denктаş, Necati Münir’in evinde yemekte bulunmuş, ancak Necati Münir’in evinden erken ayrılmıştır¹⁷⁴².

Rauf Denктаş’ın talimatıyla tedbir olarak 14 Kasım 1983 akşamı saat 20.00’den itibaren Türkiye, Rum tarafı, BM ile olan tüm irtibatlar, telefon ve teleks bağlantıları kesilmiştir¹⁷⁴³.

Rauf Denктаş, telefonların kesilmesi için Tuğrul Hilmi’yi çağırarak TMT yeminini hatırlatmıştır. Rauf Denктаş, Tuğrul Hilmi’ye şunları dediğini anlatmıştır;

“Dedik ki senden olağüstü bir tedbir isteriz bu akşam. Saat 20 00’den itibaren bütün telefon irtibatımızı keseceksin. Kolordu, büyükelçilik ile bütün telefon irtibatımızı keseceksin. Sorumluluk sana aittir. Tarihi bir gün yaşıyoruz. Tüm başarımız, zamanından evvel bu işin duyulmamasına bağlıdır. Yapar mısın? “Yaparım” dedi”¹⁷⁴⁴.

Telefonların kesilmesi tedbiri dışarıyla bağlantı kurulmaması için alınmıştır. Yabancıların bağımsızlık ilânını duymaması, Türkiye’ye baskı yapıp geri adım atturmaması için telefon, teleks gibi haberleşme bağlantıları kesilmiş, sessizlik tercih edilmiştir¹⁷⁴⁵. Rauf R. Denктаş, 14 Kasım 1983 tarihli notlarında Tuğrul Hilmi Bey’e telefonların kesilmesi konusunu aynen şu şekilde bildirmiştir:

“Tuğrul Hilmi Bey’e,

Saat 20’den itibaren Rum tarafına bağlı olan tüm telefonların kesilmesini (Başkanlık ve Büyükelçilik hariç).

BM ile direk irtibatlı telefonların da kesilmesini rica ederim.

¹⁷⁴¹ **KKTC Cumhurbaşkanlığı Arşivi**, Dosya No: 141/ 83 / 2 (Bağımsızlık İlânı 15 Kasım 1983), Rauf R. Denктаş’ın Notları 3-A.

¹⁷⁴² S. İSMAİL, *Özgür ...*, s.27.

¹⁷⁴³ **KKTC Cumhurbaşkanı Rauf R. DENKTAŞ ile 26.01.2005 tarihinde KKTC Cumhurbaşkanlığı Sarayı’nda yapmış olduğumuz görüşmeden.**

¹⁷⁴⁴ S. İSMAİL, *Özgür ...*, s.27 .

¹⁷⁴⁵ **KKTC Cumhurbaşkanı Rauf R. DENKTAŞ ile 26.01.2005 tarihinde KKTC Cumhurbaşkanlığı Sarayı’nda yapmış olduğumuz görüşmeden.**

Tabiatıyla tüm teleks irtibatı da.

Türkiye ile irtibat da saat 20'den itibaren kesilecek.(Büyükelçilik, Başkanlık, Kolordu, GKK hariç) Başkanlıktaki santralden kimseye dıştan gelip telefon etme şansı verilmeyecek.(Bunu santralciye saat 20'de tebliğ edeceğiz)”¹⁷⁴⁶.

14 Kasım gecesi Rauf Denктаş'ın Başkanlık Konutunda verdiği yemek başlamadan yarım saat önce belirtildiği şekilde telefonlar kesilmiştir. Rauf Denктаş'ın 14 Kasım 1983 tarihli bu notlarını aldığı belgeden de anlaşıldığı gibi KTFD Başkanlık santralinden de kimseye dışarıya telefon etme imkânı tanınmamıştır.

Başkanlık ve büyükelçilik hariç, Rum tarafı ile telefonlar saat 20.00'den itibaren kesilirken, Türkiye ile irtibat da Büyükelçilik, Başkanlık, Kolordu ve GKK dışında saat 20.00'de kesilmiştir.

b) Yabancı Temsilciliklere Gönderilecek Yazılar İçin Son Hazırlıkların

Yapılması

Bağımsızlık ilânından bir buçuk, iki ay önce bildirilerin hazırlanması ve yabancı dillere tercümesi bağımsızlık bildirisini hazırlamakla görevli komite tarafından büyük bir gizlilik içinde yürütülmekte ve bildirinin gönderileceği ülkeler, temsilcilikler belirlenmekteydi.

Bildiri, karar metni, KTFD'nin dış temsilciliklerine gönderilerek, onlar tarafından da bizzat gönderilen hükümet başkanlarına, uluslararası kuruluşlara teslim edilmekteydi.

New York, Brüksel, Londra'ya gönderilecek bildiri ve karar metinleri, yazılar, KKTC Cumhurbaşkanlığı Özel Kalem Müdürü Alper Faik Genç tarafından gizli ve kapalı bir zarf olarak elden 13 Kasım 1983'te Londra'ya götürülmüştür. Faik Genç tarafından, 14 Kasım 1983'te Londra'da bir araya gelen KTFD'nin New York Temsilcisi Nail Atalay'a, Brüksel Temsilcisi Bora Atun'a, Londra temsilcisi Özer Koray'a Rauf Denктаş'ın göndermiş olduğu evraklar zarf içinde teslim edilmiştir.

Nail Atalay, kendisine verilen iki zarfın kırmızı mühürlü olduğunu ve zarfın birinde Rauf Denктаş'ın el yazısı ve imzası ile “*Ekteki zarfı açın talimatı gelinceye kadar açmayacaksınız. Sizden hiç açmamanız da istenebilir. Açın talimatı gelince açacak ve içinde belirtildiği gibi gereğini yapacaksınız*” diye yazdığını, ikinci zarfın da

¹⁷⁴⁶ **KKTC Cumhurbaşkanlığı Arşivi**, Dosya No: 141/ 83 / 2 (Bağımsızlık İlânı 15 Kasım 1983), Rauf R. Denктаş'ın Notları C; Rauf Denктаş'ın 14 Kasım 1983 akşamı telefonların kesilmesi ile ilgili el yazılı talimatı belgesi için bkz. **EK 1, Belge 1.**

15 Kasım 1983'te bağımsızlık ilân edildikten hemen sonra Kıbrıs saatiyle 9.30'da Taner Etkin tarafından gelen telefon talimatıyla açıldığını ve bağımsızlığın ilân edildiğini böylece öğrendiklerini belirtmiştir. Daha sonra zarfta yer alan talimatlar gereği Nail Atalay gönderilen metinleri ve yazılan yazıları BM Genel Sekreteri Cuellar'a iletirken diğer temsilciler de ilgili yerlere ulaştırmışlardır¹⁷⁴⁷.

Bağımsızlık ilân edilmeden önce yabancı devletlere gönderilecek olan mektuplar, karar metni ve bağımsızlık bildirisini hazırlanmış gönderilecek ülkelerin listesi yapılmıştı. Bağımsızlık ilânından önce her şey hazır hale getirilmiştir. KKTC'nin kurucusu Rauf Denktaş tarafından 161 ülke ve merciyeye KKTC'nin ilânını duyurmak için mektuplar, bağımsızlık kararı 15 Kasım 1983'te gönderilmiştir¹⁷⁴⁸.

BM Genel Sekreteri, ABD, SSCB garantör güç İngiltere'ye bizzat KKTC temsilcileri tarafından ulaştırılmıştır. Ayrıca AET ülkelerine (Almanya, Fransa, İtalya, Hollanda, Belçika, İrlanda, Lüksemburg, Danimarka) ve dünyanın diğer ülkelerine gönderilmiştir. Bağımsızlığın ilânı öncesinde KKTC'yi tanıyacağına kesin gözüyle bakılan Pakistan, Bangladeş, Malezya gibi İslâm ülkelerine de özel olarak bağımsızlık bildirisini ve kararı Rauf Denktaş'ın mektubu 15 Kasım 1983'te ulaştırılmıştır¹⁷⁴⁹.

KKTC temsilcileri vasıtasıyla bağımsızlık ilânı metninin ulaştırıldığı ülkelerin dışındaki ülkelere de gönderilecek bildiri, karar ve özel bildiri, devlet veya hükümet başkanlarına gönderilecek mektubun sureti 15 Kasım 1983'te Meclis'ten KKTC'nin ilânı kararı çıktıktan hemen sonra postaya verilmiştir. Önemli merkezlere de bağımsızlık metninin kısa bildirisini telekslenmiştir.

Rauf Denktaş mektupların, bildirilerin bağımsızlık ilân edilir edilmez gönderilmesi için 14 Kasım 1983'te Müsteşarı Taner Bey'e yazılı talimat vermiştir. Denktaş talimatında, meclis kararı çıkar çıkmaz hazırlanan bildirilerin ve karar metninin hükümet başkanlarına postaya verilmesi, kısa bildirinin de Tokyo, Frankfurt, Viyana, İtalya'daki Kıbrıs Türk temsilciliklerine, İslâm Konferansı Sekreterliğine, Suudi

¹⁷⁴⁷ Geniş bilgi için ve Nail Atalay ile yapılan röportaj için bkz. S. İSMAİL, **Özgür...**, s.33-39; Rauf Denktaş'ın Londra, New York ve Brüksel temsilciliklerine bağımsızlık ilânından hemen sonra telefon açılması için Taner Etkin'e verdiği talimat için bkz. **KKTC Cumhurbaşkanlığı Arşivi**, Dosya No: 141/ 83 / 2 (Bağımsızlık İlânı 15 Kasım 1983), Rauf R. Denktaş'ın Notları **F**.

¹⁷⁴⁸ Mektup gönderilen ülke ve mercilerin listesi için bkz. **KKTC Cumhurbaşkanlığı Arşivi**, Dosya No: 141/ 83, Dosya Adı: Bağımsızlığın İlânı, s. 318-319; Ayrıca gönderilen mektuplar için de aynı dosyaya bakınız.

¹⁷⁴⁹ **KKTC Cumhurbaşkanlığı Arşivi**, Dosya No: 141/ 83, Dosya Adı: Bağımsızlığın İlânı, 253.

Arabistan'a ve İslâm Teşkilâtı Rabîta'ya ve diğerk İslâm kuruluşlarına telekslenmesini istemiştir¹⁷⁵⁰.

c) Bağımsızlık İlanı İçin Kıbrıs Türk Bayrak Radyo ve Televizyonunun Hazırlanması

KKTC'nin ilânından önce 14 Kasım akşamı sadece Bayrak Radyo ve Televizyonu'nun KKTC'nin ilân edilmesini Meclis'te çekmesi ile ilgili hazırlıklar yapılmıştır.

Rauf Denктаş'ın talimatı gereğince Müsteşarı Taner Etkin, 14 Kasım 1983 akşamı saat 22.00'de KTFD Bayrak Radyo ve Televizyon Müdürü ile görüşerek, 15 Kasım sabahı Mecliste oturumu çekecek kişilerin ayarlanmasını sağlamıştır. Radyo ve televizyonun meclis oturumunda canlı yayın yapmaması, bağımsızlık aleyhine söz ve beyanlar olursa asla yer verilmemesi gibi tedbirler alınmıştır¹⁷⁵¹.

Denктаş, 14 Kasım da Taner Etkin ve Sait Erkin Bey'e verdiği gizli ve bizzat kendi el yazılarıyla yazdığı talimat gereğince; Mecliste KKTC'nin bağımsızlık bildirisinin okunmasından hemen sonra, Enformasyon Müdürü tarafından bildirinin, kararın tam metninin ve İngilizce özetinin yabancı basına, Türkçelerinin de Türk basınına dağıtılmasını istemiştir. Türkiye içinse Anadolu Ajansı'nın kullanılması ve bu ajansa Türkçe bildirilerin verilmesi belirtilmiştir¹⁷⁵². Ayrıca Enformasyon Müdürünün ve personelinin yabancılara ve basına izahat vermektan kaçınması istenmiştir¹⁷⁵³. KKTC'nin ilânından dünya basınının da bilgi sahibi olabilmesi için bildirinin en kısa zamanda dünya ajanslarına teleksle çekilmesi, tamamının ve kararının da postalanması talimatını Denктаş, Taner Bey'e 14 Kasım akşamı bildirmiştir¹⁷⁵⁴.

d) 14 Kasım 1983 Akşamı Başkanlık Sarayında Rauf Denктаş Tarafından Milletvekillerine Verilen Yemek ve Muhalefetin Tutumu

Rauf Denктаş, 14 Kasım gecesi tüm milletvekillerini Bakanlık Konutu'nda yemeğe davet ederek, milletvekillerine Kıbrıs sorununun geldiği noktayı, Rumların

¹⁷⁵⁰ **KKTC Cumhurbaşkanlığı Arşivi**, Dosya No: 141/ 83 / 2 , Dosya Adı: Bağımsızlık İlanı 15 Kasım 1983, Rauf R. Denктаş'ın Notları **D**.

¹⁷⁵¹ **KKTC Cumhurbaşkanlığı Arşivi**, Dosya No: 141/ 83 / 2 , Dosya Adı: Bağımsızlık İlanı 15 Kasım 1983, Rauf R. Denктаş'ın Notları **G**.

¹⁷⁵² **KKTC Cumhurbaşkanlığı Arşivi**, Dosya No: 141/ 83 / 2 , Dosya Adı: Bağımsızlık İlanı 15 Kasım 1983, Rauf R. Denктаş'ın Notları **F**.

¹⁷⁵³ **Aynı yer.;** Rauf Denктаş, dağıtılacak bağımsızlık bildirisi ve karar metninde bağımsızlık ilanı ile ilgili her şeyin yer aldığı bunun için yabancılara ve basına, Enformasyon Müdürünün ve personelin izahat vermektan kaçınmasını, sadece bildirinin 22. ve 23. maddelerine dikkat çekilmesini istemiştir.

¹⁷⁵⁴ **KKTC Cumhurbaşkanlığı Arşivi**, Dosya No: 141/ 83 / 2 , Dosya Adı: Bağımsızlık İlanı 15 Kasım 1983, Rauf R. Denктаş'ın Notları **D**.

Kıbrıs Türkleri ile hiçbir zaman eşit şartlarda anlaşma yapmak niyetinde olmadıklarını, Rumların siyasetlerinin amacının tüm Kıbrıs'a hakim olmak olduğunu anlatmış ve 15 Kasım'da Meclis'in toplanarak bağımsızlığı ilân edeceğini açıklamıştır¹⁷⁵⁵.

Bağımsızlık ilânına karşı çıkan CTP ve TKP yemekte büyük bir gürültü koparmış ve o güne kadar Denктаş'ı, "Sen her şeyi Türkiye ile yaparsın. Türkiye'nin sözünden çıkmazsın, sen Türkiye'nin uydusu haline geldin" diyerek Türkiye'ye bağlı olmakla suçlayan muhalefet 14 Kasım gecesi birden bire Denктаş'a bağımsızlık ilânını "Türkiye'ye sordun mu?" demiştir¹⁷⁵⁶. Denктаş ise kararın Kıbrıs Türklerinin kararı olduğunu, Türkiye'ye sormadıklarını bağımsızlık ilânına karşı çıkan milletvekillerine söylemiştir¹⁷⁵⁷.

Muhalefet bu yemekte KKTC'nin kuruluşunun Türkiye'ye zarar getirebileceğini söylemiş ve tartışmalar devam etmiştir. Muhalefet, konuyu Türkiye'ye sormak için telefon etmeye kalkışmış, ancak telefonlar kesik olduğundan dolayı edememiştir¹⁷⁵⁸.

Bunun üzerine Rauf Denктаş, Cumhuriyetin 15 Kasım da çoğunluk oyuyla kurulacağını, cumhuriyetin kurulmasına olumlu oy vermeyenlerin de Cumhuriyet kurulduktan sonra oluşacak yeni mecliste yer almayacaklarını, meclisten çıkacaklarını, siyasi söz hakkına sahip olmayacaklarını CTP ve TKP'li milletvekillerine açıklamıştır¹⁷⁵⁹.

Daha sonra yemek bittikten sonra, KKTC'nin kuruluşuna muhalif olan TKP ve CTP'liler gece yarısında Türkiye Büyükelçiliğine giderek Büyükelçi İnal Batu'ya konuyu anlatmış, Türkiye'nin bilgisi olup olmadığını sormuşlar, "İnal Batu da bu sizin işinizdir" demiştir. Büyükelçilikten de herhangi bir bilgi alamayan, Türkiye ile bağlantı kuramayan muhalefet bağımsızlık ilânını destekleme kararı almıştır¹⁷⁶⁰.

CTP Genel Başkanı Özker Özgür, gece geç saatte parti meclisini toplamış ve bağımsızlık ilânını desteklemeye karar vermişlerdi. 15 Kasım sabahı Kıbrıs Türk

¹⁷⁵⁵ KKTC Cumhurbaşkanı Rauf R. DENKTAŞ ile 26.01.2005 tarihinde KKTC Cumhurbaşkanlığı Sarayı'nda yapmış olduğumuz görüşmeden.

¹⁷⁵⁶ KKTC Cumhurbaşkanı Rauf R. DENKTAŞ ile 26.01.2005 tarihinde KKTC Cumhurbaşkanlığı Sarayı'nda yapmış olduğumuz görüşmeden.

¹⁷⁵⁷ Aynı görüşmeden.

¹⁷⁵⁸ Aynı görüşmeden.

¹⁷⁵⁹ Aynı görüşmeden.

¹⁷⁶⁰ Aynı görüşmeden.

Federe Meclisinin olağanüstü toplantısında o güne kadar bağımsızlık ilânına karşı çıkan CTP ve TKP bağımsızlık bildirisine ve kararına evet oyu vermişlerdir.

CTP Genel Başkanı Özker Özgür, Kıbrıs Postası gazetesi yazarlarından Erten Kasımoğlu'nun KKTC'nin kuruluşundan hemen sonra kendisiyle yaptığı röportajda “olumlu oy vermemizde hiçbir baskı söz konusu değil” derken;¹⁷⁶¹ daha sonra gerek CTP gerekse TKP, “Biz cumhuriyetin ilanının istemiyorduk, baskı altında olduğumuzdan evet dedik” şeklinde beyanlarda bulunarak Rauf Denктаş'ın 14 Kasım gecesi kendilerine verdiği yemekte baskı yaptığını iddia etmişlerdir¹⁷⁶².

Rauf Denктаş bağımsızlık ilânına karşı çıkacak olanlara baskı yapıp yapılmadığı konusunu, “*Baskı dedikleri şu: ben on dördünde gece yemeği verdim burada hepsine. Kendilerine geldiğimiz noktayı, Rumların hiçbir zaman bizimle eşit şartlarda bir anlaşma yapmak niyetinde olmadıklarını, siyasetlerinin Kıbrıs'ı alıp kaçmak olduğunu anlattım ve “biz karar verdik, yarın meclis toplanacak ve bağımsızlığı ilân edeceğiz” dedim..*

Yemekte büyük bir şey, yaygara koptu. Yapar mısın, yapamaz mısın? Nasıl yaparsın, nasıl edersin diye...

Baktım iş kızıyor. Dedim ki: “Bir dakika yarın meclistesiniz, oy vermemek hakkınızdır. Ama bir şey bileceksiniz, bizim kâfi çoğunluk oyumuz var, geçireceğiz. Cumhuriyetin doğuşuna oy vermeyen olursa, tabiatıyla siz de kabul edeceksiniz ki cumhuriyet doğduktan sonra onlara cumhuriyetin içinde siyasi söz hakkı verilmeyecektir. Meclisten çıkacaksınız. Baskı dedikleri bu.

...Sonradan söyledim kendilerine: “Eğer baskı dediğiniz bu ise ve siz bu baskıya boyun eğmişseniz, o zaman sizin orada oturma hakkınız yoktu, baskıya boyun eğen milletvekili olamaz. Vicdanen vermişseniz sonradan baskı ile verdim size yakışmaz”¹⁷⁶³ şeklinde açıklamışlardır.

Rauf Denктаş'ın da söylemiş olduğu gibi “Dünyanın hiçbir yerinde Cumhuriyet kurmak için her şeylerini ortaya koyan insanlar “Cumhuriyeti kurmak istemem” diyenlere siyasî parti kurma ve cumhuriyeti yıkma hakkı tanımaz”¹⁷⁶⁴.

¹⁷⁶¹ Erten Kasımoğlu'nun bağımsızlık sonrası CTP Genel Başkanı Özker Özgür ve TKP Genel Başkanı Alpay Durduranla yaptığı röportaj için bkz. **Kıbrıs Postası**, 17-18 Kasım 1983, s.2.

¹⁷⁶² **KKTC Cumhurbaşkanı Rauf R. DENKTAŞ ile 26.01.2005 tarihinde KKTC Cumhurbaşkanlığı Sarayı'nda yapmış olduğumuz görüşmeden.**

¹⁷⁶³ **Aynı görüşmeden.**

¹⁷⁶⁴ S. İSMAİL, **Özgür...**, s.28-29.

e) 15 Kasım 1983'te Kıbrıs Türk Halkının Meclis Önünde Toplanması ve KKTC'nin İlânını Beklemeleri

Rauf Denктаş, 14 Kasım 1983'te Kıbrıs Türk kaymakamlarına gönderdiği yazıda; 14 Kasım gecesi kaymakamların, belediyelerle ve muhtarlıklarla işbirliği yaparak, “Kıbrıs Türk halkının 15 Kasım sabahı, önemli tarihi bir gün için Rauf Denктаş'ın açıklamalarına destek vermek amacıyla” Meclis önünde toplanmasının teminini istemiştir. Denктаş, Meclis önündeki toplantıya gelecek olanların otobüs paralarının da devlet tarafından karşılanacağını bildirmiştir¹⁷⁶⁵. 14 Kasım gecesi bütün köyleri dolaşan görevliler, “Yarın sabahleyin Meclisin önüne geliniz, büyük bir olay olacak, Denктаş'ın size büyük bir şeyi, açıklaması var” demişlerdir¹⁷⁶⁶.

Tüm bu yapılan hazırlıklar sonucunda Kıbrıs Türk halkı, Kıbrıs Türk Federe Meclisinin önünde toplanarak Meclisten çıkacak kararı ve Denктаş'ın açıklamasını büyük bir merakla beklemiş, bağımsızlığın ilân edileceğini büyük bir olasılıkla sezmiştir¹⁷⁶⁷. 15 Kasım sabahı Meclisin önünde toplanan 10 bin kişi büyük bir heyecanla Meclis'ten çıkacak kararı büyük bir heyecan ve memnuniyetle beklemiştir¹⁷⁶⁸.

3) KKTC'nin Kuruluşu Kararının ve Bildirisinin 15 Kasım 1983 Tarihli Federe Meclisi'nin Olağanüstü Birleşiminde Kabul Edilmesi

Kıbrıs Türk Federe Meclisi, 15 Kasım 1983 Salı günü sabah saat 08.55'te 1. Olağanüstü Birleşiminde KKTC'nin “kuruluş” ve “bağımsızlık” bildirelerini oybirliği ile onaylayarak tüm dünyaya ilân etmiştir.

Meclis Başkanı Nejat Konuk, “Bu tarihi birleşimin topluma hayırlı uğurlu olmasını diliyorum. Biliyorsunuz ki, senelerden beri toplumumuzun ve halkımızın sürdürmekte olan, ulusal bağımsızlık ve özgürlük savaşımı bir çok aşamalardan geçerek şu kritik döneme gelmiştir. Sayın devlet başkanı, son politik gelişmeler ve halkımızın kendi kaderini tayin etme konusundaki değerlendirmelerini genel kurula sunmak için

¹⁷⁶⁵ KKTC Cumhurbaşkanlığı Arşivi, Dosya No: 141/ 83 / 2 , Dosya Adı. Bağımsızlık İlânı 15 Kasım 1983, Rauf R. Denктаş'ın Notları B.

¹⁷⁶⁶ KKTC Cumhurbaşkanı Rauf R. DENKTAŞ ile 26.01.2005 tarihinde KKTC Cumhurbaşkanlığı Sarayı'nda yapmış olduğumuz görüşmeden.

¹⁷⁶⁷ Aynı görüşmeden.

¹⁷⁶⁸ Cumhurbaşkanı Rauf Denктаş'ın 10. Yıl..., s.7.

olağanüstü birleşime gerek görmüşlerdir”¹⁷⁶⁹ diyerek açılışı yapmış Denktaş’a söz hakkı vermiştir.

a) Bağımsızlık Bildirisi

KKTC’nin bağımsızlık bildirisi, KKTC’nin ilânının birden bire ortaya çıkmadığını, uzun bir tarihi sürecin sonunda ortaya çıktığını kanıtlamaktadır.

Rauf Denktaş, Meclisin olağanüstü birleşiminde KKTC’nin bağımsızlık bildirisini okumuştur. KKTC’nin bağımsızlık bildirisi aynen şöyledir:

“Kıbrıs’ta 20 yıldan beri vuku bulan gelişmeler ve bu gelişmelerin bugün ulaştığı nokta, bazı gerçeklerin dünya kamuoyu önünde açıkça söylenmesini zorunlu hale getirmiştir.

Yeryüzünde barışın ve temel insan haklarının egemen olmasını isteyen, insanlar arasında ırk, milli menşe, din ve dini inanç yüzünden ayırım gözetilmesini reddeden, sömürgeciliğe ve ırkçılığa karşı olan herkesin, bu gerçekleri ön yargılardan uzak şekilde değerlendirmesini bekliyoruz.

1. Kıbrıs Cumhuriyeti, Kıbrıs Türk Halkı ile Kıbrıs Rum Halkı’nın ortaklığına dayalı bir devlet olarak kurulmuştu. İki milli toplumun anlaşması suretiyle kurulmuş olan bu ortak Cumhuriyeti, Kıbrıs Rum Yönetimi, 1963’ten başlayarak yıkmış ve yok etmiştir. Yasama, yürütme ve yargı organları, en büyüğünden en küçüğüne kadar bütün devlet kadroları, Kıbrıs Rumları tarafından zapt ve işgal edilerek, devletin ortak kurucusu olan iki milli toplumdaki yalnız birinin tekeline alınmıştır.

Münhasıran Rumlardan kurulan polis ve ordu birlikleri teşkil edilerek, bu silahlı güçler, Kıbrıs Türk Halkı’na karşı baskı ve zulüm aracı olarak kullanılmıştır.

Yirmi yıldan beri, Kıbrıs Türk Halkı, varlığına temel hak ve özgürlüklerine ve siyasal statüsüne yöneltilen tehdit ve saldırılara karşı meşru direniş ve meşru savunma halindedir.

2. “Ortaklık devleti” karakteri, Kıbrıs Rum yöneticileri tarafından, 1963 Aralık ayından bu yana, zorla ve kaba kuvvetle yok edilen sözde “Kıbrıs Cumhuriyeti’nin yasama meclisinde, 1964’ten beri, bir tek Türk üye yoktur. Bu meclisle ilgili seçimlerde, seçme ve seçilme hakkı, 20 yıldan beri, fiilen Kıbrıs Rumlunun tekelindedir. Yalnız Kıbrıs Rumlunun seçtiği ve yalnız Kıbrıs Rumlunun seçilebildiği bir Temsilciler Meclisi, iki milli topluma dayalı bir ortaklık devletinin parlamentosu olamaz. 1960

¹⁷⁶⁹ **KKTC Meclis Arşivi;** Kıbrıs Türk Federe Meclisi Tutanakları, Dönem: II, Yıl: 3, 1. Olağanüstü Birleşim, 15 Kasım 1983 Salı, s.2.

Anayasa yapısına göre, Türk - Müslüman ve Rum-Ortodoks cemaatlerinin din işleri ve benzeri cemaat görevlileri, iki ayrı cemaat meclisine verilmiş iken, Rum cemaat meclisi kaldırılarak, bu görev Temsilciler Meclisi'ne verilmiştir. Bu bile, söz konusu Meclisin sadece Rum- Ortodoks cemaatinin meclisi haline geldiğini açıkça göstermeye yeterlidir.

Kıbrıs Türk Halkı'nın, ne seçmen, ne de üye sıfatıyla katılamadığı böyle bir Meclis Kıbrıs Türklerini en küçük ölçüde temsil edemez. Kıbrıs Türklerinin hür iradesini temsil eden yegâne Meclis, Kıbrıs Türk Halkı'nın demokratik seçimlerle seçtiği parlâmentodur.

Yirmi yıldan beri zorla ve zorbalıkla Kıbrıs Rumlarının tekeline alınmış olan sözde "Kıbrıs Cumhuriyeti Temsilciler Meclisi'nin "bütün Ada nüfusunu temsil edemeyeceği gerçeği Avrupa Konseyi Parlâmenter Asamblesi'nce, daha önce tespit olunduğu halde, Kıbrıs Rum yöneticileri, son zamanlarda, her türlü hak ve adalet ilkesini ayaklar altına alarak, söz konusu Asamble'de Kıbrıs'ın fiilen, Rum Parlâmentosu Başkanınca temsil edilmesine yol açacak bir "olup-bittiyi" gerçekleştirmeğe kalkışmıştır. İki toplumun Milli Meclislerinin başkanlarının bir araya gelerek bu soruna bir çözüm bulmaları yolunda Kıbrıs Türk Parlâmentosu Başkanlığınca resmen yapılan çağrıya, Kıbrıs Rum Parlâmentosu Başkanlığınca cevap bile verilmemiştir.

3. Sözde Kıbrıs Cumhuriyeti'nin parlâmentosu gibi yürütme organı da Kıbrıs Ruamlarının tekelindedir. Başkanlık yetkilerini Rum Toplumunu liderliyle ortaklaşa kullanması gereken Kıbrıs Türk Toplumunu lideri, 1963'ten beri, bu görevini yerine getirmekten zorla ve zorbalıkla alıkonmuştur. 20 yıldan beri, Bakanlar Kurulu'nun Türklere ait olması gereken sandalyeleri Kıbrıslı Rum "Bakan"ların işgalindedir.

Böyle bir yürütme organı , elbette, Kıbrıs Türk Halkı adına konuşma yetkisine sahip değildir.

Kıbrıs Türk Halkı adına konuşmaya yetkili tek Başkan bu halkın demokratik seçimlerle görevlendirdiği Başkandır. Kıbrıs Türk Halkı'nu temsil eden yegâne Hükümet, Kıbrıs Türk Halkı'nın hür iradesiyle görevlendirdiği Meclis karşısında sorumlu olan Hükümettir.

4.1963'te Kıbrıs Türk Halkı'na karşı girişilen önceden tertiplenmiş, silahlı saldırılardan sonra bile Kıbrıs Türk Toplumuna mensup hâkimler görevlerini sürdürmeye çalışmışlardır. Kısa bir süre sonra,, bu hâkimler de yargı organlarından

tehditlerle ve silâh zoru ile uzaklaştırılmışlardır. Anlaşmalar ve Anayasa hükümleri ortadan kaldırılarak kurulan Kıbrıs Rum Yönetimi'nin yargı organlarında, yüksek mahkemeden en alt kademedeki mahkemeye kadar, Kıbrıs Türk Toplumuna mensup tek bir hâkim yoktur.

Tıpkı yasama ve yürütme organları gibi, ortaklık devletinin karma yargı organları da, Kıbrıs Rum yöneticileri tarafından yok edilerek, tamamıyla Rumların tekeline alınmıştır. Bu durumda, Kıbrıs Türk Halkı kendi bağımsız mahkemelerini kurarak, adalet ihtiyacını karşılamaya mecbur olmuştur.

5. Ortaklık devleti kurulurken “karma” olması öngörülen devlet memurları kadrolarına Müsteşarlıktan odacılığa kadar tümüyle Kıbrıs Rumları el koymuştur. Böyle bir kamu görevlileri kadrosunu, Kıbrıs Türk Halkı, elbette kendi meşru kamu yönetimi olarak göremez.

6. Sözde “Kıbrıs Cumhuriyetinin dış ülkelerde ve milletlerarası kuruluşlar nezdinde görevli bütün temsilcileri, tek istisna olmaksızın, Rum Toplumuna mensuptur. Kıbrıs Rum Yönetimi'nin bütün Dışişleri teşkilâtında Kıbrıs Türk Toplumuna mensup tek bir diplomat, hatta tek bir sekreter yoktur.

Bu teşkilât sadece Kıbrıs Rumlarının çıkarlarını korur, Kıbrıs Türk Toplumunu siyasi ve iktisadi bakımdan boğmayı başlıca görev sayar. Kıbrıs Türk Halkı elbette kendisine karşı düşmanca davranan bir teşkilâtı ve onun dış ülkelerdeki temsilcilerini kendi temsilcileri olarak kabul edemez.

7. Polis, jandarma ve ordu güçlerinin her iki milli topluma mensup kişilerden oluşması, ortaklık devletinin kurulmasına yol açan anlaşmaların gereği idi. Silâhli devlet örgütlerinden birinin komutanı Rum olursa ötekinin komutanının Türk olması, her silâhli gücün komutanıyla yardımcısının ayrı toplumlardan seçilmesi zorunlu sayılmıştı.

Yirmi yıldan beri, Kıbrıs Rum Yönetimi'nin polis, jandarma ve ordu kadrosu içinde, hiçbir rütbede, hiçbir Kıbrıs Türkü yoktur. Geçmişte Türk köylerini, şehirlerin Türk kesimlerini, muhasara eden bu silâhli güçleri Kıbrıs Türk Halkı kendi “güvenlik güçleri” olarak görebilir mi? Geçmişte, EOKA teröristleri ile el ele, Türk köylerini ateşe veren ve çocuk, kadın, yaşlı demeden Kıbrıs Türklerini katleden bu silâhli güçlere, Kıbrıs Türk Halkı canını, malını, namusunu emanet edebilir mi?

8. Sözde “Kıbrıs Cumhuriyeti”nin bütçesinden bir kuruşu bile Kıbrıs Türkleri için sarf edilmez. Kıbrıs Rum Yönetimi, Kıbrıs Türklerine karşı, devlet olmanın gerektirdiği hiçbir kamu hizmetini yerine getirmez. Halbuki bütün kamu kuruluş ve tesisleri Türk Halkının da katkılarıyla kurulmuş olup, her iki milli toplumun ortak malıdır.

Geçmişte, Kıbrıs Rum Yönetimi Rum Köylerine elektrik ve su verirken hemen yakınındaki birçok Kıbrıs Türk köylerini elektriksiz, susuz bırakmaya çalışmıştır. Türk bölgelerine yıllarca ilaç, gıda maddesi, inşaat malzemesi gibi en zorunlu ihtiyaç maddelerinin hatta Kızılay yardımlarının girmesini engelleyen gerçek bir muhasara uygulanmıştır. Dışarıda eğitim gören Kıbrıs Türkleri, kendi vatanlarına dönmekte zorluk çekmişlerdir. Yeni doğan çocukları nüfus siciline kaydettirmekte engellerle karşılaşmışlardır. Devlet Televizyon’unda ilkokul çağındaki Rum çocuklarına hitaben Kıbrıs Türklerinin “milli düşman” olduğu söylenmiştir. Özetle Kıbrıs Rum Yönetimi, Kıbrıs Türklerine karşı ayrımcı bir politika uygulamıştır.

Kıbrıs Türk Halkı’nu kendi yönetimini kurmaya, kendi bütçesini yapmaya, kendi kamu hizmetlerini düzenlemeye mecbur eden, işte Rum Yönetiminin bu düşmanca ve ayrımcı tutumudur.

9. Yukarıda belirtilen ayrımcı politikalar Kıbrıs Türk Halkı ile Kıbrıs Rumları arasındaki ekonomik ve sosyal eşitsizlikleri de artırmıştır. İki kurucu ortak toplum arasındaki ekonomik uçurum, Kıbrıs Rumlarının tahakküm ve istismar politikalarıyla bağlantılıdır.

Bugün dahi, Kıbrıs Rumları, silah ve terörle boyun eğdiremedikleri Kıbrıs Türk Halkını ekonomik yoldan boğabilmek için her türlü ambargo tedbirini uygulamakta ve ellerinden gelen her engellemeyi yapmaktadırlar. Bu tutum Kıbrıs Türk Halkının temel hak ve hürriyetine ve yaşama hakkına bir saldırı niteliğini almıştır.

10. Kıbrıs Rum Yöneticileri, geçmişte, Kıbrıs Türklerini “ tabut veya bavul” (ölüm veya adayı terk etme) seçeneklerinden birini tercihe zorlamak istemişlerdir. Kıbrıs’taki Türk – İslâm varlığının tamamıyla yok edilmesi için Akritas Plânı, Milli Muhafız Ordusu’nun Kıbrıs Türk Halkına karşı uygulayacağı “ yok etme” plânları, “İoannides-Sampson” plânı gibi, hepsi belgelenmiş ve ispatlanmış, sayısız saldırı ve katliam planları hazırlanmıştır.

EOKA terör örgütünün faaliyete geçtiği 1955 yılından bu yana, yüzlerce Türk köyünde ve şehirlerin Türk kesimlerinde, sindirme ve yok etme planları birçok defa uygulamaya konmuştur.

Kıbrıs Rum yöneticileri, bugün de Kıbrıs Türk Toplumuna kendi kesiminde güvenlik ve hürriyet içinde yaşama hakkını tanımağa yanaşmamaktadırlar. Her gün daha iyi görülmektedir ki, Kıbrıs Rum yöneticilerinin amacı fiiliyatta Kıbrıs Rumlarının egemen olacakları bir devlette, Kıbrıs Türklerini, bir “ tebaa toplum” olarak, ikinci sınıf yurttaşlar durumunda yaşamağa zorlamaktan ibarettir.

Bir Kısım Kıbrıs Rum yöneticileri ve onlara yön veren Yunanistan’daki Pan - Hellenistler, üzerinde iki ayrı milli toplumun yaşadığı ve bu iki toplumun yanyana, barış içinde yaşamaları gereken Kıbrıs’ı baştan başa Helenleştirmek hayalinden vazgeçmemişlerdir.

Bu amacı gizlemeğe bile hacet görmeyen fanatik Rum Ortodoks Kilisesi Kıbrıs Rum Yönetimi üzerinde etkili olmağa devam etmektedir.

11. Yukarıdaki gerçekler açıkça göstermektedir ki, Kıbrıs Rum Yönetiminin Kıbrıs Türk Halkı’nu da temsil ettiğini ilân etmesi, demokrasiye, insan haklarına, Birleşmiş Milletler ilkelerine, akla ve vicdana aykırıdır. Kıbrıs Türk Halkı’nu yabancı bir tahakküme tâbi kılmak isteyen ve bütün devlet organlarını Kıbrıs Rumlarının tekeline veren Kıbrıs Rum Yönetimi, ırk, milli menşe, dil ve din esasına dayalı ayrımcılığın en kötü örneklerinden birini sergilemiştir.

12. Kıbrıs Türk Halkı’nın güvenliğini, eşitliğini, temel hürriyetlerini, devlet yönetimine etkili biçimde katılma hakkını, kendi kendini yönetme ve kendi kaderini tayin etme hakkını, hatta yaşama hakkını kabul etmeyen Kıbrıs Rum Yönetimi’nin Kıbrıs Türk Halkı ile hiçbir meşru ilgisi ve bağı kalmamıştır.

Kıbrıs Türk Toplumunun tarihten, milletlerarası anlaşmalardan, insan hakları beyanname ve sözleşmelerinden doğan bütün haklarını elinden almak isteyen;

Anlaşmalardan ve Anayasa esaslarından tamamıyla ayrılarak meşruluğunu yitirmiş bulunan; bütün organları Kıbrıs Rumlarının tekeline olan; yalnız kuruluş tarzı ile değil, izlediği politikalarla da sadece Kıbrıs Rumlarının devleti haline gelen;Pan-Hellenist yayılcılığının hizmetine giren;Kıbrıs’taki Türk varlığını yok etmeği amaçlayan; Irkçı ve ayrımcı bir yönetime karşı, Kıbrıs Türk Halkı’nın hiçbir sadakat borcu olamaz.

13. Kıbrıs Türk Halkı, bugün, tek dereceli genel oyla halk tarafından seçilmiş bir başkana, çok partili bir demokratik düzen içinde milletin hür iradesini temsil eden bir Meclise ,bu meclise karşı sorumlu bir hükümete, bağımsız mahkemelere, kanunların Anayasaya uygunluğunu da denetleyen bir Yüksek Mahkemeye, çağdaş bir devletin bütün görev alanlarını kapsayan bir kamu yönetimine, huzur ve nizam sağlayan güvenlik kuvvetlerine, halkın temsilcilerinin oyu ile kabul edilen kanunlara, bu kanunlara uygun olarak toplanan vergilere, kendi bütçesine ve sosyal güvenlik kurumlarına sahiptir.

14. Güney Kıbrıs'ta yaşayan binlerce Kıbrıs Türkü, imha edilme tehlikesinden, baskı ve zulümden kurtulup kendi milli toplumunun bağrında güven ve özgürlük içinde yaşayabilmek amacıyla, bütün maddi varlıklarını terkederek ve birçok hallerde hayatlarını tehlikeye atarak, dağ yollarından gizlice Kuzey kesimine geçmişlerdir. 2 Ağustos 1975'te yapılan "Viyana Anlaşması"nın sağladığı imkânı kullanarak, Kıbrıs Türk Halkı, tümü ile Kıbrıs'ın Kuzey kesiminde toplanmıştır.

Bu halk bir arada yaşamaya karardır; kendi milli benliğini korumaya , kendi kendini demokratik şekilde yönetmeye ve Kıbrıs Rum Halkı ile bütün konuları eşit şartlarla müzakere edip adil ve barışçı çözümlere bağlamaya karardır.

15. Ne coğrafya bakımından, ne de tarihi olarak Kıbrıs Yunanistan'ın bir parçası olmadığı halde, Kıbrıs Rum yöneticileri, Yunanistan'ın etkisi altında Kıbrıs'ı Yunanistan'a ilhak etmek amacından, hiçbir dönemde vazgeçmemişlerdir.

Sömürgeciliğin her türlüünü reddeden Kıbrıs Türk Halkı, Enosis'e karşı direnerek, daima Kıbrıs'ın bağımsızlığını kanıyla ve canıyla savunmuştur. Kıbrıs Türk Halkı'nın yiğit direnişi olmasaydı, Kıbrıs'ın tümü çoktan Yunanistan'a ilhak edilmiş, bağımsız Kıbrıs ortadan kalkmış ve Kıbrıs Türk Halkı yeniden bir sömürge yönetimi altına girmiş bulunacaktı.

Kıbrıs Türk Halkı, sömürge yönetiminden kurtulup ortak kurucu sıfatıyla bir devlet kurduktan sonra, bu devletin bütün organlarından uzaklaştırılıp, tümüyle Kıbrıs Rumlarının tekelinde bulunan bir yönetim altında, yeniden, ezilen bir " tebaa toplum" halinde yaşamağa razı edilemeyeceği gibi, Enosis yoluyla yabancı bir milletin yönetimine girmeyi de asla kabul edemezdi.

16. Kıbrıs Türk Halkı, yıllardan beri, içtenlikle iki kesimli federal bir çözüm çerçevesinde iki halkın eşit ortaklığına dayanacak bir düzenin yeniden kurulmasına çalışmıştır.

Kıbrıs Türk Halkı, 1975 yılında kendi kendini yönetme zorunluluğu karşısında, kendi devletini resmen kurarken, federal bir birliğin kurulmasına öncülük etmek amacıyla, “ federe devlet” adını ve statüsünü benimsemiştir.

İki toplum liderince kabul edilen 1977 Zirve Antlaşmasında, iki toplumlu iki kesimli bir federasyon ortak amaç olarak ilân edilmiştir. Bu amaç 1979 Zirve Anlaşmasında, BM Genel Sekreteri'nin 1980 tarihli Açış Beyanını'da ve 1981 tarihli Değerlendirme Belgesi'nde teyit olunmuştur .

Bu amaca ulaşmak için, doğrudan doğruya iki milli toplum arasında eşit düzeyde ve BM Genel Sekreteri'nin gözetiminde görüşmeler yapılması tek geçerli yöntem olarak kabul edilmiştir. Adil ve kalıcı bir çözüme ancak bu yoldan ulaşılabileceği inancı ile Kıbrıs Türk Halkı ve yöneticileri bu yöntem çerçevesinde içtenlikle çaba sarfetmişlerdir.

17.Kıbrıs Rum liderliği, özellikle 1981 sonlarından beri, Yunanistan'dan gelen olumsuz etkiler altında, müzakere sürecini baltalamak, müzakerelerin dayandığı temel aşama noktalarını ve müzakere çerçevesini yıkmak niyetiyle hareket etmiştir. Büyük çabalarla ve sabırla elde edilen anlaşma noktalarının ortadan kalkmaması ve müzakerelerin tehlikeye düşmemesi için Kıbrıs Türk tarafının yaptığı uyarı ve çağrılarının hepsi, mağrur bir inatla, olumsuz karşılanmıştır.

Toplumlararası görüşmelerin devam ettiği son üç yıl boyunca Kıbrıs Türk tarafı iki kesimli federal bir çözüm için sağlam bir temel oluşturulması amacıyla müzakere sürecine faal biçimde yapıcı katkılarda bulunmuştur. Kıbrıs Türk tarafının savunduğu temel görüşler, 1977 ve 1979 Zirve Antlaşmalarındaki kriterleri dikkate almış ve gerek 1980 Açış Beyanı, gerek 1981 BM Değerlendirme Belgesi'ndeki yaklaşımın özü ile uyum içinde olmuştur. Kıbrıs Türk tarafı sorunun bütün yönleriyle ilgili olarak kapsamlı öneriler sunmuş, uzlaşma yolunu açabilmek için bütün yapıcı yolları ve yaklaşımları denemiş ve bu uğurda büyük fedakarlıklarda bulunmayı göze almıştır.

Ancak Kıbrıs Türk tarafının tüm iyi niyetli önerileri ve uzlaşma yolunu açabilecek adımları karşılıksız bırakılmıştır. Kıbrıs Türk tarafının federal bir çözüm doğrultusunda süratle ilerlemesi için özlü müzakerelere hazır olduğunun birçok kez

önemle belirtilmesine rağmen, önce müzakere süreci Kıbrıs Rum tarafınca yavaşlatılıp yozlaştırılmış ve Kıbrıs Rum Liderliği Kıbrıs sorununu Kıbrıs Türk Halkı'nın sesini duyurmasına ve haklarını savunmasına imkân olmayan forumlara götürmek üzere müzakere masasını terk etmiştir.

Kıbrıs Rum yöneticilerinin, Kıbrıs Türk Halkı'nı federal bir devlet yapısı içinde eşit kurucu ortak statüsünde görmek istemedikleri açıkça anlaşılmaktadır.

Özellikle son zamanlarda, Kıbrıs Rum Yöneticilerine egemen olan tutum; federal devlet ve kurucu ortaklık anlayışı ile bağdaşmayan, geçmişin acı deneyimlerini değerlendirmeyen, Kıbrıs Türk Halkına kendi kesiminde , güven içinde özgürce yaşama hakkını tanımak istemeyen ve daha önce üzerinde anlaşmaya varılmış temel noktaları bile ortadan kaldırma amacı güden olumsuz bir tutumdur.

Bu durumda, Kıbrıs Türk Halkı kendi geleceği üzerinde yeniden düşünmek zorunluluğunu duymuştur.

18. Kıbrıs Türk Halkı'nın hür iradesi ile seçilen ve onun meşru temsilcisi olan Meclis, Kıbrıs Türk Halkı'nın kendi kaderini tayin etme hakkına sahip olduğunu daha önce de cihana ilân etmiştir.

Kıbrıs Türk Halkının “kendi kaderini tayin etme” hakkı, her insanın sahip bulunduğu temel hak ve hürriyetlerin tabii sonucudur. Büyük ve küçük pek çok devlet, “kendi kaderini tayin etme” hakkının kullanılması suretiyle kurulmuştur.

Bu hak, Birleşmiş Milletler Anayasasının da temel ilkelerinden biridir.

“Ekonomik,, Sosyal, Kültürel Haklarla İlgili Milletlerarası Sözleşme”nin birinci maddesi gibi “Medeni ve Siyasî Haklarla İlgili Milletlerarası Sözleşme”nin birinci maddesi de, Kıbrıs Türk Halkının, “kendi kaderini tayin” konusundaki vazgeçilmez hakkını teyid eder.

“Evrensel İnsan Hakları Bildirisi”nin birinci maddesinde de belirtildiği gibi, bütün insanlar, haysiyet ve hakları bakımından eşit ve hür doğmuşlardır. Temel insan hakları ile ilgili milletlerarası belgelerin hepsi, insanlar arasında ırk, renk, dil, din, milli menşe, ayırımı gözetilemeyeceğini vurgular.

Her yurttaşın, kamu işlerinin yürütülmesine doğrudan veya seçtiği temsilciler aracılığı ile katılması, ülke yönetimine katılma konusunda eşitlik, insan haklarıyla ilgili belgelerde yer alan temel haklar arasındadır.

Yukarıda belirtildiği gibi, Kıbrıs Türk Halkı, sözde “Kıbrıs Cumhuriyeti”nin yönetimine en küçük ölçüde katılamamaktadır. Kıbrıs Rum yöneticileri, uzun yıllar , milli menşe, dil ve dini inanç esasına dayalı ayırım gözetmenin en ilkel örneklerini vermişlerdir. Ortaklık devletinin Türk asıllı yurttaşları, bütün medenî, siyasî, sosyal haklarından, ekonomik imkânlarından, ve kamu hizmetlerinden mahrum edilmişlerdir.

Kıbrıs Türklerini katlettikleri, Kıbrıs Rum Yönetimi’nce kesin olarak bilinen kişiler bile cezalandırılmamış, Kıbrıs Türklerine karşı yaptıkları baskılardan dolayı hiçbir Kıbrıslı Rum görevli takibata uğramamıştır.

Kıbrıs Rum Yönetimi, Ortaklık Devletini yıkararak, Kıbrıs Türkleri’nin temel haklarını yok etmeye çalışarak ve Kıbrıs Türklerine karşı düşmanca bir tutum izleyerek, Kıbrıs’ın tümünün meşru “hükümet”i olamayacağını kuruluş tarzı ve faaliyetleriyle, bizzat göstermiştir.

Kıbrıs Türkleri için “kendi kaderini bizzat tayin etme” hakkının kullanılması zorunlu hale gelmiştir.

19. Yıllarca, insan ve vatandaşlık haklarından yoksun bırakılan Kıbrıs Türk Halkı, esarete boyun eğmemek için, sayısız şehitler vererek direnmiştir. Kendi hür iradesiyle, görev verdiği bir yönetim altında, güvenlik, barış ve mutluluk içinde, hür yaşamak, kendi kendini yönetmek, Kıbrıs Türk Halkının vazgeçilmez hakkıdır.

Bu vazgeçilmez hakkımızı kullanmaya karar verdiğimizizi ilân etmek, bizim için sadece “hak” değil, gelecek kuşaklara karşı bir ödev halini almıştır.

20. Hiç kimse, Kıbrıs Türk Halkı’nun,

“Her halk kendi kaderini tayin hakkına sahiptir; bu hakkın gereği olarak kendi siyasi statüsünü serbestçe tayin eder, kendi iktisadi sosyal ve kültürel gelişmesi yolunda serbestçe çaba gösterir” kuralından vazgeçmesini isteyemez.

Hiç kimse, Kıbrıs Türk Halkı’nun şu ebedi gerçekleri haykırmasını önleyemez:

“Bütün insanlar eşit yaratılmıştır. Bütün insanlar, doğuştan, bazı vazgeçilmez haklarla yaratılmıştır. Bu haklar arasında, yaşama hakkı, hür olma hakkı ve mutluluk yolunda çaba harcama hakkı vardır... Hükümetler yetki ve güçlerini, yönettikleri kişilerin tasvibinden alırlar.”

Kıbrıs Türk Halkı inanmaktadır ki, dünya yüzünde

“Barışçı ve dostça ilişkiler, ancak her halka eşit haklar ve kendi kaderini tayin hakkının tanınması ve hiçbir ırk, cinsiyet, dil veya din farkı gözetilmeden insan

haklarına ve temel hürriyetlere, bütün cihanda saygı gösterilmesi ve uyulması yoluyla gerçekleşebilir”.

Kıbrıs Türk Halkı inanmaktadır ki, hür ve bağımsız yaşamak Kıbrıs Rumları kadar Kıbrıs Türk Halkı'nın da hakkıdır.

21. Kıbrıs Türk Halkı bu hakkını çoktan kullanmıştır. Kendi devletini bütün organları ile kurmuştur. Bu gün yapılmakta olan, mevcut bir gerçeğin tespit ve ilanından ve devletimizin adının konmasından ibarettir.

22. Bu tarihi günde bir defa daha, Kıbrıs Rum halkına barış ve dostluk elimizi uzattıyoruz:

a) Aynı Ada'da yan yana yaşamağa mecbur bulunan iki halkın, aralarındaki bütün sorunları eşit düzeyde müzakerelerle, barışçı, adil ve kalıcı bir çözüme ulaşturmalarının mümkün ve zorunlu olduğuna inanıyoruz.

b) Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin ilânı, iki eşit halkın ve onların kurdukları yönetimlerin, gerçek bir federasyon çatısı altında yeniden bir ortaklık kurmalarını engellemez; tam aksine bir federasyonun kurulabilmesi için gerekli ön şartları tamamlayarak bu yoldaki samimi çabaları kolaylaştırabilir. Bu yolda her yapıcı çabayı göstermeğe kararlı olan Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti başka hiç bir devletle birleşmeyecektir.

c) Kıbrıs Türk tarafı olarak, iki halk arasındaki bütün sorunların barışçı ve uzlaşıcı bir yaklaşımla çözülmesi için Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri'nin iyi niyet görevinin devamını ve Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri'nin gözetimi altında müzakerelerin yürütülmesini istiyoruz.

d) Kıbrıs Rum Yönetimi'nin de Kıbrıs Türk Halkı'nı yeniden yabancı bir devletin tahakkümüne sokmayı amaçlayan “Enosis” hayalini kesinlikle terk etmesini, uluslararası alanda bütün Kıbrıs adına konuşma iddiasından vazgeçerek Kıbrıs Türklerini temsile yetkili olmadığı gerçeğini kabul etmesini, kısa vadede çözüme kavuşabilecek konularda iki halkı yaklaştıracak iyi niyet adımlarının derhal atılmasına yardımcı olmasını bekliyoruz.

23-Yine bu tarihi günde, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin;

a) Birleşmiş Milletler ilkelerine bağlılığını,

b) Bağlantısızlık dışında bir dış politika izlemeyeceğini,

c) İki büyük devletle ve bütün ülkelerle ilişkilerinde, Doğu Akdeniz’de barış ve istikrarın ve dengelerin korunmasını daima ön plânda tutacağını ve hiçbir askeri blok’a katılmayacağını,

d) Bütün ülkelerle dostane ilişkiler kurmayı amaçladığını ve egemenlik alanında hiç bir ülke aleyhinde hiçbir düşmanca faaliyete izin vermemeğe kararlı olduğunu,

e) Tesis, Garanti ve İttifak Antlaşmalarına bağlı olduğunu ,

f) İslâm Ülkeleri, Bağlantısız ülkeler ve Commonwealth ile kabil olan en yakın bağları ve ilişkileri kurmağa çalışacağını,

Kuzey Kıbrıs’ı dünyada , Akdeniz’de ve yakın bölgemizde barışın hüküm sürmesine hizmet edecek, bağımsız ve bağlantısız bir barış ve huzur bölgesi olarak tutmaya azimli ve kararlıyız.

24. Yukarıda belirtilen inançların, gerçeklerin ve zorunlulukların ışığı altında, Kıbrıs Türk Halkı’nın meşru ve önüne geçilmesi imkânsız istek ve iradesine tercüman olarak, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti’nin bağımsız bir devlet olarak kurulduğunu dünya ve tarih önünde ilân ediyoruz.

Bu tarihi günde, Kıbrıs Türk Halkı’nın bir sömürge yönetimi altında köleliğe sürüklenmemesi ve insan haysiyetine uygun şekilde hür yaşayabilmesi için hayatlarını feda etmiş olan şehitlere şükranlarımızı tekrarlıyor, Allah’tan rahmet diliyoruz”¹⁷⁷⁰.

b) KKTC’nin Kuruluş Kararı

Denктаş’ın bağımsızlık bildirisini okumasından hemen sonra bu tarihi günde KKTC’nin kuruluş kararı Kıbrıs Türk milletvekilleri tarafından oy birliği ile onaylanmış ve imzalanmıştır. Böylece Kıbrıs Türk halkı tarihi açıdan büyük kararını vererek KKTC’yi ilân etmiştir. Böylelikle Kıbrıs Türk halkının 1878 İngiliz işgâlinde itibaren özlem duyduğu en büyük arzusunu gerçekleştirmiştir. KKTC’nin kuruluşuna daha önceden karşı çıkan CTP ve TKP de Cumhuriyetin ilân kararını imzalamıştır.

Meclis Başkanı tarafından okunmuş olan ve Meclis’te onaylanmış olan KKTC’nin kuruluş kararı ise aynen şöyledir:

“Kıbrıs Türk Halkının özgür iradesini temsil eden;

¹⁷⁷⁰ KKTC M.A., **KTFM Tut...** , (Olağanüstü Birleşim, 15 Kasım 1983), s.2-19; **Kıbrıs Postası**, 16 Kasım 1983, s. 4 ; **KKTC Cumhurbaşkanlığı Arşivi**, Dosya No: 141/ 83, Dosya Adı: Bağımsızlığın İlânı 15 Kasım 1983; **Birlik**, 15 -16 Kasım 1983, s.3; **Bozkurt**, 16 Kasım 1983, Bildiri Eki; **Halkın Sesi**, 16 Kasım 1983, s.4; **Söz**, 16 Kasım 1983, s.2; **Cumhuriyet**, 16 Kasım 1983, s.11; **Dünya**, 16 Kasım 1983, s.5; **Günaydın**, 16 Kasım 1983, s. 5; **Güneş**, 16 Kasım 1983, s. 4; **Hürriyet**, 16 Kasım 1983, s. 3, 8; **Milliyet**, 16 Kasım 1983, s.3 ; **Tercüman**, 16 Kasım 1983, s.10 ,7 ; **Yeni Asır**, 16 Kasım 1983, s. 5.

*Doğuştan hür ve eşit olan bütün insanların hür ve eşit yaşamlarına inanan;
Bu inanç içinde, Kıbrıs Türk Halkı'nın kendi kaderini tayin etme hakkını 17
Haziran 1983 tarihli kararıyla dünyaya ilân etmiş olan;
İrk, millî menşe, dil ve din gibi farklılara dayalı olarak insanlar arasında ayırım
gözetilmesini, her türlü sömürgeciliği, ırkçılığı, baskı ve tahakkümü reddeden;
Kıbrıs'ta, Doğu Akdeniz'de, Orta Doğu'da ve dünyada tam bir barış ve
istikrarın, özgürlüğün, insan haklarının egemen olmasını isteyen;
Kıbrıs Adası'ndaki iki halkın, kendi millî benliklerini koruyarak, kendi
kesimlerinde, huzur ve güven içinde yaşamaya ve kendi kendilerini yönetmeye hakları
olduğuna inanan;
Aynı Ada'da yanyana yaşamaya mecbur bulunan bu iki halkın aralarındaki
bütün sorunları, eşit düzeyde müzakerelerle, barışçı adil ve kalıcı bir çözüme
ulaşmalarının mümkün ve zorunlu olduğu görüşüne sınıksız bağlı bulunan;
Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin ilânının iki eşit halk arasında ortaklığın bir
federasyon çatısı altında yeniden kurulmasını ve sorunların çözülmesini engellemeyip,
kolaylaştırabileceğine kani olan;
İki halk arasındaki bütün sorunların barışçı ve uzlaşıcı bir politika ile çözülmesi
için BM Genel Sekreteri'nin gözetimi altında, eşit düzeyde müzakereler yürütülmesini
yürekten dileyen ve önerilmiş bulunan zirve toplantısının bu açıdan yarar
sağlayacağına inan Meclisimiz*

-KIBRIS TÜRK HALKI ADINA-

*Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin kuruluşunu ve "Bağımsızlık Bildirisini"
onaylar"¹⁷⁷¹.*

Rauf Denktaş'ın bağımsızlık bildirgesini okumasından ve Meclis Başkanınca söz konusu bağımsızlık karar metninin okunmasından sonra tüm meclis üyeleri, bağımsızlık kararını ayakta alkışlarla karşılayarak oy birliği ile kabul etmiştir¹⁷⁷². KKTC'nin kuruluş kararı Kıbrıs Türk Federe Meclisi'nin 15 Kasım 1983 tarihli olağanüstü

¹⁷⁷¹ KKTC M.A., **KTFM Tut...** (Olağanüstü Birleşim, 15 Kasım 1983); **KKTC Cumhurbaşkanlığı Arşivi**, Dosya No: 141/ 83, Dosya Adı: Bağımsızlığın İlânı 15 Kasım 1983; Kararın imzalı metni için bkz. **Birlik**, 15-16 Kasım 1983, s. 3; **Bozkurt**, 16 Kasım 1983, s. 1; **Halkın Sesi**, 16 Kasım 1983, s.3; **Kıbrıs Postası**, 15-16 Kasım 1983, s.1; **Cumhuriyet**, 16 Kasım 1983, s.1; **Dünya**, 16 Kasım 1983, s.1; **Günaydın**, 16 Kasım 1983, s.1; **Güneş**, 16 Kasım 1983, s.1; **Hürriyet**, 16 Kasım 1983, s.1, 8; **Milliyet**, 16 Kasım 1983, s. 3; **Tercüman**, 16 Kasım 1983, s. 10; **Yeni Asır**, 16 Kasım 1983, s.4; Tarihi kararın alınış anındaki fotoğraflar için bkz. **EK. II, Fotoğraf. 1.**

¹⁷⁷² **Kıbrıs Postası**, 15 Kasım 1983, s.4.

birleşiminin hemen sonunda KTFD milletvekilleri ve kabine dışından tarafından imzalanmıştır¹⁷⁷³.

Halkın Sesi gazetesi, karar suretinin milletvekilleri tarafından oybirliğiyle kabul edilmesini “meclisin gurur verici bir davranışı ve şerefli bir görevi yerine” getirdiği şeklinde yazmıştır¹⁷⁷⁴.

Rauf Denktaş, daha sonra KKTC’nin ilânını Meclis önünde toplanan binlerce kalabalığa duyurmuş ve KKTC’nin doğduğunu bildirmiştir.

4) Denktaş’ın Meclis Kararının Ardından Meclis Önünde Yaptığı Konuşma ve Kıbrıs Türk Basınındaki Yankıları

KKTC’nin kuruluş kararının mecliste alınmasından sonra Rauf Denktaş, Meclis önünde toplanan binlerce kalabalığa hitaben konuşma yapmıştır. Denktaş’ın konuşmasına ve bağımsızlık ilânı dolayısıyla toplanan halka ve öğrencilere bağımsızlık ilânını duyurmak için yaptığı konuşmaya Kıbrıs Türk basını geniş yer vermiş ve Meclis önünde toplanan halkın coşkusu gazetelerine yansıtılmıştır.

Rauf Denktaş, Federe Meclis önünde toplanan halka hitaben şu konuşmayı yapmıştır:

“Başınız dik, korkusuz yaşayasınız, insan haysiyeti içerisinde yaşayasınız diye ağabeylerinizin vermiş olduğu mücadele bu noktada bitmiş değildir. Görev çok daha iyi koşullar içerisinde sizlere devredilmek üzere yeni bir safhaya gelmiştir. Kendinizi vatani korumaya eşitliğinizle Türk toplumu olmakla Türklüğünüzle öğrenmeye ve vatani daha güzel yapmak için devamlı surette birlik ve beraberlik içerisinde çalışmaya Anavatanımıza layık olmaya ve onunla olan bağlarımızı daha da güçlendirmeye hazırlayınız. Bu hazırlık içerisinde olunuz. Bu mücadeleyi vermiş olan kahraman, vefakâr bir toplumun çocukları olmakla öğrenünüz, sevininiz. Ve daha güzel bir geleceği, sizden sonra geleceklere devredebilmek için her fedakârlığa katlanacak bir ruh hazırlığı içinde olunuz.

Ne mutlu Türküm diyene, ne mutlu Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti’nin Türk çocuklarına.

*Şimdi bu eser hepimizindir. Dağ başını duman almış yürüyelim arkadaşlar”*¹⁷⁷⁵.

¹⁷⁷³ **KKTC Cumhurbaşkanlığı Arşivi**, Dosya No: 141/ 83, Dosya Adı: Bağımsızlığın İlânı 15 Kasım 1983; Kararın imzalı metni için bkz. **EK. I, Belge 2.**

¹⁷⁷⁴ **Halkın Sesi**, 16 Kasım 1983, s.4.

¹⁷⁷⁵ **Birlik**, 16 Kasım 1983, s.3; **Bozkurt**, 16 Kasım 1983, s.2; **Halkın Sesi**, 16 Kasım 1983; **Kıbrıs Postası**, 15-16 Kasım 1983, s.1.

Denktaş'ın bu sözleri üzerine halk ve öğrenciler “Dağ Başını Duman Almış “ marşını hep bir ağızdan söyleme başlamıştır. Halk uzun süre Meclis önünde alınan kararı, coşku ve sevgi gösterileri ile kutlamıştır.

Halkın Sesi toplanan kalabalığın Erol Öney tarafından çekilen fotoğrafını 16 Kasım'da ilk sayfasında vermiş ve kalabalık için şu yorumu yapmıştır: “ Kıbrıs Türk halkı tarihinde çok önemli bir olayı daha dün yaşadı. Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin ilânını dün sabah öğrenen yurttaşlar, meclis binası önünde çok kısa bir sürede mahşeri bir kalabalık oluşturdu. Cumhuriyetin ilânı üzerine binlerce yurttaş gözyaşlarına boğuldu”¹⁷⁷⁶. Halkın Sesi gazetesi 16 Kasım tarihli sayısında bağımsızlığın ilân edilmesinin ve Denktaş'ın halka yaptığı konuşmanın her anının fotoğrafını çekmiş ve gazetede “Adım Adım Bağımsızlık” başlığı altında yayınlamıştır¹⁷⁷⁷. Birlik gazetesi ise Kıbrıs Türk halkının Meclis önünde toplanmasıyla ilgili ilk sayfasında fotoğrafa yer vermiş ve 16 Kasım 1983 tarihli sayısında şöyle demiştir: “*Kıbrıs Türk halkı, bağımsızlığa ne kadar önem verdiğini ve devletinin ilânını ne kadar sevinçle karşıladığını dün Federe Meclis önünde toplanarak bir kez daha göstermişti. Türk halkı “Rum'un kölesi olmayız. Kendi idaremiz altında, hür ve özgürce yaşamak isteriz” diye bağırıyordu. İşte Anavatan Türkiye’de, buradan yükselen sese kulak vermiş ve desteğini esirgememiştir*”.

Birlik gazetesi, Meclis önünde toplanan halkın KKTC'nin ilânından duyduğu mutlulukla, Türkiye'nin KKTC'yi tanıması arasında bağlantı kurmuş ve “Anavatan haklı kararımızı olumlu karşıladı”, yorumunu yaparak “KKTC'yi ilk tanıyan ülke Türkiye oldu” başlıklarına yer vermiştir¹⁷⁷⁸.

Rauf Denktaş'ın konuşmasında Türklük, milli birlik ve beraberlik, Anavatan Türkiye'ye lâyık olma öğeleri dikkat çekmekte ve Cumhuriyet'in Kıbrıs Türk toplumunun eseri olduğu vurgulanmaktadır.

Rauf Denktaş, Kıbrıs Türk halkına hitabında Ulu Önder Mustafa Kemal Atatürk'ün sözlerine yer vererek, Atatürkçü Türkiye'ye bağlılıklarını da ifade etmiştir.

Türkiye basını da Denktaş'ın konuşmasına yer vermiş ve Prof. Aydın Taneri, Tercüman gazetesindeki “Türk Milliyetçiliğinin Yeni Zaferi: Kıbrıs Cumhuriyeti” başlıklı makalesinde şöyle demiştir: “...15 Kasım 1983 günü R. Denktaş konuşmasında

¹⁷⁷⁶ Halkın Sesi, 16 Kasım 1983, s.1.

¹⁷⁷⁷ Halkın Sesi, 16 Kasım 1983, s.4.

¹⁷⁷⁸ Birlik, 16 Kasım 1983, s.1.

“Türklüğümüzle övünüyoruz. Ne mutlu Türküm diyene” sözleriyle büyük Atatürk’e atıfta bulunuyordu. Çünkü Atatürk’ün fikirleri açtı: “ Türkiye haricinde kalmış olan Türkler, önce kültür meselesiyle alakadar olmalıdırlar. Nitekim, biz Türklük davasını böyle müspet bir ölçüde ele almış bulunuyoruz”

...Sonuç olarak başarı; Türk milletinin, Türk ordusunun, Cumhurbaşkanımız Kenan Evren başkanlığında Milli Güvenlik Konseyi’nin Kıbrıs harekâtına komuta eden Orgeneral Nurettin Ersin’e bağlı general, subay, astsubay ve erlerindir. Türk milletinin tarihi boyunca olduğu üzere, bu gibi zamanlarda kendisine has şeref, adalet ve gurur ile hoşgörüyü bağdaştıran yüksek karakteriyle yek vücud olması tabidir”¹⁷⁷⁹.

Rauf Denktaş’ın Meclis önünde Kıbrıs Türk halkına hitabı ile ilgili fotoğraflara halkın coşkusuna tüm Kıbrıs Türk basını¹⁷⁸⁰ ve Türkiye basını yer vermiştir.

Rauf Denktaş, bağımsızlık ilân edildiği günün kendisi için “en mesut günü” olduğunu belirterek KKTC’yi bir bebeğe benzetmiş ve “büyük sancılardan sonra bir çocuk doğduğunu, uluslararası bir bebek meydana geldiğini” amaçlarının da o “bebeği dört gözle korumak olduğunu”¹⁷⁸¹ ifade etmiştir.

¹⁷⁷⁹ Tercüman, 21 Kasım 1983, s.1.

¹⁷⁸⁰ Kıbrıs Türk basınından, CTP’nin yayın organı olan siyasi nitelikteki Yenidüzen gazetesi KKTC’nin ilânına 13 Mayıs 1983’ten itibaren karşı çıktığı sürekliliği bu yönde yayın yaptığı için KKTC’nin ilânını da coşkulu karşılamamış, ilânı çok kısa haberle yansıtmıştır.

¹⁷⁸¹ KKTC Cumhurbaşkanı Rauf R. DENKTAŞ ile 26.01.2005 tarihinde KKTC Cumhurbaşkanlığı Sarayı’nda yapmış olduğumuz görüşmeden.

DOKUZUNCU BÖLÜM KKTC’NİN İLÂNINA TEPKİLER

A) KKTC’NİN İLÂNINA KIBRIS TÜRK BASINININ TEPKİLERİ VE İLÂNIN BASINDAKİ YANKILARI

1) Kıbrıs Türk Basınında Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti’nin Kuruluşunun Yankıları

Kıbrıs Türk basınında daha önceki bölümlerde belirttiğimiz gibi KKTC’nin ilânı beklenmekteydi. Cumhuriyetin kuruluşu konusunda en büyük görevlerden biri olan kamu oyunu hazırlama işini üstlenmişti. Yenidüzen ve Kurtuluş gazeteleri hariç tüm Kıbrıs Türk basını bağımsızlık ilânını yürekte desteklemişti. Özellikle Bozkurt, Birlik, Halkın Sesi, Kıbrıs Postası, Söz gazeteleri KKTC’nin ilânı ile özdeşleşmişti. KKTC’nin ilânını destekleyen Kıbrıs Türk basını, tıpkı Kıbrıs Türk halkı gibi Cumhuriyetin kuruluşunu büyük heyecan ve sevinçle karşılamıştır.

Kıbrıs Türk basını, KKTC’nin kuruluşu için verdiği çalışmayı aynı zamanda KKTC’nin ilânı sonrasında da vermiştir. Kıbrıs Türk basını bir taraftan Rum iddialarına, Rum propagandalarına karşı mücadele verip Türk halkını aydınlatırken, bir taraftan da Kıbrıs Türkleri içinde bağımsızlık ilanına karşı çıkan muhalif kesime ve onların yayın organlarında çıkan yazılara cevap vererek KKTC’nin ilânını savunuyordu. Zaman zaman da tanınma talep eden yazılara yer veriyordu.

Bağımsızlık konusunda Türkiye’nin desteğine de büyük bir yer veriliyor, Kıbrıs sorunu ilgili tüm gelişmeleri günü günü halka bildiriyordu. KKTC’nin kuruluşunu tarihi temellere dayandırıyor ve KKTC’nin ilânının gerekliliğini dile getiriyordu.

Tarihte yaşanan gelişmeler ve Rumların Kıbrıs Türklerine uyguladıkları mezalim ve uluslararası alandaki girişimleri artık KKTC’nin kuruluşunu kaçınılmaz bir olgu haline getirmiştir. Kıbrıs Türk basını KKTC’nin kuruluşu sonrasında iç kamu oyununda yaşanan gelişmeleri dile getirirken, bağımsızlık ilânına Türkiye’nin, Kıbrıs Rum kesiminin ve dünyanın tepkilerini de vermiştir.

KKTC’nin kuruluş günü olan 15 Kasım 1983 tarihli gazeteler ile 16 Kasım 1983 tarihli Kıbrıs Türk gazetelerinde büyük manşetlerle büyük coşku ile KKTC’nin ilânı yansıtılmıştır. 15-16 Kasım 1983 tarihli tüm Kıbrıs Türk gazeteleri bunun için tarihi bir öneme ve değere sahiptir. Tüm Kıbrıs Türk ve Türkiye gazetelerinde

bağımsızlığın ilân edildiği anda Mecliste çekilen fotoğraflar, KKTC'nin kuruluş anı, imzalı karar metni, bildiri tam olarak yer verilmiştir.

a) Kıbrıs Postası Gazetesi

Kıbrıs Postası gazetesi, Cumhuriyetin ilân edildiği gün olan 15 Kasım 1983'te özel olarak 2. baskı yapmış bağımsızlığın ilân edildiğini büyük puntolarla “Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti İlân Edildi”, “Tarihimizde Yeni Bir Sayfa Açıldı”, “Tarihi Karar Meclis'te Oybirliği İle Alındı”, “Tarihi Karar” başlıklarıyla manşetten dünyaya duyurmuştur. Hükümet ortaklarından DHP Genel Başkanı ve Sanayi Kooperatifler Bakanı İsmet Kotak'ın sahibi olduğu Kıbrıs Postası bu tarihi güne ait sayısında “Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti İlân Edildi” başlığının yanına da Mustafa Kemal Atatürk'ün resmini de koyarak KKTC'nin Atatürk ilkelerine bağlı olacağı ve Atatürk'ün çizdiği bağımsızlık yolunda ilerleyeceği mesajını da tüm dünyaya ilân etmiştir¹⁷⁸². Gazete bağımsızlık gününe dikkat çekmek için kırmızı başlıklar da kullanmıştır. Gazetenin 15 Kasım 1983'te ikinci baskıyla KKTC'nin ilânını duyurması, Cumhuriyetin ilânından önce yazılarının hazırlandığını göstermektedir. Zaten gazetenin sahibi hükümet ortaklarından İsmet Kotak olduğu için KKTC'nin 15 Kasım'da kurulacağını önceden bilmekteydi¹⁷⁸³.

Gazetenin sahibi İsmet Kotak bağımsızlığın ilân edildiği gün, sahibi olduğu gazetede, İstiklal Marşımızın dizesini başyazısının başlığı yaparak milli duygularla KKTC'nin kuruluşu ile ilgili heyecanını sevincini coşkusunu yansıtmıştır. Kotak'ın “Korkma Sönmez Bu Şafaklarda Yüzen Alsancak” başlığını taşıyan başyazısı aynen şöyledir:

“Selam, KUZEY KIBRIS TÜRK CUMHURİYETİ...”

Selam Türkiye Cumhuriyeti...

Selam, Türk Ulusu...

Selam Kıbrıs Türk Halkı...

¹⁷⁸² 15 Kasım 1983 tarihli Kıbrıs Postası gazetesinin ilk sayfası ve manşeti için bkz. **Ek III, Gazete 1.**

¹⁷⁸³ Kıbrıs Postası gazetesi 14 Kasım 1983 tarihli sayısında büyük puntolarla manşetten KKTC'nin ilânı beklentisini dile getirerek “20 yıl görüşük, sonuç çıkmadı... Rumlar eşitliği kabul etmiyor... Bağımsızlık için hala ne bekliyoruz? Yeter Artık Diyoruz!” başlıklarını kullanmıştı. Kıbrıs Postası, 14 Kasım 1983'te bağımsızlık ilânından bir gün önce Türkiye basınından Mümtaz Soysal'ın KKTC'nin ilânının zamanının geldiğini vurgulayan “Zaman ve Zamanlama” adlı makalesini ilk sayfasından yayınlamıştır. Soysal makalesinde KKTC'nin ilânı konusunu “Zaten artık konu bir “zamanlama” değil “zaman” konusudur. Zaman ise gelmiş hatta geçmektedir” şeklinde ifade etmiş ve KKTC'nin ilânının uyutulduğuna işaret etmiştir. bkz. **Kıbrıs Postası**, 14 Kasım 1983, s.1.

Bugün Kıbrıs tarihine şerefli bir sayfa daha ekledik. 20 Temmuz 1974 sabahını kucaklayanlar, “Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti’ni” ilân etmenin coşkusunu yaşamaktadırlar.

Kıbrıs’ta varız, Kıbrıs’ta varolacağız...

Tırnaklarımızı bu toprağa geçirdik!

Bizi bu topraklardan söküp atmak kimseye nasip olmayacaktır.

Barış elimizi uzattık; şimdi de uzatıyoruz Akdeniz’in barış adasını kurmaya hazırız. Yeter ki, bu topraklarda ikinci sınıf yurttaş değil; eşit ortaklık hakkımız tanınmış olsun. İki devlet, iki halk olarak Kıbrıs Federal Cumhuriyeti’ni kurmak ve yaşatmak azminde olalım!

Halkımız güdülmemekte kararlıdır. Bu adada başımız dik, kendi yönetimimizde yaşamakta azimli ve kararlıyız. Ayak patırtısına pabuç bırakmayacağımızı her dönemde gösterdik.

“Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti” bunun son kanıtıdır.

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti..

Bu ne sevinç; bu ne coşku..

Tanrım sana bin şükür!

Korkma sönmez bu şafaklarda yüzen alsancak;

Sönmeden yurdumun üstünde tüten en son ocak!”¹⁷⁸⁴.

Gazetenin yazarlarından Akay Cemal de Görüş adlı köşesinde “Hoş Geldin Bağımsızlık” adlı yazısında duygularını şöyle anlatmaktadır: “...Ulu Önder Atatürk’ün sömürge yönetimlerinden kurtulma savaşı veren birçok ülkeye örnek olduğu tarih sayfalarında vurgulanmaktadır. Biz de o büyük önderin mensup olduğu ulusun bir parçası olduğumuzu bağımsızlığa kavuşmakla kanıtıyoruz dünyaya. Ve hep birlikte coşarak haykırıyoruz: **HOŞ GELDİN BAĞIMSIZLIK..**”

Ertem Kasımoğlu da “Andımız ve Adımız” başlıklı yazısında duygularını şöyle anlatmıştır: “*Ve nihayet adımız kondu. Kıbrıs Türk halkı yıllar yılı vermiş olduğu özgürlük ve barış savaşımında bugün açılan yeni bir sayfa ile ümit dolu, taptaze ufuklar seriyor önümüze.*

Bunun değerini bilelim!

¹⁷⁸⁴ **Kıbrıs Postası**, 15 Kasım 1983, s.1.

Kişiliğimize kavuşmanın ve rüştünü kanıtlanmanın olgunluğuna erişen bir halk olduğumuzu, bundan sonraki siyasal, ekonomik ve sosyal her türlü eylemde, özgürlüklere, hak ve adalete toz kondurmayacak mekanizmaları daha duyarlı yaklaşımlarla işleterek gösterelim.

Andımız; içimizdeki barış ve özgürlük tutkusudur...”¹⁷⁸⁵.

Kıbrıs Postası yazarlarından Şener Levent de “Açı” adlı köşesinde bir taftan KKTC’nin ilânı ile ilgili duygularını anlatırken, bir taraftan 15 Kasım günü KKTC’deki heyecana, izlenecek olan dış politikaya ve tepkilere değinmektedir. Levent’in yazısı şöyledir:

“Bugün 15 Kasım 1983, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti’ni ilân ettik.

Sabahın erken saatlerinde haberin yayılmasıyla başlayan heyecan Meclisin tarihi kararını açıklamasıyla doruğa vardı. İşyerleri tatil edildi, okullar kapandı.

Ve bir devrim sabahında olduğu gibi marşlar çalmaya başladı radyo. Sanki ikinci bir 20 Temmuz sabahı yaşıyorduk. Akın akın otobüsler Lefkoşa’ya doğru yola çıkıyordu.

Karar oy birliği ile çıktı meclisten. Hem de Atamsoy’la birlikte tam 41 oy.

Şimdi yazıtı yayınladığım şu sıralarda radyoda heyecanlı seslerle bir şeyler anlatılıyor. Telefonlar çalıyordu durmadan. Yurttaşlar soru yağdırıyor. Sokaklarda bir telaş..

Olağanüstü bir gün yaşıyoruz.

Bir an için heyecandan sıyrılıp bundan sonra ne olacağına bakalım. Şu anda Kıbrıs Türk halkının tarihinde yepyeni bir sayfa açılmış bulunuyor. Dokuz yıldır oynanan federecilik oyunu artık noktalanmıştır. Zaten tek kesimli federal devleti daha da sürdürmek olanaksızdı.

Bizi yasa dışı, Rumları ise yasal devlet olarak tanıyorlardı dünyada. Herkes “ne bu Federe Devlet?” diye soruyorlardı. Bu andan itibaren ise adada, Rumlarla eşit statüye sahibiz. Federecilik filan kalkmıştır. Artık Cumhuriyet vardır.

Bizi kim tanır, kaç kişi tanır bu sorunu zamanla çözeceğiz. Ve zamanla, bu yönde de ilerleme sağlayacağımıza, dünyaya kendimizi kabul ettireceğimize kimsenin kuşkusu olmasın.

¹⁷⁸⁵ Kıbrıs Postası, 15 Kasım 1983, s.2.

Bağımsızlığını ilân eden bir devlet kolay kolay benimsenmemiştir. Zamanla olmuştur her şey.

Dünyanın bizi tanuması izleyeceğimiz dış politikaya bağlıdır. İçişlerimiz yabancıyı pek ilgilendirmemektedir.

Bağımsız, bağlantısız bir politika izleyeceğimizi duyuruyoruz dünyaya. Ama bu lafta kalmamalı. Çağdaş ve ikinci dünyanın benimsediği bir politikayı sonuna kadar uygulamalıyız.

Bağımsızlığın ilân edildiği şu anda dünyanın gözlerinin üzerimize çevrildiğini unutmayalım. Yabancı diplomatlar ve gazeteciler daha şimdiden akın akın Kıbrıs'a akmaktadır.

Rum tarafı olağanüstü toplantılar içindedir. Ulaşan haberlerde, Güneye tüm giriş çıkışların sıkı bir denetim altına alındığı bildirilmektedir.

Bu aşamada dikkat etmemiz gereken ABD ile İngiltere'nin tavrıdır. Kurnaz politikaları ile tanınan süper devletlerin kendi çıkarları uğruna her türlü çılğınlığı yapabilecekleri hiçbir zaman akıldan çıkarılmamalıdır.

*Bugün 15 Kasım 1983, Cumhuriyetimizi ilân ettik. Tüm ulusumuza kutlu olsun*¹⁷⁸⁶.

Kıbrıs Postası, bağımsızlık ilânından bir gün sonra da 16 Kasım 1983'teki manşetinde ise yine büyük puntolarla "Türkiye Bizi Tanıyan İlk Devlet Oldu", "Cumhuriyet Tüm Ulusumuza Hayırlı ve Uğurlu Olsun" başlıklarını kullanmıştır.

b) Halkın Sesi

Dr. Fazıl Küçük'ün sahibi olduğu Halkın Sesi gazetesi de Cumhuriyetin ilân edilmesini 15 Kasım 1983 günkü sayısında ilk sayfadan "Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Bugün Resmen İlân Ediliyor", "Devletimiz Hayırlı Olsun" şeklinde duyurmuştur. "Devletimiz Hayırlı Olsun" kısmı ise kırmızı renkte yazılmıştır. Gazetenin ilk sayfasında ayrıca Dr. Fazıl Küçük ile Rauf Denktaş'ın beraber çekildiği bir fotoğraf ta yer almıştır. Halkın Sesi, "Kıbrıs Türk halkının mücadele tarihine bugün şerefli bir sayfa daha ekleniyor ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti ilân ediliyor. Federe Meclis bu sabah saat 08.30'da başlayacak toplantısında Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetinin ilânını

¹⁷⁸⁶ Şener LEVENT " ABD ve İngiltere'ye Dikkat...", **Kıbrıs Postası**, 15 Kasım 1983, s.2.

görüŖecek ve kararını tüm dünyaya açıklayacak” şeklinde cumhuriyetin kuruluşunu duyurmuŖtur¹⁷⁸⁷.

Halkın Sesi gazetesi Yazı İşleri Müdürü ReŖat Akar, 15 Kasım 1983 sabahının erken saatlerinde Rauf Denктаş, Başkanlık ikametgâhında kabul ederek KKTC’nin ilânı kararının alınacağını bildirmiŖtir. Denктаş, Akar’a *“Bu karar (KKTC’nin ilânı), halkın kararıdır. Bu karar insanım diyen ve insanca yaşamak isteyen herkesin her şeyi göze alarak ulaŖabileceđi Ŗerefli bir karardır. Rum liderliği var olan bu eŖitliđimizi 20 yıldır yok etmeye çalıŖtı ve bizi ayrı devlete zorladı. Kıbrıs’ta Türk varlığını, ortaklığını ve eŖitliđini hor görmek suretiyle 20 yıldır devam eden bu duruma artık son verilmiŖtir. Bundan sonra ortaklığı kurup kurmama kararı Rumlarındır. Biz ortaklıkta varız”¹⁷⁸⁸* şeklinde açıklamada bulunmuŖtur. Rauf Denктаş’ın KKTC’nin kurulacağını, daha cumhuriyet ilân edilmeden Halkın Sesi gazetesine açıklaması basın tarihi açısından önemli bir geliŖmedir. Meclis 15 Kasım sabahı saat 8.45’te toplanırken KKTC’nin ilân anının geldiğini duyuran Halkı Sesi gazetesi halkın elinde elden ele dolaŖmıŖtır¹⁷⁸⁹.

Denктаş, KKTC’nin kuruluşundan önce ReŖat Akar’a yaptığı açıklamada Kıbrıs Türk halkının bağımsızlık için ulaŖtıđı aŖamada Dr. Fazıl Küçük’ün attığı temelini vurgulayarak *“Bugünkü Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti, Dr. Fazıl Küçük’ün eseridir”* demiŖtir¹⁷⁹⁰. Tarihi bir gün olan 15 Kasım 1983’te Kıbrıs Türk halkının tarihi liderleri Dr. Fazıl Küçük ile Rauf Denктаş el ele vererek, Meclis binasının önünde toplanan binlerce yurttaŖı selâmlarken, gözlerinden engin mutluluğun oluŖturduđu gözyaŖları süzölmüŖtür¹⁷⁹¹. Kıbrıs Türkünün bağımsızlığa kavuŖmasını sağlayan iki lider halkı selâmlarken, halk tezahüratta bulunmaya devam etmiŖtir. Kıbrıs Türk halkının bu coŖkusu Halkın Sesi gazetesinde *“korkunç tezahürat tüm LefkoŖa’yı çınlatıyordu”* şeklinde yankı bulmuŖtur¹⁷⁹². Yarım asırlık bir devrede Kıbrıs Türk toplumunun siyasi yaŖamına yön veren eski Kıbrıs Cumhurbaşkanı Muavini Dr. Fazıl Küçük hasta olmasına rağmen Meclisin 15 Kasım tarihli birleŖimini izledikten sonra, karara iliŖkin görüşlerini belirtmiŖ ve *“Ben Ŗahsen bu son rahatsız günlerimde yeni baŖtan hayata kavuŖmuŖ oluyorum. Hür ve bağımsız bir toplum olarak yaŖayacađız,*

¹⁷⁸⁷ **Halkın Sesi**, 15 Kasım 1983, s.1; Gazete için bkz. **EK III, Gazete 4.**

¹⁷⁸⁸ **Halkın Sesi**, 15 Kasım 1983, s.1.

¹⁷⁸⁹ **Halkın Sesi**, 16 Kasım 1983, s.4.

¹⁷⁹⁰ **Aynı yer.**

¹⁷⁹¹ **Halkın Sesi**, 16 Kasım 1983, s.1; Rauf Denктаş ile Dr. Fazıl Küçük meclis önünde halkı selamlarken ki fotoğrafı için bkz. **Halkın Sesi**, 16 Kasım 1983,s.1.

¹⁷⁹² **Aynı yer.**

yeter ki her zaman yaptığımız gibi gerekli alanlarda tek bir vücut gibi hareket edelim” demiştir¹⁷⁹³.

Bağımsızlık ilânını hazırlayan heyetin içinde yer alan ve KKTC'nin kuruluşunda önemli rolü olan Fuat Veziroğlu, 17 Kasım 1983 tarihli Halkın Sesi gazetesindeki “Büyük Operasyon” adlı makalesinde bağımsızlık ilânının büyük bir operasyonla gizlilik içinde, dış dünyaya duyurmadan sonucuna ulaştırıldığını belirterek konuya farklı bir açıdan yaklaşmakta ve düşüncelerini şu şekilde ifade etmekteydi:

“Kıbrıs Türk halkının bağımsız devletini kurması ciddi, tutarlı, ustaca uygulanan büyük bir operasyonla başarılı sonuca ulaştırıldı. Bu büyük gün halkımıza kutlu olsun.. Bu tür operasyonlarda en büyük unsur GİZLİLİKTİR. İlân anına kadar KKTC'nin doğumunu dış dünya asla bilmemeliydi. Haber alsalar, Güvenlik konseyi'nden Birleşik Amerikası'na, bağlantısızlardan Sovyetler Birliği'ne kadar bir çok ülke veya örgüt diplomatik müdahalede bulunabilirdi. Gerçi biz aldırış etmeksizin devletimizi yine mutlaka kurardık, fakat öyle bir şey zorluklarımızı artırabilirdi.

Çok şükür ki imtihandan yüz akıyla çıktık. Dünyanın en ufak köşesinde sinek uçsa haber alan Amerikan, İngiliz ve İsrail haber alma servisleri bile yeni devletimiz ilân edilinceye kadar uyudular ve atladılar; daha doğrusu biz uyuttuk ve atlattık onları. Önemli haberlerin ilk müjdecisi BBC dahi yeni devletimizin ilânını ancak saat 11'de verebildi...”

KKTC'nin niçin ilân edildiği konusunda Halkın Sesi gazetesinde makalesi yayınlanan KKTC Eğitim Bakanlığı Müfettişi Ahmet Köroğlu, Kıbrıs Türk halkının Atatürk ilke ve inkılâplarına bağlılığını vurgulayarak Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin ilânının gerekçesini şöyle açıklamıştır:

“Atatürk'ün Türk dünyasından bedenlen ayrılışının 45. yılını idrak ettiğimiz bu günlerde Atatürk'ün ilke ve vecibelerine vakıf, her türlü karar ve uygulamada zamanlamanın önemini müdrük Kıbrıs Türk halkı, Anavatanın desteği ve garantisinin devamının gerektiği şeklindeki değişmez talebi ve dileği kararlılığı içinde, her türlü hile ile, Türk halkının kendine ortak ve eşit bir halk olarak görmek istemeyen, Dünyaya bir azınlık olarak enjekte etmeye çalışan, sempatizanları ile birlikte felâket ve tehlikeli ortamlar tezgâhlamaya devam eden, hak, hukuk ve adalet tanımayan tek taraflı anlaşmaları ihlâl ve inkâr eden Rum ve Yunan ikilisine, bugüne kadar olan iyi niyet

¹⁷⁹³ Halkın Sesi, 16 Kasım 1983, s.3.

beklentilerinin yeterli olduğu inancı ile ve barış çağrılarını yineleyerek tarihi kararını vermiştir. KKTC'yi dünyaya dost ve düşmanlarımıza ilân etmiştir"¹⁷⁹⁴.

c) Birlik Gazetesi

1975'ten beri Kıbrıs Türklerinin bağımsızlık tezini savunan ve bu yönde kamuoyu oluşturmaya çalışan UBP'nin yayın organı olan günlük siyasi gazete Birlik, 15 Kasım 1983'te manşetinden "Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Hayırlı Olsun", "Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Kuruldu", "Denktaş, yasal yetkisini kullanarak Meclisi olağanüstü toplantıya çağırdı ve devletimizin ilânını dünyaya duyurdu" başlıklarını kullanmıştır. Denktaş, "Bu halkın kararıdır. Her türlü zorluğa birlikte göğüs gerecek, onlarında üstesinden geleceğiz" şeklindeki sözlerini Birlik gazetesi, 15 Kasım günü manşetten vermiştir. Rauf Denktaş, Meclis kararından sonra Birlik gazetesine verdiği özel demeçte "*Bu karar halkımızın kararıdır ve insanca yaşamak isteyen herkesin alabileceği karardır*" şeklinde açıklamada bulunmuştur. Ayrıca, Rum tarafının barış istemesi halinde, Türk halkının eşitliğini tanınması gerektiğini belirtmiş ve bu konuyu "*Varolan eşitliğimizi 20 yıldan beri yok etmeye çalıştılar. Sonunda bizi ayrı devlet yaptılar. Fakat biz yine de elimizi uzatıyoruz ve ortaklığı kuralım diyoruz... Yine diyoruz ki gelsinler ve Kıbrıs'ı Yunanistan ile Türkiye arasında bir barış köprüsü yapalım... İki halk yan yana, dost olsun, birbirine saygı duysun, geçmişi yeniden yaratacak, her türlü girişimden vazgeçilsin*"¹⁷⁹⁵ şeklinde ifade etmiştir.

Denktaş, 15 Kasım günü Birlik gazetesi aracılığıyla Kıbrıs Rumlarına "Eğer iki bölge federasyon arzuluyor ve kabul ediyorsa, buyursunlar görüşelim ve federasyon kuralım" mesajını da göndermiştir. Kıbrıs Türk basını bu dönemde aynı zamanda Rum Yönetiminin KKTC'nin ilânına yönelik olumsuz tepkilerine gerekli cevabı vermiştir. Basın yoluyla Kıbrıs Türk liderliğinin demeçlerini yansıtmıştır. Birlik, zaten o dönemde iktidar partisi olan ve Hükümetin ortaklarından olan UBP'nin yayın organı olduğu için hükümetin politikalarını aynen yansıtmaktaydı.

Birlik, 15 Kasım tarihli sayısında ayrıca tam sayfa Türk bayrağı ile bayrağın üst köşesinde Atatürk'ün resmini yayınlamaya Mustafa Kemal Atatürk'ün "Türk milleti, milli birlik ve beraberlikle her güçlüğü yenmesini bilmiştir" özdeyişine yer vermiştir. Birlik gazetesi, böylece KKTC'nin kuruluşuna Türkiye'nin desteğini, Kıbrıs Türkleri

¹⁷⁹⁴ Ahmet KÖROĞLU, "Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'ne Halkça Neden Evet", **Halkın Sesi**, 18 Kasım 1983, s.9.

¹⁷⁹⁵ **Birlik**, 15 Kasım 1983, s.1.

ile Türkiye Türkleri arasındaki milli birlik ve beraberliğin önemini yansıtmıştır. Türkiye ile milli birlik ve beraberlik içinde KKTC’yi yaşatacakları mesajını vermek istemiştir.

Birlik gazetesi yazarlarından Numan Ali Levent “İşte Böyle” adlı köşesindeki “Oh Be!” adlı yazısında nihayet beklenen bağımsızlık ilânının gerçekleştiğini belirterek, Kıbrıs Türk halkının bundan sonra da milli birlik ve beraberliğini sürdürmesini, Türk ulusuna, Türkiye’ye ve TSK’ya güvenini devam ettirmesini istemiştir. Numan Ali Levent’in yazısının bir bölümü şöyledir:

“ Oh be!

Olduydu, olacaktı; olurdu, olmazdı derken en sonunda oldu. Bağımsız bir devletin yurttaşlarıyız artık.

Oh be!

En sonunda rahat, daha rahat bir nefes alabiliyoruz artık. Özgürüz, bağımsızız, ve bağımsız bir devletin yurttaşınız.

Kıbrıs Türk halkının bireyleri olarak birbirimize çok şeyler borçluyuz. Ama ille de Anayurdumuza olan minnet ve şükran borcumuz. Onu birlik ve beraberlik içinde bütünlüğümüzü koruyarak ödeyebiliriz ancak.

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti tümümüze hayırlı ve uğurlu olsun”¹⁷⁹⁶.

KKTC’nin kuruluşu öncesinde sürekli olarak yazılarıyla KKTC’nin ilânını savunan Tarık Dağ da “Bakar mısınız” adlı köşesinde KKTC’nin ilânını edebî bir dille, KKTC’yi Güneş’e benzeterak “Yaz Koca Tarih Yaz” adlı yazısında şöyle dile getirmiştir:

“Dün sabah (15 Kasım) güneşi daha mı parlaktı, daha mı çok yakıyordu neydi?...

Güneş bir başka türlü doğmuştu dün sabah!... Her yeni olguya gebe bir günün üzerine doğan güneşteki hal vardı dünkü güneşte!..

Tıpkı 20 Temmuz’da doğan güneş gibiydi dünkü güneş, o denli parlak, o denli sıcak, o denli mutluluk getiren!...

Sabahın ilk ışıklarıyla son işlevini yapmaya hazırlanan Federe Meclis’in önünde ellerindeki bayraklarla, pırl pırl üniformalarıyla öğrencilerimizin üzerinde bir başka türlü ışıltıyordu 15 Kasım güneşi!...

¹⁷⁹⁶ **Birlik**, 16 Kasım 1983, s.4.

Tüm Kıbrıs Türkünü yüreğine sığdıran bir kararlı adamın son sözünü söylerken gözlerinden akan yaşlara bir başka pırıltı vermişti. 15 Kasım neşesi!...

Benim yüce meclisimde 41 evet ve kendine güvenen ses sabahın ışığında doğan Güneş'le tüm dünyaya başka bir türlü gürelemişti.

İşte Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti!...

...Koca Tarih, yaşlı tarih, yaldızlı kalemle bir Türk devleti daha kuruldu diye yaz. Öyle yaz ki dünya durdukça silinmesin”¹⁷⁹⁷.

Tarık Dağ başka bir yazısında da Türkiye'nin KKTC'yi ilk tanıyan ülke olmasına değinmekte ve Kıbrıs Türklerinin Anavatan Türkiye'ye bağlılıklarını sürdüreceklerini vurgulamaktadır. Tarık Dağ, “Anavatan Türkiyem” başlıklı bu yazısıyla aynı zamanda Kıbrıs Türklerine “Anavatan Türkiye'ye ye lâyük olmak için Kıbrıs Türk Devleti'nin ilelebet yaşatılması mesajını vermek istemektedir. Tarık Dağ yazısında düşüncelerini şu şekilde ifade etmektedir.

“Başımız her sıkıya girdiğinde bize Hızır gibi sen yetiştin....

Dünyanın bir çok ülkesi tarafından doğmadan ölüme mahkûm edilmek istenen bir devlet!..

Ne büyüün sen Türkiye'm bu devletin ilk gününde yalnızlığı unutturana yine ve yalnız sen oldun!..

Bu yalnızlığın üzerine bir güneş gibi doğdun, kollarının o tükenmez gücüyle sardın, tükenmez sıcaklığıyla onu ısıttın!..

Sen ne tükenmez bir anasın, sende bitmez tükenmez bilmeyen bir ana sevgisi var!

Bize yaptıklarını kuru bir minnet ve şükran ifadeleriyle geçiştiremeyiz...

Sana lâyük olmak için kurduğumuz Türk devletini ilelebet yaşatmanın gerektiğinin bilincindeyiz!...

Sana lâyük evlatlar olacağız Anavatan Türkiye'm!”¹⁷⁹⁸.

Birlik gazetesi de KKTC'nin kuruluşunu desteklemiş bu konu ile ilgili kendi yorum ve yazılarına yer verdiği kadar Türkiye ve Rum basının yorum ve haberlerini de yayınlamıştır.

d) Bozkurt Gazetesi

Bozkurt gazetesi ise 16 Kasım 1983 tarihli manşetinde bağımsızlık ilânını manşetinden “Artık Bağımsızız” şeklinde duyurmuş ve bağımsızlık ilânı anı ile ilgili

¹⁷⁹⁷ Tarık DAĞ, “Yaz Koca Tarih”, **Birlik**, 16 Kasım 1983, s.4.

¹⁷⁹⁸ **Birlik**, 17 Kasım 1983, s.4.

resimleri yayınlamıştır. Gazete ayrıca “Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti’nin kuruluşu ve bağımsızlık bildirisi Federe Mecliste oybirliği ve alkışlarla onaylandı” şeklinde bağımsızlık ilânını dünyaya duyururken “Yeni duruma adapte olmamızı sağlamak amacıyla bir kurucu meclis oluşturulacak, milletvekilleri kurucu meclisin temel üyeleri olacak” haberi ile Kurucu meclisin oluşturulacağı işaretini de vermekteydi¹⁷⁹⁹.

Gazete 17 Kasım’da ise “Türkmen, KKTC ile ilgili Ankara’nın görüşlerini açıkladı”, “Türkiye, Cumhuriyetimizi tanıdı” başlıklarıyla Türkiye’nin KKTC’yi tanıdığını ayrıntılı olarak bildirmiştir.

Bozkurt gazetesi yazarlarından Eşref Çetinel, “Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti İlân Edilirken” başlıklı makalesinde bağımsızlığı “adadaki dostluk için” ilân ettiklerini

“ Bundan sonra kendimizi de düşünmek kendimizi de bu adada en az Rumun hakkı kadar hak içinde dünyaya açmak zorundayız.. Zafer kazanmış bir halk Rumun tutsağı olarak daha fazla yıllarını haralayamazdı.

Tarihi karar karşısında şimdi asıl düşünmesi ve de gerçek barışı bu adaya getirmesi gereken Rum tarafıdır.

Küçük adada yaşayan iki halk eğer isterlerse bu adayı bir cennet haline getirebilirler. Yeter ki en az Türk halkı kadar Rum halkı da istesin bunu.

Kuzey Kıbrıs Cumhuriyeti Türk halkına kutlu olsun. Barışa , dostluğa, sevgiye, demokrasiye selâm”¹⁸⁰⁰ şeklinde ifade etmiştir.

e) Yön ve Söz Gazeteleri

Kıbrıs Türk basınından SDP’nin yayın organı ve siyasi nitelikteki Yön gazetesi de, solda bağımsızlık ilânına destek vermiştir. Gazete 18 Kasım 1983’te coşkulu bir şekilde “Yaşasın Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti” başlığını kullanarak şu yoruma yer vermiştir: “Bir halkın varlığını kendi inancıyla ve varlığının gücüyle kanıtlaması, o halkın self determinasyon hakkına fiilen sahip çıkması demektir. Kıbrıs Türk halkı tarihi önderleri Dr. Fazıl Küçük ve Rauf Denktaş öncülüğünde ve yiğit Türk Mukavemet Teşkilâtı’nın mücadelesiyle self determinasyon hakkını, kadınıyla gençleriyle, yaşlılarıyla 1958 direnişinde kazanmıştır”¹⁸⁰¹.

¹⁷⁹⁹ Bozkurt, 16 Kasım 1983, s.1. Gazetenin manşeti için bkz **EK III, Gazete 2.**

¹⁸⁰⁰ Bozkurt, 16 Kasım 1983, s.2; Eşref Çetinel’in KKTC’nin ilanı ilgili başka bir yazısı için bkz. Eşref ÇETİNEL, “K.K.T.C Oluverdik”, **Bozkurt**, 17 Kasım 1983, s.2.

¹⁸⁰¹ **Yön**, 18 Kasım 1983.

Yön yazısında ayrıca Kıbrıs Türk halkının bağımsızlık mücadelesinin çok uzun bir dönemi kapsadığını belirtmiştir. Yorumda aynı zamanda Cumhuriyetin ilânının Rum tarafındaki barışçı güçlerin gerçekleri görmesine yardımcı olacağı ve Federasyonun kurulabileceğine işaret edilmiştir.

SDP'nin kurucularından olan Raif Denктаş bağımsızlık ilânına sol cephede destek veren ve KTÖS'ün yayın organı olan Söz gazetesinde Kıbrıs sorunu ile ilgili makaleler yazmıştır. Raif Denктаş, “Rum Şovenizminin Silahlarını Kırılım” adlı makalesinde Kıbrıs Türk halkının self determinasyon hakkını kullanarak KKTC'yi ilân ettiğini içeren kararın aynı zamanda Kıbrıs'ta Federal bir devlet kurulmasını öngördüğünü de vurgulamış ve federasyonun oluşmasını savunmuştur¹⁸⁰². O'na göre “özerklik yada federasyonda” ısrar edilmelidir¹⁸⁰³.

Söz gazetesi sol cephede bağımsızlık ilânına destek veren bir gazete olması açısından KKTC'nin kuruluşunda çok önemli bir yere sahiptir. KTÖS'ün görüşleri çerçevesinde yayınlarını sürdürmüş, KKTC'nin ilânına karşı İngiltere'nin, ABD'nin ve BM Güvenlik Konseyi'nin olumsuz tepkilerini eleştirmiştir. Söz gazetesi manşetinde ise “Cumhuriyetimiz Gençlerin Elinde Yücelecektir!” başlığına yer vermiştir¹⁸⁰⁴.

15 Kasım 1983'te KKTC'nin ilanı üzerine, aynı gün KTÖS tarafından bir basın bildirisi yayınlanmış ve bu bildiriye Rumlar tarafından Cumhuriyetin tanınması istenmektedir. KTÖS'ün bildirisi aynı zamanda gazetenin de görüşleri anlamına gelmektedir. Söz gazetesi bu bildiriye 16 Kasım 1983'te “Dün bir bildiri yayınlayan K.T.Ö.S.: Rumlar duygusallığı bir kenara itip kurulan Cumhuriyeti tanımalıdırlar” başlığı ile yayınlamıştır. Gazetenin de görüşünü yansıtan bildiri aynen şöyledir:

“Kıbrıs Türk Öğretmenler Sendikası

Halkımıza;

Bugün toplanan Kıbrıs Türk Öğretmenler Sendikası Yürütme kurulu K.T.F. meclisi'nin yaptığı olağüstü toplantıda, “Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'ni” ilânını görüşmüş ve aşağıdaki basın bildirisini kamuoyuna açıklamayı kararlaştırmıştır.

¹⁸⁰² Söz, 22 Kasım 1983, s.2.

¹⁸⁰³ Raif DENKTAŞ, “İki Önemli Husus: Özerklik ve Federasyonda Israr Edilmelidir”, Söz, 23 Kasım 1983, s.2.

¹⁸⁰⁴ Söz, 16 Kasım 1983, s.1, bkz. Ek III, Gazete 3.

1) Sendikamız kuruluşundan beri halkımızın sorunları ile yakından ilgilenmiş ve çok önemli konularda genel kurul kararları üretmiştir. Kıbrıs sorununun gerçek çözümü içinde, 1971'de içişlerinde tamamen bağımsız Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin kurulmasını kongre kararı olarak onaylatmış ve kamuoyuna duyurmuştur. Yine Sendikamız XII. Olağan Genel Kurulu'nda Halkların, Ulusların kendi yazgılarını belirleme hakları olduğunu bu hakkın Kıbrıs Türk Halkına da verilmesinin şart olduğunu karara bağlamış ve Dünya Halkları'nın dikkatlerini bu gerçeklere çekmeye karar vermiştir.

2) Kıbrıs Cumhuriyeti 1960 yılında iki halka dayalı olarak kurulan bir devlettir. Ancak 1963'ten sonra Kıbrıs Türk halkı, Kıbrıs Cumhuriyeti'nin tüm olanaklarından mahrum edilmiş, bu gelişimin sonucu olarak da Kıbrıslı Rumlar kendi devletlerine sahip olmuşlardır. Ancak bu kaçınılmaz gelişimin sonuçlarından birisi de Kıbrıs Türk Halkının ortaya çıkışının gerçeğidir. Ortaya çıkan bu gerçek Kıbrıs Türk halkına da kendi devletini oluşturma hakkı doğurmuştur. Şimdi Kıbrıslı Rumlara düşen görev, Kıbrıslı Türklerin oluşturdukları devlete karşı çıkmamaları ve geçmişin gasp, sömürü, talan, vurgun ve Türk Halkını tahakküm altında bulundurma fikirlerinden arınmaları gereğidir.

3) Kıbrıs Rumları, duygusallığı bir kenara itip kurulmuş olan Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'ni sempati ile karşılamalı ve Kıbrıs Cumhuriyetleri Birliği'nin oluşturulmasına katkıda bulunmak için O'nu KKTC'yi sempati ile karşılamalı ve Kıbrıs Cumhuriyetleri Birliği'nin oluşturulmasına katkıda bulunmak için onu ilk tanyanlar arasında yer almalıdır.

4) BM Sözleşmesine uygun olarak kendi kaderini tayin hakkını kullanan Kıbrıs Türk halkının davranışına tüm dünya uluslarının saygı göstereceğine ve kurulmuş olan KKTC'yi tanıyacaklarına içtenlikle inanıyoruz.

5) KKTC'nin bölge ve dünya barışına olumlu katkıları yanında içte de çalışanların sosyal ve ekonomik gelişmelerini olumlu yönde etkilemesini diler ve bu büyük olayı yaratan halkımızı yürekten kutlarız”.

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin ilânı ile ilgili olarak 15 Kasım'da basın açıklaması yapan Kıbrıs Türk Gazeteciler Cemiyeti Genel Sekreteri ve Söz gazetesi yazarı Sabahattin İsmail de bağımsızlık ilânını kaçınılmaz ve zorunlu bir adım olarak nitelemiş ve şu görüşlere yer vermiştir: “Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin ilânı

Kıbrıs'ta eşit koşullarda barışa giden yolda önemli ve kaçınılmaz bir adımdır. Dileğimiz Rum yöneticilerinin bir an önce Kıbrıs Türklerinin eşitliğini kabul etmeleri ve Kıbrıs cumhuriyetleri Birliğinin kurulması için Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti ile görüşme masasına oturmasıdır. Bu düşüncelerle KKTC'nin kuruluşunu kutlar hayırlı ve uğurlu olmasını dileriz”¹⁸⁰⁵.

2) Kıbrıs Türk Basınında Tanınma Konusu

Halkın Sesi 16 Kasım 1983 tarihli manşetinde “Tanınma Bekliyoruz” başlığını kullanmış ve tanınma talep etmiştir. Gazete ayrıca, “Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti resmen ilân edildiğinde Cumhuriyetimizi ilk tanıyan ülke Türkiye oldu. Türkiye hükümetinin bu kararı Büyükelçi İnal Batu tarafından dün Devlet Başkanı Denктаş’a bildirildi” şeklinde haberlere yer vermiştir. Kıbrıs Türk basınında ve Türkiye basınında Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetini İslâm ülkelerinin tanıyacağı konusu geniş yer almıştır.

16 Kasım tarihli Halkın Sesi, bağımsızlıktan hemen sonraki birkaç gün içinde Bangladeş, Pakistan ve Malezya'nın Cumhuriyeti tanıyacağını ifade etmiştir. Gazete ayrıca İslâm Konseyi genel sekreteri Assam'ın da 15 Kasım'da Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetini tanımaları için İslâm ülkelerine çağrıda bulunduğunu yazmıştır¹⁸⁰⁶.

Birlik gazetesi, Meclis önünde toplanan halkın KKTC'nin ilânından duyduğu mutlulukla Türkiye'nin KKTC'yi tanıması arasında bağlantı kurmuş ve “Devletimizi İlk Tanıyan Ülke Türkiye Oldu” başlıklarına yer vermiştir¹⁸⁰⁷.

Tanınma konusunda Kıbrıs Türk basınında değişik görüşleri içeren makaleler de yayınlanmıştır. Söz gazetesi yazarlarından Hasan H. Esen “Kendimizi Kanıtlamalıyız” adlı yazısında tanınmaya dikkat çekerek, biran önce girişimlerin başlaması üzerinde durmuş ve konuyu “*Ulusların tarihinde günlerin, ayların değil yılların bile çok uzun sayılamayacağı dönemler vardır. Bazen upuzun dönemlerde kayda değer pek çok şey bulunmaz, bazen de çok kısa dönemlerde müthiş sıçramalar yapılır. Ama, ne olursa olsun, kuruluş günleri ve onu izleyen dönemler önemlidir. Bu yüzden bir haftalık cumhuriyetimizde biz tanınma konusu üzerinde durmak, bunun önemini vurgulamak istiyoruz. Bugüne dek, sadece bizim değil, Türkiye'nin bile lâyıkiyle başarılı olamadığı bir konudur tanıtma.*

¹⁸⁰⁵ **Söz**, 16 Kasım 1983, s.1

¹⁸⁰⁶ **Halkın Sesi**, 16 Kasım 1983, s.1.

¹⁸⁰⁷ **Birlik**, 16 Kasım 1983, s.1.

...Bu konuda ben işe Güney komşularımızdan başlamamız gerektiğine kesinlikle inanıyorum. Rumlar sürdürse bile var olan düşmanlığı körükleme yerine dostça, insanca çabalara yönelmeliyiz. Bu konuda unutmamalıyız ki halklar genellikle idarecileri gibi düşünmez ve sonunda idarecilerini de olumlu yönde etkilerler”¹⁸⁰⁸ şeklinde okurlarına aktarmıştır.

3) KKTC’deki Kurum ve Kuruluşların Tepkileri

Bağımsızlığın ilân edilmesi için Denктаş’a bağlı olarak çalışan ve KKTC’nin kuruluşu için sürekli mitingler düzenleyen ve Rauf Denктаş’a muhtıralar sunan Kıbrıs Türk Kulüp, Kurum ve Kuruluşları ve Mücahitler Derneği 15 Kasım 1983’te KKTC’nin ilânından büyük mutluluk duymuş ve bu mutluluğu basın aracılığıyla Kıbrıs halkıyla paylaşmıştır.

Kulüp, Kurum ve Kuruluşları adına koordinatör Kıbrıs Türk Mücahitler Derneğince KKTC’nin ilânı dolayısıyla Kıbrıs Türk halkına şu bildiri yayınlanmıştır:

“ Kahraman Halkımıza

Yıllardır sürdürdüğümüz ulusal ve toplumsal mücadelemizi bugün Yüce Meclisimizin oy birliği ile aldığı kararla yeni bir aşamaya ulaştırmış bulunuyoruz. Bu gün sabahtan itibaren bağımsız ve bağlantısız bir devletiz. Bu kararın alınmasında öncülük eden Devlet Başkanımıza teşekkür ve şükranlarımızı sunarız.

Kıbrıs Türk halkı olarak ulaşılan nokta, birlik ve beraberliğimizin, kırılmaz direnişimizin, Anayurdumuza olan bağlılığımızın ve Anayurdumuzun daima minnet ve şükranla andığımız katkılarının, Türk silahlı Kuvvetleri ile Mukavemetçi Mücahitlerimizin yiğitçe direnişinin bir sonucudur.

Bu gün varılan aşamanın halkımıza ve ulusumuza kutlu olmasını diliyoruz.

Bu vesile ile şu hususu önemle vurgulamak istiyoruz. Birlik ve beraberlik içinde ulaştığımız aşamanın korunması ve savunulması ile daha ileriye götürülmesi Kıbrıs Türk halkı olarak, siyasal partileri, Meclisi ve tüm kuruluşları ile bu gün alınan kararla perçinlenen birlik ve beraberliğimizin sürdürülmesi ile mümkün olacaktır. Şimdiye kadar olduğu gibi birlik ve beraberliğimizden kaynaklanan mücadele ve direnme gücümüzü sürdürmemiz gerekli ve kaçınılmazdır.

Şimdiye kadar koruyucu kanatlarını üstümüzden eksik etmeyen Anayurdumuzun bundan böyle de eksik etmeyeceğine inanıyoruz ve ona olan güvenimizi tekrarlıyoruz.

¹⁸⁰⁸ **Söz**, 21 Kasım 1983, s.2.

Ulusal coşkunun doruğunda olduğumuz bu günde direnişimizin şehit ve gazilerini minnet ve şükranla anıyoruz.

Kahraman Halkımız,

Bu gün vardığımız aşamanın sağlayacağı olanaklarla sosyal adalet ve hukuk devleti ilkeleriyle daha mutlu, sosyal ve ekonomik bakımdan daha güçlü günlere mutlaka ulaşmak azmindeyiz. Bunu her durum ve şart altında asla sarsılmayan birlik ve beraberliğimizle sağlayacağımıza inanıyoruz.

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetinden Büyük Türkiye Cumhuriyetine selâm!”¹⁸⁰⁹

KKTC'nin kurulmasından sonra, Kıbrıs Türk basınında ayrıca kurum ve kuruluşların, şirketlerin, esnafın, fabrikaların ve şahısların KKTC'nin ilânını kutlama mesajları yayınlanmıştır¹⁸¹⁰. KKTC Cumhurbaşkanlığına da gerek Kıbrıs Türk kurum ve kuruluşlarından, derneklerinden, gerekse Türkiye'deki sivil toplum örgütlerinden, derneklerinden kutlama mesajları gitmiştir¹⁸¹¹.

B) TÜRKİYE'DEKİ TEPKİLER VE BASINDAKİ YANKILARI

1) Ankara Hükümeti'nin Tutumu ve Türkiye Basını

a) Turgut Özal'ın Tepkisi

Türkiye'de 6 Kasım 1983'te genel seçimler yapılmış ve bu seçimler sonunda Turgut Özal'ın liderliğindeki Anavatan partisi seçimleri kazanmıştı. KKTC'de zamanlama olarak seçimlerden sonra, Özal hükümeti daha kurulmadan önce, 15 Kasım 1983'te kurulmuştu. KKTC ilân edildiğinde, Türkiye'de 1980 Askerî İhtilâl dönemi hükümeti olan Başbakan Bülent Ulusu hükümeti daha ayrılmamıştı. KKTC'nin ilânına da Bülent Ulusu'nun Başbakan, İlder Türkmen'in Dışişleri Bakanı olduğu dönemde Rauf Denktaş ile birlikte karar verilmiştir ve bunun hazırlıkları da 13 Mayıs 1983'ten itibaren ciddi olarak sürdürmüştür.

Genel seçimlerde Türkiye basınında çıkan haberlere göre de ANAP'ın bağımsızlıktan önce de bağımsızlığın ilânını destekleyeceği yönünde bir anlayış mevcuttu, fakat zamanlama konusunda değişik görüşler ortaya çıkmaktaydı. Kıbrıs Türk basınında da Özal'ın Kıbrıs konusunda ne yapacağı büyük bir merak konusuydu. Kıbrıs Postası'ndan Şener Levent “Özal Ne Yapacak” başlıklı yorumunda Özal'ın tek

¹⁸⁰⁹ **Halkın Sesi**, 16 Kasım 1983, s.3; **Birlik**, 16 Kasım 1983, s.9.

¹⁸¹⁰ Kutlama Mesajları için 15-30 Kasım dönemindeki Bozkurt, Halkın Sesi, Birlik, Kıbrıs Postası gazetelerine bakınız.

¹⁸¹¹ **KKTC Cumhurbaşkanlığı Arşivi**, Dosya No: 142 / 83 / B, Dosya Adı: Kurum, Kuruluş ve Heyet vb.'nin Bağımsızlık İlânına Mesajları.

başına iktidara geldiği belirtilerek şimdi Özal'ı bekleyen sorunların olduğu ifade edilmekte ve Kıbrıs konusuna Özal'ın seçim propagandasında fazla yer verilmediğini ve bu konuyu merakla beklediklerini dile getirmişti¹⁸¹². Birlik gazetesi ise “Türkiye’de güçlü hükümetin işbaşına gelmesi Kıbrıs Türk halkı için de güvence olacaktır deniliyor” şeklinde bir yorumda bulunmuştur¹⁸¹³. Türkiye basınından Milliyet gazetesinden gazeteci Sami Kohen ise “...Türkiye’yi direkt olarak ilgilendiren sorunlar var. En başta KTFD’nin bağımsızlık ilan etme konusundaki kararlılığı yeni hükümetin belirli bir tutum almasını gerektirecektir. Özal’ın İstanbul’daki mitingindeki “Kıbrıs Türk Toplumunun alacağı kararları destekleyeceğiz” tarzındaki ifadesi, yeni iktidarın KTFD’nin bağımsızlık isteğini ne ölçüde destekleyeceği anlamını taşır, henüz bilemiyoruz. Seçim meydanlarında söylenen hararetli sözler, her zaman diplomasinin soğuk kapılarına girmez”¹⁸¹⁴.

Rauf Denктаş, KKTC’nin ilânına Sayın Özal’ın, bağımsızlığın Türkiye’den gizli yapıldığı zannı ile çok kızdığını, “Özellikle Sayın Özal çok kızdı. Kendileri hükümete gelmeden önce, Türkiye’den ve hükümetten gizli yapıldı zannı ile bize çok kızdı. Sonra İlder Türkmen, gidip kendisine anlattı. Dedi ki, “bu bizim de bilgimiz dahilinde yapılmıştır, başka çare yoktur”. Sonra yumuşadı, yoksa başlangıçta çok kızdı. Benim kendisine oyun yaptığımı düşündü, kendisine oyun yaptık, ben yaptım diye düşündü”¹⁸¹⁵ şeklinde ifade etmiştir.

Denктаş 15 Kasım günü bağımsızlık kararının zamanlamasında, Türkiye’deki siyasal durumun dikkate alındığını belirterek, işbaşına gelecek hükümetin zor duruma düşmemesi için kararın, iktidar değişikliğinden sonra alınmasında yarar görüldüğünü söylemiştir¹⁸¹⁶. Kıbrıs Türklerinin Ankara’da yeni hükümet kurulmadan önce bağımsızlığını ilân etmesi “hem Denктаş’ın manevra alanını ve pazarlık gücünü arttırdığını hem de Türkiye’yi yeni bir dönem başlarken dış siyasetinde belli ölçüde ferahlatmıştır”¹⁸¹⁷.

¹⁸¹² **Kıbrıs Postası**, 8 Kasım 1983, s.1.

¹⁸¹³ **Birlik**, 9 Kasım 1983, s.2.

¹⁸¹⁴ **Milliyet**, 10 Kasım 1983, s.1.

¹⁸¹⁵ **KKTC Cumhurbaşkanı Rauf R. DENKTAŞ ile 26.01.2005 tarihinde KKTC Cumhurbaşkanlığı Sarayı’nda yapmış olduğumuz görüşmeden.**

¹⁸¹⁶ Sami KOHEN, “Beklenen Sey Oldu!...”, **Milliyet**, 16 Kasım 1983, s.11; Bağımsızlığın ilk günü Milliyet gazetesinden Sami Kohen, Rauf Denктаş ile Denктаş’ın Lefkoşa’daki evinde bir söyleşi yapmıştır. Söyleşi için bkz. **Milliyet**, 16 Kasım 1983, s.4.

¹⁸¹⁷ Teoman EREL, “Kaçınılmaz Olgu”, **Milliyet**, 16 Kasım 1983, s.11; Teoman Erel, bu makalesinde bağımsızlık ilânı için “Uygun bir zamanlama ve doğru bir karar” yorumunu yapmıştır.

b)Hükümetin Tepkisi ve Türkiye Basını

Türkiye Hükümetinin, KKTC'nin ilânına, sabahın ilk saatlerindeki ilk tepkisi bağımsızlık kararını “sürpriz”, “beklenmedik karar” olarak nitelendirmek olmuştur. Dışişleri mensupları karardan şaşkınlık duyduklarını ifade etmişlerdir. Ancak Türkiye, aynı gün saat 18.00’de KKTC’yi tanıdığını ilân etmiştir¹⁸¹⁸.

Bağımsızlık ilânından sonra TC'nin Lefkoşa Büyükelçisi İnal Batu, KKTC Cumhurbaşkanı Rauf Denktaş’a AGREMANINI TEVDİ ETMİŞTİR¹⁸¹⁹.

Günaydın gazetesi Ankara'nın tepkisini ve meydana gelen gelişmeleri çok güzel özetlemiş ve “Saat Saat Ankara” başlığıyla şöyle vermiştir:

“*Saat 10.00* : Kıbrıs Türk Federe Devleti'nin bağımsızlık ilanı Ankara'da duyuldu. Dışişleri Bakanı İller Türkmen köşke çıkarak, Cumhurbaşkanı Kenan Evren'e Kıbrıs'taki durum hakkında bilgi verdi.

Saat 10.30 : Dışişleri Bakanlığı sözcüsü Nazmi Akıman (gazetecilerin soruları üzerine yaptığı açıklamada) “Bizim için sürpriz oldu. Radyolardan öğrendik” dedi.

Saat 11.15: Milli Savunma, İçişleri, Dışişleri Bakanları Ulusu'nun başkanlığında toplandı. Toplantı 12.35'te bitti.

Saat 12.45 : Yunanistan'ın Türkiye Büyükelçisi Sotirios Konstantipulos Dışişleri Bakanlığına gelerek, Yunanistan hükümetinin bir notasını iletti.

Saat 12.35: Başbakan Ulusu toplantıdan çıkarken “Bizim için sürpriz oldu” demekle yetindi. Ulusu şimdilik savaş tehlikesinin olmadığını da belirtti.

Saat 12.50: Başbakanlığın ve Dışişleri Bakanlığının telefonları sürekli olarak Lefkoşa ile bağlantı kurdu.

Saat 15.00: Cumhurbaşkanı Kenan Evren, MGK üyeleri ile Başbakan, Milli Savunma ve İç İşleri Bakanları köşkte 16.45'e kadar durum değerlendirmesi yaptılar.

Saat 17.00: Bakanlar Kurulu Başbakan Bülent Ulusu'nun başkanlığında olağanüstü toplandı.

Saat 17.30: Cumhurbaşkanı Kenan Evren, ANAP, MDP, HP partilerinin genel başkanlarını köşkte kabul ederek 45 dakika süren bir toplantı yaptı.

¹⁸¹⁸ **Cumhuriyet**, 16 Kasım 1983, s.1, 6; **Milliyet**, 16 Kasım 1983, s.1; **Hürriyet**, 16 Kasım 1983, s.1; **Tercüman**, 16 Kasım 1983, s.1; **Günaydın**, 16 Kasım 1983, s.1; **Güneş**, 16 Kasım 1983, s. 1; **Tan**, 16 Kasım 1983, s.1; **Dünya**, 16 Kasım 1983, s.1; **Yeni Asır**, 16 Kasım 1983, s.1.

¹⁸¹⁹ **KKTC Milli Arşiv**, TK, K.No.040, Dem No. 1252; İnal Batu'nun KKTC Cumhurbaşkanı Rauf Denktaş'a AGREMANINI TEVDİ ETME ANI İLE İLGİLİ FOTOĞRAF ve Rauf Denktaş'ın bu fotoğrafı KKTC Milli Arşivi'ne gönderme yazısı için bkz. **Ek II, Fotoğraf 2**.

Saat 17.50 : Bakanlar Kurulu toplantısı sona erdi.

Saat 18.00 : Dışişleri bakanı İlter Türkmen tüm görüşmelerin ışığında bir basın toplantısı düzenledi.

Saat 18.18 : Türkiye, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'ni tanıdığını açıkladı”¹⁸²⁰.

Ankara'nın ilk etapta KKTC'nin ilânını kendileri için sürpriz olarak nitelendirmesi ve kararı radyodan öğrendiklerini açıklaması Türkiye basınında Cüneyt Arcayürek'e de konu olmuş ve Arcayürek “Bilmece” adlı makalesinde 14 Kasım gecesinde ve 15 Kasım sabahı KTFD'de bağımsızlık konusunda meydana gelen gelişmelere yer vererek konuya şöyle yaklaşmıştır: “ ...Şimdi geliyoruz, bir türlü çözemediğim bilmeceye. Bütün bunlar olup bitiyor, 15 Kasım günü sabah 09.00'da bağımsızlık kararı ilân ediliyor da, 50 dakika sonra Dışişleri Bakanlığı Sözcüsü Akıman, soru üzerine “biz de olay radyo ve ajanslardan öğrendik. Bakanımız da olayı 10.00'da öğrendi” diye konuşuyor... Nasıl oluyor da: Bağımsızlık öncesi gece, avucumuzun içi gibi bildiğimiz Kıbrıs Türk kesiminde teleksler, telefonlar kesiliyor ve haberimiz yok? Denктаş, bir dizi önemli toplantılar, ikili toplantılar yapıyor, Adanın her kesiminden tepki alıyor, Dışişleri Bakanlığımızın haberi yok.. Dışişleri Bakanlığının Kıbrıs'ta olup bitenlerden, hele öylesine büyük çaplı bir olaydan, ancak 12 saat sonra radyo dinlerken haberdar olması ise bilmecenin hiçbir zaman çözüm bulunmayacak bölümü gibi geliyor bana...”¹⁸²¹.

KKTC'nin ilânını dış dünyada da “büyük sürpriz” olarak nitelendiren tepkiler olmuştur. Tercüman gazetesinden Zafer Atay, bu tepkileri hayret verici olarak nitelendirerek, bağımsızlığın sürprizlikle bir alakası olmadığını açıklıyor ve bunu şöyle yorumluyordu: “KKTC'nin ilânı konusunda dış dünyada bazı tepkilerde bizi hayrete düşürdü. Çünkü bunlar bağımsızlık kararını büyük sürpriz olarak niteliyorlar. Sürpriz hiç akla gelmeyecek şeydir. Bağımsızlık sözü ise geçen Mayıs ayında , Rumların Türk toplumu aleyhinde BM Genel Kurulundan çıkarttıkları karardan hemen sonra Denктаş tarafından söylenmeye başlandı. O günden bu yana aralıksız tekrarlandı. Denктаş bağımsızlık ilân edebileceklerini ilk kez olarak İngiliz gazetelerine açıkladı. Ardından BM Genel Sekreterine söyledi. Rum yönetimi lideri Kipriyanu'ya zirve

¹⁸²⁰ **Günaydın**, 16 Kasım 1983, s.7; **Cumhuriyet**, 16 Kasım 1983, s.6; **Milliyet**, 16 Kasım 1983, s. s.3; **Hürriyet**, 16 Kasım 1983, s.1; **Tercüman**, 16 Kasım 1983, s.1.

¹⁸²¹ Cüneyt ARCA YÜREK, “Bilmece”, **Milliyet**, 17 Kasım 1983, s.7; **Kıbrıs Postası**, 20 Kasım 1983, s.3.

teklifini kabul etmemesi halinde bağımsızlık ilân edeceklerini bildirdi. ...Bu kadar açıklıkta olan işin sürprizlikle ne ilgisi vardır”¹⁸²².

Milliyet gazetesinden Sami Kohen de KKTC'nin ilânına hem sürpriz hem de sürpriz değildir diyerek şu yorumda bulunmuştur: “Sürprizdir çünkü, son zamanlarda bağımsızlıktan sık sık söz edilmiş, fakat çeşitli gelişmeler karşısında plan bir nevi buzdolabına konmuştur. Bir çok çevreler, De Cuellar'ın bir zirve toplantısı için çaba harcadığı bir sırada, bağımsızlığın ilânını beklemiyordu. Sürpriz değildir, çünkü son günlerde Kıbrıs Türk yönetiminin bağımsızlık için en iyi zamanın şimdi olduğu görüşünü savunduğu biliniyordu. Ankara'daki iktidar değişikliği, “zamanlama” bakımından en uygun fırsatı sağlamış bulunuyordu. Şimdi beklenen şey oldu. Mayıs ayından beri sözü edilen KKTC'nin ilânı gerçekleşti”¹⁸²³. Sami Kohen'in bu yorumu, yaklaşımı bağımsızlığın Ankara Hükümetince değil de dünya kamuoyu ve Türkiye basını ve halkın beklentisi açısından doğru olabilir.

Türkiye basınında bağımsızlık ilânı için en elverişli zamanın seçimlerden hemen sonraki dönem olduğunu içeren yazılar, yorumlar da yer almaktaydı. Dolayısıyla karar basın için de sürpriz olmamıştır.

Bazı yazarlar basındaki yazılarıyla KKTC'nin ilanına işaret etmiştir. Dolayısıyla onlar açısından Cumhuriyetin ilânı şaşırtıcı bir olay olmamıştır¹⁸²⁴.

Dünya gazetesinde Haluk Ülman'ın, KKTC'nin ilânından üç gün önce Dünya gazetesinde yayınlanan “KTFD'de Bağımsızlık Sorunu” adlı makalesinde bunun için en uygun zamanın geldiğine işaret etmiş ve “Eğer işler KTFD yöneticilerinin beklentileri doğrultusunda gelişirse, Kıbrıs Türklerinin yakın bir gelecekte bağımsızlıklarını ilân etmeleri kimseyi şaşırtmamalı... Bu onlara göre zaten geç bile kalınmıştır. Çünkü Türkiye'de yapılan seçimlerden sonra yeni hükümetin kurulmasına kadar geçecek süre KTFD yöneticilerine göre bağımsızlığın kurulmasına kadar geçecek kısa sürede KTFD yöneticilerine göre bağımsızlığın ilânı için en elverişli dönemdir. Çünkü Kıbrıs Türkleri ilan edecekleri bağımsızlığı Türkiye'nin sırtına bırakmak, onu uluslararası alanda güç duruma düşürmek istemiyorlardı. Bağımsızlığı, Türkiye'ye en az sorumluluk yüklenebilecek bir zamanda ilan edilmesini istiyorlar”¹⁸²⁵ şeklindeki konuyu dile

¹⁸²² Zafer ATAY, “Yeni Bir Türk Devleti”, **Tercüman**, 21 Kasım 1983, s.4.

¹⁸²³ S. KOHEN, “Beklenen Şey Oldu!”, **Milliyet**, 16 Kasım 1983, s.11; Haluk ÜLMAN, “Beklenen Oldu”, **Dünya**, 16 Kasım 1983, s.1.

¹⁸²⁴ Haluk ÜLMAN, “Ege'de Sular Isınacak”, **Dünya**, 16 Kasım 1983, s.13; **Birlik**, 18 Kasım 1983, s.6.

¹⁸²⁵ **Dünya**, 11 Kasım 1983, s.10.

getirmiştir. Ülman, ayrıca bağımsızlığın ilân edilmemesi durumunda; Kıbrıs toplumu içinde büyük çalkantıların olabileceğine de dikkat çekmiş ve KTFD'nin yalnız bir dış varlık sorunu değil, aynı zamanda iç düzenini koruma sorunu olabileceğine değinmiştir.

Türkiye'deki bazı siyasal parti mensuplarından da kararın sürpriz olmadığı yönünde açıklamalar gelmiştir. Kıbrıs Türk basınından Birlik gazetesi Türkiye'deki siyasal partilerden MDP'li Kâmuran İnan'ın “Kuzey Kıbrıs'ta bağımsızlık ilânını reddeden varsa, bu kişiler büyük kararlar almayı unutmuş olanlardır” sözlerine yer vermiştir¹⁸²⁶.

b.1) Türkmen'in Basın Toplantısı ve Hükümetin Tutumu

İlter Türkmen, yaklaşık bir saat süren Bakanlar Kurulu toplantısından sonra bir basın toplantısı düzenlemiş, basın toplantısını izleyen elli kadar yerli ve yabancı gazeteciye Ankara'nın KKTC'yi tanımayı kararlaştırdığını açıklamıştır.

Dışişleri Bakanı Türkmen, 15 Kasım sabahı Rauf Denktaş'ın Türkiye'nin Lefkoşa Büyükelçisi İnal Batu'ya Kıbrıs Türk Federe Meclisi'nin kararını bildirdiğini ve Türkiye'den Kıbrıs Türk halkı adına destek istediğini belirterek Türkiye'nin bu aşamaya gelmeden milletlerarası müzakereler yoluyla meseleye bir çözüm bulunmasını tercih ettiğini ancak 9 yıldır müzakerelerde bir sonuca varılmamış olmasından, Kıbrıs Türk halkının sorumlu tutulamayacağını söylemiştir¹⁸²⁷.

Türkmen, Kıbrıs Türk halkının Kıbrıs Rum halkı gibi kendi kaderini tayin hakkına sahip olmasının tartışılmayacağına dikkat çekerek konuşmasına şöyle devam etmiştir:

“Kıbrıs Türk halkı kendi kaderini tayin hakkına dayanarak ve milli iradesi ile bağımsızlığını ilân etmiştir. Bunu yaparken barışçı ve uzlaşıcı tutumunu özellikle vurgulamakta, bağımsızlığın Kıbrıs adasında ebedi bir bölünme anlamına gelmediğini ve Kıbrıs'ta Rumlarla federasyon kurma dışında başka herhangi bir devletle birleşmemeye kararlı olduğunu belirtmektedir. Bu tutumu ve BM Genel Sekreterinin gözetimi altında milletlerarası müzakerelerin devam etmesi isteğini önemle ve memnuniyetle kaydediyoruz. Yeni kurulan cumhuriyete karşı olumsuz bir tutum

¹⁸²⁶ **Birlik**, 16 Kasım 1983, s.2; Kâmuran İnan, bu açıklamalarını muhtemelen hükümetin “sürpriz” açıklamalarını kastederek söylemiştir.

¹⁸²⁷ **Tercüman**, 16 Kasım 1983, s.8.

takınmak anlaşma imkânlarını kaybetmekten başka bir amaca hizmet etmez, edemez”¹⁸²⁸.

Türkmen bu sözleriyle, ilgili bütün hükümetleri Kıbrıs'ta barışçı bir çözüm için yardımcı olmaya çağırılmaktadır. Türkiye, aynı zamanda federasyon kapısını çözüm için açık bırakılmaktadır.

İlter Türkmen Bağımsızlık bildirisinde, bağlantısızlık dışında bir politika izlenmeyeceğini ve 1960 tarihli, tesis, garanti ve ittifak antlaşmalarına bağlı kalınacağı da toplantıda ifade etmiştir.

Türkmen Türkiye'nin KKTC'yi tanıdığını ise basın mensuplarına ve tüm dünyaya, *“Bu ilkelerin benimsenmesini de çok isabetli buluyoruz. Bu noktaları göz önünde tutan hükümetimiz, yaptığı ayrıntılı bir değerlendirme sonucu Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'ni tanımaya karar vermiştir. Büyükelçimiz KKTC Başkanı Denktaş'a kararını bildirmektedir. Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'ne her türlü yardım yapılacaktır”¹⁸²⁹* şeklindeki sözleriyle duyurmuştur.

Türkmen, bağımsızlık ilânını Türkiye'yi uluslararası alanda zor durumda bırakıp bırakmayacağı konusunu da *“Burada bizim tasarrufumuz söz konusu değildir. Bu Kıbrıs Türk toplumun tasarrufudur. Kararın muhatabı Türkiye değildir. Daha önceki ambargo baskısından söz ediyorsanız O, Kıbrıs'a müdahalemizden sonra bir tepki olarak karşımıza çıktı”* şeklindeki sözleriyle ifade etmiştir.

Türkiye'deki yetkililer, karardan haberdar olmadığı şeklinde açıklamalarda bulunarak dış dünyadan gelecek tepkileri, baskıları önlemeyi amaçlamıştır. Daha önce de Rauf Denktaş'ın ifadelerine dayalı olarak belirtildiği üzere, Türkiye KKTC'nin ilân edileceğini biliyordu, hatta bağımsızlık bildirisini Türkiye'nin de onayından geçmiş ve incelenmiştir. Gerek İlter Türkmen gerekse yardımcısı Uluğ Çelik KTFD'ye gidişlerinde KKTC'nin ilânını Denktaş ile detaylıca görüşmüşlerdir. Rauf Denktaş, bağımsızlık ilânını Türkiye ile kararlaştırarak, Türkiye'nin de kabul edebileceği bir zamanda almıştır.

¹⁸²⁸ **Cumhuriyet**, 16 Kasım 1983, s.6; **Milliyet**, 16 Kasım 1983, s.4; **Hürriyet**, 16 Kasım 1983, s.5; **Tercüman**, 16 Kasım 1983, s.8.

¹⁸²⁹ **Cumhuriyet**, 16 Kasım 1983, s.6; **Milliyet**, 16 Kasım 1983, s.4; **Hürriyet**, 16 Kasım 1983, s.1,7; **Tercüman**, 16 Kasım 1983, s.8; Bir devleti tanıma, siyasal ilişki kurma istemini belirten siyasal bir işlemdir. Devlet başkanları arasında teati edilecek bir mesajla açıkça yapılacağı gibi herhangi bir alanda yeni devletle ilişkiye girmek, antlaşma yapmak gibi dolaylı yada üstü kapalı yollardan da yapılabilir. Diplomatik ilişkiye girmek kesinlikle o devleti tanımak demektir. Tanınma için bkz. Ömer MADRA, “Uluslar Arası Hukukta Tanınma Nedir?”, **Milliyet**, 19 Kasım 198, s.5.

Türkiye Hükümeti yetkililerinin bağımsızlık ilânını sürpriz, beklenmedik olarak nitelendirmeleri Denktaş'ın ifade ettiği gibi Türkiye'nin dış baskılara maruz kalmaması için verilen bir karardır. Türkiye, KKTC'nin ilânına baskıları azaltmak için o dönemde uluslararası alanda yoğun diplomasi atağına girişmiştir.

c) TC. Devlet Yönetiminin Tepkileri ve Türk Basını

Bağımsızlık ilânına ve Rauf Denktaş'a, Türkiye Cumhurbaşkanı'ndan siyasi parti liderlerine kadar pek çok kesimden kutlama mesajları gönderilmiştir. Bu mesajlar aynı zamanda liderlerin bağımsızlık ilânı hakkındaki görüşlerini de yansıtmaktadır.

Bağımsızlık kararını Cumhurbaşkanı Kenan Evren; "Türkiye'nin Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin bağımsızlığına saygı göstereceğini ve Kıbrıs Türk halkın elinden gelen her türlü yardımı esirgemeyeceğini bilhassa kaydetmek istiyorum" şeklinde değerlendirmiştir. Evren, 1980 yılından sonra yoğunlaşan toplumlararası görüşmelerin sonuç vermediğini belirterek, "*Bu dönemi barış yolunda maalesef heba etmiş olan karşı tarafın Kıbrıs Türk halkının bu defa yaptığı barış çağrısını cevapsız bırakmamasını dilerim*"¹⁸³⁰ demiştir.

Başbakan Bülent Ulusu ise "*Türkiye, Kıbrıs Türk halkını bu adımı atmak zorunluluğunda bırakan gerekçeleri tamamamen müdriktir. Türkiye bu gerçeklerin zamanında karşı tarafça da idrak edilmesini ve Kıbrıs'ta federal bir ortaklığın uzlaşma yoluyla yaratılmasını samimiyetle temenni etmiş, yapıcı çabalarını bu amaç üzerinde yoğunlaştırmıştır. Bugün gelinen noktada dahi, adada yan yana yaşamak zorunda bulunduğu topluma uzattığı barış ve dostluk eli, Kıbrıs Türk halkının engin sağduyusunun ve uzlaşma arzusunun en güzel örneğini teşkil etmektedir. Bunun, Kıbrıs'taki iki eşit halk arasında barış ve uzlaşma isteyen herkes tarafından çok iyi değerlendirilmesi gerektiği inancındayız*"¹⁸³¹ şeklinde açıklamada bulunarak federasyona dayalı görüşmelin sürdürülmesini de Türkiye'nin destekleyeceğini bildirmiştir.

Genelkurmay Başkanı Org. Nurettin Ersin de Rauf Dentaş'a şu mesajı göndermiştir: "*Yıllar boyu her türlü hayati tehdit ve tehlike altında varlıklarını sürdürmeye çalışan, insanlık dışı davranış, baskı, zulümle mağdur edilen Kıbrıslı Türk*

¹⁸³⁰ **Tercüman**, 17 Kasım 1983, s.10; **Birlik**, 17 Kasım 1983, s. 1; **Milliyet**, 17 Kasım 1983, s.1; **Kıbrıs Postası**, 17 Kasım 1983, s.1; **Bozkurt**, 17 Kasım 1983, s.1.

¹⁸³¹ **Tercüman**, 17 Kasım 1983, s.10; **Birlik**, 17 Kasım 1983, s. 1; **Milliyet**, 17 Kasım 1983, s.1; **Bozkurt**, 17 Kasım 1983, s.1.

soydaşlarımız, 1974 Kıbrıs Barış Harekâtı ile hürriyet ve egemenliklerine kavuştuktan sonra dahi örnek bir sabır göstererek karşı tarafın adı, barışçı ve devamlı bir çözüm için anlayış göstermesini beklemişlerdir. Fakat Kıbrıs Rum yönetiminin ve onlardan yana tavır koyanların geçmişin acı tecrübelerinden ders almayıp ve daha kötüsü Kıbrıs'ta Türk toplumunun mevcudiyetini ve gücünü yok sayarak iki toplumu mutlu edecek bir çözüm bulmaktan inatla kaçınmaları üzerine Kıbrıs Türk toplumu kendi kaderini kendi tayin hakkına dayanarak milli iradesiyle tarihi bir karar alıp bağımsızlığını ilân etmek zorunda kalmıştır.

Bu tarihi kararla ilân edilen Cumhuriyetin , yüce Atatürk'ün görüş ve ilkelerine sahip çıkmaya ve korumaya kararlı Kıbrıslı Türk soydaşlarımıza en yakışan çağdaş bir idare şekli olduğuna inanıyorum.

Şahsım ve Türk Silahlı Kuvvetleri adına zat-ı devletlerini ve Kıbrıslı soydaşlarımızı kutlar, cumhuriyet idaresinin hayırlı ve uğurlu olmasını temenni eder, sağlık, mutluluk ve daimi başarılar diler saygılarımı sunarım”¹⁸³².

d) Siyasi Partilerin Tepkileri ve Mesajları

Kıbrıs Barış Harekâtı'nın aktörü Bülent Ecevit de bağımsızlık ilânını desteklemiş ve KKTC Cumhurbaşkanı Rauf Denktaş'a kutlama mesajı göndermiştir. Mesajında ise “ ...Bağımsız Cumhuriyet ilânı dolayısıyla sizi, Kıbrıs Türk Meclisini ve Sevgili Kıbrıs Türklerini kutlarım. Kıbrıs toprağına işlenen gerçeği içlerine sindiremeyenlerin ve Federal çözümünü yıllardır engelleyenlerin kaçınılmaz kıldığı bu kararın doğruluğına inanıyorum. Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'ne başarılar, Kıbrıs Türklerine mutluluklar dilerim. Saygılar sunarım”¹⁸³³.

Ecevit, kararı Kıbrıs gerçeğine Rum tarafınca yıllardır göz yumulmuş olmasının doğal sonucu olarak nitelendirmiştir¹⁸³⁴. Ecevit ayrıca Kıbrıs Türk Meclisi'nin bağımsız devlet ilânını kaçınılmaz sayarak, Meclis'in federal devlet amacına bağlılığını özellikle vurgulamasını da Kıbrıs Türklerinin iyi niyetinin ve yapıcı tutumunun yeni bir kanıtı olarak nitelendirmiştir¹⁸³⁵.

¹⁸³² **Tercüman**, 17 Kasım 1983, s.10; **Kıbrıs Postası**, 17 Kasım 1983, s.1,7.

¹⁸³³ **Milliyet**, 16 Kasım 1983, s. 3; **Cumhuriyet**, 16 Kasım 1983, s.6.

¹⁸³⁴ **Milliyet**, 16 Kasım 1983, s. 3 ; **Cumhuriyet**, 16 Kasım 1983, s.6; **Günaydın**, 16 Kasım 1983, s.1;

Kıbrıs Postası, 18 Kasım 1983, s.1.

¹⁸³⁵ **Birlik**, 16 Kasım 1983, s. 1 ; **Milliyet**, 16 Kasım 1983, s. 3 ; **Cumhuriyet**, 16 Kasım 1983, s.6; **Kıbrıs Postası**, 16 Kasım 1983, s.1.

Süleyman Demirel ise kararı destekleyerek “*Büyük ve yüce kararınızı candan kutluyorum. Genç Cumhuriyet’in, aziz kardeşlerimize ve yavru vatana kutlu, hayırlı ve uğurlu olmasını Cenabı- Allaktan diliyorum. Hizmetlerinizi takdirle ve övgüyle karşılıyorum. Zatı devletlerine ve değerli arkadaşlarınıza saygılar sunuyorum*”¹⁸³⁶ şeklinde açıklama yapmıştır.

MDP adına Kâmûran İnan KTFD’nin bağımsızlık ilânı için Milliyet’e verdiği demeçte şöyle demiştir; “*Yeni Kıbrıs Türk Federal Devleti’nin doğuşunu mutluluk ve saygı ile karşılıyorum. Dünyada ikinci bir Türk devleti doğmuş bulunmaktadır. Bunu memnuniyetle karşılamayacak bir Türk olabileceğini düşünemiyorum. Karar Türk ırkına yakışır büyüklüktedir. Hayırlı olmasını temenni ederim. Yeni Türk devletinin bulunduğu kritik bölgede bir denge unsuru olacağından eminim. Bu karar aynı zamanda Rumların genişleme politikaları ile neler doğurabileceklerini göstermektedir. Umarım ki, bu netice karşısında, ilerdeki politikalarında daha hesaplı ve gerçekçi olurlar*”¹⁸³⁷. Kâmuran İnan’ın bu açıklamalarına karşılık MDP Genel Başkanı Turgut Sunalp, “Kıbrıs’ın bağımsızlığını ilân etmesinde değişen bir şey yok, biz, Kıbrıs Devletini bir federasyon olarak görmek istiyoruz” açıklamasını yapmıştır¹⁸³⁸.

HP Genel Başkanı Necdet Calp, görüşlerini açıklarken, bu konuda yeterli bilgilerinin olmadığını, konunun ayrıntılı biçimde aydınlığa kavuşturulmasından sonra kesin tavrını ve görüşünü açıklayacağını bildirmiştir. SODEP Genel Başkanı Cezmi Kartay, Rum liderliğinin son 20 yılda, Kıbrıs Türk toplumunun ortak yaşamını kabul etmediğini” bu davranışın kaçınılmaz sonucu, elbette Türk toplumu için bağımsızlık kararını açıklamasıdır” demiştir. DYP adına ise Yıldırım Avcı “*Kıbrıslı soydaşlarımızın haklı davalarında yıllar boyu gösterdikleri sabır ve soğukkanlılığa rağmen, zamanı başa geçirmeyi marifet sayan Rum tarafı, bu sonucu kaçınılmaz kılmıştır*”¹⁸³⁹ demiştir.

KKTC’nin ilân kararının Ankara’ya yansıdığı ilk gün, 6 Kasım seçimlerinden birinci parti olarak çıkmış olan ANAP Genel Başkanı Turgut Özal, gazetecilerin soruları üzerine, “...Zaten bizim seçim beyannamemize baktığınızda şunu göreceksiniz: *Kıbrıs Türk Federe Devleti’nin kendi geleceği ile ilgili alacağı kararlara saygılıyız ve destekleriz*”¹⁸⁴⁰ derken diğer taraftan da Cumhuriyet gazetesine yaptığı açıklamada

¹⁸³⁶ **Milliyet**, 17 Kasım 1983, s. 1; **Birlik**, 16 Kasım 1983, s. 4.

¹⁸³⁷ **Milliyet**, 16 Kasım 1983, s.1,6 ; **Kıbrıs Postası**, 17 Kasım 1983, s.2; **Bozkurt**, 16 Kasım 1983, s.4.

¹⁸³⁸ **Cumhuriyet**, 18 Kasım 1983, s.6.

¹⁸³⁹ **Birlik**, 16 Kasım 1983, s.10; **Kıbrıs Postası**, 18 Kasım 1983, s.1,7.

¹⁸⁴⁰ **Milliyet**, 16 Kasım 1983, s.6; **Kıbrıs Postası**, 16 Kasım 1983, s.1,7; **Bozkurt**, 16 Kasım 1983, s.4.

“İktidar partisiyiz, şartları incelemeliyiz”¹⁸⁴¹ demekteydi. Özal, KKTC’nin ilanına ilk olarak çok kızmış ve bunu Rauf Denktaş’ın kendisine bir oyunu olarak nitelendirmiştir. Özal, Cumhuriyetin ilânı karşısında ABD ve İngiltere gibi devletlerin ve diğer dünya ülkelerinin Türkiye’ye karşı takınacağı olumsuz tutum ve tepkiler karşısında endişelenmiştir. Seçimleri yeni kazanan ve iktidar kurmak üzere olan Özal, KKTC’nin ilânının zamanlamasının kendileri açısından hiç de iyi olmadığını düşünmüştür.

2) Ankara Hükümetinin Dış Tepkiler Sonucu Tutumu

KKTC’nin ilânı dış dünyada çok olumsuz karşılanmış ve dış dünyanın hemen hemen tümü KKTC’nin ilânını tanımayacaklarını bildirmiştir. Garantör ülke İngiltere, KKTC’yi tanımayacağını belirterek , Kıbrıs Türklerinin bu girişimini kınamıştır. Yine ABD de aynı şekilde KKTC’nin ilânına sert tutum takınmış, diğer İslâm ülkelerine de KKTC’yi tanımaması için baskı yapmış¹⁸⁴², hatta Türkiye’den KKTC’nin ilânını geri almasını dahi istemiştir¹⁸⁴³.

Türkiye KKTC’nin ilânına baskıları azaltmak için uluslararası alanda yoğun diplomasi atağına da girişmişti. Rum tepkilerine ve Amerika’nın ambargo tehlikesine karşı bu ülkelerde diplomatik girişimlerde bulundular. KKTC’nin ilanının federasyona dayalı bir devlet kurma olduğunu yine Rumlarla görüşmelerin devam edeceğini bildirdiler.

Türkiye Dışişleri Bakanı İler Türkmen gerilen ortamı yumuşatmak ve Türkiye’nin görüşünü daha iyi anlatmak üzere Londra’ya gitmiştir. Türkmen’in Londra’da yapmış olduğu açıklamalar KKTC’nin ilânının Türkiye’nin bilgisi dışında olduğunu ifade eder nitelikteydi. Türkmen gazetecilerin Türk kesimindeki bağımsızlık için onay verdiniz mi? şeklindeki sorusu üzerine “*Hayır, biz onaylamadık. Tersine Denktaş’ı bu kararından vazgeçirmek için elimizden geleni yaptık. Ancak kendileri bağımsızlık ilan ettiler. Bu durumda bizim KKTC’yi tanımaktan ve destek olmaktan başka bir seçenek yoktu... 1960 ortalarında biz, Makarios’u kontrol etmedikleri için sürekli olarak Atina’dan şikâyetçi olurduk. O zamanlar Yunanlılar bize, Makarios’un kendilerini dinlemediğini söylerlerdi. Biz ise Yunanlılara inanmazdık. Şimdi, onların*

¹⁸⁴¹ Cumhuriyet, 16 Kasım 1983, s.6.

¹⁸⁴² KKTC Cumhurbaşkanı Rauf R. DENKTAŞ ile 26.01.2005 tarihinde KKTC Cumhurbaşkanlığı Sarayı’nda yapmış olduğumuz görüşmeden.

¹⁸⁴³ Milliyet, 22 Kasım 1983, s.1.

doğru söylediği anlaşılıyor. Eğer bir ülkede bir liderin taban desteği varsa, o zaman kendisini kontrol edemezsiniz”¹⁸⁴⁴.

Türkmen, Türkiye'nin KKTC'nin ilânını desteklemediği yönünde yurt dışında yaptığı bu açıklamalarıyla “rolünü” oynamış, bu beyanatlarıyla Türkiye'ye yönelik dış baskıları azaltmayı hedeflemiştir.

Bağımsızlık ilânını takip eden günlerde, KKTC'nin ilânına karşı çıkan ve sert tepki gösteren ABD Başkanı Ronald Reagan , Türkiye'ye gönderdiği mesajda, “Türkiye'nin KKTC'ye baskı yaparak onları Cumhuriyetin ilânından geri döndürmesini istemiştir¹⁸⁴⁵. Kenan Evren de Reagan'ın bu mesajına karşılık olarak yaptığı açıklamada “Kıbrıs'ta bağımsız devlet ilânından geri dönülmesinin söz konusu olmadığı” ve “Türkiye'nin KKTC'yi tanımaktan vazgeçmesinin beklenemeyeceği” cevabını vermiştir¹⁸⁴⁶.

Amerika'nın tepkilerini Ankara dikkate almamıştır. Nitekim Kenan Evren, Türkiye'nin ABD baskıları karşısındaki tutumunu anılarında şu şekilde belirtmiştir: “Eğer Amerika bize tekrar ambargo uygulayacak olsaydı, bütün üsleri kapatacak ve belki de iplerin kopmasına kadar işi götürebilecektik”¹⁸⁴⁷. Türkiye'nin jeopolitik konumunun öneminden dolayı Amerika o dönemde Türkiye'ye ambargo uygulayamazdı. Zira o yıllardaki Lübnan olayları nedeniyle, gerek Türkiye'nin gerekse Kıbrıs'ın stratejik önemi ve buralardaki askeri üsler Amerika için bir gereksinimdi. Amerika'nın Türkiye'ye karşı, 1974 Harekâtından sonra olduğu gibi uzun süreli askeri ve ekonomik bir ambargo düşünmemesinde ABD'nin tıpkı günümüzde olduğu gibi o dönemde de ekonomik ve siyasi çıkarlarının mevcudiyeti etkili olmuştur. Zira, ABD politikalarını ekonomik çıkarlarına göre şekillendirmektedir.

Lübnan olayları ve Ortadoğu'da o yıllarda devam eden savaştan dolayı dünyanın dikkati de bu savaş üzerindeydi. Türkiye basınında bu konuya da yer verilmiş

¹⁸⁴⁴ **Cumhuriyet**, 19 Kasım 1983, s.1.

¹⁸⁴⁵ **Milliyet**, 22 Kasım 1983, s.1; **Tercüman**, 20 Kasım 1983, s.1; **Günaydın**, 19 Kasım 1983, s.1.

¹⁸⁴⁶ Ayrıca ABD Başkanı Reagan'ın Özel temsilcisi Donald Rumsfeld'in Ankara'da Cumhurbaşkanı Kenan Evren ile yaptığı görüşmede Rumsfeld'in KKTC'nin ilânını ve Türkiye tarafından tanınması kararının geri alınmasını istemiştir. Bu isteğe karşı Evren, “Bağımsızlık kararının geri alınmasının söz konusu olmayacağını, bu durumda yapılacak şeyin Rumların ikna edilerek eşit toplumlararası görüşmelerin başlatılmasını sağlamak olacağı” görüşünü savunmuştur. Bkz **Günaydın**, 19 Kasım 1983, s.1,4; **Milliyet**, 22 Kasım 1983, s.1; **Tercüman**, 20 Kasım 1983, s.1.

¹⁸⁴⁷ Kenan EVREN, **Kenan Evren'in Anıları**, C.IV, Milliyet Yayınları, 1991, s.435; **Milliyet**, 17 Kasım 1983, s.1; **Tercüman**, 20 Kasım 1983, s.1.

ve konuya “bu açıdan bakıldığında endişelenilmemesi”¹⁸⁴⁸ gerektiği konusunda bir yoruma yer verilmiştir.

Kıbrıs adasının kuzeyinde bağımsız bir Türk devletinin doğuşu, Akdeniz ve Ortadoğu güç dengeleri açısından da önemli bir etkidir¹⁸⁴⁹.

KKTC'nin ilânında Türkiye'deki siyasi partilerin, liderlerin dışında kamuoyundan da büyük destek gelmiştir. Sivil toplum örgütleri Rauf Denktaş'a kutlama mesajları göndermiş, Türkiye basını KKTC'nin ilânını destekler mahiyette yayın yapmıştır. Türkiye'deki bilim adamları da KKTC'deki bağımsızlık ilânı ile ilgili olarak Türkiye basınına demeçler vermiş ve KKTC'nin ilânını desteklemişlerdir. Bilim adamları genelde KKTC'nin kuruluşunu “kaçınılmaz karar”, “geç kalınmış”, “adanın bütünlüğü için olarak atılmış bir adım” olarak görmüşlerdir¹⁸⁵⁰.

C) TÜRKİYE BASININDA KKTC'NİN KURULUŞUNA TEPKİLER

1) KKTC'nin Kuruluşunun Türkiye Basınındaki Yankıları

Türkiye basınında KKTC'nin ilânı zaten beklenmekteydi, ancak zamanı tam olarak bilinemiyordu. Türkiye basınından bağımsızlık ilânına büyük destek geldiği gibi zamanlamasının uygun olmadığı yönünde yine yazılar makaleler de yayınlanmıştır.

Tüm Türkiye basınında 16 Kasım'da KKTC'nin ilânına geniş yer verilmiş ve Türkiye'de, Kıbrıs'ta ve dünyada meydana gelen gelişmeleri kamuoyuna duyurmuştur. Türkiye basınının geneline baktığımızda yeni kurulan KKTC'yi desteklediklerini görmekteyiz. Gazeteler 16 Kasım'da tüm sayfalarını KKTC'nin ilânına ayırmış ve bu tarihi olayı manşetlerinde yayınlamışlardır. Cumhuriyetin ilânından önce de Türkiye basını Kıbrıs Türklerine büyük destek vermiş, KKTC'nin kurulması konusunda Türkiye'de kamuoyunu hazırlayan en büyük etken olmuştur. Türkiye'de milli dava olarak addedilen Kıbrıs sorununa hemen hemen tüm Türkiye basını her zaman geniş yer vermiş ve Kıbrıs Türklerinin yanında olduğunu duyurmuştur. KKTC'nin ilânını özellikle 13 Mayıs 1983'ten 15 Kasım 1983'e kadar sürekli olarak gündeme taşımış ve Kıbrıs sorununda meydana gelen olayları Anadolu halkına duyurmuştur. Konu ile

¹⁸⁴⁸ Necati ZİNCİRKIRAN, “Haklıyız ve Savunabiliriz”, **Günaydın**, 17 Kasım 1983, s.7; **Birlik**, 19 Kasım 1983, s.8.

¹⁸⁴⁹ İsmail CEM, “Sağlıklı Gelişip Uzun Ömürlü Olsun...”, **Güneş**, 17 Kasım 1983, s.7; **Birlik**, 18 Kasım 1983, s.7.

¹⁸⁵⁰ Bilim adamlarının yorumları için bkz. **Milliyet**, 16 Kasım 1983, s.11; **Milliyet**, 19 Kasım 1983, s.5; **Tercüman**, 16 Kasım 1983; **Dünya**, 17 Kasım 1983, s.1; **Birlik**, 16 Kasım 1983, s.1; **Bozkurt**, 16 Kasım 1983, s.4.

alakalı makaleler, yorumlar, köşe yazıları yayınlanmış ve Türkiye’den gazeteciler Kıbrıs’a davet edilerek durumu yakından izleme imkânı bulmuşlardır.

Kıbrıs Türk liderleri de Türkiye basınının Kıbrıs Türklerine verdiği destekten dolayı şükranlarını ifade etmişlerdir. Rauf Denktaş, Kıbrıs Türklerine her zaman büyük destek veren Anavatan ve Anavatan basınına minnet ve şükran borçlu olduklarını söylemiştir¹⁸⁵¹.

Türkiye’deki sol basından Cumhuriyet gazetesi, bu tarihi olayı “Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti ilân edildi”, “Çözüm için zorunlu karar” şeklinde manşetten vermiş ve KKTC’nin kuruluşunu çözüm için zorunlu karar olarak nitelendirmiştir. Gazetenin ilk sayfasında Kıbrıs haritası ve harita da KKTC’nin yeri bir de ayrıca Türkiye haritasının yer alması dikkat çekicidir.

Cumhuriyet gazetesi bağımsızlığın tüm çıkış yollarını Rumların kapatmasından sonra zorunlu olarak ortaya çıktığından bahsederek Rumların uluslararası alanlarda KKTC’nin ilânını Türkiye’ye karşı bir koz olarak kullanabileceklerine de dikkat çekmiştir. Gazetenin bu yorumu özetle şöyledir: “*Kıbrıs Türk Federe Devleti’nin bağımsızlığını ilân etmesi beklenmedik bir davranış değildir. Çoktan beri bu yoldaki gelişmeler izleniyor; Kıbrıs Rum yönetiminin uzlaşmaz tutumu Türk kesimi için bağımsızlığı zorunluluk niteliğine dönüştürüyordu. Bütün anlaşma ve çıkış yolları Rum yönetimince kapatıldıktan sonra, başka çare kalmayınca bağımsızlık ilân edilmiştir.*

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti’nin bağımsızlık bildirgesinde, verilen kararın içeriğini açıklayan önemli bir gerçek vurgulanmaktadır. Bu gerçek; bağımsızlık ilânının Kıbrıs’ta “İki eşit halk arasında ortaklığın bir federasyon çatısı altında yeniden kurulmasını ve sorunların çözülmesini engellemeyip, kolaylaştıracağına” olan inancın açıklanmasıdır.

Nitekim Federe Meclis dün sabah bağımsızlık bildirgesini oy birliğiyle onaylarken bu hususu yinelemiş ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti ile Rum yönetimi arasında bu amaçla bir zirve toplantısının yapılmasına işaret etmiştir.

Bundan sonra olayların gelişmesi iki yönde olabilir. Ya Kıbrıs Rum Yönetimi iki eşit halktan oluşan iki kesimli, bağımsız ve bağlantısız bir Kıbrıs Federasyonu için masaya oturmaya yanaşır; Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti ile bu masada görüşmelere başlanır. Bu durum, Türk kesiminin bağımsızlık kararına ters düşen bir gelişme

¹⁸⁵¹ **Birlik**, 18 Kasım 1983, s.8.

değildir. Ya da Kıbrıs Rum yönetimi uzlaşmaz politikasını inatla sürdürür ki, bu tutum, adanın ikiye bölünmesini ve bağımsız Kıbrıs Türk devletinin kendi göbeğini kendi eliyle kesmesi sonucunu doğurur.

Kuşkusuz gelişmeler bu boyutlarda kalmayacaktır. Atina bütün uluslararası ilişkilerde ve forumlarda olayı Türkiye'ye karşı koz olarak kullanmaya kalkacaktır. ABD'den gelecek asker destek kredilerini ve Batı Avrupa'ya dönük ekonomik ve siyasal ilişkilerimizi olumsuz yönden etkilemek için Rumlar ve Yunanlılar çabalarını yoğunlaştırabilirler.

Ankara'nın bütün bunları göğüslemek için gerekli önlemleri düşünüp göze alması doğaldır. Dünden başlayarak Kıbrıs sorununun yeni boyutlara oturduğunu söyleyebiliriz”¹⁸⁵².

Bağımsızlık ilânına destek veren ve Türk- İslâmcı bir cephede yer alan sağda milliyetçi olarak nitelendirilen ve KKTC'nin ilânını en fazla destekleyen gazetelerden Tercüman ise KKTC'nin kuruluşunu¹⁸⁵³ 16 Kasım 1983 tarihli manşetinden büyük puntolarla “KTFD'nin adı “Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti” oldu”, “Kutlu Olsun” başlıklarıyla kamuoyuna duyurmuş ve Kıbrıs Türklerinin Mehmetçiğin açmış olduğu yoldan bağımsızlığa ulaştığını yazmıştır¹⁸⁵⁴. Tercüman, Cumhuriyetin ilânı ile ilgili de şu yorumu yapmıştır: “*Kıbrıs Barış Harekâtı ile Rum hegemonyasından ve acılardan kurtulan Kıbrıs Türkü, barışın geri gelmesiyle Kıbrıslı Rumları masaya çağırıldı. Ama Bizans oyunlarından bir türlü vazgeçemeyen Rumlar, çeşitli oyunlarla masadan kaçınca, KTFD; kendi geleceğini tayin hakkını kullandı ve bağımsızlığını ilân etti. Şimdi “ Biz Kıbrıs Cumhuriyetiyiz” diyen Rum tarafının karşısında, bağımsız KKTC var ve asıl pazarlık şimdi başlayacak”.*

¹⁸⁵² “Bağımsız Kıbrıs Türk Devleti”, **Cumhuriyet**, 16 Kasım 1982, s. 1, 3; **Kıbrıs Postası**, 17 Kasım 1983, s.7.

¹⁸⁵³ Gazeteci yazar Ahmet Kabaklı Tercüman gazetesinde KKTC'nin ilan edildiği gün yayınlanan “Kuzey Kıbrıs Cumhuriyeti” adlı bir makalesinde sanki Cumhuriyetin 15 Kasım'da ilân edileceğini biliyormuşçasına KKTC'nin bugünden yarına kurulmasını istemiştir. Ahmet Kabaklı bu konuda “*Vakit geçiyor, geçen vakit daima Türklerin aleyhine oluyor, fakat Kıbrıs Türkleri Denктаş'ın (hep beraber benimsedikleri) teklifini bir türlü eyleme koymuyorlar. KKTC, bugünden yarına kurulmalıdır. Her şey buna elverişlidir, başka çıkar yol yoktur. Kıbrıs Türk toplumu 15 yıldan beri meseleyi, iki cemaatin teşkil ettiği zirvede görüşmek istiyor. Fakat Rum liderleri ya toplantıya gelmiyor, yahut da oraya bir takım oyunlar getiriyorlar. Kıbrıs'ın kuzeyinde bir Türk, güneyinde ise bir Rum Cumhuriyeti bugün fiilen mevcuttur. Şimdi yapılacak iş, çoktan doğmuş ve 9 yaşına basmış olan çocuğa ad koymaktan ibarettir. Denктаş, esasen yapılacak şeyin bir “isim tahsisi”nden ibaret olduğunu açıklamıştır. Akdeniz'in bu yeşil adası, ancak o çözüm sayesinde, müstakbel bir Küba olmaktan kurtularak huzura kavuşur”*, şeklinde bir yorum yapmıştır. **Tercüman**, 15 Kasım 1983, s.2.

¹⁸⁵⁴ **Tercüman**, 16 Kasım 1983, s.1; Tercüman gazetesinin 16 Kasım 1983 tarihli KKTC'nin ilânını duyuran, ilk sayfası için bkz. **Ek. III, Gazete 7**.

Tercüman, 16 Kasım 1983'te Kıbrıs'ta kurulan yeni Türk devleti ile ilgili olarak "Kaderin Çizgisi" adlı şu yorumu yapmıştır:

"15 Kasım 1983 günü KKTC'nin ilânı, Kıbrıs meselesinin otuz yıla yaklaşan gelişmelerine kaderin çizdiği bir çizgiden başka bir şey değildir. Kaderin bu çizgisini de, Kıbrıs Türkü'nden fazla, Kıbrıs Rumlarının muhteris, gözü doymaz ve emperyalist tutum ve davranışları oluşturmuştur. Hâlâ, adayı bir bütün olarak yutma hevesinden vazgeçmemiş olan Kıbrıs Rumları, otuz yıldır Kıbrıs Türkünü zorlaya zorlaya bu noktaya getirmiştir. Dolayısıyla bugün ortaya çıkan durum, Kıbrıs Rumlarının hadiseler ve gelişmelere verdikleri istikamet tabii bir neticesi olmuştur.

Kıbrıs Türk Cumhuriyetinin ilânı, esasında Kıbrıs meselesinin ana unsurlarında bir değişiklik meydana getirmemektedir. Federe meclisin kararında da belirtildiği gibi toplumlararası görüşmeler bundan sonrada devam edecektir. Bu görüşmelerin Kıbrıs Türk Cumhuriyeti tarafından kesilmesi diye bir şey söz konusu değildir. Keza BM Genel Sekreterinin gözetiminde yapılması beklenen Kipriyanu-Denktaş zirvesinden de vazgeçilmiş değildir. Nihayet, Kıbrıs Türk Cumhuriyeti meseleye barışçı bir çözüm bulma kararını da değiştirmemiş, aksine bu kararını bir kere daha belirtmiştir. Kıbrıs meselesinde şu anda değişen tek şey, Kipriyanu gibi Denktaş'ın da bir devlet başkanı statüsüne sahip olması ve dolayısıyla adil ve kalıcı bir çözüm için yapılacak müzakerelere eşitlik statüsü içinde oturmasıdır. Başka bir deyişle bundan böyle azınlıktaki toplum, hikâyesi sona ermekte ve eşit iki toplum gerçeği ortaya çıkmaktadır.

Şüphesiz bu bağımsızlık ilânı beraberinde bir takım güçlükleri de getirmektedir. Bunların başında Kıbrıs Rumlarının eşitlik prensibine karşı göstereceği tepkiler gelecektir. Otuz yıllık tecrübelerle rağmen,, Kıbrıs Rumlarının gerçekleri gördüğü söylenemez. Kıbrıs Türk Cumhuriyeti gerçeğini de tanımamakta inat edeceklerdir. Fakat sade Kıbrıs Rumları değil mesele ile alakalı herkesin kabul etmesi gereken husus Kıbrıs Türkü bir adım atmıştır ve adımdan da geri dönmeyecektir. Bu sebeple, Kıbrıs meselesi için bundan sonra kullanılacak yaklaşımlar bu yeni geminin üstüne oturtulmak zorundadır.

Kıbrıs Türkü bağımsızlık ilânı ile bir anlaşmazlık ortaya çıkarmamış, aksine çözümü kolaylaştıracak kapıyı aralamıştır.

Keza dost ve müttefiklerimizden de itiraz sesleri gelebilir, fakat bunlar 1975 Şubatındaki KTFD'nin kurulduğu zamankinden fazla olmayacaktır. Kaldı ki KTFD'nin

ilânı ile bağımsızlık ilânı arasında fazla bir fark mevcut değildir. İtiraz edenler meseleye bu açıdan bakmalıdırlar.

Kıbrıs Türk Cumhuriyetinin ilânı, yeni hükümetin görev arifesinde vukuu bulmuştur. Bu suretle Kıbrıs Türkü yeni hükümeti bir bağımsızlık ilânı meselesi ile karşı karşıya getirmemiş ve olmuş bitmiş bir durumu yeni hükümetin önüne koymuştur. Fakat, ortaya çıkacak güçlüklerin çözümünü de yeni hükümetin önüne bırakmıştır”¹⁸⁵⁵.

Gazetede ayrıca, Denktaş’ın KKTC’yi ilân etmekten başka çare kalmadığı şeklindeki sözlerine ve KKTC’nin ilânı arifesindeki gazeteci Altemur Kılıç ile Denktaş’ın röportajına yer verilmiştir¹⁸⁵⁶.

Tercüman gazetesindeki, makalelerde Rumların hedeflerinin Bizans’ı yeniden ihya etmek olduğuna işaret edilirken¹⁸⁵⁷ bir taraftan Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti’nin bir zaruretin sonucu olduğu vurgulanmıştır¹⁸⁵⁸.

Altemur Kılıç “Geç Kalan Karar” adlı makalesinde “Çözüm, bağımsızlık ilânı geç bile kalınmıştır. Eğer bu 1974 Temmuzunda Silahlı Kuvvetlerimizin gerçekleştirdiği çözüm ile yapılmış olsaydı, tepkileri Barış Harekâtı karşısında uluslararası alanda karşımıza yığılan tepkilerle birlikte şimdiye kadar çoktan eritilmiş olacaktı” yorumunu yaparak KKTC’nin ilânına geç bile kalındığını yazmıştır.

Altemur Kılıç makalesinde ayrıca Türkiye’ye yapılan dış baskılar olsa bile bu karardan asla vazgeçilemeyeceğini vurgulamış ve bağımsızlık ilânına tepkileri de şekli olarak değerlendirmekte tepkilere önem vermemektedir. Kılıç yazısında şöyle demektedir:

“1950’li yıllardan beri Türk dış politikasının ve dolayısıyla bütün siyasi hayatımızın başlıca odak noktasını ve huzursuzluğunu teşkil eden Kıbrıs meselesinin çözümü, bağımsız KKTC’nin ilan edilmesiyle nihayet gerçekleştirilebildi. Hatta bu çözüm çok geç kalmıştır! Bir defa gerçekleştirildikten sonra, bütün milletçe

¹⁸⁵⁵ Tercüman, 16 Kasım 1983, s.8

¹⁸⁵⁶ Altemur Kılıç’ın Rauf Denktaş ile görüşmesi 16 Kasım 1983’te Tercüman’da yayınlanmıştır. Bkz Tercüman, 16 Kasım 1983, s.6; Denktaş görüşmede bağımsızlığın Kıbrıs Türklerini tanınma yoluna çıkacağını ifade ederek şunları söylemiştir: “Hiç olmazsa dünyaya Kıbrıs’a baktığında bir meşru hükümet ve bir azınlık görmez. Bu “ meşru” hükümetin tanıttığı azınlık bir meşru hükümet görse dahi, bir de tanınmak isteyen hükümet olmuş bir halk ama tanınmayan bir görüp ve hesabını ona göre yapmaya başlar”.

¹⁸⁵⁷ Cemal ANADOL, “Rumların Hedefi Bizans’ı İhya Etmek”, Tercüman, 20 Kasım 1983, s.6.

¹⁸⁵⁸ Cemal ANADOL, “Tarihin Işığında Kıbrıs Dosyası: Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Bir Zaruretin Sonucudur”, Tercüman, 22 Kasım 1983, s. 6.

benimsenmesi ve etrafında kenetlenilmesi gerekli bir çözümdür. Hele dış baskılar altında geriye dönüş düşünülemez!

Milletlerin hayatında,, böyle uluslararası tepkilere, olumsuz bazı ihtimallere rağmen cesaretle alınması gerekli karar zamanları vardır. Kıbrıs Türk toplumu, içine düştüğü kişilik ve varlık bunalımından bir an evvel kurtulmak için bu kararı, her şeye rağmen almak zorundaydı ki Anavatan Türklüğü de , ödenecek fatura ne olursa olsun , hem uluslararası saygınlığı hem de kendi hayati menfaatleri açısından bu kararı benimsemek zorundadır. Herhalde şu veya bu şekilde içimizden bu konuda çatlak seslerin yükseltilmesinin konuyu yeni iç politika döneminin başına bir iç politika huzursuzluğunun ve dedikodusunun konusu yapmanın zamanı değildir.

...Bu kolay olmayacaktır. KKTC aleyhinde muazzam tepkiler, üzerimize gene baskılar olacaktır. Ama bir yerde, bir zamanda bunları göze almak zorunluydu!

Uluslararası ve özellikle büyük devletlerin tepkilerine gelince; Bunlar bizim için hiç de sürpriz teşkil etmedi. Bazı memleketler bu tepkileri şekli olarak yapmak zorundaydı.....

Milletçe Anavatan Türklüğü ve Kıbrıs Türklüğü ile birlikte geri dönülemez bir adım attık, daha doğrusu 24 Temmuz 1974'te attığımız adımı nihayet tamamladık. Kutlu olsun”¹⁸⁵⁹.

Milliyet gazetesi de KKTC'nin kuruluşunu desteklemiş bu konu ile ilgili kendi yorum ve yazılarına yer verdiği kadar, iç ve dış tepkileri, yabancı basının yorum ve haberlerini de yayınlamıştır. Milliyet, 16 Kasım günlü sayısında tüm sayfalarını komple KKTC'nin kuruluşuna ayırmış ve haberi ilk sayfadan “Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti kuruldu, KUTLU OLSUN” şeklinde vermiş, büyük bir Kıbrıs haritasını da yayınlamıştır¹⁸⁶⁰. Milliyet yazarları, bağımsızlığın ilânında çok farklı yorumlara yer vermiştir. Bazı yazarlar eleştirel bir tavır takınırken¹⁸⁶¹ bazıları da ilânın kaçınılmaz bir olgu olduğunu savunmuştur¹⁸⁶². O dönemdeki yazılarında Kıbrıs'ın bütünlüğünü savunan Mehmet Barlas, KTFD'nin tek taraflı bağımsızlık ilânınının Kıbrıs'ı sadece fikren değil resmen de ikiye böldüğünü iddia ederek “devlet statüsü çok taraflı anlaşmalarla oluşturulan topraklarda, bir bölüm vatandaşın ayrılarak tek taraflı

¹⁸⁵⁹ Altınur KILIÇ, “Geç Kalan Karar”, **Tercüman**, 20 Kasım 1983, s.7.

¹⁸⁶⁰ **Milliyet**, 16 Kasım 1983, s.1; Bkz. **EK III, Gazete 6**.

¹⁸⁶¹ Mehmet BARLAS, “Yeni bir Türk Devleti”, **Milliyet**, 16 Kasım 1983, s.1.

¹⁸⁶² Mehmet BARLAS, “Kıbrıs'ın Bütünlüğü”, **Milliyet**, 28 Mayıs 1983, s.1.

bağımsızlık ilân etmesinin, hem zor iş olduğu, hem de beraberinde pek çok siyasi ve diplomatik problem getireceğini” ifade etmiştir. Barlas, yeni devletin diplomatik tanınma sorunu yaşayacağını, uluslararası toplulukların bu tür tek taraflı bağımsızlık kararını kabul etmeyeceğini ifade ederek BM Güvenlik Konseyinin Kıbrıs Türklerine ambargoya kadar uzanabilecek tedbirler uygulayabileceğini, uluslararası baskıların bir bölümünde Kıbrıs Türklerinin yanında yer almak durumunda olan Türkiye’ye yönelik olacağına yer vermektedir. Gazeteci Barlas ayrıca, Kıbrıs sorununun 1974 müdahalesindeki kadar ciddi bir aşamayı yeniden yaşamaya başladığını ve bundan sonrasının çok zor ve problemlili olacağını iddiasında bulunmuştur¹⁸⁶³.

Barlas’ın KKTC’nin ilânı ile ilgili yorumlarına baktığımızda Özalıcı ve Amerikancı bir tutum sergilediğini, aynı zamanda Turgut Özal’ın bağımsızlık ilânına ilk etapta gösterdiği tepkiyi aynen yansıttığını söyleyebiliriz.

Mehmet Barlas, bağımsızlık ilânından önceki yazılarında da Kıbrıs’ın bütünlüğüne yer vermekte, “Türkiye’nin KTFD’nin bağımsızlığının ilan edilebileceği bir alternatifi, gündeme getirmesinin belki taktik açısından akılcı olacağı ancak uzun vadeli açıdan bu tür alternatifin, zaten kronikleşen Kıbrıs sorununun Türk dış ve iç politikasına yansıyan problemlerini arttıracak olduğunu iddia etmekteydi.

Barlas, BM Genel Kurul kararı sonrasındaki KKTC’nin ilân edileceği açıklamaları karşısında da, “Kıbrıs’ın bütünlüğü ve iki toplumun barış içinde bir arada yaşamasını sağlayacak görüşme yollarının kapatılmaması gerekir, Türkiye’nin dış politikası dolayısıyla iç politikasının gündeminde, Kıbrıs önemli bir bunalım olarak gelmemelidir”¹⁸⁶⁴ diyerek Kuzey Kıbrıs’ta bağımsızlık ilânına karşı çıkmıştı¹⁸⁶⁵.

Barlas’ın yorumunun aksine bazı gazeteciler de bağımsızlığı kaçınılmaz olgu, uygun bir zamanlama ve doğru bir karar olarak nitelendirilmiş¹⁸⁶⁶, Yunanlıların ve Rumların Türk müdahalesinden sonra sürdürdükleri uzlaşmaz tutumunun, enosis amacının Kıbrıs Türklerini bağımsızlık ilân etmek mecburiyetinde bıraktığını savunmuştur¹⁸⁶⁷. Bazı yorumlarda ise Akdeniz’in doğusunda çok stratejik bir bölgede yer alan KKTC’nin bölgesel sorunların yanı sıra uluslararası bazı anlaşmazlıklarda

¹⁸⁶³ M. BARLAS, “Yeni bir Türk Devleti”, **Milliyet**, 16 Kasım 1983, s.1.

¹⁸⁶⁴ M. BARLAS, “Kıbrıs’ın Bütünlüğü”, **Milliyet**, 28 Mayıs 1983, s.1.

¹⁸⁶⁵ Aynı yer.

¹⁸⁶⁶ Teoman EREL, “Kaçınılmaz Olgu”, **Milliyet**, 16 Kasım 1983, s.11.

¹⁸⁶⁷ Metin TOKER, “Nedeni Yunanlılardır”, **Milliyet**, 16 Kasım 1983, s.11; İsmail SOYSAL, “Ustaca Zamanlama”, **Milliyet**, 16 Kasım 1983, s.11.

dünya gündeminde ilk sırayı alacağı ve Türkiye'nin süreklilik arz eden, tutarlı bir dış politika izlemesi üzerinde durulmuştur¹⁸⁶⁸.

Güneş gazetesi de KKTC'nin kuruluşunu 16 Kasım'daki manşetinden “Mutlu Son”, “ Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Kuruldu” şeklinde nitelendirerek şu şekilde haber vermiştir. Gazete, “*Denktaş, “Beyaz İhtilâli” köy köy hoparlörlerle vatandaşları Meclis önünde toplanmaya çağırarak başlattı. Bildiriler verildi, imzalar toplandı ve Kıbrıs Türklerinin coşkulu gösterileri arasında, bağımsızlık oy birliğiyle kabul edildi*” şeklinde ifade etmiştir. Gazetenin bu tarihi olayı beyaz ihtilâl olarak nitelendirmesi ise gerçekten ilgi çekicidir. Gazete de yer alan bir yorumda, KKTC'nin ilânıyla birlikte, Türkiye'nin uluslararası ilişkilerdeki bütün zorluklarıyla bir “Kıbrıs bunalımının yer aldığı” ifade edilerek Türk devletinin bağımsızlık bildirisinde açıklandığı gibi Adada iki devlete dayalı bir federal devletin kurulması aşamasına etkili bir şekilde katkıda bulunması arzulanmıştır¹⁸⁶⁹.

Ekonomi gazetesi olarak da bilenen Türkiye basınından Dünya gazetesi de, cumhuriyetin ilânını “Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Kutlu Olsun” başlıklarıyla vermiş Kıbrıs sorununa barışçı bir çözüm bulunmasını amaçlayan ve 1968 yılından beri sonuçsuz kalan toplumlararası görüşmelerin, Yunanistan'ın ve Kıbrıs Rum Yönetimi tarafından sürekli çıkmaza sürüklenerek uluslararası alanda Kıbrıs Türk toplumu aleyhine yürütülen siyasal ve ekonomik ambargonun, Kıbrıs Türklerini tarihi kararı almaya zorladığını bildirmiştir¹⁸⁷⁰. Bağımsızlık ilânı, bu gazete tarafından bekleniyordu ve bununla ilgili olarak da “KTFD'nin bağımsızlığının ilân etmesi olayları yakından izleyenleri şaşırtmamalıdır” yorumu bile yapılmıştı¹⁸⁷¹. Dünya, 16 Kasım'da okurlarına “KKTC Özel Eki” vererek konuya olan ilgisini ortaya koymuş , Türk halkının Kıbrıs ile ilgili daha fazla bilgi sahibi olmasını amaçlamıştır. Gazetenin bu ekinde KKTC'nin ekonomik sorunları, tarihçesi, Kıbrıs sorunu gibi her konuda makale, yazı yer almıştır.

Daha çok magazin haberlerini yayınlayan ve magazin basını olarak bilinen Tan gazetesi de üçüncü sayfasını komple Kuzey Kıbrıs'ta yaşanan gelişmelere ayırmış ve büyük puntolarla manşetten “Rumların uzlaşmaz tutumu sonucu Kıbrıs'ta bağımsız Kıbrıs Türk Devleti kuruldu” şeklinde bir başlıkla tepkisini yansıtmış ve devletin

¹⁸⁶⁸ Özer YELÇE, “ Dış Politikada Tutarlılık Gerekliyor”, **Milliyet**, 16 Kasım 1983, s.11.

¹⁸⁶⁹ Güneri CİVAOĞLU, “ Bağımsız Bir Kıbrıs'ın Düşündürdüğü”, **Güneş**, 16 Kasım 1983, s.1, 8; **Kıbrıs Postası**, 20 Kasım 1983, s.3.

¹⁸⁷⁰ **Dünya**, 16 Kasım 1983, s.1; Dünya gazetesinin manşeti için bkz. **EK III, Gazete 8**.

¹⁸⁷¹ H.ÜLMAN, “ Beklenen Oldu!”, **Dünya**, 16 Kasım 1983, s.1.

kurulma nedenini Yunanistan'ın, Kıbrıs Rumlarının olumsuz tavrına, Kıbrıs sorununa barışçı bir çözüm bulunmasını amaçlayan toplumlararası görüşmelerin sonuçsuz kalmasına bağlamıştır¹⁸⁷².

Gazetenin yorumunda Rumların 20 yıl süren çirkin oyunları sonunda Türk toplumunun 1975'te kendi kendini yönetme zorunluluğu ile federal bir birliğin oluşturulmasına öncülük etmek amacıyla Federe devlet adını ve statüsünü benimsediğine 1977 yılında da iki toplum liderince iki toplumlu, iki kesimli bir federasyonun ortak amaç olarak edildiğine yer verilmiştir. Yorum da, Türk toplumunun federasyona ulaşabilmek için her türlü yapıcı girişimlerinin Yunanistan ve Kıbrıs Rumları tarafından ortadan kaldırılması üzerine KKTC'nin ilânının kaçınılmaz olduğu vurgulanmıştır¹⁸⁷³. Görüldüğü gibi Türk basınından Tan gazetesi de Cumhuriyetin kuruluşunun gerekçesini Rumların uzlaşmaz federasyona yanaşmamasına, uzlaşmazlığına bağlamıştır.

Günaydın ise, kararı açıklarken “Ankara Denктаş'ın yanında yer aldı”, Tarihi Karar”, “Yaşasın Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti”, “Türk Hükümeti bağımsızlık ilanından sonra 8.5 saat sonra Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetini tanıdığını dünyaya açıkladı” başlıklarıyla duyurmuştur. Kıbrıs Türk Meclisinde alınan kararın imzalı metnini tıpkı Kıbrıs Türk basını gibi ilk sayfasında yayınlamak, Ankara'nın Kıbrıs Türklerine desteğine büyük ölçüde yer vermiştir¹⁸⁷⁴.

Günaydın, ilk sayfasında Türkiye'nin desteğine dikkat çekerken, “Bağımsız Kıbrıs Türk Devleti ilân edildi” başlığıyla “Rauf Denктаş'ın, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin ilânından sonra yaptığı konuşmada, Rumları herhangi bir askeri davranışta bulunmamaları için uyardığını kamuoyuna duyurmaktadır¹⁸⁷⁵. Gazete Rum basınının tepkisine de geniş ölçüde yer vermiş ve Rum basınına karşı Kıbrıs Türklerini savunmuştur¹⁸⁷⁶.

Türkiye de sadece ulusal gazeteler değil yerel gazeteler de KKTC'nin ilânına büyük destek vermiştir. İzmir basınından Yeni Asır, KKTC'nin ilânını coşkulu bir şekilde yansıtmış ve bu konuya çok geniş yer vermiştir. Büyük puntolarla tüm Ege

¹⁸⁷² Tan, 16 Kasım 1983, s.3.

¹⁸⁷³ “Kutlu Olsun”, Tan, 16 Kasım 1983, s.3.

¹⁸⁷⁴ Günaydın, 16 Kasım 1983, s.1; Reşat AKAR, “Bağımsız Devlet Nasıl İlân Edildi”, Günaydın, 16 Kasım 1983, s.7.

¹⁸⁷⁵ Günaydın, 16 Kasım 1983, s.3.

¹⁸⁷⁶ Günaydın, 17-18 Kasım 1983, s.3.

Bölgesi halkına “Yavru vatan “Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti adıyla bağımsızlığını ilân etti”, “Akdeniz’de ikinci ay-yıldız”¹⁸⁷⁷, “ Türk Kıbrıs için büyük gün”¹⁸⁷⁸ şeklinde duyurmuştur. Ayrıca KKTC’nin haritasını ve Akdeniz’de bir Türk bayrağı vererek görsel olarak ta Akdeniz’de Kıbrıs adasında bir Kıbrıs Türk Devletinin kurulduğunu yansıtmıştır¹⁸⁷⁹. Yeni Asır, KTFD’nin kısaca KKTC adıyla bağımsızlığını ilân etmesini, adanın bir daha birleşmez bir şekilde ikiye bölünmesi anlamına gelmediğini, aksine Kıbrıs Rum yönetiminin aklını başına toplamasına yardım edecek bir adım niteliği taşıdığı şeklinde değerlendirmiştir¹⁸⁸⁰.

Dünya, Milliyet ve Tercüman da KKTC’nin ilânı beklenen bir gelişme olarak değerlendirilirken Yeni Asır’da bu şekilde değerlendirilmemiş ve “beklenen oldu diyemeyiz” yorumuna yer verilmiş ve bu aşamada Kıbrıs Türk yönetiminin, bağımsızlık ilânı ile ilgili süreci, Rum tarafını masaya oturtmak için müeyyide olarak kullanmasının beklendiğini ifade etmiş ve yorumunda şöyle demiştir: “Bağımsızlık ilânı ile ilgili halk oylaması kararı, hem dönüşü olmayan yolda ilerlediğini Rumlara ve dünyaya hissettirecek, hem de görüşme masasına oturmak için son çağrı yerine geçecekti. Ama bu olmadı, meclisten referandum kararı yerine Meclis kararı çıktı”¹⁸⁸¹.

Sedat Simavi’nin gazetesi Hürriyet de tıpkı diğer gazeteler gibi tarihi olaya geniş yer vermiş ve 15 Kasım 1983 gününü “gurur günü” olarak nitelendirmiş ve KKTC’nin kuruluşunu “GURUR GÜNÜ”, “Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti, dün saat 09.33’te doğdu” başlıklarıyla manşetten duyurmuştur¹⁸⁸².

Hürriyet, bağımsızlık ilânından önce de Kıbrıs Türklerinin dünyaya tanıtılmasını sağlamak amacıyla Kıbrıs Türk Tanıtma Vakfı’nın kurulmasına öncülük etmiş ve Sedat Simavi belli bir oranda da maddi yardımda bulunmuştu¹⁸⁸³. Gazetenin yazarlarından Mehmet Ali Kışlalı, KKTC’nin kuruluşu ile ilgili bir yorumunda yeni kurulan Türk Devleti’nin güneydeki Rum kesimi ile federasyon içinde birleşme amacıyla olduğunu ifade ederek federasyonun kurulmasını desteklemiştir.

¹⁸⁷⁷ Yeni Asır, 16 Kasım 1983, s.1.

¹⁸⁷⁸ Yeni Asır, 16 Kasım 1983, s.5.

¹⁸⁷⁹ Yeni Asır, 16 Kasım 1983, s.1; Gazetenin manşeti için bkz. **EK III, Gazete 5.**

¹⁸⁸⁰ Aynı yer.

¹⁸⁸¹ Güngör MENGİ, “ Şimdi Onlar Düşünsün!”, Yeni Asır, 16 Kasım 1983, s.1.

¹⁸⁸² Hürriyet, 16 Kasım 1983, s.1; Gazete için bkz. **EK III, Gazete 9.**

¹⁸⁸³ Vakfın kurulması için bkz. **Halkın Sesi**, 17 Ekim 1983, s.1; **Bozkurt**, 17 Ekim 1983, s.1; **Birlik** 17 Ekim 1983, s.2; **Tercüman**, 17 Ekim 1983, s.4; **Kıbrıs Postası**, 17 Ekim 1983, s.2; Sedat Simavi Kıbrıs’la o kadar çok özdeşleşmiştir ki KKTC’de bugün kendi adını taşıyan bir cadde bile yer almaktadır.

Kışlalı,Türkiye'nin dış politikasında Kıbrıs konusunda büyük değişiklik olmayacağını da savunmuştur¹⁸⁸⁴.

Türkiye basınında ayrıca bağımsızlık ilânının uluslararası alanda önemli tepkiler yaratacağı konusu çok fazla gündeme getirilmiştir. Haluk Ülman KKTC'nin kuruluşundan bir gün sonraki bir yorumunda, Yunanistan'ın ve Rumların, onların dünyadaki destekleyicilerinin bağımsızlığı Türk kesiminin Türkiye'ye bağlanmasına, adanın bölünmesine doğru atılmış bir adım olarak görüp göstermek isteyeceklerine ve uluslararası forumlarda Türkiye'yi kınayan, önlemler almaya çağırarak kararlar çıkarmaya çalışacaklarına ve baskı yapacaklarına dikkat çekmiştir¹⁸⁸⁵. Ülman yorumunda Ege'de Türk-Yunan ilişkilerinin yeni bir gerginlik dönemine girebileceği üzerinde de durmuştur¹⁸⁸⁶.

2) KKTC'nin İlânının Kıbrıs Türklerini Uluslararası Forumlarda Güç Duruma Düşürebileceği Konusunda Basının Tutumu

Türkiye basınında KKTC'nin ilânının Türkiye'yi uluslararası forumlarda güç duruma düşürebileceği yönünde yorumlar da yapılmıştır.

Tercüman gazetesinden Nazlı Ilıcak yorumunda bağımsızlık ilânının Türkiye'yi milletlerarası forumlarda güç duruma düşüreceğini Rumların ve Yunan hükümetinin, Türkiye aleyhindeki çalışmalarını hızlandıracağını ve Rum lobilerinin etkisiyle ABD'nin ve AET'nin Türkiye'ye yapacağı ekonomik ve askeri yardımı olumsuz etkileyeceği üzerinde durmuştur¹⁸⁸⁷. Ilıcak, ayrıca "*T.C. eğer haklıysa, bütün tepkilere göğüs gerebilecek güçtedir. Halli zor bir mesele devralan Özal hükümetinin hadiseyi akılcı yollardan çözmeye çalışacağına, batılı dostlarımızı ikna ederek, onlarla ilişkilerimizi yumuşak tutacağına inanıyoruz*"¹⁸⁸⁸ şeklinde düşüncelerini ifade etmiştir.

Mehmet Ali Birand da KKTC'nin ilânını "...herhalde bundan daha zamansız bir adım görülmemiştir" şeklinde nitelendirerek Amerikan Kongresinin Türkiye'ye yapacağı yardımı etkileyeceğini, bunun da Türkiye'nin son derece önem verdiği, bakanlar düzeyinde girişimler yaptığı projelerin sonuçlandırılmasına engel olabileceğini, Türkiye ekonomisini daha kötü yönde etkileyeceğini ifade etmiştir.

¹⁸⁸⁴ Mehmet Ali KİŞLALI, "Olmaz, Olmaz Derken", **Hürriyet**, 16 Kasım 1983, s.13.

¹⁸⁸⁵ H. ÜLMAN, "Ege'de Sular Isınacak", **Hürriyet**, 16 Kasım 1983, s.13.

¹⁸⁸⁶ Aynı yer.

¹⁸⁸⁷ Nazlı ILICAK, "Dünden Bugüne Kıbrıs", **Tercüman**, 16 Kasım 1983, s. 1, 10; **Birlik**, 18 Kasım 1983, s.7.

¹⁸⁸⁸ Nazlı ILICAK, "Dünden Bugüne Kıbrıs", **Tercüman**, 16 Kasım 1983, s. 1, 10; **Birlik**, 18 Kasım 1983, s.7.

Birand, Amerikan yardımı ile KKTC'nin ilânı arasında bağlantı kurarak “*Türkiye'nin ekonomisini daha kötü yönde etkileyecek karar, böyle nasıl acele alınabilir?*” şeklinde KKTC'nin kuruluşuna karşı olumsuz bir tepki göstermiştir. Makalesinde konuya Amerikancı bir yaklaşım içinde ve bu devletin tepkileri açısından yaklaşan Birand, kararın Amerikan yönetimi için gerçekten sürpriz olduğunu ve Amerikalıların kendilerini en yakın gördükleri müttefikleri tarafından kandırılmış hissettiklerini ifade ederek, Rum lobilerinin de etkisiyle Amerikan Kongresi'nin Türkiye'ye askeri ve ekonomik ambargo uygulayacağını belirtmiş ve tepkisini “Hayret doğrusu, bazen kendimizi gerçekten dünyada tek başımıza yaşıyoruz gibi sanıyoruz” şeklinde yansıtmıştır¹⁸⁸⁹. Birand, günümüzde olduğu gibi o dönemde de Amerikancı bir yaklaşıma yer vermiştir. Günümüzde de Karen Fogg'un kiralık yazarlığını yaparak Rauf Denктаş aleyhine gerek Türkiye'de gerekse KKTC'de propaganda yapılmıştır.

Birant'ın bu yazısı, Kıbrıs Türk basınında tepkiyle karşılanmış ve Kıbrıs Postası gazetesi yazarlarından Erten Kasımoğlu “Böyle Şey Olmazmış!..” başlıklı yazısıyla Mehmet Ali Birant'ı şu şekilde eleştirmiştir; “*..Bağımsız Türk Devleti ilânı ile ilgili son altı aydır Kuzey Kıbrıs'ta oluşan kamuoyu ve bu yönde yapılan çalışmalardan; bırakın yabancılardan, Türkiye basınının “iddialı isimleri bile” tınmamışlardır. Ya da tınmış olsalar bile, altı aydır çalkalanan Kuzey Kıbrıs kamuoyunu pek ciddiye almama hatasını işledikleri çıkmış oluyor ortaya. “Ne demek” Olmaz böyle şey?... Bal gibi olurmuş işte*”.

Bu iş olmuştur. Bu iş bir gecelik iş de değildir. Ve Denктаş bu işi tek başına yapmış değildir. Bağımsızlık kararı Kuzey Kıbrıs Türk halkının kararıdır. Tamam mı Mehmet Ali kardeşim. Sen Washington'dakilere bunu anlatıver. Çünkü Kıbrıs Türk halkı kendine kişilik kazandıran bağımsızlık bayrağını ABD'nin ipiyle çekmiş değildir”¹⁸⁹⁰.

Uğur Mumcu ise Kıbrıs olaylarına daha farklı açıdan bakarak, “Kıbrıs Türk Federe Devleti'nin Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyet adıyla bağımsız bir devlet olduğunu ilân etmesini 1974 yazındaki Kıbrıs Barış Harekâtı'ndan sonra oluşan fiili durumun hukuksallaşması ve siyasal kimliğe bürünmesi olarak değerlendirmiş bu gelişmenin şaşılacak bir yanı olmadığını, tek bilinmeyen yanının bağımsızlığın ne zaman ilân

¹⁸⁸⁹ Mehmet Ali BİRAND, “Böyle Şey Olmazmış!”, **Milliyet**, 17 Kasım 1983, s. 5.

¹⁸⁹⁰ **Kıbrıs Postası**, 19 Kasım 1983, s.2.

edileceği konusu olduğunu vurgulamıřtır¹⁸⁹¹. Mumcu, Kıbrıs'ın olağanüstü stratejik öneme sahip olması, Ortadoğu olaylarının ve Kıbrıs'ın bağımsızlığını ilan etmesinin hiç şüphesiz uluslararası gelişmelerde yeni sorunlar doğuracağını ve bu sorunların da Türkiye'nin iç ve dış siyasetine yansyacağını ve olayların bundan sonraki yanının da bu gerginliklerden kaynaklanacağını belirterek Kıbrıs sorununu sadece Kıbrıs ile ilgili bir sorun olarak değil de “Kıbrıs olayını Türkiye'yi kuşatan siyasal koşullardan biri olarak görmekte yarar vardır” diyordu. Makalesinde ayrıca Türkiye'nin, Kıbrıs sorunu nedeniyle yeniden yalnızlığa itilme tehlikesinin eşiğinde olduğunu ve bu yeni gerginliğin yaratacağı sorunlara karşı iç siyasette yumuşak ve barışçı bir ortamın yaratılmasının yaşamsal önemde bir zorunluluk sayılabileceğini vurguluyordu¹⁸⁹².

Türk basınında KKTC'nin kuruluşunun geç kalınmış bir karar olduğu, aslında daha önceki yıllarda ilân edilmesinin gerekliliğine yer veren makaleler çok fazladır. Türkiye basınının geneline baktığımızda bu konuda hem fikir olduklarını görmekteyiz.

Necati Zincirkıran, “Düdüklü Tencere” adlı köşesinde bu konuya farklı yaklaşarak bağımsızlık karının çok geciktirilmış olmasının başlıca sorumlularının Türkiye'nin müttefikleri olduğuna işaret etmekte¹⁸⁹³ ve büyük olasılıkla Amerika'nın tutumunu göstermektedir.

KKTC'nin kuruluşunu dünyaya ilân etmede toplu iletişim araçlarından TRT'nin de çok önemli bir rolü olmuştur. TRT, KKTC'nin ilânını ilk haber olarak vererek geniş biçimde duyurmuştu. Ayrıca KKTC'deki Bayrak Radyo ve Televizyonu da başarılı yayınlar yaparak KKTC'nin ilzanını ve tepkilerini duyurmuřtur¹⁸⁹⁴.

¹⁸⁹¹ Uğur MUMCU, “Bağımsızlık”, *Cumhuriyet*, 16 Kasım 1983, s. 1.

¹⁸⁹² Aynı yer.

¹⁸⁹³ Necati ZİNCİRKIRAN, “Daha Güzel Günlere Doğru...”, *Günaydın*, 16 Kasım 1983, s.2 ; *Birlik*, 18 Kasım 1983, s.6.

¹⁸⁹⁴ Saffet SOYKAL, “Bravo TRT, Bravo BRT”, *Halkın Sesi*, 23 Kasım 1983, s.4.

ONUNCU BÖLÜM

TÜRK BASININA GÖRE KKTC’NİN KURULUŞUNUN DÜNYA KAMUOYUNDAKİ VE YABANCI BASINDAKİ TEPKİLERİ

A) KKTC’NİN KURULUŞUNA DÜNYA KAMUOYUNUN TEPKİLERİ

Kıbrıs Türklerinin bağımsızlıklarını ilân ederek Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti’ni kurmaları dünya ülkeleri tarafından tepkiyle karşılanmıştır¹⁸⁹⁵. Yapılan ilk resmi tepkiler de Türkiye’nin tanımayı geri alması üzerinde yoğunlaşmıştır¹⁸⁹⁶. Bu olumsuz tepkilerden yararlanan Yunanistan’da meseleyi milletlerarası düzeye getirme çabasına girmiştir¹⁸⁹⁷.

1) İngiltere’nin Tepkisi

İngiltere, KKTC’nin ilânına en sert tepki gösteren ülke olmuştur¹⁸⁹⁸. İngiltere’nin Yunanistan’dan daha fazla tepki göstermesi ve Kipriyanu ile işbirliğine giderek BM Güvenlik Konseyi’ni, Avrupa Konseyi’ni ve NATO’yu harekete geçirmeye çalışması Türk basınında çok eleştirilmiştir. Fahir Armaoğlu makalesinde İngiltere’nin Yunanistan’dan daha fazla bu duruma tepki göstermesini ve girişimlerini “Haçlı seferi zihniyeti yaratmaya çalışması” olarak nitelendirmiş ve İngiltere’nin uluslararası kuruluşları faaliyete geçirmesini “bu halde Kıbrıs Türkü bağımsızlık ilân etmemiş de sanki İngiltere adasından bir parça koparmış almış gibi” şeklinde eleştirmiştir¹⁸⁹⁹.

İstanbul Kıbrıs Kültür Derneği Başkanı Derviş Manizade de KKTC’nin ilânına Yunanistan’dan çok İngiltere’nin karşı çıkmasını şaşkıncı, büyük politik hata, üzücü davranış olarak değerlendirmiş, “İngiltere’nin açıkça Rumlar lehine geliştirdiği bu yanlış politikanın da Türk-İngiliz dostluğuna gölge düşüreceğini”¹⁹⁰⁰ ifade etmiştir.

İngiltere, Yunanistan ve Kıbrıs Rum yönetiminin başvurusu üzerine olağanüstü olarak toplanan BM Güvenlik Konseyi talihsiz kararını 19 Kasım 1983’te aldı. İki gün süren konuşmalardan ve yapılan kulis çalışmalarından sonra alınan karar, ayrıca bir çok ülkenin tepkisi, KKTC’nin ilânında ne derece haklı olduğumuzu ortaya koymuştur¹⁹⁰¹.

¹⁸⁹⁵ Yankı, S.660 (21-37 Kasım 1983), s.19.

¹⁸⁹⁶ Fahir ARMAOĞLU, “Gelişmeler”, **Tercüman**, 18 Kasım 1983, s.1, 10.

¹⁸⁹⁷ Aynı yer.

¹⁸⁹⁸ Fahir ARMAOĞLU, “Uyuyan Güzel İngiltere”, **Tercüman**, 17 Kasım 1983, s.1, 10; **Tercüman**, 22 Kasım 1983, s.34; Derviş MANİZEDE, “İngiltere’nin Günahı”, **Tercüman**, 23 Kasım 1983, s.2.

¹⁸⁹⁹ F. ARMAOĞLU, “Uyuyan Güzel İngiltere”, **Tercüman**, 17 Kasım 1983, s.1.

¹⁹⁰⁰ D. MANİZEDE, “İngiltere’nin Günahı”, **Tercüman**, 23 Kasım 1983, s.2.

¹⁹⁰¹ Sabahattin İSMAİL, “Yazıklar Olsun”, **Söz**, 20 Kasım 1983, s.3.

İngiliz Dışişleri Bakanlığı ilk etapta KKTC'nin ilân edildiği gün bir açıklama yaparak Londra'nın sadece Kipriyanu tarafından temsil edilen Kıbrıs Devletini tanıdığını, Kıbrıs Türklerinin bağımsızlık ilân etmelerinin 1960 tarihli Garanti anlaşmalarına aykırı olduğunu, bu davranışın Kıbrıs sorununa çözüm bulunmasını daha zorlaştıracağını ifade etmiştir¹⁹⁰². İngiltere Başbakanı Margaret Thatcher, Cumhurbaşkanı Kenan Evren'e mesaj göndererek Türkiye'nin Kıbrıs Türk Devletini tanımamasını, bağımsızlık kararını geri almasını istemiş¹⁹⁰³, Dışişleri Bakanı Sir Geoffrey Howe ise Avam Kamarasında yaptığı konuşmada, bağımsızlık ilânının üzüntü verici olduğunu ve hükümetinin bu gelişmeleri kınadığını ifade etmiştir¹⁹⁰⁴. Dışişleri Bakanı bağımsızlık ilanının 1960 anlaşmalarına aykırı olduğunu söylemek suretiyle Rum tezine destek olmuştur¹⁹⁰⁵. İngiltere'de hükümetin yanı sıra muhalefet partisi de Kıbrıs Türklerinin girişimlerini kınadıklarını ifade etmiştir¹⁹⁰⁶.

İngiltere, Yunanistan ve Kıbrıs Rum yönetimi ile birlikte KKTC'nin ilânından hemen sonra BM Güvenlik Konseyi'ne başvurarak bağımsızlık ilânının tanınmamasını istemiş ve bununla ilgili de Güvenlik Konseyi'ne bir karar tasarısı sunmuştur. Güvenlik Konseyi de 17 Kasım 1983'te toplanıp bu karar tasarısını müzakere ederek 18 Kasım 1983'te 541 sayılı karar olarak kabul etmiştir. Bu kararda KKTC'nin bağımsızlık ilânına ait kararın hukuken geçersiz sayılıp geri alınması ve bütün devletlerden, Kıbrıs Cumhuriyeti'nden başka bir devleti tanınamaları isteniyordu¹⁹⁰⁷. Güvenlik Konseyi, KKTC'nin kuruluşunun 1960 garanti anlaşmasına uygun olmadığını ve durumun fenalaşmasına neden açacağını belirtmiş ve ilânı da kınamıştır. Bütün ülkeleri Kıbrıs Cumhuriyeti'nin toprak bütünlüğüne, egemenlik, bağımsızlık ve bağlantısızlığına saygı göstermeye çalışmıştır.

Güvenlik Konseyi'nin Kıbrıs Türk Cumhuriyetinin bağımsızlığını hukuken geçersiz sayması ise, hukuki bir karar değil, siyasi bir karardır. Çünkü, Güvenlik

¹⁹⁰² **Cumhuriyet**, 16 Kasım 1983, s.11; **Milliyet**, 16 Kasım 1983, s.3; **Hürriyet**, 16 Kasım 1983, s.1; **Günaydın**, 16 Kasım 1983, s. 2; **Güneş**, 16 Kasım 1983, s.5; **Tan**, 16 Kasım 1983, s.3.

¹⁹⁰³ **Cumhuriyet**, 16 Kasım 1983, s.11; **Milliyet**, 17 Kasım 1983, s.6.

¹⁹⁰⁴ **Cumhuriyet**, 16 Kasım 1983, s.11; **Milliyet**, 16 Kasım 1983, s.4.

¹⁹⁰⁵ F. ARMAOĞLU, "Uyuyan Güzel İngiltere", **Tercüman**, 17 Kasım 1983, s.1.

¹⁹⁰⁶ **Cumhuriyet**, 16 Kasım 1983, s.11; **Milliyet**, 16 Kasım 1983, s.4.

¹⁹⁰⁷ **Tercüman**, 20 Kasım 1983, s.10; **Kıbrıs Postası**, 17 Kasım 1983, s.2; Sabahattin İSMAİL, "İngiltere'nin Tavrı ve KKTC", **Söz**, 22 Kasım 1983, s.4 ; Numan Ali LEVET, "Yankılar Üzerine", **Birlik**, 18 Kasım 1983, s.4.

Konseyi, bu karar geçersizdir demekle, hukuki bir meselede yetkilerini aşmış yine devletlerin egemenlik haklarına müdahalede bulunmuş olmaktadır¹⁹⁰⁸.

O yıllardaki Lübnan bunalımı nedeniyle Kıbrıs Rum kesimindeki askeri üsler, Larnaka deniz ve hava limanları, Kıbrıs Rum Yönetimi lideri Kipriyanu tarafından hem İngiltere'nin hem de ABD'nin kullanımına verilmişti¹⁹⁰⁹. Dolayısıyla İngiltere'nin KKTC'nin ilânına karşı göstermiş olduğu sert tepki bununla da ilişkilendirilebileceği gibi, geçmişten gelen politikalarıyla da değerlendirilebilir. İngiltere geçmişten beri Kıbrıs konusunda Kıbrıs Türklerinin ve Türkiye'nin aleyhine davranmıştır¹⁹¹⁰. BM dünya örgütünü de kendi kararlarıyla halkların hakları üzerine baskı oluşturmaya yöneltmiştir¹⁹¹¹.

İngiltere, KKTC ilânına sessiz kalırsa, Rum yönetiminin üslerine karşı tedbir alacağından adadaki İngiliz varlık ve etkinliğinin tehlikeye gireceğinden korkmuştur. Nedeni ne olursa olsun İngiltere'nin bu tavrı Kıbrıs Türk halkına açık bir saldırıdır¹⁹¹².

a) İngiliz Basınının Tepkisi

Bağımsızlık kararı dünya basınında birinci sırada yer almıştır. İngiltere BBC radyosu kararı 1974 Kıbrıs Barış Harekâtından bu yana adada en büyük gerginlik yaratan bir karar olarak nitelendirmiştir¹⁹¹³. BBC ayrıca Türk- Rum sınırının kapatıldığını bildirmiştir¹⁹¹⁴.

KKTC'nin ilânı İngiliz basınında geniş yankılara yol açmış ve bütün gazeteler bu konuda haberleri birinci sayfasının manşetlerinde duyururken, ayıca yorumlar ve başyazılar da yayınlamıştır¹⁹¹⁵. KKTC'nin ilânı 16 Kasım 1983 tarihli İngiliz basınında siyasi tepkilere göre daha ılımlı olmuştur. Gazetelerin başyazılarında alınan karar ve Türkiye'nin yeni devleti tanıması kınanmıştır¹⁹¹⁶.

İngiliz basını kararı bir oldu bitti olarak nitelendirirken yapılacak fazla bir şey bulunmadığını da yazmıştır¹⁹¹⁷. İngiliz The Financial Times gazetesi bağımsızlık ilânının hem gayri meşru, hem de akıl dışı bir karar olduğunu ileri sürmüştür. Gazete

¹⁹⁰⁸ Fahir ARMAOĞLU, "Karardan Sonra", **Tercüman**, 20 Kasım 1983, s.1,10.

¹⁹⁰⁹ S. İSMAL, "İngiltere'nin Tavrı ve KKTC'nin Kuruluşu", **Söz**, 22 Kasım 1983, s.4.

¹⁹¹⁰ F.ARMAOĞLU, "Uyuyan Güzel İngiltere", **Tercüman**, 17 Kasım 1983, s.1; Şener LEVENT, ABD ve İngiltere'ye Dikkat!", **Kıbrıs Postası**, 15 Kasım 1983, s.3.

¹⁹¹¹ "Bu Cumhuriyet Yaşayacak", **Kıbrıs Postası**, 20 Kasım 1983, s.1.

¹⁹¹² S. İSMAL, "İngiltere'nin Tavrı ve KKTC'nin Kuruluşu", **Söz**, 22 Kasım 1983, s.4.

¹⁹¹³ **Tercüman**, 16 Kasım 1983, s.10; **Cumhuriyet**, 16 Kasım 1983, s.11.

¹⁹¹⁴ **Kıbrıs Postası**, 15 Kasım 1983, s.2.

¹⁹¹⁵ **Milliyet**, 17 Kasım 1983, s.6.

¹⁹¹⁶ **Cumhuriyet**, 17 Kasım 1983, s.11; **Bozkurt**, 17 Kasım 1983, s.1.

¹⁹¹⁷ **Dünya**, 17 Kasım 1983, s.7; **Bozkurt**, 17 Kasım 1983, s.1.

“Karar akılcı değildir. Çünkü adadaki gerginliği artıracaktır, gayri meşrudur. Çünkü adanın, İngiltere’ye karşı bağımsızlığını öngören milletlerarası 1960 anlaşmalarına ters düşmektedir” diye yazmıştır¹⁹¹⁸.

The Times gazetesi ise “Kuzey Kıbrıs’ın bağımsızlığının, Türkiye’den de bağımsız olacağı yolundaki bazı Kıbrıslı Türk politikacılarının iddialarının doğru olmadığını” yazmış “Kuzey Kıbrıs’ın bugün dünden de daha fazla Türkiye’nin adadaki askeri birliklerinin korunmasına ve mali yardımına ihtiyacı vardır” demiştir¹⁹¹⁹. The Times, başka bir yorumunda 1960 anlaşmalarının “ölü bir mektup” olduğunu yazarken Güvenlik Konseyi’nin alacağı kararların fiili durumu değiştirmeyeceğini, yeni kurulan devletin Türkiye ve sayısı kısıtlı birkaç Müslüman ülkesinden başka ülke tarafından tanınmayacağını, gösterilen ilk tepkilerden sonra, uslararası ortamın yeniden iki toplum arasında ortak noktalar bulmaya çalışacağını yazarak, “Kıbrıslı Rumlar, Türklerin dostluk ifadelerini ve federasyon kurma yolundaki isteklerinin ciddi olduğuna ikna edilmişlerdir. Kıbrıslı Türkler ise söylediklerinde samimi olduklarını kanıtlayacak şekilde davranmalıdırlar”¹⁹²⁰ yorumunu yapmıştır. The Times’in Atina muhabirinin haberine göre de Kıbrıslı Türklerin daha önceden önerdiği piramit yönetimini reddeden Rumların şimdi kademeli federasyona yanaşabilecekleri yazılmıştır¹⁹²¹. Times gazetesi başka bir haberinde de İngiltere’nin oynadığı rolü üzücü olarak nitelendirmiştir¹⁹²².

Financial Times gazetesi ise İngiliz gazeteleri arasında en sert tutumu takınan olmuş, “Kıbrıs’ta yasa dışı davranış” başlıklı yorumunda bağımsızlık ilânını sert bir şekilde eleştirmiş ve kınamıştır¹⁹²³. Kararın 1960 anayasasına ters düştüğünü ifade etmiştir. Gazete bununla birlikte bu kararın alınışında Denктаş’la birlikte Mili Güvenlik Konseyi ve Turgut Özal’ın görüş birliğinde olduklarını ileri sürerek “ne kadar kınarsak kınayalım görünürde bu kararı değiştirmenin yolu yok” demiştir¹⁹²⁴. Financial Times verdiği tepkiler itibariyle İngiliz hükümetinin görüşlerini yansıtmıştır diyebiliriz.

¹⁹¹⁸ **Tercüman**, 16 Kasım 1983, s.10; **Bozkurt**, 17 Kasım 1983, s.1.

¹⁹¹⁹ **Tercüman**, 16 Kasım 1983, s.10.

¹⁹²⁰ **Cumhuriyet**, 17 Kasım 1983, s.11; **Milliyet**, 22 Kasım 1983, s.10; **Kıbrıs Postası**, 17 Kasım 1983, s.7; **Bozkurt**, 17 Kasım 1983, s.1.

¹⁹²¹ **Milliyet**, 22 Kasım 1983, s.10.

¹⁹²² **Bozkurt**, 24 Kasım 1983, s.1.

¹⁹²³ **Milliyet**, 17 Kasım 1983, s.7; **Cumhuriyet**, 17 Kasım 1983, s.11.

¹⁹²⁴ **Milliyet**, 17 Kasım 1983, s.7; **Cumhuriyet**, 17 Kasım 1983, s.11; **Kıbrıs Postası**, 17 Kasım 1983, s. ; **Dünya**, 17 Kasım 1983, s.7; **Halkın Sesi**, 17 Kasım 1983, s.1, 2.

İngiliz basınından muhafazakâr nitelikteki Daily Telegraph da bu kararın sadece adanın 1974 yılından bu yana bölünmüş olduğunu bir kez daha vurguladığını¹⁹²⁵, ne İngiltere'nin ne NATO'nun ne de başka bir ulusun bu “oldu bittiyi” değiştirecek gücünün olmadığını yazmıştır¹⁹²⁶. Liberal nitelikteki Guardian gazetesi ise “Denktaş tek başına gitmeye karar verdi” başlıklı yorumunda, alınan bağımsızlık kararının “bir anlamda her şeyi değiştirdiğini, ancak bir anlamda da hiçbir şeyi değiştirmedini” belirttikten sonra zaten 1960 antlaşmalarının hiçbir geçerliliğinin kalmamış olduğunu yazmıştır. Guardian yorumunda, Denktaş'ın görüşmelerin sürmesiyle ilgili demecine de yer vererek bundan sonraki gelişmelerde gerek Rum lideri Spiros Kipriyanu'nun gerekse Başbakan Papandreu'nun dönüşü olmayan aceleci adımlar atmamaları üzerinde durmuştur¹⁹²⁷. The Guardian yorumunda ayrıca İngiliz Hükümetini eleştirerek yıllarca Rumların Türklere uyguladığı haksız davranışlara sessiz kalındığını ifade ederek neden İngiltere'nin garantörlüğünü hatırlama ihtiyacı duyduğunu sormuştur¹⁹²⁸.

Yorkshire Post gazetesi ise 1974'te İngiltere'nin garantörlüğünü kullandığını ileri sürerek İngiliz hükümetini eleştirmiştir¹⁹²⁹. Ayrıca bütün sorumluluğun Rumlarla Yunanlılara ait olduğunu belirtmiş ve İngiliz Hükümetinin yapmacık sözlerine gerek yoktur” demiştir¹⁹³⁰.

2) Yunanistan'ın, Kıbrıs Rum Yönetiminin ve Basınının Tepkisi

a) Yunan Hükümetinin ve Kıbrıs Rum Hükümetinin Tepkisi

Yunanistan KKTC'nin ilânına çok sert tepki göstermiş ve bu kararı aynı gün kınamış ve asla kabul edilmeyeceğini belirtmiştir.

Yunanistan'ın Türkiye büyükelçisi, bağımsızlık ilânından hemen sonra Türkiye Dışişleri bakanlığına uğrayarak Yunanistan'ın bağımsızlık ilânını kınayan ve kabul edilemez olarak nitelendiren çok sert notasını iletmiştir. Notada, KKTC'nin kurulmasından Türkiye sorumlu tutulmuş ve tanıma kararı geri alınmadan Türkiye ile hiçbir zaman masaya oturulmayacağı açıklanmıştır¹⁹³¹. Yunanistan Başbakanı

¹⁹²⁵ **Milliyet**, 17 Kasım 1983, s.7; **Halkın Sesi**, 17 Kasım 1983, s.2.

¹⁹²⁶ **Kıbrıs Postası**, 17 Kasım 1983, s.7; **Dünya**, 17 Kasım 1983, s.7; **Hürriyet**, 17 Kasım 1983, s.15; **Halkın Sesi**, 17 Kasım 1983, s.2.

¹⁹²⁷ **Cumhuriyet**, 17 Kasım 1983, s.11; **Milliyet**, 17 Kasım 1983, s.6; **Bozkurt**, 17 Kasım 1983, s.1.

¹⁹²⁸ **Hürriyet**, 17 Kasım 1983, s.15; **Tan**, 20 Kasım 1983, s.3; **Halkın Sesi**, 24 Kasım 1983, s.4.

¹⁹²⁹ **Hürriyet**, 17 Kasım 1983, s.15; **Tercüman**, 18 Kasım 1983, s.4.

¹⁹³⁰ Özer HATAY, “Bağımsız Devlet ve İngiltere”, **Halkın Sesi**, 24 Kasım 1983, s.2; **Bozkurt**, 19 Kasım 1983, s.2.

¹⁹³¹ **Yankı**, S.660 (21-27 Kasım 1983) , s.19; **Cumhuriyet**, 16 Kasım 1983, s.1; **Bozkurt**, 19 Kasım 1983, s.2.

Papandreu'nun bu protesto notasının Türkiye tarafından reddedilmesi üzerine Atina, 16 Kasım 1983'te "Denktaş'ın sözde devletinin tanınması kabul edilemez. Ve bu karar geri alınmadıkça Türkiye ile her konuda diyalog kesilmiştir" şeklinde açıklama yaparak Türkiye ile her konuda diyalogun kesildiğini bildirmiştir¹⁹³². Yunanistan ayrıca KKTC'yi tanıdığını açıklayan Bangladeş ile diplomatik ilişkilerini de kesmiştir¹⁹³³. Ayrıca Yunanistan ve Kıbrıs Rum Yönetimi KKTC'yi tanıyan devletlerle diplomatik ilişkilerini keseceğini bildirmiştir¹⁹³⁴.

Yunanistan, KKTC'nin adına karşı bir diplomatik kampanya başlatarak, "yasa dışı" olduğunu ileri sürdüğü KKTC'nin tanınmamasını istemiştir. Bu amaçla bazı bakanlar İngiltere, Federal Almanya ve Suudi Arabistan'a gönderilmiştir¹⁹³⁵.

Yunanistan, Yunan silahlı kuvvetlerini alarm durumuna da geçirirken¹⁹³⁶, Kıbrıs Rum hükümeti de "herhangi bir ihtimale karşı" Rum Milli Muhafız Ordusunu alarm durumuna geçirmiştir¹⁹³⁷. Rum sözcüsü bağımsızlık ilân edildikten sonra basına yaptığı açıklamada, Rum Yönetiminin, Türkiye ve Kıbrıs Türk toplumuna karşı ekonomik müeyyideler uygulanmasını istemeyi de düşünmekte olduğunu ve "sözde Kıbrıs Türk Meclisinin girişimini Türkiye ile Kıbrıs Türk liderliği arasında danışıklı dövüş" olarak nitelendirmiştir¹⁹³⁸. Kıbrıs Cumhurbaşkanı Kipriyanu da bütün devlet başkanlarına birer mesaj göndererek bazı devletlere sorumluluklarını hatırlatmış ve Türklerin bu kararını sonuçsuz bırakmak için yardım istemiştir¹⁹³⁹.

Yunanistan ve Kıbrıs Rum Yönetimi bu konuyu hemen milletlerarası düzeye getirme çabalarını sürdürerek, Türkiye aleyhine karar çıkartma çabalarını yoğun bir şekilde devam ettirmiş¹⁹⁴⁰ ve haçlı seferi başlatmışlardır¹⁹⁴¹. Bütün maksatları da Türkiye'yi cezalandırıcı, sert ve ağır kararlar çıkarmak¹⁹⁴² ve Kıbrıs Rumlarının adanın tek yöneticisi olduğunu uluslararası alanda kabul ettirmektir.

¹⁹³² **Tercüman**, 17 Kasım 1983, s.10; **Cumhuriyet**, 17 Kasım 1983, s.1.

¹⁹³³ **Tercüman**, 17 Kasım 1983, s.1; **Cumhuriyet**, 17 Kasım 1983, s.1; **Halkın Sesi**, 17 Kasım 1983, s.1; N. A. LEVET, "Yankılar Üzerine", **Birlik**, 18 Kasım 1983, s.4; **Kıbrıs Postası**, 17 Kasım 1983, s.7.

¹⁹³⁴ **Cumhuriyet**, 16 Kasım 1983, s.1; N. A. LEVET, "Yankılar Üzerine", **Birlik**, 18 Kasım 1983, s.4; **Kıbrıs Postası**, 17 Kasım 1983, s.7.

¹⁹³⁵ **Cumhuriyet**, 17 Kasım 1983, s.1.

¹⁹³⁶ **Yankı**, S.660 (21-27 Kasım 1983) , s.19; "Bağımsızlık ve Sorunları" , **Nokta**, S.39 (21-27 Kasım 1983), s.10.

¹⁹³⁷ **TAK**, Rum Basın Özetleri, S.413, 16 Kasım 1983, s.2.

¹⁹³⁸ **Aynı yer.**

¹⁹³⁹ **Aynı yer.**

¹⁹⁴⁰ Fahir ARMAOĞLU, " Kıbrıs ve Amerika", **Tercüman**, 30 Kasım 1983, s.4.

¹⁹⁴¹ F.ARMAOĞLU, "Uyuyan Güzel İngiltere", **Tercüman**, 17 Kasım 1983, s.1.

¹⁹⁴² F. ARMAOĞLU, " Kıbrıs ve Amerika", **Tercüman**, 30 Kasım 1983, s.4.

Yunanistan ve Kıbrıs Rum Yönetimi hemen garantör İngiltere'yi de yanlarına alarak BM Güvenlik Konseyini, AET'i, NATO'yu ve Amerikan Kongresini, Avrupa Konseyini ve İngiliz Uluslar Topluluğu Konferansı üyelerini harekete geçirerek, Kıbrıs Türklerinin bağımsızlık ilânını kınayan ve geçersiz sayan kararlar çıkartmaya, Türkiye'nin de tanınma kararını aldırması için çaba göstermişlerdir¹⁹⁴³. Yunanistan'ın bu girişimlerindeki amacı KKTC'nin ve Türkiye'nin uluslararası kamuoyunda tek başına bırakılmasını sağlamaktır.

ABD'deki Yunan lobisi ve destekçileri Türkiye'yi Amerikan Kongresinde ve NATO'da güç duruma düşürmek istemişlerdir¹⁹⁴⁴. Şantaj manzarası yaratan Yunan çevreleri Türkiye'yi ve Türk ordusunu güçsüz gösterecek NATO dışında bırakma gayretleri içine girmiş ve bağımsızlık ilân edildiğinde bu tür faaliyetlerde bulunmuşlardır¹⁹⁴⁵. Yunanistan, ülkesindeki Amerikan üslerini de Amerika'ya karşı bir şantaj zinciri olarak kullanmış, Yunanistan'ın isteklerine uyulmadığı takdirde bunları kapatacağını ileri sürmüştür. Amerika'da başkanlık seçimlerinin yaklaştığı dönemde Rum lobileri de yoğun faaliyet başlatmıştır. Yunanistan'ın ve ABD'deki Rum lobilerinin bu bozguncu istekleri KKTC'nin ilânıyla da had safhaya ulaşmıştır¹⁹⁴⁶.

Kıbrıs Rum lideri Kipriyanu, KKTC'nin ilânına karşı çıkması için Avrupa devletlerinin başkentlerinde destek arayışına ve Kıbrıs Türk toplumunu şikâyete çıkmıştır. Kıbrıs Rum lideri Kipriyanu, 18 Kasım'da Londra'dan New York'a hareket etmeden önce Milliyet gazetesine verdiği özel demeçte, toplumlararası görüşmelere kaldıkları yerden başlamaya hazır olduklarını, ama bunların gerçekleşmesi için bağımsızlık kararının geri alınması gerektiğini belirterek en iyi güvencenin iki toplumun birbirine karşı güven duyması olduğunu ifade etmiştir¹⁹⁴⁷. Kipriyanu bu açıklamasıyla tüm dünyaya Rumların toplumlararası görüşmelerden, barıştan yana oldukları izlenimini yaratmakta ve bu görüşmelerin de KKTC'nin ilânının geri alınması ile gerçekleşeceğini belirterek uluslararası kuruluşları bu konuda alınacak karar konusunda etkilemeyi amaçlamaktaydı.

Bu çabalarını Washington'da sürdüren Kipriyanu, 21 Kasım'da ABD Başkanı Ronald Reagan ile görüşerek, ABD Başkanından Türkiye'ye baskı yapmanın Kıbrıs

¹⁹⁴³ **Bozkurt**, 17 Kasım 1983, s.1.

¹⁹⁴⁴ Necdet BERKANT, "Yunanistan Başbakanının İntihar Mektubu", **Tercüman**, 22 Kasım 1983, s.4.

¹⁹⁴⁵ **Aynı yer; Bozkurt**, 17 Kasım 1983, s.1.

¹⁹⁴⁶ N. BERKANT, "Yunanistan Başbakanının İntihar Mektubu", **Tercüman**, 22 Kasım 1983, s.4.

¹⁹⁴⁷ **Milliyet**, 19 Kasım 1983, s. 1.

sorununun çözümü konusundaki tek çıkar yolu olduğunu, dolayısıyla hem ekonomik-askeri yardımlar, hem de KKTC'nin başka ülkelere tanınmasının mutlaka önlenmesi için yönetimin kararlı hareket etmesini isteyerek bağımsızlık kararı geri alınmadan görüşmelere başlamayacaklarını söylemiştir¹⁹⁴⁸. Kipriyanu, ABD yönetimine KKTC'ye bağımsızlık ilânını geri aldirmek için, Türkiye'ye baskı yapması yönünde isteğini de belirtmiştir¹⁹⁴⁹.

Görüldüğü gibi Rum ve Yunan ikilisi bağımsızlık ilânını geri aldirmek bu mümkün olmazsa, tanınmamasını sağlamak için uluslararası alanda her türlü girişimde bulunmuşlardır.

Sonuçta, Amerika'nın baskısı ve engellemeleriyle KKTC'yi tanınması beklenen Pakistan ve 10-15 kadar İslâm ülkesi KKTC'yi tanıyamamıştır. Ayrıca BM Güvenlik Konseyi'nin de hiçbir ülkenin KKTC'yi tanımaması yönünde karar almasından sonra da KKTC, Türkiye ve Bangladeş dışında hiçbir ülke tarafından tanınmamıştır¹⁹⁵⁰. Yunanistan'ın tüm bu uğraşları sonucunda Avrupa Konseyi, AET, BM, Amerikan Kongresi gibi uluslararası kuruluşlar ve Avrupa ülkeleri Rum tezleri doğrultusunda KKTC'nin kuruluşunu kınayan ve geçersiz sayan kararlar almışlardır.

Rum kesimi ve Yunanistan hükümet liderleri uluslararası alanda bu tür propagandalarda bulunurken Rum siyasi parti liderleri de BM Genel Kurulu'nda Rum propagandasına yardımcı olmak amacıyla New York'ta bulunmuş, ABD Rumları huzurunda KKTC'yi tanımama andı içmişlerdir. New York Rumlarına hitaben bir konuşma yapan Rum muhalefet lideri Sosyalist EDEK Partisi Başkanı Glafkos Klerides, “*Kıbrıs Türk devletini asla kabul etmeyeceğiz. Birlik ve beraberlik içinde kurtuluşumuzun büyük savaşını verme andını içiyoruz*” diyerek “*Kıbrıs'ta yaşayan son Elen olmaktan kurtulacağız*” demiştir¹⁹⁵¹.

Kipriyanu'nun destekçisi Komünist AKEL'in Genel Sekreteri Papayuanu da KKTC'yi sahte devlet olarak adlandırarak bu devletin ortadan kaldırılması için her yerde ve her alanda mücadele edeceklerini bildirmiştir¹⁹⁵². Rum Ortodoks Kilisesi Başpiskoposu Hrisostomos da, KKTC'yi kaldirmek ve bugünkü durumu değiştirmek

¹⁹⁴⁸ Tercüman, 22 Kasım 1983, s.1.

¹⁹⁴⁹ Aynı yer.

¹⁹⁵⁰ KKTC Cumhurbaşkanı Rauf R. DENKTAŞ ile 26.01.2005 tarihinde KKTC Cumhurbaşkanlığı Sarayı'nda yapmış olduğumuz görüşmeden.

¹⁹⁵¹ Tercüman, 22 Kasım 1983, s.10.

¹⁹⁵² Aynı yer.

için savaşa hazır olunmasını istemiş, savaş çağrısını yapmıştır¹⁹⁵³. Asırlardan beri Kıbrıs Rumlarını Türklere karşı kışkırtan Rum Ortodoks kilisesi KKTC'nin ilânında yine sahneye çıkarak Rumları Kıbrıs Türklerine karşı kışkırtmıştır.

Yunanistan Başbakanı Papandreu, 24 Kasım 1983'te basına verdiği demeçte sadece üniter bir Kıbrıs için görüşeceklerini, federasyon ve konfederasyonunun kabul edilemeyeceğini belirtmiş ve Yunanistan tutumunu iyice sertleştirmiştir¹⁹⁵⁴. Böylelikle, KKTC'nin bağımsızlık bildirisinde belirttiği “federasyonun oluşturulması” düşüncesi Rumlar tarafından reddedilmiştir. Yunanistan “meşru” olarak addedilen “Kıbrıs Rum Hükümetini sadece tanımış, Kıbrıs Türklerini yok saymıştır.

Rumların enosis isteklerinin aksine, bağımsızlık kararı federasyon gerçekleşmediği takdirde, enosise dönülmesine Kıbrıs Türklerinin asla rıza göstermeyeceğinin kesin işareti olmuştur. Rumlara yapılmış son caydırıcı ihtar¹⁹⁵⁵.

b) Yunan Basınının Tepkisi

Denkaş'ın Kıbrıs'ın kuzeyinde bağımsız bir devlet kurması Yunanistan'da bir telâşa yol açmış ve Yunanistan Hükümetinin kullandığı deyimle basın karşı saldırıya geçmesine neden olmuştur¹⁹⁵⁶. Yunanistan basını KKTC'nin ilânına çok sert tepki göstermiş ve kınadığını açıklamıştır.

Yunan televizyonu ise bu gelişmeyi, “Bütün dünya için korkunç bir başlangıç olarak” nitelendirmiştir. Türkiye'nin Kıbrıs Türklerinin kararını onaylamakla dünyanın tepkisini üzerine çekeceğini belirten Yunan televizyonu, yorumunda “*Türkiye'nin yaptığı bu terbiyesizce hareket medeni değildir. Bütün dünya ülkelerinin bizim yanımızda olacağını umuyoruz. Bundan sonra meydana gelecek olaylardan Yunanistan sorumlu değildir*” diyerek Türkiye'ye çok ağır eleştiriler yöneltmiş, karardan dolayı suçlamıştır. Ayrıca BM'ye çağrıda bulunularak, teşkilâta danışmadan böyle karar veren Türkiye ve Kıbrıs Türk yönetimine yapılan bütün mali ve askeri yardımların kesilmesini istemiştir¹⁹⁵⁷. KKTC ilân edilir edilmez Yunan basını da uluslararası alanda propagandaya başlayarak Türkiye'ye ve Kıbrıs Türklerine karşı askeri ve ekonomik ambargo uygulanmasını istemiştir.

¹⁹⁵³ Aynı yer.

¹⁹⁵⁴ Tercüman, 25 Kasım 1983, s.1; Milliyet, 25 Kasım 1983, s.5.

¹⁹⁵⁵ İhsan Sabri ÇAĞLAYANGİL, “Bağımsızlık Kararı Enosis'e Son ihtardır”, Nokta, S.39 (21-27 Kasım 1983), s.27.

¹⁹⁵⁶ “Bağımsızlık ve Sorunları”, Nokta, S.39 (21-27 Kasım 1983), s.10.

¹⁹⁵⁷ Tercüman, 17 Kasım 1983, s.3.

Başlıklarında genel olarak Türkiye ve CIA'yı suçlayan Yunan gazeteleri, haberlerinde de askeri müdahaleden bahsederek, Rum halkına birlik çağrısında bulunmuştur. Yunanistan'da yayınlanan gazetelerin bir kısmı halkı Papandreu etrafında birleşmeye çağırırken bazıları da "Atilla hattının 3. safhası başladı" başlıklarını kullanmıştır¹⁹⁵⁸.

Atina'da yayınlanan 16 Kasım'daki akşam gazeteleri bağımsızlık ilânı haberini 8 sütun manşetten vermiştir¹⁹⁵⁹. Gazetelerdeki şu başlıklar dikkat çekmektedir:

Hükümet yanlısı nitelikte yayın yapan İsvradini gazetesi, "Denктаş'ın cinayeti ve Amerikalı Alayın öldürülmesi", "Türkler nereye gidiyor?", "Atilla, Kıbrıs'ta yeni bir darbe yaptı, Atilla hattının üçüncü safhası başladı"¹⁹⁶⁰, "Karamanlis, Ankara'yı uluslararası düzeyde suçladı" başlıklarını kullanırken; Elephterotipia ise "Zor saatlerde birlik ve beraberlik", "Andreas, dost düşman şimdi belli olacak", "Hayalet hükümeti herkes kınıyor"¹⁹⁶¹, "Bütün hükümetle Türkiye'ye karşı, zorbalık bu kez sökmeyecek", "Amerika şiddetle karşı" başlıklarına yer vermiştir¹⁹⁶².

Yunanistan'da sağcı muhalif görüşte yayın yapan Apoyevmatini ise "Durumlar çok kötü", "Averof apar topar düşünüyor", "Ordu hazır durumda, seferberlik ilan edilmiyor", "Yunanistan dondu kaldı", "Papandreu ile Yunanistan arasında dramatik görüşme", "İşgal altındaki Kıbrıs başkentinde Atilla ordusu yürüdü", "Yeni Türk cinayetini tüm dünya kınıyor", "Batı ayaklandı, Moskova susuyor, Türkler tahrik ediyor" başlıklarını kullanarak KKTC'nin ilânına çok sert tepki göstermiş ve Avrupa'nın da tepki gösterdiğini yansıtmıştır¹⁹⁶³.

Papandreu hükümetini destekleyen Ethnos gazetesi, "Emperyalizm Yunanistan'ı tekrar vuruyor", "Barış tehlikede", "Kıbrıs, dinamik bir müdahale istiyor" başlıklarını kullanırken; Ta Nea gazetesi ise "Amerikalı subayın öldürülmesiyle sahte hükümet olayı birbirine bağlı olduğunu iddia ederek işin CIA'nın tertibi olduğunu, tüm dünyanın da bunu kınadığını" iddia etmiştir¹⁹⁶⁴. Yunan basınından Ethnos gazetesi ise Kıbrıs'ta ilân edilen bağımsızlıktan sonra "Sert ve dinamik girişimlerde bulunmalıyız"

¹⁹⁵⁸ Tercüman, 17 Kasım 19983, s.1.

¹⁹⁵⁹ Tercüman, 17 Kasım 19983, s.1; Cumhuriyet, 17 Kasım 1983, s.11.

¹⁹⁶⁰ Tercüman, 17 Kasım 1983, s.4; Hürriyet, 17 Kasım 1983, s.15.

¹⁹⁶¹ Tercüman, 17 Kasım 1983, s.4.

¹⁹⁶² Hürriyet, 17 Kasım 1983, s.4.

¹⁹⁶³ Hürriyet, 17 Kasım 1983, s.15; Tercüman, 17 Kasım 1983, s.4.

¹⁹⁶⁴ Tercüman, 17 Kasım 1983, s.4; Hürriyet, 17 Kasım 1983, s.15; Bozkurt, 21 Kasım 1983, s.2.

diyerek bu olayda bütün sorumluluğun Türkiye'ye ait olduğunu, bağımsız Kıbrıs Türk devletinin barışı tehlikeye soktuğunu iddia etmiştir.¹⁹⁶⁵

Yunan basınından tarafsız yayın yapan Elephteros, olayı Yunanistan aleyhine kirlî oyun olarak Türkiye'yi kimin cesaretlendiğini sormuş ve Karamanlis'in ve Papandreu'nun sert tepki gösterdiğini belirterek tepkileri yansıtmıştır¹⁹⁶⁶. Yunanistan İç Komünist Partisi'nin yayın organı Avgi, bağımsızlık ilânını taksim teşebbüsü olarak nitelendirmiş ve bu teşebbüsü kınamıştır. Gazete aynı zamanda İç Komünist Partisi'nin bütün partileri milli politikada birleşmeye çağırıldığını yazmıştır¹⁹⁶⁷. Yunan İç Komünist Parti yayın organı Rizospastis, gelişmenin suçlusu olarak ABD ve NATO'yu göstermiş¹⁹⁶⁸ ve hedeflerinin adanın bölünmesi ve barışa, demokratik güçlere yönelik tehdit olduğunu iddia etmiştir¹⁹⁶⁹.

Akropolis ise darbeden sonra tehlikeli gerginlik olarak nitelendirdiği Kıbrıs Türk kesimindeki gelişmelere karşı Yunan silahlı kuvvetlerin hazırlık içinde olduğunu ve Türkiye'nin tahrikiyle dramatik gelişmelerin yaşandığını bildirmiştir¹⁹⁷⁰. Akropolis gelişmeleri "Darbeden sonra tehlikeli gerginlik, ABD ve Avrupa Türkiye'yi şiddetle kınadı, Moskova susuyor, Ankara Denктаş'ın Kuzeydeki sahte devletini tanıdı, protesto yürüyüşleri" başlıklarıyla vermiştir¹⁹⁷¹.

Sağ muhaliflerin yayın organı Kathimerini ise, "Uluslararası Kınama" sözlerini başlık yaparak¹⁹⁷² bütün Avrupa başşehirlerinde Türk Kıbrıs'ın teşebbüsünün kınandığı, bağımsızlık ilânının akıl hocasının Türkiye olduğu görüşüne yer verilmiştir¹⁹⁷³. Kathimerini Batı'nın desteğiyle Yunanistan'ın adada bölünmeyi durduracağını ileri sürmüştür¹⁹⁷⁴.

Atina'da sabah çıkan gazetelerden yine hükümet yanlısı özellik taşıyan Elefteri Gnomi "Papandreu açıkladı; Türkiye ile hiçbir pazarlık yok", "Denктаş'ın tahrikine karşı tüm Yunanistan'da büyük gösteriler" şeklindeki haberi vermiştir¹⁹⁷⁵. Bu gazetenin bir haberine göre Yunan Başbakanı Papandreu ile İngiltere'nin Atina büyükelçisi,

¹⁹⁶⁵ **Bozkurt**, 21 Kasım 1983, s.2.

¹⁹⁶⁶ **Tercüman**, 17 Kasım 1983, s.4.

¹⁹⁶⁷ Aynı yer.

¹⁹⁶⁸ **Cumhuriyet**, 17 Kasım 1983, s. 11; **Tercüman**, 17 Kasım 1983, s.4; **Milliyet**, 17 Kasım 1983, s.5.

¹⁹⁶⁹ **Cumhuriyet**, 17 Kasım 1983, s. 11; **Milliyet**, 17 Kasım 1983, s.5.

¹⁹⁷⁰ **Tercüman**, 17 Kasım 1983, s.4; **Cumhuriyet**, 17 Kasım 1983, s. 11.

¹⁹⁷¹ **Hürriyet**, 17 Kasım 1983, s.15; **Milliyet**, 17 Kasım 1983, s.5.

¹⁹⁷² **Milliyet**, 17 Kasım 1983, s.5.

¹⁹⁷³ **Tercüman**, 17 Kasım 1983, s.3; **Cumhuriyet**, 17 Kasım 1983, s.1

¹⁹⁷⁴ **Cumhuriyet**, 17 Kasım 1983, s.1; **Milliyet**, 17 Kasım 1983, s.5.

¹⁹⁷⁵ **Tercüman**, 17 Kasım 1983, s.4; **Cumhuriyet**, 17 Kasım 1983, s.1; **Milliyet**, 17 Kasım 1983, s.5.

İngiltere Hükümetinin Kıbrıs anlaşmalarına taraf olan garantör devletlere ortak görüşme çağrısını 16 Kasım akşamı yaklaşık bin kişinin katıldığı bir resepsiyon sırasında “bir köşeye çekilerek yaptıklarını ifade etmiştir¹⁹⁷⁶.

Yunan gazetelerinin manşetlerini süsleyen haberler arasında, ABD Kongresi'nin Türkiye'ye 1974'tekine benzer ikinci bir ambargoya hazırlandığı ve Yunanistan'ın Türkiye'ye ve KKTC'yi tanıma kararını geri almadığı takdirde diplomatik ilişkilerin kesileceğini bildiren bir ultimatoma verdiği belirtilmiştir¹⁹⁷⁷.

Görüldüğü gibi KKTC'nin ilânı Türk basınında sevinçle karşılanırken, Rum basınında ise büyük bir üzüntü, şaşkınlıkla karşılanmıştır. Rum basını genel olarak Yunan politikası çerçevesinde tepkilerini vermiş, olayı “bir cinayet”, “gerginlik”, “Türkiye'nin oyunu” olarak nitelendirmiş ve dış dünyanın ABD, Avrupa'nın olayı kınadıklarını bildirmişlerdir.

Yunan radyo ve televizyonlarından, KKTC için “sahte devlet” deyimini kullanılırken, günlük gazetelerde Türk-Yunan ordularının karşılıklı alarma geçtikleri yolundaki spekülâtif haberlere yer verilmiştir¹⁹⁷⁸.

Yunan basınında en çok rastlanan kelime “kınama” olmuş ve gazeteciler KKTC'nin ilânı kararının uluslararası düzeyde kınandığını yazmışlardır.

c) Kıbrıs Rum Basınının Tepkisi

Kıbrıs Rum basını da Yunan basını gibi KKTC'nin ilânına geniş yer vermiş ve çok şiddetli tepki göstermiştir. Rum kesiminde yayınlanan Ta Nea, Simerini, Eleftherotipia, Haravgi, Agon, Fileleftheros, Alithia, Cyprus Mail gazeteleri KKTC'nin ilânı ve bunu izleyen gelişmeleri manşetlerinden çarpıcı başlıklarla vermişlerdir

Bazılarının başlıklar şöyledir:

“Ta Nea: Ankara ile Denktaş'ın oyunları açığa çıktı. “Devlete” karşı uluslararası haykırış. Türkiye, Kuzey Kıbrıs Türk Devleti'nin ilânını önlemeye davet ediliyor.”

Simerini: “Gelişmeler dramatik bir şekilde tırmanıyor. Devlet ilânından sonra durum patlayıcı”.

Eleftherotipia: “Darbe. Devlet ilân ettiler. Kınama haykırışları”.

Haravgi: Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin olağanüstü toplanması istendi. “İşgal altındaki bölgenin” koparılması teşebbüsü etkisiz hale getirilecek.

¹⁹⁷⁶ Cumhuriyet, 17 Kasım 1983, s.1; Milliyet, 17 Kasım 1983, s.5.

¹⁹⁷⁷ Tercüman, 19 Kasım 1983, s.4.

¹⁹⁷⁸ Tercüman, 18 Kasım 1983, s.4.

Birleşmiş Milletlerin yoğun muhalefeti. Sovyetler Birliği Kıbrıs lehinde, ilkelere bağlı bir tutum içinde. Bakanlar Kurulu ve parti başkanlarının toplantıları. Birlik ve soğukkanlılık.

Agon: Türklerin yeni , kasıtlı girişimini sonuçsuz bırakmak için hükümet karşı tedbirler alacak. Uluslararası kınama ve aleyhte haykırış.

Fileleftheros: Kıbrıs Türk liderliğinin dünkü darbeyi andıran girişiminden sonra uluslararası alanda bir muhalefet fırtınası koptu. BM ve hükümetler muhalefet ediyorlar”¹⁹⁷⁹.

Alithia gazetesi, “Kipriyanu hükümeti için sürpriz olduğunu ve Rum hükümetinin Türklerin eylemini radyodan öğrendiğini iddia etmiştir¹⁹⁸⁰. Gazete, KKTC’nin ilânıyla Kipriyanu hükümetinin uykuda bastırıldığını yazmıştır¹⁹⁸¹. Gazete Rum Dışişleri Bakanı Yakovu’nun, New York’a gittiğini BM Kıbrıs Özel Temsilcileri Hugo Gobbi ile Holger’in “işgal altındaki bölgeyi” ziyaret ettiklerini, Rum yönetiminin “teminatçı devletlerin toplanmasını istediğini” , “Birleşik Amerika üzüntü belirttiğini ana başlıklarla duyurmuştur¹⁹⁸².

Cyprus Mail gazetesi de KKTC’nin ilânına çok sert tepki göstererek durumu “orman yasası” olarak nitelendirmiş ve buna müsaade edilemeyeceğini manşetten başlıklarla bildirmiştir¹⁹⁸³. Bu gazete yaptığı bir ankete göre sokaktaki Kıbrıs Türk halkı diplomatik desteğin “pratikte Kıbrıs’a yardımcı olacağına inanmamıştır”¹⁹⁸⁴.

Rum gazeteleri, gerek Rum Bakanlar Kurulu’nun, gerekse siyasal Rum liderliğinin 15 Kasım 1983’te Kıbrıs Türk Devleti ilân edilir edilmez bu girişimi sonuçsuz bırakmak ve durdurmak için uygulanacak tedbirleri görüşmeye başladıklarını bildirmiştir¹⁹⁸⁵.

Rum basını KKTC topraklarını “işgal altındaki topraklar” olarak nitelendirmiş ve bağımsızlık ilânından “darbe”, “orman yasası”, olarak söz edip kınamıştır. Rum gazetelerinin manşetlerindeki başlıklarda göze çarpan başka bir özellikte hepsinin uluslararası alandaki tepkilere ve diplomatik gelişmelere yer vermesi ve bunu

¹⁹⁷⁹ **TAK**, Rum Basın Özetleri, S.413, 16 Kasım 1983, s.1; **Halkın Sesi**, 17 Kasım 1983, s.6.

¹⁹⁸⁰ **TAK**, Rum Basın Özetleri, S.413, 16 Kasım 1983, s.1; **Hürriyet**,17 Kasım 1983, s.15; **Halkın Sesi**, 17 Kasım 1983, s.6; **Birlik**, 17 Kasım 1983, s.10.

¹⁹⁸¹ **Hürriyet**,17 Kasım 1983, s.15; **Birlik**, 17 Kasım 1983, s.10.

¹⁹⁸² **TAK**, Rum Basın Özetleri, S.413, 16 Kasım 1983, s.1; **Hürriyet**,17 Kasım 1983, s.15.

¹⁹⁸³ **TAK**, Rum Basın Özetleri, S.413, 16 Kasım 1983, s.1; **Halkın Sesi**, 17 Kasım 1983, s.3; **Bozkurt**, 17 Kasım 1983, s.1.

¹⁹⁸⁴ **Milliyet**, 18 Kasım 1983, s.5; **Birlik**, 17 Kasım 1983, s.6.

¹⁹⁸⁵ **TAK**, Rum Basın Özetleri, S.413, 16 Kasım 1983, s.1.

desteklemesidir. Rum gazeteleri Yunan basını gibi KKTC'nin kuruluşuna karşı tüm Rum halkını birlik ve beraberliğe çağırmıştır.

Agon gazetesi, hükümetin, Kıbrıslı Türklerin büyük bir gizlilik içerisinde 15 Kasım'da KKTC'yi ilân etmekle yaptıkları girişimi geçersiz ve hükümsüz kılmak için gerekli diplomatik tedbirleri aldığını ve bunları harekete geçirdiğini bildirmiştir¹⁹⁸⁶.

Simerini, Kıbrıs Rumlarının KKTC'nin ilân edildiğine dair haberi karışık duygularla ve infialle duyduğunu öne sürerek, Kipriyanu'nun siyasi partilerin liderleri ve bakanlarla yaptığı toplantılara yer vermiş bu toplantılardan sızan haberlere dayanarak Türk devletinin ilân edilmesiyle yaratılan durumun "sebat ve soğukkanlılık" gerektirdiğini bildirmiş ve gelişmelerin "sıcaklaşması" ihtimalinin var olduğunu ve bunun yaratacağı sonuçların boyutlarını kestirmenin mümkün olmadığı şeklinde bir yoruma yer vermiştir¹⁹⁸⁷.

Kıbrıs Rum basını aynı zamanda Yunanistan'ın ve Yunan basınının tepkilerini de yansıtmıştır. Rum gazetelerine göre Yunanistan devlet Başkanı Karamanlis de KKTC'nin ilân edilmesini Türklerin keyfi bir kararı olarak nitelendirerek, helenizmin bunu birlik ve beraberlik içerisinde karşılayacağını söylemiştir. Yunanistan Başbakanı Papandreu'nun da açıklamalarını yansıtan Rum basını, Papandreu'nun Türklerin bu eylemi karşısında Yunanistan'ın hareketsiz kalmayacağını, Kıbrıs'ın bağımsızlığını ve egemenliğini korumak için Yunanistan'ın gerekli bütün tedbirleri almakta kararlı olduğunu belirtmiştir¹⁹⁸⁸. Rum basını, ayrıca Atina basınının Türklerin Papandreu ile Kipriyanu'yu gafil avladıklarını, KKTC'nin ilânının gerek Papandreu, gerekse Kipriyanu için sürpriz olduğunu yazdığını bildirmişlerdir. Alithia gazetesi, Yunan basınından Kathimerini'nin Kıbrıs'taki durumu doğru olarak sadece Klerides'in değerlendirdiğini bildirdiğini ve başyazısını bu konuya ayırdığını bildirmiştir¹⁹⁸⁹. Alithia, Kipriyanu'yu olup bitenlerden sorumlu tutuyor ve aslında Papandreu'nun Kıbrıs Rum liderini körü körüne peşinden sürüklediğini belirterek Papandreu'nun, Denктаş'ın bağımsızlık uyarılarını blöf olarak gördüğünü hatırlatmıştır. Gazete gelişmeleri önceden göremeyen ve olanlar karşısında şaşkına dönen Kipriyanu'nun şimdi ne yapacağı en iyi şeyin istifa etmek olduğunu öne sürmüştür¹⁹⁹⁰.

¹⁹⁸⁶ Aynı yer.

¹⁹⁸⁷ TAK, Rum Basın Özetleri, S.413, 16 Kasım 1983, s.2; Birlik, 17 Kasım 1983, s.10.

¹⁹⁸⁸ TAK, Rum Basın Özetleri, S.413, 16 Kasım 1983, s.2.

¹⁹⁸⁹ TAK, Rum Basın Özetleri, S.414, 17 Kasım 1983, s.4.

¹⁹⁹⁰ Milliyet, 18 Kasım 1983, s.5.

Rum basını Yunanistan'ın tepkilerini dile getirerek Kıbrıs Türk halkına Yunanistan'ın kendi yanlarında olduğu mesajını da vermek istemiştir. Ta Nea gazetesi, Papandreu'nun Kıbrıs'taki gelişmelerden Türkiye'yi sorumlu tuttuğunu yazmıştır.

17 Kasım tarihli Rum basını ise Kıbrıs mücadelesinin BM'ye kaydığını, asıl mücadelenin BM'de verileceğini yazmıştır. Haravgi, Türklerin “ taksimci girişimlerini bozmak için dünya çapında Haçlı seferlerine girişildiğini belirtmiş ve bunu manşet haberinin başlığında yansıtmıştır¹⁹⁹¹. Rum basını dünya çapında Türkiye ve Kıbrıs Türkleri aleyhine başlattıkları girişimleri, diplomatik haçlı seferi olarak nitelendirmiştir. KKTC'nin dünyaca kınandığını iddia etmişlerdir¹⁹⁹².

Türkiye basınından Tercüman ve Milliyet gazeteleri de Rumların ve Yunanistan'ın uluslararası alanda KKTC'ye ve Türkiye'ye karşı başlattıkları KKTC'nin geri alınması, tanınmaması yolundaki girişimleri Rum basınından Haravgi'nin belirttiği gibi haçlı seferleri olarak nitelendirmiştir¹⁹⁹³.

3) Amerika'nın ve Amerikan Basınının Tutumu

15 Kasım 1983'te Rauf Denktaş'ın KKTC'nin ilânını bildiren mektubu, bağımsızlık bildirisi ve Meclis kararı KKTC'nin New York Temsilcisi Nail Atalay tarafından ABD Başkanı Ronald Reagan'a ulaştırılmıştı¹⁹⁹⁴ ve Amerika'nın tepkisi de tüm dünyada merakla beklenmekteydi¹⁹⁹⁵. Kıbrıs Rumları ve Yunanistan, Türkiye'yi cezalandırıcı sert kararlar çıkartmak için milletlerarası teşkilâtlar nezdinde yoğun bir faaliyet içerisine girmişlerdi. Amerikan Kongresinde etkili konumda bulunan Rum lobilerini harekete geçirmiştir¹⁹⁹⁶. Kongrenin kınama kararı mı alacağı, yoksa Türkiye'ye karşı yeni bir ambargo kararı mı alacağı konusu tüm dünyada merakla bekleniyordu¹⁹⁹⁷. Amerikan Başkanı Ronald Reagan'ın Ortadoğu Özel Temsilcisi Donald Rumsfeld'in 18 Kasım akşamı Amerikan Hava Kuvvetlerine bağlı bir uçakla Ankara'ya gelmesi, yönetimin konuyla yakından ilgilendiğini göstermekteydi¹⁹⁹⁸.

¹⁹⁹¹ TAK, Rum Basın Özetleri, S.414, 17 Kasım 1983, s.3.

¹⁹⁹² TAK, Rum Basın Özetleri, S.414, 17 Kasım 1983, s.4.

¹⁹⁹³ F. ARMAOĞLU, “Uyuyan Güzel İngiltere”, **Tercüman**, 17 Kasım 1983, s.1,10; **Milliyet**, 18 Kasım 1983, s.5.

¹⁹⁹⁴ Rauf Denktaş'ın mektubu için bkz. **KKTC Cumhurbaşkanlığı Arşivi**, Dosya No:141 / 83, (15 Kasım 1983).

¹⁹⁹⁵“Bağımsızlık ve Sorunları”, **Nokta**, S.39 (21-27 Kasım 1983), s.11.

¹⁹⁹⁶ Fahir ARMAOĞLU, “ Kıbrıs ve Amerika”, **Tercüman**, 30 Kasım 1983, s.4.

¹⁹⁹⁷ Tepkiler Dış Dünyada Fırtına” **Yankı**, S.660 (21-27 Kasım 1983), s.19.

¹⁹⁹⁸ Bağımsızlık ve Sorunları”, **Nokta**, S.39 (21-27 Kasım 1983), s.11; **Halkın Sesi**, 20 Kasım 1983, s.1

Dünya basınında çıkan haberlerde de bağımsızlık ilânının en çok ABD'nin işine yarayacağı gündeme getiriliyordu.

Federal Almanya'da yayınlanan Frankfurter Allgemeine gazetesinde bağımsızlıktan iki gün sonra çıkan yorumda bağımsızlık ilânının en çok ABD'nin işine yarayacağı öne sürülmekteydi. Bu yorumda KKTC'de inşa edilmekte olan Havaalanından söz ediliyor ve “ABD'nin bu havaalanına ne paha biçeceği ancak ortalık durulduktan sonra belli olacak deniliyordu. Yorumda, ABD'nin bu hava alanında da “çevik kuvvet için” birkaç tesis kuracağı; bunun da hem Amerikalıların hem de müttefiklerinin sorunlarını azaltacağı iddia edilmekteydi¹⁹⁹⁹.

Oysa Amerika'nın o dönemde özellikle Lübnan olayları dolayısıyla gerek Kıbrıs Türk gerekse Rum kesiminden bir askeri üs isteği olmamıştı. Çünkü İngiliz üslerini rahatlıkla kullandıkları için böyle bir isteğe ihtiyaçları yoktu²⁰⁰⁰.

KKTC'de bağımsız bir devlet kurulmasının ABD'nin çıkarına olduğu görüşünü savunan sadece Frankfurter Allgemeine değil SSCB'nin resmi ajansı TASS, adada baş gösterebilecek bir bunalımın, ABD çıkarlarına hizmet edeceğini ve “Kıbrıs'ın bir ABD yada NATO uçak gemisine dönüştürülmesini” kolaylaştıracağını savunuyordu. Kuveyt'te yayınlana El-rai Elam gazetesi de bağımsızlık ilânının arkasında ABD'nin bulunduğunu iddia etmekteydi²⁰⁰¹.

ABD yönetimi, o dönemde Ortadoğu'daki çıkarları nedeniyle Türkiye'nin jeopolitik konumundan dolayı üslerine ihtiyaç duyduğundan Türkiye'ye karşı askeri ve ekonomik ambargo uygulanmasını istemiyor, KKTC'nin ilânının kınanması ile ilgili topu, “son kararı Amerikan Kongresi verir” diyerek Kongreye atıyorlardı²⁰⁰². O dönemde İran-Irak Savaşı, Lübnan olayları nedeniyle ABD'nin Ortadoğu'ya olan ilgisi ve savaşa sürüklenme olasılığı artmış ve bugünde olduğu gibi Ortadoğu'daki Amerikan çıkarları için Türkiye ile ilişkilerin aksamaması ve daha da önemlisi Türkiye'deki tüm askeri üslerin hiç sekteye uğramadan açık kalmaları Washington için en önemli unsur olarak nitelendirilmekteydi²⁰⁰³. Rum lobisi ve öteki ambargo üyeleri “yeteri kadar oy toplayamayız kaygısıyla” Türkiye'ye ekonomik yardımın kesilmesi konusunda

¹⁹⁹⁹ Bağımsızlık ve Sorunları”, **Nokta**, S.39 (21-27 Kasım 1983), s.11.

²⁰⁰⁰ **KKTC Cumhurbaşkanı Rauf R. DENKTAŞ ile 26.01.2005 tarihinde KKTC Cumhurbaşkanlığı Sarayı'nda yapmış olduğumuz görüşmeden**

²⁰⁰¹ “Bağımsızlık ve Sorunları”, **Nokta**, S.39 (21-27 Kasım 1983), s.11.

²⁰⁰² Bağımsızlık ve Sorunları”, **Nokta**, S.39 (21-27 Kasım 1983), s.11; Hasan CEMAL, “ Ambargo Mu?”, **Cumhuriyet**, 18 Kasım 1983, s.1,11.

²⁰⁰³ M. Ali BİRAND, “ABD Kongresi Yeni Bir Ambargo Koyabilir Mi?”, **Milliyet**, 18 Kasım 1983, s.7

kongreye verdikleri önergeyi geri almışlardır²⁰⁰⁴. Kongreden bu önerenin geri çekmesindeki asıl sebep Ortadoğu'daki Amerika çıkarları ve Türkiye'nin stratejik konumuna duyulan ihtiyaçtır.

ABD, Türkiye'ye ekonomik ve askeri ambargo uygulamamış ama KKTC'nin kurulmasına karşı çıkararak Rauf Denктаş'ın alınan kararı yeniden gözden geçirmesi gerektiğini belirtmiştir. Ayrıca Türkiye'nin KKTC'ye baskı yaparak karardan döndürmesini istemiştir²⁰⁰⁵. Amerikan Temsilciler Meclisi İnsan Hakları Alt Komisyonu Başkanı ve Rum lobisinin önde gelen isimlerinden Gus Yatron'un hazırladığı "KKTC'nin ilânını kınayan, Türkiye'nin tanıma kararından caymasını ve ABD'nin bu gelişmeler karşısında gerekli önlemleri almasını" isteyen önergesi 1'e karşı 423 oyla Amerikan Kongresinde kabul edilmiştir²⁰⁰⁶. Amerika bu kararıyla KKTC'nin ilânına karşı çok sert tepki göstermiş ve bağımsızlık ilânını kınamıştır. ABD, "Kıbrıs Devletinin, Kıbrıs Cumhuriyeti'nin tek yasal hükümeti olduğunu" duyurmuş ve KKTC'nin ilânını adil olmayan, müzakereleri engelleyen bir girişim olarak nitelendirmiştir²⁰⁰⁷.

Kongrenin kararında KKTC'nin bağımsızlık ilânının kınanması, ABD'nin ve diğer devletlerin KKTC'yi tanınamaması istenmiştir. Kararın Amerikan politikasına ters düştüğü, Amerika'nın Kıbrıs'taki bir siyasi çözüm konusundaki hedefleriyle tutarlı olmadığı vurgulanmıştır²⁰⁰⁸. Amerikan Kongresi ayrıca, KKTC'yi tanıyan ülkelere ABD yardımının kesileceğini belirterek KKTC'yi tanıyacak ülkeleri tehdit etmiştir²⁰⁰⁹. Amerika bunun yanında KKTC'nin kuruluşunu kınayan BM Güvenlik Konseyi kararına da olumlu oy vermiştir²⁰¹⁰.

ABD'nin bu tutumu KKTC'de de tepki uyandırmıştır. Rauf Denктаş ABD'nin bu tutumuna karşı ABD Başkanı Reagan'a 21 Kasım'da bir mektup göndererek ABD'nin Kıbrıs konusunda izlemekte olduğu yanlış politikayı terk etmesi gerektiğini belirterek Rumların, Türkleri 1963 yılından beri yönetimden uzaklaştırdığını, Kıbrıs Türk halkının adına konuşmaya hakkı bulunmadığını söylemiştir. Denктаş adada

²⁰⁰⁴ Bağımsızlık ve Sorunları", **Nokta**, S.39 (21-27 Kasım 1983), s.11.

²⁰⁰⁵ "Tepkiler Dış Dünyada Fırtına" **Yankı**, S.660 (21-27 Kasım 1983), s.19; **Halkın Sesi**, 20 Kasım 1983, s.1

²⁰⁰⁶ "Bağımsızlık ve Sorunları", **Nokta**, S.39 (21-27 Kasım 1983), s.11.

²⁰⁰⁷ **Milliyet**, 19 Kasım 1983, s.5.

²⁰⁰⁸ **Kıbrıs Postası**, 19 Kasım 1983, s.7; **Milliyet**, 19 Kasım 1983, s.5

²⁰⁰⁹ **Kıbrıs Postası**, 17 Kasım 1983, s.1,7; **Bozkurt**, 17 Kasım 1983, s.1

²⁰¹⁰ **KKTC Cumhurbaşkanı Rauf R. DENKTAŞ ile 26.01.2005 tarihinde KKTC Cumhurbaşkanlığı Sarayı'nda yapmış olduğumuz görüşmeden.**

bugünkü duruma gelinmesinin ABD ile öteki devletlerin Rum yönetimini yasal hükümet olarak tanımalarından kaynaklandığını ve Kıbrıs Türk halkının 20 yıl sonunda haklarını ve özgürlüğünü perçinlediğini belirtmiştir²⁰¹¹. Amerikan Başkanı Reagan, 21 Kasım'da Kıbrıs'ı temsilen sadece Kipriyanu ile görüşmüştür. Reagan, Kipriyanu'yu görüşmeye kabul ederek, Amerika'nın gözünde Rum yönetiminin tek meşru temsilcisi olduğunu göstermiş ve tek yanlı davranmış, adil olmayan bir yaklaşım sergilemiştir. Kipriyanu görüşme sırasında Amerikan Başkanından "Türkiye'ye baskı yapmanın Kıbrıs konusunun çözümü için tek çıkar yol olduğunu, dolayısıyla hem ekonomik hem de askeri yardımlar, hem de KKTC'nin başka ülkelerce tanınmasının mutlaka önlenmesi için yönetimin kararlı hareket etmesini" istemiştir²⁰¹². Kipriyanu durumun değiştirilmemesi halinde zaten karışık olan Ortadoğu'da yeni krizlerle karşılaşılacağını, Türkiye'nin adayı taksim peşinde koştuğunu ve bir süre sonra KKTC'nin Türkiye'ye ilhak edilebileceğini" iddia etmiştir²⁰¹³.

Amerikan yönetimi, KKTC'nin bağımsızlık kararını tepkiyle karşılmasına, Rum yönetimini adanın tek meşru temsilcisi olarak tanımayı sürdürmesine ve başka ülkelerin tanımamasına bu aşamada olumsuz gözle bakacağını belirtmesine karşın, Rum yönetiminin tüm ısrarlarına rağmen, Kıbrıs'taki son gelişmeler nedeniyle "Türkiye'nin cezalandırılması ve Türk-ABD ilişkilerinin de bu yüzden zedelenmesini istemediğini açıklamış ve yine Rum yönetiminin ısrarlarına rağmen, toplumlararası görüşmelerin bir an önce başlamasını istemiştir²⁰¹⁴.

ABD yönetiminin tutumunu ortaya koyan en önemli açıklama da Reagan-Kipriyanu görüşmesinden sonra Beyaz Saray tarafından yapılan ve Başkan Reagan'ın KKTC'nin ilânı kararını derin üzüntüyle karşıladığını, bu tek taraflı adımın ABD tarafından hiçbir zaman kabul edilemeyeceğini ve Rum yönetiminin tek meşru hükümet sayılacağını belirten açıklamalarıdır. Açıklamada ayrıca toplumlararası görüşmelerin önemi üzerinde durulmuş ve ABD'nin BM çabalarını tam anlamıyla destekleyeceği vurgulanıyor ve Türk, Rum tarafların toplumlararası görüşmelerin başlamasını

²⁰¹¹ **Milliyet**, 22 Kasım 1983, s.10; **Halkın Sesi**, 22 Kasım 1983, s.2; **Bozkurt**, 22 Kasım 1983, s.1; **Söz**, 23 Kasım 1983, 4.

²⁰¹² **Milliyet**, 22 Kasım 1983, s.10

²⁰¹³ **Milliyet**, 22 Kasım 1983, s.10

²⁰¹⁴ **Aynı yer.**

engelleyici tutumlardan kaçınması isteniyordu²⁰¹⁵. Rumlar müzakerelerin devam etmesini KKTC'nin ilânının geri alınmasına bağlıyorlardı²⁰¹⁶.

Reagan'ın Ortadoğu Özel Temsilcisi Rumsfeld'in Türkiye'ye, ABD'nin KKTC'nin ilânının ve tanınmanın geri alınması isteği mesajını getirmesine karşın Türkiye Cumhuriyeti yıllarca milli dava olarak addettiği KKTC'nin ilânının geri alınmayacağını ifade etmiştir²⁰¹⁷. Türkiye, özel temsilcinin bu isteğine karşı “Bağımsızlık kararının geri alınmasının söz konusu olmayacağı, bu durumda yapılacak şeyin Rumların ikna edilerek eşit toplumlararası görüşmelerin başlatılmasını sağlamak” olduğu görüşünü savunmuştur²⁰¹⁸. Türkiye ABD'nin baskısı karşısında, eşit şartlarda görüşmelere devam edilmesini savunmuş, Kenan Evren de KKTC'nin ilân edilmesi ne Amerika'yı ne de başka bir ülkeyi ilgilendiren bir karardır” diyerek getirilen yeniliğin Türk toplumunun eşitliğini sağladığını bunun da Rumları ilgilendirdiğini söylemiştir Cumhurbaşkanı bu durumda yapılacak şeyin Rumların ikna edilerek toplumlararası görüşmelerin başlatılmasını sağlamak olduğu görüşünü savunmuştur²⁰¹⁹.

Başkan Reagan, Kipriyanu ve Yunan Dışişleri Bakanı Haralambopulos ile görüştüktan sonra programda olmamasına rağmen 22 Kasım'da sürpriz bir şekilde Türkiye Dışişleri Bakanı İler Türkmen ile de görüşmüştür. Reagan görüşmede Türkmen'e KKTC'nin bağımsızlık, Türkiye'nin de tanıma kararını değiştirmesi, Amerikanın kendi müttefiklerini KKTC'yi tanınamaları için ikna edeceği, toplumlararası görüşmelerin başlatılması için 23 Ocak 1984 tarihinden önce somut öneri paketi ile gelinmesi mesajlarını iletmüştür²⁰²⁰. İler Türkmen ise Başkan Reagan'a Türkiye'nin KKTC'nin tanınması ile ilgili kararından vazgeçmeyeceği, ABD'nin toplumlararası görüşmelerin başlatılması için Kıbrıslı Rumları ve Yunanlıları ikna etmesi, Amerika tarafından KKTC'nin tanınmaması için sürdürülen kampanyanın durdurulması, askeri ve ekonomik işbirliğin bu görüşmelerden etkilenmemesi gerektiği konularını aktarmıştır.²⁰²¹

²⁰¹⁵ **Milliyet**, 22 Kasım 1983, s.10; **Cumhuriyet**, 22 Kasım 1983, s.1;

²⁰¹⁶ M. Ali BİRAND, “Türkiye'ye Karşı Büyük Kampanya”, **Milliyet**, 22 Kasım 1983, s.7; M. Ali BİRAND, “İlk Bilanço”, **Milliyet**, 25 Kasım 1983, s.7.

²⁰¹⁷ Mehmet BARLAS, “Beklenen Gelişmeler”, **Milliyet**, 20 Kasım 1983, s.1; **Halkın Sesi**, 20 Kasım 1983, s.1

²⁰¹⁸ **Milliyet**, 20 Kasım 1983, s.1

²⁰¹⁹ **Milliyet**, 20 Kasım 1983, s.1

²⁰²⁰ **Milliyet**, 22 Kasım 1983, s.1.

²⁰²¹ **Aynı yer.**

Sonuç olarak diyebiliriz ki KKTC'nin bağımsızlık kararının geri aldırılabilmesi için Batı'da ve Amerikan Kongresi'nde Türkiye'ye karşı büyük kampanya başlatılmıştır. Bir taraftan da Kıbrıs'ta toplumlararası görüşmelerin başlatılması üzerinde durulmuştur. Türkiye, yapılan baskılar sonucu eşit statüde toplumlararası görüşmelerin başlatılmasını isterken, Rum tarafı ve Yunanistan ise toplumlararası görüşmelerin KKTC'nin ilânının geri alınması durumunda başlayabileceğini vurgulamıştır²⁰²². Amerika Türkiye'den iki şey istemiştir; birincisi bağımsızlıktan vazgeçmesi için Türkiye'nin KKTC'ye baskı yapması veya nüfuzunu kullanması, ikinci isteği ise Amerikanın, 23 Ocakta kongre toplantısından önce, oradaki havayı yumuşatabilmesi için, Türkiye'nin bir çözüm paketi sunmasıdır²⁰²³. Türkiye, Amerika'nın birinci isteğini Rumlara taviz olsun diye Amerika'nın ileri sürdüğü göstermelik bir istek diye telakki etmiştir²⁰²⁴. Amerika'da KKTC'nin ilânı karşısında Türkiye'ye karşı takınılacak tutumda yumuşuma gözükmiştir.

Amerika'daki havanın iyiye gitmesinde, Türkiye'nin atmış olduğu bir adım tesirli olmuştur. Dışişleri Bakanı Türkmen'in, Dışişleri Bakanı Shultz ile yaptığı görüşmeden sonraki açıklamasında görüldüğü gibi Türkiye, Kıbrıs Türkünün aldığı kararın, yani bağımsızlığın “nihai olmadığını” ve “bir ara adım” olduğunu önemle vurgulamak suretiyle havayı yumuşatmaya çalışmıştır. Halbuki Türkiye'nin ilk günkü tanıma kararında ve Kenan Evren'in Denktaş'a mesajında ve ilk günlerin diğer demeçlerinde, bağımsızlık ilânı bu kadar törpülenmiş ve yumuşatılmış olarak takdim edilmemişti. Buna paralel olarak Türkiye'nin tutumundaki ikinci unsur ise toplumlararası görüşmelerin derhal başlamasında ısrar etmesidir. Böyle bir tutum, bağımsızlık ilanının tesir ve tepkisini hafifletebileceği gibi, Rum tarafını da zor ve “müzakereden kaçır” bir duruma sokacaktır. Ayrıca Amerika ile Türkiye arasında mühim bir noktada bir uyum ve paralellik ortaya çıkarmıştır. Reagan-Kipriyanu görüşmesi sonunda yapılan Beyaz Saray açıklamasında belirtildiği üzere, Amerika gayet net bir şekilde toplumlararası görüşmelerin başlamasını istemektedir. O kadar ki, Başkan Reagan bir yandan Rumlara, bu görüşmeleri engelleyecek hareketlerden kaçınmalarını söylerken, diğer taraftan BM Genel Sekreterliğine telefon edip, bu

²⁰²² M. Ali BİRAND, “Türkiye'ye Karşı Büyük Kampanya”, **Milliyet**, 22 Kasım 1983, s.7.

²⁰²³ Fahir ARMAOĞLU, “Tansiyon Düşüyor”, **Tercüman**, 24 Kasım 1983, s.10.

²⁰²⁴ Aynı yer.

konudaki çabalarını Amerika'nın destekleyeceğini bildirmiştir²⁰²⁵. O dönemdeki Amerika'nın tutumu ise Türk tarafını hem Kongre, hem de dünya kamuoyunda pırlıtlı görülecek yeni bir ödün veya diplomatik deyimiyile öneri paketi hazırlamaya ikna etmektir. Bunu elde edene kadar da, KKTC ve Türkiye üzerindeki baskılarını sürdürmeye niyetli gibi bir görüntü vermiştir²⁰²⁶. O dönemde Türkiye hükümeti de Kıbrıs meselesini Amerika'nın kucağına tevdi etmiştir. Türkiye, Kıbrıs ile Türk-Amerikan münasebetlerini birbirinden ayrı tutuma politikası takip edememiştir²⁰²⁷. Bu konuda Amerika'ya bağılı kalmıştır diyebiliriz.

Amerika'nın KKTC'nin kurulmasına karşı çıkararak Türkiye'nin KKTC'ye baskı yapmasını ve karardan dönülmesini isteyen tutumu nedeniyle, KKTC Cumhurbaşkanı Rauf Denктаş, 2 Ocak 1984'te Kıbrıs Rum Yönetimine bir takım "iyi niyet tedbirleri" teklif etmiş ve görüşmelerden yana olduklarını belirtmek zorunda kalmıştır²⁰²⁸.

Amerika'nın baskısı ile KKTC'yi tanıması beklenen İslâm ülkeleri KKTC'yi tanıyamamıştır. İlk önce KKTC'yi tanıdığını açıklayan Bangladeş, Amerika'nın engellemeleri ve baskısı nedeniyle tanıma kararını geri çekmiştir. Bangladeş'in Kıbrıs Türk dostu Dışişleri Bakanı da işinden olmuştur. Amerika, KKTC'yi tanıyacak başka bir İslâm ülkesi olan Pakistan'ı da engellemiştir²⁰²⁹. Kıbrıs meselesinin bugüne kadar halledilememesindeki suçun en büyüğü Rumları meşru hükümet olarak tanıyıp Kıbrıs Türklerini yasadışı ilân eden Amerika ve İngiltere'dir²⁰³⁰.

Amerika'nın kendi siyaseti daima Kıbrıs'ı Yunanistan'a vermek olmuştur. Makarios Sovyetleri Kıbrıs'a getirebilir diye korku içinde olmuş olan ABD, Kıbrıs'ı Yunanistan'a verme kararını çok önceden almıştır. ABD'nin bu ana siyaseti maalesef bugüne kadar takip ettiği siyasetin pelerininini teşkil etmiştir.²⁰³¹

Ortadoğu'da bitmek tükenmek bilmeyen çıkarları olan ABD, KKTC'nin ilânından sonra da, günümüzde de Kıbrıs'ı NATO üyesi Yunanistan'a vermek suretiyle rahatlamak istemekte ve kendi hegemonyasında bir Rum Kıbrıs yaratmak istemektedir.

²⁰²⁵ Fahir ARMAOĞLU, " Tansiyon Düşüyor", **Tercüman**, 24 Kasım 1983, s.10.

²⁰²⁶ M. Ali BİRAND, " Türkiye'ye Karşı Büyük Kampanya", **Milliyet**, 22 Kasım 1983, s.7.

²⁰²⁷ F. ARMAOĞLU, "Kıbrıs ve Amerika", **Tercüman**, 30 Kasım 1983, s.4.

²⁰²⁸ **Cumhuriyet**, 2-3 Ocak 1983, s.1; **Tercüman**, 3 Ocak 1983, s.2

²⁰²⁹ **KKTC Cumhurbaşkanı Rauf R. DENKTAŞ ile 26.01.2005 tarihinde KKTC Cumhurbaşkanlığı Sarayı'nda yapmış olduğumuz görüşmeden.**

²⁰³⁰ **Aynı görüşmeden.**

²⁰³¹ **Aynı görüşmeden.**

Bu nedenle Amerika hiçbir zaman tarafsız kalmamış, hiçbir zaman Türk tarafını anlamak istememiştir²⁰³².

a) ABD Basımındaki Yankıları

KKTC'nin ilânı üzerine ABD gazeteleri ve yönetimi çok sert ve katı tutum sergilemiştir²⁰³³. Ancak, basın ve yönetimin bu katı ve sert tutumu bağımsızlık ilânından bir hafta kadar sonra giderek azalmış, basında gelişmeyle ilgili haberler giderek yer almamaya başlamıştır²⁰³⁴. ABD, hem kongreyi hem de dünya kamuoyundaki sert eleştirileri etkileyebilecek, kırabilecek yeni bir öneri paketi getirilmesini istemiştir²⁰³⁵. Amerika bu tutumuyla bir taraftan tüm dünyayı KKTC'yi tanımaması için ayağa kaldırdıktan sonra bir taraftan da Türkiye'den tanımayı geri almasını, dünyadaki tepkileri yumuşatacak öneri paketi getirmesini istemiştir.

ABD basını, Türkiye ile Yunanistan arasında bir savaşın muhtemel olduğunu bildirmiştir. Amerikan gazetelerinden New York Times gazetesi, "Türklerin Kıbrıs'ta Toprak Gasbı" başlığıyla verdiği yorumunda kararın Türkler açısından son derece akılcı bir zamanda alındığını belirtmiş ve Türkiye ile Yunanistan arasında bir savaşın muhtemel olduğunu da kaydetmiştir²⁰³⁶. New York Times, Türkiye'nin akıllıca bir zamanlamayla öteden beri plânladığı Kıbrıs'ın taksimini gerçekleştirdiğini iddia etmiştir²⁰³⁷. Bu gazete ayrıca, bağımsızlık ilânının Türkiye ile Yunanistan arasındaki ilişkileri olumsuz olarak etkileyeceğini ve Ankara'nın ileri sürdüğü gibi bunun "beklenmedik ve sürpriz olmadığını" belirtmiştir²⁰³⁸. Losangeles Times ise Rum yanlısı bir yorum yayınlarken KKTC'nin ilânının tehlikeli sonuçlar getirebilecek sorumsuz bir karar olduğunu ve Türkiye'nin de bu kararı tanımakla krizi büyüttüğünü öne sürmüştür²⁰³⁹. ABD'nin ünlü ve etkin "The Christian Science Monitor" gazetesinde çıkan bir yazıda, Kıbrıs'ta atılan son adımın milletlerarası seviyede bölücü bir nitelik taşıdığı belirtilmiştir²⁰⁴⁰.

Washington Post ise "1974 Krizinin Gölgesi" başlığıyla yayınladığı yorumunda "geçmişte Türk-Yunan savaşı albaylar cuntasının çökmesiyle önlenmişti, durumun

²⁰³² Aynı görüşmeden.

²⁰³³ Milliyet, 22 Kasım 1983, s.10.

²⁰³⁴ Aynı yer.

²⁰³⁵ Aynı yer.

²⁰³⁶ Tercüman, 18 Kasım 1983,s.1,4; Bozkurt, 18 Kasım 1983, s.1,4.

²⁰³⁷ Tercüman, 18 Kasım 1983,s.1,4; Milliyet, 18 Kasım 1983, s. 5.

²⁰³⁸ Hürriyet, 17 Kasım 1983, s.15.

²⁰³⁹ Aynı yer.

²⁰⁴⁰ Tercüman, 19 Kasım 1983, s.4.

şimdi ne olacağı bilinmiyor” demiştir²⁰⁴¹. Washington Post’ta yayınlanan başka bir makalede de “ Kuzey Kıbrıs’ın bağımsızlık kararının Kıbrıs ve Türk toplumlarından oluşan bir federasyon için ümit ışığı olduğu” belirtilmiştir²⁰⁴².

Baltimore’de yayınlanmakta olan 350 bin tirajlı bağımsız The Baltimore Sun gazetesi ise Türk tarafı tecrit edilmekten bıktı başlığı ile verdiği yorum yazısında, yıllar boyu Kıbrıs Türklerinin çektiği eziyetlere yer vererek Rauf Denктаş’ın, Kıbrıs Türk kesiminin bağımsızlığını ilân etmekle Türk toplumunu tecrit edilmiş durumdan çıkarmaya çalıştığını ifade etmiştir²⁰⁴³.

Time dergisi de Kasım ayı son sayısında KKTC’nin bağımsızlık ilânıyla ilgili “Cumhuriyetin Bağımsızlık İlânı Geri Alınabilir” başlığıyla bir yorum yayınlamıştır²⁰⁴⁴. Yorumunda ise KKTC Başkanı Denктаş’ın bağımsızlık ilânındaki gerçek amacının dünyanın dikkatlerini şimdiye kadar sonuç alınamayan Kıbrıs Türklerinin isteklerine çekmek, Türk ve Rum toplumlarına ağırlık vermek olduğunu vurgulamıştır. Amerikan gazetesi ayrıca Kıbrıs Türk yöneticilerinin bağımsızlık ilânını hemen ardından garip bir bilgi verdiklerini belirterek yazısının bir bölümünde şu ifadeyi kullanmıştır: “Türlere göre bağımsızlık ilânı geri alınamaz bir nitelikte değildi. Denктаş’ın formülü gereğince, Türk ve Rum toplumlarına eşit ağırlık verilecekti”²⁰⁴⁵.

ABD’nin etkili gazetelerinden Chicago Tribune ise alınan bağımsızlık kararının sembolik ve duygusal bir karar olduğunu, iki tarafında masaya tekrar oturmasını yazmıştır. Gazete ayrıca Kıbrıs’ın kuzeyinde zaten 9 yıldır Türklerin kontrolü olduğunu, birkaç Müslüman devletin de KKTC’yi tanıyacaklarını bildirmiştir²⁰⁴⁶. Aynı gazete başka bir yorumunda da Kipriyanu’ya eleştirilerde bulunarak “Elinden gelse adada tek bir Türk bırakmayacak olan Spiros Kipriyanu adanın bir bölümünü Türklerin kontrolüne bırakacak herhangi bir anlaşmaya kesinlikle yanaşmaz” yorumunu yaparak Kıbrıslı Rumların Türkleri ekonomik baskılarla cezalandırmayı denemeleri halinde gerilimin her iki tarafta da tehlikeli boyutlara yükseleceğini ifade etmiştir²⁰⁴⁷.

ABD’nin haber ajanslarından Associated Press ise Amerika’nın “şimdilik nazik diplomasisi” izleyerek Türkiye’den Kıbrıs Türklerini bağımsızlık kararından

²⁰⁴¹ **Tercüman**, 18 Kasım 1983, s.1,4.

²⁰⁴² **Hürriyet**, 22 Kasım 1983, s.13.

²⁰⁴³ **Tercüman**, 19 Kasım 1983, s.4.

²⁰⁴⁴ **Hürriyet**, 22 Kasım 1983, s.13.

²⁰⁴⁵ **Aynı yer.**

²⁰⁴⁶ **Bozkurt**, 21 Kasım 1983, s. 2.

²⁰⁴⁷ **Milliyet**, 22 Kasım 1983, s.5.

vazgeçirmesini istediğini, bu isteğin kabul edilmemesi durumunda Yunanistan'ın ABD'ye başvurmasının beklendiğini yazmıştır²⁰⁴⁸. Ajans Amerika'nın iki NATO üyesi Yunanistan ile Türkiye arasında seçim yapmak zorunda olduğunu vurgulamıştır²⁰⁴⁹. Görüldüğü üzere bağımsızlık ilânı Amerikan basınında da geniş yankı uyandırmıştır.

ABD ve Avrupa'da yayınlanan o dönemde yaklaşık iki milyon tiraja sahip Amerikan gazetesi The Wall Street Journal , Kıbrıs sorununu yaratan ülkenin İngiltere olduğunu yazmış ve bu konuda da detaylı bir yorum yayınlamıştır²⁰⁵⁰.

4) Sovyetlerin Tepkisi

Papandreu Hükümeti, bir taraftan Avrupa'da girişimlerde bulunurken bir taraftan da Sovyetlerin desteğini almak için bütün Yunan limanlarını Sovyet donanmasına açmak, Akdeniz'de bir Sovyet Yunan hâkimiyeti kurmak gibi şantajlara da başvurmuştur²⁰⁵¹.

KKTC'nin ilânından sonra ilk Sovyet tepkileri TASS ajansı ile BM'deki Sovyet temsilcisinden gelmiştir. TASS, adaya askeri müdahalelerde bulunulmamasını hem Rum hem de Türk toplumlarının yasal haklarının dikkate alınmasını istemiştir²⁰⁵².

Sovyetler Birliği, Kıbrıs'ta yapılan her türlü yabancı müdahaleye karşı adanın toprak bütünlüğü ve bağımsızlığının korunmasından yana olduğunu belirtmiş ve uluslararası bir konferans toplanmasını istemiştir²⁰⁵³. TASS, Konferansın BM gözetiminde yapılması gerektiğinden söz etmiştir²⁰⁵⁴.

New York'ta bulunan BM'deki Sovyet Temsilcisi, Richard Ovinnikov da yaptığı açıklamada hükümetinin “ Kıbrıs Cumhuriyeti'nin toprak bütünlüğünden yana” olduğunu belirterek, 1975 Güvenlik Konseyi kararının adanın bölünmesi yolundaki her girişime karşı olduğuna işaret etmiştir²⁰⁵⁵.

KKTC'nin ilânı karşısında ilk gün susan Sovyetlerde de ikinci gün Kıbrıs meselesinin BM'de milletlerarası plânda ele alınmasını istemek suretiyle Yunanistan'a arka çıkmıştır²⁰⁵⁶.

²⁰⁴⁸ Bozkurt, 21 Kasım 1983, s.2.

²⁰⁴⁹ Aynı yer.

²⁰⁵⁰ Dünya, 1 Aralık 1983, s.8.

²⁰⁵¹ Necdet BERKANT, “Yunanistan Başbakanının İntihar Mektubu”, Tercüman, 22 Kasım 1983, s.4.

²⁰⁵² Milliyet, 17 Kasım 1983, s.5; Dünya, 17 Kasım 1983, s.7;

²⁰⁵³ Cumhuriyet, 17 Kasım 1983, s.1,11.

²⁰⁵⁴ Cumhuriyet, 18 Kasım 1983, s.1.

²⁰⁵⁵ Milliyet, 17 Kasım 1983, s.5.

²⁰⁵⁶ Fahir ARMAOĞLU, “Gelişmeler”, Tercüman, 18 Kasım 1983, s.1, 10.

Sovyetlerin resmi haber ajansı TASS, 17 Kasım'da Kıbrıs'taki gelişmelerle ilgili iki ayrı yorum yayınlamıştır. İlk yorumunda Türk ve Rum toplumları yada Ankara ve Atina'nın lehine yada aleyhine herhangi bir ifadeye yer vermemiş, daha çok ABD'nin çıkarları çerçevesinde Kıbrıs'ın konumu değerlendirilmiştir. En çok Lübnan'a yakınlığından, coğrafi konumundan ötürü ABD'nin adaya ilgisinin arttığını, adada baş gösterecek bir bunalımın ABD çıkarlarına hizmet edeceğini, böyle bir durumun da Kıbrıs'ın “ bir NATO ve ABD uçak gemisine dönüştürülmesini” kolaylaştıracağını ileri sürmüştür²⁰⁵⁷. Kıbrıs'ta bağımsızlık ilânı karşısında ABD başta olmak üzere Batı devletlerinin takındığı tutuma paralel tavır aldığı ortaya çıkmıştır²⁰⁵⁸. Sovyet resmi haber ajansının yorumunda, Sovyetler Birliğinin Kıbrıs'taki yeni durumdan diğer ülkeler gibi endişe duyduğunu belirtmiş ve şu ifadelerle yer vermiştir:

*“Kıbrıs halkının kendi çıkarları için, Türk liderleri kararlarını yeniden gözden geçirmeli ve geri almalıdırlar. Toplumlararası görüşmelere de BM Genel Sekreterinin arabuluculuğuyla en kısa sürede yeniden başlanmalıdır”*²⁰⁵⁹. TASS ayrıca soruna taraf olan tüm devletlere itidal tavsiyesinde bulunmuş, hiçbir tarafın sorunu daha da içinden çıkılmaz hale getirecek ve gerginliği artıracak bir eylemde bulunmamasını istemiştir²⁰⁶⁰.

KKTC'nin ilân edilmesiyle ilgili olarak Sovyetler Birliği'nin Ankara Büyükelçisi, Dışişleri Bakanı Vekili Ümit Haluk Bayülken ile görüşerek Sovyetler birliğinin olaydan derin üzüntü duyduğunu belirtmiş ve TASS Ajansı çerçevesinde görüşlerini bildirmiştir²⁰⁶¹.

5) Uluslararası Kuruluşların Tepkileri

a) BM Güvenlik Konseyi'nin Tepkisi

15 Kasım 1983 olayı yani Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin ilânı, yıllarca meydana gelen birikimin sonucudur, Kıbrıs Türklerini buna iten ise BM Genel Kurulu'nun 13 Mayıs 1983 tarihinde Kıbrıs için almış olduğu karardır²⁰⁶².

KKTC'nin ilânı üzerine BM Güvenlik Konseyi, İngiltere, Yunanistan ve Kıbrıs Rum Yönetiminin başvurusu ile 17 Kasım 1983'te toplanıp İngiltere tarafından

²⁰⁵⁷ **Cumhuriyet**, 18 Kasım 1983, s.11.

²⁰⁵⁸ **Cumhuriyet**, 18 Kasım 1983, s.11; **Bozkurt**, 18 Kasım 1983, s.1,4.

²⁰⁵⁹ **Cumhuriyet**, 18 Kasım 1983, s.11.

²⁰⁶⁰ **Aynı yer.**

²⁰⁶¹ **Milliyet**, 19 Kasım 1983, s.5.

²⁰⁶² “Enosis Hayali ve B.M.”, **Kıbrıs Postası**, 19 Kasım 1983, s.1,7.

sunulan karar tasarısını görüşerek 18 Kasım 1983'te KKTC'nin bağımsızlık ilânına ait kararı hukuken geçersiz sayarak geri alınmasını talep eden 541 sayılı kararı kabul etmiştir. BM Güvenlik Konseyi kararına Pakistan karşı çıkarken, Ürdün çekimser kalmıştır²⁰⁶³. BM'nin Pakistan temsilcisi, BM'de KKTC lehine çok güzel bir konuşma yapmıştır²⁰⁶⁴. Rumların istekleriyle, KKTC'nin ilânını reddederek, KKTC'yi yasadışı kabul eden BM Güvenlik Konseyi'ne karşı New York'ta bulunan ve BM'de konuşan Rauf Denktaş, kendilerini müdafaa etmek için, federasyonun önlenemeyeceğini, federasyondan yana olduklarını savunmuştur²⁰⁶⁵.

İngiliz Hükümetince hazırlanan ve BM Güvenlik Konseyi'nce kabul edilen karar tüm ülkelere KKTC'yi tanımama çağrısında bulunuyordu. Kararda, KKTC'nin ilânından duyulan ciddi endişe belirtilmiş ve bu ilânın 1960 garanti anlaşmalarına ters düştüğü belirtilerek KKTC geçersiz sayılmış ve bunun durumun kötüleşmesine yol açacağı belirtilmiştir. Kararda ayrıca BM Genel Sekreteri'nin toplumlararası görüşmeleri başlatacak girişimlerin sürdürülmesi ve Güvenlik Konseyinin 365 ve 367 sayılı kararlarının uygulaması istenmiştir²⁰⁶⁶.

Güvenlik Konseyi, KKTC'nin ilânını Kıbrıs'ın bir bölümünü bölmeye yönelik girişim olarak değerlendirerek kınamış, hukuken geçersiz sayarak geri alınması çağrısında bulunmuştur. Kıbrıs'ta adil ve kalıcı bir çözümün bulunabilmesini BM Genel Sekreteri'nin toplumlararası görüşmeleri devam ettirmesine bağlayarak tüm tarafları BM Genel Sekreterinin görüşmeleri başlatacak girişimlerine karşı işbirliğine çağırıştır. Bütün dünya devletlerini de Kıbrıs Cumhuriyeti'nin egemenliğine, bağımsızlığına, toprak bütünlüğüne ve bağlantısızlığına saygı göstermeye ve Ada'da Kıbrıs Cumhuriyeti dışında başka hiçbir hükümeti tanımamaya çağırıştır²⁰⁶⁷.

Güvenlik Konseyi Kararı'nın, Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin bağımsızlığını hukuken geçersiz sayması ise, hukuki bir karar değil, siyasi bir karardır. Çünkü, Güvenlik Konseyi, bir milletlerarası hukuk organı değildir. Bir siyasi organdır. Bunun dışında Güvenlik Konseyi, hukuken geçersizdir demekle, hukuki bir meselede

²⁰⁶³ **Milliyet**, 19 Kasım 1983, s.3; **Cumhuriyet**, 19 Kasım 1983, s.1; **Dünya**, 19 Kasım 1983, s. 4; **Tercüman**, 19 Kasım 1983, s. 1; **Hürriyet**, 19 Kasım 1983, s.1; **Günaydın**, 19 Kasım 1983, s.1; **Güneş**, 19 Kasım 1983, s.5; **Yeni Asır**, 19 Kasım 1983, s.1; **Tan**, 19 Kasım 1983, s.1.

²⁰⁶⁴ **KKTC Cumhurbaşkanı Rauf R. DENKTAŞ ile 26.01.2005 tarihinde KKTC Cumhurbaşkanlığı Sarayı'nda yapmış olduğumuz görüşmeden.**

²⁰⁶⁵ **Aynı görüşmeden.**

²⁰⁶⁶ **Tercüman**, 20 Kasım 1983, s.10.

²⁰⁶⁷ **Tercüman**, 20 Kasım 1983, s.10; **Cumhuriyet**, 19 Kasım 1983, s.1.

yetkilerini aşp yine devletlerin egemenlik haklarına müdahalede bulunmuş olmaktadır²⁰⁶⁸.

Güvenlik Konseyi kararı için ilk söylenebilecek husus, ilk bakışta Türkiye ve Kıbrıs Türk Cumhuriyeti için sert gibi görünse de, Yunanistan'ın ve Kıbrıs Rumlarının istediklerinin çok gerisinde kalmıştır. İkincisi, karar oy birliği ile çıkmamakla, kuvvetinden ve etkisinden çok şey kaybetmiş olup sonraki gelişmeler açısından da bir ehemmiyet taşımıştır. Güvenlik Konseyi kararı, bağımsızlığın hukuken geçersiz olduğunu söylemekle beraber, Kuzey Kıbrıs'ta bağımsızlık ilânının bir bakıma tesirli olduğuna da işaret edilmektedir. Çünkü karar toplumlararası görüşmeleri vurgulamaktadır ki, bağımsızlık ilânının bir maksadı da toplumlararası görüşmeleri harekete geçirmektir. Karar, toplumlararası görüşmeleri harekete geçirmek isterken, bazı adımlar da atılmıştır. Bunlardan biri toplum tabiri yerine, taraf tabirinin kullanılmasıdır. Kanaatimizce taraf tabiri çok daha ehemmiyetlidir. Çünkü toplum büyük olur, küçük olur. Fakat taraf da böyle bir şey yoktur ve taraf kelimesi milletlerarası hukukta kullanılan ve aynı zamanda eşitliği ifade eden bir kavramdır. Diğer taraftan İngiltere'nin sunduğu ilk tasarıda, Kıbrıs'ta iki taraf arasında yapılacak görüşmelerin içine Türkiye ve Yunanistan'da sokulmuş iken, bu çıkarılmış ve hepsi, taraflar tabiri içine sokulmuştur. Tarafların genel sekretere yardımcı olmaları istenmiştir²⁰⁶⁹.

a.1) Güvenlik Konseyi Kararına Türklerin Tepkileri

BM Güvenlik Konseyi'nin bu kararı gerek Kıbrıs Türkleri arasında gerekse Türkiye'de büyük tepki ile karşılanmış ve karar geçersiz sayılmıştır²⁰⁷⁰. Türkiye Dışişleri Bakanlığı Sözcüsü Nazmi Akıman, "Türkiye'nin KKTC'yi tanıması ile ilgili kararın ve görüşlerinin Güvenlik Konseyi'nden çıkan bu kararla değişmesi beklenmemelidir" şeklinde açıklamıştır²⁰⁷¹. Türk basını da BM Güvenlik Konseyi kararına ve tepkilerine geniş yer vermiştir. Güvenlik Konseyi'nin kararı KKTC'de gerek yetkilileri gerekse halkı fazla şaşırtmamış, etkilememiştir. Kararın bu şekliyle çıkması, hatta daha kötüsünün çıkması bekleniyordu. Yetkililer daha baştan bağımsızlık ilânını geçersiz sayan bu kararın geri alınmasını isteyen herhangi bir tasarruğun Türk tarafınca kabul edilmeyeceğini karardan önce söyledikleri gibi karardan sonra da

²⁰⁶⁸ Fahir ARMAOĞLU, "Karardan Sonra", *Tercüman*, 20 Kasım 1983, s.1,10.

²⁰⁶⁹ F. ARMAOĞLU, "Karardan Sonra", *Tercüman*, 20 Kasım 1983, s.1,10; *Cumhuriyet*, 21 Kasım 1983, s.1.

²⁰⁷⁰ *Milliyet*, 19 Kasım 1983, s.3; *Cumhuriyet*, 19 Kasım 1983, s.1.

²⁰⁷¹ *Cumhuriyet*, 20 Kasım 1983, s.1.

söylemişlerdir. Türk yetkililer kararın hiçbir geçerliliğinin olmadığı görüşünde olmuşlardır²⁰⁷². Türkiye oylamadan hemen sonra kararı tanımayacağını açıklamıştır²⁰⁷³.

Rauf Denктаş da aynı gün bir açıklamada bulunarak BM Güvenlik Konseyi kararını tanımadıklarını, kararı geçersiz ve gerçek dışı olarak nitelendirmiş ve “artık bizim farkımızdalar” demiştir²⁰⁷⁴. Bağımsızlık kararının geri alınmasının söz konusu olmadığını, 20 yıllık bir mücadelenin sonunda iki kesimli bir federasyonu oluşturmak için eşit şartlarda görüşmeye hazır olduklarını yinelemiştir²⁰⁷⁵. Denктаş, ayrıca BM’deki kulis faaliyetlerine katılmak üzere KKTC’deki tüm siyasi parti liderlerini de New York’a çağırmıştır²⁰⁷⁶. KKTC’de Başbakan Mustafa Çağatay ve siyasi parti liderleri de Güvenlik Konseyi’nin bu kararına tepkilerini bildirmişlerdir.

Güvenlik Konseyi kararı Kıbrıs Türkleri arasında sert tepkilere neden olmuş, 19 Kasım 1983’te olağanüstü bir toplantı yapan Bakanlar Kurulu son gelişmeleri görüşerek “ne BM Güvenlik Konseyi ne de başka herhangi bir kuruluş Kıbrıs Türk toplumunun kendi kaderini yönetme hakkını engelleme yetkisine sahip değildir” şeklinde bir bildiri yayınlamıştır. Devlet Başkanı Vekili ve Meclis Başkanı Nejat Konuk, Güvenlik Konseyi kararının geçersiz olduğunu ve hiçbir organın Kıbrıs Türklerinin geleceğini ve siyasi kimliğini belirleyen karardan alıkoymayacağını belirtmiştir²⁰⁷⁷.

KKTC’ye karşı karar tasarısını hazırlayan İngiltere’ye karşı İngiltere’de yaşayan Kıbrıs Türkleri yoğun tepki göstermiştir²⁰⁷⁸. Kıbrıs Türk halkı BM Güvenlik Konseyi’nin kararını kınamak, KKTC’nin ilânı kararının geri alınamayacağını tüm dünyaya duyurmak için 21 Kasım 1983’te Lefkoşa’da Atatürk Meydanında büyük bir miting düzenlemiştir. KKTC’nin köylerinden kentlerinden gelen binlerce Kıbrıs Türkü bağımsızlık ilânının geri alınamayacağını haykırmış ve mitingte “KKTC’den Vazgeçilemez”, “Haklıyız”, “Geri Dönüş Yok”, “Denктаş’a Selâm, Yolumuza Selam”, “BM Tanısın Tanımasın Varız”, “Yaşasın KKTC”, “ Kendi Kaderimizi Belirleme

²⁰⁷² Sami KOHEN, “Bu Karardan Neler Çıkar?”, *Milliyet*, 20 Kasım 1983, s.7.

²⁰⁷³ *Cumhuriyet*, 19 Kasım 1983, s.1

²⁰⁷⁴ *Cumhuriyet*, 19 Kasım 1983, s.1; *Halkın Sesi*, 19 Kasım 1983, s.1; *Birlik*, 19 Kasım 1983, s.1; *Bozkurt*, 19 Kasım 1983, s.1; *Kıbrıs Postası*, 19 Kasım 1983, s.1; *Tercüman*, 19 Kasım 1983, s.1. *Milliyet*, 19 Kasım 1983, s. 1.

²⁰⁷⁵ *Cumhuriyet*, 19 Kasım 1983, s.1.

²⁰⁷⁶ Aynı yer.

²⁰⁷⁷ *Milliyet*, 20 Kasım 1983, s.7; *Halkın Sesi*, 19 Kasım 1983, s.1; *Birlik*, 19 Kasım 1983, s.1; *Bozkurt*, 19 Kasım 1983, s.1; *Kıbrıs Postası*, 19 Kasım 1983, s.1; *Tercüman*, 19 Kasım 1983, s. *Milliyet*, 19 Kasım 1983, s. 5; *Halkın Sesi*, 17 Kasım 1983, s.2.

²⁰⁷⁸ *Halkın Sesi*, 22 Kasım 1983, s.3; *Bozkurt*, 22 Kasım 1983, s.2.

Hakkımızı Kimse Elimizden Alamaz” yazılı dövizleri taşıyarak KKTC’nin var olduğunu haykırmışlardır²⁰⁷⁹.

Kıbrıs Türk halkının mitingde KKTC’nin ilânı kararının geri alınmasının düşünülemeyeceğini vurgulamıştır.

b) AET’in Tepkisi

AET’ e üye on ülke 16 Kasım 1983’te bir bildiri yayınlayarak KKTC’nin ilânını kınamış ve bu adımın bölgede ciddi bir durum ortaya çıkarmış olduğunu öne sürmüştür. AET ülkeleri KKTC’yi tanımadıklarını ve bu adımdan ötürü büyük bir kaygı duyduklarını ve kararın BM kararına aykırı olduğunu öne sürerek Kıbrıs Cumhuriyeti’nin bağımsızlığını, egemenliğini, toprak bütünlüğünü ve birliğini kayıtsız şartsız desteklemeye ve Spiros Kipriyanu hükümetini adadaki tek meşru yönetim saymaya devam edeceklerini belirtmiştir²⁰⁸⁰.

AET üyesi ülkelerin Parlâmenterlerinden oluşan Avrupa Parlamentosu, 17 Kasım’da yaptığı toplantıda, Kıbrıs’ta bağımsız bir devlet ilânını kınayan bir karar tasarısını, Kıbrıs konusunu Yunanistan’ın da girişimiyle gündeme almıştır. Karar tasarısında Kuzey Kıbrıs’ta bağımsızlık ilân edilmesi kınanmış, Kıbrıs Cumhuriyeti’nin toprak bütünlüğü ve egemenliğinin bölünmez olduğu belirtilmiştir. Ayrıca, Avrupa Parlamentosu Bakanlar Konseyi’nin BM Genel Sekreteri Cuellar’ın barış girişimlerine destek vermesi istenmiştir²⁰⁸¹. Bunun yanında Yunanistan AET’i harekete geçirerek Kıbrıs Türk toplumu ile tüm ticaretin dondurulması ve ekonomik yardımın kesilmesini öte yandan da Türkiye’ye ekonomik yaptırımlar uygulanmasını istemiştir. Ancak AET Dışişleri bakanları Türkiye’ye yaptırıma yanaşmamıştır²⁰⁸². Yunanistan’ın dönem başkanlığını yaptığı AET Türkiye’yi açıktan suçlayan bir karar çıkartmamıştır. Topluluk olayı kaygıyla izlediğin söyleyen ve tüm ilgilileri yeni devletin bağımsızlığını tanımamaya çağırın bir bildiri ile yetinmiştir²⁰⁸³.

²⁰⁷⁹ **Halkın Sesi**, 22 Kasım 1983, s.1, 3; **Birlik**, 22 Kasım 1983, s.1, 2; **Bozkurt**, 22 Kasım 1983, s.1, 4; **Kıbrıs Postası**, 21-22 Kasım 1983, s. 1, 2; **Söz**, 22 Kasım 1983, s.1, 2; **Milliyet**, 22 Kasım 1983, s.10; **Tercüman**, 22 Kasım 1983, s.1; **Hürriyet**, 22 Kasım 1983, s.1,13; **Günaydın**, 22 Kasım 1983, s.1; **Güneş**, 22 Kasım 1983, s. 5.

²⁰⁸⁰ **Kıbrıs Postası**, 17 Kasım 1983, s.1; **Dünya**, 17 Kasım 1983, s.7; **Cumhuriyet**, 17 Kasım 1983, s.1,11.

²⁰⁸¹ **Cumhuriyet**, 18 Kasım 1983, s. 7; **Hürriyet**, 18 Kasım 1983, s. ; **Milliyet**, 18 Kasım 1983, s.5

²⁰⁸² M.A. BİRAND, “İlk Bilanço”, **Milliyet**, 25 Kasım 1983, s.7.

²⁰⁸³ Haluk ÜLMAN, “ Uluslararası Politika Kazanı Kaynıyor”, **Hürriyet**, 18 Kasım 1983.

AET üyesi 10 ülke Yunanistan'ın bu konuda yaptırım uygulama ve ekonomik ambargo koyma isteğini reddetmiştir²⁰⁸⁴. Avrupa, KKTC kararını olumsuz karşılamakla birlikte daha anlayışlı davranmıştır²⁰⁸⁵. Sonuç olarak Yunanistan'ın ekonomik ambargo girişimlerine rağmen AET Türkiye'ye ve KKTC'ye karşı ekonomik yaptırım uygulamamış sadece kınama kararıyla yetinmiştir.

6) KKTC'nin Kuruluşuna Diğer Yabancı Devletlerin Tepkisi

KKTC'nin ilânına karşı tüm dünyada tepkiler olmuştur. Fransa Hükümeti, KKTC'nin kurulmasını kınamış ve bu kararlar Kıbrıs'ın birliğinin, toprak bütünlüğünün ve egemenliğin ihlâl edildiğini bildirmiştir²⁰⁸⁶.

Fransa Dışişleri Bakanlığı “Böyle bir oldu bittiyi kabul edemeyeceğini bildirirken, Devlet Başkanı Mitterand ise Kıbrıs'ın kuzeyinde sözüm ona bir devlet kurduklarını ilan ediyorlar. BM kararı açıktır. Bu karar kabul edilemez” demiştir²⁰⁸⁷. Fransa, KKTC'nin ilânını şiddetle kınayarak, bu olayın Kıbrıs'ın birliğine “ ciddi bir tehdit” oluşturduğunu bildirmiştir²⁰⁸⁸.

İspanya Hükümeti, KKTC'nin ilânını kınayarak kararın, Kıbrıs'ın bölünmezliği ve bütünlüğü ilkelerine ters düştüğünü, BM karar tasarıları ve uluslararası anlaşmaları ihlâl ettiğini ileri sürmüştür. İspanya hükümetince yayınlanan bildiride, Kıbrıs Türklerinin aldığı bu kararın, BM Genel Sekreterliğinin soruna barışçı çözüm bulma çabalarına “ciddi bir engel” teşkil ettiği ve Doğu Akdeniz'deki gergin durumu daha da artıracığı ileri sürülmüştür²⁰⁸⁹.

Danimarka Dışişleri Bakanı Uffa Ellemann, ülkesinin KKTC'yi tanımayacağını ve bağımsızlık ilânından derin endişe duyduğunu belirtmiş²⁰⁹⁰ ve bu kararın BM kararlarının çiğnenmesi anlamına geldiğini belirtmiştir²⁰⁹¹. Kanada resmi bir açıklama yapmamış ancak Savunma Bakanlığı Sözcüsü Lefkoşa'daki Kanada birliklerinin varlığının kısa dönemde etkilenmemesi gerektiğini açıklamıştır²⁰⁹². Kanada Başbakanı

²⁰⁸⁴ **Cumhuriyet**, 23 Kasım 1983, s.1; M.A. BİRAND, “İlk Bilanço”, **Milliyet**, 25 Kasım 1983, s.7.

²⁰⁸⁵ M. Ali BİRAND, “ Baskılardan Kurtulmanın Bir Yolu”, **Milliyet**, 29 Kasım 1983, s.7.

²⁰⁸⁶ **Milliyet**, 18 Kasım 1983, s.5.

²⁰⁸⁷ “Tepkiler Dış Dünyada Fırtına” **Yankı**, S.660 (21-27 Kasım 1983), s.19; **Milliyet**, 18 Kasım 1983, s.5; **Cumhuriyet**, 17 Kasım 1983, s.11.

²⁰⁸⁸ **Cumhuriyet**, 17 Kasım 1983, s.11; **Milliyet**, 17 Kasım 1983, s.5; **Tan**, 17 Kasım 1983, s.3; **Halkın Sesi**, 17 Kasım 1983, s.2.

²⁰⁸⁹ **Milliyet**, 18 Kasım 1983, s.5; **Cumhuriyet**, 18 Kasım 1983, s.1.

²⁰⁹⁰ **Milliyet**, 18 Kasım 1983, s.5; **Cumhuriyet**, 17 Kasım 1983, s.11.

²⁰⁹¹ **Milliyet**, 18 Kasım 1983, s.5; “Tepkiler Dış Dünyada Fırtına” **Yankı**, S.660 (21-27 Kasım 1983), s.19; **Cumhuriyet**, 17 Kasım 1983, s.11.

²⁰⁹² **Cumhuriyet**, 16 Kasım 1983, s.11; **Milliyet**, 17 Kasım 1983, s.5; **Halkın Sesi**, 17 Kasım 1983, s.2.

Trudeau, Türklerin bağımsızlık ilânının sadece yasal bir konu olduğunu belirterek, adadaki Kanadalıların durumunun tehlikede olmadığını söylemiştir²⁰⁹³. Trudeau, “Ada’da yeni bir anlaşmazlık konusu yada taraflar arasında farklı bir durum ortaya çıkmamıştır. Bağımsızlık ilânı yalnızca yasal bir konudur” diyerek Kıbrıs’ta Rum hükümetini tanıdıklarını ve ilişkilerini Rum yönetimiyle sürdüreceklerini söylemiştir²⁰⁹⁴.

Hollanda Dışişleri Bakanlığı Sözcüsü “Egemen bir devletin bölünmesini olumlu bir gelişme olarak kabul etmediklerini ve bu nedenle Kıbrıs Türk devletini tanımak niyetinde olmadıklarını” söyleyerek Hollanda’nın KKTC’yi tanımayacağını ifade etmiştir²⁰⁹⁵. Belçika hükümeti ise yayınladığı bildiride Kıbrıs’ta bağımsızlık ilanının Kıbrıs Cumhuriyetinin egemenlik ve toprak bütünlüğüne aykırı olduğu ve Belçika’nın meşru Güney Kıbrıs Rum yönetimini tanımaya devam edeceğini açıklamıştır²⁰⁹⁶.

Federal Almanya yönetimi de Dışişleri Bakanlığı aracılığıyla yaptığı açıklamada KKTC’nin bağımsızlık ilânını tepkiyle karşılamış ve büyük üzüntü duymuştur. Almanya, Kıbrıs’ın birliği ve bütünlüğünden yana olduğunu belirtmiştir. Sözcü açıklamasında, Cumhuriyetin ilânının Kıbrıs sorununa kalıcı bir çözüm getirme yolundaki çabaları yeniden zorlaştıracığından ciddi endişe duyulduğunu ileri sürmüştür²⁰⁹⁷. Almanya, Dışişleri Bakanı Alois Metres, Kıbrıslı Türklerin bağımsızlık ilanının iptal edilmesi gerektiğini savunmuştur²⁰⁹⁸.

Demokratik Almanya Cumhuriyeti, Kıbrıs’taki duruma tepkisini Kıbrıs Büyükelçisi Günter Schurath aracılığıyla Kıbrıs Rum Yönetimine aktarmıştır. Bu ülkenin resmi mesajında da KKTC’nin kuruluşu adanın bağımsızlığına, egemenliğine ve toprak bütünlüğüne karşı bir hareket olarak nitelendirilmiştir²⁰⁹⁹.

Yugoslavya hükümeti bir bildiri yayınlayarak KTFD’nin tek yanlı bağımsızlık ilân etmesini kınamıştır. Yugoslavya Hükümet sözcüsü bağımsızlığı “BM Genel Kurulu ve Güvenlik Konseyi’nin kararının ve isteklerin doğrudan doğruya ihlâli” olarak adlandırmıştır²¹⁰⁰. Yugoslavya Devlet Başkanı Mika Spiljak, bağımsızlık karşısındaki

²⁰⁹³ **Cumhuriyet**, 17 Kasım 1983, s.11.

²⁰⁹⁴ **Aynı yer.**

²⁰⁹⁵ **Cumhuriyet**, 16 Kasım 1983, s.11; **Milliyet**, 16 Kasım 1983, s.3; **Halkın Sesi**, 17 Kasım 1983, s.2.

²⁰⁹⁶ **Cumhuriyet**, 17 Kasım 1983, s.11.

²⁰⁹⁷ **Cumhuriyet**, 16 Kasım 1983, s.11; **Milliyet**, 16 Kasım 1983, s.3.

²⁰⁹⁸ **Cumhuriyet**, 18 Kasım 1983, s.1; **Halkın Sesi**, 17 Kasım 1983, s.2.

²⁰⁹⁹ **Cumhuriyet**, 18 Kasım 1983, s.11.

²¹⁰⁰ **Cumhuriyet**, 16 Kasım 1983, s.11; **Milliyet**, 16 Kasım 1983, s.3.

olumsuz tutumlarını daha sonra yine tekrarlamış, 17 Kasım'da Kipriyanu'ya mesaj göndererek Kıbrıs Cumhuriyeti'nin bağımsızlığı ilkesi doğrultusunda destek sağlamayı vaat etmiştir²¹⁰¹.

Japonya Dışişleri Bakanlığı KKTC'yi tanımayacağını bildirmiştir. Japon Dışişleri Bakanlığı Sözcüsü Japonya'nın Kıbrıs'ta tek bir devleti, Rum yönetimini tanıdığını açıklamıştır²¹⁰².

İtalya Dışişleri Bakanlığı tarafından yapılan açıklamada da Türk toplumunun bağımsızlık kararının “üzüntü ve kaygı verici” olduğu belirtilerek bağımsızlık kararının “uluslararası hukuk kurallarına aykırı” olduğunu belirtmiştir. İtalya ayrıca Kıbrıs Türk Hükümeti yetkililerine toplumlararası görüşmelerin barışçı yoluna geri dönme çağrısında bulunmuştur²¹⁰³.

Avustralya hükümeti de diğer devletler gibi bağımsızlık ilânını kınamıştır. Dışişleri Bakanı Bill Hayden Kıbrıs Türklerinin bağımsızlık ilânını kınayarak, adada görev yapan Avustralya polisinin güvenliğinden kaygı duyulduğunu ve Türkiye'ye Kıbrıs Türklerinin bağımsızlık ilânını geri alması için baskı yapılacağını belirtmiştir²¹⁰⁴.

Nepal hükümeti de KKTC'nin ilânını “talihsizlik” olarak değerlendirmiş ve bağımsızlığın adadaki gerginliği arttıracaklarını ileri sürmüştür²¹⁰⁵.

Bağlantısız ülkeler dönem Başkanlığını yapan Hindistan, KKTC'nin ilânına şiddetle karşı çıkmıştır. Hindistan Başbakanı İndra Gandhi, Kıbrıs'ta ayrı devlet ilânına şiddetle karşı olduğunu, bu konudaki emrivakileri geçersiz kılmak için her türlü vasıtaya başvurulacağını bildirmiştir²¹⁰⁶. Gandhi Yunan Başbakanı Papandreu'yu 16 Kasım 1983'te telefonla arayarak “ Bu konuda Yunanistan'ın tutumunu destekleyerek, Bağlantısızlar Başkanı olarak da gerekeni yapacağımı” açıklamıştır²¹⁰⁷. Bağlantısızlarda zaten Kıbrıs sorununun ele alınış biçimine baktığımızda gerek KKTC'nin ilânı öncesinde gerekse sonrasında Rum Yönetimin görüşleri çerçevesinde karar aldıkları görülmüştür.

²¹⁰¹ **Cumhuriyet**, 18 Kasım 1983, s.11.

²¹⁰² **Cumhuriyet**, 17 Kasım 1983, s.11; **Milliyet**, 18 Kasım 1983, s.5; **Tan**, 17 Kasım 1983, s.3; **Halkın Sesi**, 17 Kasım 1983, s.2.

²¹⁰³ **Cumhuriyet**, 17 Kasım 1983, s.11; **Milliyet**, 18 Kasım 1983, s.5.

²¹⁰⁴ **Cumhuriyet**, 17 Kasım 1983, s.11; **Milliyet**, 17 Kasım 1983, s.5; **Halkın Sesi**, 17 Kasım 1983, s.2; **Bozkurt**, 17 Kasım 1983, s.1,4.

²¹⁰⁵ **Cumhuriyet**, 17 Kasım 1983, s.11; **Milliyet**, 18 Kasım 1983, s.5.

²¹⁰⁶ **Tepkiler Dış Dünyada Fırtına** **Yankı**, S.660 (21-27 Kasım 1983), s.19.

²¹⁰⁷ **Milliyet**, 17 Kasım 1983, s.5.

Romanya ve Cezayir resmi haber ajansları da hükümetlerinin yeni kurulan KKTC'yi tanımadığını açıklamıştır. Kararın şaşkınlık uyandırdığını belirten ajanslar böylece Kıbrıs sorununa görüşmeler yoluyla çözüm bulma şansının azalacağını ileri sürmüşlerdir²¹⁰⁸.

Görüldüğü gibi bağımsızlık ilânına karşı hemen hemen tüm dünya olumsuz bir tavır takınmıştır. Dünyanın bu tutumunda Amerikan Kongresi'nin KKTC'nin tanınmaması ve ilânının geri alınması kararı ile BM Güvenlik Konseyi'nin sadece Rumları “meşru Kıbrıs Hükümeti” olarak tanıması ve KKTC'nin ilânını reddetmesi temel etkindir diyebiliriz.

7) Dünya Basınında KKTC'nin İlânının Yankıları

KKTC'nin ilânı tüm dünya basınında geniş yankı yaratmıştır. Bazı gazeteler ılımlı bir yaklaşım sergilerken bazıları da sert tepki göstermiştir.

a) Fransız Basını

Fransız basın yayın organlarında KTFD'nin bağımsızlığını ilân etmesi 16 Kasım 1983'te de geniş ölçüde yer almıştır.

Le Monde gazetesi birinci sayfadan ve manşetten verdiği haberinde, bağımsızlık ilânının Kıbrıs Bayrak Radyosu tarafından bir bildiri ile duyurulduğu belirtilerek, bildiride bu yeni durumun gerçek anlamda bir federasyon kurulmasını kolaylaştıracağına işaret edildiğini vurgulamıştır. Yazıda 1974'ten beri cereyan eden gelişmeler etrafı bir şekilde anlatıldıktan sonra, “dokuz yıldan beri sürdürülen toplumlarası görüşmelerde sonuç alınmadığı gibi çıkmaza girildiği ve anlaşmaya varılmadığı belirtilmiştir²¹⁰⁹. Gazete “Kuzey Kıbrıs'ta Türkiye Cumhuriyeti İlân Edildi” başlıklı yorumunda bağımsızlık ilânının Rum kesiminde, Ankara ve Atina'da şaşkınlık yarattığı belirtilerek, Denktaş'ın zirve önerilerini hatırlatmış ve “Kuzey Kıbrıs'taki Türkiye Cumhuriyeti'nin ilânını yakın bir gelecekteki pazarlıkta Denktaş'ın elindeki kozları kuvvetlendirmek amacı ile gerçekleştirilmiş olabilir” şeklinde yorum yapmıştır²¹¹⁰.

Fransız Le Monde gazetesi “Ankara ile Atina arasındaki gerginlik Moskova'nın bir oyunu olabilir” şeklinde yorum yaparken Kıbrıs'ın da ayrılmış ülkeler listesindeki

²¹⁰⁸ Cumhuriyet, 18 Kasım 1983, s.11.

²¹⁰⁹ Tercüman, 17 Kasım 1983, s.1; Bozkurt, 21 Kasım 1983, s.2.

²¹¹⁰ Cumhuriyet, 17 Kasım 1983, s.11.

yerini aldığını belirtmiştir²¹¹¹. Le Monde Gazetesinin yorumlarına baktığımızda KKTC hakkında olumlu görüşler yansıttığını söyleyebiliriz.

Fransız basınından Le Figaro gazetesi de KKTC'nin ilânını Doğu Akdeniz'de “yeni bir bunalım” olarak nitelendirmiştir²¹¹².

Fransız gazetelerinden Liberation ise bağımsızlık konusunu sür manşet olarak vermiş ve bağımsızlık konusunda Türkiye'nin tutumunu bir provokasyon olarak nitelendirmiştir. Gazete “Paylaşılmış Afrodit” başlıklı yorumunda Kıbrıs'ta Enosis tartışmalarına bağımsızlık olayının eklendiğini, Türkiye ile Yunanistan arasındaki anlaşmazlığın NATO'nun güney kanadını zayıflatacağını ileri sürmüştür²¹¹³.

b) Alman Basını

KKTC'nin ilânı Bonn politik çevrelerinde olduğu gibi Alman kamuoyunda da olayın başından beri dikkatle izlenmiştir.

Bağımsızlık ilânı 15 Kasım sabahı saatlerinden itibaren radyolardan haber olarak verilmiş, TV haber programlarında da Kıbrıs gelişmeleri baş haber olarak yayınlanmıştır. Alman televizyonu ARD, 16 Kasım akşamki haber programında günün yorumunu KKTC'nin ilânına ayırmış ve yorumcu Thilo Schneider, Kıbrıs'ta bağımsız bir Türk devletinin ilânını krizli bölgeye eklenen yeni bir sorun olarak nitelendirmiştir. Yorumda aynı zamanda Ankara'nın bağımsızlık ilânını sürpriz olarak nitelemesinin de inandırıcı olmadığını belirtmiştir²¹¹⁴.

Alman yerel gazetelerinin kullandıkları yorumlar Ankara, Lefkoşa ve Atina kaynaklı ajans yorumları olmuştur. Ajans yorumcuları bazı yazılarda çeşitli spekülasyonlar üzerinde durmuştur. Bu konuda çıkan bazı yorumlar ise şöyledir; “Türk Dışişleri Bakanlığı Kıbrıs'taki gelişmeyi sürpriz olarak niteliyor ama MGK toplantısından sonra yeni Kıbrıs Cumhuriyeti ilk olarak Ankara tarafından tanınıyor. Denktaş'ın Ankara'nın muhalefetine rağmen ve bilgisi olmadan böyle bir girişimde olması beklenemez”. Bu yorumla Almanya'da KKTC'nin ilânının sürpriz olmadığını bildirmiştir. DPA muhabiri bu yoruma ek olarak ortaya çıkan uluslararası sorunun yeni kurulacak Türk hükümeti için ağır bir yük olduğunu da vurgulamıştır²¹¹⁵.

²¹¹¹ **Tercüman**, 18 Kasım 1983, s.4.

²¹¹² **Bozkurt**, 21 Kasım 1983, s.2.

²¹¹³ **Cumhuriyet**, 17 Kasım 1983, s.11.

²¹¹⁴ **Aynı yer.**

²¹¹⁵ **Aynı yer.**

Bir başka yorumda da ABD'nin sert tepkisine rağmen sorunun Yunanistan'a karşı bir koz olarak kullanılabilceği ileri sürülmüş ve Yunanistan Başbakanı Papandreu'nun NATO'ya ve özellikle ABD'ye karşı tutumu çıban başı olarak değerlendirilmiştir.

Başka bir değerlendirme de “Acaba Denктаş bağımsız bir cumhuriyet ilânı ile Kıbrıslı Rum liderlerini toplumlararası görüşmelere zorlamak mı istiyor” yorumunu yapmıştır. Alman gazetelerinden Kolner Stadt-Anzeiger ise “Yeni Bir Kavga Konusu” başlıklı yorumunda Kuzey Kıbrıs'ta bağımsızlık ilânının Denктаş'tan başka kimseye yarayamayacağını ileri sürerek Doğu Akdeniz'de gerginliklerin daha da sertleşeceğini belirtmiştir²¹¹⁶.

Kolnische Rendschau gazetesi adadaki kaba kuvvet gösterilerinin NATO tarafından önlenmesi gerektiğini belirtirken, Straubinger gazetesi de Kıbrıs'taki bağımsızlık ilânının iki NATO üyesi olan Türkiye ile Yunanistan arasındaki ilişkileri gerginleştireceğini ileri sürmüştür²¹¹⁷.

Batı Almanya'nın sosyal demokrat nitelikli en büyük gazetesi Suddeutsche Zeitung da “Kıbrıslı Türkler uluslararası alanda tecrit edildiler” şeklinde bir başlık atarak KKTC'nin kuruluşu karşısında dünyanın gösterdiği tepkiyi yansıtmıştır²¹¹⁸. Frankfurter Allgemeine gazetesi de Kıbrıs adasının Amerika ve NATO açısından taşıdığı önemi vurgulamıştır²¹¹⁹. Frankfurt Allgemeine Zeitung adlı Alman gazetesi de “Kıbrıs'ta Yeni Bir Çağ Başlıyor” başlıklı yazıda, “*Berlin'deki duvarı görmek istemediklerini bildiren Atinalı beyler Almanlarla “çok hassassınız” diye alay ederken, şimdi derin derin düşünmek zorundalar. Artık Lefkoşa'da de bir duvar var. Kıbrıslı Türklerin uzun zaman yıkılmayacak şekilde ördükleri sembolik duvar*” yorumunu yapmıştır²¹²⁰. Alman basınından Frankfurter Rundschau da KKTC'nin ilânını birinci sayfasından vererek özellikle Ortadoğu'da yeni bir askeri bunalım ortamının doğduğunu ileri sürmüştür²¹²¹.

Almanya'nın haftalık politik dergilerinden Der Spiegel, “bağımsızlık saati” başlığı altında yayınladığı bir yazısında Rauf Denктаş'ın 1983 Mayıs ayından itibaren

²¹¹⁶ Aynı yer.

²¹¹⁷ Milliyet, 18 Kasım 1983, s.5.

²¹¹⁸ Mümtaz SOYSAL, “Tecrit”, Milliyet, 19 Kasım 1983, s.2; Aynı makale için bkz. Söz, 22 Kasım 1983, s.5.

²¹¹⁹ Örsan ÖYMEN, “Adaya Bakış”, Milliyet, 19 Kasım 1983, s.7.

²¹²⁰ Tercüman, 18 Kasım 1983, s.4.

²¹²¹ Bozkurt, 21 Kasım 1983, s.2.

bağımsızlık ilânının hazırlığı içinde olduğunu, ancak yine de “bağımsızlığa rağmen Rumlara elini uzattığını” yazmıştır. Dergi, KKTC’nin kuruluşundan Türkiye’nin haberi olmadığını, haberi olması durumunda bağımsızlığı önleyebileceğini ileri sürmüştür²¹²².

c) İspanyol Basını

İspanyol basınında haber pek çok gazetede birinci sayfada yer almıştır. El Pais manşetten verdiği habere tam iki sayfa ayırmış ve başmakale yayınlamıştır.

El Pais, fiziki anlamda bağımsızlığın bir şey değiştirmeyeceğini, mevcut duruma resmiyet kazandırmaktan ibaret olduğunu yazmıştır. Gazete ayrıca “Türkiye’deki seçimlerden 10 gün sonra Türkiye’nin neden bağımsızlık ilanını gündeme getirdiği sorusunu yönelterek cevap aramış ve Türkiye’nin son gelişmeler üzerindeki sorumluluğundan şüphe edilemeyeceğini vurgulamıştır. Ayrıca tüm dünya kamuoyunun ve NATO üyelerinin gösterdiği sert tepkiye rağmen Türkiye’nin KKTC’yi tanınmasının bağımsızlığı gerçekleştirmekle aynı anlama geldiğine değinmiştir²¹²³.

ç) İtalyan Basını

İtalyan Corriera dello Sera gazetesi yorumunda “Yunan başkentinde herkesin Kıbrıslı Türklerin arkalarında Türk Silahlı Kuvvetlerinin desteği bulunmadan böyle bir girişimde bulunamayacaklarından emin olduğunu belirterek bağımsızlık ilânının ABD’nin desteğiyle yapıldığını iddia etmiştir²¹²⁴.

d) Avusturya Basını

Avusturya’da yayınlanan Kurier Gazetesi, “süper güçler için nahoş bir olay” başlıklı yorumunda iki süper devletin de tarafları gücendirmemek için teşebbüste bulunmaktan kaçındıklarına temas ederek “Kıbrıslı Rumlar için bu karar acı olabilir. Ancak kendilerinin istikbali için bu kararın tek yol olduğunu anlamaları gerekir” diyerek KKTC’nin ilânı ile ilgili olumlu görüş bildirmiştir²¹²⁵.

e) Hindistan, İsviçre Basını

Yeni Delhi’de İngilizce olarak yayınlanan Hindistan Times gazetesi ise bağımsızlık ilanı sürpriz değil, geç bile kalındığı yorumunu yapmıştır²¹²⁶. İsviçre’nin Der Bunde gazetesi ise, “Türklerin bağımsızlık ilânına hakları vardır” demiştir²¹²⁷.

²¹²² **Milliyet**, 22 Kasım 1983, s.10.

²¹²³ **Cumhuriyet**, 17 Kasım 1983, s.11.

²¹²⁴ **Cumhuriyet**, 18 Kasım 1983, s.11.

²¹²⁵ **Tercüman**, 17 Kasım 1983, s.1.

²¹²⁶ **Tercüman**, 18 Kasım 1983, s.4.

²¹²⁷ **Aynı yer.**

Dünya basınında Kıbrıs'taki gelişmelerin yankıları devam ederken bazı Avusturya, Hindistan ve Batı Almanya gazeteleri daha ılımlı ifadeler kullandı.

KKTC'nin ilânının dış basındaki yankılarına baktığımızda, ilâna olumlu yaklaşımların olduğu gibi bağımsızlığa sert tepki gösteren hükümetlerin görüşlerini yansıtan olumsuz, sert tepkiler de olmuştur. KKTC'nin şimdiye kadar dünya ülkeleri tarafından tanınmamış olması ABD'nin ve İngiltere'nin baskılarından kaynaklanmıştır. ABD ve İngiltere'nin geçmişte olduğu gibi bugün de amacı Kıbrıs adasını Yunanistan'a vermektir.

8) İslâm Dünyasının ve Basınının KKTC'nin İlânına Karşı Tutumu

KKTC'nin ilânına İslâm dünyası ve basını olumlu olarak yaklaşmıştır. Bağımsızlık ilânından önce gerek Türkiye basınında gerekse Kıbrıs Türk basınında KKTC'nin kurulması durumunda on, on iki kadar İslâm ülkesi tarafından tanınacağı yönünde bir yaklaşım vardı. Rauf Denктаş da basına verdiği beyanatlarında KKTC'nin İslâm ülkeleri tarafından tanınacağını açıklamıştır. Bağımsızlık ilânı öncesinde bazı İslâm ülkeleri KKTC'yi tanıyacağı yönünde güvence vermiştir²¹²⁸. Ancak ABD'nin tehdidiyle KKTC'yi tanıması beklenen İslâm ülkeleri KKTC'yi tanıyamamıştır. Rauf Denктаş bağımsızlık ilânından sonra yaptığı açıklamada, KKTC'yi tanımak isteyenlerin “bunlar acaba ayakta durabilecekler mi hesabı içinde olduklarını” kaydederek tanınma konusunda en büyük engelin Amerika'nın hiçbir ölçüye sığmayan insanlık dışı yaklaşımı olduğunu ifade etmiştir²¹²⁹.

Amerika KKTC'yi tanımak isteyen on, on beş kadar İslâm ülkesine KKTC'yi tanımaları halinde ekonomik yardımı keseceği tehdidinde bulunarak yeni Türk Cumhuriyetinin tanınmasını engellemiştir²¹³⁰.

KKTC Cumhurbaşkanı Rauf Denктаş, KKTC'nin ilânını tüm İslâm ülkelerine mektup göndererek duyurmuş ve İslâm ülkelerinden KKTC için destek istemiştir. Rauf Denктаş, mektubun yanında Kıbrıs Türk Federe Meclisi'nin bağımsızlık kararını ve bildirisini de göndermiştir²¹³¹. KKTC'yi tanımasına kesin gözüyle bakılan Pakistan,

²¹²⁸ **Halkın Sesi**, 27 Kasım 1983, s.2

²¹²⁹ **Halkın Sesi**, 27 Kasım 1983, s.4

²¹³⁰ **Aynı yer.**

²¹³¹ Rauf Denктаş tarafından İslâm ülkelerine gönderilen mektuplar için bkz. **KKTC Cumhurbaşkanlığı Arşivi**, Dosya No: 141/ 83 Dosya Adı: Bağımsızlığın İlânı 15 Kasım 1983.

Bangladeş ve Malezya'ya mektuplar özel olarak gönderilmiştir²¹³². Rauf Denктаş bir İslâm ülkesi olan Çad Cumhuriyeti Başkanına gönderdiği mektubunda KKTC'nin kuruluşunu açıklayarak, bu ülkeden İslâm kardeşliği ve dayanışma adına Müslüman Kıbrıs Türk halkına destek istemiştir²¹³³.

KKTC Dışişleri ve Savunma Bakanı Kenan Atakol da 16 Kasım'da tüm İslâm ülkelerine çağrıda bulunarak nüfusu tamamıyla Müslüman olan KKTC'nin tanınmasını istemiş ve "Kıbrıs'taki Müslüman Türklerin oluşturmuş olduğu bu yeni Müslüman Cumhuriyetten bugün İslâm ülkelerinin gurur duyacaklarına inanmak istiyoruz" demiştir²¹³⁴.

Türkiye'den sonra KKTC'yi tanıyan ikinci ülke de Bangladeş olmuştur. Bangladeş'in KKTC'yi tanınması Kıbrıs Türk basınında, kamuoyunda sevinçle karşılanmıştır²¹³⁵. Rauf Denктаş da Bangladeş'e teşekkür etmiştir²¹³⁶. Ancak ilk önce KKTC'yi tanıdığını açıklayan Bangladeş Amerika'nın engellemeleri ve baskısı nedeniyle tanıma kararını geri çekmek zorunda bırakılmıştır. Bangladeş'in Kıbrıs Türk dostu Dışişleri Bakanı da işinden olmuştur. Amerika, KKTC'yi tanıyacak başka bir İslâm ülkesi olan Pakistan'ı da engellemiştir²¹³⁷.

KKTC'nin ilânına en fazla desteği veren ülkelerden biri de Pakistan olmuştur. Pakistan, Ürdün ile birlikte gayret göstererek KKTC Devlet Başkanı Rauf Denктаş'ın bağımsızlık ilânından hemen sonra New York'a gelerek BM Genel Kurulunda söz hakkı almasını sağlamak için BM Genel Kurul toplantısını erteletmiştir. Pakistan ve Ürdün'ün girişimleriyle Rauf Denктаş BM Genel Kurulu'nda KKTC'nin kuruluş gerekçelerini anlatma olanağı bulmuş²¹³⁸ ve çok etkili bir konuşma yapmıştır. Denктаş'ın konuşmalarını çok beğenen Fransız delegesi Rauf Denктаş'a gelerek

²¹³² **KKTC Cumhurbaşkanlığı Arşivi**, Dosya No: 141/ 83 Dosya Adı: Bağımsızlığın İlânı 15 Kasım 1983 - 253

²¹³³ Rauf Denктаş'ın 15 Kasım 1983'te bir İslâm ülkesi olan Çad'a gönderdiği mektup için bkz. **Ek.I, Belge 3.**

²¹³⁴ **Tercüman**, 17 Kasım 1983, s.1.

²¹³⁵ **Bozkurt**, 17 Kasım 1983, s.1; **Halkın Sesi**, 16 Kasım 1983, s.1; **Birlik**, 16 Kasım 1983, s.1; **Tercüman**, 16 Kasım 1983, s.1.

²¹³⁶ **Kıbrıs Postası**, 17 Kasım 1983, s.7.

²¹³⁷ **KKTC Cumhurbaşkanı Rauf R. DENKTAŞ ile 26.01.2005 tarihinde KKTC Cumhurbaşkanlığı Sarayı'nda yapmış olduğumuz görüşmeden.**

²¹³⁸ **Halkın Sesi**, 17 Kasım 1983, s.1; **Kıbrıs Postası**, 17 Kasım 1983, s.1.

konuşmasının çok etkili olduğunu ancak aleyhte oy kullanmak için Fransız Hükümetinden talimat aldığını belirtmiştir²¹³⁹.

KKTC'nin ilânına yeşil ışık yakan Pakistan'ın²¹⁴⁰ BM Daimi Temsilcisi Shah Nawaz, Güvenlik Konseyi toplantısında yaptığı konuşmada, Kıbrıs'ta son 20 yılda meydana gelen durumun ülkesini endişelendirdiğini belirterek “Kıbrıs'taki Türk liderliğinin bağımsız bir devlet ilân etmesinin çok karışık ve trajik bir geçmişi olduğunu, geçmişin de göz ardı edilemeyeceğini vurgulamıştır. Shah Nawaz, Kıbrıs Türk toplumunun bağımsızlığını ilân etmesinin kökeninde toplumlararası ilişkiler ve yıllarca açıkta kalan Türk toplumunun uğradığı ciddi haksızlıkların yattığını ifade etmiştir. Nawaz, Pakistan'ın KKTC'yi destekleyeceğini belirterek Kıbrıs Türklerinin davasını destekleyen ve Türkleri haklı bulan bir konuşma yapmıştır²¹⁴¹. Pakistan temsilcisinin bu çok güzel bir konuşmasından sonra Rauf Denктаş'la Nawaz kol kola sevinçten ağlayarak Genel Kuruldan çıkmışlardır²¹⁴². Pakistan'ın Kıbrıs Türklerine verdiği destek Kıbrıs Türk toplumu tarafından da sevinçle karşılanmıştır.

Pakistan Dışişleri Bakanı Yakup Han da Washington'da yaptığı açıklamada Türk davasına sempati duyduklarını bu sebeple KKTC'yi tanıyacaklarını açıklamıştır²¹⁴³. KKTC'nin ilânına çok olumlu olarak yaklaşan Pakistan, KKTC'nin ilânından sonra toplanarak bağımsızlık ilânını reddeden ve tüm ülkelerin de bu Cumhuriyeti tanımamasını öngören BM Güvenlik Konseyi kararına red oyu verirken, Ürdün de çekimser kalmıştır²¹⁴⁴. Pakistan Devlet Başkanı Ziyaül Hak da “Pakistan her zaman Türkiye'nin destekçisidir” diyerek Türkiye'ye ve KKTC'ye gerekli desteği vermiştir²¹⁴⁵.

KKTC'nin kuruluşu İslâm Konseyi ve Kongreleri tarafından da desteklenmiştir. Dünya İslâm Konseyi Genel Sekreteri Salem Azzam KKTC'ye mesaj göndererek destek belirtmiş ve Rauf Denктаş'ı içtenlikle kutlamıştır²¹⁴⁶. Dünya İslâm Kongresi Genel Sekreteri İnamullah Han, Güvenlik Konseyi'nde KKTC ile ilgili karara tek ret

²¹³⁹ **KKTC Cumhurbaşkanı Rauf R. DENKTAŞ ile 26.01.2005 tarihinde KKTC Cumhurbaşkanlığı Sarayı'nda yapmış olduğumuz görüşmeden.**

²¹⁴⁰ **Halkın Sesi**, 18 Kasım 1983, s.1.

²¹⁴¹ **Bozkurt**, 20 Kasım 1983, s.1.

²¹⁴² **KKTC Cumhurbaşkanı Rauf R. DENKTAŞ ile 26.01.2005 tarihinde KKTC Cumhurbaşkanlığı Sarayı'nda yapmış olduğumuz görüşmeden.**

²¹⁴³ **Halkın Sesi**, 18 Kasım 1983, s.1.

²¹⁴⁴ **Halkın Sesi**, 19 Kasım 1983, s.1; **Tercüman**, 19 Kasım 1983, s.10.

²¹⁴⁵ “Tepkiler Dış Dünya'da Fırtına”, **Yankı**, S.660 (21-27 Kasım 1983), s.19; **Tercüman**, 19 Kasım 1983, s.10.

²¹⁴⁶ **Bozkurt**, 17 Kasım 1983, s.1.

oyu veren Pakistan'ın ikinci bir adım daha atıp Cumhuriyeti tanımasını istemiştir. İnamullah Han bir basın toplantısında Pakistan'ın Güvenlik Konseyi'ndeki tutumundan övgüyle söz etmiş, Kuzey Kıbrıs'ın tüm anayasal kuruluşları ile kendi kendine yeterli bir devlet olduğunu vurgulamış, bağımsızlık ilânı ile Kıbrıs Türk halkının milli kimliklerini tasdik ettiklerini söylemiştir²¹⁴⁷. İnamullah Han KKTC'nin ilânının doğru yönde atılmış bir adım olduğunu belirterek İslâm ülkelerini bu devleti tanımaya çağırmıştır²¹⁴⁸.

Kıbrıs Rum basını, Pakistan ve Ürdün'ün dışında, Zaire, Togo ve Nikaragua'nın da KKTC'yi desteklediklerini bildirmiştir²¹⁴⁹.

İslâm ülkelerinden Ürdün Hükümeti ve basını da KKTC'nin ilânını olumlu olarak karşılamış ve KKTC'ye destek vermiştir. Müslüman ülkelerde yayınlanan gazetelerin çoğu yeni Türk devleti için “İslâm alemine hayırlı uğurlu olsun” dileğinde bulunmuştur²¹⁵⁰.

Türkiye bu dönemde Kıbrıs konusunda İslâm ülkelerinin desteğini almaya çalışmıştır. Bu amaçla Milli Savunma Bakanı Ümit Haluk Bayülken, Suudi Arabistan, Kuveyt ve Birleşik Arap Emirliklerini içine alan bir geziye çıkmıştır. Suudi Arabistan Kralı Fahd, Bayülken'i 21 Kasım'da kabulünde yaptığı konuşmada ziyaretten duyduğu memnuniyeti belirterek Türkiye'nin Kıbrıs konusundaki görüşlerini sempati ile karşıladıklarını ifade etmiştir. Suudi Arabistan da böylece KKTC'nin kuruluşunu olumlu karşıladığını açıklamıştır²¹⁵¹. Suudi Arabistan'da yayınlanmakta olan Saüddi Gazetta KKTC'nin ilânının mevcut duruma resmi ve yasal şekil vermekten başka bir şey olmadığını belirtmiş ve “zaten Kıbrıs'ta 20 yıldan beri iki ayrı devlet vardı” yorumunu yapmıştır. Kıbrıs Türk halkının tutumunda haklı olduğunu belirtmiştir. Gazete, KKTC'nin ilânının sadece zamanlama açısından dünya kamuoyu için beklenmedik bir olay olduğunu, Kıbrıs Türk halkının bağımsızlık ilânının uzun süredir tartışılan bir konu olduğunu vurgulamıştır²¹⁵². Gazete bağımsızlığın ana nedeninin

²¹⁴⁷ **Milliyet**, 21 Kasım 1983, s.3; **Halkın Sesi**, 21 Kasım 1983, s.4.

²¹⁴⁸ **Halkın Sesi**, 27 Kasım 1983, s.4.

²¹⁴⁹ **Tercüman**, 22 Kasım 1983, s.10.

²¹⁵⁰ **Tercüman**, 18 Kasım 1983, s.4.

²¹⁵¹ **Tercüman**, 22 Kasım 1983, s.1.

²¹⁵² **Bozkurt**, 20 Kasım 1983, s.1; **Tercüman**, 22 Kasım 1983, s.10 ; **Söz**, 20 Kasım 198, s.1.

Kıbrıslı Türklerin Rumlara güvenmemesi ve Kıbrıslı Rumların sorumsuz ve tehlikeli tutumu olduğunu yazmıştır²¹⁵³.

Ürdün'ü ziyaret eden Türk gazetecilerini kabul ederek görüşen Ürdün Enformasyon Bakanı Adnan Abu Ohde, BM Güvenlik Konseyinde kullandıkları çekimser oyun KKTC'yi tanıyıp tanımamaya dönüşüp dönüşmeyeceği yolundaki bir soruyu da “hiç şüphesiz durumun gelişmesine zaman içinde bakmamız gerekir” şeklinde cevaplandırmış ve hükümetinin tanıma konusundaki tavrını tam olarak belirtmemiştir. Ohde, Kıbrıs'taki son gelişmelerle ilgili görüşlerini açıklarken başından beri Kıbrıs'ta Kıbrıslı Türklerin haklarının gerektiği gibi karşılanmadığını, 1974'ten beri meseleyi halletmek için gerçek bir gayret sarf edilmediğini belirterek Kıbrıslı Türklerin haklarının tanınmasını ümit etmiştir. Kıbrıs'ta iki bölgeyi bir federasyonun iyi bir formül olduğunu, federasyonun sağlanması durumunda Kıbrıs'taki Türklere bir azınlık muamelesi yapılamayacağını savunmuştur²¹⁵⁴.

Ürdün basını Kıbrıslı Türklerin haklı davalarını destekleyerek KKTC'nin kuruluşunu heyecanla karşılamıştır. Ürdün'de yayınlanan Al Liwa gazetesi de Kıbrıs Türklerine büyük destek vermiş ve “haklarını korumaları ve davalarını takip etmeleri için gerekli olan hareket serbestisini, Kıbrıslı Türk kardeşlerimize vermeliyiz” demiştir²¹⁵⁵. Gazetede 23 Kasım 1983 tarihinde çıkan bir yazıda, “Kıbrıs Türk Devleti'nin ilânı bize bu yeni devlete karşı vazifemizi hatırlatmaktadır” denilmiştir. Abdul Majeed Nseir imzalı bir yazıda “1878 Berlin Anlaşması ile İngiltere'nin Kıbrıs'ı gasbettiği” kaydedilerek, o tarihte adada meydana gelen olaylar üzerine durulmuş Rumların Kıbrıs Türklerine uyguladıkları siyasi, ekonomik, sosyal baskılara yer verilmiştir. Nseir, yazısında daha sonra 1974'ten sonraki gelişmeler üzerinde de durarak KKTC'nin ilânını tarihi bir adım olarak değerlendirmiş ve aynen şöyle demiştir: “*Bu gelişmeler ve olağandışı durum karşısında bir Kıbrıs devletinin ilânı tarihi bir adımdır. Bu adımın amacı Türk azınlığının haklarını idame ettirecek bir varlığın yaratılmasıdır. Bu adım aynı zamanda Rum çoğunluğun kibir ve gururunu terk etmesi için uygun bir baskı aracıdır. Yeni doğan bu çocuğu desteklemeli, kutlamalı, ona ihtiyacı olan gerekli hareket serbestisini Kıbrıslı Türk kardeşlerimize vermeliyiz*”.

²¹⁵³ **Söz**, 20 Kasım 198, s.1.

²¹⁵⁴ **Tercüman**, 22 Kasım 1983, s.1.

²¹⁵⁵ **Tercüman**, 29 Kasım 1983, s.1.

Aynı gazetede çıkan bir haber yorumunda ise KKTC'nin kuruluşuna tepki gösteren Avrupa ülkeleri eleştirilmiş ve “Kıbrıslı Türklerin kendi devletlerini ilân etmeleri karşısında, batı dünyası köpürerek, küplere binmiştir. Batı dünyası Kıbrıslı Türklerden ne beklemiştir? Hakaret ve boyun eğdirme gayretlerine tekrar teslim olmalarını mı, yoksa dinleriyle inançlarından feragat etmelerini mi?”ifade edilmiştir²¹⁵⁶.

Kuveyt'te yayınlanan Kuveyt Times dergisinde yer alan bir makalede Kıbrıs Türk halkını bağımsızlık ilân ettiği için suçlamanın haksızlık olacağı kaydedilmiştir. Rum tarafına bütün dünyada diplomatik tanınma ve destek bulunduğuna değinen yazıda Kıbrıs Türkleriyle kimsenin ilgilenmediği belirtilmiştir. Yazıda ayrıca Kıbrıs Türk toplumunun Kıbrıs'ta iki toplumlu, ayrıca federal bir devlet istediğini açıkladıklarına dikkat çekilmiş ve bunun için KKTC'ye teşekkür edilmesi gerektiği belirtilmiştir²¹⁵⁷.

Gerek Kıbrıs Türk basınında gerekse Türkiye basınında İslâm ülkelerinin KKTC'yi tanınması isteği, beklentisi vardı. Basında İslâm dünyası KKTC'yi tanımaya çağrılıyordu. Kıbrıs Türk basınından Eşref Çetinel yazısında, “Ortadoğu'da Türkiye ile birlikte denge unsuru olarak barışı savunan bir ülke olarak nitelendirdiği Suudi Arabistan'ın KKTC'yi tanınması üzerinde durmuş, Suudi Arabistan'ın Kıbrıs Türklerinin sıkıntılarını geçmişten beri bilen bir ülke olduğunu vurgulamıştır²¹⁵⁸.

Fahir Armaoğlu da makalesinde, KKTC'nin ilânının bir iki Müslüman ülke dışında desteklendiğini belirterek İslâm Konferansında devletin tanınması konusunda Türkiye'nin yoğun diplomatik çaba göstermesinin önemine dikkat çekmiştir²¹⁵⁹.

Türkiye basınından Ahmet Kabaklı makalesinde tepkilere değinerek İslâm ülkelerini KKTC'yi tanımaya çağırılmış ve çağrısını “Tepkiler, tepkiler.. Önce güzel tepkiler vardır. Dost Bangladeş'in, kurusıkı Yunanistan'ın tehditlerine aldırmayarak, kardeş Türkiye Cumhuriyeti'ni tanıyan ikinci ülke olması güzeldir. BM'deki çok güzel tavır ve tekliflerden sonra Pakistan ve Ürdün dostlarımızın da KKTC'yi tanıyacakları anlaşılmaktadır. Bütün İslam ülkelerine çağrımız vardır”²¹⁶⁰ şeklinde dile getirmiştir.

²¹⁵⁶ Aynı yer.

²¹⁵⁷ Bozkurt, 21 Kasım 1983, s.1.

²¹⁵⁸ Eşref ÇETİNEL, “İslâm Ülkeleri Özellikle Suudi Arabistan Bizi Tanınmalıdır”, Bozkurt, 19 Kasım 1983, s.2.

²¹⁵⁹ Fahir ARMAOĞLU, “Kıbrıs ve İslâm Dünyası”, Tercüman, 22 Kasım 1983, s.1, 10.

²¹⁶⁰ Tercüman, 18 Kasım 1983, s.2.

İslâm ülkelerinden Katar, KKTC'nin ilânından sonra ilk ticarî bağlantı kurmaya çalışan ülke olmuştur²¹⁶¹. KKTC'ye destek vermeyen İslâm ülkeleri de özellikle Mısır, Yunanistan'ın ve bazı Avrupalı devletlerin etkisiyle Kıbrıs Türklerine karşı tavır almışlardır²¹⁶².

KKTC'nin ilânına karşı Rum yönetimi siyasi alanda açmış olduğu haçlı seferlerini sürdürürken, çeşitli ülkelerde KKTC lehinde yazılar ve yorumlar yayınlanmaya devam etmiştir. KKTC'nin ilânı Pakistan, Bangladeş, Ürdün gibi ülkeler tarafından desteklenmişlerdir. İslâm ülkelerinden KKTC'yi tanımalarına ilişkin de bir çağrı gelmiştir²¹⁶³. Bangladeş'te yayınlanan İttifak gazetesi İslâm Konferansı örgütü üyelerinden KKTC'ye tam üyelik statüsü verilmesinin isteneceğini bildirmiştir²¹⁶⁴.

Görüldüğü gibi İslâm dünyası ve basınında KKTC'nin ilânına yoğun destek gelmiştir. Ancak sonuçta, Amerika'nın baskısı ve engellemeleriyle KKTC'yi tanınması beklenen Pakistan ve 10-15 kadar İslâm ülkesi KKTC'yi tanıyamamıştır. Ayrıca BM Güvenlik Konseyi'nin de hiçbir ülkenin KKTC'yi tanımaması yönünde karar almasından sonra da KKTC, Türkiye ve Bangladeş dışında hiçbir ülke tarafından tanınmamıştır²¹⁶⁵. Ancak Amerika'nın baskısıyla Bangladeş'in resmi tanıma belgesi KKTC'ye ulaşmamış²¹⁶⁶, bu ülkenin tanıma kararı ABD tarafından geri çekirilmişdir²¹⁶⁷.

KKTC'nin günümüze kadar Türkiye dışında hiçbir İslâm ülkesi ve diğer ülkeler tarafından tanınmamasında Amerika'nın ve Güvenlik Konseyi'nin KKTC'nin tanınmaması yönündeki kararı ve diğer devletlere baskısı etkili olmuştur. Ayrıca KKTC'nin, bağımsızlık ilânından sonra günümüze kadar tanınmamasında da, Türkiye'nin isteği gereğince Kıbrıs Türk toplumunun görüşmelere devam etmesi etkili olmuştur²¹⁶⁸. Rauf Denктаş, KKTC'yi kurduktan sonra Türkiye'nin isteği üzerine “federasyon için görüşmelerin devam edeceğini” açıklamak mecburiyetinde

²¹⁶¹ **Dünya**, 5 Aralık 1983, s.8.

²¹⁶² Mukbil ÖZYÖRÜK, “Nerede İslam Ülkeleri”, **Tercüman**, 23 Kasım 1983, s.6.

²¹⁶³ N. A. LEVENT, “Yankılar Üzerine”, **Birlik**, 18 Kasım 1983, s.4.

²¹⁶⁴ **Dünya**, 5 Aralık 1983, s.8.

²¹⁶⁵ **KKTC Cumhurbaşkanı Rauf R. DENKTAŞ ile 26.01.2005 tarihinde KKTC Cumhurbaşkanlığı Sarayı'nda yapmış olduğumuz görüşmeden.**

²¹⁶⁶ Sami KOHEN, “Neden Tanımıyorlar”, **Milliyet**, 22 Kasım 1983, s.10.

²¹⁶⁷ **KKTC Cumhurbaşkanı Rauf R. DENKTAŞ ile 26.01.2005 tarihinde KKTC Cumhurbaşkanlığı Sarayı'nda yapmış olduğumuz görüşmeden.**

²¹⁶⁸ Aynı görüşmeden.

kalmıştır²¹⁶⁹. Pakistan'ın KKTC'yi tanımamış olmasında da görüşmelerin devam etmesi etkili olmuştur.

KKTC'nin ilânını destekleyen ve BM Genel Kurulu'nda KKTC'yi destelediğini ve destekleyeceğini açıklayan aynı Pakistan temsilcisi, Rauf Denктаş'ın daha sonra federasyon için konuşmaların devam edeceğini ifade etmesi üzerine “*Denктаş Bey geçen sefer geldin, devlet kurdun seni destekledik ve desteklemeye devam edeceğiz. Şimdi geldin federasyon kuracağım, görüşmelere devam edeceğiz diyorsun. O halde bizi bu adamlarla niye kavga ettireceksiniz?*” demiştir²¹⁷⁰.

Kıbrıs Türklerinin bir taraftan devlet kurup bir taraftan da Türkiye'nin isteğiyle federasyon için görüşmelere devam etmesi bir çok ülkenin nezdinde “mademki görüşmeler devam ediyor, biz bunları tanımak suretiyle işi bozmayalım şeklinde mütalâa edildiğinden” KKTC günümüze kadar tanınmamıştır. KKTC'nin tanınması konusunda Türkiye üzerine düşen görevi yapmamış, görüşmelere önem vermiş ve görüşmelerin devam etmesini istemiştir. Hatta “bazı kardeş ülkeler tanıyalım dediklerinde Türk makamları kendilerine yapmayın, şimdilik gereği yok demiştir. Dolayısıyla Türkiye tanınma için gereğini yapmamıştır”²¹⁷¹.

1983 yılından itibaren günümüze kadar KKTC ile Kıbrıs Rum Yönetimi arasında görüşmeler devam etmiş ve Rumlar Kıbrıs'ın tek meşru hükümeti olarak gerek Avrupa Birliği gerekse Amerika tarafından desteklenmiştir. Geçmişte olduğu gibi günümüzde de “batmayan uçak gemisi” vazifesi gören Kıbrıs adası emperyalist Amerika ve Avrupa Birliği ülkeleri tarafından tek Kıbrıs olarak kabul edilmek istenmekte ve KKTC ortadan kaldırılmaya çalışılmaktadır.

Kıbrıs'ta iki eşit haklara dayalı federasyonun kurulmasını ne Rumlar ne de Avrupalı devletler istememektir. Bu nedenle 1984 yılından beri yapılan görüşmelerde de herhangi bir sonuç alınamamış, Rum Yönetimi Kıbrıs Türklerini azınlık olarak görmeye devam etmiştir. AB de jeopolitik açıdan muhtaç olduğu Kıbrıs Rum Yönetimini “tek Kıbrıs” olarak AB'ye almakla 1960 Anlaşmalarına aykırı davranmış ve çözümü iyice güçleştirmiştir.

²¹⁶⁹ Aynı görüşmeden.

²¹⁷⁰ Aynı görüşmeden.

²¹⁷¹ Aynı görüşmeden.

SONUÇ

KKTC'nin kuruluşu düşüncesi Kıbrıs Türk halkında ve liderliğinde birden bire 1983 yılında ortaya çıkmış olan bir düşünce değildir. Bu düşünce 1878'den itibaren İngiltere'nin, Rum Ortodoks Kilisesinin faaliyetleri ve İngilizlerin Kıbrıs Türklerine karşı ayrımcı bir politika izleyerek adayı Yunanistan'a ilhak etme, enosisi gerçekleştirme çabalarına bağlı olarak Kıbrıs Türk halkınca arzu edilen büyük bir "hürriyet özleminin" sonucunda ortaya çıkmıştır.

1878'de İngilizler tarafından Türk bayrağının gönderden indirilerek yerine İngiliz bayrağının çekilişini gözyaşlarıyla büyük bir üzüntü içinde izleyen Kıbrıs Türk halkı, mutlaka bir gün Türk askerinin adaya geleceğini ve Kıbrıs Türklerinin hürriyetlerine kavuşacaklarını beklemişlerdir. Tıpkı Şehirli Mehmet'in, torunu Rauf Denктаş'a "*Gittiler ama bir gün gelecekler, yine gelecekler. O günleri biz göremeyeceğiz ama sizler muhakkak göreceksiniz*"²¹⁷² dediği gibi Kıbrıs Türk halkı hürriyetlerine kavuşmak için Türk askerinin tekrar adaya çıkışını ve böylece özgürlüğe, bağımsızlığa kavuşmayı beklemiştir.

Bağımsız KKTC'nin varlık nedeni, 1830'lardan itibaren Rumların Kıbrıs adasındaki "enosis" isteklerinden, İngilizlerin Rumları destekleyen ayrımcı politikalarından anlaşılabilir. Kıbrıs'taki İngiliz idaresi 1960 yılına kadar Kıbrıs Türk halkına baskı, yıldırma politikaları uygulayarak devam etmiştir. Kıbrıs Türklerinin büyük bir kısmı bu süre zarfında adadan göç etmek durumunda bırakılmış, bir kısmı da artan enosis tahriklerine karşı basın aracılığıyla karşı koymaya, seslerini hem Türkiye'ye hem de dünyaya duyurmaya çalışmışlardır.

Kıbrıs Türk basını, KKTC'nin ilânı sürecinde olduğu gibi daha önceden de Türk halkının haklarını Rumlara karşı savunmada, mili birlik ve bütünlüğü sağlamada etkili araçlardan biri olmuştur. Adadaki Türk basını, Türklerin haklarının 1878 İngiliz sömürge yönetimi ve Rum Ortodoks Kilisesi tarafından çiğnenmesi, ortadan kaldırılması çalışmalarını karşısında savunmaya geçmiş ve Türk toplumunun siyasal varlığını korumaya çalışmıştır. İngiliz sömürge yönetimi döneminde Türk basınının temel hedefi "enosis'e karşı mücadele etmek", Türklerin haklı sesini dünya kamuoyuna duyurmak olmuştur. Kıbrıs Türklerinin dillerinin, milli birlik ve benliklerinin korunmasında Türk basınının da önemli bir yere sahip olduğunu söyleyebiliriz.

²¹⁷² Rauf R. DENKTAŞ, **Karkot Deresi**, s.121.

1878-1914 döneminde Kıbrıs'ta çıkan Türk gazeteleri, enosis faaliyetlerine karşı adanın bir Osmanlı toprağı olduğunu hatırlatarak yoğun kampanya başlatmıştır²¹⁷³. Rumların Kıbrıs'ın Yunanistan'a ilhakı istekleriyle ilgili gönderdiği mektuplara, telgraflara, yapılan mitinglere ve konuşmalara Kıbrıs Türk liderleri ve basını anında yanıt vermiştir. 1915-1918 dönemlerinde İngilizler tarafından Kıbrıs Türk basınına sansür uygulanmış ve Kıbrıs Türklerinin gazeteleri kapatılmıştır. Bu süre zarfında Rum basınına sansür uygulanmamış, Rum gazeteleri yayınlarını yapmaya devam etmiştir. Ancak Kıbrıs Türkleri 1918 yılında örgütlenip yeni gazeteler çıkararak Rumların adayı ilhak politikalarına karşı yayınlarını sürdürmüş, Anadolu'da başlayan milli mücadeleye her türlü desteğı vermişlerdir.

Kurtuluş Savaşı'nın kazanılarak Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulması Kıbrıs Türkleri tarafından büyük bir sevinç ve heyecanla karşılanmıştır. Atatürk döneminde de bizzat Atatürk'ün talimatlarıyla Kıbrıs Türk basınına yardım yapılmıştır. Türk gazeteleri adada Atatürkçülüğün yerleştirilmesi ve yaşatılması yönünde de uyandırıcı bazı yayınlar yapmıştır. Görüldüğü gibi gerek Türkiye gerekse Kıbrıs Türkü tarihten beri hep birbirine destek vermiştir.

1950'li yıllarda Türkiye basını ve kamuoyu Kıbrıs'a sıcak ilgi göstermeye başlamış ve enosis'e karşı çıkmıştır. Kıbrıs Türk basını ise bu dönemde adadaki Türk halkının ilhaka karşı olduğunu yüksek sesle duyurmaya çalışmış, taksimi savunmuştur. Neticede Kıbrıs Türklerinin sesi Anavatan basınına da yansımış ve Kıbrıs sorunu hem Türkiye'nin dış politikasının hem de kamuoyunun temel taşlarından biri olmaya başlamıştır. Zamanla da Kıbrıs sorunu Türk basınında "milli bir dava" hüviyetini kazanmıştır.

1960 yılında ise Kıbrıs'ta iki toplum ortaklaşa Kıbrıs Cumhuriyeti kurmuş, ancak Rumlar bu Ortaklık Cumhuriyetini enosis için yıkmışlardır. Kıbrıs Cumhuriyeti, Kıbrıs Rum basınında nihai hedefleri olan enosis'e ulaşmak için bir "ara rejim" olarak görülmüştür. Kıbrıs Rum basını ve liderliği 1960 Anlaşmalarına karşı kampanya başlatarak bu dönemde enosis çağrılarını ayakta tutmuştur²¹⁷⁴. Kıbrıs Cumhuriyeti'nin yıkılmasında Rum basınına Türklerle karşı tahrik edici yayınları etkili olmuştur. Hatta

²¹⁷³ S. İSMAİL, **Kıbrıs Sorununun Kökleri...**, s. 46-57.

²¹⁷⁴ F. KÜÇÜK, **a.g.e.**, s.44-45.

1963'te yayınlanan Rum gazeteleri Kıbrıs Cumhuriyeti'nin 1964 yılında yıkılabileceğini bile önceden yazmışlardır²¹⁷⁵.

1960 Ortaklık Cumhuriyeti'nin kurulmasından sonra da Rumlar Türkler üzerindeki baskılarını sürdürmüşler ve Türkleri eşit haklardan yararlandırmamışlardır. başlamışlardır. Yunanistan'ın da desteğiyle Rumlar, 1963 Aralık ayında "Türkleri imha etmek" amacıyla Akritas Plânını yürürlüğe koyarak 1963-64 olaylarını başlatmış ve yüzlerce Türkü katletmiş, binlerce Türkü ise göçmen durumuna düşürmüştür. Rum saldırıları sonucunda 103 Kıbrıs Türk köyü boşaltılarak Türkler başka köylere göç etmek zorunda bırakılmış, halkın dörtte biri göçmen olup başka bölgelere sığınmıştır²¹⁷⁶.

Kıbrıs Rum yöneticileri, geçmişte Kıbrıs Türklerini "tabut veya bavul", ölüm veya adayı terk etme, seçeneklerinden birini tercih etmeye zorlamışlardır. Rumlar, Kıbrıs Türklerine yönelik sayısız katliam plânları hazırlamışlardır. Kıbrıs Türkleri de Rumların "ya tabut ya bavul" politikasına direnmiş 1963-1974 döneminde 11 yıl boyunca büyük baskılar altında inanılmaz özverilerle yaşamlarını sürdürmüşlerdir.

1 Ocak 1964 yılında Makarios'un, anlaşmaları feshettiğini açıklamasıyla Ortaklık Cumhuriyeti sona ermiş, Türkler zorla yönetimden uzaklaştırılmış, azınlık durumuna getirilmeye çalışılmıştır. Tüm dünyada Rumlar "meşru Kıbrıs" Hükümeti muamelesi görünce Türkler de kendi yönetimlerini kurmak zorunda kalmışlardır.

Ve nihayet Kıbrıs Türklerinin beklediği özlem 1974'te Türk Silahlı Kuvvetleri'nin Kıbrıs Barış Harekâtıyla gerçekleşmiş, böylece adanın Yunanistan'a ilhak çabaları önlenmiş ve Kıbrıs Türkleri güvenlik ve hürriyete kavuşmuştur. Harekât adaya barış ve huzur getirmiş daha sonra siyasal açıdan KTFD'nin ve KKTC'nin doğuşuna yol açmıştır.

Görüldüğü gibi KKTC'nin ilân edilmesinin en temel nedeni Rumların Türklere karşı tutumunun kesinlikle anlaşılması ve 1963 saldırılarıyla Türklerin Hükümetten dışlanmasıdır. Bunun içindir ki KKTC'nin ilânı ani bir gelişme değil 1963 olaylarıyla başlayan bağımsızlık sürecinin bir sonucudur. 1963 olayları ve bütün bu katliamlar, Türk ve Rumlardan oluşan iki toplumun bir arada yaşayamayacağı gerçeğini ortaya koymuştur.

²¹⁷⁵ S. İSMAİL, *Kıbrıs Cumhuriyeti'nin Doğuşu...*, s.101-102.

²¹⁷⁶ **KKTC Cumhurbaşkanı Rauf R. DENKTAŞ ile 26.01.2005 tarihinde KKTC Cumhurbaşkanlığı Sarayı'nda yapmış olduğumuz görüşmeden.**

1963-64 olaylarına, Türkleri imha etmeyi amaçlayan plana ve Türklere karşı yapılan vahşete Kıbrıs Türk basını geniş yer vermiştir. Özellikle Fazıl Küçük'ün gazetesi Halkın Sesi ile Akın gazeteleri olayları günlerce manşetlerine yansıtmiş ve vahşet olarak nitelendirmiştir²¹⁷⁷.

Bağımsız Kıbrıs Türk Devleti kurma düşüncesi Kıbrıs Türk liderliğinde önceden beri var olan bir düşünce olmuş, Kıbrıs Cumhuriyeti'nin Rumlar tarafından yıkılmasından sonra da Kıbrıs Türk liderliği için ayrı bir bağımsızlık olgusu ortaya çıkmıştır. Kıbrıs Türk liderliği bağımsızlık ilânını gerek 1963 olaylarından sonra gerekse 1974 Barış Harekâtından sonra düşünmüş ancak Türkiye'nin hazır olmayışından dolayı bunu gerçekleştirememiştir.

Rauf Denктаş, "Rumların Ortaklık Cumhuriyetini 21 Aralık 1963'te yıktıkları gün, Türk liderliği olarak bağımsızlığı yada taksimi gerçekleştirmek için çıkış yapılması gerektiğini" düşündüklerini "ancak Türkiye'nin o günkü şartlarda bunu yapabilecek durumda olmamasından dolayı" yapamadıklarını belirtmektedir²¹⁷⁸. Kıbrıs Türk liderleri 1963 olaylarını ve Rumların Kıbrıs Cumhuriyetini yıkma ve enosisi gerçekleştirme istekleri yönündeki çabalarını, Türkiye'ye raporlarla bildirmiş, müdahale istemişlerdir. Ancak o dönemde Amerika ve İngiltere tarafından uyutulmakla meşgul olan Türkiye, Kıbrıs Cumhuriyeti'nin enosis için yıkılmayacağına inandırıldığından, bir şey olmaz demekle yetinmiştir.

1964'te Kıbrıs Cumhuriyeti'nin yıkılmasından ve BM Güvenlik Konseyi'nin Makarios'u "meşru Kıbrıs Hükümeti" olarak addetmesinden sonra Kıbrıs meselesinin Türkler açısından artık halledilemeyecek bir duruma itildiğini Kıbrıs Türk liderliği görmüş ve bağımsızlık isteklerini yinelemiştir. Denктаş, KKTC'nin kuruluşundan 17 yıl önce de 1966-67 yıllarında Kıbrıs sorununun çözümü için Kıbrıs'ta bağımsız devlet ilân edilmesinin gerekliliğini savunmuş ve Denктаş'ın bu beyanatları Türk basınına yansımıştır.

Kıbrıs Türk halkı 1974'e kadar büyük sıkıntılar içinde yaşamıştır. Türkiye 1974'te Kıbrıs'ın Yunanistan'a ilhak edilme uğraşlarına karşılık Barış Harekâtı düzenleyerek adanın Yunanlılar tarafından ilhakını önlemiştir. Barış Harekâtı tüm Türkiye ve Kıbrıs Türk basınında büyük destek görmüş ve coşkuyla karşılanmıştır.

²¹⁷⁷ M. BAHADIR, a.g.e., s.119.

²¹⁷⁸ **KKTC Cumhurbaşkanı Rauf R. DENKTAŞ ile 26.01.2005 tarihinde KKTC Cumhurbaşkanlığı Sarayı'nda yapmış olduğumuz görüşmeden.**

Kıbrıs Türk halkı Türk ordusunun adaya gelişini sevinç gözyaşlarıyla büyük bir mutlulukla karşılamıştır. 1878’de Türk bayrağının gönderden indirilişini büyük bir üzüntüyle, gözyaşlarıyla seyreden Kıbrıs Türk halkı, 1974’te Türk ordusunun adaya gelişini ve Türk bayrağının dalgalanışını sevinç gözyaşlarıyla karşılamıştır. Harekâttan sonra Kıbrıslı Türklerle Rumlar arasında isteğe bağlı olarak karşılıklı mübadele yapılmış ve böylece KKTC’nin kuruluşunun coğrafi zemini de hazırlanmıştır.

Sürekli bağımsız devlet düşüncesinde olan Kıbrıs Türk liderlerinden Rauf Denktaş, 1974 Harekâtından sonra “Ankara’ya tekrar müracaat ederek Kuzey Kıbrıs’ta bağımsız devlet kurma” isteğini dile getirmiş, ancak o dönemde Türkiye’deki geçici, siyasi bakımdan zayıf Sadi Irmak hükümeti ve hükümetin Dışişleri Bakanı Melih Esenbel “Türkiye’nin bağımsız devlet yükünü bu safhada kaldıramayacağı” gerekçesiyle bağımsızlığın ilânı yerine federe devlet kurulmasını istemiş ve federasyon tezi üzerinde durmuştur. Rauf Denktaş’ın “federasyon olmadan federe devlet olmaz” şeklindeki ikazlarına rağmen Irmak Hükümeti Dışişleri Bakanı Esenbel federe devlet ilânı üzerinde ısrar etmiştir. Esenbel, Denktaş’a “Sen federe devlet kur, Rumları da davet et, onlar da federe devletlerini kursunlar. Sonra federasyon konuşuruz” diyerek çok ilginç ama aslında gerçekleşmeyeceğini kendilerinin de bildiği bir yöntemle Denktaş’ın deyimiyle “acayip bir formülle” yola çıkılmasını istemiştir. Görüldüğü gibi Kıbrıs Türk liderliği bağımsızlık ilânını sırf Anavatan Türkiye zarar görmesin diye ertelemek zorunda kalmıştır²¹⁷⁹.

Böylece bağımsız bir devlet ilân etmeyi düşünen Kıbrıs Türk liderliğinin bu arzusu yine Ankara tarafından kabul edilmemiştir. Bilinen bir gerçekte vardır ki Kıbrıs Türkleri ve halkı Türkiyesiz kararlar almamıştır²¹⁸⁰. Bütün kararlarında Türkiye’nin rolü vardır. Türkiye’nin hemen 1974 Harekâtı sonrasında bağımsızlık ilânını desteklememesinde dış dünyanın Harekâta karşı takındığı olumsuz tutumun ve dış baskıların da etkisi olmuştur. Türkiye dış dünyanın baskısından çekindiğinden böyle bir girişime destek vermemiştir.

1974 Harekâtından hemen sonra KKTC’nin kurulmamasında Türkiye faktörü, Türkiye’ye yönelik ambargolar ve dış baskılar etkili olmuştur.

Kıbrıs Türkleri, Türkiye’nin de isteği doğrultusunda “Rumlarında daha sonra kendi içlerinde federe devleti ilân edebileceği, iki federe devletten oluşan bir federasyon

²¹⁷⁹ Aynı görüşmeden.

²¹⁸⁰ Aynı görüşmeden.

oluşacağı düşüncesiyle”, 1975’te Kıbrıs Türk Federe Devleti’ni kurmuştur. KTFD’nin ilânı Kıbrıs Türk basını ve Türkiye basınında geniş yankı uyandırmış ve sevinç içinde karşılanmıştır. Federe Devletin, Kıbrıs Türk toplumunda demokrasinin, anayasanın, siyasal partilerin ve devlet oluşumunun yerleşmesinde önemli rolü olmuştur. Bunun içindir KKTC kurulduğunda mahkemesiyle, siyasi partileriyle, yani her yönüyle demokratik bir düzen devralmıştır. Böylece Cumhuriyetin kuruluşu için gerekli kurumlar da hazır edilmiştir.

Kıbrıs sorunu ile ilgili olarak, 1975’ten 1983 yılına kadar geçen süreçte ikili görüşmeler devam etmiş, ancak bu görüşmelerden Rumların federasyona yanaşmamaları ve uzlaşmaz tutumlarını sürdürmeye devam etmeleri yüzünden herhangi bir sonuç alınmamıştır. Bu süre içerisinde Yunanistan ve Kıbrıs Rumları, bir taraftan da sorunu toplumlararası ikili görüşmelerden çıkartarak soruna uluslararası bir nitelik kazandırmaya çalışmıştır.

Fakat Rumlar, bütün Kıbrıs’ın meşru hükümeti olma unvanını terk etmedikleri gibi kendi devletlerini federe devlet statüsüne indirgemeye de yanaşmamışlardır²¹⁸¹. Rumların federasyona yanaşmaması, Türkleri azınlık olarak nitelendirmeleri neticesinde 1979’da da KTFD’de bağımsızlık ilânı gündeme gelmiştir.

Görüşmeleri çıkmaza sokarak sorunu enternasyonalize eden Rumlar, nüfus mübadelesini, 1974’ten sonra Türkiye’nin neden olduğu “göçmen sorunu”, “mülkiyet sorunu” olarak dünya kamuoyuna yansıtmış ve çözümsüzlüğün 1974’ten sonra Türkler tarafından adada yaratılan durumdan kaynaklandığını iddia ederek, KTFD yönetimini yasadışı, kendilerini meşru Kıbrıs hükümeti olarak tanıtmaya çalışmışlardır. Sonuçta sorunu ikili görüşmelerden çıkararak uluslararası plâformlara taşıma uğraşları veren Yunanistan ve Kıbrıs Rum Yönetimi, BM, Avrupa Konseyi, AET gibi kuruluşlarda ve İngilizler Uluslar Topluluğu ve Bağlantısızlar toplantılarında Kıbrıslı Türkler aleyhine kararlar aldırılmışlardır.

1980-1983 döneminde de Türk-Yunan ilişkilerinde sertlik yönünde bir tırmanış olmuş, Yunan Hükümeti Kıbrıs sorununu yokuşa sürerek sorunu tamamıyla kendi lehinde milletlerarası alana çekmiştir. Yunanistan ve Kıbrıs Rumları, Kıbrıs’ı “*helenizmin ulusal bütünlüğünün bir parçası, ileri bir burcu, uzantısı*” olarak görmüş ve

²¹⁸¹ Sabahattin İSMAİL ile 1 Şubat 2005 tarihinde KKTC Cumhurbaşkanlığı Çalışma Odası’nda yapmış olduğumuz görüşmeden.

Yunan Başbakanı Papandreu “Helenizmi yeniden ayağa kaldırarak haçlı seferlerini yeniden başlatma” sözü vermiştir.

Kıbrıs Türkleri, 1974-1983 döneminde sürekli olarak Rumlarla federasyona dayalı bir devlet kurmayı amaçlamış, ancak Rumların federasyona yanaşmaması, bütün çözüm önerilerini reddetmeleri ve çıkış yollarını kapatmaları üzerine KKTC’yi ilân etmek zorunda kalmıştır. 1974-1983 döneminde KTFD, dünya tarafından tanınma talep etmeyen, adı federe olan ve ileride oluşabilecek olan bir federasyonun eşit bir kanadı olacak şekilde boşlukta beklemek zorunda bırakılmıştır. O dönemde Yunanistan’ın ve Rumların temel amacı ise, Kıbrıs Türk halkını azınlık durumuna sokarak, varlıklarını reddetmek ve onlara devlet yönetiminde söz hakkı vermemektir.

Rumların kendi devletlerini, “kendi egemen devletlerini” bir federe devlet düzeyine düşürmeyeceklerinin ortaya çıkmasından ve Türkleri azınlık duruma düşürmek isteyen politikadan vazgeçmeyeceklerinin anlaşılmasından sonra Kıbrıs Türkleri son çare olarak 15 Kasım 1983’te KKTC’yi kurmak zorunda kalmıştır. Türkiye ile Kıbrıs Türk liderliği ve Kıbrıs Türk halkı, Rumların Türkleri azınlık olarak görmesi ve anlaşmaya yanaşmaması tutumunun tam olarak anlaşılması üzerine bağımsızlık ilânından başka çare olmadığını anlamıştır.

BM Genel Kurulu’nun, 13 Mayıs 1983’te Rum tarafının istekleri doğrultusunda Kıbrıs Türklerini azınlık, Rum tarafını da tüm Kıbrıs’ın meşru hükümeti olarak kabul ederek Türk askerinin adadan çekilmesini isteyen siyasi kararlar alması KKTC’nin kuruluşu için bardağı taşıran son damla olmuştur. Bu karardan hemen sonra Rauf Denктаş bağımsız Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti’nin kurulacağını Londra’da, New York’ta tüm dünyaya duyurmuştur.

Türkiye ile Kıbrıs Türk Yönetimi, “Rumların Türk toplumuyla eşit şartlarda görüşmeleri sürdürmesi” için bağımsızlığın ilânından başka çare olmadığını anlamış ve bağımsızlığın ilân edilmesinde mutabık kalmışlardır.

Böylece 13 Mayıs’tan 15 Kasım 1983’e kadar geçen sürede Kıbrıs Türk liderleri, halkı, kurum ve kuruluşları ve basını “Kıbrıs’ta iki eşit egemen devletin” olması gerektiğini belirterek bağımsızlık isteklerini etkili bir şekilde dile getirmişlerdir. Rauf Denктаş’ın KKTC’nin ilân edileceği yönünde beyanatlarda bulunması üzerine gerek Türkiye basınında gerekse Kıbrıs Türk basınında bağımsızlık konusuna geniş yer verilmiştir.

17 Haziran 1983 tarihinde Kıbrıs Türk Federe Meclisi'nde Kıbrıs Türk halkının kendi kaderini tayin hakkı kararı alınarak, bağımsızlığın ilânı için en önemli adımlardan biri olan self determinasyon hakkı gerçekleştirilmiştir.

15 Kasım 1983 tarihinde Türkiye'nin de desteği ve onayıyla Rum devletine denk, onlar kadar bağımsız, onlar kadar eşit, onlar kadar egemen KKTC oluşturulmuştur. Rumların Türklerle bir arada yaşamak niyetinde olmadıklarının anlaşılması karşısında Türklerin iki eşit egemen devlete dayalı bir anlaşmayı istediğini ortaya koymak ve yine bir anlaşmanın iki eşit egemen tarafından biri olmak için bu adım atılmıştır. KKTC kurulduktan sonra kuruluş bildirisinde de belirtildiği üzere federasyona açık kapı bırakmıştır.

KKTC'nin kuruluşundaki felsefesi aslında “madem ki iki federe devletten oluşan bir federasyon kurulamıyor, o zaman iki eşit egemen bağımsız devletten oluşan, bir federasyon olsun” şeklinde olmuştur²¹⁸². İki eşit egemen devlete dayalı federasyona açık kapı bırakıldığı bağımsızlık bildirisinde de belirtilmiştir. KKTC'nin ilânı Kıbrıs'ta federasyon temelinde bir anlaşmaya engel olmamıştır, federasyonun kurulmasını kolaylaştırmıştır.

KKTC'nin ilânındaki en önemli rolü Kıbrıs Türk basını üstlenmiştir. Zira Kıbrıs Türk basınından Bozkurt, Birlik, Halkın Sesi, Kıbrıs Postası ve Söz gazeteleri 13 Mayıs 1983'ten itibaren bağımsızlık yönündeki açıklamaların en ateşli destekleyicisi olmuş, 15 Kasım 1983'e kadar geçen süreçte de Kıbrıs Türk toplumunu bağımsızlığa hazırlamada en önemli unsur olmuştur. Altı ay boyunca tüm gazetelerin manşetlerini bağımsızlık ilânını isteyen ve destekleyen başlıklar oluşturmuştur. Adı geçen basın organlarında KKTC'nin kuruluşu ile ilgili başyazılar, yorumlar, makaleler yer almıştır. Özellikle Rauf Denktaş'ın bağımsızlık yönündeki beyanatları ve faaliyetleri desteklenerek gün be gün kamuoyuna yansıtılmıştır. Bağımsızlık ilânına karşı çıkan CTP'nin siyasi yayın organı niteliğindeki Yenidüzen ve Kurtuluş gazeteleri hariç tüm Kıbrıs Türk basını KKTC'nin kuruluşu için halkı desteğe, milli birlik ve beraberliğe davet etmiştir. Ayrıca Rauf Denktaş'a bağımsızlık ilânı için verilen muhtıraları ana sayfalarından yayınlamışlar, Kıbrıs Türk halkını Rumların ve BM'nin yanlış kararlarına karşı mitinglere davet etmişlerdir. Rauf Denktaş'ın bağımsızlık açıklamalarından hemen sonra da Kıbrıs Türk basını Kıbrıs Türk halkının bağımsızlık istediğini belirtmiş

²¹⁸² Aynı görüşmeden.

ve bağımsızlık ilanı isteğinin Kıbrıs Türk halkından geldiği düşüncesini tüm dünyaya duyurmaya çalışmışlardır. Basın, dünya kamuoyuna Rumların anlaşmaya, federasyona yanaşmaması durumunda bağımsızlığın ilân edileceği yönünde uyarılarda da bulunmuştur. Özellikle her gün Rum basın özetlerini yayınlarak Kıbrıs Türklerini ve Türkiye basınına, kamuoyunu Rumların plânları, uluslararası alandaki faaliyetleri konusunda bilinçlendirmiştir. Rum liderliğinin Kıbrıs Türklerine yönelik yanlış politikalarına ve demeçlerine anında karşılık vererek Kıbrıs Türklerinin haklı davasını savunmaya çalışmıştır. Kıbrıs Türk basını, gerek bağımsızlık ilânından önce gerekse sonra Kıbrıs Rum basınına bağımsızlık konusunda takındığı tavrı çok iyi yansıtmış, Kıbrıs Rum basınına Türk basınında çıkan haberlere olan tepkisini de vermiştir. Rum basınına saldırganlığına karşı da mücadele vermiş Adada Türklerin haklarının savunucusu olmuştur.

Ancak Kıbrıs Türk basınından CTP'nin siyasal organı olarak on beş günde bir çıkartılan Yenidüzen gazetesi bağımsızlık ilânı sürecinde sürekli olarak Rauf Denktaş'ı ve politikalarını eleştirmiş, Rauf Denktaş'ın bağımsızlık ilânını, yeniden başkan seçilmek , seçimlerde oy almak için bir araç olarak gördüğünü bile iddia etmiştir. Tıpkı Rum basını gibi hareket etmiş, bağımsızlık ilânı açıklamalarını eleştirmiş, kesinlikle bağımsızlık ilânına destek vermemiştir. Gazete doğal olarak KKTC'nin kuruluşuna karşı çıkan CTP ve TKP'nin görüşlerini savunmuştur. Bağımsızlık ilânını desteklemek için gerçekleştirilen mitinglere karşı çıkmış hatta bu mitinglerin zorla yaptırıldığını bile iddia etmiştir. Yenidüzen'in KKTC'nin kuruluşu aşamasındaki olumsuz tutumuna baktığımızda sanki bir Türk basını değil de Rum basınıymış gibi yayın yaptığını görürüz. Gazete sürekli olarak bağımsızlık ilânını destekleyen diğer Türk basını ile atışma halinde olmuş ve bağımsızlık ilânını destekleyen basında çıkan yorumlara, makalelerle karşı eleştirilerde bulunmuştur. En ateşli eleştiriler, hakaretlere ve suçlamalara varan yazılar Birlik ile Yenidüzen gazetelerinde yayınlanmıştır. Yenidüzen için bu dönemde bağımsızlığa muhalif olanların ve onların görüşlerinin yansıtıldığı gazetedir diyebiliriz.

Kıbrıs Türk basınından sol siyasi yelpazede KKTC'nin kuruluşuna soldan tek destek veren ve “sol bağımsızlığa karşı olamaz” argümanı ile hareket eden Söz gazetesi bu açıdan çok önemli bir yere sahiptir. Gazete, Rauf Denktaş'ın bağımsızlık ilânı konusundaki icraatlarını desteklemiştir. Kıbrıs Türk Öğretmenler Sendikası'nın yayın

organı durumundaki Söz, sürekli olarak bu sendikanın bağımsızlık ilânı için verdiği muhtıralara, yayınladığı bildirilere yer vermiş, egemenlik hürriyet için Kıbrıs Türk halkını mili birlik ve beraberliğe davet etmiştir.

Kıbrıs Türk basınında dikkat çeken hususlardan birisi de Türkiye’de meydana gelen olayların, özellikle de bağımsızlık ilânı ile ilgili açıklamaların, Türkiye’deki liderlerin demeçlerinin anında Kıbrıs Türk halkına yansıtılarak Kıbrıs Türk halkının haberdar edilmesidir. Türkiye basınında Kıbrıs konusu ve bağımsızlık ilânı ile ilgili olarak çıkan makalelerin, köşe yazılarının bazıları da birkaç gün sonra Kıbrıs Türk gazetelerinde yayınlanmıştır. Gazetelerde Türkiye’nin Kıbrıs Türklerinin yanında olduğu mesajı yansıtılmaya çalışılmıştır.

Kıbrıs Türk basını, tüm dünyaya bağımsızlık ilânı isteğinin Kıbrıs Türk halkından geldiği mesajını vermeye çalışmıştır.

Kıbrıs Türk basınında genellikle her siyasi partinin düşüncesini yansıtan nitelikte gazete bulunduğundan, gazetelerden siyasi partilerin KKTC’nin kuruluşu ile ilgili tutumlarını anlamak da çok kolaydır. Özellikle KKTC’nin kuruluş döneminde KTFD’de en büyük koalisyon ortağı durumundaki UBP’nin yayın organı Birlik, partilerinin politikaları çerçevesinde Rauf Denктаş’ın bağımsızlık ilânı yönündeki açıklamalarına büyük destek vermiş, iktidarda bulunan partilerden biri olarak KKTC’nin kuruluşunu savunmuştur. Dr. Fazıl Küçük’ün sahibi olduğu ve 1943 yılından beri “enosis” mücadelesine karşı çıkan Halkın Sesi gazetesi de Kıbrıs Türklerinin sesi olmaya devam etmiş ve Kıbrıs Türk halkının en büyük özlemi olan hürriyet arzusuna destek vermiştir. Milliyetçi bir çizgide yer alan Bozkurt ile hükümet ortaklarından DHP Genel Başkanı İsmet Kotak’ın gazetesi Kıbrıs Postası gerek KKTC’nin ilânından önce gerekse sonra Cumhuriyetin kuruluşuna büyük destek vermiştir.

Kıbrıs Türk basınına genel anlamda değerlendirdiğimizde Yenidüzen gazetesi hariç Kıbrıs’ta bağımsız Türk devletinin en önemli hazırlayıcıları olduğunu görürüz. Özellikle basın, Kıbrıs Türk kamuoyunu bu konuda hazırlamada ve harekete geçirmede en önemli etken olmuştur. Rauf Denктаş’ın ve ekibinin KKTC’nin kuruluşu yönündeki çalışmalarını halka yansıtmış ve bağımsızlık konusunda Kıbrıs Türk halkının desteğini sağlamıştır.

Bağımsızlık ilânı sürecinde Kıbrıs Türk basınının önemli bir özelliği de Anavatan Türkiye'nin bağımsızlık ilânı sürecinde sürekli olarak Kıbrıs Türklerinin yanında olduğu şeklindeki mesajı halka vermiş olmasıdır.

Kıbrıs Türk basını zaten sürekli olarak desteklediği ve yürekten destek verdiği KKTC'nin ilânını büyük bir coşku ile hem Türk kamuoyuna hem de dünya kamuoyuna yansıtmıştır. Daha önceden bağımsızlık ilânına büyük destek veren gazetelerin KKTC'nin kuruluş günü olan 15 Kasım 1983'te bağımsızlık ilânını duyurması ve bu konuda makalelere ve köşe yazılarına yer vermesi bazı basının KKTC'nin 15 Kasım'da ilân edileceğini önceden bildiğini göstermektedir. Partilerin görüşlerini yansıtan ve bağımsızlık ilânı için çalışan partilerin yayın organı olan, basının da bunu bilmesi gayet doğaldır.

Kıbrıs davasına 1950'lerden itibaren büyük bir ilgi ve duyarlılık göstermiş olan Türkiye basını da bağımsızlık ilanına genelde destek vermiştir. Fahir Armaoğlu, Haluk Ülman , Erol Manisalı, Mümtaz Sosyal gibi bilim adamları gazetelerde sürekli olarak yazmış oldukları makaleleriyle Anadolu insanının, Kıbrıs davası konusunda bilinçlenmelerini sağlamış, sürekli bağımsızlık ilânı üzerinde durmuşlardır. Böylece KKTC'nin kuruluşu, bağımsızlığı konusunda Anadolu halkı bilinçlenmiştir.

Türkiye basınından gazeteciler, bilim adamları sürekli KTFD'ye inceleme gezilerinde bulunarak Kıbrıs Türklerinin ve liderliğinin bağımsızlık konusundaki görüşlerini, Kıbrıs Türklerinin haklılığını belgeleriyle ortaya koymaya çalışmışlardır. KTFD Başkanı Rauf Denктаş'ın bağımsızlık konusu ile ilgili olarak Kıbrıs'ta, yurtdışında ve Türkiye'de verdiği demeçler anında Türkiye'deki gazeteciler aracılığıyla tüm dünyaya yansıtılmıştır. Gazeteciler sürekli olarak Rauf Denктаş'la röportaj yapmış ve bunu manşetlerine taşımıştır. KTFD'deki siyasi partilerin Cumhuriyetin kuruluşu konusundaki tutumları, parti liderleriyle yapılan röportajlarla, söyleşilerle Anadolu halkına basın kanalıyla duyurulmuştur. Yani Türkiye basını bağımsızlık ilânı sürecinde Kıbrıs Türklerinin Anadolu'daki ve dünyadaki sesi, en büyük desteği olmuştur.

Türkiye basını daha önceki dönemlerde olduğu gibi 13 Mayıs'tan 15 Kasım 1983'e kadar geçen dönemde de sürekli olarak KKTC'nin kuruluşuna, bağımsızlığına ilişkin düşünceleri dile getirmiştir. Gazeteler, Kıbrıs Türkleri için bağımsızlık ilânının tek çıkış yolu olduğunu belirterek Kıbrıs Türklerinin haklılığını vurgulamak maksadı ile Kıbrıs Türklerinin tarihi geçmişi, İngilizler döneminde Türklere uygulanan ayrımcı

politikalar, Rumların ve Yunanistan'ın ada Türklerini imha etme plâni olarak bilinen Akritas plâni, 1963-1964 olayları ve Türklere uygulanan katliamlara geniş yer vermiştir. Böylece Kıbrıs Türklerinin geçmişte maruz kaldığı olaylar Anadolu insanına yeniden hatırlatılmıştır. 1974 Harekâtı ile ilgili yazı dizileri başlatılarak, Nikos Sampson'un, Makarios'un anıları, 1963 ABD Başkanı Jonhson'un mektubu ve Türkiye'nin müdahale girişimleri Türkiye basınında yer almıştır. Basında özellikle Amerika'nın ve diğer devletlerin Kıbrıs konusundaki politikaları ve Amerikan çıkarları açısından Kıbrıs'ın ve Türkiye'nin stratejik konumu üzerinde durulmuştur. Yunanistan'ın ve Kıbrıs Rumlarının Kıbrıs'taki enosis isteklerine ve sorunun uluslararası boyutlara taşınmasına Türk basını sert tepki göstermiştir.

Türkiye'de yayınlanan yerel ve ulusal gazeteler Kıbrıs'ta meydana gelen olayları, Rauf Denktaş'ın ve Kıbrıs Türk halkının bağımsızlık isteğini, KKTC'nin kuruluşu için yapılan hazırlıkları anında Türkiye ve dünya kamuoyuna duyurmuştur. Türkiye basını adeta 1974 Barış Harekâtı'nda olduğu gibi yayınlarını Kıbrıs davasına duyarlı bir şekilde sürdürmüştür. Türkiye'nin Kıbrıs Türklerinin bağımsızlık ilânındaki tutumunu da dünya kamuoyuna yansıtılmışlardır.

KKTC'nin ilânı Kıbrıs Türk basınında olduğu gibi Türkiye basınında da büyük yankı uyandırmıştır. Türkiye basını KKTC kurulduktan sonra büyük destek vermiştir. 16 Kasım 1983 tarihli Türkiye basınındaki tüm gazeteler manşetlerini ve hemen hemen tüm sayfalarını KKTC'nin kuruluşuna ayırmış, haftalarca ilanını Türkiye'deki, Kıbrıs Türk toplumundaki ve dünyadaki yankıları yansıtılmıştır. Rum basınının ve Yunan basınının Türkiye'ye yönelik eleştirilerine ve şiddetli olumsuz tepki içeren yayınlarına karşı mücadele etmiş ve gerekli cevabı vermiştir. Türkiye basınının ve hükümetinin de Kıbrıs Türlerinin yanında olduğu mesajını tüm dünyaya duyurmuştur. Özellikle İngiltere'nin ve Amerika'nın ve BM'nin KKTC'nin ilânına yönelik tepkilerine yer verilmiştir. Türkiye basınında BM'nin tepkisinin geçersiz olduğu, önemli olmadığı izlenimi yansıtılmaya çalışılmıştır. Kıbrıs Türk basını da KKTC'nin kuruluşundan sonra dış dünyanın olumsuz tepkilerine şiddetle karşı çıkmıştır. Özellikle BM'nin KKTC'nin ilânının kabul edilemeyeceği yönündeki kararı üzerine Kıbrıs Türkleri miting düzenlemiş, Kıbrıs Türk basını da buna destek sağlamıştır. Kıbrıs Türk basını KKTC'ye kurulduktan sonra dört elle sarılmış, tanıtılması için elinden gelen bütün çabayı sarf etmiştir.

Türkiye basınında bağımsızlık ilânının zamanlaması, atılacak adımın Türkiye'ye zarar getirip getirmeyeceği konusunda geniş ölçüde köşe yazıları yayınlanmış, bağımsızlığın ilânı eleştirilmiştir. Bağımsızlık ilânının zamanlamasının erken olduğu, dış baskıları artıracacağı hususları gündeme gelmiş ve tartışılmıştır. Türkiye'nin demokrasi sürecine geçiş döneminde 6 Kasım seçimlerinden önce bağımsızlık ilânının zamanlama açısından uluslararası alanda Türkiye'ye zarar getirebileceği yönünde iddialar da ortaya atılmıştır.

Rauf Denктаş da 26 Mayıs 1983 yılında yaptığı değerlendirme toplantısında atılacak adımın anavatan Türkiye'ye zarar verip vermeyeceği yönünde herkesin kafasında bir soru bulunduğunu kaydederek, bağımsızlık ilânının zamanlaması konusunda Türkiye'yi güç durumda bırakmamak için titizlik gösterildiğini ifade etmiş²¹⁸³ ve böylece kamuoyunu bu konuda rahatlatmıştır. Denктаş, iddialara cevap olarak Türkiye'ye zarar getirebilecek herhangi bir adımı atmayacaklarını, bağımsızlıkla ilgili plân, program ve zamanlamanın Türkiye'ye zarar getirmeyecek şekilde kararlaştırılacağını Türkiye basınına açıklamıştır. Böylece basındaki bağımsızlığın “zamanlaması” konusu, Türkiye'nin zarar göreceği yolundaki endişeler de ortadan kaldırılmaya çalışılmıştır.

Zaten zamanlama açısından da Türkiye'nin uygun gördüğü bir zaman olan, 6 Kasım 1983 seçimlerinden sonra Turgut Özal Hükümeti daha göreve başlamadan önce 15 Kasım 1983'te KKTC ilân edilmiştir²¹⁸⁴. Böylece Türkiye'de başa geçecek hükümete yönelik dış baskıların önlenmesi amaçlanmıştır.

Bağımsız bir Türk devletinin ilânını zorunlu kılan şartlar Rumlar ve Yunanistan tarafından hazırlanmıştır, Kıbrıs Türk halkı ve Ankara için bağımsızlık ilânı dışında alternatif bırakmamışlardır²¹⁸⁵. 13 Mayıs 1983 BM Genel Kurul kararından sonra bağımsızlık ilan etmekten başka bir çıkış yolunun kalmaması üzerine KTFD ile Türkiye bağımsızlık ilânı konusunda mutabık kalmışlardır. Türkiye de BM'nin tek yanlı, Rumları meşru Kıbrıs olarak tanıyan, Kıbrıs Türklerini yasa dışı kabul eden kararından sonra artık bağımsızlık ilânını gerekli görmüştür.

²¹⁸³ Bozkurt, 27 Mayıs 1983, s.1.

²¹⁸⁴ KKTC Cumhurbaşkanı Rauf R. DENKTAŞ ile 26.01.2005 tarihinde KKTC Cumhurbaşkanlığı Sarayı'nda yapmış olduğumuz görüşmeden.

²¹⁸⁵ E. MANİSALI, “Kıbrıs'tan İzlenimler”, Yeni Asır, 11 Haziran 1983, s.5.

KKTC'nin ilânı konusunda Türkiye'nin takındığı gerçek tutum ve politika ile basına, kamuoyuna yansıttığı durumun aynı olmadığını görürüz. Bazen dış politikada ülkelerin zarar görmemesi için kamuoyuna yansıtılan durumla gerçeklerin aynı olmadığını görürüz.

KKTC'nin ilânı kararı, Kıbrıs Türklerinin lideri KTFD Başkanı Rauf Denктаş ile Türkiye'nin ortaklaşa aldıkları bir karardır. Ancak Ankara Hükümeti, basına ve tüm dünyaya “bağımsızlık ilânı kararının Kıbrıs Türklerinin tek başına verdikleri bir karar olduğunu, Türkiye'nin bunda bir etkisi olmadığını” yansıtmış ve bu yönde bir kamuoyu oluşturmuştur. Türkiye basınında Türkiye Dışişleri Bakanı İlter Türkmen'in açıklamaları ile Rauf Denктаş'ın açıklamaları arasında bağımsızlık konusunda görüş ayrılıklarının olduğu yansıtılmaya çalışılmıştır.

Türkiye Hükümeti Dışişleri Bakanı İlter Türkmen, 13 Mayıs'tan 15 Kasım 1983'e kadar geçen dönemde sürekli olarak KKTC'nin kuruluşuna, bağımsızlığa Rauf Denктаş'ın ve Kıbrıs Türklerinin karar verdiğini, Türkiye'nin bağımsızlıktan yana değil de toplumlararası görüşmelerden yana olduğunu açıklamıştır. Zaman zaman da KKTC'nin ilânına üstü kapalı olarak destek vermiş, Kıbrıs Türklerinin bağımsızlık ilân etmesi durumunda da Türkiye'nin Kıbrıs Türklerine destek vereceğini açıklamıştır.

Oysa Kıbrıs Türkleri hiçbir zaman için Türkiyesiz bir adım dahi atmamış, Türkiyesiz radikal kararlar almamıştır. Kıbrıs Türkleri bütün kararlarını Türkiye ile beraber almıştır. Bağımsızlığın ilan edilmesi yönündeki karar da Rauf Denктаş'ın tek başına almış olduğu bir karar değildir. Gerek İlter Türkmen gerekse yardımcısı Uluğ Çelik bağımsızlığın ilân edilmesi için KTFD'ye giderek Rauf Denктаş'la görüşmüş ve bu konuda mutabık kalmışlardır. Zamanlama açısından da yine Türkiye'deki hükümetin kabul edebileceği bir zamanda bağımsızlık ilân edilmiştir²¹⁸⁶.

KKTC'nin ilânından sonra Türkiye'ye yönelik dış baskıları önlemek amacıyla, gerek İlter Türkmen gerekse diğer yetkililer bağımsızlığın ilan edileceği konusunda Türkiye'nin haberi olmadığını, Kıbrıs Türklerinin ve Kıbrıs Türk Federe Meclisinin Türkiye'ye rağmen bu kararı aldığını, kararın Türkiye için “sürpriz” olduğunu dünya kamuoyuna duyurmaya çalışmıştır. Zira dış dünyaya karşı, Türkiye'nin bağımsızlık ilânından önce bilgisinin olduğunun açıklanması durumunda Türkiye'ye yönelik

²¹⁸⁶ KKTC Cumhurbaşkanı Rauf R. DENKTAŞ ile 26.01.2005 tarihinde KKTC Cumhurbaşkanlığı Sarayı'nda yapmış olduğumuz görüşmeden.

yaptırımlar, ambargolar uygulanabilirdi. Rauf Denktaş da KKTC'nin ilânının Kıbrıs Türk halkının kararı olduğunu o dönemde dünyaya duyurmuştur.

Oysa KKTC'nin ilânı için önceden hazırlanan bağımsızlık bildirisi ve karar metninin taslağı TC Büyükelçiliği kanalıyla Türkiye Hükümetine gönderilmiş ve burada metin üzerinde küçük değişiklikler bile yapılmıştı²¹⁸⁷. Dış dünyaya, kamuoyuna yansıtılan bu durumun aksine Türkiye, KKTC'nin ilân edildiği 15 Kasım 1983 günü KKTC'yi tanıdığını açıklamıştır. Türkiye'nin KKTC'yi tanınması ve Türkiye Cumhuriyeti'nin Cumhurbaşkanı'nın, başbakanının, hükümet yetkililerinin, Dışişleri Bakanı İter Türkmen'in ve tüm siyasal partilerin, sivil toplum örgütlerinin açıklamalarıyla KKTC'nin ilânına destek vermeleri aslında Türkiye'nin başından beri KKTC'nin kuruluşunu istediğinin bir delilidir.

Türk basınında büyük coşkuyla sevinçle karşılanan KKTC'nin kuruluşu Rum ve Yunan basında büyük tepki görmüştür. Cumhuriyetin ilanı tüm dünyada yankı bulmuştur.

Amerika'nın baskısı nedeniyle KKTC'yi tanınması beklenen İslâm ülkeleri KKTC'yi tanıyamamıştır. İlk önce KKTC'yi tanıdığını açıklayan Bangladeş, Amerika'nın engellemeleri ve baskısı nedeniyle tanıma kararını geri çekmiştir. Bangdeş'in Kıbrıs Türk dostu Dışişleri Bakanı da tanıma sebebiyle işinden olmuştur. Amerika, KKTC'yi tanıyacak başka bir İslâm ülkesi olan Pakistan'ı da engellemiştir.

Kıbrıs meselesinin bugüne kadar halledilememesindeki suçun en büyüğü Rumları meşru hükümet olarak tanıyıp Kıbrıs Türklerini yasadışı ilân eden Amerika ve İngiltere'nindir. Amerika'nın kendi siyaseti daima Kıbrıs'ı Yunanistan'a vermek olmuştur. Makarios'un Sovyetleri Kıbrıs'a getirebileceği yolunda endişe ve korkusu olan ABD, Kıbrıs'ı Yunanistan'a verme kararını çok önceden almıştır. ABD'nin bu ana siyaseti maalesef bugüne kadar takip ettiği siyasetin pelerinini teşkil etmiştir²¹⁸⁸.

Ortadoğu'da bitmek tükenmek bilmeyen çıkarları olan ABD, KKTC'nin ilânından sonra da, günümüzde de Kıbrıs'ı NATO üyesi Yunanistan'a vermek suretiyle rahatlamak istemekte ve kendi hegemonyasında bir Rum Kıbrıs yaratmak istemektedir. Bu nedenle Amerika hiçbir zaman tarafsız kalmamış, hiçbir zaman Türk tarafını anlamak istememiştir.

²¹⁸⁷ Aynı görüşmeden.

²¹⁸⁸ Aynı görüşmeden.

Kıbrıs Türklerinin bir taraftan devlet kurup bir taraftan da Türkiye'nin isteğiyle federasyon için görüşmelere devam etmesi hususu bir çok ülke tarafından “mademki görüşmeler devam ediyor, biz bunları tanımak suretiyle işi bozmayalım şeklinde yorumlandığından KKTC günümüze kadar tanınmamıştır²¹⁸⁹. Türkiye, KKTC'nin görüşmelere devam etmesini istediğinden Kıbrıs Türkleri Rumlarla görüşmelere devam etmek mecburiyetinde kalmıştır.

KKTC'nin tanınması konusunda Türkiye üzerine düşen görevi yapmamış, görüşmelere önem vermiş ve devam etmesini istemiştir. Hatta “bazı kardeş ülkeler tanıyalım dediklerinde Türk makamları kendilerine yapmayın, şimdilik gereği yok demiştir”²¹⁹⁰. Dolayısıyla Türkiye tanınma için gereğini yapmamıştır. Türkiye'nin görüşmeleri devam ettirmesinde de Amerika'nın baskısı etken olmuştur diyebiliriz.

Türkiye'nin dış dünyada zarar görmemesi için her türlü fedakârlığı yapan ve Türkiye'nin müdahalesiyle, Rum kesimi ile görüşmelere devam etmek zorunda kalan KKTC'nin, sonsuza kadar yaşatılması için gerek Türk liderliğinin gerekse Türkiye basınının “milli dava” olarak adlandırdığımız Kıbrıs sorununa duyarlı olması, KKTC'nin korunması ve ebediyete kadar yaşatılması için üzerine düşen görevini yerine getirmesi gerekmektedir.

Türkiye'nin, 1983'ten itibaren bağımsızlığını ilân etmiş olan KKTC'yi görüşmelere devam ettirmesi büyük bir hatadır. Bu nedenle izlenen stratejide, yöntemde bir hata olmuştur. Bu konuda Kıbrıs Türkleri görüşmelere devam etmeyip sadece bağımsız KKTC olarak yoluna devam etmiş olsaydı durum bundan daha farklı olabilirdi. O dönemde durum daha sıkıntılı olmuş olacaktı ama netice daha iyi olacaktı²¹⁹¹.

Kıbrıs Türkleri, Cumhuriyetin ilânından sonra yıllarca kendini meşru Kıbrıs Hükümeti, Türkleri de azınlık olarak kabul eden Kıbrıs Hükümeti ile görüşmeye devam etmek zorunda kalmıştır. Rauf Denktaş'ın “görüşmememiz lâzım, masadan kalkmamız lâzım” demesine rağmen “Türkiye'nin müdahalesiyle” görüşmeler devam ettirilmiştir²¹⁹².

²¹⁸⁹ Aynı görüşmeden.

²¹⁹⁰ Aynı görüşmeden.

²¹⁹¹ Aynı görüşmeden.

²¹⁹² Aynı görüşmeden.

Kıbrıs'ın stratejik açıdan taşıdığı önem bu adayı geçmişte olduğu gibi günümüzde de büyük devletlerin özellikle Amerika ve AB'nin mücadele alanına çevirmiştir. Dünyanın merkezi olarak adlandırılan Ortadoğu'da ve Doğu Akdeniz'de "batmayan uçak gemisi" vazifesi gören Kıbrıs'ı Rumlara ve Yunanistan'a vermek suretiyle Ortadoğu'da istedikleri bir yapılanmayı gerçekleştirmeyi amaçlayan AB ülkeleri ve ABD, adada bugün "tek Kıbrıs" Rum yönetimini istemektedir. Bugün Irak'ı işgal ederek parçalayan ABD'nin yeni hegomanya plânlarında ve Büyük Ortadoğu Projesinde, Kıbrıs adası gittikçe önem kazanmaktadır. Kıbrıs'ta iki ayrı devletin varlığı gerek AB'yi gerekse ABD'yi rahatsız etmektedir. Batılı devletler Kıbrıs Rum Yönetimini "Kıbrıs Devleti" olarak AB'ye almakla gerçek niyetlerini sergilemiş ve 1960 anlaşmalarına aykırı davranmışlardır. Bugün de Türkiye, "ya Kıbrıs ya AB üyeliği" için tercihe zorlanmakta ve Kıbrıs Rum Yönetiminin tanınması, KKTC'nin varlığından vazgeçilmesi koşulu Türkiye'nin önüne konulmaktadır. Bugün Türkiye'de bulunan iktidarın Kıbrıs konusunda takındığı tavır da AB'nin bu isteklerine yeşil ışık yakma şeklinde olmuştur.

Avrupa Birliği'nin plânına göre "AB havucu" Kıbrıs Türklerini yumuşatacak ve Türkiye'yi de Kıbrıs Türklerini desteklemekten vazgeçirecek, Rumlara da AB bünyesinde, dolaylı Enosisi gerçekleştirmek imkânını sağlayacaktır.

Oysa "ya Kıbrıs, ya AB üyeliği" Türkiye için bir tercih olmamalıdır. Kıbrıs'ta Türk-Yunan dengesini korumak Türkiye'nin en temel hakkı ve görevidir. AB yolunda Kıbrıs'ın engel teşkil etmediği hususunun ısrarla vurgulanması gerekmektedir. Ulusal güvenliğimizin köşe taşlarından biri olan Kıbrıs adasındaki yapılanma Türkiye'yi yakından ilgilendirmektedir. Doğu Akdeniz'in stratejik açıdan anahtarı durumunda bulunan Kıbrıs Türkiye'nin güvenliği açısından da son derece önemli bir yere sahiptir. Türkiye'nin Kıbrıs'ı kontrol edemeyeceği bir durumda bulunması, Kıbrıs'ın başka güçlerin denetiminde olması Türkiye'nin güvenliği açısından son derece tehlikeli bir durum yaratacak, Türkiye güneyden kuşatılacaktır. Bunun için KKTC'nin sonsuza kadar yaşatılması Türkiye'nin de varlık ve güvenlik meselesidir.

Ulu Önder Mustafa Kemal Atatürk'ün "*Kıbrıs düşman elinde bulunduğu sürece bu bölgenin ikmal yolları tıkanmıştır. Kıbrıs'a dikkat ediniz. Bu ada bizim için önemlidir*" şeklindeki sözünü Türk halkı ve kamuoyu hatırlamalı ve Kıbrıs adasının KKTC'nin elinde bulunmasına dikkat etmelidir.

Günümüze kadar tüm Türkiye Cumhurbaşkanları Kıbrıs'ın önemine dikkat çekerek, adanın Türkiye için denizlere açılma kapısı olduğu vurgulanmış ve Türkiye'nin güvenliği açısından taşıdığı önem dile getirilmiştir.

Hayatını Kıbrıs davasına, Kıbrıs Türklerinin bağımsızlığına adayan ve Türkiye'nin güvenliği için Kıbrıs'ın önemini son derece iyi bilen Rauf Denktaş'ın ifade etmiş olduğu gibi “Kıbrıs meselesi hiçbir zaman Kıbrıs Türklerini kurtarma meselesi olmamıştır, eğer Kıbrıs Türklerini kurtarma meselesi olmuş olsaydı tıpkı Bulgar göçmenleri gibi Kıbrıs Türkleri de Türkiye'ye yerleştirilmiş olurdu”. Oysa Kıbrıs meselesi bütün Türkiye Cumhurbaşkanlarının da ifade ettiği gibi Türkiye'nin güvenlik meselesi, Yunanistan'ın enosis girişimlerine engel olma çabası şeklinde değerlendirilmiştir. Bu amaçla Kıbrıs Türkleri ve liderleri Rauf Denktaş bunun bilinci içinde mücadele ederek, kendilerini Kıbrıs adasında “Türkiye'nin haklarını koruyan hudut bekçileri” olarak görmüşler ve bu yolda yürümüşlerdir. Ancak Türkiye'de hâlen iktidarda bulunan hükümet Kıbrıs Türklerine ve Rauf Denktaş'a “kırk yıldır yanlış yaptınız” diyerek²¹⁹³ Kıbrıs adasının Türkiye'nin güvenliği açısından taşıdığı önemi ve Kıbrıs Türk halkının canı ve kanı pahasına kazandığı bağımsızlığını hiçe saymıştır. Oysa çok yakın geçmişte Yunanistan'ın Türkiye'ye yönelik enosis emellerini gösteren belgelere rastlamaktayız. Yunanistan Dışişleri Bakanlığı tarafından 1983 yılında Türkiye beş müstakil devlete parçalanmış şekilde gösterilmiştir.

AB ülkeleri Kıbrıs Türkleri üzerindeki senaryolarını uygulamak amacıyla özellikle Türkiye basınındaki yazıları vasıtasıyla, Kıbrıslı Türklerle Türkiye arasında bir takım ayrılıkları keskinleştirmeye başlamış ve AB'ye üyelik konusunda Türkiye ve Kıbrıs Türk kamuoyunu ikiye bölmüştür. Gerek Rum Yönetimi gerekse bazı AB ülkeleri Rauf Denktaş ve Türkiye aleyhine Kıbrıs'ta mitingler düzenlettirmiştir. Kıbrıs Türk kesiminde ve Türkiye'de bazı köşe yazarlarına Denktaş ve Onun gibi davayı savunanlar aleyhine yazılar yazdırmıştır. Ayrıca Türkiye kamuoyunda “Kıbrıs Türkleri Anavatandan gelen Türkleri sevmiyor” şeklinde bir anlayış yerleştirilmeye çalışılmıştır. Kıbrıs sorununda da çözümsüzlüğün nedeni olarak Rauf Denktaş gösterilmeye çalışılmıştır. Sanki tarihte Kıbrıs Türklerine yürekte destek veren, her anında Kıbrıs Türklerinin yanında yer alan Türkiye basını gitmiş de yerine bambaşka bir ülke basını gelmiştir. Rauf Denktaş'ın demeçlerine, Kıbrıs Türklerinin bağımsızlıkları ile ilgili

²¹⁹³ Aynı görüşmeden.

açıklamalarına ve uyarılarına Türkiye basınında verilen yer azalmış ve her geçen gün daha da azalmaktadır.

AB'nin eski Türkiye temsilcisi Madam Karen Fogg, gerek Türkiye'deki gerekse KKTC'deki AB yanlısı bazı basın mensuplarına paralar vererek "Rauf Denktaş'ın prestijini sıfırlamaları" için yazılar yazmalarını istemiştir. Ücretli yazarlarına "Denktaş Türkiye'nin haklarını savunuyor, kendi halkının haklarını savunmuyor" konusunu işleyen yazılar yazmasını emretmiştir. Karen Fogg'un bu emirleri açığa çıkarılarak daha sonra Türkiye kamuoyuna duyurulmuştur.

Türkiye basınında Rauf Denktaş'ın açıklamalarına yer verilmemiştir. Denktaş, Kıbrıs Türklerinin haklı sesini duyurmak için, Rumlar tarafından Türklerin toplu mezarlara gömüldüğünü anlatmak için bir dizinin bölümünde bile yer almak ve Türkiye kamuoyuna sesini duyurmak zorunda kalmıştır.

KKTC'nin ilânı öncesinde ve sonrasında Anavatan basını, Kıbrıs Türklerinin sesini yansıtmış ve KKTC'nin kuruluşuna destek vermiştir. Kıbrıs'ta meydana gelen olayları Türkiye kamuoyuna yansıtmıştır. Kıbrıs Türk gazetelerinin makalelerine yer vermiş ve Kıbrıs Türklerinin sesini dünyaya da duyurmaya çalışmıştır. Anavatan Türkiye basını, Kıbrıs Türklerinin sesi olmuştur.

Oysa günümüz Türkiye basınındaki gazetelerin çoğunluğu geçmişteki Kıbrıs olaylarını, Kıbrıs Türklerinin haklılığını, gerek Türkiye gerekse dünya kamuoyuna duyurmaktan kaçınmakta, Kıbrıs Türklerinin haklılığına yer vermemektedir. Bugün dünya tarafından fiilen ve hukuken meşru Kıbrıs Hükümeti olarak tanınan Rumlara karşı Türkiye basınının harekete geçerek, Rumların yaptıkları yanlışlıkları, Türklere karşı giriştikleri saldırıları, Akritas plânına bağlı olarak yapılanları gündeme taşıyıp dünya kamuoyuna anlatması gerekmektedir.

Kıbrıs Türklerinin sadece Rumlarla eşit statü istediklerini, gece gündüz savunan bir basın olması gerekmektedir. Oysa Türkiye'de bunu yapacak basın yoktur²¹⁹⁴. Avrupa ülkeleri, günümüzde Türkiye basınının ve medyasının Kıbrıs Türklerine karşı tutumuna, Kıbrıs olaylarına karşı vurdumduymaz tavrına bakarak Kıbrıs'ı Türkiye'nin önüne engel olarak koymaktadır.

KKTC'nin kuruluşunda önemli görevler üstlenen eski Dışişleri Bakanlarından İlter Türkmen bile sonradan AB lobisinin "fedakâr ve ödenekli elemanlarından biri"

²¹⁹⁴ Aynı görüşmeden.

haline gelerek günlerce Hürriyet gazetesinde AB kanadını memnun etmek için Rauf Denктаş'ı suçlayan, Annan Plânını savunan yazılar yazmış²¹⁹⁵ ve günümüzde “dış güçlerin Türkiye'deki lobiciliğini” yapmıştır²¹⁹⁶. Daha da ileriye giderek 1983 yılında ilân edilen KKTC için “Biz onu taktik icabı, Denктаş seçim kazansın diye yaptırmıştık” diyecek kadar sorumsuz davranmıştır²¹⁹⁷.

Türk devletinin Kıbrıs'ı milli dava olarak gören geleneksel ulusal politikasını değiştiremeyenler, Denктаş düşmanlığını manşetlerine taşıyarak, Rauf Denктаş'a karşı karalama kampanyası başlatmış ve günümüzde basın yayın politikalarını bu şekilde netleştirmişlerdir. Türk medyası bu yönüyle sanki Rum lobisi gibi yayın yapmıştır. Türkiye'de artık “Türk basını kalmamış, yerini Rum lobisi” almıştır.

Eskiden Türkiye basınında Kıbrıs'ta Rumların katlettiği Türklerin resimleri ve hikâyeleri yer alırken şimdi ki basında da “ Kıbrıs'ta öldürülen çocukların resimleri yerine 6-7 Eylül olaylarında kırılan mağaza camları ve olaylarda mağdur olan bir Rum'un Türkleri affettiğini ifade eden açıklamaları tam sayfa olarak” vermiştir²¹⁹⁸.

KKTC'nin kuruluşundan hemen sonra Azerbaycan Türkleri adına gönderilen mesajda KKTC'ye başarılar dilerken, Azerbaycan Türklerinin kanunun son damlasına kadar Kıbrıs Türklerinin yanında olacağı belirtilmiştir²¹⁹⁹. Oysa, günümüzde Amerikan baskısından Azerbaycan, Kazakistan gibi kardeş Türk Cumhuriyetleri tarafından bile tanınmamıştır. Bugün bu devletlerin KKTC'yi tanımamasında Amerikan baskısı, BM'nin tanıyacak ülkelere ceza uygulaması kararı etkili olduğu gibi Türkiye de muhtemelen Amerikan baskısından dolayı bu ülkelere “KKTC'yi tanıyın” diyememektedir.

Artık gözlerimizi açmalıyız ve sadece Avrupa Birliğine körü körüne bağlanmamalıyız. Avrupa Birliği'nin bugün bizden istediği Kıbrıs Adasının kayıtsız şartsız olarak Kıbrıs Rumlarına teslimidir. Türkiye'nin önüne Kıbrıs adasının bir önkoşul olarak sunulması ada üzerinde oynan Rum oyunlarının ve AB'nin asıl amacının bir göstergesidir.

²¹⁹⁵İsmet KOTAK, “AB'cilerden İlter Türkmen”, http://www.trncpresidency.org/press/news/turkce/ikotak2_1agustos.htm (17.02.2005).

²¹⁹⁶S. İSMAİL, “ İlter Türkmen Yalan Yazıyor”, **Kıbrıs Postası**, 12 Ekim 2004.

²¹⁹⁷İlter TÜRKMEN, “Zaman Daralıyor Fırsat Kaçıyor”, **Hürriyet**, 25 Temmuz 2003; Cumhurbaşkanı Rauf Denктаş'ın İlter Türkmen'in bu yazısına 30 Temmuz 2003'te verdiği cevap için bkz. <http://www.trncinfo.org> (17.02.2005)

²¹⁹⁸Ali ÖZSOY, “ Türk Basını Değil Rum Lobisi”, **Milli Dava Kıbrıs**, İleri Yayınları, İstanbul, 2003, s.77.

²¹⁹⁹**Halkın Sesi**, 27 Kasım 1983, s.4

Neticede Amerika, AB üyesi bazı emperyalist ülkeler Türkiye'ye Kıbrıs'ın gözden çıkarılması için baskı uygulamaktadır. AB yolundaki Türkiye'nin "sırtında bir kambur" olduğunu ifade ettikleri KKTC'yi Türkiye'nin unutmamasını, sahip çıkmamasını ve KKTC'den vazgeçilmesini istiyorlar. Amerika ve AB üyesi bazı emperyalist ülkeler kendi çıkarları için hayata geçirmeyi düşündükleri projelerinde rol ve bir görev vermeyi vaat ettikleri şu anki Türkiye hükümeti yetkililerine Kıbrıs'la ilgilenmemeleri konusunda baskı uygulamakta ve Onları Türkiye'nin Kıbrıs davası olmadığı şeklinde açıklamalar yapmaya zorlamaktadırlar.

Yaşanan gelişmeler de ABD'nin ve AB'nin bu yöndeki uğraşlarının meyvesini vermeye başladığını göstermektedir. Şöyle ki; Türkiye'de hâlen yönetimde bulunan hükümetin Kıbrıs'ı Türkiye'nin sırtında bir kambur olarak görmesi ve Kıbrıs'a karşı geçmişle taban tabana zıt bir tutum içine girmesi bilinen tarihi bir gerçektir.

Artık gözlerimizi dört açmalıyız ve Türkiye'nin güvenliği açısından çok önemli olan bu adaya Mustafa Kemal Atatürk'ün vurguladığı gibi "dikkat etmeliyiz". Bu adanın Kuzeyinin Kıbrıslı Türklerin elinde bulunması Türkiye'nin ulusal güvenliği açısından çok önemlidir. Türkiye'nin güneyden korunması anlamına gelir. Türkiye kamuoyunda ve basınında bu konunun yeniden gündeme gelmesi gerekmektedir.

ABD ve AB ülkelerinin isteği doğrultusunda KKTC'den vazgeçilemez. Zira bağımsızlık bir halkın, halk olarak varolmasından kaynaklanan, doğal bir hakkıdır. Vazgeçilecek, reddedilecek bir hak değildir.

Türkiye ile Kıbrıs Türk halkının 15 Kasım 1983'te birlikte kurdukları KKTC'nin bağımsızlığından vazgeçilmesi durumunda, Rumlar ve Yunanlılar 1963 olaylarında olduğu gibi Kıbrıs Türklerine "ya tabut ya bavul" senaryosunu yine uygulayacaklardır. Bağımsızlıklarından vazgeçen veya vazgeçirilmek istenen Kıbrıs Türkleri de "ya tabut ya da bavulu" kabullenmek zorunda kalacaktır.

Türkiye de güvenliğini koruyup koruyamama endişesi ve korkusu ile baş başa kalacaktır. O zaman da artık iş işten geçmiş olacaktır.

Bugün Kıbrıs'ta barıştan söz ediliyorsa Atatürk'ün barış konusunda söylediği şu sözünü unutmamak gerekir; "*Barış dediğimde bağımsızlığımı kastediyorum. Bağımsız değilseniz hiçbir şey bulamazsınız, hiçbir şey alamazsın*"²²⁰⁰.

²²⁰⁰ KKTC Cumhurbaşkanı Rauf R. Denktaş'ın 27.01.2005 tarihinde KKTC Cumhurbaşkanlığı'nda düzenlenen doğum günü kutlaması dolayısıyla yapmış olduğu açıklamadan.

Rauf Denktaş'ın belirttiği gibi “Büyük sancılardan sonra uluslararası bir bebek, KKTC meydana gelmiştir. Onu dört gözle korumak gerekmektedir. Onu içte ve dışta korumak herkesin temel görevidir”²²⁰¹. Bugün 23 yaşına getirilen KKTC'den vazgeçilmesi düşünülemez.

²²⁰¹ KKTC Cumhurbaşkanı Rauf R. DENKTAŞ ile 26.01.2005 tarihinde KKTC Cumhurbaşkanlığı Sarayı'nda yapmış olduğumuz görüşmeden.

BİBLİYOGRAFYA

I. ARŞİVLER

A) KKTC Cumhurbaşkanlığı Arşivi

Cumhurbaşkanı Rauf R. Denктаş'ın Demeçleri (1 Ocak 1982-30 Aralık 1982), KTFD Basın Merkezi,1982.

Dosya No: 141/ 83, Dosya Adı: Bağımsızlığın İlânı.

Dosya No: 141/ 83 / 2, Dosya Adı: Bağımsızlık İlânı 15 Kasım 1983; Rauf R. Denктаş'ın Notları 3-A; C; D; F; G.

Dosya No: 141/ 83, Dosya Adı: Bağımsızlığın İlânı 15 Kasım 1983.

Dosya No:141 / 83, Dosya Adı: 15 Kasım 1983.

Dosya No: 142 / 83 / B, Dosya Adı: Kurum, Kuruluş ve Heyet vb.'nin Bağımsızlık İlânına Mesajları.

B) KKTC Milli Arşiv ve Araştırma Dairesi

TK, K.No. 003, Dem. No. 040.

TK, K.No. 006, Dem.No. 244 (9a).

TK, K.No. 006, Dem. No.244 (13a-b).

TK, K.No. 006, Dem No.255.

TK, K.No. 017, Dem. No. 567 İng. Yun.

TK, K. No. 027, Dem. No. 849.

TK, K. No: 028, Dem. No.728-2531.

TK, K.No. 040, Dem.No.1252.

TK, K.No. 064 , Dem.No. 2056.

TK, K.No. 118, Dem. No. 4063.

TK, K.No. 135 Dem.No. 4952-Ce.

TK, K. No.135 Dem.No. 4952-Cf.

TK, K No.135 Dem. No. 4952-Da .

C) KKTC Meclis Arşivi

Kıbrıs Türk Federe Devleti Resmî Gazete, Ek IV, Sayı:48, 21 Haziran 1983.

Kıbrıs Türk Federe Meclisi Tutanakları, Dönem:II, Yıl:2, 54. Birleşim, 17 Haziran 1983

Kıbrıs Türk Federe Meclisi Tutanakları I. Olağanüstü Birleşim 15 Kasım 1983 Salı, Dönem II, Yıl :3.

D) Salihli Askerlik Şubesi Başkanlığı

Salihli Askerlik Şubesine Kayıtlı Kıbrıs Gazileri İsim Listesi (16.02.2004).

Salihli Askerlik Şubesine Kayıtlı Şehit İsim Listesi (16.02.2004).

E) TAK Ajansı Arşivi

TAK, Rum Basın Özetleri, S.413, 16 Kasım 1983.

TAK, Rum Basın Özetleri, S.414, 17 Kasım 1983.

II. SÜRELİ YAYINLAR

A) Gazeteler

a) K.K.T.C. Gazeteleri

Birlik

Bozkurt

Halkın Sesi

Kıbrıs

Kıbrıs Postası

Kurtuluş

Ortam

Söz

Yenidüzen

Yön (Genişletilmiş Yön Yıllığı)

Volkan

b) Türkiye Gazeteleri

Cumhuriyet

Dünya

Günaydın

Güneş

Hürriyet

Milliyet

Radikal

Tan

Tercüman

Yeni Asır
Yeniçağ

B) DERGİLER

Atatürkçü Bakış
Ayın Tarihi
CBÜ Sosyal Bilimler
Journal for Cyprus Studies Kıbrıs Araştırmaları Dergisi (KKTC)
Kıbrıs Aktüel (KKTC)
Kıbrıs Bülteni
Kıbrıs Mektubu
Kıbrıs Postası
KÖK Sosyal ve Stratejik Araştırmalar Dergisi
Küresel İletişim (DAÜ- KKTC)
Müdafaa-i Hukuk
Nokta
Sivil Savunma (KKTC)
Stratejik Araştırmalar
Türkeli
Türk Kültürü
Yankı
Yeniden Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk
Yeni Kıbrıs (KKTC)

III. KİTAPLAR

Akritas Planı ve Gençliğe Sesleniş, Yorum Yay., y.e.y., y.y.y., y.t.y.

AKKURT, Aydın, **Türk Mukavemet Teşkilatı** 1957-1958 Mücadelesi, Seçil Ofset,
İstanbul,1999.

ALASYA, H. Fikret, **Tarihte Kıbrıs**, Kıbrıs Türk Kültür Derneği Genel Merkezi, Ulus
Ofset Tesisleri, Lefkoşa, 1998.

-----,-----, **Kıbrıs, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Tarihi**, Ankara
Üniversitesi Basımevi, TKAE Yay., Ankara, 1987.

- ALTAN, Mustafa Haşim, **Kıbrıs'ta Türk Malları C.I**, 2. baskı, Yeni Avrasya Yayınları, KKTC, 2003.
- ,-----, **Kıbrıs'ta Rumlaştırma Hareketleri**, 2. baskı, Milli Arşiv Yayınları, Devlet Basımevi, KKTC, 2000.
- Annan Planı ve Bilinmeyen Gerçekler**, Ankara Ticaret Odası, Gemi Matbaacılık, Ankara, tarihsiz.
- Annan Planında Mülkiyet Konusu Eleştiriler**, Ankara Barosu Kıbrıs Kurulu, Ankara, tarihsiz.
- ARMAOĞLU, Fahir H., **Kıbrıs Meselesi 1954-1959**, Türk Hükümeti ve Kamuoyunun Davranışları (Karşılaştırmalı İnceleme), A.Ü. S.B.F. Yayınları, Ankara, 1963.
- ,-----, **20. Yüzyıl Siyasi Tarihi**, Alkım Yayıncılık, İstanbul, 1983.
- ARTUÇ, İbrahim, **Kıbrıs'ta Savaş ve Barış**, Kastaş Yayınları, İstanbul, 1989.
- ATUN, Hakkı, **Dış ve İç Politikada Son Durum Değişim ve Demokrasi**, Yayına Haz. Başbakanlık Basın Bürosu, Lefkoşa, 1996.
- Avrupa Birliği Kıskaçında Kıbrıs Meselesi (Bugünü ve Yarını)**, Editörler. İ. Kaya Ülger- Ertan Efegil, HD Yayıncılık ve Matbaacılık, Ankara, 2001.
- BAHADIR, Mehmet, **Kıbrıs'ta Katliamlar**, C.1, Rüstem Kitabevi, Lefkoşa, 2001.
- 1983 Nisan-Kasım Döneminde Kıbrıs Sorununda Meydana Gelen Gelişmeler ve KKTC'nin Kuruluşu Hakkında Belgeler**, T.C. Dışişleri Bakanlığı Kıbrıs-Yunanistan İşleri Dairesi Başkanlığı, C.I, Ankara, Eylül 1984 .
- BİRAND, Mehmet Ali , **30 Sıcak Gün**, Milliyet Yay., İstanbul, 1987.
- Bir Daha Asla**, Haz. Çiler Eminer, KKTC Dışişleri ve Savunma Bakanlığı Tanıtma Dairesi Yay., Lefkoşa, tarihsiz.
- Cumhurbaşkanı Rauf Denktaş'ın 10. Yıl Konuşmaları**, KKTC Cumhurbaşkanlığı Basın Merkezi, Devlet Basımevi, Lefkoşa, 1993.
- ÇAY, Abdulhalûk, **Kıbrıs'ta Kanlı Noel -1963**, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1987.
- DENKTAŞ, Rauf R., **12'ye 5 Kala Kıbrıs**, Butik Matbaa, Ankara, 1966.
- ,-----, **Bayrak Yere Düşürülmez**, İleri Yayınları, İstanbul, 2004.
- ,-----, **Yeniden 12'ye 5 Kala**, Remzi Kitabevi, İstanbul, 2005.
- ,-----, **Karkot Deresi**, 5. baskı, Akdeniz Haber Ajansı Yayınları, İstanbul, 2005.

- ,-----, **Koloni İdaresinde Kıbrıs Türkleri**, Akdeniz Haber Ajansı Yay., İstanbul, 1997.
- ,-----, **Kıbrıs Girit Olmasın**, 3. basım, Remzi Kitabevi, İstanbul, 2004.
- ,-----, **Rauf Denктаş'ın Hatıraları**, C.1, Boğaziçi Yay., İstanbul, 1995.
- ,-----, **Kıbrıs Meselesinde Vizyon**, Raif Denктаş Eğitim Vakfı Yay., Lefkoşa, 1994.
- Denктаş Makarios'u Anlatıyor** (Anı Röportaj: Reşat Akar), Halkın Sesi Matbaası, Lefkoşa 1978. 55s.
- Dr. Fazıl Küçük'ten Özlü Sözler 1906-1984**, (Haz. Dr. Fazıl Küçük Vakfı), Halkın Sesi Matbaası, Lefkoşa, 2003 .
- Egemenlik, Avrupa Birliği ve KKTC**, Yayına Haz. Çiler Eminer- Gülden İlkman, Dışişleri ve Savunma Bakanlığı Tanıtma Dairesi , Lefkoşa, y.y.y.
- ERGENELİ, Sema Egi, **Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin İlanı ve Kamuoyundaki Yankıları**, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul, 1985.
- EROĞLU, Hamza, **Kıbrıs Türk Federe Devleti Kuruluşu Anayasası ve Bağımsızlığı** Türk Devrim Kurumu Yayınları, Ankara, 1976.
- EVREN, Kenan, **Kenan Evren'in Anıları**, C.IV, Milliyet Yayınları, 1991.
- FEHMİ, Hasan, **Güney'de Kalan Değerlerimiz**, Özyay Matbaacılık, Lefkoşa, 2003.
- GAZİOĞLU, Ahmet C., **Kıbrıs'ta Türkler 1570-1878 308 Yıllık Türk Dönemine Yeni Bakış**, 2. baskı, Kıbrıs Araştırma ve Yayın Merkezi (CYREP), Lefkoşa, 2000.
- ,-----, **İngiliz Yönetiminde Kıbrıs II (1878-1952)**, Enosis Çemberinde Türkler, Bugünlere Gelmek Kolay Olmadı (1), İkinci baskı, Kıbrıs Araştırma ve Yayın Merkezi (CYREP), Lefkoşa, 2000.
- ,-----, **İngiliz Yönetiminde Kıbrıs Son iki Yıl (1958-60)** Enosis Çemberinden Kıbrıs Cumhuriyetine, Bugünlere Gelmek Kolay Olmadı (3), CYREP, Nisan 2000.
- ,-----, Ahmet C., **Kıbrıs'ta Cumhuriyet Yılları ve Ortaklığın Sonu 1960- 1964** Bugünlere Gelmek Kolay Olmadı (4), CYREP Yay., Özyurt Matbaası, Ankara, Nisan 2003.

- ,-----, Ahmet C. **Direnış Örgütleri, Gençlik Teşkilatı ve Sosyo-Ekonomik Durum (1958-1960)**, Bugünlere Gelmek Kolay Olmadı (4),CYREP, Temmuz 2000.
- ,-----, **Kıbrıs Sorunu ve Bağımsızlık** Kıbrıs Sorununu Yaratan Nedenler... Bağımsızlığın Ada Tarihindeki Yeri ve Bugünkü Anlamı, CYREP Yayınları, Lefkoşa, 1986.
- GENÇ, Alper Faik , **Güneşin Kuzeyden Doğduğu Gün 1974 Larnaka Savunması Güneydeki 20 Temmuz**, Ateş Matbaacılık, Lefkoşa, 2002.
- GİBBONS, Harry Scott, **Kıbrıs'ta Soykırım**, 2 baskı, Özyurt Matbaası, Ankara, 2003.
- Girit Oyunu ve Kıbrıs**, Akdeniz Haber Ajansı Yay., Özyay Matbaacılık, İstanbul, 2000.
- GÜÇLÜ, Mehmet, **Halassa Pınarı bir Öğretmenin Mücadele Yılları Anıları**, CYREP, Özyurt Matbaası, Ankara, 2003.
- GÜREL, Şükrü Sina, **Kıbrıs Tarihi (1878-1960)**, C.I, Kaynak Yayınları, İstanbul,1984
- ,-----, **Tarihsel Boyut İçinde Türk -Yunan İlişkileri (1821-1993)**, Ümit Yayıncılık, Ankara, 1993.
- GÜVENÇ, Nazım **Kıbrıs Sorunu Yunanistan ve Türkiye**, Çağdaş Politika Yay., İstanbul, 1984.
- İLHAN , Suat, **Avrupa Birliğine Neden Hayır**, 3.baskı, Ötüken Yayınları, İstanbul, 2003.
- İSMAİL, Sabahattin – Engin Birinci, **Atatürk Döneminde Türkiye-Kıbrıs İlişkileri (1919-1938)**, Akdeniz Haber Ajansı Yay., Lefkoşa, tarihsiz.
- ,-----, **1571'den Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'ne Kıbrıs Sorunu İç Etkenler**,Gümüş Basımevi, KKTC Turizm ve Kültür Bakanlığı Yayınları, İstanbul, 1986.
- ,-----, **Egemenlik, Konfederasyon ve Kıbrıs Türk Halkı**, Sultan Ofset Matbaası, Kasım 1993.
- ,-----, **Kıbrıs Barış Harekâtı'nın Nedenleri- Gelişimi- Sonuçları**, Akdeniz Haber Ajansı Yayınları, İstanbul, 1988.
- İSMAİL, Sabahattin, **Kıbrıs Cumhuriyeti'nin Doğuşu-Çöküşü ve KKTC'nin Kuruluşu (1960-1983)** , Akdeniz Haber Ajansı Yayınları, İstanbul, tarihsiz.

- ,-----, **Kıbrıs Sorununun Kökleri İngiliz Yönetiminde Türk-Rum İlişkileri ve İlk Türk Rum Kavgaları**, Akdeniz Haber Ajansı Yayınları, Lefkoşa, 2000.
- ,-----, **Kıbrıs'ta Yunan Sorunu (1821-2000)**, Akdeniz Haber Ajansı Yayınları, KKTC,tarihsiz .
- ,-----, **Özgür Yaşamak İçin Bağımsızlık Üzerine Yazılar**, CYREP, Nurettin Uycan Cilt ve Basım Sanayi A.Ş., Lefkoşa, 1989.
- ,-----, **100 Soruda Kıbrıs Sorunu**, Dilhan Ofset, Lefkoşa, 1992.
- ,-----, **150 Soruda Kıbrıs Sorunu**, Kastaş Yayınevi, Zafer Matbaası, İstanbul, 1998.
- KARAL, E. Ziya, **Osmanlı Tarihi**, C.VIII, Ankara, 1983.
- Kıbrıs Rumunun Gerçek Niyetlerinin Belgesi Akritas Planı**, KTFD Enformasyon Dairesi Yay., Lefkoşa, 1982.
- Kıbrıs Sorunu Gelişmeler ve Görüşler**, Haz. SİSAV Dış İlişkiler ve Savunma Araştırma Grubu, Reyo Matbaacılık, İstanbul, 1990.
- Kıbrıs Sorunu New York Görüşmeleri**, Kıbrıs Türk Kültür Derneği Genel Merkezi Yay., Ulus Ofset Tesisleri, Lefkoşa, 1985.
- Kıbrıs'ın Tarihi Gelişimi ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti**, Kıbrıs Türk Kültür Derneği Genel Merkezi, Ulus Ofset Tesisleri, Lefkoşa, 1984.
- Kıbrıs'ın Tek Meşru Devleti: Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti**, 22 Mayıs 1984 Tarihinde Boğaziçi Üniversitesinde Yapılan Seminer Zabıtları, Boğaziçi Üniversitesi Yayınları, Boğaziçi Ün. Matbaası, İstanbul, 1984.
- KIZILYÜREK, Niyazi, **Kıbrıs Sorununda İç ve Dış Etkenler**, 2. baskı, Işık Kitabevi Yay., 2001.
- KİLERCİOĞLU, Orhan, **Orhan Kilercioğlu'nun Kaleminden Basında Dış Politika (1984-1987)**, Nurol Matbaa, Ankara, 1987.
- KKTC Ülke Raporu**, İhracatı Geliştirme Etüd Merkezi (İGEME), Haz. Vural ÇEKİNMEZ, Türk Ticareti Geliştirme Ofisi, Lefkoşa, 1998.
- KONUR, İsmet, **Kıbrıs Türkleri**, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1938.
- KÜÇÜK, Fazıl, **Mücadelemizin Görkemli Günleri**, Yayına Haz. Çiler İncirli Der. Altay Sayıl, KKTC Dışişleri ve Savunma Bakanlığı Tanıtma Dairesi (yayınevi , yeri ve tarihi yok).

- KÜÇÜK, Fazıl, Çalışma Arkadaşları, **Kıbrıs'ta Türk Davası ve Kıbrıs'ta Rum Vahşeti**, Yayına Haz. Altay Sayıl, İkinci baskı, Devlet Basımevi, Lefkoşa, 1999.
- MANİSALI Erol, **Avrupa Kıskaçında Kıbrıs**, Derin Yay, İstanbul, 2003.
- MANİZADE, Derviş, **Baştan Sona Kıbrıs Gerçeği**, İstanbul Kıbrıs Türk Kültür Derneği Yayınları, Hüsnitabat Matbaası, İstanbul, 1965.
- ,-----, **Kıbrıs Dün Bugün Yarın**, Kıbrıs Türk Kültür Derneği İstanbul Bölgesi Yayınları, Yaylacılık Matbaası, İstanbul, 1975.
- OBERLING, Pierre, **Bellapais'e Giden Yol "Kıbrıs Türklerinin Kuzey Kıbrıs'a Göçü"**, Çev.Mehmet Eedoğan, Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yay., Genelkurmay Basımevi, Ankara, 1987.
- OBERLING, P., **Kıbrıs Faciası**, Çev. Fahir Armaoğlu,TTK Yay, Ankara, 1990.
- Olaylarla Türk Dış Politikası (1919-1995)**, Haz. 9 baskı, Siyasal Kitabevi, Ankara, 1996.
- OLGUN ,Aydın, **Dünden Bugüne Kıbrıs Sorunu**, Kastaş Yay., İstanbul, 1999.
- ,-----, **Kıbrıs'ın Anatomisi-4 Devir 4 Lider**,Ağaç-İş Matbaası, Ankara, 1975.
- ,-----, **Kıbrıs Gerçeği 1931-1990**, Demircioğlu Matbaacılık, Ankara, 1991.
- ORAN,Baskın, **Türk Dış Politikası**, C.1, İletişim Yayıncılık, İstanbul, 2002.
- ÖZAD, Murad Hüsnü, **Baf ve Mücadele Yılları**, Akdeniz Haber Ajansı Yay., Lefkoşa, 2002.
- ÖZDEMİR , Mehmet, **Arif Nihat Asya Kıbrıs'ta**, Yeni Avrasya Yayınları, Ankara, 2003.
- Rumlar, Neden Avrupa Birliği'ne Girmek İstiyor?**, KKTC Dışişleri ve Savunma Bakanlığı Tanıtma Dairesi, No.8 Lefkoşa,Ekim 1996.
- SARAÇ, Ali Fuat, **İran-Irak Savaşı'nın Askeri Analizi**, Genelkurmay Basımevi, Ankara, 2000.
- SERTER ,Vehbi Zeki, **Kıbrıs Tarihi**, XII. Baskı, Halkın Sesi Ltd., Lefkoşa, 1979.
- SİMTAŞ, Kâmil Göksen (Kâmil Meriç), **Karanlık Dünyam**, y.e.y., y.y.y., y.t.y., 20s.
- SOMUNCUOĞLU, Sadi, **Arka Kapımıza Dayandılar Kıbrıs'ta Sirtaki**, Ankara, 2002.
- ,-----, **Sorularla Belgelerle Kıbrıs Çözüm Mü Çözülme Mi?**, Türkiye Sağlık İş Sendikası Yay., Ankara, 2003.
- SOLOMONIDOU, Lina. S. **Kıbrıs Günlüğü-1974**, Çev. Ümit Kurtuluş, y.e.y., y.y.y., y.t.y.

SÖNMEZOĞLU, Faruk, **Uluslararası Politika ve Dış Politika Analizi**, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1989.

TÜLÜMEN, Turgut, **Hayat Boyu Kıbrıs**, Boğaziçi Yay., İstanbul, 1998.

TÜRSAN, Nurettin, **Yunan Sorunu**, İstanbul, 1980.

Türkiye Cumhuriyeti 60. Yıl 1923/ 1983 Nereden Nereye Eki, Yeni Asır ve Rapor Gazetelerinin Cumhuriyet'in 60. Yılı Şeref Armağanı, Yeni Asır, 29 Ekim 1983.

ÜNLÜ, Cemalettin, **Kıbrıs'ta Basın Olayı (1878-1981)**, Basın Yayın Genel Müdürlüğü, Başarı Matbaası, y.y.y., 1981.

Yunanistan ve Terör, Kıbrıs Türk Kültür Derneği Genel Merkezi Yayınları, Ulus Ofset Tesisleri, Ankara, 1986.

ZİNCİRKIRAN, Necati, **Hürriyet ve Semavi İmparatorluğu**, Gençlik Yay., İstanbul, 1994.

IV. MAKALELER

AKER, Şule Lokmanoğlu “ KKTC’de Seçimleri Etkileyen Faktörler”, **KÖK Sosyal ve Stratejik Araştırmalar Dergisi**, C. IV, S. 2, (Güz 2002), s. 217-223.

ALAGÖZ, Cemal Arif, “Kıbrıs Tarihine Coğrafi Giriş” **Milletlerarası Birinci Kıbrıs Tetkikleri Kongresi (14-19 Nisan 1969) Türk Heyeti Tebliğleri**, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1971, s.13-31.

ALASYA, Halil Fikret, “ Birleşmiş Milletler ve Kıbrıs I”, **Türk Kültürü**, S.205-206, Yıl: XVIII, Kasım- Aralık 1979, s.16-19.

-----,-----, “Böyle Bir Taviz Verilemez”, **Türk Kültürü**, Yıl:XXIX, Temmuz 1991, s.391-397.

-----,-----, “Osmanlı Hükümeti Tarafından Ortodoks Kilisesine Verilen İmtiyazlar”, **Milletlerarası Birinci Kıbrıs Tetkikleri Kongresi (14- 19 Nisan 1969) Türk Heyeti Tebliğleri**, , Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1971 s.131-133.

-----,-----, “Türk Dünyasındaki Gelişmeler Işığında Tarihi Perspektiften Kıbrıs”, **Kıbrıs'ın Dünü-Bugünü Uluslararası Sempozyumu (28 Ekim-2 Kasım 1991, Gazimağusa)** , Doğu Akdeniz Üniversitesi Yayınları ve T.C. Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Yay., No.8, Ankara, 1993.

- ,-----, “Kıbrıslı Diye bir Millet Yoktur”, **Türk Kültürü**, Sayı:275, Mart 1986, s.187-189.
- ,-----, “ Kıbrıs’ta Kayıplar Meselesi” **Türk Kültürü**, S.309, Ocak 1989, s.1-13.
- ,-----, “Kıbrıs ve Uluslararası Konferans”, **Türk Kültürü**, S. 296,Aralık 1987, s.709-718.
- ,-----, “KKTC Tarihten Silinemez”, **Türk Kültürü**, S.319, Yıl 27, Kasım 1989, s. 675-685.
- ,-----, “Nereden Nereye (1)”, **Kıbrıs Mektubu**, C.11, No:1, Ocak 1998, s.4-7.
- ,-----, “Yunanistan’ın Türkiye Düşmanlığı”,**Türk Kültürü**, Sayı:287, Mart 1987, s.159-177.
- ALÇITEPE, Ali Galip, “Kıbrıs Türkleri’ne Uygulanan Bir Baskı Politikası: Sansür (1930-1939)”, **Journal for Cyprus Studies Kıbrıs Araştırmaları Dergisi**, Sayı:4, Doğu Akdeniz Ün. Yay., KKTC., 1998, s. 335-340.
- ,-----,“Meclis-i Milli’nin Kıbrıs Türk Milli Mücadele Tarihi’ndeki Yeri”, **CBÜ, Sosyal Bilimler Dergisi**, 2003/1 Bahar Sayısı , Manisa, 2003, s.1-5.
- ARMAOĞLU, Fahir, “Kıbrıs Meselesinin Türk-Yunan Münasebetlerinde Yarattığı Krizler”, **Üçüncü Askeri Tarih Semineri Türk -Yunan İlişkileri**, Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayınları, Ankara, 1986, s.317-340.
- ATABAY, Mihtat, “Kıbrıs’ın Dünü Bugünü Yarımı”, **Kıbrıs Mektubu**, C.17, No.1, Ocak-Şubat 2004, s. 48.
- AYMAN, Gülden, “Yunanistan’ın Stratejik Çıkmazı ve AGSP”, **Stratejik Araştırmalar Dergisi**, Sayı.1, Şubat 2003, Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayınları, Ankara, 2003, s.59-74.
- Bağımsızlık ve Sorunları”, **Nokta**, S.39 (21-27 Kasım 1983), s.11.
- BAŞAR, Cem, “Bu Soykırımın Hesabını Kim Soracak”,http://www.trncpresidency.org/pres/news/turkce/bu_soykirim_hesabini_kim_soracak.htm (25.04.2005).
- BOZKURT,İsmail, “KKTC’de Siyasal Partiler”, **Avrupa Birliği Kıskaçında Kıbrıs Meselesi Bugünü ve Yarımı** , Editörler: İ. Kaya ÜLGER- Ertan EFEGİL, HD Yayıncılık ve Matbaacılık, Ankara, 2001, s.239-257.

- ,-----, “ Kıbrıs’ın Tarihine Kısa Bir Bakış”, **Avrupa Birliği Kışkıracında Kıbrıs Meselesi (Bugünü ve Yarını)** , Editörler: İ. Kaya Ülger- Ertan Efeğil, HD Yayıncılık ve Matbaacılık, Ankara, 2001, s.9-16.
- “Cumhurbaşkanı Denktaş’ın 15-20 Temmuz Günlüğü”, **Kıbrıs Aktüel**, Aylık Siyasi ve Kültür Dergisi, S.1,,Akdeniz Haber Ajansı Yay.,Temmuz 2003, s.10-14.
- ÇEÇEN, Anıl, “ABD ve Kıbrıs”, **Yeniden Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk** Aylık Atatürkçü Dergi, S.88, Yıl:8, Ufuk Matbaacılık, s. 36-40.
- ,-----, “Kıbrıs: Dünya’nın Ortasında Bir Uçak Gemisi”, **Aydınlanma 1923**, [http:// www. aydinlanma 1923.org/sayi](http://www.aydinlanma1923.org/sayi) (10.2.2005).
- DENKER, Mehmet Sami,“Küreselleşme, KıbrısSorunu”, http://www.trncpresidency.org/pres/news/turkce/Mehmet_denker_küreselleşme_kıbrıs.htm (17.02.2005)
- DENKTAŞ, Rauf R., “Kıbrıs Sorunu- Avrupa Birliği ve Türkiye”, **Atatürkçü Bakış**, Uludağ Üniversitesi Rektörlüğü Yay., C.1, S.1, Uludağ Üniversitesi Basımevi, Bursa, 2002.
- DENKTAŞ, Rauf R., “ 1964’e Bakış” http://www.trncpresidency.org/pres/news/turkce/1964_bakis.htm (02.12.2004).
- ESLEN, Nejat, “ Türkiye’nin Jeopolitik Öncelikleri”, **Müdafaa-i Hukuk**, S.81, Mayıs 2005.
- ERZEN, Afif, “Kıbrıs Tarihine Bir Bakış”, **Milletlerarası Birinci Kıbrıs Tetkikleri Kongresi (14- 19 Nisan 1969) Türk Heyeti Tebliğleri** , Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara,1971 s. 79-83.
- EVCİL, Cumhur, “Kıbrıs’ta Çözüm”,**Türkeli**, Vatansever Kuvvetler Güç Birliği Hareketi Derneği, S.110, Mart-Nisan 2005, Ankara, s.15-16.
- EVRAN, Mustafa, “Türkiye-Avrupa İlişkileri Çerçevesinde Kıbrıs’ın Avrupa Birliği’ne Üyeliği” **Egemenlik, Avrupa Birliği ve KKTC**, Yayına Hazırlayan: Çiler Eminer- Gülden İlkman, Dışişleri ve Savunma Bakanlığı Tanıtma Dairesi Yay., Lefkoşa, s.41-49.
- ERSOY, Hamit, “Kıbrıs Sorunu’nun Türk Dış Politikasına Etkisi”, **Avrupa Birliği Kışkıracında Kıbrıs Meselesi (Bugünü ve Yarını)** , Editörler: İ. Kaya ÜLGER-Ertan EFEGİL, HD Yayıncılık ve Matbaacılık, Ankara, 2001, s.115-123.
- ERTEKÜN, Necati Münir “Dış Politika Resmi Karar Organları ve Basın İlişkileri”, **Dış**

- Politika Basını ve Basında Dış Politika**, 1983 Yılı 6. Seminer Tutanakları, Hürriyet Vakfı Yayınları No: 6, (24- 26 Şubat 1984), Girne, 1984, s.146-147.
- FEDAİ, Harid, “1912 Olayları”, **Yeni Kıbrıs Dergisi**, Haziran 1985.
- ,-----, “Bir Yıldönümü:11 Aralık 1918”, **Yeni Kıbrıs Dergisi**, Ocak 1985, s.24
- FERİDUN, Feridun Kemal, “Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti’nin Demografik Yapısı”, **Journal for Cyprus Studies Kıbrıs Araştırmaları Dergisi**, Sayı:1, Doğu Akdeniz Üniversitesi yayınları, Lefkoşa, 1998, s.93-106.
- GAZİOĞLU, Ahmet, “Kıbrıs’ın AB Üyeliği, Enosis Hayalleri ve Gerçekler”, **Avrupa Birliği Kıskaçında Kıbrıs Meselesi (Bugünü ve Yarını)** , Editörler: İ. Kaya ÜLGER- Ertan EFEGİL, HD Yayıncılık ve Matbaacılık, Ankara, 2001, s.78-100.
- GÖYÜNÇ, Nejat “Türk Hizmetine Giren Bazı Kıbrıs Müdafileri” **Milletlerarası Birinci Kıbrıs Tetkikleri Kongresi (14- 19 Nisan 1969) Türk Heyeti Tebliğleri**,Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü yayınları, Ankara, 1971, s.105-109.
- GÜRKAN,Celil “ Kıbrıs’ın Askeri Açından Değerlendirilmesi”, **Nokta**, S.40, 28 Kasım-4 Aralık 1983, s.19.
- GÜRSOY, Cevat , “Coğrafi Bakımdan Kıbrıs ve Türkiye”, **Milletlerarası Birinci Kıbrıs Türkleri Kongresi (14-19 Nisan 1969) Türk Heyeti Tebliğleri**, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları Ankara,1971, s. 41-48.
- HANÇER, Eda “ Kıbrıs Türk Basınında Sahiplik Yapısı ve Haber Üzerindeki Etkileri”, **Küresel İletişim Dergisi, Global Media Journal**, Sayı.1, D.A.Ü. Yay., Bahar 2006, s.1-13.
- HATİPOĞLU, M. Murat,, “Eleftherios Venizelos’un 1910 Yılında İktidara Gelmesiyle Megali İdea’nın Kazandığı Yeni Karakter”, **Üçüncü Askeri Tarih Semineri Türk-Yunan İlişkileri**, Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayınları, Ankara, 1986,s. 456-468.
- İRVAN, Süleyman, “Kıbrıslı Türk Gazetecilerin Mesleki ve Etik Değerleri”, **Küresel İletişim Dergisi, Global Media Journal**, Sayı.1, DAÜ yay., Bahar 2006.
- KARABULUT, Osman, “Bir Anı: 27-28 Ocak 1958 Kıbrıs Türkü’nün Şahlanışı”, **KKTC KKTC Sivil Savunma Dergisi**, Sayı:23, KKTC Sivil Savunma Teşkilatı Başkanlığı yay., Mart 2002, s.28-29.

- , -----, “ Kıbrıs Türk Toplumunun Varoluş Mücadelesinden Anılar”,
KKTC Sivil Savunma Dergisi, Yıl:22, S.31, Temmuz-Ağustos-Eylül 2004, s.13-14.
- KESER,Ulvi, “ 27 Mayıs 1960 Sonrasında TMT”, **Kıbrıs Mektubu**, Mayıs-Haziran 2004, s.28-30.
- “Kıbrıs”, **Anabritannica**, C.XIII, Ana Yayıncılık , İstanbul, 1989, s.242-246.
- “Kıbrıs”, **Yeni Türk Ansiklopedisi**, C. 5, Ötüken Yayınları, İstanbul, 1985, s.1817-1819. “Kıbrıs Türk Basından Yorum- Haber-Röportaj”, **Kıbrıs Bülteni**, S.4-6, s.30-31.
- KOTAK,İsmet “AB’cilerden İlter Türkmen”, http://www.trncpresidency.org/press/news/turkce/ikotak2_1agustos.htm (17.02.2005).
- Kıbrıs: Annan Planı Beyin Fırtınası**, Avrupa-Bir Vakfı ASAM Çalışması Stratejik Araştırmalar Merkezi, ASAM Yayınları, Sayı:5, Ankara, y.t.y., <http://www.avsam.org>. (13.03.2006).
- “KTFD’nin Kuruluş Nedenleri”, **Kıbrıs Postası**, 13 Şubat 1982, s.26.
- KÜTÜKOĞLU, Mübahat S., “Yunan İsyanı Sırasında Anadolu ve Adalar Rumlarının Tutumları ve Sonuçları”, **Üçüncü Askeri Tarih Semineri Türk-Yunan İlişkileri**, Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayınları, Ankara, 1986, s. 133-161.
- ORHONLU, Cengiz, “Osmanlı Türklerinin Kıbrıs Adasına Yerleşmesi (1570-1580)”, **Milletlerarası Birinci Kıbrıs Tetkikleri Kongresi (14- 19 Nisan 1969) Türk Heyeti Tebliğleri**,Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1971, s. 91-99.
- ÖZDEMİR, Hikmet “Siyasi Tarih (1960-1980), **Türkiye Tarihi C.4 Çağdaş Türkiye 1908-1980**, Yayın Yönetmeni. Sina Akşin, 5 Basım, Cem Yayınevi, İstanbul, 1997, s.239-240.
- ÖZERENKULU, Ali, “Kıbrıs Sorunu ve Darbe Yorgunu İki Ülke:Türkiye ve Yunanistan”, **Yeni Türkiye Dergisi**, Türk Dünyası Özel Sayısı II, C.3 S.16, Temmuz-Ağustos 1997, s.1367- 1374.
- ÖZORAN, Beria Remzi, "Kıbrıs Türkünün Takviminden 11 ve 12 Aralık 1918", **Türk Kültürü**, Cilt 14, No 159, Ocak 1976, s. 45-52.

- ÖZSOY, Ali, “ Türk Basını Değil Rum Lobisi”, **Milli Dava Kıbrıs**, İleri yayınları, İstanbul, 2003, s.77-89.
- ÖZTÜRK, Osman Metin, “Doğu Akdeniz’in Güvenliği ve Kıbrıs”, **YDÜ Kıbrıs’ın Dünü, Bugünü ve Geleceğine İlişkin Vizyonu Sempozyumu 12- 13-14 Haziran 2001** Seminer Özetleri, , [http:// www kibrisevi](http://www.kibrisevi) (13. 03.2006).
- ÖZTÜRK, Mustafa, “Büyük Ortadoğu Projesinde Türkiye ve Suriye”, **Müdafaa-i Hukuk**, Müdafaa-i Hukuk Vakfı Yayını, Sayı: 81,Ankara, Mayıs 2005, s.14-23.
- SERTER ,Vehbi Zeki, “ İkinci Dünya Harbi’nden Sonra Kıbrıs Rumlarının Enosis (İlhak) Faaliyetleri ve Türk-Rum Çatışması”, **Altıncı Askeri Tarih Semineri Bildirileri II (Sunulmayan Bildiriler) İkinci Dünya Harbi ve Türkiye (20-22 Ekim 1997-İstanbul)**, Genel Kurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yay., Genelkurmay Basımevi, Ankara, 1999, s.69-82.
- ,-----, “Kıbrıs’ta 15 Temmuz 1974’te Düzenlenen Rum-Yunan Askeri Darbesi ve Mutlu Türk Barış Harekâtı’nın Başlaması (20 Temmuz 1974)”, **Üçüncü Askeri Tarih Semineri Türk-Yunan İlişkileri**, Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayınları, s.341-375.
- SÖNMEZOĞLU, Faruk, “Kıbrıs Sorunu’nda Tafraların Tutum ve Tezleri”, **Türk Dış Politikasında Sorunlar**, Der. Esat Çam, (Haz. Toktamış Ateş, Mehmet Genç, Kemal Melek, Faruk Sönmezoğlu) Der Yayınevi, İstanbul, 1989, s.81-144.
- ŞENYİĞİT,Özen “ Kıbrıs Barış Harekâtının İcra Kararının İncelenmesi”, **Kara Harp Okulu Bilim Dergisi**, C. 10, S.1, Harp Okulu Basımevi, Ankara, 2000, s.27-52.
- TAMÇELİK Soyalp, “Kıbrıs Adası’nın Jeopolitik ve Jeostratejik Konumu”, **Türk Kültürü**, S.386, Yıl:XXXIII,Ankara Üniversitesi Basımevi, Haziran 1995, Ankara, s.321-330.
- ,-----,“Kıbrıs’ın Fethini Kolaylaştıran Dinî Sebepler” , **Kıbrıs Mektubu**, Kıbrıs Türk Kültür Derneği Genel Merkezi yayınları, Mayıs-Haziran 2004, s.33-36.
- ,-----, “Türk Mukavemet Teşkilatı’nın (TMT) Bazı Özellikleri”, **Kıbrıs Mektubu**, C.17, Ocak-Şubat 2004, s.43-44.
- TATAR, Rüstem Z. “Kıbrıs’ta Kayıplar Konusu”, **Sivil Savunma Dergisi**, S. 20, Lefkoşa,Mart 2002, s.8-10.
- Tepkiler Dış Dünyada Fırtına” **Yankı**, S.660 (21-27 Kasım 1983), s.19.

- TÜRKAY**, Osman, “Büyük Devletler Açısından Kıbrıs Sorunu”, **Kıbrıs Bülteni**, Kıbrıs Türk Kültür Derneği İstanbul Bölgesi, Sayı:4-6,Yaylacılık Matbaası, Temmuz 1972, İstanbul, s.9-10.
- USLU, Nasuh “Kıbrıs Sorunu ve ABD”, **Avrupa Birliği Kıskaçında Kıbrıs Meselesi (Bugünü ve Yarını)**, Ed. İ.K. Ülger-E. Efeğil, s.152-153.
- ÜÇOK, Coşkun, “Osmanlı İmparatorluğu ve Rum-Ortodoks Kilisesi” **Üçüncü Askeri Tarih Semineri Bildiriler Tarih Boyunca Türk Yunan İlişkileri (20 Temmuz 1974’e Kadar)**, Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayınları,Genelkurmay Basımevi,Ankara, 1986, s.189-194.
- ÜLMAN, Haluk, “Uluslararası Politika Sorunu Olarak Kıbrıs (Anılar ve Düşünceler)” **Kıbrıs’ın Tek Meşru Devleti: Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti**, 22 Mayıs 1984 tarihinde Boğaziçi Üniversitesinde Yapılan Seminer Zabıtları, Boğaziçi Üniversitesi Yayınları, Boğaziçi Ün. Matbaası, İstanbul, 1984. s. 61-73.
- VURAL, Güneş “Kıbrıs’ın Türkiye Bakımından Stratejik Önemi”, **Kıbrıs Mektubu**, C.17, Mayıs-Haziran 2004.
- “20 Temmuz Barış Harekâtı’nın Amacı”, **Kıbrıs Postası, Özel Sayı**, KKT Derneği Yay., Doğu Matbaası, Temmuz 1978, Ankara ,s.2.
- “20 Temmuzla Gelen Özgürlük”, **Kıbrıs Aktüel**, S. 1 , 1-20 Temmuz 2003, s.7.

V. SÖZLÜ KAYNAKLAR

Ahmet AKSULU

Görevi: Girne Öğretmenevi Koruma Görevlisi.

Doğum Yeri ve Tarihi: Kıbrıs – Baf, 1956.

Görüşme Yeri ve Tarihi: KKTC –Girne, 27.01.2005.

Fadime ARİFOĞLU

Doğum Yeri ve Tarihi: Kıbrıs’ın, Baf Kazası Poli Kasabası, 1924

Görüşme Yeri ve Tarihi: KKTC’nin Güzelyurt İlçesi’nin Çamlıbel Köyü, 30.01.2006.

Osman ARİFOĞLU

Görevi: TMT mensubu, Emekli Mücahit Başçavuş

Doğum Yeri ve Tarihi: Kıbrıs’ın Baf Kazası- Gündoğdu Köyü, 1940

Görüşme Yeri ve Tarihi: KKTC'nin Güzelyurt İlçesi'nin Çamlıbel Köyü 30.01.2005.

Rauf R. DENKTAŞ

Görevi: KKTC Eski Cumhurbaşkanı

Görüşme Yeri ve Tarihi: Cumhurbaşkanlığı Sarayı , Lefkoşa- KKTC , 26. 01.2005.

Sabahattin İSMAİL

Görevi: KKTC Cumhurbaşkanlığı eski Müşaviri ve Basın Danışmanı , Araştırmacı - Yazar

Görüşme Yeri ve Tarihi : Cumhurbaşkanlığı Çalışma Odası, Lefkoşa- KKTC, 1.02. 2005.

KKTC Cumhurbaşkanı Rauf R. Denktaş'ın 27.01.2005 Tarihinde KKTC Cumhurbaşkanlığı'nda Düzenlenen Doğum Günü Kutlaması Dolayısıyla Yapmış Olduğu Açıklama

VI. İNTERNET ADRESLERİ

<http://www.avsam.org>.

<http://www.aydinlanma1923.org/sayi>

http://www.geocities.com/strateji_taktik/

<http://www.kibrisevi>.

<http://www.muharipgaziler.org/tr.kibrisdos>.

<http://www.trncpresidency.org/press/news/turkce/>.

http://www.trncpresidency.org/press/news/turkce/ikotak2_1agustos.htm
(17.02.2005).

<http://www.trncinfo.org> (17.02.2005).

http://www.trncpresidency.org/press/news/turkce/ilter_turkmen.htm (17.02.2005).

http://www.trncpresidency.org/press/news/turkce/mal_konusu.htm (17.02.2005).

EKLER

I. BELGELER

Belge 1. Rauf Denktaş'ın 14 Kasım 1983 Akşamı Telefonların Kesilmesi İle İlgili El Yazılı Talimatları

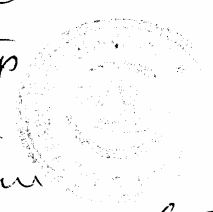
Tuğrul Hilmi bey'e

Saat 20'den itibaren
Bunların başına başlı olan
tüm telefonların kesilmesini
(Başkanlık ve Bledilik hariç).
BM ile diğer ilgili bakanlıklar
telefonların da kesilmesini
rica edim.

Tabii kiyle tüm bakanlıklar
irtibatlı da -

de Türkiye ile irtibat
saat 20'den
itibaren kesilecek.
(Bledilik, Başkanlık,
Kolada, GKK hariç)

Başkanlıktaki sambaldan
kimseye dışarı gelip
telefon etme veya
kırılmayacağı. (Bunun
sambalına saat 20'de itibaren
edilecek.)

Belge 2. Kıbrıs Türk Federe Meclisi'nin 15 Kasım 1983 Tarihli Olağanüstü Birleşiminde KTFD Milletvekilleri Tarafından İmzalanan KKTC'nin Kuruluş Kararı

K A R A R

Kıbrıs Türk Halkı'nın özgür iradesini temsil eden;

Doğuştan hür ve eşit olan bütün insanların hür ve eşit yaşamaları gerektiğine inanan;

Bu inanç içinde, Kıbrıs Türk Halkı'nın kendi kaderini tayin etme hakkını 17 Haziran 1983 tarihli kararıyla dünyaya ilân etmiş olan;

İrk, millî menşe, dil ve din gibi farklılıklara dayalı olarak insanlar arasında ayırım gözetilmesini, her türlü sömürgeciliği, ırkçılığı, baskı ve tahakkümü reddeden;

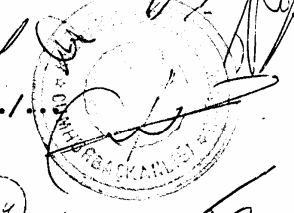
Kıbrıs'ta, Doğu Akdeniz'de, Orta Doğu'da ve dünyada tam bir barış ve istikrarın, özgürlüğün, insan haklarının egemen olmasını isteyen;

Kıbrıs Adası'ndaki iki halkın, kendi millî benliklerini koruyarak, kendi kesimlerinde, huzur ve güven içinde yaşamağa ve kendi kendilerini yönetmeğe hakları olduğuna inanan;

Aynı Ada'da yanyana yaşamağa mecbur bulunan bu iki halkın aralarındaki bütün sorunları, eşit düzeyde müzakerelerle, barışçıl, âdil ve kalıcı bir çözüme ulaştırmalarının mümkün ve zorunlu olduğu görüşüne sınıksız bağlı bulunan;

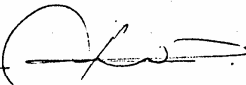
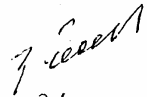

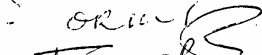
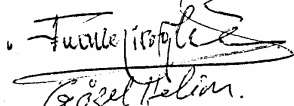
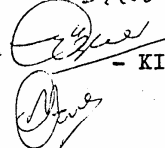
[Handwritten signatures and initials on the left margin, including 'A.A.', 'K.A.', 'B.A.', 'S.A.', 'M.A.', 'N.A.', 'O.A.', 'P.A.', 'Q.A.', 'R.A.', 'S.A.', 'T.A.', 'U.A.', 'V.A.', 'W.A.', 'X.A.', 'Y.A.', 'Z.A.']

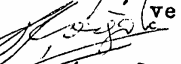

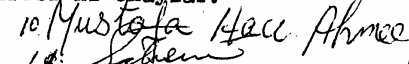
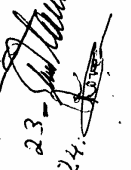

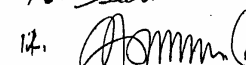
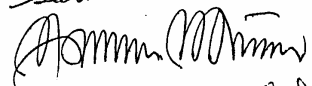
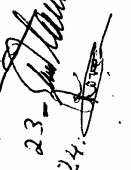
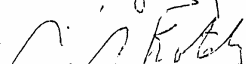
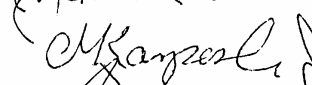
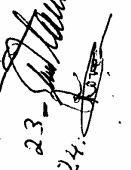
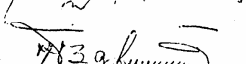
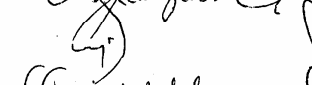
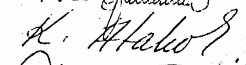
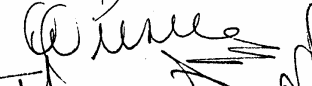

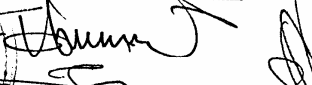

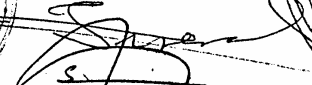
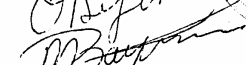
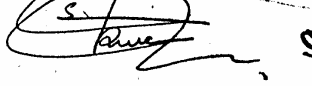
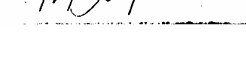

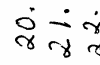

[Handwritten signatures and initials on the right margin, including 'A.A.', 'B.A.', 'C.A.', 'D.A.', 'E.A.', 'F.A.', 'G.A.', 'H.A.', 'I.A.', 'J.A.', 'K.A.', 'L.A.', 'M.A.', 'N.A.', 'O.A.', 'P.A.', 'Q.A.', 'R.A.', 'S.A.', 'T.A.', 'U.A.', 'V.A.', 'W.A.', 'X.A.', 'Y.A.', 'Z.A.']

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin ilânının iki eşit halk arasında ortaklığın bir federasyon çatısı altında yeniden kurulmasını ve sorunların çözümlenmesini engellemeyip kolaylaştırabileceğine kani olan;

iki halk arasındaki bütün sorunların barışçı ve uzlaşıcı bir politika ile çözülmesi için Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri'nin gözetimi altında eşit düzeyde müzakereler yürütülmesini yürekten dileyen ve önerilmiş bulunan Zirve toplantısının bu açıdan yarar sağlayacağına inanan Meclisimiz.

20.
21. İbrahim Ural
22. Gözel Telim. - KIBRIS TÜRK HALKI ADINA -

23.
24. Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin kuruluşunu ve "Bağımsızlık Bildirisi"ni onaylar.
5. 1- Onkoul 10. Mustafa Hacı Ahmed
- 2- İl Çağatay 11. 23.
3- 12. 24.
4- 13.
5. 14.
6- 15.
7. 16.
8. 17.
9. 18.
19. 18.
20.
21.
22.

Belge 3. Rauf Denktaş'ın KKTC'nin Kuruluşunu Duyurmak İçin 15 Kasım 1983'te
İslâm Ülkelerinden Çat'a Gönderilen Mektubu

TO:

HIS EXCELLENCY HISSEINTI HABRE,
PRESIDENT OF THE REPUBLIC OF
CHAD,
NDJAMENA,
CHAD.

IN THE NAME OF ALLAH,
MOST GRACIOUS, MOST MERCIFUL

MR. PRESIDENT , MY BROTHER

BY THE GRACE OF THE ALMIGHTY AND WITH HIS BLESSINGS,
THE LEGISLATIVE ASSEMBLY OF THE MUSLIM TURKISH PEOPLE OF
CYPRUS HAS, TODAY, BY UNANIMOUS VOTE, PROCLAIMED THE
BIRTH OF THE TURKISH REPUBLIC OF NORTHERN CYPRUS TO MARK
THE SUCCESSFUL CONCLUSION OF A TWENTY-YEAR-OLD STRUGGLE FOR
NATIONAL EXISTENCE, FREEDOM AND INDEPENDENCE.

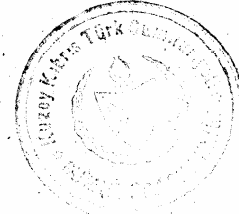
IN THE NAME OF ISLAMIC BROTHERHOOD AND SOLIDARITY
WE REQUEST AND SINCERELY HOPE THAT AT THIS HISTORIC MOMENT
YOUR EXCELLENCY'S ESTEEMED GOVERNMENT WILL EXTEND TO US
ALL THE NECESSARY SUPPORT AND RECOGNITION.

AN EXPLANATORY LETTER, TOGETHER WITH THE RELEVANT
DECLARATION AND DECISION OF OUR LEGISLATIVE ASSEMBLY IS
BEING MAILED TO YOUR EXCELLENCY.

MAY ALLAH GUIDE US ALL TO WHAT PLEASES HIM.

RAUF DENKTAŞ

RAUF R. DENKTAŞ
PRESIDENT OF THE
TURKISH REPUBLIC OF NORTHERN CYPRUS.

LEFKOŞA, 15 NOVEMBER 1983

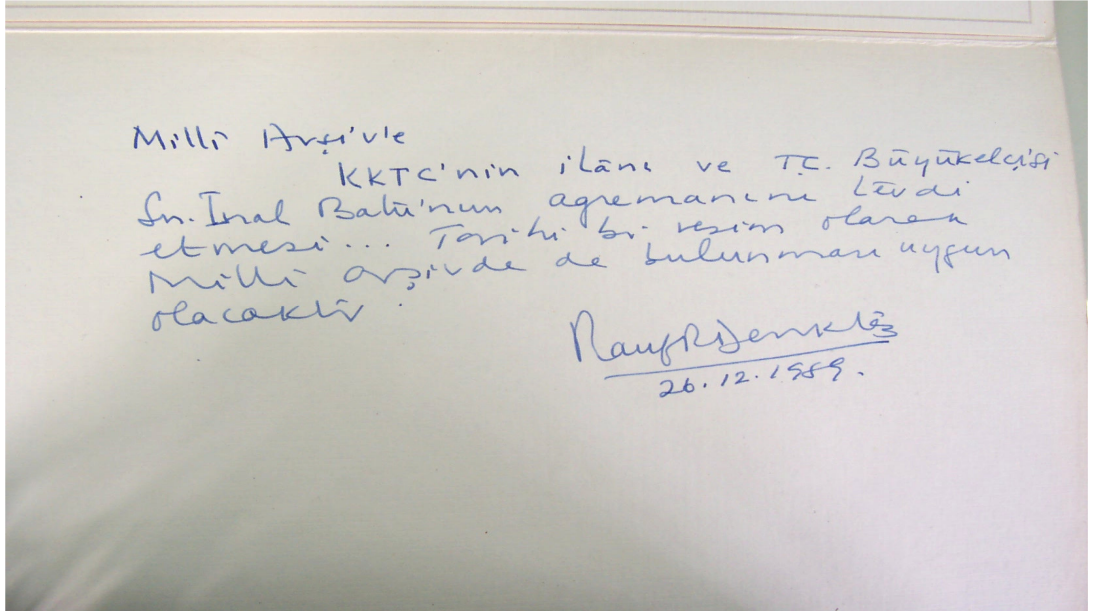
II. FOTOĞRAFLAR

Fotoğraf 1. KKTC'nin Kuruluş Kararının 15 Kasım 1983'te Kıbrıs Türk Federe Meclisinde Alınması, (Kıbrıs Postası, 15 Kasım 1983 s.4)

Fotoğraf 2. KKTC'nin İlanından Sonra T.C. Büyükelçisi İnal Batu, KKTC Cumhurbaşkanı Rauf R. Denktaş'a Agremanını Tevdi Ederken

Rauf R. Denktaş'ın Fotoğrafı KKTC Milli Arşiv'e Göndermesi İle İlgili Fotoğrafın Ekindeki Yazısı

III) GAZETELER

Gazete 1. Kıbrıs Postası, 15 Kasım 1983, s.1.

Gazete 2. Bozkurt, 16 Kasım 1983, s.1

Gazete 3. Söz, 16 Kasım 1983 s.1

Gazete 4. Halkın Sesi, 15 Kasım 1983

Gazete 5. Yeni Asır, 16 Kasım 1983, s.1.

Gazete 6. Milliyet, 16 Kasım 1983, s.1.

Gazete 7. Tercüman, 16 Kasım 1983, s.1

Gazete 8: Dünya, 16 Kasım 1983, s.1

Gazete 9. Hürriyet, 16 Kasım 1983, s.1.